JEAN M. AUEL

PIRMYKŠTĖ MOTERIS

IŠPIEŠTŲ URVŲ KRAŠTAS

Jean M. Auel

PIRMYKŠTĖ MOTERIS

IŠPIEŠTŲ URVŲ KRAŠTAS

Šeštoji serijos „Žemės vaikai“ knyga

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
GIEDRĖ TARTĖNIENĖ

UDK 821.111(73)-31
Au25

Versta iš: Jean M. Auel
The Land of Painted Caves: Earth's Children, Book Six
Bantam Books, 2011

ISBN 978-609-403-902-7

Raenai –
pirmai gimusiai,
paskutinei paminėtai,
visada mylimai,
ir Frankui,
kuris visada šalia jos,
bei Ameliai ir Bretui, Aleciai
ir Emory'ui,
nuostabiems jauniems žmonėms,
su meile.

PADĖKOS

Esu dėkinga už pagalbą daugeliui žmonių, prisidėjusių prie „Žemės vaikų“ serijos.

Dar kartą noriu padėkoti dviem prancūzų archeologams, kurie talkino ne vienus metus, daktarui Jean-Philippe'ui Rigaudui ir daktarui Jeanui Clottesui. Šie žmonės man padėjo suprasti kontekstą ir įsivaizduoti knygose aprašytą priešistorinę praeitį.

Daktaro J. P. Rigaudo pagalba buvo nepamainoma ir tyrinėjimų Prancūzijoje pradžioje, ir vėliau. Ypač įstrigo jo suruoštas apsilankymas akmeninėje pastogėje – Pragaro (Enfero) (*Gorge d'Enfer*) urve, kuris išliko beveik nepakitęs nuo ledynmečio. Tai didelė apsaugota erdvė, atvira iš priekio, su lygiu pagrindu, akmeniniais skliautais ir natūraliu šaltiniu gale. Nebuvo sunku pastebėti, kad tai galėjo būti patogi vieta gyventi. Taip pat vertinu jo norą žurnalistams bei kitų žiniasklaidos priemonių atstovams pateikti svarbią ir įdomią informaciją apie įvairias priešistorines vietas prie Lezi de Tajako, kai penktoji knyga „Uolų prieglobstis“ buvo išleista į tarptautinę rinką būtent iš šios Prancūzijoje vietovės.

Aš taip pat labai dėkinga daktarui Jeanui Clottesui, kuris man ir Ray'ui suorganizavo kelionę į įvairius nuostabiai išpieštus urvus Pietų Prancūzijoje. Ypač įsiminė kelionės į urvus, esančius grafo Roberto Begoueno žemėje, Volpo slėnyje – Enleno (*L'Enlene*), Tiuk d'Odubero

(*Tuc d'Audoubert*) ir Trijų brolių (*Trois Freres*). Šių urvų piešiniai dažnai būna pateikti vadovėliuose ir meno kūrinių rinkiniuose. Labai branginu tas akimirkas, kai tuos kūrinius pamačiau natūralioje aplinkoje lydima daktaro Clotteso ir grafo Begoueno. Už tai reikia padėkoti ir Robertui Begoueui. Tai jo senelis ir du broliai pirmą kartą apžiūrėjo urvus ir pradėjo jais rūpintis. Tas darbas tęsiamas iki šių dienų

Niekas negali patekti į urvus be grafo Begoueno leidimo ir dažniausiai jo palydos.

Kartu su daktaru Clottesu mes aplankėme ir daugiau urvų, įskaitant Gargasą (*Gargas*), kuris tapo mano vienu mėgstamiausių.

Jame yra daugybė delnų atspaudų, įskaitant vaiko, ir niša, pakankama įeiti suaugusiam žmogui. Jos sienos visiškai padengtos raudonais dažais, paruoštais iš regione randamos raudonosios ochros. Esu įsitikinusi, kad Gargasas yra moteriškas urvas. Jame jautiesi lyg žemės įsčiose. Labiausiai esu dėkinga Jeanui Clottesui už neįtikėtiną apsilankymą Šovė (*Chauvet*) urve. Net susirgęs gripu ir negalėdamas toliau mūsų lydėti, daktaras Clottesas pasirūpino, kad urvą aprodytų jį atradęs ir vardą suteikęs Jeanas-Marie Chauvetas bei Šovė urvo kuratorius Dominique'as Baffieras. Taip pat mus lydėjo ir sunkesnėse atkarpose padėjo urve dirbęs jaunuolis.

Šios itin jaudinančios patirties niekada neužmirsiu. Esu dėkinga ir ponui Chauvetui, ir daktarui Baffierui už puikius paaiškinimus. Mes į urvą patekome pro angą jo viršuje, gerokai padidintą nuo tada, kai ją atrado ponas Chauvetas su kolegomis, paskui nusileidome kopėčiomis, pritvirtintomis prie akmeninės sienos, – tikrasis įėjimas buvo užverstas nuošliaužos prieš tūkstančius metų. Vyrai pasakojo, kad per paskutinius 35 000 metų, nuo tada, kai pirmieji menininkai sukūrė šiuos įstabius piešinius, įvyko ir pokyčių.

Dar norėčiau padėkoti Vokietijoje gyvenančiam amerikiečiui Tiubingeno universiteto Archeologijos katedros vadovui Nicholasui Conardui už galimybę aplankyti keletą urvų tame Vokietijos regione, palei Dunojų. Jis taip pat mums parodė keletą priešistorinių mamuto ilties raižinių,

kuriems daugiau nei 35 000 metų, įskaitant mamutų, grakštaus skrendančio paukščio (dvi šio suskilusio raižinio dalys buvo rastos atskirai kelerių metų skirtumu) bei įspūdingą liūto-žmogaus figūrą. Naujausias pono Conardo radinys yra moters figūrėlė. Ji panaši į kitas Prancūzijoje, Ispanijoje, Vokietijoje, Austrijoje ir Čekijoje rastas to paties laikmečio figūrėles, tik yra itin kruopščiai išraižyta.

Jaučiuosi dėkinga daktarui Lawrence'ui Guy'ui Straussui, kuris labai stengėsi ir padėjo suorganizuoti apsilankymus urvuose ir dažnai mus lydėjo kelionėse į Europą. Šiose kelionėse buvo daug įsimintinų akimirkų, bet viena įdomiausių – išvyka į Lagar Velho olą (*Abrigo do Lagar Velho*) Portugalijoje, kur rastas Lapedo slėnio vaikas. Jo skeletas patvirtino ankstyvųjų žmonių ir neandertaliečių ryšį bei tarpusavio poravimąsi. Pokalbiai su Straussu apie ledynmečio žmones buvo ne tik informatyvūs, bet ir visada labai įdomūs.

Apie šį priešistorės laikotarpį, kai prieš daugelį tūkstantmečių Europoje gyveno abiejų rūšių žmonės, teiravausi ir diskutavau su daugybe archeologų, paleontologų bei kitų specialistų. Vertinu jų pasiryžimą atsakyti į klausimus ir aptarti įvairias kromanjoniečių bei neandertaliečių gyvenimo aplinkybes. Ypač noriu padėkoti Prancūzijos kultūros ministerijai už knygos „Urvų menas: išpieštų paleolito urvų Prancūzijoje atlasas" (*L'Art des Cavernes: Atlas des Grottes Ornées Paléolithiques Françaises*, Paris, 1984, *Ministère de la Culture*), kuri man pasirodė nepakeičiama, publikavimą. Joje labai smulkiai, su planais, nuotraukomis, piešiniais bei paaiškinimais aprašyti dauguma nuo 1984 metų žinomų išpieštų ir išraižytų Prancūzijos urvų. Šioje knygoje nėra Kosko (*Cosquer*), įėjimas į kurį yra po Viduržemio jūra, bei Šovė. Abu šie urvai atrasti po 1990 metų.

Daug kartų lankiausi daugelyje urvų. Prisimenu atmosferą, nuotaiką ir pojūčius, apėmusius apžiūrinėjant išskirtinį meną ant urvų sienų, bet negaliu tiksliai atgaminti, kuri figūra buvo pirmoji, ant kurios sienos ji nupiešta, kaip toli urve ji buvo ar į kurią pusę buvo nusisukusi. Ši knyga suteikė atsakymus į mano klausimus. Vienintelė bėda – ji išleista

prancūziškai, ir nors šiek tiek mokiausi prancūzų kalbos, mano gebėjimų suprasti knygą nepakako.

Jaučiuosi smarkiai skolinga savo draugei Claudine'i Fisher, Prancūzijos garbės konsulei Oregone, prancūzų kalbos profesorei ir Kanados studijų Portlando valstijos universitete vadovei.

Jos gimtoji kalba yra prancūzų. Claudine išvertė man visą informaciją apie visus urvus, kokios tik reikėjo. Tai didelis darbas, bet be jos pagalbos nebūčiau galėjusi parašyti šios knygos. Savo dėkingumo negaliu išreikšti žodžiais. Ji pagelbėjo ir kitokiais būdais, be to, visada buvo gera draugė.

Norėčiau padėkoti keletui draugų, kurie pasiryžo perskaityti ilgą nenudailintą rankraštį ir išsakyti savo kaip skaitytojų pastabas: Karenai Auel-Feuer,

Kendallui Auel, Cathy'ei Humble, Deannai Sterett, Ginai DeCamp, Claudine'i Fisher ir Ray'ui Auelui.

Reiškiu dėkingumą įvairiai pagelbėjusiam, jau anapilin išėjusiam tuometės Čekoslovakijos archeologui daktarui Janui Jelinekui. Nuo apsikeitimo pirmaisiais laiškais bei pirmojo mudviejų su Ray'umi apsilankymo apžiūrėti paleolito paminklų prie Brno iki daktaro Jano bei jo žmonos Kvetos kelionės į Oregoną, jo pagalba buvo nepamainoma. Jis visada buvo mandagus ir dosnus, negailėjo savo laiko ir žinių. Man labai jo trūksta.

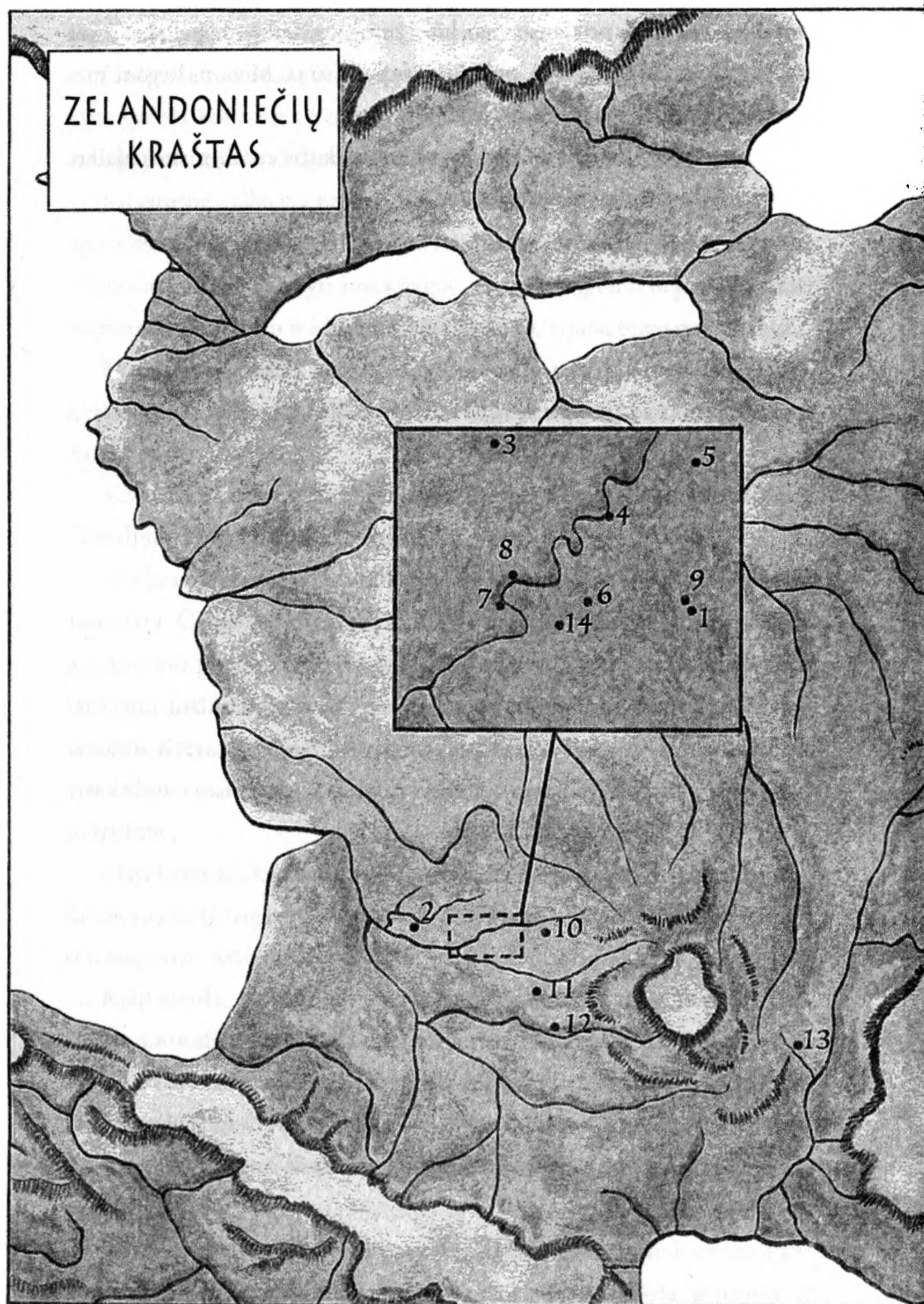
Man pasisekė, kad turiu tokią redaktorę kaip Betty Prashker. Jos pastabos visada įžvalgios. Paėmusi kad ir geriausią mano darbą, ji visada jį dar pagerina. Ačiū tau.

Kaip visada, esu dėkinga tiems, kurie su manimi buvo nuo pradžių: mano nuostabiai literatūros agentei Jeanai Naggar. Su kiekviena knyga vis labiau ją vertinu. Dar noriu padėkoti Jenniferei Weltz, Jeanos partnerei įmonėje *Jean V. Naggar Literary Agency*. Jos nuolat darė stebuklus su šia knygų serija, kuri išversta į daugybę kalbų ir parduodama visame pasaulyje.

Už pastaruosius devyniolika metų dėkoju Deloresai Rooney Pander, kuri buvo mano sekretorė ir asmeninė padėjėja. Deja, ji susirgo ir

nebedirba, bet noriu padėkoti už daugybę metų, praleistų mano tarnyboj. Nežinai, kiek priklauso nuo kito žmogaus, kol jo nebelieka. Man trūksta Deloresos pagalbos, pokalbių ir ginčų su ja. Metams bėgant mes tapome geromis draugėmis.

Labiausiai iš visų dėkoju savo vyrui Ray'ui, kuris visada mane palaiko. Meilė ir dėkingumas neišmatuojami.

ZELANDONIEČIŲ
KRAŠTAS
3
5
4
8
9
7
6
14
1
2
10
11
12
13

ŠVENTOSIOS VIETOS

1. Arklio galvos uola – septintasis Zelandonijos urvas
2. Naujas nedidelis urvas netoli Saulėtojo reginio – dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo
3. Mamuto urvas
4. Miško urvas – Dvidešimt devintojo urvo vakarų sparnas
5. Penktasis Zelandonijos urvas
6. Moterų pastogė
7. Mažasis slėnis – keturioliktasis Zelandonijos urvas
8. Devintasis Zelandonijos urvas
10. Baltasis urvas
11. Šventoji ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo vieta
12. Šventoji septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo vieta
13. Seniausia švenčiausia Didžiosios Motinos Žemės vieta
14. Šaltinio uolos gelmė

ŽEMĖS VAIKAI

PRIEŠISTORINĖ EUROPA PER LEDYNMETĮ

Ledynų paplitimas ir pakrančių pokyčiai
10 000 metų tarpstadinio atšilimo Viurmo apledėjimo metu,
Pleistoceno eros pabaiga, 35000–25000 m. pr. Kr.

ŠVENTŲJŲ VIETŲ URVAI

1. *Komarkas*
2. *Gabiju*
3. *Rufinjakas*
4. *La Forė*
5. *Kastelmerlis*
6. *Kombarelis*
7. *Pragaro urvas*
8. *Ložery Otas*
9. *Baltoji kepurė*
10. *Laskas*
11. *Kunjakas*
12. *Peš Merlis*
13. *Šovė*
14. *Fon de Gomas*

1

Keliauninkų būrelis žygiavo takeliu tarp skaidrių žaižaruojančių Žolių upės vandenų ir juodais dryžiais išvagotos baltos kalkakmenio uolos, stūksančios palei dešinįjį upės krantą. Vorele ėję žmonės aplenkė išsikišusią akmens sieną arčiau vandens krašto. Priekyje siauras takelis šakojosi link Perkėlos, kur išplatėjusi, seklesnė Upė sūkuriavo aplink kyšančius akmenis.

Dar nepasiekus išsišakojimo, priekyje žingsniavusi jauna moteris staiga sustojo ir išplėtusi akis, visiškai sustingusi įsistebeilijo į priekį. Nenorėdama sujudėti, ji parodė į priekį smakru.

– Pažvelkit štai ten! – kimiai sušnabždėjo ji. – Liūtai!

Vadas Joharanas pakėlė ranką, taip duodamas ženklą būriui sustoti. Dabar jau visi pamatė kiek tolėliau žolėse judančius šviesiai gelsvarudžius urvinius liūtus. Tačiau žolė taip patikimai juos slėpė, kad, jei ne aštri Tefonos akis, žmonės būtų pastebėję žvėris tik priėję visai arti jų. Jaunos moters iš trečiojo urvo regėjimas buvo itin geras. Nors dar visai jauna, Tefona jau buvo įvertinta dėl gebėjimo puikiai ir toli matyti. Ši jos įgimta savybė atsiskleidė anksti, ir dar visai mažutę vyresnieji ją pradėjo mokyti pažinti aplinką. Tefona buvo geriausia trečiojo urvo žvalgė.

Grupės gale trimis arkliais vedini Aila su Jondalaru stabtelėję ištiesė kaklus pažiūrėti, kodėl žmonės sustojo.

– Įdomu, kodėl jie sustojo? – nusistebėjo Jondalaras, ir raukšlės išvagojo jo kaktą.

Stebėdama vadą ir greta jo buvusius žmones, Aila instinktyviai ranka pridengė nedidelį ryšulėlį, kurį minkštos odos antklodėje nešėsi prisirišusi

prie krūtinės. Ką tik pamaitinta Jonaila miegojo, tačiau motinos paliesta vos krustelėjo. Aila turėjo ypatingą gebėjimą skaityti kūno kalbą – to išmoko vaikystėje, gyvendama gentyje. Ji suprato, kad Joharanas sunerimęs, o Tefona išsigandusi.

Ailos regėjimas taip pat buvo išskirtinai aštrus. Ji gebėjo atskirti garsus, nepatenkančius į normalios klausos diapazoną, ir juto tonus, kurie buvo žemiau girdimumo ribos. Jos uoslė ir skonio pojūtis taip pat buvo ypatingi, tačiau ji niekada savęs su niekuo nelygino ir nesuvokė, kokie nepaprasti jos pojūčiai. Ji gimė su ypač aštriomis juslėmis. Dėl to, be abejonės, padidėjo jos galimybės išgyventi, kai būdama vos penkerių metukų neteko tėvų ir visų, kuriuos pažinojo. Visko išmoko pati. Savo prigimtinius įgūdžius ji lavino metų metus stebėdama gyvūnus, daugiausia plėšrūnus, kai mokėsi medžioti.

Tyloje ji išskyrė vos girdimą, bet atpažįstamą liūtų urzgimą, lengvame vėjyje užuodė jiems būdingą kvapą ir pastebėjo, kad keletas priešaky ėjusiųjų net išsižioję spokso pirmyn. Dirstelėjusi Aila pastebėjo kažką judant. Staiga žolėje pasislėpusios katės tarsi išryškėjo. Aila išskyrė du jauniklius ir tris ar keturis suaugusius urvinius liūtus. Žengusi pirmyn ji viena ranka siekė iečių mėtyklės, prisegtos prie nešimo kilpos ant diržo, o kita čiuopė ietį dėkle už nugaros.

– Kur eini? – nustebo Jondalaras.

Aila sustojo.

– Už kelio atšakos kiek priekyje matyti liūtų, – po nosimi sušnabždėjo Aila.

Jondalaras atsisuko pažiūrėti ir pastebėjo judėjimą žolėje. Dabar, kai jau žinojo, ko ieškoti, galėjo įžiūrėti liūtus. Jis taip pat siekė savo ginklo.

– Tu pasilik čia su Jonaila. Aš eisiu.

Aila dirstelėjo į miegantį kūdikį, tada pakėlė akis į vyrą.

– Tu puikiai medžioji iečių mėtykle, Jondalarai, tačiau ten mažų mažiausiai du jaunikliai ir trys suaugę liūtai, gal ir daugiau. Jei žvėrys pamanys, kad jaunikliams gresia pavojus, ir nuspręs pulti, reikės, kad tave kas paremtų. Puikiai žinai, kad aš geriau už visus, išskyrus tave, svaidau ietis.

Vyras galvojo, žvelgdamas į moterį, o jo kaktoje susimetė raukšlės. Paskui jis linktelėjo:

– Gerai, bet laikykis už manęs. – Akies kampučiu pastebėjęs judesį, vyras atsigręžė. – O arkliai?

– Jie supranta, kad netoliese yra liūtų. Pažiūrėk, – atsakė Aila.

Jondalaras įsižiūrėjo. Visi arkliai, įskaitant mažąją kumelaitę, žiūrėjo į priekį, akivaizdžiai nujausdami netoliese esant dideles laukines kates. Jondalaras vėl susiraukė.

– Ar jiems nieko nenutiks? Ypač Širmei?

– Jie žino, kad nuo liūtų reikia laikytis atokiai, tačiau nematau Vilko, – atsiliepė Aila. – Verčiau jam sušvilpsiu.

– Nereikia, – atsakė Jondalaras, rodydamas į kitą pusę. – Jis tikriausiai irgi kažką jaučia. Pažiūrėk, jis atbėga.

Aila pasuko galvą ir pamatė link jos bėgantį Vilką. Tai buvo didžiulis žvėris, didesnis už daugumą savo gentainių; dėl sužeidimų per kovą su kitais vilkais jam liko užlinkusi viena ausis, todėl jis atrodė išdykėliškai, šelmiškai. Aila parodė jam ypatingą ženklą, kurį vartojo jiems medžiojant drauge. Vilkas suprato: „Laikykis netoliese ir atidžiai mane stebėk." Aila su Jondalaru spraudėsi tarp žmonių į priekį, bet stengėsi nekelti jokio nereikalingo bruzdesio ir kuo mažiau kristi į akis.

– Džiaugiuosi, kad jūs čia, – sušnabždėjo Joharanas, kai šalia tylomis išdygo jo brolis, Aila su iečių mėtyklėmis rankose ir Vilkas.

– Ar žinai, kiek jų? – pasiteiravo Aila.

– Nemažai, – atsiliepė Tefona, dėdamasi rami, neleisdama baimei prasiveržti. – Vos pamačiusi pamaniau, kad trys ar keturi, tačiau jie juda žolėje. Dabar suskaičiuoju jų dešimt ar daugiau – didelė šeima.

– Jie atrodo ramūs ir patenkinti, – pastebėjo Joharanas.

– Iš kur žinai? – nusistebėjo Tefona.

– Jie nekreipia į mus dėmesio.

Jondalaras žinojo, kad jo pora daug žino apie didžiąsias kates.

– Aila pažįsta urvinius liūtus, – tarė jis. – Gal derėtų pasiteirauti, ką ji galvoja.

Joharanas linktelėjo Ailai ir tyliai pakartojo klausimą.

– Joharanas neklysta. Jie žino apie mus, supranta, kiek yra jų ir kiek mūsų, – pasakė Aila, paskui pridūrė: – Gali būti, kad jie laiko mus tarsi arklių ar taurų banda, tyrinėja, ar pavyks atskirti silpnąjį narį. Manau, jie naujokai šiame krašte.

– Kas verčia tave taip galvoti? – pasitikslino Joharanas. Jį visada stulbino Ailos žinių apie keturkojus plėšrūnus gausa, tačiau kažkodėl būtent tokiais atvejais jis labiau nei bet kada pastebėdavo jos svetimšališką tartį.

– Jie mūsų nepažįsta, štai kodėl yra tokie pasitikintys, – tęsė Aila. – Jei šeima būtų vietinė, gyvenanti netoli žmonių ir kelis kartus vyta ar medžiota, nemanau, kad jie būtų tokie ramūs.

– Na, gal mums derėtų suteikti jiems dingstį sunerimti, – pastebėjo Jondalaras.

Joharano kakta susiraukšlėjo taip panašiai į ilgšio jaunesniojo brolio, kad Aila norėjo nusišypsoti, tačiau paprastai tokios raukšlės vyrų kaktose susimesdavo tada, kai šypsotis nebuvo ko.

– Gal būtų išmintingiau paprasčiausiai jų vengti, – pastebėjo tamsiaplaukis vadas.

– Nemanau, – Aila palenkė galvą ir pažiūrėjo žemyn. Jai vis dar buvo sunku viešai prieštarauti vyrui, ypač vadui (nors kai kuriems urvams vadovavo moterys, įskaitant ir Joharano su Jondalaru motiną, kuri anksčiau buvo vadė). Su tokiu moters elgesiu gentyje, kurioje Aila užaugo, nebūtų taikstomasi.

– Kodėl gi ne? – suraukęs kaktą rūsčiai pažvelgė Joharanas.

– Šie liūtai apsistojo pernelyg arti trečiojo urvo namų, – tyliai atsakė Aila. – Netoliese liūtų visada bus, tačiau, jei jiems čia pasirodys jauku, jie gali manyti, jog į šią vietą verta sugrįžti pailsėti, o į kiekvieną žmogų, kuris prieis artėliau, ypač į vaikus ir senolius, jie žiūrės kaip į savo grobį. Liūtai gali tapti pavojingi žmonėms, kurie gyvena Dviejų Upių uoloje, bei gretimiems urvams, įskaitant devintąjį.

Joharanas giliai įkvėpė ir atsisuko į šviesiaplaukį brolį.

– Tavo pora teisi, taip pat ir tu, Jondalarai. Galbūt laikas parodyti šiems liūtams, kad jie ne itin laukiami taip arti mūsų namų.

– Tinkamas laikas panaudoti iečių mėtykles: medžiosime iš saugesnio atstumo. Keletas čia esančių medžiotojų jau mokėsi, – pastebėjo Jondalaras. Būtent dėl tokių atvejų jis norėjo grįžti namo ir visiems parodyti savo išrastą ginklą. – Gal neprireiks nė vieno nudobti, tik sužeisim porą, kad paragintume juos laikytis atokiau.

– Jondalarai, – tyliai pertarė jį Aila. Ji ketino nepritari savo porai arba bent jau nurodyti, į ką jis neatsižvelgė. Moteris vėl nudelbė žvilgsnį į žemę, tada pakėlė akis ir pažvelgė tiesiai į vyrą. Ji nebijojo jam išsakyti savo nuomonę, tačiau norėjo elgtis pagarbiai. – Tiesa, kad iečių mėtyklė labai geras ginklas. Ja ietį galima sviesti gerokai toliau nei ranka, todėl yra saugiau. Bet „saugiau" nereiškia „saugu", o sužeisti gyvūnai nenuspėjami. Toks stiprus ir greitas žvėris kaip urvinis liūtas, sužeistas ir paklaikęs iš skausmo, gali bet ką. Jei jau nusprendei kelti ginklą prieš liūtus, žvėrys turi būti ne sužeisti, o negyvi.

– Ji teisi, Jondalarai, – pastebėjo Joharanas.

Jondalaras susiraukęs dėbtelėjo į brolį, paskui droviai nusišypsojo.

– Taip, tikrai. Tačiau, kad ir kokie jie pavojingi, man nepatinka be priežasties žudyti urvinius liūtus. Jie tokie gražūs, lankstūs ir taip grakščiai juda. Urviniams liūtams mažai yra ko baimintis. Jėga suteikia jiems pasitikėjimo, – jis dirstelėjo į Ailą su pasididžiavimu ir meile. – Visada maniau, kad Ailos urvinio liūto totemas jai tinka. – Sumišus, kad prasiveržė giliausi jausmai moteriai, Jondalaro skruostai nusidažė švelniai rausva spalva. – Tačiau tikrai manau, kad šį kartą iečių mėtyklės itin pravers.

Joharanas pastebėjo, kad dauguma žmonių susispietė arčiau.

– Kiek su mumis eina tokių, kurie gali naudotis mėtyklėmis? – paklausė jis brolio.

– Na, tu, aš ir, žinoma, Aila, – tarė Jondalaras, nužvelgdamas grupę. – Daug mokėsi ir neblogai pasistūmėjo Rušemaras. Solabanas dirbino mamutų kaulų rankenas mūsų įrankiams, tad buvo užsiėmęs ir nelabai turėjo laiko mokytis, tačiau žino, kaip mėtykle naudotis.

– Kelis kartus išmėginau iečių mėtyklę, Joharanai. Savo neturiu ir ne itin gerai ja naudojuosi, tačiau galiu sviesti ietį be jos, – įsiterpė Tefona.

– Dėkoju, Tefona, kad priminei, – pastebėjo Joharanas. – Kone visi gali sviesti ietį be mėtyklės, įskaitant moteris. Nereikia to pamiršti, – tada jis ėmė kalbėti visai grupei: – Dera leisti tiems liūtams suprasti, jog čia jiems ne vieta. Kad ir kas norėtų juos medžioti, mėtykle ar plika ranka, ateikite čia.

Aila pradėjo atrišinėti vaikelio nešiojimo skraistę.

– Folara, pasaugosi Jonailą ar liksi medžioti urvinių liūtų? – pasiteiravo ji eidama link jaunėlės Jondalaro sesers.

– Esu variusi žvėris, bet ietį ne itin gerai svaidau ranka ir neatrodo, kad geriau sekasi su mėtykle, – atsakė Folara. – Paimsiu Jonailą.

Mažylė buvo visiškai išsibudinusi ir, kai mergina ištiesė rankas, ji noriai perėjo pas tetą.

– Aš joms padėsiu, – Ailai pažadėjo Proleva. Joharano pora skraistėje taip pat nešėsi mergytę, vos keliomis dienomis vyresnę už Jonailą, ir vedėsi judrų berniuką, kuris skaičiavo šeštus metus. Šį taip pat reikėjo prižiūrėti. – Manau, vaikus iš čia reikia išvesti. Gal nueisim už tos išsikišusios uolos arba grįšim į trečiąjį urvą.

– Labai gerai sumanyta, – pagyrė Joharanas. – Lieka medžiotojai. Visi kiti grįžkite, bet eikite lėtai. Jokių staigių judesių. Tegu tie urviniai liūtai mano, jog paprasčiausiai sukiojamės netoliese, kaip taurų banda. Laikykitės kartu. Jie tikriausiai eitų paskui atsiskyrusį žmogų.

Aila vėl atsisuko į didžiąsias kates ir pastebėjo, kad dauguma jų žiūri į žmones ir labai sunerimusios. Stebėdama maklinėjančius žvėris ji pradėjo įžiūrėti išskirtinius jų bruožus, kurie padėjo gyvūnus suskaičiuoti. Moteris matė, kaip atsainiai apsisuka stambi patelė – ne, patinas, suvokė ji, iš nugaros pamačiusi jo vyriškus lyties organus. Buvo užmiršusi, kad šio krašto liūtų patinai neturi karčių. Urvinių liūtų patinai prie jos slėnio rytuose, įskaitant ir tą, kurį ji puikiai pažinojo, tikrai turėjo aplink galvą ir sprandą plaukų, nors retų. „Didelė šeima, – pagalvojo ji, – daugiau nei dviejų, o gal ir trijų, jei skaičiuosi ir jauniklius, rankų pirštų skaičiavimo žodžiai."

Jai bestebint, didžiulis liūtas žengė dar kelis žingsnius į pievą ir pradingo žolėse. Tiesiog stebėtina, kaip aukšti ploni stiebai gali paslėpti tokius didžiulius žvėris.

Nors urvinių liūtų – kačių šeimos žinduolių, kurie įsirengdavo guolius urvuose, kaip matyti iš išlikusių jų kaulų, – kaulai ir dantys buvo tokios pačios formos kaip ir jų palikuonių, kurie vieną dieną riaumos atokiuose tolimo pietų žemyno kraštuose, jie buvo daugiau nei pusiau, o kai kurie dvigubai didesni už vėliau gyvenusius liūtus. Žiemą jiems užaugda-

vo labai blyškus, kone baltas, tankus žieminis kailis – praktiškas būdas pasislėpti sniege plėšrūnams, medžiojantiems kiaurus metus. Vasarinis dangalas, nors irgi blyškus, buvo labiau gelsvarudis. Kai kurios katės vis dar šėrėsi, dėl to atrodė kažkokios apspurusios, dėmėtos.

Aila stebėjo, kaip nuo medžiotojų atsiskiria beveik vien moterų ir vaikų grupelė ir traukia prie uolos, kurią ką tik praėjo. Kartu nuėjo keletas jaunų vyrų ir moterų su paruoštomis ietimis rankose – juos Joharanas paskyrė nueinantiesiems saugoti. Tada Aila pamatė, kad arkliai atrodo itin sunerimę, ir pagalvojo, kad derėtų juos kažkaip nuraminti. Eidama link arklių ji davė ženklą Vilkui būti greta.

Atrodė, kad Yhaha apsidžiaugė pamačiusi juos ateinančius. Arklys nebijojo didelio šunų šeimos plėšrūno. Ji matė, kaip vilkas užaugo iš mažučiuko, pūkuoto kailio kamuoliuko, savotiškai padėjo jį auginti. Tačiau Aila buvo susirūpinusi. Ji norėjo, kad arkliai atsitrauktų už akmenų sienos kartu su moterimis ir vaikais. Yhaha suprato daug komandų, duodamų žodžiais ir ženklais, tačiau Aila nenumanė, kaip liepti kumelei eiti su kitais žmonėmis, o ne sekti paskui ją.

Ailai prisiartinus Lenktyninikas sužvengė. Jis atrodė itin susijaudinęs. Aila meiliai pasveikino tamsiai rudą eržilą, paglostė ir pakasė mažą pilkšvą kumelaitę; paskui apsikabino tvirtą rudai gelsvos kumelės, kuri pirmus ilgus ir vienišus metus slėnyje buvo vienintelė jos bičiulė, kaklą.

Yhaha prisiglaudė prie jaunos moters, padėjo galvą jai ant peties – tai buvo įprasta jų stovėsena vienai kitą palaikant. Aila kalbėjosi su kumele genties rankų ženklų ir žodžių bei gyvūnų garsų, kuriuos ji pamėgdžiodavo, deriniu – ypatingąja kalba, kurią sugalvojo kumelaitei šnekinti, kai Yhaha dar buvo visai mažytė, o Jondalaras dar nebuvo išmokęs Ailos kalbėti zelandoniškai. Moteris liepė kumelei eiti su Folara ir Proleva. Gal kumelė suprato, gal paprasčiausiai juto, kad taip bus saugiau jai ir kumelaitei, tad Aila apsidžiaugė pamačiusi, kaip, parodžius į reikiamą pusę, Yhaha traukiasi už uolos kartu su kitomis motinomis.

Tačiau Lenktyninikas buvo įsitempęs ir sudirgęs, o dar labiau sunerimo tada, kai kumelė pradėjo eiti šalin. Netgi suaugęs, eržilas buvo pratęs sekti paskui savo motiną, ypač kai Aila su Jondalaru jodinėdavo kartu, tačiau šįkart jis tučtuojau paskui ją nepasuko. Jis stojosi piestu, purtė

galvą ir žvengė. Tai išgirdęs Jondalaras atsisuko pažiūrėti, paskui priėjo prie eržilo ir moters. Jaunas arklys sužvengė. Vyras svarstė, ar tik, mažoje kaimenėje esant dviem patelėms, nebus prabudęs Lenktynininko, kaip eržilo, instinktas saugoti savo kaimenę. Jondalaras jį pašnekino, pakasė mėgstamiausias vieteles, kad nuramintų, tada liepė eiti paskui Yhaha ir pliaukštelėjo jam per pasturgalį. To pakako, kad arklys nutursentų, kur lieptas.

Aila su Jondalaru grįžo prie medžiotojų. Joharanas bei du jo artimiausi draugai ir patarėjai, Solabanas su Rušemaru, stovėjo likusios grupelės viduryje. Žmonių atrodė gerokai mažiau.

– Bandau aptarti geriausią būdą jiems medžioti, – tarė Joharanas, kai pora grįžo. – Nesu tikras, kaip elgtis. Ar derėtų juos apsupti? Ar varyti tam tikra kryptimi? Atvirai pasakysiu: moku medžioti mėsai – elnius, bizonus, taurus, net mamutus. Padedant kitiems medžiotojams esu nudobęs vieną ar du pernelyg prie stovyklos prisiartinusius liūtus, tačiau liūtų paprastai nemedžioju, ypač ne visą jų šeimą.

– Kadangi Aila pažįsta liūtus, gal jos paklauskim, – pasiūlė Tefona.

Visi atsisukę sužiuro į Ailą. Dauguma buvo girdėję apie sužeistą liūtų jauniklį, kurį ji užaugino. Jondalarui papasakojus, kad liūtas, Ailos lieptas, kaip ir vilkas, darė viską, žmonės tuo tikėjo.

– Ką manai, Aila? – pasiteiravo Joharanas.

– Ar matote, kaip liūtai mus stebi? Lygiai taip pat, kaip mes žiūrime į juos. Liūtai galvoja, kad tai jie medžiotojai, ir labai nustebs pasijutę aukomis, – paaiškino Aila ir trumpam nutilo. – Manau, derėtų neišsisklaidyti ir judėti link jų, galbūt šūkaujant ir garsiai kalbantis. Pažiūrėsim, ar jie ims trauktis. Tačiau laikykite ietis paruoštas tam atvejui, jei kuris liūtas sumanytų mus pulti anksčiau, nei mes juos užklupsim.

– Tiesiog taip atvirai prie jų artintis? – susiraukęs pasitikslino Rušemaras.

– Gali pavykti, – tikino Solabanas. – Jei laikysimės išvien, apsaugosime vienas kitą.

– Atrodo, kad sumanymas geras, Joharanai, – pasakė Jondalaras.

– Tikriausiai toks pat geras kaip bet kuris kitas. Man patinka mintis laikytis kartu ir saugoti vienam kitą, – pastebėjo vadas.

– Aš eisiu pirmas, – pasisiūlė Jondalaras. Jis iškėlė jau įstatytą į mėtyklę, sviesti paruoštą ietį. – Šituo daiktu labai greitai galiu paleisti ietį.

– Neabejoju, kad gali, tačiau palauk, kol visi prisiartinsime ir galėsime tinkamai nusitaikyti, – pasiūlė Joharanas.

– Žinoma, – nesiginčijo Jondalaras, – o Aila mane parems, jei kas netikėto nutiks.

– Puiku, – tarė Joharanas. – Visiems reikia porininkų, tų, kurie paremtų, jei pirmieji nepataikytų ir liūtai pultų, užuot bėgę šalin. Porininkai tarpusavyje tegu nusprendžia, kuris svies pirmas, tačiau bus mažiau sumaišties, jei prieš sviesdami ietis visi palauks ženklo.

– Kokio ženklo? – paklausė Rušemaras.

Joharanas patylėjo, paskui pasakė:

– Stebėkit Jondalarą. Palaukit, kol jis svies. Tai bus mūsų signalas.

– Aš būsiu tavo porininkas, Joharanai, – pasisiūlė Rušemaras.

Vadas linktelėjo.

– Man reikia paramos, – tarė Morisanas. Aila prisiminė, kad jis yra Manvelaro poros sūnus. – Nežinau, kaip man seksis, tačiau daug mokiausi.

– Aš būsiu tavo porininkė. Aš irgi mokiausi naudotis iečių mėtykle.

Išgirdusi moters balsą Aila atsisuko ir pamatė, kad prakalbo raudonplaukė Folaros draugė Galėja.

Jondalaras taip pat atsisuko pažiūrėti. „Tai vienas iš būdų prisigretinti prie vado poros sūnaus“, – pagalvojo jis ir dirstelėjo į Ailą svarstydamas, ar ji suprato potekstę.

– Aš galėčiau būti Tefonos porininkas, jei ji norėtų, – tarė Solabanas, – nes aš, kaip ir ji, sviesiu ietį ranka, ne mėtykle.

Jaunoji moteris nusišypsojo apsidžiaugusi, kad greta turės brandesnį ir labiau patyrusį medžiotoją.

– Aš mokiausi naudotis iečių mėtykle, – tarė Palidaras. Jis buvo Tivonano, mainų meistro Vilomaro mokinio, draugas.

– Mudu galim būti porininkai, Palidarai, – pasisiūlė Tivonanas, – tačiau aš galiu sviesti ietį tik ranka.

– Aš irgi ne kažin kiek mokiausi su ta mėtykle, – prisipažino Palidaras.

Aila nusišypsojo jaunuoliams. Kaip Vilomaro mokinys, Tivonanas neabejotinai taps kitu devintojo urvo mainų meistru. Jo draugas Palidaras grįžo kartu su Tivonanu po to, kai šis išsiruošęs į trumpą mainų kelionę lankėsi bičiulio urve. Tai Palidaras surado vietą, kurioje Vilkas buvo patekęs į tą nuožmią kovą su kitais vilkais, ir nuvedė ten Ailą. Moteris laikė jį geru bičiuliu.

– Ne itin sekasi su mėtykle, tačiau ietį valdau.

„Tai Mežera, trečiojo urvo zelandonės mokinė“, – pasakė sau Aila prisiminusi, kad ši mergina buvo su jais, kai Aila pirmą kartą leidosi į Šaltinio uolos gelmę ieškoti Jondalaro jaunesniojo brolio gyvybės jėgos, kai mėgino Tonolano elanui padėti rasti kelią į dvasių pasaulį.

– Visi jau pasirinko porininkus, spėju, tik mudu belikom. Aš nelabai įsivaizduoju, kaip naudotis iečių mėtykle, – tarė Morisano pusbrolis Jalodanas, Manvelaro sesers sūnus, kuris viešėjo trečiajame urve. Jis planavo su trečiuoju urvu keliauti į vasaros susirinkimą ir ten susitikti su savo urvu.

Štai ir viskas. Dvylika vyrų ir moterų, susiruošusių medžioti, panašiai tiek liūtų – greitų, stiprių ir nuožmių žvėrių, kurie išgyvena medžiojami silpnesnes aukas. Ailai sukilo abejonės, iš baimės ją nupurtė drebulys. Ji pasitrynė rankas ir pajuto, kaip oda pasišiaušė. Kaip gali keletas trapių žmonių net galvoti apie visos liūtų šeimos puolimą? Ji pastebėjo dar vieną plėšrūną, tą, kurį pažinojo, ir davė jam ženklą likti greta. Kartu pagalvojo: „Dvylika žmonių ir vilkas.“

– Gerai, pirmyn, – paragino Joharanas, – bet laikomės drauge.

Dvylika medžiotojų iš trečiojo ir devintojo Zelandonijos urvų pradėjo kartu eiti link stambių kačių šeimos žinduolių būrio. Žmonės buvo ginkluoti ietimis su apskritais titnago, kaulo ar mamutų ilčių antgaliais, nugludintais iki aštriausių smaigalių. Keletas turėjo mėtykles, kuriomis ietis sviedžiama daug toliau, galingiau ir greičiau nei ranka, tačiau liūtą galima nudobti ir paprasta ietimi, kaip ne kartą anksčiau jie buvo darę. Liūtų medžioklė gali būti Jondalaro ginklo išbandymas, tačiau dar labiau išbandoma tų, kurie medžioja, drąsa.

– Nešdinkitės! – ėmė šūkauti Aila, kai medžiotojai pajudėjo pirmyn. – Nenorime, kad čia būtumėte!

Kiti medžiotojai, įvairiai kaitaliodami jos žodžius, šūkaudami artinosi prie žvėrių, rėkdami jiems nešdintis.

Iš pradžių katės, jaunos ir senos, tik stebėjo besiartinančius žmones. Paskui viena kita pradėjo vaikštinėti, tai lindo į žoles, kurios taip gerai jas slėpė, tai vėl iš jų išeidavo, tarsi nelabai žinodamos, kaip elgtis. Tos, kurios pasitraukė su jaunikliais, grįžo be jų.

– Regis, jie nežino, ko iš mūsų tikėtis, – tarė Tefona. Pirmyn besistumiančių medžiotojų viduryje ji jautėsi truputį saugesnė nei iš pat pradžių, tačiau staiga suurzgus stambiam patinui visi išsigandę pašoko ir sustojo kaip įbesti.

– Ne laikas stabčioti, – paragino Joharanas, puldamas į priekį.

Žmonės pajudėjo. Iš pradžių kiek padrikai, paskui vėl susispietė. Pradėjo vaikštinėti jau visi liūtai. Dalis jų atsuko nugaras ir pradingo aukštoje žolėje, tačiau dičkis vėl suurzgė, paskui trumpai suriaumojo gindamas savo teritoriją. Dar keletas didelių kačių sustojo jam už nugaros. Aila juto nuo žmonių dvelkiantį baimės kvapą. Ji buvo tikra, kad ir liūtai jį užuodžia. Moteris ir pati bijojo, tačiau baimė buvo tai, ką žmogus gali įveikti.

– Verčiau pasiruoškime, – pasiūlė Jondalaras. – Tas vyrukas neatrodo patenkintas, o ir turi pastiprinimą.

– Ar pataikytum į jį iš čia? – paklausė Aila. Ji išgirdo vieną, antrą, trečią niurgztelėjimą, kurie paprastai pranašaudavo liūto riaumojimą.

– Tikriausiai, – spėjo Jondalaras, – bet būčiau linkęs prieiti arčiau, kad geriau nusitaikyčiau.

– Ir aš nesu tikras, ar pataikysiu iš tokio atstumo, – pastebėjo Joharanas. – Mums tikrai reikia prieiti arčiau, – tarė jis žengdamas pirmyn.

Žmonės glaudžiau susispietė ir ėjo vis dar šūkaudami, nors Ailai dingojosi, kad kuo arčiau liūtų, tuo jų balsai drovesni. Urviniai liūtai nuščiuvo ir, regis, įsitempė stebėdami besiartinančią nematytą kaimenę, besielgiančią visai kitaip nei medžiojami gyvūnai.

Paskui viskas įvyko vienu metu.

Didžiulis patinas stingdomai, kone kurtinamai suriaumojo ir šuoliais pasileido į žmones. Prisiartinęs pasiruošė šokti, ir Jondalaras sviedė savo ietį. Aila stebėjo patelę iš dešinės. Maždaug tuo metu, kai Jondalaras sviedė ietį, liūtė metėsi pirmyn ir įsitempė šuoliui. Aila atsitraukė ir

nusitaikė. Ji pajuto, kaip sviedžiant mėtyklės galas su ant jos pritaisyta ietimi pakyla beveik be jos pagalbos. Tai tapo taip natūralu, kad neatrodė kaip apgalvotas judesys. Aila su Jondalaru naudojo ginklą kiaurus metus pakeliui į Zelandoniją, ir moteris taip įgudo, tarsi būtų su mėtykle gimusi.

Liūtė pakilo šuoliui, tačiau Ailos ietis pasitiko ją pusiaukelėje. Ji pataikė į didžiulę katę iš apačios, ietis tiksliai, staigiai ir mirtinai perskrodė jai gerklę. Liūtė sudribo ant žemės, iš žaizdos pliūptelėjo kraujas.

Moteris iš dėklo žaibiškai išsiėmė kitą ietį ir guldydama ant mėtyklės apsidairė pažiūrėti, kas vyksta. Ji matė skriejant Joharano ietį, kurią per širdies tvinksnį pasekė kita. Aila pastebėjo, kad Rušemaras stovi ką tik ietį sviedusio žmogaus poza, ir pamatė krintant kitą didelę liūtę – antroji ietis surado žvėrį dar jam nenusileidus. Kita liūtė vis dar artėjo. Aila sviedė savo ietį ir pamatė, jog mirksniu anksčiau nuskriejo kažkieno kito ietis.

Aila siekė dar vienos ieties, įsitikino, kad ji įstatyta taisyklingai – kad galiukas, pritvirtintas prie trumpo smailėjančio koto, pagaminto taip, kad būtų galima jį atskirti nuo pagrindinio koto, tvirtai stovi savo vietoje, o įduba ilgojo koto drūtgalyje apgaubia kabliuką iečių mėtyklės gale. Tada ji vėl apsidairė. Didysis patinas tysojo ant žemės, bet krutėjo, kraujavo, dar buvo gyvas. Patelė, kurią nudėjo ji, taip pat kraujavo, bet nebejudėjo.

Liūtai kuo greičiau prašapo žolėse, bent vienas iš jų paliko kraujo pėdsaką. Medžiotojai vėl ėmė burtis. Jie dairėsi ir pradėjo šypsotis vienas kitam.

– Manau, mums pavyko, – ėmė plačiai šieptis Palidaras.

Staiga Ailos dėmesį patraukė grėsmingas Vilko urzgimas. Pilkis šoko pirmyn, Aila įkandin jo. Stipriai kraujuojantis didysis patinas buvo atsistojęs ir jau ruošėsi pulti. Suriaumojęs jis šoko ant žmonių. Aila kone juto jo pyktį ir negalėjo jo dėl to kaltinti.

Vos vilkas pribėgo prie liūto ir jį puolė, gindamas moterį, Aila iš visų jėgų sviedė ietį ir pastebėjo kitą, sviestą tuo pat metu. Ietys susmigo kone kartu, girdimai dunkstelėjusios. Liūtas su Vilku kartu krito ant žemės. Aila aiktelėjo pamačiusi juos apsipylusius krauju, išsigando, kad jos augintinis sužeistas.

2

Aila matė judant sunkią liūto leteną. Jai užėmė kvapą iš nuostabos, kad didžiulis žvėris vis dar gyvas, nors į jį susmigo šitiek iečių. Tada ji išvydo kruviną Vilko galvą brukantis iš po milžiniškos liūto galūnės ir nuskubėjo link jo vis dar nerimaudama, kad jis sužeistas. Vilkas rangydamasis išsilaisvino iš po liūto, tada stvėrė jo leteną dantimis ir taip niršiai papurtė, kad Aila suprato, jog pilkis išsitepęs liūto, nes savo krauju. Kitą akimirką greta jos atsidūrė Jondalaras, ir abu drauge jie nuėjo link liūto, su palengvėjimu šypsodamiesi iš Vilko išdaigų.

– Nusivesiu Vilką prie upės, kad apsivalytų, – tarė Aila. – Čia visur liūto kraujas.

– Gaila, kad teko jį nugalabyti, – tyliai pasakė Jondalaras. – Toks didingas žvėris, ir tik gynė savo teritoriją.

– Ir man gaila. Jis priminė man Mažylį. Tačiau mes taip pat privalėjome apginti savo teritoriją. Pagalvok, juk kur kas blogiau jaustumės, jei kuris iš tų liūtų būtų papjovęs vaiką, – tarė Aila, nužvelgdama didžiulį plėšrūną.

Patylėjęs Jondalaras pasakė:

– Jis mums abiem priklauso; mūsų ietys jį pasiekė, ir tiktai tavoji įsmigusi į patelę greta.

– Manau, jog pataikiau į dar vieną liūtę, tačiau man nereikia jokios to žvėries dalies, – tarė Aila, – o patino tu pasiimk, ką nori. Aš noriu šitos patelės kailio, uodegos, nagų ir dantų kaip prisiminimo apie medžioklę.

Kurį laiką abu stovėjo tylėdami, tada Jondalaras pridūrė:

– Jaučiuosi dėkingas, kad šita medžioklė pasisekė ir niekas nebuvo sužeistas.

– Norėčiau juos kaip nors pagerbti, Jondalarai, kad atiduočiau pagarbą urvinio liūto dvasiai ir padėkočiau savo totemui.

– Taip, manau, kad turėtume tai padaryti. Įprasta jaustis dėkingiems už grobį ir prašyti, kad žvėries dvasia padėkotų Didžiajai Motinai Žemei už maistą, kurį ji leido mums pasiimti. Mes galime padėkoti urvinio liūto dvasiai ir paprašyti, kad ji perduotų mūsų dėkingumą Motinai už tai, jog leido mums nudobti šiuos liūtus, kad apsaugotume savo šeimas ir urvus, – Jondalaras patylėjo. – Galime duoti šiam liūtui vandens atsigerti, kad jo dvasia nepatektų į kitą pasaulį ištroškusi. Kartais žmonės palaidoja širdį, atiduoda ją Motinai. Manau, derėtų tam liūtui atlikti ir viena, ir kita, nes šis didingas žvėris atidavė savo gyvybę gindamas savo šeimą.

– Aš tą patį padarysiu patelei, kuri jį parėmė, kovojo drauge su juo, – tarė Aila. – Tikriausiai urvinio liūto totemas mane apsaugojo, o gal ir mus visus. Motina galėjo leisti urvinio liūto dvasiai pasiimti kurį nors iš mūsų, kad atlygintume didelę žalą liūtų šeimai. Esu dėkinga, kad taip neatsitiko.

– Aila! Tu neklydai!

Išgirdę šūksnį, abu atsisuko ir nusišypsojo ateinančiam devintojo urvo vadui.

– Sakei, sužeistas žvėris nenuspėjamas. Sakei, kad stiprus ir greitas urvinis liūtas, sužeistas ir paklaikęs iš skausmo, gali padaryti bet ką. Mes nė nebūtume įtarę, kad parkritęs kraujuojantis liūtas gali pamėginti vėl pulti, – Joharanas kreipėsi į visus medžiotojus, kurie atėjo pažiūrėti užmuštų liūtų. – Mums derėjo įsitikinti, kad jis negyvas.

– Labiausiai mane nustebino Vilkas, – prisipažino Palidaras, žiūrėdamas į vis dar kruviną žvėrį, kuris nerūpestingai tupėjo prie Ailos kojų iškoręs liežuvį. – Tai jis mus įspėjo, tačiau neįsivaizdavau, kad vilkas pultų urvinį liūtą, kad ir sužeistą.

Jondalaras nusišypsojo.

– Vilkas gynė Ailą, – paaiškino jis. – Kad ir kas tai būtų, jei keltų Ailai grėsmę, Vilkas pultų.

– Netgi tave, Jondalarai? – nustebo Palidaras.

– Netgi mane.

Stojo nejauki tyla, kurią nutraukė Joharanas:

– Kiek liūtų nudobėme?

Ant žemės tysojo keletas didelių kačių, kai kurios su daugybe styrančių iečių.

– Suskaičiavau penkis, – atsiliepė Aila.

– Liūtus, į kuriuos įsmigusios kelių žmonių ietys, reikės pasidalyti, – tarė Joharanas. – Tegu medžiotojai nusprendžia, ką su jais darys.

– Ietys, kurios styro to patino ir tos patelės kūnuose, priklauso man ir Ailai, todėl mes galime jas pasiimti, – tarė Jondalaras. – Padarėme tai, kas būtina, tačiau gyvūnai taip pat gynė savo šeimą, todėl norime pagerbti jų dvasias. Čia nėra zelandonio, bet, prieš siųsdami juos į dvasių pasaulį, galime jiems duoti atsigerti ir palaidoti jų širdis – atiduoti Motinai.

Kiti medžiotojai pritariamai sulinksėjo.

Aila paėmusi vandenmaišį nuėjo prie nudobtos liūtės. Vandens talpykla buvo padaryta iš kruopščiai išplauto elnio skrandžio, užrišus apatinę angą. Viršutinė anga buvo užmauta ant elnio nugarkaulio slankstelio su nupjautomis iškyšomis, aplinkui tvirtai užvyniota sausgyslė. Natūrali anga slankstelio viduryje tarnavo kaip labai patogus čiaupas, užkimštas kamšteliu iš siauro odos dirželio, kelis kartus sumegzto toje pačioje vietoje ir įkišto į skylę. Aila ištraukė sumazgytą odos virvelės kamštį ir nugėrė gurkšnį vandens. Tada ji atsiklaupė prie liūtės galvos, pravėrė žvėries nasrus ir išpurškė vandenį iš savo burnos į didžiulės katės nasrus.

– Mes esame dėkingi Didžiajai Visų Motinai Doni. Mes dėkingi urvinio liūto dvasiai, – garsiai pasakė ji, o paskui pradėjo kalbėti rankų ženklais – oficialia tylia genties kalba, kuria kreipdavosi į dvasių pasaulį, bet tyliai vertė rodomų ženklų reikšmę. – Ši moteris yra dėkinga didžiojo urvinio liūto, šios moters totemo, dvasiai, kad leido kelioms gyvybėms kristi nuo šių žmonių iečių. Ši moteris norėtų išreikšti užuojautą didžiojo urvinio liūto dvasiai dėl kritusiųjų. Didžioji Motina ir urvinio liūto dvasia supranta, kad tai buvo būtina dėl šių žmonių saugumo, tačiau ši moteris nori išsakyti padėką.

Aila vėl atsisuko į ją stebinčių medžiotojų grupelę. Viskas buvo atliekama kiek kitaip nei įprastai, tačiau visi stebėjo Ailą susižavėję. Tiems medžiotojams, kurie įveikė savo baimę, kad padarytų šią teritoriją saugesnę sau ir kitiems, viskas atrodė visiškai priderama ir suprantama. Taip

pat jie pradėjo suvokti, kodėl Zelandonė, kuri buvo pirmoji, priėmė šią svetimšalę savo mokine.

– Nepretenduosiu į nė vieną kitą liūtą, kuriame galbūt styro mano ietis, tačiau ietis norėčiau pasiimti, – pasakė Aila. – Šioje liūtėje tik mano ietis, todėl į ją reiškiu teises. Paimsiu kailį ir uodegą, nagus ir dantis.

– O mėsa? – paklausė Palidaras. – Ar ketini jos valgyti?

– Ne. Dėl manęs, lai lieka hienoms, – atsakė Aila. – Mėsėdžių, ypač urvinių liūtų, mėsa man neskani.

– Niekad neragavau urvinio liūto mėsos, – pasakė jaunuolis.

– Ir aš neragavau, – įsiterpė Morisanas iš trečiojo urvo, kuris medžiojo poroje su Galėja.

– Ar nė viena jūsų iečių neįsmigo į liūtą? – pasmalsavo Aila ir pamatė, kaip jie liūdni neigiamai papurtė galvas. – Tada mielai atiduosiu jums šią mėsą, jei norite, tik palaidosiu širdį, tačiau, jumis dėta, nevalgyčiau kepenų.

– Kodėl gi? – nusistebėjo Tivonanas..

– Žmonės, su kuriais aš užaugau, tikėjo, kad mėsėdžių kepenys gali pražudyti kaip nuodai, – paaiškino moteris. – Apie tai porinamos istorijos, ypač apie savanaudišką moterį, kuri suvalgė kažkokios katės, man regis, lūšies, kepenis ir mirė. Gal kepenis taip pat derėtų palaidoti kartu su širdimi?

– Ar visų mėsėdžių žvėrių kepenys netikusios? – pasitikslino Galėja.

– Manau, lokių kepenys geros. Jie ėda mėsą, tačiau šlamščia ir visa kita. Urviniai lokiai apskritai ėda mažai mėsos, todėl lokiena skani. Pažįstu keletą žmonių, kurie suvalgė lokio kepenis ir liko gyvi, – papasakojo Aila.

– Metų metus nemačiau urvinio lokio, – pareiškė Solabanas. Jis stovėjo netoliese ir klausėsi. – Nedaug jų čia beliko. Ar tikrai ragavai urvinio lokio mėsos?

– Taip, – atsakė Aila. Ji svarstė, ar užsiminti, kad urvinis lokys yra šventas genties gyvūnas ir jo mėsa valgoma tik per tam tikras apeigines puotas, tačiau nutarė, kad pasipiltų tik dar daugiau klausimų, į kuriuos reikėtų ilgai atsakinėti.

Moteris dirstelėjo į liūtę ir giliai atsikvėpė. Patelė buvo didelė, reiks nemažai paplušėti, kol nudirs kailį. „Gal pasitelkti pagalbą?" – pamanė ji

stebėdama keturis jaunus žmones, kurie anksčiau ją kamantinėjo. Nė vienas jų nenaudojo iečių mėtyklės, tačiau Aila spėjo, jog nuo dabar viskas pasikeis. Nors jų ietys tikslo nepasiekė, jaunuoliai visavertiškai dalyvavo medžioklėje ir nepaisė jiems kilusio pavojaus. Aila nusišypsojo.

– Duosiu kiekvienam po liūtės nagą, jei padėsite man ją nudirti, – tarė ji ir stebėjo, kaip jaunuolių veiduose pražysta šypsenos.

– Su džiaugsmu, – kone vienbalsiai pažadėjo Palidaras ir Tivonanas.

– Ir aš, – atsiliepė Morisanas.

– Gerai. Mielai priimsiu jūsų pagalbą, – tarė Aila ir kreipėsi į Morisaną: – Man regis, anksčiau mūsų oficialiai nesupažindino.

Ji atsigręžė į jaunuolį ir ištiesė abi rankas delnais į viršų – pripažintu atvirumo ir draugystės ženklu.

– Aš esu Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, Zelandonės, pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, mokinė, titnago apdirbimo meistro ir devintojo Zelandonijos urvo vado Joharano brolio Jondalaro pora. Buvusi mamutojų Liūto stovyklos mamuto židinio duktė, pasirinkta urvinio liūto dvasios, ginama urvinio lokio, arklių Yhaha, Lenktynininko ir Širmės bei keturkojo medžiotojo Vilko bičiulė.

„Oficialiam prisistatymui pakanka“, – pagalvojo Aila, stebėdama jaunuolio veido išraišką. Ji žinojo, kad pirmiausia oficialiai minimi jos vardai ir ryšiai gali priblokšti – kad ir ryšys su svarbiausia iš visų zelandonių, o baigiamoji dalis gali būti visiškai nesuprantama.

Jaunuolis paėmė jos rankas ir pradėjo minėti savo vardus ir ryšius:

– Aš esu Morisanas iš trečiojo Zelandonijos urvo, – pradėjo jis susijaudinęs, paskui, regis, ėmė galvoti, ką pasakyti toliau. – Esu trečiojo urvo vado Manvelaro židinio sūnus...

Aila suprato, kad vaikis dar visai jaunas ir nepratęs pažindintis su naujais žmonėmis ar oficialiai prisistatinėti. Ji nusprendė jam padėti: užbaigė oficialaus susipažinimo ritualą:

– Doni, Didžiosios Motinos Žemės, vardu, sveikinu tave, Morisanai iš trečiojo Zelandonijos urvo, – tarė ji, paskui pridūrė: – Vertinu tavo pagalbą.

– Aš irgi galėčiau padėti, – įsiterpė Galėja. – Norėčiau danties šiai medžioklei prisiminti. Nors nė viena mano ietis neįsmigo į taikinį, medžioklė buvo jaudinanti. Truputį baisoka, bet jaudinanti.

Aila supratingai linktelėjo.

– Pradėkim, tik privalau jus įspėti: atsargiai elkitės, kai pjausite nagus ar dantis; stenkitės neįsibrėžti. Jei norit saugiai juos nešioti, teks išvirinti. Nuo paprasčiausio įbrėžimo gali atsirasti bjauri žaizda, tokia, kuri ištinsta ir supūliuoja, su bjauriai dvokiančiais pūliais.

Aila pakėlė galvą ir pamatė, kad tolumoje, iš už išsikišusios sienos, ateina keletas žmonių. Ji atpažino trečiojo urvo narius, kurie iš pradžių nėjo kartu. Tarp jų buvo ir vadas Manvelaras, stiprus ir energingas pagyvenęs vyras.

– Ateina Manvelaras su kitais, – tarė Tefona. Ji irgi juos pastebėjo ir atpažino.

Priėjęs prie medžiotojų, Manvelaras nuskubėjo prie Joharano.

– Doni, Didžiosios Motinos Žemės, vardu, sveikinu tave, Joharanai, devintojo Zelandonijos urvo vade, – tarė jis tiesdamas abi rankas.

Imdamas vado rankas Joharanas tarė trumpą oficialų pasveikinimą pripažindamas kitą vadą:

– Didžiosios Motinos Žemės, Doni, vardu, sveikinu tave, Manvelarai, trečiojo Zelandonijos urvo vade.

Buvo įprasta vadams apsikeisti tokiomis mandagybėmis.

– Žmonės, kuriuos išsiuntėt atgal, parėjo ir papasakojo, kas vyksta, – paaiškino Manvelaras. – Pastarąsias kelias dienas pastebėjome aplink maklinėjančius liūtus, todėl atskubėjome padėti. Jie vis sugrįždavo, tad jau pradėjome svarstyti, ko derėtų griebtis. Regis, jūs mums gerokai padėjote. Matau keturis, ne, penkis nudobtus liūtus, įskaitant patiną. Patelės dabar neberas kito patino; o gal išsiskirstys ir susiras daugiau nei vieną, pasikeis visa šeima. Nemanau, kad jie greitai grįžtų mūsų kamuoti. Dera jums padėkoti.

– Nemanėme, kad galėtume saugiai pro juos praeiti, be to, nenorėjome, kad jie keltų grėsmę netoliese esantiems urvams, tad nusprendėme juos nuvyti, ypač todėl, kad iš mūsų net keletas sugeba valdyti iečių mėtyklę. Puiku, kad jų turime. Net ir baisiausiai sužeistas tas dičkis patinas vėl puolė, nors manėm, kad jau negyvas, – papasakojo Joharanas.

– Liūtus medžioti pavojinga. Ką su jais darysit?

– Kailius, dantis ir nagus išsidalysime, be to, atsirado keletas norinčiųjų paragauti jų mėsos, – atsakė Joharanas.

– Ji nemalonaus skonio, – suraukė nosį Manvelaras. – Padėsim jums nudirti tuos žvėris, tačiau kurį laiką užtruks. Manau, jums derėtų pernakvoti mūsų urve. Pasiųsim bėgūną, kad praneštų septintajam, jog jūs užgaišite, ir paaiškintų kodėl.

– Gerai. Mes pasiliksime, ačiū, Manvelarai, – tarė Joharanas.

Kitą rytą prieš išeinant svečiams trečiasis urvas patiekė pusryčius. Joharanas, Proleva, Prolevos sūnus Jaradalas ir jų naujagimė Setona sėdėjo kartu su Jondalaru, Aila ir jų dukrele Jonaila saulėtoje akmeninėje priekinėje terasoje mėgaudamiesi ne tik maistu, bet ir reginiu.

– Regis, Morisanas susidomėjo Folaros drauge Galėja, – tarstelėjo Proleva; jie stebėjo būrelį dar nesusijungusių jaunuolių.

– Taip, – nusišypsojo Jondalaras. – Vakar per liūtų medžioklę ji buvo jo porininkė. Kartu medžiojant ir šitaip priklausant vienam nuo kito greitai gali užsimegzti ypatingas ryšys net nepaleidus ieties, kad galėtų pretenduoti į kurią nors liūto dalį. Tačiau jie padėjo Ailai nudirti liūtę, tad ji visiems davė po nagą. Jaunuoliai taip greitai apsisuko, kad atėjo padėti ir man. Aš irgi daviau kiekvienam po nagelį, kad turėtų medžioklės atminą.

– Tai štai kuo jie ten gyrėsi parėjusį vakarą prie virimo krepšio, – tarstelėjo Proleva.

– Ar aš galiu gauti nagą atminui, Aila? – pasiteiravo Jaradalas. Mažius atidžiai klausėsi suaugusiųjų pokalbio.

– Jaradalai, tai medžioklės atminai, – įsiterpė jo motina. – Kai pakankamai suaugsi ir eisi medžioti, turėsi savo atminų.

– Viskas gerai, Proleva. Duosiu jam nagą, – tarė Joharanas, švelniai šypsodamasis savo poros sūnui. – Aš irgi nudobiau liūtą.

– Ir tu! – susijaudino šešiametis. – O aš turėsiu nagą? Palaukit, pamatys Robenanas!

– Tik prieš duodamas gerai išvirink, – priminė Aila.

– Tai štai ką Galėja su bičiuliais virino praėjusį vakarą, – suprato Jondalaras. – Aila primygtinai reikalavo, kad visi prieš nešiodami gerai

išvirintų liūtų dantis ir iltis. Ji sakė, kad neiškaitinto urvinio liūto nago įbrėžimas gali būti pavojingas.

– O kas pasikeičia jį išvirinus? – paklausė Proleva.

– Kai buvau maža, kol gentis dar manęs nesurado, mane subraižė urvinis liūtas. Štai iš kur ant mano kojos randai. Nelabai ką teprisimenu apie patį užpuolimą, tačiau puikiai žinau, kaip skaudėjo koją, kol sugijo. Gentis taip pat mėgsta pasilikti žvėrių dantis ir nagus, – ėmė pasakoti Aila. – Mokydama mane gydymo, Iza pirmiausia pasakė, kad prieš nešiojantis dantis ir nagus dera išvirinti. Ji manė, kad jie pilni blogio dvasių, o karštis virinant tą bjaurastį ištraukia.

– Kai pagalvoji, ką tie žvėrys daro savo dantimis ir nagais, jie tiesiog privalo būti pilni blogio dvasių, – tarė Proleva. – Pasirūpinsiu, kad Jaradalui duotas nagas būtų gerai iškaitintas.

– Toji liūtų medžioklė įrodė tavojo ginklo naudą, Jondalarai, – pastebėjo Joharanas. – Žmonės ietimis būtų apsigynę, jei liūtai prieitų arčiau, tačiau visi žvėrys nudobti iš iečių mėtyklių. Manau, tai padrąsins mokytis daugiau žmonių.

Pamatę ateinantį Manvelarą, sėdintieji širdingai jį pasveikino.

– Liūtenas galite palikti čia, pasiimsite grįždami, – pasiūlė vadas. – Sukrausime jas apatinės pastogės gale. Ten pakankamai vėsu, kad išsilaikytų šviežios kelias dienas; tada grįžę namo galėsit išdirbti.

Aukšta kalkakmenio uola, kurią jie praėjo prieš pat medžioklę, vadinosi Dviejų Upių uola, nes šioje vietoje Žolių upė įtekėjo į Upę. Joje viena virš kitos buvo net trys plačios iškyšos, saugančios jaukias pastoges. Trečiasis urvas naudojosi visomis akmeninėmis pastogėmis, tačiau gyveno daugiausia didžiojoje vidurinėje, nuo kurios vėrėsi platus reginys į abi upes ir teritoriją aplink uolą. Kitos dvi pastogės buvo skirtos maistui ir daiktams laikyti.

– Būtų labai paranku, – pripažino Joharanas. – Ir taip pakanka naštos, ypač su kūdikiais ir vaikais, o jau ir vėluojam. Jei ši kelionė prie Arklio Galvos uolos nebūtų seniai sumanyta, tikriausiai taip ir neitume. Juk, šiaip ar taip, visus pamatysime vasaros susirinkime, o prieš išeinant dar liko daug nudirbti. Tačiau septintasis urvas tikrai laukia Ailos, Zelandonė nori jai parodyti Arklio Galvą. Be to, kadangi visai netoli, jos norėjo

nueiti į Senolių Židinį, aplankyti antrojo urvo ir apžiūrėti protėvių raižinių apatinio urvo sienose.

– O kur pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei? – nusistebėjo Manvelaras.

– Ji jau ten, vieši kelias dienas, – atsiliepė Joharanas. – Tariasi su kitais zelandoniais dėl vasaros susirinkimo.

– Jei jau apie tai prakalbom, kada jūs ketinate išeiti? – pasiteiravo Manvelaras. – Gal galėtume keliauti kartu?

– Man patinka išeiti truputį anksčiau. Kai urvas toks didelis, reikia papildomo laiko patogiai vietai susirasti. O dabar dar ir apie gyvūnus turime pagalvoti. Esu anksčiau buvęs dvidešimt šeštajame urve, tačiau apylinkių nepažįstu.

– Tai didelis lygus laukas prie pat Vakarų upės, – paaiškino Manvelaras. – Puikiai tinka gausybei vasarinių namelių, bet nemanau, kad ten gera vieta arkliams.

– Man patiko vieta, kurią buvome susiradę pernai, nors ir atokiau nuo visų veiklų. Nežinau, ką rasime šiais metais. Buvau sumanęs išeiti anksčiau ir pasižvalgyti, tačiau prapliupo pavasarinės liūtys, tiesiog nesinorėjo klampoti per purvą, – aiškino Joharanas.

– Jei neprieštarauji gyventi kiek atokiau, yra kiek nuošalesnė vieta arčiau Saulėtojo Reginio, dvidešimt šeštojo urvo pastogės. Tai uola prie senosios upės vagos kranto, kiek atokiau nuo dabartinės vagos.

– Gal ir išbandysim, – pažadėjo Joharanas. – Kai nuspręsime, kada išeinam, išsiųsiu bėgūną. Jei trečiasis uvas norės tada eiti, galėsim keliauti kartu. Jūs turite ten giminaičių, tiesa? Ar jau numatėte, kuriuo keliu eiti? Žinau, kad Vakarų upė teka ta pačia kryptimi kaip ir Upė, todėl kelią rasti nesunku. Tereikia eiti į pietus nuo didžiosios Upės, paskui į vakarus, kol pasieksim Vakarų upę, o paskui sukti į šiaurę, bet, jei žinot tiesesnį kelią, būtų truputį greičiau.

– Tiesą sakant, žinau, – atsiliepė Manvelaras. – Mano pora buvo iš dvidešimt šeštojo urvo. Kai vaikai buvo mažesni, dažnai lankydavom jos šeimą. Kai ji mirė, daugiau ten neviešėjau. Laukiu šio vasaros susirinkimo, noriu susitikti seniai nematytus žmones. Morisanas ir jo broliai bei seserys ten turi pusbrolių ir pusseserių.

– Kai grįšime pasiimti liūtenų, aptarsime kelionę išsamiau. Ačiū už svetingumą, Manvelarai, – tarė Joharanas, pasisukęs eiti. – Mums jau reikia keliauti. Antrasis urvas mūsų laukia. Zelandonė, kuri yra pirmoji, nori Ailai parodyti urvą su staigmena.

Pirmi pavasario ūgliai ant dar šaltos, rudos, atšylančios žemės tarsi išliejo smaragdinę akvarelę. Kai trumpasis metų laikas įsibėgės ir nariuoti stiebeliai bei laibi pjautuvo formos lapeliai visiškai suaugs, vešlios upių salpų pievos nusidažys šiltesnėmis spalvomis. Švelniame ankstyvos vasaros vėjyje linguojančių, greitai besistiebiančių žolių žaluma noks į brandžią auksinę – vešlios pievos davė vardą greta srūvančiai upei.

Grupė keliautojų – dalis iš devintojo, dalis – iš trečiojo urvo – žygiavo palei Žolių upę tuo pačiu taku kaip ir praėjusią dieną. Išsikišusį akmenį apėjo vorele po vieną ir toliau traukė taku tarp Žolių upės ir uolos. Žygiuojant toliau, keletas žmonių paėjėjo į priekį ir ėjo po du ar tris greta.

Jie pasuko keliu link perkėlos – ji jau buvo pradėta vadinti Liūtų medžioklės vieta. Natūralia brasta nebūtų lengva pereiti. Viena yra mitriam jaunuoliui liuoksėti nuo vieno slidaus akmens ant kito; visai kas kita – besilaukiančiai ar kūdikį nešančiai moteriai arba maisto, drabužių ar rykų ryšuliais nešiniems ar vyresniems žmonėms. Todėl tarp akmenų, kuriuos atidengė nusekusi upė, buvo rūpestingai pridėliota daugiau uolos luitų, kad atstumai tarp brastos akmenų būtų mažesni. Pasiekę kitą krantą, kur takas pakankamai platus, žmonės žingsniavo po du ar tris greta.

Morisanas palaukė Jondalaro su Aila, kurie ėjo pačiame gale, priešais arklius, ir žengė greta jų. Visiems įprastai pasisveikinus, Morisanas tarstelėjo:

– Nesuvokiau, koks puikus ginklas yra iečių mėtyklė, Jondalarai. Mokiausi ja naudotis, tačiau stebėdamas jus su Aila iš naujo ją įvertinau.

– Manau, išmintingai elgeisi, Morisanai, kad išbandei iečių mėtyklę. Tai labai geras ginklas. Ar Manvelaras tau pasiūlė, ar pats nusprendei mokytis? – teiravosi Jondalaras.

– Nusprendžiau pats, tačiau, kai pradėjau mokytis, jis mane skatino. Sakė, kad aš būsiu geras pavyzdys, – atsakė Morisanas. – Atvirai kalbant, man tai nerūpėjo. Tiesiog tai ginklas, kuriuo naudotis norėjau išmokti.

Jondalaras nusišypsojo jaunuoliui. Taip ir galvojo, kad jaunesnieji labiau norės išbandyti naująjį ginklą, tačiau Morisano reakcija buvo kaip tik tokia, kokios jis tikėjosi.

– Puiku. Kuo daugiau mokysiesi, tuo šaunesnis tapsi. Mudu su Aila jau seniai naudojame iečių mėtykles: visus metus keliaudami namo ir dar metus iki tol. Kaip matai, moterys labai lengvai gali taip medžioti.

Jie kurį laiką ėjo palei Žolių upę prieš srovę, paskui pasiekė mažesnį intaką, vadinamą Mažąja Žolių upe. Toliau keliaujant prieš srovę palei mažesnįjį vandenkelį, Aila pradėjo pastebėti oro pokyčius: vėso. Drėgna gaiva prisipildė sodrių kvapų. Netgi žolė atrodė tamsesnio žalio atspalvio, o vietomis gruntas buvo minkštesnis. Einant per vešlų slėnį ir artėjant prie kalkakmenio uolos, taką ribojo pelkėti aukštų nendrių ir švendrų plotai.

Lauke laukė keletas žmonių, tarp jų – dvi jaunos moterys, kurias pamačiusi Aila nušvito. Jos visos susijungė per tą pačią ceremoniją praėjusių metų vasaros susirinkime, todėl jautėsi itin artimos.

– Levela! Janida! Taip laukiau, kol jus pamatysiu, – tarė ji, eidama artyn. – Girdėjau, kad abi nusprendėte persikelti į antrąjį urvą.

– Aila! – džiaugėsi Levela. – Sveika atvykusi į Arklio Galvos uolą. Nusprendėme kartu su Kimeranu ateiti čia, kad su tavim susitiktume, kad nereikėtų laukti, kol nuspręsi pasisvečiuoti antrajame urve. Kaip gera tave matyti!

– Taip, – pritarė Janida. Ji buvo gerokai jaunesnė už kitas dvi moteris ir gana drovi, tačiau švietė svetinga šypsena. – Aš irgi džiaugiuosi tave matydama, Aila.

Trys moterys apsikabino, nors atsargiai ir rūpestingai. Mat Aila su Janida nešėsi kūdikius, o Levela laukėsi.

– Girdėjau, tau gimė berniukas, Janida, – tarė Aila.

– Taip, pavadinau jį Jeridanu, – rodydama kūdikį pasigyrė Janida.

– O aš turiu mergaitę. Jos vardas Jonaila, – tarė Aila. Mažoji jau buvo išbudinta bruzdesio, tad Aila kalbėdama iškėlė ją iš nešiojimo skraistės, tada atsisuko pažiūrėti į Janidos berniuką. – Jis nuostabus. Ar galiu jį palaikyti?

– Taip, žinoma, o aš noriu palaikyti tavo dukterį, – tarė Janida.

– Duokš, aš palaikysiu tavo mažylę, Aila, – pasiūlė Levela, – tada tu galėsi paimti Jeridaną, o aš duosiu... Jonailą? – ji pamatė, kaip Aila linkteli, – Janidai.

Moterys pasikeitė kūdikiais ir šnekino juos, kartu nužiūrinėdamos ir lygindamos su saviškiais.

– Juk žinai, kad Levela irgi laukiasi? – pasitikslino Janida.

– Matau, – atsakė Aila. – Ar žinai, kada gimdysi, Levela? Norėčiau ateiti ir būti su tavimi. Esu tikra, ir Proleva ateitų.

– Tiksliai nežinau, dar liko nemažai laiko. Džiaugčiausi, jeigu būtum šalia, o ypač – mano sesuo, – atsakė Levela. – Tačiau tau nereiks niekur eiti. Tikriausiai visi būsime vasaros susirinkime.

– Tikrai, – nesiginčijo Aila. – Tau bus labai smagu, kai visi bus šalia. Netgi pirmoji zelandonė bus ten, o ji nuostabiai padeda motinai gimdant.

– Gali būti net per daug, – pareiškė Janida. – Levelą visi myli; visiems tikrai neleis pasilikti, per daug žmonių. Kad aš būčiau, tu tikriausia nenorėsi. Aš nepatyrusi. Tačiau norėčiau būti šalia tavęs taip, kaip tu buvai šalia manęs, Levela. Tačiau suprasiu, jei pasirinksi kitą draugę, kurią seniau pažįsti.

– Žinoma, norėsiu, kad būtum šalia, Janida, ir Ailos norėsiu. Juk jungėmės vienose apeigose, o tas ryšys ypatingas, – atsakė Levela.

Aila suprato Janidos išsakytus jausmus. Ir jai buvo smalsu, ar Levela verčiau pasirinktų senas pažįstamas. Aila pajuto užplūstant šilumą ir nustebo pajutusi, jog tenka sulaikyti ašaras patyrus, kad Levela ją taip mielai priima. Augdama Aila neturėjo daug draugų. Genties mergaitės subręsdavo jaunos. Oga, kuri galėjo tapti jai artima, tapo Braudo pora, o tas nebūtų jai leidęs pernelyg bičiuliautis su kitų mergaite, kurios pats nekentė. Aila mylėjo savo genties seserį, Izos dukterį Ubą, tačiau toji buvo gerokai jaunesnė, labiau duktė nei draugė. Nors kitos moterys vis šilčiau ją priėmė, netgi mylėjo, iš tikrųjų niekada jos nesuprato. Tiktai apsigyvenusi su mamutojais ir susipažinusi su Digija Aila suprato, kaip smagu turėti bendraamžę draugę.

– Kur jūsų poros Jondekamas su Peridaliu? Manau, Jondalaras jiems taip pat puoselėja ypatingus jausmus. Žinau, kaip jis troško juos pamatyti, – tarė Aila.

– Ir jie norėjo jį pamatyti, – atsakė Levela. – Nuo tada, kai sužinojo, kad jūs ateinat, Jondekamas su Peridaliu nekalba apie nieką kitą, tik apie Jondalaro iečių mėtyklę.

– Ar žinojot, kad Tišona su Marševaliu dabar irgi gyvena devintajame urve? – Aila užsiminė apie dar vieną porą, kuri susijungė tuo pat metu kaip ji. – Jie bandė gyventi keturioliktajame, bet Marševalis taip dažnai būdavo devintajame urve, arba, turėčiau sakyti, Žemupyje, – mokėsi skaptuoti mamutų iltis ir likdavo nakvoti devintajame, kad jie nusprendė persikraustyti.

Trys zelandonės stovėjo atokiau ir stebėjo be perstojo čiauškančias moteris. Pirmoji matė, kaip lengvai Aila rado bendrą kalbą, lygina kūdikius ir susijaudinusi šneka apie dalykus, kurie domina jaunas susijungusias moteris, jau turinčias vaikų arba jų besilaukiančias. Ji jau pradėjo Ailą mokyti pagrindinių žinių, kurių reikia norint tapti visaverte zelandone. Jaunoji moteris buvo susidomėjusi ir greitai mokėsi, tačiau dabar Pirmoji suvokė, kaip lengva Ailą išblaškyti. Ji atsitraukė, leisdama jaunajai mokinei pasimėgauti nauju motinos ir susijungusios moters gyvenimu. Gal atėjo laikas stipręliau spustelėti, taip ją sudominti, kad ji savo noru daugiau laiko skirtų mokymuisi?

– Mums derėtų eiti, Aila, – tarė Pirmoji. – Norėčiau, kad pamatytum urvą, nes paskui būsi pernelyg užsiėmusi maistu, viešnagėmis ir pažindinimusi.

– Taip, turėtume, – pripažino Aila. – Visus tris arklius ir vilką palikau Jondalarui, reikia juos įkurdinti. Neabejoju, ir jis nori susitikti su draugais.

Jie nuėjo link stačios kalkakmenio sienos. Tiesiai į ją tvieskė kylanti saulė, ir netoliese liepsnojančio nedidelio lauželio ryškioje šviesoje beveik nieko nebuvo matyti. Tamsią angą įžiūrėti galėjai, tačiau ji nekrito į akis. Į sieną buvo atremta keletas deglų, visi zelandoniai užsidegė po vieną. Aila nusekė paskui kitus pro tamsią angą ir suvirpėjo tamsos apgaubta. Viduje buvo vėsu ir drėgna, tačiau Ailai žvarbu pasidarė ne tik dėl staiga nukritusios temperatūros. Anksčiau ji čia nesilankė. Aila sutriko ir sunerimo įėjusi į nežinomą urvą.

Anga nebuvo didelė, tačiau pakankamai aukšta, todėl niekam nereikėjo nei gūžtis, nei lenktis įeinant. Aila, lauke užsidegusi deglą, jį laikė kairėje rankoje priešais save, o dešiniąja čiuopė akmens sieną, kad išlaikytų pusiausvyrą. Šiltas ryšulėlis, kurį ji nešėsi prie krūtinės švelnioje nešiojimo skraistėje, bruzdėjo. Aila atitraukė ranką nuo sienos, kad paglostytų mažylę ir ją nuramintų. Jonaila tikriausiai irgi pajus temperatūrų skirtumą, galvojo Aila. Eidama ji dairėsi aplinkui. Nedidelis urvas buvo natūraliai padalytas į atskiras mažesnes sales.

– Jis ten, kitoje salėje, – pasakė antrojo urvo zelandonė. Ji taip pat buvo aukšta šviesiaplaukė, nors šiek tiek vyresnė už Ailą.

Zelandonė, kuri buvo pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, žengė į šoną, kad Aila galėtų eiti paskui visus vedusią moterį.

– Eik pirma. Aš jau mačiau, – tarė ji, pasitraukdama iš kelio.

Kartu su ja į šalį žengė ir vyresnis vyras.

– Ir aš jau mačiau, – tarė jis. – Ne kartą.

Aila atkreipė dėmesį, koks panašus senasis septintojo urvo zelandonis į moterį, kuri rodė kelią, – jis taip pat buvo aukštas, nors kiek pakumpęs, o plaukai beveik balti.

Antrojo urvo zelandonė iškėlė deglą aukštai, kad apšviestų kelią; Aila taip pat pakėlė savo deglą. Jai pasidingojo, kad pakeliui ant kai kurių sienų matėsi neryškūs atvaizdai, tačiau niekas nesustojo jų parodyti. Išgirdusi, kaip kažkas pradeda niūniuoti – sodriu, švelniu balsu, – ji atpažino savo mokytojos zelandonės, kuri buvo Pirmoji, balsą. Balsas aidėjo nedidelėje akmeninėje patalpoje, tačiau ypač suskambo įėjus į kitą salę ir pasukus už kampo. Kai zelandoniai pakėlė savo deglus, kad apšviestų sieną, Aila aiktelėjusi išsižiojo.

Ji nebuvo pasiruošusi atsivėrusiam reginiui. Arklio galvos profilis buvo įrėžtas taip giliai į urvo sienos kalkakmenį, kad atrodė tarsi iš jos išaugęs, ir toks tikroviškas, kone gyvas. Galva buvo didesnė nei tikro arklio arba čia buvo išraižytas gerokai didesnis gyvūnas nei Ailai kada teko matyti. Tačiau ji pažinojo arklius ir matė, kad proporcijos puikiai išlaikytos. Snukio forma, akis, ausis, nosis su išsiplėtusia šnerve, nasrų ir žandikaulio linkis, viskas buvo kaip tikro arklio. Mirguliuojančioje deglo liepsnoje dingojosi, kad gyvulys juda, kvėpuoja.

Aila gokčiodama išpūtė orą – buvo sulaikiusi kvapą ir to nė nepajuto.

– Tobulas arklys, nepaisant to, kad čia tik jo galva! – pareiškė ji.

– Štai kodėl septintasis urvas vadinasi Arklio Galvos uola, – pasakė senyvas vyras, stovintis Ailai už nugaros.

Aila stebeilijo į atvaizdą su pagarbia baime ir nuostaba, paskui ištiesusi ranką palietė akmenį net neklaususi, ar derėtų tai daryti. Ją traukte patraukė prie sienos. Aila palaikė ranką ant arklio žandikaulio šono, kaip tik ten, kur liestų gyvą gyvulį, ir po kiek laiko šaltas akmuo pradėjo šilti, tarsi gyvūnas būtų panoręs atgyti ir išlipti iš akmens. Aila atitraukė ranką ir vėl pridėjo. Uolos paviršius vis dar išlaikė šiek tiek šilumos, bet vėliau atvėso, ir Aila suvokė, kad Pirmoji niūniavo tol, kol ji lietė akmenį, bet nutilo Ailai ranką atitraukus.

– Kas ją padarė? – pasiteiravo Aila.

– Niekas nežino, – atsakė Pirmoji. Ji atėjo paskui septintojo urvo zelandonį. – Ji iškalta taip seniai, kad niekas neprisimena. Tai padarė vienas iš protėvių, tačiau neliko jokių istorijų, kurios mums pasakytų.

– Tikriausiai tai tas pats meistras, kuris išraižė Senolių Židinio motiną, – pastebėjo antrojo urvo zelandonė.

– Kodėl taip manai? – nusistebėjo senasis vyras. – Atvaizdai visiškai skirtingi: viename – moteris su bizono ragu rankoje, kitur – arklio galva.

– Tyrinėjau abu atvaizdus. Jų atlikimo būdas panašus, – atsakė moteris. – Ar matai, kaip kruopščiai įrėžti šio arklio nosis ir nasrai, ir žandikaulio linija? Kai nueisi tenai, atkreipk dėmesį į Motinos šlaunis, jos pilvo formą. Mačiau moterų, kurios atrodo lygiai taip pat, ypač turinčios vaikų. Kaip ir arklio, moters, kuri Senolių Židinio urve vaizduoja Doni, raižinys yra labai tikroviškas.

– Labai įžvalgu, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji. – Kai nueisime į Senolių Židinį, padarysime, kaip tu siūlai: atidžiai įsižiūrėsime į piešinius.

Visi kurį laiką ramiai stovėjo stebeilydami į arklį. Tada Pirmoji paragino:

– Derėtų eiti. Čia yra dar keletas dalykų, tačiau juos galėsime apžiūrėti vėliau. Norėjau, kad Aila pamatytų arklio galvą dar neprasidėjus visoms viešnagės smagybėms.

– Džiaugiuosi, kad taip nusprendei, – atsiliepė Aila. – Nežinojau, kad akmens raižiniai gali būti tokie tikroviški.

3

– Štai ir jūs! – Kimeranas atsistojo nuo akmeninės sėdynės ant uolos atbrailos priešais septintojo urvo pastogę pasveikinti Ailos ir Jondalaro, kurie ką tik užkopė taku. Iš paskos sekė Vilkas, o pakirdusi Jonaila sėdėjo atremta į Ailos šlaunį. – Išgirdom, kad jūs atėjot, o paskui niekas nebežinojo, kur pasidėjot.

Senas Jondalaro draugas Kimeranas, Senolių Židinio, arba antrojo Zelandonijos urvo, vadas, jo laukė. Labai aukštas šviesiaplaukis vyras iš išorės buvo panašus į dvimetrinį Jondalarą tokiais pačiais šviesiais, blyškiais plaukais. Nors dauguma vyrų buvo aukšti – daugiau nei metro aštuoniasdešimties, Jondalaras su Kimeranu per vyrystės apeigas virš savo bendraamžių stūksojo kaip bokštai. Juodu patraukė vieną prie kito, ir netrukus jiedu susibičiuliavo. Kimeranas taip pat buvo antrojo urvo zelandonės brolis ir Jondekamo dėdė, tačiau labiau kaip brolis, mat jo sesuo buvo gerokai vyresnė, ji ir užaugino Kimeraną po motinos mirties kartu su savo sūnumi ir dukra. Jos vyras taip pat iškeliavo į kitą pasaulį, ir netrukus ji pradėjo mokytis, kad taptų zelandone.

– Pirmoji norėjo, kad Aila pamatytų Arklio Galvą, o paskui reikėjo įkurdinti arklius, – paaiškino Jondalaras.

– Jiems patiks jūsų slėnyje. Žolė čia tokia žalia ir vešli, – pridūrė Aila.

– Vadiname jį Švelniuoju slėniu. Per patį vidurį teka Mažoji Žolių upė, kurios salpa išplatėjusi į didelį lauką. Pavasarį nuo tirpsmo, arba rudenį, kai prasideda lietūs, darosi pelkėta, tačiau vasarą, kai visur kitur viskas perdžiūva, šita pieva lieka gaivi ir žalia, – paaiškino Kimeranas, visiems einant link gyvenamojo ploto po išsikišusia viršutine uolos atbraila. – Slė-

nis privilioja pulkus žolėdžių, jie visą vasarą pro čia traukia, ir medžioti lengva. Arba antrojo, arba septintojo urvo žvalgai nuolat stebi slėnį.

Jie priėjo prie didesnio žmonių būrelio.

– Pažįstat Sergenorą, septintojo urvo vadą? – paklausė Kimeranas svečių, rodydamas į vidutinio amžiaus tamsiaplaukį vyrą, kuris stovėjo budriai delbdamas vilką ir leido jaunesniam vadui sutikti jo draugus.

– Taip, žinoma, – patikino Jondalaras. Jis pastebėjo vyro baimę ir pagalvojo, kad šita viešnagė gali būti puiki proga padėti žmonėms priprasti prie Vilko. – Prisimenu, kaip Sergenoras ateidavo pasitarti su Martona, kai buvo ką tik išrinktas septintojo urvo vadu. Spėju, tave jau supažindino su Aila?

– Aš buvau vienas iš daugelio, kuriems ji buvo pristatyta praėjusiais metais, vos jums sugrįžus, tačiau neturėjau progos pasveikinti ją asmeniškai, – atsakė Sergenoras. Jis ištiesė abi rankas delnais į viršų. – Doni vardu, sveikinu tave septintajame Zelandonijos urve, Aila iš devintojo urvo. Žinau, kad tu turi daugybę vardų ir ryšių, kai kurie jų gana neįprasti, tačiau, prisipažįstu, visų jų neprisimenu.

Aila abi vado plaštakas suėmė savosiomis.

– Aš esu Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, – pradėjo ji. – Devintojo urvo zelandonės, pirmosios tarp tų, kurie tarnauja, mokinė... – Aila sudvejojo svarstydama, kiek Jondalaro ryšių minėti. Jungtuvių apeigose praėjusią vasarą visi Jondalaro vardai ir ryšiai buvo perduoti ir jai, dėl to prisistatymas labai pailgėjo, tačiau viską suminėti reikėdavo tik per pačias oficialiausias ceremonijas. Kadangi tai jos oficialus susipažinimas su septintojo urvo vadu, ji norėjo, kad prisistatymas būtų tinkamas, bet per ilgai neužsitęstų.

Ji nusprendė įvardyti artimiausius savo poros ryšius, o toliau sakyti savuosius, paminėti ir ankstesniuosius. Ji baigė vardu, kuris buvo pridėtas lengvabūdiškiausiai, tačiau jai patiko jį vartoti: – Arklių – Yhaha, Lenktynininko ir Širmės bei keturkojo medžiotojo Vilko bičiulė. Didžiosios visų Motinos vardu, sveikinu tave, Sergenorai, septintojo Zelandonijos urvo vade, ir noriu padėkoti, kad pakvietei mus į Arklio Galvos uolą.

„Ji tikrai ne zelandonietė, – pagalvojo Sergenoras, išgirdęs Ailą kalbant. – Gal ji ir įgijo Jondalaro vardus ir ryšius, tačiau yra svetimšalė su

svetimšališkais papročiais, ypač dėl tų gyvūnų." Paleidęs jos rankas, vadas nužvelgė Vilką, kuris priėjo arčiau.

Aila matė, kaip vyrui neramu greta stambaus plėšrūno. Ji pastebėjo, kad ir Kimeranas ne itin jaukiai jaučiasi greta žvėries, nors pernai jis vienas pirmųjų buvo supažindintas su Vilku ir matė jį kelis kartus. Nė vienas iš vadų nebuvo pratę matyti plėšrų žvėrį taip laisvai besisukinėjantį tarp žmonių. Ji mąstė panašiai kaip Jondalaras: gal dabar tinkama proga jiems priprasti prie Vilko?

Septintojo urvo žmonės greitai susigaudė, kad atvyko devintojo urvo pora, apie kurią visi kalbėjo, ir vis daugiau žmonių ėjo pažiūrėti moters su vilku. Visi gretimi urvai per dieną susižinojo, kad Jondalaras praėjusią vasarą grįžo iš penkerius metus trukusios kelionės. Smalsumą žadino kalbos, kad jis pasirodė su svetimšale moterimi raitas ant arklio. Su dauguma žmonių iš gretimų urvų jie susipažino šiems atvykus paviešėti į devintąjį arba praėjusiame vasaros susirinkime, tačiau tik dabar jie pirmą kartą atkeliavo į septintąjį ir antrąjį urvus.

Aila su Jondalaru ketino čia svečiuotis praėjusį rudenį, tačiau taip ir nepasirodė. Ne dėl to, kad urvai būtų per toli vienas nuo kito: kas nors vis sukliudydavo, o paskui stojo žiema ir gerokai pasistūmėjo Ailos nėštumas. Šitaip ilgai atidėliotas jų apsilankymas tapo tikru įvykiu, ypač dėl to, kad Pirmoji nusprendė tuo pačiu metu susitikti su vietos zelandoniais.

– Kad ir kas išraižė arklio galvą apatiniame urve, turėjo pažinoti arklius. Ji labai gerai padaryta, – pasakė Aila.

– Visada taip maniau, tačiau malonu tai išgirsti iš taip gerai kaip tu arklius pažįstančio žmogaus lūpų, – apsidžiaugė Sergenoras.

Vilkas tupėjo nukoręs liežuvį ir žiūrėjo į vyrą, o dėl nulinkusios ausies atrodė pasipūtęs, savimi patenkintas. Aila žinojo, kad jis tikisi būti pristatytas. Žvėris matė, kaip ji sveikina septintojo urvo vadą, ir jau žinojo, kad bus pristatytas bet kuriam nepažįstamajam, su kuriuo ji šitaip sveikinasi.

– Taip pat noriu padėkoti, kad leidote atsivesti Vilką. Jis labai nusimena, jei negali būti greta manęs, o dabar šitaip jaučiasi ir dėl Jonailos, nes labai myli vaikus, – pasakė Aila.

– Vilkas myli vaikus? – nepatikėjo Sergenoras.

– Vilkas užaugo ne tarp vilkų. Jis buvo auginamas su mamutojų vaikais Liūto stovykloje ir mano, kad žmonės yra jo gauja, o visi vilkai myli

savo gaujos jauniklius, – pasakė Aila. – Jis matė, kaip aš tave sveikinu, ir tikisi, kad judu supažindinsiu. Jis išmokytas pripažinti visus, kuriuos aš jam pristatau.

Sergenoras susiraukė.

– Kaip galima prisistatyti vilkui? – nustebo jis. Jis dirstelėjo į Kimeraną ir pamatė, kaip tas išsišiepia.

Jaunasis vyras prisiminė savąjį prisistatymą, ir nors pats vis dar truputį nervinosi plėšrūno artumoje, mėgavosi vyresnio vyro sutrikimu.

Aila davė ženklą Vilkui prieiti ir atsitūpusi jį apkabino, tada palietė Sergenoro ranką. Vyras ją atitraukė.

– Jam tereikia pauostyti, – tarė Aila, – ir jis susipažins su tavimi. Šitaip vienas su kitu pažindinasi vilkai.

– Ar tu irgi šitaip darei, Kimeranai? – pasitikslino Sergenoras pastebėjęs, kad jį stebi dauguma jo urvo gyventojų ir svečių.

– Taip, tiesą sakant. Praėjusią vasarą, kai jie atėjo į trečiąjį urvą medžioti, dar prieš vasaros susirinkimą. Paskui, kada tik pamatydavau šitą vilką vasaros susirinkime, jausdavau, kad jis mane atpažįsta, nors ir nekreipia į mane dėmesio, – paaiškino Kimeranas.

Sergenoras tikrai nenorėjo to daryti, tačiau stebint šitiekai žmonių juto spaudimą sutikti. Jis netroško, kad kas pamanytų, jog jis bijo kartoti tai, ką jau yra padaręs jaunesnis vadas. Lėtai, nedrąsiai jis ištiesė ranką link gyvūno. Aila paėmė jo plaštaką ir priartino prie žvėries nosies. Vilkas suraukė nosį ir užčiaupęs nasrus iššiepė dantis taip, kad buvo matyti didžiuliai krūminiai plėšiamieji dantys. Jondalaras visada manė, kad šitaip jis šypsosi būdamas visiškai savimi patenkintas. Tačiau ne šitaip atrodė Sergenorui. Aila juto, kaip jis visas virpa, ir pajuto gižų baimės kvapą. Žinojo, kad ir vilkas tai užuodžia.

– Pažadu, Vilkas tavęs nesužeis, – tyliai sušnabždėjo Aila. Sergenoras prisivertė laikytis ramiai, kol dantų pilni žvėries nasrai buvo arti jo plaštakos. Vilkas ją pauostė, tada lyžtelėjo.

– Ką jis daro? – nustebo Sergenoras. – Mėgina manęs paragauti?

– Ne, man regis, jis mėgina tave nuraminti, tarsi gerintųsi. Štai, paliesk jo galvą, – Aila patraukė vyro ranką nuo aštrių dantų ir tyliai kalbėjo: – Ar kada čiuopei gyvo vilko kailį? Ar pastebi, kad už ausų ir aplink

kaklą kailis truputį storesnis ir šiurkštesnis? Jam patinka, kai paausius kas pakaso.

Kai Aila pagaliau jį paleido, vyras atitraukė plaštaką ir suėmė ją kita savo ranka.

– Dabar jis tave atpažins, – patikino moteris. Ji nebuvo mačiusi, kad žmogus taip bijotų vilko ir kad taip narsiai įveiktų savo baimę. – Ar anksčiau turėjai patirties su vilkais? – pasiteiravo ji.

– Kartą, kai buvau mažas, man įkando vilkas. Nelabai prisimenu, mama man pasakojo, tačiau randus tebeturiu, – prisipažino Sergenoras.

– Vadinasi, vilko dvasia tave pasirinko. Vilkas yra tavo totemas. Šitaip pasakytų mane užauginę žmonės, – ji žinojo, kad zelandoniečiai kitaip nei genties žmonės vertino totemus. Juos turėjo ne visi, tačiau buvo tikima, kad turintiesiems jie neša laimę. – Kai buvau maža, skaičiavau gal penkerius metus, mane apdraskė urvinis liūtas. Vis dar galiu parodyti randus ir kartais tai tebesapnuoju. Nelengva gyventi su galingu totemu, tokiu kaip liūto ar vilko, tačiau mano totemas daug man padėjo, daug mane išmokė, – papasakojo Aila.

Netikėtai Sergenoras susidomėjo:

– Ko išmokai iš urvinio liūto?

– Viena vertus, įveikti baimę, – atsakė ji. – Man regis, tu išmokai to paties. Tavasis vilko totemas galėjo padėti tau nė nežinant.

– Gali būti, tačiau iš kur žinoti, ar tai totemas padeda? Ar urvinio liūto dvasia tikrai tau padėjo? – kamantinėjo Sergenoras.

– Ne vieną kartą. Keturi dryžiai, kuriuos man ant kojos paliko urvinio liūto letena, yra lygiai tokie patys kaip genties ženklas, skirtas urvinio liūto totemui. Paprastai tik vyrams suteikiamas toks stiprus totemas, tačiau žymė taip aiškiai atitiko genties ženklą, kad vadas priėmė mane, nors buvau gimusi kitiems – šitaip jie vadina tokius kaip mes žmones. Buvau visai maža, kai netekau savo žmonių. Jei gentis nebūtų manęs paėmusi ir užauginusi, nebebūčiau tarp gyvųjų, – paaiškino Aila.

– Įdomu, tačiau sakei: „Ne kartą“, – priminė jai Sergenoras.

– Kitą kartą, kai tapau moterimi ir jaunas naujasis vadas vertė mane išeiti, ilgai ėjau ieškodama kitų. Šitaip prieš mirtį patarė manoji genties motina Iza. Tačiau nepavyko jų rasti, reikėjo ieškotis prieglobsčio prieš

užeinant žiemai. Tada manasis totemas atsiuntė urvinių liūtų šeimą, kad pakeisčiau kryptį, ir nuvedė mane į slėnį, kuriame galėjau išgyventi. Manasis urvinis liūtas netgi atvedė mane pas Jondalarą, – papasakojo Aila.

Aplinkui susirinkusius ir besiklausančius žmones jos pasakojimas stulbino. Netgi Jondalaras anksčiau nebuvo girdėjęs jos šitaip pasakojant apie totemą. Vienas iš klausytojų išdrįso garsiai paklausti:

– Ar tie žmonės, kurie tave priėmė ir kuriuos tu vadini gentimi, tikrai plokščiagalviai?

– Tai jūs šitaip juos vadinate. Jie vadina save gentimi, urvinio lokio gentimi, nes jie garbina urvinio lokio dvasią. Jis bendras visų, visos genties totemas, – atsakė Aila.

– Man regis, laikas keliautojams parodyti, kur galėtų pasidėti savo miegmaišius ir įsikurti, kad galėtų kartu su mumis pavalgyti, – tarė ką tik pasirodžiusi moteris. Ji buvo dailiai apvalaina, patraukli, su išmonės ir proto kibirkštėlėmis akyse.

Sergenoras jai šiltai ir jausmingai nusišypsojo.

– Čia mano pora Jeivena iš septintojo Zelandonijos urvo, – tarė jis Ailai. – Jeivena, tai Aila iš devintojo Zelandonijos urvo. Ji turi kur kas daugiau vardų ir ryšių, bet lai pati tau išvardija.

– Tik ne dabar, – paprieštaravo Jeivena. – Motinos vardu, sveikinu tave, Aila iš devintojo urvo. Neabejoju, šiuo metu mieliau įsikurtum nei vardytum vardus ir ryšius.

Kai jie pasisuko išeiti, Sergenoras palietė Ailos ranką, dirstelėjo į ją ir tyliai pasakė:

– Kartais aš sapnuoju vilkus.

Moteris jam nusišypsojo.

Jiems išeinant pasirodė apkūni patraukli jauna moteris tamsiais plaukais su dviem vaikais glėbyje – tamsiaplaukiu berniuku ir šviesiaplauke mergaite. Ji nusišypsojo Kimeranui, kuris švelniai brūkštelėjo moters skruostą savuoju, ir atsisuko į svečius.

– Praėjusią vasarą susipažinote su mano pora Beladora, tiesa? – tarė jis ir pasididžiavimo kupinu balsu pridūrė: – Ir jos sūnumi bei dukra, mano židinio vaikais?

Aila prisiminė trumpai mačiusi šią moterį praėjusią vasarą, tačiau geriau susipažinti nepasitaikė proga. Ji žinojo, kad Beladora pagimdė dvynius vasaros susirinkime, maždaug tuo metu, kai vyko pirmoji jungtuvių ceremonija, kurioje ji su Jondalaru susijungė. Visi apie tai kalbėjo. „Vadinasi, dvyniai netrukus skaičiuos vienus metus“, – pagalvojo Aila.

– Taip, žinoma, – atsakė Jondalaras, nušvisdamas šypsena moteriai ir jos dvyniams. Paskui, iš tikrųjų to nė nesuvokdamas, ėmė skirti daugiau dėmesio patraukliai jaunai motinai, žvelgė į ją kupinomis susižavėjimo gyvomis mėlynomis akimis. Moteris atsakė šypsena. Kimeranas priėjo arčiau ir apkabino ją per liemenį.

Aila buvo įgudusi skaityti kūno kalbą, tačiau pamanė, kad šįkart visi suprato, kas ką tik įvyko. Jondalarui Beladora pasirodė patraukli, jis nesusilaikė to neparodęs, lygiai taip kaip ir ji nesusilaikė neatsiliepusi. Jondalaras pats nenumanė apie savo žavesio poveikį, net nesuprato, kad jį skleidžia, tačiau tai labai gerai matė Beladoros pora. Netaręs nė žodžio Kimeranas žengė į priekį ir pareiškė savo teisę į tai, kas jam priklauso.

Aila stebėjo nebylią sceną taip susidomėjusi, kad, nors Jondalaras buvo jos pora, ji nepajuto nė krislelio pavydo. Tačiau ji pradėjo suprasti pastabas, kurias vis girdėjo čia atvykusi. Giliai širdyje ji žinojo, kad Jondalaras tik vertina moteris. Jis netrokšta nieko daugiau, tik žiūrėti. Buvo kita jo pusė, ta, kurią jis retai atskleisdavo netgi jai, ir tai tik tada, kai jie būdavo dviese.

Jondalaro emocijos visada buvo pernelyg stiprios, aistra per smarki. Visą gyvenimą jam teko kovoti, kad jas suvaldytų, ir galiausiai pavyko tik mokantis pasilikti jausmus sau. Jondalarui nebuvo lengva atskleisti jausmų stiprumą, štai kodėl jis niekada viešai nerodydavo visos savo meilės Ailai gelmės, tačiau kartais, kai jie būdavo vieni, jis negalėdavo susilaikyti. Jo aistra buvo tokia galinga, kad kartais jį užvaldydavo.

Pasukusi galvą Aila pastebėjo, kad zelandonė, kuri buvo Pirmoji, ją stebi. Jaunoji moteris suprato, kad donija taip pat pastebėjo bežodį bendravimą ir bando išsiaiškinti Ailos reakciją. Aila jai supratingai nusišypsojo, o paskui nukreipė savo dėmesį į mažylę, kuri pradėjo rangytis nešiojimo skraistėje ieškodama motinos krūties. Aila priėjo prie patrauklios jaunos motinos, kuri stovėjo greta Jeivenos.

– Sveika, Beladora. Džiaugiuosi tave matydama, ypač su vaikais, – tarė ji. – Jonailos vystyklai permirko. Atsinešiau kitus. Gal parodytum, kur galėčiau ją pervystyti?

Moteris su kūdikiais ant abiejų šlaunų nusišypsojo.

– Eime su manimi, – pasiūlė ji, ir trys moterys patraukė po pastoge.

Beladora buvo girdėjusi žmones kalbant apie neįprastą Ailos akcentą, tačiau iš tikrųjų anksčiau negirdėjo jos kalbančios. Per jungtuves, kai Jondalaras jungėsi su savo svetimšale, ji gimdė, o vėliau nedaug turėjo progų šnektelti su Aila. Beladora buvo užsiėmusi savais rūpesčiais, tačiau dabar suprato, ką žmonės turi omeny. Nors Aila labai gerai kalbėjo zelandoniškai, ji paprasčiausiai negalėjo teisingai ištarti kai kurių garsų, tačiau Beladorai visai patiko jos klausytis. Ji pati buvo kilusi iš tolimo pietų krašto ir, nors jos kalbėsena nebuvo tokia išskirtinė kaip Ailos, ji kalbėjo zelandoniškai su savitu aiškiu akcentu.

Išgirdusi ją kalbant, Aila nusišypsojo.

– Regis, tu negimei zelandoniete, – tarė ji. – Visai kaip ir aš.

– Mano žmonės vadinasi žornadoniai. Mes esame zelandoniečių urvų toli pietuose kaimynai. Ten kur kas šilčiau, – nusišypsojo Beladora. – Susipažinau su Kimeranu, kai jis su savo seserimi vyko į pašauktosios kelionę.

Ailai pasidarė smalsu, kas yra pašauktosios kelionė. Akivaizdu, jog tai turi būti kažkaip susiję su buvimu zelandone, nes juk kartais sakoma, kad tuos, kurie tarnauja Didžiajai Motinai, ji pašaukia. Aila nusprendė vėliau to pasiteirauti Pirmosios.

Mirguliuojančios laužo liepsnos jaukiai plazdeno už pailgos laužavietės ribų, šiltos šviesos šokdamos spalvomis dabino pastogės kalkakmenio sienas. Uolinės iškyšos lubos virš laužo atspindėjo švytinčius atspalvius, ir žmonės apačioje tarsi spindėjo laime. Puiki bendra vakarienė, kurią ruošiant prireikė daugybės žmonių laiko ir pastangų, įskaitant didelį elnio kumpį, kuris buvo iškeptas ant tvirto iešmo, uždėto ant didelių šakotų

šakų virš to paties pailgo stačiakampio laužo duobės, buvo suvalgyta. Dabar septintasis Zelandonijos urvas kartu su giminaičiais iš antrojo urvo ir svečiais iš trečiojo bei devintojo urvų ilsėjosi.

Buvo patiekta gėrimų: kelių rūšių arbatos, raugintо vaisių vyno ir svaigiojo gėrimo, vadinamo barma, gaminamo iš beržų sulos, laukinių grūdų, medaus ir įvairių vaisių. Visi pasiėmė po mėgstamo gėrimo puodelį ir vaikštinėjo aplinkui ieškodami, kur įsitaisyti, artindamiesi prie jaukaus ugniakuro. Grupę persmelkė vis stiprėjantis laukimo ir džiugesio jausmas. Svečiai visada kelia jaudulį, tačiau svetimšalė su gyvūnais ir neįtikėtinomis istorijomis žadėjo ypatingai įdomų vakarą.

Aila su Jondalaru sėdėjo kartu su Joharanu ir Proleva, Sergenoru ir Jeivena bei Kimeranu ir Beladora – devintojo, septintojo ir antrojo urvų vadais su poromis. Prie jų būrelio glaudėsi dar keletas, įskaitant jaunas moteris Levelą ir Janidą bei jų poras Jondekamą ir Peridalį. Vadai su septintojo urvo žmonėmis tarėsi, kada svečiai turėtų palikti Arklio Galvos uolą ir keliauti į Senolių Židinį. Septintasis su antruoju urvu laidė vieni kitiems juokingas užuominas ir draugiškai varžėsi dėl to, kur svečiams derėtų pasilikti ilgiau.

– Senolių Židinys yra senesnis, todėl turėtų būti labiau vertinamas ir turėti daugiau garbės, – erzinamai išsišiepęs pasakė Kimeranas. – Todėl pas mus jie turėtų viešėti ilgiau.

– Nori pasakyti, kadangi esu vyresnis už tave, turėčiau būti labiau gerbiamas? – iškalbingai šypsodamasis atsikirto Sergenoras. – Prisiminsiu.

Aila klausėsi ir šypsojosi kartu su kitais, tačiau labai norėjo užduoti klausimą. Pokalbiui trumpam nutrūkus ji galiausiai įsiterpė:

– Kad jau patys prakalbot apie urvų amžių, šį tą norėčiau sužinoti.

Visi atsigręžė į Ailą.

– Tereikia paklausti, – perdėtai mandagiai ir draugiškai pasakė Kimeranas, balse buvo girdėti gilesnės užuominos. Išgėręs kelis puodelius barmos jis ėmė pastebėti, kokia patraukli jo ilgšio draugo pora.

– Praėjusią vasarą Manvelaras truputį papasakojo apie urvų skaičiavimo žodžius, tačiau aš vis tiek nesuprantu, – tarė Aila. – Pernai keliaudami į vasaros susirinkimą sustojome pernakvoti dvidešimt devintajame urve. Jie gyvena trijose skirtingose pastogėse, išsidėsčiusiose dideliame

slėnyje, kiekvienoje yra savas vadas ir zelandonis, tačiau visos vadinamos tuo pačiu skaičiavimo žodžiu – dvidešimt devintasis. Antrasis urvas artimai susijęs su septintuoju urvu, gyvenate vos kitapus slėnio, kodėl tada jūsų urvų skaičiavimo žodžiai skiriasi? Kodėl jūs nesate tiesiog antrojo urvo dalis?

– Į šitai aš negaliu atsakyti, nežinau, – prisipažino Kimeranas, tada mostelėjo vyresniojo vyro link. – Turėsi teirautis vyresnio vado. Sergenorai?

Sergenoras nusišypsojo, tačiau prieš prabildamas akimirką svarstė.

– Atvirai kalbant, ir aš nežinau. Anksčiau apie tai negalvojau. Taip pat nepamenu, ar mūsų pasakojimuose apie tai užsimenama. Yra keletas istorijų, kuriose kalbama apie ankstyviausius šio krašto gyventojus, pirmąjį Zelandonijos urvą, tačiau jie seniausiai išsisklaidę. Niekas iš tikrųjų nė nežino, kur buvo ta pastogė.

– Ar žinai, kad antrasis Zelandonijos urvas yra seniausia tebesanti zelandoniečių gyvenamoji vieta? – Kimeranui truputį vėlėsi žodžiai. – Todėl jis ir vadinasi Senolių Židiniu.

– Taip, šitai aš žinau, – patikino Aila svarstydama, ar ilgšiui vadui neprireiks kito ryto gėrimo, kurį ji maišydavo mamutojų Liūto stovyklos vadui Talutui.

– Pasakysiu, ką manau, – tarė Sergenoras. – Kai pirmojo ir antrojo urvų pastogės ėmė nebesutalpinti savo gyventojų, kai kurie iš jų – abiejų urvų atžalos, taip pat ir naujai į šį kraštą atėję žmonės, – išsikraustė toliau, o įkūrę urvus vartojo kitus skaičiavimo žodžius. Tuo metu, kai būrelis antrojo urvo žmonių, kurie įkūrė mūsų urvą, nusprendė išsikraustyti, kitas nevartotas skaičiavimo žodis buvo „septyni“. Daugiausiai tai buvo jaunos šeimos – kelios neseniai susijungusios poros, antrojo urvo vaikai, – ir jie norėjo gyventi netoli savo giminaičių, todėl naujus namus įkūrė čia, vos kitapus Švelniojo slėnio. Nors abu urvai buvo taip artimai susiję, lyg vienas, manau, jie pasirinko naują skaičiavimo žodį todėl, kad šitaip buvo daroma. Todėl mes tapome dviem atskirais urvais – Senolių Židiniu, antruoju Zelandonijos urvu, ir Arklio Galvos uola, septintuoju urvu. Vis dar esame skirtingos tos pačios šeimos atšakos.

– Dvidešimt devintasis yra naujesnis urvas, – toliau kalbėjo Sergenoras. – Kai jie persikėlė į naujas pastoges, spėju, norėjo išsaugoti tą patį

skaičiavimo žodį todėl, kad kuo mažesnis skaičiavimo žodis, tuo senesnė gyvenvietė. Mažesnis skaičiavimo žodis suteikia daugiau statuso, o dvidešimt devintasis ir taip jau didelis skaičius. Spėju, kad nė vienas iš naują urvą įkūrusių žmonių nenorėjo didesnio skaičiaus. Jie nusprendė vadintis Trimis Uolomis, dvidešimt devintuoju Zelandonijos urvu, o paskui panaudoti pavadinimus, kurie jau anksčiau buvo suteikti vietovėms, kad paaiškintų skirtumus.

– Pradinė gyvenvietė vadinosi Atspindžio uola, nes iš tam tikrų vietų gali matyti savo atvaizdą vandenyje. Tai viena iš nedaugelio pastogių, kurios atgręžtos į šiaurę, todėl nėra paprasta ten išlaikyti šilumą, tačiau tai išskirtinė vieta ir turi daug privalumų. Tai pietinis dvidešimt devintojo urvo sparnas, kartais dar vadinamas Pietiniu Trijų Uolų sparnu. Pietinė terasa tapo Šiauriniu sparnu, o Vasaros stovykla tapo Vakariniu dvidešimt devintojo urvo sparnu. Manau, jų gyvenimo būdas painesnis ir labiau trikdantis, tačiau jie taip pasirinko.

– Jei antrasis urvas seniausias, tada antra pagal senumą žmonių grupė turi būti Dviejų Upių uola, trečiasis Zelandonijos urvas. Praėjusią naktį ten nakvojome, – tarė Aila linktelėjusi, kai ėmė suprasti daugiau.

– Tiesa, – įsiterpė Proleva.

– Tačiau ketvirtojo urvo nėra?

– Ketvirtasis urvas buvo, – atsiliepė Proleva, – tačiau niekas, regis, nežino, kas jam nutiko. Yra legendų, kuriose tarsi užsimenama apie nelaimę, ištikusią daugiau nei vieną urvą, o ketvirtasis pradingo maždaug tuo metu, tačiau niekas tiksliai nežino. Mūsų pasakojimuose taip pat yra tamsių dėmių. Turiu omeny kažkokias kovas su plokščiagalviais.

– Penktasis urvas, vadinamas Senuoju slėniu, Upės aukštupyje, yra kitas po trečiojo, – tarė Jondalaras. – Pernai ketinome ten užsukti pakeliui į vasaros susirinkimą, tačiau jie jau buvo išėję, pameni? – Aila linktelėjo. – Jie turi keletą pastogių abipus Trumposios upės slėnio, vienos gyvenamos, kitos saugyklos, tačiau joms nesuteikė skirtingų skaičiavimo žodžių. Visas Senasis slėnis yra penktasis urvas.

– Ir šeštasis urvas pradingo, – toliau kalbėjo Sergenoras. – Skirtingai pasakojama apie tai, kas jam nutiko. Dažniausiai manoma, kad žmonių sumažėjo dėl ligos. Yra įsitikinusiųjų, kad išsiskyrė grupės nuomonės.

Dar pasakojama, kad žmonės, kurie anksčiau sudarė šeštąjį urvą, susijungė su kitais urvais. Taigi, toliau eina mūsiškis, septintasis urvas. Taip pat nėra aštunto, todėl po mūsų eina jūsiškis, devintasis urvas.

Žmonės tylomis galvojo apie tai, ką išgirdo. Paskui Jondekamas pakeitė temą: jis pasiteiravo Jondalaro, ar galėtų apžiūrėti jo iečių mėtyklę, o Levela prisipažino savo vyresniajai seseriai Prolevai, kad svarstė keliauti gimdyti į devintąjį urvą, ir sulaukė šypsenų. Žmonės pradėjo asmeninius pokalbius ir netrukus suskilo į grupeles.

Jondekamas ne vienintelis norėjo paklausinėti apie iečių mėtyklę, ypač išgirdęs apie vakarykštę liūtų medžioklę. Jondalaras tą medžioklės ginklą išrado gyvendamas su Aila rytų slėnyje ir parodė jį visiems vos grįžęs namo praėjusią vasarą. Ginklo galimybes jis demonstravo ir vasaros susirinkime.

Kiek anksčiau, laukdami, kol Aila aplankys Arklio Galvos urvą, vyrai mokėsi svaidyti ietis mėtyklėmis, kurias patys pasidarė nusižiūrėję į tą, kurią matė naudojant Jondalarą, o Jondalaras visus mokė ir patarinėjo. Dabar grupė žmonių, daugiausiai vyrų, tačiau buvo ir keletas moterų, susibūrę aplink ilgšį keliautoją uždavinėjo klausimus apie iečių mėtyklių gamybos būdus ir lengvasvores ietis, kurios pasirodė tokios efektyvios svaidomos mėtykle.

Kitapus ugniakuro, arti sienos, kuri padėjo išlaikyti šilumą, keletas moterų su kūdikiais, ir Aila tarp jų, susirinko pamaitinti, pasūpuoti ar prižiūrėti miegančių mažylių, o kartu ir pasišnekučiuoti.

Atskirame, nuošalesniame pastogės kampelyje Zelandonė, kuri buvo pirmoji, šnekučiavosi su kitais zelandoniais ir jų mokiniais. Jai buvo truputį apmaudu, kad Aila, kuri buvo jos mokinė, prie jų neprisijungė. Pirmoji suprato, kad kone prievarta įtraukė jaunąją moterį į zelandonių gretas, tačiau ji jau buvo tikra gydytoja, be to, turėjo daug kitų išskirtinių savybių, įskaitant gebėjimą valdyti gyvūnus. Ji priklausė zelandoniams!

Septintojo urvo zelandonis uždavė Pirmajai klausimą ir kantriai laukė, kol toji atsakys. Jis pastebėjo, kad devintojo urvo zelandonė atrodo išsiblaškiusi ir truputį nusivylusi. Stebėjo ją nuo tada, kai pasirodė svečiai, matė, kad jos dirglumas auga, ir spėliojo kodėl. Kai zelandoniai lankydavo vieni kitus kartu su mokiniais, būdavo puiki proga perduoti

naujokams tam tikrų žinių ir įgūdžių, kuriuos privalu išmokti mintinai, o Pirmosios mokinė nė nepasirodė. „Tačiau, – mintijo jis, – jei Pirmoji pasirinko susijungusią mokinę su naujagimiu, turėjo suprasti, kad ne visas jos dėmesys bus atiduotas zelandoniams."

– Trumpam atleiskite, – Pirmoji pakilo nuo demblio ir akmenine atbraila nuėjo link čiauškančių jaunų motinų būrelio.

– Aila, – kreipėsi ji šypsodamasi. Pirmoji patyrusiai slėpė tikruosius jausmus. – Apgailestauju, kad tenka įsiterpti, tačiau septintojo urvo zelandonis ką tik pasiteiravo apie lūžusių kaulų atitaisymą, tad pamaniau, kad ir tu turėsi, ką pasakyti.

– Žinoma, Zelandone, – atsiliepė Aila. – Tik pasiimsiu Jonailą. Ji štai ten.

Aila atsistojo, tačiau pažvelgusi į miegančią dukrelę sudvejojo. Vilkas pakėlęs akis suinkštė, plakdamas uodega į žemę. Jis gulėjo greta mažosios, kurią laikė savo ypatingąja užduotimi. Vilkas buvo paskutinis vilkiukas iš vados vienišos vilkės, kurią Aila nudobė, nes ji vogė į jos paspęstus spąstus patekusį grobį. Aila nė nenumanė, kad vilkė – maitinanti motina. Supratusi tai nusekė pėdsakais iki irštvos, surado gyvą jauniklį ir jį parsinešė į savo urvą. Vilkas per žiemą augo uždaroje mamutojų žeminėje. Aila surado jį visai mažutį – žvėrelis skaičiavo daugių daugiausia keturias savaites, tad jis užaugo su žmonėmis ir dievino mažuosius, ypač Ailai gimusią dukrytę.

– Nenoriu jos judinti, ką tik užmigo. Ji nepratusi svečiuotis, tad šį vakarą pernelyg įsijautrino, – tarė Aila.

– Mes ją pasaugosim, – nusišypsojo Levela. – Tikriau, padėsime Vilkui. Jis nepaleis jos iš akių. Jei mažoji pabus, atnešim. Tačiau dabar, kai neseniai nurimo, nemanau, kad greitai pradėtų bruzdėti.

– Dėkoju, Levela, – tarė Aila ir nusišypsojo greta sėdinčiai moteriai. – Tu tikrai Prolevos sesuo. Ar žinai, kokia esi į ją panaši?

– Žinau tik, kaip labai jos pasiilgau nuo tada, kai ji susijungė su Joharanu, – atsakė Levela, žiūrėdama į seserį. – Mes visad buvome artimos. Proleva man lyg antroji motina.

Aila nusekė paskui tą, kuri buvo Pirmoji, prie grupelės tų, kurie tarnauja Motinai. Ji atkreipė dėmesį, kad čia buvo dauguma aplinkinių urvų

zelandonių. Be Pirmosios, kuri buvo ir devintojo urvo zelandonė, ir, žinoma, antrojo bei septintojo, čia dar buvo trečiojo ir vienuoliktojo urvų zelandoniai. Keturioliktojo urvo zelandonė neatvyko, bet atsiuntė savo pirmąją mokinę. Buvo ir dar keli mokiniai. Aila atpažino dvi jaunesnes moteris ir jauną vyrą iš antrojo ir septintojo urvų, nusišypsojo Mežerai iš trečiojo urvo ir pasveikino pagyvenusį vyriškį, kuris buvo septintojo urvo zelandonis, o paskui moterį, kuri buvo jo židinio vaikaitė, antrojo urvo zelandonė, taip pat Jondekamo motina. Aila troško geriau pažinti Antrąją. Nedaug zelandonių turėjo vaikų, tačiau šitoji moteris buvo susijungusi ir užaugino juos du, be to, po motinos mirties augino savo brolį Kimeraną, o dabar buvo zelandonė.

– Aila daugiau nei bet kuris kitas turi patirties atitaisant kaulus, septintojo urvo zelandoni. Klausti turėtum jos, – tarė Pirmoji, vėl atsisėsdama ir rodydama Ailai vietą ant demblio greta.

– Žinau, kad, šviežią lūžį sustačius teisingai, jis sugis tiesiai, ne kartą taip dariau, tačiau manęs teiravosi, ar galima ką padaryti, jei kaulai nebuvo sustatyti tiesiai ir sugijo kreivai, – tučtuojau paklausė vyresnis vyras. Jį domino ne tik Ailos atsakymas. Iš tos, kuri buvo Pirmoji, jis daug girdėjo apie Ailos patirtį, tad norėjo sužinoti, ar ją sutrikdys tiesus jo amžiaus ir patirties žmogaus klausimas.

Aila atsisėdo ant demblio ir atsisuko į vyriškį. „Ji pritūpė itin grakščiai ir lengvai, – pastebėjo jis. – Taip įdomiai žiūri į mane, tarsi tiesiu žvilgsniu, tarsi ir ne, lyg norėtų elgtis itin pagarbiai." Nors Aila tikėjosi būti supažindinta su kitais mokiniais ir nustebo, jog taip greitai pasipylė klausimai, ji atsakė nedvejodama.

– Priklauso nuo lūžio ir kaip seniai jis gyja, – atsakė ji. – Jei lūžis senas, sunku ką padaryti. Sugijęs kaulas, netgi blogai sugijęs, dažnai stipresnis už nepažeistą kaulą. Jei mėginsi jį iš naujo sulaužyti, kad sudėtum teisingai, lengva per klaidą sulaužyti sveikus kaulus vietoj lūžusiojo. Tačiau jei lūžis tik pradėjęs tvirtėti, kartais jį galima iš naujo laužti ir sudėti tiesiai.

– Ar kada taip darei? – pasiteiravo Septintasis, truputį sutrikdytas jos kalbos būdo; Ailos akcentas keistas, ne toks, kaip dailiosios Kimerano poros, kuri tiesiog kitaip ir gana maloniai tarė kai kuriuos garsus. Kalbant Jondalaro svetimšalei atrodė, jog tam tikrus garsus ji tarsi nuryja.

– Taip, – atsakė Aila. Ji pasijuto tarsi tikrinama. Iza mėgdavo panašiai uždavinėti klausimus apie gydymo būdus ir augalų naudojimą. – Keliaudami su Jondalaru į jo urvą sustojome aplankyti žmonių, su kuriais jis gyveno anksčiau, šaramudojų. Maždaug prieš vieną mėnulį viena moteris bjauriai nukrito ir susilaužė ranką. Kaulai sugijo blogai, kreivai, ranka buvo išsilenkusi ir labai skaudėjo. Jų gydytojas tą žiemą mirė, jie dar neturėjo naujo, o niekas kitas nemokėjo sudėti kaulų. Man pavyko sulaužyti jos kaulą ir sudėti tinkamai. Ne taip, kaip sveiką kaulą, tačiau gana gerai. Visiškai laisvai ta ranka ji nesinaudos, tačiau šiek tiek galės, o prieš mums išeinant gijo gerai ir jau nebeskaudėjo, – paaiškino Aila.

– Nejau laužiant iš naujo jai neskaudėjo? – pasiteiravo jaunas vyras.

– Nemanau, kad moteris juto skausmą. Daviau jai migdomųjų ir raumenų atpalaiduojamųjų vaistų. Vadinu juos durnaropėmis.

– Durnaropėmis? – pertraukė vyresnysis vyras. Tariant šį žodį Ailos akcentas buvo itin ryškus.

– Mamutojiškai taip vadinami augalai, kurie zelandoniečių kalba, regis, yra spygliuoti obuoliai, nes jie veda vaisius, kuriuos galima taip apibūdinti. Tai stipriai kvepiantis didelis augalas stambiais, baltais, platėjančiais nuo stiebelio žiedais, – papasakojo Aila.

– Taip, tikriausiai žinau jį, – tarė senasis septintojo urvo zelandonis.

– Iš kur žinojai, ką daryti? – pasiteiravo jauna moteris, sėdinti greta senolio. Jos tonas išdavė nuostabą, kad ne zelandonė, o tik mokinė gali tokius dalykus išmanyti.

– Taip, geras klausimas, – tarė Septintasis. – Iš kur žinojai, ką daryti? Kur įgijai patirties? Regis, turi gana daug žinių, būdama tokia jauna.

Aila dirstelėjo į Pirmąją, kuri atrodė visai patenkinta. Aila nebuvo tikra, kodėl, tačiau jai susidarė įspūdis, kad donijai patiko jos atsakymai.

– Moteris, kuri mane priėmė ir užaugino, kai buvau maža, buvo savo žmonių gydytoja. Ji ir mane išmokė gydyti. Genties vyrai medžiodami naudoja kitokias ietis negu zelandoniečiai. Jos ilgesnės ir storesnės, paprastai nesviedžiamos, jomis smeigiama, todėl prie žvėries tenka prieiti gana arti. Taip medžioti pavojingiau, todėl genties vyrai dažnai sužeidžiami. Kartais genties medžiotojai nueina gana toli. Jei kas susilaužo kaulą, ne visada įmanoma greitai grįžti, ir kaulas pradeda gyti nesustatytas. Ke-

lis kartus padėjau Izai, kai jai teko iš naujo laužti ir sudėti kaulus, taip pat padėjau kitai gydytojai genties sambūryje.

– Tie žmonės, kuriuos tu vadini gentimi, ar tai tikrai tie patys plokščiagalviai? – pasitikslino jaunas vyras.

Ailai pasidingojo, kad šitas jaunas vyras jau anksčiau šito teiravosi.

– Tai jūs juos taip vadinate, – vėl pasakė Aila.

– Sunku patikėti, kad jie tiek daug sugeba, – tarstelėjo jis.

– Man nesunku. Aš su jais gyvenau.

Kelias minutes truko nesmagi tyla, paskui Pirmoji pakeitė temą.

– Manau, mokiniams dabar puiki proga išmokti, kai kuriems iš jūsų – prisiminti skaičiavimo žodžius, jų vartojimą ir reikšmes. Skaičiavimo žodžius visi mokate, tačiau ką darote, jei reikia suskaičiuoti didelius kiekius? Antrojo urvo zelandone, gal paaiškinsi?

Aila labai susidomėjo. Staiga tarsi pakerėta ji palinko pirmyn. Moteris suprato, kad skaičiavimas gali būti sudėtingesnis ir galingesnis nei vardijami skaičiavimo žodžiai, jei supranti, kaip tai daryti. Pirmoji buvo patenkinta, pastebėjusi jos susitelkimą. Ji neabejojo, kad Aila itin nori sužinoti, kaip skaičiuoti.

– Galima pasitelkti plaštakas, – tarė Antroji ir iškėlė abi rankas. – Dešinės rankos pirštai skaičiuojami įvardijant žodžius iki penkių, – ji sugniaužė kumštį ir kėlė po vieną pirštus kartu skaičiuodama, pradėjusi nuo nykščio. – Kaire ranka galima suskaičiuoti dar penkis, kol gausi dešimt, tačiau tai tinka tik tol, kol paprastai skaičiuoji. Užuot naudojus kairę ranką suskaičiuoti kitus penkis, galima užlenkti vieną pirštą, nykštį, kad sulaikytum pirmuosius penkis, – ji iškėlė atgalią kairę ranką, – tada vėl skaičiuoti iki penkių dešine ranka ir užlenkti kitą kairės rankos pirštą, kad prisimintum, – donija užlenkė rodomąjį ant nykščio. Ji laikė atsukusi į mokinius abi plaštakas išskėstais pirštais, tik kairiosios nykštys ir rodomasis buvo užlenkti. – Vadinasi, dešimt, – pasakė ji. – Jei užlenksiu dar vieną pirštą, tai reikš penkiolika. Kitas pirštas yra dvidešimt, o visi – dvidešimt penki.

Aila buvo apstulbusi. Ji tučtuojau perprato, kaip šiuo būdu skaičiuoti, nors buvo sudėtingiau nei paprastai vardyti skaičiavimo žodžius, kurių ją išmokė Jondalaras. Aila prisiminė, kaip pirmą kartą bandė perprasti

daiktų skaičiavimą. Jai tai parodė genties šamanas Krebas, tačiau iš tiesų jis gebėjo skaičiuoti tik iki dešimties. Pirmą kartą rodydamas mažai mergaitei savąjį skaičiavimo būdą, Krebas dėjo po vieną pirštą ant penkių skirtingų akmenų, o paskui, kadangi viena jo ranka buvo nupjauta žemiau alkūnės, tą patį pakartojo įsivaizduodamas, jog darbuojasi kita ranka. Labai sunkiai, įtempęs vaizduotę, jis gebėjo suskaičiuoti iki dvidešimties, štai kodėl buvo sukrėstas ir nusiminė, kai Aila lengvai suskaičiavo iki dvidešimt penkių.

Kitaip nei Jondalaras, Aila nevartojo skaičiavimo žodžių. Ji skaičiavo akmenėliais. O Krebo akivaizdoje suskaičiavo iki dvidešimt penkių padėjusi ant skirtingų akmenų penkis kartus po penkis pirštus. Krebui teko įdėti pastangų mokantis skaičiuoti, o Aila lengvai perprato esmę. Jis prisakė jai niekam niekada neprasitarti apie savo gebėjimą. Jis suprato, kad mergaitė skiriasi nuo genties žmonių, tik iki tol nesuvokė, kaip stipriai. Šamanas numanė, kad gentis sunerims, ypač Brunas ir vyrai, gali ją net išvaryti. Dauguma genties žmonių mokėjo suskaičiuoti tik vieną, du, tris ir „daug“, nors galėjo nurodyti tam tikrus daugybės laipsnius ir turėjo kitų būdų suvokti kiekybę. Pavyzdžiui, jie neturėjo skaičiavimo žodžių vaiko gyvenimo metams įvardyti, tačiau žinojo, kad gimimo metų vaikas yra jaunesnis už vaiką, kuris gyvena vaikščiojimo arba nujunkymo metus. Tiesa ir tai, kad Brunui nereikėjo skaičiuoti genties žmonių. Jis žinojo visų vardus ir vos metęs akį suprasdavo, kad kurio nors ir būtent kurio stinga. Dauguma žmonių tam tikru mastu šitai gebėjo. Tam tikrą laiką būdami riboto skaičiaus žmonių būryje, jie intuityviai imdavo jausti, kad kurio nors trūksta.

Aila suprato: jeigu jos gebėjimas skaičiuoti nuliūdino Krebą, kuris ją mylėjo, tai dar labiau sutrikdys kitus genties narius, todėl ji niekam niekada apie tai neužsiminė, bet ir nepamiršo. Pati sau pasitelkdavo ribotas skaičiavimo žinias, ypač kai viena gyveno slėnyje. Bėgantį laiką ji žymėjo kasdieną ant lazdelės įrėždama žymę. Ji žinojo, kiek metų laikų ir metų pragyveno slėnyje netgi be skaičiavimo žodžių, tačiau Jondalaras pajėgė suskaičiuoti žymes ant jos lazdelių ir pasakyti, kiek laiko ji ten prabuvo. Ailai tai atrodė tikri burtai. Dabar, jau suprasdama, kaip jis tai padarė, Aila troško išmokti daugiau.

– Yra būdų suskaičiuoti netgi daugiau, tačiau tai sudėtinga, – Antroji nusišypsojo, – kaip ir įvaldyti daugumą zelandoniams privalomų žinių. – Klausytojai atsakė šypsenomis. – Dauguma ženklų turi daugiau nei vieną reikšmę, pavyzdžiui, abi rankos gali reikšti „dešimt" arba „dvidešimt penkis". Kalbant nesunku suprasti, nes, kai sakau „dešimt", delnus atsuku į išorę; kai noriu pasakyti „dvidešimt penki", atsuku delnus į save. Dabar galiu skaičiuoti toliau, tačiau šįkart naudoju kairę ranką, o dešiniąja rodau skaičius. – Antroji rodė, o mokiniai mėgdžiojo. – Tokioje padėtyje užlenktas nykštys reiškia trisdešimt, tačiau kai sakai ir rodai trisdešimt penkis, nebereikia užlenkti nykščio; užlenki žemyn tik kitą pirštą. Keturiasdešimt rodo užlenktas vidurinis pirštas, kitas – keturiasdešimt penkis. Rodant penkiasdešimt būna užlenktas mažasis dešinės rankos pirštas, o visi kiti abiejų rankų pirštai yra ištiesti. Dešinė ranka su užlenktais pirštais kartais ir viena naudojama rodyti didelius skaičiavimo žodžius. Netgi didesnius skaičiavimo žodžius galima parodyti užlenkiant daugiau nei vieną pirštą.

Ailai buvo sunku išlaikyti plaštaką užlenkus tik mažąjį pirštą – buvo akivaizdu, kad kiti mokiniai turi daugiau patirties, tačiau jai nebuvo sunku suprasti. Pirmoji matė, kad Aila sėdi išsišiepusi, apstulbusi, bet laiminga, ir linktelėjo pati sau. „Tinkamas būdas išlaikyti ją įsitraukusią", – pagalvojo ji.

– Ant tam tikro paviršiaus, pavyzdžiui, medžio gabalėlio, urvo sienos ar net upelio pakrantėje galima palikti plaštakos įspaudą, – pridūrė Pirmoji. – Plaštakos ženklas gali turėti keletą skirtingų reikšmių. Jis gali reikšti skaičiavimo žodį arba visai ką kita. Plaštakos atspaudą galima padaryti pamerkus delną į dažus ir prispaudus prie paviršiaus, taip pat galima padėti plaštaką ant paviršiaus ir nudažyti aplinkui – lieka visai kitoks atspaudas. Jei nori palikti ženklą, kuris reiškia skaičiavimo žodį, delnas merkiamas į spalvą mažesniems ir užpučiama dažų ant atgalios plaštakos didesniems skaičiavimo žodžiams išreikšti. Vienas urvas į pietryčius nuo čia žymi didelius taškus – tepa dažus tik ant delno, nerodo pirštų.

Ailos mintys skriete skriejo; ji buvo užvaldyta skaičiavimo. Galingiausias genties šamanas Krebas didžiausiomis pastangomis mokėjo suskaičiuoti iki dvidešimties. Ji galėjo suskaičiuoti iki dvidešimt penkių ir

pavaizduoti tai tik dviem rankom taip, kad kiti galėtų suprasti, o paskui tą skaičių didinti. Galima pasakyti, kiek tauriųjų elnių susirinko pavasarinėse veršiavimosi žemėse, kiek jauniklių gimė. Nedaug, tarkim, penki, tai yra nedidelė banda, arba dvidešimt penki, tai yra kur kas daugiau. Didesnę bandą suskaičiuoti būtų sunkiau, bet visa tai įmanoma perduoti. Kiek mėsos reikia sukaupti, kad pakaktų žiemai tam tikram žmonių skaičiui? Kiek džiovintų šaknų vėrinių? Kiek krepšių riešutų? Kiek dienų reikės keliauti iki vasaros susirinkimo stovyklos? Kiek žmonių ten bus? Neįtikėtinos galimybės. Skaičiavimo žodžiai turi didžiulę reikšmę, ir tiesioginę, ir simbolinę.

Vėl prabilo ta, kuri buvo Pirmoji, tad Ailai teko atsitraukti nuo savo svarstymų. Donija laikė pakėlusi vieną ranką.

– Vienos rankos pirštų skaičius – penki – savaime yra svarbus skaičiavimo žodis. Jis reiškia kiekvienos rankos ir, žinoma, kojų pirštų skaičių, tačiau tai tik paviršutiniška reikšmė. „Penki“ taip pat yra šventas Motinos skaičiavimo žodis. Mūsų rankos ir kojos tai tik primena. Kitas apie tai primenantis daiktas yra obuolys, – donija iš kažkur paėmė nedidelį nesunokusį kietą obuoliuką ir jį iškėlė. – Jei obuolį pjausite skersai per pusę, tarsi norėtumėte perpjauti stiebelį vaisiaus viduje, – rodė ji kalbėdama, – pamatysite, kad išsidėsčiusios sėklelės dalija obuolį į penkias dalis. Štai kodėl obuolys yra šventas Motinos vaisius.

Ji perdavė abi obuolio puseles mokiniams apžiūrėti, viršutinę padavė Ailai.

– Yra ir kitų svarbių skaičiavimo žodžio „penki“ reikšmių. Danguje galima pamatyti penkias žvaigždes, kurios kasmet juda atsitiktiniu keliu, be to, yra penki metų laikai: pavasaris, vasara, ruduo bei du šaltieji – ankstyva žiema ir vėlyva žiema. Dauguma žmonių galvoja, kad metai prasideda pavasarį, kai stiebiasi nauja žaluma, tačiau zelandoniai žino, kad metų pradžią žymi trumpiausia žiemos diena, būtent ta, kuri skiria ankstyvąją ir vėlyvąją žiemą. Metai iš tikrųjų prasideda kartu su vėlyvąja žiema, paskui eina pavasaris, vasara, ruduo ir ankstyvoji žiema.

– Mamutojai taip pat skyrė penkis metų laikus, – įsiterpė Aila. – Iš tikrųjų, tai tris pagrindinius metų laikus: pavasarį, vasarą ir žiemą, bei du trumpuosius metų laikus: rudenį ir viduržiemį. Galbūt jį derėtų vadinti

vėlyvąja žiema, – ne vienas nuoširdžiai nustebo, kad mokinė pertraukė Pirmąją, aiškinančią svarbias sąvokas, tačiau zelandonė viduje nusišypsojo patenkinta, kad Aila taip susidomėjo mokymu. – Svarbiausiu skaičiavimo žodžiu jie laikė „tris", nes jis atstovavo moteriai, kaip ir žemyn nukreiptas trikampis, kuris simbolizuoja moterį ir Didžiąją Motiną. Pridėjus kitus du metų laikus, rudenį ir viduržiemį, kurie reiškė ateinančius pokyčius, susidarydavo penki. Mamuta sakė, kad „penki" yra slaptą Motinos valdžią reiškiantis skaičiavimo žodis.

– Labai įdomu, Aila. Mes sakome, kad „penki" yra jos šventas skaičius. Taip pat dėl panašių priežasčių laikome svarbiu trejetą. Norėčiau daugiau sužinoti apie žmones, kuriuos tu vadini mamutojais, ir jų papročius. Galbūt per kitą zelandonių susirinkimą? – pasakė Pirmoji.

Aila klausėsi apstulbusi. Jei Pirmoji nuspręsdavo sutelkti pastangas, jos balsas visada prikaustydavo dėmesį, tapdavo savotiškai reiklus. Ir ne vien tik balsas. Jaudino ir traukė dėmesį jos perduodamos žinios, o Aila troško sužinoti daugiau.

– Taip pat yra penkios šventos spalvos ir penki šventi elementai, bet jau vėlu, į tai įsigilinsime kitą kartą, – tarė ta, kuri buvo pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

Aila pasijuto nusivylusi. Ji būtų klausiusi visą naktį, tačiau pakėlusi galvą pamatė Folarą, ateinančią su Jonaila. Jos mažylė pabudo.

4

Po viešnagės septintajame ir antrajame urvuose devintasis urvas vis nekantriau laukė vasaros susirinkimo. Visų laikas ir dėmesys buvo sutelkti karštligiškai ruošai, ir jaudulys buvo akivaizdus. Kiekviena šeima buvo užsiėmusi savais pasiruošimais, tačiau vadams teko papildomų pareigų planuojant ir prižiūrint viso urvo veiklą. Tie žmonės ir buvo vadai dėl to, kad norėjo ir gebėjo prisiimti atsakomybę bei vykdyti įsipareigojimus.

Visų Zelandonijos urvų vadai nerimavo prieš vasaros susirinkimą, tačiau Joharanas ypač turėjo tam pagrindo. Daugumoje urvų gyveno nuo dvidešimt penkių iki penkiasdešimties žmonių, buvo ir turinčiųjų kur kas daugiau – septyniasdešimt ar aštuoniasdešimt, paprastai susigiminiavusių, gyventojų. Joharano urvas buvo išimtis – devintajam Zelandonijos urvui priklausė beveik du šimtai žmonių.

Tikras iššūkis – vadovauti tokiai daugybei, tačiau Joharanas puikiai tvarkėsi. Ne tik Joharano motina Martona buvo devintojo urvo vadė, tačiau ir Jokonanas, pirmas vyras, su kuriuo ji buvo susijungusi ir prie kurio židinio Joharanas gimė, buvo vadas. Joharano brolis Jondalaras, kuris gimė prie Dalanaro židinio, to vyro, su kuriuo Martona susijungė po Jokonano mirties, puikiai išmanė savo amatą. Kaip ir Dalanaras, jis buvo pripažintas titnago apdirbimo meistras. O Joharanas nuo mažumės matė, kokie yra vadovavimo būdai, ir turėjo įgimtą polinkį prisiimti atsakomybę. Šitai jis darė geriausiai.

Zelandoniečiai neturėjo oficialių vado rinkimo procedūrų. Žmonėms gyvenant kartu išaiškėdavo, kuris geriausiai sugeba spręsti ginčus arba problemas. Taip pat žmonės buvo linkę sekti paskui tuos, kurie imdavosi organizuoti veiklą ir gerai tai darė.

Jei, pavyzdžiui, keletas žmonių nuspręsdavo leistis į medžioklę, jie nebūtinai savo grupelės vadu išsirinkdavo geriausią medžiotoją. Paprastai vadovaudavo tas, kuris gebėdavo kreipti būrį ta linkme, kad medžioklė visais atžvilgiais būtų sėkmingiausia. Dažnai, nors ne visada, geriausias problemų sprendėjas būdavo ir geriausias organizatorius. Kartais kartu darbuodavosi du ar trys žmonės, išgarsėję tam tikros srities patirtimi. Galiausiai tas, kuris geriausiai spręsdavo ginčus ir efektyviausiai organizuodavo veiklą, būdavo pripažintas vadu: ne kokiu apibrėžtu būdu, o neišsakytu susitarimu.

Tie, kurie tapdavo vadais, įgydavo statuso, bet valdė įtikinėjimu ir įtaka; jie neturėjo prievartinės galios. Nebuvo jokių ypatingų taisyklių, reikalaujančių paklusnumo, nei priemonių jėga jo pasiekti, dėl to vadovauti buvo sudėtingiau, tačiau bendruomenės spaudimas pripažinti ir priimti urvo galvos pasiūlymus buvo stiprus. Dvasiniai vadai, zelandoniai, turėjo dar mažiau galios priversti ką nors daryti, bet daugiau galios įtikinti; jie buvo didžiai gerbiami ir jų truputį prisibijota. Pagarbą jiems pelnė kitiems neprieinamos žinios ir baugaus dvasių pasaulio pažinimas – svarbus bendruomenės gyvenimo elementas.

Ailos nekantra dėl būsimojo vasaros susirinkimo stiprėjo artėjant išėjimo metui. Pernai ji net netroško paties susirinkimo, mat Jondalaro namuose atsidūrė po metus trukusios kelionės ir išgyveno pakankamai jaudulio bei įtampos vien susipažindama su jo urvo žmonėmis, gilindamasi į papročius. Šiais metais nuo pavasario pradžios ji juto vis kylantį troškimą, o dienoms bėgant pradėjo skubėti ir nekantrauti kaip ir visi kiti. Reikia daug darbo pasiruošti vasarai, ypač žinant, kad teks toli keliauti.

Į vasaros susirinkimą žmonės rinkosi po ilgo šaltojo metų laiko, kad sutvirtintų ryšius, susirastų poras, pasikeistų gaminiais ir naujienomis. Susirinkimo vieta tapdavo savotiška pagrindine stovykla, iš kurios atskiri žmonės arba mažesnės grupės trauks į medžioklę ar rinkti gamtos turtų, tyrinės apylinkes, kad pamatytų, kas pasikeitė, aplankys kitus urvus,

susitiks su draugais ir giminaičiais bei atokesniais kaimynais. Vasara buvo klajonių metas; sėsliai zelandoniečiai iš esmės gyvendavo tik žiemą.

Pervysčiusi ir pamaitinusi Jonailą Aila paguldė ją miegoti. Vilkas buvo išbėgęs ankstėliau, tikriausiai medžioti ar tyrinėti apylinkių. Moteris buvo ką tik išskleidusi kelioninį miegmaišį, kad apžiūrėtų, ar ko nereikia pataisyti, kai išgirdo beldžiant į stulpą prie užuolaidos, kuri dengė įėjimą į namelį.

Ailos namelis buvo pastatytas iškyšos gale, arčiau pietvakarinio gyvenamosios zonos krašto, link Žemupio, nes buvo vienas iš naujausių. Moteris atsistojo, patraukė užuolaidą ir apsidžiaugė pamačiusi, kad lauke stovi ta, kuri buvo Pirmoji.

– Malonu tave matyti, Zelandone, – tarė ji šypsodamasi. – Užeik.

Viešniai įeinant, Aila pastebėjo kažkokį bruzdesį lauke ir dirstelėjo link kito statinio, kurį jiedu su Jondalaru surentė tolėliau, už tuščios erdvės, kaip vietą arkliams prisiglausti, ypač blogu oru. Aila pamatė, kad nuo žolėtos Upės pakrantės ką tik atėjo Yhaha su Širme.

– Ketinau užsiplikyti arbatos. Ar galiu paruošti ir tau?

– Dėkoju, norėčiau arbatos, – atsakė storulė ir patraukė prie kalkakmenio luito su didele pagalvėle ant viršaus, kuris buvo specialiai atneštas į vidų kaip jos sėdynė. Jis buvo tvirtas ir patogus.

Aila bruzdėjo: į karštas anglis įdėjo keletą virimo akmenų ir pamaišiusi ugniakurą įmetė daugiau malkų. Paskui iš vandenmaišio – išvalyto tauro skrandžio – į tankiai supintą krepšį kliūstelėjo vandens ir įmetė keletą kaulų atplaišų, kad apsaugotų virimo krepšį nuo deginamai karštų virimo akmenų.

– Ar norėtum kokios ypatingos arbatos? – dar pasitikslino ji.

– Nesvarbu. Pati išrink, nors būtų nuostabu kas nors raminamo, – atsakė Zelandonė.

Akmuo su pagalvėle jų namuose atsirado netrukus po to, kai prieš metus visi grįžo iš vasaros susirinkimo. Pirmoji to neprašė ir nebuvo tikra, Ailos ar Jondalaro tai sumanymas, tačiau žinojo, kad sėdėjimo vieta skirta jai ir buvo už tai dėkinga. Zelandonė turėjo dvi savas akmenines „kėdes“: vieną – savo namelyje, o kitą – lauke, bendros darbo zonos gale. Be to, Joharanas su Proleva savo namelyje buvo parūpinę jai tvirtą vietelę pato-

giai įsitaisyti. Nors prireikus Pirmoji vis dar galėjo susirangyti ant grindų, bėgant laikui apkūniai moteriai tapo sunkiau atsistoti. Storulė darė tokią prielaidą: kadangi Didžioji Motina Žemė pasirinko, kad ji būtų Pirmoji, turi pagrindo kasmet daryti ją vis į save panašesnę. Ne visos zelandonės, kurios tapdavo pirmosiomis, buvo stambios; donija suprato, jog daugumai maloniau ją tokią matyti. Jos stotas, regis, pridėjo statuso ir valdžios. Kiek menkesnis judumas buvo visai nedidelė kaina.

Medinėmis žnyplėmis Aila pastvėrė karštą akmenį. Žnyplės buvo padarytos iš plonos medžio juostelės: nuplėšus ilgą gyvo medžio juostą po žieve, nupjaunama jos apačia ir viršus, paskui pakaitinus garuose sulenkiama. Šviežia mediena ilgiau išlieka tampri, tačiau, kad medis nenudžiūtų, tokias juostas galima lupti tik iš vienos jo pusės. Aila padaužė virimo akmenį į vieną akmenų, kurie juosė ugniavietę, kad nukratytų pelenus, tada įmetė jį į vandenį, taip sukeldama garų debesis. Nuo antro karšto akmens vanduo užvirė, bet greitai nurimo. Kaulų atplaišėlės saugojo, kad akmenys nepradegintų krepšio dugno, todėl augalinis virimo puodas tarnavo palyginti ilgai.

Aila peržiūrėjo savas džiovintų ir dar džiūstančių žolelių atsargas. Ramunėlės ramina, bet jos buvo tokios įprastos – norėjosi ko nors įdomesnio. Pastebėjusi augalus, kurių visai neseniai priskynė, Aila nusišypsojo sau. Vaistinės melisos dar nebuvo visiškai išdžiūvusios, tačiau moteris nusprendė, jog tai nesvarbu. Jos buvo tinkamos arbatai. Pridėjus melisų prie ramunėlių bei truputį liepžiedžių dėl saldumo, išeis puiki raminamoji arbata. Aila sudėjo ramunėlių lapelius, melisas ir liepžiedžius į vandenį ir paliko pritraukti, tada pripylė du puodelius ir vieną nunešė donijai.

Moteris papūtė, atsargiai gurkštelėjo ir pakreipė galvą mėgindama atpažinti skonį.

– Žinoma, ramunėlės, tačiau... Leisk man pagalvoti. Melisos su trupučiu... tikriausiai liepžiedžių? – pasitikslino ji.

Aila nusišypsojo. Lygiai taip pat ir pati darydavo gavusi ko nors nežinomo: mėgindavo atpažinti, kas tai. Žinoma, Zelandonė nustatė visas sudedamąsias dalis.

– Taip, – pripažino Aila. – Pridžiovinau ramunėlių ir liepžiedžių, tačiau melisų radau vos prieš kelias dienas. Džiaugiuosi, kad jos auga netoliese.

– Gal, kai kitą kartą eisi melisų, gali jų priskinti ir man? Praverstų vasaros susirinkime.

– Su džiaugsmu. Galiu netgi šiandien nueiti. Tiksliai žinau, kur jos auga. Ant plokščiakalnio viršaus, netoli Krintančio akmens, – pasakė Aila; ji kalbėjo apie unikalų darinį – senovinį kolonos formos bazalto luitą, kuris kadaise nugrimzdo pirmykštės jūros dugne, o dabar styrojo iš kalkakmenio taip, jog atrodė, kad tučtuojau nukris, nors buvo gerai įsitvirtinęs viršutiniame uolos fasade.

– Ką žinai apie jų naudojimą? – pasiteiravo Zelandonė, laikydama puodelį arbatos.

– Ramunėlės ramina; jei išgeri vakare, lengviau užmigti. Melisos taip pat suteikia ramybės, ypač jei patiri nerimą ir įtampą. Jos netgi palengvina žarnyno susirgimus, kurie kartais prasideda nuo nerimo, ir padeda užmigti. Jos malonaus skonio, kuris puikiai dera prie ramunėlių. Liepžiedžiai padeda nuo galvos skausmo, ypač kai jauti spaudimą ir įtampą, be to, prideda saldumo.

Aila pagalvojo apie Izą, kuri taip pat užberdavo ją panašiais klausimais, kad išsiaiškintų, kiek Aila prisimena iš jai perduotų žinių. Ailai buvo smalsu, ar Zelandonė irgi mėgina išsiaiškinti, kiek ji žino.

– Taip, pakankamai stipri, ši arbata galėtų būti vartojama kaip lengvi raminamieji.

– Jei žmogus tikrai sudirgęs, neramus ir negali užmigti, jei reikia ko nors stipresnio, padeda valerijonų šaknų nuoviras, – tarė Aila.

– Ypač vakare, kad užmigtų. Jei nerimsta ir skrandis, tada labiau tiktų verbenų, ir žiedų, ir lapelių, arbata, – pridūrė Pirmoji.

– Aš irgi naudojau verbenas žmonėms, neatsigaunantiems po ilgos ligos, tačiau jų nederėtų duoti nėščiosioms. Jos gali sukelti gimdymą ir netgi pieno tekėjimą.

Abi moterys nutilo, dirstelėjo viena į kitą ir susijuokė, tada Aila pasakė:

– Negaliu nė apsakyti, kaip džiaugiuosi, kokia laiminga esu, kai turiu su kuo pasikalbėti apie vaistus ir gydymą. Ypač su tiek daug išmanančia kaip tu.

– Man regis, tu išmanai tiek pat kiek ir aš, o tam tikrais atžvilgiais ir daugiau, Aila. Vienas malonumas su tavimi tai aptarti ir palyginti pa-

tirtis. Ne vienus metus laukiau tokį pasitenkinimą keliančių pokalbių, – pasakė Zelandonė, paskui apsidairė ir mostelėjo į ant grindų patiestus miegmaišius. – Atrodo, jau ruošiatės kelionei.

– Tikrinau, ar miegmaišių nereikia taisyti. Jau senokai jų nenaudojome, – atsakė Aila. – Jie puikiai tinka keliaujant bet kokiu oru.

Miegmaišiai buvo susiūti iš kelių kailių, kad ir apatinė, ir viršutinė dalys tiktų aukštaūgiui Jondalarui. Kailiai buvo sutvirtinti kojūgalyje, o per skyles šonuose įvertos virvelės, kuriomis miegmaišį buvo galima tvirčiau ar laisviau suvarstyti arba apskritai išverti virvutes, jei ypač šilta. Storas kailis buvo apatinės dalies išorėje, kad susidarytų izoliacinis sluoksnis miegant ant kietos ir dažnai šaltos žemės. Galima buvo naudoti bet kokį kailį, tačiau paprastai apatinė miegmaišio dalis buvo siuvama iš šaltymečiu nudobtų žvėrių kailių. Konkrečiai šiam miegmaišiui Aila panaudojo ypatingai tankų žieminį šiaurės elnio kailį. Viršutinė miegmaišio dalis buvo lengvesnė. Aila jai skyrė vasarinius didžiųjų elnių kailius, kurie buvo dideli ir nereikėjo jungti itin daug gabalų. Atšalus ant viršaus buvo galima apsikloti dar vienu kailiu ar oda, o jei pasidarydavo labai šalta, į vidų būdavo įdedama papildomų kailių, irgi suvarstomų raišteliais.

– Manau, šitą dar galėsit panaudoti, – tarė Zelandonė, pripažindama miegmaišio universalumą. – Atėjau pasikalbėti su tavimi apie vasaros susirinkimą, tiksliau, apie ankstyvąsias apeigas. Norėjau priminti, kad pasirūpintum atitinkamais kelionės reikmenimis ir atsargomis. Toje teritorijoje yra keletas šventų vietų, kurias turėtum pamatyti. Vėliau, per kelerius metus, norėsiu tau parodyti kitas šventas vietas ir nuvesiu supažindinti su atokiau gyvenančiais zelandoniečiais.

Aila nusišypsojo. Ji mėgo lankytis naujose vietose, juo labiau jei jos buvo ne itin toli nuo devintojo urvo. Ji jau pakankamai prisikeliavo. Staiga prisiminė Yhaha su Širme ir jai toptelėjo mintis, kaip palengvinti keliones Pirmajai.

– Su arkliais galėtume keliauti kur kas greičiau.

Moteris papurtė galvą ir gurkštelėjo arbatos.

– Nieku gyvu nesiropšiu ant arklio nugaros, Aila.

– Ir nereikės. Galėtum keliauti Yhaha valkčiuose. Įtaisytume tau patogią sėdynę.

Aila jau pagalvojo, kaip perdirbti valkčius, kad juos būtų galima naudoti keleiviams, ypač Zelandonei, gabenti.

– Kodėl manai, kad arklys valkčiuose pajėgtų traukti mano sudėjimo žmogų?

– Yhaha yra vilkusi kur kas už tave sunkesnius krovinius. Ji labai stiprus gyvulys, gali traukti tave su visais tavo kelionės rykais ir vaistais. Tiesą sakant, ketinau teirautis, ar nenorėtum, kad kartu su manaisiais į vasaros susirinkimą ji neštų ir tavo vaistus, – tarė Aila. – Kitų žmonių neimsime. Netgi patys nejosime. Jau pažadėjom keliems žmonėms, kad Yhaha su Lenktynininku į vasaros susirinkimą nugabens tam tikrus daiktus. Joharanas norėjo, kad nutemptume baslius ir kitas devintojo urvo vasaros namelių statybines dalis. Proleva klausė, ar galėtume paimti kelis ypač didelius virimo krepšius, dubenis bei reikmenis puotoms ir sudėtinėms vaišėms. O Jondalaras norėtų palengvinti Martonos naštą.

– Atrodo, jūsų arkliai bus itin gerai išnaudoti, – tarė Pirmoji, gurkšteldama dar arbatos, o jos galvoje jau kirbėjo planai.

Pirmoji numatė Ailai daug kelionių. Ji norėjo jaunąją moterį nuvesti supažindinti į atokiausius zelandoniečių urvus ir aplankyti jų šventas vietas, gal net susitikti su zelandoniečių kaimynais – žmonėmis, gyvenančiais prie jų teritorijos ribų. Tačiau Zelandonei susidarė įspūdis, kad jaunoji moteris, atkeliavusi iš taip toli, ne itin domisi ilga kelione, kurią Pirmoji jai planuoja. Taip pat ji dar nieko neužsiminė apie pašauktosios kelionę, į kurią privalo leistis visi zelandonių mokiniai.

Pirmoji ėmė manyti, kad, ko gero, ji turėtų sutikti leistis arklių tempiama ant to daikto; tai galėtų padrąsinti Ailą leistis į išvykas. Storulė iš tikrųjų ne itin žavėjosi galimybe būti arklių tampomai. Sumanymas iš tikrųjų ją gąsdino, tačiau gyvenime ji buvo susidūrusi su didesnėmis baimėmis. Ji žinojo, kokį poveikį Ailos gebėjimas valdyti žvėris daro žmonėms; ne vienas pabūgsta arba itin apstulbsta. Tikriausiai vieną dieną derėtų pažiūrėti, koks jausmas apima sėdint tuose valkčiuose.

– Galbūt kada nors išmėginsim, ar Yhaha galės mane patempti, – tarė Zelandonė ir stebėjo, kaip plati šypsena pražysta jaunosios moters veide.

– Šitas laikas toks pat tinkamas kaip ir bet kuris kitas, – tarė Aila pamaniusi, kad geriausia būtų išnaudoti Zelandonės nusiteikimą, kol ji

dar nepersigalvojo, ir stebėjo, kaip išgąstis užlieja tos, kuri buvo Pirmoji, veidą.

Kaip tik tuo metu, patraukęs įėjimą dengiančią užuolaidą, vidun įžirgliojo Jondalaras. Jis pastebėjo Zelandonės išraišką ir svarstė, kas ją išgąsdino. Aila atsistojo, ir jiedu pasisveikino švelniai apsikabindami ir susiliesdami skruostais, tačiau stiprūs jų jausmai vienas kitam buvo akivaizdūs ir neprasprūdo viešniai pro akis. Jondalaras dirstelėjo į kūdikio kampelį ir pastebėjo, kad dukrelė miega, o paskui priėjo prie vyresniosios moters ir panašiai pasisveikino su ja vis dar spėliodamas, kas ją sutrikdė.

– Ir Jondalaras galės mums padėti, – pridūrė Aila.

– Kaip padėti? – nustebo vyras.

– Zelandonė pasakojo, kad šią vasarą derėtų pakeliauti ir aplankyti kitus urvus, todėl pamaniau, kad su arkliais būtų lengviau ir greičiau.

– Tikriausiai būtų. Manai, Zelandonė galėtų išmokti joti? – nustebo Jondalaras.

– Nereikėtų. Ant valkčių galėtume.pritaisyti patogią sėdynę, ir Yhaha galėtų ją tempti, – pasakė Aila.

Jondalaro kaktoje susimetė raukšlės, paskui jis linktelėjo galva.

– Nematau priežasčių, kodėl negalėtume, – pareiškė jis.

– Zelandonė sakė, kad kada nors norėtų pamėginti, ar Yhaha pajėgtų ją patempti, o aš pasakiau, kad dabar toks pat tinkamas laikas kaip ir bet kada vėliau.

Zelandonė dirstelėjo į Jondalarą ir pastebėjo pasitenkinimo kibirkštėles jo akyse, paskui atsisuko į Ailą ir bandė sugalvoti, kaip tą reikalą nustūmus.

– Sakei, kad reikės sėdynės. Dar jos nepadarei, – pasakė ji.

– Tiesa. Tačiau tu manai, kad Yhaha nepajėgs tavęs patempti. Nereikia sėdynės, kad pabandytum, ar pavyks. Aš nė kiek tuo neabejojo, tačiau pati įsitikintum, o mums būtų paskata pagalvoti apie tai, kaip įtaisyti sėdynę, – atsakė Aila.

Zelandonė pajuto, kad kažkokiu būdu pateko į žabangus. Ji tikrai nenorėjo to daryti, ypač dabar, bet nemanė, kad pavyks kaip nors išsisukti. Tada, pripažinusi, kad pati įvarė save į kampą skubotu noru pradėti Ailos pašauktosios kelionę, Pirmoji sunkiai atsiduso ir atsistojo.

– Gerai, imkim ir užbaikim tą reikalą, – tarė ji.

Gyvendama slėnyje, Aila sugalvojo būdą, kaip panaudoti savo arklį gana dideliems ir sunkiems daiktams, tokiems kaip sumedžioti gyvūnai, gabenti, o kartą teko vilkti sužeistą, be sąmonės Jondalarą. Įtaisas susidėjo iš dviejų baslių, tam tikru būdu pritvirtintų prie kumelės pečių odos raiščiais, kurie juosė skersai Yhaha krūtinę. Kiti baslių galai gulėjo ant žemės už arklio. Kadangi tik patys baslių galai vilkosi žeme, buvo palyginti lengva juos traukti, ypač tvirtiems arkliukams, netgi gana sudėtingu gruoblėtu paviršiumi. Skersai baslių kroviniams sudėti buvo ištempiama danga, pagaminta iš lentelių, odų arba pinti tinkamų pluoštų, tačiau Aila nebuvo tikra, ar lanksti danga išlaikys stambią moterį ir neįdubs iki žemės.

– Pabaik arbatą, – pasiūlė Aila Pirmajai pasiruošus stotis. – Turiu susirasti Folarą ar ką nors kitą, kad pasaugotų Jonailą. Nenoriu jos žadinti.

Ji greitai grįžo, tačiau ne su Folara. Paskui Ailą sekė Tremedos duktė Lanoga, nešina jauniausiąja savo sesute Lorala. Vos pasirodžiusi devintajame urve, Aila mėgino padėti Lanogai ir kitiems vaikams. Ji negalėjo prisiminti, kad dar ant ko būtų taip pykusi kaip ant Tremedos ir Laramaro dėl to, kad jie visiškai apleido savo vaikus. Deja, Aila nieko negalėjo padaryti – niekas nieko negalėjo padaryti, tik padėti mažiesiems.

– Mes ilgai netruksim, Lanoga. Turėčiau grįžti dar Jonailai nepabudus. Nueisime tik prie arklių pastogės, – paaiškino Aila, paskui pridūrė: – Už ugniavietės yra palikta sriubos su keliais nemažais mėsos gabalais ir daržovėmis, jei judvi su Lorala išalkote.

– Lorala gal ir alkana. Ji nieko nevalgė nuo tada, kai šįryt nešiau ją Stelonai žindyti, – pasakė Lanoga.

– Ir tu turėtum pavalgyti, Lanoga, – išeidama pasakė Aila. Ji pagalvojo, kad Stelona tikriausiai ją pavaišino, tačiau buvo tikra, kad po pusryčių mergaitė daugiau nieko burnoj neturėjo.

Kai gerokai paėjėjo nuo namelio ir buvo tikra, kad jos niekas nenugirs, Aila galiausiai išliejo savo pyktį:

– Nueisiu tenai ir išsiaiškinsiu, ar vaikai turi ko valgyti.

– Jau nunešei maisto prieš dvi dienas, – įsiterpė Jondalaras. – Neturėtų būti visko suvalgę.

– Turėtum prisiminti, kad Tremeda su Laramaru taip pat valgo, – tarė Zelandonė. – Negali jų išvengti. O jeigu nuneši grūdų arba vaisių, bet ko, kas tinka rauginti, Laramaras tai paima ir sudeda į beržų sulą, iš kurios gamina savo barmą. Grįždama užsuksiu pasiimti vaikų ir nusivesiu pas save. Tikrai rasiu, kuo pavalgydinti juos vakarienei. Neturėtum vienintelė jų maitinti, Aila. Devintajame urve pakanka žmonių, galinčių pasirūpinti, kad tiems vaikams nestigtų maisto kąsnio.

Arklių pastogėje Aila su Jondalaru skyrė dėmesio Yhaha ir Širmei. Paskui iš pašiūrės galo Aila atsinešė specialius pakinktus, kuriuos naudojo valkčiams pritvirtinti, ir išsivedė kumelę į lauką. Jondalaras spėliojo, kur Lenktynininkas. Vyras dirstelėjo per akmeninės atbrailos kraštą į Upę pažiūrėti, ar ten ganosi jo arklys, tačiau jo nebuvo matyti. Jondalaras ketino jam sušvilpti, paskui persigalvojo. Eržilo dabar jam nereikėjo. Vėliau jo paieškos, kai užkels Zelandonę ant valkčių.

Pasidairiusi arklių pašiūrėje Aila pastebėjo kelias lenteles, kurios pleištais ir kūju buvo atskeltos nuo rąsto. Iš jų ji ketino gaminti atsarginius lovius arkliams šerti, tačiau vis dar naudojo tuos, kuriuos buvo padariusi anksčiau; gimus Jonailai moteris taip ir neprisiruošė padaryti jų daugiau. Kadangi lentos buvo laikomos po išsikišusia atbraila, apsaugotos nuo prastų orų, jos atrodė visai geros.

– Jondalarai, manau, Zelandonei turėtume padaryti pakylą, kuri taip lengvai neįdubtų. Kaip manai, ar galėtume skersai baslių kaip sėdynės pagrindą pritvirtinti šias lentas? – paklausė Aila.

Jondalaras dirstelėjo į baslius ir lentas, paskui į storąją moterį. Jo kaktoje susimetė pažįstamos raukšlės.

– Gerai sumanyta, Aila, tačiau basliai taip pat yra lankstūs. Galime pamėginti, tačiau turėsime sumeistrauti stipresnius.

Arklių pastogėje visada būdavo virvių ir dirželių. Jondalaras su Aila panaudojo juos lentoms skersai baslių pritvirtinti. Baigę dirbti jie atsitraukė ir nužvelgė, ką padarę.

– Ką manai, Zelandone? Lentos įstrižos, tačiau vėliau tai sutvarkysim, – tarė Jondalaras. – Ar galėsi ant jų atsisėsti?

– Pamėginsiu, bet gali būti kiek per aukštai.

Kol Aila su Jondalaru darbavosi, donija susidomėjo įtaisu, svarstė, ar sumanymas pasiteisins. Jondalaras ir Aila sugalvojo panašias kaip Lenktynininko vadeles, tačiau Aila pati retai jas naudojo. Ji paprastai jodavo ant kumelės plikos nugaros užmetusi tik jojimo apklotą, kreipdama gyvulį savo kūno padėtimi ir kojų spaudimu, tačiau ypatingomis aplinkybėmis, ypač kai tekdavo įtraukti kitus žmones, vadelės būdavo papildoma valdymo priemonė.

Kol Aila dėjo kumelei apynasrį, kad Yhaha būtų kuo ramesnė, Jondalaras su Zelandone nuėjo prie valkčių. Lentos buvo aukštokai, tačiau Jondalaras, prilaikydamas stipria ranka, padėjo Zelandonei ant jų įsitaisyti. Basliai nuo jos svorio tikrai įlinko tiek, kad kojomis moteris lietė žemę, tačiau kartu atrodė, kad panorėjus jai būtų lengva nulipti. Nuožulni sėdynė neatrodė visiškai patikima, tačiau nebuvo taip blogai, kaip Zelandonė iš pradžių galvojo.

– Pasiruošusi? – pasiteiravo Aila.

– Pasiruošusi kaip niekada, – atsakė Zelandonė.

Aila su Yhaha pradėjo pamažu eiti Žemupio link. Jondalaras ėjo iš paskos ir drąsinamai šypsojosi Zelandonei. Paskui Aila nuvedė kumelę po išsikišusia atbraila ir plačiu ratu apsuko, kol jos atsisuko priešinga kryptimi ir patraukė į rytinį pastogės galą, link namelių.

– Manau, dabar derėtų sustoti, Aila, – paprašė moteris.

Aila tučtuojau sustojo.

– Tau nepatogu? – paklausė ji.

– Ne, bet argi nesakei, kad ketini sumeistrauti man tikrą sėdynę?

– Sakiau.

– Tada, kai pirmą kartą mane visi ant šito pamatys, būtų geriau normaliai sėdėti, nes juk žinai – žmonės stebės ir vertins, – pasakė storulė.

Akimirkai Aila su Jondalaru liko be žado, paskui Jondalaras pasakė:

– Žinai, tu tikriausiai teisi.

Atgavusi kvapą, Aila pridūrė:

– Vadinasi, tu sutinki keliauti valkčiuose!

– Taip, manau, galėčiau priprasti. Neatrodo, kad panorėjusi negalėčiau nuo jų nulipti, – pareiškė didžioji donija.

Aila ne vienintelė rūpinosi kelionės manta. Viso urvo gyventojai savo nameliuose ir lauko dirbtuvėse buvo išsidėlioję įvairius daiktus. Vieniems reikėjo pasisiūti arba sutaisyti miegmaišius, kitiems – pasirūpinti kelioninėmis palapinėmis ar tam tikromis vasarinių pastogių statybinėmis dalims, nors dauguma reikalingų medžiagų bus susirinkta stovyklos teritorijoje. Tie, kuriems rūpėjo pagaminti daiktų dovanoms arba mainams, ypač savo srities meistrai, turėjo apsispręsti, ką ir kaip gabentis. Keliaujantieji pėsčiomis galėjo imti tik ribotą daiktų kiekį, ypač dėl to, kad dar turėjo gabenti maisto: ir patiems valgyti, ir dovanoms, ir ypatingoms puotoms, taip pat drabužių, miegmaišius ir kitus būtinus reikmenis.

Aila su Jondalaru jau nusprendė Yhaha ir Lenktynininkui pagaminti naujus valkčius – baslių galai, kurie vilkosi žeme, nusidėvėjo pirmieji, ypač tempiant sunkius krovinius. Jie sutiko paimti kai kuriuos kitų žmonių daiktus, tačiau netgi tvirti arkliukai galėjo patempti ribotą kiekį mantos.

Nuo pat pavasario pradžios urvas medžiojo ir rinko augalus – uogas, vaisius, riešutus, grybus, valgomuosius stiebus, lapus ir šaknines daržoves, laukinius grūdus, netgi kerpes ir tam tikrų medžių vidinę žievę. Nors keliautojai gabensis ir nedidelę dalį neseniai sumedžioto ar surasto šviežio maisto, didžioji atsargų dalis buvo džiovinta. Džiovintas maistas ilgiau laikosi, be to, yra lengvesnis, todėl galima neštis jo daugiau, valgyti pakeliui ir vos atvykus į vietą, kol šiųmetėje vasaros susirinkimo vietoje nusistovės medžioklės ir maisto rinkimo tvarka.

Metinio susirinkimo vieta kasmet keisdavosi pagal nuolatinį dideliems susibūrimams tinkamų vietų ciklą. Tiktai tam tikruose plotuose galėjo glaustis vasaros susirinkimas, ir kiekvienas plotas buvo tinkamas naudoti tik vieną sezoną, paskui kelerius metus turėjo ilsėtis. Šitiekai žmonių – nuo tūkstančio iki dviejų – susibūrus vienoje vietoje, vasarai baigiantis tam tikru atstumu būdavo išnaudoti visi gamtos ištekliai, ir žemei reikėdavo atsigauti. Praėjusiais metais devintasis urvas palei Upę ėjo į šiaurę maždaug keturiasdešimt kilometrų. Šiais metais jie keliaus į vakarus, kol pasieks kitą tėkmę, Vakarų upę, srūvančią beveik lygiagrečiai Upei.

Joharanas su Proleva buvo savo namelyje, ką tik papietavę kartu su Solabanu ir Rušemaru. Solabano pora Ramara su savo sūnumi Robenaru neseniai išėjo ir išsivedė Prolevos sūnų Jaradalą. Abu berniukai skaičiavo šešerius metus. Naujagimė Setona užmigo Prolevos glėbyje, moteris kaip tik ją guldė, kai išgirdo bilsnojant į kietą žaliaminės odos pertvarą prie įėjimo. Proleva pagalvojo, kad Ramara bus ką pamiršusi ir grįžo, todėl labai nustebo, kai išgirdusi kvietimą įeiti į namelį įžengė gerokai jaunesnė moteris.

– Galėja! – tarė Proleva, tikrai nustebusi. Nors Galėja kone nuo gimimo buvo Joharano sesers Folaros draugė ir dažnai ateidavo į jų namelį su drauge, retai pasirodydavo viena.

Joharanas pakėlė akis.

– Jau grįžai? – pasiteiravo jis ir atsisuko į kitus. – Kadangi ji tokia greita bėgikė, ankstyvą rytą nusiunčiau Galėją į trečiąjį urvą išsiaiškinti, kada Manvelaras planuoja išeiti.

– Kai aš ten atsidūriau, jis kaip tik ketino siųsti bėgūną pas tave, – ėmė pasakoti Galėja. Ji buvo pridususi, plaukai šlapi nuo prakaito. – Manvelaras pasakė, kad trečiasis urvas pasiruošęs išeiti. Jie norėtų pajudėti rytojaus rytą. Jei devintasis urvas pasiruošęs, jis norėtų keliauti su mumis.

– Tai truputį greičiau nei planavau, galvojau išeiti maždaug po dienos, – atsakė Joharanas ir susiraukė. Jis pažvelgė į kitus namelyje buvusius žmones. – Kaip manot, ar būsim pasirengę išeiti rytojaus rytą?

– Aš būsiu, – nesudvejojo Proleva.

– Mes tikriausiai galėsime, – pažadėjo Rušemaras. – Salova jau baigė paskutinį iš krepšių, kuriuos norėjo pasiimti. Daiktų dar nesusikrovėme, bet viskas paruošta.

– Aš vis dar dėlioju savo rankenas, – pasiskundė Solabanas. – Marševalis vakar buvo atėjęs pasitarti, ką jis turėtų paimti. Regis, jam vis geriau sekasi dirbti su mamutų kaulais, – pridūrė jis su šypsena. Solabano amatas buvo gaminti rankenas, daugiausiai peiliams, kaltams ir kitiems įrankiams. Nors galėtų gaminti rankenas iš rago arba medžio, jis labiausiai mėgo dirbti su mamutų iltimis, ir pradėjo daryti iš jų kitokius daiktus, tokius kaip karoliukai ir raižiniai, ypač nuo tada, kai Marševalis tapo jo mokiniu.

– Ar galėsi pasiruošti iki rytojaus ryto? – pasitikslino Joharanas. Jis žinojo, kad Solabanas kartais iki paskutinės akimirkos kamuojasi negalėdamas apsispręsti, kurias rankenas neštis į vasaros susirinkimą kaip dovanas ir mainams.

– Manau, galėsiu, – pažadėjo Solabanas, paskui apsisprendė: – Taip, pasiruošiu, esu tikras, Ramara irgi.

– Puiku, bet reikia išsiaiškinti, ką mano kiti urvo gyventojai, kad vėl galėčiau siųsti bėgūną pas Manvelarą. Rušemarai, Solabanai, reikia visiems pasakyti, kad kuo greičiau šaukiu trumpą susirinkimą. Jei kas teirausis, galit pasakyti, dėl ko, ir liepkit, kad tas, kuris atstovaus židiniui, galėtų apsispręsti visų vardu, – tai pasakęs vyras švystelėjo maisto likučius į ugnį, paskui drėgna elnena iššluostė savo dubenėlį ir valgymo peilį, viską susidėjo į nešiojimo kapšelį, pritvirtintą prie diržo. Išplaus vandeniu, kai turės progą. Atsistojęs vadas pasakė Galėjai: – Nemanau, kad tau dera dar kartą ten bėgti. Pasiųsiu kitą bėgūną.

Regis, merginai palengvėjo, ji nusišypsojo.

– Palidaras greitai bėgioja. Vakar bėgom lenkčių, ir jis vos manęs nepralenkė.

Joharanui teko stabtelėti ir akimirką pagalvoti; iš pradžių vardas nieko jam nesakė. Paskui mintyse iškilo liūtų medžioklė. Galėja ėjo poroje su jaunu vyru iš trečiojo urvo, tačiau Palidaras taip pat dalyvavo toje medžioklėje. – Ar tai Tivonano draugas, jaunuolis, kurį Vilomaras ima į mainų keliones?

– Taip. Praėjusį kartą jis grįžo su Vilomaru ir Tivonanu ir nusprendė, kad kuo puikiausiai gali į vasaros susirinkimą eiti su mumis, o su savuoju urvu susitikti tenai, – paaiškino Galėja.

Joharanas linktelėjo. Tai buvo pakankamas pripažinimas. Dar nežinojo, ar siųs svečią, ar kurį kitą devintojo urvo narį, tačiau suprato, kad Palidaras, regis, domisi Folaros drauge Galėja ir akivaizdu, kad jaunuolis rado dingstį paviešėti. Jei yra tikimybė, kad vieną dieną jis taps devintojo urvo nariu, Joharanas norėjo daugiau apie jį sužinoti. Pagalvos apie tai vėliau, šiuo metu yra skubesnių reikalų.

Joharanas žinojo, kad susirinkime dalyvaus bent po vieną žmogų iš kiekvieno namelio, tačiau žmonėms pradėjus rinktis vadas pamatė, kad kone visi iki vieno panūdo išsiaiškinti, kodėl kviečiamas skubus susirinkimas. Kai

visi susirinko darbo zonoje, Joharanas užlipo ant didelio plokščio akmens, kuris buvo ten pastatytas tam, kad vadas arba bet kuris kitas, turintis ką nors pasakyti, būtų lengviau matomas.

– Neseniai kalbėjausi su Manvelaru, – be jokių įžangų pradėjo Joharanas. – Kaip žinot, šiais metais vasaros susirinkimo vieta yra didelis laukas greta Vakarų upės ir jos intako prie dvidešimt šeštojo urvo. Manvelaro žmona yra iš dvidešimt šeštojo urvo. Kai vaikai buvo maži, jie dažnai ten keliaudavo aplankyti jos motinos ir šeimos. Aš žinau, kaip ten patekti einant į pietus link Didžiosios upės, paskui į vakarus link kitos upės, kuri įteka į Vakarų upę, o paskui reikia eiti palei ją į šiaurę iki vasaros susirinkimo vietos, tačiau Manvelaras žino tiesesnį kelią, prasidedantį nuo Miško upės, į vakarus nuo čia. Mes nueitume greičiau, tad vyliausi, kad galėsime keliauti su trečiuoju urvu, tačiau jie išeina rytojaus rytą.

Susirinkusieji pradėjo niurnėti, tačiau dar niekam nepasisakius Joharanas kalbėjo toliau:

– Žinau, kad norėtumėte būti įspėti kelias dienas iki išėjimo, paprastai aš stengiuosi taip daryti, tačiau taip pat esu tikras, kad kone visi iš jūsų jau esate pasiruošę kelionei. Jei pajėgtumėte susikrauti daiktus ir pasiruošti iki rytojaus ryto, galėtume keliauti su trečiuoju urvu ir nueiti ten greičiau. Kuo greičiau nueisim, tuo geresnė tikimybė rasti gerą vietą stovyklai įkurti.

Minia ėmė šurmuliuoti. Joharanas girdėjo įvairias pastabas bei klausimus.

– Nežinau, ar taip greitai pasiruošime. Man reikia šnektelti su pora. Mes dar nesusikrovėme daiktų. Ar galėtų jis dar dieną palūkėti?

Vadas kelias akimirkas leido žmonėms šnekėti, paskui vėl prabilo:

– Nemanau, kad būtų sąžininga prašyti trečiąjį urvą mūsų laukti. Jie taip pat nori rasti gerą vietą. Man reikia atsakymo dabar, kad galėčiau pasiųsti bėgūną, – pareiškė jis. – Po vieną žmogų nuo kiekvieno židinio turi pranešti sprendimą. Jei dauguma manys, kad pasiruošti spėsime, išeisime rytojaus rytą. Tie, kurie nori išeiti, ateikite ir stokite mano dešinėje.

Iš pradžių būta dvejonių, paskui išėjo Solabanas su Rušemaru ir atsistojo Joharano dešinėje. Jondalaras dirstelėjo į Ailą, kuri nusišypsojo ir linktelėjo; tada jis nuėjo ir atsistojo greta vyrų broliui iš dešinės, tą patį padarė Martona. Tada priėjo dar keletas. Niekas nėjo į kairiąją pusę, kas būtų reiškę nenorą išeiti taip greitai, tačiau keletas dar lūkuriavo.

Žmonėms einant prie grupės Aila naudojo skaičiavimo žodžius: sumurmėdavo žodį sau po nosimi ir tuo pat metu plekštelėdavo pirštu sau į šlaunį.

„Devyniolika, dvidešimt, dvidešimt vienas... Kiek yra židinių?" – svarstė ji. Kai Aila suskaičiavo iki trisdešimties, buvo akivaizdu, kad dauguma nusprendė, jog galės pasiruošti iki kito ryto. Mintis nueiti greičiau ir rasti geresnę vietą įsikurti buvo galingas akstinas paskubėti. Kai dešinėje atsidūrė dar penki žmonės, Aila pabandė suskaičiuoti likusius židinius. Vos vienas kitas neapsisprendęs dar slampinėjo aplink, tačiau Ailai atrodė, kad jie atstovauja tik septyniems ar aštuoniems židiniams.

– O kas bus su tais, kurie nespės pasiruošti? – pasigirdo balsas iš neapsisprendusiųjų pusės.

– Jie galės ateiti vieni, vėliau, – pasiūlė Joharanas.

– Tačiau mes visada einame kaip urvas. Nenoriu eiti vienas, – atsiliepė žmogus.

Joharanas nusišypsojo.

– Tada pasistenkit pasiruošti iki rytojaus ryto. Kaip matot, dauguma nusprendė, kad galės išeiti anksčiau. Siunčiu bėgūną pas Manvelarą pasakyti, kad rytoj ryte būsime pasiruošę jungtis prie trečiojo urvo.

Tokio dydžio kaip devintasis urve visada atsirasdavo keletas žmonių, negalinčių leistis į kelionę, bent jau ne tuo metu, pavyzdžiui, sergantys ar sužeisti gyventojai. Joharanas paskyrė keletą žmonių likti urve, kad medžiotų ir kitaip jais pasirūpintų. Maždaug po pusės mėnulio pagalbininkus pakeis kiti, kad niekas nepraleistų viso vasaros susirinkimo.

Devintojo urvo žmonės nuėjo miegoti gerokai vėliau nei paprastai, o kai ryte pradėjo rinktis, kai kurie buvo akivaizdžiai pavargę ir niūrūs. Manvelaras su trečiuoju urvu atvyko tikrai anksti ir laukė atviroje teritorijoje iš karto už namelių, arčiau Žemupio, netoli tos vietos, kur gyveno Aila su Jondalaru. Martona, Vilomaras ir Folara susiruošė anksčiau ir nuėjo prie jų namelio, kad kai kuriuos daiktus sukrautų ant valkčių.

Taip pat jie atsinešė maisto, kad papusryčiautų kartu su Manvelaru ir keliais kitais žmonėmis. Išvakarėse Martona pasiūlė sūnums, kad būtų tinkama jai ir Jondalarui priimti Manvelarą ir jo šeimą Ailos namelyje – taip vadinamame, nes jai jį pastatė Jondalaras, – ir leisti Joharanui su Proleva surinkti likusį urvą kelionei link Saulėtojo Reginio – dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo namų, vasaros susirinkimo vietos.

5

Kiek vėliau tą rytą į kelią leidosi tikrai didelis būrys, kone du šimtai penkiasdešimt žmonių, daugiausiai iš devintojo ir trečiojo urvų. Kelią rodė Manvelaras ir trečiasis urvas. Jie nusileido šlaitu rytiniame pastogės gale. Kitaip nei Žolių upės slėnyje prie trečiojo urvo, kur žmonės sutiko liūtus, kelias šiaurės rytinėje akmeninės devintojo urvo pastogės pusėje vedė prie nedidelio Upės intako, vadinamo Miško upe; jos slėnis buvo neįprastai gausus medžių.

Ledynmečiu miškingų vietovių buvo reta. Ledynų, kurie dengė kone ketvirtadalį žemės paviršiaus, kraštas plytėjo nelabai toli į šiaurę, todėl gretimuose prieledyniniuose regionuose susidarė amžinojo įšalo sąlygos. Vasarą viršutinis dirvos sluoksnis atitirpdavo iki įvairaus gylio: šaltose, šešėliuotose vietose su tankiomis samanomis ar kita žema augmenija žemė atitirpdavo vos kelis colius, o ten, kur paviršius buvo atviras tiesioginiams saulės spinduliams, jis suminkštėdavo daugiau, pakankamai, kad imtų augti vešlus žolės kilimas.

Dažniausiai sąlygos nebuvo palankios augti medžiams su gilesne šaknų sistema. Vietose, kurios būdavo apsaugotos nuo šalčiausių vėjų ir žvarbiausių šalčių, galėjo atitirpti metras ir daugiau viršutinio dirvos sluoksnio, pakankamai medžiams įsišaknyti. Dažnai palei vandens prisotintus upių krantus išaugdavo galeriniai miškai.

Miško upės slėnis buvo viena iš tų išimčių. Šioje vietoje sąlyginai gausiai augo ir lapuočiai, ir spygliuočiai, įskaitant įvairių rūšių vaismedžius ir riešutmedžius. Čia buvo stulbinamai gausu gamtos išteklių, ypač malkų, tiems, kurie gyveno netoliese, tačiau miškas nebuvo tankus, labiau pa-

nėšėjo į siaurą slėnio parką su atviromis proskynų pievomis ir jaukiomis progumomis tarp tankesnių miškingų salelių.

Kelionės pradžia buvo labai maloni – didelis būrys maždaug dešimt kilometrų traukė į šiaurės vakarus per Miško upės slėnį nedideliu pakilimu. Ties intaku, kuris kriokliu sruvo nuo kalvos kairėje, Manvelaras sustojo. Buvo laikas pailsėti ir leisti prisivyti atsilikėliams. Žmonės užkūrė nedidelius lauželius, kad išsivirtų arbatos. Tėvai maitino vaikus ir patys užkandžiavo kelioniniu maistu – džiovintos mėsos juostelėmis ir vaisiais bei riešutais, išsaugotais nuo praėjusių metų derliaus. Vienas kitas kramsnojo ir ypatinguosius kelioninius sausainius, kurių turėjo beveik visi: smulkiai trintos džiovintos mėsos mišinys su džiovintomis uogomis ar mažais kitokių vaisių gabalėliais ir riebalais būdavo suformuojamas kaip paplotėliai arba sausainiai ir susukamas į valgomuosius lapus. Tai buvo sotus, daug energijos turintis maistas, tačiau reikėjo pastangų jį paruošti. Dauguma žmonių saugojo kelioninius paplotėlius vėlesniam laikui, kai reikės greitai įveikti ilgus atstumus arba tykojant žvėrių nebus galima kurti laužo.

– Štai čia mes ir suksime, – tarė Manvelaras. – Nuo dabar, jei eisime tiesiai į vakarus, pasiekę Vakarų upę, turėtume atsidurti netoliese dvidešimt šeštojo urvo ir salpos, kurioje ir vyks vasaros susirinkimas.

Manvelaras sėdėjo su Joharanu ir kitais vyrais, žvelgdami į vakariniame krante kylančias kalvas ir sūkuringą intaką, virstantį šlaitu.

– Ar nederėtų šiąnakt čia įsirengti stovyklos? – paklausė Joharanas, tada dirstelėjo į saulę, kad įvertintų jos kelią dangumi. – Dar truputį ankstoka, tačiau ryte išėjome vėlai, o atrodo, kad ropštis teks sunkiai. Jei gerai pailsėtume naktį, galėtume lengviau įveikti tą kelią, – vadas baiminosi, kad kai kuriems keliautojams gali būti per sunku žygiuoti toliau.

– Tik pirmą kelio dalį, paskui, aukštumoje, kelias daugiau mažiau išsilygina, – atsakė Manvelaras. – Paprastai mėginu pirmiausia kopti, o paskui įkurti stovyklą nakčiai.

– Tikriausiai tu teisus, – nesiginčijo Joharanas. – Geriau, sunkumus palikus už nugaros, rytą pradėti žvaliai, tačiau šitas kopimas vieniems gali būti sunkesnis nei kitiems, – jis griežtai pažvelgė į savo brolį, paskui žybtelėjo akimis į motiną, kurie ką tik pasirodė. Atrodė, jie džiaugiasi proga

atsisėsti ir pailsėti. Joharanas pastebėjo, kad Martonai šįkart keliauti sunkiau nei paprastai.

Jondalaras pastebėjo tylų brolio ženklą ir atsisuko į Ailą.

– Kodėl mums nepasilikus pačiame gale? Galėtume rodyti kelią atsiliekantiesiems, – jis mostelėjo link kitų, kurie tik dabar ėjo artyn.

– Taip, puikiai sumanyta. Arkliai vis tiek mieliau eitų paskutiniai, – atsakė moteris, keldama Jonailą ir tapšnodama jai nugarytę. Mergaitė baigė žįsti, tačiau, regis, dar mielai būtų pašniukštinėjusi prie motinos krūtų. Ji buvo budri ir gyvybinga, kikeno žiūrėdama į Vilką, kuris stovėjo šeimininkei už nugaros. Žvėris paėjėjo artyn, pasiekė Jonailos veiduką ir nulaižė per smakriuką nutekėjusį pieną, dėl ko ji dar garsiau prajuko. Aila pastebėjo Joharaną ir Jondalarą susižvalgius, kaip Joharanas pastebėjo, kad Martona dienai įsibėgėjant eina vis lėčiau. Aila matė, kad Zelandonė, kuri ką tik pasirodė, taip pat atsiliko, tačiau nebuvo tikra, ar todėl, kad pavargo, ar kad palaikytų draugiją Martonai.

– Ar yra karšto vandens arbatai? – pasiteiravo priėjusi Zelandonė, kartu traukdama savo vaistų krepšelį ir kuisdamasi jame, kad pasiruoštų žolelių. – Ar jau gėrei arbatos, Martona? – dar moteriai nespėjus papurtyti galvos, kad parodytų, jog negėrė, donija tęsė: – Kartu su saviške ir tau ko nors užplikysiu.

Aila atidžiai jas abi stebėjo ir greitai suprato, kad Zelandonė taip pat mato, jog Martonai sunkoka eiti. Martona tai pati suprato. Regis, nemažai žmonių jaudinosi dėl jos sveikatos, tačiau rūpinosi ja subtiliai, nepastebimai. Vis dėlto Aila galėjo pasakyti, jog, kad ir kaip artimieji stengėsi to neparodyti, jie buvo nuoširdžiai sunerimę. Ji nusprendė pažiūrėti, ką daro donija.

– Jondalarai, gal paimtum Jonailą? Ji pamaitinta, visiškai žvali ir nori pažaisti, – tarė Aila, nešdama vyrui kūdikį.

Jonaila sumosikavo rankutėmis ir nusišypsojo, Jondalaras imdamas mergytę atsakė jai šypsena. Buvo akivaizdu, kad jis dievina mažąją savo židinio dukrą. Jis niekada neatsisakydavo jos pasaugoti. Ailai atrodė, kad Jondalaras su mažyle dar kantresnis nei ji. Vyras ir pats stebėjosi, kokius stiprius jausmus puoselėja kūdikiui, ir svarstė, ar tai todėl, jog kurį laiką abejojo, ar apskritai prie jo židinio kada nors galės gimti vaikų. Jis baimi-

nosi, kad bus įžeidęs Didžiąją Motiną Žemę jaunystėje, kai norėjo jungtis su savo Doni moterimi, ir nebuvo tikras, ar Motina kada pasirinks jo dvasią sumaišyti su moters dvasia, kad sukurtų naują gyvybę.

Šitaip jis buvo mokomas. Gyvybė sukuriama moters dvasiai susimaišius su vyro dvasia padedant Motinai. Dauguma jo pažįstamų žmonių, įskaitant ir tuos, su kuriais susipažino kelionėje, buvo įsitikinę iš esmės taip pat... Išskyrus Ailą. Jos požiūris į naujos gyvybės atsiradimą buvo visiškai kitoks. Aila buvo įsitikinusi, jog reikia šio to daugiau nei sumaišyti dvasias. Ji paaiškino, kad ne tik jo dvasia susimaišo su jos, kad atsirastų naujas žmogus, tačiau ir jo syvai įsilieja, kai jie dalijasi malonumais. Ji sakė, kad Jonaila toks pat jo vaikas kaip ir jos, ir jis norėjo tuo tikėti. Jis troško, kad vaikas būtų vienodai jų abiejų, tačiau nebuvo tuo tikras.

Jis žinojo, kad šitokį požiūrį Aila išsiugdė dar gyvendama gentyje, nors tie žmonės irgi tuo netikėjo. Moteris pasakojo, jog, genties įsitikinimu, naują gyvybę moters viduje pradeda totemų dvasios, kai kažkokiu būdu vyro totemo dvasia įveikia moters totemo dvasią. Aila buvo vienintelė jo pažįstama moteris, maniusi, kad nauja gyvybė prasideda nuo šio to daugiau nei dvasios. Tačiau Aila buvo mokinė, mokėsi būti zelandone, o būtent zelandoniai aiškindavo vaikams apie Doni, Didžiąją Motiną Žemę. Todėl jis vis svarstydavo, kas nutiks, kai ateis Ailos eilė aiškinti žmonėms, kaip prasideda nauja gyvybė. Ar ji sakys, kad Motina pasirenka tam tikro vyro dvasią sumaišyti su moters dvasia, kaip pasakodavo Zelandonė, ar tvirtins, kad tam reikia vyro syvų? Ką apie tai manys Zelandonė?

Eidama prie moterų Aila pastebėjo, kad Zelandonė kažko ieško savo vaistažolių krepšelyje, o Martona sėdi ant rąsto medžio šešėlyje prie Miško upės. Jondalaro motina tikrai atrodė pavargusi, nors Ailai dingojosi, kad ji į tai reaguoja ramiai. Martona šypsodamasi šnekučiavosi su greta sėdinčiais žmonėmis, tik atrodė, kad mieliau užmerktų akis ir pailsėtų.

Pasisveikinusi su Martona ir kitais Aila priėjo prie tos, kuri buvo Pirmoji.

– Ar turi viską, ko reikia? – tyliai pasiteiravo ji.

– Taip. Norėčiau, kad būtų laiko tinkamai paruošti šviežių rusmenių mišinį, tačiau teks panaudoti džiovintas atsargas, – atsakė moteris.

Aila pastebėjo, kad Martonos kojos truputį patinusios.

– Jai reikia pailsėti, tiesa? Nebendrauti su tais žmonėmis, kurie tiesiog nori draugijos, – tarė Aila. – Aš nesu tokia įgudusi kaip tu leisti žmonėms suprasti, kad jie turėtų kuriam laikui ją palikti ramybėje, jos netrikdyti. Nemanau, kad ji norėtų, jog žmonės suprastų, kokia ji pavargusi. Gal geriau paaiškink man, kaip paruošti jai arbatą.

Zelandonė nusišypsojo ir kone negirdimai pasakė:

– Tu labai pastabi, Aila. Tai draugai iš trečiojo urvo, su kuriais ji pastaruoju metu nesimatė. – Tada ji greitai paaiškino, kaip pagaminti pageidaujamą ištrauką, ir nuėjo prie besišnekučiuojančių bičiulių.

Aila susitelkė ties jai duotais nurodymais, o kai pakėlė akis, pamatė, kaip Zelandonė eina šalin su Martonos draugais, o Martona sėdi užsimerkusi. Aila linktelėjo sau: „Šitaip tie žmonės nepraras noro bendrauti." Kai gėrimas pravėso, grįžo Zelandonė. Abi moterys pradėjo bruzdėti aplink buvusią devintojo urvo vadę, kol ji gėrė arbatą, kad nugaromis užstotų ją nuo pašalinių žvilgsnių. Kad ir ko buvo Zelandonės mišinyje, netrukus Martonai, regis, pagerėjo, ir Aila nusprendė, kad vėliau reikės donijos pasiteirauti apie vaistų sudėtį.

Kai Manvelaras vėl pakilo vesti žmones, Zelandonė nuėjo su jais, bet Aila liko sėdėti šalia Martonos. Prie jų prisijungė Vilomaras; jis atsisėdo kitapus savo poros.

– Gal tu pabūk su mumis, o Folara tegu eina, – tarė ji. – Jondalaras pasisiūlė pabūti iki galo, kad įsitikintų, jog tikrai visi nuėjo teisinga kryptimi. Proleva pažadėjo palikti mums užkąsti, kad ir kada pasieksime stovyklą.

– Pabūsiu, – nesudvejojo Vilomaras. – Manvelaras sakė, kad nuo čia – kelias dienas tiesiai į vakarus. Kiek dienų – priklauso nuo to, kokiu greičiu norima eiti. Niekas neskuba. Gerai, jei kas nors eina pačiame gale vien tik todėl, kad įsitikintų, jog niekas neatsilieka.

– Arba turi laukti lėtos senos moters, – pasakė Martona. – Gali ateiti laikas, kai nebeisiu į vasaros susirinkimus.

– Šitai laukia mūsų visų, – atsakė Vilomaras, – bet dar ne dabar, Martona.

– Tikrai, – patikino Jondalaras, viena ranka laikydamas miegantį kūdikį. Jis ką tik šnektelėjo su šeima, turinčia kelis mažus vaikus. Pasirūpino,

kad jie nueitų tinkama kryptimi. Vilkas ėjo iš paskos nenuleisdamas akių nuo Jonailos. – Niekas nepasikeis, jei nueisim ten truputį vėliau. Nebūsime vieninteliai, – jis mostelėjo link pradėjusios kopti šeimynos. – O kai jau pasieksime susirinkimo vietą, žmonėms vis dar reikės tavo patarimų ir pamokymų, mama.

– Gal norėtum, kad paguldyčiau Jonailą į nešiojimo skraistę, Jondalarai? – pasiūlė Aila. – Regis, mes paskutiniai.

– Man nesunku, ir jai, regis, patogu. Ji giliai miega. Vis dėlto mums reikės rasti lengvesnį kelią arkliams užsiropšti ant to krioklio viršaus, – tarė jis.

– Ir aš to paties dairausi. Lengvo kelio. Gal aš turėčiau eiti paskui jūsų arklius? – pusiau juokais, pusiau rimtai pasakė Martona.

– Tai ne tiek dėl arklių – jie puikūs laipiotojai. Tai viskas dėl tų sunkių valkčių ir nešulių ant jų nugarų, – paaiškino Aila. – Manau, mums reikėtų kilti vingiais, daryti plačius posūkius, kad būtų galima tempti valkčius.

– Vadinasi, reikia lengvo kelio su nedideliu pakilimu, – tarė Vilomaras. – Kaip Martona sakė, šito ir mes norime. Jei neklystu, pakeliui į čia praėjome nuožulnesnį šlaitą. Aila, gal truputį grįžkime ir pažiūrėkime, ar sugebėtume jį rasti?

– Kadangi Jondalaras taip patogiai laiko kūdikį, jis gali pasilikti ir palaikyti man draugiją, – pasiūlė Martona.

„Ir tave prižiūrėti, – mintyse pridūrė Aila, su Vilomaru leidusis ieškoti lengvesnio kelio. – Man nepatiktų, jei ji liktų laukti viena. Aplinkui daugybė gyvūnų, kurie gali palaikyti ją lengvu grobiu: čia gyvena liūtų, lokių, hienų, kas žino, kas dar?“ Vilkas, kuris ilsėjosi ant žemės padėjęs galvą tarp letenų, atsistojo ir, regis, sunerimo pamatęs, kad Jonaila pasilieka, o Aila ruošiasi išeiti.

– Vilke, pasilik! – tarė Aila, kartu rodydama jam ženklą. – Lik su Jondalaru, Jonaila ir Martona.

Žvėris vėl atsigulė, tačiau liko pakėlęs galvą, o ausis pakreipė pirmyn, kad kuo geriau girdėtų bet kokius su Vilomaru nueinančios moters žodžius ar signalus.

– Jei nebūtume taip sunkiai apkrovę arklių, Martona galėtų užkilti į kalvą valkčiuose, – jiems kiek paėjėjus tarstelėjo Aila.

– Tik jei ji sutiktų, – atsakė Vilomaras. – Kai pasirodei su tais gyvūnais, pastebėjau šį tą įdomaus. Ji visiškai nebijojo vilko, kuris yra galingas medžiotojas ir sumanęs galėtų kuo lengviausiai ją nudobti, tačiau arkliai – visai kas kita. Jai nepatinka pernelyg prie jų artintis. Jaunesnė ji medžiojo arklius, tačiau jų bijo kur kas labiau nei vilko, nors jie tik žolę rupšnoja.

– Galbūt dėl to, kad ji gerai jų nepažįsta. Jie didesni ir susinervinę arba išgąsdinti gali pasibaidyti, – atsiliepė Aila. – Arkliai neužeina į namelį. Gal, jeigu Martona praleistų su jais daugiau laiko, taip jų nesibaimintų.

– Gali būti. Tačiau pirmiausia ją reikia įtikinti. O jeigu jau ji įsikala į galvą, kad ko nors nenori, jai puikiai seksis vengti to, ko nori tu, ir daryti tai, ko nori ji pati. Ji labai ryžtinga moteris.

– Tuo nė kiek neabejoju, – patikino Aila.

Nors jie užtruko nelabai ilgai, kai Aila su Vilomaru grįžo, Jonaila jau buvo pabudusi ir įsitaisiusi močiutės glėbyje. Jondalaras buvo su arkliais, tikrino krovinius, kad įsitikintų, jog viskas saugiai pritvirtinta.

– Radome geresnę vietą užkopti ant tos keteros. Vietomis statoka, tačiau įveikiama, – papasakojo Vilomaras.

– Aš geriau paimsiu Jonailą, – tarė jaunoji moteris, eidama link Martonos. – Jos vystyklai jau nešvarūs, nuo jos sklinda nekoks kvapas. Paprastai taip nutinka popietę, jai pabudus.

– Taip ir yra, – patvirtino Martona. Ji laikė mažylę pasisodinusi skreite, veidu į save. – Dar nepamiršau, kaip pasirūpinti kūdikiu. Ar pamiršau, Jonaila? – ji truputį kilstelėjo vaikelį ir nusišypsojusi pamatė, kaip šypsena sugrįžta kartu su švelniais vaikiškais garsais. – Ji tokia miela mažylė, – pridūrė Martona, atiduodama Jonailą motinai.

Imdama dukrą Aila nesusilaikė jai nenusišypsojusi ir sulaukė atsakomosios šypsenos, kai saugiai rišo vaikelį nešiojimo skraistėje. Aila apsidžiaugė pamačiusi, jog Martona atsistojo pastebimai pailsėjusi ir gyvesnė. Jie patraukė atgalios palei Miško upę, apėjo linkį ir pradėjo kilti nuožulnesniu šlaitu. Pasiekę viršūnę vėl paėjėjo į šiaurę, kol pasiekė nedidelį upeliuką, tą, kuris vertėsi į upę apačioje, tada patraukė į vakarus. Artėjanti prie horizonto saulė švietė beveik tiesiai jiems į akis, kai pagaliau jie pasiekė stovyklą, įkurtą trečiojo ir devintojo urvų. Proleva jų laukė. Moteriai palengvėjo pamačiusius, jog jos artimieji galiausiai pasirodė.

– Prie laužo laikau šilto maisto. Kur taip ilgai užgaišot? – kalbėjo Proleva, vesdama visus į bendrą kelioninę palapinę. Ji atrodė itin susirūpinusi Joharano motina.

– Paėjėjom atgalios palei Miško upę ir radom šlaitą, kuriuo buvo lengviau užkopti arkliams, todėl man irgi buvo lengviau, – papasakojo Martona.

– Nemaniau, kad arkliams gali kilti sunkumų. Aila sakė, kad jie stiprūs ir gali gabenti krovinius, – nusistebėjo Proleva.

– Tai ne dėl krovinio dydžio, o dėl valkčių, kurie velkasi iš paskos, – paaiškino Martona.

– Teisingai, – pritarė Jondalaras. – Arkliams reikia platesnio, lengvesnio kelio stačiu šlaitu. Jie negali staigiai pasukti, kai tempia valkčius. Mes radome kelią į viršų, kuris leido kopti įžambiau, tačiau teko grįžti palei Miško upę.

– Na, likęs kelias beveik lygus ir atviras, – pastebėjo Manvelaras. Jiedu su Joharanu ką tik priėjo ir nugirdo Jondalaro pastabas.

– Visiems bus lengviau. Pasaugok maistą šiltą, Proleva. Mums dar reikia nukrauti arklius ir rasti jiems gerą vietą ganytis, – pasakė Jondalaras.

– Jei turėtum gražesnį kauliuką su trupučiu mėsos Vilkui, neabejoju, jis tai įvertintų, – pridūrė Aila.

Jau buvo tamsu, kai jie grįžo įkurdinę arklius ir galiausiai galėjo pavalgyti patys. Visi, kurie gyveno jų šeimos kelioninėje palapinėje, buvo susirinkę prie laužo: Martona su Vilomaru ir Folara; Joharanas su Proleva bei abu jų vaikai, Jaradalas ir Setona; Jondalaras, Aila ir Jonaila, Vilkas ir Zelandonė. Nors Pirmoji nepriklausė šeimai, devintajame urve ji neturėjo kitos šeimos, tad keliaudama paprastai likdavo su vado artimaisiais.

– Po kiek laiko pasieksime vasaros susirinkimą, Joharanai? – pasiteiravo Aila.

– Priklauso nuo to, kokiu greičiu keliausim, tačiau Manvelaras žada, kad ne ilgiau kaip po trijų keturių dienų.

Pradėjo lyti ir pliaupė beveik visą kelią, todėl visi apsidžiaugė, kai trečios dienos popietę priekyje pamatė palapines. Joharanas su Manvelaru

bei du artimi Joharano padėjėjai Rušemaras ir Solabanas nuskubėjo pirmyn ieškoti vietos stovykloms įkurti. Manvelaras išrinko vietą palei intaką, netoli Vakarų upės žiočių, ir pareiškė į ją teises ten padėjęs savo kuprinę. Paskui jis susirado Saulėtojo Reginio, dvidešimt šeštojo urvo, vadą ir visi trumpai oficialiai pasisveikino.

– ... Doni vardu, sveikinu tave, Stevadali, Saulėtojo Reginio, dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo, vade, – baigė Joharanas.

– Būk pasveikintas dvidešimt šeštojo urvo susirinkimų lauke, Joharanai, devintojo Zelandonijos urvo vade, – atsakė Stevadalis, paleisdamas jo plaštakas.

– Džiaugiuosi, kad esame čia, ir noriu prašyti tavo patarimo, kur mums įsirengti stovyklą. Žinai, koks mano urvas didelis, be to, brolis grįžo iš kelionės su keliais gana neįprastais palydovais. Turime rasti tokią vietą, kur jie netrikdytų kaimynų ir nebūtų pernelyg sausakimša svetimų žmonių.

– Pernai mačiau vilką ir du arklius. Jie yra tikrai neįprasti bendrai, – nusišypsojo Stevadalis. – Jie netgi vardus turi, tiesa?

– Kumelė vardu Yhaha. Tai tas arklys, kuriuo paprastai jodinėja Aila. Eržilą, kuriuo jodinėja pats, Jondalaras vadina Lenktynininku; kumelė yra jo motina, tačiau dabar turime tris arklius. Didžioji Motina palaikė tinkama palaiminti kumelę dar vienu jaunikliu, maža kumelaite. Ją pavadino Širme dėl plauko spalvos.

– Galiausiai urve turėsit visą kaimenę arklių! – šūktelėjo Stevadalis.

„Viliuosi, kad ne“, – pagalvojo Joharanas, tačiau nieko nepasakė, tik nusišypsojo.

– Kokios vietos ieškai, Joharanai?

– Pameni, praėjusiais metais radau tokią gana nuošalią vietelę? Iš pradžių maniau, kad bus per toli nuo visų veiklų, bet galiausiai paaiškėjo, kad ji kaip tik tinkama. Ten buvo ir vieta arkliams ganytis, ir vilkui būti atokiau nuo žmonių iš kitų urvų. Aila puikiai jį valdo, jis netgi kartais paiso to, ką aš pasakau, tačiau nenoriu, kad jis ką nors išgąsdintų. O daugumai mūsų patiko, kad turėjome šiek tiek daugiau vietos.

– Kiek prisimenu, besibaigiant sezonui jūs vis dar turėjote pakankamai malkų, – pastebėjo Stevadalis. – Paskutinėmis dienomis netgi šiek tiek pasiėmiau.

– Taip, mums pasisekė. Šito net neieškojom. Manvelaras užsiminė, kad mums galėtų atsirasti vieta kiek arčiau Saulėtojo Reginio. Nedidelis vešlus slėnis?

– Taip, mes kartais tenai rengiame nedidelius susirinkimus su gretimais urvais. Ten auga riešutmedžiai ir vaivorai, – atsiliepė Stevadalis. – Tai iš tikrųjų netoli šventojo urvo. Truputį atokiau nuo čia, tačiau jums galėtų tikti. Kodėl tau ten nenuėjus ir neapsidairius?

Joharanas pamojo Solabanui su Rušemaru, ir visi nusekė paskui jį ir Stevadalį.

– Pernai su jumis buvo apsistojęs Dalanaras ir jo lanzadoniečiai, tiesa? Ar jie ateis ir šiais metais? – eidamas pasiteiravo Stevadalis.

– Negirdėjome. Jis neatsiuntė bėgūno, todėl abejoju, – pasakė Joharanas.

Devintojo urvo nariai, kurie ketino apsistoti su kitais giminaičiais ar draugais, palikę grupę nuėjo jų ieškoti. Zelandonė patraukė dairytis specialaus didelio būsto, kuris pačiame įvykių centre visada būdavo surenčiamas zelandoniams. Visi kiti laukė prie pat vasaros susirinkimo lauko, kur buvo apsistoję dauguma urvų, sveikindamiesi su galybe draugų, sugužėjusių pasitikti devintojo urvo. Pagaliau ir lietus liovėsi.

Sugrįžo Joharanas.

– Padedant Stevadaliui, regis, radau mums vietą, – tarė jis. – Kaip ir praėjusiais metais, tai kiek atokiau nuo pagrindinės susirinkimo vietos, tačiau turėtų tikti.

– Ar labai toli? – pasiteiravo Vilomaras. Jis galvojo apie Martoną. Kelias į susirinkimą jai nebuvo lengvas.

– Iš čia matyti, jei žinai, kur žiūrėti.

– Gerai, eikim, apsižvalgykim, – pasiūlė Martona.

Daugiau nei šimto penkiasdešimties žmonių būrys patraukė paskui Joharaną. Kol jie pasiekė reikiamą vietą, lietus visiškai liovėsi, prasimušė saulė, nušviesdama jaukų mažą uždarą slėnį, kuriame buvo pakankamai erdvės visiems, kurie liks su devintuoju urvu bent jau vasaros susirinkimo pradžioje. Po pirmųjų apeigų, kurios žymėjo susirinkimo pradžią, prasidės klajokliškas vasaros gyvenimas: atsargų žiemai rinkimas, apylinkių tyrinėjimai ir viešnagės. Zelandoniečių teritorija buvo gerokai didesnė

nei artimiausi kraštai. Skaičius žmonių, kurie vadino save zelandoniečiais, taip išaugo, kad jiems sutalpinti reikėjo didesnės teritorijos. Vyko ir kiti zelandoniečių vasaros susirinkimai, tad pasitaikydavo, kad žmonės, šeimos arba urvai kasmet eidavo į vis kitų urvų rengiamus vasaros susirinkimus. Kartais jie keliaudavo į tolimesnius vasaros susirinkimus, ypač jei turėjo daiktų mainyti arba toli gyvenančių giminaičių. Tai buvo būdas palaikyti ryšius. Kai kuriuos vasaros susirinkimus zelandoniečiai rengdavo bendrai su kaimynais, kurie gyveno netoliese.

Kadangi jų buvo daug ir jie klestėjo, palyginti su kitomis žmonių grupėmis, zelandoniečių vardas turėjo tam tikro prestižo, tai buvo privalumas, su kuriuo kiti norėjo sietis. Netgi tie, kurie nelaikė savęs zelandoniečiais, mėgo tvirtinti turį su jais ryšių savo vardais ir titulais. Tačiau, nors zelandoniečių buvo daug, tikrovėje tai buvo nereikšminga grupė, palyginti su bendru žemės gyventojų skaičiumi ir užimama teritorija.

Tarp tos šaltos senovinės žemės gyventojų žmonės buvo mažuma. Gyvūnų buvo kur kas daugiau ir įvairesnių; skirtingų rūšių gyvų būtybių buvo daugybė. Kai kurie iš jų, pavyzdžiui, stirnos ar briedžiai, laikėsi pavieniui arba nedidelėmis bandomis retose giraitėse ar miškeliuose, dauguma buvo atvirų laukų – stepių, lygumų, pievų – gyventojai, ir jų būriai buvo didžiuliai. Tam tikrais metų laikais atskirose srityse ne taip toli vieni nuo kitų susirinkdavo šimtinės mamutų, didžiųjų elnių ir arklių bandos. Bizonai, taurai ir šiaurės elniai rinkosi tūkstančiais. Migruojantys paukščiai kai kuriomis dienomis užtemdydavo dangų.

Ginčų tarp zelandoniečių ir jų kaimynų kildavo retai, iš dalies dėl to, kad buvo tiek daug žemės ir mažai žmonių, tačiau taip pat ir todėl, kad nuo to priklausė jų išgyvenimas. Jei gyvenamoji vieta persipildydavo, atskildavo nedidelė grupė, tačiau ji nutoldavo tik iki artimiausios prieinamos, tinkamos gyventi vietos. Nedaugelis norėjo dangintis toli nuo šeimos ir draugų ne tik dėl prieraišumo: užėjus negandoms norėjosi ir reikėjo būti arčiau tų, kurių pagalba galima kliautis. Kur žemė buvo dosni ir galėjo juos išlaikyti, žmonės buvo linkę gyventi dideliais būriais, tačiau plytėjo didžiuliai žemės plotai, kuriuose žmonės visai negyveno, tik retai pasirodydavo medžioti ar rinkti maisto atsargų.

Pasaulis su žvilgančiais ledynais, skaidriomis švariomis upėmis, griaudžiančiais kriokliais ir žvėrių bandomis plačiose pievose buvo sukrečia-

mai gražus, bet žiauriai atšiaurus. Tuo metu gyvenę žmonės tiesiog instinktyviai juto būtinybę palaikyti stiprius ryšius vieni su kitais. Šiandien kitam padedi todėl, kad rytoj tau gali pačiam prireikti pagalbos. Štai kodėl išsirutuliojo papročiai, susitarimai, vertybės ir tradicijos, kuriomis buvo stengiamasi mažinti tarpusavio priešiškumą, lengvinti apmaudą, valdyti emocijas. Pavydas buvo smerkiamas, o kerštas priklausė visai bendruomenei. Dėl atpildo apsispręsdavo bendruomenė, kuri suteikdavo nukentėjusiai pusei kompensaciją, kad palengvintų jos skausmą ar pyktį, tačiau tai turėjo būti sąžininga visų susijusių pusių atžvilgiu. Savanaudiškumas, apgaudinėjimas, atsisakymas prireikus padėti buvo laikoma nusikaltimu. Bendruomenė rasdavo būdų tokius prasižengėlius nubausti, tačiau bausmės paprastai būdavo švelnios ir išradingos.

Devintojo urvo žmonės greitai apsisprendė, kur stovės atskiri vasaros nameliai, ir pradėjo juos statyti. Pagrindinius statybinius elementus – daugumą baslių – žmonės prieš išeidami iš savojo urvo rūpestingai atrinko gretimame miškingame slėnyje, išpjovė, išlygino ir atsigabeno į stovyklos teritoriją. Tas medžiagas keliautojai naudojo ir kelioninėms palapinėms ręsti. Taip pat jie atsigabeno mažesnių, lengvesnių kilnojamųjų užuoglaudų, kurias nesunku neštis į naktines medžiokles arba kitas keliones.

Visi vasaros nameliai buvo statomi panašiai. Jie buvo apskriti su erdve aplink centrinį stulpą, tokia, kad keli žmonės galėtų tiesiai stovėti, su nendrių stogu, kuris žemėjo link vertikalių išorinių sienų, kur buvo patiesti miegmaišiai. Kaip centrinis stulpas buvo naudojamas prailgintas pagrindinis kelioninės palapinės baslys: jo viršus būdavo įstrižai nusmailinamas, o pailginamas jis buvo pritvirtinant kitą baslį, panašiai įstrižai nusmailintą apačioje. Suglausti įžambūs baslių šonai būdavo sutvirtinami daug kartų apvyniojus ir surišus tvirta virve.

Kita virvės atkarpa buvo naudojama atstumui nuo centrinio stulpo iki apskritų išorinių sienų pažymėti. Naudodami virvę kaip kreipiamąją, žmonės ratu iškeldavo atramas – tuos pačius baslius, naudojamus palapinėms statyti, ir keletą papildomų.

Sienos, supintos iš švendrų ar nendrių lapų, padarytos iš žaliaminės odos ar kitų medžiagų, kai kurios atsigabentos, kitos sukurptos vietoje, buvo pririšamos prie baslių ir iš vidaus, ir iš išorės; šitaip pasidarydavo dviguba sienelė su izoliaciniu oro sluoksniu viduryje. Grindų patiesalu buvo

užklojamas visai nedidelis plotas prie sienos, tačiau to pakako skersvėjams sulaikyti. Bet kokia drėgmė, kuri susitelkdavo vakaro šaltyje, kaupėsi ant išorinių sienų vidaus, todėl vidinės sienos vidinė pusė likdavo sausa.

Namelio stogas buvo daromas iš liaunų eglių ar smulkialapių lapuočių, tokių kaip gluosniai ar beržai, baslių, nuo centrinio stulpo suguldomų link išorinių sienų. Tarp jų buvo priraišiojama šakų ir pagalių, o ant viršaus klojami grubaus pynimo žolių arba nendrių kilimėliai – išeidavo vandeniui nelaidžios lubos. Kilimėlių, reikalingų tik vienam sezonui, žmonės paprastai nepindavo itin storų ar tankių, dirbindavo tik tokius, kad apsaugotų nuo lietaus ir vėjo. Vis dėlto vasarai baigiantis daugumą stogų tekdavo lopyti, ir ne vieną kartą.

Kol zelandoniečiai viską pastatė, sunešė ir susidėliojo, atėjo vėlyva popietė. Greitai turėjo temti, tačiau tai nesulaikė žmonių nuo kelionės į pagrindinę stovyklą pažiūrėti, kas ten vyksta, pasveikinti draugų ir giminaičių. Aila su Jondalaru vis dar turėjo parūpinti pašaro arkliams. Prisiminę praėjusius metus, jie basliais atitvėrė plotą kiek atokiau nuo stovyklos. Vienus baslius atsigabeno, kitus susirado vietoje. Jie naudojo viską, kas tinka, kartais net visus jaunus medelius iškasdavo ir vėl pasodindavo naujoje vietoje. Vietoje skersinių tiko malkos, šakos ar net virvė, viskas daugiausiai buvo susirinkta netoliese. Žinoma, arkliai galėjo tokį aptvarą peršokti arba išlaužti. Jis daugiau buvo skirtas apibrėžti jų erdvei, tiek dėl jų, tiek dėl smalsių lankytojų.

Aila su Jondalaru buvo tarp paskutiniųjų, išeinančių iš devintojo urvo stovyklos. Galiausiai patraukę į pagrindinę vasaros stovyklą, jie praėjo pro vienuolikametę Lanogą ir jos trylikametį brolį Bologaną, besistengiančius suręsti nedidelį vasaros namelį stovyklos pakraštyje. Kadangi niekas nenorėjo dalytis būstu su Lanidaru, Tremeda ir jų vaikais, tereikėjo namo tai vienai šeimai, tačiau Aila nepastebėjo, kad kuris iš tėvų padėtų vaikams.

– Lanoga, kur tavo motina? Arba Lanidaras? – pasiteiravo Aila.

– Nežinau. Spėju, pagrindinėje stovykloje.

– Ar jie jus vienus paliko statyti vasaros namelio?

6

Aila buvo sukrėsta. Keturi jaunesni vaikai stovėjo aplinkui išplėtę akis. Jai dingojosi, jog jie atrodo išsigandę.

– Kiek jau čia vargstat? – paklausė Jondalaras. – Kas statė namelį pernai?

– Daugiausiai mudu su Lanidaru, – atsiliepė Bologanas, – ir keliais jo draugais, kai jis pažadėjo jiems barmos.

– Kodėl jis nestato dabar? – teiravosi Jondalaras.

Bologanas truktelėjo pečiais. Aila dirstelėjo į Lanogą.

– Lanidaras susiriejo su mama ir pasakė, kad ketina apsistoti namelyje su vyrais Nuošaly. Jis pasiėmė daiktus ir išėjo. Motina jį nusivijo, bet negrįžo, – papasakojo Lanoga.

Aila su Jondalaru susižvalgė ir netarę nė žodžio abu kartu linktelėjo. Aila padėjo Jonailą nešiojimo skraistėje ant žemės, tada abu ėmė darbuotis su vaikais. Jondalaras greitai susigaudė, kad jie naudoja kelioninės palapinės baslius, kurių nepakanka nameliui pastatyti. O palapinės suręsti jiems nesisekė, nes permirkusi oda ir šlapi grindų kilimėliai skyrėsi. Reikėjo padaryti viską – sieneles, grindų paklotus, supinti kilimėlius stogui iš vietoje rastų medžiagų.

Pirmiausia Jondalaras nuėjo ieškoti stulpų. Porą rado prie savo namelio, paskui nukirto kelis medžius. Lanoga nebuvo mačiusi, kad kas pintų pertvaras ir paklotus tokiu būdu ir taip greitai kaip Aila, tačiau Ailai parodžius, mergaitė greitai išmoko. Devynmetė Trelara ir septynmetis Lavoganas pamokyti taip pat mėgino prisidėti, tačiau labiausiai jie padėjo Lanogai prižiūrėdami pusantrų metukų sesutę Loralą ir trimetį broliuką

Ganamarą. Bologanas pastebėjo, kad dirbdami taip kaip Jondalaras jie pastatė kur kas stipresnį namelį nei anksčiau.

Baigusi žindyti Jonailą Aila pamaitino ir Loralą, paskui iš savo namelio atnešė maisto vaikams, nes buvo akivaizdu, kad tėvai jiems nieko nepaliko. Jiems teko sukurti porą laužų, kad pamatytų, ką dar liko padaryti. Tuo metu, kai jie beveik baigė dirbti, iš pagrindinės stovyklos pradėjo grįžinėti žmonės. Aila parėjo į savo namelį antklodės Jonailai, nes darėsi šalta. Ji paguldė mažylę naujame vasaros namelyje ir pamatė pareinančius savo urvo žmones. Proleva su Setona ant šlaunies ėjo su Martona ir Vilomaru, kuris vienoje rankoje nešė deglą, o kita vedė Jaradalą.

– Kur jūs buvote, Aila? Nemačiau jūsų pagrindinėje stovykloje, – tarė Proleva.

– Niekur iš čia nėjome, – atsakė Aila. – Padėjome Bologanui su Lanoga pastatyti namelį.

– Bologanui su Lanoga? – nustebo Martona. – Kas nutiko Laramarui ir Tremedai?

– Lanoga sako, kad jie susikivirčijo. Laramaras nusprendė keliauti į Nuošalį, pasiėmė daiktus ir išėjo, o Tremeda jį nusivijo ir negrįžo, – papasakojo Aila. Buvo akivaizdu, kad jai sunkiai sekasi valdyti pyktį. – Tie vaikai patys vieni stengėsi pastatyti namelį tik iš palapinės baslių ir šlapių grindų patiesalų. Taip pat ir maisto jie neturėjo. Trupūtį pamaitinau Loralą, tačiau, jei turėtum pieno, Proleva, ji tikriausiai suvalgytų dar šiek tiek.

– Kur jų namelis? – pasiteiravo Vilomaras.

– Stovyklos pakrašty, netoli arklių, – paaiškino Aila.

– Aš pasaugosiu vaikus, Proleva, – pasisiūlė Martona, – o judu su Vilomaru nueikit pažiūrėti, ką galima padaryti. – Ji atsisuko į Ailą: – Pasaugosiu ir Jonailą, jei nori.

– Jonaila beveik miega, – tarė Aila, rodydama Martonai, kur paguldė mažylę. – Tremedos vaikams praverstų dar keli grindų patiesalai, jiems trūksta ir miegmaišių. Kai išėjau, Jondalaras su Bologanu baigė dengti stogą.

Visas trejetas nuskubėjo prie kone užbaigto nedidelio namelio. Besiartindami girdėjo verkiant Loralą. Prolevai verksmas nuskambėjo kaip

pervargusio, o gal išalkusio mažylio niurzgimas. Lanoga ją laikė bandydama nuraminti.

– Pažiūrėsiu, ar ji norėtų dar truputį pažįsti, – pasiūlė mergaitei Proleva.

– Ką tik pakeičiau vystyklus, prikišau naktinės avių vilnos, – pasakė Lanoga, Prolevai tiesdama neseniai pradėjusią krapinėti mažylę.

Moteriai pasiūlius krūtį, vaikas godžiai į ją įsikirto. Kadangi mažylės motinos pienas pasibaigė daugiau nei prieš metus, daug kitų moterų paeiliui ją maitino, ir ji įprato žįsti bet kurios moters krūtį. Taip pat ji valgė skirtingų rūšių kietą maistą, kurį Aila išmokė Lanogą jai pagaminti. Dabar Lorala buvo stebėtinai sveika, linksma ir drauginga, nors gal kiek per smulki pagal amžių. Ją maitinusios moterys truputį didžiavosi dėl geros mergaitės sveikatos ir būdo, nes žinojo, jog ir pačios prie to prisidėjo. Aila suprato, jog jų dėka mergaitė liko gyva, tačiau Proleva žinojo, kad nuo pat pradžių tai buvo Ailos sumanymas.

Aila su Proleva ir Martona suieškojo atsarginių odų ir kailių, kuriuos atidavė vaikams kaip antklodes miegoti, atnešė dar daugiau maisto. Vilomaras su Jondalaru ir Bologanu pririnko malkų.

Namelis buvo beveik baigtas, kai Jondalaras pastebėjo ateinant Laramarą. Jis sustojo kiek atokiau ir susiraukęs įsmeigė akis į nedidelį vasaros namelį.

– Iš kur šitas atsirado? – pasiteiravo jis Bologano.

– Mes pastatėme, – atsiliepė berniukas.

– Negalėjot vieni jo pastatyti, – nepatikėjo Laramaras.

– Ne, mes jam padėjom, – įsiterpė Jondalaras, – nes tavęs čia nebuvo, Laramarai.

– Niekas tavęs neprašė kištis, – suurzgė Laramaras.

– Tie vaikai neturėjo, kur miegoti! – pyktelėjo Aila.

– O kur Tremeda? Čia jos vaikai, ji turėtų jais rūpintis, – atkirto Laramaras.

– Ji išėjo po tavęs, tave nusivijo, – paaiškino Jondalaras.

– Tai ji juos paliko, ne aš, – ėmė teisintis Laramaras.

– Tai tavo židinio vaikai. Tu irgi už juos atsakingas, – pasibjaurėjęs metė Jondalaras, mėgindamas suvaldyti pyktį. – Tu palikai juos be pastogės.

– Jie turėjo kelioninę palapinę, – atkirto Laramaras.

– Jūsų kelioninės palapinės oda supuvusi. Permirkusi pradėjo irti, – atsakė Aila. – Jie ir valgyti neturėjo, o keletas jų kūdikiai!

– Pamaniau, Tremeda pramanys jiems valgyti, – tarė Laramaras.

– O tu dar stebiesi, kodėl jūsų statusas žemiausias, – rūsčiai ir su pasibjaurėjimu nudelbė vyrą Jondalaras.

Vilkas suprato, kad tarp jo gaujos žmonių ir vyro, kuris jam nepatinka, vyksta kažkas tikrai nerimą keliančio. Jis suraukė nosį ir pradėjo urgzti ant Laramaro, kuris atšoko, kad nepasipainiotų žvėriui po kojomis.

– Kas tu toks, kad aiškintum man, kaip derėtų elgtis? – sviedė Laramaras. Dabar jis pradėjo gintis. – Aš neturėčiau būti žemiausio statuso. Tai tavo kaltė, Jondalarai. Tai tu staiga grįžai iš kelionės su svetimšale, ir judu su motina susimokėte nuteikti ją prieš mane. Aš čia gimiau, o ji ne. Ji turėtų būti žemiausio statuso. Kai kurie gal ir galvoja, kad ji ypatinga, tačiau nė vienas, kuris gyveno su plokščiagalviais, nėra ypatingas. Ji – šlykštynė, ir aš ne vienintelis taip galvoju. Neturiu aš čia tau aiškintis, Jondalarai, nei klausytis tavo įžeidinėjimų, – išbėrė Laramaras, apsisuko ir nudrožė sau.

Jam nuėjus, Aila su Jondalaru susižvalgė.

– Ar tiesa tai, ką jis pasakė? Ar turėčiau būti žemiausio statuso, nes esu svetimšalė? – pasiteiravo Aila.

– Ne, – atsakė Vilomaras. – Tu atsinešei nuotakos vertę. Vien dėl savo jungtuvių apdaro patenki tarp turinčiųjų aukščiausią statusą bet kuriame urve, be to, taip pat pasirodei vertinga savaime. Net jei būtum pradėjusi kaip žemiausio statuso svetimšalė, ilgai nebūtum tokia buvusi. Neleisk Laramarui tavęs trikdyti dėl tavo vietos tarp mūsų; visi žino, koks jo statusas. Tai, kad paliko tuos vaikus vienus be maisto ir pastogės, viską paaiškina.

Kai mažo vasarinio namelio statytojai susiruošė grįžti į savo pastogę, Bologanas palietė Jondalaro ranką. Vyras atsisuko; jaunuolis stovėjo nudelbęs akis, tamsus veido raudonis buvo pastebimas net laužo šviesoje.

– Aš... Tiesiog norėjau pasakyti, kad namelis labai gražus. Tai geriausias mūsų kada turėtas vasaros būstas, – išbėrė Bologanas ir greitai nuėjo.

Vilomaras pusbalsiu tarstelėjo Jondalarui:

– Man regis, Bologanas norėjo tau padėkoti, Jondalarai. Nesu tikras, ar jis kada anksčiau yra kam dėkojęs. Nenumanau, ar jis žino, kaip tai padaryti.

– Manau, tu neapsirinki, Vilomarai. Tačiau jam ką tik kuo puikiausiai tai pavyko.

Rytas išaušo giedras ir vaiskus. Papusryčiavę ir patikrinę, ar jaukiai įsitaisę arkliai, Aila su Jondalaru nekantravo keliauti apžiūrėti pagrindinės stovyklos. Susukusi Jonailą į nešiojimo skraistę ir pasisodinusi ant šlaunies, Aila davė ženklą Vilkui sekti ir išėjo. „Gabalas kelio, – pamanė Aila, – bet nieko baisaus." Jai tikrai patiko gyventi kiek nuošaliau nuo minios.

Vos jiems pasirodžiusius pagrindinėje stovykloje žmonės ėmė juos sveikinti, o Aila buvo patenkinta, kad daugumą atpažįsta, kitaip nei praėjusią vasarą, kai vargiai apskritai ką pažinojo, ir netgi tų, su kuriais buvo supažindinta, nepažinojo gerai. Dauguma urvų kasmet laukdavo susitikimų su draugais ar giminaičiais, bet, kadangi būdavo rengiama keletas zelandoniečių grupių vasaros susirinkimų, kurių vieta nuolat keisdavosi, paprastai ne tie patys urvai kasmet susirinkdavo kokioje nors konkrečioje vietoje.

Aila pastebėjo žmonių, kurių, buvo įsitikinusi, tikrai nematė pernai; paprastai tai būdavo tie, kurie spoksojo į Vilką, tačiau apskritai žvėris buvo sutinkamas šypsenomis ar sveikinimais, ypač jis traukė vaikus. Vis dėlto jis laikėsi arti Ailos, nes ji nešėsi kūdikį, kuriam žvėris puoselėjo ypatingus jausmus. Didelėse grupėse, kuriose būdavo nepažįstamų žmonių, keturkojui buvo sunku. Jam bręstant instinktas ginti savo gaują vis stiprėjo, o įvairūs gyvenimo nutikimai dar labiau jį stiprino. Tam tikra prasme jo gauja tapo visas devintasis urvas, o teritorija, kurioje urvas gyveno, buvo jo saugoma, tačiau jis negalėjo apginti tokios didelės grupės, juo labiau visų naujų žmonių, su kuriais Aila jį supažindino. Jis išmoko nesielgti su jais priešiškai, tačiau jų buvo per daug, kad sutilptų į žvėries

instinktų valdomą supratimą, kas turėtų priklausyti gaujai. Todėl jis nusprendė, kad jo gauja ir tie, kuriuos reikia ginti, yra jo pažįstami ir Ailai artimi žmonės, ypač naujagimė, kurią jis ypač sergėjo.

Aila džiaugėsi išvydusi Janidą su kūdikiu ir Levelą. Jos kalbėjosi su Tišona. Martona jau buvo Ailai pasakojusi, kad žmonės dažnai ypač artimai susidraugauja su poromis, su kuriomis jungėsi tose pačiose jungtuvėse, ir tai buvo tiesa. Aila šypsojosi matydama visas tris moteris; jos pasveikino Ailą su Jondalaru, apsikabino ir susilietė su jais skruostais. Tišona taip įprato matyti Vilką, kad vargiai jį pastebėjo, tačiau kitos dvi moterys vis dar truputį jo baiminosi, todėl turėjo pasistengti, kad su juo pasisveikintų nė nebandydamos jo paliesti.

Janida su Aila čiupinėjo viena kitos kūdikius, aptarinėjo, kiek kuris paaugo ir kokie jie dailučiai. Aila pastebėjo, kad Levela taip pat pastorėjo.

– Levela, atrodai taip, lyg tavo kūdikis galėtų pasirodyti bet kuriuo metu, – tarė Aila.

– Tikiuosi. Aš jau pasiruošusi, – atsakė Levela.

– Kadangi mes visi čia, galėsiu ateiti ir būti su tavimi, kai gimdysi, jei norėsi. Ir tavo sesuo Proleva galės būti su tavimi, – tarė Aila.

– Ir mūsų motina yra čia. Taip džiaugiuosi ją matydama. Juk pažįsti Velimą, tiesa? – pasitikslino Levela.

– Taip, – patikino Aila, – tačiau ne itin artimai.

– Kur Jondekamas, Peridalis ir Marševalis? – pasiteiravo Jondalaras.

– Marševalis su Solabanu nuėjo ieškoti senolės, kuri daug išmano apie mamutų ilčių raižymą, – atsiliepė Tišona.

– Jondekamas su Peridaliu tavęs ieškojo, – paaiškino Levela. – Vakar tavęs negalėjo rasti.

– Nieko keista, nes vakar vakare mūsų čia nebuvo, – atsiliepė Jondalaras.

– Nebuvo? Bet juk mačiau daug žmonių iš devintojo urvo, – nusistebėjo Levela.

– Mes likome stovykloje, – paaiškino Jondalaras.

– Taip, – patvirtino Aila. – Padėjom Bologanui su Lanoga statyti vasaros namelį.

Jondalaras kiek sutriko tai išgirdęs – negerai, kad Aila taip atvirai atskleidė, jo manymu, vidines urvo bėdas. Ne dėl to, kad būtų nederama

kalbėti apie problemas. Tiesiog jis augo tarp vadų ir žinojo, kaip jautriai kai kurie jų reaguoja į urvo vidines problemas, kurių jie nepajėgia išspręsti. Laramaras su Tremeda jau kurį laiką trikdė devintąjį urvą. Nei Martona, nei Joharanas nelabai galėjo ką padaryti. Jie gyveno čia jau daug metų ir turėjo teisę pasilikti. Kaip Jondalaras ir įtarė, Ailos pareiškimas sužadino smalsumą.

– Bologanas ir Lanoga? Ar tai Tremedos vaikai? – pasitikslino Levela. – Kodėl jūs statėt jų namelį?

– Kur buvo Laramaras su Tremeda? – nusistebėjo Tišona.

– Jie susikivirčijo, ir Laramaras nusprendė persikelti į Nuošalį, o Tremeda jį nusivijo ir negrįžo, – paaiškino Aila.

– Man regis, aš ją mačiau, – pareiškė Janida.

– Kur? – pasiteiravo Aila.

– Regis, ji buvo su vyrais, kurie gėrė barmą ir lošė stovyklos pakraštyje, netoli vyrų namelių, – atsakė Janida. Ji kalbėjo tyliai, tarsi drovėjosi apie tai pasakoti. Ji perkėlė kūdikį ir kurį laiką žiūrėjo į jį, tik po to kalbėjo toliau: – Ten buvo ir pora kitų moterų. Pamenu, nustebau pamačiusi Tremedą, nes žinojau, kad ji turi mažylių. Nemanau, kad kitos iš tų moterų turi mažų vaikų.

– Tremeda turi šešis vaikus, mažiausiajai vos daugiau nei metukai. Juos prižiūri vyriausia sesuo Lanoga, o jai pačiai vargiai vienuolikti metai, – mėgindama tvardytis pasakojo Aila, tačiau buvo akivaizdu, jog yra suirzusi. – Jos brolis Bologanas mėgina padėti, tačiau ir jam tik trylika. Praėjusį vakarą jie patys vieni mėgino pastatyti palapinę. Mes ėjome pro šalį. Tačiau ji buvo sudrėkusi ir iro, o jie neturėjo jokių medžiagų vasaros būstui. Todėl mes pasilikome ir pastatėme.

– Patys vieni pastatėt vasaros namelį? Iš nieko daugiau, tik vietos medžiagų? – pagarbiai juos nudelbė Tišona.

– Namelis mažas, – nusišypsojo Jondalaras, – tačiau jų šeimai kaip tik pakaks. Niekas su jais negyvena.

– Nesistebiu, – tarstelėjo Levela, – tačiau kaip apmaudu. Tiems mažiams reikia padėti.

– Urvas padeda, – devintojo urvo, kurio narė dabar buvo, stojo ginti Tišona. – Kitos motinos netgi paeiliui maitina mažylę.

– Kaip tik apie tai svarsčiau, kai pasakei, kad Tremeda negrįžo, o mažylei vos daugiau nei vieni, – prisipažino Levela.

– Pienas Tremedai pasibaigė daugiau nei prieš metus, – paaiškino Aila.

„Taip nutinka, kai žindai nepakankamai", – pagalvojo ji sau, bet garsiai to nepasakė. Būdavo ir pateisinamų priežasčių, dėl kurių motinoms pasibaigdavo pienas. Ji pati prisiminė, kaip giliai gedėdama dėl genties motinos Izos mirties ji užmiršo savo sūnaus poreikius. Kitos žindančios Bruno genties moterys noriai maitino Durką, tačiau širdyje ji niekada su tuo nesusitaikė.

Genties moterys geriau nei pati Aila suprato, kad dėl visko ne mažiau kaltas Krebas ar bet kuris kitas žmogus. Kai Durkas verkdavo iš alkio, užuot įdėjęs jį į gedinčios motinos glėbį ir leidęs jam ją paguosti, jis nunešdavo mažylį pamaitinti kitai moteriai. Jos suprato, kad vyras nori gero, vengia trikdyti sielvartaujančią Ailą, o jos negalėjo jam atsakyti. Tačiau dėl menko žindymo Ailai prasidėjo krūtų uždegimas, o pasveikus pienas jau buvo pasibaigęs. Aila truputį stipriau priglaudė prie savęs dukrytę.

– Štai kur tu, Aila, – tarė Proleva, eidama artyn. Kartu su ja priėjo dar keturios moterys.

Aila atpažino Beladorą ir Jaiveną, antrojo bei septintojo urvų vadų poras, ir joms linktelėjo. Šios ją taip pat prisiminė. Ailai pasidarė smalsu, ar kitos dvi moterys taip pat yra vadų poros. Jai dingojosi, kad vieną jų ji pažįsta. Ketvirtoji traukėsi nuo Vilko.

– Zelandonė tavęs ieškojo, – kalbėjo Proleva, – o keletas jaunų vyrų teiravosi tavęs, Jondalarai. Pažadėjau, jei tave pamatysiu, paprašysiu ateiti pas juos į mano namelį trečiojo urvo stovykloje.

– Kur zelandonių namelis, Proleva? – paklausė Aila.

– Netoli nuo trečiojo urvo stovyklos, iš karto už dvidešimt šeštojo urvo namelių, – tarė Proleva, mostu bendrai nurodydama kryptį.

– Nežinau, kur dvidešimt šeštojo urvo stovykla, – prisipažino Jondalaras.

– Stevadaliui patinka būti įvykių sūkuryje, – paaiškino Proleva. – Ne visas jo urvas apsistojo susirinkimo stovykloje, tačiau pastatyta keletas namelių tiems, kurie užsibūna iki vėlumos ir nori čia nakvoti. Neabejoju, bus daug vaikščiojimo, bent jau iki pirmųjų jungtuvių.

– Kada jos bus? – pasiteiravo Jondalaras.

– Nežinau. Nemanau, kad jau nuspręsta. Gal Aila galės paklausti Zelandonės? – atsakė Proleva ir kartu su moterimis nuėjo ten, kur traukė iš pradžių.

Aila su Jondalaru atsisveikino ir patraukė link jiems nurodytos stovyklos. Besiartindama prie trečiojo urvo vietos Aila atpažino zelandonių namelį su šalia esančiais pagalbiniais statiniais. „Būtent dabar, – pagalvojo ji, prisiminusi praėjusių metų vasaros susirinkimą, – merginos, kurios ruošiasi pirmojo malonumo ritualui, glaudžiasi viename iš tų namelių, kol joms bus parinkti tinkami vyrai." Kitame namelyje gyveno moterys, nusprendusios dėvėti raudonus kutus, būti šio sezono Doni moterimis. Jos pasirinko būti prieinamos jauniems vyrams, kurie nešiojo brandos diržus, kad išmokytų juos suprasti moterų poreikius.

Malonumai buvo Motinos dovana, ir zelandoniai laikė šventa pareiga pasirūpinti, kad pirmoji jaunų suaugusių žmonių patirtis būti tinkama ir lavinanti. Manyta, kad ir jauni vyrai, ir jaunos moterys turi išmokti tinkamai vertinti Didžiosios Motinos Žemės dovaną ir kad vyresni, labiau patyrę žmonės turi jiems tai parodyti ir paaiškinti, pirmą kartą dalijantis ta dovana, nepastebimai, bet budriai stebint zelandoniams. Perėjimo į suaugusiuosius ritualas pernelyg svarbus, kad būtų paliktas atsitiktiniams susidūrimams.

Abu pagalbiniai nameliai buvo gerai saugomi, nes daugumai vyrų jie buvo itin įdomūs. Kai kurie netgi negalėjo pažiūrėti namelių link nesusijaudinę. Vyrai, ypač jauni, jau patyrę vyrystės ritualus, bet dar nesusijungę, mėgdavo pašnairuoti, o kartais ir įslinkti į jaunų moterų namelį, net keletas vyresnių kartais šmirinėdavo aplinkui vildamiesi užmesti akį. Kone visi stovykloje buvę vyrai norėjo būti išrinkti jaunų moterų pirmiesiems ritualams, tačiau juos išrinkus kartais sukildavo tam tikras nerimas. Jie žinodavo, kad bus stebimi, ir baimindavosi, kad gali nepasirodyti gerai, tačiau apimdavo ir ypatingas pasitenkinimo jausmas, jei viskas pavykdavo sėkmingai. Dauguma vyrų jaudinančius prisiminimus siejo su savo Doni moterimis ir tapimu vyrais.

Tačiau toms, kurioms tekdavo svarbi užduotis dalytis Motinos malonumo dovana ir jos mokyti, būdavo taikomi griežti apribojimai. Nei

išrinkti vyrai, nei Doni moterys negalėjo turėti jokių artimų ryšių su jaunaisiais partneriais metus po apeigų. Jie buvo laikomi pernelyg jausmingais, pernelyg pažeidžiamais, ir ne be pagrindo. Nebuvo neįprasta, kad jauna moteris, kurios pirmoji patirtis su vyresniu vyru buvo maloni, vėl panorėtų su juo dalytis malonumais, nors tai ir uždrausta. Po pirmųjų ritualų ji galėjo turėti bet kurį trokštamą vyrą, taip pat jos geidžiantį, tačiau dėl šito jos pirmasis partneris atrodydavo dar patrauklesnis. Prieš iškeliaudamas Jondalaras buvo dažnai pasirenkamas, ir išmoko švelniai vengti kartais įkyrių jaunų moterų, su kuriomis dalijosi meilinga ir švelnia apeigų patirtimi; jos vis taikydavosi užklupti jį vieną. Tačiau vyrams tam tikra prasme buvo lengviau; jų nutikimas būdavo vienkartinis, tik viena ypatingo malonumo naktis.

Buvo tikimasi, kad Doni moterys bus prieinamos visą vasarą arba ilgiau, ypač jei tai būdavo mokinės. Jaunų vyrų poreikiai dažnesni, be to, jie ilgiau užtrukdavo, kol suvokdavo, jog moterų poreikiai kitokie, jų pasitenkinimas įvairesnis. Iš Doni moters būdavo reikalaujama pasirūpinti, kad vyrui nesusiformuotų ilgalaikis prisirišimas, tik kartais tai padaryti būdavo sudėtinga.

Jondalaro Doni moteris buvo dabartinė Pirmoji tada, kai dar buvo žinoma kaip Zolena. Ji puikiai jį išmokė. Vėliau, kai grįžo į devintąjį urvą kelerius metus praleidęs pas Dalanarą, Jondalaras būdavo dažnai pasirenkamas pirmiesiems moterystės ritualams. Tačiau savo brandos metu jis taip įsimylėjo Zoleną, kad nebūtų pasirinkęs jokios kitos Doni moters. Maža to, jis įsigeidė, kad ji taptų jo pora, nors tarp jų buvo nemažas amžiaus skirtumas. Sunkumai prasidėjo, kai jai irgi įsižiebė stiprūs jausmai aukštam, dailiam, ypatingai žaviam jaunam vyrui šviesiais blyškiais plaukais ir neįprastai gyvomis mėlynomis akimis. Dėl to kilo bėdų abiem.

Pasiekę Manvelaro namelį, jie pabeldė į medžio pertvarą prie įėjimo ir garsiai pasisakė, kas esą. Vyras iš vidaus šūktelėjo jiems užeiti.

– Vilkas su mumis, – pasakė Aila.

– Įsivesk ir jį, – leido Manvelaras, pastumdamas į šalį durų užuolaidą.

Po liūto medžioklės Aila nebuvo mačiusi Manvelaro sūnaus ir širdingai jam nusišypsojo. Kai visi pasisveikino, ji pasakė:

– Man reikia eiti į zelandonių namelį. Ar gali paturėti Vilką, Jondalarai? Kartais jis savo buvimu išblaško, ką nors sugriauna ar suardo. Prieš jį ten vesdamasi norėčiau atsiklausti Zelandonės.

– Jei niekas neprieštarauja, – Jondalaras klausiamai nužvelgė Manvelarą, Morisaną ir kitus, susirinkusius namelyje.

– Viskas gerai. Jis gali pasilikti, – leido Manvelaras.

Aila pasilenkė ir pažvelgė į žvėrį.

– Pasilik su Jondalaru, – pasakė, tuo pat metu rodydama ženklą. Vilkas nosimi prilietė mažylę, toji sukikeno, tada atsisėdo. Susirūpinęs žvėris inkšdamas stebėjo, kaip Aila su vaiku išeina, tačiau iš paskos nėjo.

Pasiekusi įspūdingą zelandonių buveinę, Aila pabeldė į pertvarą ir tarė:

– Čia Aila.

– Užeik, – ji išgirdo pažįstamą balsą tos, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Angą dengusią užuolaidą į šoną patraukė mokinys, ir Aila žengė vidun. Nors degė aliejinės lempelės, viduje buvo tamsu, ir jai teko kurį laiką pastovėti, kol akys apsiprato. Kai galiausiai galėjo matyti, kur eina, ji išvydo grupę žmonių, susėdusių aplink stotingą Pirmosios figūrą.

– Eikš prie mūsų, Aila, – pakvietė toji. Ji laukė prieš kalbėdama, žinojo, kaip tamsa viduje akimirkai žmones sutrikdo.

Kai Aila patraukė link jų, Jonaila pradėjo muistytis. Apšvietimo pasikeitimas sutrikdė mažylę. Pora mokinių padarė Ailai vietos, ir ji atsisėdo per vidurį, tačiau prieš sutelkdama dėmesį į tai, kas vyksta viduje, ji turėjo nuraminti vaikelį. Pagalvojusi, kad dukra gali būti alkana, Aila apnuogino krūtį ir pasiūlė ją kūdikiui. Visi laukė. Aila čia buvo vienintelė su vaiku; ji svarstė, ar nepertraukė ko svarbaus, tačiau jai buvo perduota žinutė, kad Zelandonė nori ją pamatyti.

Kai Jonaila nusiramino, Pirmoji pasakė:

– Džiaugiuosi, kad tu čia, Aila. Praėjusį vakarą tavęs nematėme.

– Ne, mes neatėjome į susirinkimo stovyklą, – patvirtino moteris.

Žmonės, kurie jos nepažinojo, nustebo išgirdę, kaip ji taria žodžius. Jiems pasidarė smalsu. Tai nebuvo panašu į nieką, jų girdėtą anksčiau. Jiems nebuvo sunku ją suprasti; ji puikiai mokėjo kalbą, jos balsas buvo žemas ir malonus, tačiau tartis neįprasta.

– Gal tu arba kūdikis blogai jautėtės? – pasiteiravo Pirmoji.

– Ne, mes jautėmės gerai. Mudu su Jondalaru nuėjome pažiūrėti arklių, o grįždami pamatėme, kaip Lanoga su Bologanu mėgina pasistatyti

pastogę. Jie neturėjo jokių medžiagų nameliui, bet stengėsi užtempti palapinę ant baslių. Pasilikome ir pastatėme jiems namelį.

Pirmoji susiraukė.

– O kur buvo Tremeda su Laramaru?

– Lanoga sakė, kad jie susikivirčijo ir Laramaras išėjo taręs, kad ketina apsistoti Nuošaly. Tremeda išėjo iš paskos, ir nė vienas negrįžo. Janida ką tik man papasakojo, kad praėjusį vakarą matė Tremedą su kažkokiais vyrais, kurie gėrė barmą ir lošė. Spėju, ji apkvaišusi, – papasakojo Aila.

– Taip atrodo, – tarė devintojo urvo Zelandonė. Nors ji buvo Pirmoji, vis tiek liko atsakinga už savo urvo gerovę. – Taigi vaikai dabar turi pastogę?

– Pastatėt jiems visą namelį? – nusistebėjo Ailai nepažįstamas vyras.

– Ne tokį didelį kaip šis, – nusišypsojo Aila modama ranka, kad parodytų, jog zelandonių pastogė itin didelė. Jonaila, regis, pasisotino. Ji paleido krūtį, ir Aila ją pakėlė, priglaudė prie peties, pradėjo glostyti nugarytę. – Jie gyvena vieni, todėl jis tik tokio dydžio, kad pakaktų šeimai. Vaikams ir Laramarui su Tremeda, jei jie nuspręstų grįžti.

– Gražiai pasielgėte, – tarė kažkas gana pašaipiu tonu. Aila atsisukusi pamatė, jog kalbėjo keturioliktojo urvo zelandonė, vyresnė kaulėta moteris retais plaukais, kurie visą laiką tarsi pešėsi iš kuodo.

Aila pastebėjo, kad Madromanas, kuris sėdėjo greta Keturioliktosios kartu su penktojo urvo zelandoniu, atsisuko ir globėjiškai ją nužvelgė. Jis buvo tas, kurio priekinius dantis Jondalaras išgurino muštynėse, kai abu buvo jaunesni. Aila žinojo, kad Jondalaras jo nemėgsta, ir spėjo, kad jausmas buvo abipusis. Ailai tas vyras irgi ne itin rūpėjo. Turint galvoje jos gebėjimą skaityti kūno kalbą, Madromano elgesyje ji visada juto tam tikrą suktybę, matė nenuoširdumą jo sveikinimo šypsenose, apsimestinį draugiškumą, tačiau ji visą laiką mėgino su juo elgtis mandagiai.

– Aila itin rūpinasi tos šeimos vaikais, – pasakė Pirmoji rūpestingai stengdamasi, kad balse nesigirdėtų pykčio. Keturioliktojo urvo zelandonė norėdavo ją suerzinti, išprovokuoti nesutarimus nuo tada, kai devintojo urvo zelandonė tapo Pirmąja. Toji moteris jautėsi kita eilėje ir tikėjosi tapti Pirmąja. Ji taip niekada ir nesusitaikė su tiesa, kad vietoj jos buvo pasirinkta jaunesnė devintojo urvo zelandonė.

– Regis, jiems to reikia, – tarstelėjo tas pats pirmą pastabą išsakęs vyras.

Jonaila užmigo Ailai ant peties. Aila nusiėmė nešiojimo skraistę ir patiesė ją ant žemės, jaunas mokinys jai iš dešinės persėdo, kad padarytų vietos, tada ji paguldė vaikelį.

– Taip, tikrai, – pritarė Pirmoji, linguodama galva; staiga ji susigaudė, kad Aila nepažįsta to vyro, ir, nors jis, be abejonės, apie ją buvo girdėjęs, taip pat jos nepažįsta. – Manau, kad ne visi čia esantys pažįstate mano naująją mokinę. Gal vertėtų prisistatyti.

– Kas nutiko Jonokolui? – pasmalsavo penktojo urvo zelandonis.

– Jis persikraustė į devynioliktąjį urvą, – atsakė Pirmoji. – Pernai rasta Baltoji ertmė jį paviliojo. Jonokolas visada buvo labiau dailininkas nei mokinys, tačiau dabar rimtai svarsto tapti zelandoniu. Jis nori būti tikras, kad viskas, kas daroma naujajame urve, yra tinkama... Ne, dar daugiau. Jis nori, kad visa būtų teisinga. Tas baltasis urvas jį pašaukė labiau nei bet koks mokymas būtų pašaukęs.

– Kur devynioliktasis urvas? Ar šiemet jie ateis?

– Tikiuosi, kad ateis, bet dar nepasirodė, – atsakė ta, kuri buvo Pirmoji. – Džiaugsiuosi pamačiusi Jonokolą; pasiilgau jo įgūdžių. Laimei, Aila savaip įgudusi. Ji jau yra puiki gydytoja, sukaupusi įdomių žinių, žinanti įvairių gydymo būdų. Esu patenkinta, kad ji pradėjo mokytis. Aila, gal atsistok, kad galėčiau oficialiai tave pristatyti.

Aila atsistojo ir žengė kelis žingsnius, prisigretino prie Pirmosios, kuri laukė visų dėmesio. Tada zelandonė prabilo:

– Noriu pristatyti Ailą iš Zelandonijos, Jonailos motiną, Doni palaimintą devintojo urvo zelandonės, tos, kuri yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, mokinę. Ji susijungusi su Jondalaru, Martonos, buvusios devintojo urvo vadės, sūnumi, Joharano, dabartinio vado, broliu. Anksčiau ji buvo mamutojė iš Liūto stovyklos, mamutų medžiotojų, kurie gyvena toli į rytus, ir Mamutos, jų zelandonio, kuris priėmė ją kaip mamuto židinio dukrą, mokinė. Taip pat ji buvo pasirinkta ir paženklinta jos totemo – urvinio liūto dvasios ir saugoma urvinio lokio dvasios. Ji yra arklių Yhaha bei Lenktynininko ir mažosios kumelaitės Širmės bei keturkojo medžiotojo, kurį ji vadina Vilku, bičiulė.

Aila pagalvojo, jog tai labai suprantamas, kupinas paaiškinimų jos vardų ir ryšių išvardijimas. Ji nežinojo, ar iš tikrųjų buvo Mamutos mokinė, tačiau jis priėmė ją prie mamutų židinio ir mokė. Donija neužsiminė, kad ji buvo priimta ir genties, kuriuos jie vadina plokščiagalviais. Vienintelė užuomina – kad ji yra saugoma urvinio lokio dvasios. Aila abejojo, ar zelandonė tikrai supranta, jog šis ryšys reiškia, kad Aila yra viena iš jų, kad ji priklauso genčiai, bent jau priklausė, kol Braudas jos išsižadėjo, prakeikė ir privertė išeiti.

Prie Ailos ir Pirmosios priėjo anksčiau kalbėjęs vyras.

– Aš esu dvidešimt šeštojo urvo zelandonis. Doni vardu, sveikinu tave šioje vasaros susirinkimo stovykloje, kurioje mes šeimininkai, – jis ištiesė abi rankas.

Aila suėmė jo plaštakas.

– Didžiosios Visų Motinos vardu, sveikinu tave, dvidešimt šeštojo urvo zelandoni, – tarė ji.

– Mes radome naują gilią ertmę. Ten nuostabus aidas, kai giedi, tačiau ji labai maža, – papasakojo vyras. Jis akivaizdžiai dėl to jaudinosi. – Ten reikia įsirangyti kaip gyvatei, ir geriausia vienam, na, galbūt dviem žmonėms, nors sutilptų ir trys arba keturi. Manau, ertmė per maža Pirmajai, apgailestauju, kad tenka taip sakyti, nors aš tikrai leisiu jai pačiai tai nuspręsti. Pažadėjau Jonokolui, kad, kai jis ateis, parodysiu jam tą ertmę. Kadangi dabar esi Pirmosios mokinė, Aila, galbūt tu taip pat norėtum ją pamatyti.

Kvietimas užklupo Ailą netikėtai, tačiau ji nusišypsojo ir pasakė:

– Taip, norėčiau ją pamatyti.

7

Zelandonė, kuri buvo pirmoji, apie naująjį urvą klausėsi sumišais jausmais. Naujai atrastos tuštumos, kurios, tikėtina, yra įėjimai į šventą Motinos anapusybę, visada jaudino; supratimas, kad gali būti nuo jų atskirta grynai dėl kūniškų priežasčių, nuvylė, o mintis ant pilvo šliaužti į ankštą erdvę jau nebeatrodė patraukli. Tačiau jai buvo malonu, kad Ailą kiti taip gerai priėmė ir pasiūlė jai apsilankyti ertmėje vietoj Pirmosios. Vadinasi, jos pasirinkimas priimti atvykėlę mokine atrodo suprantamas. Žinoma, kai moteris su tokiomis akivaizdžiai neįprastomis galiomis saugiai atsidūrė zelandonių valdžioje, tikriausiai palengvėjo daugeliui. Kadangi iš esmės Aila buvo normali ir patraukli jauna motina, ją buvo dar lengviau priimti.

– Puikus sumanymas, dvidešimt šeštojo urvo zelandoni. Vėliau šią vasarą, po pirmųjų jungtuvių ir pirmojo malonumo ritualo, ketinau pradėti Ailos pašauktosios kelionę. Apsilankymas naujame šventame urve galėtų būti puiki įžanga ir suteiktų Ailai progą nuo pat pradžių suprasti, kaip zelandoniai pažįsta šventąsias vietas, – pasakė pirmoji donija. – O kol mes kalbamės apie prisistatymus ir mokymą, pastebėjau čia keletą naujų mokinių. Regis, tai geras laikas atskleisti tam tikrų žinių, kurių jiems prireiks. Kas gali man pasakyti, kiek yra metų laikų?

– Aš galiu, – tarė jaunas vyras. – Metų laikai yra trys.

– Ne, – užginčijo jauna moteris, – metų laikai yra penki.

Pirmoji nusišypsojo.

– Vienas iš jūsų sakot „trys“, kitas – „penki“. Kas gali pasakyti, kuris teisus?

Kurį laiką visi tylėjo, paskui greta Ailos sėdintis mokinys pasakė:

– Manau, jie abu teisūs.

Pirmoji vėl nusišypsojo.

– Tikrai. Yra ir trys, ir penki metų laikai, priklausomai nuo to, kaip skaičiuoji. Ar kas nors gali man papasakoti kodėl?

Niekas neprabilo. Aila prisiminė, ko mokė Mamuta, tik kažkodėl drovėjosi ir nenorėjo kalbėti. Galiausiai, kai tyla pasidarė nesmagi, ji išdrįso:

– Mamutojai taip pat turi ir tris, ir penkis metų laikus. Nežinau, kaip Zelandonijoje, tačiau galiu pasakyti, ką man pasakojo Mamuta.

– Manau, būtų gana įdomu, – tarė Pirmoji ir apsidairiusi pamatė, jog ir kiti zelandoniai pritariamai linkčioja.

– Žemyn smailėjantis trikampis yra labai svarbus mamutojų ženklas, – pradėjo pasakoti Aila. – Tai moters ženklas, jis sudarytas iš trijų linijų, todėl „trys" yra galios ir... nežinau tikslaus žodžio... motinystės, gimdymo, naujos gyvybės kūrimo skaičius. Jis yra labai šventas Mutai, Motinai. Mamuta taip pat sakė, kad trys trikampio šonai atitinka tris pagrindinius metų laikus: pavasarį, vasarą ir žiemą, tačiau mamutojai pripažįsta dar du metų laikus, tuos, kurie praneša apie pokyčius: rudenį ir viduržiemį. Taip atsiranda penki metų laikai. Mamuta tvirtino, kad „penki" yra slaptas Motinos galios skaičius.

Nustebo ir susidomėjo ne tik jaunieji mokiniai; vyresni zelandoniai taip pat apstulbo dėl to, ką ji pasakė. Netgi tie, kurie susipažino su Aila prieš metus ir buvo girdėję ją kalbant, vėl atkreipė dėmesį į jos kalbėseną ir akcentą. Tiems, kurie ją matė pirmą kartą, ypač jauniems ir nedaug keliavusiems, jos balsas atrodė egzotiškas. Aila pateikė daugumai zelandonių nežinomų žinių, tačiau iš esmės jie pritarė mamutojų mąstymo būdui, kuris patvirtino jų įsitikinimus. O Aila pasirodė patikima ir įgavo daugiau prestižo. Ji buvo keliavusi, daug žinanti, tačiau visai negrėsminga.

– Nežinojau, kad Motina šitaip panašiai elgiasi ir su taip toli gyvenančiais savo vaikais, – tarė trečiojo urvo zelandonė. – Mes irgi kalbame apie tris pagrindinius metų laikus – pavasarį, vasarą ir žiemą, tačiau dauguma žmonių pripažįsta penkis: pavasarį, vasarą, rudenį, ankstyvą žiemą ir vėlyvą žiemą. Mes taip pat suprantame, kad apverstas trikampis atstovauja moteriai ir kad „trys" yra kuriamosios galios skaičius, o „penki" – galingesnis ženklas.

– Tiesa. Didžiosios Motinos Žemės būdai nepaprasti, – pastebėjo Pirmoji ir tęsė mokymą: – Jau kalbėjom apie skaičiavimo žodį „penki": penkias obuolio skilteles, penkis rankų ir kojų pirštus, aiškinomės, kaip galingiau naudotis rankomis ir skaičiavimo žodžiais. Taip pat yra penkios pirminės, arba šventos, spalvos. Visos kitos spalvos yra pagrindinių spalvų išraiškos. Pirmoji spalva yra raudona. Tai kraujo, gyvenimo spalva, nes taip, kaip ilgai nesitęsia gyvybė, raudona spalva neilgai išlieka tikrai raudona. Džiūdamas kraujas patamsėja, tampa rudas, kartais labai tamsus.

– Ruda yra raudonos spalvos išraiška, kartais vadinama sena raudona, tokia yra daugumos medžių kamienų ir šakų spalva. Raudonoji žemės ochra yra sudžiūvęs Motinos kraujas. Nors kartais ji gali būti labai ryški, kone kaip šviežias kraujas, vis tiek toji spalva laikoma sena raudona. Yra tikrai raudonų gėlių ir vaisių, tačiau žiedų ir vaisių raudona spalva išlieka trumpai. Kai raudonos uogos, pavyzdžiui, braškės, sudžiūsta, jos pasidaro senos raudonos spalvos. Ar galit sugalvoti, kas dar yra raudonos spalvos arba raudono atspalvio?

– Kai kurie žmonės turi rudus plaukus, – tarė mokinys, sėdintis greta Ailos.

– Kai kurių žmonių rudos yra akys, – pridūrė Aila.

– Niekad nemačiau žmogaus rudomis akimis. Visų mano pažįstamų akys mėlynos arba pilkos, kartais su švelniu žalsvu atspalviu, – tarė anksčiau kalbėjęs mokinys.

– Mane užauginę genties žmonės visi buvo rudaakiai, – tarė Aila. – Jie manė, kad mano akys keistos, gal net silpnos, nes tokios šviesios.

– Tu kalbi apie plokščiagalvius, tiesa? Jie netikri žmonės. Kitų gyvulių akys irgi būna rudos, o daugumos jų kailis rudas, – atkirto jaunuolis.

Aila pajuto įsižiebiant pyktį.

– Kaip gali taip sakyti? Gentis nėra gyvuliai. Jie yra žmonės! – iškošė ji pro sukąstus dantis. – Ar kada matei nors vieną?

Pirmoji šoko slopinti beprasidedantį nesutarimą.

– Dvidešimt devintojo urvo zelandonės mokiny, tiesa, jog kai kurių žmonių akys rudos. Tu jaunas ir akivaizdžiai nepatyręs. Tai viena iš priežasčių, kodėl jums, prieš tampant visateisiais zelandoniais, reikia leistis į

donijo kelionę. Kai nukeliausi į pietus, sutiksi žmonių rudomis akimis. Tačiau pirmiausia vertėtų atsakyti į Ailos klausimą: ar kada matei „gyvulį“, kurį vadini plokščiagalviu?

– Na... ne, bet visi sako, kad jie atrodo kaip lokiai, – prisipažino jaunuolis.

– Vaikystėje Aila gyveno tarp tų, kurie Zelandonijoje vadinami plokščiagalviais, tačiau ji vadina juos gentimi. Tie žmonės išgelbėjo netekusios tėvų mergaitės gyvybę; jie pasirūpino vaiku, jį užaugino. Manau, ji turi daugiau patirties nei tu. Taip pat gali pasiteirauti mainų meistro Vilomaro, kuris turi daugiau ryšių su jais nei kas kitas. Jis tvirtina, kad jie, nors atrodo truputį kitaip, elgiasi kaip žmonės. Vilomaras įsitikinęs, jog jie tikrai yra žmonės. Kol pats nesi tiesiogiai susidūręs, manau, turėtum paklausyti tų, kurie turi asmeninės patirties, – griežtai, pamokomai paaiškino Zelandonė.

Dabar pyktis sukilo jaunuoliui. Jam nepatiko būti šitaip mokomam, be to, jis nemanė, kad atvykėle reikėtų pasitikėti labiau nei tais, kuriuos kalbant jis girdėjo iki šiol. Tačiau pamatęs, jog jo zelandonė duoda ženklą purtydama galvą, jis nusprendė nesiginčyti su ta, kuri yra Pirmoji tarp tarnaujančiųjų Motinai.

– Ką gi, kalbame apie penkias šventas spalvas. Keturioliktojo urvo zelandone, gal papasakotum mums apie kitą? – paprašė Pirmoji.

– Kita pirminė spalva yra žalia, – pradėjo keturioliktojo urvo zelandonė. – Žalia yra lapų ir žolės spalva. Žinoma, tai irgi yra gyvybės, augalų gyvybės spalva. Žiemą matyti, kad dauguma medžių ir augalų yra rudi. Tai rodo, kad tikroji jų spalva yra sena raudona, gyvenimo spalva. Žiemą augalai tik ilsisi, kaupia jėgas naujam žalumos augimui pavasarį. Kadangi žydi ir veda vaisius, augaluose taip pat yra dauguma kitų spalvų.

Aila pagalvojo, kad šis pasakojimas lėkštas. Jei pati informacija nebūtų įdomi, atrodytų nuobodi. Nieko keista, kad kiti zelandoniai jos neišrinko Pirmąja. Ailai pasidarė smalsu, ar šitaip ji galvoja tik todėl, kad žino, kiek apmaudo ši moteris kelia jos Zelandonei.

– Galbūt urvo, kurie yra šio vasaros susirinkimo šeimininkai, zelandonis papasakos mums apie kitą šventą spalvą? – įsiterpė Pirmoji, vos tik Keturioliktoji atsikvėpė pailsėti, kad tęstų toliau. Tokiomis aplinkybėmis Keturioliktoji negalėjo prieštarauti.

– Taip, žinoma, – nesiginčijo vyras. – Trečioji pirminė spalva yra geltona, saulės, Bali ir laužo spalva, nors abiejuose yra ir raudonos. Vadinasi, jie turi savo gyvybės. Saulėje raudoną dažniausiai galima įžiūrėti rytais ir vakarais. Saulė dovanoja mums šviesą ir šilumą, tačiau gali būti pavojinga. Nuo pernelyg daug saulės apdega oda, išdžiūsta augalai ir vandeningos daubos. Saulės mes negalime valdyti. Netgi Doni, Didžioji Motina, nepajėgi suvaldyti savo sūnaus Bali. Galime tik mėginti nuo jo apsisaugoti, pasitraukti jam iš kelio. Ugnis gali būti dar pavojingesnė nei saulė. Ją šiek tiek pajėgiame valdyti ir ji labai naudinga, tačiau negalima elgtis atsainiai su ugnimi, būti nerūpestingiems ar laikyti ją savaime suprantama.

– Ne visi geltoni dalykai yra karšti. Kartais geltona būna dirva. Taip kaip raudonosios, būna ir geltonosios ochros. Kai kurie žmonės turi geltonus plaukus, – pasakė jis, žiūrėdamas tiesiai į Ailą, – ir, žinoma, daug augalų žiedų atskleidžia savo tikrąją spalvą. Sendami jie visada paruduoja, o tai jau raudonos atspalvis, nešventa spalva, tačiau privalu sutikti, kad tai pirminė spalva, kuri traukia raudoną, gyvybės spalvą.

Aila apstulbo klausydamasi dvidešimt šeštojo urvo zelandonio ir ėmė stebėti jį atidžiau. Tai buvo aukštas raumeningas vyras beveik rudais su šviesesnėmis sruogomis plaukais ir tamsiais antakiais, kurie įsiliejo į zelandonio tatuiruotę kaktos kairėje. Tatuiruotė nebuvo tokia puošni kaip kitų zelandonių, tačiau labai kruopšti. Jo barzda buvo ruda su rausvu atspalviu, nedidelė ir išskirtinės formos. Aila spėjo, kad šitaip atrodo labai aštria geležte apipjaustoma barzda. Vyras artėjo prie vidutinio amžiaus, veide ryškėjo charakteris, tačiau atrodė jaunas, energingas ir gana valdingas.

Ji pagalvojo, kad daugumai žmonių jis atrodo dailus. Jai irgi, nors ji nevisiškai pasitikėjo savo supratimu, kas yra gražu jos rūšies žmonėms, genties laikomiems „kitais". Jos suvokimą, kas atrodo gražu, smarkiai paveikė ją užauginusių žmonių požiūris. Genties žmonės Ailai atrodė dailūs, kitaip nei daugumai „kitų", nors dažnas jų nė nebuvo matęs arba tik iš tolo juos regėjo. Stebėdama kelias jaunas mokines Aila nusprendė, kad jas traukia prie kalbančiojo. Regis, traukė ir kai kurias vyresnes moteris. Bet kuriuo atveju, jis puikiai perdavė savo žinias. Pirmoji, regis, jam pritarė. Ji paprašė jį tęsti.

– Ketvirtoji pirminė spalva yra skaidri, – toliau kalbėjo vyras. – Skaidri yra vėjo ir vandens spalva. Permatomos gali atrodyti visos spalvos, kaip tada, kai žiūrėdamas į ramų tvenkinį matai atspindį arba kai lietaus lašai sužėri visomis spalvomis pasirodžius saulei. Mėlyna ir balta yra skaidrios spalvos atspalviai. Kai žvelgi į vėją, matai skaidrumą, tačiau, kai žvelgi į dangų, matai mėlį. Vanduo ežere arba Didžiuosiuose Vandenyse vakaruose dažniausiai mėlynas, o tas vanduo, kurį matai ledynų gelmėje, ryškiai mėlynas.

„Kaip Jondalaro akys“, – pagalvojo Aila. Ji prisiminė jų kelionę per ledyną. Tada vienintelį kartą matė jo akių spalvai prilygstantį atspalvį. Pasidarė smalsu, ar dvidešimt šeštojo urvo zelandonis kada buvo ant ledyno.

– Kai kurie vaisiai yra mėlyni, – pasakojo vyras. – Dažniau – uogos ir kai kurie žiedai, nors mėlynos gėlės retesnės. Daug yra mėlynakių žmonių arba mėlynomis su pilka spalva akimis, nes pilka taip pat yra skaidrios atspalvis. Sniegas yra baltas, taip pat debesys danguje, arba pilki, kai susimaišo su tamsa, kad pradėtų lyti, tačiau tikroji jų spalva yra skaidri. Ledas skaidrus, nors jis gali atrodyti baltas, tačiau tikrąją sniego ir ledo spalvą sužinai, kai jie ištirpsta, o debesų – kai iš jų lyja. Yra daug baltų gėlių, o tam tikrose vietose galima rasti baltos žemės. Ne taip toli nuo devintojo urvo yra vieta, kur yra baltų žemių – kaolino, – pasakė jis, žiūrėdamas tiesiai į Ailą. – Vis tiek tai yra skaidrios spalvos išraiška.

Pasakojimo giją perėmė zelandonė, kuri buvo Pirmoji.

– Penktoji šventa spalva yra tamsuma, kartais vadinama juoda. Tai nakties spalva, arba anglių po to, kai ugnis išdegina medžio gyvybę. Tai spalva, kuri įveikia raudoną gyvybės spalvą, ypač kai toji pasensta. Yra sakančiųjų, kad juoda yra tamsiausias senos raudonos atspalvis, tačiau taip nėra. Tamsa yra šviesos ir gyvybės nebuvimas. Tai mirties spalva. Ji neturi net trumpalaikės gyvybės; nėra juodų gėlių. Giliuose urvuose pirminė tamsos spalva pasirodo savo tikriausia forma.

Baigusi ji nutilo ir nužvelgė susirinkusius mokinius.

– Ar turite klausimų? – pasiteiravo ji. Tvyrojo drovi tyla, kažkas muistėsi ir krebždėjo, tačiau niekas neprabilo. Donija žinojo, kad mokiniai klausimų tikriausiai turi, tačiau nė vienas nenorėjo būti pirmas arba pasirodyti nesupratingas, jeigu visi kiti suprato arba dedasi supratę. Viskas

gerai – klausimų gali iškilti vėliau, ir turėtų taip būti. Kadangi buvo tiek daug naujų mokinių ir jie atrodė labai susidomėję, Pirmoji svarstė, ar derėtų tęsti mokymą. Per daug žinių vienu metu sunku suprasti, ir žmonių mintys gali pradėti klaidžioti.

– Ar norėtumėte išgirsti daugiau?

Aila dirstelėjo į savo kūdikį ir pastebėjo, kad mergytė vis dar miega.

– Norėčiau, – pasakė ji tyliai.

Pasigirdo murmesiai ir daugiau pritarimo balsų.

– Gal kas norėtų papasakoti, kodėl dar „penki" yra galingas ženklas? – paklausė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Danguje galima pamatyti penkias klajojančias žvaigždes, – pasakė senasis septintojo urvo zelandonis.

– Tiesa, – tarė Pirmoji, šypsodamasi aukštam senyvam vyrui, paskui pranešė kitiems: – Septintojo urvo zelandonis yra tas, kuris jas atrado ir mums parodė. Užtrunka, kol pamatai, ir dauguma jūsų nepamatysite iki naktų metų.

– Kas yra naktų metai? – paklausė Aila. Dar keletas mokinių apsidžiaugė, kad ji to paklausė.

– Tai tokie metai, kada turėsite nesudėti bluosto naktį, o miegosite dieną, – atsakė Pirmoji. – Tai vienas, bet ne vienintelis jūsų išbandymas. Yra tam tikrų dalykų, kuriuos jums reikia pamatyti, o jie matomi tik naktimis, pavyzdžiui, kur teka ir leidžiasi saulė, ypač vidurvasarį ir viduržiemį, kur saulė sustoja ir keičia kryptį, kaip teka ir leidžiasi mėnulis. Penktojo urvo zelandonis yra tas, kuris žino apie tai daugiausiai. Jis pusę metų žymėjosi ženklus, kad tą judėjimą atsektų.

Ailai magėjo pasiteirauti, su kokiais dar išbandymais ji susidurs mokydamasi, tačiau nutylėjo, spėjo, kad pakankamai greitai ir taip sužinos.

– Kas dar mums rodo penkių galią? – teiravosi Pirmoji.

– Penki šventieji elementai, – tarė dvidešimt šeštojo urvo zelandonis.

– Gerai! – pagyrė storulė, kuri buvo Pirmoji. Ji pasimuistė ir patogiau įsitaisė ant sėdynės. – Gal tu ir pradėk.

– Visada geriau prieš šventus elementus aptarti šventas spalvas, nes spalva yra viena iš elementų savybių. Pirmasis elementas, kartais vadinamas „pirminiu" ir „esminiu", yra žemė. Žemė yra kieta, ji turi medžiagų,

tai dirva ir uolos. Gali paimti gabalėlį ar saują žemės į ranką. Spalva, dažniausiai siejama su žeme, yra sena raudona. Nors būdama elementu savaime, žemė iš kitų esminių dalykų išsiskiria apčiuopiama išraiška. Ji gali juos priimti į save arba kažkaip būti jų paveikta, – tarė jis, tada pažvelgė tiesiai į Pirmąją, kad išsiaiškintų, ar ji nori, kad jis tęstų. Donija jau žiūrėjo į kitą.

– Antrojo urvo zelandone, pratęsk tu.

– Antrasis elementas yra vanduo, – tarė ji stodamasi. – Vanduo kartais krinta iš dangaus, kartais ilsisi ant žemės paviršiaus arba teka urvais. Kartais jis įsisunkia į žemę ir tampa jos dalimi. Vanduo yra judantis; vandens spalva paprastai yra skaidri arba mėlyna, netgi kai jis atrodo drumzlinas. Kai vanduo rudas, taip yra todėl, kad matoma žemės spalva, kuri susimaišė su vandeniu. Vandenį galima matyti ir jausti, ryti, tačiau pirštais jo nepaimsi, nors delnais galima pasidaryti puodelį, – tarė ji laikydama dvi plaštakas taip, kad susiformuotų rieškučios.

Aila mėgavosi ją stebėdama, nes moteris nesąmoningai pasitelkė rankas vaizduodama daiktus.

– Vanduo gali būti kame nors laikomas – puodelyje, vandenmaišyje arba pačiame kūne. Kūnui reikia išlaikyti vandenį, tai jūs sužinosite tame išbandyme, kai reikės jį atiduoti. Visiems gyviems dalykams reikia vandens – augalams ir gyvūnams, – baigė Antroji ir atsisėdo.

– Ar kas nori dar ką pridurti apie vandenį? – pasiteiravo zelandonių vadė.

– Vanduo gali būti pavojingas. Žmonės gali nuskęsti, – tarė kitapus Jonailos sėdinti jauna mokinė. Ji kalbėjo tyliai, atrodė liūdna, ir Ailai pasidarė smalsu, ar tik ne iš asmeninės patirties ji kalba.

– Tiesa, – pripažino Aila. – Keliaujant mudviem su Jondalaru teko kirsti daug upių. Vanduo gali būti labai pavojingas.

– Taip, pažinojau žmogų, kuris įlūžo upės lede ir paskendo, – tarė dvidešimt devintojo urvo Pietinės terasos zelandonis. Jis norėjo plačiau papasakoti istoriją apie skendimą, tačiau įsiterpė pagrindinė dvidešimt devintojo urvo zelandonė ir jį nutraukė.

– Mes suprantame, kad vanduo gali būti labai pavojingas, tačiau taip pat ir vėjas, o tai yra trečiasis elementas.

Ši zelandonė buvo labai maloni ir maloniai šypsojosi, be to, tryško vidine jėga. Ir ji žinojo, jog dabar ne laikas nukrypti į nutikimus. Pirmoji aptarinėja rimtas temas, pateikia svarbių žinių, kurias dera suprasti.

Pirmoji jai nusišypsojo tiksliai žinodama, ką prašnekusioji padarė.

– Kodėl tau nepapasakojus mums apie trečiąjį elementą? – pasiūlė Pirmoji.

– Kaip ir vandens, vėjo nepakelsi, jo nesulaikysi ir nepamatysi, nors jo poveikis gali būti matomas, – tarė moteris. – Kai vėjas nurimsta, jo nė nejunti, tačiau jis gali būti toks galingas, jog rauna ir verčia medžius. Jis gali pūsti taip stipriai, kad nepaeisi priešais. Vėjas yra visur. Nėra tokios vietos, kur jo nerastum, net giliausiame urve, nors paprastai ten jis būna nurimęs. Apie jo buvimą žinai, nes gali jį pajudinti kuo nors mostelėjęs. Vėjas taip pat juda gyvo kūno viduje. Jį gali pajusti įkvėpdamas ir iškvėpdamas. Vėjas yra būtinas gyvybei. Žmonėms ir gyvūnams reikia vėjo, kad gyventų. Kai jų vėjas liaujasi pūtęs, supranti, kad jie mirė, – užbaigė dvidešimt devintojo urvo zelandonė.

Aila pastebėjo, kad Jonaila pradeda muistytis; netrukus ji pabus. Pirmoji taip pat stebėjo ir kūdikį, ir susirinkusiuosius, kurie pradėjo daugiau judėti. Būtina mokymą netrukus baigti.

– Ketvirtasis elementas yra šaltis, – tęsė Pirmoji. – Kaip ir vėjo, šalčio nepaimsi ir nesulaikysi, tačiau gali jį jausti. Šaltis sukelia pokyčius, sukietina ir sulėtina daiktus. Šaltis gali sustingdyti žemę, sukietinti vandenį, paversti jį ledu ir sustabdyti tekėjimą, paversti lietų sniegu arba kruša. Šalčio spalva yra skaidri arba balta. Yra sakančiųjų, kad šaltį sukelia tamsa. Tikrai pasidaro šalčiau, kai stoja nakties tamsa. Šaltis gali būti pavojingas, jis padeda tamsai išsiurbti gyvybę, tačiau tamsa nėra pavaldi šalčiui, todėl daiktai, kurie iš dalies yra tamsūs, šalčio yra menkiau veikiami. Taip pat šaltis gali būti naudingas. Jei maistą sudėsi į šaltą duobę žemėje arba pamerksi į vandenį, padengtą ledu, šaltis gali sustabdyti jo gedimą. Kai šaltis liaujasi, daiktai, kurie yra skaidrūs, paprastai gali vėl tapti tokie, kokie buvo, taip kaip ledas vėl virsta vandeniu. Seni raudoni elementai arba daiktai paprastai po šalčio gali atsigauti, pavyzdžiui, žemė, medžių kamienai, tačiau žali, geltoni arba tikri raudoni atsigauna retai.

Pirmoji pagalvojo, jog derėtų išsiaiškinti, ar nekilo klausimų, tačiau nusprendė skubiai kalbėti toliau.

– Penktasis elementas yra karštis. Karščio nepaimsi ir nesulaikysi, tačiau jį galima jausti. Tai sužinai, kai palieti ką nors karšto. Karštis taip pat keičia daiktus, tik šaltis sulėtina pokyčius, o karštis pagreitina. Taip kaip šaltis ištraukia gyvybę, karštis ir šiluma gali ją atgaivinti, atnešti atgal. Kaitrą gali sukelti laužas ir saulė. Saulės kaitra suminkština tvirtą, kietą žemę, paverčia sniegą lietumi, o tai padeda išsprogti žalumai, gyvybei; ji paverčia ledą vandeniu ir padeda jam vėl judėti. Laužo kaitroje galima išsivirti maisto – ir mėsos, ir daržovių, laužas sušildo būsto vidų, tačiau kaitra gali būti pavojinga. Ji taip pat gali padėti tamsai. Pirminė kaitros spalva yra geltona, dažnai susimaišiusi su raudona, tačiau kartais ji susilieja su tamsa. Karštis gali padėti tikrai gyvenimo raudonai, tačiau pernelyg stiprus karštis pajėgus paskatinti tamsą, kuri suardo gyvybę.

Pirmoji apskaičiavo beveik tiksliai. Vos ji baigė kalbėti, pabudo ir garsiai pravirko Jonaila. Aila greitai ją pakėlė, pasupo ir pašokdino, kad nuramintų, bet suprato, kad mažyle reikia pasirūpinti.

– Noriu, kad visi pagalvotumėte apie tai, ko šiandien išmokote, ir prisimintumėte visus klausimus, kurie jums iškils, kad galėtume juos aptarti kitą kartą susirinkę. Visi norintys dabar gali eiti, – užbaigė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Viliuosi, kad greitai galėsime susitikti, – stodamasi tarė Aila. – Buvo labai įdomu. Lauksiu nekantraudama, kol galėsiu sužinoti daugiau.

– Džiaugiuosi, devintojo urvo zelandonės mokine, – tarė Pirmoji. Nors Zelandonė kasdieniškesnėse situacijose vadino ją „Aila“, zelandonių namelyje vasaros susirinkime ji visada kreipdavosi į žmones oficialiais titulais.

– Proleva, noriu tavęs šio to paprašyti, – drovėjosi Aila.

– Pirmyn, Aila, – visi namelio gyventojai pusryčiavo ir atsisuko į ją kupinomis smalsumo minomis.

– Netoli dvidešimt šeštojo urvo namų yra šventas urvas. Jų zelandonis pakvietė mane nueiti jo apžiūrėti, nes aš esu Pirmosios mokinė. Jis labai mažas. Pirmoji norėtų, kad aš eičiau, pavaduočiau ją.

Ne vienintelis Jondalaras sutelkė dėmesį. Apsidairęs jis pamatė, kad visi stebi Ailą, pastebėjo, kaip Vilomaras krūpteli. Mainų meistras mėgo tolimas keliones, tačiau jam ne itin rūpėjo mažos ankštos erdvės. Jis galėjo prisiversti lįsti į urvą, jei būtina, ypač jei jis nebūdavo itin mažas, tačiau pirmenybę Vilomaras teikė atviroms vietoms.

– Reikia, kad kas nors pasaugotų Jonailą ir prireikus ją pamaitintų, – paaiškino Aila. – Pasistengsiu ją pamaitinta prieš pat išeidama, tik nenumanau, kiek kelionė užtruks. Pasiimčiau ją kartu, bet man sakė, kad reiks šliaužti kaip gyvatei, tad nemanau, jog tai pavyktų kartu su Jonaila. Man regis, Zelandonė patenkinta, kad mane pakvietė.

Proleva akimirką svarstė. Vasaros susirinkimuose ji visada būdavo užsiėmusi, devintasis buvo didelis ir svarbus urvas, tai dienai ji numatė daug reikalų. Ji nežinojo, ar turės laiko pasirūpinti dar vienu vaiku be saviškio, tačiau labai nenorėjo atsisakyti.

– Su džiaugsmu ją pamaitinsiu, Aila, tačiau šiandien pažadėjau susitikti su keliais žmonėmis ir nemanau, kad galėsiu ją prižiūrėti.

– Šį tą sumaniau, – įsiterpė Martona. Visi atsisuko į buvusią vadę. – Gal galėtume surasti, kas eitų su Proleva ir prižiūrėtų ir Jonailą, ir Setoną, kol Proleva bus užsiėmusi, ir atnešti jai vaikus, kai prireiks maitinti?

Martona griežtai pažvelgė į Folarą, paskui vogčia ją niuktelėjo norėdama, kad dukra pasisiūlytų. Mergina užuominą suprato ir netgi pagalvojo apie tai pati, tačiau nebuvo tikra, ar nori visą dieną praleisti prižiūrėdama kūdikius. Kita vertus, ji nuoširdžiai mylėjo abi mažyles, be to, gali būti įdomu sužinoti, kur Proleva eina ir su kuo šnekėsis tuose susitikimuose.

– Aš jas pasaugosiu, – tarė ji ir akimirkos įkvėpta, pridūrė: – Jei Vilkas man padės.

Šitaip ji sulauktų daug dėmesio.

Aila nutilo pagalvoti. Ji nebuvo visiškai tikra, kad Vilkas klausys merginos susirinkimo aikštės viduryje, tarp tokios daugybės nepažįstamų žmonių, nors jis tikriausiai mielai būtų greta mažylių.

Suaugę vilkai visiškai atsidavę savo jaunikliams ir mielai paeiliui stebi bei prižiūri juos, kol kiti gaujos nariai medžioja, tačiau gauja negali

užauginti daugiau nei vienos vados. Jie turi medžioti ne tik sau, bet ir keliems augantiems ir nuolat alkaniems mažiems vilkiukams. Kad aprūpintų žindyves ir padėtų išmaitinti vadą, medžiotojai parneša mėsos: ją sukramtę ir nuriję, atryja pusiau suvirškintą maistą, kad mažyliams būtų lengviau ėsti. Pagrindinės patelės užduotis – pasirūpinti, kad daugiau nė viena patelė nesusiporuotų per rują; jai dažnai tenka netgi pertraukti pačios poravimąsi, kad nuvytų patinus nuo kitų, kad jos vada būtų vienintelė, kuri gimė ir gali užaugti.

Įprastą vilkišką prisirišimą savo gaujos Vilkas perdavė žmonių vaikams. Jaunystėje Aila stebėjo ir tyrinėjo vilkus, štai kodėl ji taip gerai suprato savo keturkojį. Tol, kol niekas nekelia grėsmės mažiesiems, mažai tikėtina, kad jis pridarytų nemalonumų, o kas gi jiems grasins vasaros susirinkimo viduryje?

– Gerai, Folara, – sutiko Aila, – Vilkas padės tau prižiūrėti mažyles, tačiau, Jondalarai, ar kartkartėmis užmesi akį į Folarą su Vilku? Manau, jis jos klausys, tačiau gali tapti pernelyg budrus dėl mažųjų ir neleis niekam prie jų artintis. Kai manęs nėra, jis visada daro, ką tu pasakai.

– Ketinau likti netoli stovyklos ir šįryt išskaptuoti kelis įrankius, – atsiliepė vyras. – Tebesu skolingas keliems žmonėms ypatingus įrankius už tai, kad padėjo pastatyti namelį devintajame urve. Susirinkimo stovyklos pakrašty yra titnago apdirbimo zona, ji išgrįsta akmenimis, kad nebūtų purvo. Galiu ten dirbti ir retkarčiais nueiti pažiūrėti, kaip sekasi Folarai su Vilku. Po pietų taip pat pasižadėjau susitikti su keliais žmonėmis. Po liūtų medžioklės vis daugiau besidominčiųjų iečių mėtyklėmis, – apie tai pagalvojus, jo kaktoje susimetė pažįstamos raukšlės. – Tačiau mes tikriausiai galėsime susitikti ten, kur bus matyti Folara ir Vilkas.

– Tikiuosi, iki pietų grįšime, bet nenumanau, kiek laiko trunka apsilankymas urve, – tarė Aila.

Netrukus visi patraukė į pagrindinę stovyklavietę ir išsiskirstė kiekvienas savo reikalais. Aila su Proleva su savo kūdikiais, Folara, Jondalaras ir Vilkas pirmiausia nuėjo prie didžiojo zelandonių namo. Lauke jau laukė dvidešimt šeštojo urvo donijas ir mokinys, kurio Aila jau senokai nebuvo mačiusi.

– Jonokolai! – ji šūktelėjusi nuskubėjo prie vyro, kuris prieš ją buvo Pirmosios mokinys, laikomas vienu geriausių Zelandonijos dailininkų. –

Kada atvykai? Ar jau mateisi su Zelandone? – pasiteiravo ji, kai jiedu apsikabino ir susilietė skruostais.

– Atėjom vakar prieš pat sutemstant, – atsakė jis. – Devynioliktasis urvas išėjo vėlai, o paskui greitai judėti trukdė lietus. Taip, jau mačiausi su Pirmąja tarp tų, kurie tarnauja Motinai. Ji atrodo nuostabiai.

Kiti devintojo urvo žmonės šiltai pasveikino vyrą, kuris dar visai neseniai buvo vertingas jų urvo narys ir geras bičiulis. Netgi Vilkas apuostęs jį atpažino ir leidosi pakasomas tarp ausų.

– Ar tu jau zelandonis? – paklausė Proleva.

– Jei išlaikysiu išbandymą, gal tapsiu juo jau šiame vasaros susirinkime. Devynioliktojo urvo zelandonė nekaip jaučiasi. Šiais metais ji neatėjo; paprasčiausiai negalėjo taip toli eiti.

– Apgailestauju tai girdėdama, – tarė Aila. – Labai norėjau su ja susitikti.

– Ji puiki mokytoja, o aš įvykdžiau daug jos užduočių. Tormadenas ir urvas norėtų, kad kuo greičiau perimčiau visas jos pareigas, ir manau, jog mūsų zelandonė taip pat neprieštarautų, – papasakojo Jonokolas, o tada, žiūrėdamas į ryšulėlius Ailos bei Prolevos nešiojimo skraistėse, pridūrė: – Matau, jau turite mažuosius. Girdėjau, kad abi pagimdėte mergaites, Doni palaimintąsias. Džiaugiuosi dėl jūsų. Ar galiu jas pamatyti?

– Žinoma, – tarė Proleva, keldama savo kūdikį iš nešiojimo skraistės į viršų. – Jos vardas Setona.

– O čia Jonaila, – iškėlusi savo vaikelį pridūrė Aila.

– Jiedvi gimė kelių dienų skirtumu, todėl bus geros draugės, – įsiterpė Folara. – Šiandien aš jomis rūpinsiuosi, o Vilkas man padės.

– Tu? – tarė Jonokolas, paskui pažvelgė į Ailą. – Kiek suprantu, šįryt einame aplankyti naujo švento urvo?

– Tu irgi eini su mumis? Nuostabu! – apsidžiaugė Aila, tada pažvelgė į dvidešimt šeštojo urvo zelandonį. – Ar numanai, kiek laiko tai užtruks? Norėčiau iki popietės grįžti.

– Turėtume grįžti kažkada popiet, – atsakė vyras. Jis stebėjo mokinio dailininko ir buvusio jo urvo narių susitikimą ir bendravimą. Jam buvo smalsu, kaip Aila ketina susidoroti: lankyti sudėtingą urvą su mažu vaikeliu, ir greitai suprato, jog ji viską taip sutvarkė, kad vaikeliu kiti pasirū-

pintų, ir tai buvo išmintinga. Jis ne vienintelis stebėjosi, kad jauna motina ketina prisiimti zelandonės pareigas. Akivaizdu, jog jai padės šeima ir draugai iš devintojo urvo. Tai ir buvo priežastis, kodėl nedaugelis zelandonių ryždavosi jungtis ir turėti šeimą. „Po poros metų, kai kūdikis bus atjunkytas, jai bus lengviau. Nebent ji vėl taps palaiminta. Būtų įdomu stebėti šios jaunos patrauklios mokinės augimą“, – galvojo jis.

Tarusi, kad greitai grįš, Aila su kitais devintojo urvo žmonėmis nulydėjo Prolevą į susitikimą. Dvidešimt šeštojo urvo zelandonis iš lėto ėjo paskui. Aila bandė pamaitinti Jonailą, tačiau mergytė buvo soti ir tik šypsojosi motinai, o pienukas tekėjo pro lūpos kamputį. Paskui ji mėgino atsisėsti. Aila perdavė kūdikį Folarai, tada atsistojo priešais Vilką ir pliaukštelėjo sau kiek žemiau pečių. Žvėris pašoko, uždėjo didžiules letenas ten, kur ji ką tik rodė; moteris apsikabino žvėrį, kad išlaikytų jo svorį.

Į tai, kas vyko paskui, žmonės, kurie dar nebuvo to matę, spoksojo sukrėsti ir negalėdami patikėti savo akimis. Aila pakėlė smakrą ir atsuko jį į didžiulį vilką. Su didžiausiu švelnumu jis lyžtelėjo jos kaklą, paskui švelniai suėmė gerklę dantimis, taip vilkiškai pripažindamas savo gaujos lyderę. Ji atsakė panašiu gestu prie pat jo nasrų sukandusi kailio kupstą. Tada suėmusi jį už gaurų ties sprandu, pažvelgė tiesiai į akis. Kai Aila jį paleido, žvėris nušoko. Aila pasilenkė prie jo.

– Aš trumpam išeinu, – tyliai tarė ji gyvūnui, kartodama žodžius ir genties ženklų kalba, nors dauguma stebinčiųjų to nė neįtarė. Kartais atrodydavo, kad vilkas rankų ženklus supranta dar geriau negu žodžius, tačiau Aila, kai norėdavo perduoti jam ką nors svarbaus, paprastai pasitelkdavo ir viena, ir kita. – Folara saugos Jonailą su Setona. Gali likti čia su kūdikiais ir juos taip pat saugoti, tačiau turėsi klausyti Folaros. Jondalaras bus netoliese.

Aila atsistojo, apkabino savo kūdikį ir atsisveikino su kitais. Jondalaras trumpai ją apkabino, jie susilietė skruostais, tada ji nuėjo. Ji net sau nesakydavo, kad Vilkas tikrai supranta viską, ką ji sako, tačiau, kai ji šitaip su juo kalbėdavosi, jis atidžiai jos klausydavo ir atrodė, jog paklūsta jos nurodymams. Ji pastebėjo, kad dvidešimt šeštojo urvo zelandonis sekė paskui juos, ir žinojo, jog matė ją su vilku. Jo veide vis dar atsispindėjo nuostaba, nors jos nebuvo akivaizdžiai matyti. Aila buvo pratusi skai-

tyti subtiliausias išraiškas; tai buvo būtina gyvenant gentyje, ir ji išmoko pritaikyti savo įgūdžius interpretuodama nesąmoningus kūno kalbos signalus.

Abu kartu jie patraukė link zelandonių namo. Vyras nieko nesakė, bet tikrai apstulbo, kai moteris apnuogino savo gerklę vilko iltims. Dvidešimt Šeštasis praėjusiais metais ėjo į kitą vasaros susirinkimą ir nematė Ailos, pasirodžiusios su savo gyvūnas. Pirmiausia jis nustebo matydamas medžiojantį mėsėdį ramiai besiartinantį su devintojo urvo žmonėmis, paskui jį pritrenkė žvėries dydis. Kai pamatė vilką pašokantį ant užpakalinių letenų, buvo tikras, jog tai didžiausias jo kada nors matytas vilkas. Žinoma, anksčiau jis niekada nebuvo matęs gyvo vilko iš taip arti, tačiau žvėris buvo kone tokio pat ūgio kaip moteris!

Zelandonis buvo girdėjęs, kaip naujoji Pirmosios mokinė apsieina su gyvūnais ir kad vilkas paskui ją sekioja, bet žinojo, kaip žmonės linkę viską pagražinti. Nors jis neneigė to, ką jie kalba, nebuvo ir tikras, ar viskuo verta tikėti. Galbūt netoli susirinkimo buvo pastebėtas vilkas, o žmonės jau ėmė kalbėti, kad jis ją saugo. Bet tai nebuvo padaras, sėlinantis grupės pakraščiuose ir galbūt stebintis moterį iš tolo, kaip jis įsivaizdavo. Tarp Ailos ir žvėries buvo matyti tiesioginis bendravimas, supratimas ir pasitikėjimas. Dvidešimt šeštojo urvo zelandonis nebuvo matęs nieko panašaus ir dar labiau susidomėjo Aila. Kad ji ir jauna motina, jai tikrų tikriausiai priklauso būti zelandone.

Rytas jau buvo įsibėgėjęs, kai nedidelė grupelė prisiartino prie nepastebimo urvo žemos kalkakmenio uolos fasade. Jie buvo keturiese: dvidešimt šeštojo urvo zelandonis, jo mokinys, gana jaunas vyras vardu Falitanas, nors jis pats dažnai save vadino pirmuoju dvidešimt šeštojo urvo zelandonio mokiniu, Jonokolas, talentingas dailininkas, dar pernai buvęs Pirmosios mokiniu, ir Aila.

Jai buvo smagu pakeliui šnekučiuotis su Jonokolu. Tai padėjo jai suprasti, kaip smarkiai tas vyras pasikeitė per pastaruosius metus. Kai jie susipažino, jis buvo labiau dailininkas nei mokinys ir prisidėjo prie zelandonių tik todėl, kad tai leido jam laisvai lavinti talentą. Jonokolas ypatingai netroško tapti zelandoniu, buvo patenkintas būdamas mokiniu, tačiau viskas pasikeitė. „Jis surimtėjo“, – pagalvojo Aila. Jonokolas norėjo

ištapyti Baltąjį urvą, kurį ji, tiksliau – Vilkas, rado praėjusią vasarą, tačiau ne tik dėl savo kaip menininko pasimėgavimo. Vyras suprato, jog tai šventa vieta, Motinos sukurta priebėga, kurios baltos kalcito sienos tarsi prašėsi perdirbamos į ypatingą buveinę bendrauti su dvasių pasauliu. Jis norėjo kaip zelandonis pažinti tą pasaulį, kad tinkamai elgtųsi su jo šventumu, kai kurs atvaizdus kito pasaulio, kuris, Jonokolas buvo tikras, jam prakalbės. „Jonokolas netrukus taps devynioliktojo urvo zelandoniu ir atsisakys savo vardo", – suvokė Aila.

Įėjimas į mažąjį urvą atrodė vargiai pakankamas žmogui tilpti ir, dingojosi, dar mažėja, kai Aila įsižiūrėjo į vidų. Jai pasidarė smalsu, kodėl apskritai kas nors panoro į jį patekti. Paskui ji išgirdo garsą, nuo kurio plaukai ant sprando pasišiaušė, pašiurpo rankos. Tai buvo tarsi dainavimas falcetu, tačiau greitesnis ir aukštesnis, ūksmingas kauksmas, kuris, regis, užpildė urvo skylę. Atsisukusi Aila pamatė, kad tą garsą skleidžia Falitanas. Tada blausiai ataidėjo keistas prislopintas aidas, nevisiškai sutampantis su pirminiu garsu; atrodė, kad jis kyla giliai iš urvo vidaus. Garsams nutilus, Aila pamatė jai besišypsantį dvidešimt šeštojo urvo zelandonį.

– Jis skleidžia gana išskirtinį garsą, tiesa? – pastebėjo vyras.

– Taip, tikrai, – patvirtino Aila. – Bet kodėl?

– Tai būdas tirti urvus. Kai žmogus dainuoja, groja fleita ar skleidžia garsą, kaip Falitanas, į tuštumą, jei urvas atsako, „atidainuoja" aiškiu ir išskirtiniu garsu, vadinasi, Motina mus girdi ir sako, kad iš čia galima įeiti į dvasių pasaulį. Taip mes sužinome, jog tai šventa vieta, – paaiškino Dvidešimt Šeštasis.

– Ar visi šventi urvai atsiliepia? – pasmalsavo Aila.

– Ne visi. Dauguma, ir kai kurie tiktai tam tikrose vietose ataidi, tačiau visada šventuose urvuose yra kažkas ypatinga, – atsakė jis.

– Esu tikra, Pirmoji galėtų šitaip tikrinti urvus, jos balsas toks gražus ir švarus, – tarė Aila, o paskui suraukė kaktą. – O ką daryti, jei nori ištirti urvą, bet nemoki dainuoti, groti fleita arba skleisti tokio garso kaip Falitanas? Aš negaliu daryti nieko panašaus.

– Na, juk tikrai gali padainuoti.

– Ne, negali, – įsiterpė Jonokolas. – Ji taria Motinos giesmės žodžius ir monotoniškai niūniuoja.

– Privalai gebėti garsu ištirti šventą vietą, – tarė dvidešimt šeštojo urvo zelandonis. – Tai svarbi buvimo zelandoniu dalis. Tai turi būti grynas koks nors garsas. Negali paprasčiausiai klykti ar spiegti, – jis atrodė rimtai susirūpinęs, o Aila nusiminė.

– O kas, jei aš negaliu išgauti tinkamo garso? Tikro garso? – tarė Aila tą pat akimirką supratusi, jog vieną dieną tiktai nori tapti zelandone. Tačiau kas, jei negalės to padaryti tik dėl to, jog nemoka išdainuoti tinkamo garso?

Jonokolas atrodė toks pat nelaimingas kaip Aila. Jam patiko svetimšalė, kurią Jondalaras parsivedė iš kelionės, be to, jautėsi jai skolingas. Ji ne tik buvo toji, kuri atrado dailų naują urvą; ji pasistengė, kad jis būtų tarp pirmųjų, kurie tai pamatys, ir sutiko tapti Pirmosios mokine, o Jonokolas galėjo persikraustyti į devynioliktąjį urvą, kuris buvo arčiau naujai atrasto baltojo urvo.

– Bet tu gali išgauti tikrą garsą, Aila, – tarė Jonokolas. – Tu moki švilpti. Girdėjau tave švilpaujant kaip paukštis, be to, gali pamėgdžioti daug kitų žvėrių šūksnių. Tu gali žvengti kaip arklys ir netgi riaumoti kaip liūtas.

– Šitai aš norėčiau išgirsti, – tarė donijas.

– Pirmyn, Aila. Parodyk jam, – paragino Jonokolas.

Aila užsimerkė ir sutelkė mintis. Ji grįžo į tuos laikus, kai gyveno slėnyje ir kartu su arkliu augino mažą liūtuką, tarsi jie abu būtų jos vaikai. Ji prisiminė pirmą kartą, kai liūtui pavyko iš visų plaučių suriaumoti. Ji nusprendė vis bandyti pakartoti tą garsą, ir po kelių dienų jam atsakė saviškai riaumodama. Aila riaumojo ne taip griausmingai kaip liūtas, tačiau žvėrelis pripažino tai padoriu, tinkamu riaumojimu. Kaip ir Mažylis, ji visada pirmiausia pratisai išskirtinai urgztelėdavo, tad taip ir pradėjo, *ur, ur* garsais, kurie vis garsėjo. Galiausiai ji išsižiojo ir iš visų plaučių suriaumojo. Garsas pripildė mažą urvą. Paskui, po trumpos tylos, aidu sugrįžo tolimas, prislopintas riaumojimas, kuris visiems šiurpulingai leido pajusti, jog iš atokios vietos giliai urve ar dar toliau atsako kitas liūtas.

– Jei nežinočiau, prisiekčiau, kad ten yra liūtas, – aidui nuslopus, šypsodamasis pasakė dvidešimt šeštojo zelandonio mokinys. – Ar tu tikrai moki ir žvengti kaip arklys?

Vieni juokai. Žvengimo garsas – toks buvo tikrasis Ailos arklio Yhaha vardas, kuriuo ji pavadino mažą kumelaitę, nors pastaruoju metu Aila dažniau tardavo jį kaip žodį, o ne mėgdžiodavo žvengimą. Dabar Aila išleido garsą, kuriuo paprastai sveikindavo savo bičiulę ilgėliau jos nemačiusi – linksmai, sveikinamai sužvingo.

Šįkart garsiai nusijuokė dvidešimt šeštojo urvo zelandonis.

– Įsivaizduoju, kad tu gali ir švilpauti kaip paukštis.

Aila patenkinta plačiai nusišypsojo ir pašvilpavo keletą paukščių trelių, kurių buvo išmokusi, kai vienui viena gyveno slėnyje ir mokėsi kviesti sparnuočius lesti jai iš rankų. Paukščių trelės, čirenimai ir švilpesiai kartu su prislopintu keistu garsu ataidėjo iš urvo.

– Na, jeigu ir turėjau kokių abejonių, kad šitas urvas šventas, tai dabar jos išsisklaidė. O tu neturėsi jokių bėdų urvą tirdama garsu, Aila, nors nemoki dainuoti ar groti fleita. Kaip ir Falitanas, turi savitą būdą, – paaiškino zelandonis. Tada jis davė ženklą savo mokiniui, kuris nusiėmė kuprinę ir ištraukė keturis nedidelius dubenėlius su rankenomis, kurie buvo išskaptuoti iš kalkakmenio.

Paskui mokinys išsiėmė daiktą, primenantį nedidelę baltą dešrelę. Tai buvo kažkokio gyvūno žarnos dalis, pripildyta taukų. Vyras nusuko vieną galą ir išspaudė truputį sukietėjusių taukų į kiekvienos lempelės įdubą, paskui į visas įsmeigė po džiovinto porėto grybo juostelę. Tada jis atsisėdo ir pasiruošė kurti nedidelį lauželį. Aila jį stebėjo ir vos nepasisiūlė užkurti laužą savo ugnies akmenimis. Tačiau pernai Pirmoji sugalvojo surengti ugnies akmenų pristatymo apeigas. Nors dauguma zelandonių dabar žinojo, kaip juos naudoti, Aila nebuvo tikra, kaip Pirmoji norės juos parodyti tiems, kurie dar nebuvo to matę.

Naudodamas atsineštas medžiagas Falitanas netrukus įžiebė nedidelę ugnelę, o nuo jos dar viena džiovinto grybo juostele pernešė ugnį į kitus dubenėlius, ištirpdė truputį taukų, kad jie lengviau susigertų, ir uždegė iš grybų padarytas dagtis.

Kai visose riebalų lempelėse liepsnojo ugnis, dvidešimt šeštojo urvo zelandonis pasakė:

– Nagi, patyrinėkim šitą ankštą mažą urvą. Dabar turėsi įsivaizduoti, jog esi dar vienas gyvūnas, Aila, gyvatė. Kaip manai, ar sugebėsi ten įsirangyti?

Aila patvirtinamai linktelėjo, nors truputį abejojo.

Vienoje rankoje laikydamas nedidelę dubenėlio formos lempą dvidešimt šeštojo urvo zelandonis pirmiausiai, atsiklaupęs ant kelių ir remdamasis viena ranka, į mažą angą įkišo galvą, galiausiai atsigulė ant pilvo. Stumdamas mažą riebalų lempelę priešais save, jis įsirangė į ankštą erdvę. Paskui jį lindo Aila, Jonokolas ir galiausiai Falitanas, visi laikydami po lempelę. Aila dabar suprato, kodėl senis atkalbinėjo Pirmąją čia eiti. Nors Aila vis nustebdavo, ką toji storulė sugeba, jeigu tik užsimano, šitas urvas iš tikrųjų buvo jai per mažas.

Žemos akmeninės, drėgna žeme padengtos sienos buvo daugiau mažiau statmenos pagrindui, tačiau lanku rietėsi ties skliautu. Pagrindą atstojo drėgnas molingas purvas, kuris kibo prie drabužių, bet iš tikrųjų padėjo slysti ankščiausiose vietose. Ilgai netruko, kol šaltas lipnus purvas įsigėrė į drabužius. Dėl šalčio Aila aiškiai pajuto, kad jos krūtys pilnos pieno, ir mėgino nors kiek remtis alkūnėmis, kad nereikėtų visu svoriu spausti krūtų, tačiau laikant lempelę tai padaryti buvo sudėtinga. Paprastai ankštos erdvės Ailos netrikdė, tačiau įstrigus ypač siauroje vietoje ties posūkiu, ją pradėjo imti panika.

– Nusiramink, Aila. Tau pavyks, – išgirdo sakant Jonokolą, paskui pajuto, kaip kažkas iš galo stumteli jos pėdas. Jo padedama ji pralindo.

Urvas nebuvo vienodai ankštas. Įveikus siauriausią vietą, toliau anga truputį praplatėjo. Paskui jie netgi galėjo atsisėsti ir pakėlę lempas matyti vienas kitą. Jie nusprendė truputį pailsėti, ir tada Jonokolas nesusilaikė: iš maišelio prie juosmens diržo išsitraukė titnago gabalėlį kaip kaltas nusmailintu antgaliu ir keliais greitais rėžiais ant sienos vienoje pusėje išraižė vieną arklio atvaizdą, o kitoje pusėje – kitą.

Ailą visada stulbino jo įgūdžiai. Kai jis tebegyveno devintajame urve, ji dažnai stebėdavo, kaip jis piešo ant išorinės kalkakmenio uolos sienos, atlūžusios akmens plokštės, žaliaminės odos skiaučių arba net ant išlyginto žemės lopinėlio. Jis piešdavo taip dažnai ir taip lengvai, kad, atrodė, išlaidauja, švaisto savo talentą. Bet lygiai taip, kaip ji turėjo praktikuotis, kad įgustų medžioti svaidykle ar Jondalaro iečių mėtykle, Jonokolui reikėjo daug dirbti, kad pasiektų savo įgudimo lygį. Tiesiog Ailai gebėjimas galvojant apie gyvą, kvėpuojantį žvėrį atgaminti į jį panašų ant kokio kieto paviršiaus atrodė toks ypatingas, kad negalėjo būti niekas kita, kaip tik didžiulė, nuostabi Motinos dovana. Aila ne vienintelė šitaip jautėsi.

Kai jie truputį pailsėjo, dvidešimt šeštojo urvo zelandonis vedė giliau į urvą. Pasitaikė dar kelios ankštos vietos, kol pasiekė tokią, kur akmens luitai užtvėrė kelią. Čia buvo urvo pabaiga. Toliau eiti nebebuvo galima.

– Pastebėjau, kad tave traukia piešti ant šio urvo sienų, – šypsodamasis Jonokolui tarė dvidešimt šeštojo urvo zelandonis.

Jonokolas nebuvo tikras, ar pasakytų būtent taip, tačiau jis tikrai nupiešė arklius, todėl pritariamai linktelėjo.

– Galvojau, kad Saulėtajame Reginyje turėtų įvykti apeigos šitos vietos atradimo proga. Dabar esu dar tikresnis, kad ji yra šventa, ir norėčiau tai pripažinti. Tai galės būti vieta jauniems žmonėms, panorusiems save išbandyti, netgi visai mažiems.

– Manau, tu teisus, – tarė mokinys dailininkas. – Urvas sudėtingas, bet tiesus. Čia sunku pasimesti.

– Ar dėtumeisi prie mūsų per apeigas, Jonokolai?

Aila spėjo, kad zelandonis nori, jog Jonokolas nupieštų daugiau piešinių šiame šventame urve, kuris taip arti jų namų, ir svarstė, ar piešiniai vietai suteiks daugiau statuso.

– Manau, čia reikia pabaigos ženklo, parodyti, iki kur galima lįsti į urvą ir vis dar likti šiame pasaulyje, – nusišypsojo Jonokolas. – Regis, Ailos liūtas riaumojo iš kito pasaulio. Praneškit man, kada rengsite apeigas.

Ir zelandonis, ir jo mokinys Falitanas patenkinti šypsojosi.

– Ir tu esi laukiama, Aila, – pridūrė Dvidešimt Šeštasis.

– Turiu išsiaiškinti, ką man paruošė Pirmoji, – atsakė Aila.

– Žinoma.

Jie apsisuko ir patraukė atgal; Aila tuo džiaugėsi. Jos drabužiai buvo įmirkę ir apskretę purvu, darėsi šalta. Regis, kelias atgal taip ilgai netruko. Aila buvo patenkinta, kad niekur neįstrigo. Pasiekusi įėjimo angą ji su palengvėjimu atsiduso. Riebalų lempelė išblėso vos pasimačius iš lauko srūvančiai šviesai. Gali būti, jog šis urvas tikrai šventas, tačiau jis ne itin jaukus, o ir kone visą kelią reikia šliaužti ant pilvo.

– Gal norėtum apsilankyti Saulėtajame Reginyje, Aila? – pakvietė Falitanas. – Visai netoli.

– Apgailestauju. Kokį kitą kartą mielai apsilankysiu, tačiau pažadėjau Prolevai, kad po pietų grįšiu. Ji prižiūri Jonailą, ir man tikrai reikia eiti į stovyklą, – pasiteisino Aila. Ji nepridūrė, kad gelia krūtinę. Krūtys buvo pilnos pieno, ir Aila jautėsi labai nesmagiai.

Vilkas laukė grįžtančios Ailos vasaros susirinkimo stovyklos pakraštyje. Kažkaip jis pajuto, kad ji pareina.

– Kur Jonaila, Vilke? Surask ją.

Žvėris metėsi į priekį, tada atsisuko, kad įsitikintų, jog Aila eina iš paskos.

Jis nuvedė ją tiesiai pas Prolevą, kuri trečiojo urvo stovykloje žindė Jonailą.

– Aila! Grįžai! Jei būčiau žinojusi, kad pareini, būčiau luktelėjusi. Mergytė jau soti, – pasakė moteris.

Aila paėmė mažylę ir pabandė žindyti, tačiau vaikelis nebuvo alkanas, todėl Ailai dingojosi, kad krūtis ėmė gelti dar labiau.

– Ar Setona pamaitinta? Aš irgi esu perpildyta. Kupina pieno.

– Šiandien man padėjo Stelona, o ji visada turi daug pieno, nors jos vaikelis jau po truputį valgo ir įprastą maistą. Ji ne taip seniai pasisiūlė pamaitinti Setoną, kai aš kalbėjausi su Zelandone apie jungtuves. Kadangi žinojau, jog netrukus maitinsiu Jonailą, sutikau. Nežinojau, kada tu grįši, Aila.

– Ir aš nežinojau, – atsakė toji. – Paieškosiu, gal rasiu dar kokį alkaną vaikelį. Dėkoju, kad šiandien prižiūrėjai Jonailą.

Eidama link didžiojo zelandonių namo Aila pamatė Lanogą, nešiną Lorala. Trimetis Ganamaras, antras pagal mažumą šeimoje, viena ranka laikėsi įsikibęs į jos tuniką, o kitos nykštį buvo ryžtingai susigrūdęs į burną. Aila vylėsi, kad Lorala norės valgyti, paprastai ji nuolat būdavo alkana. Kai apie tai užsiminė Lanogai, ji, dideliam Ailos palengvėjimui, prisipažino kaip tik ieškanti, kas pamaitintų sesutę.

Jos įsitaisė ant rąstų su patiestais dembliais, sudėliotais aplink patamsėjusią laužavietę už įėjimo į didįjį namą. Aila dėkinga paėmė maitinti vyresnę mergaitę vietoj savosios. Vilkas sėdėjo greta Jonailos, o Ganamaras dribtelėjo greta keturkojo. Visi Laramaro židinio vaikai jaukiai jautėsi žvėries draugijoje, išskyrus patį Laramarą. Jis vis dar įsitempdavo ir atsitraukdavo, jei greta pasirodydavo didelis vilkas.

Prieš maitindama kūdikį Aila turėjo apsišluostyti krūtis. Drėgnas purvas buvo persismelkęs kiaurai tuniką. Kol Aila maitino Loralą, iš popietinių pratybų su iečių mėtyklėmis grįžo Jondalaras, Lanidaras ėjo su juo. Jis droviai nusišypsojo Ailai ir kiek šilčiau Lanogai. Aila greitai žvilgsniu įvertino berniuką. Dabar jis skaičiavo dvylika metų, artėjo prie tryliktų, ir per pastaruosius metus gana smarkiai pasistiebė. Moteris pastebėjo, kad dar labiau išaugo jaunuolio pasitikėjimas savimi. Jis buvo aukštesnis ir nešėsi ypatingą iečių mėtyklės dėklą, savotišką įtaisą, pritaikytą, kiek Aila pastebėjo, prie jo deformuotos dešinės rankos. Prie dėklo buvo pritaisyta ir strėlinė su keliomis specialiomis ietimis, naudojamomis iečių mėtyklėje. Šios ietys buvo trumpesnės ir lengvesnės nei įprastos, skirtos sviesti ranka, panašesnės į strėles su aštriais titnago antgaliais. Gerai išsivysčiusi Lanidaro kairė ranka atrodė kone tokia pat stipri kaip suaugusio vyro, ir Aila įtarė, kad jis daug mokosi naudotis ginklu.

Taip pat Lanidaras dėvėjo vyrystės diržą: siaurą įvairiaspalvę juostelę su raudonais kuteliais. Diržas buvo išaustas iš įvairių natūralių bei dažytų augalinių pluoštų ir gyvūnų plaukų: mamuto kaulo spalvos linų, kreminių paprastųjų stepukų, rausvai pilkų dilgėlių; baltos, purios, ilgos žieminės muflonų, pilkos kalnų ožkų, tamsiai raudonos mamutų vilnos bei arklių juodų uodegos ašutų. Kartais pluoštai būdavo dažomi, kad pasikeistų arba išryškėtų natūralios jų spalvos. Diržas ne tik liudijo, kad vaikinukas pasiekė fizinę brandą ir yra pasiruošęs Doni moteriai bei vyrystės apeigoms; raštai rodė jo ryšius. Aila jau gebėjo perskaityti simbolius, kurie tvirtino, jog jis yra iš devynioliktojo Zelandonijos urvo, nors iš išskirtinių raštų dar negalėjo suprasti svarbiausių vardų ir ryšių.

Aila, pirmą kartą pamačiusi vyrystės diržą, pamanė, kad jis gražus. Tada ji niekaip negalėjo žinoti jo reikšmės, todėl Marona, moteris, kuri tikėjosi susijungti su Jondalaru, mėgino ją pažeminti apgaule įkalbėjusi

užsijuosti tą diržą ir apsivilkti berniukiškus apatinius. Aila vis dar manė, kad juosmens juosta yra graži, nors ir primindavo tą nemalonų nutikimą. Vis dėlto ji išsaugojo tos moters dovanotą minkštos elnenos drabužį. Aila gimė ne Zelandonijoje, todėl jai nebuvo kultūriškai suprantama tų drabužių tikroji paskirtis ir neatrodė, jog moteriai juos dėvėti nepridera. Drabužiai buvo švelnios zomšos, tarsi aksominiai, tad Aila nusprendė, jog kartkartėmis juos apsivilks, tik šiek tiek pakeitė kelnes ir tuniką, kad geriau tiktų jos moteriškai figūrai.

Devintojo urvo žmonės keistai ją delbė, kai šiltu oru eidama medžioti ji pirmą kartą apsivilko tuos jaunų vyrų apatinius kaip kasdienius lauko drabužius. Vėliau visi priprato. Prabėgus kuriam laikui Aila pastebėjo, kad kitos jaunos moterys taip pat pradėjo nešioti panašius drabužius. Tačiau juos dėvėdama Aila trikdė ir pykdė Maroną, nes priminė, jog devintasis urvas neįvertino jos pokšto. Atvirkščiai, žmonės jautėsi taip, tarsi ji būtų užtraukusi jiems nešlovę šitaip piktavališkai pasielgusi su svetimšale, kuriai buvo skirta tapti viena iš jų. Pirmą kartą viešai apsivilkusi paaugliškus apatinius, Aila tikrai nenorėjo sunervinti Maronos, tačiau moters reakciją pastebėjo.

Kai Aila su Lanoga vėl apsikeitė kūdikiais, prisiartino keletas besijuokiančių jaunuolių, dauguma kurių dėvėjo vyrystės diržus, o keletas jų nešėsi iečių mėtykles. Jondalaras traukė žmones, kad ir kur ėjo, tačiau ypač jį gerbė ir mėgo burtis aplink jį jauni vyrai. Ailai buvo malonu matyti, kad jie draugiškai pasveikino Lanidarą. Kadangi jis išsiugdė tokių gilių naujojo ginklo naudojimo įgūdžių, jo deformuota ranka daugiau nebebuvo priežastimi kitiems jaunuoliams jo vengti. Ji taip pat su malonumu pastebėjo, kad tarp jų buvo Bologanas, nors jis neturėjo nei vyrystės diržo, nei savo iečių mėtyklės. Aila žinojo, kad Jondalaras buvo padirbinęs kelias iečių mėtykles mokytis.

Taip pat Aila matė, kad į iečių mėtyklės naudojimo pratybas, kurias pradėjo rengti Jondalaras, vaikščiojo ir vyrai, ir moterys. Vis dėlto, nors skirtingų lyčių jaunuoliai kuo puikiausiai matė vieni kitus, jauniems vyrams labiau patiko bendrauti su savo bendraamžiais, keliaujančiais per tuos pačius brandos etapus ir laukiančiais tų pačių apeigų, o jaunos moterys buvo linkusios vengti „berniukų su diržais“. Dauguma jaunų vyrų

žvilgčiojo į Lanogą, tačiau apsimetinėjo, kad nekreipia į ją dėmesio, išskyrus Bologaną. Jis atvirai pasižiūrėjo į seserį, ir ji žvilgsniu jam atsakė. Nors jie nei nusišypsojo, nei linktelėjo pasisveikindami, tai buvo pripažinimas.

Nepaisant purvu apskretusių drabužių, visi berniukai šypsojosi Ailai, dauguma droviai, tačiau keletas elgėsi įžūliau su dailia vyresne moterimi, kurią namo parsivedė ir su kuria susijungė Jondalaras. Doni moterys visada būdavo vyresnės ir žinojo, kaip elgtis su pasipūtusiais berniūkščiais, mėginančiais vaizduoti vyrus, kad juos suvaldytų per daug neatimdamos drąsos. Akiplėšišką šypseną tų, kurių ji nebuvo anksčiau sutikusi, pakeitė švystelėjusi baimė, kai Ailai davus ženklą atsistojo Vilkas.

– Ar jau kalbėjaisi su Proleva apie šį vakarą? – paklausė Jondalaras Ailos, kai jie patraukė link devintojo urvo stovyklos. Jis nusišypsojo mažylei ir ją pakuteno, o mainais sulaukė džiugaus patenkinto kikenimo.

– Ne. Aš ką tik grįžau iš naujo švento urvo, kurį Pirmoji norėjo, kad apžiūrėčiau, o tada nuėjau ieškoti Jonailos. Pasiteirausiu, kai persirengsiu, – tarė Aila, kai jie susilietė skruostais. Pora jaunų vyrų, pirmiausia tie, kurie nervinosi dėl vilko, nustebę sužiuro Ailai prabilus – kalbėsena atskleidė jos tolimą kilmę.

– Tavo drabužiai tikrai apskretę purvu, – tarė Jondalaras ir ją palietęs nusišluostė rankas į kelnes.

– To urvo žemė labai šlapia, molina, o beveik visą laiką teko šliaužti kaip gyvatėms. Tas purvas šaltas ir labai sunkus. Štai kodėl noriu persirengti.

– Grįšiu su tavim, – tarė Jondalaras. Jis visą dieną nematė Ailos. Vyras paėmė nešti Jonailą, kad ji kuo mažiau išsipurvintų nuo motinos drabužių.

Kai Aila vėl susirado Prolevą, sužinojo, kad devintasis urvas kartu su trečiuoju trečiojo urvo stovykloje rengia šiame vasaros susirinkime viešinčių urvų vadų ir jų padėjėjų susirinkimą. O vakarienės susirinks visos vadų šeimos. Proleva organizavo ruošą, vadinasi, teko rasti žmonių vaikams prižiūrėti, kad jų motinos galėtų padėti paruošti maistą.

Aila davė ženklą Vilkui eiti kartu. Ji pastebėjo, kad viena ar dvi moterys neramiai dirstelėjo į plėšrūną, bet apsidžiaugė pamačiusi keletą žmonių, kurie atpažino ir pasveikino vilką žinodami, kaip jis padės prižiūrint vaikus. Lanoga liko saugoti mažylių. Aila grįžo pasiteirauti Prolevos, kokias užduotis toji jai buvo numačiusi.

Bėgant vakarui Aila užsuko pamaitinti Jonailos, tačiau tiek daug visko reikėjo padaryti ruošiantis didelei puotai, kad ji vargiai turėjo galimybę palaikyti mažylę, kol visi pavalgė, o paskui buvo pakviesta į zelandonių namelį. Aila pasiėmė Jonailą ir davė ženklą Vilkui eiti kartu.

Jau buvo vėlu ir lauke tamsu, kai ji ėjo link didelio vasarinio namelio taku, išklotu plokščiais akmenimis. Aila nešėsi deglą, nors ne vieno laužo šviesa pakankamai gerai apšvietė kelią. Deglą Aila paliko lauke – įsmeigė į krūvą akmenų, specialiai sukrautų karštiems deglams palikti. Viduje didesnio ugnies žiedo pakraštyje švelniai švytėjo nedidelis lauželis ir keletas mirguliuojančių lempelių, išbarstytų šen bei ten, tačiau šviesos buvo nepakankamai. Nedaug ką galėjai matyti už spinduliuojančių židinio liepsnų. Ailai dingojosi, kad kitoje pastogės pusėje kažkas tyliai knarkia, tačiau matė tik Jonokolą ir Pirmąją. Jie buvo šviesos rate, gurkšnojo garuojančią arbatą.

Nepertraukdama pokalbio Pirmoji linktelėjo Ailai ir mostu parodė jai atsisėsti. Apsidžiaugusi galimybe pagaliau patogiai tyloje pailsėti, ji dėkinga prisėdo ant gerai prikimštos pagalvėlės, vienos iš kelių, išdėliotų aplink ugniavietę, ir klausydamasi pradėjo žindyti vaikelį. Vilkas tupėjo greta. Dažniausiai zelandonių namelyje jis buvo laukiamas. Beveik visą dieną Ailos nematęs žvėris dabar nenorėjo palikti nei jos, nei Jonailos.

– Kokį susidarei įspūdį apie urvą? – storulė nukreipė klausimą jaunam vyrui.

– Jis labai mažas, sunkiai praeinamas kai kuriose vietose, tačiau gana ilgas. Įdomus urvas, – atsakė Jonokolas.

– Ar tiki, kad jis šventas? – paklausė ji.

– Taip, tikiu.

Pirmoji linktelėjo. Ji neabejojo dvidešimt šeštojo urvo zelandoniu, tačiau puiku išgirsti dar vieną tai patvirtinančią nuomonę.

– Aila atrado savo balsą, – pridūrė Jonokolas šypsodamasis Ailai, kuri klausėsi pokalbio ir žindydama kūdikį nesąmoningai, neritmingai sūpavosi.

– Tikrai? – pasiteiravo vyresnioji moteris.

– Taip, – šypsodamasis atsakė Jonokolas. – Dvidešimt Šeštasis paprašė ją išbandyti urvą ir nustebo, kai Aila pasakė, kad nemoka nei dainuoti, nei groti fleita, nei kaip kitaip jo ištirti. Dvidešimt Šeštojo mokinys Falitanas dainuoja stipriu itin aukštu balsu, o tai labai neįprasta. Tada aš staiga prisiminiau Ailos paukščių giesmes ir pasakiau, kad ji moka čiulbėti kaip paukštis, žvengti kaip arklys, netgi riaumoti kaip liūtas. Ji taip ir padarė. Išbandė visus garsus. Dvidešimt Šeštasis apstulbo, ypač išgirdęs Ailą riaumojant. Ji savo garsais dar kartą išbandė urvą. Riaumojimas grįžo blankesnis, tačiau aiškus, daugiau nei girdimas, atrodė, kad sklinda iš labai toli. Iš kitur.

– Ką tu manai, Aila? – pasiteiravo Pirmoji, pildama arbatą į puodelį ir tiesdama jį Jonokolui, kad jis paduotų Ailai. Ji pastebėjo, kad kūdikis liovėsi žįsti ir užmigo Ailos glėby.

– Į urvą sunku patekti, jis ilgas, bet nesudėtingas. Jis gali bauginti, ypač tose vietose, kur itin susiaurėja ir kur labai ankšta prasibrauti, tačiau niekas jame nepaklys, – atsakė Aila.

– Iš to, kaip jūs man apibūdinote naująjį urvą, suprantu, kad jis gali itin tikti naujiems mokiniams, kurie nori save išbandyti, išsiaiškinti, ar zelandonių gyvenimas jiems tinka. Jei išsigąstų ankštos tamsios vietos, kurioje iš tikrųjų nepavojinga, abejoju, ar susidorotų su kai kuriais išbandymais, kurie tikrai gali būti grėsmingi, – pasakė Zelandonė.

Ailai pasidarė smalsu, kokie gi tie išbandymai gali būti. Savo gyvenime ji jau buvo patekusi į pakankamai pavojingas situacijas; nebuvo tikra, ar vėl nori su kuo panašaus susidurti. Tikriausiai derėtų palūkėti, ir pamatys, ko jos bus paprašyta.

Saulė vis dar buvo žemai danguje rytų pusėje, tačiau žaižaruojanti raudona juosta, pakraščiuose blausiai purpurinė, skelbė ateinančią dieną. Rausva sruogelė, kylančios saulės atspindys, išryškino siaurą, miglotą žemų debesų kraštą vakarų horizonte. Kad ir kaip buvo anksti, kone visi

jau būriavosi pagrindinėje stovykloje. Keletą dienų vis lijo, tačiau auštanti diena atrodė daugiau žadanti. Stovykloje lyjant galima ištverti, bet tuo nepasidžiaugsi.

– Vos praeis pirmieji ritualai ir jungtuvių apeigos, Zelandonė nori iškeliauti, – tarė Aila, žiūrėdama į Jondalarą. – Manąją pašauktosios kelionę ji ketina pradėti nuo keleto arčiausiai esančių šventų vietų. Mums reikėtų ant valkčių sumeistrauti žadėtąją sėdynę.

Jiedu aplankę arklius ėjo link susirinkimo stovyklavietės pusryčiauti. Vilkas iš pradžių pėdino kartu, tačiau kažko paviliotas metėsi į krūmus.

Jondalaro kaktoje susimetė raukšlės.

– Tokia kelionė būtų įdomi, tačiau žmonės kalba apie didžiąją medžioklę po apeigų. Gal pavyktų rasti kokią vasarinę bandą, kad galėtume pradėti džiovinti mėsą kitai žiemai. Joharanas vis kalba apie tai, kokie naudingi arkliai suvarant žvėris į aptvarus. Manau, jis tikisi mūsų pagalbos. Kaip apsispręsime, ką pasirinkti?

– Jei Zelandonė neketina keliauti pernelyg toli, gal spėsime ir viena, ir kita, – atsiliepė Aila. Ji norėjo su Pirmąja aplankyti šventas vietas, tačiau labai mėgo medžioti.

– Gali būti, – nesiginčijo Jondalaras. – Gal derėtų šnektelti ir su Joharanu, ir su Zelandone, lai jie sprendžia. Bet kuriuo atveju, padaryti Zelandonei sėdynę ant valkčių tikrai galime. Kai statėme vasaros namelį Lanogai, Bologanui ir kitiems tos šeimos nariams, pastebėjau keletą medžių, kurie galėtų tikti.

– Kaip manai, kada bus tinkamas laikas dirbti?

– Gal šią popietę? Pasiklausinėsiu, gal rasiu keletą žmonių į pagalbą, – tarė Jondalaras.

– Sveiki, Aila, Jondalarai, – tarė pažįstamas jaunas balsas. Tai buvo jaunesnioji Lanogos sesuo devynmetė Trelara.

Atsisukę abu pamatė visus šešis vaikus, lendančius iš vasarinės pastogės. Bologanas užrišo įėjimo angos uždangalą, paskui visus prisivijo. Nei Tremedos, nei Laramaro su vaikais nebuvo. Aila žinojo, kad suaugusieji kartais pasinaudoja nameliu, tačiau jie nei anksčiau išėjo, nei, labiau tikėtina, vakar vakare negrįžo. Aila pagalvojo, jog vaikai tikriausiai eina į susirinkimo stovyklą tikėdamiesi gauti pavalgyti. Paprastai žmonės pasi-

gamindavo per daug maisto ir kas nors mielai atiduodavo jiems likučius. Gal vaikai ir ne visada gaudavo rinktinių kąsnelių, tačiau retai likdavo alkani.

– Sveiki, vaikai, – atsakė Aila.

Visi jai nusišypsojo, išskyrus Bologaną, kuris stengėsi atrodyti rimtas. Vos susipažinusi su šia šeima Aila sužinojo, kad Bologanas, vyriausiasis sūnus, kuo dažniau būna toliau nuo namų, verčiau bendrauja su kitais berniukais, ypač didesniais triukšmadariais. Tačiau jai dingojosi, kad pastaruoju metu jis tapo atsakingesnis, labiau rūpinasi jaunesniais vaikais, ypač savo broliu Lavoganu, kuriam buvo septyneri. Be to, Aila kelis kartus matė Bologaną su Lanidaru, o tai, jos manymu, geras ženklas. Bologanas gana droviai priėjo prie Jondalaro.

– Labas, Jondalarai, – pasisveikino jis nudelbęs galvą, tik paskui pakėlė akis į vyrą.

– Labas, Bologanai, – atsiliepė Jondalaras spėliodamas, kodėl jaunuolis priėjo.

– Galiu tavęs šio to paklausti? – tarė Bologanas.

– Žinoma.

Berniukas įkišo ranką į kišenę atstojančią tunikos klostę ir ištraukė ryškiaspalvį vyrystės diržą.

– Vakar Zelandonė kalbėjosi su manimi, o paskui davė man šitą. Ji parodė, kaip užsirišti, tačiau man atrodo, kad niekaip negaliu susijuosti teisingai, – tarė jis.

„Ką gi, jam jau trylika“, – galvojo Aila, stengdamasi nesišypsoti. Vaikis tiesiai neprašė Jondalaro pagalbos, tačiau ilgšis suprato, ko jis nori. Paprastai berniuko židinio vyras paduoda vyrystės diržą, kurį būna nuaudusi motina. Bologanas prašė Jondalaro pabūti jam tuo vyru.

Jondalaras parodė Bologanui, kaip užsirišti diržą, paskui Bologanas šūktelėjo brolį ir patraukė link pagrindinės stovyklos. Kiti kiek lėčiau nudūlino iš paskos. Aila stebėjo juos nueinančius, trylikametį Bologaną kartu su septynmečiu Lavoganu, vienuolikametę Lanogą su Lorala, kuriai tebuvo pusantrų metukų, ir devynmetę Trelarą, kuri laikė už rankutės trimetį Ganamarą. Aila prisiminė girdėjusi, kad tas, kuriam turėtų būti penkeri, mirė kūdikystėje. Nors Aila su Jondalaru ir dar keletas devintojo

urvo šeimų jiems padėjo, vaikai iš esmės augo vieni. Nei motina, nei jos židinio vyras beveik nekreipė į juos dėmesio, mažai kuo juos šelpė. Aila buvo įsitikinusi, kad šeimą drauge išlaikė Lanoga, nors dabar džiaugėsi matydama, kad vis daugiau padeda Trelara ir Bologanas.

Aila juto, kad nešiojimo skraistėje pabudusi kruta Jonaila. Moteris truktelėjo skraistę iš nugaros į priešakį ir išėmė vaikelį. Jonaila buvo nuogutėlė, be sugeriamojo vystyklo. Aila palaikė ją priekyje, kol mergaitė nusišlapino ant žolės. Jondalaras nusišypsojo. Nė viena kita moteris taip nedarė, o kai pasiteiravo, Aila papasakojo, kad dažnai šitaip vaikų poreikiais pasirūpindavo genties moterys. Nors visą laiką Aila taip nedarė, ji tikrai sutaupydavo laiko, nes tekdavo mažiau valyti nešvarumų ir rinkti medžiagos, įgeriančios šlapimą. Ir Jonaila prie to priprato, tad jau palaukdavo, kol mama ją iškels iš skraistės, kad nusilengvintų.

– Kaip manai, Lanidaras vis dar domisi Lanoga? – pasiteiravo Jondalaras, akivaizdu, irgi galvojantis apie Tremedos vaikus.

– Be abejonės; kai pirmą kartą šiemet ją pamatė, jis labai šiltai nusišypsojo, – atsakė Aila. – Kaip jam sekasi su iečių mėtykle? Man atrodo, lyg jis mokytųsi kairiąja ranka.

– Jam puikiai sekasi! – atsakė Jondalaras. – Iš tikrųjų, nuostabu jį stebėti. Jis truputį naudoja dešinę, dažniausiai įstatydamas ietį į mėtyklę, tačiau labai stipriai ir itin taikliai sviedžia kaire. Jis tapo tikru medžiotoju ir pelnė urvo pagarbą, įgijo daugiau statuso. Dabar visas vasaros susirinkimas visai kitaip į jį žvelgia. Netgi jo židinio vyras, tas, kuris berniukui gimus paliko jo motiną, ėmė rodyti susidomėjimą. Jo mama ir senelė nebereikalauja, kad Lanidaras eitų su jomis uogauti ar maisto rinkti, nebebijo, kad jis nepajėgs pakovoti už save. Tai jos pasiuvo tą įtaisą, kurį jis nešioja kaip dėklą, tačiau jis joms paaiškino, ko norėtų. Žinok, jos tau dėkingos už tai, kad jį mokei.

– Tu irgi jį mokei, – atsakė Aila; paskui, kiek patylėjusi, pridūrė: – Gal jis ir tapo puikiu medžiotoju, tačiau vis tiek abejoju, ar dauguma moterų norėtų, kad jis susijungtų su jų dukromis. Jos bijotų, kad piktavalė dvasia, kuri iškraipė Lanidaro ranką, vis dar gali tvyroti netoliese ir perduoti jų dukrų vaikams tą pačią bėdą. Kai praėjusiais metais jis pasakė, kad užau-

gęs norėtų susijungti su Lanoga ir padėti jai auginti broliukus ir sesutes, Proleva pasakė mananti, jog tai būtų puiki sąjunga. Kadangi Laramaras su Tremeda turi žemiausią statusą, jokia motina nepanorėtų, kad jos sūnus susijungtų su Lanoga. Nemanau, kad kas prieštarautų dėl Lanidaro sąjungos su ta mergaite, ypač jei jis geras medžiotojas.

– Ne. Tik bijau, kad Tremeda su Laramaru rastų būdą juo pasinaudoti, – pastebėjo Jondalaras. – Pastebėjau, kad Lanoga dar nėra pasiruošusi pirmiesiems ritualams.

– Taip, bet neilgai beliko. Jau pradeda matytis moterystės požymiai. Gal dar prieš pasibaigiant vasarai, per paskutines pirmojo ritualo apeigas? Ar jie prašė tavęs talkinti per pirmuosius ritualus šią vasarą? – pasiteiravo ji, mėgindama nerodyti nerimo.

– Taip, bet pasakiau, kad dar nesu pasiruošęs prisiimti šios atsakomybės, – atsakė vyras šypsodamasis. – Kodėl klausi? Manai, vertėjo?

– Tik jeigu tu nori. Yra keletas jaunų moterų, kuriuos tuo labai apsidžiaugtų. Gal net ir Lanoga, – atsiliepė Aila ir nusisuko į Jonailą, kad Jondalaras nematytų jos veido.

– Tik ne Lanoga! – šūktelėjo jis. – Tai būtų tas pats, lyg dalytis pirmuoju ritualu su savo židinio vaiku!

Aila atsigręžė ir nusišypsojo.

– Tu tikriausiai jiems artimesnis nei tas vyras, kuriam derėtų tokiam būti, – atsakė ji. – Tu labiau aprūpini tą šeimą nei Laramaras.

Jie prisiartino prie pagrindinės stovyklos ir žmonės pradėjo šūkčioti sveikindamiesi.

– Kaip manai, ar ilgai užtruks pagaminti valkčius su sėdyne? – pasiteiravo Aila.

– Jei rasiu talkininkų ir netrukus, gal kiek vėliau šįryt, pradėsim, tikriausiai iki pietų baigsim, – atsakė jis. – Kodėl klausi?

– Tada galėčiau pasiteirauti, ar Zelandonė turėtų laiko šią popietę juos išbandyti. Ji sakė, jog norėtų pamėginti viena, prieš sėdant į valkčius kitiems žmonėms matant.

– Gali eiti ir paklausti. Aš pasiteirausiu Joharano ir kitų, ar galėtų padėti. Esu tikras, susidorosim, – nusišypsojo Jondalaras. – Bus įdomu pažiūrėti, kaip reaguos žmonės, pamatę ją arklių traukiamą.

Jondalaras kirto tiesų, tvirtą jauną medelį, kuris buvo gerokai storesnis nei tie, kuriuos paprastai parinkdavo valkčiams. Akmeninės jo kirvio galvutės kiek storesnė apačia buvo nusmailinta, o kirtimo gale suformuota siaura, plonėjanti, aštri, apačioje suapvalinta geležtė. Kiaurai medinės rankenos viename gale buvo pragręžta skylė, į kurią buvo įstatytas smailėjantis kirvio galvutės galas. Jis buvo įtvirtintas taip, kad po kiekvieno kirčio galvutė dar tvirčiau įsitvirtindavo į rankenos skylę. Abi dalys buvo tvirtai sujungtos drėgnos žaliaminės odos juostomis, kurios džiūdamos traukėsi ir dar stiprino sujungimą.

Akmeninis kirvis nebuvo pakankamai stiprus kirsti skersai medžio kamieno. Šitaip naudojamas titnagas būtų sutrupėjęs ir subyrėjęs. Kad darbuodamasis tokiu įrankiu nuverstum medį, kirsti dera kampu, tarsi drožiant medį, kol jis nuvirs. Kelmai dažnai atrodydavo lyg bebrų nugraužti. Netgi šitaip kertant nuo kirvio ašmenų vis atskildavo akmens skeveldrėlės, todėl jį nuolat tekdavo galąsti. Galandama būdavo atidžiai valdomu kūjo akmeniu arba kauliniu mušikliu, į kurį kertant akmeniniu kūju būdavo pašalinamos siauros akmens atplaišėlės, kad kirtimo kraštas vėl taptų plonutėlis. Kaip patyręs titnago apdirbėjas, Jondalaras dažnai būdavo kviečiamas medžių kirsti: jis mokėjo tinkamai valdyti kirvį ir gerai jį paaštrinti.

Jondalaras buvo ką tik nukirtęs kitą panašaus dydžio medį, kai pasirodė būrelis vyrų: Joharanas kartu su Solabanu ir Rušemaru, trečiojo urvo vadas Manvelaras bei jo poros sūnus Morisanas; antrojo urvo vadas Kimeranas ir bendraamžis jo sūnėnas Jondekamas, mainų meistras Vilomaras bei jo mokinys Tivonanas su draugu Palidaru ir dvidešimt šeštojo urvo, kurio teritorijoje buvo surengtas šiųmetis vasaros susirinkimas, vadas Stevadalis. „Dirbinti vienų valkčių atėjo vienuolika žmonių. Dvylika, skaičiuojant Jondalarą. Jei įskaičiuosiu save, bus trylika“, – mąstė Aila. Pirmuosius valkčius ji buvo pasidariusi sau.

„Jiems smalsu, – pagalvojo moteris, – todėl atėjo.“ Dauguma naujai atėjusiųjų jau buvo matę įtaisą, kurį Aila vadino valkčiais ir su savo arkliais

naudojo gėrybėms gabenti. Pirmiausia reikėjo dviejų baslių, paruoštų iš viso medžio nukirtus viršūnę ir apkapojus visas šakeles. Priklausomai nuo medžio rūšies, kartais žievė būdavo nuskutama, ypač jei lengvai lupdavosi. Siaurieji galai būdavo surišami kartu ir pritvirtinami prie arklio ties ketera su pakinktais iš tvirtų virvių ar odos juostelių. Basliai priekyje gulė kampu ir kur kas labiau skėtėsi gale. Tik patys galai, nors storesni prie pagrindo, vilkosi žeme, todėl trintis buvo palyginti nedidelė, ir arkliams gana lengva buvo patraukti netgi didelį krovinį. Tarp abiejų baslių buvo pritvirtinami skersiniai iš medžio, odos ar virvių, bet ko, kas galėtų prilaikyti krovinį.

Tiems, kurie atėjo padėti, Jondalaras paaiškino, kad nori padirbinti valkčius su ypatingais tam tikru būdu pritvirtintais skersiniais. Netrukus buvo nukirsta daugiau medžių, pateikti ir išbandyti keli pasiūlymai, kol pavyko padaryti tai, kas atrodė daugiau mažiau tinkama. Nusprendusi, kad jos neprireiks, kol vyrai dirbo, Aila nutarė susirasti Zelandonę.

Pasiėmusi Jonailą ji lėtai patraukė link pagrindinės stovyklos galvodama apie valkčių pagerinimą, būtent tą, kurį sugalvojo ilgoje kelionėje į Jondalaro namus. Priėję didelę upę, kurią jiems teko kirsti, jie pasidarė dubens formos valtį, panašią į tą, kokias keltis per upes naudoja mamutojai: medžio rėmas, sulenktas dubenėlio forma, iš išorės padengiamas sunkia gerai riebalais įtrinta tauro oda. Valtį buvo nesunku pasidaryti, tačiau gana sudėtinga valdyti vandenyje. Jondalaras papasakojo Ailai apie laivus, kuriuos stato šaramudojai, – išskaptuotus iš rąsto, išplatintus garais, smailėjančius į abu galus. Juos buvo kur kas sunkiau pagaminti, tačiau gerokai lengviau priversti plaukti ten, kur nori, paaiškino tada Jondalaras.

Pirmą kartą kirsdami upę jie panaudojo dubens formos valtį daiktams sudėti ir patys į ją sulipo, tada nedideliais irklais ėmė kreipti ją skersai upės vagos, o arkliai plaukė iš paskos. Keliautojai krovė savo daiktus į pintines ir krepšius ant arklių nugarų, paskui nusprendė pasigaminti valkčius, kad Yhaha galėtų patraukti ir valtelę. Vėliau jie suprato, kad gali pritvirtinti valtelę tarp valkčių baslių ir leisti arkliams plaukti skersai upę traukiant krovinį, o Aila su Jondalaru kėlėsi raiti ant jų nugarų arba plaukė šalia. Dubens formos valtis buvo lengva ir plūduriavo vandenyje, tad jų daiktai likdavo sausi. Galiausiai, pasiekę kitą upės pusę, jie nusprendė

palikti daiktus valtyje. Nors su valkčiais ir laiveliu kirsti upes buvo lengviau ir paprastai nekildavo bėdų keliaujant atviromis lygumomis, kai reikėdavo pereiti per mišką ar aukštumas, kur tenka staigiai pasisukti, ilgi basliai ir valtis tapdavo kliuviniu. Kelis kartus jie jos vos nepaliko, tačiau vis susilaikydavo, kol gerokai priartėjo prie namų ir atsirado kur kas rimtesnė priežastis jos atsisakyti.

Aila jau anksčiau buvo pasakojusi Zelandonei, ką jie sumanė, todėl Pirmoji buvo pasiruošusi, kai Aila atėjo jos kviesti. Joms grįžus į devintojo urvo stovyklą, vyrai buvo persikėlę arčiau arkliams padaryto aptvaro ir jų nematė. Pirmoji su miegančiu kūdikiu įlindo į Jondalaro šeimos naudojamą miego namelį, o Aila nuėjo pažiūrėti, ar dar dirbinama valkčių sėdynė. Jondalaras neklydo. Visiems padedant, ilgai netruko ją sumeistrauti. Tarp dviejų tvirtų baslių buvo pritaisyta suolelį primenanti sėdynė su atlošu ir laipteliu. Jondalaras išvedė Yhaha iš aptvaro ir jau rišo įtaisą kumelei su pakinktais skersai jos krūtinės ir aukštai ant pečių.

– Kam tau jie reikalingi? – pasiteiravo Morisanas. Jis buvo dar pakankamai jaunas, kad drįstų tiesiai klausti.

Nebuvo mandagu suaugusiesiems būti tokiems tiesmukiems, tačiau būtent apie tai galvojo visi kiti. Tiesiai klausti gal ir nepriderėjo suaugusiam zelandoniečiui, tačiau tai nebuvo blogai, tiesiog naivu ir neišmintinga. Patyrę žmonės mokėjo būti subtilesni ir numanyti reiškinių priežastis. Tačiau Aila buvo pratusi prie atvirumo. Tarp mamutojų buvo įprasta ir visiškai priimtina būti atviriems ir tiesmukiems. O gentis galėjo skaityti kūno kalbą taip pat gerai kaip ženklų ir, nors dėl to jie negalėjo meluoti, tikrai suprato potekstes ir galėjo būti ypatingai diskretiški.

– Esu numačiusi, kaip juos panaudosiu, tačiau vis dar nesu tikra, ar pavyks. Norėčiau pirmiausia išbandyti ir, jei nepavyks, tokiems tvirtiems ir puikiai pagamintiems valkčiams naudoti tikrai rasiu kitą būdą, – paaiškino Aila.

Nors ji iš tikrųjų į klausimą neatsakė, vyrams to pakako. Jie padarė prielaidą, kad ji tiesiog nenori garsiai skelbti apie bandymą, kuris gali nepavykti. Niekam nepatiko garsinti savo nesėkmių. Aila iš tikrųjų nė kiek neabejojo, kad valkčiai tiks, ji paprasčiausiai nežinojo, ar Pirmoji panorės jais naudotis.

Jondalaras pradėjo lėtai eiti link stovyklos žinodamas, kad, jeigu jis pajudės, pajudės ir visi kiti. Aila nuėjo į arklių aptvarą numaldyti arklių – daug jaudulio, kai šitiek žmonių aplinkui. Ji linktelėjo vyrams, šitaip duodama ženklą, kad mato juos išeinančius. Aila patapšnojo ir paglostė Širmę galvodama, kokia ji graži kumelaitė, tada pakalbino Lenktynininką ir pakasė jo mėgstamiausias, labiausiai niežtinčias vietas. Arkliai labai draugiški gyvūnai, jie mėgsta būti tarp savųjų ir kitų, kuriems jaučia prieraišumą. Eržilas buvo tokio amžiaus, kad, jei gyventų su laukiniais arkliais, paliktų savo kumelę ir išbėgtų su patinų banda, bet gal dėl to, jog Širmė ir Yhaha buvo vienintelės „arkliškos" jo palydovės, Lenktynininkas vis labiau linko prie Širmės ir norėjo saugoti savo jaunesniąją sesutę.

Aila išėjo iš aptvaro ir priėjo prie Yhaha, kuri kantriai stovėjo įkinkyta į valkčius. Moteris apkabino jos sprandą, kumelė padėjo galvą jai ant peties – šitaip jos buvo pratusios patirti viena kitos artumą. Jondalaras dėdavo kumelei apynasrį, nes taip jam buvo lengviau ją kreipti. Aila pagalvojo, kad gal tikrai būtų geriau jį naudoti Pirmajai išbandant naująją gabenimo priemonę. Paėmusi prie apynasrio pritvirtintą virvelę, Aila patraukė link nakvynės namelio. Vyrai jau žingsniavo į pagrindinę stovyklą, o Jondalaras namelio viduje kalbėjosi su Zelandone laikydamas Jonailą, kuri atrodė visai patenkinta.

– Ar galėtume išbandyti valkčius? – paklausė Jondalaras.

– Ar visi išėjo? – pasiteiravo storulė.

– Taip, vyrai išėjo, o stovykloje daugiau nieko nėra, – atsakė Aila.

– Tada, manau, tinkamesnio laiko nebus, – pripažino Pirmoji.

Jie išėjo iš namelio ir apsidairė, kad įsitikintų, jog tikrai nieko nėra, paskui priėjo prie Yhaha.

Staiga Aila, tarusi „Palaukit minutę", grįžo į vasaros būstą. Išėjo rankoje laikydama pagalvėlę ir padėjo ją ant sėdynės, kuri buvo padaryta iš kelių nedidelių rąstelių, tvirtai surištų stipria virve. Lygiai tokiu pačiu būdu padaryta sėdynei statmena siaura atkaltė prilaikė pagalvėlę. Jondalaras padavė Ailai kūdikį, tada atsisuko padėti Zelandonei.

Tuo metu, kai donija žengė ant žemiausio skersinio rąsto, atstojančio laiptelį, tamprūs ilgi basliai truputį pasidavė ir dėl pasikeitusio svorio Yhaha žengtelėjo žingsnį pirmyn. Pirmoji greitai nulipo ant žemės.

– Arklys sujudėjo! – pasakė ji.

– Aš tvirtai ją palaikysiu.

Aila apėjo kumelei iš priešakio, kad ją nuramintų. Viena ranka ji laikė pavadį, o kita – kūdikį. Kumelė pauostinėjo mažylės pilvuką, mergaitė pradėjo kikenti, Aila nusišypsojo. Yhaha su Jonaila viena kitą pažinojo ir kuo puikiausiai jautėsi viena kitos draugijoje. Mažoji dažnai jojo ant arklio mamos glėbyje arba susukta į nešimo skraistę ant moters nugaros. Ji ir su Jondalaru jojo ant Lenktynininko, netgi buvo švelniai pasodinta ant Širmės nugaros, saugiai tėčio prilaikoma, kad mažosios viena prie kitos priprastų.

– Pamėginkit dar kartą, – šūktelėjo Aila.

Jondalaras ištiesė ranką drąsinamai šypsodamasis storulei. Zelandonė nebuvo pratusi, kad kas ją drąsintų ar mygtų ką daryti. Paprastai pačiai tekdavo ši pareiga, todėl ji rūsčiai nudelbė Jondalarą, kad įsitikintų, ar jis nesijaučia pernelyg globėjiškas. Tiesą sakant, jos širdis daužėsi, nors ji nenorėjo pripažinti bijanti. Zelandonė iki šiol nesuprato, kodėl sutiko keliauti traukiama arklių.

Ir vėl žali medžių kamienai, panaudoti kaip valkčių basliai, truputį įlinko nuo Pirmosios svorio. Aila nuramino kumelę, o Jondalaras pasiūlė petį atsiremti. Pirmoji pasiekė sėdynę, apsisuko, atsisėdo ant pagalvėlių ir su palengvėjimu atsiduso.

– Pasiruošusi? – šūktelėjo Aila.

– Pasiruošusi? – tyliai pasiteiravo donijos Jondalaras.

– Spėju, labiau pasiruošusi niekada nebūsiu.

– Pirmyn, – jau garsėliau šūktelėjo Jondalaras.

– Lėtai, Yhaha, – tarė Aila ir pamažu pajudėjo pirmyn laikydama pavadėlį.

Kumelė pradėjo žingsniuoti iš paskos tempdama tvirtus valkčius su Pirmąja tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Pajutusi, jog juda, moteris stvėrėsi priekinio sėdynės krašto, tačiau Yhaha pasistūmėjus į priekį jau neatrodė taip baisu, nors sėdynės ji nepaleido. Aila atsigręžė pažiūrėti, kaip sekasi, ir pastebėjo tupintį ir juos stebintį Vilką. „Kur tu buvai? Kur buvai visą dieną prašapęs?“ – pagalvojo ji.

Pasivažinėjimas nebuvo sklandus: ant kelio pasitaikė grumstų ir duobučių, o vienoje vietoje valkčių iena pateko į tekančio vandens išgraužtą griovelį ir keleivė pasviro. Jie keliavo link arklių aptvaro.

„Keista judėti nesinaudojant savo kojomis", – galvojo Zelandonė. Žinoma, vaikai, kuriuos neša tėvai, prie to pripratę, tačiau ji jau seniai nebe mažytė, kad ją kas nešiotų, be to, kelionė valkčiuose kiek kitokia. Svarbiausia, ji žvelgė atgal, buvo atsigręžusi į kitą pusę nei keliavo.

Dar nepriėjusi arklių aptvaro Aila pradėjo sukti plačiu lankstu atgal prie devintojo urvo stovyklos. Ji pamatė taką, kuris vedė kita kryptimi, nei jie paprastai eidavo į pagrindinę stovyklą. Jau buvo anksčiau jį pastebėjusi ir svarstė, kur jis veda, bet taip ir neatsirado galimybės pasižvalgyti. Regis, dabar pasitaikė gera proga. Aila patraukė link to tako, paskui atsigręžė ir sugavo Jondalaro žvilgsnį. Vos regimu mostu ji parodė link nežinomo tako, o vyras nepastebimai linktelėjo vildamasis, kad keleivė nieko nepastebės ir nepaprieštaraus. Ailai einant toliau, zelandonė arba tikrai nepastebėjo pasikeitusios krypties, arba tam neprieštaravo. Vilkas risnojo greta Jondalaro tarsi dengdamas užnugarį, tačiau Ailai pakeitus kryptį liuoktelėjo į priekį.

Aila užmetė pavadžio virvę Yhaha ant sprando; kumelei bus lengviau vadovautis moters signalais nei virve, pririšta prie apynasrio. Paskui ji įsodino Jonailą į nešiojimo skraistę sau ant nugaros, kad mažoji galėtų dairytis, bet nebūtų nuolatinė našta ant rankų. Kelias vedė prie vandentakio, devintajame urve žinomo kaip Vakarų upė. Kurį laiką jie ėjo pakrante. Jau pradėjusi svarstyti, ar derėtų sukti atgal, Aila priekyje pamatė keletą pažįstamų žmonių. Sustabdžiusi arklį ji paėjėjo link Jondalaro su Zelandone.

– Regis, pasiekėme Saulėtąjį Reginį, Zelandone, – tarė ji. – Ar nori keliauti pirmyn ir juos aplankyti? Jeigu taip, ar nori likti valkčiuose?

– Kad jau esame čia, kuo puikiausiai galime apsilankyti. Gali nepasitaikyti kitos progos. Bet norėčiau nulipti. Neblogai sėdėti ant judančios sėdynės, tačiau kartais pakrato, – moteris atsistojo, ir dėl pusiausvyros atsirėmusi į Jondalarą, nulipo.

– Kaip manai, ar valkčiai bus tau patogūs, kai keliausite aplankyti šventųjų vietų, kurias norėjai parodyti Ailai?– pasiteiravo Jondalaras.

– Manau, jie pravers, bent jau kelionės dalį.

Aila nusišypsojo.

– Jondalarai, Aila, Zelandone! – šūktelėjo pažįstamas balsas. Sukdamasi Aila dar pastebėjo šypseną Jondalaro veide. Link jų kartu su dvidešimt šeštojo urvo vadu Stevadaliu ėjo Vilomaras.

– Kaip malonu, kad nusprendėte atvykti, – tarė Stevadalis. – Nežinojau, kad Pirmoji ras laiko apsilankyti Saulėtajame Reginyje.

– Vasaros susirinkimuose zelandoniai visada užsiėmę, tačiau aš stengiuosi bent kartą apsilankyti šeimininkų urve, Stevadali. Mes tikrai vertiname jūsų pastangas, – atsiliepė ji.

– Tai garbė, – tarė dvidešimt šeštojo urvo vadas.

– Ir malonumas, – tarė moteris, kuri priėjo ir atsistojo šalia Stevadalio.

Aila neabejojo, kad toji moteris – Stevadalio pora, nors dar nebuvo su ja supažindinta ir neprisiminė ją mačiusi. Dėl to įsižiūrėjo atidžiau. Moteris atrodė jaunesnė už Stevadalį, tačiau buvo dar kažkas. Tunika karojo ant jos lieso kūno, ji atrodė blyški ir silpna. Ailai pasidarė smalsu, ar toji moteris serga, ar kenčia dėl kokios skausmingos netekties.

– Džiaugiuosi, kad jūs čia. Danela vylėsi susitikti Pirmąją ir susipažinti su Jondalaro pora. Ji dar nepajėgia nueiti į pagrindinę stovyklą.

– Neužsiminei, kad tavo pora serga, būčiau anksčiau apsilankiusi, Stevadali, – papriekaištavo Pirmoji.

– Mūsų zelandonis ja pasirūpino, – atsakė Stevadalis. – Nenorėjau tavęs trukdyti. Žinau, kokia tu užsiėmusi vasaros susirinkimuose.

– Ne tokia užsiėmusi, kad neaplankyčiau tavo poros.

– Gal vėliau, kai visi kiti tave pamatys, – Pirmajai pasakė Danela ir atsisuko į aukštą šviesiaplaukį. – Labai norėčiau susipažinti su tavo pora, Jondalarai. Tiek daug apie ją girdėjau.

– Tad susipažinkit, – tarė Jondalaras, modamas Ailai. Ji priėjo prie moters ištiesusi abi rankas delnais į viršų, įprastu atvirumą rodančiu gestu, atskleisdama, jog neturi, ko slėpti. Jondalaras pradėjo:

– Danela iš dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo, vado Stevadalio pora, noriu tau pristatyti Ailą iš devintojo Zelandonijos urvo... – jis, kaip įprasta, viską išvardijo ir baigė: – Saugoma urvinio lokio dvasios.

– Pamiršai: „Arklių ir keturkojo medžiotojo, kurį ji vadina Vilku, bičiulė“, – kikendamas pridūrė Vilomaras. Jis prisijungė prie jų kartu su kitais vyrais, kurie padėjo daryti naujus valkčius.

Aila dirstelėjo į Zelandonę, kuri žiūrėjo į ją. Jų akys susitiko, ir, nors nebuvo ištarta nė žodžio, ji juto, jog Pirmoji galvoja tą patį.

– Mano vardai ir ryšiai nė iš tolo ne tokie įdomūs, tačiau Doni, Didžiosios Motinos Žemės, vardu, sveikinu tave atvykusią, Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, – tarė Danela.

– Ir aš sveikinu tave, Danela iš dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo, – atsiliepė Aila, ir moterys susikibo rankomis.

– Tavo balsas skamba taip pat įdomiai kaip ir vardai bei ryšiai, – tarė Danela. – Iš karto pagalvoji apie tolimus kraštus. Tikriausiai daug įdomaus gali papasakoti. Norėčiau šį tą išgirsti, Aila.

Aila nesusilaikė nenusišypsojusi. Ji kuo puikiausiai žinojo, kad jos tartis skiriasi nuo kitų zelandoniečių. Dauguma žmonių stengdavosi nuslėpti, kad pastebi neįprastą jos akcentą, tačiau Danela buvo tokia žavi ir tiesmuka, kad Ailą akimirksniu prie jos patraukė. Ailai ji priminė mamutojus.

Aila vėl pradėjo svarstyti, koki liga ar neganda lėmė fizinį Danelos trapumą, kuris taip ryškiai kontrastavo su jos šiltumu ir patrauklumu. Dirstelėjusi į Zelandonę Aila suprato, kad Pirmoji taip pat netveria tai sužinoti ir tikrai išsiaiškins dar jiems neišėjus iš stovyklos. Jonaila pradėjo rangytis, ir Aila pagalvojo, kad mažylė tikriausiai nori matyti, kas vyksta ir su kuo kalbasi motina. Ji apsuko nešiojimo skraistę ir įtaisė mažylę ant šlaunies.

– Tikriausiai tai tavo Doni palaimintas vaikelis, Jonaila, – spėjo Danela.

– Taip.

– Gražus vardas. Iš tavo ir Jondalaro vardų?

Aila linktelėjo.

– Tokia pat graži kaip ir jos vardas, – tarė Danela.

Nors tai nebuvo akivaizdu, Aila mokėjo skaityti smulkiausius kūno kalbos niuansus. Ji pastebėjo skausmą akimirkai švystelint veide ir kaktos raukšlėse. Staiga jai paaiškėjo Danelos silpnumo ir liūdesio priežastis. „Tikriausiai ji gana vėlai persileido arba pagimdė negyvą vaikelį, – pagalvojo Aila. – Gal ir nėštumas buvo sunkus, labai skausmingas gimdymas, o dabar netgi nėra, ką parodyti. Ji bando atsigauti fiziškai ir gedi netekusi

vaikelio." Aila dirstelėjo į Pirmąją, kuri nepastebimai stebėjo jaunąją vado porą. Jai dingtelėjo, jog Zelandonė spėjo tą patį.

Aila pajuto, kaip pro jos kojas prasispraudė Vilkas, ir pažvelgė žemyn. Žvėris žiūrėjo į ją ir tylutėliai inkštė, tad Aila suprato, jog jis kažko nori. Vilkas dirstelėjo į Danelą, paskui vėl į Ailą ir suinkštė. Ar jis kažką nujaučia?

Vilkai visada jautrūs kitų silpnumui. Kai jie medžioja visa gauja, puola silpną grobį. Tačiau Vilkas užmezgė ypač artimus ryšius su silpnu pusiau genties vaiku, kurį buvo įvaikinusi mamutojų vado pora Nezė. Tuomet Vilkas buvo visai mažytis ir stengėsi pritapti mamutojų gaujoje. Gaujos vilkai dievina savo mažylius, o šio vilko gauja buvo žmonės. Aila žinojo, kad Vilką traukia žmonių vaikai, kūdikiai ir tie, kuriuos vilkiškos juslės rodė esant silpnus, ne tam, kad juos medžiotų, o kurdami ryšius, kuriais laukiniai vilkai susisaisto su savo mažyliais.

Aila pastebėjo, kad Danela truputį nuogąstauja.

– Manau, Vilkas nori su tavimi susipažinti, Danela. Ar kada lietei gyvą vilką? – pasiteiravo ji.

– Ne, žinoma, ne. Netgi nebuvau priėjusi taip arti. Kodėl manai, kad jis nori su manimi susipažinti?

– Kartais prie tam tikrų žmonių jį traukia. Jis myli vaikus – Jonaila vis ant jo ropščiasi, jis nepaiso, jeigu ji pešioja jam kailį, baksnoja akis ar ausis. Kai tik atkeliavome į devintąjį urvą, jis šitaip elgėsi pamatęs Jondalaro motiną. Jis tiesiog norėjo susipažinti su Martona, – Ailai staiga pasidarė smalsu, ar Vilkas pirma jos pajuto, jog moters, kuri kadaise buvo didžiausio Zelandonijos urvo vadė, silpna širdis. – Ar norėtum su juo susipažinti?

– O ką reikia daryti? – paklausė Danela.

Saulėtojo Reginio gyventojai ir svečiai spoksojo sustoję aplinkui. Tie, kurie pažinojo Vilką ir jo elgseną, šypsojosi, kiti buvo susidomėję, tačiau Danelos pora Stevadalis atrodė susirūpinęs.

– Kažko abejoju, – tarė jis.

– Vilkas Danelos nesužeis, – pažadėjo Jondalaras.

Padavusi Jonailą Jondalarui, Aila nuvedė Vilką prie Danelos, paskui, paėmusi moterį už rankos, atliko visą supažindinimo su Vilku ceremoniją.

– Vilkas atpažįsta žmogų iš kvapo, o šitaip pristatytas žino, jog tas žmogus yra draugas.

Vilkas pauostė Danelos pirštus, paskui lyžtelėjo. Moteris nusišypsojo.

– Jo liežuvis toks glotnus, švelnus.

– Ir kailis tam tikrose vietose, – pridūrė Aila.

– Jis toks šiltas! – kalbėjo Danela. – Nesu lietusi kailio ant šilto kūno. O štai čia justi kažkas tvinkčiojant.

– Taip, šitaip juntamas gyvas žvėris. – Aila atsisuko į dvidešimt šeštojo Zelandonijos urvo vadą. – Ar norėtum su juo susipažinti, Stevadali?

– Tikrai galėtum, – paragino Danela.

Aila supažindino savo augintinį su vadu, tačiau Vilkas, regis, nekantravo grįžti prie Danelos ir ėjo greta jos, visiems keliaujant į Saulėtąjį Reginį. Žmonės surado vietas atsisėsti – rąstus, akmenis su paklotais, vienas kitas įsitaisė ant žemės. Svečiai iš prie juosmens juostų pririštų kapšelių išsitraukė puodelius. Keletas žmonių, kurie nebuvo išėję į pagrindinę stovyklą, patiekė jiems arbatos, tarp jų buvo Danelos ir Stevadalio motinos, pasilikusios padėti vado porai. Danelai atsisėdus Vilkas įsitaisė greta, tačiau dirstelėjo į Ailą, tarsi prašydamas leidimo. Moteris linktelėjo, tad žvėris atsigulė pasidėjęs galvą ant priekinių letenų. Danela jį vis paglostydavo. Zelandonė sėdėjo greta Ailos. Išgėrusi arbatos, Aila pradėjo žindyti Jonailą. Keletas žmonių priėjo šnektelti su Pirmąja ir jos mokine. Galiausiai likusios vienos, jos pradėjo kalbėti apie Danelą.

– Regis, Vilkas mėgina ją guosti, – tarė Zelandonė.

– Manau, jai to reikia, – atsiliepė Aila. – Ji vis dar tokia nusilpusi. Tikriausiai ji vėlai persileido arba pagimdė negyvą mažylį, o nėštumas buvo sunkus.

Pirmoji susidomėjusi ją nužvelgė.

– Kodėl taip sakai?

– Todėl, kad ji tokia liesa ir glebi, buvau tikra, kad ji sirgo arba kurį laiką turėjo bėdų, paskui pamačiau liūdesį, kai ji pažvelgė į Jonailą. Todėl ir pagalvojau, kad ji ištvėrė ilgą, sunkų nėštumą, o paskui prarado kūdikį, – atsakė Aila.

– Labai nuovokus vertinimas. Manau, tu teisi. Galvojau labai panašiai. Gal turėtume pasiteirauti jos motinos? Norėčiau ją apžiūrėti, kad įsi-

tikinčiau, jog ji tinkamai sveiksta, – atsiliepė donija. – Yra keletas vaistų, kurie galėtų jai padėti. – Pirmoji atsisuko į Ailą. – Ką siūlytum?

– Nuo nuovargio padeda liucernos, taip pat ir nuo veriamo skausmo šlapinantis, – tarė Aila, paskui nutilo, kad pagalvotų. – Nežinau pavadinimo, bet yra toks augalas su raudonomis uogomis, kuris ypač tinka moterims. Driekiasi palei žemę kaip nedidelis vijoklis, o lapeliai kiaurus metus žali. Jį galima vartoti nuo skausmų, kurie kamuoja mėnulio laiku, gali susilpninti gausų kraujavimą, paspartinti ir palengvinti gimdymą.

– Žinau, apie ką kalbi. Auga taip tankiai, kad kartais ant žemės susiformuoja kilimas. Tas uogas mėgsta paukščiai. Dažnai jas taip ir vadina – paukščių uogomis, – atsakė Pirmoji. – Liucernų arbata gali padėti atgauti jėgas, taip pat kekinių aralijų žievių ir šaknų nuoviras... – pastebėjusi sutrikusią Ailos veido išraišką, moteris nutilo. – Tai aukštas krūmas dideliais lapais ir purpurinėmis uogomis. Žiedeliai maži, žalsvai balti. Kada nors parodysiu. Padeda, jei maišelis, kuriame moters viduje gyvena kūdikis, nusileidžia, pasislenka iš vietos. Štai kodėl norėčiau ją apžiūrėti, kad žinočiau, ko jai duoti. Dvidešimt šeštojo urvo zelandonis apskritai geras gydytojas, tačiau jis gali neišmanyti moterų ligų. Prieš išeidama turėčiau su juo pasikalbėti.

Paviešėję, kiek laikoma mandagu, vyrai, kurie padėjo meistrauti valkčius, o paskui ėjo aplankyti dvidešimt šeštojo urvo namų pastogės, baigė gerti arbatą ir atsistojo. Pirmoji sustabdė Joharaną. Jondalaras buvo su juo.

– Gal nueitumėte į zelandonių stovyklą ir pažiūrėtumėte, ar galite rasti dvidešimt šeštojo urvo zelandonį? – tyliai paprašė Pirmoji. – Stevadalio pora nesijaučia gerai, noriu išsiaiškinti, ar kuo galiu padėti. Jis geras gydytojas ir gal padarė viską, ką galėjo, tačiau man reikia su juo pasikalbėti. Manau, tai moteriškos bėdos, o mes esame moterys... – kita ji nutylėjo. – Paprašyk jo ateiti. Mes luktelsim.

– Ar man palaukti su jumis? – pasiteiravo moterų Jondalaras.

– Argi neketinai eiti į pratybų lauką? – priminė Joharanas.

– Taip, bet neprivalau.

– Eik, Jondalarai. Mes vėliau ateisim, – pasiūlė Aila, susiliesdama su juo skruostais.

Abi moterys prisijungė prie Danelos, abiejų motinų ir dar kelių žmonių. Pamatęs, kad Pirmoji ir jos mokinė neišeina, Stevadalis irgi pasiliko. Ze-

landonė kuo puikiausiai nusimanė, kaip išsiaiškinti, kas nutinka žmonėms, tad netrukus sužinojo, kad Danela laukėsi, o vaikelis, kaip jos įtarė, gimė negyvas, tačiau ji juto, jog abi vyresniosios moterys dar kažką nutyli, ypač greta Danelos ir Stevadalio. Nutiko šis tas daugiau, nei jos norėjo atskleisti. Donija laukė Dvidešimt Šeštojo. Tuo metu moterys šnekučiavosi. Jonaila keliavo iš glėbio į glėbį. Nors iš pradžių Danela tarsi nenorėjo jos imti, vis dėlto paėmusi truputį palaikė. Atrodo, Vilkas džiaugėsi galėdamas gulėti šalia abiejų jį dominusių moterų.

Iškinkiusi Yhaha, Aila paleido ją ganytis, o kai grįžo, Danela uždavė kelis drovius klausimus apie arklį ir kaip Aila jį gavo. Pirmoji padrąsino Ailą pasakoti. Aila jau buvo tapusi gana gera pasakotoja, sugebančia patraukti klausytojus, ypač kai pridėdavo garsinius efektus, tokius kaip arklio žvengimas arba liūto riaumojimas. Kaip tik jai bebaigiant pasakoti pasirodė dvidešimt šeštojo urvo zelandonis.

– Regis, girdžiu pažįstamą liūto maurojimą, – tarė jis, pasveikindamas jas plačia šypsena.

– Aila pasakojo mums, kaip priglaudė Yhaha, – paaiškino Danela. – Kaip ir spėjau, ji gali papasakoti stulbinamų istorijų. O dabar, vieną išklausiusi, noriu išgirsti ir daugiau.

Pirmoji jau nekantravo keliauti, nors ir nenorėjo to parodyti. Buvo visiškai tinkama, kad toji, kuri buvo pirma tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, aplankytų šeimininkų urvo vadą ir jo porą, tačiau Zelandonė turėjo dar daug ką nuveikti. Dieną po rytojaus turėjo vykti pirmojo malonumo ritualas, o paskui – pirmosios šio sezono jungtuvės. Nors besibaigiant vasarai vyks antros jungtuvių apeigos tiems, kurie norės įtvirtinti savo sprendimą prieš grįždami į žiemos pastoges, pirmoji ceremonija visada būdavo didžiausia ir gausiausiai lankoma. Dar reikėjo dėl daug ko susitarti.

Kol žmonės bruzdėjo, kad paruoštų daugiau arbatos, nes išgėrė viską iki paskutinio gurkšnelio, Pirmoji ir jos mokinė sugebėjo pasivedėti Dvidešimt Šeštąjį nuošaliau ir akis į akį su juo pasikalbėti.

– Supratome, kad Danela pagimdė negyvą vaikelį, – tarė Pirmoji, – tačiau neabejoju, jog nutiko šis tas daugiau. Norėčiau ją apžiūrėti, kad išsiaiškinčiau, ar kuo galiu padėti.

Vyras pratisai atsiduso ir suraukė kaktą.

9

– Taip, žinoma, jūs neklystat. Ne tik vaikelis gimė negyvas, – atsiliepė Dvidešimt Šeštasis. – Gimė du mažyliai, arba būtų gimę, tačiau jie ne tik gimė kartu, jie buvo susijungę.

Aila prisiminė, jog šitaip buvo nutikę vienai genties moteriai: du susijungę kūdikiai atrodė baisiai. Jai didžiai pagailo Danelos.

– Vienas buvo normalaus dydžio, o kitas gerokai mažesnis ir nevisiškai išsivystęs, ir dalis antrojo organų buvo prisitvirtinę prie pirmojo, – pasakojo Dvidešimt Šeštasis. – Džiaugiausi, kad juose nebuvo gyvybės, nes būčiau turėjęs jiems ją atimti. Danelai tai būtų buvę per sunku. Ir Stevadaliui. Danela smarkiai kraujavo, stebiuosi, kaip išgyveno. Mes, jos motina, Stevadalio motina ir aš, nusprendėme nė vienam iš jų to nepasakoti. Baiminomės, kad po tokios žinios bet kuris vėlesnis nėštumas baugintų labiau nei tiesiog pagimdžius negyvą vaikelį. Jei nori, gali ją apžiūrėti, tačiau tai nutiko jau seniai, žiemai besibaigiant. Ji gerai sveiksta; tereikia atgauti jėgas ir išgyventi sielvartą. Jūsų viešnagė galėjo padėti. Mačiau, kaip ji laikė Ailos kūdikį, ir galvoju, jog tai į gera. Regis, ji susidraugavo su tavimi, Aila, ir su tavo vilku. Gal dabar labiau norės eiti į vasaros susirinkimą.

– Jondalarai! – nustebo Aila, su Pirmąja grįžusi į devintojo urvo stovyklą. – Ką čia veiki? Maniau, ketinai eiti į vasaros susirinkimo stovyklą.

– Ten ir trauksiu, – atsiliepė vyras. – Tik nusprendžiau, kol čia esu, dirstelsiu, kaip laikosi Lenktynininkas su Širme. Pastaruoju metu ne kažin kiek laiko praleidžiu su Lenktynininku, o jie abu, regis, mėgaujasi draugija. Kodėl tu čia?

– Norėjau leisti Yhaha pamaitinti Širmę, kol pati žindysiu Jonailą. Ketinau Yhaha čia palikti, bet paskui pagalvojom, kad tinkamas metas Zelandonei atkeliauti į stovyklą valkčiuose.

Jondalaras nusišypsojo.

– Tada palauksiu, – tarė jis. – Tiesą sakant, kodėl man su jumis nepajojėjus su Lenktynininku?

– Turėsim pasiimti ir Širmę, – Aila pradėjo niauktis, paskui nudžiugo. – Galėsim panaudoti tą mažą apynasrį, kurį jai padarei; tegu pratinasi jį nešioti. Jai nepakenks pabūti tarp nepažįstamų žmonių.

– Bus neblogas pasirodymas, – tarstelėjo Zelandonė. – Tačiau man patinka. Geriau būsiu didelio pasirodymo dalis nei vienintelė, į kurią spoksos.

– Turėtume pasiimti ir Vilką. Dauguma žmonių jau matė gyvūnus, bet ne visus kartu. Vis dar yra keletas, kurie negali patikėti, kad Yhaha leidžia vilką prie savo jauniklės. Jei jie pamatys, kad jis nekelia pavojaus Širmei, tai padės jiems suvokti, kad nepavojingas ir jiems, – pridūrė Aila.

– Nebent kas nors panorėtų sužeisti tave, – įsiterpė Jondalaras, – arba Jonailą.

Jaradalas su Robenanu lėkte įlėkė į septintojo urvo vado vasaros namelį.

– Vymai! Tona! Ateikit pažiūrėt! – sušuko Jaradalas.

– Taip, ateikit pažiūrėt, – pritarė Robenanas. Abu berniukai kaip tik žaidė lauke.

– Jie atsivedė visus arklius ir vilką, netgi Zelandonę gabena! Ateikit pažiūrėt! – nenustygo Jaradalas.

– Nurimkit, berniukai, – sudraudė Martona svarstydama, ką Jaradalas turi omeny. Neatrodė įmanoma, kad Zelandonė įsitaisytų arkliui ant nugaros.

– Ateikit pažiūrėt! Ateikit pažiūrėt! – šūkavo vaikai, o Jaradalas pastvėręs senelę kėlė nuo pagalvėlių, ant kurių ji sėdėjo. Paskui atsisuko į Vilomarą. – Ateik pažiūrėt, Vilomarai.

Martona su Vilomaru lankė Sergenorą su Jeivena, kad aptartų savo vaidmenis artėjančiose apeigose, kuriose dalyvaus visi vadai ir šiek tiek – buvę vadai. Kad nesipainiotų motinai po kojomis, kartu jie pasiėmė Jaradalą. Proleva, kaip visada, buvo užsiėmusi puotos ruošimu. Besilaukianti Solabano pora Ramara ir jos sūnus, Jaradalo bendraamžis bičiulis, atėjo kartu, kad berniukai galėtų pažaisti.

– Einam, einam, – atsiliepė Vilomaras, padėdamas porai atsistoti.

Sergenoras patraukė į šoną užuolaidą, dengusią išėjimą, ir visi išėjo į lauką. Išvydo stulbinamą reginį: link zelandonių namelio, raitas ant Lenktynininko, Širme vedinas jojo Jondalaras, o Aila jojo ant kumelės kartu su Jonaila, kuri buvo įsitaisiusi nešiojimo skraistėje priešais motiną. Yhaha traukė valkčius, ant kurių atbula sėdėjo Pirmoji. Greta jų risnojo Vilkas. Daugumai vis dar buvo netikėta matyti žmones sėdinčius arkliams ant nugarų, ką ir kalbėti apie abejingai šalia minantį vilką. Tačiau niekas negalėjo nustebinti labiau nei Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, įsitaisiusi ant sėdynės ir traukiama arklio.

Vilkstinė praėjo visai greta septintojo urvo stovyklos. Nors Martona su Vilomaru ir kiti devintojo urvo žmonės buvo jau įpratę prie gyvūnų, jie, kaip ir visi kiti, vėpsote vėpsojo į eiseną. Pirmoji sugavo Martonos žvilgsnį ir, nors oriai ir prideramai šypsojosi, Martona įžvelgė nutrūktgalviško džiaugsmo kibirkštėlę moters akyse. Tai buvo ne paprasta eisena, tai buvo pasirodymas. Priėjęs didžiojo namo angą, Jondalaras sustojo ir leido Ailai su Yhaha praeiti į priekį, tada nulipo nuo Lenktynininko ir ištiesė ranką Pirmajai. Nepaisant stoto, nuo valkčių sėdynės toji nužengė grakščiai ir, puikiai suprasdama, jog visi ją stebi, oriai nuėjo į namelį.

– Tai štai kam pagaminti Jondalaras prašė mūsų pagalbos, – tarstelėjo Vilomaras. – Jis sakė, jog reikia pastatyti labai tvirtus valkčius su lentynomis. Tačiau ne lentynų jam reikėjo. Sumanu, kad šitaip neišsidavė. Nė vienas mūsų neįsivaizdavo, jog dirbiname sėdynę Zelandonei. Reikės paklausti, koks jausmas sėdėti valkčiuose, kuriuos traukia arklys.

– Šaunuolė, kad išdrįso, – įsiterpė Jeivena. – Nesu tikra, kad ir aš norėčiau juos išmėginti.

– Aš norėčiau! – kupinomis jaudulio akimis sušuko Jaradalas. – Tona, kaip manai, Aila leistų man pasėdėti valkčiuose, kuriuos traukia Yhaha?

– Man irgi patiktų, – nenusileido Robenanas.

– Jaunieji visada nori išmėginti ką nauja, – pastebėjo Ramara.

– Smalsu, kiek panašių kalbų sklando stovykloje šiuo metu, – pastebėjo Sergenoras. – Jei ji leis tai bent vienam berniukui, visi kiti nenustygs.

– Ir nemažai mergaičių, – pridūrė Martona.

– Ja dėta, luktelčiau, kol grįšime į devintąjį urvą. Tada būtų galima leisti vienam kitam vaikui pajojėti ant kumelės nugaros, kai Aila ją veda.

– Vis dėlto neblogas pasirodymas. Prisimenu, kaip jaučiausi, kai pirmą kartą pamačiau gyvūnus. Buvo baugu. Argi Jondalaras nepasakojo, kaip žmonės nuo jų bėgte bėgdavo kelionėje? Dabar, kai esame prie jų pripratę, vis tiek atrodo gana įspūdingai, – tarė Vilomaras.

Ne visiems pasirodymas padarė tokį malonų įspūdį. Marona, kuri mėgo būti dėmesio centre, pajuto sukylant pavydą. Ji atsisuko į savo pusseserę Vilopę ir drėbė:

– Nesuprantu, kaip galima visą laiką išbūti prie tų purvinų gyvulių? Kai prieini arčiau, ji dvokia arkliu. Girdėjau, kad ir miega su vilku. Pasibjaurėtina.

– Ji miega ir su Jondalaru, – įgėlė Vilopė. – Man sakė, kad jis nesidalija malonumais su niekuo kitu.

– Ilgai netruks, – pagiežingai nudelbusi Ailą sviedė Marona. – Aš jį pažįstu. Jis grįš į mano patalą. Prisiekiu.

Brukevalis, stebėjęs besišnekučiuojančias pusseseres, atpažino Maronos į Ailą mestą tūžmingą žvilgsnį ir pajuto dvi priešingas emocijas. Jis suprato, jog beviltiškai, tačiau mylėjo Ailą ir norėjo ją apsaugoti nuo pagiežos moters, kuri buvo ir jo giminaitė, – pats kentėjo jos pykčio protrūkius ir žinojo, kaip skaudžiai Marona kartais kerta. Tačiau taip pat jis baiminosi, kad Aila vėl pavadins jį plokščiagalviu, o šito jis negalėjo ištverti, nors širdyje suprato, kad ji neturi omenyje tos paniekos, kurią į šitą žodį įlieja kiti. Jis niekada nežiūrėjo į nublizgintą juodinto medžio veidrodį, tačiau kartais akies krašteliu pastebėdavo savo atvaizdą ramiame vandenyje ir negalėjo pakęsti to, ką matė. Jis suprato, kodėl žmonės vadina jį tuo nekenčiamu žodžiu, tačiau nepajėgė susitaikyti su jame slypinčiu krislu tiesos.

Madromanas taip pat rūsčiai delbė Ailą su Jondalaru. Jis piktinosi, kad Aila sulaukia tiek Pirmosios dėmesio. Taip, ji buvo Pirmosios mokinė, tačiau jis nemanė, jog teisinga, kad toji, kuri, buvo tikimasi, prižiūrės visus mokinius, vasaros susirinkime šitaip išskirtų vieną. Ir, žinoma, Jondalaras visada turi būti įvykių centre. Kodėl jis apskritai grįžo namo? Viskas kur kas geriau klostėsi, kol to stuobrio nebuvo, ypač po to, kai penktojo urvo zelandonis nusprendė priimti jį mokiniu. Madromanas manė, kad dabar jau turėtų būti zelandonis, tačiau ko gali tikėtis, kai viskam vadovauja toji nutukėlė? „Paieškosiu išeities“, – pagalvojo jis.

Laramaras paprasčiausiai nusigręžė ir nuėjo mintydamas savo. Jau pakankamai prisižiūrėjo tų arklių ir vilko, ypač vilko. Kalbant apie jį, devintajame urve jie gyvena per arti jo namelio. Taip išsiskėtriojo, kad arkliai pasidarė jo kaimynai. Prieš jiems pasirodant, jis galėdavo kirsti skersai jų užimamą plotą. Dabar, kaskart grįžtant namo, reikia daryti platų lankstą aplink jų namelį, kad išvengtų vilko. Kelis kartus, kai priėjo per arti, žvėris tik pašiaušė gaurus, suraukė nosį ir iššiepė dantis, tarsi visa teritorija jam priklausytų.

Maža to, dar toji įsiterpia, vis ateina tai maistu, tai paklodėmis nešina, vaidina malonią, tačiau iš tikrųjų tik jį tikrina. O dabar jis nė namo neturi. Nėra vietos, kuri būtų sava. Vaikai elgiasi taip, tarsi namelis būtų jų. Tačiau tai juk vis tiek jo židinys, o ką jis veikia prie savo židinio, niekieno kito reikalas.

Žinoma, yra dar Nuošalio nameliai. Jam iš tikrųjų patinka ten užsibūti. Netrukdo naktį verkiantys vaikai, neatlenda ginčytis girta pora. Nuošalio namelyje, kur apsistojo jis, dauguma vyrų vyresni ir vienas kitam galvos nekvaršina. Ten nėra triukšminga, kaip jaunuklių nameliuose, nors, jeigu jis pasiūlo vyrams barmos, jie ypač mielai geria kartu. Labai negerai, kad prie devintojo urvo nėra viengungių namelių.

Aila su Yhaha, traukiančia valkčius, lėtai apjojo zelandonių namą, paskui pasuko iš vasaros susirinkimo stovyklos tuo pačiu keliu, kuriuo

ir atėjo. Iš paskos sekė Jondalaras su Lenktynininku ir Širme. Plotas, kuriame buvo surengtas vasaros susirinkimas, vadinosi Saulėtuoju Reginiu pagal gretimo urvo pavadinimą ir dažnai buvo naudojamas kaip didelių susirinkimų stovykla. Lyjant nuo upės ir gretimų uolų būdavo atgabenama akmenų žemei išgrįsti, ypač kai tapdavo neįprastai dumblina. Taip pamažu susiformavo didelis akmenimis grįstas plotas.

Atsidūrusi už stovyklos ribų, vidury vešlaus žalio lauko upės salpoje, Aila sustojo.

– Nuimkim Yhaha valkčius ir palikim arklius trumpam čia, – tarė ji, – kad jie pasiganytų. Nemanau, kad jie toli nuklystų, o jei prireiks, galėsim juos pasikviesti švilpimu.

– Puikiai sumanei, – pritarė Jondalaras. – Dauguma žmonių žino, jog nereikia prie jų lįsti, kai nė vieno iš mūsų nėra šalia, o mes galėsime juos prižiūrėti. Nuimsiu ir apynasrius.

Besikrapštinėdami su arkliais jiedu pamatė ateinant Lanidarą vis dar su specialiai jam pasiūtu iečių mėtyklės dėklu. Jis pamojavo, paskui sušvilpė pasisveikindamas ir sulaukė džiaugsmingo Yhaha bei Lenktynininko atsako.

– Norėjau pamatyti arklius, – tarė jaunuolis. – Pernai mėgau juos stebėti ir vis geriau pažinau, tačiau šiemet prie jų dar nebuvau ir apskritai nežinojau, kad Yhaha turi mažylę. Kaip manot, jie mane prisimins?

– Taip. Juk atsiliepė į tavo švilpimą, tiesa? – patikino Aila.

Berniukas tunikos klostėse atnešė džiovintų laukinių obuoliukų riekelių ir iš delno pašėrė jaunąjį eržilą, paskui jo motiną. Galiausiai jaunuolis atsitūpė ir ištiesė ranką su skanėstu mažajai kumelaitei. Iš pradžių ji nesitraukė nuo Yhaha kojų. Nors Širmė vis dar buvo žindoma, mėgdžiodama motiną ji jau pradėjo rupšnoti žolę ir buvo akivaizdu, kad jai smalsu. Lanidaras kantriai laukė, tad mažoji netrukus žengtelėjo artyn.

Kumelė stebėjo, tačiau nei drąsino, nei stabdė kumelaitę. Pamažu Širmės smalsumas nugalėjo, ir ji bakstelėjo nosimi į ištiestą Lanidaro delną, kad išsiaiškintų, kas ten padėta. Ji paėmė obuolio kąsnelį, paskui jį išspjovė. Lanidaras jį pakėlė ir dar kartą pasiūlė. Kumelaitė kažkaip sugebėjo priekiniais dantimis, lanksčiomis lūpomis ir liežuviu paimti obuolį ir jo atkąsti. Jai tai buvo nauja patirtis ir naujas skonis, tačiau mažoji labiausiai domėjosi Lanidaru. Kai jis pradėjo ją glostyti ir kasyti mėgstamiausias

vietas, iš karto pelnė jos palankumą. Berniukas atsistojo plačiai šypsodamasis.

– Ketinome palikti arklius šiame lauke ir kartkartėmis juos pažiūrėti, – paaiškino Jondalaras.

– Su džiaugsmu juos prižiūrėsiu, kaip ir praėjusiais metais, – pažadėjo Lanidaras. – Jei kils bėdų, paieškosiu jūsų arba sušvilpsiu.

Aila su Jondalaru susižvalgė ir nusišypsojo.

– Būsime dėkingi, – tarė Aila. – Norėjau juos čia palikti, kad žmonės kuo dažniau juos matytų ir arkliai vis labiau pratintųsi prie žmonių, ypač Širmė. Jei pavargsi ar turėsi kur eiti, garsiai sušvilpk arba ateik ir susiradęs mus pranešk.

– Būtinai, – pažadėjo berniukas.

Jiedu išėjo kur kas ramesni dėl arklių. Kai vakare grįžo pakviesti Lanidaro kartu pavalgyti jų urve, paaiškėjo, kad jį aplankė keletas jaunuolių ir mergaičių, įskaitant Lanogą, mažiausiąja sesute Lorala nešiną. Praėjusiais metais Lanidaras prižiūrėjo arklius aptvare netoli devintojo urvo stovyklos, kiek toliau nuo pagrindinės vasaros susirinkimo vietos. Nedaug kas ten tada užklysdavo, o ir Lanidaras mažai teturėjo draugų, tačiau nuo to laiko, įgijęs patirties naudotis iečių mėtykle ir reguliariai medžiodamas, jis įgijo daugiau statuso. Jaunuolis susirado keletą draugų ir, atrodė, keletą gerbėjų.

Jaunuoliai šnekučiavosi tarpusavyje ir nepastebėjo ateinančiųjų. Jondalaras apsidžiaugė pamatęs, kad Lanidaras elgiasi labai atsakingai ir neleidžia jaunuoliams eiti itin arti arklių, ypač Širmės. Akivaizdu, kad jis netrukdė užklydėliams juos paglostyti ir pakasyti, tačiau leido prieiti tik po vieną arba poromis. Regis, jis pajusdavo, kada arkliai pavargsta nuo dėmesio ir nori pasiganyti, ir gana griežtai paliepė vienam jaunuoliui palikti juos ramybėje. Jis išvijo kelis vaikinus, kurie elgėsi pernelyg triukšmingai, pagrasinęs paskųsti Ailai, kuri buvo mokinė Pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

Į zelandonius žmonės kreipdavosi pagalbos ir patarimo. Nors jie buvo labai gerbiami, kartais net garbinami, ir dauguma juos mylėjo, jausmus visada atmiešdavo šlakelis baimės. Zelandoniai artimai bendravo su kitu pasauliu, dvasių pasauliu, baugia vieta, į kurią patenki elanui – gyvybės jėgai – palikus kūną. Jie turėjo ir kitų galių, kurios pranoko įprastus gebė-

jimus. Jaunuoliai dažnai skleisdavo gandus, o berniukai ypač mėgo vieni kitus gąsdinti pasakojimais apie tai, ką zelandoniai sugeba padaryti, ypač jų vyriškumui, jei kurį supykdysi.

Jie visi žinojo, kad Aila, iš pažiūros normali moteris, turinti porą ir vaikelį, vis dėlto yra mokinė, priklauso zelandoniams, be to, svetimšalė. Vien klausantis jos tarsenos pasimato jos keistumas ir aiškiai supranti, kad ji iš nežinomo atokaus krašto, iš kažkokios tolybės, toliau, nei kada kas buvo nukeliavęs, išskyrus Jondalarą. Be to, Aila turėjo ypatingų gebėjimų, pavyzdžiui, valdė arklius ir vilką. Kas žino, ką ji dar sugeba? Kai kurie žmonės kreivai žiūrėjo netgi į Jondalarą. Nors jis buvo gimęs zelandoniečiu, nežinia, kokių keistenybių išmoko toje kelionėje.

– Sveiki, Aila, Jondalarai ir Vilke, – pasisveikino Lanidaras, o keli jaunieji jo svečiai staigiai atsisuko, nes nepastebėjo jaunosios poros artinantis. Regis, jie išdygo taip staiga. Tačiau Lanidaras žinojo, kad jie ateina. Jis pastebėjo pasikeitusį arklių elgesį. Netgi tamsėjančiose sutemose gyvūnai pajuto saviškius ateinant ir ėmė žingsniuoti ton pusėn.

– Sveikas, Lanidarai, – atsakė Aila. – Tavo motina su senele septintojo urvo stovykloje kartu su dauguma devintojo urvo žmonių. Tu kviečiamas kartu pavakarieniauti.

– O kas prižiūrės arklius? – susirūpino jaunuolis, pasilenkęs paglostyti priėjusio Vilko.

– Mes jau pavalgėm. Parvesim juos į stovyklą, – atsiliepė Jondalaras.

– Dėkui, kad juos prižiūrėjai, Lanidarai, – tarė Aila. – Labai vertinu tavo pagalbą.

– Man patinka. Pažiūrėsiu juos bet kada, – pažadėjo Lanidaras.

Jis nemelavo. Jaunuolis ne tik džiaugėsi gyvūnais, jam patiko jiems skiriamas dėmesys. Būdamas už juos atsakingas, ir pats sulaukdavo kelių jaunų smalsuolių, taip pat ir mergaičių, apsilankymo.

Atvykus Zelandonei, vasaros susirinkimo stovykloje užvirė karštligiška veikla. Pirmojo malonumo ritualuose kaip visada būta painiavos,

tačiau tikrai mažiau nei pernai, kai paaiškėjo, jog Janida laukiasi dar prieš pirmuosius ritualus. Peridalio motina ėmė prieštarauti sūnaus sąjungai su ta jauna moterimi. Motinos priešprieša nebuvo visiškai nepagrįsta, nes jos sūnus galėjo skaičiuoti tik trylika su puse metų, o Janida skaičiavo tik trylika.

Bėda buvo ne tik jų jaunystė. Nors Peridalio motina nenorėjo to pripažinti, Pirmoji neabejojo, jog ji prieštarauja dėl to, kad jaunos moterys, kurios dalijasi malonumais prieš pirmąjį ritualą, praranda statuso. Tačiau besilaukianti Janida prisidėjo statuso – keletas vyresnių vyrų mielai būtų pasiūlę jai savo židinį ir priglaudę jos vaikelį, tačiau Peridalis buvo vienintelis, su kuriuo ji dalijosi malonumais, ir ji troško tik jo. Ji taip elgėsi ne tik todėl, kad Peridalis nuolat ją spaudė, bet ir todėl, kad jį mylėjo.

Po pirmojo malonumo ritualo buvo laikas rengti pirmąsias vasaros jungtuves. Paskui netoliese žvalgai pastebėjo didelę bizonų kaimenę, ir vadai nusprendė, kad didžioji medžioklė turi vykti prieš jungtuvių apeigas. Joharanas aptarė tai su Pirmąja, ir toji sutiko apeigas atidėti.

Joharanas nekantravo į pagalbą pasitelkti ant arklių raitus Jondalarą su Aila, kad suvarytų bizonus į aptvarą, kuris buvo pastatytas žvėrims užspiesti. Iečių mėtyklės vertė atsiskleis medžiojant tuos bizonus, kurie išvengs įkalinančių spąstų. Devintojo urvo vadas nepaliovė drąsinęs žmones pažiūrėti, kaip iečių mėtykle galima sviesti ietį iš kur kas didesnio ir saugesnio atstumo. Šį įtaisą kaip ginklą rinkosi vis daugiau žmonių. Susirinkime jau plačiai pasklido žinia apie liūtų medžioklę; liūtų medžiotojai entuziastingai pasakojo istoriją apie pavojingą susidūrimą.

Ypač dėl naujo ginklo jaudinosi jaunesni medžiotojai, tačiau nerimavo gana nemažai ir vyresniųjų. Didelio entuziazmo paprastai nerodė tie, kuriems puikiai sekėsi svaidyti ietį ranka. Jie patogiai medžiojo įprastu būdu ir vėlyvame gyvenimo etape visai nenorėjo mokytis ko nors naujo. Kol medžioklė pasibaigė, kol mėsa ir odos buvo padėtos saugoti arba atidėtos tolesniam apdirbimui, pirmosios jungtuvės jau tiek vėlavo, kad atsirado niurnančiųjų dėl tokio atidėliojimo.

Bendros jungtuvių ceremonijos diena išaušo giedra ir vaiski, nuojauta ir laukimas apėmė visą stovyklą, ne tik svarbiausius šventės dalyvius. Jos laukė visi iki vieno ir ketino joje dalyvauti. Ceremonijoje visi vasaros

susirinkime esantys žmonės turėdavo balsu pritarti naujai susijungusiai porai. Jungiantis keitėsi ne tik naujų porų bei jų šeimų vardai ir ryšiai; tam tikru mastu pasikeisdavo kone visų zelandoniečių statusas, vienų daugiau, kitų mažiau, priklausomai nuo giminystės artumo.

Praėjusių metų jungtuvės Ailai buvo įtemptos. Ne tik todėl, kad jungėsi pati, bet ir dėl to, kad buvo visai neseniai atvykusi ir sulaukė tiek daug dėmesio. Ji troško patikti Jondalaro žmonėms, norėjo, kad jie ją priimtų, ir stengėsi prisitaikyti. Dauguma ją priėmė, tačiau ne visi.

Šiais metais vadai ir buvę vadai, taip pat ir zelandoniai, susėdo taip, kad galėtų aiškiai atsakyti, kai Pirmoji paklaus dalyvaujančiųjų nuomonės, tai yra patvirtinimo. Pirmoji nebuvo patenkinta kelių išsišokėlių dvejonėmis pernai, kai ji prašė patvirtinti Ailos ir Jondalaro sąjungą. Zelandonė baiminosi, kad tai taps įpročiu. Jai patikdavo, kai jos vadovaujamos apeigos vykdavo sklandžiai.

Šventės buvo laukiama su didžiuliu pasimėgavimu. Žmonės ruošė gardžiausius patiekalus, vilkosi puošniausius drabužius, tačiau jungtuvių šventė buvo džiaugsminga ne tik besijungiantiesiems. Tai buvo pati tinkamiausia proga Motinos šventei. Visi buvo skatinami pagerbti Didžiąją Motiną Žemę dalijantis jos malonumo dovana, jungiantis ir poruojantis tiek, kiek pajėgi ir su kuo tik nori, su kuo tik pasirinksi, kol į jausmus atsakoma.

Žmonės buvo raginami pagerbti Motiną, tačiau tai nebuvo privaloma. Buvo atskirti plotai tiems, kurie nenorėjo dalyvauti apeigose. Nebuvo tikimasi, kad poruosis vaikai, nors jie šokinėjo vienas ant kito mėgdžiodami suaugusiuosius ir paprastai sulaukdavo jų šypsenų. Kai kurie suaugusieji taip pat nebuvo nusiteikę mėgautis malonumais, ypač sirguliuojantys, sužeisti, atsigaunantys po nelaimingų nutikimų ar tiesiog pavargę, neseniai pagimdžiusios moterys ir tos, kurioms būdavo mėnulio laikas. Keletas zelandonių, kurie kaip tik ryžosi išbandymui tam tikrą laiką susilaikyti nuo malonumų, savo noru siūlėsi prižiūrėti mažus vaikus ir padėti kitiems.

Ta, kuri buvo Pirmoji, sėdėjo zelandonių namelyje ant kėdės. Nurijusi paskutinius gudobelių žiedų ir katžolių arbatos gurkšnius, ji paskelbė:

– Laikas.

Padavusi tuščią puodelį Ailai, atsistojo ir nuėjo link namelio galo prie nedidelio atsarginio, kiek paslėpto išėjimo, kurį iš išorės visiškai užstojo malkų pašiūrė.

Aila pauostė puodelį; tai buvo netyčinis, įprastas veiksmas. Kone taip pat nesąmoningai ji nustatė sudedamąsias gėrimo dalis ir pagalvojo, jog tikriausiai Zelandonei yra mėnulio laikas. Katžolės, augumo iki juosmens daugiametis augalas pūkuotais lapeliais su baltų, rausvų ir purpurinių žiedelių vainikėliais aplink stiebą, pasižymėjo švelniomis raminamosiomis savybėmis, galėjo palengvinti įtampą ir spazmus. Tačiau dėl gudobelių Aila nustebo. Jos išsiskyrė skoniu, gal Pirmajai patiko aromatas, tačiau taip pat tai buvo viena iš sudedamųjų dalių vaistų, kuriuos Pirmoji ruošė Martonai. Dabar Aila jau žinojo, kad vaistai, kurių Zelandonė duoda Jondalaro motinai, yra skirti širdžiai – krūtinės raumeniui, kuris pumpuoja kraują. Ji matė panašius sumedžiotų ir mėsinėjamų žvėrių raumenis. Gudobelės padėjo pumpuoti kraują stipriau ir ritmingiau. Aila padėjo puodelį ir išėjo pro pagrindinį išėjimą.

Prie namelio jos laukė Vilkas. Jis viltingai pakėlė akis į Ailą. Moteris nusišypsojo, pasitaisė nešiojimo skraistėje miegančią Jonailą ir pritūpė priešais žvėrį. Suėmusi jo galvą abiem rankom moteris pažvelgė pilkiui į akis.

– Vilke, taip džiaugiuosi, kad tave radau. Tu kasdien esi čia, tiek daug man duodi ir padedi, – kalbėjo ji, šiaušdama šiurkštų jo kailį, paskui pasilenkusi prilietė kakta žvėries kaktą. – Ar eisi su manimi į jungtuves? – Vilkas vis dar klausiamai žvelgė į moterį. – Jei nori, gali eiti, bet, man regis, jau pavargai nuo viso šito. Kodėl tau nepamedžiojus? – Aila atsistojo. – Gali sau bėgti, Vilke. Pirmyn, pamedžiok, – paragino ji, mostelėjusi ranka stovyklos ribų link.

Žvėris dar kiek į ją žiūrėjo, paskui nurisnojo sau.

Aila buvo apsirengusi tuos pačius drabužius, kuriuos vilkėjo jungdamasi su Jondalaru, savo jungtuvių apdarą, kurį gabenosi visą metų ilgumo kelionę iš mamutojų namų toli rytuose iki Jondalaro žmonių, zelandoniečių, kurių žemės driekėsi iki pat Didžiųjų Vandenų vakaruose. Jungtuvės daugumai priminė praėjusių metų įvykį. Keletas žmonių kalbėjo apie neįprastą Ailos apdarą, kai ji vėl pasirodė juo apsivilkusi. Zelandonei jis

priminė kai kurių žmonių sviestus prieštaravimus. Nors paprastai žmonės neišsakydavo visko tiesiai, Pirmoji suprato, kad protestuojama buvo pirmiausia dėl to, jog Aila – svetimšalė, maža to, svetimšalė su slėpiningais gebėjimais.

Šį kartą Aila dalyvavo greičiau kaip žiūrovė nei kaip dalyvė ir tikėjosi ramiai stebėti apeigas. Prisiminusi savo jungtuvių ceremoniją ji žinojo, kad pasižadėjusieji lūkuriuoja nedideliame namelyje, puošniai apsivilkę, nerimauja ir jaudinasi. Liudytojai ir svečiai taip pat rinkosi priekinėje žiūrovams skirto ploto dalyje, o kiti stovyklautojai būriavosi tolėliau.

Aila nuėjo link didelio ploto, kuriame visokiais tikslais rinkdavosi žmonės. Atėjusi ji sustojo ir pradėjo žvalgytis po minią, paskui atpažinusi devintojo urvo veidus patraukė prie jų. Jai ateinant keletas nusišypsojo, įskaitant Jondalarą ir Joharaną.

– Šį vakarą atrodai ypatingai gražiai, – pagyrė Jondalaras. – Nuo pernai nemačiau šitų drabužių.

Jis taip pat vilkėjo paprastą baltutėlę tuniką, puoštą tik šermuonėlių uodegomis, kurią Aila jam buvo pasiuvusi jungtuvėms. Jondalaras irgi atrodė stulbinamai.

– Šitas mamutojiškas apdaras tau pritinka, – pridūrė jo brolis. Jis tikrai taip manė, tačiau ir suprato, kokius turtus jis rodo.

Mamutojų Liūto stovyklos vado pora Nezė, ta pati moteris, kuri įtikino mamutojus įdukrinti Ailą, padovanojo Ailai tuos drabužius, tačiau juos sukurti paprašė Mamuta, šventas vyras, kuris, tiesą sakant, ir priėmė Ailą prie mamuto židinio. Iš pradžių jie buvo siuvami manant, kad Aila susijungs su Raneku, Nezės brolio Vaimezo poros sūnumi. Jaunystėje Vaimezas nukeliavo toli į pietus, susijungė su egzotiška juodaode moterimi ir po dešimties metų grįžo, pakeliui nelemtai netekęs savo poros.

Jis parsigabeno nuostabių pasakojimų, naujų titnago apdirbimo būdų ir stulbinamą vaiką ruda oda bei tankiais juodais garbanotais plaukais, kurį Nezė užaugino kaip savo. Tarp šviesiaodžių šviesiaplaukių šiauriečių giminaičių Ranekas buvo išsiskiriantis berniukas, kuris visada sukeldavo jaudulį ir sąmyšį. Jis suaugo į nepaprastai išmintingą vyrą besijuokiančiomis juodomis akimis, kuriam moterys nepajėgdavo atsispirti, ir turėjo ypatingą raižytojo talentą.

Kaip ir visus kitus, Ailą pakerėjo neįprasta Raneko odos spalva ir žavesys, tačiau ir jam daili nepažįstamoji pasirodė kerinti. Jis to neslėpė, sukeldamas tokį Jondalaro pavydą, kokį tas nė nesuvokė galįs jausti. Aukštasis šviesiaplaukis viliojančiomis mėlynomis akimis visada buvo tas, kuriam moterys negali atsispirti. Jis nežinojo, kaip suvaldyti savo emocijas, kurių anksčiau nebuvo patyręs. Aila nesuprato permainingo Jondalaro elgesio ir galiausiai pasižadėjo jungtis su Raneku, nes galvojo, kad Jondalaras jos nebemyli, o tamsiaodis raižytojas besijuokiančiomis akimis jai tikrai patiko. Liūto stovyklos žmonės per tą žiemą, kai jie gyveno pas juos, pamilo Ailą su Jondalaru ir visi gerai suprato emocinius trijų jaunų žmonių išgyvenimus.

Ypač stiprus ryšys užsimezgė tarp Ailos ir Nezės, mat atvykėlė suprato ir rūpinosi neįprastu moters įsūnytu vaiku Raidagu, kuris nesveikavo, nemokėjo kalbėti ir buvo pusiau genties. Aila gydė jo silpną širdelę ir kiek galėdama lengvino jo gyvenimą. Taip pat ji išmokė Raidagą genties ženklų kalbos. Kadangi berniukas mokėsi itin lengvai ir sparčiai, Aila suprato, jog jis turi visus genties prisiminimus. Visą Liūto stovyklą Aila išmokė pačios paprasčiausios neverbalinės kalbos formos, kad žmonės galėtų susikalbėti su berniuku. Raidagas buvo patenkintas, o Nezė tiesiog džiūgavo. Ailos meilė vaikui vis stiprėjo – viena vertus, dėl to, kad Raidagas jai priminė jos pačios sūnų, kurį teko palikti gentyje, kita vertus, dėl jo paties, nors berniukas vis tiek mirė.

Kai Aila, užuot susijungusi su Raneku, nusprendė grįžti į devintąjį Zelandonijos urvą su Jondalaru, Nezė, nors ir suprasdama, koks įskaudintas liks jos sūnėnas, jaunajai moteriai padovanojo būtent jai pasiūtą gražųjį apdarą ir prisakė vilkėti jį per jungtuves su Jondalaru. Aila gerai nesuprato, kokius turtus ir statusą liudija jungtuvių drabužis, tačiau Nezė su Mamuta, pastabiuoju senuoju dvasiniu vadu, tai žinojo puikiai. Iš Jondalaro laikysenos ir elgesio jie spėjo, kad jis kilęs iš aukšto statuso žmonių ir kad Ailai reikia kokio nors tvirto pagrindo, kad būtų jų priimta.

Nors Aila gerai nesuprato, kiek daug statuso jos jungtuvių apdaras suteikia, ji puikiai suvokė meistrystės kokybę. Kelnės ir tunika buvo pasiūtos iš elnių ir saigų odos, aukso geltonumo, kone Ailos plaukų spalvos. Iš dalies tokia odos spalva buvo dėl rūšies medžio, naudojamo šikšninti

odoms, kad jos išliktų lanksčios, iš dalies dėl raudonosios ir geltonosios ochros mišinio, kuriuo jos buvo įtrintos. Reikėjo didelių pastangų nugremžti odas, kad jos taptų tokios minkštos ir lanksčios, nebuvo palikta švelnių aksominių plaukelių, kaip paprastai išdirbant elnių odą, viskas nušveista, nublizginta įtrinant ochros mišiniu su riebalais, naudojant iš mamuto ilties pagamintą lyginimo įrankį, kol galiausiai oda tapdavo žvilgi ir blizgi, minkšta, kone atspari vandeniui.

Ilga tunika, susiūta smulkiausiais dygsneliais, krito žemyn smailėjančiu trikampiu nugaros pusėje. Priekyje žemiau šlaunų ji vėrėsi dviem taip smailėjančiomis dalimis, kad jas sujungus išeitų dar vienas žemyn smailėjantis trikampis. Ilgos kelnės buvo visiškai aptemptos, išskyrus ties kulkšnimis, kur jos krito klostėmis, arba būdavo užtraukiamos žemiau kulnų, priklausomai nuo pasirinkto apavo. Kad ir koks kokybiškas, sukirpimas buvo tik fonas. Ailos jungtuvių drabužis reto grožio ir vertės kūriniu tapo dėl puošybai skirtų pastangų.

Tunika ir kelnių apačia buvo padengtos prašmatniu geometriniu daugiausiai mamutų ilčių karoliukų raštu, kai kurie plotai jais buvo uždengti visiškai. Raštą paryškino spalvotas siuvinėjimas: žemyn nukreipti trikampiai, kurie horizontaliai formavo zigzagą, o vertikaliai piešė rombus ir ševronus, paskui plito į sudėtingas figūras, tokias kaip stačiakampės spiralės ir koncentriniai lygiagretainiai. Mamutų ilčių karoliukus paryškino ir pabrėžė gintaro karoliukai, vieni šviesesni, kiti tamsesni nei odos spalva, tačiau tokio paties atspalvio. Daugiau nei penki tūkstančiai karoliukų, pagamintų iš mamutų ilčių, buvo prisiūti prie drabužio; kiekvieną karoliuką teko atrėžti nuo ilties, pragręžti ir nugludinti rankomis.

Tunikai ties juosmeniu sujuosti buvo skirta panašiais geometriniais raštais austa juosta. Ir siuvinėjimai, ir diržas buvo iš pluoštų, kurių natūralios spalvos nereikėjo papildomai keisti dažais: tamsiai raudonos gauruotųjų mamutų vilnos, šviesios dramblio kaulo spalvos muflonų vilnos, rudos avijaučių pavilnės ir tamsių raudonai rudų gauruotųjų raganosių kailio plaukų. Šie pluoštai buvo vertinami ne tik dėl jų spalvos; jie visi buvo tų gyvūnų, kuriuos sunku ir pavojinga medžioti. Kiekvienos drabužio smulkmenos meistrystė buvo tobula; supratingi zelandoniečiai suvokė, kad kažkas surinko puikiausių medžiagų ir subūrė kuo nagingiausius ir labiausiai patyrusius žmones, kad tokį apdarą pasiūtų.

Kai Jondalaro motina maždaug prieš metus pirmą kartą jį pamatė, aiškiai suprato: kad ir kas liepė pasiūti šitą drabužį, jis nusipelno didelės pagarbos ir užima labai aukštą padėtį bendruomenėje. Buvo aišku, kad reikėjo įdėti labai daug laiko ir pastangų, tačiau apdaras buvo atiduotas išeinančiai Ailai. Bendruomenei neliko jokios naudos iš apdarui pasiūti įdėto darbo. Aila sakė, kad ją įdukrino senas dvasininkas, kurį ji vadino Mamuta. Akivaizdu, kad tas vyras pasižymėjo milžiniška galia ir prestižu, be to, buvo pasiturintis, kad įstengė atiduoti vestuvių apdarą ir jo atstovaujamą vertę. Niekas to nesuprato geriau už Martoną.

Dėl to Aila atsigabeno savo nuotakos kainą, kuri suteikė jai statuso, reikalingo įnešti į ryšį, kad jungtuvės nesumenkintų Jondalaro ir jo giminaičių padėties. Martona užsibrėžė užsiminti apie tai Prolevai, kuri, ji žinojo, pasakys tai savo vyrui Joharanui, Martonos vyriausiajam sūnui, devintojo urvo vadui. Joharanas džiaugėsi proga vėl pamatyti tą vertingą turtą dabar, kai visiškai suvokė jo vertę. Jis suprato, kad tinkamai rūpinantis – o jis neabejojo, kad taip ir bus, – apdaras tarnaus ilgai. Ochra, naudojama odai blizginti, buvo skirta ne tik dažyti ir drėgmei atstumti, ji padėjo apsaugoti odą, kad jai nepakenktų vabzdžiai ir jų kiaušinėliai. Tikėtina, kad apdaras pasitarnaus Ailos vaikams, gal ir jų vaikams, o kai oda visiškai suirs, gintaro ir mamutų ilčių karoliukus dar galės naudoti kartų kartos.

Joharanas suprato mamutų ilčių karoliukų vertę. Pastaruoju metu jam kaip tik pasitaikė proga šiek tiek jų išmainyti sau, bet daugiausiai – savo porai. Prisiminęs sunkias derybas jis visai kitaip vertino turtingą ir prašmatnų Ailos drabužį. Apsidairęs aplinkui jis pastebėjo, kad dauguma žmonių vogčiomis ją stebi.

Praėjusiais metais, kai Aila apsivilko apdarą jungtuvėms, viskas, kas su ja susiję, buvo keista ir neįprasta, įskaitant ir pačią moterį. Pamažu žmonės priprato prie svetimšalės kalbėsenos manieros ir jos klausančių gyvūnų. Į ją buvo žvelgiama kaip į zelandonių narę, todėl jos keistumas atrodė normalesnis, jei kurį nors zelandonį apskritai galima laikyti normaliu. Tačiau dėl apdaro ji vėl išsiskyrė iš minios, žmonės prisiminė jos svetimšališkas šaknis, tačiau taip pat turtą ir statusą, kurį ji atsigabeno.

Tarp šitaip ją stebinčiųjų buvo ir Marona su Vilope.

– Žiūrėk, kaip ji puikuojasi tuo apdaru, – kupinomis pavydo akimis iškošė pusseserei Marona. Pati būtų su didžiausiu malonumu tokiu apsirengusi. – Žinai, Vilope, šitie jungtuvių drabužiai turėjo būti mano. Jondalaras man pasižadėjo. Jis turėjo grįžti ir jungtis su manimi, padovanoti šitą apdarą man, – ji patylėjo. – Vis tiek jos klubai per platūs, – su panieka sviedė Marona.

Ailai drauge su kitais skinantis kelią į plotą, kurį devintasis urvas buvo užsiėmęs šventėms stebėti, ir Jondalaras, ir jo brolis pastebėjo Maroną. Ji stebeilijo į Ailą kupina tokios pagiežos, kad Joharanui pasidarė baisu dėl Ailos. Jis dirstelėjo į Jondalarą, kuris taip pat matė neapykantos kupiną Maronos žvilgsnį, ir broliai supratingai susižvalgė.

Joharanas priėjo arčiau Jondalaro.

– Žinai, jei tik pasitaikys proga, ji kurią dieną pridarys Ailai rūpesčių, – broliui sušnabždėjo vadas.

– Manau, tu neapsirinki. Bijau, kad tai mano kaltė, – pripažino Jondalaras. – Marona mano, kad aš jai pasižadėjau. Nepasižadėjau, tačiau suprantu, kodėl ji gali taip galvoti.

– Tai ne tavo kaltė, Jondalarai. Žmonės turi teisę rinktis, – atsiliepė Joharanas. – Tavęs ilgai nebuvo. Ji neturi jokių teisių į tave, neturėtų puoselėti jokių lūkesčių. Šiaip ar taip, kol tavęs nebuvo, ji susijungė ir išsiskyrė. Tu pasirinkai geriau, ir ji tai supranta. Ji tik negali susitaikyti, kad parsivedei tokią, kuri gali pasiūlyti daugiau. Štai kodėl ji vieną dieną pridarys bėdos.

– Gal ir taip, – nesiginčijo Jondalaras, nors nelabai norėjo tuo tikėti. Jis nenorėjo Maronos kaltinti pirma laiko.

Apeigoms prasidėjus broliai įsitraukė į veiksmą ir mintys apie pavyduolę buvo pamirštos. Jie nepastebėjo dar vienų Ailą stebinčių akių – jų pusbrolio Brukevalio. Pastarąjį žavėjo, kaip Aila atsilaikė prieš pašaipų urvo juoką, kai Marona pirmąją dieną suktybe įkalbėjo ją apsivilkti nederamą apdarą. Kai tą vakarą jie susitiko, Aila atpažino genties žvilgsnį ir greta Brukevalio pasijuto jaukiai. Ji elgėsi su juo lengvai ir draugiškai, prie ko vyras nebuvo pratęs, ypač to nesitikėjo iš gražios moters.

Paskui, kai Čerezalas, atvykėlis iš tolimo Zelandonijos urvo, pradėjo iš jo šaipytis, pašaipiai vadinti plokščiagalviu, Brukevalis įtūžo. Kiek

jis prisimena, šitaip jį erzino kiti urvo vaikai, o Čerezalas, akivaizdu, tai suuodė. Taip pat jis buvo girdėjęs, kad susilaukti keistai atrodančio urvo vado pusbrolio reakcijos galima svaidant užuominas apie jo motiną. Brukevalis nepažinojo savo motinos, ji mirė netrukus po jo gimimo, tačiau dėl tos priežasties tik dar labiau ją idealizavo. Ji nebuvo viena iš tų gyvulių! Negalėjo būti, taip pat ir jis!

Nors žinojo, kad Aila yra Jondalaro moteris, ir suprato, kad nieku gyvu nepaverš jos iš aukšto, dailaus pusbrolio, mintyse, matydamas ją stovinčią visų pajuokai ir nepasiduodančią, ja susižavėjo. Jam tai buvo meilė iš pirmo žvilgsnio. Nors Jondalaras visada su juo gerai elgėsi ir niekada nesidėdavo prie tų, kurie Brukevalį erzino, tą akimirką Brukevalis Jondalaro nekentė, o Ailą niekino už tai, kad negalėjo jos turėti.

Visos nuoskaudos, kurias Brukevalis patyrė gyvenime, kartu su bjauriomis užuominomis jaunuolio, mėginusio paveržti iš jo Ailos dėmesį, sukėlė nevaldomo pykčio protrūkį. Po to jis pastebėjo, kad Aila, regis, atitolo ir nebebendrauja su juo artimai ir lengvai.

Jondalaras neužsiminė Brukevaliui, kodėl po pykčio protrūkio pasikeitė Ailos jausmai, tačiau ji savo porai papasakojo, kad įpykęs Brukevalis pernelyg priminė jai Braudą, genties vado sūnų. Braudas nekentė Ailos nuo pat pradžių, sukėlė jai daug kančių ir širdies skausmo. Ji išmoko nekęsti Braudo taip pat, kaip ir jis jos nekentė, ir pagrįstai jo bijojo. Tai jis galiausiai privertė ją palikti gentį, o kartu ir savo sūnų.

Brukevalis prisiminė malonią šilumą, kurią pajuto jiems vos susipažinus, ir kai tik galėdavo, stebėjo Ailą iš toli. Kuo daugiau stebėjo, tuo aistringiau mylėjo. Matydamas, kaip Aila su Jondalaru bendrauja, Brukevalis įsivaizdavo save pusbrolio vietoje. Jis netgi sekdavo iš paskos porai einant į kokią nuošalią vietą dalytis malonumais, o kai pamatė Jondalarą ragaujant jos pieno, troško to paties.

Tačiau jis Ailos vengė baimindamasis, kad ji vėl nepavadintų jo plokščiagalviu, tikriau, tuo žodžiu, kuriuo ji juos vadina. Vien tik tas vardas, plokščiagalvis, augant kėlė jam tiek skausmo, kad jis nė jo garso negalėjo ištverti. Brukevalis suprato, kad Aila negalvoja apie juos taip, kaip dauguma žmonių, tačiau tai viską tik pablogino. Ji kartais kalbėjo apie juos švelniai, jausmingai, netgi su meile. O jis jų nekentė. Brukevalio jausmai Ailai buvo prieštaringi – jis vienu metu ją ir mylėjo, ir nekentė.

Apeiginė jungtuvių dalis truko ilgai. Tai buvo vienas iš tų nedaugelio kartų, kai vardijami visi abiejų pasižadėjusiųjų vardai ir ryšiai. Jungtuvės buvo patvirtinamos garsiai pritariant besijungiančiųjų urvų nariams, o paskui visiems susirinkusiems zelandoniečiams. Galiausiai jaunuoliai būdavo fiziškai sujungiami dirželiu ar virvele, apvyniojant dešinį moters ir kairį vyro riešą, nors galėjo būti ir priešingai. Kartais būdavo apvyniojami abiejų kairieji arba abiejų dešinieji riešai. Sumezgus virvę, pora šitaip ir likdavo visą vakaro šventę.

Žmonės visada šypsodavosi dėl neišvengiamų ką tik susijungusių jaunuolių klupčiojimų ir daužymosi. Nors būdavo linksma, dauguma juos stebėjo atidžiai, kad pamatytų, kaip jie elgiasi, kaip greitai mokosi prisitaikyti vienas prie kito. Tai buvo pirmasis išbandymas ryšio, kuriam du žmonės ką tik pasiryžo, tad vyresnieji pašnabždomis vienas kitam išsakydavo savo nuomones apie tai, kokios sąjungos bus ir kiek laiko truks, remdamiesi tuo, kaip greitai poros apsiprasdavo su fiziniais apribojimais. Dauguma paprasčiausiai nusišypsodavo ar nusijuokdavo ir stengėsi kažkaip susidoroti, kol vėliau, likę vieni, galės atnarplioti, tik jokiu būdu ne perkirsti, mazgą.

Kad ir kaip būdavo sudėtinga poroms, gerokai sunkiau būdavo tiems, kurie apsispręsdavo trigubai arba, gerokai rečiau, netgi keturgubai sąjungai, tačiau tai buvo laikoma priimtina, nes tokiuose santykiuose reikės dar labiau prisitaikyti, kad pavyktų drauge gyventi. Kiekvienas asmuo turėjo turėti bent vieną laisvą ranką, tad paprastai didesnių sąjungų narių būdavo surišamos kairiosios rankos. Eiti iš vietos į vietą, gaminti maistą ir valgyti, netgi šlapintis ir tuštintis – dėl visko reikėjo derintis ir surištiesiems dviese, ir trise, ir keturiese. Kartais žmogus neištverdavo suvaržymų, suirzdavo, imdavo pykti, o tai niekada nepadėdavo sąjungai. Retai, tačiau pasitaikydavo, kad mazgas būdavo perkertamas ir santykiai nutrūkdavo nė neprasidėję. Perkirstas mazgas visada reikšdavo sąjungos pabaigą, lygiai kaip surištas mazgas simbolizavo jos pradžią.

10

Jungtuvės paprastai prasidėdavo popietę arba ankstyvą pavakarę, kad liktų pakankamai laiko švęsti, kol visiškai sutems. Giedama arba deklamuojama Motinos giesme visada baigdavosi oficialios jungtuvių apeigos, po to žmonės puotaudavo ir užsiimdavo kitokia šventine veikla.

Aila su Jondalaru stebėjo visas oficialias apeigas. Nors dar nepasibaigus jungtuvėms Ailai tapo nuobodu, ji nieku gyvu nebūtų to pripažinusi. Moteris visą popietę stebėjo judančią minią ir suprato, kad ji ne vienintelė pavargo nuo ilgo vardų ir ryšių vardijimo, ritualinių žodžių kartojimo, tačiau žinojo, kokios svarbios šios apeigos kiekvienai porai ar sąjungai bei jų artimiausiems giminaičiams; dalis ceremonijos buvo visų dalyvaujančių zelandoniečių palaikymas. Be to, buvo tikimasi, kad visi zelandoniai liks iki pabaigos, o ji dabar zelandonės mokinė.

Aila jau buvo suskaičiavusi aštuoniolika atskirų apeigų, kai pamatė, kad Pirmoji renka visus į būrį. Jai buvo pasakyta, kad sąjungų bus dvidešimt ar daugiau, tačiau ne visi pasižadėjimai atrodė tvirti. Galėjo būti daugybė priežasčių, kodėl nedalyvaujama oficialioje jungtuvių ceremonijoje, ypač pirmose sezono jungtuvėse, nuo poros abejonių dėl įsipareigojimo iki svarbaus giminaičio vėlavimo. Sezonui besibaigiant visada rengiamos kitos jungtuvės, skirtos galutinai apsisprendusiesiems, vėlai pasirodžiusiems giminaičiams, neišpildytiems susitarimams ar naujiems vasaros sužadėtiniams.

Aila pati sau nusišypsojo, kai išgirdo Pirmąją sodriu balsu užgiedančią pirmąsias Motinos giesmės eilutes:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Aila pamėgo Motinos legendą vos pirmą kartą ją išgirdusi, tačiau ypač jai patiko tos, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, giedama giesmė. Įsitraukė kiti zelandoniečiai, vieni giedojo, kiti deklamavo. Savitos darnos suteikė fleitos, o zelandoniai maloniai papildė instrumentų garsus monotoniškai niūniuodami.

Aila girdėjo giedant greta stovintį Jondalarą. Jo balsas buvo stiprus, grynas. Nors jis dainuodavo retai, bet užtraukdavo kartu su kitais žmonėmis. Aila, priešingai, negalėjo išlaikyti melodijos; ji taip ir neišmoko to daryti, atrodė, kad neturi įgimto polinkio dainuoti. Geriausia, ką gebėjo, – tai monotoniškai pritarti, tačiau žodžius ji įsiminė, todėl itin jausmingai juos deklamavo. Ji ypač tapatinosi su ta dalimi, kurioje kalbama apie Didžiosios Motinos Žemės sūnų: „Motinos džiaugsmas didis. Berniukas, skaisčiai spindintis“, ir kaip jis prarandamas. Ašaros pasirodė jai akyse išgirdus šiuos žodžius:

Kentėjo Motina Didžioji sopančia širdim,
Kad teko vėlei išsiskirti su viltim.
Pražuvusio vaiko skaudžiai ilgėjosi,
Todėl viduje vėl gyvybės jėgas ji pasėjo.
Ji nesitaikstė su neviltim. Su vaiko netektim.

Paskui prasidėjo ta dalis, kur Motina gimdo visus gyvūnus, taip pat savo vaikus, ir pagimdo pirmuosius vyrą ir moterį:

Pagimdžiusi vyrą ir moterį Motinos meilė
Atidavė jiems kaip namus visą žemę.
Vandenis, sausumą, visus savo kūrinius,
Kad naudotų, bet saugotų, puoselėtų, ką turi.
Tai buvo namai gyventi. Ne išnaudoti ir ne pavergti.

Padovanojusi savo vaikams galimybę išlikti
Motina nusprendė juos dar vienu džiaugsmu ištikti.
Ji įteikė jiems dovaną gėriu dalytis
Ir susiliejant malonumą Motinos garbei patirti.
Nuostabi dovana. Motina pagerbiama.

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta, Motinos valia
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Šitos dalies visi laukė. Tai reiškė, kad visi oficialumai pasibaigė, laikas puotai ir kitoms linksmybėms.

Žmonės šmirinėjo aplinkui laukdami, kol bus patiektas maistas. Jonaila, kuri, kol Aila ramiai sėdėjo, patenkinta miegojo, pradėjo rangytis, kai visi įsitraukė į Motinos giesmę. Ailai atsistojus ir pradėjus vaikštinėti, mažylė pabudo. Motina išėmė ją iš skraistės ir palaikė virš žemės, kad mažylė nusišlapintų. Jonaila greitai suprato, kad kuo greičiau jai tai pavyks, tuo greičiau ji vėl bus priglausta prie šilto motinos kūno.

– Leisk man ją paimti, – siekė vaikelio Jondalaras. Mergaitė nusišypsojo vyrui, kuris irgi pražydo šypsena.

– Susuk ją į antklodėlę, – patarė Aila, tiesdama vyrui minkštą tauriojo elnio kailį, kurį naudojo mažylei nešioti. – Jau vėsu, o ji sukaitusi po miegelio.

Aila su Jondalaru nuėjo link trečiojo urvo stovyklos. Trečiasis urvas buvo praplėtęs savo erdvę, kad padarytų vietos kaimyniniam urvui pagrindinėje vasaros susirinkimo teritorijoje. Devintasis urvas susirentė porą pastogių savo reikmėms, tačiau vis tiek tą vietą vadino trečiojo urvo stovykla. Jie taip pat buvo linkę dalytis maistu ir kartu valgyti, tačiau jungtuvių puota visada ruošiama visiems susirinkusiems urvams ir valgoma bendrai.

Pora prisijungė prie kitų Jondalaro šeimos narių ir draugų, kurie nešė maistą į erdvų pagrindinės stovyklos plotą greta zelandonių namelio.

Kaip paprastai, viską parengė Proleva: suskirstė užduotis ir paskyrė atskirus už kiekvieną darbą atsakingus asmenis. Iš visų pusių ėjo žmonės, didžiosios puotos patiekalais nešini. Kiekviena stovykla sugalvojo ir ištobulino savitus būdus, kaip virti ir gaminti daugybę įvairių toje teritorijoje randamų maisto produktų.

Vešlios pievos ir galeriniai miškai palei upes gausiai tiekė pašaro įvairiausiems žolėdžiams ir atrajotojams, įskaitant taurus, bizonus, arklius, mamutus, gauruotuosius raganosius, didžiuosius elnius, šiaurės elnius, tauriuosius elnius ir kelių kitų rūšių elnius. Kai kurie gyvūnai, kurie vėlesniu metu pasitraukdavo į kalnus, tam tikrą metų laiką ganydavosi vėsiose lygumose, pavyzdžiui, laukinės ožkos, muflonais vadinamos laukinės avys ir gemzės, į ožkas panašios antilopės. Avis primenančios antilopės, saigos kiaurus metus gyveno stepėse, šalčiausiu žiemos metu pasirodydavo avijaučiai. Taip pat knibždėjo mažų žvėrelių, paprastai gaudomų spąstais, ir paukščių, dažniausiai numušamų akmenimis arba svaidymo lazdelėmis, įskaitant Ailos taip mėgstamas žvyres.

Buvo galima rasti įvairių daržovių, taip pat ir šaknų, pavyzdžiui, laukinių morkų, švendrų ūglių, kvapių svogūnų, pikantiškų nedidukių kmynuočių, kelių skirtingų rūšių krakmolingų šviesiai rudų šaknų, žemės riešutų, kurie buvo renkami kasimo lazdelėmis, paskui valgomi žali, virti arba džiovinti. Usnių stiebeliai, skinami paėmus už žydinčių galvučių, kad prieš pjaunant būtų galima nuskusti aštrius dyglius, patys skaniausi būdavo lengvai apvirti. Varnalėšų stiebų netekdavo ypatingai apdirbti, tačiau kasti juos reikėjo jaunus. Žali baltųjų balandų lapeliai kuo puikiausiai tiko kramsnoti; geliančios dilgėlės buvo dar skanesnės, tačiau jas reikėjo skinti suėmus dideliais kitų augalų lapais, kad apsaugotum rankas nuo dilginimo.

Buvo gausu riešutų ir vaisių, ypač uogų. Iš jų ruošiamos įvairiausios arbatos karštu vandeniu užplikant lapelius, stiebelius ar žiedus arba paprasčiausiai leidžiant jiems kurį laiką pritraukti saulėje – paprastai to pakakdavo, kad išeitų pageidaujamo skonio ir savybių užpilas. Tačiau užplikyti augalų paprastai nepakakdavo norint išgauti kvapus ir natūralias sudėtines dalis iš kietų augalinių medžiagų; žieves, sėklas ir šaknis tekdavo pavirinti, kad gautum tinkamą nuovirą.

Buvo ir kitokių gėrimų, pavyzdžiui, vaisių sulčių, įskaitant ir raugintas. Medžių, ypač beržų, sula būdavo virinama, kad taptų saldesnė, o paskui rauginama. Grūdai ir, žinoma, medus taip pat galėjo būti verčiami svaigiaisiais gėrimais. Martona per šventę pasiūlė, nors nedaug, savojo vaisių vyno, Laramaras – šiek tiek barmos, o dar keletas žmonių atnešė paragauti kitokių rūšių įvairaus stiprumo gėrimų. Dauguma žmonių atsinešė savo indus ir rykus valgyti, nors buvo padėta ir atsarginių medžio ir kaulo lėkščių bei raižytų arba tankiai pintų dubenėlių ir puodelių.

Aila su Jondalaru vaikštinėjo sveikindami draugus, ragaudami atskirų urvų siūlomų patiekalų bei gėrimų. Dažnai dėmesio centre atsidurdavo Jonaila. Ne vienas smalsavo pamatyti, ar atvykėlė, užaugusi su plokščiagalviais, kuriuos kai kurie vis dar laikė gyvuliais, pagimdė normalų vaiką. Draugai ir giminaičiai džiaugėsi matydami, kad tai laiminga, sveika ir labai daili maža mergaitė švelniais, kone baltais lengvai besigarbanojančiais plaukais. Visi akimirksniu suprasdavo, kad Jondalaro dvasią Didžioji Motina pasirinko sumaišyti su Ailos, kad sukurtų jos dukterį; Jonaila turėjo tokias pat ypatingai gyvas mėlynas akis kaip tėvo.

Jie praėjo grupę žmonių, kurie buvo įsirengę stovyklą didžiosios bendros teritorijos pakraštyje. Ailai pasidingojo, kad keletą iš jų atpažįsta.

– Jondalarai, ar tie žmonės – keliaujantys pasakotojai? – pasiteiravo ji. – Nežinojau, kad jie atėjo į mūsų vasaros susirinkimą.

– Ir aš nežinojau. Eikim, pasisveikinkim su jais.

Abu nuskubėjo į stovyklą.

– Galijadali, kaip malonu tave matyti, – prisiartinęs šūktelėjo Jondalaras.

Vyras atsisuko ir nusišypsojo.

– Jondalarai! Aila! – tarė jis eidamas artyn ištiestomis rankomis.

Jis sugriebė Jondalaro plaštakas.

– Didžiosios Motinos Žemės vardu, sveikinu tave, – tarė Galijadalis.

Vyras beveik prilygo ūgiu Jondalarui, buvo kiek vyresnis ir kone toks pat tamsus kaip zelandonietis šviesus. Jondalaro plaukai buvo šviesiai geltoni, Galijadalio – tamsiai rudi, tačiau su šviesesnėmis sruogomis ir kiek išretėję viršugalvyje. Jo mėlynos akys nebuvo tokios sukrečiamos kaip Jondalaro, tačiau dėl kontrasto su tamsesne odos spalva buvo itin pastebi-

mos. „Jo oda ne tokia ruda kaip Raneko, – galvojo Aila. – Panašiau, kad jis daug laiko būna saulėje. Nemanau, kad jo oda žiemą labai pašviesėtų."

– Doni vardu, sveikiname jus mūsų vasaros susirinkime, Galijadali, sveikiname visą jūsų keliaujantį urvą, – atsakė Jondalaras. – Nežinojau, kad ateisit. Ar seniai jūs čia?

– Atkeliavom prieš vidudienį, tačiau prieš įrengdami stovyklą dar pavalgėme su antruoju urvu. Vado pora yra tolima mano pusseserė. Net nežinojau, kad ji pagimdė dvynius.

– Esi Beladoros giminaitis? Mudu su Kimeranu – bendraamžiai, kartu patyrėme vyrystės apeigas, – paaiškino Jondalaras. – Buvau pats aukščiausias ir iš visų išsiskyriau, kol pasirodė Kimeranas. Taip apsidžiaugiau jį pamatęs.

– Suprantu, kaip jauteisi, o tu dar aukštesnis už mane, – Galijadalis atkreipė dėmesį į Ailą. – Sveikinu tave, – tarė jis, imdamas jos ištiestas rankas. – O kas šita daili mažytė? – pasiteiravo svečias, šypsodamasis kūdikiui.

– Čia Jonaila, – atsakė Aila.

– Jon-Aila! Tavo dukteriai su jo akimis tai tinkamas vardas, – pasidžiaugė Galijadalis. – Viliuosi, šįvakar ateisi. Tau paruošiau ypatingą pasakojimą.

– Man? – nusistebėjo Aila.

– Taip. Apie moterį, kuri geba ypatingai apsieiti su gyvūnais. Kur tik keliavau, šitas pasakojimas buvo labai mėgstamas, – šypsodamasis pridūrė vyras.

– Pažįsti tokią moterį, kuri supranta gyvūnus? Norėčiau su ja susipažinti, – apsidžiaugė Aila.

– Tu ją jau ir taip pažįsti.

– Tačiau vienintelis toks man žinomas žmogus esu aš, – atsakė Aila, paskui išraudo supratusi, apie ką kalba Galijadalis.

– Žinoma! Negalėjau praleisti tokio puikaus pasakojimo, tačiau neišduodu niekam tavo vardo ir dar šį tą pakeičiau. Daug žmonių kamantinėja, ar tas pasakojimas apie tave, tačiau taip ir neatsakau. Taip įdomiau. Papasakosiu šią istorija, kai susirinks didelė minia. Ateikit paklausyt.

– O, ateisim, – pažadėjo Jondalaras. Jis stebėjo Ailą ir iš jos išraiškos matė, kad ji ne itin džiaugiasi tuo, jog pasakotojas kurpia istorijas ir apie

ją pasakoja visiems urvams. Jondalaras pažinojo daug žmonių, kuriems toks dėmesys būtų patikęs, tačiau nemanė, kad patinka Ailai. Ji ir taip sulaukė daugiau dėmesio nei norėjo, tačiau Galijadalio jis negalėjo kaltinti. Jis buvo pasakotojas, o Ailos istorija – puiki.

– Ten pasakojama ir apie tave, Jondalarai. Negalėjau tavęs nepaminėti, – pasakė pasakotojas mirktelėjęs. – Tai tu buvai kelionėje penkerius metus ir ją parsivedei.

Jondalaras krūptelėjo tai išgirdęs; ne pirmą kartą apie jį pasakojamos istorijos, ir jos ne visada tokios, kokios jis būtų norėjęs, kad sklistų. Tačiau geriausia buvo nesiskųsti, niekaip neišpūsti šito reikalo; tai tik prisidėtų prie istorijos. Pasakotojai mėgo porinti istorijas apie žinomus asmenis, o žmonėms patiko jų klausytis. Kartais jie vartodavo tikruosius vardus, o kartais, ypač jei norėdavo istoriją padaryti reikšmingesnę, pagražinti, išsigalvodavo herojaus vardą, kad klausytojai spėliotų, suktų galvas, apie ką kalbama. Jondalaras užaugo girdėdamas tokius pasakojimus ir juos mėgo, tačiau labiau jam patiko senolių legendos ir pasakojimai apie Zelandonijos praeitį. Daug kartų jis girdėjo pasakojant apie jo motiną, kai ji buvo devintojo urvo vadė, o didžioji Martonos ir Dalanaro meilės istorija buvo tiek kartų persakyta, kad tapo kone legenda.

Aila su Jondalaru dar truputį su juo šnektelėjo, paskui patraukė link trečiojo urvo stovyklos, pakeliui vis stabteldami persimesti žodžiu su pažįstamais. Vakaras gilėjo, darėsi vis tamsiau. Aila trumpam sustojo ir apsižvalgė. Mėnulis buvo jaunas, tad be jo žėrinčios šviesos žvaigždės užpildė naktinį dangų baimingą pagarbą keliančia gausa.

– Dangus toks... kupinas... Nežinau tinkamo žodžio, – tarė Aila ir pajuto kirbant nerimą. – Gražu, tačiau daug daugiau. Jaučiuosi maža, bet kažkodėl dėl to man gera. Tai didingiau už mus, didingiau už visa kita.

– Kai žvaigždės tokios ryškios, vaizdas kvapą gniaužia, – pritarė Jondalaras.

Nors žvaigždės neskleidė tiek šviesos, kiek būtų liejusi mėnesiena, jos apšvietė pakankamai, kad matytum kelią. Tačiau žvaigždžių gausybė nebuvo vienintelės šviesos. Visose stovyklose liepsnojo didžiuliai laužai, palei takus tarp stovyklų buvo susmeigti deglai, išdėliotos lempelės.

Atėję į trečiojo urvo stovyklą Aila su Jondalaru čia rado Prolevą su jos seserimi Levela bei jų motiną Velimą. Visi pasisveikino.

– Negaliu patikėti, kaip stipriai Jonaila ūgtelėjo vos per kelis mėnesius, – pastebėjo Levela. – Ji tokia graži. Jondalaro akys, tačiau panaši į tave, Aila.

Aila nusišypsojo dėl pagyrų kūdikiui, bet nesutiko su pasakytąja apie ją pačią.

– Man regis, ji atrodo kaip Martona, ne kaip aš. Aš nesu graži.

– Tu nenutuoki, kaip atrodai, Aila, – įsiterpė Jondalaras. – Niekada nežiūrėjai į nublizgintą veidrodį nei į nejudantį vandenį. Tu esi graži.

Aila pakeitė temą.

– Tu jau tikrai išsipūtusi, Levela, – pastebėjo ji. – Kaip jautiesi?

– Kai baigėsi rytinis pykinimas, jaučiuosi gerai, – atsakė Levela. – Energinga ir stipri. Nors pastaruoju metu greitai pavargstu. Norisi ilgai miegoti ir dienomis nusnūsti, o kartais, jei ilgėliau pastoviu, nugarą skauda.

– Skamba neblogai, kad ir kaip sakytum, – nusišypsojo dukteriai Velima. – Būtent taip ir turėtum jaustis.

– Mes paruošėme vietą, kur pasirūpinsime vaikais, kad jų mamos ir poros galėtų eiti į Motinos šventę ir pailsėti, – paaiškino Proleva. – Jei norit, galite palikti Jonailą. Šventėje žmonės šoks ir dainuos, bet buvo ir per daug įkaušusių dar prieš man išeinant.

– Ar žinojot, kad atėjo keliaujantys pasakotojai? – paklausė Jondalaras.

– Girdėjau, kad jie turi pasirodyti. Bet nežinojau, kad jau atvyko, – atsakė Proleva.

– Kalbėjomės su Galijadaliu. Jis sakė norįs, kad ateitume pasiklausyti. Turi pasakojimą apie Ailą, – paaiškino Jondalaras. – Manau, tai bus menkai pakeistas pasakojimas apie ją. Tikriausiai turėtume nueiti ir jį išgirsti, kad žinotume, ką žmonės rytoj kalbės.

– Ar tu eisi, Proleva? – pasiteiravo Aila, kai moteris paguldė savo miegantį kūdikį.

– Puota didelė, daug dienų prie jos darbavausi, – atsakė Proleva. – Manau, verčiau pabūsiu čia ir su keliomis moterimis pasaugosiu mažuosius. Labiau pailsėsiu. Jau atbuvau savo Motinos šventes.

– Gal ir aš turėčiau likti saugoti vaikų, – pasisiūlė Aila.

– Ne. Tu turėtum eiti. Motinos šventės tau vis dar naujiena, reikia prie jų priprasti, ypač jei mokaisi tapti zelandone. Štai, duok man savo mažylę. Jau dienų dienas jos neniurkiau, – tarė Proleva.

– Pirmiau pamaitinsiu, – pasakė Aila. – Jaučiuosi pilna ir apsunkusi.

– Levela, tu taip pat turėtum eiti, ypač jei pasakotojai atėjo. Ir tu, mama, – paragino Proleva.

– Pasakotojai čia ne vieną dieną viešės. Galėsiu juos vėliau išgirsti, o savo dalį Motinos švenčių ir aš atbuvau. Tu buvai tokia užimta, neturėjom laiko pasibūti kartu. Geriau pasiliksiu čia su tavimi, – pasisiūlė Velima. – Tačiau tu, Levela, turėtum eiti.

– Nė nežinau. Jondekamas jau ten, pažadėjau, kad šventėje susitiksim. Bet jaučiuosi pavargusi. Gal nueisiu tik trumpam, pasakotojų pasiklausyti, – atsiliepė toji.

– Ir Joharanas jau ten, jam beveik priklauso dalyvauti, vien tam, kad užmestų akį į kelis jaunuolius. Viliuosi, jis ras laiko ir pats pasilinksminti. Pasakyk jam apie pasakotojus, Jondalarai. Jis visada mėgo jų klausytis.

– Perduosiu, jei pavyks jį surasti, – atsakė Jondalaras.

Jam buvo smalsu, ar Proleva neina į šventę dėl to, kad suteiktų savo porai laisvės pasimėgauti Motinos švente. Nors visi suprato, kad gali pasirinkti kitą partnerį negu savo porą, jis žinojo, kad kai kuriems žmonėms nebūtinai norisi stebėti, kaip jo pora meilinasi kam kitam. Žinojo, kad jis to nemėgsta. Jam būtų labai sunku matyti Ailą nueinančią su kitu vyru. Keli vyrai jau parodė susidomėjimą ja, pavyzdžiui, dvidešimt šeštojo urvo zelandonis arba netgi pasakotojas Galijadalis. Jondalaras žinojo, kad pavydui nepritariama, tačiau negalėjo sutureti savo jausmų. Jis tik vylėsi, kad pavyks juos nuslėpti.

Grįžusi į didįjį susirinkimo plotą Levela greitai pastebėjo Jondekamą ir nuskubėjo prie jo, tačiau Aila trumpam stabtelėjo pakraštyje pasidairyti. Kone visi, kurie ruošėsi dalyvauti šiame vasaros susirinkime, buvo atvykę, o ji vis dar ne itin maloniai jautėsi, kai vienoje vietoje susirinkdavo tiek daug žmonių. Jai reikėdavo apsiprasti. Jondalaras tai suprato ir lūkuriavo kartu.

Iš pirmo žvilgsnio didžiulė erdvė atrodė užpildyta neapmatomos beformės minios, siūruojančios verpetais kaip didžiulė sūkuringa upė.

Atidžiau įsižiūrėjusi Aila pradėjo pastebėti, kad minia susitelkusi į kelias grupes, paprastai aplink didįjį laužą arba netoli jo. Vienoje pusėje, arčiau pakraščio, netoli pasakotojų stovyklos, didelė minia buvo apspitusi tris ar keturis žmones, kurie gyvai gestikuliuodami kalbėjo ant pakylą primenančio rentinio, pastatyto iš medžio ir žaliaminės odos, kad kiek iškiltų virš minios ir kalbėtojai būtų geriau matomi. Arčiausiai pakylos esantieji buvo susėdę ant žemės arba arčiau atitemptų rąstų ir akmenų. Kone tiesiai priešais, kitapus susirinkimo aikštės, žmonės šoko ir dainavo pritariant fleitoms, būgnams ir kitiems mušamiesiems muzikos instrumentams. Ailą viliojo ir vieni, ir kiti sambūriai, tad ji bandė apsispręsti, kur norėtų patraukti pirmiausia.

Kitame plote žmonės lošė įvairius lošimus kauliukais ir naudodamiesi kitomis priemonėmis, netoliese galėjai įsipilti mėgstamų gėrimų. Ji pastebėjo, kaip Laramaras, suktai šypsodamasis, dalija savo barmą.

– Kaupia palankumą, – tarė Jondalaras, tarsi žinotų, ką ji galvoja. Ji nesuvokė, kokia pasibjaurėjimo mina atsirado jos veide pamačius tą vyrą.

Aila pastebėjo, kad Tremeda buvo tarp lūkuriuojančiųjų barmos, tačiau jai Laramaras nieko nepasiūlė. Aila nusisuko kitur, į žmones, kurie dorojo maisto likučius, suneštus į vieną vietą ir paliktus tiems, kurie užsimanys valgyti vėliau.

Visoje aikštėje šen bei ten kalbėdamiesi ir juokaudami stoviniavo būreliai žmonių, kiti klaidžiojo po aikštę be jokios akivaizdžios priežasties. Aila ne iš karto pastebėjo kažką veikiančius žmones tamsesniuose aikštės kampučiuose. Paskui atsitiktinai pastebėjo jauną moterį ryškiai raudonais plaukais ir atpažino Folaros draugę Galėją. Ji ėjo nuo valgiais nukrautos pakylos su jaunu vyru iš trečiojo urvo, kuris, Aila prisiminė, dalyvavo liūtų medžioklėje. Atidžiai stebėję vienas kitą, jie pasirinko būti partneriais.

Žiūrėdama į jauną porą, traukiančią į tamsesnį pakraštį, Aila pamatė, kaip jie stabtelėję apsikabino. Ji sutriko; neketino stebėti intymių akimirkų. Tada ir pasirodė, kad vienur kitur, kiek toleliau nuo pagrindinių veiklų, yra ir daugiau porelių, labai užsiėmusių vienas kitu. Aila pajuto užplūstant raudonį.

Jondalaras nusišypsojo sau. Jis matė, kur ji žiūri. Zelandoniečiai taip pat nebuvo linkę stebėti intymaus bendravimo. Tik ne dėl drovumo. Intymumas buvo įprastas, ir jie paprasčiausiai į tai nekreipė dėmesio. Jis toli nukeliavo ir žinojo, kad žmonių papročiai skiriasi, tačiau Aila taip pat tai suprato; ji ir anksčiau buvo mačiusi žmones kartu – gyvendamas ankštose patalpose šito neišvengsi. Panašių dalykų ji turėjo matyti praėjusios vasaros susirinkime. Jis nevisiškai suprato, kodėl Aila pasijuto nesmagiai. Jis ketino jos to paklausti, tačiau pamatė grįžtančius Levelą su Jondekamu ir nusprendė palaukti.

Ailos sumišimas kilo iš vaikystės, iš genties auklėjimo. Jai buvo griežtai įdiegta, kad kai kurie dalykai, nors ir gali būti pamatyti, turi likti „nematomi“. Akmenys, ribojantys kiekvienos šeimos židinį Bruno gentyje, atstojo nematomas sienas, nederėjo matyti pro akmenines ribas, žiūrėti į kito žmogaus asmeninio židinio plotą. Žmonės nukreipdavo akis arba apsimesdavo tuščiai stebeilijantys į erdvę, darydavo bet ką, kad tik išvengtų tiesaus žiūrėjimo į akmenimis apjuostą plotą. Visi stengėsi nežvilgtelėti netyčia. Spoksojimas buvo dalis genties ženklų kalbos ir turėjo konkrečią prasmę. Pavyzdžiui, įdėmus vado žvilgsnis galėjo reikšti papeikimą.

Kai suvokė, ką mato, Aila greitai nusuko žvilgsnį kitur ir pastebėjo ateinančius Levelą su Jondekamu. Jai keistai palengvėjo. Susilietusi skruostais jausmingai su jais pasisveikino, tarsi jau seniai nebūtų mačiusi.

– Einame pasiklausyti pasakotojų, – pasakė Levela.

– O aš mėginau nuspręsti, ar noriu klausytis pasakotojų, ar muzikos, – atsiliepė Aila. – Jeigu jūs einate klausytis pasakotojų, gal ir aš trauksiu su jumis.

– Tada ir aš, – pritarė Jondalaras.

Jie atėjo, regis, per pertrauką. Vienas pasakojimas akivaizdžiai buvo ką tik baigtas, o naujas dar neprasidėjo. Žmonės vaikštinėjo aplinkui; vieni ėjo kitur, kiti atėjo, kai kurie keitė vietą. Aila apsižvalgė, kad susivoktų, kas vyksta. Ant žemos pakylos, dabar tuščios, buvo pakankamai vietos trims ar keturiems žmonėms ir dar erdvės judėti. Buvo iškasti du beveik stačiakampiai grioviai laužams ne tiesiai priešais pakylą, bet abipus jos, labiau kad apšviestų nei šildytų erdvę. Tarp laužaviečių ir abipus jų gulėjo keletas rąstų, sudėliotų netvarkingomis eilėmis, ir keli nemaži akmenys;

visi uždengti kimštais dembliais, kad būtų patogiau sėdėti. Priešais rąstus palikta atvira erdvė, kur žmonės sėdėjo ant žemės, dauguma ant kokių nors patiesalų, pavyzdžiui, pintų žolės demblių arba kailių.

Keletas žmonių, sėdėjusių ant rąsto beveik priekyje, atsistojo ir nuėjo. Levela patraukė į tą pusę ir atsisėdo ant minkšto pakloto, dengusio medžio kamieną. Jondekamas greitai įsitaisė greta jos; paskui jie užėmė vietą greta Ailai su Jondalaru, kuriuos kažkas pakeliui pasveikino. Kol jie keitėsi malonybėmis, prisiartino Galijadalis.

– Jūs vis dėlto nusprendėte ateiti, – jis pasilenkė pasveikinti Ailos prisiliesdamas prie jos skruostu. Jondalarui pasidingojo, kad tai užtruko kiek per ilgai. Aila juto šiltą Galijadalio alsavimą į kaklą, uodė malonų vyrišką kvapą, besiskiriantį nuo to, kurį ji kur kas geriau pažinojo. Taip pat ji pastebėjo įsitempusius, nepaisant šypsenos, Jondalaro žandikaulius.

Aplinkui stoviniavo keletas žmonių, ir Aila pagalvojo, jog jie tikriausiai trokšta pasakotojo dėmesio. Ji pastebėjo, kad daugumai patinka burtis aplink Galijadalį, ypač jaunoms moterims, o kai kurie žiūrėjo į ją su tokia mina, tarsi kažko tikėtųsi. Ailai tai nepatiko.

– Levela su Jondekamu priekyje saugo mums vietas, – tarė Jondalaras. – Eikim atsisėsti.

Aila nusišypsojo Jondalarui ir jie nuėjo prie savo draugų, tačiau kiti žmonės jau buvo atsisėdę ant rąsto toje vietoje, kurią jiems laikė Levela su Jondekamu. Teko pasislinkti ir įsitaisyti kiek toliau.

– Įdomu, ko taip ilgai nepradeda, – ėmė nekantrauti Jondekamas.

Jondalaras pastebėjo, kad ateina daugiau žmonių.

– Manau, jie laukia, kol susirinks daugiau klausytojų. Juk žinai, kaip yra: kai jau pradeda, pasakotojams nepatinka, jei kas vaikštinėja. Tai blaško pasakojimą. Jie neprieštarauja, jei vienas kitas tyliai pasišalina, tačiau ir klausytojams dažniausiai nesmagu ateiti pasakojimo viduryje. Jie verčiau klausosi nuo pradžių. Manau, daug žmonių laukė, kol pasakotojai baigs ankstesnę istoriją.

Galijadalis ir dar keletas žmonių užlipo ant pakylos. Palaukė, kol žmonės juos pastebės. Kai visi liovėsi kalbėję ir stojo tyla, aukštas tamsiaplaukis vyras pradėjo:

– Toli toli, auštančio ryto krašte...

– Šitaip prasideda visi pasakojimai, – Ailai sušnabždėjo Jondalaras, tarsi apsidžiaugęs, kad istorijos pradžia tinkama.

– ... gyveno moteris, jos pora ir trys jos vaikai. Vyriausias berniukas buvo vardu Kikamalis.

Kai pasakotojas paminėjo pirmąją moters atžalą, jaunas vyras, kuris taip pat buvo ant pakylos, žengė pirmyn ir lengvai nusilenkė, parodydamas, kad tai jis buvo paminėtas.

– Kita buvo mergaitė vardu Karela.

Paminėjus antrą vaiką, jauna moteris atliko sukinį, kuris baigėsi nusilenkimu.

– Jauniausias buvo berniukas, vardu Volkafonas.

Kitas jaunas vyras parodė į save ir išdidžiai nusišypsojo.

Tarp susirinkusiųjų nuvilnijo tylus murmesys, vienas kitas sukikeno pasakotojui ištarus jauniausiojo vaiko vardą, nes žmonės pastebėjo sąskambį su Ailos keturkojo medžiotojo vardu.

Nors Galijadalis nešaukė, Aila pastebėjo, kad jo balsas labai gerai girdimas visiems klausytojams. Vyras kalbėjo ypatingu būdu: stipriai, aiškiai ir išraiškingai. Tai privertė ją pagalvoti apie savo apsilankymą urve su dvidešimt šeštojo urvo zelandoniu bei jo mokiniu ir garsus, kuriuos visi trys skleidė priešais urvą prieš į jį ropodami. Jai toptelėjo, kad panorėjęs Galijadalis galėtų tapti zelandoniu.

– Nors buvo jau pakankamai suaugę, nė vienas iš jaunuolių dar nebuvo radęs poros. Nedideliame jų urve visi buvo artimai susigiminiavę su dauguma bendraamžių. Motina pradėjo nerimauti, kad jiems teks leistis toli ieškoti porų, ir ji gali daugiau jų nebeišvysti. Ji buvo girdėjusi apie seną vienišą zelandonę, gyvenančią atokiame urve aukštupyje, į šiaurę. Žmonės pašnabždomis užsimindavo, kad ji daro stebuklus, tačiau gali paprašyti atlygio, kurį bus sunku sumokėti. Motina nusprendė eiti ir ją susirasti, – kalbėjo pasakotojas.

– Grįžusi kitą dieną moteris išsiuntė savo vaikus prie upelio rinkti švendrų šaknų. Nuėję tenai jie sutiko kitus tris jaunus žmones: maždaug Kikamalio amžiaus merginą, Karelos amžiaus vaikiną ir maždaug Vilkafono amžiaus mergaitę.

Šįkart pirmasis jaunuolis ant scenos koketiškai nusišypsojo, kai buvo paminėta vyresnė mergaitė, jauna moteris drąsiai išpūtė krūtinę, o kitas

jaunuolis suvaidino drovią jauną mergaitę. Pasigirdo žiūrovų juokas. Aila su Jondalaru taip pat šypsodamiesi susižvalgė.

– Trys atvykėliai buvo nepažįstami, neseniai atkeliavę iš pietinių žemių. Kadangi visi buvo deramai išauklėti, jie pasveikino vieni kitus ir prisistatė, išvardydami svarbius vardus ir ryšius. „Mes atėjom ieškoti maisto", – paaiškino vyriausioji viešnia. – Galijadalis pakeitė balso tembrą kalbėdamas už jauną moterį. – „Čia daugybė švendrų, visiems užteks", – pasakė Karela, – jauna moteris žiopčiojo Galijadalio vėl pakeistu balsu tariamus žodžius. – Jie visi ėmė rauti švendrų šaknis iš minkšto dumblo upelio pakrantėje. Kikamalis padėjo vyresnei nepažįstamajai, Karela rodė, kur kasti, viduriniajam berniukui, o Vilkafonas išrovė kelias šaknis jaunajai drovuolei, tačiau mergina jų nepriėmė. Vilkafonas matė, kad jo brolis ir sesuo džiaugiasi malonių jaunų žmonių draugija, jie darosi vis artimesni.

Dabar juokas buvo gana garsus. Ne tik užuomina buvo akivaizdi. Jaunas vyras, vaizduojantis vyresnį brolį, ir mergina ant pakylos perdėtai glėbesčiavosi, o jaunėlis pavydžiai dėbsojo. Kalbėdamas Galijadalis kaitaliojo balsą pagal kiekvieną veikėją, o kiti ant pakylos vaidino, kartais gana išraiškingai.

„Šitie švendrai geri. Kodėl tu jų nevalgysi?" – klausė Vilkafonas patrauklios nepažįstamosios. „Aš nevalgau švendrų, – atsakė mergina. – Aš valgau tiktai mėsą", – gana aukštu balsu už moterį kalbėjo Galijadalis. – Vilkafonas nežinojo, ko griebtis. „Gal aš galiu sumedžioti tau mėsos?" – tarė jis, bet žinojo, kad nėra itin šaunus medžiotojas. Paprastai jis eidavo kaip varovas. Jis norėjo gero, bet buvo truputį tingus ir niekada nemėgino pats medžioti. Jis grįžo namo, į motinos urvą. „Kikamalis ir Karela dalijasi švendrais su mergina ir vaikinu iš pietų, – pasakė jis mamai. – Jie rado poras, tačiau moteris, kurios geidžiu aš, nevalgo švendrų. Ji gali valgyti tik mėsą, o aš ne toks geras medžiotojas. Kaip aš parūpinsiu jai maisto?" – klojo Galijadalis.

Ailai pasidarė smalsu, ar „dalytis švendrais" turi kokią kitą, jai nežinomą prasmę, tarsi pokštas, kurio ji nesupranta, nes po bendro švendrų valgymo kitu sakiniu pasakotojas jau prabilo apie jungtuves.

– „Urve į šiaurę palei upę gyvena vieniša sena zelandonė, – atsakė motina. – Gal ji galės tau padėti. Tačiau atidžiai apgalvok, ko prašysi. Gausi

tiksliai tai, ko nori", – Galijadalis vėl pakeitė balso tembrą kalbėdamas už motiną. – Vilkafonas leidosi ieškoti senosios zelandonės. Jis keliavo aukštyn palei upę daug dienų, kaišiodamas nosį į visus pakeliui rastus urvus. Jau beveik ketino nuleisti rankas, tačiau aukštai uoloje pastebėjo nedidelį urvą ir nusprendė, jog šitas bus paskutinis, kurį jis apžiūrės. Priešais urvą jis rado sėdinčią seną moterį, iš pažiūros miegančią. Jis tyliai priėjo, nenorėdamas jos trikdyti, tačiau buvo smalsus, todėl atidžiai ją nužvelgė, – tęsė Galijadalis.

– Jos drabužiai buvo niekuo neišsiskiriantys, tokie patys, kokius vilki dauguma žmonių, tik kažkokie beformiai ir apspurę. Tačiau ji buvo pasipuošusi keisčiausių formų vėriniais ir karuliais iš įvairiausių medžiagų: karoliukų ir kriauklelių, pragręžtų gyvūnų dantų ir nagų; iš mamutų ilčių, kaulų, ragų ir medžių, netgi iš akmens ir gintaro išskobtų gyvūnų; apvalių puošmenų su išraižytais gyvūnų atvaizdais. Papuošalų buvo tiek daug, kad Vilkafonas negalėjo jų visų net pamatyti, tačiau dar įspūdingesnės buvo moters veido tatuiruotės. Jos buvo tokios sudėtingos ir puošnios, kad pro visokius keturkampius, sūkurius, užraitus ir pagražinimus vargiai buvo bematyti oda. Senoji neabejotinai buvo didžiai reikšminga zelandonė, ir Vilkafonas truputį jos baiminosi. Jis nežinojo, ar dera ją varginti menku savo prašymu.

Moteris ant pakylos atsisėdo ir, nors nepersirengė, taip apsivyniojo drabužius, kad tapo panaši į Galijadalio apsakytą senąją zelandonę beformiais apdarais.

– Vilkafonas nusprendė eiti sau, tačiau vos apsisukęs išgirdo balsą: „Ko iš manęs norėjai, bernaiti?" – Galijadalio balsas nuskambėjo kaip vyresnės moters, ne laibas ir virpantis, o galingas ir brandus.

– Vilkafonas nurijo seiles ir atsisuko. Jis tinkamai prisistatė ir tarė: „Mano motina sakė, jog tu galbūt galėsi man padėti." „Kokios bėdos užpuolė?" „Susipažinau su moterimi iš pietų. Norėčiau su ja dalytis švendrais, tačiau ji sako, kad švendrų valgyti negali, valgo tiktai mėsą. Myliu ją ir turėčiau jai medžioti, tačiau nesu labai geras medžiotojas. Ar gali padėti man tapti geru medžiotoju?" „Ar esi tikras, kad ji nori, jog jai medžiotum? – paklausė senoji zelandonė. – Jei ji nenori tavo švendrų, gali būti, jog nenorės ir tavo mėsos. Ar teiravaisi?" „Kai pasiūliau jai švendrų,

ji pasakė, kad negali jų valgyti, o ne kad nenori, o kai pažadėjau jai medžioti, ji nepasakė: „Nereikia", – atsakė Vilkafonas.

Balsas, kuriuo Galijadalis kalbėjo už jaunuolį, skambėjo viltingai, o jauno vyro ant pakylos veido išraiška mėgdžiojo pasakotojo toną.

– „Juk žinai, kad norint tapti geru medžiotoju reikia mokytis, daug mokytis", – atsakė jam senoji Zelandonė. „Taip, žinau. Turėčiau dažniau tai daryti."

Jaunuolis ant pakylos nudelbė akis, tarsi atgailautų.

– „Tačiau tu to nedarai, tiesa? O dabar, kadangi tave sudomino jauna moteris, norėtum staiga tapti geru medžiotoju?" – Galijadalio tonas kalbant už senąją zelandonę tapo priekaištaujantis, peikiantis. – „Tikriausiai, – jaunuolis atrodė dar labiau susigėdęs. – Tačiau aš ją dievinu." „Visada turi nusipelnyti to, ką gauni. Jei nenori įdėti pastangų mokydamasis, turi kažkokiu kitu būdu atsilyginti už įgūdžius. Turi įdėti pastangų arba duoti ką kita. Ką tu norėtum atiduoti?" – pasiteiravo senė. – „Viską atiduosiu!"

Žiūrovai aiktelėjo suprasdami, jog nedera šitaip sakyti.

– „Vis dėlto galėtum skirti laiko pratyboms ir mokytis medžioti", – tarė senoji zelandonė. „Tačiau ji nenorės laukti, kol aš išmoksiu gerai medžioti. Aš ją dievinu. Tiesiog noriu jai parnešti mėsos, kad ji mane mylėtų. Norėčiau, kad būčiau gimęs mokėdamas medžioti."

Staiga artistai ant pakylos pastebėjo tarp žiūrovų kilusį bruzdesį.

11

Vilkas brukosi per minią kartkartėmis brūkšteldamas kam koją, tačiau prašapdavo žmogui nė nespėjus pastebėti, kas jį palietė. Nors dauguma jį pažinojo, jis vis dar buvo netikėtumas, dėl kurio aikteldavo ar net cypteldavo jį pastebėjęs žmogus. Netgi Aila nustebo, kai jis išdygo taip netikėtai ir atsitūpęs priešais įsmeigė į ją akis. Levela krūptelėjo, nes žvėris pasirodė staiga, bet neišsigando.

– Vilke! Visą dieną buvai dingęs. Jau pradėjau spėlioti, kur tu. Tikriausiai ištyrinėjai visą plotą, – tarė Aila, taršydama pilkio sprando gaurus ir kasydama jam paausį. Jis pakėlęs galvą lyžtelėjo jai kaklą ir smakrą, paskui padėjo galvą į skreitą, regis, mėgaudamasis jos sveikinimais, glostymais ir glamonėmis. Kai ji liovėsi, Vilkas susirangė priešais ir padėjo galvą ant letenų, atrodė nurimęs, bet budrus.

Galijadalis ir kiti artistai nuo pakylos jį stebėjo, paskui vyras nusišypsojo.

– Neįprastas mūsų svečias pasirodė tinkamu metu, – tarė jis. Paskui, vėl grįžęs į vaidmenį, pasakojo toliau: – „Ar tikrai šito nori? Būti iš prigimties gimusiu medžiotoju?“ – paklausė zelandonė. „Taip. Būtent taip. Norėčiau būti medžiotoju iš prigimties“, – atsakė Vilkafonas. „Tada eime į mano urvą“, – tarė senė.

Pasakojimo tonas pasikeitė. Jis tapo grėsmingas, nelaimę pranašaujantis.

– Vos Vilkafonas įėjo į urvą, jį apėmė miegas, jis atsisėdo ant vilkų kailių krūvos ir tučtuojau užmigo. Kai galiausiai pabudo, juto, jog ilgai miegojo, tačiau nežinojo, kiek ilgai. Urvas buvo tuščias, jokio ženklo, jog kada buvo gyvenamas. Jis greitai išbėgo į lauką.

Jaunas vyras ant pakylos išbėgo iš įsivaizduojamo urvo keturiomis.

– Švietė saulė, jis buvo ištroškęs. Patraukęs prie upės pradėjo pastebėti kažką keista. Pirmiausia, matė daiktus kitaip, tarsi būtų arčiau žemės. Pasiekęs upelio krantą pėdomis pajuto šaltą vandenį, tarsi neavėtų jokio apavo. Pažvelgęs žemyn, apskritai nepamatė pėdų, tik letenas, vilko letenas. Pirmiausia jis sutriko, paskui suvokė, kas atsitiko. Senoji zelandonė jam davė tiksliai tai, ko jis prašė. Jis norėjo tapti medžiotoju iš prigimties, dabar toks ir buvo. Jis tapo vilku. Ne šitai jis turėjo omenyje, kai norėjo tapti geru medžiotoju, tačiau dabar buvo jau per vėlu.

– Vilkafonas taip gailėjosi, kad norėjo verkti, tačiau neturėjo ašarų. Jis laukė prie vandens krašto ir ramybėje ėmė kitaip suvokti girią. Girdėjo tai, ko anksčiau negalėjo girdėti, užuodė tai, kokių kvapų nė nežinojo esant. Jis uodė daugybę kvapų, ypač gyvūnų, o kai susitelkė į didelį baltąjį kiškį, suprato, jog yra alkanas. Tačiau dabar tiksliai žinojo, ką daryti. Tyliai, lėtai jis ėmė sėlinti prie to padaro. Nors kiškis buvo labai greitas ir bėgdamas akimirksniu pakeitė kryptį, vilkas numatė jo judesius ir jį sučiupo.

Klausydamasi šios pasakojimo dalies Aila šypsojosi. Dauguma žmonių tikrai tikėjo, kad vilkai ir kiti mėsėdžiai jau gimsta mokėdami sumedžioti ir nudobti savo auką, tačiau ji žinojo geriau. Įgudo valdyti svaidyklę mokydamasi to slapčia, tad norėjo žengti kitą žingsnį ir iš tikrųjų ja medžioti, tačiau genties moterims tai buvo uždrausta. Daugybė plėšrūnų dažnai gvelbdavo mėsą iš Bruno genties, ypač smulkesni mėsėdžiai, tokie kaip kiaunės, šermuonėliai, žebenkštys, mažosios laukinės katės, lapės, neatsilikdavo ir vidutinio dydžio medžiotojai – nuožmūs erniai, lūšys kuokštuotomis ausimis, vilkai ir hienos. Aila pateisino savo sprendimą nepaisyti genties draudimo nutarusi, jog medžios tik mėsėdžius gyvūnus, kurie daro žalą jos genčiai, o maistui skirtus gyvūnus paliks medžioti vyrams. Dėl to ji ne tik tapo puikia medžiotoja, tačiau labai daug sužinojo apie savo aukas. Pirmus kelerius metus ji jas tik stebėjo. Aila žinojo: nors mėsėdžių medžioklės instinktas stiprus, jiems visiems vienu ar kitu būdu reikia mokytis iš vyresniųjų. Vilkai negimdavo mokėdami medžioti; jaunieji mokydavosi iš savo gaujos.

Ji vėl įsitraukė į Galijadalio pasakojimą.

– Šilto kraujo, srūvančio į gerklę, skonis buvo puikus, ir Vilkafonas greitai sudorojo kiškį. Paskui jis grįžo prie upės atsigerti ir nuplauti kraujo nuo kailio. Vėliau jis pašniukštinėjo ieškodamas saugios vietos. Susiradęs vietelę, susirangė, uodega užsidengė snukį ir užmigo. Kai pakirdo, buvo tamsu, tačiau naktį matė geriau nei dieną. Jis pasirąžė, pakėlęs koją nusišlapino ant krūmo ir vėl leidosi medžioti.

Jaunuolis ant pakylos puikiai pasistengė pamėgdžioti vilko veiksmus, o kai pakėlė koją, žiūrovai prapliupo juokais.

– Vilkafonas kurį laiką gyveno urve, kurį jau kadaise buvo palikusi sena moteris, medžiojo sau ir buvo tuo patenkintas, tačiau netrukus ėmė jaustis vienišas. Berniukas virto vilku, tačiau širdyje liko berniukas. Jis pradėjo galvoti apie tai, kaip grįžti namo aplankyti motinos ir patrauklios merginos iš pietų. Lengvu vilko žingsniu jis ėmė bėgti link motinos urvo. Pamatęs nuo motinos nuklydusį elniuką prisiminė, jog mergina iš pietų mėgsta mėsą, tad nusprendė elniuką sumedžioti ir jai nunešti.

– Keletas žmonių pamatė besiartinantį vilką ir išsigando. Jiems buvo smalsu, kodėl vilkas prie jų namų tempia elnią. O vilkas matė patrauklią jauną moterį, tačiau nepastebėjo aukšto dailaus šviesiaplaukio, stovinčio greta jos su naujos rūšies ginklu, kuriuo galima labai greitai ir labai toli sviesti ietis. Kai vyras jau pasiruošė sviesti ietį, vilkas atitempė mėsą prie moters ir numetė jai po kojomis. Tada atsitūpė priešais ją ir pakėlė galvą. Mėgino jai pasakyti, kaip ją myli, tačiau nebegalėjo kalbėti. Jis tegalėjo rodyti savo meilę veiksmais ir žvilgsniu, ir buvo akivaizdu, jog šitas vilkas myli moterį.

Visi žiūrovai atsisuko ir šypsodamiesi įsmeigė akis į Ailą su Vilku prie kojų. Keletas pradėjo juoktis, kiti ėmė ploti delnais į kelius, taip girdami artistus. Nors nevisiškai taip Galijadalis ketino baigti pasakojimą, klausytojų reakcija leido jam suprasti, jog dabar pats laikas sustoti.

Aila sutriko atsidūrusi tokio dėmesio centre ir pažvelgė į Jondalarą. Jis taip pat šypsodamasis pliaukšėjo į kelius.

– Puikus pasakojimas, – tarė jis.

– Tačiau jame nėra tiesos, – atsiliepė ji.

– Dalis tiesos yra, – atsakė Jondalaras, žiūrėdamas į Vilką, kuris sunerimęs atsistojo ginamąja poza priešais Ailą. – Šitas vilkas myli moterį.

Aila nuleidusi ranką paglostė žvėrį.

– Taip, manau, tu teisus.

– Dauguma pasakojamų istorijų yra pramanytos, tačiau dažnai jose yra dalis tiesos arba jos patenkina atsakymo troškimą. Turi pripažinti, pasakojimas buvo geras. Jei žmogus nežino, kad tu radai visai mažą vilkiuką vienut vienutėlį guolyje, žuvus jo motinai, o vadai išgaišus, Galijadalio istorija patenkintų jo troškimą žinoti net ir suvokiant, jog tikriausiai viskas yra išgalvota.

Aila dirstelėjo į Jondalarą ir linktelėjo; paskui abu atsisuko ir nusišypsojo Galijadaliui bei kitiems artistams ant pakylos. Pasakotojas prašmatniu linktelėjimu parodė, kad juos pastebėjo.

Žiūrovai pakilo ir pradėjo vaikštinėti, o pasakotojai nulipo nuo pakylos užleisdami vietą kitai keliaujančių artistų grupei. Jie priėjo prie žmonių, susibūrusių aplink Ailą ir Vilką.

– Buvo nepakartojama, kai vilkas pasirodė. Jis atėjo kaip tik laiku, – tarė jaunuolis, vaizdavęs berniuką-vilką. – Nebūtų pavykę geriau, net jei būtume pasiruošę. Nemanau, kad galėtum ateiti ir atsivesti jį kiekvieną vakarą?

– Toks sumanymas nėra geras, Zanakanai, – pasakė Galijadalis. – Visi kalbės apie šį vakarą papasakotą istoriją. Jei taip vyks kiekvieną kartą, tai sumenkins ypatingą šio vakaro įvykį. Be to, esu tikras, Aila turi ir kitų reikalų. Ji motina ir Pirmosios mokinė.

Jaunuolis truputį išraudo ir, regis, sutriko.

– Žinoma, tu teisus, atsiprašau.

– Nereikia atsiprašinėti, – atsiliepė Aila. – Galijadalis teisus, turiu daug reikalų, ir Vilkas ne visada ateitų čia tau panorėjus, bet manau, būtų smagu sužinoti daugiau apie pasakojimą, apie tai, kaip pasakojate jūs. Jei niekas neprieštarautų, norėčiau kada apsilankyti, kai mokotės pasakojimų.

Zanakanas ir kiti stipriai juto neįprastą Ailos tartį, ypač todėl, kad visi žinojo, kokį poveikį turi skirtingos balso tono savybės, buvo keliavę ir matę daugiau nei kiti.

– Man patinka tavo balsas! – pareiškė Zanakanas.

– Nesu girdėjusi tokios kalbėsenos, – pridūrė mergina.

– Tikriausiai atkeliavai iš labai toli, – įsiterpė kitas jaunuolis.

Paprastai Aila kiek sutrikdavo, kai žmonės užsimindavo apie jos tartį, tačiau jaunuolių trejetas atrodė tokie džiaugsmingi ir nuoširdžiai patenkinti, kad jai teliko nusišypsoti.

– Taip. Ji tikrai atkeliavo iš labai toli. Iš daug toliau, nei įsivaizduojate, – patvirtino Jondalaras.

– Mums patiktų, jei ateitumėte mūsų aplankyti bet kuriuo metu, kai tik panorėsite, kol mes čia, ir gal neprieštarausi, jei truputį pasimokysim tavo kalbėjimo būdo? – tarė mergina. Ji pažvelgė į Galijadalį laukdama patvirtinimo.

Pasakotojas pažvelgė į Ailą.

– Galara žino, kad kartais mūsų stovykla nėra atvira įprastiems lankytojams, tačiau taip, tu būsi laukiama viešnia bet kuriuo metu.

– Manau, galėtume sukurti nuostabų naują pasakojimą apie žmogų, atkeliavusį iš labai toli, gal net iš toliau nei auštančio ryto kraštas, – vis dar kupinas jaudulio tarstelėjo Zanakanas.

– Gal ir galėtume, tačiau kažkodėl abejoju, ar jis būtų toks puikus, kad pranoktų tikrąją istoriją, Zanakanai, – tarė Galijadalis, paskui Ailai su Jondalaru pridūrė: – Mano židinio vaikai dažnai nusičiumpa naujų sumanymų, o jūs suteikiate jiems daugybę istorijų.

– Nežinojau, kad Zanakanas ir Galara yra tavo židinio vaikai, Galijadali, – tarė Jondalaras.

– Ir Kalešalis, – pridūrė vyras. – Jis vyriausias. Tikriausiai mums derėtų tinkamai prisistatyti.

Jaunuoliai, kurie vaizdavo pasakojimo veikėjus, atrodė labai patenkinti susipažinę su gyvais savo personažų prototipais, ypač jie susidomėjo Jondalarui pradėjus vardyti Ailos vardus ir ryšius.

– Noriu pristatyti jums Ailą iš Zelandonijos, – pradėjo Jondalaras. Kai priėjo iki jos kilmės vietos, pristatymą kiek pakeitė: – Anksčiau ji buvo Aila iš mamutojų, mamutų medžiotojų, gyvenančių toli rytuose, auštančio ryto krašte, iš Liūto stovyklos. Ji kaip dukra buvo priimta prie mamuto židinio, tai yra tarp jų zelandonių. Pasirinkta jos totemo urvinio liūto, kuris ją pažymėjo, ir ginama urvinio lokio dvasios, Aila yra arklių Yhaha bei Lenktynininko ir neseniai gimusios kumelaitės Širmės draugė bei keturkojo medžiotojo, kurį ji vadina Vilku, mylimoji.

Jie suprato vardus ir ryšius, kurie atsirado Ailai jungiantis su Jondalaru, bet jam kalbant apie mamuto židinį, urvinį liūtą ir urvinį lokį, ką jau kalbėti apie gyvus žvėris, kuriuos ji atsivedė, Zanakano akys išsiplėtė. Šitaip jis elgdavosi labai nustebęs.

– Mes galime tai panaudoti naujame pasakojime! – pareiškė jis. – Gyvūnai. Žinoma, ne tiksliai tie patys, tačiau sumanymas židinius pavadinti gyvūnų vardais, o gal ir urvus, ir gyvūnus, su kuriais ji keliauja...

– Jau sakiau, kad tikrasis jos pasakojimas tikriausiai pranoksta bet kokią mūsų sukurptą istoriją, – pertraukė jį Galijadalis.

Aila nusišypsojo Zanakanui.

– Ar norėtum susipažinti su Vilku? Visi galite susipažinti, – pasiūlė ji.

Visi trys jaunuoliai atrodė nustebę, o Zanakanas vėl išplėtė akis.

– Kaip galima supažindinti su vilku? Juk jis neturi vardų ir ryšių, tiesa?

– Nevisiškai, – atsakė Aila. – Mes vardijame savo vardus ir ryšius tam, kad daugiau vieni apie kitus sužinotume. Vilkai viską apie žmones ir kitus juos supančio pasaulio dalykus sužino pagal kvapą. Jei leisi jam pauostyti tavo ranką, jis tave prisimins.

– Nesu tikras... Tai gerai ar blogai? – tarė Kalešalis.

– Jei aš tave pristatysiu, jis laikys tave draugu, – atsakė Aila.

– Tada, manau, turėtume susipažinti, – pareiškė Galara. – Nieko kito labiau nenorėčiau, nei būti šito vilko bičiule.

Paėmusi Zanakano ranką ir tiesdama ją link Vilko nosies iš pradžių Aila juto lengvą pasipriešinimą, norą atsitraukti. Tačiau suvokus, kad nieko blogo nenutiks, sukilo įgimtas jaunuolio smalsumas.

– Jo nosis šalta ir drėgna, – pareiškė jis.

– Vadinasi, jis sveikas. O kokia, manei, turi būti vilko nosis? – paklausė Aila. – Arba jo kailis. Koks, tavo manymu, yra jo kailis?

Ji perkėlė berniuko ranką, kad jis paglostytų žvėries galvą, paliestų kailį ant sprando ir nugaros. Panašų veiksmą atliko su kitais dviem jaunuoliais, o daugybė žmonių stovėjo atsitraukę saugiu atstumu ir stebėjo.

– Jo kailis ir glotnus, ir šiurkštus, be to, jis šiltas, – pareiškė Zanakanas.

– Jis gyvas. Gyvos būtybės yra šiltos, dauguma jų. Paukščiai yra labai šilti, žuvys šaltos, o gyvatės gali būti ir šiltos, ir šaltos, – paaiškino Aila.

– Iš kur tiek daug žinai apie gyvūnus? – nustebo Galara.

– Ji medžiotoja, ir yra sumedžiojusi kone kiekvienos rūšies gyvūną, – paaiškino Jondalaras. – Ji gali akmeniu nudobti hieną, plika ranka sugauti žuvį, o paukščiai atskrenda jai švilpiant, bet juos Aila paprastai paleidžia. Jau šį pavasarį Aila vadovavo liūtų medžioklei ir mažiausiai du nudobė savo iečių mėtykle.

– Ne aš vadovavau medžioklei, – susiraukė Aila, – o Joharanas.

– Jo paklausk, – atkirto Jondalaras. – Jis sako, kad medžioklei vadovavai tu. Tai tu išmanai apie liūtus ir kaip juos medžioti.

– Maniau, ji zelandonė, ne medžiotoja, – pastebėjo Kalešalis.

– Ji dar ne zelandonė, – atsiliepė Galijadalis. – Ji mokinė, dar ruošiasi, tačiau, kiek suprantu, jau dabar yra labai gera gydytoja.

– Iš kur ji gali šitiek išmanyti? – su abejonės gaidele balse tarstelėjo Kalešalis.

– Ji neturėjo pasirinkimo, – atsiliepė Jondalaras. – Vos penkerių ji neteko savo žmonių. Ją priėmė svetimi, kurių papročių teko mokytis, paskui kelerius metus, kol ją radau, ji gyveno viena. Tikriau, turėčiau sakyti, kol ji mane rado. Mane užpuolė liūtas. Ji mane išgelbėjo ir išgydė mano žaizdas. Kai toks jaunas visko netenki, turi prisitaikyti ir greitai mokytis, kad išgyventum. Ji gyva todėl, kad sugebėjo išmokti daugybės dalykų.

Aila buvo sutelkusi dėmesį į Vilką: nuleidusi galvą jį glostė, kasė paausius stengdamasi nesiklausyti. Ji visada sutrikdavo, kai žmonės apie ją kalbėdavo taip, lyg jos padaryti dalykai būtų kažkokie ypatingi. Tada jai atrodydavo, kad turėtų būti svarbi, ir dėl to jausdavosi nesmagiai. Ji nemanė, jog yra reikšminga, ir nemėgo būti išskiriama kaip kitokia. Ji buvo tiesiog moteris, motina, kuri surado mylimą vyrą ir tokius pat kaip ji žmones, dauguma kurių ją taip pat priėmė kaip saviškę. Kažkada ji norėjo tapti gera genties moterimi, dabar tenorėjo būti gera zelandoniete.

Prie Ailos su Vilku priėjo Levela.

– Jie jau pasiruošę pasakoti kitą istoriją, – pastebėjo ji. – Liksi pasiklausyti?

– Nemanau, – atsiliepė Aila. – Jondalaras gal nori likti. Paklausiu jo, bet aš geriau ateisiu kitą kartą klausytis pasakojimų. Tu liksi?

– Pamaniau, žvilgtelsiu, gal dar liko ko skanaus užkąsti. Truputį išalkau, bet ir pavargau. Netrukus grįšiu į savo stovyklą, – atsakė Levela.

– Eisiu su tavimi pavalgyti. Paskui teks pasiimti Jonailą iš tavo sesers, – Aila žengė kelis žingsnius link su kitais žmonėmis besikalbančio Jondalaro ir luktelėjo, kol pokalbis trumpam nutrūko.

– Ar ketini likti ir klausytis kito pasakojimo? – pasiteiravo ji.

– O ką tu nori daryti?

– Aš pavargau, Levela taip pat. Pamanėm, eisim pažiūrėt, gal ko skanaus liko užkrimsti, – atsakė Aila.

– Ir man tai patraukliai skamba. Galėsim kitą kartą ateiti ir pasiklausyti kitų pasakojimų. Ar Jondekamas irgi eina? – pasiteiravo Jondalaras.

– Taip, einu, – pasigirdo balsas. – Kad ir kur jūs keliautumėte.

Ketveriukė paliko pasakotojų stovyklą ir patraukė ten, kur buvo suneštas maistas. Netoliese gulėjo keli rąstai su dembliais, akivaizdžiai atitempti čia atsisėsti. Maistas buvo atšalęs, tačiau šaltos bizonienos ar elnienos riekės vis dar buvo skanios. Kažkokios rūšies apskriti šakniavaisiai mirko riebiame sultinyje, kurio viršų dengė plonas sukietėjusių riebalų sluoksnis, maistui suteikiantis specifinio skonio. Žmonės mėgo riebesnę mėsą. Riebalai buvo būtini išgyvenimui, tik laisvai besiganantys laukiniai gyvūnai palyginti retai sukaupdavo jų atsargų. Užslėptą už kelių tuščių kaulinių lėkščių jie rado pintą dubenėlį su kelių rūšių apskritomis mėlynomis uogomis. Čia buvo mėlynių, meškauogių ir serbentų, kuriuos visi keturi su džiaugsmu pasidalijo. Aila netgi rado porą kaulų Vilkui.

Vieną ji davė keturkojui; jis nusinešė jį dantyse, susirado patogią vietelę visai netoli tos vietos, kur valgė jo žmonės, įsitaisė joje ir pradėjo graužti. Kitą, su daugiau mėsos, Aila susuko į didelius lapus, kuriais buvo išklotos lėkštės, kad patiektas maistas atrodytų gražiau. Jį parsineš į stovyklą. Ji įsikišo kaulą į nedidelį krepšį, kurį naudojo įvairiems daiktams nešiotis, ypač Jonailos daiktams, tokiems kaip kietos žaliaminės odos atraižos, kurias mažylė mėgo žiaumoti, kepuraitė ir nedidelis atsarginis apklotas, šiek tiek minkštos įgeriančios medžiagos, dažniausiai muflonų vilnos, kuria apkamšydavo kūdikį. Taip pat kapšelyje prie juosmens ji nešiojosi savo prakurų rinkinį laužui užkurti, asmeninius valgymo indus ir valgymo peilį.

– Galvoju, gal liko šlakelis motinos vyno, – tarstelėjo Jondalaras.

– Einam pažiūrėt, – pasiūlė Jondekamas.

Nebuvo nė lašelio, tačiau juos pastebėjo Laramaras ir atskubėjo su ką tik atidaryta nauja barmos talpykla. Jis pripylė abiejų vyrų puodelius, tačiau Aila su Levela pasakė, kad daug nenori ir tik gurkštels iš vyrų. Aila nenorėjau pernelyg ilgai maloniai šnekučiuotis su tuo žmogumi. Po kelių minučių jie grįžo prie rąstų su dembliais. Pavalgę visi nudrožė į Prolevos pastogę trečiojo urvo stovykloje.

– Štai ir jūs. Anksti grįžot, – tarė Proleva, kai visi sveikindamiesi susilietė skruostais. – Ar matėt Joharaną?

– Ne, – atsakė Levela. – Mes tik pasiklausėm vieno pasakojimo, paskui nuėjom užkąsti. Tai buvo tarsi pasakojimas apie Ailą.

– Iš tikrųjų apie vilką. Istorija apie berniuką, kuris virto vilku, mylinčiu moterį, – paaiškino Jondalaras. – Vilkas atėjo ir susirado Ailą pačiame pasakojimo vidury, tuo labai pradžiugindamas Galijadalį ir tris jo židinio vaikus, kurie padėjo jam pasakoti istoriją.

– Jonaila tebemiega. Gal norėtumėte puodelio karštos skanutėlės arbatos? – pasiūlė Proleva.

– Nemanau. Ketiname eiti į savo stovyklą, – pasakė Aila.

– Juk jūs neketinate grįžti? – kreipėsi į Levelą Velima. – Tiek mažai turime laiko pasibūti. Noriu sužinoti apie tavo nėštumą ir kaip jautiesi.

– Kodėl jums šiąnakt čia nepernakvojus? – sukruto Proleva. – Pakaks vietos visiems keturiems. Ir Jaradalas apsidžiaugs, kai pabudęs pamatys Vilką.

Levela su Jondekamu greitai sutiko. Antrojo urvo stovykla buvo netoli, mintis pasilikti su mama ir seserimi Levelai pasirodė patraukli, o Jondekamas neprieštaravo.

Aila su Jondalaru susižvalgė.

– Iš tikrųjų turėčiau patikrinti arklius, – atsakė Aila. – Išėjom anksti, nežinau, ar šiandien kas liko stovykloje. Tenoriu įsitikinti, kad jiems nieko nenutiko, ypač Širmei. Ji yra gundantis grobis daugumai keturkojų medžiotojų, nors žinau, kad Yhaha su Lenktynininku ją gintų. Tiesiog grįžusi pasijusiu geriau.

– Suprantu. Ji irgi lyg tavo mažas vaikelis, – pastebėjo Proleva.

Aila linktelėjo ir pritariamai nusišypsojo.

– O kur mano vaikelis?

– Štai ten, miega su Setona. Gaila ją budinti. Tikrai nenori pasilikti?

– Norėtume, tačiau turint bičiulių arklių bėda ta, kad jautiesi už juos atsakingas, ypač jei laikai juos aptvare, kuris neapsaugo nuo keturkojų medžiotojų, – atsiliepė Jondalaras. – Aila teisi. Mums reikia juos aplankyti.

Aila susuko mažylę į nešiojimo skraistę ir įtaisė ant šlaunies. Mergaitė trumpam prabudo, tačiau apgaubta motinos šilumos nurimo ir vėl įmigo.

– Tikrai labai dėkoju, kad ją pasaugojai, Proleva. Pasakojimas buvo įdomus, ir daug lengviau stebėti ir klausytis, kai niekas netrukdo, – pastebėjo Aila.

– Nėra už ką. Tos dvi mergaitės vis geriau viena kitą pažįsta ir jau pradeda užsiimti viena kita. Manau, jos pamažu taps tikromis draugėmis, – atsakė Proleva.

Aila davė ženklą Vilkui, kuris pasičiupo savo kaulą, ir visi išėjo iš vasaros namelio. Jondalaras išsirinko vieną iš į žemę įsmeigtų deglų, kurie apšvietė kelią už pastogės, ir patikrino, kiek liko degiosios medžiagos, – įsitikino, jog jos užteks pasiekti savo stovyklą.

Jie paliko šiltą pagrindinės stovyklos laužų švytėjimą ir patraukė į minkštą gilią nakties juodumą. Juos apgaubė tokia tamsa, kuri, regis, sugėrė visą šviesą ir net slopino deglo liepsną.

– Šitaip tamsu. Šiąnakt nėra mėnulio, – pastebėjo Aila.

– Debesuota, – pritarė Jondalaras. – Debesys užstoja žvaigždes. Nekas tematyti.

– Kada užėjo debesys? Nepastebėjau jų, kol buvome stovykloje.

– Tai todėl, kad dėmesį atitraukia laužai, o jų šviesa pripildo tavo akis. – Jie kurį laiką ėjo tylomis greta kits kito, paskui Jondalaras pridūrė: – Kartais tu pripildai mano akis, ir aš trokštu, kad aplinkui nebūtų tiek žmonių.

Aila šypsodamasi atsisuko.

– Kai ėjome į Zelandoniją, kai tebuvome mudu su Yhaha, Lenktynininku ir Vilku, aš dažnai ilgėjausi žmonių. Dabar turime žmonių ir džiaugiuosi tuo, tačiau kartais prisimenu, kaip būdavome tik dviese ir galėjome daryti ką tik norime kada panorėję. Gal ne visada, bet dažniausiai.

– Aš irgi apie tai galvoju, – prisipažino Jondalaras. – Prisimenu, jei pažvelgdavau į tave ir tu pripildydavai mano vyriškumą, galėdavome tie-

siog sustoti ir pasidalyti malonumais. Man nereikėdavo eiti su Joharanu susitikti su kokiais nors žmonėmis ir ką nors nutarinėti ar dėl ko nors tartis, atlikti motinos pavedimus arba aplinkui matyti tiek žmonių, kad nėra vietos sustoti ir pailsėti arba su tavimi pasidalyti malonumais.

– Aš irgi šitaip jaučiuosi, – atsiliepė Aila. – Prisimenu, pažvelgdavau į tave ir pasijusdavau taip, kaip tik tu priversdavai mane jaustis. Žinodavau, jei duosiu tau tinkamą ženklą, tu vėl man leisi taip pasijusti, nes pažįsti mane geriau nei aš pati. Ir nereikės galvoti apie tai, kaip pasirūpinti kūdikiu, o gal ir keliais tuo pat metu, galvoti apie puotą su Proleva, padėti Zelandonei slaugyti sergantį ar susižeidusį žmogų, mokytis naujų gydymo būdų, nepamiršti penkių šventųjų spalvų arba kaip naudotis skaičiavimo žodžiais. Nors visa tai man patinka, aš ilgiuosi tavęs, Jondalarai, ilgiuosi buvimo vien su tavimi.

– Man netrukdo Jonaila. Mėgstu stebėti ją su tavimi; kartais dėl to dar labiau susijaudinu, tačiau negaliu laukti, kol ji bus patenkinta. Bėda ta, kad beveik visada kas nors ateina ir sutrukdo. Arba man tenka kur nors eiti, arba tau.

Jis nutilo ir švelniai ją pabučiavo, o toliau abu ėjo tylomis.

Eiti buvo netoli, tačiau besiartindami prie devintojo urvo stovyklos jie vos nesuklupo ant atvėsusio ugniakuro. Niekur nebuvo matyti laužų, nė vienos blėstančios žarijos, palapinės su viduje boluojančia liepsnele ar šviesios linijos, besiskverbiančios pro plyšius tarp lentų. Jie užuodė senų laužų kvapą, tačiau atrodė, kad čia nieko nėra ir jau kurį laiką nebuvo. Visut visi iš gausiausio apylinkių urvo buvo išėję iš savo stovyklos.

– Čia nieko nėra, – labai nustebusi pastebėjo Aila. – Visi išėjo. Išskyrus tuos, kurie galbūt medžioja ar svečiuojasi, visi tikriausiai pagrindinėje stovykloje.

– Štai mūsų namelis, bent jau taip manau, – atsiliepė Jondalaras. – Užkurkime viduje laužą, kad įšiltų, o tada nueisim aplankyti arklių.

Jie atsinešė malkų, sauso taurų mėšlo blynų, sukrautų lauke, ir užkūrė ugnį nedidelėje laužavietėje, kurią buvo įsirengę netoli savo miego vietos. Vilkas įėjo drauge ir įtaisė savo kaulą nedidelėje skylėje netoli sienos, tokiame plotelyje, kuriame retai kas būdavo, išskyrus jį. Aila patikrino didelį vandenmaišį prie pagrindinio ugniakuro.

– Reikėtų ir vandens atsinešti, – tarė ji. – Čia nedaug beliko. Eikim, susiraskim arklius, paskui turėsiu pamaitinti Jonailą. Ji jau pradeda bruzdėti.

– Aš geriau prasimanysiu naują deglą. Šitas netrukus išdegs, – tarė Jondalaras. – Rytoj reikės padaryti naujų deglų.

Nuo senojo deglo Jondalaras uždegė naują, o pirmojo liekanas sudėjo į laužavietę. Jie išėjo iš namelio, vilkas išsekė iš paskos. Aila išgirdo, kad artindamasis prie arklių aptvaro jis tylomis urzgia.

– Kažkas negerai, – ėmė skubintis Aila.

Jondalaras iškėlė deglą, kad plačiau paskleistų šviesą. Aptvertos erdvės viduryje pūpsojo kažkoks keistas gumulas. Artinantis prie jo Vilko urzgimas garsėjo. Priėję visai arti jie pamatė blyškiai pilką dėmėtą pūkuotą kailį su ilga uodega ir gausybę kraujo.

– Čia leopardas, man regis, snieginio leopardo jauniklis. Jis mirtinai sutryptas. Ką čia veikė snieginis leopardas? Jie mėgsta aukštumas, – kalbėjo Aila. Ji nubėgo link dengtos stoginės, kurią buvo surentę arkliams nuo lietaus pasislėpti, tačiau ji buvo tuščia.

– Yhaha, – pašaukė ji, – *Yhaha!!!* – sužvengė garsiai, Jondalarui dingojosi, visai kaip arklys.

Tokį vardą ji davė savo kumelei. Vardas, kuriuo ją vadino dauguma žmonių, Yhaha, buvo Ailos pritaikytas žmonių kalbai. Ji dar kartą sužvengė, o paskui labai garsiai ypatingai sušvilpė. Galiausiai, iš kažkur toli, pasigirdo atsakomasis žvengimas.

– Vilke, surask Yhaha, – paliepė ji keturkojui. Vilkas nuturseno žvengimo kryptimi, o Aila su Jondalaru nuskubėjo iš paskos. Jie praėjo pro tą vietą, kur arkliai buvo išvertę aptvarą, kad ištrūktų, ir suprato, kaip jie išsilaisvino.

Visus tris arklius jie rado prie upelio, teritorijos, kuria devintasis urvas naudojosi kaip savo stovykla, gale. Vilkas tupėjo juos saugodamas, tačiau, Aila suvokė, nėjo pernelyg arti. Arkliai akivaizdžiai buvo baisiausiai išsigandę, ir vilkas kažkokiu būdu juto, kad netgi draugiškas plėšrūnas tokią akimirką jiems gali pasirodyti grėsmingas. Moteris nuskubėjo prie Yhaha, tačiau sulėtino žingsnį pamačiusi, kad kumelė įdėmiai ją stebi įtempusi lūpas, link jos nukreipusi ausis, nosį, įsmeigusi akis, susitelkusi į ją ir kartais lengvai pasiūbuodama galvą.

– Vis dar bijai, tiesa? – švelniai ir tyliai jų ypatingąja kalba pradėjo šnekinti kumelę Aila. – Nekaltinu tavęs, Yhaha, – ji ir vėl ištarė vardą taip, kaip būtų sužvingęs arklys, tik tyliau. – Atsiprašau, kad palikau jus vienus grumtis su tuo leopardu, atsiprašau, kad nieko nebuvo netoliese, kad išgirstų, kaip jūs šaukiatės pagalbos.

Kalbėdama ji lėtai ėjo kumelės link, kol galiausiai prisiartinusi apsivijo rankomis tvirtą jos sprandą. Yhaha nurimo, uždėjo galvą moteriai ant peties ir atsišliejo į ją. Aila prie jos prisiglaudė. Šia nuo ankstyvųjų dienų slėnyje įprasta poza moteris ir kumelė viena kitą guosdavo.

Jondalaras nuėjo paskui Ailą švilpaudamas Lenktynininkui, kuris vis dar buvo išsigandęs. Vyras įsmeigė deglą į žemę, tada priėjo prie jaunojo eržilo, ėmė jį glostyti, kasyti jo mėgstamas vietas. Artimų draugų rūpestis paguodė gyvulius, netrukus priėjo ir Širmė. Iš pradžių kiek pažindo kumelę, o paskui prisiartino prie Ailos laukdama jausmingų prisilietimų ir pakasymų. Jondalaras taip pat priėjo paglostyti mažosios. Tačiau tik tada, kai visas penketas buvo drauge, šešetas, įskaitant Jonailą, kuri jau pabudo ir rangėsi nešiojimo skraistėje, prie jų priėjo Vilkas.

Nors Yhaha ir Lenktynininkas Vilką pažinojo nuo keturių savaičių mažylio ir padėjo jį užauginti, nuo jo vis tiek sklido plėšrūno, mėsėdžio, kurio laukiniai giminaičiai dažnai medžioja arklius, kvapas. Vilkas pajuto arklių nerimą, tikriausiai užuodė baimės kvapą, tad susiprato palaukti, kol jie vėl pasijus saugūs, ir tik tada prisiartino. Jį maloniai sutiko gauja žmonių ir arklių, kuri jį priėmė, vienintelė gauja, kurią jis pažinojo.

Maždaug tuo pat metu Jonaila nusprendė, jog atėjo jos eilė. Ji pradėjo verkti. Aila išėmė ją iš nešiojimo skraistės ir palaikė priešais, kad mažoji nusišlapintų ant žemės. Tuomet Aila trumpam atrėmė ją į Širmės nugarą viena ranka prilaikydama, kol kita taisėsi nešiojimo skraistę ir išlaisvino krūtį. Netrukus mažylė, vėl suvystyta, prisiglaudusi prie motinos patenkinta žindo. Pakeliui į namelį jie praėjo aptvarą suprasdami, kad arkliai niekada į jį nebegrįš. Aila pagalvojo, kad vėliau reikės atsikratyti leopardo kūno. Tą akimirką ji svarstė, kad niekada daugiau nebenorės laikyti arklių aptvare ir su džiaugsmu atiduos medinius baslius ir lentas bet kam, kas panorės, malkoms ar kitoms reikmėms. Priėję namelį, jie nuvedė arklius iš kitos jo pusės, kur rečiau naudojamame plotelyje dar augo žolė.

– Ar reikėtų jiems uždėti apynasrius ir pririšti prie stulpo? – paklausė Jondalaras. – Kad nenuklystų?

– Manau, po to, kai šitaip išsigando, Yhaha su Lenktynininku nusimintų, jei negalėtų laisvai bėgioti. Kurį laiką jie ir taip norės likti arti, nebent kas nors juos vėl išgąsdins. Bet mes juos išgirsim. Gal paliksiu Vilką lauke, kad juos saugotų, bent jau šiąnakt. – Aila nuėjo prie žvėries ir pasilenkė. – Lik čia, Vilke, lik čia ir saugok Yhaha, Lenktynininką ir Širmę. Pasilik ir saugok arklius.

Aila nebuvo visiškai tikra, jog jis suprato, tačiau kai Vilkas atsitūpė ant užpakalinių letenų ir nusisuko į arklius, pamanė, kad tikriausiai suprato. Ji iš krepšio ištraukė kaulą, kurį buvo jam paėmusi, ir padavė.

Nedidelis lauželis, anksčiau įkurtas namelio viduje, jau seniai buvo išblėsęs, todėl jie uždegė naują ir atsinešė daugiau kuro. Aila pastebėjo, kad pamaitinta Jonaila ne tik nusišlapino. Moteris greitai paskleidė nedidelę krūvelę minkšto įgeriančio švendrų pluošto ir paguldė vaiką nuogu užpakaliuku ant jų.

– Jondalarai, būk geras, paimk didįjį vandenmaišį ir supilk man vandenį, kas liko, kad galėčiau ją apvalyti, tada prisemk šviežio vandens, ir mūsų mažąjį vandenmaišį irgi, – paprašė Aila.

– Na ir užkvėpino mūsų mažoji, – tarė vyras dievinamai šypsodamasis mažai mergytei, kurią laikė nepakartojama gražuole.

Jondalaras surado dubenėlį, tankiai supintą iš žilvičio vytelių, su palei viršutinį kraštą įpinta ochra ištepta raudona virvele, kuris buvo dažnai naudojamas valyti ypač nešvarioms atmatoms. Jis buvo taip spalvingai pažymėtas tam, kad netyčia nebūtų panaudotas vandeniui gerti ar virti. Dubenėlį ir beveik tuščią vandenmaišį Jondalaras atnešė prie ugniakuro, pripylė dubenį vandens, tada pasiėmė savo vandenmaišį, pagamintą iš kalnų ožkos, tos pačios, iš kurios kailio buvo pasiūta Jonailos nešiojimo skraistė, skrandžio, ir nusinešė su didžiuoju vandenmaišiu prie įėjimo. Paėmęs vieną iš greta stovėjusių neuždegtų deglų, prinešė jį prie laužo, įžiebė, paskui pastvėrė vandenmaišius ir išėjo.

Gyvūnų skrandžiai, kruopščiai juos išvalius ir užsiuvus arba užrišus nereikalingas angas apačioje, būdavo beveik nelaidūs vandeniui ir tarnavo kaip puikūs vandenmaišiai. Kai Jondalaras grįžo, dubuo nešvaraus vandens stovėjo šalia naktinio krepšio prie durų, o Aila vėl žindė Jonailą tikėdamasi, kad toji užmigs.

– Tikriausiai turėčiau išpilti dubenį į naktinį krepšį, kad jau čia stoviu, – tarė vyras, smeigdamas degančio deglo kotą į žemę.

– Jei nori, bet paskubėk, – atsiliepė Aila žvelgdama į jį nuvargusia, tačiau šelmiška šypsena. – Man regis, Jonaila beveik miega.

Jis tučtuojau pajuto kaip įsitempia slėpsnos, ir savo porai atsakė šypsena. Didelį, sunkų vandenmaišį jis nunešė prie pagrindinio židinio ir pakabino į įprastą vietą, ant gembės ant vieno iš stipriųjų pastato atraminių stulpų, o antrąjį atnešė prie jų miego vietos.

– Ištroškai, – pasiteiravo jis stebėdamas, kaip mergaitė žinda krūtį.

– Mielai išgerčiau gurkšnelį vandens. Galvojau, gal užplikyti arbatos, bet pamaniau, kad vėliau, – atsakė Aila.

Įpylęs truputį vandens į puodelį Jondalaras padavė jį Ailai, o tada grįžo prie durų, dubens turinį ištuštinęs į naktinį krepšį paėmė deglą ir vėl išėjo laukan pasiėmęs ir naktinį krepšį, ir nešvarų dubenį. Vėl įsmeigęs deglą į žemę, jis išvertė didelį, nemaloniai dvokiantį naktinį krepšį į vieną iš griovių, kuriuos žmonės naudojo atmatoms. Tokio darbo niekas nemėgo. Pasiėmęs deglą ir abi talpyklas Jondalaras nuėjo į žemiausiąjį upelio galą, kuo toliau nuo tos vietos aukštėliau prieš srovę, kurią jie buvo pasiskyrę kaip vandens šaltinį. Jis išskalavo abu indus, leisdamas vandeniui jais srūti, paskui lopetėle, pagaminta iš kažkokio gyvulio mentės, su paaštrintu ir suplonintu vienu kraštu, kuri buvo čia specialiai tam palikta, jis į naktinį krepšį prikasė žemių. Po to švariu smėliu nuo upelio kranto kuo švariau nusišveitė ir nusiplovė rankas. Galiausiai, deglu pasišviesdamas kelią, jis pastvėrė krepšį, dubenį ir vėl patraukė į namelį.

Padėjęs naktinį krepšį į įprastą vietą, dubenėlį greta jo, liepsnojantį deglą įdėjo į laikiklį, specialiai padarytą prie įėjimo.

– Atlikta, – pasakė jis šypsodamasis Ailai ir eidamas artyn. Ji vis dar laikė vaikelį. Vyras nusispyrė iš žolių nupintus sandalus – įprastą vasarinį kojų apavą – ir atsigulęs greta jos atsirėmė ant vienos alkūnės.

– Dabar bus kažkieno kito eilė, – tarstelėjo ji.

– Vanduo šaltas, – atsiliepė Jondalaras.

– Kaip ir tavo rankos, – tarė ji, siekdama jo plaštakos. – Turėčiau sušildyti, – pridūrė su geidulinga užuomina balse.

Jis pažvelgė į moterį spindinčiomis akimis, nuo geismo ir blausios šviesos išsiplėtusiais vyzdžiais.

12

Jondalaras mėgo stebėti Jonailą: ir žindančią motinos krūtį, ir pėdukėmis žaidžiančią, ir pirščiukus kaišiojančią sau į burną. Jam netgi patiko žiūrėti į ją miegančią. Dabar jis stebeilijo, kaip mažylė mėgina atsispirti miegui. Ji paleisdavo motinos spenelį, vėl apžiodavo, akimirką taip pabūdavo ir vėl paleisdavo. Galiausiai Jonaila nurimo. Jondalaras susižavėjęs stebėjo, kaip spenelio gale susikaupia ir nukrinta pieno lašelis.

– Man regis, ji užmigo, – tyliai tarė jis.

– Taip, ir man taip atrodo, – pritarė Aila. Ji buvo suvysčiusi mažylę į švarią muflonų vilną, kurią prieš kelias dienas išplovė, ir įprastinius naktinius vystyklus. Moteris atsistojo ir nunešusi švelniai paguldė vaikelį į nedidelį miegmaišį. Aila ne visada užmigusią Jonailą perkeldavo iš savo patalo, tačiau šiąnakt aiškiai troško, kad jų miegmaišis liktų tik Jondalarui ir jai.

Vyras jos laukė. Jis stebėjo, kaip ji įsirango greta jo. Aila pažvelgė Jondalarui į akis. Nors žinojo, kad tarp zelandoniečių, taip pat kaip ir tarp daugumos jos rūšies žmonių, kitaip nei gentyje, net ir moteris, nežiūrinti tiesiai į žmogų, su kuriuo kalba, bus palaikyta nemandagia arba net melage, ji vis dar sąmoningai turėdavo tam apsispręsti.

Žvelgdama į Jondalarą Aila pradėjo galvoti apie tai, koks kitiems atrodo jos mylimas vyras, kaip jie jį vertina. Kokie bruožai traukia prie jo žmones jam dar nė žodžio neištarus? Jis buvo aukštas, šviesesniais nei Ailos gelsvais plaukais, stiprus ir tvirtai, proporcingai sudėtas. Nors blausioje namelio šviesoje Aila neįžiūrėjo akių spalvos, ji žinojo, kad jos, visada patraukiančios žmonių dėmesį, buvo lygiai tokio paties mėlynumo,

koks būna ledynų tirpsmo vanduo ir pati ledo gelmė. Aila buvo mačiusi ir viena, ir kita. Jondalaras buvo protingas, daug ką sugebėjo puikiai atlikti, pavyzdžiui, tikrai meistriškai dirbino titnago įrankius. Tačiau to negana: Aila suprato, kad jis turi kažkokio žavesio, patrauklumo, traukiančio daugumą žmonių, ypač moteris. Zelandonijoje buvo sakoma, kad nė Motina jam neatsakytų, jeigu jis paprašytų.

Jondalaras gerai nežinojo, kad pasižymi tokiomis savybėmis – tai buvo nesąmoningas patrauklumas, – tačiau jam tapo savaime suprantama būti visuomet laukiamam. Nors aukštasis šviesiaplaukis tuo nepiktnaudžiavo, suprato, kad daro poveikį žmonėms, ir tuo naudojosi. Netgi ilgoje kelionėje nepasikeitė jo nuomonė ir suvokimas, kad, kur tik eitų, žmonės jį priims, pateisins, pamėgs. Jam niekada iš tikrųjų netekdavo aiškintis arba stengtis pritapti, jis taip ir neišmoko atsiprašyti už tai, kad pasielgė netinkamai.

Jei jis atgailaudavo arba atsiprašinėdavo – tokie jausmai paprastai būdavo nuoširdūs, – žmonės tai priimdavo. Netgi kai jaunystėje jis smarkiai sumušė Ladromaną ir išmušė jam priekinius dantis, jam nereikėjo ieškoti žodžių, kad atsiprašytų, paskui stoti prieš nukentėjusįjį ir juos išsakyti. Jo motina sumokėjo didelę išpirką, o jis keleriems metams buvo išsiųstas gyventi pas savo židinio vyrą Dalanarą, tačiau pačiam nieko nereikėjo daryti, kad atsilygintų nukentėjusiajam. Jam neteko nei melsti atleidimo, nei išsakyti apgailestavimus dėl blogo poelgio.

Nors dauguma žmonių jį laikė stulbinamai dailiu ir vyrišku, Aila galvojo apie jį kiek kitaip. Ją užauginusių žmonių – genties – vyrai buvo šiurkštesnių bruožų: didelėmis apskritomis akiduobėmis, stambiomis nosimis ir atsikišusiais antakių gūbriais. Nuo tos akimirkos, kai Jondalarą pamatė, be sąmonės, vos gyvą, sumaitotą urvinio liūto, šitas vyras jai sukėlė giliai pasąmonėje slypinčius prisiminimus apie žmones, kurių ji nebuvo mačiusi daugybę metų, apie tokius pačius kaip ji. Ailai Jondalaro bruožai neatrodė tokie griežti kaip vyrų, su kuriais ji užaugo, tačiau buvo tokie nepriekaištingi, tarsi išskaptuoti; ji manė, jog jis neįtikėtinai gražus, kaip dailiai atrodantis gyvūnas, sveikas jaunas žirgas ar liūtas. Nors Jondalaras jai aiškino, kad žodis „gražus“ paprastai nevartojamas vyrams apibūdinti, Aila, nors tardavo jį nedažnai, tikrai manė, kad Jondalaras yra gražus.

Gulėdamas šalia Jondalaras žvelgė į Ailą, paskui pasilenkęs ją pabučiavo. Juto jos minkštas lūpas ir lėtai perbraukė tarp jų liežuviu; moteris jas mielai atvėrė. Jis vėl pajuto, kaip įsitempia slėpsnos.

– Aila, tu tokia graži, man taip pasisekė, – tarė jis.

– Tai man pasisekė, – atsakė Aila. – Tai tu esi gražus.

Jis nusišypsojo. Aila žinojo, kad tai nėra visai tinkamas vartoti žodis, nors visais kitais atvejais jį vartojo tinkami. Dabar Jondalaras tik nusišypsojo. Aila nebuvo užsirišusi raištelių tunikos iškirptės viršuje, bet krūtys buvo pridengtos. Ištiesęs ranką Jondalaras ištraukė tą pačią krūtį, kuria jo pora ką tik maitino dukrą, apvedė liežuviu spenelį, paskui pačiulpė pieno.

– Apima visai kitoks jausmas, kai tu taip darai, – tyliai pastebėjo Aila. – Man malonu, kai Jonaila žinda, tačiau jausmas kitoks. Tu verti norėti, kad liestum kitas mano kūno vietas.

– Tu verti mane norėti liesti tas kitas tavo kūno vietas.

Jis atrišo visus raištelius ir plačiai išskleidęs tuniką apnuogino abi krūtis. Kai vieną pradėjo čiulpti, iš kitos krūties ėmė lašėti pienas, ir Jondalaras jį nulaižė.

– Man pradeda patikti tavo pieno skonis, tačiau nenoriu atimti to, kas priklauso Jonailai.

– Kol ji vėl išalks, ten bus daugiau pieno.

Vyras paleido spenelį, perbėgo liežuviu per moters kaklą, vėl ją pabučiavo, šįkart aistringiau, ir pajuto tokį stiprų geismą, kad nebuvo tikras, jog pavyks susivaldyti. Jis sustingo ir įkniaubė veidą Ailai į kaklą, mėgindamas atgauti savitvardą. Ji pradėjo vilkti jam per galvą tuniką.

– Senokai tai darėme, – tarstelėjo jis, klaupdamasis ant kelių. – Negaliu patikėti, koks pasiruošęs esu.

– Tikrai? – erzinamai nusišypsojo ji.

– Tuoj parodysiu, – atkirto jis.

Vyras abiem rankom nusitraukė tuniką per galvą, paskui stovėdamas atsirišo juosmens raištelius ir nusimovė trumpas aptemptas kelnes. Po jomis jis nešiojo apsauginį kapšelį vyriškiems lyties organams apsaugoti, užrištą ant šlaunų plonomis odos juostelėmis. Paprastai tokie kapšeliai su juostelėmis buvo siuvami iš gemzių, triušių ar kokios kitos labai minkštos

odos ir dėvimi tiktai vasarą. Jei stodavo karštis arba vyras dirbdavo itin sunkiai, jis galėdavo nusirengti viską, likti tik su šiuo kapšeliu, ir vis tiek jausdavosi apsaugotas. Jondalaro kapšelis pūpsojo nuo jame netveriančio organo. Nusmaukęs raištelius žemyn jis išlaisvino suvaržytą vyriškumą.

Aila pakėlė akis, lėta šypsena rodydama savo reakciją. Būdavo, kai Jondalaro organo dydis išgąsdindavo moteris, kol jos sužinodavo, kaip atsargiai ir švelniai jis juo naudojasi. Pirmą kartą būdamas su Aila jis baiminosi, kad ji gali nerimauti, paskui abu suprato, kaip gerai vienas kitam tinka. Kartais Jondalaras negalėdavo patikėti, kad jam taip pasisekė. Kai tik imdavo jos geisti, ji būdavo jam pasiruošusi. Ji niekada neišsisukinėdavo, nevaidindavo abejingos. Atrodė, tarsi ji visada trokštų jo taip pat kaip ir jis jos. Jondalaras atsakė Ailai tokia laiminga ir džiugia šypsena, kad jos veide džiaugsmas tiesiog suspindo ir nuostabiai ją pakeitė. Jondalaro, kaip, beje, ir daugumos kitų vyrų, akimis, šitaip šypsodamasi ji tapdavo nepranokstamo grožio moterimi.

Laužas mažame ugniakure baigė išdegti ir neskleidė nei daug šviesos, nei šilumos. Jondalaras priklaupė ir pradėjo nurenginėti Ailą: pirmiausia nuvilko ilgą tuniką, lėtai pačiulpė spenelius, tik tada atrišo puskelnių raištelius, sumegztus aplink juosmenį. Atlaisvinęs juosmens raiščius jis numovė kelnes, perbėgo liežuviu per jos pilvą, paniro į jos bambą, paskui patraukė kelnes žemiau, atidengdamas jos gaktos plaukus. Kai pasirodė Ailos plyšelio kraštelis, jis įkišo ten liežuvį, ragaudamas pažįstamą skonį ir ieškodamas nedidelio gumbelio. Kai jį surado, Aila tyliai cyptelėjo iš malonumo.

Numovęs kelnes, vyras pasilenkė jos pabučiuoti, paskui paragavo pieno ir vėl leidosi žemyn ragauti jos syvų. Praskėtęs jos kojas, atvėrė dailius žiedlapius, tada surado brinkstantį gumbelį. Jis tiksliai žinojo, kaip ją sužadinti: ėmė gumbelį čiulpti ir jaudinti liežuviu, įkišo pirštus į jos vidų ir ieškojo kitų jos pojūčius žadinančių vietelių.

Aila rėkė, jausdama liepsnos pliūpsnius, kylančius viduje. Kone per greitai Jondalaras pajuto ištrykštant jos syvus, jų paragavo, ir geismas leistis į jos gelmę pačiam tapo toks stiprus, kad jis jau nebegalėjo susilaikyti. Jis pakilo, savo išbrinkusiu vyriškumu rado jos ertmę ir įstūmė varpą į vidų dėkingas, kad nereikia baimintis ją sužeisti, kad ši moteris gali visą jį priimti, kad jie taip puikiai vienas kitam tinka.

Ji vėl suriko, šūkteldavo kaskart, kai jis atsitraukdavo ar stumdavosi į priekį. Staiga jis atsidūrė viršūnėje. Šūksniu lyg aimana, kuri retai pasigirsdavo, kai aplinkui būdavo kitų žmonių, jis patvirtino pasiekęs pačią aukštybę ir visas suplūdo į moterį. Reaguodama į jo šūksnius, Aila judesiais prisitaikė prie vyro, net negirdėdama savo riksmų, skraidinama stiprių pojūčių bangų. Ji išrietė nugarą, spaudėsi prie vyro taip, kaip jis ją spaudė. Akimirką jie laikėsi tarsi pakilę, virpėdami, stumdamiesi vienas prie kito, tarsi mėgindami prasismelkti vienas į kitą ir tapti vieniu, paskui susmuko šnopuodami, stengdamiesi atgauti kvapą. Jondalaras tysojo ant Ailos taip, kaip ji mėgo, kol jam pasirodė, kad yra per sunkus, ir nusirito šalin.

– Atsiprašau, kad taip greitai, – tarė jis.

– Visai ne. Buvau pasiruošusi lygiai taip pat kaip ir tu, gal net labiau.

Jie trumpai pagulėjo tyliai, paskui ji tarstelėjo:

– Norėčiau trumpam pasinerti į upelį.

– Tu ir tavo šaltosios maudynės... Ar bent nutuoki, koks šaltas vanduo? Pameni, kaip keliaudami į čia užsukome pas losadunojiečius? Ar prisimeni karštą vandenį, kuris trykšta iš žemės, ir jų pastatytas nuostabias karštąsias pirtis? – tarė Jondalaras.

– Karštosios pirtys nuostabos, tačiau šaltas vanduo atgaivina ir suteikia žvalumo. Neturiu nieko prieš maudynes šaltame vandenyje, – atkirto Aila.

– Ir aš prie jų pripratau. Tebūnie. Užkurkim laužą, kad būtų šilta, kai grįšim, eikim ir nusiprauskim šaltame vandenyje.

Ledynams užklojus žemę ne taip toli į šiaurę, net vasaros viduryje vidutinėse platumose, tarp ašigalio ir pusiaujo, vakarai būdavo vėsūs. Aila su Jondalaru pasiėmė tinkamas nusišluostyti minkštas gemzių odas, kurias jiems kelionėje padovanojo bičiuliai šaramudojai, ir apsisiautę jomis nubėgo prie upelio žemėliau jų įprastos vandenvietės, tačiau ne taip toli, kaip atliekų krepšio plovimo vieta.

– Vanduo šaltas! – juokais pasipiktino įbridęs Jondalaras.

– Taip, tikrai, – atsiliepė Aila ir atsitūpė, kad vanduo apsemtų kaklą ir pečius. Ji apsiliejo šaltu vandeniu veidą, rankomis po vandeniu ištrynė visą kūną. Išbėgusi griebė gemzės odą ir apsivyniojusi ja pasileido name-

lio link. Jondalaras lipo jai ant kulnų. Jie pabuvo prie laužo ir greitai nudžiūvo, paskui ant gembės pakabino drėgnas odas ir sulindę į miegmaišį susirangė vienas prie kito, kad sušiltų.

Kai vėl pasijuto jaukiai, jis sušnabždėjo Ailai į ausį:

– Jei lėtai pradėtume, kaip manai, galėtum vėl pasiruošti?

– Manau, taip, jei tu galėtum.

Jondalaras ėmė ją bučiuoti, liežuviu ketindamas atverti jai lūpas. Moteris švelniai atsiliepė. Šįkart jis neskubėjo. Norėjo užtrukti, tyrinėti jos kūną, surasti visas ypatingas vieteles, kurios jai teikė malonumą, leisti jai rasti tokias pat jo kūno vietas. Jis perbėgo plaštaka per Ailos ranką ir pajuto, kad jos vėsi oda pradėjo šilti, paskui ėmė glamonėti jos krūtinę, juto, kaip po delnu traukiasi ir kietėja jos spenelis. Jondalaras patrynė jį nykščiu, paskui pakišo galvą po miegmaišio viršutine dalimi, kad suimtų jį lūpomis.

Lauke pasigirdo triukšmas. Abu pakėlė galvas ir sukluso. Balsai artėjo. Kažkas nustūmė įėjimo užuolaidą, žmonės suėjo į vidų. Aila su Jondalaru tyliai gulėjo klausydamiesi. Jei visi nueis tiesiai į miego vietas, jie galės tęsti savo tyrinėjimus. Nė vienas iš jų nesijaustų visiškai gerai dalydamiesi malonumais, jei šalia sėdėtų ir kalbėtųsi kiti žmonės, nors kitiems tai, regis, būdavo nė motais. Tai nėra neįprasta, suvokė Jondalaras, ir bandė prisiminti, kaip pats elgėsi, kai buvo jaunesnis.

Jis suprato, kad abu su Aila labai įprato prie vienumos kiaurus metus vieni keliaudami į jo namus. Vis dėlto jam dingojosi, kad jis visada buvo toks žmogus, kuriam patinka nuošalumas, privatumas, netgi kai jį mokė Zolena. Ypač kai mokymas tapo šiuo tuo daugiau nei Doni moters ir jos jaunojo globotinio ryšiu, kai jie iš tikrųjų tapo mylimaisiais, ir jis troško, kad ji būtų jo pora. Staiga Jondalaras atpažino tos moters balsą kartu su motinos ir Vilomaro balsais. Į devintojo urvo stovyklą kartu su jais atėjo Pirmoji.

– Užkaitinsiu vandens arbatai, – pasiūlė Martona. – Galim pasiimti šviesos iš Jondalaro židinio.

– Ji supranta, kad mes nemiegam, – Ailai sušnabždėjo Jondalaras. – Manau, mums derėtų keltis.

– Ko gero, tu teisus, – tarė Aila.

– Aš atnešiu ugnies, mama, – tarė Jondalaras, nusimesdamas apklotus ir siekdamas savo kapšelio.

– Oi, mes jus pažadinom? – pasiteiravo Martona.

– Ne, mama, nepažadinot, – atsiliepė Jondalaras. Jis atsistojo, surado ilgą ploną prakurų skiedrelę ir palaikė virš ugnies, kol ji įsidegė, tada nunešė prie pagrindinio jų namelio laužo.

– Gal ir jūs su mumis išgersit arbatos? – pakvietė mama.

– Ko gero, galim, – atsakė Jondalaras. Jis žinojo, kad visi puikiai supranta, jog sutrukdė jaunajai porai.

– Šiaip ar taip, norėjom su jumis pasikalbėti, – tarė Zelandonė.

– Tik šilčiau apsivilksiu, – atsiliepė jis.

Kai Jondalaras grįžo į jų jaukų migį, Aila jau buvo apsirengusi. Jis greitai apsivilko drabužius ir abu nuėjo prie pagrindinio židinio nešini savo gėrimo puodeliais.

– Kažkas pripildė vandenmaišį, – pastebėjo Vilomaras. – Regis, išgelbėjai mane nuo rūpesčių, Jondalarai.

– Aila pastebėjo, kad jis tuščias.

– Mačiau jūsų arklius ir vilką už namelio, Aila, – tarė Vilomaras.

– Stovykloj visą dieną nieko nebuvo, ir snieginis leopardas mėgino pačiupti Širmę. Yhaha su Lenktynininku stojo į kovą ir jį užmušė, tačiau vėliau ištrūko iš aptvaro, – papasakojo Jondalaras.

– Vilkas juos surado šitos pievos gale, greta uolų ir mažo upeliuko. Jiems turėjo būti labai baisu. Iš pradžių jie bijojo net Vilko ir mūsų, – tarė Aila.

– Jie nebūtų ėję nė artyn prie aptvaro, todėl atsivedėm juos čia, – paaiškino Jondalaras.

– Dabar Vilkas juos saugo, bet turime surasti kokią kitą vietą laikyti arklius, – tarė Aila. – Rytoj surasiu, kur atsikratyti snieginio leopardo maitos ir kam atiduoti aptvaro medieną. Puikiai tiktų malkoms.

– Tame aptvare yra keletas tikrai gerų lentų. Jos tinka ne tik laužui, – įsiterpė Vilomaras.

– Gali viską turėtis, Vilomarai. Nė matyti jų nenoriu, – sudrebėjo Aila.

– Tikrai, gal tu nuspręsk, ką daryti su mediena, Vilomarai. Ten tikrai yra keletas gerų gabalų, – tarė Jondalaras galvodamas, kad snieginis leo-

pardas išgąsdino Ailą netgi labiau negu arklius. Taip pat ir supykdė. Ji tikriausiai pati sudegintų aptvarą, kad tik jo atsikratytų.

– Iš kur žinai, jog tai buvo snieginis leopardas? Paprastai jie čia neslampinėja, – pastebėjo Vilomaras. – Bent jau vasarą, kiek prisimenu.

– Įėję į aptvarą, išvydom tai, kas iš jo liko, tačiau nė ženklo arklių, – atsakė Jondalaras. – Aila rado ilgą pūkuotą pilkšvai baltą su tamsiomis dėmėmis uodegą ir atpažino, kad ji snieginio leopardo.

– Skamba įtikinamai, – nesiginčijo Vilomaras, – tačiau snieginiai leopardai mėgsta aukštumas ir kalnus, paprastai vaikosi kalnų ožkas, gemzes ir muflonus, ne arklius.

– Aila sakė, šitas tikriausiai jauniklis, ko gero, patinėlis, – atsiliepė Jondalaras.

– Gal šiemet kalnų ėdrūnai pasirodys anksti? – spėjo Martona. – Jei taip, tai reikštų, jog vasara bus trumpa.

– Geriau papasakokime Joharanui. Gal būtų išmintinga netrukus surengti kelias dideles medžiokles ir anksti pasirūpinti mėsa? Trumpa vasara gali reikšti ilgą šaltą žiemą, – tarė Vilomaras.

– Prieš užeinant šalčiams vertėtų susirinkti viską, ką galime, kas tik sunoks, – pasakė Martona. – Netgi kas nespėjo sunokti, jei būtina. Pamenu vienus metus, kai pririnkom labai mažai vaisių, o šaknis teko kasti kone iš sušalusios žemės.

– Ir aš tuos metus pamenu, – tarė Vilomaras. – Atrodo, tai buvo dar prieš Jokonanui tampant vadu.

– Teisingai. Tada mes net nebuvome susijungę, tačiau jau domėjomės vienas kitu, – pasakė Martona. – Jei gerai prisimenu, maždaug tuo metu buvo keleri blogi metai.

Pirmoji tų įvykių neprisiminė. Tikriausiai tuo metu buvo dar labai maža.

– Ką žmonės darė? – pasiteiravo ji.

– Pirmiausia, nemanau, kad kas tikėjo, jog vasara taip greitai pasibaigs, – ėmė pasakoti Vilomaras. – Paskui visi paskubomis pradėjo kaupti atsargas žiemai. Puiku, kad žmonės taip susigriebė. Pasirodė, jog šaltasis metų laikas truko labai ilgai.

– Žmones derėtų įspėti, – susirūpino Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

– Kaip galit būti tikri, jog tai reiškia trumpą vasarą? Tai tik vienas snieginis leopardas, – nusistebėjo Jondalaras.

Aila galvojo tą patį, bet nieko nepasakė.

– Niekas negali būti tikras, – atsiliepė Martona. – Beje, jei žmonės susidžiovins daugiau mėsos ar uogų, jei anksčiau padės saugoti daugiau šaknų ar riešutų, nors oras neatšals, niekam nepakenks. Viskas bus sunaudota vėliau. Tačiau jei maisto bus nepakankamai, žmonės gali alkti ar dar blogiau.

– Sakiau, kad noriu su tavim šnektelti, Aila. Galvojau, jog galėtume pradėti pašauktosios kelionę. Nebuvau tikra, ar derėtų į ją leistis anksčiau, ar palaukti vasaros pabaigos, gal net po antrųjų jungtuvių. Dabar manau, kad turėtume iškeliauti kuo anksčiau. Kartu įspėtume žmones, kad vasara gali būti trumpa, – tarė Pirmoji. – Neabejoju, Keturioliktoji su ypatingu džiaugsmu vadovaus vėlyvosioms jungtuvėms. Vis tiek nemanau, kad bus daug porų. Tik keletas, kurios susipažins ir apsispręs šią vasarą. Žinau dvi poras, jos dar nėra tikros, ar nori jungtis, ir vieną, kurių urvuose labai lėtai vyksta derybos. Kaip manai, ar pasiruoštum iškeliauti per kelias dienas?

– Esu tikra, spėčiau, – atsiliepė Aila. – Be to, jei išeisim, nereikės ieškoti kitos vietos arkliams.

– Pažiūrėk į tą minią, – Danela stebėjo žmones, kurie rinkosi grupelėmis aplink didelį zelandonių namą. Ji ėjo artyn su savo pora Saulėtojo Reginio vadu Stevadaliu bei Joharanu ir Proleva.

Ketveriukė dairėsi po minią, kuri susirinko prie didžiojo namo laukdama išeinančiųjų, nors ir taip buvo pakankamai ko pažiūrėti. Tamsiai gelsva Jondalaro svetimšalės moters kumelė buvo įkinkyta į specialius Pirmajai pagamintus valkčius su sėdyne, o Lanidaras, jaunasis medžiotojas iš devynioliktojo urvo deformuota ranka, laikė prie apynasrio – odos juostelių įtaiso, juosiančio arklio galvą, – pririštą virvę. Taip pat jis laikė ir jauno rudo eržilo, irgi įkinkyto į panašius, tik ryšulių prikrautus valk-

čius, pavadį. Greta eržilo, tarsi ieškodama apsaugos nuo minios, stovėjo pilkšva kumelaitė. Šalia ant užpakalinių letenų tupėjo vilkas ir taip pat stebėjo įėjimą.

– Tu vis dar buvai silpna ir nematei, kai jie atvyko, – savo porai pasakė Stevadalis. – Ar jie visada sulaukia tokio dėmesio, Joharanai?

– Kai jie kraunasi daiktus, visada taip būna, – atsiliepė Joharanas.

– Viena yra laikyti arklius pagrindinės stovyklos pakraštyje ir vilką Ailai prie šono. Pripranti matydamas keletui žmonių draugiškus gyvūnus. Tačiau kai Aila su Jondalaru pritvirtina tuos traukiamus įtaisus ir juos prikrauna, kai jie prašo arklių dirbti, o tie sutinka, mano manymu, štai kas tikrai sukelia nuostabą, – pastebėjo Proleva.

Nuvilnijo susijaudinimo šurmulys, kai iš vasaros namo pradėjo išeidinėti žmonės. Ketveriukė ėmė skubintis, kad spėtų atsisveikinti. Kai išėjo Aila su Jondalaru, Vilkas atsistojo, bet liko savo vietoje. Paskui jaunuosius sekė Martona, Vilomaras ir Folara, keletas zelandonių, o galiausiai – Pirmoji. Joharanas jau planavo didelę medžioklę. Nors Stevadalis kiek nenoriai priėmė įspėjimą dėl trumpos vasaros, labai troško kartu traukti į medžioklę.

– Ar grįši čia, Aila? – pasiteiravo Danela, kai jos susilietė skruostais. – Vargiai turėjau laiko geriau tave pažinti.

– Nežinau. Tai priklauso nuo Pirmosios, – atsakė Aila.

Danela susilietė skruostais ir su Jonaila. Mergaitė plačiai atsimerkusi sėdėjo nešiojimo skraistėje prie motinos šlaunies ir, atrodė, juto ore tvyrantį jaudulį.

– Norėčiau turėti progą ir šią mažąją geriau pažinti. Ji tokia miela, tokia daili.

Aila su Jondalaru nuėjo prie laukiančių arklių ir paėmė pavadžių virves.

– Ačiū, Lanidarai, – tarė Aila. – Dėkoju tau už pagalbą prižiūrint arklius, ypač kelias pastarąsias dienas. Jie tavimi pasitiki ir gerai su tavimi jaučiasi.

– Man tai patinka. Arklius aš mėgstu, o judu abu tiek daug man padėjote. Jei nebūtum prašiusi pernai jų pasaugoti, nebūtum išmokiusi manęs naudotis iečių mėtykle, aš niekada nebūčiau išmokęs medžioti. Vis dar

sekiočiau paskui uogas renkančią motiną. Jūs ir pirmąją mėtyklę man padovanojot. Dabar turiu keletą draugų ir šiokį tokį statusą. Turėsiu, ką pasiūlyti Lanogai, kai ji paūgės.

– Vis dar ketini su ja susijungti, – pastebėjo Aila.

– Taip, mes to norime, – patikino Lanidaras. Jis akimirką pastovėjo, lyg būtų norėjęs dar ką nors sakyti. Galiausiai pasiryžo: – Noriu padėkoti tau ir Jondalarui už vasaros namelį, kurį pastatėte vaikams. Dabar viskas kitaip. Kelis kartus – na, daugumą naktų – ten praleidau: likau padėti Lanogai su mažaisiais. Jos motina grįžo du, ne, tris kartus. Tremeda visada manęs ko paklausdavo, bet tik kitą rytą. Vakare ji vos paeidavo. Net Laramaras kartą nakvojo. Nemanau, kad jis pastebėjo mane ten esant. Rytą vos pakirdęs išėjo.

– O kaip Bologanas? Ar jis pasilieka naktimis ir padeda prižiūrėti mažuosius? – paklausė Aila.

– Kartais. Jis mokosi gaminti barmą ir pasilieka su Laramaru visada, kai jis ją gamina. Taip pat Bologanas mokėsi naudotis iečių mėtykle. Aš jam rodžiau. Praėjusią vasarą, regis, jis medžiokle nesidomėjo, tačiau šiemet, kai pamatė, ko aš išmokau, užsimanė parodyti, kad ir jis taip sugeba.

– Gerai. Džiaugiuosi tai girdėdama. Ačiū, kad papasakojai man apie juos ir save, – tarė Aila. – Jei po kelionės čia negrįšime, nekantrausiu susitikti su tavimi kitais metais, – ji prisilietė skruostu prie jaunuolio veido ir jį apkabino.

Aila pastebėjo, kad minios dėmesys nukreiptas į Yhaha valkčius. Link jų ėjo storulė, kuri buvo devintojo urvo Zelandonė ir pirmoji tarp tų, kurie tarnauja. Aila numanė, kaip ji jaudinasi, tačiau to neparodo. Donija ėjo pasitikėdama savimi, tarsi neįprasta kelionė jai nieko nereikštų. Jondalaras stovėjo greta šypsodamasis ir ištiesė ranką jai padėti. Aila stovėjo prie Yhaha priekyje, kad nuramintų kumelę, kai ji pajus pasikeitus svorį. Storulė užsilipo ant žemiausio laiptelio ir pajuto, kaip basliai išlinksta nuo jos svorio. Vis dar laikydamasi už Jondalaro rankos dėl pusiausvyros ir tikrumo, ji užlipo aukštyn, paskui apsisuko ir atsisėdo. Kažkas buvo pagaminęs labai patogų paklotą atsisėsti ir atkaltei pridengti, tad įsitaisiusi moteris pasijuto geriau. Ji pastebėjo, jog yra net ranktūriai, kurių galės laikytis pajudant; šitai taip pat palengvino jos nerimą.

Kai Zelandonė atsisėdo, Jondalaras nuėjo prie Ailos ir sudėjo plaštakas taip, kad būtų vietos jos pėdai. Atsistojęs greta Yhaha, jis padėjo Jonaila nešinai Ailai užsėsti ant arklio. Su kūdikiu Ailai buvo sunku užšokti ant gyvulio nugaros. Ilgą pavadį, kuris buvo pritvirtintas prie mažo Širmės apynasrio, vyras pririšo prie valkčių rėmo, tada nuėjo prie gale stovinčio Lenktynininko ir lengvai užšoko jam ant nugaros.

Aila pirmoji pajudėjo iš pagrindinės vasaros susirinkimo stovyklos. Nepaisant viso krūvio – raitelio ir sunkaus krovinio valkčiuose, Yhaha neketino leisti savo atžalai išsiveržti į priekį. Ji buvo pirmoji kumelė, o kaimenėje pirmoji kumelė visada rodo kelią. Aila nusišypsojo šalia atsiradusiam Vilkui.

Jondalaras su Lenktynininku pajudėjo iš paskos. Vyras džiaugėsi būdamas užnugaryje. Galėjo nepamesti iš akių Ailos su Jonaila, jau neminint Zelandonės, būti tikras, jog visoms viskas gerai. Kadangi Pirmoji sėdėjo atsisukusi atgal, jis galėjo jai drąsinamai šypsotis ir, jei prijodavo pakankamai arti, netgi su ja šnektelti ar bent jau keliais žodžiais persimesti.

Donija oriai mojavo pasiliekantiesiems ir nenuleido nuo jų akių, kol stovykla taip atitolo, kad nebegalėjo aiškiai jos įžiūrėti. Pirmoji taip pat džiaugėsi, kad Jondalaras joja iš paskos. Ji vis dar truputį jaudinosi keliaudama arkliu, o paprasčiausiai stebėti praslenkantį kraštovaizdį – jau matytas vietas – po kelių pirmųjų kilometrų pasidarė nuobodoka. Keliaujant kratė, ypač kur kelias buvo nelygus, tačiau apskritai, nusprendė ji, tai nebuvo prastas būdas keliauti.

Aila jojo atgal tuo pačiu keliu, kol prijojo upeliuką, atitekantį iš šiaurės, greta orientyro, kurį aptarė praėjusį vakarą, tada sustojo. Ilgakojui Jondalarui nebuvo sunku nušokti nuo jauno eržilo ir atskubėti į priekį padėti Ailai, tačiau toji jau buvo permetusi koją per Yhaha nugarą ir pati nulipo.

Arkliai buvo nedidukai, bet ir ne ponių dydžio; laukiniai arkliai iš prigimties nėra aukšti. Jie tvirti, sveikatingi ir nepaprastai stiprūs, tvirtais storais sprandais, padabintais trumpais stačiais karčiais. Tvirtomis kanopomis jie gali bėgti kone bet kokiu paviršiumi – aštriais akmenimis, kieta žeme ar minkštu smėliu. Aila su Jondalaru atėjo prie Zelandonės ir

ištiesė jai rankas. Moteris neatsisakė pagalbos, kad išlaikytų pusiausvyrą lipdama nuo valkčių.

– Nesunku šitaip keliauti, – tarė ji. – Kartais truputį pakrato, tačiau sėdynės paklotas smūgius gerokai sušvelnina, o ranktūriai labai patogūs įsikibti. Vis dėlto gera atsistoti ir pavaikščioti. – Pirmoji apsidairė ir linktelėjo. – Nuo čia kurį laiką keliausim į šiaurę. Netoli, tačiau kelias į kalną, ir pakilimas status.

Vilkas kliaudamasis savo uosle buvo nubėgęs į priekį tyrinėti vietovės, tačiau grįžo keliautojams sustojus. Jis prišoko kaip tik tuo metu, kai Aila su Jondalaru vėl padėjo Zelandonei sėstis į valkčius; paskui abudu grįžo prie savo arklių. Kirtę upelį, jie keliavo palei jį į šiaurę, į aukštupį, kairiuoju krantu. Pastebėjusi įpjovas ant medžių Aila suprato, kad anksčiau čia ėjęs žmogus pažymėjo kelią. Įsižiūrėjusi atidžiau į vieną kelią žyminčią įpjovą ji pastebėjo, jog tai šviežiai atnaujinti seni ženklinimai, jau patamsėję ir ne itin ryškiai matomi; buvo galima įžiūrėti senesnę, beveik užaugusią žymę, ir, regis, padarytą dar seniau.

Aila leido arklius lėta žingine, kad jų nenuvargintų. Zelandonė kalbėjosi su Jondalaru. Jis nulipo nuo Lenktynininko ir vedė jį pažymėtu keliu. Kilti į kalvą buvo sunku. Pamažu keitėsi kraštovaizdis: lapuočiai medžiai virto krūmais, tarp kurių buvo išsimėtę aukštesni spygliuočiai. Vilkas vis prašapdavo giraitėse, paskui staiga išdygdavo kitoje pusėje.

Nukeliavę beveik penkis kilometrus jie atsidūrė prie įėjimo į didelį urvą aukštai ant kalvos Upės ir Vakarų upės vandenskyroje. Diena jau buvo persiritusi į kitą pusę, kai jie pasiekė tą vietą.

– Taip kur kas lengviau nei eiti pėsčiomis, – tarė Zelandonė, žengdama nuo valkčių sėdynės, šįkart nė nelaukusi Jondalaro pagalbos.

– Kada norėsi eiti vidun? – pasiteiravo Jondalaras, eidamas prie angos ir žvelgdamas į vidų.

– Tikrai ne šiandien, – atsiliepė Zelandonė. – Kelias tenai ilgas, užtruksim visą dieną, kol nueisime ir grįšime.

– Ketini nueiti visą kelią?

– O, taip. Iki pat galo.

– Jeigu pasiliksime čia mažiausiai dvi naktis, tikriausiai derėtų įsirengti stovyklą, – pastebėjo Jondalaras.

– Dar anksti. Kai įsikursim, nueisiu pasidairyti, kas čia auga, – tarė Aila. – Gal rasiu ko skanaus vakarienei.

– Neabejoju, kad rasi, – tarė Jondalaras.

– Ar tu irgi nori eiti? Visi galime eiti, – pasiūlė Aila.

– Ne. Aš jau pastebėjau kelias titnago atodangas uolos sienoje ir žinau, kad urvo viduje taip pat jų yra, – atsakė Jondalaras. – Ketinu pasiimti deglą ir įlindęs apsižiūrėti.

– O tu, Zelandone? – pasiteiravo Aila.

– Nemanau, kad eisiu. Norėčiau truputį pamąstyti apie šitą urvą, reikia patikrinti deglus ir lempas, pagalvoti, kiek jų mums prireiks ir ko dar turėtume pasiimti, – pasakė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Regis, tas urvas milžiniškas, – tarė Aila. Žengusi vidun, ji stebeilijo į tamsą, o paskui pakėlė galvą į viršų.

Jondalaras įėjo paskui ją.

– Žiūrėk, štai dar vienas iš sienos išlindęs titnago gabalas, visai prie pat įėjimo. Neabejoju, giliau jo yra dar daugiau, – kalbėjo jis, sprendžiant iš balso, akivaizdžiai susijaudinęs. – Tačiau daug jo išsinešti bus sunku.

– Ar visą laiką urvo skliautas toks aukštas? – pasiteiravo Aila Zelandonės.

– Daugiau mažiau taip, išskyrus pačiame gale. Tai daugiau nei urvas. Tai milžiniška ertmė – iš tiesų čia yra daug erdvių salių ir tunelių. Yra netgi žemesni lygiai, tačiau šįkart mums jų tyrinėti nereikės. Žiemą čia įsitaiso urviniai lokiai. Gali pamatyti jų guolius ir nagų įrėžas sienose, – papasakojo Pirmoji.

– Ar jis pakankamai didelis, kad galėtų įeiti arkliai? – paklausė Aila. – Gal net su valkčiais, kad galėtume išgabenti titnago Jondalarui?

– Manau, taip, – atsiliepė Zelandonė.

– Einant reikės palikti žymes, kad būtume tikri, jog rasime kelią atgal, – pastebėjo Jondalaras.

– Esu tikra, kai apsisuksime, Vilkas padės mums išeiti, – tarė Aila.

– Ar jis eis su mumis? – pasiteiravo Zelandonė.

– Jei aš pakviesiu, – tarė Aila.

Vieta akivaizdžiai anksčiau buvo naudota: lauke prie įėjimo vietomis žemė buvo išlyginta, įrengta keletas laužaviečių, matyti pagal pelenus ir

anglis bei apdegusius akmenis aplinkui. Jie pasirinko vieną iš naudotų laužaviečių, kurios kraštus apdėjo kitos laužavietės akmenimis, padarė kepimo įtaisą iš kelių išsišakojusių pagaliukų, kuriuos parėmė akmenimis, ir žalio medžio šakelių, ant kurių bus veriamas maistas. Jondalaras su Aila iškinkė arklius, nuėmė apynasrius ir nuvedė prie atviro žolės lopinėlio netoliese, kur gyvūnai galėtų savimi pasirūpinti ir ateitų išgirdę švilpimą.

Paskui visi kartu pastatė kelioninę palapinę, kuri buvo didesnė nei paprastai. Teko sujungti dvi palapines ir prieš keliaujant išbandyti, kad būtų tikri, jog visiems bus patogu. Jie turėjo pasiėmę sauso kelionės maisto bei virtų pusryčių likučių, tačiau taip pat gabenosi ir šviežios tauriojo elnio, kurį nudobė Solabanas su Rušemaru, mėsos. Surėmę valkčių baslius ir surišę juos viršuje, Aila su Jondalaru padarė trikojį, nuo kurio nuleido į žaliaminę odą susuktus maisto ryšulius, kad žvėrys jų nepasiektų. Palikti maistą palapinėje – tolygu kviesti plėšrūnus į svečius.

Jie prisirinko kuro laužui: daugiausia išvirtusių medžių ir krūmų sausų šakų bei nudžiūvusių spygliuočių apatinių šakelių, žolių ir sauso žolėdžių gyvūnų mėšlo. Aila užkūrė laužą, kad vėliau turėtų anglių. Pavakariams visi užvalgė likučių, netgi pienu pamaitinta Jonaila žiaumojo kaulo galą. Paskui kiekvienas ėmėsi savo reikalų. Zelandonė pradėjo tikrinti ant Lenktynininko valkčių buvusius savo ryšulius, ieškojo deglų ir lempų, maišelių su lempoms skirtais riebalais ir kerpių, džiovintų grybų bei įvairių kitų medžiagų dagtims. Jondalaras pasiėmė titnagui apdirbti skirtų įrankių krepšį, nuo laužo užsidegė deglą ir įėjo į didžiąją ertmę.

Aila užsidėjo savąjį mamutojišką nešulių krepšį, kuris buvo permetamas per vieną petį ir truputį minkštesnis nei zelandoniečių kuprinės, nors ne mažiau talpus. Krepšį ji nešėsi ant dešiniojo peties kartu su iečių mėtyklės bei iečių dėklu. Jonailą nešiojimo skraistėje užsirišo aukštai ant nugaros, tačiau ją buvo galima nesunkiai perkelti ant kairiosios šlaunies. Iš kairės, už tvirto odinio diržo, kurį buvo užsirišusi ant juosmens, ji užsikišo kasimo lazdelę, o makštys su peiliu karojo dešinėje. Svaidyklę Aila buvo apsivyniojusi aplink galvą, tačiau akmenis ginklui nešėsi viename iš prie juosmens juostos pritvirtintų kapšelių. Kitas kapšelis buvo skirtas įprastiems daiktams, tokiems kaip valgymo indai, ugnies uždegimo rinkinys,

nedidelis akmeninis kūjis bei siuvimo rinkinys su įvairaus storio sruogomis nuo ploniausių sausgyslių iki tvirtų virvių, kurios lindo tik pro didžiausių mamutų ilčių adatų skyles. Taip pat Aila turėjo kelias storesnių virvių rites, keletą kitokių daiktų. Galiausiai ji nešėsi savo vaistų krepšelį.

Vaistų krepšelį Aila nešiojo pririštą prie juosmens juostos. Ūdros kailio krepšelis buvo tas daiktas, be kurio ji retai kur nors išeidavo. Jis atrodė labai neįprastai; netgi Zelandonė nebuvo mačiusi nieko panašaus, nors ji akimirksniu suvokė, jog tai dvasinės galios turintis daiktas. Šis krepšelis buvo padarytas lygiai taip pat kaip ir pirmasis, kurį Ailos genties motina Iza buvo jai padariusi iš viso ūdros kailio. Užuot perpjovus išilgai pilvo, kaip įprasta diriant žvėrį, ūdrai buvo nevisiškai perrėžta gerklė, taip, kad galva, išėmus smegenis, liktų prisitvirtinusi prie nugaros kaip krepšelio dangtis. Viduriai kartu su stuburu buvo atsargiai ištraukti per ertmę kakle, o letenos ir uodega palikti. Aplink kaklą priešingomis kryptimis buvo įvertos dvi raudonai dažytos sruogos, kad anga patikimai užsidarytų, o galva, džiūdama truputį susitraukusi, buvo naudojama kaip viršutinis dangtelis.

Aila patikrino dėklą, kuriame buvo keturios lengvos ietys ir mėtyklė. Tada ji pasiėmė rinkimo krepšį, davė ženklą Vilkui eiti kartu ir patraukė atgal taku, kuriuo atėjo. Eidama link urvo ji stebėjo ir vertino pakelės augmeniją, numatė, kam augalus galima būtų panaudoti. Šito ji išmoko dar vaikystėje, ir tai tapo kone antrąja jos prigimtimi. Toks įprotis buvo būtinas žmonėms, kurie gyveno iš žemės, – jų išgyvenimas priklausė nuo to, kas bus sumedžiota, surinkta ar rasta kasdieniuose žygiuose. Aila visada išskirdavo ir gydomąsias, ne tik maistingąsias, pastebėtų augalų savybes, mat Iza buvo gydytoja, pasiryžusi visas savo žinias perduoti ne tik savo dukteriai, bet ir įdukrintajai mergytei. Tačiau Uba gimė turėdama gydytojos prisiminimus, paveldėtus iš motinos, ir jai tereikėjo kartą ar du priminti, kad ji sužinotų ir suprastų, ką motina rodo ir aiškina.

Kadangi Aila neturėjo genties prisiminimų, Iza pastebėjo, kad ją mokyti kur kas sunkiau. Mergaitei visko teko mokytis mintinai. Tiktai nuolat kartojant kitų mergaitei pavykdavo įsiminti. Tačiau vėliau Aila nustebino Izą, nes, kartą išmokusi kokio gydymo būdo, galėjo galvoti plačiau. Pavyzdžiui, jei vieno vaistinio augalo nebūdavo, ji greitai sugalvodavo

jam pakaitalą arba vaistų derinį, turintį panašių savybių ar poveikį. Taip pat ji puikiai gebėjo nustatyti ligą, mokėjo nuspręsti, kas yra negerai, jei žmogus skųsdavosi neaiškiai nusakydamas savo negalavimus. Nors negalėjo to paaiškinti, Iza suvokė, jog gentis ir kiti galvoja skirtingai.

Dauguma Bruno genties žmonių manė, kad su jais gyvenanti kitų mergaitė nėra itin protinga, nes negali visko įsiminti taip greitai ir taip gerai kaip jie. Iza suprato, kad ji nėra neprotinga, tik mąsto kitaip, kitokiu būdu. Aila irgi pamažu pradėjo tai suvokti. Kai kitų žmonės laidydavo pastabas, kad genties žmonės nėra protingi, ji mėgindavo paaiškinti, kad jie nėra mažiau protingi, jie tiesiog protingi kitaip.

Aila grįžo taku iki vietos, kurią tiksliai įsiminė. Čia miško takas vedė per nedidelį pakilimą ir vėrėsi į lauką, apaugusį žema žole ir krūmais. Aila anksčiau įsiminė tą lauką ir, kai vėl čia atėjo, užuodė puikų sunokusių žemuogių aromatą. Nusirišusi nešiojimo skraistę ji patiesė ją ant žemės ir viduryje paguldė Jonailą. Nuraškiusi nedidelę uogelę, moteris truputį ją suspaudė, kad ištrykštų saldžios sultys, ir įdėjo mažylei į burną. Nuostaba ir smalsumas Jonailos veide privertė Ailą nusišypsoti. Kelias uogas Aila įsimetė sau į burną, dar vieną davė kūdikiui, tada apsidairė pažiūrėti, ko galėtų parnešti į stovyklą.

Netoliese pastebėjusi beržų guotą ji davė ženklą Vilkui saugoti Jonailą, o pati nuėjo pasižvalgyti. Priėjusi prie medžių, Aila apsidžiaugė pamačiusi, kad vietomis plona žievė jau pradėjo luptis. Ji nuplėšė ir pasiėmė kelias plačias juostas. Iš makščių, pritaisytų prie diržo, ji išsitraukė naują peilį, kurį Jondalaras neseniai jai padovanojo. Peilis buvo pagamintas iš Jondalaro išskaptuotos titnago geležtės, įstatytos į dailią Solabano padirbintą rankeną iš seno gelstelėjusio mamuto kaulo su keliais Marševalio padarytais raižiniais. Ji supjaustė beržo žievę simetriškais gabalais, tada įrėžė jas, kad būtų lengviau sulankstyti į dvi nedideles talpyklas su dangteliais. Žemuogės buvo labai mažos, reikėjo ilgai rinkti, kad priraškytum pakankamai trims žmonėms paragauti, tačiau jų skonis toks puikus, kad stengtis verta. Kapšelyje, kuriame nešiojosi savo gėrimo puodelį ir dubenėlį, ji visada turėjo dar keletą daiktų, įskaitant virvelių ritinėlius. Įvairaus storio virvelės visada praversdavo. Aila jomis surišo tošies dėžutes, tada viską susidėjo į nešiojimo krepšį.

Jonaila užmigo, ir Aila uždengė ją minkštos elnenos nešiojimo skraistės kampučiu, kuris tame krašte jau buvo truputį apspuręs. Vilkas gulėjo šalia pusiau prisimerkęs. Kai Aila į jį pažvelgė, jis pradėjo plakti uodega žemę, tačiau nė per milimetrą nepasitraukė nuo naujausios savo gaujos narės, kurią be galo mylėjo. Aila atsistojo, pasiėmė rinkimo krepšį ir nuėjo per žole apaugusį lauką link giraitės.

Pirmiausia moteris pamatė žvaigždučių formos siaurų lapelių vijas: kibieji lipikai augo gausiai, o lipti per kitus augalus jiems padėjo lapelius dengiantys kabliuko formos mažyčiai plaukeliai. Aila palei šaknis nutraukė keletą ilgų besivejančių stiebų ir lengvai juos suspaudė, nes dėl plaušelių jie lipo vienas prie kito. Šiame augimo etape kibieji lipikai galėjo būti naudojami kaip dažomieji augalai ir vien dėl šios savybės buvo naudingi, tačiau dar tiko ir maistui, ir gydymui. Jauni lapeliai buvo gaivūs pavasariniai žalėsiai, iš pakepintų sėklų išeidavo įdomaus skonio tamsus gėrimas, sugrūstą žolę sumaišęs su riebalais galėjai pagaminti tepalo, padedančio moterims, kurių krūtys sutindavo nuo pridžiūvusio pieno.

Ailą viliojo nueiti į saulėtą sausą žolingą vietą, iš kurios sklido aromatingi kvapai. Ji pasidairė augalo, kurį tikėjosi ten pamatyti, ir greitai rado juozažolių. Tai buvo vienas pirmųjų augalų, kurį pažinti išmokė Iza, ir Aila puikiai tai prisiminė. Sumedėjęs krūmelis buvo mažas, ne daugiau kaip trisdešimties centimetrų aukščio, siaurais, mažučiais, visžaliais tamsiais lapeliais, augančiais kupsteliais prie išsišakojusio stiebo. Jau pradėjo ryškėti mėlyni žiedeliai ant ilgų spygliukų, gaubiantys stiebą tarp viršutinių lapelių, ir aplink augalą dūzgė kelios bitės. Aila spėliojo, kur bičių namai, nes juozažolių medus ypač gardus.

Ji nuskynė keletą stiebų ketindama žiedelius panaudoti arbatai, kuri ne tik gardi, bet ir puikiai tinka nuo kosulio, užkimimo ir kitų giliai krūtinėje slypinčių ligų. Sutrinti lapeliai lengvino įpjovimų ir nudegimų skausmą, mažino mėlynes. Gerti lapelių arbatą ir mirkyti galūnes vonelėje puikiai tiko gydant reumatą. Apie tai pagalvojusi Aila staiga prisiminė Krebą ir nusišypsojo, nors prisiminimai buvo liūdni. Viena gydytoja genčių sambūryje paaiškino, kad juozažoles naudoja kojų patinimams slopinti, jei susikaupia per daug skysčių. Dirstelėjusi Aila pamatė Vilką, tebegulintį greta miegančio kūdikio, tada apsisuko ir nuėjo giliau į giraitę.

Šešėliuotame krante greta kelių eglių Aila pastebėjo lopinėlį kvapiųjų lipikų – smulkių maždaug dvidešimt penkių centimetrų aukščio augalėlių ratu išsidėsčiusiais lapeliais, panašių į kibiuosius lipikus, bet silpnais stiebeliais. Aila atsiklaupusi atsargiai nuskynė augalą su mažučiais baltais keturlapiais žiedeliais. Jie savotiškai kvepėjo, ir arbata buvo skani. Aila žinojo, kad augalui džiūstant jo aromatas stiprėja. Lapelius galima panaudoti žaizdoms gydyti, o pavirinti jie puikiai tinka nuo pilvo skausmų ir kitų vidaus ligų. Jie buvo naudingi norint paslėpti kartais nemalonų kitų vaistų kvapą, tačiau taip pat Aila mėgo tiesiog paskleisti jų namelyje arba prikimšti į pagalves dėl gero kvapo.

Netoli ji pamatė dar vieną pažįstamą augalą, kuris mėgo šešėlingas miško pakrantes, – tai buvo kone pusės metro aukščio geltonoji žiognagė. Plačių plunksnų formos smulkiais plaušeliais dengti dantyti lapeliai buvo retai išsidėstę ant plonų tvirtų stiebelių, kurie truputį šakojosi. Lapai buvo nevienodos formos ir dydžio, priklausomai nuo jų vietos ant stiebelio: pamatiniai lapai ilgakočiai, lyg suskaldyti, viršutinė skiltis – didžiausia, kitos tolygiai mažėjo; stiebiniai lapeliai trumpakočiai, triskilčiai, stambiai dantytais prielapiais. Žiedeliai, kurie priminė vėdrynus, turėjo penkis ryškiai geltonus žiedlapius su žaliais taurėlapiais viduryje ir atrodė lyg per maži tokiam aukštam augalui. Vaisiai, kurie pasirodydavo kartu su žiedais, labiau krito į akis: tai buvo nedidelės dygios kibios tamsiai raudonos galvutės.

Aila prisikasė iki šakniastiebio, iš kurio augalas kilo. Ji norėjo smulkių tvirtų šaknelių, kurios kvepėjo dobilais ir buvo jų skonio. Moteris žinojo, kad jos nuo daug ko tinka: nuo žarnyno bėdų, įskaitant viduriavimą, skaudant gerklei, karščiuojant, užsikimšus nosiai ar tekant gleivėms peršalus, netgi kai sunku kvėpuoti, tačiau Aila ypač mėgo jas naudoti kaip skanų, švelniai aitrų, dobilus primenantį maisto prieskonį.

Kiek tolėliau ji pamatė augalus, kuriuos iš pirmo žvilgsnio palaikė našlaitėmis, bet geriau apžiūrėjus paaiškėjo, jog tai šliaužiančiosios tramažolės. Žiedeliai buvo kitokios formos ir kilo iš lapelių pagrindo menturiais po tris ar keturis aplink stiebelį. Inksto formos lapeliai su apskritais dantukais ir gyslų tinklu augo priešpriešiais ant ilgų ketvirtainių stiebelių ir likdavo žali kiaurus metus, tačiau jų spalva kito nuo šviesiai iki tamsiai

žalios. Aila žinojo, kad šliaužiančiosios tramažolės stipriai kvepia, tad pasilenkė pauostyti, kad įsitikintų, jog tai tikrai tas augalas. Iš tramažolių kartu su trūkažolių šaknimis ji gamindavo stiprų užpilą nuo kosulio, o Iza jį naudojo akių uždegimams nuraminti. Vienas mamuta mamutojų vasaros susirinkime siūlė tramažoles spengimui ausyse šalinti ir žaizdoms gydyti.

Drėgna žemė vedė į pelkėtą plotą prie mažo upeliuko. Aila apsidžiaugė pamačiusi plačius guotus švendrų – aukštų, į nendres panašių kone dvimetrinių augalų, kurie buvo apskritai vieni iš naudingiausių. Pavasarį iš šaknies stiebo galima lengvai ištraukti jaunų ūglių švelniomis šerdimis; jie gali būti valgomi žali ir švelniai apvirti. Vasara buvo žalių žiedynų burbuolių, išlendančių ant aukštų stiebų, sezonas; virtos burbuolės, graužiamos tiesiai nuo stiebelio, buvo tikras skanėstas. Vėliau jos paruduos, ir virš kiekvienos sunokusios burbuolės kyšos ilgos žiedadulkių strėlytės. Tada bus galima rinkti daug baltymų turinčias geltonas žiedadulkes. Paskui švendrų burbuolės virs kuokštais baltų pūkų, tinkamų pagalvėms, paklotams prikimšti, vystyklams arba kaip prakurai laužams pradėti. Taip pat vasarą iš storų požeminių šakniastiebių imdavo kilti švelnūs balti ūgliai – būsimi kitų metų augalai. Jie želė taip gausiai, kad dalį nurinkęs nepadarytum jokios žalos kitų metų derliui.

Kiaurus metus, netgi žiemą, jei žemė nebūdavo įšalusi arba padengta sniegu, tiko rinkti plaušingus stiebus. Baltus krakmolingus miltelius buvo galima išgauti panardinus tuos stiebus į seklias plačias žievių talpyklas su vandeniu; sunkesni milteliai nugrimzdavo, o plaušai likdavo plūduriuoti. Arba buvo galima šakniastiebius džiovinti ir vėliau sugrūsti, kad pasišalintų plaušai, liktų tik sausi milteliai. Ilgi siauri lapai būdavo supinami į demblius sėdėti, voko formos maišelius arba vandeniui atsparias pertvaras, o iš kelių tokių pertvarų žmonės pasidarydavo laikiną pastogę. Nupynus virimo krepšius, juos galima prikrauti šaknų, stiebų, lapų ar vaisių, nuleisti į verdantį vandenį ir lengvai viską išgriebti. Pakankamai ilgai virti lapai buvo valgomi. Praėjusių metų augimo stiebai galėjo būti naudojami kaip ugnies „grąžtai“, sukami tarp delnų laužui užkurti.

Aila padėjo savo rinkimo krepšį ant sausos žemės, iš už juosmens išsitraukė kasimo lazdelę, pagamintą iš tauriojo elnio ragų, ir įbrido į pelkę.

Lazdele ir rankomis ji apie dešimt centimetrų prasikasė pro dumblą ir ištraukė ilgus kelių augalų šakniastiebius. Išsirovė ir likusi augalo dalis, įskaitant prie šakniastiebio prisitvirtinusius didelius ūglius ir kokių dvylikos centimetrų ilgio, apie pustrečio centimetro storio katės uodegos formos žalias žiedynų sėklų galvutes, kurias ji ketino išvirti vakarienei. Apvyniojusi truputį virvės aplink ilgus švendrų stiebus Aila pasidarė ryšulį ir patraukė atgal į atvirą lauką.

Pakeliui ji praėjo uosį ir prisiminė, kiek daug jų augo prie šaramudojų namų, nors keletas tarpo ir miško slėnyje. Ji pagalvojo: „Gal vertėtų pagaminti uosių sparnavaisių taip, kaip juos gamina šaramudojai?“ Tačiau tam vaisius reikėtų rinkti labai jaunus, traškius, dar neplaušingus, o tas laikas jau buvo praėjęs. Vis dėlto medis turėjo daug gydomųjų savybių.

Grįžusi į pievą Aila tučtuojau sunerimo. Vilkas stovėjo prie kūdikio spoksodamas į aukštas žoles ir žemai, grėsmingai urzgė. Kas atsitiko?

13

Pribėgusi Aila pamatė, kad Jonaila pabudusi ir nė nenutuokia apie pavojų, kurį, regis, jaučia jos keturkojis sargas, tačiau kažkaip persivertė nuo nugarytės ant pilvuko ir dabar pasirėmusi ant rankų dairėsi aplinkui.

Aila nematė, į ką žiūri Vilkas, bet išgirdo bruzdėjimą ir šnarpštimą. Padėjusi ant žemės rinkimo krepšį ir nendrių ryšulį ji paėmė kūdikį ir pasisodino jį ant nugaros nešiojimo skraistėje. Tada atlaisvinusi raištelius įkišo ranką į specialų kapšelį ir ištraukė porą akmenų, kartu nuo galvos traukdama svaidyklę. Ji nematė, kas tūno žolėse, – nėra prasmės naudoti strėlę, kai nėra, į ką taikytis, – tačiau ta kryptimi smarkiai sviestas akmuo žvėrį gali išgąsdinti ir nubaidyti.

Ji sviedė akmenį, kuo greičiau kitą. Antrasis į kažką pataikė, nes pasigirdo bumbtelėjimas ir cyptelėjimas. Aila išgirdo kažką judant žolėse. Vilkas įsitempė ir tyliai inkštė, nekantraudamas pulti.

– Pirmyn, Vilke, – tarė ji, kartu duodama ženklą.

Vilkas metėsi į priekį, o Aila greitai aplink galvą apsivyniojo svaidyklę, iš dėklo išsitraukė iečių mėtyklę ir lėkdama jam iš paskos siekė ieties.

Kai Aila prisivijo Vilką, šis stovėjo priešais lokio jauniklio dydžio, tačiau kur kas nuožmesnį gyvūną. Tamsiai rudas kailis su šviesesne juosta, kuri ėjo per šonus ir pūstos uodegos viršų, buvo būdingas ernių bruožas. Aila jau buvo turėjusi reikalų su šiuo stambiausiu kiauninių šeimos žinduoliu, buvo mačiusi, kaip nuo savo grobio jis nuveja didesnius keturkojus medžiotojus. Tai buvo pavojingi, niršūs ir bebaimiai grobuonys, neretai medžiojantys ir nudobiantys už save didesnius žvėris. Jie suėsdavo daugiau, nei iš pažiūros galėtų suėsti tokio dydžio gyvūnas, tikriausiai

dėl to buvo vadinami rajūnais. Kartais atrodydavo, kad jie žudo tik dėl malonumo, o ne iš bado, nes palikdavo savo auką nesuėstą.

Vilkas buvo visiškai pasiruošęs ginti Ailą ir Jonailą, tačiau kovingai nusiteikęs ernis gali rimtai sužeisti arba net sudraskyti jei ne gaują, tai bent vienišą vilką. Vis dėlto Vilkas nebuvo vienišas. Jis buvo Ailos gaujos narys.

Aila ramiai įstatė ietį į mėtyklę ir nedvejodama sviedė į žvėrį, tačiau tuo metu pravirko Jonaila, ir ernis ją išgirdo. Padaras paskutinę minutę pamatė staigų moters judesį ir puolė bėgti. Gal jis ir būtų paspurkęs toliau nei galėjo skrieti Ailos ietis, jei nebūtų turėjęs saugotis vilko. Vis dėlto ernis nuskuodė pakankamai, ir ietis vos jį tekliudė. Žvėris buvo sužeistas iki kraujo, bet aštrus antgalis prakirto tik šlaunies viršų. Toks sužeidimas nebuvo mirtinas. Titnaginis Ailos ieties antgalis buvo pritvirtintas prie trumpo, smailėjančio medžio galo, įsistatyto į ilgesnį kotą. Pataikęs į ernį jis atsiskyrė nuo ilgojo ieties galo.

Ernis bėgo slėptis į sumedėjusį krūmyną, iš jo kojos styrojo ieties antgalis. Aila negalėjo palikti sužeisto žvėries. Nors žinojo, kad jis galiausiai nukraujuos, reikėjo jį pribaigti. Tikriausiai jam skauda, o Aila nenorėjo, kad kam nors be reikalo skaudėtų. Be to, jei erniai pakankamai niršūs įprastomis aplinkybėmis, kas žino, kokios žalos jie gali pridaryti pakvaišę iš skausmo – gal net atsibastys į jų netoliese įrengtą stovyklą. Be to, Aila norėjo ištraukti antgalį ir pažiūrėti, ar jis vis dar naudotinas. Jai reikėjo ir kailio. Ji paėmė kitą ietį ir įsidėmėjo, kur guli pirmosios kotas, kad galėtų vėliau jį pasiimti.

– Surask jį, Vilke! – be žodžių ji davė ženklą savo keturkojui ir nuskubėjo įkandin jo.

Vilkas greitai suodė žvėrį. Aila rado pilkį grėsmingai urzgiantį ant rudo kailio kupetos, irgi urzgiančios iš krūmų guoto.

Aila greitai ir stipriai sviedė antrą ietį. Ji prasiskverbė į ernio kūną giliai, iki pat gerklės. Pliūptelėjęs kraujas rodė, kad pažeista arterija. Ernis liovėsi urgzti ir susmuko ant žemės. Aila pasiėmė antrosios ieties kotą ir nusprendė tempti ernį už uodegos, tačiau jo kailio plaukeliai gulė kita kryptimi. Traukiant paplaukiui būtų lengviau vilkti gyvūną žole. Apsidairiusi moteris pastebėjo netoliese auganačias žiognages tvirtais kietais stiebais ir išrovė

jas su šaknimis. Stiebelius apsukusi erniui aplink galvą ir nasrus, ji ištempė jį į proskyną; pakeliui sustojo pasiimti pirmosios ieties koto.

Pasiekusi vietą, kur buvo palikusi rinkimo krepšį, Aila visa tirtėjo. Ji numetė žvėrį už kelių pėdų, atlaisvino nešimo antklodę ir pakėlė Jonailą. Ašaroms ritantis skruostais ji apkabino dukterį, galiausiai leido išsilieti savo baimei ir pykčiui. Ji buvo tikra, kad ernis taikėsi jos vaikelio.

Žinoma, mažylę saugojo Vilkas, ir Aila žinojo, kad pilkis būtų kovęsis už ją iki mirties, bet didelis nuožmus plėšrūnas galėjo sužeisti sveiką jauną vilką ir užpulti jos vaiką. Nedaug buvo žvėrių, kurie mestųsi prieš vilką, ypač tokį didelį kaip Ailos Vilkas. Dauguma didžiųjų kačių būtų atsitraukusios; būtent apie tuos plėšrūnus Aila dažniausiai pagalvodavo. Tik dėl tos priežasties ji paliko Jonailą nenorėdama trikdyti jos miego ir nuėjo pasirinkti šiek tiek žalėsių. Šiaip ar taip, ją saugojo Vilkas. Aila nepaleido Jonailos iš akių ilgiau kaip kelioms akimirkoms, tik tada, kai brido į pelkę švendrų, ir apie ernius ji nepagalvojo. Aila papurtė galvą. Visada aplinkui slankioja vienu plėšrūnu daugiau, nei gali numanyti.

Ji truputį pažindė mažylę, guosdama tiek kūdikį, tiek save, ir pagyrė Vilką, glostydama jį kita ranka ir šnekindama:

– Turėsiu nudirti šitą ernį. Mieliau būčiau nudobusi ką nors valgomo, nors, spėju, tu galėtum jį suėsti, Vilke, bet aš tikrai noriu šito kailio. Tik tuo erniai ir naudingi. Jie menki ir nuožmūs, vagia mėsą iš spąstų, kaip ir džiūstančią, netgi kai šalia yra žmonių. Jie įsibrauna į namelius, suverčia viską, ką randa, ir palieka bjauriausią dvoką, tačiau iš jų kailio išeina geriausias žieminių gobtuvų kraštelis. Jis neapkimba ledu, kai kvėpuoji. Pasiūsiu gobtuvą Jonailai ir naują sau, o gal ir Jondalarui. Tačiau tau nereikia gobtuvo, Vilke. Ir prie tavo kailio ledas nelimpa. Bet to, su ernio gobtuvu ant galvos tikrai juokingai atrodytum.

Aila prisiminė ernį, kuris nedavė ramybės Bruno genties moterims, kai jos mėsinėjo medžioklės grobį. Jis vis mesdavosi į jų tarpą ir gvelbė šviežiai atriektas mėsos juosteles, kurias moterys džiaustė ant prie žemės įtemptų virvių. Net svaidomi akmenys neilgam jį nubaidydavo. Galiausiai dorotis su erniu atėjo keletas vyrų. Tas nutikimas buvo viena priežasčių, kuriomis jai teko pagrįsti savo sprendimą slapčia mokytis medžioti svaidykle.

Aila vėl paguldė savo kūdikį ant švelnios elnenos, šįkart ant pilvuko, nes Jonailai akivaizdžiai patiko pasirėmus rankytėmis dairytis aplink. Ernio maitą moteris nutempė keliais žingsniais tolėliau ir apvertė ant nugaros. Pirmiausia ji išpjovė abu titnago antgalius, kurie styrojo žvėries kūne. Tas, kuris buvo įsmigęs į šlaunį, dar buvo geras, tereikės kraują nuplauti, tačiau antrojo, sviesto su tokia jėga, jog perėjo kiaurai žvėries sprandą, galiukas buvo nulūžęs. „Galėčiau pati paaštrinti ir naudoti kaip peilį, jeigu ne kaip ieties antgalį, tačiau Jondalarui pavyks geriau", – pagalvojo ji.

Su nauju neseniai dovanų gautu peiliu rankose ji atsisuko į ernį. Pradėjusi nuo išangės, ji nurėžė lyties organus ir giliai įpjovė į pilvo pusę, tačiau trumpam stabtelėjo prie pilvinės kvapų liaukos. Vienas iš būdų, kuriais erniai žymėjo savo teritoriją, buvo apsižergti žemus rąstus ar krūmus ir trintis į juos skleidžiant stipriai dvokiančią medžiagą, kuri skyrėsi iš jų liaukų. Taip pat jie žymėjo teritoriją šlapimu ir išmatomis, tačiau būtent tos liaukos išskyros galėjo sugadinti kailį. Kvapo kone neįmanoma panaikinti, ir neištvertum dėvėdamas prie veido gobtuvą, jei kailis buvo suteptas liaukos skysčiu, kurio kvapas kone toks pat šlykštus kaip skleidžiamas šeško.

Atsargiai atitraukusi kailį, kad neįpjautų pilvo plėvės ir nepatektų į vidurius, Aila apipjovė liauką, tada, atsargiai apčiuopusi ją ranka, išpjovė ją iš apačios. Ketino paprasčiausiai sviesti ją miško link, paskui suvokė, kad Vilkas tikriausiai suuos kvapą ir nuseks iš paskos, o Aila nenorėjo, kad jos pilkis bjauriai dvoktų. Ji atsargiai paėmė liauką už odos kraštelio, grįžo į giraitę, kur nudobė žvėrį, ir paguldė liauką tarp medžio šakų aukštai virš galvos. Grįžusi baigė pjaustyti odą – įrėžė per pilvą iki gerklės.

Paskui, sugrįžusi, nuo kur pradėjo, ties išange, Aila pradėjo rėžti kailį ir raumenis. Pasiekusi dubens kaulą, ji apčiuopė gūbrį, skyrusį kairę ir dešiniąją puses, ir per raumenį įpjovė iki kaulo. Tada, jėga praskyrusi ernio kojas, vėl, čiuopdama konkrečios vietos, ji dar stipriau spustelėjo, perskėlė kaulą ir perpjovė pilvaplėvę vien tam, kad truputį sumažintų įtampą. Žarnas bus galima išimti kartu su visais organais, kai baigs pjauti ertmę. Kruopščiai ir švariai atlikusi šią užduotį, ji rėžė per raumenį iki krūtinkaulio, rūpestingai stengdamasi nepažeisti žarnų.

Perpjauti krūtinkaulį buvo sudėtingiau ir reikėjo ne tik titnago peilio – reikėjo dar ir kūjo. Aila žinojo, kad tame pačiame kapšelyje, kuriame

laiko dubenėlį su puodeliu, ji turi ir nedidelį akmeninį kūjelį, tačiau pirmiausia apsidairė, ar nepamatys ko tinkamo panaudoti. Ji turėjo išsiimti apvalainą akmenį prieš dirdama ernį, tačiau buvo šiek tiek sutrikusi ir pamiršo tai padaryti. Dabar kruvinomis rankomis nenorėjo liesti kapšelio, kad viduje neliktų ernio kraujo. Pamačiusi iš žemės kyšantį akmenį, kasimo lazdele pamėgino jį iškelti, tačiau jis pasirodė per didelis. Galiausiai, į žolę nusišluosčiusi rankas, Aila išsiėmė akmeninį kūjį ir kapšelio.

Deja, vien to akmens nepakako. Jei paprasčiausiai trinktelėtų į naujojo titnaginio peilio galą akmens kūju, peilis suskiltų. Reikėjo daikto smūgiui sušvelninti. Tada ji prisiminė, kad vaiko nešiojimo skraistės kraštelis apspuręs. Atsistojusi Aila nuėjo ten, kur mažoji, spirdamasi kojytėmis, bandė pasiekti Vilką. Aila jai nusišypsojo, tada nuo apiplyšusio kampo atsirėžė skiautę odos. Grįžusi prie maitos, ji pridėjo peilio geležtę išilgai krūtinkaulio, ant geležtės kitos pusės uždėjo sulankstytą minkštą odą, tada paėmusi akmens kūjį stuktelėjo į geležtę. Pjūvis buvo matyti, tačiau kaulas neskilo. Aila trinktelėjo dar kartą, trečią, kol pajuto, kad kaulas pasiduoda. Kai krūtinkaulis prasiskyrė, Aila perpjovė žvėries gerklę, kad pašalintų trachėją.

Išskėtusi šonkaulius, peiliu ji atskyrė nuo sienelių diafragmą, kuri skyrė krūtinės ląstą nuo pilvo. Gerai įsikirtusi į gličią trachėją, ji pradėjo traukti vidaus organus, pjaustydama peiliu, kad atskirtų juos nuo nugarkaulio. Ant žemės iškrito visas sukibęs vidaus organų gniutulas. Aila pavertė ernį, kad ištekėtų skysčiai. Dabar žvėries vidus buvo švarus.

Procesas iš esmės buvo toks pat diriant tiek mažą, tiek didelį gyvūną. Jei tai būtų maistui skirtas gyvūnas, kitas žingsnis būtų jį kuo greičiau atšaldyti, nudyrus, išplovus šaltu vandeniu ir, jei būtų žiema, palikus ant sniego. Žolėdžių, tokių kaip bizonai ar taurai, elniai, mamutai ar raganosiai, dauguma vidaus organų buvo valgomi ir gana skanūs: kepenys, širdis, inkstai, o kai kurios dalys – naudingos. Smegenys kone visada buvo naudojamos odoms šikšninti. Žarnos būdavo išvalomos ir pripildomos lydytų taukų, pjaustytų mėsos gabalėlių, kartais sumaišytų su krauju. Gerai išplauti skrandžiai ir šlapimo pūslės naudoti kaip vandenmaišiai ir tinkamiausios talpyklos kitiems skysčiams. Taip pat jie buvo puikūs virimo rykai. Virti taip pat buvo galima šviežioje odoje: ją patiesus, kad truputį

įdubtų į žemėje iškastą duobę, pripylus vandens, paskui jį užvirinant įkaitintais akmenimis. Virti naudojami skrandžiai ir odos bei visos organinės medžiagos truputį susitraukdavo, nes irgi išvirdavo, todėl nebūdavo gerai skysčio pripilti pernelyg daug.

Aila, nors žinojo, kad kai kurie žmonės taip daro, pati niekada nevalgė plėšrūnų mėsos. Gentis, kuri ją užaugino, nemėgo valgyti mėsėdžių; ji kelis kartus pabandė, bet mėsa pasirodė besanti bjauraus skonio. Jei būtų labai alkana, gal ir galėtų ja prikimšti skrandį, tačiau tik ypatingu atveju. Pastaruoju metu jai nepatiko netgi arkliena, nors daugumai žmonių ji buvo mėgstamiausia. Aila suprato: taip yra todėl, kad ji jaučiasi itin artima arkliams.

Atėjo laikas viską susirinkti ir traukti į stovyklą. Iečių kotus ji sukrovė į specialų dėklą kartu su iečių mėtykle, antgalius, kuriuos ištraukė iš ernio, sudėjo į jo kūno ertmę. Jonailą nešiojimo skraistėje užsirišo ant nugaros, stvėrė rinkimo krepšį, po pažastimi pasikišo ilgą švendrų stiebų ryšulį. Tada paėmusi žvėries galvą vis dar juosusius žiognagių kotus, ernį ji nusitempė iš paskos. Vidurius paliko kur išvertusi: vienas ar kitas Motinos kūrinys ateis ir juos sudoros.

Kai ji įžygiavo į stovyklą, ir Zelandonė, ir Jondalaras akimirką dėbsojo išsižioję.

– Regis, laiko veltui neleidai, – pastebėjo Zelandonė.

– Nemaniau, kad eini medžioti, – tarstelėjo Jondalaras, eidamas link jos, kad išvaduotų iš nešulių, – bent jau ernių.

– Neketinau, – atsiliepė Aila, paskui papasakojo, kas nutiko.

– O aš galvojau, kam imi visus ginklus, jei keliauji tik augalų pasirinkti, – tarė Zelandonė. – Dabar jau žinau.

– Paprastai moterys eina būriais. Jos kalbasi, juokauja ir dainuoja, kelia daug triukšmo, – pasakė Aila. – Smagu, tačiau ir žvėris nubaido.

– Apie tai niekada nepagalvojau – prisipažino Jondalaras, – bet tu teisi. Kelios draugėn susibūrusios moterys, ko gero, daugelį žvėrių nubaidytų.

– Mes visada liepiame jaunoms moterims, kad ir kur keliautų: į svečius, rinkti uogų ar malkų, neiti vienoms, – tarė Zelandonė. – Nė nereikia raginti jų kalbėtis, juokauti ir kelti triukšmą. Taip nutinka savaime, kai kelios susirenka, o tai yra gera apsisaugojimo nuo užpuolikų priemonė.

– Genties žmonės kalba mažai ir nesijuokia, bet eidami muša ritmą kasimo lazdelėmis ar akmenimis, – papasakojo Aila, – o kartais šūkauja ar skleidžia kitokį triukšmą kartu su ritmu. Tai ne dainavimas, tačiau skamba tarsi muzika.

Jondalaras su Zelandone susižvalgė pritrūkę žodžių. Kartkartėmis Aila mesteldavo kokią pastabą, kuri leisdavo jiems pažvelgti į jos su gentimi praleistą vaikystę, ir jie suprasdavo, kaip jos tuometis gyvenimas skyrėsi nuo jų ar kitų jų pažįstamų. Tai taip pat padėjo jiems suvokti, kuo genties žmonės į juos panašūs ir kuo skiriasi.

– Noriu to ernio kailio, Jondalarai. Iš jo galėsiu pasiūti naują veido apvadą tavo gobtuvui ir sau, ir Jonailai, tik reikia jį nudirti tučtuojau. Ar pasaugosi mažylę? – paprašė Aila.

– Sugalvojau geriau. Aš tau padėsiu dirti, o abu kartu užmesime akį į mažylę, – pasiūlė Jondalaras.

– Gal jūs dirbkit prie to žvėries, o mažylę pasaugosiu aš, – pasiūlė Zelandonė. – Juk ir anksčiau esu prižiūrėjusi vaikus. Be to, Vilkas man padės, – pridūrė ji, stebeilydama į didelį žvėrį. – Padėsi, Vilke?

Aila nutempė ernį į proskyną kiek atokiau stovyklos ribų; ji nenorėjo į savo teritoriją vilioti jokių maitėdų. Tada iš žvėries pilvo ertmės ištraukė išgelbėtus titnago antgalius.

– Tiktai vieną reikės perdirbti, – tarė ji, tiesdama juos Jondalarui. – Pirmoji ietis pataikė į šlaunį. Jis matė mane sviedžiant ir greitai spruko. Paskui Vilkas jį nusivijo ir užspietė krūmuose. Stipriai sviedžiau kitą ietį, stipriau, nei reikėjo. Štai kodėl galiukas nulūžo, tačiau žinojau, kad jis atėjo Jonailos, ir pykau.

– Neabejoju, kad pykai. Ir aš būčiau pykęs. Man regis, mano dienos kur kas mažiau jaudinančios nei tavo, – tarė Jondalaras, kai jie pradėjo dirti ernio kailį. Jondalaras padarė pjūvį per kairės užpakalinės kojos odą iki pilvo pjūvio, kurį Aila buvo jau praręžusi anksčiau.

– Ar šiandien urve radai titnago? – pasiteiravo Aila, panašiai pjaudama kairę priekinę koją.

– Čia jo daug. Jis ne geriausias, bet tikrai tiks, ypač mokymuisi, – tarė Jondalaras. – Prisimeni Mateganą? Berniuką, kuris buvo sužeistas į koją per raganosio medžioklę praėjusiais metais? Tą, kurio koją tu išgydei?

– Taip. Dar neturėjau galimybės su juo šnektelti, bet jį mačiau. Eidamas truputį šlubčioja, tačiau, regis, jaučiasi puikiai, – atsiliepė ji, jau pjaudama priekinę dešinę koją, kol Jondalaras darbavosi prie dešinės užpakalinės.

– Kalbėjausi su jo motina, jos pora ir dar keliais žmonėmis iš jo urvo. Jei tai bus priimtina Joharanui ir urvui – nematau priežasčių, kodėl kas nors galėtų prieštarauti, – vasaros pabaigoje jis ketina ateiti ir pagyventi devintajame urve. Ketinu jam parodyti, kaip apdirbti titnagą, ir pažiūrėti, ar jis turi tam gabumų bei polinkį, – paaiškino Jondalaras. Paskui pakėlęs galvą pridūrė: – Ar nori išsaugoti nagus?

– Nagai aštrūs, bet nežinau, kam juos panaudoti, – atsakė Aila.

– Visada gali juos išmainyti. Esu tikras, iš jų išeitų neblogos puošmenos vėriniui ar prie tunikos prisiūti. Dantys irgi tam tinka. O ką ketini daryti su šita prašmatnia uodega? – paklausė Jondalaras.

– Manau, uodegą pasilaikysiu kartu su kailiu, – atsiliepė Aila, – bet galiu išmainyti nagus ir dantis. O gal iš nagų galiu pasidaryti skylmušį?

Pralaužę sąnarius ir perpjovę sausgysles jie nupjovė ernio pėdas, tada nuplėšė kailį nuo dešinės pusės iki nugarkaulio: labiau plėšė rankomis nei pjovė peiliais. Priėję prie mėsingesnės kojų dalies, jie kumščiais daužė plėvę tarp raumens ir kailio, paskui gyvūną apvertė ir pradėjo lupti kairę pusę.

Darbuodamiesi ir šnekučiuodamiesi jie atskyrė kailį nuo kūno traukdami ir plėšdami, stengdamiesi kuo mažiau odą sugadinti.

– Kur Mateganas apsistos? Ar jis turi kokią šeimą devintajame urve? – paklausė Aila.

– Ne, neturi. Dar nenusprendėm, kur jis turėtų apsistoti.

– Jis ilgėsis namų, ypač iš pradžių. Mes turime daug vietos, Jondalarai, jis galėtų apsistoti pas mus, – tarė Aila.

– Galvojau apie tai ir ketinau teirautis tavo nuomonės. Tektų šį tą perstatyti, paruošti jam asmeninę miego erdvę, tačiau vaikinukui tai būtų geriausia vieta. Galėčiau su juo dirbti, stebėti, ką jis daro, matyčiau, kiek susidomėjimo rodo. Nėra prasmės jį versti dirbti su titnagu, jeigu jam tai nepatinka, tačiau man ne pro šalį turėti mokinį, – kalbėjo Jondalaras. – Su nesveika koja jam ypač praverstų įgyti kokių įgūdžių.

Jiems vėl teko daugiau pasinaudoti peiliais, kad atskirtų kailį nuo stuburkaulio ir aplink pečius, kur jis buvo kietas, o plėvė tarp raumens ir odos ne tokia ryški. Paskui reikėjo atidalyti galvą. Jondalaras laikė žvėrį įtempęs, Aila rado vietą, kur galva jungiasi su kaklu ir lengvai sukiojasi, paskui įpjovė raumenį iki kaulo. Pasukta staigiu laužiamuoju judesiu ir perpjovus plėvę bei sausgysles, galva atsiskyrė, ir kailis buvo nudirtas.

Jondalaras jį iškėlė; abu žavėjosi storu, gražiu kailiu. Jondalarui padedant, nudirti ernį buvo grynas juokas. Aila prisiminė pirmą kartą, kai jis padėjo jai išmėsinėti grobį slėnyje, kuriame ji rado arklį, o Jondalaras vis dar sveiko po urvinio liūto paliktų sužalojimų. Ailai kėlė nuostabą ne tik tai, jog jis norėjo padėti, bet ir tai, jog gebėjo tai daryti. Genties vyrai tokių darbų nedirba, jie neturi tokių prisiminimų, ir Aila vis dar pamiršdavo, kad Jondalaras gali padėti jai darbuose, kuriuos gentyje nudirbdavo tik moterys. Ji buvo pratusi viską daryti pati ir retai prašė pagalbos, tačiau dabar jautėsi dėkinga už paramą.

– Mėsą atiduosiu Vilkui, – tarė Aila žiūrėdama į tai, kas liko iš ernio.

– Svarstau, ką su juo darysi? – tarė Jondalaras.

– Dabar susuksiu galvą į kailį ir paruošiu mums vakarienę. Gal jau šįvakar galėsiu pradėti grandyti odą.

– Ar būtinai turi pradėti šįvakar? – nustebo Jondalaras.

– Odai suminkštinti reikia smegenų, o jos greitai genda. Kailis toks gražus, nenorėčiau jo sugadinti, ypač jei kita žiema bus tokia šalta, kaip kad mano Martona.

Jie susiruošė eiti, tačiau Aila pastebėjo lopinėlį maždaug metro aukščio augalų su smulkiais dantytais širdelės formos lapais, augančių drėgnoje dirvoje prie upelio, kurio vandenį jie naudojo.

– Prieš grįždama į stovyklą, norėčiau prisiskinti dilgėlių, – tarė Aila. – Šįvakar skaniai jas suvalgysim.

– Jos dilgina, – pastebėjo Jondalaras.

– Išvirtos nebedilgina ir yra puikaus skonio, – atsakė Aila.

– Žinau, o man smalsu, kaip žmonės pirmą kartą sugalvojo virti dilgėles maistui? Kodėl jie apskritai pamanė, kad jas verta valgyti? – stebėjosi Jondalaras.

– Nežinau, ar kada išsiaiškinsime, tačiau man reikia susirasti, kuo jų priskinti. Kokių nors didelių lapų rankoms prisidengti, kad nenusidilginčiau, – Aila apsidairė ir pastebėjo aukštą, tvirtą augalą su įspūdingomis purpurinėmis į usnis panašių žiedų galvutėmis bei dideliais širdies formos minkštais pūkuotais lapais, augančiais prie žemės palei stiebus. – Čia auga varnalėšų. Jų lapai švelnūs kaip geriausia elnena, puikiai tiks.

– Žemuogės nepaprastai skanios, – tarė Zelandonė. – Puiki nuostabios vakarienės pabaiga. Ačiū tau, Aila.

– Nėra už ką. Kepiau tauriojo elnio kumpį, kurį išeinant man davė Solabanas su Rušemaru. Man tereikėjo įrengti akmeninę krosnį, kad iškepčiau švendrių ir žalėsių.

Zelandonė stebėjo, kaip Aila kasa duobę žemėje nedideliu petikauliu, kuris viename gale buvo nusmailintas, kad tiktų naudoti kaip kastuvėlis. Kad atsikratytų žemių, ji nedideliais kaušeliais vertė jas ant senos odos, paskui suėmusi galus ją nutempė. Duobę išklojusi akmenimis, paliko ne ką didesnį nei mėsos gabalas plotą ir jame kūreno laužą, kol akmenys įkaito. Iš savo vaistų krepšelio išsiėmusi maišelį Aila jo turiniu pabarstė mėsą; kai kurie augalai turi ir vaistinių, ir skoninių savybių. Paskui ji pridėjo smulkių šaknelių nuo geltonųjų žiognagių šakniagumbių, kurių skonis kaip dobilų, kartu su juozažolėmis ir lipikais.

Tauriojo elnio kepsnį Aila susuko į varnalėšų lapus. Karštas anglis duobės dugne užbėrusi žemių sluoksniu, kad nesudegtų mėsa, Aila į lapus susuktą kepsnį įdėjo į nedidukę krosnį. Ant viršaus užvertusi šlapių žolių ir dar daugiau lapų, viską uždengė žeme, kad nepatektų oras. Galiausiai ant viršaus užvertusi didelį plokščią akmenį, kurį taip pat buvo įkaitinusi lauže, moteris paliko mėsą lėtai troškintis šilumoje ir savo sultyse.

– Tai nebuvo paprastai iškepta mėsa, – paprieštaravo Zelandonė. – Ji buvo labai minkšta ir kvapi. Tokios nesu ragavusi, tačiau labai skanu. Kur išmokai šitaip gaminti?

– Iš Izos. Ji buvo Bruno genties gydytoja, tačiau išmanė ne tik gydomąsias augalų savybes; ji žinojo ir žolelių skonius, – atsakė Aila.

– Lygiai taip pat pats jaučiausi pirmą kartą paragavęs Ailos kepsnio, – prisipažino Jondalaras. – Skonis buvo neįprastas, tačiau maistas ypač skanus. Jau pripratau prie to.

– Taip pat labai sumanu gaminti tuos mažus virimo krepšelius iš švendrų lapų, paskui sudėti į juos dilgėles, žalias švendrų viršūnėles bei ūglius ir pamerkti į verdantį vandenį. Buvo taip lengva juos ištraukti. Netenka žvejoti indo dugne, – pasakė Pirmoji. – Ketinu šia mintimi pasinaudoti gamindama ištraukas ir nuovirus, – pamačiusi sutrikusį Jondalaro veidą ji pridūrė: – Virdama arba plikydama gydomąsias arbatas.

– Šito išmokau mamutojų vasaros susirinkime. Viena moteris ten šitaip virė, ir kitos paskui pradėjo taip daryti, – papasakojo Aila.

– Taip pat man patiko, kaip uždėjusi truputį riebalų ant plokščio karšto akmens iškepei švendrų miltų pyragėlių. Pastebėjau, kad kažko į juos įdėjai. Kas tame kapšelyje, ką naudojai? – smalsavo moteris, kuri buvo Pirmoji.

– Šalpusnių lapų pelenų, – atsakė Aila. – Jie sūroki, ypač jei prieš degindamas lapus išdžiovini. Kai turiu, verčiau naudoju jūros druską. Mamutojai jos išsimainydavo. Losadunojiečiai gyvena netoli druskos kalnų, todėl ją kasa. Prieš išeinant truputį man davė, tebeturėjau, kai čia atkeliavome, tačiau pasibaigė, todėl naudoju šalpusnių lapų pelenus, pagamintus iš Nezės išmoktu būdu. Ir anksčiau naudodavau šalpusnių lapus, tačiau ne pelenus.

– Savo kelionėse daug išmokai, Aila, ir pati turi daug gebėjimų. Nenumaniau, kad vienas iš jų – maisto gaminimas, ir tu tai darai puikiai.

Aila nesumojo, ką atsakyti. Visai nemanė, kad maistui gaminti reikia kokių nors gebėjimų. Tiesiog tai darė. Ji vis dar jautėsi nejaukiai atvirai giriama ir nežinojo, ar kada prie to pripras, todėl stengėsi nereaguoti.

– Tokių kaip šis didelių plokščių akmenų rasti sunku. Manau, šitą pasiliksiu. Kadangi Lenktynininkas tempia valkčius, galiu jį įsidėti ir nešti nereikės, – pasakė ji. – Ar kas nori arbatos?

– Kokią plikai? – pasiteiravo Jondalaras.

– Panaudosiu vandenį, kuriame virė dilgėlės bei švendrai, ir pridėsiu truputį juozažolių, – tarė Aila, – gal dar lipikų.

– Turėtų būti įdomu, – pastebėjo Zelandonė.

– Vanduo vis dar šiltas. Ilgai netruks, kol užvirinsiu, – tarė Aila, dėdama į laužą virimo akmenis.

Paskui ji pradėjo dėlioti į vietas daiktus. Užsuko išvalytos žarnos, kurioje nešėsi taurų taukų, galą ir įdėjo ją į kietą žaliaminės odos dėžutę, kurioje laikė mėsą ir riebalus. Taukai buvo išlydyti lėtai verdančiame vandenyje, o lygus baltas lajus buvo naudojamas ir maistui gaminti, ir pasišviesti sutemus, o šioje kelionėje pravers lendant į urvą. Vakarienės likučius ji suvyniojo į didelius augalų lapus, surišo virvele ir pakabino ant trikojo iš aukštų baslių kartu su mėsos talpykla.

Lajus kaip degioji medžiaga buvo pilamas į seklias akmenines lempeles. Dagtį atstodavo bet kuri iš daugybės įgeriančių medžiagų. Uždegtos visiškoje urvo tamsoje lempelės, regis, švietė labai ryškiai. Jas ir pasiims ryte, kai trauks į gretimą urvą.

– Eisiu prie upės išplauti dubenėlių. Ar galiu ir tavo išplauti, Zelandone? – paklausė Aila, sudėjusi į skystį karštus akmenis ir stebėdama, kaip vanduo šnypšdamas užverda ir ima verstis garai. Tada į jį moteris įmetė visą šviežią juozažolę.

– Taip, būtų šaunu.

Grįžusi ji rado savo puodelį pilną arbatos, o Jondalaras, laikydamas ant rankų Jonailą, ją juokino, nutaisydamas juokingas grimasas ir skleisdamas keistus garsus.

– Man regis, ji alkana, – tarė vyras.

– Ji visada alkana, – atsiliepė Aila, šypsodamasi paėmė mažylę ir, atsisėdusi prie stovyklos laužo, greta pasistatė karštos arbatos puodelį.

Jondalaras su Zelandone, kol Jonaila dar nezirzė, kalbėjosi, akivaizdžiai apie jo motiną, ir vėl grįžo prie tos temos, kai mergaitė patenkinta nurimo.

– Tapusi zelandone, Martonos gerai nepažinojau, nors apie ją nuolat buvo pasakojamos visokios istorijos, pavyzdžiui, apie jos stiprią meilę Dalanarui, – kalbėjo Pirmoji. – Kai tapau prieš mane buvusios zelandonės mokine, ji papasakojo man apie santykius su moterimi, kuri buvo žinoma kaip patikima devintojo urvo vadė, kad aš susigaudyčiau, kas yra kas.

– Pirmoji jos pora Jokonanas buvo įtakingas vadas. Martona daug iš jo išmoko, tačiau man pasakojo, kad iš pradžių ji ne tiek jį mylėjo, kiek

žavėjosi ir gerbė. Man susidarė įspūdis, kad ji kone garbino Jokonaną, tačiau zelandonė šitaip nemanė. Ji tik pasakė, kad Martona labai stengiasi jį pamaloninti. Jis buvo vyresnis, o ji – jauna jo gražuolė, nors vienu metu Jokonanas buvo pasiruošęs imti dvi moteris, o gal ir daugiau. Anksčiau jis nesijungė, tad nebenorėjo ilgai laukti šeimos, kai jau nusprendė sukurti židinį. Susijungus su daugiau nei viena moterimi būtų tikriau, kad prie jo židinio netrukus gims vaikų.

– Tačiau Martona netrukus pradėjo lauktis Joharano ir, kai jį pagimdė, Jokonanas jau niekur nebeskubėjo. Be to, ilgai netrukus Jokonanas pradėjo sirguliuoti. Iš pradžių liga nebuvo akivaizdi, ir jis laikė tai savyje. Netrukus vyras suprato, kad tavo motina ne tik graži, Jondalarai. Ji dar buvo protinga. Martona rado savyje jėgų jam padėti. Jam silpstant, ji prisiėmė vis daugiau atsakomybės kaip vadė. Jai taip puikiai sekėsi, kad, Jokonanui mirus, urvo žmonės panorėjo, kad ji ir liktų vadė.

– Koks žmogus buvo Jokonanas? Sakei, įtakingas, galingas. Manau, kad Joharanas irgi yra įtakingas ir galingas vadas. Jam paprastai pavyksta įtikinti žmones jam pritarti, ir jis daro ką panorėjęs, – pastebėjo Jondalaras.

Aila buvo sužavėta. Ji visą laiką norėjo daugiau sužinoti apie Martoną, tačiau pastaroji buvo ne iš tų, kurios daug apie save pasakotų.

– Joharanas geras vadas, tačiau jo galia pasireiškia kitaip nei Jokonano. Jis panašesnis į Martoną nei į jos porą. Jokonanas kartais baugindavo. Jis elgėsi kaip valdovas. Žmonės noriai jam pritarė, o paprieštarauti būdavo sunku. Manau, dalis žmonių bijojo jam nepaklusti, nors jis niekad niekam negrasino, kiek aš žinau. Žmonės sakė, kad jis Motinos pasirinktas. Dažnas, ypač jauni vyrai, mėgo sukiotis šalia, o jaunos moterys tiesiog mesdavosi ant jo. Buvo kalbama, kad tuo metu kone visos moterys nešiojo kutelius, kad jį sugundytų. Nieko keisto, kad jis laukė vyresnio amžiaus, kad susijungtų, – tarė Zelandonė.

– Ar manai, kad kuteliai tikrai padeda moteriai suvilioti vyrą? – pasiteiravo Aila.

– Manau, tai priklauso nuo vyro, – atsiliepė donija. – Yra manančiųjų, kad moteris nešioja gaktos plaukus simbolizuojančius kutelius todėl, kad norėtų juos parodyti. Jei vyras lengvai sujaudinamas arba domisi kon-

krečia moterimi, kuteliai gali jį sužadinti. Jis seks paskui moterį, kol ji nuspręs jį čiupti. Tačiau toks vyras kaip Jokonanas vadovavosi protu ir nemanau, kad jį būtų dominusios moterys, kurios mano, jog turi nešioti kutelius, kad būtų vyrui patrauklios. Tai pernelyg akivaizdu. Martona niekada nenešiojo kutelių, tačiau dėmesio jai nestigo. Kai Jokonanas nusprendė, kad jos trokšta, ir taip pat norėjo paimti jauną moterį iš tolimo urvo, nes abi merginos buvo kaip seserys, tarpusavyje visi sutarė. Tai zelandonis prieštaravo dvigubai sąjungai. Jis pasižadėjo, kad viešnia, išmokusi zelandonės įgūdžių, bus sugrąžinta savo žmonėms.

Aila žinojo, kad donija yra gera pasakotoja, ir pasijuto visiškai įtraukta į istoriją ir dėl pasakotojos, ir dėl pačios istorijos.

– Jokonanas buvo stiprus vadas. Tai jam vadovaujant devintasis urvas šitaip išsiplėtė. Urvas visada buvo tokio dydžio, kad galėtų gyventi daug žmonių, tačiau nedaugelis vadų norėdavo prisiimti atsakomybę už tokią daugybę gyventojų, – paaiškino Zelandonė. – Kai jis mirė, Martoną apėmė sielvartas. Manau, kurį laiką ji norėjo sekti paskui jį į kitą pasaulį, tačiau turėjo vaikelį, be to, bendruomenėje Jokonanas paliko gilią tuštumą, kurią reikėjo užpildyti.

– Žmonės pradėjo pas ją ateiti prireikus pagalbos, kurią gali suteikti tik vadas. Tarkim, išspręsti ginčą, surengti viešnagę į kitą urvą, keliauti į vasaros susirinkimą, planuoti medžioklę, nutarti, kiek grobio kuris medžiotojas turi atiduoti urvui. Kai Jokonanas susirgo, jie įprato visko klausti Martonos, ir ji padėdavo. Jos sūnaus ir žmonių poreikiai sulaikė, kad ji neišeitų į anapusybę. Netrukus ji tapo pripažinta vade, ir pamažu jos sielvartas apmalšo, tačiau prieš mane buvusiam zelandoniui ji sakė, kas tikriausiai niekada daugiau nesijungs. Tada devintajame urve pasirodė Dalanaras.

– Visi kalba, kad jis buvo didžioji jos gyvenimo meilė, – pastebėjo Jondalaras.

– Dalanaras tikrai buvo didžioji jos gyvenimo meilė. Jam Martona kone perleido savo vadystę, bet ne viską. Moteris juto, kad žmonėms jos reikia. Ir, nors Dalanaras mylėjo Martoną ne mažiau, netrukus jam ėmė kažko stigti. Kažko savo. Jis nebuvo patenkintas gyvendamas Martonos šešėlyje. Kitaip nei tau, Jondalarai, įgūdžių dirbant su akmeniu jam nepakako.

– Tačiau jis yra vienas labiausiai patyrusių titnago apdirbėjų. Jo darbus visi žino, visi pripažįsta jį geriausiu. Vienintelis man žinomas galintis jam prilygti akmens apdirbėjas yra Vaimezas iš mamutojų Liūto stovyklos. Visada troškau, kad juodu susitiktų, – tarė Jondalaras.

– Tam tikra prasme jie susitiko – per tave, – pastebėjo storulė. – Jondalarai, privalai žinoti: jei dar nesi, netrukus būsi pats garsiausias Zelandonijos titnago apdirbėjas. Dalanaras patyręs įrankių gamintojas, nėra ko ginčytis, tačiau dabar jis lanzadonietis. Šiaip ar taip, tikrasis jo pašaukimas visada buvo žmonės. Dabar jis laimingas. Įkūrė savo urvą, turi savo žmonių ir, nors tam tikra prasme jis visada liks zelandonietis, Lanzadonija vieną dieną suklestės.

– O tu esi ne tik jo židinio, bet ir jo širdies sūnus, Jondalarai. Dalanaras didžiuojasi tavimi. Jis myli ir Jerikos dukterį Joplają. Didžiuojasi jumis abiem. Nors slapčiausiame širdies kamputyje jis tikriausiai visada mylės Martoną, Dalanaras dievina ir Jeriką. Manau, jam patinka jos ypatinga išvaizda, tai, kad ji tokia mažutė, tačiau arši. Tai tik dalis to, kas jį traukia. Dalanaras toks stambus, kad greta jo ji atrodo perpus mažesnė, visai smulkutė, tačiau be galo jam tinka. Ji netrokšta būti vadė ir su džiaugsmu leidžia jam vadovauti, nors nė kiek neabejoju, kad Jerika sugebėtų. Ji ryžtinga ir stiprios valios.

– Tu neabejotinai teisi, Zelandone! – Jondalaras skambiai, aistringai ir šiltai nusijuokė. Spontaniškas juoko protrūkis dar labiau stulbino, nes buvo netikėtas. Jondalaras buvo rimtuolis ir, nors dažnai šypsodavosi, retai garsiai juokdavosi. Bet kai jau prajukdavo, stebindavo nežabotas jo gyvumas.

– Kai jiedu du Martona perkirto mazgą, Dalanaras susirado porą, tačiau dauguma abejojo, kad Martona kada suras, kas pakeistų Dalanarą, kad kada nors panašiai mylės kitą vyrą. Vis dėlto ji susirado Vilomarą. Ji myli Vilomarą nė kiek ne mažiau nei Dalanarą, tačiau kitaip, kaip ir Dalanarą mylėjo kitaip nei Jokonaną. Vilomaras taip pat moka apsieiti su žmonėmis – tai būdinga visiems Martonos gyvenimo vyrams, – tačiau jis išreiškia savo gebėjimus ir patenkina poreikius būdamas mainų meistras: keliaudamas, užmegzdamas ryšius, stebėdamas naujas, neįprastas vietas. Jis matė ir išmoko daugiau, susitiko daugiau žmonių nei kas

kitas, įskaitant tave, Jondalarai. Vilomaras mėgsta keliauti, tačiau dar labiau jam patinka grįžti namo ir pasakoti apie savo nuotykius, sutiktus žmones ir dalytis įgytomis žiniomis. Jis visoje Zelandonijoje ir net už jos ribų turi mainų vietų, pargabena naudingų žinių ir neįprastų daiktų, jo dėka išgirstame jaudinamų istorijų. Jis buvo neįkainojamas Martonos kaip vadės padėjėjas, o dabar padeda Joharanui. Nėra vyro, kurį labiau gerbčiau. Be to, prie Vilomaro židinio gimė vienintelė Martonos duktė. Ji visada troško dukters; tavo sesuo Folara yra labai miela mergina, – tarė Zelandonė.

Aila suprato, apie kokius jausmus Pirmoji kalba, – ji taip pat labai troško dukters. Moteris su begaline meile nuleido akis į miegančią mažylę.

– Taip, Folara yra graži, taip pat protinga ir bebaimė, – pritarė Jondalaras. – Mums grįžus, kai visas devintasis urvas jautėsi nejaukiai dėl arklių ir viso kito, ji vienintelė nesudvejojo ir atbėgo taku manęs pasitikti. Niekada to nepamiršiu.

– Taip, tavo motina didžiuojasi Folara. Maža to, kai turi dukterį, žinai, kad jos vaikai bus tavo vaikaičiai. Esu tikra, ji myli prie sūnų židinių gimusius vaikus, tačiau turint dukterį abejonių nelieka. Žinoma, tavo brolis Tonolanas taip pat gimė prie Vilomaro židinio. Nors Martona neturi numylėtinių, į jį žiūrėdama ji šypsodavosi. Jis visus priversdavo šypsotis. Jis dar lengviau nei Vilomaras pelnydavo žmonių palankumą: šiltas, atviras ir draugiškas – tokiems būdo bruožams niekas neatsispiria. Jis taip pat degė tuo pačiu troškimu keliauti. Abejoju, ar, jei ne jis, kada būtum leidęsis į tokią ilgą kelionę, Jondalarai.

– Tu teisi. Nė nemaniau leistis į kelionę, kol Tonolanas nenusprendė. Jau svečiuotis Lanzadonijoje man buvo pakankamai toli.

– Kodėl nusprendei eiti su juo? – pasiteiravo Zelandonė.

– Nežinau, ar pavyks paaiškinti, – atsiliepė Jondalaras. – Greta jo visada būdavo smagu, todėl žinojau, kad keliauti nebus sunku, be to, jis taip jaudinamai pasakojo apie kelionę. Žinoma, nemaniau, kad nueisime taip toli. Iš dalies dėl to, kad jis būdavo truputį nutrūktgalviškas, jaučiau poreikį jį prižiūrėti. Jis buvo mano brolis, man rodos, mylėjau jį labiau už visus. Tvirtai žinojau, kad vieną dieną, jei tik bus įmanoma, pareisiu

namo, ir jaučiau: jeigu būsiu su juo, jis galiausiai grįš namo su manimi. Nežinau... Kažkas mane traukė, – prisipažino Jondalaras. Jis dirstelėjo į Ailą, kuri klausėsi dar įdėmiau nei Zelandonė.

„Jis nežino, bet tikriausiai jį traukė mano totemas arba Motina, – galvojo Aila. – Jis norėjo eiti ir mane susirasti."

– O kaip Marona? Akivaizdu, nepakankamai ją mylėjai, kad norėtum pasilikti. Ar ji neturėjo nieko bendro su tavo troškimu išeiti? – pasiteiravo Pirmoji. Tai buvo pirmas kartas, kai, Jondalarui grįžus, donija turėjo progą iš tikrųjų pasikalbėti su juo apie tai, kodėl jis ryžosi tai ilgai kelionei, ir ji ketino šia proga pasinaudoti. – Ką būtum daręs, jei Tonolanas nebūtų susiruošęs į kelionę?

– Spėju, būčiau ėjęs į vasaros susirinkimą ir susijungęs su Marona, – atsiliepė Jondalaras. – Visi to tikėjosi, o tuo metu nebuvo kitos, kuri man būtų rūpėjusi labiau, – jis pakėlęs galvą nusišypsojo Ailai. – Bet, atvirai kalbant, kai nusprendžiau eiti, apie ją negalvojau, nerimavau dėl mamos. Manau, ji spėjo, kad Tonolanas gali negrįžti. Bijojau, kad ji nerimauja, jog negrįšiu ir aš. Tikėjausi pareiti namo, bet niekada nežinai. Kelionėje bet kas gali nutikti, daug kas ir nutiko. Bet aš žinojau, kad Vilomaras neišeis, be to, ji turėjo Joharaną ir Folarą.

– Iš ko spėji, kad Martona nesitikėjo, jog Tonolanas grįš? – nustebo Pirmoji.

– Iš to, ką ji mums pasakė, kai išėjome aplankyti Dalanaro. Tonolanas tai pastebėjo. Motina jam pasakė: „Geros kelionės", o ne „Iki sugrįžtant", kaip man. Prisimeni, kai pranešiau mamai ir Vilomarui apie Tonolaną? Vilomaras pasakė, kad motina nesitikėjo jį grįšiant. Kaip ir maniau, sužinojusi, kad išeinu su broliu, ji baiminosi, kad aš taip pat negrįšiu. Ji sakė bijojusi, kad netenka dviejų sūnų, – papasakojo Jondalaras.

„Štai kodėl jis negalėjo pasilikti pas šaramudojus, nors Tolija su Markenu prašė, – galvojo Aila. – Jie buvo tokie malonūs ir taip prisirišo prie mūsų per tą viešnagę. Norėjau pasilikti, tačiau Jondalaras negalėjo. Dabar suprantu kodėl ir džiaugiuosi, kad grįžome. Martona elgiasi su manimi kaip su dukra ir drauge, taip pat ir Zelandonė. Man tikrai patinka Folara, Proleva su Joharanu ir daugelis kitų. Ne visi, tačiau dauguma žmonių yra nuostabūs."

– Martona neklydo, – tarė Zelandonė. – Tonolanas buvo gausiai apdovanotas ir labai mylimas. Daug kas sakydavo, kad jis – Motinos numylėtinis. Nemėgstu, kai žmonės taip sako, tačiau šiuo atveju pranašystė išsipildė. Kai esi tarp Motinos numylėtinių, ji negali ilgai ištverti atsiskyrusi nuo tavęs. Motina linkusi savo numylėtinius anksti, dar jaunystėje, susigrąžinti. Tavęs taip ilgai nebuvo, svarsčiau, ar ir tu nesi kiek per daug jos mylimas.

– Nesuvokiau, kad nebuvau penkerius metus, – tarė Jondalaras.

– Po dvejų metų dauguma pradėjo abejoti, ar judu su Tonolanu kada sugrįšit. Kartkartėmis kas nors užsimindavo apie jūsų kelionę, tačiau žmonės jau pradėjo judu užmiršti. Svarstau, ar supranti, kaip visi apstulbo tave išvydę. Ne tik todėl, kad parsiradai su svetimšale moterimi, arkliais ir vilku, – kreivai nusišypsojo Zelandonė. – Todėl, kad apskritai grįžai.

14

– Kaip manai, ar vertėtų arklius įsivesti į urvą? – kitą rytą Pirmosios pasiteiravo Aila.

– Beveik visas urvas aukštas, ir vis dėlto tai urvas. Vadinasi, vos atitolsime nuo angos, pasidarys tamsu, išskyrus tą šviesą, kurią pasiimsim su savimi, ir pagrindas nelygus. Privalai būti atsargus, nes vietomis yra plyšių. Dabar turėtų būti tuščia, tačiau žiemą čia gyvena lokiai. Galima pamatyti jų guolius ir nagų žymes ant sienų, – papasakojo Zelandonė.

– Urviniai lokiai? – pasitikslino Aila.

– Sprendžiant iš įbrėžų dydžio, tikėtina, kad viduje būta urvinių lokių. Yra ir kitokių žymių, tik nežinau, ar jas paliko mažesni rudieji lokiai, ar urvinių lokių jaunikliai. Mes užtruksime, bent jau aš užtrunku, visą dieną. Jau kelerius metus čia nebuvau ir, atvirai kalbant, manau, kad lankausi paskutinį kartą.

– Gal aš įsivesiu Yhaha į vidų ir pažiūrėsiu, kaip ji elgsis, – tarė Aila. – Turėčiau paimti ir Širmę. Geriau abiem uždėsiu apynasrius.

– O aš pasiimsiu Lenktynininką, – paantrino Jondalaras. – Galim paėjėti greta jų ir pažiūrėti, kaip jiems sekasi, tik paskui kinkyti į valkčius.

Zelandonė stebėjo, kaip pora deda arkliams apynasrius ir veda juos prie didelio urvo angos. Vilkas sekė iš paskos. Donija neketino pereiti per visą urvą. Ji ir pati nežinojo, kokio dydžio šita šventa vieta, nors apytikriai numanė.

Ertmė buvo didelė – daugiau kaip penkiolikos kilometrų ilgio, sudaryta iš galerijų raizginio. Vienos jungėsi, kitos ėjo į visas puses trimis požeminiais lygiais. Iki tos vietos, kurią Pirmoji norėjo parodyti, reikėjo

nueiti apie vienuolika kilometrų. Kelias buvo ilgas, tačiau dėl valkčių Zelandonę apėmė sumiši jausmai. Moteris juto, kad turėtų keliauti savomis kojomis. Be to, nors būtų lengviau, ji tikrai nenorėjo keliauti į šitą šventą urvą atbulomis.

Jondalaras su Aila išėjo ramindami arklius ir papurtė galvas.

– Apgailestauju, – tarė Aila. – Gal dėl lokių kvapo, tačiau ir Yhaha, ir Lenktynininkas urve labai susierzino. Jie baidėsi lokių guolių ir kuo darėsi tamsiau, tuo labiau nerimo ir irzo. Vilkas tikrai eis su mumis, tačiau arkliams ten nepatinka.

– Neabejoju, kad įveiksiu kelią pėsčiomis, tik ilgiau užtruks, – su palengvėjimu atsiliepė Zelandonė. – Mums reikės neštis maisto, vandens ir šiltų drabužių. Viduje bus šalta. Ir dar – daug lempų bei deglų. Ir tuos storus demblius, kuriuos supynėt iš švendrų lapų, jei norėsime atsisėsti. Ant žemės bus kažkiek akmenų ir urvo augmenijos, tačiau labiau tikėtina, kad ten drėgna ir purvina.

Jondalaras daugumą reikmenų sudėjo į savo standžią kuprinę. Tokią pačią žaliaminės odos, pritvirtintos prie rėmo, kuprinę, tiesa, ne tokią didelę, turėjo ir Zelandonė. Rėmas buvo rišamas iš jaunų laibų greitai augančių medžių, pavyzdžiui, tuopų, kurių metiniai ūgliai būdavo ypač tiesūs. Jondalaras su Zelandone prie juosmens juostų taip pat turėjo prikabintų įnagių ir kapšelių. Aila nešėsi savo krepšį, kitus rykus ir, žinoma, Jonailą.

Prieš išeidami jie dar kartą apžiūrėjo stovyklą. Aila su Jondalaru pasirūpino, kad per visą giliame urve praleisti numatytą dieną arkliai nepražūtų. Prieš sužerdami laužą, žmonės nuo jo užsidegė vieną deglą. Tada Aila davė ženklą Vilkui eiti kartu, ir visi patraukė į Mamuto urvą.

Įėjimas, nors tikrai erdvus, buvo juokingai menkas palyginti su viso urvo dydžiu. Pro angą sklido dienos šviesos kelionės pradžiai, ir vienintelio deglo pakako. Leidžiantis giliau į didžiulę ertmę, tebuvo matyti urvo vidus; jame akivaizdžiai būta urvinių lokių. Aila manė, kad bet kokio dydžio urve vienu metu gali gyventi tik vienas lokys.

Pagrindas buvo išopėjęs, matėsi daug didelių ovalo formos įdubų, todėl atrodė, kad lokiai urve gyvena jau seniai, o nagų žymės ant sienų nepaliko abejonių, kas tas tuštumas išgulėjo. Vilkas nesitraukė, žengė

greta Ailos, kartais raminamai uodega brūkšteldamas jai per kojas. Įėjus pakankamai giliai į urvą, kur jokios natūralios šviesos nebebuvo matyti ir kelią rasti galėdavai tik jei su savimi nešdavaisi šviesos šaltinį. Aila ėmė žvarbti. Sau ji buvo pasiėmusi šiltą tuniką ilgomis rankovėmis ir atskirą galvos apdangalą bei pailgintą skrandą su gobtuvu vaikeliui. Ji sustojo ir nusirišo nešiojimo skraistę, tačiau vos patraukta nuo motinos šilumos Jonaila taip pat pajuto šaltį ir ėmė niurgzti. Aila greitai ją aprengė ir apsirengė pati. Vėl atsidūrusi motinos artumoje mažylė sušilo ir nusiramino. Jondalaras su Zelandone taip pat apsivilko šiltesnius drabužius.

Vėl pajudėjus, Pirmoji pradėjo giedoti. Ir Aila, ir Jondalaras sužiuro į ją nustebę. Iš pradžių ji tyliai niūniavo, tačiau pamažu, nors be žodžių, giesmė garsėjo, smarkiai kito melodija ir tonas, tarsi moteris atlikinėtų kokius muzikinius pratimus. Jos balsas buvo toks sodrus, kad dingojosi, jog pripildo visą didžiulį urvą. Bendrakelioniams teliko juo grožėtis.

Jie nuėjo kiek mažiau nei kilometrą greta kits kito didelėje erdvėje; Zelandonė ėjo viduryje tarp Ailos ir Jondalaro. Staiga moters balso skambesys tarsi pakito, ėmė kitaip aidėti. Visus nustebino vilkas, staiga pradėjęs klaikiai vilkiškai „giedoti“, tai yra staugti. Jondalaro nugara nuėjo virpulys, o Aila pajuto, kaip Jonaila rangosi ir tarsi lipa jos nugara. Tada, netarusi nė žodžio, tebegiedodama, donija ištiesė rankas ir sustabdė savo palydovus. Dirstelėję į ją Aila su Jondalaru pamatė, kad ji nukreipusi žvilgsnį į kairę sieną. Jie taip pat atsisuko pažiūrėti, kas ten. Tada ir išvydo pirmus ženklus, kad urvas nėra vien tik didžiulė, gana baugi, tuščia ertmė, kuri, regis, nesibaigs amžinai.

Iš pradžių Aila nieko neįžiūrėjo, išskyrus rausvas apvalainas titnago atodangas, kurios buvo įprastos ir kituose urvuose. Tada, aukštai ant sienos, ji pastebėjo kažkokius juodus, iš pažiūros nenatūralius ženklus. Staiga jos protas suvokė, ką regi akys. Juodomis linijomis ant sienos buvo nupiešti mamutų kontūrai. Įsižiūrėjusi atidžiau Aila pamatė tris į kairę žiūrinčius, tarsi einančius iš urvo mamutus. Už paskutiniojo buvo matyti bizono nugaros apybrėža ir, truputį keista, išskirtinis dar vieno mamuto, atsisukusio į dešinę, galvos ir nugaros kontūras. Netoli, kiek aukštėliau, buvo pavaizduota kito bizono kupra ir snukis su išskirtinės formos barzda, viena akimi ir dviem ragais. Iš viso ant sienos buvo nupiešti šeši gyvūnai, ar bent jau taip atrodė. Aila staiga pajuto šaltį ir sudrebėjo.

– Daug kartų buvau įsirengęs stovyklą priešais šitą urvą ir nežinojau, kad jie čia yra. Kas nupiešė šiuos gyvūnus? – pasiteiravo Jondalaras.

– Nežinau, – prisipažino Zelandonė. – Niekas tikrai nežino: ar senoliai, ar protėviai. Senolių legendose jie neminimi. Sakoma, kad senovėje čia gyveno kur kas daugiau mamutų, taip pat ir gauruotųjų raganosių. Randama daug senų kaulų ir nuo laiko pageltusių ilčių, tačiau tuos gyvūnus dabar matome retai. Tikras įvykis, jei juos pastebime, pavyzdžiui, raganosį, kurį praėjusiais metais bandė nudobti jaunuoliai.

– Regis, jų tikrai nemažai ten, kur gyvena mamutojai, – pastebėjo Aila.

– Taip, kartu su jais ėjome į didžiulę medžioklę, – paantrino Jondalaras ir mąsliai pridūrė: – Čia yra kitaip. Daug sausiau ir šalčiau. Ne tiek daug sniego. Kai su mamutojais medžiojome mamutus, vėjas tiesiog pustė sausą sniegą sudžiūvusia žole, vis dar stovinčia atvirose lygumose. Čia, kai pamatai mamutus, skubančius į šiaurę, žinai, kad artėja stipri sniego audra. Kuo toliau eini į šiaurę, tuo darosi šalčiau, o dar toliau būna sausiau. Mamutai klimpsta sunkiame sniege, urviniai liūtai tai žino ir seka paskui bandą. Visi žinot posakį: „Sumanus niekur nekeliauja, kai mamutai traukia į šiaurę“, – kalbėjo Jondalaras. – Jei tavęs neužklups pūga, tai liūtai – tikrai.

Kadangi jie sustojo, Zelandonė iš savo kuprinės išsitraukė kitą deglą ir prisidegė jį nuo Jondalaro ugnies. Nors Jondalaro deglas dar nebuvo išdegęs, jau pradėjo smilkti ir skleidė daug dūmų. Zelandonei atitraukus deglą, Jondalaras savąjį stuktelėjo į akmenį, kad nudaužtų suanglėjusį galą, ir deglas suliepsnojo ryškiau. Aila juto, kad mažoji skraistėje ant nugaros ima bruzdėti. „Jonaila miega, tamsa ir mano žingsniai ją liūliuoja, tačiau ji gali pabusti sustojus“, – galvojo Aila. Kai jie vėl pajudėjo, mažoji nurimo.

– Genties vyrai medžiojo mamutus, – prisiminė Aila. – Kartą ėjau drauge su medžiotojais. Ne medžioti, genties moterys nemedžioja, bet džiovinti mėsos ir parnešti ją atgal, – paskui ji pridūrė: – Nemanau, kad genties žmonės kada leistųsi į tokį urvą.

– Kodėl gi ne? – nusistebėjo Zelandonė, jiems einant dar giliau.

– Jie negalėtų kalbėtis, arba, gal turėčiau sakyti, jie negalėtų vienas kito gerai suprasti: per daug tamsu, netgi pasišviečiant deglais, – atsakė Aila. – Be to, sunku kalbėti rankomis, kai laikai deglą.

Klausydamasi Ailos Zelandonė vėl itin ryškiai pajuto, kaip keistai Aila taria tam tikrus garsus – taip dažnai nutikdavo jai kalbant apie gentį, ypač apie skirtumus tarp genties ir Zelandonijos žmonių.

– Tačiau jie nėra kurti ir turi žodžių. Sakei man kelis jų žodžius, – atsiliepė donija.

– Taip, jie turi keletą žodžių, – pasakė Aila ir paaiškino, kad genties žmonėms kalbos garsai tėra antriniai. Jie turi vardus daiktams pavadinti, tačiau svarbiausi yra judesiai ir gestai. Labai svarbu, kur laikomos rankos rodant ženklą, poza, laikysena, visas kalbančiojo stotas, amžius ir lytis, kam tie ženklai yra skirti, ir dažnai vargiai pastebimi niuansai bei užuominos. Vos regimas kojos, rankos ar antakio krustelėjimas – viskas buvo ženklų kalbos dalis. Negalėtum visko pamatyti ir suprasti, jei susitelktum tik į žmogaus veidą arba tiesiog klausytumeisi žodžių.

Nuo mažų dienų genties vaikai mokosi suvokti kalbą, ne tik ją girdėti. Dėl to labai sudėtingos ir visapusės sąvokos gali būti išreikštos vartojant labai mažai akivaizdžių judesių ir dar mažiau garsų – bet ne dideliu atstumu ir ne tamsoje. Tai buvo didžiulis ženklų kalbos trūkumas – ją reikia matyti. Aila papasakojo apie vieną ankantį senolį, kuris galiausiai pasidavė ir mirė, nes nebegalėjo bendrauti. Jis nematė, ką žmonės jam sako. Žinoma, genties žmonėms kartais reikėdavo susikalbėti tamsoje arba šaukti per atstumą. Štai todėl ir atsirado žodžių, jie ėmė vartoti kai kuriuos garsus, tačiau tariamų žodžių buvo labai nedaug.

– Taip, kaip ribotas mūsiškis gestų naudojimas, – pasakė Aila. – Tokie žmonės kaip mes, tie, kuriuos gentis vadina „kitais“, kalbėdami ir bendraudami taip pat pasitelkiame pozas, veido išraiškas ir gestus, tačiau ne taip intensyviai.

– Ką nori pasakyti? – paklausė Zelandonė.

– Mes nenaudojame ženklų kalbos taip sąmoningai arba išraiškingai kaip gentis. Jei aš rodau kviečiantį mostą, – aiškindama ji kartu parodė ir judesį, – dauguma žmonių supranta, jog reikia ateiti. Jei parodysiu jį greitai arba susijaudinusi, tai reikš raginimą, tačiau iš toli nėra būdo pasakyti, ar raginama dėl to, jog kas nors sužeistas, ar kad vėsta vakarienė. Kai žiūrim vienas į kitą ir kalbėdami matome lūpų judesius arba veido išraišką, jie sako mums daugiau, tačiau net tamsoje, rūke arba per atstumą vis

dar galime bendrauti beveik taip pat gerai suprasdami vienas kitą. Netgi šaukdami iš toli mes galime paaiškinti labai sudėtingas ir painias mintis. Toks gebėjimas kalbėti ir suprasti kone visomis aplinkybėmis tikrai yra privalumas.

– Niekada apie tai nepagalvojau, – prisipažino Jondalaras. – Kai mamutojų Liūto stovyklą mokei kalbėti genties ženklais, kad Raidagas galėtų susišnekėti su kitais, visi, ypač jaunesnieji, prasimanė iš to žaidimą ir linksminosi, rodydami vieni kitiems ženklus. Tačiau nuėjus į vasaros susirinkimą viskas tapo rimčiau; kai būdavome tarp žmonių, bet norėdavome, kad tik Liūto stovyklos narys ką nors sužinotų, pasakydavome tai ženklais. Ypač prisimenu vieną kartą, kai Talutas liepė Liūto stovyklai kažko nesakyti, kol netoliese buvo žmonių iš kitų urvų, ir jis nenorėjo, kad jie tai sužinotų.

– Taigi, jei teisingai tave supratau, gali ką nors sakyti žodžiais ir tuo pat metu kitką rodyti ženklais arba paslapčia patikslinti kokią nors reikšmę, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji. Moteris sustojo. Susitelkimo raukšlė kaktoje rodė, kad ji apmąsto kažką, jos nuomone, labai svarbaus.

– Taip, galiu, – patikino Aila.

– Ar būtų labai sudėtinga išmokti tos ženklų kalbos?

– Taip, jei mėgintum labai gerai ją išmokti, visas mažiausias reikšmes, – atsiliepė Aila. – Tačiau Liūto stovyklą mokiau paprastų ženklų, to, ko pirmiausia mokomi vaikai.

– Tačiau bendrauti to pakako, – pabrėžė Jondalaras. – Visi galėjo pasikalbėti. Na, gal ne apie kokius ypatingus dalykus.

– Gal derėtų zelandonius išmokyti šios supaprastintos ženklų kalbos? – susidomėjo Pirmoji. – Įžvelgiu, kad tai galėtų itin pasitarnauti perduodant žinias ar jas plačiau aiškinant.

– Arba pravers, jei kada sutiksi genties žmogų ir norėsi jam ką pasakyti, – pridūrė Jondalaras. – Man tai padėjo, kai susitikome Gubaną su Jorga prie pat mažojo ledyno.

– Taip, ir šitai, – pritarė Zelandonė. – Gal galėtume susitarti dėl mokymo kitais metais, per vasaros susirinkimą? Žinoma, kitą šaltąjį sezoną galėtum mokyti devintąjį urvą, – ji vėl nutilo. – Vis dėlto tu teisi, tamsoje tai netiks. Todėl jie visai nelenda į urvus?

– Lenda, tik neina labai toli. O kai įlenda, tai labai gerai apsišviečia kelią, – atsiliepė Aila. – Nemanau, kad jie šitaip toli eitų į urvą, nebent vieni arba dėl ypatingų priežasčių. Šamanai kartais leisdavosi į gilesnius urvus. – Aila gyvai prisiminė urvą genčių sambūryje, kai pati nusekė paskui švieseles ir pamatė šamanus.

Jie pradėjo eiti toliau, kiekvienas paskendęs savo mintyse. Netrukus Zelandonė vėl uždainavo. Paėjėjus dar kelio galą, ne taip toli, kaip iki pirmųjų sienos piešinių, Zelandonės balsas tapo skardesnis, regis, ėmė ataidėti nuo urvo sienų. Vilkas vėl pradėjo staugti. Pirmoji sustojo ir šįkart atsigręžė į dešiniąją urvo sieną. Aila su Jondalaru vėl išvydo mamutus, porą jų, tik ne nupieštus, o išraižytus, ir kartu bizoną, dar kažkokius keistus ženklus, iš pažiūros padarytus pirštais minkštame molyje ar kažkaip panašiai.

– Visada žinojau, kad jis yra zelandonis, – tarė Pirmoji.

– Kas? – pasiteiravo Jondalaras, nors manė, kad žino, apie ką ji kalba.

– Vilkas, žinoma. Kodėl, manai, jis „dainuoja", kai atsiduriame tose vietose, kur dvasių pasaulis netoli?

– Dvasių pasaulis netoli? Čia, šioje vietoje? – pasitikslino Jondalaras, baugščiai dairydamasis aplink.

– Taip, būdami čia, esame labai arti šventosios Motinos anapusybės, – atsakė dvasinė zelandoniečių vadė.

– Ar todėl tave kartais vadina Doni balsu? Kad dainuodama gali surasti tas vietas? – paklausė Jondalaras.

– Tai viena iš priežasčių. Tai taip pat reiškia, kad kartais aš kalbu už Motiną, kaip tada, kai esu Pirmosios Pramotės, tikrosios Motinos, pakaitas arba tos, kuri palaimina, įrankis. Zelandonė, ypač pirmoji, turi daug vardų. Štai kodėl tarnaudama Motinai ji paprastai atsisako savo pačios vardo.

Aila atidžiai klausėsi. Ji tikrai nenorėjo atsisakyti savo vardo. Jis vienintelis jai buvo likęs iš jos žmonių, motinos jai duotas, nors ji įtarė, kad „Aila" nebuvo tikslus jos pirmasis vardas. Tik šitaip genties žmonėms pavyko jį ištarti, tačiau tai buvo viskas, ką ji turėjo.

– Ar visi zelandoniai gieda, kad surastų šias ypatingas vietas? – paklausė ji Zelandonės.

– Ne visi gieda, tačiau visi turi „balsą“ – būdą jas surasti.

– Ar todėl manęs prašė išgauti ypatingą garsą, kai lankėmės tame nedideliame urve? – paklausė Aila. – Aš nežinojau, kad to reikės.

– Kokį garsą tu skleidei? – paklausė Jondalaras ir nusišypsojo. – Esu tikras, negiedojai. – Tada atsigręžęs į Zelandonę paaiškino: – Ji negali dainuoti.

– Riaumojau kaip Mažylis. Sugrįžo puikus aidas. Jonokolui pasirodė, jog nuskambėjo taip, lyg tame mažame urve būtų tūnojęs liūtas.

– Kaip, tavo manymu, nuskambėtų čia? – paklausė Jondalaras.

– Nežinau, tikriausiai garsiai, – atsiliepė Aila. – Neatrodo, jog čia pridera riaumoti.

– O koks garsas būtų čia tinkamas, Aila? – paklausė Pirmoji. – Privalai mokėti skleisti tinkamą garsą būdama zelandonė.

Aila tylomis pagalvojo.

– Moku pamėgdžioti įvairiausių paukščių balsus. Gal galėčiau čiulbėti? – spėjo Aila.

– Taip, ji švilpauja kaip paukštis, kaip daugybė įvairiausių paukščių, – pritarė Jondalaras. – Ji taip puikiai čiulba, kad jie iš tikrųjų atskrenda ir lesa jai iš rankos.

– Kodėl tau to neišbandžius? – pasiūlė donija.

Aila truputį pagalvojo, tada nusprendė čirenti kaip vieversys, ir kuo puikiausiai pamėgdžiojo į dangų pakilusio vieversio giesmelę. Jai atrodė, kad balsas čia skamba skardžiau, tačiau turėtų tai pakartoti kitoje urvo dalyje arba lauke, kad tuo įsitikintų. Kiek vėliau Zelandonės giesmės garsas vėl pasikeitė, tačiau kiek kitaip nei anksčiau. Moteris mostelėjo į dešinę ir visi pamatė, kad atsivėrė naujas koridorius.

– Einant tuo taku, yra vienas mamutas, tačiau gana toli. Nemanau, kad šįkart turėtume gaišti ir eiti jo žiūrėti, – pasakė donija ir, atsainiai mostelėjusi į kitą ertmę kone kairėje, pridūrė: – O ten nieko nėra.

Pirmoji tik trumpam liovėsi giedojusi eidama pro kito koridoriaus angą dešinėje, kad pasakytų:

– Ten yra vieta urvo viršuje, kuri mus priartina prie Motinos, tačiau vertėtų eiti toliau ir tik išeinant nuspręsti, ar norime tą vietą aplankyti.

Kiek toliau ji įspėjo:

– Dabar būkite itin budrūs. Koridorius staigiai suka į dešinę, o ties posūkiu yra gili duobė, vedanti į apatinę urvo dalį. Čia labai drėgna. Gal eikite paskui mane.

– Gal vertėtų uždegti kitą deglą, – tarstelėjo Jondalaras. Jis sustojo ir iš kuprinės išsiėmęs kitą deglą užsidegė nuo to, kurį laikė rankoje. Molinis urvo pagrindas buvo šlapias, telkšojo negilios balutės. Jondalaras užgesino beveik išdegusį deglą, o jo galą įsikišo į kuprinės kišenę. Nuo mažumės jam buvo įdiegta, kad be būtinos priežasties nevalia nieko mėtyti šventoje vietoje.

Kad nukratytų nudegusius pelenus, Zelandonė padaužė deglą į stalagmitą, kuris, atrodė, auga tiesiai iš žemės. Deglas iš karto įsiliepsnojo ryškiau. Aila nusišypsojo, akies krašteliu dirstelėjusi į Vilką. Jis trynėsi jai į kojas, o ji pakasė jam paausius; abu šitaip paguodė ir nuramino vienas kitą. Jonaila taip pat ėmė krutėti. Vos Aila stabteldavo, mažylė iš karto tai pajusdavo. Reikėjo ją maitinti, tačiau dingojosi, kad jie keliauja į pavojingesnę urvo vietą, ir Aila norėjo ją greičiau pereiti. Zelandonė vėl pradėjo eiti. Aila sekė paskui ją, o Jondalaras žirgliojo paskutinis.

– Žiūrėkit po kojomis, – paliepė Zelandonė aukštai iškėlusi deglą, kad jis skleistų daugiau šviesos. Deglas apšvietė akmeninę sieną dešinėje, paskui staiga ji išnyko, bet žaižaruojanti šviesa išryškino kraštą. Pagrindas buvo labai nelygus, akmenuotas, padengtas slidžiu moliu. Drėgmė permerkė Ailos apavą, tačiau minkšti odos padai gerai kibo prie pagrindo. Pasiekusi apšviestą akmeninės sienos kraštą ir apsidairiusi Aila pamatė už jos stovinčią zelandonę, o toliau koridorius suko į dešinę.

„Į šiaurę. Man regis, mes einame į šiaurę“, – tarė ji sau. Ji mėgino nepamesti ėjimo krypties vos įžengusi į urvą. Būta kelių nežymių koridoriaus posūkių, tačiau jie traukė į vakarus. Tai buvo pirmas ryškus krypties pasikeitimas. Aila pažiūrėjo į priekį ir neįžvelgė nieko už šviesos, kurią skleidė Zelandonės deglas, rato, vien tamsą, šitaip žiojinčią tik požemių gelmėse. Jai buvo smalsu, kas dar laukia šioje didžiulėje tamsioje kiaurymėje.

Iš už sienos krašto juos prisivijo Jondalaro deglas. Zelandonė laukė, kol visi bus kartu, įskaitant Vilką, ir tik tada prakalbo:

– Truputį priekyje, kur žemė išsilygina, yra keletas tinkamų atsisėsti akmenų. Manau, turėtume ten sustoti, ko nors užvalgyti ir prisipildyti mažuosius vandenmaišius, – pasakė ji.

– Gerai, – pritarė Aila. – Jonaila pabudusi bruzda, reikia ją maitinti. Regis, ji jau seniai nemiega, tačiau tamsa ir sūpavimas, kol žingsniuoju, ją ramina.

Zelandonė vėl pradėjo niūniuoti, kol jie pasiekė vietą, kur urvas suskardeno kitokiu garsu. Ji vis dar giedojo; grupelė artinosi prie nedidelio šoninio tunelio kairėje. Sustojo ten, kur jis atsivėrė.

– Čia ta vieta, – pasakė ji.

Aila džiaugėsi galėdama nusiimti kuprinę ir iečių mėtyklę. Visi susirado po patogų akmenį, ir Aila išėmė tris pintus švendrų lapų demblius atsisėsti. Vos perkėlė kūdikį prie krūties, Jonaila godžiai puolė žįsti. Zelandonė iš savo kuprinės ištraukė tris akmenines lempeles: vieną puošnią, padarytą iš smiltainio, kurią Aila jau matė anksčiau, ir dvi iš kalkakmenio. Visos jos buvo suformuotos ir nugludintos kaip maži dubenys su tiesiomis rankenomis ties kraštеliais. Pirmoji taip pat susirado rūpestingai susuktą dagtims tinkamų medžiagų ryšulėlį ir ištraukė šešias džiovintų porėtų grybų juosteles.

– Aila, kur žarna su taukais, kurią nešeisi? – paklausė ji.

– Mėsos dėžutėje, Jondalaro kuprinėje, – atsiliepė Aila.

Jondalaras išėmė maisto ryšelius, paėmė didelį vandenmaišį, kurį taip pat nešėsi ant nugaros, ir atnešė viską prie Ailos. Jis atidarė žaliaminės odos mėsos talpyklę, ir Aila parodė žarną, prikimštą švarių baltų riebalų. Tai buvo lydyti kieti prie gyvūno inkstų esantys taukai, ir degė jie truputį geriau. Jondalaras nunešė taukus donijai.

Kol Jondalaras iš didžiojo vandenmaišio pildė mažuosius, kuriuos gabenosi kiekvienas atskirai, Zelandonė įmetė po kelis gabalus lajaus į kiekvienos iš trijų akmeninių lempelių įdubas, ir deglų liepsna pradėjo juos lydyti. Paskui į išsilydžiusių taukų balutes ji įsmeigė po dvi grybų dagtis taip, kad daugiau nei pusė įgeriančios juostelės ilgio mirktų skystuose taukuose ir tik nedideli galiukai kyšotų per kraštelį. Uždegtos liepsnos truputį spragsėjo, tačiau karštis traukė riebalus į dagtis, ir netrukus keliautojai turėjo tris papildomus šviesos šaltinius.

Jondalaras išdalijo maistą, kuris pusryčiaujant buvo paruoštas kelionei į urvo gilumą. Kiekvienas į savo valgymo dubenėlį įsidėjo po gabalėlį keptos tauriojo elnio mėsos, puodelius panaudojo šaltam sultiniui su vir-

tomis daržovėmis iš kito vandenmaišio supilti. Ilgi laukinių morkų gabalai, nedidelės apskritos krakmolingos šaknys, nuvalyti usnių stiebeliai, apynių ir laukinių svogūnų ūgliai buvo gana minkšti, kone nereikėjo jų kramtyti. Žmonės gėrė juos kartu su sriuba.

Aila atpjovė mėsos ir Vilkui. Pašėrusi gyvūną, ji atsisėdo valgyti pati ir kartu baigė žindyti dukrelę. Moteris pastebėjo, kad Vilkas, nors šiek tiek tyrinėjo urvą visiems einant, nebuvo nuklydęs tolėliau. Vilkai stulbinamai gerai mato tamsoje, ir kartais ji galėjo įžiūrėti jo akis švytint iš tamsos, atspindint netgi nedidelę šviešelę. Vilkui esant šalia Aila jautėsi saugi. Ji buvo tikra: jei nutiktų kas nors nenumatyto, jei jie netektų ugnies, jis sugebėtų juos išvesti iš bet kokio urvo kliaudamasis tik savo uosle. Ji žinojo, kad vilko uoslė yra labai jautri, ir jis lengvai galėtų atsekti jų pėdsakus.

Kol visi tylomis valgė, Aila pajuto, kad tyrinėja aplinką pasitelkusi visas jusles. Lempelės apšvietė tik nedidelį plotą aplinkui. Kitur urve tvyrojo juoda, tiršta, visa įgerianti tamsa, kokios niekada nebūna lauke netgi juodžiausią naktį. Nors buvo neįmanoma ką nors įžvelgti už lempelių apšviečiamo ploto, jai pavyko išgirsti prislopintus urvo garsus.

Ji matė, kad vietomis žemė ir akmenys gana sausi. Kiti mirguliavo, žvilgėjo drėgme. Lėtai, neišmatuojamai kantriai, per žemę ir kalkakmenį sunkėsi lietaus, sniego ir tirpsmo vanduo, pakeliui renkantis kalkių nuosėdas ir atsikratantis jų lašas po lašo; taip susikūrė akmeniniai varvekliai virš žmonių galvų ir apskriti akmeniniai strampai apačioje. Ji girdėjo prislopintą tylų teškenimą, lašėjimą ir tolėliau, ir visai greta. Praėjus laikui, kurio beveik neįmanoma išmatuoti, varvekliai bei strampai susijungs, ir urvo viduje susiformuos naujos kolonos, sienos ir jų klostės.

Buvo girdėti tylus mažutyčių padarėlių krebždenimas ir čežėjimas, kone nejuntamas oro judėjimas, prislopintas šiurenimas, kurį ji išgirdo tik gerai įtempusi klausą. Jį beveik nuslopino triukšmas penkių kvėpuojančių gyvų būtybių, kurios įsiskverbė į šią tylią erdvę. Aila bandė užuosti orą ir išsižiojo, kad jo paragautų. Buvo justi drėgna su silpnu irimo prieskoniu šviežia žemė ir senovinių jūros gyvių kiaukutai, suspausti į kalkakmenį.

Pavalgiusi Zelandonė pratarė:

– Šiame nedideliame koridoriuje yra šis tas, ką norėčiau, kad pamatytumėte. Palikime čia kuprines, pasiimsime jas grįždami, bet visi turime paimti po lempelę.

Pirmiausia visi susirado po kampelį, kad nusišlapintų ar išsituštintų. Aila pakėlusi palaikė ir mažylę, apvalė ją švelniomis šviežiomis samanomis, kurių buvo pasiėmusi. Paskui nešiojimo skraiste ji prisirišo Jonailą prie šlaunies, paėmė vieną iš kalkakmenio lempelių ir nusekė paskui Zelandonę į tunelį, kuris šakojosi kairėje. Moteris vėl pradėjo giedoti. Aila su Jondalaru jau priprato prie ataidinčio jos balso tembro, kuris paskelbdavo, kad jie artinasi prie šventos vietos, esančios arti kito pasaulio.

Zelandonė sustojo ir atsisuko į dešinę sieną. Jie nusekė jos žvilgsnį akimis ir pamatė tris vienas į kitą žiūrinčius mamutus. Ailos nuomone, jie ypač išsiskyrė iš kitų mamutų piešinių. Ji ėmė spėlioti, ką reiškia toks mamutų išsidėstymas šitame urve. Kadangi gyvūnai buvo pavaizduoti taip seniai, jog niekas neprisiminė, nei kas juos piešė, nei urvo ar žmonių, kuriems dailininkas priklausė, buvo mažai tikėtina, kad apskritai kas nors tai žinotų, tačiau ji neatsispyrė pagundai paklausti:

– Ar žinai, kodėl mamutai atsisukę vienas į kitą, Zelandone?

– Kai kurie žmonės mano, kad jie kovoja, – atsakė moteris. – O kaip tu manai?

– Aš taip nemanau, – atsiliepė Aila.

– Kodėl? – pasmalsavo Pirmoji.

– Jie neatrodo nuožmūs ar pikti. Atrodytų, suėjo ir tariasi, – atsakė Aila.

– O ką tu manai, Jondalarai? – kamantinėjo Zelandonė.

– Nemanau, kad jie kovoja ar ruoštųsi kautis, – atsiliepė vyras. – Gal jie tiesiog atsitiktinai susitiko?

– Kaip manai, ar tas, kuris juos čia pavaizdavo, būtų varginęsis, jei jie būtų susitikę netyčia? – pasmalsavo Zelandonė.

– Ne, tikriausiai ne, – susiprato Jondalaras.

– Gal mamutai vaizduoja žmonių grupių vadus, kurie susirenka priimti svarbių sprendimų? – spėjo Aila. – Arba jie priėmė kokį svarbų sprendimą, ir šitas piešinys tai primena.

– Tai vienas įdomesnių mano girdėtų spėjimų, – pripažino Zelandonė.

– Bet niekada nesužinosime iš tikrųjų? – paklausė Jondalaras.

– Ne, tikriausiai nesužinosime, – pripažino ta, kuri buvo Pirmoji. – Tačiau žmonių spėjimai dažnai mums daug pasako apie tuos, kurie spėlioja.

Jie tylėdami laukė; staiga Ailai kilo troškimas paliesti sieną tarp mamutų. Ji ištiesė dešinę ranką, prispaudė delną prie akmens ir užsimerkusi sustingo. Ji juto, koks akmuo kietas, šaltas, gana drėgnas. Staiga jai pasidingojo, kad pajuto dar kažką, lyg jėgą, susitelkimą, šilumą – gal tai buvo jos kūno šiluma, sušildžiusi akmenį? Ji atitraukė ranką ir pažvelgė į delną, paskui truputį pajudino dukrelę skraistėje.

Jie grįžo iki pagrindinio koridoriaus ir vėl patraukė į šiaurę, tik dabar vietoj deglų nešėsi lempas. Zelandonė toliau giedojo, kartais monotoniškai niūniavo, protarpiais kaitaliojo melodiją vis stabteldama ten, kur, jos manymu, jiems buvo verta ką nors pamatyti. Ailą ypač apstulbino mamutai su linijomis, vaizduojančiomis apačioje nukarusį kailį, tačiau ant jų dar buvo kitokių žymių, tikriausiai nuo juos subraižiusių lokių nagų. Ją sudomino raganosiai. Kai jie nuėjo iki vietos, kur daina dideliame urve aidėjo skardžiau, Zelandonė vėl sustojo.

– Nuo čia turime pasirinkti, kuriuo keliu eiti, – tarė ji. – Manau, pirmiausia derėtų paėjėti tiesiai, tada apsisukti, grįžti čia ir kuriam laikui sukti į praėjimą kairėje. Tada apsisukti ir grįžti, iš kur atėjom, išeiti iš urvo. Arba galime tiesiog sukti į kairę ir tada grįžti.

– Manau, tau derėtų nuspręsti, – atsiliepė Aila.

– Aila teisi. Tu geriau žinai atstumus, supranti, kiek mes pavargę, – atsiliepė Jondalaras.

– Truputį pavargau, tačiau daugiau gali netekti čia lankytis, – atsakė Zelandonė, – o rytoj galėsiu ilsėtis ar stovykloje, ar tempiama arklių ant to sėdimo daikto, kurį sumeistravote. Paėjėsime tiesiai, kol rasime kitą vietą, kuri atves mus arčiau šventos Motinos anapusybės.

– Dingojasi, kad visas šitas urvas arti anapusybės, – tarė Aila, jausdama dilgčiojant tą ranką, kuria lietė akmenį.

– Žinoma, tu teisi. Štai kodėl sunkiau rasti ypatingąsias vietas, – atsiliepė Pirmoji.

– Manau, šitas urvas nuvestų mus į kitą pasaulį, net jei jis yra nežinia kur, – tarė Jondalaras.

– Tiesa, kad urvas daug didesnis ir jame yra kur kas daugiau, nei mes pamatysime per šią vieną dieną. Į urvus apačioje net nelįsime, – tarė Zelandonė.

– Ar kas nors kada nors čia pasiklydo? – paklausė Jondalaras. – Manau, tai būtų visai nesunku.

– Nežinau. Čia atėję, visada pasirūpiname, kad kartu eitų pažįstantis urvą ir žinantis kelią žmogus, – atsakė ji. – Čia mes paprastai pasipildome lempelių taukų atsargas.

Jondalaras vėl išėmė taukus, ir moteris truputį jų pridėjo į akmeninius dubenėlius, patikrino dagtis ir ištraukė jas iš riebalų truputį aukščiau, kad degtų ryškiau. Prieš vėl pajudėdama ji tarė:

– Kelią rasti padeda ypatingi garsai, kurie sukelia savotišką aidą. Kai kas groja fleitomis, manau, tavasis paukštiškas čiulbėjimas tiktų, Aila. Gal pabandyk?

Aila truputį drovėjosi, svarstė, kurį paukštį pasirinkti. Galiausiai nusprendė atkartoti dirvinį vieversį ir ėmė įsivaizduoti paukštį rusvais sparneliais, ilgoka, baltai apkraštuota uodega, su aiškiais dryžiais ant krūtinėlės ir nedideliu kuodeliu ant galvos. Dirviniai vieversiai mieliau bėgiojo nei šokinėjo ir suko žolėje ant žemės gerai paslėptus lizdelius. Pabaidyti paukšteliai skardžiai čirkšdavo, tačiau rytais jis čirendavo ilgai, kildavo aukštai į viršų. Šitą garsą ji ir atkartojo.

Visiškoje gilaus urvo tamsoje tobulai sučiulbėta vieversio giesmė klaikiai nederėjo; keistai tai aplinkai nepritinkantis, atmintin įstringantis garsas net privertė Jondalarą krūptelėti. Zelandonė stengėsi tai paslėpti, tačiau jos kūnu taip pat netikėtai nuvilnijo virpulys. Vilkas irgi tai pajuto ir nė nemėgino slėpti. Jo stulbinama vilkiška daina perskrodė didžiulę uždarą erdvę ir visiškai sutrikdė Jonailą. Toji pradėjo verkti, tačiau Aila netrukus suprato, jog tai nėra baimės ar nevilties šauksmas, greičiau garsi rauda, palydinti vilko staugimą.

– Žinojau, kad jis priklauso zelandoniams, – pakartojo Pirmoji, tada nusprendė prisidėti savo sodriu balsu.

Jondalaras stovėjo apstulbęs. Kai garsai nuščiuvo, jis gana droviai sukikeno, bet paskui nusijuokė Zelandonė, o tai sužadino širdingą, gyvą Jondalaro juoką, kuris taip patiko Ailai. Ji netrukus nuo jo pati užsikrėtė juoku.

– Manau, kad šitame urve jau senokai nebuvo girdėti tokio triukšmo, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji. – Motiną tai turėtų pamaloninti.

Jiems pajudėjus, Aila vėl mėgdžiojo paukščius, ir netrukus jai pasidingojo, kad aidas pasikeitė. Ji sustojusi ėmė dairytis į sienas, iš pradžių pažvelgė į dešinę, paskui į kairę ir pamatė išpieštą juostą su trimis raganosiais. Gyvūnus vaizdavo tik juodas kontūras, tačiau figūros atrodė iškilios ir dėl labai tikslaus kontūro itin tikroviškos. Panašiai atrodė ir kiti išraižyti žvėrys. Kai kurių jos matytų gyvūnų, ypač mamutų, buvo nupiešta tik galvos apybraiža ir išskirtinis nugaros kontūras, kitiems buvo pridėtos dvi lenktos ilčių linijos, kai kurie atrodė ypatingai išbaigti, išpieštos akys ir net užuomina į ilgą gauruotą kailį. Bet netgi be ilčių ir būdingų bruožų dažnai tik apybrėžos pakako suprasti, kokį gyvūną dailininkas turėjo omenyje.

Žiūrėdama į piešinius Aila svarstė, ar jos čiulbėjimas ir Zelandonės dainavimas tikrai keičiasi tam tikrose urvo vietose, ar jų protėviai tai girdėjo ir pažymėjo tas vietas mamutais, raganosiais ir kitokiais piešiniais? Ar pats urvas pasako žmonėms, kur gyvūnai turėtų būti pavaizduoti? Ar tai Motina per urvą sakė savo vaikams, kur žiūrėti ir ką vaizduoti? Ji svarstė, ar jų skleidžiami garsai tikrai veda į vietas arčiau Motinos anapusybės. Regis, taip. Vis dėlto Aila dvejojo ir svarstė, kaip atsirado šio urvo piešiniai.

Kai jie vėl leidosi eiti, Aila švilpavo kaip paukštis. Dar kiek toléliau ji pasijuto kone verčiama sustoti. Iš pradžių nieko nematė, bet žengusi dar kelis žingsnius ji pažvelgė į plataus urvo kairę pusę. Ten ji pastebėjo įspūdingai išraižytą mamutą su visu gauruotu žieminiu kailiu. Buvo pavaizduoti plaukai ant kaktos, aplink akis ir ant snukio, kūno apačioje.

– Jis atrodo kaip senas išminčius, – pastebėjo Aila.

– Jis ir vadinamas Senuoju, – tarė Zelandonė, – o kartais ir Senuoju Išminčiumi.

– Jį pamatęs tikrai pagalvojau apie senolį, prie savo židinio turintį daug vaikų ir jų vaikų, o gal dar ir jų vaikų, – tarė Jondalaras.

Zelandonė vėl pradėjo dainuoti, grįžo prie priešingos sienos ir parodė daugiau mamutų – jų buvo visa banda, visi nupiešti juodai.

– Ar galite pasitelkti skaičiavimo žodžius ir pasakyti, kiek mamutų matote? – pasakė ji Ailai su Jondalaru.

Jie abudu nuėjo arčiau urvo sienos iškėlę lempas, kad geriau matytų, ir linksmai vardijo skaičių žodžius.

– Vieni pasisukę į kairę, kiti į dešinę, – pastebėjo Jondalaras. – O štai du viduryje taip pat žiūri vienas į kitą.

– Atrodytų, tie du vadai, kuriuos matėme ankstėliau, vėl susitiko ir kartu atsivedė dalį savo bandos, – tarė Aila. – Suskaičiavau vienuolika.

– Ir man tiek išėjo, – pritarė Jondalaras.

– Šitiek suskaičiuoja dauguma žmonių, – tarė Zelandonė. – Jei paėjėtume pirmyn, pamatytume dar kelis gyvūnus, tačiau jie yra gerokai toliau, nemanau, kad šįkart privalu juos aplankyti. Grįžkime ir eikime kitu koridoriumi. Manau, tikrai nustebsite.

Jie grįžo į tą vietą, kur du tuneliai šakojosi, ir Zelandonė nuvedė juos į kitą atšaką. Eidama ji niūniavo arba tyliai dainavo. Jie praėjo pro nupieštus gyvūnus, dažniausiai mamutus, tačiau taip pat pastebėjo bizoną ir, Ailos manymu, liūtą. Aila matė daugiau pirštų žymių, kai kurios buvo išskirtinių formų. Kiti atspaudai atrodė tarsi atsitiktiniai. Staiga Pirmoji pakeitė toną bei balso tembrą ir sulėtino žingsnius. Ji pradėjo giedoti žinomus Motinos giesmės žodžius:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Iš savo gimties dulkių ji sukūrė kitą:
Blyškų spindintį bičiulį, draugą tikrą.
Jie augo kartu, mokėsi švelniai mylėti,
Laikui atėjus panoro susilieti.
Nuolat greta buvo jis. Blyškus spindintis bičiulis.

Jos sodrus balsas, regis, užpildė visą didžiulio urvo erdvę ir gelmę. Aila buvo tokia susijaudinusi, kad visa virpėjo, gerklėje įstrigo gumulas, o akyse susitvenkė ašaros.

Tamsybių tuštuma, bergždžia nyki dykynė,
Nekantriai laukia gimsiančios gyvybės.
Ji Motinos krauju pasotinta įkvepia pliūpsnį oro,
Tada pažyra akmenys, plyšta, dryksta oda.
Motina gimdo. Gyvybė suspindo.

Jos gimdymo vandenys upes ir jūras pripildo,
Paplūsta žeme ir medžius pagimdo.
Kiekvienas lašas brangus išaugina lapus ir gėles,
Žemė skleidžias naujai suvešėjus, žalia.
Plūsta jos vandenys. Nauja žaliuojanti žemė randasi.

Gimdydama sunkiai ji, ugningai alsuoja,
Kad gimtų gyvybė, su skausmu ji kovoja.
Jos sukrešėjęs kraujas virsta raudona dirvos ochra,
Tačiau spindintis kūdikis visas kančias atperka.
Motinos džiaugsmas didis. Berniukas, skaisčiai spindintis.

Srautus ugningus spjaudė kalnų viršūnės,
O Motina dosniom krūtim maitino sūnų.
Stiprus mažėlis taip godžiai žindo,
Kad Motinos pieno lašai danguje suspindo.
Užgimė sūnus. Motinos puoselėjamas, brangus.

Jis juokėsi linksmai ir žaidė, augo išmintingas,
Tamsybes nušvietė, ir džiaugsmo Motinai nestigo.
Ji gausiai liejo meilę, jis augo ir stiprėjo,
Berniukas greitai brendo ir sparčiai vyriškėjo.
Bręsta sulig kiekviena diena. Gyvena išmintim sava.

Gilus urvas, dingojosi, atliepia, gieda kartu su ta, kuri buvo pirmoji; apvalios formos akmenys ir aštrūs kampai truputį užlaikė ir keitė toną, tad į žmonių ausis grįžtantys garsai tapo keistai harmoninga nuostabia fuga.

Visą erdvę užpildžiusioje, visa krūtine traukiamoje giesmėje Aila juto kažką guodžiamo. Ji negirdėjo visų žodžių, kiekvieno garso – kai kurios eilutės tiesiog vertė ją mąstyti giliau, apie giesmės prasmę, – tačiau jai atrodė, kad, jeigu ji kada pasiklys, visur išgirs, kone iš visur išgirs šitą balsą. Ji stebėjo Jonailą, kuri, dingojosi, taip pat įdėmiai klausėsi. Jondalaras ir Vilkas atrodė ne mažiau nei Aila prikaustyti garsų.

Blyškusis bičiulis kovojo narsiausiai
Mūšy aršiam dėl gyvybės brangiausios.
Trumpam užsimerkus budrumas pradingo,
Tamsybė atsėlinus pavogė spindesį.
Blyškusis bičiulis nuvargo. Apsiblausė ir sužvarbo.

Visiškoje tamsybėje Motina pakirdusi šaukė.
Tamsybė niūriausia šviesų dangų aptraukė.
Ji šoko kovoti ir greit nugalėjo,
Bičiuliui nuvyti tamsius šešėlius ji padėjo.
Tačiau blyškus nakties kariūnas pametė iš akių Motinos sūnų.

Blyški ledinė tamsa skaistaus šviesulio geidžia,
O Motina, apgynusi sūnų, daugiau jo nepaleidžia.
Priešas iš tamsybių, viesulas traukia, klampina,
Motina sūnaus nepaleidžia, ji pasiduot neketina.
Tamsa jos nesužeidžia. Bet sūnų ji paleidžia.

Įveikus viesulus, iš sumaišties bedugnės
Gyvai suspindo jos sūnaus skaistumo ugnys.
Kai motina nuvargo, tuštuma įsisiūbavo
Ir dienai baigiantis vėl tamsuma triumfavo.
Pajuto šilumą sūnaus. Bet pergalės dar neragaus.

Kentėjo Motina Didžioji sopančia širdim,
Kad teko vėlei išsiskirti su viltim.
Pražuvusio vaiko skaudžiai ilgėjosi,
Todėl viduje vėl gyvybės jėgas ji pasėjo.
Ji nesitaikstė su neviltim. Su vaiko netektim.

Skambant šiai daliai Aila visada verkdavo. Ji žinojo, ką reiškia netekti sūnaus, ir jautėsi lyg susivienijusi su Didžiąja Motina. Kaip ir Doni, ji turėjo vis dar gyvą sūnų, nuo kurio buvo amžiams atskirta. Ji priglaudė prie savęs Jonailą. Buvo dėkinga už savo naują kūdikį, tačiau visada ilgėsis pirmojo.

Griausmingai į gabalus akmenys skilo,
Riaumodamos dubos, gelmės prabilo.
Didžiuliai ir tamsūs vėl atsivėrė urvai.
Iš Motinos įsčių gimė Žemės vaikai.
Apleista, vieniša, bet didinga. Motina Žemė gimdo.

Visi vaikai skirtingi, vieni maži, kiti dideli,
Kas vaikšto, kas šliaužioja, kas skraido, kas plaukioti gali.
Visų pavidalai puikūs, kiekvienas užbaigtas dvasia,
Į save panašius gimdyti gali, jei tokia Motinos valia.
Motina to trokšta. Žemėje gyvybė noksta.

Visi žvėrys ir žuvys, ir padangių sparnuočiai
Nebepaliks Motinos vienos raudoti.
Ir tarpdami, klestėdami Didžiosios Motinos platybėse
Ištikimai laikysis vietų tų, kur prasidėjo jų gyvybė.
Jie nesitrauks nuo Motinos. Nepaliks godotinos.

Ir Aila, ir Jondalaras apsidairė didelėje ertmėje ir sugavo vienas kito žvilgsnį. Tai tikrai buvo šventa vieta. Jie niekad nėra buvę tokiame milžiniškame urve, ir staiga abu geriau suprato šventos istorijos kilmę. Jie pasijuto stovį žemės įsčiose.

Visi jos vaikai ją pripildė džiaugsmu,
Bet daug jie eikvojo jos gyvybės jėgų.
Jų liko pakankamai dar vienam kūriniui –
Vaikui, kuris prisimins, kam dėkingas būt turi.
Vaikas neapvils. Saugos ją ir gins.

Pirmoji moteris gimė suaugusi, gyva,
Ir suteikta jai buvo išlikimo dovana.
Gyvybė yra pirmoji dovana, ir kaip Žemė Motina
Gyvybės didžiąją vertę moteris budo žinodama.
Atsirado moteris pirma. Pirmoji iš panašių į ją.

Antroji dovana yra suvokimo, troškimo
Išmokt, sužinot, dovana įžvelgimo.
Moters viduje jau buvo žinių įlieta,
Kaip gyventi ir kaip kitiems padėti.
Žinojo pirmoji moteris. Kaip augti ir kaip mokytis.

Gyvybės jėgos nyko, išseko Motina stipri.
Gyvybę teikiančiąją dvasią ji troško perduoti.
Vaikams tai paliko, davė stiprybės,
Ir moterį palaimino kurti naują gyvybę.
Moteris vieniša. Vienintelė gyva.

Prisiminė Motina savo vienatvę
Ir mielą bičiulį, jo rūpesčio vertę.
Iš paskutinės kibirkšties gimdyti vėl pradėjo
Ir moteriai bičiulį – vyrą – sukurti gebėjo.
Ji vėl dovanoja. Štai vyras gyvuoja.

Zelandonė ir Aila žiūrėjo į Jondalarą ir šypsojosi. Jos abi juto, jog šitas vyras – tobulas pavyzdys, jis galėjo būti pirmasis vyras, ir jos abi buvo dėkingos, kad Doni sukūrė vyrą tam, kad jis dalytųsi gyvenimu su moterimi. Iš jų veidų išraiškų Jondalaras kone galėjo nuspėti jų mintis ir jautėsi truputį sutrikęs.

Pagimdžiusi vyrą ir moterį motinos meilė
Atidavė jiems kaip namus visą žemę.
Vandenis, sausumą, visus savo kūrinius,
Kad naudotų, bet saugotų, puoselėtų, ką turi.
Tai buvo namai gyventi. Ne išnaudoti ir ne pavergti.

Padovanojusi savo vaikams galimybę išlikti
Motina nusprendė juos dar vienu džiaugsmu ištikti.
Ji įteikė jiems dovaną gėriu dalytis
Ir susiliejant malonumą Motinos garbei patirti.
Nuostabi dovana. Motina pagerbiama.

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir vienam kito neapleist.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Kaskart klausydamasi Motinos giesmės Aila svarstydavo, kodėl pabaigoje yra dvi eilutės. Atrodė, tarsi kažkas būtų praleista, bet gal Zelandonė teisi, tai kaip tik suteikia užbaigtumo. Pačioje pabaigoje Vilkas pajuto poreikį atsakyti tuo būdu, kokiu tarpusavyje visada bendrauja vilkai. Kol Pirmoji giedojo, pilkasis vilkiškai kaukė, paskui kelis kartus viauktelėjo ir garsiai, pratisai, bauginamai iš visos gerklės sustaugė kartą, kitą, trečią. Dėl aido staugimas urve skambėjo taip, lyg iš toli, gal ir iš kito pasaulio, atlieptų kiti vilkai. Tada verksmingai pratrūko Jonaila, ir Aila suprato, kad toks mergaitės atsakas į vilko dainą.

Zelandonė mintijo: „Nori Aila to ar ne, regis, jos dukteriai taip pat skirta tapti viena iš zelandonių."

15

Eidama giliau, Pirmoji aukštai pakėlė lempą. Pirmą kartą jie pamatė tai, kas buvo jiems virš galvų. Artindamiesi prie koridoriaus galo, keliautojai atsidūrė zonoje, kur urvas buvo toks žemas, kad Jondalaras galva jį beveik lietė. Paviršius buvo beveik lygus ir labai šviesus, be to, visas išpieštas juodais gyvūnų kontūrais: matėsi mamutai, kai kurie jų nupiešti kone visi, įskaitant gauruotą kailį ir iltis, kai kurių buvo pavaizduotas tik išskirtinis nugaros kontūras; pasirodė keletas arklių, dominavo vienas gana didelis eržilas, nemažai bizonų, laukinių ožių ir antilopių bei porelė raganosių. Gyvūnai buvo išdėstyti be jokios tvarkos, žvelgė į visas puses, ne vienas buvo užpieštas ant kito viršaus, tarsi jie atsitiktinai kristų žemyn.

Aila su Jondalaru ėjo stengdamiesi viską pamatyti ir bandydami suprasti, kokia tvarka išdėstyti piešiniai. Pakėlusi ranką, Aila pirštų galiukais perbraukė piešinius. Pirštai dilgčiojo nuo grubaus akmens. Ji pakėlė akis į viršų ir pasistengė žvilgsniu aprėpti visą erdvę, kaip kad genties moterys sugeba greitu žvilgsniu įvertinti visą aplinką, paskui užsimerkė. Jai braukiant ranka per grubų paviršių, urvo viršus tarsi išnyko, ji nejuto nieko, tik tuščią erdvę. Jos sąmonėje susidėliojo paveikslas tikrų gyvūnų, atėjusių į šią erdvę iš toli, iš dvasių pasaulio, esančio už akmeninių sienų, ir nukritusių į žemę. Tie, kurie buvo didesni arba beveik baigti piešti, jau kone pasiekė pasaulį, kuriame vaikščiojo ji, o mažesni arba tie, kuriuos vaizdavo daliniai kontūrai, vis dar buvo pakeliui į šią žemę.

Galiausiai Aila atsimerkė, tačiau žiūrėdama į viršų apsvaigo. Ji nuleido lempą ir pažvelgė į drėgną urvo pagrindą.

– Tai užburia, – pasakė Jondalaras.

– Tikra tiesa, – nesiginčijo Zelandonė.

– Nežinojau, kad čia taip yra, – tarė jis. – Niekas apie tai nekalba.

– Manau, čia patenka tik zelandoniai. Bijomasi, kad jaunuoliai gali užsimanyti pažvelgti į piešinius ir pasiklysti, – atsakė Pirmoji. – Pats žinai, kaip vaikai mėgsta tyrinėti urvus. Kaip pastebėjai, šitame urve būtų lengva pamesti kelią, tačiau keletas vaikų jau čia lankėsi. Tuose koridoriuose, kuriuos praėjome, įėjimo dešinėje, yra vaikų pirštų žymių, o kažkas pakėlė mažiausiai vieną vaiką, kad jis pirštais pažymėtų urvo viršų.

– Ar eisime dar toliau? – pasiteiravo Jondalaras.

– Ne, nuo čia suksime atgalios, – atsakė Zelandonė. – Bet pirmiausia galime truputį pailsėti, be to, derėtų vėl pripildyti lempas. Laukia ilgas kelias.

Aila pamaitino mažylę, kol Jondalaras su Zelandone pildė lempas taukais. Paskui, metę žvilgsnį į piešinius paskutinį kartą, jie apsisuko ir tuo pačiu keliu patraukė atgal. Aila mėgino ieškoti gyvūnų, kuriuos matė nupieštus arba išraižytus ant sienų pakeliui, tačiau Zelandonė nuolat negiedojo, ji pati nečiulbėjo ir buvo tikra, jog kai kuriuos piešinius praleido. Jie pasiekė vietą, kur platus koridorius jungėsi su pagrindiniu ir toliau vedė į pietus. Regis, ėjo tikrai ilgai, kol išvydo vietą, kurioje buvo sustoję pavalgyti, o paskui pasuko ten, kur anksčiau matė du vienas į kitą atsisukusius mamutus.

– Ar norit čia sustoti ir pailsėti bei truputį užkąsti, ar pirma apeikim statųjį linkį? – paklausė Pirmoji.

– Aš verčiau pirma apeičiau posūkį, – tarė Jondalaras. – Bet, jei tu pavargai, galime čia sustoti. Kaip jautiesi, Aila?

– Galiu sustoti, galiu eiti, kaip tu nori, Zelandone, – atsiliepė toji.

– Truputį nuvargau, bet, manau, verčiau pirma praeikim tą duobę ties posūkiu, – atsiliepė donija. – Pailsėjus bus sunkiau judėti, kol kojos vėl įpras. Norėčiau, kad sunkioji dalis liktų už nugaros.

Aila pastebėjo, kad einant atgalios Vilkas laikosi arčiau jos ir truputį šnopuoja. Netgi žvėris pavargo, ir Jonaila kiek labiau nerimo. Ji tikriausiai pakankamai išsimiegojo, tačiau vis dar buvo tamsu, ir tai mažąją trikdė. Aila perkėlė mažylę nuo nugaros ant šlaunies, paskui į priekį, kad ji galėtų truputį pažįsti, po to vėl pasisodino ją ant šlaunies. Kuprinė sunkiai slėgė

petį, Aila mielai būtų perkėlusi ją ant kito peties, tačiau būtų tekę sukeisti vietomis visus nešulius, o einant tai padaryti sudėtinga.

Jie labai atsargiai apėjo posūkį, ypač po to, kai Aila, o paskui ir Zelandonė, slystelėjo ant šlapios žemės. Įveikę sudėtingąją atkarpą, jie nesunkiai pasiekė išsišakojimą, kuris pirma buvo dešinėje, o dabar kairėje pusėje. Zelandonė sustojo.

– Jei pamenat, sakiau, – tarė ji, – kad šiame koridoriuje yra įdomi šventa erdvė. Jei norit, galit eiti jos pažiūrėti. Aš palauksiu čia ir pailsėsiu. Esu tikra, Aila gali čiulbėti kaip paukštis, kad tą erdvę rastų.

– Nemanau, kad noriu, – atsiliepė Aila. – Jau tiek daug mačiau, abejoju, ar pajėgsiu suvokti dar ką naujo. Tu sakei, kad gali daugiau čia ir negrįžti, tačiau jau esi kelis kartus čia buvusi. Taigi ir aš galėsiu sugrįžti, juk ši vieta taip netoli devintojo urvo. Geriau pažvelgsiu į tą vietą šviežiomis akimis, kai nebūsiu tokia pavargusi.

– Nusprendei išmintingai, Aila, – pagyrė Pirmoji. – Pasakysiu tiek: ten irgi urvo viršus, tačiau mamutai nupiešti raudonai. Geriau bus, jei pažvelgsi nauju žvilgsniu. Tik manau, kad turėtume užkąsti, o man reikia ir nusišlapinti.

Jondalaras su palengvėjimu atsiduso, nusimetė kuprinę ir susirado tamsesnį kamputį. Visą dieną gurkšnojęs iš mažojo vandenmaišio, ir pats juto stiprų poreikį nusilengvinti. „Būčiau sukęs ir į kitą koridorių, jei moterys būtų norėjusios“, – galvojo jis stovėdamas ir klausydamas, kaip jo čiurkšlė tykšta į akmenį, bet jau dabar jautėsi pavargęs nuo nuostabių urvo vaizdų ir norėjo kuo greičiau iš jo išeiti.

Jo laukė nedidelis puodelis šaltos sriubos ir kaulas su mėsos likučiais. Vilkas jau dorojo krūvelę pjaustytos mėsos.

– Pagalvojau, kad mėsą galėsime kramsnoti eidami, – tarė Aila, – o kaulus palikim Vilkui. Neabejoju, jis su malonumu juos grauš ilsėdamasis prie ugnies.

– Visiems mums dabar norėtųsi pabūti prie laužo, – pastebėjo Zelandonė. – Manau, kai lempos išdegs, turėtume jas pasidėti ir likusį kelią pasišviesti deglais.

Ji jau buvo kiekvienam paruošusi po naują deglą. Jondalaras pirmasis užsidegė savąjį eidamas pro kitą koridorių, atsivėrusį kairėje, kitapus pirmojo jų matyto nupiešto mamuto.

– Čia ta vieta, kur pasukęs pamatysi vaikų pirštų žymes. Giliau tame koridoriuje ant sienų bei viršuje yra ir kitokių įdomių dalykėlių, be to, takas kelis kartus nusuka, – paaiškino Zelandonė. – Niekas nežino, ką tie įspaudai reiškia, tik bando spėlioti. Dauguma jų nudažyti raudonai. Bet nuo šios vietos reikia tolokai paėjėti.

Ilgai netruko, kol suliepsnojo ir Ailos, ir Zelandonės deglai. Priekyje, kur tunelis šakojosi, visi pasuko dešiniuoju keliu, ir Ailai pasidingojo, kad priekyje mato boluojant šviesą. Kai dar labiau pasuko į dešinę, jau tuo neabejojo, tačiau šviesa nebuvo ryški. Kai grupelė galiausiai išėjo iš urvo, saulė jau leidosi – jie visą dieną pravaikščiojo didžiulėje ertmėje.

Jondalaras į duobę prikrovė malkų, uždegė jas nuo savo deglo. Aila numetė kuprinę ant žemės greta laužo duobės ir sušvilpė arkliams. Išgirdusi tolimą žvengimą, ji pradėjo eiti į tą pusę.

– Palik man vaikelį, – pasiūlė Zelandonė. – Nešei ją visą dieną. Jums abiem reikia pailsėti.

Aila ant žolės patiesė antklodę ir paguldė Jonailą. Regis, mergaitė džiaugėsi galėdama laisvai pasispardyti, o jos motina vėl sušvilpusi nuskubėjo link arklių. Aila visada nerimaudavo ilgam palikusi gyvulius vienus.

Kitą rytą visi miegojo ilgai. Nebuvo jokios ypatingos skubos tęsti kelionę, bet rytui įpusėjus jie pradėjo nerimti ir nekantravo keliauti toliau. Jondalaras su Zelandone ėmė tartis, kokiu keliu geriausia pasiekti penktąjį urvą.

– Nuo čia nebetoli. Gal dviejų, o jei neskubėsime, trijų dienų kelionė. Jei trauksime į tą pusę, atsidursime ten, kur reikia, – tarė Jondalaras.

– Tiesa. Vis dėlto manau, kad esame kiek šiauriau, tad, jei eisim tiesiai į rytus, teks kirsti ir Šiaurės upę, ir Upę, – atsiliepė Zelandonė. Paėmusi lazdelę, ant plikos žemės ji pradėjo braižyti linijas. – Jei iš pradžių eisime į rytus, bet suksime kiek piečiau, iki sutemų pasieksime dvidešimt devintojo urvo Vasaros stovyklą ir ten pernakvosim. Ties Pietine dvidešimt devintojo urvo terasa Šiaurės upė įteka į Upę. Jei kirsime Upę brasta tarp

Vasaros stovyklos ir Pietinės terasos, upę reikės kirsti tik vieną kartą. Vaga ten platesnė, bet sekli. Paskui galėsim traukti link Atspindžio uolos ir penktojo urvo, kaip darėme pernai.

Jondalaras tyrinėjo jos brėžinį, o kol jis žiūrėjo, Zelandonė dar paaiškino:

– Nuo čia iki Vasaros stovyklos kelias pažymėtas įrėžomis medžiuose, visą laiką tektų eiti gerai išmintu keliu.

Jondalaras suvokė, kad jis svarsto apie tokią kelionę kaip jųdviejų su Aila. Raitiems, su dubens formos laiveliu, pritvirtintu prie valkčių, kuriuo perplukdydavo savo daiktus per tėkmę, jiems nereikėjo pernelyg rūpintis, kaip kirsti visas, išskyrus pačias didžiausias, upes. Tačiau Yhaha valkčiuose sėdint Pirmajai, bus sunku įveikti tėkmę. Be to, nužymėtą kelią rasti visada lengviau.

– Tu teisi, Zelandone, – atsiliepė jis. – Gal ir ne toks tiesus, tačiau tavasis kelias lengvesnis. Gal vietoje atsidursime taip pat greitai, o gal ir dar greičiau.

Įrėžas medžiuose nebuvo lengva rasti, kaip kad Pirmoji manė. Regis, pastaruoju metu žmonės ne itin dažnai ėjo šiuo keliu. Pakeliui jie atnaujino kai kurias žymes, kad kitiems būtų lengviau jas pastebėti. Saulė jau buvo arti laidos, kai jie pasiekė Vasaros stovyklą, taip pat žinomą kaip dvidešimt devintojo urvo, arba Trijų Uolų, vadinasi, trijų atskirų gyvenviečių, Vakarų sparnas.

Dvidešimt devintojo urvo struktūra buvo ypač įdomi ir sudėtinga. Kadaise būta trijų atskirų urvų, kurie gyveno trijose atskirose pastogėse, atgręžtose į tą pačią sodrią, vešlią lygumą. Atspindžio uolos pastogė žiūrėjo į šiaurę, ir tai būtų didelis trūkumas, jei nebūtų daugybės privalumų. Uola buvo didžiulė, kokių aštuonių šimtų metrų ilgio, aštuonių metrų aukščio, pastogės išsidėsčiusios penkiais lygiais, iš kurių patogu stebėti apylinkes ir migruojančius žvėris. Be to, uola atrodė didingai, ir dauguma žmonių į pietinę dvidešimt devintojo Zelandonijos urvo gyvenvietę žvelgdavo su baiminga pagarba.

Urvas, vadinamas Pietine terasa, kaip tik toks ir buvo: dviejų aukštų į pietų pusę žvelgianti pastogė, taip išsidėsčiusi, kad sugertų visą saulės šviesą ir vasarą, ir žiemą, pakankamai aukštai, kad atsivertų geras atviros

lygumos reginys. Vasaros stovykla buvo vakariniame lygumos gale. Be kitų privalumų, čia augo gausybė lazdynų, kurių riešutų žmonės net iš kitų urvų vasaros pabaigoje eidavo rinkti. Taip pat Vasaros stovykla buvo arčiausiai nedidelio švento urvo, kurį netoliese gyvenantys žmonės vadino Miško Kiauryme.

Kadangi visi trys urvai naudojosi iš esmės tomis pačiomis medžioklės ir rinkimo žemėmis, atsirado sunkumų, kartais pasireiškiančių atviru priešiškumu. Nebuvo taip, kad ta teritorija negalėjo išmaitinti visų trijų grupių, – žemė ne tik buvo turtinga, ten ėjo ir svarbus gyvūnų migracijos kelias, tačiau neretai pasitaikydavo, kad dvi ar daugiau rinkimo grupių ar medžiotojų būrelių iš skirtingų urvų eidavo į tas pačias vietas tuo pačiu metu. Jei nesusitarę du urvai išeina medžioti tos pačios nedidelės migruojančios bandos, nenusiseka niekam: jie paprasčiausiai vieni kitiems sutrukdo. Pasitaikydavo, kad žvėrys išsilakstydavo nė vienai grupei nieko nenudobus. Jei nepriklausomai viena nuo kitos medžioti eidavo visos trys grupės, būdavo dar blogiau. Visi aplinkiniai zelandoniečių urvai vienaip ar kitaip būdavo įtraukiami į tų trijų urvų nesutarimus, ir galiausiai, visiems kaimynams raginant, po sudėtingų derybų trys atskiri urvai nusprendė susijungti ir tapo vienu urvu su trimis gyvenvietėmis. Visi dirbdavo drauge, kartu rinko gausų turtingos lygumos derlių. Nors retkarčiais kildavo nesutarimų, tokia neįprasta urvo struktūra, regis, pasiteisino.

Kadangi vis dar tęsėsi vasaros susirinkimas, nedaug žmonių gyveno dvidešimt devintojo urvo Vakariniame sparne. Dauguma pasilikusiųjų buvo per seni arba ligoti, nepajėgūs leistis į kelionę. Taip pat liko ir tie, kurie jais rūpinosi. Retais atvejais nuolatinėje stovykloje pasilikdavo žmonės, negalintys nutraukti pradėto darbo arba dirbantys tai, ką galima padaryti tiktai vasarą.

Buvusieji Vakariniame sparne džiaugsmingai pasveikino keliautojus. Šitokią ankstyvą vasarą urvas retai sulaukdavo svečių, o naujienų paprastai parnešdavo dalyvavusieji vasaros susirinkime. Be to, svečiai patys, kur tik ėjo, buvo naujiena: keliautojas Jondalaras, jo svetimšalė moteris su kūdikiu, vilku ir arkliais bei Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Ligoniai ir silpnieji ypač džiaugėsi moteri-

mis: juk jos gydytojos, ir bent viena iš jų pripažinta kaip geriausia tarp savo žmonių.

Devintasis urvas visada palaikė ypač gerus ryšius su Trijų Uolų žmonėmis, kurie buvo įsikūrę gyvenvietėje, vadinamoje Vasaros stovykla. Jondalaras prisiminė dar vaikystėje eidavęs ten rinkti riešutų. Vietinio urvo gyventojai nekviesdavo visų urvų, bet visada mielai priimdavo kitus du Trijų Uolų urvus ir devintąjį.

Jauna moteris šviesiais plaukais ir blyškia oda žengė iš namelio po pastoge ir su nuostaba pažvelgė į keliautojus.

– Ką jūs čia veikiate? – tarė ji ir susivaldė. – Atsiprašau, nenorėjau būti tokia šiurkšti. Tiesiog labai nustebau matydama jus čia. Nieko nelaukiau.

Aila pagalvojo, kad moteris atrodo liūdna ir išsekusi, su patamsėjusiais ratilais aplink akis.

Zelandonė žinojo, jog tai dvidešimt devintojo urvo Vakarų sparno zelandonės mokinė.

– Neatsiprašinėk, – tarė ji. – Žinau, kad užklupome tave netikėtai. Veduosi Ailą į pirmąją pašauktosios kelionę. Leiskit jus supažindinti, – Pirmoji trumpai ir oficialiai supažindino jaunas moteris, tada pasakė:

– Smalsu, kodėl mokinė pasiliko? Ar čia kas nors sunkiai serga?

– Gal ne sunkiau nei kiti, kurie jau arti kito pasaulio, tačiau ji mano motina, – atsakė mokinė. Zelandonė supratingai linktelėjo.

– Jei nori, galiu ją apžiūrėti, – pasiūlė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Būčiau dėkinga, jei apžiūrėtum, tačiau nenoriu prašyti. Manoji zelandonė jai padėjo, kol buvo čia, ir davė man tam tikrų nurodymų, tačiau motinai vis blogėja, o aš, regis, negaliu jai padėti, – paaiškino jaunoji mokinė.

Aila prisiminė prieš metus susipažinusi su Vasaros stovyklos zelandone. Kadangi kiekvienas iš Trijų Uolų urvų turėjo savo kartu gyvenančią zelandonę, buvo padaryta išvada, kad, jei visi trys urvai turės sprendžiamuosius balsus zelandonių susirinkimuose, dvidešimt devintasis urvas taps labai įtakingas. Todėl visai grupei atstovauti buvo išrinkta ketvirta donija, tačiau ji veikė labiau kaip tarpininkė ne tik tarp kitų trijų zelandonių, bet ir tarp trijų atskirų vadų; tam reikėjo daug laiko ir geros bendravimo su žmonėmis patirties. Kiti trys donijai buvo vienodai svarbūs.

Aila prisiminė, jog Vasaros stovyklos zelandonė yra vidutinio amžiaus moteris, kone tokia pat apkūni kaip ir Pirmoji, mažuliukė, iš pažiūros šilta ir motiniška. Ją visi vadino bendrai dirbančia dvidešimt devintojo urvo Vakarų sparno zelandone; vis dėlto ji buvo tikra zelandonė, pelniusi visą pagarbą ir turinti statusą, priderantį jos padėčiai.

Jaunajai mokinei, regis, palengvėjo, kad tokia patyrusi ir išmani gydytoja apžiūrės jos motiną, tačiau matydama, kaip Jondalaras pradeda krauti daiktus nuo valkčių, o Ailos kūdikis, sėdintis jai ant nugaros, ima bruzdėti, ji pratarė:

– Pirmiausia jums derėtų įsikurti.

Jie pasisveikino su visais kitais žmonėmis, pasidėjo miegmaišius, nuvedė arklius į atvirą šviežios žolės plotą ir leido Vilkui susipažinti su urvo gyventojais, tiksliau, juos supažindino su Vilku. Tada Zelandonė su Aila priėjo prie jaunosios moters.

– Kuo serga tavo motina? – pasiteiravo Zelandonė.

– Nė nežinau. Ji skundžiasi pilvo skausmu ir spazmais, o pastaruoju metu visai neturi apetito, – atsakė mergina. – Matau, kad ji vis blogsta, o dabar jau nenori nė keltis iš guolio. Labai dėl jos nerimauju.

– Suprantama, – nenustebo Zelandonė. – Ar nori eiti su manimi jos apžiūrėti, Aila?

– Taip, bet pirma paprašysiu Jondalaro, kad pasaugotų Jonailą. Ką tik ją pamaitinau, todėl turėtų viskas būti gerai.

Ji nunešė mažylę Jondalarui, kuris kalbėjo su vyresniu vyru, iš pažiūros nei silpnu, nei sergančiu. Aila spėjo, kad vyras pasiliko dėl kažko kito, kaip ir jaunoji mokinė. Jondalaras su džiaugsmu sutiko prižiūrėti Jonailą ir šypsodamasis ištiesė į ją rankas. Jonaila atsakydama nusišypsojo: ji mėgo būti su savo tėvu.

Aila grįžo prie laukiančių moterų ir nusekė paskui jas į namelį, panašų į statomus devintajame urve, tik šitas buvo daug mažesnis nei dauguma Ailos matytų būstų. Regis, jis buvo pastatytas glaustis tik tai moteriai, kuri gulėjo ant miego pakylos viduje. Namelis nebuvo daug didesnis už patalą, palikta tik nedidelė erdvė aplinkui, mažytė maisto saugykla ir virimo plotas. Zelandonė viena užpildė visą plotą, labai nedaug vietos liko abiem jaunesnėms moterims.

– Mama. Mama! – pašaukė mokinė. – Atėjo viešnios tavęs aplankyti.

Moteris suaimanavusi atsimerkė, o paskui išplėtė akis pamačiusi masyvų Pirmosios stotą.

– Ševola, – pašaukė ji gergždžiančiu balsu.

– Aš čia, mama, – atsiliepė mokinė.

– Kodėl Pirmoji čia? Ar tu ją pakvietei?

– Ne, mama. Ji atsitiktinai stabtelėjo mūsų urve ir pasakė, kad nori tave apžiūrėti. Ir Aila čia, – paaiškino Ševola.

– Aila? Ar toji svetimšalė Jondalaro moteris su gyvūnais?

– Taip, mama. Ji atsivedė gyvūnus kartu. Jei vėliau norėsi, galėsi išeiti ir juos pamatyti.

– Kuo vardu tavo motina, dvidešimt devintojo urvo Vakarų sparno mokine? – pasiteiravo Zelandonė.

– Vašona iš Vasaros stovyklos, dvidešimt devintojo urvo Vakarų sparno. Gimusi Atspindžio uoloje dar prieš Trims uoloms susijungiant, – pradėjo aiškinti jaunoji moteris, paskui sutriko, nes suvokė, kad nereikėjo leistis į tokias smulkmenas. Tai nebuvo oficialus pristatymas.

– Ar neprieštarausi, jei Aila tave apžiūrės, Vašona? – pasiteiravo Pirmoji. – Ji patyrusi gydytoja. Gal mes nesugebėsime tau padėti, bet norėtume pabandyti.

– Ne, – tyliai ir tarsi kiek dvejodama atsakė moteris. – Neprieštarauju.

Aila truputį nustebo, kad Pirmoji jai patikėjo apžiūrėti moterį. Tada toptelėjo, kad namelio viduje taip maža vietos, jog storulei gali būti sunku nusigauti prie guolio. Aila atsiklaupė ir pažvelgė į Vašoną.

– Ar dabar tau skauda? – pasiteiravo ji.

Ir Vašona, ir jos duktė staiga pajuto Ailos neįprastą kalbėseną.

– Taip.

– Ar parodysi kur?

– Sunku pasakyt. Viduje.

– Aukščiau ar žemiau?

– Visur.

– Ar galiu tave paliesti?

Moteris pažvelgė į dukterį, kuri žiūrėjo į Zelandonę.

– Ailai tikrai reikia tavo mamą apčiupinėti, – pasakė Pirmoji.

Vašona sutikdama linktelėjo. Aila nutraukė apklotą ir praskleidusi drabužius apnuogino pilvą. Ji iš karto pastebėjo, kad moters pilvas išpūstas. Pradėjusi nuo viršaus, Aila atsargiai spaudinėjo aplink pūpsantį gumbą. Vašona raukėsi, bet tylėjo. Aila palietė jos kaktą, pačiupinėjo už ausų, paskui pasilenkė arčiau ir pauostė iškvepiamą orą. Tada atsisėdo ant kulnų ir susimąstė.

– Ar tau deginamai skauda krūtinę, ypač po valgio? – paklausė ji.

– Taip, – atsiliepė moteris, klausiamai žvelgdama.

– Ar iš burnos triukšmingai išeina oras, taip, kaip kūdikiui pavalgius?

– Taip, bet raugėja daugybė žmonių.

– Tiesa, tačiau išspjauni ir kraujo? – kamantinėjo Aila.

– Taip, – kone pašnabždomis atsiliepė moteris. – Pastaruoju metu. Iš kur žinai?

– Ji žino, nes tave apžiūrėjo, – įsiterpė Pirmoji.

– Ką darai, kad neskaudėtų? – klausė Aila.

– Tą patį kaip ir visi. Nuo skausmo geriu gluosnių žievių arbatą, – atsakė Vašona.

– Ar taip pat geri daug pipirmėčių arbatos? – paklausė Aila.

Ir Vašona, ir Ševola, jos dukra zelandonės mokinė, nustebusios įsmeigė akis į atvykėlę.

– Tai jos mėgstamiausia arbata, – atsakė Ševola.

– Labiau padėtų saldymedžių šaknų arba anyžių arbata, – patarė Aila. – Taip pat kol kas nebegerkite gluosnių žievių arbatos. Žmonės galvoja, jei visi geria, tai ir man nepakenks. Tačiau per daug tokios arbatos gali pakenkti. Tai tikrai vaistai, bet tinka ne nuo visko, ir neturėtų būti geriami per dažnai.

– Ar gali jai padėti? – paklausė mokinė.

– Tikriausiai. Man regis, žinau, kuo ji serga. Tai sunki liga, bet yra vaistų, kurie galėtų padėti. Nors privalau jums pasakyt, – pridūrė Aila, – kad čia gali būti ir kur kas rimtesnė liga, kurią daug sunkiau gydyti. Bet bent jau apmalšinti skausmą tikrai galime.

Aila metė žvilgsnį į Zelandonę, kuri su išmanančia išraiška vos pastebimai linkčiojo.

– Kokį gydymą siūlytum tu, Aila? – pasiteiravo ji.

Aila akimirkai susimąstė, tada pasakė:

– Pilvui nuraminti – anyžių arba saldymedžių šaknų arbatos. Vaistų krepšelyje turiu jų džiovintų. Taip pat, man regis, turiu džiovintų balinių ajerų, nors jie tokie saldūs, kad net apkarsta. Jie galėtų apmaldyti pilvo dieglius. Aplinkui gausiai auga kiaulpienės, jos išvalytų kraują, ir viduriai dirbtų geriau. Neseniai pririnkau kibiųjų lipikų, kurie galėtų pašalinti iš kūno nuodus, o tų augalėlių nuoviras tinka skrandžiui, gali padėt ir šiaip geriau pasijusti, ir skonis malonus. Gal pavyktų susirasti daugiau žiognagių šaknelių, kurias aną vakarą naudojau prieskoniams? Jos ypač tinka nuo skrandžio ligų. Tačiau ko tikrai norėčiau turėti, tai švitriešių, jie labiausiai praverstų. Tai puikus vaistas nuo bet kokių galimų skrandžio ligų, ypač nuo tos rimtesniosios.

Jaunoji moteris pagarbiai žvelgė į Ailą. Donija žinojo, kad Ševola nėra pirmoji Vasaros stovyklos zelandonės mokinė. Ji buvo dar naujokė tarp zelandonių, dar daug ko jai reikės išmokti. Tačiau Aila net Pirmąją vis dar galėjo nustebinti giliomis gydymo žiniomis. Ji pasisuko į jaunąją mokinę.

– Gal tu galėtum padėti Ailai ruošti tavo motinai vaistus? Išmoktum jų pasigaminti pati, – pasiūlė Zelandonė.

– O, taip, norėčiau padėti, – tarė jaunoji moteris, tada švelniai pažvelgė į savo mamą. – Manau, nuo šių vaistų pasijusi daug geriau, mama.

Aila stebėjo, kaip nuo laužo į naktį šoka kibirkštys, tarsi stengdamosi pasiekti aukštai danguje mirksinčias seseris žvaigždes. Buvo tamsu. Jaunas mėnuo jau nusileido. Joks debesėlis netemdė žaižaruojančių žvaigždžių. Jų buvo net tiršta, atrodė, tarsi jos suvertos ant šviesos sruogų.

Jonaila miegojo Ailos glėbyje. Jau kurį laiką baigusi maitinti, Aila patogiai ilsėjosi prie ugnies laikydama mažylę ant rankų. Jondalaras sėdėjo greta, kiek atsitraukęs, Aila šliejosi į jo krūtinę ir ranką, kuria vyras buvo ją apkabinęs. Po sunkios dienos Aila jautėsi pavargusi. Urve buvo tik devyni žmonės, neišėję į vasaros susirinkimą. Šeši sirgo arba buvo per silpni įveikti ilgą kelią – ji su Zelandone apžiūrėjo visus šešis, – trys pasiliko rū-

pintis paliegėliais. Kai kurie iš tų, kurie negalėjo įveikti kelionės, vis dėlto jautėsi pakankamai gerai, kad padėtų ruoštis, pavyzdžiui, gamino valgį arba rinko maistą. Vyresnis vyras, su kuriuo anksčiau kalbėjosi Jondalaras, buvo trumpam pasilikęs padėti kitiems. Jis išėjo medžioti ir nudobė elnią, todėl urvas svečiams suruošė elnienos puotą.

Ryte Zelandonė pasivedėjo Ailą į šalį ir pranešė, kad susitarė su jaunąja mokine, kad ji parodys Ailai šventą urvą.

– Jis nėra labai didelis, bet sudėtingas. Vietomis tenka ropoti, todėl apsivilk, kas tiktų kepurnėtis po urvus ir apsaugotų kelius. Jaunystėje kartą jame buvau, bet nemanau, kad dabar pajėgčiau ten įsirangyti. Manau, dviese jūs kuo puikiausiai susidorosite, tačiau ėjimas bus lėtas. Abi esate jaunos stiprios moterys, todėl per ilgai neužtruksite. Kelias sudėtingas, todėl pasvarstyk, ar nevertėtų čia palikti vaikelio, – Zelandonė patylėjo, paskui pridūrė: – Aš galėčiau ją pasaugoti.

Ailai pasidingojo, kad Zelandonės balse išgirdo nenorą. Rūpinimasis vaikais vargina, Pirmoji tikriausiai turėjo kitų sumanymų.

– Gal verčiau paklausiu Jondalaro, ar jis pasaugotų. Jam patinka būti su Jonaila.

Abi jaunos moterys išėjo; kelią rodė Ševola.

– Kaip norėtum, kad į tave kreipčiausi? – joms nuėjus galelį kelio pasiteiravo Aila. – Regis, skirtingiems mokiniams skirtingai patinka.

– O kaip žmonės vadina tave?

– Esu Aila. Žinau, jog esu Pirmosios mokinė, tačiau vis dar sunku šitaip apie save galvoti, be to, visi vadina mane „Aila“. Taip man labiau patinka. Manasis vardas yra vienintelis, kas liko iš mano tikrosios motinos, mano žmonių. Net nežinau, kas jie buvo. Nežinau, ką darysiu, kai tapsiu tikra zelandone. Suprantu, jog tikimasi, kad atsisakysime savo vardų, tad viliuosi, jog atėjus laikui būsiu tam pasirengusi, bet dar ne dabar.

– Kai kurie mokiniai su džiaugsmu keičia vardus, kiti verčiau pasiliktų savuosius, tačiau, regis, daroma visaip. Norėčiau, kad vadintum mane Ševola. Taip skamba draugiškiau nei „mokinė“.

– Prašau vadinti mane Aila.

Jos ėjo taku siauru kanjonu, tankiai apaugusiu medžiais ir krūmais, tarp dviejų įspūdingų uolų, vienoje kurių buvo akmeninis žmonių prieglobstis. Staiga iššoko Vilkas. Jis išgąsdino Ševolą, kuri nebuvo pratusi, kad taip staiga pasirodytų vilkai. Aila čiupo jo galvą rankomis ir ėmė juokdamasi taršyti keterą.

– Nenorėjai likti, – ji iš tikrųjų džiaugėsi jį matydama ir atsisuko į mokinę. – Jis visada sekiodavo mane, kad ir kur eičiau, nebent liepdavau pasilikti, kol gimė Jonaila. Dabar jis plėšosi tarp mudviejų, kai aš esu vienur, o dukrelė kitur. Jis nori saugoti mus abi ir kartais negali apsispręsti. Pamaniau, šįkart leisiu pačiam pasirinkti. Tikriausiai Vilkas nusprendė, kad Jondalaras pakankamai gerai apsaugos Jonailą, ir atėjo manęs ieškoti.

– Tavo gebėjimas valdyti žvėris stulbina: jie eina ten, kur nori tu, ir daro, ką tu nori. Laikui bėgant prie to pripranti, bet vis tiek sunku patikėti, kad taip būna, – tarė Ševola. – Ar visada turėjai tuos žvėris?

– Ne, pirmoji buvo Yhaha, jei neįskaičiuosime triušio, kurį radau vaikystėje, – atsiliepė Aila. – Jis tikriausiai paspruko nuo kažkokio plėšrūno, bet buvo sužeistas ir nebėgo arba nepajėgė pabėgti, kai jį paėmiau. Iza buvo gydytoja, todėl nusinešiau jį į urvą, kad ji jam pagelbėtų. Iza nepaprastai nustebo ir paaiškino, kad gydytojai turi padėti žmonėms, ne gyvūnams, bet vis tiek jį pagydė. Gal tik tam, kad pasitikrintų, ar susidoros. Spėju, supratimas, kad žmonės gali padėti gyvūnams, neapleido manęs, kai pamačiau mažą kumelaitę. Juk nenumaniau, kad į mano spąstus įkris maitinanti kumelė. Nežinau, kodėl nugalabijau mažylės atėjusias hienas, tikriausiai tik todėl, kad jų nekenčiu. Bet, kai tai padariau, pajutau, kad esu atsakinga už Yhaha ir turiu pamėginti ją užauginti. Džiaugiuosi, kad nepabūgau. Ji tapo mano bičiule.

Ševolą apstulbino istorija, kurią Aila pasakojo taip kasdieniškai, tarsi visiškai įprastą dalyką.

– Vis dėlto tu valdai tuos gyvūnus.

– Nežinau, ar pati taip sakyčiau. Yhaha aš buvau tarsi motina. Rūpinausi ja, maitinau, mudvi ėmėme viena kitą suprasti. Jei surandi gyvūną, kol jis visai mažytis, ir augini tarsi vaiką, gali jį išmokyti elgesio, lygiai taip, kaip motinos moko elgesio vaikus, – mėgino paaiškinti Aila. – Lenktynininkas su Širme – jos sūnus ir duktė, taigi buvau su Yhaha, kai jie gimė.

– O vilkas?

– Stačiau spąstus šermuonėliams. Kai mudvi su Digija – ji mano draugė – nuėjome jų patikrinti, pamačiau, kad kažkoks žvėris vagia iš mano spąstų. Kai išvydau mano grobį tempiančią vienišą vilkę, apėmė pyktis. Nudobiau ją svaidykle, o tada pamačiau, kad ji – žindanti motina. Šito nesitikėjau. Buvo netinkamas metų laikas vilkams turėti jauniklių, tokių mažų, dar žindomų, todėl pasekiau jos pėdsakais iki pat irštvos. Vilkė buvo vieniša, neturėjo gaujos, kuri jai padėtų, o jos porai tikriausiai irgi kažkas nutiko. Štai kodėl ji vogė iš mano spąstų. Gyvas tebuvo likęs vienas jauniklis, tad jį ir pasiėmiau. Tada gyvenome su mamutojais. Vilkas augo su Liūto stovyklos vaikais. Jis taip ir nesužinojo, ką reiškia gyventi su vilkais; štai kodėl jis galvoja, kad žmonės – jo gauja, – paaiškino Aila.

– Visi žmonės? – pasiteiravo Ševola.

– Ne, ne visi, nors jis priprato prie didelių susibūrimų. Jondalaras ir aš, o dabar ir Jonaila, nes vilkai myli savo jauniklius, esame pirminė gauja, tačiau prie savo šeimos jis priskiria Martoną su Vilomaru ir Folarą bei Joharaną su Proleva ir jų vaikus. Žmones, kuriuos atvedu jam apuostyti, tai yra kuriuos jam pristatau kaip draugus, jis laiko savotiškais laikinais gaujos nariais. Vilkas nekreipia dėmesio į visus kitus tol, kol jie nekelia grėsmės tiems, kurie yra jam artimi, tiems, kuriuos jis laiko savo gauja, – aiškino Aila labai susidomėjusiai jaunai moteriai.

– Kas nutiktų, jei kas nors pamėgintų pakenkti jo artimam žmogui?

– Kelyje, kurį mudu su Jondalaru sukorėme, kad čia ateitume, sutikome blogą moterį, kuri mėgavosi žalodama žmones. Ji norėjo mane nužudyti, tačiau Vilkas pirmas ją sudraskė.

Ševolą nukratė šiurpas, savotiškas susižavėjimo virpulys, apimantis geram pasakotojui porinant baisią istoriją. Nors ji neabejojo Ailos pasakojimu – nemanė, kad Pirmosios mokinė ką nors panašaus išsigalvotų, – nieko tokio jos gyvenime nebuvo nutikę, tad pasakojimas neatrodė tikroviškas. Tačiau Vilkas buvo čia, o ji žinojo, ką tie žvėrys sugeba.

Traukdamos toliau taku tarp uolų, jiedvi priėjo atšaką dešinėje, vedančią prie įtrūkimo akmens paviršiuje – įėjimo į uolą. Kopti buvo statu, o pasiekus angą kelią pusiau užstojo didelis akmens luitas, tačiau abipus jo buvo angos. Kairėje buvo siaura, bet įmanoma praeiti ertmė; dešinė anga kiek didesnė. Akivaizdu, kad anksčiau čia apsistota žmonių. Ant

žemės Aila matė seną žolės prikimštą odinį guolį, aplinkui buvo išsibarsčiusios skeveldros ir gabalėliai, kurios lieka skaldant titnagą ir gaminant iš jo įrankius. Kažkas mėtė nugraužtus kaulus į sieną netoliese, ir jų ten prikrito. Moterys įėjo į urvo vidų ir gerokai pasistūmėjo juo gilyn. Vilkas sekė iš paskos. Ševola nusivedė Ailą prie kelių akmenų, ten nusiėmė kuprinę ir atrėmė į vieną luitų.

– Netrukus bus per tamsu ką įžiūrėti, – paaiškino ji. – Laikas užsidegti deglus. Kuprines galima palikti čia, bet pirmiau atsigerkime vandens.

Ji pradėjo kuprinėje ieškoti reikmenų laužui užkurti, bet Aila pirmoji išsitraukė savo ugnies uždegimo rinkinį ir nedidelį savotišką lizdelį, susuktą iš sausų tošių. Tą lizdelį Aila prikimšo greitai įsidegančių gaurometčių pūkų, kuriuos mėgo naudoti prakurams. Tada paėmė gabalėlį geležies pirito – savo ugnies akmenį su nuo dažno naudojimo jau išryškėjusiu grioveliu – ir titnagą, kurį Jondalaras atskėlė kaip tik tokios formos, kad tiktų į tą griovelį. Aila sudavė titnagu į ugnies akmenį ir šoko kibirkštis, kuri nusileido ant greit įsiliepsnojančių pūkų. Pasirodė dūmų sruogelė. Paėmusi tošies lizdelį Aila pradėjo pūsti į mažytę kibirkštį, pasirodė liepsnų liežuvėliai. Dar kartą pūstelėjusi ji pastatė lizdelį su lauželiu ant akmens. Ševola jau buvo paruošusi deglus ir uždegė juos nuo Ailos įkurtų liepsnų. Kai deglai suliepsnojo, Aila suspaudė tošį ir pamaigė ją, kad nuslopintų ugnį, o lizdelį būtų galima panaudoti kitą kartą.

– Mes turime porą ugnies akmenų, bet dar neišmokau jais naudotis, – pasakė jaunoji mokinė. – Ar parodysi, kaip tau taip greitai pavyksta įkurti ugnį?

– Tereikia truputį pasimokyti, – atsiliepė Aila. – Bet dabar parodyk man šitą urvą.

Jaunajai moteriai einant urvu vis giliau, Aila svarstė, kaip atrodys ši šventa vieta.

Truputis šviesos dar sklido iš angos, vedančios į išorę, bet be deglų jos nebūtų įžiūrėjusios kelio; žemė po kojomis buvo labai nelygi. Tunelio viršus vietomis buvo įgriuvęs, taip pat ir sienos. Moterys turėjo eiti labai atsargiai, ropštis akmenimis. Ševola paėjėjo link kairės sienos ir jos laikėsi. Ji sustojo, kai urvas susiaurėjo ir, regis, dalijosi į du koridorius. Dešinė pusė buvo plati, į ją lengva patekti, kitas koridorius kairėje buvo gana siauras ir dar siaurėjo einant tolyn. Pažvelgus į jį pasitiko aklina tamsa.

– Šitas urvas klaidina, – tarė Ševola. – Didesnė anga yra dešinėje, todėl gali pamanyti, jog tai ir yra kelias, tik jis niekur neveda. Kiek toliau koridorius vėl šakojasi, abu tuneliai vis siaurėja, ir viskas, pabaiga. Čia, kairėje, tunelis labai siauras ir ankštas, tačiau praėjus tą dalį jis atsiveria, – Ševola pakėlė deglą ir parodė keletą neryškių pėdsakų ant kairės sienos. – Žymės čia paliktos tam, kad žmogus, nežinantis šio urvo, suprastų, jog šiuo keliu dera eiti, jei tik supras, ką žymės reiškia.

– Tikriausiai tai kažkokie zelandonių simboliai? – spėjo Aila.

– Dažniausiai taip, – tarė Ševola, – bet jaunuoliams patinka tyrinėti urvus, ir jie dažnai išsiaiškina, ką ženklai reiškia. – Kiek paėjėjusi, jaunoji moteris sustojo. – Čia tinkama vieta suskambėti šventam balsui, – tarė ji. – Ar jau turi savąjį?

– Dar neapsisprendžiau, – atsakė Aila. – Švilpauju kaip paukštis, tačiau moku riaumoti kaip liūtas. Zelandonė gieda, tai visada gražu, o kai ji užgiedojo Mamutų urve, buvo nuostabu. Koks tavo balsas?

– Aš irgi giedu, bet ne taip kaip Pirmoji. Parodysiu, – Ševola užgiedojo labai aukštu balsu, paskui labai žemu, kurį vis kėlė aukštyn, kol pasiekė pirmąjį skambesį. Urvas atsiliepė prislopintu aidu.

– Nepaprasta, – pagyrė Aila ir pašvilpavo kelias paukščių giesmeles.

– Štai kas nepaprasta, – tarė Ševola. – Skambėjo kaip tikrų paukščių. Kur šito išmokai?

– Kai išėjau iš genties, kol dar nebuvau sutikusi Jondalaro, gyvenau slėnyje toli rytuose. Maitindavau paukščius, kad juos priviliočiau, o paskui pradėjau mėgdžioti jų giesmeles. Kartais, man pradėjus čiulbėti, jie atskrisdavo, tad vis dažniau tai dariau.

– Sakei, jog moki riaumoti kaip liūtas?

Aila nusišypsojo.

– Taip, ir žvengti kaip arklys, ir staugti kaip vilkas, ir netgi juoktis kaip hiena. Pradėjau mėgdžioti įvairiausių gyvūnų balsus, nes buvo smagu ir norėjosi to išmokti. „Šitaip elgiesi, kai esi vienišas, o paukščiai ir žvėrys – vienintelė tavo draugija“, – pagalvojo Aila, bet garsiai nepasakė. Kartais ji vengdavo ką nors užsiminti todėl, kad per ilgai tektų viską aiškinti.

– Pažįstu medžiotojų, kurie gana gerai mėgdžioja gyvūnų garsus, ypač kad juos arčiau priviliotų, pavyzdžiui, tauriųjų elnių patino baubimą arba

taurų jauniklio mūkimą, tačiau nesu girdėjusi, kad kas riaumotų kaip liūtas, – tarė Ševola, viltingai žiūrėdama į Ailą.

Aila nusišypsojo, giliai įkvėpė, atsigręžė į urvo angą ir pradėjo nuo kelių įžanginių urgztelėjimų, visai kaip kad daro liūtai. Paskui garsiai suriaumojo kaip brandą pasiekęs Mažylis. Gal tikras liūtas riaumotų gerokai garsiau, tačiau Ailos balse buvo girdėti visi atspalviai ir intonacijos, o skambėjo jis panašiai į tikro liūto riaumojimą; dauguma girdėjusiųjų tą garsą patikėdavo, jog tai tikras liūtas. Ševola akimirkai išbalo, o paskui, kai urvas atliepė aidu, nusijuokė.

– Jei būčiau atsitiktinai tai išgirdusi, nemanau, kad būčiau ėjusi į urvą. Skambėjo taip, lyg urve lindėtų tikras liūtas.

Kaip tik tada Vilkas nusprendė atsiliepti į liūtišką Ailos riaumojimą savaip ir užkaukė vilkišką dainą. Urvas vėl atsiliepė aidu.

– Ar šitas vilkas zelandonis? – nustebusi paklausė mokinė. – Rodos, jis kaukė šventu balsu.

– Nežinau, man jis paprasčiausias vilkas, tačiau Pirmoji panašiai užsiminė, kai jis šitaip užkaukė, – atsakė Aila.

Moterys pradėjo skverbtis pro siaurąją landą; Ševola pirmoji, Aila įkandin, paskutinis ėjo Vilkas. Ilgai netruko, kol Aila pagalvojo: „Kokia laimė, kad Zelandonė patarė, kaip apsirengti ruošiantis ropinėti po šitą urvą." Čia ne tik buvo siaura: pagrindo lygis vis kilo, skliautas žemėjo. Liko toks ankštas, siauras tarpas praeiti, jog negalėjai net tiesiai stovėti, o vietomis priekin teko ropoti keturiomis. Braudamasi per itin ankštą atkarpą Aila išmetė deglą, bet spėjo jį pačiupti dar neužgesusį.

Galiausiai takas išplatėjo, eiti tapo lengviau, jau galėjai atsistoti. Regis, ir Vilkas džiaugėsi įveikęs ankštąją kelio dalį. Žinoma, jam eiti buvo lengviau, bet vis tiek kai kuriose itin siaurose vietose teko pasistengti ir jam. Vienoje vietoje siena dešinėje buvo virtusi palaidų žemių ir nedidelių akmenėlių nuobirynu; jų prikrito ant žemės ir vargiai liko lygi vieta pėdai pastatyti. Moterims atsargiai braunantis, pro šalį gana stačiu šlaitu nusirito dar keli akmenėliai ir rieduliai. Moterys paropojo arčiau kitos sienos.

Galiausiai, įveikusi dar vieną susiaurėjimą, Ševola sustojo, iškėlė deglą ir atsisuko į dešinę. Sienos dalį dengė drėgnas, blizgus molis, ir būtent jis

tapo dailininko „drobe". Jame buvo išraižyti ženklai – penkios vertikalios ir dvi horizontalios linijos, viena kurių kirto visas penkias stačias, o antroji ėjo maždaug per pusę linijų. Greta ženklų akmenyje buvo išraižytas šiaurės elnias.

Iki šiol Aila buvo mačiusi nemažai piešinių, linijų ir raižinių, kad susidarytų savitą supratimą apie tai, kurie geri, o kurie atrodo kiek prasčiau padaryti. Jos nuomone, šitas elnias buvo ne taip gerai išraižytas kaip kai kurie kiti jos matyti, tačiau ji nieku gyvu to nebūtų pasakiusi Ševolai, kitiems dvidešimt devintojo urvo žmonėms ar dar kam nors. Tai buvo jos asmeninė nuomonė. Ne taip seniai vien galvoti apie tai, kad kažkas ant urvo sienos išraižė ar nupiešė gyvūną primenantį atvaizdą, atrodė neįtikėtina. Aila nebuvo mačiusi nieko panašaus. Netgi neaiškūs piešiniai, kurių linijų forma tik priminė gyvūnus, buvo stulbinami ir galingi. Žvelgdama į šitą raižinį, iš ragų formos Aila suprato, jog išraižytas šiaurės elnias.

– Ar žinai, kas jį padarė? – paklausė Aila.

– Senolių legendose nieko nepasakojama, išskyrus bendras istorijas apie visus urvų piešinius. Tiesa, keliuose pasakojimuose apie mūsų urvą yra viena kita užuomina, kad tai galėjo būti protėvis iš Vakarų sparno, gal vienas iš jo įkūrėjų, – atsakė Ševola. – Man gera galvoti, jog juos nupiešė mūsų protėvis.

Eiti giliau į urvą tapo truputį lengviau, bet žemė po kojomis vis dar buvo baisiai gruoblėta, o sienose atsirado iškyšų, kurių derėjo saugotis. Galiausiai Ševola vėl sustojo maždaug penkiolikos metrų ilgio siauroje salėje kairėje koridoriaus pusėje. Dešinėje ties tako viršumi buvo iškyša, savotiškas skydas, palinkęs maždaug keturiasdešimt penkių laipsnių kampu, su keliomis raižytomis figūromis. Tai buvo pagrindinė urvo kompozicija, susidedanti iš devynių gyvūnų, išraižytų ribotame paviršiaus plote, gal septyniasdešimties centimetrų ir metro dydžio.

Pirmasis atvaizdas kairėje buvo iš dalies įrėžtas molyje, kiti tikriausiai titnaginiu kaltu iškalti akmenyje. Ant to skydo Aila pastebėjo plonytį skaidrų kalcito sluoksnelį, kuris rodė, kad piešinys labai senas. Iškyša buvo iš dalies nudažyta natūraliais mangano dioksido dažais. Toks paviršius buvo ypatingai trapus. Nedidelė kreidinio paviršiaus dalelė jau buvo atskilusi, ir kita, atrodė, netrukus atitrūks nuo visos uolos.

Ant iškyšos dominavo didingas šiaurės elnias pakelta galva ir atgal atlenktais ragais. Rūpestingai buvo nupieštos atskiros detalės, tokios kaip viena akis, nasrų linija ir šnervės. Už jo matėsi į kitą pusę atsigręžusio gyvūno, tikriausiai elnio, o gal arklio, figūros su per visą kūną įrėžtų duobučių linija dalis. Tolimajame dešiniajame skydo kampe stovėjo liūtas, o tarp jų – eilė gyvūnų, įskaitant arklius ir kalnų ožką. Po centrinės figūros smakru, išnaudojant tą pačią liniją, kuri vaizdavo elnio kaklą, buvo pavaizduota arklio galva. Apatinėje skydo dalyje, po pagrindinėmis figūromis, matėsi dar vienas arklys. Iš viso pasitelkusi skaičiavimo žodžius Aila suskaičiavo devynis visiškai arba iš dalies nupieštus gyvūnus.

– Čia mūsų žygio tikslas, – tarė Ševola. – Jei eisime toliau, prieisime koridoriaus galą. Kairėje yra dar vienas labai siauras praėjimas, tačiau juo prasibrovęs nerandi nieko, tik dar vieną nedidelę salę, o paskui takas baigiasi. Galime sukti atgal.

– Kai čia ateinate, ar kada atliekate kokias apeigas ar ritualus? – paklausė Aila apsisukusi ir glostydama Vilką, kuris kantriai laukė.

– Ritualas buvo pats šitų atvaizdų raižymas, – pasakė jaunoji mokinė. – Žmogus, kuris čia atėjo, gal vieną kartą, o gal ir daugiau, atliko ritualinę kelionę. Nežinau, gal tai buvo zelandonis, o gal zelandoniu besiruošiantis tapti mokinys, tačiau galiu įsivaizduoti, jog jam kilo troškimas pasiekti dvasių pasaulį ir Didžiąją Motiną Žemę. Yra keletas šventų urvų, kurie skirti žmonėms ateiti ir atlikti ritualus, bet šitas urvas, mano manymu, išraižytas per asmeninę kelionę. Čia būdama mintyse, savitu būdu, stengiuosi įsivaizduoti tą žmogų.

– Manau, tu būsi labai gera zelandonė, – tarė Aila. – Jau dabar esi kupina išminties. Pajutau troškimą suvokti šią vietą ir ją kūrusį žmogų. Ko gero, pasinaudosiu tavo patarimu ir pamąstysiu apie urvą ir tą protėvį, kuris viską čia pavaizdavo. Pasiųsiu savo maldą Doni, tačiau norėčiau padaryti daugiau, gal taip pat pasiekti dvasių pasaulį. Ar kada lietei sienas?

– Ne, bet, jei nori, gali paliesti.

– Palaikysi mano deglą? – paprašė Aila.

Ševola paėmė Ailos deglą ir jį iškėlė kartu su savuoju, kad labiau apšviestų mažą ankštą erdvę. Aila ištiesė abi rankas ir prispaudė delnus prie sienos, ne ant raižinių ar piešinių, o greta jų. Viena ranka juto drėgną molį, kita – šiurkštų kalkakmenio paviršių. Užsimerkė. Pirmiausia dilgsėti

pradėjo tas delnas, kuriuo lietė molį. Paskui pasirodė, kad jėga sklinda iš akmeninės sienos. Aila abejojo, ar viskas tikra, ar ji tik įsivaizduoja.

Akimirkai mintimis ji nuklydo į gyvenimą gentyje ir kelionę į genčių sambūrį. Tai ji turėjo pagaminti ypatingąjį šamanų gėrimą. Iza paaiškino visą gamybos eigą. Ji turėjo gerai sukramtyti sausas šaknis, išspjauti masę į specialų dubenėlį su vandeniu, tada pirštais viską sumaišyti. Paragavęs Ailos paruošto gėrimo Krebas tikriausiai pagalvojo, kad jis per stiprus, todėl kitiems šamanams davė mažiau jo išgerti, ir dubenėlyje skysčio šiek tiek liko.

Pagaminusi ypatingąjį moterų gėrimą, pasibaigus moterų šokiams, Aila rado dubenėlyje šiek tiek balsvo pieniško skysčio. Iza buvo sakiusi, kad šio gėrimo nevalia švaistyti. Aila nelabai žinojo, kaip elgtis, todėl išgėrė jį visą. Ji neturėjo nuryti nė lašelio, bet nurijo ir greitai pajuto poveikį. Staiga suprato einanti pagal deglų švieseles į vingiuotą urvą, kuriame vyko ypatingas šamanų susirinkimas. Kiti nežinojo, jog ji ten yra, tik didysis šamanas Krebas. Ji niekad iki galo neperprato minčių ir vaizdų, tą naktį užpildžiusių jos sąmonę, tačiau po to kartkartėmis jie grįždavo. Šitaip ji jautėsi ir dabar: ne toks stiprus, tačiau potyris buvo labai panašus. Aila atitraukė rankas nuo urvo sienos ir išsigandusi suvirpėjo.

Abi jaunos moterys atgal ėjo tylėdamos, tik akimirkai stabtelėjo dar kartą pažvelgti į pirmąjį šiaurės elnią ir jį lydinčius ženklus. Aila pastebėjo kelias lenktas linijas, kurių nebuvo įžiūrėjusi anksčiau. Ji drebėdama ėjo pro nestabilų nuobiryną ir susiaurėjimus, kol pasiekė sunkiausią atkarpą. Šįkart pirmas lindo vilkas. Kai pasiekė tą vietą, kur teliko ropoti remiantis viena ranka, nes kita laikė deglą, Aila pastebėjo, kad deglas šviečia neryškiai, ir vylėsi, jog jo ugnies užteks iki išėjimo.

Pasiekusi kitą siaurosios atkarpos pusę, Aila jau įžvelgė nuo įėjimo sklindančią šviesą. Juto, kokios pritvinkusios jos krūtys. Ji nemanė, kad užtruks taip ilgai, ir žinojo, kad Jonailą jau reikia arba netrukus reikės maitinti. Moterys nuskubėjo prie akmenų, kur buvo palikusios savo kuprines, ir stvėrė vandenmaišius. Buvo ištroškusios. Aila pasirausiusi kuprinėje ištraukė nedidelį Vilko dubenėlį. Įpylusi šlakelį vandens keturkojui, gurkštelėjo iš vandenmaišio ir pati. Išėjusios iš urvo, abi moterys ant nugarų užsimetė kuprines ir patraukė atgal į gyvenvietę, vadinamą Trijų Uolų Vasaros stovykla, dvidešimt devintojo Zelandonijos urvo Vakariniu sparnu.

16

– Čia Atspindžio uola, – tarė Jondalaras. – Ar ketinai sustoti Pietiniame dvidešimt devintojo Zelandonijos urvo sparne, Zelandone?

Nedidelė eisena – žmonės, arkliai ir vilkas – sustojo prie Upės ir sužiuro į įspūdingą kalkakmenio uolą, pasidalijusią į penkis, o kai kur – ir į šešis lygius. Kaip ir daugumoje to krašto uolų sienų, šioje ryškėjo natūralūs juodi mangano dryžiai, suteikiantys uolai savitą išvaizdą.

Keliautojai pastebėjo kažką judant. Uolos gyventojai taip pat žiūrėjo į juos, bet akivaizdžiai nenorėjo būti pamatyti. Aila prisiminė, jog būtent šio urvo žmonės, įskaitant vadę, gerokai nuogąstavo atsidūrę greta arklių ir vilko, ir vylėsi, jog keistieji zelandoniečiai čia nesustos.

– Esu tikra, jog ir čia yra keletas į vasaros susirinkimą neišėjusių žmonių, – atsiliepė Zelandonė. – Čia svečiavomės praėjusiais metais, o aplankyti penktojo urvo neturėjome progos. Manau, turėtume eiti.

Jie kilo aukštyn palei Upę tuo pačiu keliu kaip ir pernai, judėjo link tos vietos, kur upės vaga platėja ir tampa seklesnė, lengviau pereinama. Jei būtų ruošęsi eiti palei Upę ir susitarę prieš išeidami, būtų galėję keliauti plaustais: tokioje kelionėje basliais reikia stumti griozdišką laivę prieš srovę. Arba jie galėjo eiti keliu palei Upę, kuris vedė pirma į šiaurę, paskui į rytus, nes vandenkelis suko plačiu lanku, formavo didelę kilpą, o paskui vėl krypo į pietus ir į rytus, palei dar vieną didelę kilpą, kol galiausiai suko į šiaurę – iš viso šešiolika kilometrų. Po didelių „S“ formos kilpų kelias palei Upę į aukštupį vedė tik vos pasisukdamas šiaurės rytų kryptimi.

Netoli šiaurinio pirmosios kilpos galo buvo keletas nedidelių gyvenviečių, tačiau Zelandonė ketino aplankyti didoką bendruomenę pačiame

piečiausiame antrosios kilpos gale, penktąjį Zelandonijos urvą, kartais vadinamą Senuoju slėniu. Senąjį slėnį buvo lengviau pasiekti einant skersai krašto, užuot sekus palei Upę tais dideliais „S“ formos vingiais. Pradedant nuo Atspindžio uolos kairiajame Upės krante, iki penktojo urvo buvo nepilni penki kilometrai į rytus ir šiek tiek į šiaurę. Tiesa, kelias, renkantis lengviausiai įveikiamas vietas per kalvotą kraštą, nebuvo toks tiesus.

Atsidūrę prie seklios Upės brastos, jie vėl sustojo. Jondalaras nulipo nuo Lenktynininko nugaros ir atidžiai apžiūrėjo perkėlą.

– Tau teks rinktis: ar nori nulipti ir bristi per upę, ar liksi sėdėti valkčiuose, Zelandone?

– Nežinau. Man regis, judu geriau išmanote, – atsakė donija.

– Ką manai, Aila? – pasiteiravo Jondalaras.

Aila, nešimo skraistėje priešais prisirišusi Jonailą, jojo priešaky. Ji atsisuko į kelionės draugus.

– Vanduo neatrodo gilus, bet toliau gali būti giliau. Gali pasijusti sėdinti vandenyje, – pasakė Aila.

– Jei išlipsiu ir brisiu, tikrai sušlapsiu. Gal liksiu, kur esu, ir pažiūrėsiu, ar šioje sėdynėje pavyks įveikti Upę sausai, – atsiliepė Pirmoji.

Aila nužvelgė dangų.

– Gerai, kad atėjome čia dabar, kol Upė sekli. Man regis, gali pradėti lyti arba... Nežinau, – sumurmėjo ji, – atrodo, kažkas artinasi.

Jondalaras vėl šoko ant arklio, Zelandonė liko valkčiuose. Kertant Upę arkliai atsidūrė iki pilvų vandenyje, tad raitelių pėdos ir kelnių apačios sušlapo. Vilkas, kuriam nedidelę atkarpą teko įveikti plaukte, visiškai permirko, bet pasiekęs kitą krantą gerai nusipurtė ir vėl buvo sausas. Mediniai valkčiai truputį plūduriavo, ir Zelandonė liko beveik sausa.

Kitoje upės pusėje jie sekė gerai nužymėtu keliu: keliavo tolyn nuo vandens, pakilo gūbrio šlaitu, perėjo apvalainą viršukalnę, kur įsiliejo kitas kelias, paskui nusileido šlaitu ir traukė įprastu trumpesniu keliu. Iki penktojo Zelandonijos urvo reikėjo nueiti apie pusšešto kilometro. Bekeliaujant Zelandonė šį tą papasakojo apie penktojo urvo istoriją. Nors Jondalaras didžiąją pasakojimo dalį buvo girdėjęs anksčiau, vis tiek atidžiai klausėsi; Aila šį tą irgi žinojo, tačiau išgirdo ir daug naujo.

– Iš skaičiavimo žodžio urvo pavadinime sužinai, kad penktasis urvas yra trečioji pagal senumą tebegyvuojanti zelandoniečių grupė, – pradėjo donija rimtu balsu, kuris buvo gana toli girdėti, nors ne itin garsus. – Tik antrasis ir trečiasis urvai yra senesni. Nors istorijoje pasakojama apie penktąjį urvą, regis, niekas nežino, kas nutiko ketvirtajam. Dauguma taria, kad dėl kažkokios ligos tų žmonių sumažėjo ir niekam nepavyko išgyventi, arba išsiskyrus nuomonėms didelė urvo žmonių dalis turėjo išsikraustyti, tad likusieji prisijungė prie kito urvo. Toks nutikimas nėra retenybė, tai rodo skaičiavimo žodžiai ir įvairių urvų pasakojimai. Dauguma urvų turi pasakojimus apie priimtus narius arba prisijungimą prie kitų grupių, tačiau niekur nieko nekalbama apie ketvirtąjį urvą. Yra manančiųjų, kad ketvirtąjį urvą ištiko baisi tragedija, kurios metu išmirė visi jo gyventojai.

Pakeliui Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, tęsė pasakojimą manydama, kad Ailai ypač reikia kuo daugiau sužinoti apie ją priėmusius žmones, ypač todėl, kad vieną dieną pačiai teks mokyti devintojo urvo mažuosius. Aila klausėsi apstulbusi, tik probėgšmais stebėdama kelią, kelių spustelėjimu arba pozos pasikeitimu nesąmoningai kreipdama Yhaha. Moteris valkčiuose vis kalbėjo ir, nors buvo nusisukusi nuo Ailos, visą aplinkinę erdvę pripildė savo balso skambesio.

Penktojo urvo namai buvo jaukus nedidelis slėnis tarp kalkakmenio uolų aukšto kyšulio apačioje su per vidurį čiurlenančiu skaidriu upeliu, kuris veržėsi iš energingo šaltinio ir už kelių šimtų metrų įsiliejo į Upę. Aukštos uolos, stūksančios abipus nedidelio upelio, siūlė devynias įvairaus dydžio akmenines pastoges, kai kurias gana aukštai, tačiau ne visose gyveno žmonės. Slėnis buvo naudojamas labai seniai, todėl ir vadinamas „Senuoju". Zelandoniečių istorija ir senolių legendos patvirtino, kad dauguma urvų turėjo ryšių su penktuoju urvu.

Visi urvai zelandoniečių teritorijoje buvo iš esmės nepriklausomi ir galėjo pasirūpinti savo pagrindiniais poreikiais. Urvų nariai medžiojo ir žvejojo, rinko maistą ir gamtos teikiamas medžiagas, kad pasigamintų viską, ko reikia ne tik išgyventi, bet ir gerovei susikurti. Tai buvo pažangiausia bendruomenė ne tik toje teritorijoje, bet gal ir visame tų laikų pasaulyje. Urvai bendradarbiavo tarpusavyje, nes taip buvo naudingiausia.

Kartais visi eidavo į bendras medžiokles, ypač medžioti tokių didelių žvėrių kaip mamutai ar didieji elniai, arba pavojingų žvėrių, tarkim, urvinių liūtų; urvai dalijosi medžioklės pavojais ir rezultatais. Kartais žmonės dideliais būriais leisdavosi rinkti produktų, todėl per trumpą laikotarpį pajėgdavo surinkti jų daugiau.

Jie derėjosi dėl sąjungų su didesnių grupių nariais, nes reikėjo pritraukti žmonių iš atokiau, zelandoniečiai keitėsi daiktais ne tik todėl, kad jų reikėjo, tačiau ir dėl to, kad jiems patiko tai, kas kitų žmonių pagaminta. Visi dirbino gana panašius daiktus, kad suprastų jų paskirtį, bet juk visuomet domina įvairovės. Be to, bėdai prispyrus buvo gera turėti draugų ir giminaičių, į kuriuos galima kreiptis pagalbos. Gyvenant prieledyninėse srityse, ledynų apgaubtoje teritorijoje, esant ypač šaltoms žiemoms, niekada nežinojai, kaip reikalai gali pakrypti.

Kiekvienas urvas buvo kuo nors ypatingas, iš dalies dėl vietos, iš dalies dėl to, kad urvo žmonės sugalvodavo būdų ypač gerai gaminti tam tikrus daiktus ir perduodavo tas žinias artimiausiems giminaičiams bei pažįstamiems. Pavyzdžiui, laikyta, kad geriausi medžiotojai yra iš trečiojo urvo, pirmiausia todėl, kad jie gyveno aukštai uoloje dviejų upių santakoje, o apačioje, salpoje, plytėjo didelė vešli pieva, kuri priviliodavo įvairiausių rūšių migruojančių gyvūnų, kuriuos trečiojo urvo žmonės paprastai pirmieji ir pamatydavo. Kadangi jie buvo laikomi geriausiais medžiotojais, nuolat tobulino ir medžioklės, ir gyvūnų stebėjimo įgūdžius. Jei pasitaikydavo didelė banda, jie duodavo ženklą gretimiems urvams, kviesdami į bendrą medžioklę. Jei atklysdavo tik keli žvėrys, urvo medžiotojai išeidavo vieni, nors neretai gėrybėmis pasidalydavo su gretimais urvais, ypač susirinkimuose ir šventėse.

Keturioliktojo urvo žmonės buvo žinomi kaip ypatingi žvejai, nors žvejojo visi urvai. Per nedidelį keturioliktojo urvo slėnį tekėjo žuvingas švarus upelis, kuris prasidėjo už daugelio kilometrų aukštupyje ir kuriame veisėsi kelių skirtingų rūšių žuvys. Tame upelyje neršė lašišos. Taip pat jie keliais skirtingais būdais žvejojo Upėje. Keturioliktojo urvo gyventojai sugalvojo užtvankas kaip spąstus žuvims, buvo itin įgudę žvejoti su ietimis, tinklais, naudodavo savotiškus tiesius, abipus nusmailintus „kabliukus“.

Vienuoliktojo urvo pastogė buvo prie Upės. Tose apylinkėse netrūko medžių, ir žmonės išmoko rišti plaustus. Įgūdžiai buvo perduodami ir gerinami kartų kartas. Vienuoliktojo urvo žmonės stūmėsi plaustais aukštyn ir žemyn Upe, gabeno ir savo, ir kitų urvų gėrybes, o savo paslaugas išmainydavo į reikiamus daiktus ar kaimyninių urvų atliekamus darbus.

Devintasis urvas buvo netoli Žemupio, vietos, naudotos kaip vietinių meistrų susibūrimo vieta. Dėl to daug žmonių persikraustydavo į devintąjį urvą, kuris buvo ypač vertinamas dėl to, kad jame gyveno labai daug žmonių. Jei kas norėjo pasigaminti ar įsigyti ypatingą įrankį ar peilį, gal žaliaminės odos rėmus, naudojamus nameliams ręsti, gal naujų virvių – sunkių ir stiprių, o gal ploniausių vilnos sruogų, drabužių ar palapinių, medžiagų jiems gaminti, medinių ar pintų dubenų ar puodelių, arklių, bizonų ar kitokių gyvūnų piešinių ar atvaizdų ir bet kokių kitų dirbinių, visi eidavo į devintąjį urvą.

Kita vertus, penktasis urvas itin gerai save vertino visais atžvilgiais. Jo gyventojai laikė save itin patyrusiais medžiotojais, žvejais ir įvairiausių daiktų dirbėjais. Jie netgi gaminosi savo plaustus ir tvirtino, jog būtent jie pirmieji juos sugalvojo, nors dėl šito ginčijosi su vienuoliktuoju urvu. Jų donijai visada buvo itin gerbiami. Keletas akmeninių pastogių nedideliame slėnyje buvo papuoštos gyvūnų piešiniais ir raižiniais.

Vis dėlto dauguma zelandoniečių manė, kad penktojo urvo garsiausi dirbiniai – papuošalai ir karoliukai, skirti tiek žmonėms puoštis, tiek daiktams ir drabužiams dabinti. Prireikus naujo vėrinio ar įvairių rūšių karoliukų prie drabužio prisiūti, žmonės dažniausiai traukdavo į penktąjį urvą. Jo dirbėjai ypač patyrusiai gamino karoliukus iš mamutų ilčių – kiekvieno karoliuko gamyba buvo ilgas ir varginantis darbas. Jie taip pat išgręždavo skyles įvairių gyvūnų dantų šaknyse kabučiams ir ypatingiems karoliams – mėgstamiausi buvo lapių ir tauriųjų elnių iltiniai dantys, be to, sugebėdavo įsigyti įvairių rūšių kriauklių bei kiaukutų ir nuo Didžiųjų Vandenų vakaruose, ir iš didžiulės Pietų jūros.

Kai devintojo urvo keliautojai pasiekė penktojo urvo slėnį, greitai buvo apsupti žmonių. Iš kelių akmeninių pastogių abiejuose nedidelės upelės krantuose pasirodė žmonės. Keletas stovėjo priešais didelę į pietvakarius atgręžtos pastogės angą. Kiti išniro iš kitos užuodangos kiek

šiauriau, kitapus slėnio iš namelių lindo dar daugiau žmonių. Keliautojai nustebo radę šitiek savo urve pasilikusių žmonių – arba didelė urvo žmonių dalis nusprendė neiti į vasaros susirinkimą, arba jie anksti grįžo.

Žmonės artėjo smalsumo vedami, tačiau nė vienas nėjo per arti. Juos sulaikė baimė ir pagarba. Jondalarą pažinojo visi zelandoniečiai, išskyrus jauniausiuosius, kurie suaugo, kol jis buvo iškeliavęs. Visi žinojo apie jo sugrįžimą iš ilgos kelionės, matė moterį ir gyvūnus, kuriuos jis parsivedė, tačiau neįprasta eisena – Jondalaras, jo svetimšalė moteris su kūdikiu, vilkas, trys arkliai ir ta, kuri buvo Pirmoji, ant arklio tempiamos sėdynės – buvo gana įspūdinga. Daugumai žmonių atrodė grėsminga ir nežemiška, kad gyvūnai elgiasi taip paklusniai, nors pagal gamtos dėsnius turėtų bėgti nuo žmonių šalin.

Vienas pirmųjų juos pamačiusių žmonių nubėgo pranešti penktojo urvo zelandoniui. Jis keliautojų jau laukė. Vyras, stovintis tarp žmonių pastogės dešinėje, priėjo nuoširdžiai šypsodamasis. Jis buvo neseniai pasiekęs vidutinį amžių. Ilgi rudi plaukai buvo sušukuoti atgal ir apsukti apie galvą sudėtinga šukuosena, o veido tatuiruotės, rodančios jo svarbią padėtį, atrodė įmantresnės ir puošnesnės nei įprastai. Jis buvo ne vienintelis zelandonis, pagražinęs savo tatuiruotes. Vyras buvo apkūnokas, o dėl stambaus veido akys atrodė mažesnės; rodėsi, tas žmogus yra suktas, ir toks įspūdis nebuvo visiškai klaidingas.

Iš pat pradžių Zelandonė nusprendė, jog negali visiškai tuo vyru pasitikėti, nors šiaip jį mėgo. Jis labai tvirtai gindavo dėl savo nuomonę, net jei ji prieštaraudavo Pirmosios nuomonei, tačiau įrodė savo patikimumą ir ištikimybę, o susirinkimuose ir pasitarimuose Pirmoji pradėjo kliautis jo gudrumu ir įžvalgumu, remtis jo patarimais. Aila vis dar vengė visiškai juo pasitikėti, tačiau sužinojusi, jog Zelandonė apie jį galvoja gana gerai, kiek atsileido.

Iš akmeninės pastogės paskui zelandonį atsekė kitas vyras, kuriam Aila pajuto nepasitikėjimą nuo pat pradžių. Madromanas gimė devintajame urve, nors vėliau persikraustė į penktąjį ir tapo tos grupės zelandonio mokiniu. Penktojo urvo zelandonis turėjo keletą mokinių. Nors Madromanas buvo vienas vyriausių, ne jis buvo laikomas pirmuoju. Jondalaras visąlaik stebėdavosi, kad tas vyras buvo priimtas tarp zelandonių.

Jaunystėje, kai Jondalaras buvo įsimylėjęs Pirmąją, tuo metu dar mokinę vardu Zolena, kitas vyras, vardu Ladromanas, taip pat troško Zolenos kaip savo Doni moters. Jis pavydėjo Jondalarui, todėl šnipinėjo juos ir nugirdo, kaip Jondalaras įkalbinėja Zoleną tapti jo pora. Buvo tikimasi, kad Doni moteris susitvarkys su tokiais keblumais. Jaunuoliai, kuriuos jos mokė, buvo laikomi pernelyg jautriais išmanioms vyresnėms moterims. Tačiau Jondalaras buvo aukštas ir subrendęs pagal amžių, neįtikėtinai dailus, sukrečiamai mėlynomis akimis, toks patrauklus, jog Zolenai nepavyko iš karto jo atstumti.

Ladromanas papasakojo zelandoniams ir visiems kitiems, kad pora sulaužė draudimą. Dėl to, ypač dėl šnipinėjimo, Jondalaras tą vyruką sumušė. Buvo daug nemalonumų ne tik dėl neteisėto ryšio, bet ir dėl to, kad Jondalaras išmušė Ladromanui du priekinius dantis. Dantys buvo nuolatiniai, ir jau nebeataugs. Dėl to Ladromanas ne tik pradėjo kalbėdamas švepluoti, jam pasidarė sunku normaliai atkąsti ir kramtyti maistą. Jondalaro motina, tuo metu devintojo urvo vadė, už sūnaus poelgį turėjo daug sumokėti.

Dėl to nutikimo ji nusprendė išsiųsti sūnų pagyventi su Dalanaru, vyru, su kuriuo ji buvo susijungusi Jondalarui gimus, jo židinio vyru. Nors iš pradžių Jondalaras nusiminė, galiausiai tapo dėl to dėkingas. Bausmė – kaip jis manė, nors motinai atrodė, jog tai labiau laikas atvėsti, kol viskas nurims ir žmonės pamažu viską pamirš, – suteikė jaunam vyrui progą geriau pažinti Dalanarą. Jondalaras buvo neįtikėtinai panašus į vyresnįjį vyrą ne tik išoriškai, bet ir tam tikrais polinkiais, ypač titnago apdirbimo gabumais. Dalanaras mokė jį amato kartu su artima pussesere Joplaja, gražuole naujos Dalanaro poros Jerikos dukterimi. Jerika buvo egzotiškiausias Jondalaro matytas žmogus. Jos motina Anlaja ją pagimdė ilgoje kelionėje, į kurią leidosi kartu su savo pora, bet mirė dar nepasiekusi Dalanaro atrastų titnago kasyklų. Tačiau Jerikos motinos pora Hokamanas išgyveno ir įgyvendino savo svajonę.

Hokamanas buvo didis keliautojas, nuėjęs visą kelią nuo Begalinės jūros rytuose iki Didžiųjų Vandenų vakaruose, nors paskutinius kilometrus už jį nuėjo Dalanaras, nešdamas senolį ant savo pečių. Kai po kelerių metų jie išsiuntė Jondalarą namo, į devintąjį urvą, Dalanaro urvas išsi-

rengė į ypatingą kelionę toliau į vakarus tik tam, kad smulkutis senolis Hokamanas dar kartą galėtų pamatyti Didžiuosius Vandenis. Jis vėl keliavo ant Dalanaro pečių. Kelis paskutinius metrus ant vandenyno kranto jis įveikė pats ir parpuolė ant kelių norėdamas, kad bangos jį nuplautų, trokšdamas paragauti sūraus vandens. Jondalaras labai pamilo visus lanzadoniečius ir jautėsi dėkingas, kad buvo išsiųstas iš devintojo urvo, nes taip surado antrus namus.

Jondalaras žinojo, kad Zelandonei ne itin rūpi Ladromanas nei ankstesni rūpesčiai. Vis dėlto po to įvykio ji rimčiau ėmėsi zelandonių mokinės pareigų. Ji subrendo į sunkiai įveikiamą zelandonę, kuri buvo pašaukta tapti Pirmąja dar prieš Jondalarui su broliu leidžiantis į kelionę. Tiesą sakant, tai buvo viena iš priežasčių, kodėl Jondalaras išėjo pažinti pasaulio. Jis vis dar puoselėjo tai moteriai stiprius jausmus, nors žinojo, kad ji niekuomet netaps jo pora. Jondalaras nustebo, kai po penkerių metų grįžęs su Aila ir jos gyvūnais sužinojo, kad Ladronamas pasikeitė vardą į Madromaną – nors Jondalaras taip ir nesuprato kodėl – ir buvo priimtas į zelandonius.

– Sveiki atvykę! – tarė penktojo urvo zelandonis, ištiesęs abi rankas Pirmajai, kuri žengė nuo valkčių. – Nemaniau, kad šią vasarą pasitaikys proga tave pamatyti.

Ji paėmė abi vyro rankas, paskui pasilenkė pirmyn, kad susiliestų su juo skruostais.

– Ieškojau tavęs vasaros susirinkime, bet man pasakė, kad su keliais kaimyniniais urvais išėjai į kitą urvą.

– Tiesa, buvome išėję. Ilga istorija, kurią vėliau tau papasakosiu, jei norėsi išgirsti, – Pirmoji linktelėjimu patvirtino, kad norės. – Bet pirma suraskim vietelę tau ir tavo... ach... kelionės draugams įsikurti, – tarė jis, reikšmingai žvelgdamas į arklius ir vilką. Jis pervedė juos per nedidelį upeliuką, o pradėjęs žingsniuoti gerai išmintu taku palei upelį mažo slėnio viduryje tęsė pasakojimą: – Iš esmės tai buvo draugystės tarp artimesnių urvų stiprinimo kelionė. Šitas vasaros susirinkimas buvo mažesnis, todėl gana greitai atlikome reikiamas apeigas. Mūsų vadas ir dar keletas urvo žmonių išėjo į bendrą vasaros susirinkimo medžioklę, kiti iškeliavo svečiuotis arba rinkti maisto, o likusieji grįžome čionai. Turiu mokinę,

kuri baigia saulės ir mėnulio stebėjimo bei žymėjimo metus. Norėjau čia būti jiems besibaigiant, kai saulė sustoja. Tačiau ką tu čia darai?

– Aš taip pat ruošiu mokinę. Pažįsti Ailą, – storulė parodė į kartu einančią jauną moterį. – Gal girdėjai, kad Aila tapo mano nauja mokine. Mes pradėjome Pašauktosios kelionę. Norėjau pasirūpinti, kad ji pamatytų jūsų šventas vietas, – abu vyresnieji zelandoniai linktelėjo vienas kitam. – Kai Jonokolas persikraustė į devynioliktąjį urvą, man reikėjo naujo mokinio. Regis, jis įsimylėjo tą Ailos surastą naująjį šventą urvą. Jonokolas visada pirmiausia buvo dailininkas, tačiau dabar visa širdimi pasinėrė į zelandonio gyvenimą. Devynioliktoji jaučiasi ne taip gerai, kaip turėtų, viliuosi, ji pragyvens pakankamai ilgai, kad baigtų tinkamai jį mokyti.

– Bet jis buvo tavo mokinys. Esu tikras, jį tinkamai išmokei dar prieš jam išeinant, – tarė penktojo urvo zelandonis.

– Taip, jis buvo mokomas, tačiau tuo metu iš tikrųjų nebuvo susidomėjęs mokymu, – atsiliepė Pirmoji. – Jis taip puikiai kūrė atvaizdus, kad turėjau įvesdinti jį į zelandonius, tačiau atvaizdai ir buvo tikroji jo aistra. Jonokolas sumanus ir greitai mokėsi, bet buvo patenkintas būdamas mokiniu. Jis neturėjo tikro troškimo tapti zelandoniu, kol Aila jam parodė baltąją ertmę. Tada jis pasikeitė. Iš dalies todėl, kad norėjo ten nutapyti atvaizdus, bet tai dar ne viskas. Jis nori būti tikras, kad jo atvaizdai yra tinkami tai šventai vietai, todėl dabar jis taps zelandoniu. Manau, Aila tai pajuto. Vos atradusi urvą ji panoro, kad aš jį pamatyčiau, tačiau jai buvo dar svarbiau, kad jį pamatytų Jonokolas.

Penktasis atsisuko į Ailą.

– Kaip suradai baltąją ertmę? – pasiteiravo jis. – Ar tam naudojai savo balsą?

– Ne aš ją suradau, o Vilkas, – atsiliepė Aila. – Anga buvo kalvos šlaite, po krūmais ir gervuogių vijoklynu. Vilkas staiga kažkur pragaišo. Iškirtau kelis krūmus ir įlindau paskui jį. Kai suvokiau, jog tai urvas, išėjau, pasigaminau deglą ir vėl įėjau. Štai tada ir pamačiau, kas ten yra. Tada nuėjau ieškoti Zelandonės ir Jonokolo.

Jau senokai penktojo urvo zelandonis buvo girdėjęs Ailą kalbant, o jos kalbėsena atrodė įsimintina ne tik jam, bet ir kitiems urvo nariams,

įskaitant Madromaną. Tai priminė Madromanui visą dėmesį, kurio Jondalaras sulaukė grįžęs namo su gražuole svetimšale ir jos gyvūnais, ir kaip labai jis nekenčia Jondalaro. „Jis niekada nelieka nepastebėtas, – galvojo mokinys, – ypač moterų. Smalsu, ar jos galvotų apie jį, jeigu jam stigtų dviejų priekinių dantų? Taip, jo motina sumokėjo atlygį, tačiau tas atlygis nesugrąžino man dantų."

„Kodėl jis grįžo iš tos kelionės? Ir dar parsivedė tą moterį? Kokią sumaištį visi kelia dėl jos ir tų gyvūnų. Metų metus esu mokinys, tačiau būtent ji sulaukia ypatingo Pirmosios dėmesio. Kas, jei ji taps zelandone pirma manęs? Kai mus supažindino, ji beveik visai manęs nepaisė, tiesa, elgėsi mandagiai, tačiau vis tiek galima sakyti, kad ignoravo. Žmonės ją vertina už tai, kad surado naują urvą, tačiau juk pati prisipažįsta, jog ne ji tą urvą surado. Tai tas kvailas padaras."

Mintydamas savo, Madromanas šypsojosi, tačiau Ailai, kuri netiesiogiai, bet atidžiai jį stebėjo kaip genties moteris, nepastebimai, vertindama nesąmoningą kūno kalbą, jo šypsena atrodė apgaulinga ir sukta. Ailai buvo smalsu, kodėl Penktasis pripažino jį kaip mokinį. Juk tokio įžvalgaus ir gudraus zelandonio neįmanoma apkvailinti. Ar įmanoma? Ji vėl dirstelėjo į Madromaną ir sugavo jį dėbsantį tiesiai į ją tokiu piktavališku žvilgsniu, kad ji sudrebėjo.

– Kartais aš manau, kad Vilkas priklauso zelandoniams, – pasakė ta, kuri buvo Pirmoji. – Reikėjo tau jį išgirsti Mamuto urve. Jo kauksmas skambėjo kaip dvasių balsas.

– Džiaugiuosi, kad turi naują mokinę, bet visada stebėjausi, kodėl turi tik vieną, – tarė Penktasis. – Aš visada turiu keletą. Kaip tik šiuo metu svarstau priimti dar vieną. Ne visi mokiniai gali tapti zelandoniais, ir jei kuris nusprendžia pasiduoti, visada turiu kitą. Turėtum apie tai pagalvoti...

– Tikriausiai tu teisus, derėtų pasvarstyti. Visada būnu nusižiūrėjusi keletą žmonių, kurie galėtų tapti gerais mokiniais, tačiau esu linkusi laukti, kol man jo prireiks, – atsakė Pirmoji. – Sunkumas būnant pirmąja tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, tas, kad esu atsakinga daugiau nei už vieną urvą ir neturiu tiek daug laiko skirti mokiniams, todėl verčiau susitelkiu į vieną žmogų. Prieš išeidama iš vasaros susirinkimo turėjau rinktis tarp savo įsipareigojimų zelandoniams ir atsakomy-

bės mokant naują devintojo urvo zelandonę. Dar neatliktos vėlyvosios jungtuvės, tačiau tėra keletas porų, kurios ketina susijungti. Žinau, kad Keturioliktoji susidoros, tad nusprendžiau, jog svarbiau Ailai pradėti Pašauktosios kelionę.

– Esu tikras, Keturioliktoji su malonumu tave pavaduos, – su sąmokslininkiška panieka pastebėjo Penktasis. Jis kuo puikiausiai nutuokė, kiek vargo Pirmoji turi su keturioliktojo urvo zelandone, kuri ne tik norėjo užimti jos vietą, bet ir manė, jog yra jos verta. – Kiekvienas iš zelandonių. Mes regime valdžią ir garbę, tačiau kai kurie iš mūsų ne visada įžvelgia sunkumus. Įskaitant ir mane.

Iškyšos, pūpsančios aplinkui, ir buvo akmeninės pastogės, kurias kalkakmenyje per amžius išskaptavo vėjas, vanduo ir oro sąlygos. Tik keletas jų buvo gyvenamos, kitos pritaikytos įvairioms reikmėms: vienos buvo paverstos saugyklomis, kitos – ramiomis vietelėmis mokytis amato arba kaip susitikimų vieta porelėms, kurios norėdavo pabūti vienos, o gal nedidelėms grupelėms jaunuolių ar senių įvairioms veikloms. Viena pastogė paprastai buvo saugoma kaip vieta apsistoti svečiams.

– Viliuosi, jums čia bus patogu, – tarė Penktasis, vesdamas juo į vieną natūralių akmens pastogių uolos papėdėje. Viduje atrodė gana erdvu, pagrindas lygus, o skliautas aukštai. Pastogė priekyje buvo atvira, bet apsaugota nuo lietaus. Prie vienos šoninės sienos buvo išdėliota keletas apspurusių kimštų pagalvėlių, o lęšio formos tamsūs pelenų ratai, kai kurie apjuosti akmenimis, rodė, kur ankstesni gyventojai kūrė laužus.

– Nusiųsiu žmones atgabenti malkų ir vandens. Jei ko nors reikės, tik praneškit, – tarė penktojo urvo zelandonis.

– Man čia patinka, – tarė Pirmoji. – Kaip manote, ar mums dar ko nors gali reikėti? – paklausė ji palydovų.

Jondalaras papurtė galvą ir sumurmėjo kažką neigdamas, kartu eidamas link Lenktynininko valkčių, kad palengvintų jam nešulį, ir pradėjo krauti daiktus. Jis norėjo pastatyti palapinę pastogės viduje, kad ji galėtų išsivėdinti ir nesušlaptų. Aila užsiminė, jog gali lyti, o jis gerbė jos nuojautą dėl orų.

– Aš kaip tik norėjau šio to paprašyti, – tarė Aila. – Ar niekas neprieštaraus, jei ir arklius įsivesime po stogu? Pastebėjau telkiantis debesis, regis, lis, arba dar kažkas... artėja. Arkliai liktų sausi.

Jondalarui vedant jaunąjį eržilą šalin, jis išsituštino ir paliko ant žemės rudus žolėtus „obuolius“, kurie skleidė stiprų arklio kvapą.

– Jei norite suteikti savo arkliams pastogę nuo lietaus, taip ir darykite, – tarė penktojo urvo zelandonis, paskui nusišypsojo. – Jei patys neprieštaraujat, nemanau, kad kas prieštarautų.

Vienas kitas žmogus nusišypsojo ar vyptelėjo. Viena yra pagarbiai žiūrėti į gyvūnus ir tuos, kurie turi galią juos valdyti, kita matyti, kaip gyvūnai paklūsta natūraliems poreikiams ir dingsta dalis jų žavesio. Aila pastebėjo, kaip atsargiai reagavo žmonės jiems vos atvykus, ir džiaugėsi, kad Lenktynininkas pasirinko tinkamą progą parodyti, jog jis yra tik arklys.

Zelandonė surinko kimštas pagalvėles ir jas apžiūrėjo. Vienos buvo pagamintos iš odos, kitos pintos iš augalinių pluoštų, pavyzdžiui, žolių, nendrių ir švendrų lapų. Buvo tokių, kurių kamšalas kyšojo per įtrūkimus ar praplyšusius kraštus. Tikriausiai todėl jos ir buvo paliktos retai naudojamoje pastogėje. Kelias pagalvėles ji padaužė į akmeninę sieną, kad išpurtytų dulkes bei žemes, tada sukrovė jas greta laužavietės, prie kurios Jondalaras pradėjo lankstyti palapinę. Aila rišosi Jonailą ant nugaros, kad galėtų padėti Jondalarui.

– Aš ją paimsiu, – tarė storulė, tiesdama rankas į Jonailą. Užmesdama akį į kūdikį, kol Jondalaras su Aila akmeninės pastogės viduje statė palapinę priešais vieną iš pelenų ratų, apdėtų akmenimis, Zelandonė išdėliojo laužo kūrimo ir degiąsias medžiagas, kad greitai, vos prireikus laužo, galėtų jį įkurti. Jie viduje patiesė savo miegmaišius, išdėliojo kitus daiktus. Vilkas visada apsistodavo kartu, palapinėje. Galiausiai Aila su Jondalaru abu valkčius sudėjo pastogės gale ir įrengė vietas arkliams.

Keletas vaikų iš vietinio urvo stovėjo aplinkui juos stebėdami, tačiau nėjo per arti, išskyrus vieną mergaitę, kurią galiausiai įveikė smalsumas. Ji priėjo prie Zelandonės ir kūdikio. Zelandonė pagalvojo, kad mergaitė tikriausiai skaičiuoja devintus ar dešimtus metus.

– Norėčiau palaikyti kūdikį, – tarė ji. – Ar galima?

– Jei leisis. Ji galvoja savo galva, – atsakė moteris.

Mergaitė ištiesė rankas Jonailai. Mažylė sudvejojo, tačiau droviai nusišypsojo, kai mergaitė priėjo arčiau ir atsisėdo. Galiausiai Jonaila paleido Zelandonę ir nuropojo prie nepažįstamosios, kuri ją pakėlusi pasisodino skreite.

– Kuo ji vardu?

– Jonaila, – atsakė moteris. – O kuo tu vardu?

– Holida, – atsakė mergaitė.

– Regis, tau patinka kūdikiai, – pastebėjo Zelandonė.

– Mano sesuo turi mažą mergytę, tačiau ji iškeliavo aplankyti savo poros šeimos. Jis atėjo iš kito urvo. Visą vasarą nemačiau mažosios, – papasakojo Holida.

– Ilgiesi jos, tiesa?

– Taip. Nemaniau, kad ilgėsiuos, bet taip yra.

Aila pastebėjo mergaitę vos jai prisiartinus ir stebėjo, kaip ji bendrauja su Jonaila. Ji nusišypsojo sau prisiminusi, kaip pati troško kūdikio, kai buvo mažesnė. Tai privertė galvoti apie Durką. Aila suvokė, jog jis tikriausiai galėtų skaičiuoti tiek pat metų kaip Holida, tačiau gentyje būtų laikomas kur kas labiau suaugusiu nei ši mergaitė zelandoniečių bendruomenėje. „Jis užaugo“, – pagalvojo Aila. Žinojo, kad niekada daugiau nepamatys savo sūnaus, tačiau negalėjo susilaikyti kartkartėmis apie jį negalvojusi.

Jondalaras pastebėjo ilgesingą miną Ailos veide jai žiūrint į su Jonaila žaidžiančią mergaitę, ir jam pasidarė smalsu, kokios mintys ją kamuoja. Paskui Aila papurtė galvą, nusišypsojo, pasišaukė Vilką ir nuėjo link jų. „Jei mergaitė ruošiasi būti su Jonaila, – galvojo Aila, – verčiau pristatysiu ją Vilkui, kad ji jo nebijotų.“

Iškrovę daiktus ir įsikūrę, keliautojai grįžo prie pirmosios akmenų pastogės. Holida buvo kartu, ėjo kartu su Pirmąja. Kiti vaikai, stebėję svečius, bėgo priekyje. Kai svečiai prisiartino prie penktojo urvo zelandonio pastogės, priešais didelę angą akmenų sienoje stovėjo ir laukė keletas žmonių. Apie svečių atvykimą dar prieš jiems pasirodant pranešė vaikai. Taip pat atrodė, jog planuojama šventė. Keletas žmonių kažką gamino ugniavietėse. Aila ėmė svarstyti, ar nederėjo pasikeisti kelioninių drabužių ir apsivilkti ką nors labiau tinkamo, tačiau nei Jondalaras, nei Pirmoji nepersirengė. Jiems praeinant, keletas žmonių išniro iš pastogės šiaurinėje pusėje ir iš vienos kitų pastogių kitoje slėnio pusėje. Aila nusišypsojo sau. Buvo akivaizdu, kad vaikai nė vieno nepaliko nežinioje.

Penktojo urvo teritorijoje staiga ji prisiminė trečiojo urvo Dviejų Upių uolą ir dvidešimt devintojo urvo Atspindžio uolą. Pastarųjų būstai buvo įrengti gyvenamosiose terasose aukštai, ant virš kitų iškilusių atbrailų su apsauginėmis iškyšomis vidinėms erdvėms nuo lietaus ir sniego pridengti. O štai čia, atvirkščiai, buvo keletas pastogių arčiau papėdės, abipus nedidelio upelio. Vietos, kur gyveno žmonės, buvo labai arti viena kitos, todėl laikytos vienu urvu. Tada jai toptelėjo, kad visas dvidešimt devintasis urvas stengiasi vienytis, nors gyvenamosios vietos ten kur kas toliau išdėstytos. Visus subūrė bendri medžioklės ir maisto produktų rinkimo plotai.

– Sveiki! – jiems prisiartinus tarė penktojo urvo zelandonis. – Viliuosi, pastogė pasirodė jums patogi. Ketiname jūsų garbei suruošti šventę.

– Nebūtina šitaip vargintis, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji.

Jis pažvelgė į Pirmąją.

– Pati žinai, kaip yra. Žmonėms patinka bet kokia dingstis švęsti. Jūsų atvykimas tam puiki proga. Pas mus ne itin dažnai svečiuojasi devintojo urvo zelandonė, kuri taip pat yra Pirmoji. Eime vidun, sakei, nori parodyti savo mokinei mūsų šventas vietas. – Vyras atsisuko ir kreipėsi į Ailą: – Saviškėse mes gyvename, – tarė jis, vesdamasis ją vidun.

Atsidūrusi akmeninės pastogės viduje Aila apimta nuostabos trumpam stabtelėjo. Čia buvo taip spalvinga! Kelios sienos buvo papuoštos įprastais gyvūnų piešiniais, tačiau fonas beveik visur buvo ryškios raudonosios ochros spalvos. Gyvūnai buvo pavaizduoti ne vien linijomis ar kontūrais – dauguma jų buvo nuspalvinti, išryškinti jų kontūrai ir formos. Viena siena ypač prikaustė Ailos dėmesį – ant jos labai smulkmeniškai buvo nupiešti bizonai, viena patelė akivaizdžiai laukėsi.

– Žinau, kad dauguma žmonių išraižo arba dažo savo pastogių sienas ir laiko atvaizdus šventais, tačiau mes laikome šventa visą šitą erdvę, – paaiškino penktojo urvo zelandonis.

Jondalaras kelis kartus svečiavosi penktajame urve ir žavėjosi tų akmenų pastogių piešiniais, tačiau niekada negalvojo apie juos kitaip nei apie piešinius ar raižinius ant devintojo ar kokio kito urvo arba pastogės sienų. Jis nebuvo tikras, kad supranta, kodėl šita vieta turėtų būti šventesnė nei kuri kita, nors buvo spalvingesnė ir išpuošta labiau nei kitos. Jis tie-

siog nusprendė, jog tai penktajam urvui būdingas bruožas, kaip ir puošnios tatuiruotės bei prašmatni jų zelandonio šukuosena.

Urvo zelandonis pažvelgė į Ailą, į budrų Vilką prie jos šono, paskui į Jondalarą su kūdikiu, kuris patenkintas buvo susirangęs vyro alkūnės linkyje ir susidomėjęs dairėsi aplinkui, tada į Pirmąją.

– Kadangi puota dar neparuošta, leiskite jums viską aprodyti, – pasiūlė jis.

– Taip, būtų puiku, – nesiginčijo Pirmoji.

Jie išėjo iš pastogės ir iš karto pasuko į kitą, kuri buvo kiek šiauriau, bet visai šalia, iš esmės netgi pirmosios tęsinys. Ji taip pat buvo išpuošta, bet visiškai kitaip, todėl ir atrodė, jog tai dvi atskiros pastogės. Ant sienų buvo piešinių, pavyzdžiui, mamutas, nupieštas raudonais ir juodais dažais, tačiau kitos šio urvo sienos buvo giliai išraižytos, o vietomis – ir išraižytos, ir išpieštos. Raižiniai itin sudomino Ailą.

Ji priėjo prie sienos, kad įsižiūrėtų atidžiau. Buvo keletas taurės formos įdubų ir keli įrėžti ovalai, irgi apjuosti ovalu, bei žymė kaip skylė, išilgėjanti į liniją viduryje. Ant žemės netoliese ji pamatė rago šerdį, iš kurios buvo išraižyta vyro organą primenanti forma. Aila papurtė galvą, dar kartą įsižiūrėjo, paskui beveik nusišypsojo. Čia būtent tai ir buvo, o vėl pažvelgus į ovalus dingtelėjo, jog jie gali vaizduoti moters organus.

Atsisukusi ji pažvelgė į Jondalarą ir Pirmąją, o paskui į penktojo zelandonį.

– Jie atrodo kaip vyro ir moters kūno dalys, – tarė ji. – Ar tai čia ir pavaizduota?

Penktasis nusišypsojo ir linktelėjo.

– Čia apsistoja mūsų Doni moterys, dažnai rengiame Motinos šventes, o kartais šioje vietoje vyksta pirmojo malonumo ritualas. Taip pat čia mokau savo mokinius, jie čia ir miega. Tai labai šventa vieta, – paaiškino Penktasis. – Štai ką turėjau omeny, kai sakiau, kad mes gyvename šventose vietose.

– Ar tu irgi čia miegi? – pasitikslino Aila.

– Ne, aš miegu pirmoje pastogėje, kitoje šitos pusėje, greta bizono, – atsakė jis. – Nemanau, jog zelandoniui tinka visą laiką būti su savo mokiniais. Jiems reikia pailsėti, pabūti nuošaliau nuo varžančios mokytojo akies, be to, aš turiu kitų reikalų ir žmonių aplankyti.

Visiems grįžtant į pirmąją pastogės dalį, Aila paklausė:

– Ar žinai, kas padarė jūsiškius atvaizdus?

Klausimas užklupo šeimininką nepasiruošusį. Paprastai ne šito žmonės klausdavo zelandonio. Vietiniai buvo pripratę prie urvų meno – piešiniai visada čia buvo arba gyventojai pažinojo tuos, kurie juos nupiešė, todėl niekam nereikėjo klausinėti.

– Raižinių – ne, – atsiliepė vyras kiek patylėjęs. – Tai protėvių palikimas, tačiau keletas piešinių palikta moters, kuri pirmoji mokė Jonokolą, kai buvo jaunesnė. Ji buvo antrojo urvo zelandonė prieš dabartinę ir buvo pripažinta kaip geriausia savo meto dailininkė. Tai ji buvo toji, kuri įžvelgė Jonokolo galimybes, kai jis buvo dar visai mažas. Taip pat ji atskleidė ir vieno mūsų jaunųjų dailininkų gebėjimus. Dabar ji vaikšto kitame pasaulyje, gaila, kad tenka tai sakyti.

– O kaip tas raižytas ragas? – susidomėjo Jondalaras, rodydamas į varpos formos daiktą. – Kas jį padarė?

– Jį man atidavė prieš mane buvusi zelandonė, o gal ir dar ankstesnė, – atsiliepė Penktasis. – Yra mėgstančiųjų jį turėti per Motinos šventes. Gal jis gali būti naudojamas kaip būdas paaiškinti vyro organo pokyčius? Arba jis tinka kaip pirmojo malonumo ritualų dalis, ypač mergaitėms, kurioms nepatinka vyrai arba kurios jų bijosi.

Aila stengėsi to neparodyti, ji vengdavo tiesmukai kalbėti, tačiau pagalvojo, kad būtų nepatogu, netgi skausminga naudoti kietą raižytą daiktą vietoj šiltos rūpestingo vyro varpos; ji buvo pripratusi prie Jondalaro švelnumo. Aila dirstelėjo į savo porą.

Jondalaras sugavo jos žvilgsnį ir pastebėjo išraišką, kurią ji mėgino paslėpti, tad drąsinamai nusišypsojo. Jam buvo smalsu, ar Penktasis sukūrė šitą pasakojimą, nes nežinojo tikrosios daikto paskirties? Jondalaras manė, kad kažkada tai būta kažkokio simbolio, gal ir turinčio ką bendra su Motinos švente, nes tai buvo sustandėjęs vyro organas. Vis dėlto jis įtarė, kad tikroji daikto reikšmė seniai užmiršta.

– Galime pereiti upelį ir aplankyti kitas mūsų šventas vietas. Jose irgi gyvena žmonės. Manau, ten taip pat bus jums įdomu, – tarė penktojo urvo zelandonis.

Visi nuėjo link mažo upeliuko, kuris dalijo slėnį, paskui paėjėjo aukštėliau, kur ir anksčiau jį kirto. Vandenkelio viduryje buvo du tvirti bras-

tos akmenys, kuriais žmonės naudojosi, kad pereitų į kitą pusę. Paskui jie vėl grįžo į žemupį, prie pastogės, kurioje apsistojo. Šioje upelio pusėje, šlaite slėnio, besidriekiančio iki aukšto rago, kuris dominavo visame regione ir tarnavo kaip geras apžvalgos taškas, buvo keletas iškyšų. Jie nuėjo į pastogę, kuri buvo maždaug už dviejų šimtų metrų nuo tos vietos, kur šaltinio upeliukas įtekėjo į Upę.

Paskui visi palindo po išsikišusiu pastogės akmeniu ir akimirksniu susidūrė su penkis gyvūnus vaizduojančiu piešiniu: du arkliai ir trys bizonai pasisukę į dešinę. Trečioji figūra buvo kokių trijų pėdų ilgio bizonas, giliai įrėžtas akmeninėje sienoje. Jo didelis kūnas buvo išskaptuotas taip reljefiškai, kad atrodė kone kaip skulptūra. Juoda spalva buvo paryškintos apybrėžos. Sienas dengė dar keletas raižinių: kauburėliai, linijos ir gyvūnai, nors dauguma ne taip giliai įrėžti.

Svečius zelandonis pristatė keliems žmonėms, kurie gana išdidūs stoviniavo stebėdami atvykėlius. Be abejonės, gyventojai su pasitenkinimu rodė savo stulbinamus namus, ir Aila jų nekaltino: aplinka tikrai atrodė labai įspūdinga. Atidžiai apžiūrėjusi raižinius, Aila ėmė tyrinėti visą pastogę. Buvo akivaizdu, jog čia gyvena gana nemažai žmonių, nors tą akimirką jų tesimatė keli. Kaip ir kiti zelandoniečiai, vasarą šie žmonės keliavo: svečiavosi, medžiojo, rinko maisto produktus ir įvairias kitas medžiagas, kurias naudojo įvairiems dalykams gaminti.

Aila pastebėjo plotą, neseniai paliktą žmogaus, sprendžiant iš aplinkui išmėtytų medžiagų, dirbusio su mamutų iltimis. Ji įsižiūrėjo atidžiau. Čia būta karoliukų gamybos įvairių etapų detalių. Iltis pirmiausia daug kartų įrėžiama, kad atsiskirtų strypelio formos dalis – vienoje vietoje buvo sukrauta keletas tokių strypelių. Po to jie dalijami į mažesnes porines detales, kurios gludinamos – išeina dvi apvalios, sujungtos dalys. Plokščioji dalis pragręžiama virš kiekvieno rutuliuko, paskui detalė rėžiama tol, kol perpjaunama, kad išeitų du krepšelio formos karoliukai, kurie galiausiai kuo apvaliau nugludinami.

Kai Aila pritūpė, kad geriau įsižiūrėtų, prie jos priėjo ir greta atsistojo vidutinio amžiaus vyras ir moteris. Ji ir negalvojo liesti karoliukų.

– Jie nuostabūs. Ar jūs juos gaminate? – pasiteiravo Aila.

Abu nusišypsojo.

– Taip. Karoliukai – mūsų darbas, – atsakė abu vienbalsiai, paskui nusijuokė iš tokio sutapimo.

Aila pasiteiravo, kiek laiko užtrunka pagaminti karoliuką, ir išgirdo atsakymą, jog pasiseka, jei vienas žmogus nuo pirmųjų saulės spindulių iki jai aukštai pakylant, kai daro pertrauką vidudienio pietums, užbaigia penkis ar šešis karoliukus. Vienam vėriniui, priklausomai nuo ilgio, prigaminti pakankamai karoliukų užtrunka nuo kelių dienų iki mėnesio dviejų. Darbas buvo ypatingai kruopštus.

– Regis, šitas amatas sunkus. Vien matydama įvairius darbo etapus dar labiau vertinu savo jungtuvių drabužį. Ant jo prisiūta daug mamutų ilčių karoliukų.

– Mes jį matėme! – sušuko moteris. – Labai gražus. Ėjome jo apžiūrėti, kai Martona patiesė parodyti. Ilčių karoliukai pagaminti patyrusių meistrų, tačiau, man regis, kiek kitokiu būdu. Skylė eina per visą karoliuką, tikriausiai gręžta iš abiejų pusių. Tai labai sudėtinga padaryti. Ar galiu pasiteirauti, kur jį gavai?

– Aš buvau mamutojė – jie gyvena toli rytuose – ir vado pora man jį padovanojo; ji vardu Nezė, iš Liūto stovyklos. Žinoma, tai įvyko dar tada, kai maniau susijungsianti su jos brolio poros sūnumi. Kai persigalvojau ir nusprendžiau išvykti su Jondalaru, ji liepė drabužį pasilikti mūsų jungtuvėms. Ir Jondalarą ji labai mylėjo, – paaiškino Aila.

– Turėjo labai mylėti ir jį, ir tave, – tarė vyras. Jis pagalvojo, tik nepasakė, kad apdaras ne tik gražus, bet ir be galo vertingas. Dovanojimas tiek daug žmogui, kuris viską išsigabens, reiškia, jog dovanotoja labai rūpinosi jaunąja moterimi. Tai leido jam geriau suprasti svetimšalei priskirtą statusą, nors ji negimė zelandoniete, kaip aiškiai išdavė jos kalbėsena. – Tai, be abejonės, labiausiai stulbinamas mano kada regėtas apdaras.

Penktojo urvo zelandonis pridūrė:

– Taip pat jie gamina karoliukus ir vėrinius iš kiaukutų: ir iš Didžiųjų Vandenų, ir iš Pietų jūros. Jie raižo mamutų ilčių karulius, gręžia dantis. Žmonės ypač mėgsta puoštis lapių dantimis ir tais ypatingai žvilgiais elnių iltiniais. Net kitų urvų žmonės nori jų dirbinių.

– Užaugau netoli jūros toli rytuose, – tarė Aila. – Norėčiau pamatyti keletą jūsų kriauklių.

Vyras ir moteris – Ailai nepavyko nuspręsti, ar jie pora, ar brolis ir sesuo, – iš saugyklos atitempė krepšius bei talpyklas ir išpylė jų turinį, nekantraudami parodyti savo turtus. Čia buvo šimtai kriauklelių, daugiausia mažų, apvalių ant jūros kranto gyvenančių sraigių kiaukutų ar pailgų dentalijų, kurios galėjo būti prisiūtos prie drabužių arba suvertos į vėrinius. Taip pat buvo keletas šukučių geldelių, tačiau daugiausia matėsi nevalgomų padarų kiaukutų, vadinasi, kažkur labai toli jie buvo renkami tik dėl dekoratyvinės vertės, ne maistui. Žmonės arba patys turėjo keliauti į jūros pakrantę, arba išmainyti kriaukles iš keliautojo. Laikas, skirtas įgyti daiktų vien parodyti, reiškė, kad, kaip visuomenė, zelandoniečiai gyveno ne ant pragyvenimo ribos; jie turėjo perteklių. Pagal jų laikmečio papročius ir vertinimus, jie buvo turtingi.

Ir Jondalaras, ir Pirmoji atėjo pažiūrėti, kas buvo atnešta parodyti Ailai. Nors jie abu žinojo penktojo urvo statusą, iš dalies dėl jo papuošalų dirbėjų, tokia gausybė brangių gamtinių medžiagų tiesiog svaigino. Jie negalėjo susilaikyti mintyse nelyginę tų turtų su devintojo urvo ištekliais, tačiau pagalvoję suprato, kad jų urvas ne mažiau turtingas, tik kitų dalykų. Tiesą sakant, dauguma Zelandonijos urvų buvo turtingi.

Penktojo urvo zelandonis nusivedė juos į dar vieną gretimą pastogę. Ir toji buvo gausiai išpuošta, pirmiausia arklių, bizonų, elnių, net mamuto raižiniais, dažnai paryškintais raudonąja ochra ir juodais mangano dažais. Pavyzdžiui, išraižyto elnio ragai buvo apibrėžti juodai, o bizonas beveik visas nudažytas raudonai. Atvykėliai buvo pristatyti ten gyvenusiems žmonėms. Aila pastebėjo, kad prigužėjo vaikų, kurie lankėsi jų pastogėje kitapus mažo upelio. Kai kuriuos ji atpažino.

Staiga Aila pajuto svaigulį, pykinimą ir labai stiprų poreikį išeiti iš pastogės. Ji niekaip negalėjo paaiškinti tokio primygtinio troškimo pasišalinti, bet privalėjo eiti į lauką.

– Ištroškau, norėčiau šlakelio vandens, – tarė eidama ji laukan, prie upelio.

– Nereikia eiti į lauką, kad atsigertum, – tarė moteris, sekusi iš paskos. – Šaltinį turime viduje.

– Manau, visiems reikia eiti. Puota tikriausiai paruošta, aš peralkau, – pasakė penktojo urvo zelandonis. – Spėju, jūs irgi.

Jie grįžo prie pagrindinės pastogės, arba ką Aila manė esant pagrindine pastoge, ir pamatė, jog viskas paruošta puotai, jų telaukiama. Nors svečiams buvo prikrauta papildomų indų, Aila su Jondalaru iš kapšelių išsiėmė savo valgymo puodelius, dubenėlius ir peilius. Pirmoji taip pat nešiojosi savo indus. Aila išėmė Vilko vandens dubenėlį, iš kurio prireikus žvėris ir ėsdavo, ir pagalvojo, kad netrukus derėtų pradėti dirbinti valgymo rykus Jonailai. Nors moteris ketino žindyti mergaitę bent tol, kol toji galės suskaičiuoti trejus metus, gerokai anksčiau duos jai patirti ir kitokio maisto skonio.

Kažkas neseniai buvo sumedžiojęs taurą. Keptas kumpis, sukiojamas ant iešmo virš anglių, buvo pagrindinis patiekalas. Pastaruoju metu vasarą zelandoniečiai tik pastebėdavo laukinių galvijų, tačiau tai buvo Ailos mėgstamiausias valgis. Skonis panašus į bizonienos, tik sodresnis. Šiaip ar taip, gyvūnai buvo panašūs: kietais, apskritais, lenktais ragais, kurie smailėjo link galiuko ir buvo nuolatiniai, nemetami kasmet, kaip elnių ragai.

Buvo ir vasarinių daržovių: pienių stiebų, virtų balandų, šalpusnių ir dilgėlių lapų, pagardintų rūgštynėmis, pavasarinių raktažolių ir erškėtrožių žiedlapių, jaunų kiaulpienių ir lipikų lapelių. Kvapūs pelkinių vingiorykščių žiedai suteikė medaus saldumo rabarbarų ir obuoliukų padažui, patiektam prie mėsos. Saldinti vasarinių uogų mišinio nereikėjo: buvo aviečių, anksti sunokstančių mėlynių, vyšnių, juodųjų serbentų, šeivamedžių uogų ir laukinių kryklių išimtais kauliukais, nors imti kaulelius iš tokių mažų slyvaičių – labai daug laiko reikalaujantis darbas. Puikią puotą užbaigė rožių žiedlapių arbata.

Ištraukusi Vilko dubenėlį, Aila išrinko jam kaulą su trupučiu mėsos. Viena moterų nepatenkinta dirstelėjo į žvėrį, ir Aila nugirdo ją sakant kitai, kad, jos manymu, nėra gerai šerti vilką maistu, kuris skirtas žmonėms. Antroji pritariamai palinksėjo galva, tačiau Aila buvo atkreipusi dėmesį, kad jos abi jau anksčiau baimingai stebėjo keturkojį medžiotoją. Ji vylėsi pristatyti Vilką moterims, kad apmalšintų jų baimę, tačiau jos vengė ir Ailos, ir pavojingojo mėsėdžio.

Pavalgius į laužą buvo įmesta daugiau malkų, kad būtų šviesiau, nes kraštą jau gaubė sutemos. Aila su vilku prie kojų gurkšnodama karštą arbatą maitino Jonailą Jondalaro, Pirmosios ir penktojo zelandonio draugijoje. Priėjo grupelė žmonių, įskaitant Madromaną, nors jis liko kitų užnugaryje. Aila atpažino tuos žmones ir suvokė, jog tai Penktojo mokiniai, tikriausiai norintys pabūti su ta, kuri buvo Pirmoji.

– Baigiau žymėti saules ir mėnulius, – pasigyrė jauna moteris ir ištiesusi ranką parodė nedidelę mamuto kaulo plokštelę, išraižytą keistais ženklais.

Penktasis paėmė plokštelę iš moters rankų ir atidžiai ištyrinėjo, apvertęs apžiūrėjo kitą pusę ir netgi patikrino kraštus. Tada nusišypsojo.

– Čia maždaug pusė metų, – tarė jis, duodamas plokštelę Pirmajai. – Ji mano trečioji mokinė, ir pradėjo žymėjimą pernai tokiu metu. Jos pirmojo pusmečio plokštelė jau baigta.

Storulė apžiūrinėjo plokštelę lygiai taip pat tiriamai atidžiai kaip penktojo urvo zelandonis, bet ne taip ilgai.

– Įdomus žymėjimo būdas, – tarė ji. – Du mėnesius vaizduoji padėties posūkius ir pusmėnulius lenktais ženklais. Kiti yra palei kraštą ir gale. Labai gerai.

Pirmosios pagirta, jaunoji moteris nušvito.

– Galbūt galėtum mano mokinei paaiškinti, ką darei? Žymėti saules ir mėnulius jai dar teks ateityje, – pasakė Pirmoji.

– Pamaniau, jog šitai ji jau atliko. Girdėjau, kad ji garsėja gydymo žiniomis, be to, yra susijungusi. Nedaug man žinomų mokinių yra susijungę ir turi vaikų, netgi nedaug zelandonių, – tarė penktojo urvo zelandonio trečioji mokinė.

– Ailos mokymas nėra toks kaip kitų. Juk žinai, ji gimė ne zelandoniečiams, todėl būdas, kuriuo ji įgijo savo žinias, nėra toks pat kaip mūsų. Ji yra išskirtinė gydytoja. Ėmė mokytis jaunystėje, tačiau tik dabar pradeda Pašauktosios kelionę ir dar neišmoko žymėti saulių bei mėnulių, – rūpestingai paaiškino zelandonė, kuri buvo Pirmoji.

– Būsiu laiminga galėdama paaiškinti, kokiu būdu aš juos žymėjau, – tarė trečioji penktojo urvo zelandonio mokinė ir atsisėdo greta Ailos.

Aila pirmą kartą išgirdo apie saulių bei mėnulių žymėjimą ir nežinojo, kad tai bus kita užduotis, kurią ji turės įvykdyti besimokydama. Tapo smalsu, ko dar ji nežino ir ką reikės padaryti ateityje.

– Matai, kiekvieną vakarą įrėžiau vieną žymę, – aiškino jaunoji moteris rodydama ženklus, kuriuos nusmailintu aštriu titnago įrankiu įrėžė mamuto ilties plokštelėje. – Ant kitos plokštelės jau sužymėjau pirmą pusmetį, todėl susigaudžiau, kaip atsekti daugiau nei skaičiuojant dienas. Pradėjau šią plokštelę kaip tik prieš jauną mėnulį ir norėjau parodyti, kada mėnulis matyti danguje, todėl pažymėjau čia, – ji parodė žymę, kuri buvo tarsi atsitiktinės duobutės viduryje. – Kitas kelias naktis snigo. Kilo didelė pūga, kuri užstojo mėnulį ir žvaigždes, bet aš vis tiek nebūčiau mačiusi mėnulio. Tai buvo metas, kada Lumis užmerkia savo didingą akį. Kai kitą kartą jį pamačiau, jis tebuvo siaurutis vėl bundantis ragelis, todėl čia įrėžiau lenktą žymę.

Aila pažvelgė, kur rodė jaunoji moteris, ir gerokai nustebo pamačiusi tai, kas iš pirmo žvilgsnio atrodė pradurta aštriu galiuku skylutė, o iš tikrųjų buvo trumpa lenkta linija. Ji atidžiau įsižiūrėjo į ženklų grupę ir staiga jie pasirodė visai neatsitiktiniai. Regis, buvo matyti raštas. Aila laukė, ką toliau pasakys jaunoji moteris.

– Kadangi Lumio miego metas yra mėnulio pradžia, štai čia, dešinėje, aš nusprendžiau sukti atgal ir žymėti kitą naktų eilę, – tęsė trečioji mokinė. – Maždaug čia prasideda pirmoji pusiau užmerkta akis; kai kurie žmonės tai vadina pirmuoju pusveidžiu. Paskui jis vis didėja, kol pasidaro pilnas. Sunku pasakyti, kada jis visiškai pilnas – mėnulis toks atrodo kelias dienas, – todėl štai čia, kairėje, vėl pasukau atgal. Įrėžiau keturias lenktas žymes, dvi apačioje ir dvi viršuje. Toliau žymėjau, kol pasirodė antrasis pusveidis – kai Lumis vėl pradeda merkti akis. Galima pastebėti, jog tai nutinka kaip tik virš pirmojo pusveidžio.

– Žymėjau, kol jo akis vėl užsimerkė. Matai, štai čia, dešinėje, kur brėžiau žemyn? Visur aplink – linija su posūkiu į dešinį galą. Paimi ir matai, ar pavyksta juo sekti. Jis visada apsisuka, kai yra pilnas veidas, dešinėje, ir kai miega, kairėje. Pamatai, kad gali suskaičiuoti du mėnulius ir dar vieną pusę. Sustojau po pirmojo pusveidžio, po antrojo mėnulio. Laukiau, kol Bali pasivys. Buvo laikas, kai saulė taip toli pietuose, jog nejuda kelias

dienas, tada keičia kryptį ir vėl pasuka į šiaurę. Tai pirmosios žiemos pabaiga ir antrosios žiemos pradžia, kai šalčiau, bet juntamas Bali sugrįžimo pažadas.

– Dėkoju tau, – tarė Aila. – Nuostabus pasakojimas. Ar pati viską sugalvojai?

– Nevisiškai. Kiti zelandoniai rodė man savo žymėjimo būdus, tačiau dar mačiau gana seną keturioliktojo urvo žymėjimo lentelę. Ji nebuvo sužymėta lygiai taip pat, tačiau man kilo minčių atėjus mano metui žymėti mėnulius.

– Labai geras sumanymas, – pagyrė Pirmoji.

Buvo labai tamsu, kai jie patraukė atgalios į miego vietą. Aila nešė kūdikį, kuris saldžiai miegojo susuktas į nešiojimo skraistę, o Jondalaras su Pirmąja pasiskolino deglus keliui pasišviesti.

Pakeliui į svečių pastogę jie praėjo pro kelias gretimas užuoglaudas, kurias apžiūrėjo ankstėliau. Eidama pro tą, kurioje pasijuto nejaukiai, Aila vėl sudrebėjo ir nuskubėjo tolyn.

– Kas negerai? – pasiteiravo Jondalaras.

– Nežinau, – atsiliepė Aila. – Visą dieną jaučiuosi keistai. Tikriausiai nieko.

Kai priėjo savo pastogę, arkliai vaikštinėjo lauke, užuot laukę erdvioje pastogėje, kurią Aila jiems paruošė viduje.

– Kodėl jie čia, lauke? Arkliai keistai elgiasi visą dieną, gal tai mane ir trikdo, – tarė Aila. Kai jie pasuko link palapinės, Vilkas sudvejojo, tada atsitūpė ir atsisakė eiti toliau.

– O kodėl taip elgiasi Vilkas?

17

– Kodėl šįryt nepajodinėjus? – tyliai į ausį greta gulinčiam vyrui sušnabždėjo Aila. – Vakar jie atrodė neramūs ir sudirgę. Ir aš taip jaučiausi. Jie tikrai negali bėgti laisvai ir greitai, kai traukia valkčius. Tai sunkus darbas, ne toks judėjimas, kokį jie mėgsta.

Jondalaras nusišypsojo.

– Puikiai sumanyta. Aš irgi norėčiau pajudėti. O Jonaila?

– Gal Holida galės ją pasaugoti, ypač jei Zelandonė užmes akį į jas abi, – pasiūlė Aila.

Jondalaras atsisėdo.

– Kur Zelandonė? Jos čia nėra.

– Girdėjau, kaip ji atsikėlė anksčiau. Manau, nuėjo šnektelti su Penktuoju, – tarė Aila. – Jei paliksime Jonailą, tikriausiai teks palikti ir Vilką, nors nesu tikra, kaip šio urvo žmonės dėl jo jaučiasi. Regis, jie truputį nerimavo būdami greta jo, kai vakar vakarieniavome. Čia ne devintasis urvas. Pasiimkim Jonailą. Galiu gabentis ją nešiojimo skraistėje. Jai patinka joti.

Jondalaras nusitraukė miegmaišio viršų ir atsikėlė. Aila irgi atsikėlė, palikusi kūdikį, kuris miegojo prie jos šono, kol nusišlapins.

– Praėjusią naktį lijo, – tarė Aila, grįžusi vidun.

– Ar dabar patenkinta, kad likai viduje, palapinėje, po priedanga? – pasiteiravo Jondalaras.

Aila neatsakė. Ji miegojo prastai. Nesijuto jaukiai, tačiau jie tikrai liko sausi ir palapinė išsivėdino.

Jonaila persivertė ant pilvuko ir, iškėlusi galvytę, ėmė spirtis kojukėmis, išsirito iš vystyklų ir įgeriamojo pakloto. Aila surinko Jonailos išma-

tas ir sumetė į naktinį krepšį, susuko drėgną minkštintos odos vystymo paklotą, tada stvėrė kūdikį ir patraukė prie mažojo upeliuko norėdama ir vaiką, ir pati apsiprausti, išskalbti antklodę. Prie prausimosi Jonaila taip įprato, kad net nesimuistė, nors buvo šalta. Aila pakabino antklodę ant krūmo prie vandens, tada apsirengė ir susirado patogią vietą atsisėsti lauke prie akmenų pastogės mažylės pamaitinti.

Tuo metu Jondalaras susirado arklius aukštėliau slėnyje, parsivedė juos prie iškyšos ir ėmė rišti jojimo paklotus ant Yhaha ir Lenktynininko nugarų. Ailai pasiūlius, dėl pusiausvyros jis pririšo vienodus krepšius prie kumelės pasturgalio, tačiau Širmė pradėjo šniukštinėti Yhaha papilvę ieškodama motinos pieno. Maždaug tuo metu, kai jie susiruošė eiti, Ailos manymu, į pagrindinę pastogę, grįžo Vilkas. Aila spėjo, kad jis ankstėliau išbėgo medžioti, tačiau jis išdygo taip staiga, jog išgąsdino Yhaha. Moteris nustebo – Yhaha buvo ramus arklys, ir vilkas paprastai jos netrikdė; tai Lenktynininkas lengvai susijaudindavo. Vis dėlto visi arkliai atrodė baikštūs, netgi mažoji kumelaitė nerimavo. Vilkas taip pat elgėsi keistai. Ailai dingojosi, jog jis glaudžiasi prie jos prašydamas dėmesio. Ji irgi neįprastai jautėsi, kažkas atrodė ne taip, tarsi ne visai gerai. Ji pakėlė akis į dangų pažiūrėti, ar nesikaupia audra. Plonyčiai aukšti debesys nubalino dangų, palikdami iškalbingus melsvus pėdsakus. Jiems visiems tikriausiai reikia tiesiog gerai prasibėgti.

Jondalaras uždėjo Lenktynininkui ir Širmei apynasrius. Jis padarė apynasrį ir Yhaha, bet Aila jį naudojo tik ypatingais atvejais. Nė nenutuokdama, kad dresuoja Yhaha, ji išmokė ją paklusti. Ji rodė Yhaha, ką daryti, ir kartojo nurodymus daug kartų, kol gyvulys suprasdavo. Tai buvo panašu į būdą, kuriuo Iza mokė Ailą įsiminti daugybę skirtingų augalų ir žolių bei jų panaudojimo būdus: vis kartojant ir mechaniškai žinias įsimenant.

Viską susikrovę, jie patraukė prie penktojo urvo zelandonio pastogės. Vyro, moters, kūdikio, vilko ir arklių eisena vėl vertė žmones mesti darbus ir stebėti atvykėlius, nors visi stengėsi nebūti nemandagūs ir nespoksoti. Penktasis ir ta, kuri buvo Pirmoji, išėjo iš pastogės.

– Ateikite ir papusryčiaukite su mumis, – pakvietė vyras.

– Arkliai susijaudinę, ir mes nusprendėme jais pajodinėti, kad išlakstytų savo nerimą, – tarė Jondalaras.

– Mes tik vakar atkeliavome, argi jie nepakankamai pavargsta eidami tokį tolimą kelią? – nustebo Pirmoji.

– Kai keliaujame, jie tempia sunkius krovinius, nebėga, nešuoliuoja, – paaiškino Aila. – Kartais jiems reikia pajudėti sparčiau.

– Na, bent jau užeikit arbatos išgerti, o mes jums įdėsime maisto, – pasiūlė penktojo urvo zelandonis.

Aila su Jondalaru susižvalgė. Jie suprato: nors mieliau paprasčiausiai išjotų, taip įžeistų penktąjį urvą, ir tai būtų netinkamas elgesys. Abu sutartinai linktelėjo vienas kitam.

– Ačiū, užeisime, – tarė Jondalaras, siekdamas kapšelio, pritvirtinto prie juosmens diržo, kad išsitrauktų savo puodelį. Aila taip pat susirado savo puodelį ir padavė jį moteriai greta ugniakuro, kuri samstė karštą skystį. Moteris pripylė gėrimo indus ir padavė jiems. Užuot leidęsi ganytis, kol laukė žmonių, arkliai aiškiai nuogąstavo, rodė savo nerimą. Yhaha trypčiojo vietoje, garsiai prunkštė, aplink akis jai susimetė raukšlės. Širmė persiėmė motinos nerimu, Lenktynininkas žengė į šoną aukštai išrietęs sprandą. Aila mėgino paguosti kumelę glostydama sprando šoną, o Jondalarui teko įsikibti į apynasrio virvę, kad išlaikytų eržilą.

Aila metė žvilgsnį link kitapus slėnį dalijančio upelio ir stebėjo palei tėkmę lakstančius vaikus. Jie žaidė kažkokį žaidimą, kuris atrodė pernelyg siautulingas net džiaugsmingiems mažiams. Ji stebėjo, kaip jie įpuola į pastogę ir išbėga laukan, ir staiga pajuto, jog tai pavojinga, nors ir neįžvelgė tiesioginės grėsmės. Kai jau ruošėsi pasakyti Jondalarui, kad turėtų keliauti, žmonės atnešė jiems į žaliaminę odą susuktus maisto ryšulėlius. Porelė visiems padėkojo, sudėjo maistą į krepšius ant Yhaha nugaros, paskui, pasilypėję ant akmenų, užsiropštė ant arklių nugarų ir ėmė joti iš slėnio.

Vos pasiekę tuščią atvirą lauką, paleido pavadžius ir leido arkliams laisvai bėgti. Tai jaudino ir sumažino Ailos nervingumą, tačiau visiškai jos nenuramino. Galiausiai arkliai pavargo ir sulėtino žingsnį. Tolumoje Jondalaras pastebėjo medžių guotą ir paragino Lenktynininką jo link. Aila matė, kur jis joja, tad sekė įkandin. Jaunoji kumelaitė, kuri jau gebėjo bėgti taip pat greitai kaip ir jos motina, lėkė iš paskos. Jauni arkliai sparčiai mokosi greitai bėgti; tai būtina siekiant išgyventi laukinėje gamtoje. Vilkas skuodė kartu su jais; jis taip pat mėgavosi geru bėgimu.

Prisiartinę prie medžių Aila su Jondalaru pamatė nedidelį akivaizdžiai šaltinio maitinamą baseinėlį, kuris liejosi per kraštus srovele, nutekančia per lauką. Tačiau priartėjusi prie vandens Yhaha staiga kaip įbesta sustojo ir vos nenumetė Ailos ant žemės. Moteris apsivijo rankomis kūdikį, kuris sėdėjo priekyje, ir greitai nušoko nuo kumelės nugaros. Ji pastebėjo, kad ir Jondalaro neklauso Lenktynininkas – eržilas stojosi piestu, garsiai žvengė, ir vyras greitai nuo jo nulipo.

Aila išgirdo garsų grumėjimą, labiau pajuto nei išgirdo, ir suvokė, jog tai vyksta jau kurį laiką. Ji dirstelėjo į priekį ir pamatė, kaip vanduo baseine šauna srove į viršų, tarsi kažkas būtų suspaudęs šaltinį ir pasiuntęs į orą čiurkšlę vandens. Tiktai tada ji pastebėjo, kad žemė juda.

Aila suprato, kas vyksta, – jau anksčiau buvo jutusi, kaip žemė juda po kojomis. Jai gerklėje sukilo panikos gumulas. Žemė neturėtų judėti. Moteris stengėsi išlaikyti pusiausvyrą. Suakmenėjusi ji įsikibo į kūdikį, nepajėgė žengti nė žingsnio.

Ji stebėjo, kaip kelius siekianti žolė atvirame lauke ima šokti keistą virpulingą šokį, aimanuojančiai žemei nenatūraliai judant pagal negirdimą muziką, skambančią jos gelmėse. Priekyje nedidelis medžių guotas palei šaltinį judėjo dar stipriau. Vanduo šoko į viršų ir slūgo, liejosi per baseinėlio kraštus, kėlė purvą iš vagos ir spjaudėsi purvinais purslais. Aila užuodė šviežios žemės dvoką. Tada trakštelėjęs vienas kėnis pradėjo lėtai svirti, atskleisdamas savo šaknų pusratį.

Dingojosi, drebėjimas niekada nesibaigs. Jis Ailai sukėlė prisiminimus apie praradimus ir netektis, kurios atėjo kartu su judančia, aimanuojančia žeme. Aila stipriai užmerkė akis virpėdama, sriūbaudama iš sielvarto ir baimės. Jonaila pravirko. Tada Aila pajuto ranką ant peties, rankas, apkabinusias ją ir kūdikį, rankas, kuriuos siūlė paguodą ir nusiraminimą. Ji atsirėmė į šiltą mylimo vyro krūtinę, ir kūdikis nurimo. Pamažu ji suvokė, kad virpėjimas liovėsi, drebanti žemė nurimo, ir pajuto, kaip įtampa atslūgo.

– O, Jondalarai, – pravirko ji, – tai buvo žemės drebėjimas. Nekenčiu žemės drebėjimų, – ji virpėjo jo glėbyje. Ji galvojo, bet nenorėjo garsiai to ištarti, – išsakytos mintys turi galios, – kad žemės drebėjimai yra blogis; visi blogi dalykai, regis, nutinka tada, kai dreba žemė.

– Aš irgi ne itin juos mėgstu, – prisipažino Jondalaras, nepaleisdamas iš glėbio savo mažos trapios šeimynos. Aila apsidairė ir, pastebėjusi pasvirusį kėnį prie upelio, suvirpėjo netikėtai prisiminusi seniai regėtą vaizdą.

– Kas nutiko? – paklausė Jondalaras.

– Tas medis, – atsiliepė ji.

Jis pažvelgė, kur ji rodė, ir pamatė medį prie šaltinio, pasvirusį, apnuogintomis šaknimis.

– Prisimenu mačiusi daug šitaip išvirtusių, pasvirusių medžių, vieni gulėjo ant žemės, kiti skersai upės. Tikriausiai tai nutiko, kai buvau visai maža... – pasakė ji dvejodama, – dar prieš gyvenimą su gentimi. Manau, tai buvo tada, kai netekau savo motinos ir šeimos, visko, ką turėjau. Iza sakė, kad aš gerai vaikščiojau ir kalbėjau. Spėju, galėjau skaičiuoti penkerius metus, kai mane rado gentis.

Jondalaras glaudė Ailą prie savęs, kol ji nusiramino. Trumputis jo poros išsakytas prisiminimas padėjo vyrui geriau suprasti baimę, kurią ji patyrė būdama maža mergaitė, kai žemės drebėjimas sutrupino jos pasaulį.

– Kaip manai, jis pasikartos? Žemės drebėjimas? Kartais, kai žemė šitaip juda, ji ne iš karto nusiramina. Jis sugrįžta, – tarė Aila, kai jie pagaliau paleido vienas kitą.

– Nežinau, – atsakė jis. – Bet gal mes turėtume grįžti į Senąjį slėnį ir įsitikinti, ar ten viskas gerai.

– Žinoma. Buvau tokia išsigandusi, kad apie nieką daugiau negalvojau. Viliuosi, visi yra saugūs. Ir arkliai. O kur arkliai? – suriko Aila dairydamasi. – Ar jiems nieko nenutiko?

– Jie buvo išsigandę ne mažiau už mus, bet, manau, jiems viskas gerai. Lenktynininkas stojo piestu ir aš nuslydau nuo jo, tačiau sugebėjau nenukristi. Paskui jis pradėjo laigyti dideliais ratais. Kiek galiu pasakyti, Yhaha nejudėjo, o Širmė stovėjo prie jos šono. Manau, jie tikriausiai pabėgo, kai viskas liovėsi.

Tolumoje, lygiame lauke, Aila pastebėjo gyvūnus ir su palengvėjimu atsikvėpė. Ji garsiai sušvilpė ir pamatė, kaip Yhaha pakelia galvą ir pradeda eiti link jos. Lenktynininkas su Širme sekė iš paskos, o įkandin jų – Vilkas.

– Jie ateina, ir Vilkas kartu. Tikriausiai jis pabėgo kartu su jais, – tarė Jondalaras.

Kol prisiartino arkliai ir vilkas, Aila jau buvo susitvardžiusi. Kadangi netoliese nebuvo patogaus akmens ar kelmo, kad pasilypėjusi užsiropštų ant Yhaha nugaros, ji trumpam padavė Jonailą Jondalarui palaikyti ir, įsikirtusi į stačius kumelės karčius, pašoko ir permetusi koją įsitaisė ant jos nugaros. Ji vėl paėmė vaiką ir stebėjo, kaip Jondalaras ropštėsi ant Lenktynininko, nors jis buvo toks aukštas, kad galėjo kone užžengti ant nediduko kresno eržilo. Aila dirstelėjo link šaltinio, kur buvo matyti pavojingu kampu pasvirę medžiai. Ji neabejojo, kad jie netrukus grius. Nors iš pradžių troško ten nujoti, dabar nebenorėjo prie jų artintis.

Pajudėję link Senojo slėnio, jie išgirdo garsų trekštelėjimą, o atsigręžę jau girdėjo prislopintą trenksmą – tai aukštas kėnis trenkėsi į žemę. Jodama atgal į penktąjį urvą Aila galvojo apie gyvūnų elgesį.

– Manai, kad arkliai žinojo, jog žemė šitaip drebės, Jondalarai? Ar todėl jie taip keistai elgėsi? – pasiteiravo ji.

– Jie aiškiai nervinosi, – patvirtino Jondalaras, – bet tuo džiaugiuosi. Todėl mes išjojome ir, kai tai nutiko, buvome atviroje vietoje. Manau, lauke buvo saugiau; nereikėjo jaudintis, jog ant tavęs kas nors užgrius.

– Tačiau po kojomis gali prasiverti žemė, – atsakė Aila. – Manau, būtent taip nutiko mano šeimai. Prisimenu tą gilios žemės, drėgmės ir puvenų tvaiką. Bet nemanau, kad visi žemės drebėjimai vienodi. Vieni būna galingesni už kitus. Dauguma jų gali būti juntami labai toli, tik ne taip stipriai.

– Tikriausiai vaikystėje tu buvai labai arti tos vietos, kurioje drebėjimas prasidėjo, jei visi medžiai išvirto ir prasivėrė žemė. Nemanau, kad mes buvome taip arti drebėjimo pradžios. Krito tik vienas medis.

Aila nusišypsojo.

– Nedaug medžių čia tėra išvirsti, Jondalarai.

Jis gana sielvartingai nusišypsojo.

– Tiesa. Ir tai dar viena priežastis čia būti, kai žemė dreba, – tarė jis.

– Bet kaip sužinoti, kada žemė ims drebėti?

– Kreipiant dėmesį į arklius! – atsakė vyras.

– Jei tik būčiau tikra, jog tai visada pasiteisins, – atsiduso Aila.

Artindamiesi prie Senojo slėnio jie pastebėjo neįprastą sujudimą. Kone visi, regis, buvo išlindę iš pastogių, o dauguma spietėsi priešais vie-

ną iš jų. Nulipę juo arklių Aila su Jondalaru nuvedė juos prie savosios pastogės, kuri kaip tik buvo už tos, kur rinkosi žmonės.

– Štai kur jūs! – šūktelėjo Pirmoji. – Nerimavau dėl jūsų, kai žemė pradėjo drebėti.

– Mums viskas gerai. Ar tau nieko nenutiko? – savo ruožtu paklausė Aila.

– Viskas gerai, bet penktajame urve yra keletas sužeistų žmonių, vienas sunkiai, – atsiliepė moteris. – Gal galėtum juos apžiūrėti?

Aila išgirdo susirūpinimo gaidelę Pirmosios balse.

– Jondalarai, gal paimtum arklius ir pažiūrėtum, kaip ten viskas? Aš liksiu čia padėti Zelandonei, – tarė ji.

Ji nusekė paskui storulę į aikštelę priešais pastogę, kur ant žemės patiestame kailiniame miegmaišyje gulėjo berniukas. Miegmaišis buvo patiestas kailiu žemyn, kad būtų minkščiau. Po vaiku buvo pakišta daugiau pagalvėlių ir antklodžių galvai ir pečiams kiek pakelti. Minkštos, lanksčios odos, permirkusios krauju, buvo tiesiai po jo galva, ir kraujas vis dar sunkėsi. Aila išėmė Jonailą iš savo nešiojimo skraistės, patiesė ją ant žemės ir paguldė vaikelį. Vilkas atsigulė šalia. Tada pasirodė Holida.

– Aš ją pasaugosiu, – pasisiūlė ji.

– Būsiu dėkinga, – atsiliepė Aila.

Ji pastebėjo būrelį žmonių, regis, guodžiančių moterį, ir suprato, jog tai tikriausiai berniuko motina. Aila žinojo, kaip pati jaustųsi, jei būtų nukentėjęs jos sūnus. Ji susižvalgė su Pirmąja, trumpam sulaikė žvilgsnį ir suprato, kad berniuko sužeidimai labai rimti.

Aila atsiklaupė apžiūrėti vaiko – jis gulėjo atviroje vietoje, saulėkaitoje, nors aukšti debesys kiek pritemdė ryškią saulę. Pirmiausia Aila pastebėjo, kad vaikas be sąmonės, bet kvėpuoja, tik lėtai ir netolygiai. Jis smarkiai kraujavo, tačiau galvos žaizdoms tai įprasta. Kur kas rimtesnis požymis buvo ryškiai rausvas skystis, kuris sunkėsi iš nosies ir ausų. Tai reiškė, jog suskaldytas kaukolės kaulas ir pažeista viduje esanti medžiaga, o tai nieko gero nerodė. Aila suprato Pirmosios rūpestį. Pakėlusi vokus ji apžiūrėjo berniuko akis; vienas vyzdys šviesoje susitraukė, o kitas buvo didesnis už pirmąjį ir nereagavo – dar vienas blogas ženklas. Moteris švelniai pakreipė sužeistojo galvą, kad iš burnos ištekėtų kruvinos gleivės ir neužkimštų kvėpavimo takų.

Ailai teko valdyti savo elgesį – nepapurtyti galvos, kad motina nepamatytų, kad viskas, jos manymu, beviltiška. Ji atsistojo ir atidžiai pažvelgė į Pirmąją, akimis perduodama savo niūrią prognozę. Jos paėjėjo į šoną, kur viską stebėjo penktojo urvo zelandonis. Keletas žmonių iš jo pastogės atėjo kviesti zelandonio, kai berniukas buvo sužeistas, ir jis jau buvo jį apžiūrėjęs. Vyras paprašė Pirmosios išsakyti savo nuomonę.

– Ką manot? – pašnabždomis paklausė jis, pažvelgdamas į vyresniąją, paskui į jaunesnę moterį.

– Nemanau, kad yra vilties, – tylutėliai atsiliepė Aila.

– Bijau, kad tam pritariu, – atliepė ta, kuri buvo Pirmoji. – Labai mažai ką galima padaryti esant tokiems sužeidimams. Jis neteko ne tik kraujo, bet ir kitų galvos skysčių. Netrukus pradės tinti, ir tai bus pabaiga.

– Ir aš taip maniau. Turėsiu pasakyti jo motinai, – tarė penktojo urvo zelandonis.

Trys zelandoniai nuėjo prie nedidelės grupelės žmonių, kurie akivaizdžiai mėgino paguosti moterį, sėdinčią ant žemės netoli berniuko. Pamačiusi zelandonių veidų išraiškas, ji pratrūko sriūbauti. Penktojo urvo zelandonis atsiklaupė greta.

– Apgailestauju, Janela. Didžioji Motina pasišaukė Jonlataną pas save. Jis buvo toks kupinas gyvybės, toks džiaugsmingas, kad Doni negalėjo be jo ištverti. Ji pernelyg jį myli, – kalbėjo vyras.

– Tačiau ir aš jį myliu. Doni negali jo mylėti labiau nei aš. Jis toks mažas. Kodėl ji turi pasiimti jį dabar? – raudojo Janela.

– Tu vėl jį pamatysi, kai pati grįši prie Motinos krūtinės ir vaikščiosi kitame pasaulyje, – guodė Penktasis.

– Nenoriu jo prarasti dabar. Noriu matyti, kaip jis užauga. Nejaugi nieko negalit padaryt? Tu pati galingiausia zelandonė, – meldė berniuko motina, įsmeigusi akis į Pirmąją.

– Gali būti tikra, jei būtų įmanoma, aš jį išgelbėčiau. Neįsivaizduoji, kaip man skaudu tai sakyti, tačiau nieko negalima padaryti esant tokiems rimtiems sužeidimams, – pakartojo ta, kuri buvo Pirmoji.

– Motina tiek daug turi, kodėl ji panoro ir jo? – verkė Janela.

– Tai klausimas, į kurį mums neskirta žinoti atsakymo. Apgailestauju, Janela. Turėtum nueiti prie jo, kol dar kvėpuoja, ir jį paguosti. Dabar jo elanas turi ieškoti kelio į kitą pasaulį ir, esu tikra, jis išsigandęs. Nors

sūnus to neparodys, jis bus dėkingas už tavo artumą, – pasakė įtakingoji storulė.

– Jei jis vis dar kvėpuoja, nemanot, kad gali pabusti? – vylėsi Janela.

– Visko gali būti, – patikino Pirmoji.

Keletas žmonių padėjo moteriai atsistoti ir nuvedė prie mirštančio sūnaus. Aila pakėlė savo vaikelį, akimirkai stipriai priglaudė prie savęs ir padėkojo Holidai, tada nuėjo į pastogę, kurioje visi buvo apsistoję. Kiti zelandoniai prisijungė prie jos.

– Norėčiau, kad būtų galima kaip nors padėti. Jaučiuosi toks bejėgis, – pasiguodė penktojo urvo zelandonis.

– Visi taip jaučiamės tokiais atvejais, – pritarė Pirmoji.

– Kaip manai, kiek ilgai jis išgyvens? – pasiteiravo vyras.

– Negali žinot. Gali užtrukti kelias dienas, – atsiliepė devintojo urvo zelandonė. – Jei nori, kad pasiliktume, pabūsim, bet man smalsu, kokio stiprumo buvo šis žemės drebėjimas ir ar buvo juntamas devintajame urve. Keletas žmonių liko neišėję į vasaros susirinkimą.

– Turėtumėt nueiti ir pažiūrėti, kaip jie laikosi, – pritarė penktasis. – Tu teisi. Nėra kaip pasakyti, kiek berniukas išgyvens, o tu vis dar atsakinga už devintąjį urvą ir žiūri jo gerovės. Kas būtina čia, aš galiu padaryti. Jau esu tai daręs. Siųsti elaną į kitą pasaulį nėra mėgstamiausia mano rūpinimosi urvu dalis, tačiau tai reikia padaryti ir svarbu, kad viskas būtų atlikta teisingai.

Tą naktį visi miegojo lauke, daugiausia palapinėse. Per daug buvo baisu eiti į vidų, kur vis dar gali kristi akmenys, norėjosi tik įbėgti ir greitai pačiupti, ko reikia. Įvyko dar keletas pakartotinių smūgių, dar keletas akmenų atsilaisvinę nusirito nuo pastogių sienų ir lubų, tačiau ne tokie sunkūs kaip kad akmens luitas, nukritęs ant berniuko galvos. Pamažu žmonės vėl įpras gyventi akmeninėse pastogėse, o stojus prieledyninės žiemos šalčiui ir sniegams jie pamirš krintančių akmenų baimę ir džiaugsis turėdami kur prisiglausti nuo žvarbaus oro.

Žmonių, arklių ir vilko eisena išlingavo ryte. Aila su Pirmąja sustojo aplankyti berniuko, tačiau labiau pažiūrėti, kaip sekasi skausmą ištverti

jo motinai. Išeidamos abi juto sumišus jausmus. Norėjo pasilikti ir padėti motinai susidoroti su netektimi, bet nerimavo ir dėl tų, kurie buvo pasilikę akmeninėje devintojo Zelandonijos urvo pastogėje.

Jie keliavo į pietus žemyn palei vinguriuojančią upę. Kelias nebuvo tolimas, tik teko kirsti upę, ropštis į aukštumą ir leistis nuo jos, nes vienoje atkarpoje upės vingiuose srovė spaudė vandenį prie pat uolos sienų. Arkliai kelionę ir greitino, ir lengvino. Vėlyvą popietę jie išvydo stačią kalkakmenio uolą su kolona viršuje, kuri, regėjosi, tuoj nukris, – tai buvo didžioji iškyša, glaudusi devintąjį Zelandonijos urvą. Jie įtempė žvilgsnius, kad pamatytų, ar nėra kokių pasikeitimų, galinčių įspėti apie pažeistus namus arba jų gyventojus.

Keliautojai pasiekė Miško slėnį ir persikėlė per nedidelį į Upę įtekantį upeliuką. Žmonės stoviniavo šiauriniame gale priekinės akmeninės verandos, kuri buvo atsigręžusi į pietus, ir laukė, kai keliautojai pradėjo kopti taku. Kažkas pamatė juos ateinančius ir pranešė kitiems. Praėjusi išsikišusį kampą, ant kurio buvo kraunamas signalinis laužas, Aila pastebėjo, kad jis vis dar smilksta, akivaizdžiai buvo neseniai naudotas.

Kadangi devintajame urve gyveno tiek daug žmonių, dėl vienų ar kitų priežasčių neišėjusiųjų į vasaros susirinkimą skaičius kone prilygo bendram kokio mažesnio urvo gyventojų skaičiui, nors santykinai buvo normalus palyginti su kitomis zelandoniečių grupėmis. Devintajame urve gyveno daugiausiai žmonių iš visų urvų, įskaitant dvidešimt devintąjį ir penktąjį, kurie susidėjo iš kelių akmeninių pastogių. Devintojo pastogė buvo išskirtinai didelė, užteko erdvės patogiai glaustis gausiems urvo gyventojams, ir ne tik jiems. Be to, devintajame urve gyveno įvairiais požiūriais itin patyrusių žmonių, kurie turėjo daug ką pasiūlyti kitiems urvams, todėl tarp zelandoniečių devintasis urvas turėjo labai aukštą statusą. Kiti urvai troško su juo jungtis, tačiau devintasis negalėjo priimti visų norinčiųjų ir stengėsi atsirinkti, priimti tuos, kurie sustiprintų jų statusą, nors nuo jiems gimusiųjų arba tapusiųjų šeimos nariais retai nusisukdavo.

Tie, kurie neišėjo į vasaros susirinkimą, visi, kurie pajėgė, išėjo pasitikti grįžusių keliautojų. Dauguma vėpsojo nustebę; jie dar nebuvo matę donijos, įsitaisiusios ant sėdynės, kurią traukė Ailos arklys. Aila sustojo, kad Zelandonė galėtų išlipti iš valkčių, – tai storulė padarė nė kiek nesu-

trikusi, oriai. Pirmoji pastebėjo vidutinio amžiaus moterį, kurią pažinojo kaip ramią ir atsakingą. Ji pasiliko devintajame urve slaugyti savo sergančios motinos.

– Viešėjome penktajame urve ir pajutome stiprų žemės drebėjimą. Ar jautėte jį ir čia, Stelona? – pasiteiravo Pirmoji.

– Jautėme. Žmonės išsigando, tačiau nieko blogo, regis, nenutiko. Nukrito keletas akmenų, bet dauguma susirinkimų plote, ne čia. Niekas nesužeistas, – atsakė Stelona, užbėgdama už akių kitam Zelandonės klausimui.

– Džiaugiuosi tai girdėdama. Penktajame urve ne taip pasisekė. Smarkiai sužeistas berniukas, didžiulis akmuo užkrito jam ant galvos. Bijau, kad jam nedaug bėra vilties. Gal jau ir dabar vaikšto kitame pasaulyje, – papasakojo donija. – Ar nieko negirdėjai iš kitų šių apylinkių urvų, Stelona? Iš trečiojo? Vienuolikto? Keturiolikto? – kamantinėjo Pirmoji.

– Mačiau tiktai jų signalinių laužų dūmus, kurie pranešė, kad jie ten ir jiems nereikia jokios skubios pagalbos, – atsakė Stelona.

– Tai gerai. Vis dėlto nukeliausiu pažiūrėti, kokią žalą jie patyrė, – pasakė donija, tada atsisukusi pažvelgė į Ailą ir Jondalarą. – Ar norėtumėte eiti kartu? Gal pasiimkim arklius? Jie pravers, jei kam reikės pagalbos.

– Šiandien? – nustebo Jondalaras.

– Ne, manau leistis į kelionę rytoj iš ryto.

– Su džiaugsmu eisiu su tavimi, – tarė Aila.

– Žinoma, aš irgi eisiu, – atsiliepė Jondalaras.

Aila su Jondalaru iškrovė Lenktynininko valkčius, neišėmė tik savo daiktų, o ryšulius paliko ant atbrailos priešais gyvenamąją teritoriją, tada arklius, traukiančius pusiau tuščius valkčius, nusivedė pro tą pastogės dalį, kurioje gyveno dauguma žmonių. Jų pačių namelis buvo kitame gyvenamosios teritorijos gale, nors iškyšos akmuo dengė kur kas didesnį plotą, kuris buvo naudojamas tik kartkartėmis, išskyrus vietą, kurią jie atskyrė arkliams. Eidami didžiulės pastogės kraštu, jie negalėjo nepastebėti kelių naujai atskilusių akmens luitų. Tačiau šitie gabalai buvo ne didesni nei kartais atskylantys savaime, be aiškios priežasties.

Kai jie pasiekė didelį plokščią akmenį prie priekinės terasos krašto, ant kurio Joharanas ar kas kitas mėgdavo pasilypėti, kai kreipdavosi į

minią, Aila ėmė svarstyti, kada ir kodėl jis nukrito. Ar būta žemės drebėjimo, ar jis atskilo savaime? Staiga akmeninės pastogės, kurios atrodė tokios saugios, liovėsi atrodžiusios nepavojingos.

Pradėjus vesti arklius po iškyša link pašiūrės, Ailai pasidarė smalsu, ar jie spyriosis kaip praėjusį vakarą, tačiau vieta gyvūnams buvo pažįstama, regis, jie nejuto jokio pavojaus. Arkliai drąsiai ėjo, tad Ailai smarkiai palengvėjo. Iš tikrųjų nėra kaip apsisaugoti, jei žemė nusprendžia drebėti, nei viduje, nei lauke, tačiau jei arkliai ir vėl ją įspės, ji pasiliks lauke.

Jie iškinkė valkčius ir pastatė juos įprastoje vietoje, tada nuvedė arklius prie specialiai jiems suręsto aptvaro. Gyvuliai nebuvo uždaromi; pašiūrė, įrengta po atbraila, buvo patogi, jie galėjo laisvai išeiti ir ateiti kada panorėję. Iš šaltinio, kuris skyrė devintąjį urvą nuo Žemupio, Aila atnešė vandens ir supylė į lovius, nors arkliai patys galėjo nueiti prie upelio atsigerti. Ji norėjo būti tikra, kad vandens gyvuliai turės ir vidurnaktį.

Tiktai pavasarinės rujos metu arkliams būdavo taikomi apribojimai. Tada Aila su Jondalaru ne tik vartus užkeldavo, uždėdavo gyvuliams apynasrius ir pririšdavo prie kuolų, kad nepabėgtų, bet ir miegodavo greta, kad nubaidytų eržilus, kuriuos traukė prie kumelės. Aila saugojo, kad jos Yhaha nepačiuptų koks eržilas ir nenusigintų į savo kaimenę, o Jondalaras baiminosi, kad Lenktynininkas nepabėgtų ir nebūtų sužeistas kovodamas su kitais eržilais dėl galimybės susiporuoti su kumelėmis. Jį netgi reikėdavo laikyti nuošaliai nuo motinos, kurios poravimosi kvapas sklido taip nugalimai arti. Tas laikas visiems būdavo sunkus.

Kai kurie medžiotojai pasinaudojo viliojančiu Yhaha kvapu, kurį eržilai užuosdavo daugiau nei per mylią, ir nudobė keletą laukinių arklių, tačiau stengėsi, kad Aila to nepastebėtų ir pasirūpino jai neužsiminti. Aila žinojo apie tai ir iš tikrųjų negalėjo medžiotojų kaltinti. Arkliena jai pasidarė nebeskani, ji nusprendė jos nebevalgyti, tačiau dauguma žmonių ją labai mėgo. Taigi, kol buvo saugūs jos arkliai, ji neprieštaravo, kad kiti žmonės medžiotų arklius.

Sugrįžę į namelį Aila su Jondalaru iškrovė savo mantą. Nors kelionėje užtruko nelabai ilgai, netgi trumpiau nei paprastai trunka vasaros susirinkimas, Aila džiaugėsi grįžusi namo. Kitų urvų ir šventų vietų lankymas pakeliui, regis, atėmė daug laiko, ir tai ją nuvargino. Ypač išsekino žemės drebėjimas. Ji sudrebėjo vien pagalvojusi apie tai.

Jonaila pradėjo bruzdėti, tad Aila nusinešė mažylę į pervystymo vietą prie namelio; paskui ji įėjo vidun ir įsitaisė žindyti džiaugdamasi, kad yra savo būste. Pastatas turėjo žaliaminės odos plokščių sienas, bet buvo be lubų, bent jau tokių, kurios būtų žmogaus suręstos. Pakėlusi galvą moteris matė akmeninės iškyšos – natūralios pastogės – apačią. Ji užuodė gaminamą maistą ir žinojo, kad vakarieniaus kartu su kuo nors iš savos bendruomenės, o tada galės įropoti į miegmaišį ir susirangyti tarp Jonailos ir Jondalaro, o Vilkas išsities šalia. Ji džiaugėsi būdama namuose.

– Visai netoli yra šventas urvas, kurio tu dar gerai neištyrei, Aila, – pasakė Zelandonė, kai visi kartu pusryčiavo kitą rytą. – Tas, kurį vadiname Moterų pastoge, kitapus Žolių upės.

– Bet aš buvau Moterų pastogėje, – paprieštaravo Aila.

– Taip, buvai, tačiau kaip toli nuėjai? Urve yra kur kas daugiau, nei matei. Jis pakeliui į Arklio Galvos uolą ir Senolių Židinį. Manau, turėtume jį aplankyti.

Ailai apsilankymai šventuose urvuose buvo įdomūs, tačiau ir sekino. Pastaruoju metu ji tiek daug jų matė, kad pavargo juos tyrinėti. Ailai reikėjo laiko apgalvoti tai, ką patyrė, tačiau ji negalėjo prisiversti neigiamai atsakyti į Zelandonės pasiūlymą, ne daugiau nei galėjo atmesti jos prašymą lydėti ją lankyti kitų apylinkės urvų, kad pažiūrėtų, kaip jie gyvuoja po žemės drebėjimo. Šitai Ailai taip pat magėjo sužinoti, nors ji jautėsi pavargusi po kelionės ir mielai būtų pailsėjusi dienelę kitą.

Jei signaliniai laužai buvo suprasti teisingai, žemės drebėjimą juto jų artimiausi kaimynai: trečiasis, vienuoliktasis ir keturioliktasis urvai, taip pat Senolių Židinys – antrasis urvas ir Arklio Galvos uola – septintasis, tačiau niekas didelės žalos nepatyrė. Vis dėlto Pirmoji norėjo patikrinti šiek tiek toliau esančius urvus, kad būtų rami. Keletas žmonių iš gretimų urvų patyrė sumušimų nuo krintančių akmenų, sudužusi buvo gražioji lempa, išraižyta iš smiltainio. Donija norėjo įsitikinti, kad nė vienas sužeidimas nėra rimtas. Aila juto, kad šiose apylinkėse žemės drebėjimas

nebuvo toks stiprus kaip Senajame slėnyje, ir svarstė, ar jis nebus rimtesnis šiauriau.

Pakeliui į Arklio Galvos uolą keliautojai aplankė kelias mažesnes gyvenvietes greta Mažosios Žolių upės. Jas įkūrė keletas jaunų žmonių, kuriems tapo ankšta savuose urvuose. Keletas urvų ir iškyšų tame krašte buvo gyvenami bent jau dalį metų, ir žmonės pradėjo vadinti tą vietą Naujais namais. Jie visi buvo tušti, netgi gausiausiai gyvenamas urvas, vadinamas Meškos kalva. Zelandonė paaiškino, kad čia gyvenantys jauni žmonės vis dar priklauso savo šeimų urvams ir su jais iškeliavo į vasaros susirinkimą. Tie, kurie pasiliko, išėjo rinkti maisto su kitų urvų gyventojais. Eidami Jondalaras su Zelandone parodė Ailai atsarginį, aplinkinį kelią į Arklio Galvos uolą ir Senolių Židinį bei Puikųjį slėnį – sodrią drėgną žemumą tarp jų.

Patikrinę Meškos kalvą jie kirto Mažąją Žolių upę – šituo metų laiku upė buvo sekli ir lengvai pereinama, ypač ten, kur išplatėja, – ir patraukė per aukštumą link Puikiojo slėnio ir Arklio Galvos uolos – septintojo Zelandonijos urvo. Neišėję į vasaros susirinkimą antrojo urvo gyventojai apsigyveno septintajame urve. Arklio Galvoje žmonių buvo likę nedaug, ir jie audringai pasveikino svečius. Tie, kurie sirgo ar buvo nusilpę, džiaugėsi matydami donijas, dar labiau džiugino galimybė pabendrauti su naujais žmonėmis. Zelandoniečiai buvo lengvai bendraujantys, įpratę gyventi arti vieni kitų, tarp daugybės žmonių, ir daugumai pasilikusiųjų stigo vasaros susirinkimo šurmulio. Kadangi žmonės vis dar buvo vasaros susirinkime arba užsiiminėjo kita vasaros veikla – medžiojo, žvejojo, rinko maistą, tyrinėjo apylinkes ar svečiavosi, – atrodė kiek keista lankyti urvus, kai jie beveik tušti.

Visi juto žemės drebėjimą, bet niekas nebuvo sužeistas, nors kai kurie žmonės vis dar nerimavo ir laukė Pirmosios patikinimo, kad drebėjimas nebepasikartos. Aila stebėjo, kaip ta moteris sugeba žmones paguosti, nors nesakė nieko ypatingo, ir nieko nebūtų galėjusi padaryti kilus gamtos nelaimei. „Tai jos kalbos būdas, jos užtikrinta laikysena", – galvojo jaunoji moteris. Prie Zelandonės net ji pati pasijuto geriau. Jie liko nakvoti, nes žmonės pradėjo ruošti poilsio vietą ir maistą nedidelei puotai vos keliautojams atvykus. Atsisakyti tokio kvietimo būtų buvę nemandagu, gal net savotiškai žiauru.

Kitą dieną grįždama į savo urvą Zelandonė sugalvojo patikrinti vietą, kurios jie neaplankė eidami pirmyn. Jie jojo atgal pakiluma link Mažosios Žolių upės, bet aukštėliau, į gyvenvietę aukštumos pakraštyje, vadinamą Stebykla. Nors gyventojų šiuo metu nebuvo, vardas pritiko plotui aplink akmenuotą atodangą, kuri siūlė priedangą nuo permainingų orų, ir nuo pakilimo netoliese buvo galima toli matyti į visas puses, ypač į vakarus.

Aila nerimavo nuo akimirkos, kai pradėjo artintis prie tos vietos. Ji nežinojo, kodėl, tačiau juto slėpiningą pojūtį nugaros viduryje ir niekaip negalėjo jo atsikratyti. Vos jai nulipus nuo arklio, pribėgo Vilkas ir inkšdamas pradėjo trintis jai į kojas. Jam irgi nepatiko vieta, tačiau arkliai neatrodė sutrikę. Buvo visiškai įprasta vasaros diena, švietė saulė, žalia žolė žėlė kalvų atšlaitėse, vėrėsi gražus vaizdas į apylinkes. Nebuvo nieko, kas paaiškintų nemalonią savijautą, tad Aila sudvejojo ir nieko niekam nesakė.

– Gal norėtum sustoti, pailsėti ir čia papietauti, Zelandone? – pasiteiravo Jondalaras.

– Nemanau, kad yra kokia priežastis mums čia užsibūti, – atsakė moteris, traukdama atgal prie valkčių, – ypač jei ketiname sustoti ir apžiūrėti Moterų pastogę. Jei neužgaišim per ilgai, ta vieta pakankamai arti devintojo urvo, tad dar nesutemus spėsime grįžti namo.

Aila visai nesigailėjo, kad Zelandonė nusprendė keliauti toliau, ir dabar jau džiaugėsi, kad Pirmoji norėjo jai parodyti šventas Moterų pastogės gelmes. Jie nusileido vakarine aukštumos puse iki Mažosios Žolių upės ir netoli santakos su Žolių upe ją kirto. Visai netoli buvo nedidukas „U“ formos slėnis, apsuptas aukštų kalkakmenio uolų, kurios vėrėsi į Žolių upę, o kitoje pusėje plytėjo žalias slėnis, suteikęs upei vardą – Žolių slėnis.

Vešli nedidelės pievos žolė dažnai priviliodavo įvairių žolėdžių, tačiau aukštos uolų sienos už kokių šimto metrų perėjo į patogiai užkopiamą, ypač kanopiniams, šlaitą, dėl to ši vieta nebuvo tinkama kaip medžioklės spąstai, jei nestatoma papildomų tvorų ar aptvarų. Kartą toks darbas buvo pradėtas, tačiau taip ir liko neužbaigtas, tiktai dalis pajuodusios pūvančios juodos tvoros rodė žmonių užmačias. Šita vieta buvo žinoma kaip Moterų pastogė. Vyrams nebuvo draudžiama į ją ateiti, tačiau, kadangi pirmiau-

sia ja naudojosi moterys, čia lankėsi nedaug vyrų, neįskaitant zelandonių. Aila buvo čia tik trumpam užsukusi perduoti žinutės ar lydėdama tolėliau keliaujantį bičiulį. Ji taip ir neturėjo progos pastogėje pasilikti ilgiau. Paprastai ji ateidavo nuo devintojo urvo pusės ir žinojo, kad įeinant į mažąją pievą, kai Žolių upė lieka už nugaros, uolos dešinėje yra nedidelis urvas, laikina pastogė, kartais naudojama kaip saugojimo vieta. Kitas mažas urvas skverbėsi į kalkakmenio sieną uždaro slėnio pusėje.

Kur kas svarbesni buvo du urvai, siauros vingiuotos įtrūkos, kurios vėrėsi iš nedidelės akmenų pastogės pievos gale, kiek aukštėliau salpos paviršiaus lygio. Dėl tų urvų ši vieta nevirto medžioklės zona, nors niekas nebūtų tam trukdę, jei vieta medžioklei pasirodytų tinkama. Koridorius dešinėje vingiavo kalkakmenio siena ir suko atgal, kol atvedė prie pirmojo nedidelio urvo. Nors ant urvo sienų buvo daug raižinių, ir urvas, ir į jį vedantis akmeninis koridorius dažniausiai buvo naudojami kaip vieta apsistoti keliautojams, lankantiems kitus urvus.

Kai pasirodė Aila, Jondalaras ir Zelandonė, ten buvo tuščia. Dauguma žmonių dar nebuvo grįžę iš vasaros užsiėmimų, o tie nedaugelis likusiųjų savo gyvenvietėse neturėjo priežasčių čia lankytis. Jondalaras iškinkė arklius, paleido juos pailsėti. Šia vieta besinaudojančios moterys paprastai palaikė ją dailią ir tvarkingą, tačiau moterų vieta neišvengiamai buvo ir vaikų vieta. Anksčiau čia lankydamasi Aila matė, kad slėnyje verda įprastas, paprastas gyvenimas – čia buvo medinių dubenėlių ir dėžių, pintų krepšių, žaislų, drabužių ir rėmų bei stulpų maistui džiovinti ir daiktams gaminti. Mediniai, kauliniai, raginiai ar titnago įrankiai kartais pasimesdavo ar sulūždavo, kartais juos pastverdavo vaikai, kurie galiausiai numesdavo daiktus į šalį arba palikdavo urve, nepastebimus tamsoje. Buvo gaminamas maistas, kraunamos atliekos ir, ypač esant blogam orui, urvo, bet tik dešiniojo, viduje netgi tuštinamasi.

Visur buvo matyti paliktų daiktų. Aila rado rąstą su išskaptuotu grioviu, tikriausiai naudotą skysčiams laikyti, tačiau arbatai ir sriubai virti ji nusprendė naudoti savo rykus. Pririnkusi malkų, naudodamasi juoda įduba, pilna anglių, moteris įkūrė ugnį ir sudėjo virimo akmenis vandeniui kaitinti. Ankstesni gyventojai arčiau ugniakuro atitempė keletą rąstų ir kalkakmenio luitų. Zelandonė paėmė kimštas pagalvėles nuo

valkčių ir jas išdėliojo, kad visiems būtų patogiau sėdėti. Aila pamaitino Jonailą, paskui paguldė ją ant žolėje patiestos odos ir pavalgė pati. Bežiūrint mažoji užmigo.

– Ar nori eiti kartu, Jondalarai? – pasiteiravo Zelandonė, kai visi pavalgė. – Tikriausiai nematei šios vietos nuo vaikystės, kai berniukas būdamas viduje palikai savo žymę.

– Taip, manau, eisiu, – atsiliepė vyras.

Kone visi gyventojai kažkuriuo metu ant šio urvo sienų palikdavo ženklą, kartais daugiau nei vieną kartą, nors vyriškoji bendruomenės dalis paprastai tai darydavo vaikystėje arba paauglystėje. Jondalaras prisiminė, kaip pirmą kartą vienas čia įėjo. Tai buvo paprastas urvas be jokių šoninių koridorių, kuriuose pasiklystum, tad jaunuoliams patiems būdavo leidžiama rasti kelią. Dažniausiai jie eidavo po vieną, daugių daugiausiai – poromis, palikti savo asmeninės žymės, pakeliui švilpaudami, niūniuodami ar giedodami, kol sienos tarsi pradėdavo atsiliepti. Ženklai ir įrėžos nereiškė vardų, tiesiog toks buvo žmonių būdas pranešti Didžiajai Motinai Žemei apie save taip, kaip sugeba. Dažnai jie palikdavo tik pirštų žymes. To pakako.

Pavalgiusi Aila saugiai prisirišo vaikelį prie nugaros, visi užsidegė po lempą ir patraukė į urvą, Zelandonė priekyje, Vilkas – paskutinis. Jondalaras prisiminė, kad kairysis urvas atrodydavo ypatingai ilgas – jis buvo daugiau nei pustrečio šimto metrų ilgio, vingiavo per kalkakmenį, plyšio pradžioje įeiti buvo visai lengva ir jis niekuo neišsiskyrė iš kitų. Tiktai keletas žymių ant sienų prie įėjimo liudijo, kad kažkas jau buvo čia anksčiau.

– Kodėl tau nepasinaudojus paukščių giesmėmis, Aila, kad pasikalbėtum su Motina? – pasiūlė Pirmoji.

Aila girdėjo Pirmąją niūniuojant, negarsiai, bet labai melodingai, ir nesitikėjo, kad jos bus paprašyta čiulbėti.

– Jei nori, – atsakė ji ir pradėjo savąsias giesmeles, tas, kurias laikė švelnesniais vakaro garsais.

Maždaug už pusantro šimto metrų nuo įėjimo, pusiaukelėje, urvas susiaurėjo ir garso skambesys pasikeitė. Pasirodė piešiniai. Nuo šitos vietos sienos buvo išmargintos įvairiausiais ženklais. Dvi vingiuojančio

požeminio koridoriaus sienos buvo nužymėtos kone nesuskaičiuojamomis, dažnai neįskaitomai užpieštomis vienos ant kitų, susimaišiusiomis įrėžomis. Būta ir pavienių, o tos, kurias galima buvo suprasti, atrodė atliktos labai meniškai. Suaugusios moterys urve lankėsi dažniau, tad labiau išbaigtus, kruopštesnius raižinius paliko būtent jos.

Daugiausiai pavaizduoti buvo arkliai, besiilsintys ir judantys, netgi šuoliuojantys. Taip pat matėsi nemažai bizonų bei daugybė kitų gyvūnų: šiaurės elnių, mamutų, kalnų ožkų, meškų, kačių, laukinių asilų, elnių, gauruotųjų raganosių, vilkų, lapių ir galiausiai viena saiga – iš viso šimtai raižinių. Kai kurie buvo labai neįprasti, kaip kad mamutas su atgal užsirietusiu straubliu; sukrečiamai panaši į tikrą atrodė urvinio liūto galva, kur akiai atvaizduoti buvo panaudotas natūraliai įdubęs akmuo; grožiu ir tikroviškumu išsiskyrė šiaurės elnias, pasilenkęs atsigerti, taip pat ir du vienas į kitą žiūrintys šiaurės elniai. Sienos buvo trapios ir ne itin tinkamos piešti, tačiau leidosi žymimos ir raižomos, netgi pirštais.

Taip pat matėsi pavaizduota daug žmogaus kūno dalių, kaukių, delnų ir įvairiausių siluetų, bet visada išsiklaipiusių, niekada taip dailiai nenupieštų kaip gyvūnai, pavyzdžiui, neproporcingai ilgos buvo šonu sėdinčios figūros galūnės. Daug raižinių atrodė nebaigti ir palaidoti linijų, įvairių geometrinių simbolių, tinklelių ir nenusakomų ženklų bei įbrėžimų raizgalynėje; juos buvo galima aiškinti įvairiausiai, kartais priklausomai nuo to, kokiu kampu laikoma lempa. Urvus suformavo požeminės upės, koridoriaus gale vis dar buvo aktyvi karstinė urvo formavimosi zona.

Vilkas nubėgo į priekį, į labiau neprieinamas urvo vietas. Jis grįžo nešinas kažkuo dantyse ir numetė Ailai po kojomis.

– Kas čia? – nustebo ji ir pasilenkusi pakėlė. Visi trys nukreipė savo lempas į tą daiktą. – Zelandone, panašu į kaukolės dalį! – sušuko Aila. – O štai dar viena dalis, žandikaulis. Jis mažas. Manau, moters. Įdomu, kur tai radai?

Zelandonė paėmė kaulus ir apžiūrėjo lempos šviesoje.

– Labai seniai čia galėjo būti laidojami žmonės. Jie urve gyveno tiek, kiek kas gali atsiminti.

Pirmoji pamatė, kaip Jondalaras nevalingai sudrebėjo. Jis buvo linkęs dvasių pasaulio dalykus palikti Zelandonei, ir ji tai žinojo.

Kai reikėdavo, Jondalaras padėdavo laidoti mirusiuosius, tačiau nekentė tos pareigos. Paprastai, kai vyrai grįždavo kasę kapų duobes arba užsiiminėję kita veikla, pavojingai priartinusia juos prie dvasių pasaulio, jie eidavo į urvą, vadinamą Vyrų pastoge, esantį aukštumoje kitapus Žolių upės nei trečiasis urvas, nusišveisti ir apsivalyti. Moterims taip pat nebuvo užginta eiti į Vyrų pastogę, tačiau, kaip ir Nuošalyje, ten daugiausiai virdavo vyriška veikla ir nedaugelis moterų, išskyrus zelandones, ten eidavo.

– Dvasios seniai iš čia pasitraukė, – tarė donija. – Elanas rado kelią į dvasių pasaulį taip seniai, kad tik kaulų gabalėliai beliko. Jų gali būti ir daugiau.

– Ar žinai, kodėl čia buvo laidojama, Zelandone? – paklausė Jondalaras.

– Paprastai taip nesielgiama, bet neabejoju, kad šitas žmogus šventoje vietoje palaidotas ne be priežasties. Nežinau, kodėl Motina leido, kad Vilkas mums tai atskleistų, tačiau aš padėsiu kaulus tolėliau. Manau, geriausia juos sugrąžinti Motinai.

Pirmoji nuėjo pirmyn, į vingiuojančio urvo tamsą. Aila su Jondalaru stebėjo, kaip priekyje siūbuoja jos lempelė, paskui pradingsta. Neilgai trukus šviesa vėl pasirodė, ir greitai jie pamatė moterį grįžtant.

– Metas sukti atgalios, – tarė ji.

Aila džiaugėsi išėjusi iš urvo. Jame ne tik buvo tamsu, toliau nuo angos urvuose visada būdavo drėgna ir šalta, o šitas atrodė kažkoks uždaras, įkalinantis, tačiau gal paprasčiausiai ji kuriam laikui persisotino urvų. Aila norėjo grįžti namo.

Grįžę į devintąjį urvą jie pamatė, kad daugiau žmonių parėjo iš vasaros susirinkimo, nors kai kurie ketino vėl netrukus išeiti. Jie parsivedė jauną vyrą, kuris droviai šypsojosi greta sėdinčiai moteriai. Jo plaukai buvo šviesiai rudi, o akys pilkos. Aila atpažino Mateganą, jaunuolį iš penktojo urvo, kuriam pernai gauruotasis raganosis perdūrė koją.

Aila su Jondalaru tąkart grįžo iš atsiskyrimo laiko po jungtuvių, kai pamatė keletą jaunų vyrų, nepatyrusių vaikiščių, erzinančių didžiulį, visiškai suaugusį raganosį. Jaunuoliai gyveno viename iš viengungių namelių Nuošalyje, kai kurie pirmą kartą, ir netvėrė savo kailyje, buvo įsitikinę,

jog yra nemirtingi. Pamatę gauruotąjį raganosį jie nusprendė sumedžioti jį vieni, nekviesti vyresnių, labiau patyrusių medžiotojų. Jie galvojo tik apie pagyras ir šlovę, kurių susilauks, kai žmonės vasaros susirinkime pamatys jų grobį.

Jie buvo dar visai vaikai, kai kurie neseniai įgiję medžiotojo statusą, ir tiktai vienas iš jų buvo matęs, kaip medžiotojai erzina raganosius, nors visiems teko girdėti apie tokį būdą. Jaunuoliai nenutuokė, koks nenuspėjamai greitas gali būti tas milžiniškas padaras, kaip svarbu jį medžiojant susitelkti ir nė akimirkai neatitraukti nuo jo akių. Tai buvo viskas, ko reikėjo. Raganosis pradėjo rodyti nuovargio ženklus, o berniukai į jį nesutelkė dėmesio. Kai atėjo Mategano eilė erzinti žvėrį, jis nesugebėjo pajudėti pakankamai greitai, ir raganosis jam perdūrė dešinę koją žemiau kelio. Sužeidimas buvo baisus, apatinė kojos dalis aštriai užlinko į kitą pusę, iš gausiai kraujuojančios žaizdos styrojo sulaužyti kaulai. Tikriausiai jis būtų miręs, jei pro šalį atsitiktinai nebūtų jojusi Aila. Ji žinojo, kaip sustatyti sulaužytą koją ir sustabdyti kraujavimą.

Vaikis liko gyvas, tik visi baiminosi, kad jis niekada negalės ta koja vaikščioti. Vis dėlto berniukas vaikščiojo, tačiau koja visam laikui buvo pažeista ir pusiau nejautri. Mateganas gana gerai judėjo, bet smarkiai sumenko jo gebėjimas tūpti ar sėlinti paskui gyvūną; jis niekada nebegalės būti tikrai geras medžiotojas. Štai tada prasidėjo kalbos apie tai, kad jis galėtų tapti Jondalaro mokiniu ir mokytis apdirbti titnagą. Galiausiai berniuko motina ir jos pora su penktojo bei devintojo urvo vadais Kemordanu ir Joharanu vasaros susirinkime viską sutarė. Derybose dalyvavo ir Jondalaras su Aila, kadangi vaikis ketino gyventi pas juos. Ailai patiko jaunuolis, ji pritarė tam susitarimui. Berniukui reikėjo įgūdžių, kurie suteiktų jam pagarbos ir statusą. Ji prisiminė, su kokiu džiaugsmu kelionėje Jondalaras mokė savo amato visus, panorusius jo išmokti, ypač jaunuolius. Tačiau ji taip troško dienos kitos poilsio, pabūti visai viena savo namuose. Ji giliai, tyliai įkvėpė ir nuėjo pasveikinti Mategano. Pamatęs ją, vaikinas nusišypsojo ir ėmė skubiai stotis.

– Sveikas, Mateganai, – kreipėsi į jį Aila, tiesdama abi rankas. – Didžiosios Motinos Žemės vardu, sveikinu tave.

Ji žvelgė į jį atidžiai, savuoju nepastebimu būdu, ir matė, kad jaunuolis atrodo gana aukštas pagal amžių, nors vis dar auga. Aila vylėsi, kad sužeis-

toji koja irgi augs, kad ilgiu prilygtų sveikajai. Dabar dar sunku pasakyti, kokio ūgio jis bus, bet šlubčiojimas sustiprėtų, jei kojos taptų nevienodo ilgio.

– Doni vardu, sveikinu tave, Aila, – atsiliepė jaunuolis, mandagiai pasisveikino, kaip buvo išmokytas.

Jonaila, pririšta prie motinos nugaros nešiojimo skraistėje, ėmė rangytis, kad pamatytų, su kuo ji kalba.

– Man regis, Jonaila taip pat nori su tavimi pasisveikinti, – tarė Aila, atlaisvindama skraistę ir perkeldama dukterį į priekį. Mažylė plačiai išplėtusi akis sėdėjo motinos glėbyje stebėdama jaunuolį; tada staiga nusišypsojo ir ištiesė į jį rankutes. Aila nustebo.

Mateganas nusišypsojo.

– Ar galiu ją palaikyti? Moku. Turiu tik šiek tiek vyresnę už Jonailą seserį, – pasakė jis.

„Ir jis tikriausiai jau pasiilgo namų, ilgisi sesutės“, – pagalvojo Aila, tiesdama jaunuoliui Jonailą. Buvo akivaizdu, kad jis įpratęs laikyti vaikelį.

– Ar turi daug brolių ir seserų? – pasiteiravo Aila.

– Taip. Aš vyriausias, keturi yra per vidurį, įskaitant du, gimusius drauge, – atsakė vaikas.

– Manau, buvai didelis motinos pagalbininkas. Jai tavęs trūks. Kiek metų skaičiuoji? – klausinėjo moteris.

– Esu trylikos metų, – atsakė jaunuolis.

Jis gerai prisiminė neįprastą Ailos akcentą. Kai pirmą kartą praėjusiais metais išgirdo šią svetimšalę kalbant, pagalvojo, kad jos tartis gana keista, tačiau sveikdamas, ypač busdamas po nelaimingo nutikimo, kai kentė skausmą, jis vis dažniau ėmė laukti, kol pasigirs ta kalbėsena, nes ji visada atnešdavo palengvėjimą. Ir nors jį slaugė bei apžiūrinėjo kiti zelandoniai, Aila nuolat ateidavo, pasilikdavo su juo šnektelti, išlygindavo patalus, kad jam būtų patogiau, duodavo vaistų.

– Be to, praėjusią vasarą tu sulaukei vyrystės ir atlikai tam skirtus ritualus, – pasigirdo balsas už Ailos. Tai buvo Jondalaras, kuris besiartindamas nugirdo pokalbį. Mategano drabužių kirpimas, ant jų prisiūtas puošmenų raštas, jo dėvimi karoliukai ir papuošalai Jondalarui sakė, kad jaunuolis laikomas penktojo Zelandonijos urvo nariu.

– Taip, praėjusios vasaros susirinkime, – patvirtino Mateganas. – Prieš sužeidimą.

– Dabar, kai jau esi vyras, atėjo metas mokytis. Ar daug esi dirbęs su titnagu?

– Truputį. Galiu padaryti ieties antgalį ar peilį, pagaląsti nulūžusį. Gal mano įrankiai ne patys geriausi, bet tinkami naudoti, – atsiliepė berniukas.

– Galbūt turėčiau kitaip paklausti: ar tau patinka dirbti su titnagu? – pasitikslino Jondalaras.

– Patinka, kai sekasi. Kartais nepavyksta.

Jondalaras nusišypsojo.

– Netgi man kartais nepasiseka, – tarė jis. – Ar pavalgei?

– Ką tik, – pasakė Mateganas.

– Na, mes dar nepavalgėm, – tarė Jondalaras. – Ką tik grįžom iš trumpos kelionės aplankyti kaimynų ir išsiaiškinti, ar jie nepatyrė kokių sužeidimų ar žalos dėl žemės drebėjimo. Žinai, kad Aila yra Pirmosios mokinė, tiesa?

– Manau, visi tai žino, – atsakė vaikinas, apsukdamas Jonailą, kad ji atsišlietų į jo petį.

– Ar jūs jutot žemės drebėjimą? – paklausė Aila. – Ar niekas iš jūsų būrelio kelionėje nebuvo sužeistas?

– Jutome. Keletas žmonių neišsilaikė ant kojų, tačiau niekas rimčiau nebuvo sužeistas, – atsakė jis. – Bet, man regis, išsigando visi. Bent jau aš tai tikrai.

– Nepažįstu nė vieno, kuris neišsigąstų žemės drebėjimo. Pasiimsime ką nors valgyti; paskui parodysim tau, kur gali įsikurti. Dar neįrengėme tau vietos, vėliau susitvarkysim, – tarė Jondalaras, eidamas link kito pastogės krašto, kur buvo susirinkę žmonės.

Aila paėmė Jonailą.

– Palaikysiu ją, kol tu pasiimsi valgyti, – pasiūlė Mateganas. – Jei ji leisis.

– Pažiūrėkim, – atsakė Aila, sukdamasi link laužo duobės, kur buvo išdėliotas maistas. Staiga pasirodė Vilkas. Pasiekęs devintąjį urvą, jis sustojo palakti, o tada apsižiūrėjo, kad į jo dubenėlį įdėta ėdalo. Mategano

akys iš nuostabos išsiplėtė, bet jis jau anksčiau buvo matęs vilką ir pernelyg neišsigando. Praėjusiais metais Aila pristatė Mateganą Vilkui, tad žvėris tik apuostė jaunuolį, kuris laikė jo gaujos kūdikį, ir atpažino jo kvapą. Kai berniukas atsisėdo, Vilkas pritūpė greta. Jonaila atrodė patenkinta tokia bendryste.

Kol visi baigė valgyti, sutemo. Prie pagrindinio laužo, kur dažnai susirinkdavo žmonės, visada būdavo keli paruošti deglai pasišviesti, tad Jondalaras vieną paėmė ir uždegė. Visi buvo pasiėmę kelionės mantą – kuprines, miegmaišius, kelionines palapines. Jondalaras padėjo Ailai nešti dalį jos mantos, nes ji nešė kūdikį, tačiau Mateganas, regis, susidorojo su savo nešuliu, įskaitant tvirtą lazdą, kuria jis kartais pasiremdavo eidamas. Neatrodė, jog jos nuolat jam reikėtų. Aila įtarė, kad jis ją naudojo ilgame žygyje iš vasaros susirinkimo vietos – Saulėtojo Reginio – iki devintojo urvo, bet trumpesnes atkarpas galėtų ramiausiai įveikti be jos.

Kai pasiekė namelį, Jondalaras į jį įėjo pirmas, pašvietė kelią ir palaikė pakėlęs įėjimo uždangą. Mateganas įėjo antras, paskui jį – Aila.

– Gal kol kas pasitiesk savo miegmaišį prie laužo. Rytoj sugalvosim ką geresnio, – tarė Jondalaras, staiga pradėjęs galvoti, kiek laiko Mateganas pas juos gyvens.

18

– Mateganai, gal matei Jondalarą su Jonaila? – šūktelėjo Aila žiūrėdama į vaikiną, kuris iššlubčiojo iš namelio priestato. Dabar čia gyveno trys jaunuoliai: Mateganas, Jonfilaras, atėjęs iš vakarų, vietovės netoli Didžiųjų Vandenų, ir Gartadalis, kurio motina, urvo vadė, atvedė savo sūnų iš tolybių pietryčiuose, išgirdusi apie Jondalaro įgūdžius.

Prabėgus ketveriems metams Mateganas buvo vyriausias Jondalaro pameistrys ir įgijo tiek žinių, kad jau padėjo mokyti jaunesniuosius. Jis galėjo grįžti į penktąjį ar bet kurį kitą urvą kaip patyręs titnago apdirbėjas ir dirbti pats sau, tačiau dabar savo namais jaunuolis laikė devintąjį urvą ir mieliau dirbo su savo mokytoju.

– Kiek anksčiau mačiau juos einančius link arklių aptvaro. Man regis, girdėjau, kaip vakar Jondalaras pažadėjo, kad, jeigu nelis, pasiims Jonailą pajodinėti. Šitokia maža, o jau puikiausiai jodinėja Širme, nors pati negali nei ant jos užsikeberioti, nei nulipti.

Aila nusišypsojo prisiminusi, kaip Jondalaras jodinėjo Lenktynininku priešais pasisodinęs dar nė vaikščioti nemokančią Jonailą, paskui abudu mokė Širmę: vyras pasodindavo dukrą ant kumelaitės nugaros priešais save, o ji mažomis rankutėmis apsikabindavo storą gyvulio kaklą. Mergaitė ir kumelaitė augo kartu, ir Ailai dingojosi, kad jų ryšys beveik toks pat glaudus kaip jos su Yhaha. Jonaila gerai jojo visais arkliais, įskaitant eržilą, tam tikra prasme geriau negu jos motina, nes išmoko jį kreipti naudodamasi apynasriu ir pavadžiu kaip Jondalaras. Aila vis dar valdė Yhaha kūno judesiais ir jautėsi nerangiai jodama arkliu Jondalaro būdu.

– Kai jie grįš, ar gali pasakyti Jondalarui, kad šįvakar ilgai užtruksiu? Gali būti, kad nepareisiu iki ryto. Ar žinai, kad prie Perkėlos šįryt nuo uolos nukrito žmogus? – paklausė Aila.

– Taip. Svečias? – pasiteiravo Mateganas.

– Kaimynas iš Naujųjų namų. Jis gyveno septintajame urve, dabar gyvena Meškos kalvoje. Negaliu suprasti, kodėl žmonės ropščiasi į aukštąją uolą, kai ji tokia šlapia nuo lietaus? Statesniais šlaitais net purvo nuošliaužos teka; ten irgi tikriausiai buvo dumblina, – kalbėjo Aila.

„Koks šlapias pavasaris, – galvojo ji. – Pavasariai vis drėgnesni po tos šaltos žiemos, kurią prieš kelerius metus išpranašavo Martona."

– Kaip jis? – pasiteiravo Mateganas. Jis žinojo, ką reiškia kentėti nevykusio sprendimo pasekmes.

– Rimtai sužeistas. Kaulai sulaužyti, nežinau, kas dar. Bijau, Zelandonei teks visą naktį praleisti su juo. Liksiu jai padėti, – pasisakė Aila.

– Esu tikras, iš Pirmosios ir tavęs jis sulauks geriausios įmanomos priežiūros, – nusišypsojo Mateganas. – Kalbu iš patirties.

Aila irgi nusišypsojo.

– Viliuosi. Pasiuntėm bėgūną pranešti jo šeimai. Jie netrukus turėtų atvykti. Proleva su padėjėjais prie pagrindinio ugniakuro ruošia jiems valgyti. Esu tikra, liks pakankamai ir tau su berniukais, ir Jondalarui su Jonaila, – pridūrė ji ir apsisukusi nuskubėjo savo keliais.

Grįždama ji vis dar galvojo apie Jonailą ir gyvūnus. Kai Ailai pasitaikydavo išeiti, Vilkas kartais likdavo su Jonaila, kartais eidavo su ja. Jei ji išeidavo su Zelandone padėti žmogui kitame urve, vilkas paprastai eidavo su ja, bet prireikus aukotis ar tverti išbandymus kaip mokymo dalį – ilgai pėsčiuoti be miego, atsisakyti malonumų, tam tikrą laikotarpį badauti – paprastai ji eidavo viena. Aila dažnai apsistodavo mažoje pastogėje, vadinamoje Mažąją Šaltinio Uola. Ertmė buvo gana patogi ir visai šalia Šaltinio Uolos urvo, kartais vadinamo Doni Gelme. Šis ilgas urvas buvo pirmoji šventa vieta, kurią Aila aplankė apsigyvenusi Zelandonijoje. Šaltinio Uola buvo maždaug už mylios nuo devintojo urvo, be to, į ją reikėjo nuolat, tiesa, nuožulniai, kopti šlaitu. Ilgą išpieštą urvą vadindavo ir kitaip, ypač zelandoniai, pavyzdžiui, Anga Į Motinos Gimdą arba Motinos Gimdymo Kanalu. Tai buvo pati švenčiausia artimiausių apylinkių vieta.

Jondalaras ne visada džiaugdavosi, kai jai tekdavo iškeliauti, tačiau jis neprieštaraudamas pasirūpindavo Jonaila. Aila džiaugėsi, kad tarp jų užsimezgė toks glaudus ryšys. Jondalaras netgi pradėjo mažylę kartu su jaunuoliais mokyti apdirbti titnagą.

Ailos mintys staiga nutrūko, kai ji pastebėjo ateinant dvi moteris – Maroną su pussesere. Vilopė, pamačiusi Ailą, visada sveikindamasi linktelėdavo ir nusišypsodavo, nors jos šypsena atrodydavo nenuoširdi. Aila irgi nusišypsodavo. Marona paprastai parodydavo ją pastebėjusi tik pačiu nežymiausiu galvos linktelėjimu, ir Aila atsakydavo panašiai. Jei nieko kito šalia nebūdavo, moteris nė nelinkteldavo, tačiau šįkart Marona iš tikrųjų nusišypsojo. Tai privertė Ailą pažvelgti į ją dar kartą. Šypsena jokiu būdu nebuvo maloni, panėšėjo į piktdžiugišką vypsnį.

Aila nepaliovė spėliojusi, kodėl Marona grįžo gyventi į devintąjį urvą. Ji manė, kad penktasis urvas ją pakankamai maloniai priėmė, ir buvo žinoma, kad ten persikrausčiusi ji pati sakė, jog penktajame jai patinka labiau. „Man irgi labiau patinka, kai ji būna ten“, – galvojo Aila.

Viskas ne tik dėl to, kad Marona su Jondalaru kadaise buvo pora. Labiau todėl, kad Aila nepažinojo pagiežingiau ir pikčiau jos atžvilgiu nusiteikusio žmogaus. Juk Marona paliko ją kitų pajuokai įkalbėjusi apsirengti berniokiškais apatiniais. Tada Aila pajuokų nepaisė ir pelnė devintojo urvo pagarbą. Dabar, ypač kai jodinėdavo Yhaha, ji specialiai dėvėdavo panašų apdarą, kaip, dideliam Maronos susierzinimui, darė ir daugelis kitų moterų. Lengvos kelnės ir berankovė minkštos odos tunika buvo gana patogios vilkėti šiltomis dienomis.

Aila buvo girdėjusi paviešėti atvykusių Mategano giminaičių kalbas, kad Marona penktajame urve supykdė kelias aukšto statuso moteris, vado Kemordano ar jo poros giminaites, įkalbėjusi vyrą, kuris buvo pasižadėjęs vienai iš jų, pabėgti su ja. Kone baltais šviesiais plaukais ir tamsiai pilkomis akimis ji buvo patraukli moteris, nors, Ailos akimis žiūrint, raukšlių, kurios taip dažnai susimesdavo jos veide, linijos jau buvo per giliai įsirėžusios. Kaip ir dauguma kitų, šis Maronos meilės ryšys netruko ilgai. Vyrukas, išreiškęs apgailestavimą ir pakankamai atlyginęs, buvo priimtas atgal, tačiau į moterį nebuvo žvelgiama taip pat palankiai.

Ailai artinantis prie Zelandonės namelio, mintys vėl nugrimzdo į pasąmonę, nes galvą užpildė mintys apie sužeistąjį.

Vėlai vakare, išėjusi iš donijos būsto, kuris kartu buvo ir jos namai, ir nedidelė ligonių priežiūros vieta, Aila pamatė Jondalarą sėdintį kartu su Joharanu, Proleva ir Martona. Jie ką tik buvo pavalgę ir gurkšnojo arbatą, stebėdami Jonailą su Prolevos dukterimi Setona. Jonaila buvo sveikas ir laimingas vaikas, kaip visi sakė, labai daili, gražiais, šviesiais švelniai banguojančiais plaukais ir Jondalaro išskirtinai mėlynomis gyvomis akimis. Ailai Jonaila buvo pati dailiausia būtybė, tačiau, augusi gentyje, ji išmoko susilaikyti ir šitaip nekalbėti apie savo vaiką – tai galėjo prišaukti nelaimę. Pamėginusi pažvelgti nešališkai, Aila suprasdavo, kad normalu šitaip jaustis dėl savo atžalos, bet širdyje ji sunkiai galėjo patikėti, kad toks stulbinamas vaikas yra jos.

Artima Jonailos pusseserė Setona, nuolatinė žaidimų draugė, gimusi vos keliomis dienomis anksčiau, buvo tamsesnių plaukų pilkaakė. Ailai atrodė, kad ji panaši į Martoną; jau buvo galima įžvelgti buvusios vadės orumo ir grakštumo bruožus, ryškėjo aiškus, tiesus žvilgsnis. Aila atkreipė dėmesį į Joharano ir Jondalaro motiną. Išryškėjo Martonos amžius – plaukai dar labiau pražilo, veidas visai susiraukšlėjo, tačiau amžių išdavė ne tik fizinė išvaizda. Moteris nebuvo sveika, ir tai kėlė nerimą Ailai. Jos su Zelandone aptarė padėtį ir visus įmanomus vaistus bei gydymo būdus, tačiau abi žinojo, kad nėra kaip apsaugoti Martonos: vieną dieną ji vis tiek išeis į kitą pasaulį; jos tik galėjo viltis tą akimirką nutolinti.

Ailai, netekusiai savo tikrosios motinos, pasisekė, kad turėjo Izą, genties gydytoją, kuri užaugino mergaitę kartu su šamanu Krebu kaip savo židinio vyru. Nezė iš mamutojų buvo kita motina, norėjusi netgi įdukrinti ją Liūto stovykloje, nors prie mamuto židinio ją priėmė Mamuta. Jondalaro motina nuo pat pradžių elgėsi su Aila kaip su dukra, ir ji laikė Martoną savo motina, zelandonietiška motina. Taip pat Aila jautėsi artima Zelandonei, tačiau pastaroji labiau buvo motina ir draugė.

Vilkas stebėjo mergaites pasidėjęs galvą ant priekinių letenų. Jis matė, kad Aila ateina, tačiau jai kažko užgaišus, pakėlė galvą, tad ir visi kiti atsisuko į Ailą. Tik tada moteris suvokė, jog buvo taip paskendusi mintyse, jog nė nepajuto, kaip sustojo. Pagaliau ji vėl pajudėjo.

– Kaip jis? – pasiteiravo Joharanas Ailai prisiartinus.

– Vis dar sunku pasakyti. Uždėjome įtvarus ant lūžusių kojų ir rankos, tačiau nežinome, ar viduje kas nesulūžo. Jis tebekvėpuoja, bet nepabudo. Dabar su juo motina ir jo pora, – papasakojo Aila. – Zelandonė jaučia, kad turėtų su jomis pasilikti. Manau, kad derėtų nunešti jai pavalgyti. Gal tai paskatintų ir jo šeimą ateiti užkąsti.

– Aš nunešiu Zelandonei valgyti ir pamėginsiu jas įkalbėti pasistiprinti, – pasisiūlė Proleva. Ji atsistojo ir nuėjo prie virtinės svečiams skirtų indų. Paėmusi mamuto kaulo lėkštę, kuri buvo atskelta nuo didelės ilties ir nugludinta smiltainiu, ji išrinko kelis griežinėlius kalnų ožiuko, iškepto ant iešmo, mėsos. Tai buvo retas patiekalas. Keletas devintojo ir kaimyninių urvų medžiotojų leidosi medžioti kalnų ožkų, ir jiems pasisekė. Proleva dar pridėjo lapinių žalumynų ir lengvai apvirtų pavasarinių usnių stiebų bei kažkokių šaknelių, viską nunešė prie Zelandonės namelio angos ir pakrebždeno į žaliaminės odos pertvarą greta sunkios odinės įėjimo užuolaidos. Po akimirkos ji buvo pakviesta į vidų. Ilgai netruko, kol Proleva išėjo su sužeistojo pora bei motina, atsivedė jas prie pagrindinio židinio ir padavė lėkštes.

– Turėčiau eiti, – tarė Aila, žiūrėdama į Jondalarą. – Ar Mateganas tau sakė, kad šiandien galiu užtrukti iki vėlumos?

– Taip. Aš paguldysiu Jonailą miegoti, – tarė jis, stodamasis ir imdamas mergytę. Jis apkabino moterį ir prisilietė prie jos skruostu. Aila stovėjo prisiglaudusi prie abiejų savo mažos šeimos narių.

– Šiandien jojau Širme, – pasigyrė Jonaila. – Jondis mane pasiėmė. Jis jojo Lenktynininku. Yhaha irgi bėgo, bet nebuvo, kas ja joja. Kodėl tu nėjai kartu, mama?

Aila vėl apkabino savuosius.

– Labai norėjau, *mažyle*, – moteris ištarė pakeistą genties kreipinį į kūdikį ar mažą vaiką. Šitokiu vardu ji vadino liūtuką, kurį kadaise rado sužeistą, išgydė, išmaitino ir užaugino. – Tačiau šiandien nuo uolos nukrito ir susižeidė žmogus. Zelandonė stengiasi, kad jis pasijustų geriau, o aš jai padedu.

– Kai jis pasijus geriau, tu eisi su mumis? – paklausė Jonaila.

– Taip, kai jis pasijus geriau, eisiu su tavim jodinėti, – pažadėjo Aila, o mintyse pridūrė: „Jei jis pasijus geriau." Tada atsisuko į Jondalarą ir paklausė: – Gal tu pasiimk ir Vilką?

Ji pastebėjo, kad sužeistojo pora baugščiai delbia į žvėrį. Visi žinojo apie Vilką, dauguma buvo jį matę, bent jau iš toli, tačiau ne visiems tekdavo sėdėti ir valgyti greta jo. Moteris taip pat kreivai žvelgė ir į Ailą, ypač po to, kai išgirdo, kokiu žodžiu ji kreipiasi į savo vaiką. Netgi pakeistas, žodis skambėjo išskirtinai keistai ir neįprastai.

Kai Jondalaras išėjo su Jonaila ir Vilku, Aila grįžo į Zelandonės namelį.

– Ar Jacharalui kiek pagerėjo? – paklausė ji.

– Kiek galiu pastebėti, ne, – atsakė ta, kuri buvo Pirmoji. Ji džiaugėsi, kad abi sužeistojo moterys išėjo ir zelandonės gali kalbėtis atvirai. – Kartais tokios būklės žmonės kamuojasi gana ilgai. Jei pavyksta juos pagirdyti ar pamaitinti, jie išgyvena ilgiau, o jei ne – užgęsta po kelių dienų. Atrodo, lyg dvasia būtų sutrikusi: elanas nėra tikras, ar nori palikti šį pasaulį, kol kūnas tebekvėpuoja, nors kitų kūno pažeidimų nebeatitaisysi. Kartais sužeistieji pabunda, bet negali pajudėti, arba kai kurios jų kūno dalys nejuda, arba būna netinkamai sugijusios. Kartais, po ilgo laiko, šitaip nukritę žmonės pasveiksta, tačiau dauguma ne.

– Ar jam teka skystis iš ausų ir nosies? – pasitikslino Aila.

– Kol guli čia – ne. Matyti galvos sužeidimų, bet jie negilūs, tik keletas paviršinių įbrėžimų. Jam lūžę tiek kaulų, jog manau, kad tikrieji sužalojimai yra vidiniai. Šiąnakt jį stebėsiu.

– Liksiu su tavimi. Jondalaras pasiėmė Jonailą ir Vilką. Šio vyro pora, regis, prie žvėries jautėsi nejaukiai, – tarė Aila. – Maniau, iki šiol dauguma žmonių prie jo priprato.

– Įtariu, ji neturėjo laiko priprasti prie tavo vilko. Ji ne čionykštė. Vardu Amelana. Jacharalo motina viską papasakojo. Jis keliavo į pietus, ten su ja susijungė ir parsivedė ją namo. Net nesu tikra, ar ji gimusi zelandoniečių žemėse, ar kur netoli. Žemių ribos ne visada aiškios. Regis, ji kalba pakankamai sklandžiai, nors su lengvu pietietišku skambesiu, panašiai kaip Beladora, Kimerano pora.

– Kaip apmaudu iš taip toli keliauti, o paskui netekti poros. Nežinau, ką būčiau dariusi, jei kas būtų nutikę Jondalarui iš karto po to, kai čia atsidūrėme. Ir netgi dabar nežinočiau, – Aila net sudrebėjo nuo tokios minties.

– Būtum čia pasilikusi ir tapusi zelandone, visai kaip dabar. Pati sakei, kad neturi kur eiti. Juk neketintum viena pati eiti visą kelią iki mamutojų. Jie tave įdukrino? Čia tu daugiau nei įdukrinta. Čia tu priklausai, tu zelandonietė, – pareiškė moteris.

Ailą truputį nustebino aistringas Zelandonės pareiškimas, tačiau ji jautėsi dėkinga. Tai leido jai suprasti, jog yra pageidaujama.

Ne kitą, bet ankstyvą dar kitos dienos rytą Aila galiausiai grįžo namo. Saulė kaip tik kilo, ir moteris akimirkai stabtelėjo pasigrožėti, kaip žėrėjimas, ryškesnis vienoje vietoje, pamažu užlieja dangų kitapus upės. Lietus liovėsi, tačiau debesys kabėjo žemai horizonte, pabirę kuokštuotomis žėrinčiomis raudonomis ir auksinėmis sruogomis. Svilinančiai šviesai pakilus virš uolų, Aila stengėsi prisidengti akis, kad įžiūrėtų gretimą formaciją ir galėtų palyginti ryškaus švitulio kilimo vietą su ta, kur jis kilo diena anksčiau.

Netrukus jai teks kiaurus metus žymėti saulės bei mėnulio tekėjimą ir laidą. Kiti zelandoniai minėjo, jog sunkiausia atliekant šią užduotį yra miego stygius, ypač stebint mėnulį, kuris kartais pasirodo arba pradingsta vidurdienį, o kartais vidurnaktį. Saulė, žinoma, visada pateka ryte ir leidžiasi vakare, tik vienos dienos ilgesnės nei kitos, ir ji juda palei horizontą nuspėjamu keliu. Pusę metų, dienoms ilgėjant, ji kiekvieną dieną nukeliauja truputį toliau į šiaurę, kol pačiame vidurvasaryje, kai dienos ilgiausios, kelioms dienoms sustoja vietoje. Tada būna vasaros ilgadienis. Paskui saulė pakeičia kryptį, kiekvieną dieną leidžiasi vis piečiau. Dienos trumpėja, praeina laikas, kai diena ir naktis būna vienodo ilgio ir saulė leidžiasi kone tiesiai vakaruose, kol vidury žiemos vėl kelioms dienoms sustoja vietoje. Tai žiemos trumpadienio laikas.

Pasikalbėjusi ir su Jacharalo motina, ir su Amelana, Aila geriau pažino jaunąją moterį. Bent jau viena jos turėjo bendra: abi buvo svetimšalės, susijungusios su zelandoniečiais. Aila suprato, kad moteris dar visai jauna, truputį nenuspėjama ir kaprizinga. Be to, ji laukėsi ir vis dar kentėjo nuo

rytinio pykinimo. Aila nuoširdžiai troško padėti Jacharalui ir dėl Amelanos, ir dėl jo paties.

Aila su Zelandone atidžiai stebėjo ligonį. Jos norėjo pamatyti, kaip jis sveiks, kad kuo daugiau sužinotų apie tokią kaip jo būklę. Iki šiol joms pasisekė sugirdyti vyrui šlakelį vandens, bet tik dėl refleksų jam pavyko jį nuryti. Sužeistasis springo, kai jos pylė vandenį jam į burną. Kad ir kaip gydytojos stengėsi, Jacharalas nepabudo. Zelandonė taip pat mokė Ailą to, ką privalo mokėti zelandoniai: jos kalbėjo apie vaistus ir gydymo būdus, atliko apeigas kviesdamos į pagalbą Didžiąją Motiną Žemę. Aila žinojo tik kai kurias iš tų apeigų. Moterys dar neįtraukė visos bendruomenės į gydymo apeigas, kurios būna kur kas įspūdingesnės ir oficialesnės.

Taip pat jos aptarė būsimą kelionę, kurią vyresnioji norėjo atlikti su savo mokine, ilgą kelionę, kuri užtruktų visą vasarą. Zelandonė norėjo greitai į ją leistis. Pietuose ir rytuose buvo keletas šventų vietų, kurias, Pirmosios manymu, derėjo aplankyti. Jos keliautų ne vienos. Kartu eitų ne tik Jondalaras, bet ir mainų meistras Vilomaras bei du jauni jo padėjėjai. Svarstant, kas dar galėtų keliauti kartu, buvo ištartas Jonokolo vardas. Aila su jauduliu galvojo apie tolimą kelionę ir galimybę pamatyti naujas vietas, bet suprato, kad bus sunku. Ji jautėsi dėkinga už arklius, palengvinsiančius ir jos pačios, ir Pirmosios kelionę. Be to, Zelandonei patikdavo pasirodyti Yhaha traukiamuose valkčiuose. Tai sukeldavo šurmulį, o Zelandonė mėgo visokiais būdais atkreipti dėmesį į zelandonius ir pabrėžti savo kaip Pirmosios padėties svarbą.

Grįžusi į savo namelį Aila norėjo užplikyti rytinės arbatos Jondalarui, bet buvo labai pavargusi. Miegojo nedaug, būdravo, kad Zelandonė galėtų pailsėti. Ryte donija išsiuntė ją namo kiek numigti. Buvo labai anksti, visi dar miegojo, išskyrus Vilką, kuris išėjo į lauką jos pasveikinti. Moteris nusišypsojo savo keturkojui. Ją stulbino, kad jis visada, regis, žino, kada ji ateis ar kur eina.

Įėjusi vidun Aila pamatė, kad Jonaila miega greta Jondalaro. Nedidelis mergaitės miegmaišis buvo patiestas greta jų patalo, tačiau ji mėgdavo įropoti prie suaugusiųjų. Kai Ailos nebūdavo, o tai nutikdavo vis dažniau, mažoji miegodavo su Jondalaru. Aila jau ketino paimti Jonailą ir perkelti ją į jos miegmaišį, paskui persigalvojo ir nusprendė leisti jiems

išsimiegoti netrikdomiems. Gana greitai jie kelsis. Ji nusprendė atsigulti Jonailos pataluose: jei bus maži, atsineš papildomų paklotų, tik to neprireikė. Jondalaras nusišypsojo, kai pabudęs pamatė Ailą miegančią Jonailos vietoje. Paskui jo kaktoje susimetė rūpesčio raukšlės – jis suprato, kad jo pora labai pavargusi, bet jis ilgėjosi jos buvimo greta.

Jacharalas mirė po kelių dienų taip ir neprabudęs. Aila valkčiais pargabeno jį į septintąjį urvą. Jo motina norėjo, kad laidotuvių apeigos būtų surengtos namuose, o mirusysis palaidotas netoliese, kad jo elanas neklaidžiotų svetimoje vietoje ieškodamas kelio į kitą pasaulį. Laidotuvių apeigose dalyvavo Aila, Jondalaras, Zelandonė, dar keletas žmonių iš devintojo bei kaimyninių urvų ir visi Meškos kalvos žmonės. Apeigoms pasibaigus Amelana priėjo prie Zelandonės su Aila ir paprašė pasikalbėti.

– Kažkas man sakė, kad jūs ketinate keliauti į pietus. Ar tai tiesa? – paklausė ji.

– Taip, – patvirtino Zelandonė spėliodama, ko jaunoji moteris prašys. Dingojosi, kad jau žino, ir svarstė, kaip elgtis.

– Ar paimsit mane kartu? Noriu grįžti namo, – ašarų kupinomis akimis pasakė jaunoji moteris.

– Bet tavo namai čia, argi ne? – paklausė Pirmoji.

– Nenoriu čia pasilikti, – pravirko Amelana. – Nežinojau, kad Jacharalas norėjo keltis į Naujuosius namus ir gyventi Meškos kalvoje. Man čia nepatinka, čia nieko nėra. Viską reikia pasidaryti arba pastatyti. Net mūsų namelis vis dar nebaigtas. Jie net neturi zelandonio. Aš laukiuosi, negi turėsiu eiti į kitą urvą gimdyti? Dabar nebeliko ir Jacharalo. Sakiau jam, kad nesiropštų į Aukštąją uolą.

– Ar kalbėjaisi su Jacharalo motina? Esu tikra, kad galėtum apsigyventi septintajame urve.

– Nenoriu likti septintajame urve. Nepažįstu tenykščių žmonių, kai kurie iš jų nemaloniai elgėsi su manimi, nes aš iš pietų. Vis dėlto aš zelandonietė.

– Gali persikraustyti į antrąjį urvą. Beladora yra iš pietų, – patarė Pirmoji.

– Iš pietų, bet gyveno labiau į rytus, be to, ji vado pora. Iš tikrųjų jos nepažįstu. Tiesiog noriu grįžti namo ir ten pagimdyti vaikelį. Pasiilgau savo motinos, – išbėrė Amelana ir prapliupo raudoti.

– Kiek laiko jau laukiesi? – paklausė Zelandonė.

– Kraujuoti lioviausi daugiau nei prieš tris mėnesius, – šniurkščiodama atsiliepė jaunoji moteris.

– Ką gi, jei esi tikra, kad nori iškeliauti, pasiimsime tave kartu, – nusprendė Zelandonė.

Jaunoji moteris pro ašaras nusišypsojo.

– Ačiū! O, ačiū!

– Ar žinai, kur tavo urvas?

– Centrinėje aukštumoje, truputį į rytus, netoli Pietų jūros.

– Tikriausiai tiesiai ten neisim. Yra keletas vietų, į kurias reikės užsukti pakeliui.

– Nesvarbu, kad užsuksit, – tarė Amelana, paskui nedrąsiai pridūrė: – Tik norėčiau parsirasti prieš gimstant vaikeliui.

– Manau, šitai sutvarkysim, – pažadėjo ta, kuri buvo pirmoji.

Amelanai išėjus, Zelandonė ėmė murmėti panosėje:

– Dailus svetimšalis užsuka į tavo urvą. Atrodo, taip puiku su juo pabėgti, sukurti namus naujoje vietoje. Neabejoju, kad ji taip pat stipriai meldė motinos leisti jai susijungti ir išeiti gyventi su atvykėliu. Bet, kai nuvyksti kitur, viskas nedaug tesiskiria nuo senosios vietos, tiktai ničnieko nepažįsti. Tada tavo naujasis mylimasis nusprendžia dėtis prie grupės, kuri nori įkurti naują urvą. Jie tikisi, kad tu taip pat džiūgausi naujoje vietoje, tačiau jie persikrausto tik į kitą kalvos pusę nuo senojo urvo, ir visi vieni kitus pažįsta, tik tu nepažįsti nieko.

– Amelana visiškai svetima, kalba truputį kitokia tarme, pripratusi būti lepinama. Ji jau atėjo į naują vietą, kur papročiai ir lūkesčiai truputį kitokie. Jai nereikia naujų namų kūrimo jaudulio – ji ką tik atsikraustė į naujus namus. Jai reikia galimybės įsikurti ir šį tą sužinoti apie naujuosius žmones. Tačiau jos pora, kuris parodė, kad mėgsta rizikuoti vien leisdamasis į kelionę, buvo pasiruošęs naujo urvo kūrimo nuotykiui su savo – ne jos – draugais ir giminaičiais.

– Tikriausiai jie abu pradėjo gailėtis skubotai susijungę, ėmė ginčytis dėl skirtumų, išsigalvotų ir tikrų, o galiausiai ji pasijuto nėščia, ir niekas dėl to nesuko galvos. Jos motina ir tetos, visos jos seserys, pusseserės ir draugės liko senuosiuose namuose. Galiausiai pamiltasis pavojų mėgėjas

pernelyg rizikuoja ir gauna galą. Tikriausiai visiems bus geriau, jei ji grįš namo, po savo nuotykio truputį išmintingesnė. Čia ji tikrai neturi nieko, su kuo būtų užmezgusi glaudų ryšį.

– Ir aš nieko neturėjau, kai atkeliavau, – pastebėjo Aila.

– Turėjai. Tu turėjai Jondalarą, – atsakė Zelandonė.

– Sakei, jos pora jau parodė mėgstąs rizikuoti, nes leidosi į kelionę. Su Jondalaru susipažinau jo kelionėje. Argi dėl to jis netampa mėgstančiu rizikuoti žmogumi?

– Ne Jondalaras mėgo rizikuoti. Jo brolis. Jis ėjo kartu su Tonolanu, kad jį saugotų žinodamas jo polinkį veltis į pavojingas situacijas. O čia nebuvo nieko, kas Jondalarą sulaikytų. Marona iš tikrųjų neturėjo ką jam pasiūlyti, išskyrus, kartkartėmis, malonumus. Brolį jis mylėjo labiau nei tą moterį, o gal norėjo pabėgti nuo numanomo pažado, kurį ji įsivaizdavo gavusi, kitaip nei jis, tačiau Jondalaras nesugebėjo paprasčiausiai imti ir jai tai pasakyti. Jis visada ieškojo kažko ypatingo. Trumpai jis galvojo, kad tai būsiu aš, ir, turiu pripažinti, vos nesusigundžiau, tačiau supratau, jog iš to nebus nieko gero. Džiaugiuosi, kad su tavimi Jondalaras rado tai, ko visada troško, Aila, – pasakė storulė. – Tavo ir Amelanos padėtis, nors, paviršutiniškai žvelgiant, atrodo panaši, iš tikrųjų skiriasi.

Aila svarstė apie tai, kokia išmintinga Zelandonė; tada staiga pradėjo skaičiuoti, kiek žmonių leisis į pietus, į kelionę, kurią pasiūlė Pirmoji. „Donija, Jondalaras, aš ir, žinoma, Jonaila, – po nosimi Aila tarė skaičiavimo žodžius ir lietė pirštais koją tardama žmonių vardus. – Tai yra keturi. Eina Vilomaras ir du jo padėjėjai. Septyni. Mainų meistras sakė norįs perduoti jiems visą savo patirtį. Dar jis sakė, jog tikėtina, jog tai paskutinė jo tolima mainų kelionė, kad jis pavargo keliauti. Be abejonės, pavargo, – galvojo Aila, – tik įdomu, ar iš dalies jis taip sako ne dėl to, kad žino, jog Martona serga, ir nori kuo daugiau laiko praleisti su ja?“

Dabar dar eis ir Amelana; tai yra aštuoni. Jei eis ir Jonokolas, devyni: aštuoni suaugę ir vienas vaikas. Aila nujautė, jog atsiras ir daugiau norinčiųjų pakeliauti. Tarsi kas būtų žinojęs, ką ji galvoja, Zelandonę susirado Kimeranas ir Beladora su savo penkiamečiais dvyniais. Jie taip pat norėjo eiti į pietus, nusivesti vaikus aplankyti jos žmonių. Beladora buvo kone tikra, kad Zelandonė norės aplankyti jos urvą. Jis buvo netoli vienos gra-

žiausių ir vienos seniausių krašto šventųjų vietų. Tačiau jie nenorėjo keliauti viso donijos numatyto kelio, teplanavo nueiti dalį jo.

– Kur jūs norite susitikti? – pasiteiravo Zelandonė.

– Gal Jondekamo sesers urve? – pasiūlė Beladora. – Kamora nėra tikra jo sesuo, bet jis ją laiko seserimi.

Aila nusišypsojo apvalainai gražuolei tamsiais banguotais plaukais, kuri taip pat kalbėjo su akcentu, nors ne tokiu neįprastu kaip Ailos. Ji juto ypatingą ryšį su Beladora; tai dar viena svetimšalė, kuri susijungė su zelandoniečiu ir su juo grįžo į jo urvą. Aila žinojo apie ypatingą ryšį tarp Kimerano ir jo vyresniosios sesers, kuri po motinos mirties rūpinosi juo kartu su savo vaikais. Jos pora taip pat mirė jaunas. Užaugus vaikams ir broliui, moteris tapo Zelandone.

– Jei eitum tiesiai, suprastum, kad Beladoros žmones nuo čia skiria aukštuma, – tarė Kimeranas. – Vieta tinkama medžioti kalnų ožkas ir gemzes, tačiau vietomis kopti sunku, net jei eini palei upes. Pagalvojau, mes keliausim į pietus, paskui į rytus ir ją apeisim. Manau, taip bus lengviau ir Gijoneranui su Ginedela, ir mums, jei reikės juos nešti. Jų kojytės dar trumpos, – nusišypsojo Kimeranas, – ne tokios kaip mano ar tavo, Jondalarai.

Jondalarą ir kitą aukštą šviesiaplaukį siejo šilti jausmai.

– Ketinat keliauti vieni? – paklausė Zelandonė. – Gal nelabai išmintinga, jei ruošiatės imti vaikus.

– Ketinome kviesti kartu keliauti Jondekamą ir Levelą su sūnumi, bet pirmiausia norėjom atsiklausti tavęs, Zelandone, – paaiškino Beladora.

– Manau, jie būtų puikūs kelionės bendrai, – pasakė Pirmoji. – Taip, pakeliui galėtume susitikti.

Aila vėl pradėjo spausti pirštus sau prie kojos šono. „Iš viso šešiolika, jei eis Jonokolas, – galvojo ji. – Tačiau Amelana eis su mumis tik į vieną pusę, negrįš, o su Kimeranu ir kitais susitiksime vėliau."

– Ar eisime į vasaros susirinkimą? – pasiteiravo Jondalaras.

– Manau, tik kelioms dienoms, – atsakė Zelandonė. – Paprašysiu Keturioliktosios ir Penktojo perimti mano pareigas. Esu tikra, jiedu be vargo susitvarkys, be to, noriu išsiaiškinti, kaip jiems seksis dirbti kartu. Prieš išeidama į vasaros susirinkimą, nusiųsiu bėgūną pas Jonokolą, kad

sužinočiau, ar jis norės eiti su mumis ir ar galės. Gal jis turi kitų ketinimų – šiaip ar taip, dabar jis urvo zelandonis. Jau negaliu paprasčiausiai liepti jam ką daryti. Negalėjau net ir tada, kai jis buvo mano mokinys.

Dienos, kai devintasis urvas išėjo į vasaros susirinkimą, rytas išaušo saulėtas ir giedras. Kelias dienas prieš tai su pertraukomis vis lijo, tačiau tą rytą debesys nuslinko, žaižaravo krištolo skaidrumo dangus, ryškiai nušvietęs tolimas kalvas. Šiais metais devintasis urvas keliavo į pietvakarius. Vasaros susirinkimo vieta buvo toliau nei įprastai, todėl reikėjo daugiau laiko iki jos nusigauti.

Atvykusi į susirinkimo vietą Aila pastebėjo, kad dalies žmonių iš labiau į vakarus nutolusių urvų ji nepažįsta. Tai buvo tie, kurie šiek tiek ilgiau vėpsojo į ją su trimis arkliais ir vilku, ką ir kalbėti apie arklių traukiamus valkčius, vienuose kurių keliavo Pirmoji. Daugelį apėmė nusivylimas sužinojus, kad Pirmoji ir jos mokinė su neįprastais gyvūnais ilgai neužsibus. Aila pagalvojo, kad norėtų likti ir susipažinti su zelandoniečiais, kurių dar nebuvo sutikusi, tačiau ne mažiau laukė vasaros kelionės, kurią suplanavo Pirmoji.

Jonokolas vis dėlto nusprendė dėtis prie jų. Jis taip ir nebuvo ilgesnėje Pašauktojo kelionėje, iš dalies dėl to, kad iš pradžių nė neketino tapti tikru zelandoniu; jis tenorėjo piešti atvaizdus, o Pirmoji jo nemygo. Pamatęs dailias baltas naujo švento urvo sienas ir rimčiau apsisprendęs dėl zelandonio pareigų, Jonokolas persikraustė į devynioliktąjį urvą, kuris buvo arčiausiai gražiosios šventos vietos. Devynioliktojo zelandonė buvo per sena ir per silpna, kad leistųsi į ilgas keliones, nors jos protas liko aštrus iki mirties. Nuo tada jis girdėjo stulbinamų dalykų apie tapytus pietinių kraštų urvus ir nenorėjo praleisti progos savo akimis juos pamatyti; kitos galimybės gali ir nebepasitaikyti.

Aila buvo patenkinta – Jonokolas buvo jai draugiškas nuo pat pradžių, jis bus puiki draugija. Susirinkime jie pasiliko tik keturias dienas, bet kone visi jo dalyviai susirinko išlydėti išvykstančiųjų. Išaugusi iki

nedidelio urvo keliautojų grupė atrodė gana vaizdingai, pirmiausia dėl gyvūnų ir valkčių. Prie grupės prisijungė ne tik tie, kurie ketino kartu leistis į ilgą kelionę: kartu ėjo keletas Ailai nepažįstamų žmonių iš urvų vakaruose. Taip pat buvo grupelė kaimyninių urvų, ypač vienuoliktojo, žmonių, įskaitant jų vadę Karėją.

Pirmoji norėjo keliauti į pietus palei Upę, kol pasieks jos žiotis – santaką su Didžiąja upe. Ten atsidūrus, jiems teks kirsti didelę upę, kuri, sprendžiant iš pavadinimo, buvo gilesnė, platesnė ir sraunesnė nei Upė. Savo įprastą Upę jie galėjo kirsti Perkėloje – platesnėje, seklesnėje vietoje – eidami brastos akmenimis arba brisdami, kartais ir iki juosmens, priklausomai nuo metų laiko, tačiau norint kirsti Didžiąją upę reikia labiau pasistengti. Kad išspręstų šitą problemą, Pirmoji su Vilomaru kreipėsi į Karėją ir kelis vienuoliktojo urvo, garsėjusio savo rišamais plaustais, narius, kad nugabentų keliautojus ir jų mantą žemyn Upe iki žiočių ir perkeltų per Didžiąją upę.

Pirmiausia jie turėjo sugrįžti į devintąjį urvą. Vien suaugusieji – išskyrus Jonailą – su arkliais žingsniavo kur kas sparčiau nei visas urvas. Dauguma keliautojų buvo jauni ir sveiki. Nors Pirmoji tikrai stambi moteris – stotas teikė jai valdingumo, – ji buvo fiziškai stipri ir didumą kelio žingsniavo. Kai pavargdavo ir jausdavo, kad nebesuspės su visais, galėdavo sėstis į valkčius, kurie jokiu būdu nesumenkindavo jos autoriteto ar orumo, ypač todėl, kad ji vienintelė keliavo valkčiuose, traukiamuose Ailos arklio.

Vieną vakarą, apsistojus nakčiai, Pirmoji ir mainų meistras pradėjo tartis su vienuoliktojo urvo vade Karėja ir kitais jo nariais, išmanančiais plaustų naudojimą ir galinčiais paskaičiuoti, kiek plaustų ir žmonių reikės keliautojams likusį kelią nugabenti. Paskui reikėjo smulkiai aptarti atlyginimą daiktais ir paslaugomis už plaustų naudojimą. Derybos nebuvo slaptos. Jomis labai susidomėjo net devintajam bei vienuoliktajam urvui nepriklausantys zelandoniečiai. Keletas jų pradėjo svarstyti, ar plaustais galima nukeliauti į vakarus Didžiąja upe iki Didžiųjų Vandenų. Žinoma, tai buvo įmanoma, bent jau tinkamu metų laiku, bet sugrįžti būtų sudėtinga.

Derybose vienuoliktojo urvo vadė Karėja Jondalaro paprašė devintojo urvo paslaugų ateityje mainais už naudojimąsi plaustais. Pokalbyje

dalyvavo Pirmoji, tačiau Jondalaras būtų norėjęs, kad dalyvautų ir Johanas. Pažadėti aiškiai neįvardytas paslaugas ateityje keblu, nes gali būti pareikalauta daugiau, nei norėtum duoti.

– Nemanau, kad turiu teisę šitaip įsipareigoti už visą devintąjį urvą, – pasakė Jondalaras. – Aš nesu vadas. Gal Vilomaras arba Zelandonė gali nuspręsti?

Tačiau Karėja laukė tinkamo laiko paprašyti būtent Jondalaro paslaugų vienam savo urvo žmogui.

– Bet tu gali pasižadėti už save, Jondalarai, – pasakė vienuoliktojo urvo vadė. – Žinau vieną jauną moterį, kuri, regis, yra daug žadanti titnago apdirbėja. Jei priimtum ją mokine, laikyčiau derybas baigtomis.

Zelandonė stebėjo ilgšį svarstydama, kaip jis reaguos. Ji žinojo, kad daug kas jį prašo priimti mokinius, tačiau Jondalaras labai išrankus. Jis jau turi tris mokinius ir tikriausiai negali priimti visų prašančiųjų. Tačiau dabar reikalas buvo susijęs su jo moters Pašauktosios kelione ir būtų tinkama, jei jis įneštų savo dalį, kad kelionę palengvintų.

– Mergina? Abejoju, ar moteris galėtų išmokti tinkamai apdirbti titnagą, – pastebėjo vienas vyras iš vakarinių urvų. – Truputį mokiausi dirbti su titnagu. Reikia jėgos ir tikslumo, kad pagamintum gerus įrankius. Visi žinome, kad Jondalaras yra puikus titnago apdirbėjas. Kodėl jis turėtų švaistyti laiką mokydamas merginą?

Aila susidomėjo pokalbiu. Ji visiškai nepritarė kalbančiajam. Iš patirties žinojo, kad moteris gali apdirbti titnagą ne blogiau nei vyrai, tačiau, jei Jondalaras priimtų mokine merginą, kur ji apsistotų? Ji negalėtų gyventi su jaunuoliais, ypač prasidėjus mėnulio laikui. Nors zelandoniečių požiūris į mėnulio laiką buvo švelnesnis nei genties, kur moteris tuo metu nė pažvelgti į vyro pusę negalėdavo, moteriai reikia privatumo. Vadinasi, ji turėtų kartu gyventi jų namelyje arba reikėtų ręsti dar vieną statinį.

Jondalaras akivaizdžiai mintijo tą patį.

– Nesu tikras, ar galime priimti jauną moterį, Karėja, – atsiliepė jis.

– Nori pasakyti, kad moteris negali išmokti apdirbti titnago? – pasitikslino Karėja. – Moterys visais laikais gamino įrankius. Juk ji nebėgs pas titnago apdirbėją kaskart, kai mėsinėjant grobį ar grandant odą sulūžta įrankis. Ji pati pasitaiso, pagalanda arba pasidaro naują.

Karėja atrodė rami, tačiau Pirmoji suprato, kad ji stengiasi valdytis. Vienuoliktojo urvo vadė norėjo vyrui iš vakarų tiesiai išrėžti, kaip jis klysta, tačiau atrodė, kad Jondalaras tam vyrui pritaria. Zelandonė susidomėjusi ėmė sekti pokalbį.

– Gerai, aš žinau, kad moterys gali pasigaminti įrankių sau naudoti, grandyklę ar peilį, tačiau kokia moteris gali padaryti medžioklės ginklą? Iečių antgaliai ir strėlės turi skrieti tiesiai ir tiksliai, kitaip nepataikysi, – atkirto vyras. – Nekaltinu titnago apdirbėjo, kad jis nenori mokine priimti moters.

Karėja įsiplieskė.

– Jondalarai! Ką jis kalba? Ar tu tikrai manai, kad moteris negali išmokti apdirbti titnago kaip vyras?

– Tai visai nesusiję, – atsiliepė Jondalaras. – Žinoma, moteris gali apdirbti titnagą. Kai gyvenau pas Dalanarą, jis mane mokė kartu su mano artima pussesere Joplaja. Ji dirbdavo visai šalia manęs. Mes net varžėmės. Kai buvau jaunesnis, šito jai nesakiau, tačiau dabar nedvejodamas pasakyčiau: kai kuriais atžvilgiais ji mane pranoko. Aš tik nežinau, kur reikėtų apgyvendinti jauną moterį. Negaliu jos apgyvendinti su trimis savo mokiniais. Jie vyrai, o moteriai reikia šiek tiek nuošalumo. Galėtume priimti ją pas save, tačiau mokiniui reikia vietos įrankiams ir kitiems daiktams susidėti, o titnago skeveldros aštrios. Aila pyksta, jei kokia būna įstrigusi mano drabužiuose, kai grįžtu iš darbo ploto. Ji nenorėtų, kad jos mėtytųsi ten, kur bėgioja Jonaila, ir aš jos nekaltinu. Jei priimsiu jauną moterį, teks statyti priestatą prie mokinių namelio arba atskirą pastogę.

Karėja akimirksniu nurimo. Kad jaunai moteriai iš vienuoliktojo urvo reikia privatumo – pagrįstas tvirtinimas. Derėjo suprasti, kad Jondalaras, susijungęs su tokia moterimi kaip Aila, kuri yra patikima medžiotoja ir dar Zelandonės mokinė, nepritars absurdiškam to vyro iš vakarų urvo požiūriui. Maža to, Jondalaro motina buvo vadė. „Tačiau jis tikrai iškėlė gerą klausimą“, – galvojo Karėja.

– Manau, atskira pastogė būtų geriau, – tarė Karėja. – Vienuoliktasis urvas padėtų ją pastatyti, jei tik parodytumėte tinkamą vietą. Kol keliausite, mes ją pastatysime.

– Palauk truputį! – sustabdė ją Jondalaras išplėtęs akis iš nuostabos, su kokiu greičiu Karėja ėmėsi iniciatyvos. Zelandonė, slėpdama šypseną, dirstelėjo į Ailą, kuri irgi iš paskutiniųjų stengėsi nenusišypsoti. – Dar nesakiau, kad ją priimsiu. Visada išbandau būsimus mokinius, o net nežinau, kas ji tokia.

– Žinai. Tai Norava. Mačiau, kaip praėjusią vasarą su ja dirbai, – atsakė Karėja.

Jondalaras nurimo ir nusišypsojo.

– Taip, tikrai ją pažįstu. Manau, ji bus puiki titnago apdirbėja. Kai praėjusią vasarą medžiojome taurus, ta mergina sulaužė porą antgalių. Kai ėjau pro šalį, ji kaip tik juos taisė. Stabtelėjau akimirkai pažiūrėti, ir ji paprašė mano pagalbos. Parodžiau Noravai kelis būdus, ir ji iš karto viską perprato. Mergina imli ir turi geras rankas. Taip, jei pasirūpinsi, kad Norava turėtų kur apsistoti, aš priimsiu ją mokine.

19

Dauguma kaimyninių urvų žmonių, neišėjusių į vasaros susirinkimą, buvo devintajame urve, kai atvyko keliautojai. Pirma jų buvo pasiųstas bėgūnas su žinia, tad visi jau laukė. Laukė ir paruoštas maistas. Medžiotojai nudobė didįjį elnią, kurio didžiuliai plaštakos formos ragai vis dar buvo padengti plaukuota odele. Per tą odelę į ragus tiekiamas kraujas, todėl jie kasmet išauga tokie įspūdingi ir vis didesni.

Subrendusio patino ragų ilgis siekia kone keturis metrus, jie yra beveik metro pločio. Išsikišusias elnio ragų atšakas žmonės paprastai nupjaudavo kitais tikslais, likdavo didelė kiek įgaubta „plaštakos" dalis iš stiprios kaulą primenančios medžiagos keratino, kuri tiko daugeliui dalykų: ragas galėjo būti panaudotas kaip maisto padėklas, nugalandus galą – kaip semtuvas, ypač lengvoms medžiagoms, pavyzdžiui, pelenams iš ugniakuro, smėliui upės pakrantėje ar sniegui semti. Didžiulio elnio mėsos pakako išalkusiems keliauninkams bei devintojo urvo nariams ir jų kaimynams pamaitinti, nemažai jos liko ir kitam kartui.

Kitą rytą tie, kurie keliavo su Pirmąja, susirinko savo mantą, įsidėjo truputį elnienos kelionei ir paėjėjo neilgą kelią iki Perkėlos. Jie perbrido Upę iki medinės prieplaukos priešais pastogę, žinomą kaip Paupys, vienuoliktasis Zelandonijos urvas. Keletas plaustų, surištų iš sveikų jaunų medelių, nugenėtų iki lanksčių rąstų, paskui sutvirtintų tarpusavyje, buvo pririšti prie prieplaukos – paprasto medinio statinio, kuris kyšojo virš upės. Vieni plaustai buvo taisomi, kiti paruošti naudoti, matėsi ir vienas naujai rišamas. Iš ant kranto išdėstytų rąstų paaiškėjo visa jo statybos eiga. Rąstai buvo sulygiuoti drūtgaliais gale, o plonesnė viršutinė kamienų dalis surišta į savotiškus pirmagalius.

Iki vienuoliktojo urvo arkliai tempė valkčius su diduma keliautojų mantos, tačiau dabar viskas turėjo būti sukrauta ant plaustų ir pririšta. Laimei, zelandoniečiai žinojo, kaip keliauti neapsikrovus daiktais. Jie gabenosi tik tiek, kiek patys galėjo panešti. Vienintelis papildomas svoris buvo basliai ir jungiamosios valkčių dalys. Išskyrus Ailą ir Jondalarą, žmonės dar nebuvo pratę kliautis arkliais ir valkčiais daiktams gabenti. Krovimui vadovavo vienuoliktojo urvo žmonės, kurie kreips plaustus pasroviui, mat plaustai turėjo išlaikyti pusiausvirą, kitaip juos būtų sunku valdyti. Jondalaras su Aila padėjo sudėti ilgus valkčius ant plausto, kuris plauks pirmas, – juo keliaus Pirmoji, Vilomaras ir Jonokolas. Sunkesni valkčiai su sėdyne turėjo būti išardyti ir pakrauti į antrą plaustą. Jame plauks Amelana ir du jaunieji Vilomaro padėjėjai, mainytojai Tivonanas ir Palidaras.

Aila su Jondalaru bei Jonaila, žinoma, kur galima, jos raiti upės pakrante, bris arba plauks, o kartais pajojės tolėliau sausuma. Buvo viena ypač srauni vieta su aukštomis uolomis krante ir siautulingu vandeniu, kurią Karėja griežtai liepė apjoti sausuma. Ji taip pat pabrėžė, kad visi, kuriuos baugina sudėtinga atkarpa, gali eiti sausumos keliu. Prieš kelerius metus toje vietoje jie prarado vieną plaustą, buvo sužeista keletas žmonių, tačiau niekas nežuvo.

Iš akmenų pastogės aukštėliau ir tolėliau kranto pasikalbėti su Pirmąja nusileido moteris. Ji norėjo, kad gydytoja apžiūrėtų jos dukterį, kuriai labai skaudėjo dantis. Aila paprašė Jondalaro prižiūrėti Jonailą, paskui abi su Pirmąja nusekė paskui moterį į gyvenamąją pastogę. Ši, kaip ir dauguma, buvo mažesnė už devintojo urvo gyvenamąją erdvę, joje gyvenantys žmonės įsikūrę jaukiai. Moteris nusivedė juos į mažą namelį po iškyša. Viduje miegmaišyje net šlapia nuo prakaito blaškėsi jauna, gal šešiolika metų galinti suskaičiuoti moteris. Vienas jos skruostas buvo raudonas ir smarkiai ištinęs. Buvo akivaizdu, jog mergina kenčia nuo baisaus danties skausmo.

– Turiu patirties su skaudamais dantimis, – tarė Aila jaunai moteriai, prisiminusi tą kartą, kai padėjo Izai išrauti vieną Krebo dantų. – Ar leisi man pažiūrėti?

Jauna moteris atsisėdo ir papurtė galvą.

– Ne, – pasakė ji prislopintu balsu. Ji atsistojo, priėjo prie Pirmosios ir palietė skruostą, – tegu tik nuslopsta skausmas.

– Prieš išeidamas mūsų zelandonis davė jai kažko nuo skausmo, tačiau dabar atrodo kur kas blogiau; vaistai nelabai padėjo, – paaiškino motina.

Aila stebėjo Zelandonę. Storulė susiraukė ir papurtė galvą.

– Duosiu stiprių vaistų, kurie ją užmigdys, – tarė Pirmoji jaunosios moters motinai. – Ir dar paliksiu, kad duotumėte vėliau.

– Dėkoju. Labai jums dėkoju, – tarė moteris.

Aila su Zelandone leidosi žemyn prie vandens, ir Aila klausiamai atsisuko į savo mokytoją.

– Žinai, kas negerai jos dantims?

– Ji turi bėdų nuo tada, kai pradėjo dygti pirmieji dantys. Jų per daug – mergina turi dvigubą eilę dantų, – paaiškino Pirmoji. Tada, matydama klausiamą Ailos žvilgsnį, paaiškino: – Ji turi dvi eiles dantų, kurie mėgina išdygti tose pačiose vietose tuo pat metu, ir jie dygsta blogai, visi susigrūdę. Jai siaubingai skaudėjo dantis, kai buvo maža, o paskui vėl – kai pradėjo dygti nuolatiniai dantys. Paskui kurį laiką buvo ramu, dantų skausmas jos nekamavo kelerius metus, tačiau dabar pradėjo dygti patys galiniai, ir ji vėl kankinasi.

– Ar negalima dalies dantų pašalinti?

– Vienuoliktojo zelandonis mėgino, tačiau jie taip tvirtai susispaudę, kad jis nė vieno nepajėgė išlupti. Prieš kelis mėnesius jaunoji moteris pati tai bandė ir galiausiai kelis nusilaužė. Nuo tada dantų skausmas tik pasunkėjo. Manau, dabar jau prasidėjo uždegimas ir dantys ėmė pūliuoti, tačiau ji nesileidžia apžiūrima. Nesu tikra, ar jos burna kada išgis. Ji tikriausiai mirs nuo tų dantų. Gal geriau duoti jai kiek per daug skausmą malšinamųjų vaistų ir leisti tyliai iškeliauti į kitą pasaulį, – kalbėjo Pirmoji. – Tačiau tai gali nuspręsti tik ji ir jos motina.

– Ji tokia jauna ir, regis, sveika, stipri moteris, – nustebo Aila.

– Taip, ir labai apmaudu, kad turi taip kentėti, bet bijau, kad skausmas dabar nesiliaus, kol Motina ją pasiims, – pasakė donija. – Ypač jei ji niekam neleis padėti.

Kol jos grįžo prie upės, plaustai jau buvo beveik pakrauti. Du plaustai buvo skirti šešiems keliautojams, kurie plauks žemyn upe, ir daliai man-

tos nuo valkčių. Aila su Jondalaru jos arkliais, užsidės kuprines ir savo mantą gabensis patys. Žinoma, vilkas gali apsieiti pats vienas. Karėja pasakė, kad iš pradžių svarstė imti tris plaustus, tačiau urve tuo metu buvo pakankamai žmonių valdyti tik dviem. Būtų tekę siųsti bėgūną kviesti daugiau žmonių ir laukti, kol jie atvyks, todėl nuspręsta apsiriboti dviem. Vienuoliktasis urvas niekada nesileisdavo į tokią ilgą ir galimai pavojingą kelionę mažiau nei dviem plaustais.

Plūdrus įrenginys prieš srovę buvo stumiamas vienu ar daugiau ilgų baslių atsispiriant į upės dugną, o žemyn upe jį nešė srovė. Kadangi plaukti reikėjo pasroviui, vos atlaisvinus virvę, kuria plaustai buvo pririšti prie prieplaukos, Upė lengvai atliko savo darbą. Basliais daugiausia naudotasi plaustui vairuoti ir išvengti išsikišusių akmenų. Taip pat naudotas kitas vairo mechanizmas – didžiojo elnio ragas su nupjautomis atšakomis. Iš centrinės rago dalies suformuotas vairas buvo pritvirtintas prie rankenos ir pritaisytas laivagalyje taip, kad būtų galima kreipti į kairę ar dešinę ir pakeisti plausto kryptį. Taip pat iš plaštakos formos briedžio ar didžiojo elnio ragų buvo išskaptuoti ilgi irklai, naudoti stumtis į priekį ir valdyti plūduriuojančią medinę platformą. Vis dėlto reikėjo įgūdžių ir patirties, kad išlaikytum gremėzdišką plaustą nenukrypusį nuo kurso, ir paprastai sutartinai dirbdavo trys žmonės.

Aila ant Yhaha, Lenktynininko ir Širmės nugarų uždėjo jojimo paklotus, tada prie jaunosios kumelaitės pririšo pavadį, bet Jonailą kol kas pasisodino ant Yhaha priešais save. Mergaitei pakaks laiko pajojėti, kai arkliai išbris iš upės. Vos pirmasis plaustas atsistūmė nuo prieplaukos, Aila pasidairė vilko ir sušvilpė. Jis atlėkė šuoliais, drebėdamas iš jaudulio. Žvėris suprato, kad kažkas vyksta. Aila su Jondalaru nukreipė arklius į upę. Pasiekę giliausią vietą maždaug upės viduryje, gyvuliai kurį laiką plaukė palei plaustus, paskui pasuko į priešingą krantą.

Plaustai gana greitai sliuogė į pietus. Arkliai pernelyg neatsiliko. Jie plaukė iš paskos arba jojo sausuma palei Upę. Tėkmę vėl užtvėrus uolų sienoms, raiteliai suko į upę ir leido arkliams plaukti giliame, srauniame vandenyje. Antrasis plaustas truputį sulėtino, kad arkliai jį pasivytų. Jiems susilyginus moteris, vardu Šenora, vairavusi pirmąjį plaustą, šūktelėjo:

– Iš karto už kito posūkio yra žemas krantas, turėtumėte ten išlipti ir kitą uolų eilę apjoti. Už to posūkio įplauksime į sraunius vandenis. Ten labai pavojinga, todėl nemanau, kad arkliams saugu pasilikti vandenyje.

– O kaip žmonės plaustuose? Ar jūs būsite saugūs? – atsišaukė Jondalaras.

– Jau esame tai darę, – atsiliepė moteris. – Su stūmėju, irkluotoju ir vairininku, manimi, viskas bus gerai.

Jondalaras, už pavadžio laikydamas Širmę, virve, pririšta prie apynasrio, nukreipė Lenktynininką į kairę, kad pasiekus reikiamą kranto vietą būtų lengviau išlipti. Aila, rankomis apsivijusi Jonailą, plaukė iš paskos, Vilkas kapstėsi paskutinis.

Amelana ir du Vilomaro padėjėjai, Tivonanas bei Palidaras, buvo paskutiniame plauste, arčiausiai jų. Amelana buvo susirūpinusi, tačiau nerodė noro išlipti ir eiti sausuma. Abu jaunuoliai sukosi aplink ją; patraukli jauna moteris visada traukia jaunus vyrus, ypač jei laukiasi. Zelandonė, Jondalaras ir Vilomaras priekiniame plauste jau nebegalėjo girdėti Jondalaro, tačiau būtent jais jis rūpinosi labiausiai. Vis dėlto, jei Pirmoji nusprendė čia nelipti iš plausto, jis spėjo, kad, jos manymu, yra pakankamai saugu likti ant vandens.

Kai arkliai išlipo iš Upės, ir nuo gyvulių, ir nuo raitelių vanduo tekėjo upeliais. Žmonės ant plaustų akimis sekė nueinančiuosius. Zelandonė, matydama, kaip arkliai su raiteliais ant nugarų ropščiasi iš vandens ir kyla upės krantu, sekundei pasidavė abejonėms dėl sprendimo likti ant odiniais diržais, sausgyslėmis ir augalinio pluošto virvėmis surištų rąstų platformos. Saiga ji ėmė ilgėtis tvirtos žemės po kojomis. Nors ne pirmą kartą plaukė plaustais Upe, buvo plaukusi ir kitais ramesniais vandenimis, niekad anksčiau nesirinko sraunaus vandens maršruto iki Didžiosios upės, tačiau Jonokolas ir ypač Vilomaras atrodė tokie ramūs, kad ji negalėjo leisti sau prisipažinti bijanti.

Nespėjus nė susigaudyti, upės vingis ir uola palei krantą užstojo vaizdą paskutinės vietos, kur dar buvo galima išsigelbėti iš sūkuriuojančių vandenų. Zelandonė sukiojo galvą dairydamasi, kaip paklaikusi ieškojo virvinių rankenų, kurios buvo pritvirtintos prie plaustus laikančių raiščių, juos pamatė vos užlipusi ant plausto. Moteris sėdėjo ant sunkios odinės

pagalvės, įtrintos riebalais, kad būtų nelaidi vandeniui, – juk plaukiant plaustu normalu permirkti.

Priekyje keliautojų laukė putotų baltų vandenų masė. Purslai tryško tarp rąstų, taškėsi pro šonus ir priekį. Zelandonė pastebėjo, kad vandenys riaumoja vis garsiau, o galinga srovė nešė juos tarp uolų, styrančių abipus garmančių vandenų.

Staiga jie atsidūrė viduryje verpeto, vanduo taškėsi aplink akmenis ir riedulius, kurie buvo atitrūkę nuo uolų ir atodangų dėl stipraus šalčio, nuožmaus vėjo ir sraunaus vandens poveikio. Pirmoji nuslopino riksmą, kai pajuto pliūpsnį šalto vandens ant veido, o plausto priekis nėrė į sūkuriuojančius purslus.

Paprastai, jei nekildavo audrų ir daugiau vandens neprinešdavo intakai, vandens tūris Upėje būdavo maždaug vienodas, bet dėl vagos pokyčių kito srovės pobūdis. Perkėlose, kur Upė buvo platesnė ir seklesnė, vanduo aplink akmenis vos lengvai virpuliavo net pačiame viduryje, tačiau uolos sienoms susispaudus, vagos šlaitui tapus statesniam, tas pats vandens tūris būdavo įkalinamas siauresnėje erdvėje, todėl sruvo su didesne jėga. Ta jėga ir nešė plaustą.

Zelandonė buvo išsigandusi ir susijaudinusi. Ji pradėjo kur kas labiau vertinti vienuoliktojo urvo plaustininkų patirtį stebėdama, kaip jie valdo plaustą, kurį taip sparčiai į priekį nešė Upės žemupio vandenys. Vyras dabar baslį naudojo atsistumti nuo akmenų, stirksančių upės viduryje, ir apsisaugoti nuo uolų, kurios kilo krante. Irklininkas kartais darė tą patį arba stengėsi padėti vairuoti kanalais, kur nebuvo kliūčių, moteriai, kuri valdė vairą ir kreipė griozdišką plaustą. Jie turėjo dirbti kaip komanda, tačiau galvoti kiekvienas už save.

Apsukęs linkį, plaustas staiga sulėtėjo, nors Upė sruvo nė kiek ne lėčiau. Tiesiog plausto dugnas siekė dugną, nes upė toje vietoje sruvo žemyn vos panirusios kietos uolos lygiu akmeniniu šlaitu. Tai buvo sudėtingiausia upės dalis, nes reikėjo stumtis seklia, stačia vaga. Žmonės kartais tiesiog išlipdavo iš vandens ir toje vietoje nešdavo plaustą sausuma. Nučiuožę nuo uolos, jie nuslydo nedideliu kriokliu ir atsidūrė uolinių sienų tarpeklyje. Atgal srūvantis verpetas neleido judėti į priekį. Jie plūduriavo, bet buvo tarsi įkalinti, negalėjo plaukti toliau.

– Taip kartais nutinka, nors jau seniai to nebuvo, – nesutriko moteris, valdžiusi vairą. Dabar vairas buvo ant plausto. Šenora jį ištraukė iš vandens plaustui pradėjus sukti vingiu. – Turime atsistumti nuo sienos, bet tai gali būti sudėtinga. Iš čia ir išplaukti sunku, ir nulipti nuo plausto negalima, nes vanduo gali įtraukti į gelmę. Mums reikia ištrūkti iš šios aklavietės. Netrukus čia pasirodys antrasis plaustas. Jie galėtų mums padėti, tačiau gali į mus atsitrenkti ir taip pat įkliūti.

Vyras su basliu įkišo basas pėdas į plyšius tarp rąstų stengdamasis nenuslysti, tada basliu atsirėmė į akmens uolą, mėgindamas pajudinti plaustą. Irkluotojas taip pat bandė atsistumti nuo sienos, nors irklo rankenos buvo trumpesnės ir nestiprios. Jos galėjo sulinkti arba lūžti sujungimo vietoje tarp rago ir medienos.

– Manau, mums reikia vieno dviejų papildomų baslių, – pasiūlė Vilomaras, nešdamasis ilgą ploną rąstą nuo Ailos valkčių. Jonokolas stovėjo už jo su antruoju basliu rankose.

Netgi stumiant trims vyrams reikėjo pastangų išsilaisvinti iš atgalinio sūkurio spąstų, tačiau pamažu plaustas vėl atsidūrė srovėje. Kai jis jau laisvai plaukė, vyras su basliu nukreipė jį prie išsikišusios uolos. Naudodamiesi basliu, irklu ir vairu žmonės sugebėjo išlaikyti plaustą vietoje.

– Manau, turėtume palaukti ir pažiūrėti, kaip seksis antrajam plaustui, – tarė jis. – Čia pavojingiau nei paprastai.

– Gera mintis, – pritarė Vilomaras. – Turime porą jaunų mainų meistrų, kurių nenorėčiau prarasti.

Jiems tebekalbant, iš už linkio pasirodė antrasis plaustas, kurį, kaip ir pirmąjį, taip pat buvo sulėtinusi po vandeniu slypinti uola. Srovė nustūmė plaustą truputį toliau nuo sienos ir jis neįkliuvo į atgalinį sūkurį. Pamatęs, kad antrasis plaustas susidorojo su iššūkiu, pirmasis vėl pradėjo plaukti. Priekyje vis dar buvo atkarpėlė sūkuringo vandens, o vienoje vietoje iš paskos plaukęs plaustas bumbtelėjo į išsikišusį akmenį ir pradėjo suktis, tačiau žmonėms pavyko jį suvaldyti.

Zelandonė vėl įsikibo į virves pajutusi, kaip plaustą kelia atplūdusi banga, o pirmagalis neria į srūvančius vandenis. Taip nutiko dar kelis kartus, kol jie pasiekė sekantį upės vingį. Už jo upė staiga nurimo, ir kairiajame krante pasirodė gražus, smėlėtas, lygus paplūdimys ir nedidukė

savotiška prieplauka. Vyras basliu nukreipė plaustą link jos, o irklininkas užmetė virvės kilpą, kuri buvo pritvirtinta prie plausto, ant baslio, tvirtai įkalto į žemę Upės pakrantėje. Kitas plaustininkas metė kitą virvę ir abudu pritraukė plaustą prie nedidelės prieplaukos krante.

– Čia turėtume išlipti ir palaukti kitų. Be to, man reikia pailsėti, – pasakė plaustininkas.

– Taip, tau tikrai to reikia, ir mes visi pavargome, – pritarė Pirmoji.

Antrasis plaustas pasirodė tada, kai plaukusieji pirmuoju išlipo ant kranto. Žmonės iš pirmojo plausto padėjo pririšti antrąją rąstų platformą prie nedidelės prieplaukos, ir jos keleiviai džiugiai išlipo pailsėti. Kiek vėliau ir Aila su Jondalaru pasirodė iš už krašto uolos, kurią plaustai ką tik įveikė. Įkliuvę į atgalinį sūkurį, plaustai prarado nemažai laiko, tad arkliai juos pasivijo.

Visi linksmai vieni kitus pasveikino, džiaugėsi matydami, kad yra saugūs. Paskui vyras iš vienuoliktojo urvo laužo duobėje, kuri akivaizdžiai jau buvo naudota, užkūrė ugnį. Kiek anksčiau buvo pririnkta ir palei vandens kraštą sukrauta džiūti apvalių glotnių upės nugludintų akmenų. Sudėti į laužą sausi akmenys įkaista greičiau ir yra mažiau pavojingi: nuo viduje įkalintos drėgmės ugnyje kaitinami akmenys gali sprogti. Upės vandens buvo pripilta į du virimo krepšius ir medinę dėžę. Į vandenį sudėjus karštus riedulius, pakilo garų debesys, o įmetus jų dar keletą, vanduo užvirė.

Keliauti vandeniu buvo kur kas greičiau, tačiau neįmanoma prisirinkti maisto, todėl žmonės valgė tai, ką gabenosi su savimi. Į medinę dėžę buvo sumesta įvairių lapelių arbatai; iš džiovintos mėsos išėjo kvapus sultinys sriubai, kuri virė viename didelių dubenų kartu su džiovintomis daržovėmis ir trupučiu keptos elnienos, likusios nuo praėjusio vakaro vaišių. Kitame dubenyje į vandenį, kad suminkštėtų, buvo sumesti džiovinti vaisiai. Tokie buvo greiti pavakariai, kad keliautojai galėtų grįžti ant plaustų ir dar prieš sutemstant baigti savo kelionę.

Daugybės mažų intakų pripildyta, arčiau žiočių Upė tapo vandeningesnė ir sraunesnė, tačiau niekur nebebuvo tokia siautulinga kaip anks-

čiau. Jie plaukė palei kairįjį krantą į pietus, kol pasirodė Didžioji upė. Ties žiotimis Upės delta išplatėjo. Priešingos abiejų upių srovės sunešė seklumą – smėlio ir sąnašų juostelę, kurią kirsti irgi buvo sudėtinga.

Vienuoliktojo urvo upeiviai kreipė plaustą į vidurį vagos, kol jį nunešė į Didžiąją upę. Staiga plaustas atsidūrė kur kas didesniame vandens telkinyje, kurio stipri srovė nešė link Didžiųjų Vandenų. Iš baslių dabar nebuvo jokios naudos. Jais darbavęsis vyras stvėrė antrą irklą, kuris buvo pririštas prie plausto galo. Du vyrai su didžiųjų elnių ragų irklais ir Šenora, moteris, valdžiusi vairą, gerokai pasidarbavo keldami plaustų keleivius per sraunią upę.

Moteris traukė vairą kiek galėjo, kad jis suktų plaustą link priešingo kranto, o irkluotojai plušo kreipdami gremėzdišką platformą. Antrasis plaustas yrėsi iš paskos.

Arkliai ir vilkas sugebėjo skersai upės perplaukti kiek tiesiau. Aila su Jondalaru keliavo palei upę nenuleisdami akių nuo plaustų, kurie pamažu suko kranto link. Jodamas pasroviui, Jondalaras su meile prisiminė laivelius, kuriuos naudojo šaramudojai, gyvenantys prie Didžiosios Motinos Upės. Žemupyje, kur jie gyveno, ilga ir svarbi upė buvo plati bei srauni, tačiau šaramudojų laiveliai tiesiog skrodė vandenį. Juos galėjo valdyti vienas žmogus naudodamasis irklu dvigubu galu. Jondalaras išmoko tai daryti, nors besimokant būta vieno dviejų nelaimingų nutikimų. Didieji laivai naudoti žmonėms ir kroviniams gabenti. Nors tokiems laivams irkluoti ir stumti į priekį taip pat reikėjo daugiau nei vieno žmogaus, juos buvo kur kas lengviau valdyti.

Jondalaras mąstė apie tai, kaip tie laiveliai padaryti. Didelis rąstas išskobiamas per vidurį akmeniniais peiliais bei karštomis anglimis, abu jo galai nusmailinami. Rąstas tempiamas garais, kad per vidurį išplatėtų. Tada pritvirtinamos lentelės – taip laivas padidėja. Jos tvirtinamos mediniais kaiščiais ir rišamos odos raiščiais. Jondalaras su Tonolanu padėjo šaramudojams statyti tokius laivelius.

– Aila, pameni šaramudojų laivus? – paklausė Jondalaras. – Manau, turėtume padaryti vieną tokį, bent jau pamėginsiu, kad parodyčiau vienuoliktajam urvui. Mėginau jiems paaiškinti, kaip tie laivai atrodo, tačiau iš aiškinimo sunku suprasti. Jei nedidelį laivelį padirbinsiu, jie perpras sumanymą.

– Jei nori, kad padėčiau – su džiaugsmu tau pagelbėsiu, – atsiliepė Aila. – Taip pat galėtume padaryti vieną iš tų apskritų valčių, kurias gamindavo mamutojai, kokią pasidarėme keliaudami į Zelandoniją. Pritvirtinus prie Yhaha valkčių, joje telpa daug daiktų, ypač kai reikia kirsti upes, – staiga ji susiraukė. – Bet kartais Zelandonei gali manęs prireikti.

– Suprantu, – atsakė vyras. – Jei galėsi man padėti, vertinsiu tavo pagalbą, bet nereikia nerimauti. Gal man pagelbės mano mokiniai. Dubens formos valtys gali praversti, vis dėlto pirmiausia pamėginsiu padaryti vieną iš tų mažųjų šaramudojų laivelių. Užtruks ilgiau, bet jį lengviau valdyti. Be to, bus proga sugalvoti patogius peilius tokios rūšies laivams statyti. Jei vienuoliktajam urvui tie laiveliai patiks taip, kaip tikiuosi, esu tikras, galėsiu išmainyti laivelį į plausto panaudojimą ateityje. O jei jie nuspręs gaminti daugiau laivelių, gali užsimanyti peilių, specialiai sukurtų rąstų vidui išskobti, tad aš toliau galėsiu mainyti savo dirbinius į daugybę kelionių upe.

Aila galvojo apie tai, kaip veikia Jondalaro protas: jis, kaip visada, galvojo į priekį, ypač jei kalbama apie naudą ateityje. Aila žinojo, kad jis labai sąžiningai rūpinasi ja ir Jonaila, ir nujautė, kad kažkaip čia įtrauktas ir zelandoniečių statuso supratimas. Statusas Jondalarui buvo labai svarbus, ir jis visada labai rūpinosi tuo, ką galima padaryti, kad jo įgytum. Jo motina Martona irgi elgėsi panašiai, ir jis akivaizdžiai iš jos to išmoko. Aila suprato statuso sąvoką. Gentyje jis turėjo gal net didesnės svarbos, tačiau jai neatrodė toks reikšmingas. Nors ji įgijo statuso tarp įvairių žmonių, visada atrodė, jog tai kažkas, kas jai atitenka; jai niekada nereikėjo to siekti, kaip nors įgyti, ir ji nebuvo tikra, kad žinotų, kaip tai padaryti.

Kol pasiekė kitą upės pusę, srovė tolokai nunešė plaustus pasroviui. Saulė jau buvo žemai nusileidusi vakaruose, ir visiems gerokai palengvėjo plaustams pasiekus tolimąjį krantą. Kol buvo įrengta stovykla, jaunieji Vilomaro padėjėjai kartu su Jondalaru ir Vilku išėjo pamedžioti. Keliautojai tebeturėjo keptos elnienos, tačiau jos ilgam neužteks, norėjosi šviežio maisto.

Kone iš karto jie pastebėjo vienišą bizoną, tačiau žvėris pamatė juos pirmas ir pabėgo per greitai, kad žmonės pasivytų. Vilkas iš lizdo išvaikė porelę vasarinėmis plunksnomis žėrinčių žvyrių. Jondalaras savąja

iečių mėtykle vieną numušė, Tivonanas nepataikė, o Palidaras nespėjo taip greitai užsitaisyti mėtyklės. Viena žvyre daug žmonių nepamaitinsi, tačiau Jondalaras paukštį paėmė. Netrukus sutems, nedaug beliko laiko dairytis, tad vyrai patraukė atgal į stovyklą.

Tada Jondalaras išgirdo kažką amtelint ir greitai apsisukęs pamatė, kaip Vilkas link jų gena jauną bizoną. Šis buvo mažesnis už anksčiau matytąjį, tikėtina, dar visai neseniai palikęs bandą ir išėjęs klajoti su patinais, kurie šiuo metų laiku būrėsi laisvesnėmis, mažesnėmis bandomis. Jondalaro strėlė akimirksniu atsidūrė mėtyklėje, ir Palidaras šį kartą buvo labiau pasiruošęs. Vyrams besiartinant prie grobio, savo iečių mėtyklę spėjo užtaisyti ir Tivonanas.

Nepatyręs jaunas bizonas buvo susitelkęs į vilką, kurio instinktyviai bijojo, ir nedaug dėmesio kreipė į dvikojus plėšrūnus, kuriems nejautė baimės ir kurių nepažinojo, be to, nuo trijų vyrų jis mažai teturėjo galimybių pabėgti. Jondalaras, kuris buvo geriausias iečių svaidytojas, sviedė saviškę vos užtaisęs mėtyklę. Kitiems dviem vyrams reikėjo kiek daugiau laiko nusitaikyti. Palidaras mėtykle sviedė lengvą ietį, netrukus po jo – ir Tivonanas. Visos trys ietys įsmigo į taikinį, gyvulys pargriuvo. Vyrai džiaugsmingai sušuko ir stvėrę grobį už priekinių kanopų nuvilko į stovyklą. Iš jo bus pakankamai mėsos keliems valgymams visiems keturiolikai suaugusiųjų ir Vilkui, kuris tikrai nusipelnė savo dalies medžiojant šį žvėrį.

– Šitas vilkas kartais tikrai būna naudingas, – tarė Palidaras, šypsodamasis vilkui su keistai nulėpusia ausimi. Dėl jos žvėris tapo atpažįstamas, skyrėsi nuo laukinių savo gentainių, kurių pasitaikydavo jo teritorijoje, tačiau Palidaras žinojo, kodėl jis taip atrodo, ir suprato, jog nėra priežasties šypsotis. Tai jis surado vilkų kovos vietą, kurioje telkšojo daug kraujo, baisiausiai sudraskyta patelė ir kūnas varžovo, kurį Vilkui pavyko nugalabyti. Palidaras negyvą vilką nudyrė, vildamasis kailį panaudoti savo krepšiui ar iečių dėklui papuošti. Tačiau jam atėjus aplankyti bičiulio Tivonano, kad pasigirtų radiniu, Vilkas, pajutęs kito vilko kvapą, jaunuolį puolė. Net Ailai buvo sunku nuvyti keturkojį medžiotoją nuo Palidaro, išgelbėjo tik tai, kad neseniai sužeistas žvėris vis dar buvo silpnas.

Devintasis urvas nebuvo matęs, kad Vilkas pultų žmogų, tai jiems buvo staigmena, tačiau Aila pastebėjo vilkenos lopą, užsiūtą ant Palida-

ro iečių dėklo, o kai jaunuolis papasakojo, kur jį gavo, viskas tapo aišku. Moteris paprašė tos kailio skiautės ir atidavė ją vilkui, kuris ją kandžiojo, draskė ir purtė tol, kol ji suiro į skutelius. Buvo beveik juokinga jį stebėti, bet ne Palidarui, kuris džiaugėsi, kad nesusidūrė su vilku kur vienas. Jaunuolis nuvedė Ailą į tą vietą, kur rado kailį. Kelias buvo gana tolimas, ir moteris nustebo, kokį ilgą kelią sužeistas vilkas šliaužė norėdamas pas ją sugrįžti. Ji jautėsi už tai jam dėkinga.

Aila papasakojo Palidarui, kas, jos manymu, nutiko. Ji žinojo, kad vilkas susirado draugę – vienišą patelę, ir spėjo, kad jie mėgino atsikovoti dalelę teritorijos sau, bet toje teritorijoje gyvenusi gauja akivaizdžiai buvo per didelė ir pernelyg įsigalėjusi, o vilkas ir jo draugužė – per jauni. Vilkas turėjo dar vieną trūkumą – jis niekada nebuvo žaidęs kautynių su mažaisiais savo broliukais ir sesutėmis ir, be instinkto, nieko neišmanė apie vilkų kovas. Vilko motinai ruja prasidėjo netinkamu laiku, ir vyriausia patelė išvijo ją iš gaujos. Vienišai vilkei pavyko sutikti nusenusį patiną, kuris paliko savo gaują, nes nebespėjo medžioti ir bėgioti su ja. Seno vilko jėgos trumpam sugrįžo, tačiau jis nugaišo žiemai dar nepasibaigus ir paliko patelę auginti savo vadą vieną, kai daugumai motinų vilkių padeda visa gauja.

Aila išgelbėjo paskutinį išgyvenusį vados vilkiuką; jis buvo vargiai keturių savaičių, bet kaip tik tokio amžiaus, kai motina vilkė išneša savo jauniklius iš gimtosios irštvos ir įvesdina į vilkų gaują. O Vilkas buvo įvesdintas į žmonių – mamutojų gaują, Aila tapo jo motina. Jis nepažinojo brolių ir seserų vilkiukų – jis užaugo ne su vilkais. Aila jį augino kartu su Liūto stovyklos vaikais. Kadangi vilkų gauja ir žmonių šeima turi daug bendrų bruožų, jis prisitaikė gyventi su žmonėmis.

Po kovos Vilkas sugebėjo atšliaužti pakankamai arti devintojo urvo stovyklos, ir Aila jį rado. Kone visas vasaros susirinkimas domėjosi, kaip jis sveiksta. Pirmoji netgi padėjo Ailai gydyti Vilko žaizdas. Jo ausis buvo beveik nuplėšta. Nors Aila ją prisiuvo, ausis sugijo žaismingai pasvirusi ir suteikė vilkui šelmiškos išvaizdos, savotiško laisvos dvasios žavesio, ir žmonės šypsojosi jį pamatę.

Nutikimas su Palidaru leido Ailai suprasti, kad Vilkas turi pasveikti ne tik fiziškai, bet ir atsikratyti įtampos, privertusios jį pulti jauną vyrą,

kuris nešiojosi nugalėtojo vilko kailio gabalėlį ir priminė jam kovą. Jaunasis plėšrūnas niekada anksčiau nebuvo kovęsis su vilkais. Dėl to jis ėmė kur kas labiau baimintis kvapo, kurį pasąmonės gelmėse atpažino kaip savo rūšies dvelksmą.

Šventoji vieta, kurią Pirmoji norėjo aplankyti, buvo išpieštas urvas už kelių dienų kelio pėsčiomis į rytus ir į pietus. O vienuoliktojo urvo žmonių laukė grumtynės su ta pačia greita vandens srove keliantis per tą pačią didelę upę, kurią plaustai ką tik kirto. Jiems reikėjo nuleisti plaustus į Didžiąją upę kiek toliau prieš srovę, jei kitą krantą norėjo pasiekti netoli žiočių Upės, kuria parplauks namo. Visi traukė prie urvo, kuris, kaip Ailai buvo pasakyta, yra netoli tos vietos, kur į Didžiąją upę įteka mažas upeliukas. Tas upeliukas prasidėjo aukštumoje pietų pusėje, visai netoli šventosios vietos, kurią Pirmoji norėjo parodyti Ailai. Kitą dieną keliautojai patraukė į rytus, prieš srovę palei Didžiąją upę.

Vienuoliktasis nebuvo vienintelis zelandoniečių urvas, naudojęsis plaustais keliaujant savo krašto upėmis. Prieš daugelį kartų keletas palikuonių tų pačių upeivių, kurių protėviai įkūrė vienuoliktąjį urvą, nusprendė įkurti urvą kitoje Didžiosios upės pusėje, maždaug ten, iš kur paprastai keldavosi atgal. Jie daug kartų ten buvo įsirengę stovyklą, dažnai ieškojo urvų ir pastogių, kai stodavo blogas oras, ištyrinėjo teritoriją medžiodami ir rinkdami maistą. Jie gana gerai pažinojo tą kraštą.

Vėliau dėl įprastų priežasčių – urve tapo per ankšta, ėmė nesutarti su brolio pora ar dėde – atskilo nedidelė grupelė žmonių ir sukūrė naują urvą. Vis dar buvo gerokai daugiau neapgyvendintų žemių nei žmonių joms užimti. Pradiniam urvui, žinoma, buvo paranku turėti vietą, kur yra draugų, maisto ir vieta miegoti. Du artimai susiję urvai ištobulino savitus mainų paslaugomis ir daiktais būdus, ir naujasis urvas suklestėjo. Jis tapo žinomas kaip pirmasis Zelandonijos urvas žemėje į pietus nuo Didžiosios upės. Laikui bėgant pavadinimas sutrumpėjo iki pirmojo pietinių Zelandonijos žemių urvo.

Donija norėjo su pirmuoju urvu susitarti, kad jis padėtų jiems kirsti upę grįžtant, ir iš anksto įspėti, kad Didžiąją upę norės įveikti dar viena keliautojų grupė, su kuriais ketinama susitikti vėliau. Pirmoji taip pat troško šnektelti su jų zelandone, moterimi, kurią pažinojo dar prieš jai tampant mokine. Tada grupė išsiskirs. Vienuoliktojo urvo plaustininkai pajudės atgal per Didžiąją upę; iš tos pačios vietos Ailos Pašauktosios kelionės būrys eis palei mažąjį upeliuką, kol pasieks išpieštą urvą.

Įveikus upes kartais tekdavo nešti plaustus, pertempti juos per kliūtis, ypač siautulingus vandenis ar krioklius bei seklumas, kur jie strigtų dugne. Dėl šių priežasčių plaustai buvo statomi iš laibų rąstų, pritaisytų prie skersinių atramų, kad žmonės, valdantys plaustą, galėtų jį nešti. Šį kartą padėjo keliautojai, todėl darbas buvo lengvesnis. Irklai, vairai ir basliai buvo sukrauti į arklių traukiamus valkčius kartu su kelionės palapinėmis ir kita žygeivių manta. Pėsčiuodami aukštyn palei upę, visi nešėsi kuprines su savo daiktais ir pakaitomis tempė plaustus.

Toliau eidami į rytus prieš srovę, kairiuoju krantu, pietine didelės į vakarus srūvančios upės puse, keliautojai suprato, kad atsidūrė netoli Upės žiočių, – jie priėjo pirmą iš dviejų didelių Didžiosios upės vingių. Nuo pirmosios kilpos galo kelias suko jau ne palei upę. Laikytis vingio būtų reiškę sukarti gerą papildomą kelio galą, kai galima paprasčiausiai traukti sausuma, kol pasieksi kitos Didžiosios upės kilpos pradžią. Jie ėjo keliu, kuris prasidėjo kaip žvėrių takas, o paskui išplatėjo į žmonių kelią. Kur jis šakojosi, vienas takas vedė į šiaurę palei upę, o kitas suko į rytus sausuma. Tai buvo rytinis, sunkiau įveikiamas takas.

Žmonės pasiekė apatinį antrosios kilpos galą, tada ėjo palei upę tol, kol vėl pasuko į šiaurę. Tako išsišakojimai šios kilpos gale, vienas į rytus, kitas į šiaurę, buvo lygiau išminti; šiaurinis antrosios kilpos galas buvo priešais Upės žiotis, tą vietą, kur ji įtekėjo į Didžiąją upę, ir akivaizdžiai naudojamas taip pat dažnai kaip ir kitas. Eidami į rytus sausuma, jie vėl pasiekė upę, tada žingsniavo taku greta jos pietryčių kryptimi. Iki Upės žiočių vandens tūris Didžiojoje upėje buvo pastebimai mažesnis prieš tą vietą, kur įtekėdami Upės vandenys padidina srovę. Štai čia žmonės nusprendė įsikurti nakčiai.

Visi pavalgė vakarienę; dauguma sėdinėjo prie laužo ilsėdamiesi, prieš lįsdami į palapines ir miegmaišius. Aila antrą kartą valgydino Jonailą,

klausydamasi jaunų žmonių iš vienuoliktojo urvo kalbų apie naujo urvo kūrimą žemiau palei Didžiąją upę, netoli tos vietos, kur plaustai pasiekė krantą. Taip būtų pasirūpinta nakvyne ir maistu keliautojams, kurie kerta Didžiąją upę: ir tais, kurie traukia toliau į pietus, ir palei upę žygiuojantiesiems į vakarus.

Iš anksto aptarus mainus, pavargę plaustininkai ir jų keleiviai turėtų kur pailsėti, nereikėtų nė stovyklos įrenginėti. Aila pradėjo suprasti, kaip įsikuria ir auga žmonių bendruomenės, kodėl žmonės sugalvoja įkurti naują urvą. Staiga tai pasirodė visiškai suprantama.

Reikėjo dar vienos dienos pirmajam pietinių Zelandonijos žemių urvui pasiekti. Jie atėjo vėlyvą popietę. Aila pagalvojo, kad nukeliavus į kitą urvą labai patogu turėti vietą miegmaišiams patiesti ne palapinėje ir galimybę gauti jau paruošto maisto. Šiltuoju metų laiku šio urvo žmonės kaip ir kitų urvų gyventojai medžiojo ir keliavo, todėl urve buvo nedaug gyventojų, tačiau ne tiek ir mažai, palyginti su liekančiųjų kituose urvuose skaičiumi. Į susirinkimą neišėjo net tik negalintieji keliauti, bet ir tie, kurie teikė savo paslaugas kitiems.

Keliautojai buvo įkalbinėjami su pietinių žemių zelandoniečiais praleisti dar kelias dienas. Jie buvo girdėję apie vilką ir arklius, kurie vykdo svetimšalės moters ir zelandoniečio, ką tik grįžusio iš ilgos kelionės, paliepimus. Žmonės nustebo patyrę, kad dauguma to, ką jie manė esant gražias istorijas, iš tikrųjų tiesa. Jie taip pat jautėsi pagerbti priėmę Pirmąją tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Visi zelandoniečiai, netgi tie, kurie retai ją matė, pripažino ją Pirmąja, tačiau kažkas iš Pietinių žemių urvo užsiminė apie kitą moterį, kuri gyveno prie urvo toliau į pietus ir taip pat buvo labai gerbiama bei vertinama. Pirmoji nusišypsojo; tą moterį ji pažinojo ir tikėjosi susitikti.

Pietinių žemių urvo žmonės geriau pažinojo plaustininkus iš vienuoliktojo ir mainų meistrą iš devintojo urvų. Mainų kelionėse Vilomaras ne kartą čia lankėsi. Abiejų Zelandonijos plaustininkų urvų žmonės turėjo ką papasakoti ir vieni kitiems, ir šiaip susidomėjusiesiems: norėjosi pasigirti gebėjimais ir įgūdžiais. Taip pat jie nupasakojo savus plaustų statybos būdus. Jondalaras labai dėmesingai klausėsi.

Jis papasakojo apie šaramudojų laivelius, bet į smulkmenas nesileido, nes apsisprendė vieną laivelį pastatyti pats ir visiems parodyti, užuot dar

kartą aiškinęs. Jondalaro, kaip titnago apdirbėjo, vardas buvo gerai žinomas, o paprašytas jis su džiaugsmu pademonstravo kai kuriuos savo darbo metodus. Taip pat jis papasakojo, kaip sugalvojo iečių svaidyklę, kuri greitai paplito tarp medžiotojų. Galiausiai abu su Aila parodė keletą gudrybių, kaip valdyti tą veiksmingą medžioklės ginklą. Aila taip pat pademonstravo savo naudojimosi svaidykle įgūdžius.

Vilomaras pasakojo savo kaip mainų meistro kelionių nuotykius, o jis buvo geras pasakotojas, prikaustydavęs klausytojus. Zelandonė pasinaudojo proga mokyti, tad deklamavo arba savo įspūdingu balsu giedojo zelandoniečių istorijas ir senolių legendas. Vieną vakarą ji įtikino Ailą pademonstruoti virtuoziškumą mėgdžiojant gyvūnų balsus ir paukščių giesmes. Papasakojusi apie gentį, Aila parodė žmonėms, kaip bendrauti genties ženklų kalba, jei pasitaikytų susitikti grupę genties medžiotojų ar keliautojų. Ilgai netruko, kol visa grupė paprastomis temomis šnekučiavosi netardami nė garso. Tai buvo tarsi pasismaginimui vartojama slapta kalba.

Jonaila buvo žavinga mergaitė, kurią dauguma žmonių su džiaugsmu linksmino. Ji buvo vienintelis vaikas tarp keliautojų, tad sulaukė daug dėmesio. Vilkas irgi neliko nepastebėtas, nes leidosi žmonių liečiamas ir glostomas, bet dar labiau stulbino tai, kaip jis vykdo pažįstamų žmonių nurodymus. Vis dėlto buvo akivaizdu, jog Ailos, Jondalaro ir Jonailos jis klauso labiausiai. Žmones taip pat stulbino, kaip visas trejetas geba apsieiti su arkliais. Vyresnė kumelė Yhaha, kuri atrodė švelniausia ir geranoriškiausia, be abejonės, buvo artimiausia Ailai. Jondalaras meistriškiausiai valdė smarkesnį eržilą, kurį vadino Lenktynininku, tačiau labiausiai stebino tai, jog mažoji Jonaila jodinėjo ir prižiūrėjo jaunąją kumelaitę Širmę, nors ant arklio nugaros mergytę reikėjo užkelti.

Aila su Jondalaru norintiesiems leido pajojėti vienu ar kitu arkliu, paprastai kumelėmis. Su eržilu svetimiems būdavo sudėtingiau, ypač jei jie nervindavosi. Vienuoliktojo urvo žmonės gerai suprato, kokie naudingi arkliai, padedantys gabenti daiktus, o daiktų gabenimo svarbą plaustininkai žinojo puikiai. Kita vertus, jie matė, kiek daug reikia įdėti darbo rūpinantis gyvūnais. Plaustams nereikia pastogės, jų nereikia šerti ir girdyti, šukuoti ar kalbinti, tik kartais pataisyti ir kartkartėmis panešėti.

Kartu praleistos dienos suartino Ailą pašauktosios kelionėje lydėjusius ir vienuoliktojo urvo plaustininkus, tad buvo liūdna, kai atėjo laikas sukti skirtingais keliais. Jie kartu ištvėrė sunkias akimirkas ant vandens, kartu dirbo ir keliavo sausuma. Kiekvienas turėjo savo pareigas kuriant stovyklą, medžiojant ar ieškant maisto, dėjosi prie ruošos ir kitų būtinų kasdienių darbų. Žmonės dalijosi pasakojimais ir įgūdžiais, užsimezgė ypatinga draugystė, kuri, visi tikėjosi, atsinaujins vėliau. Pajudėjusi į pietus, Aila pasijuto tarsi ko netekusi. Jai ėmė atrodyti, kad vienuoliktojo urvo žmonės yra dalelė jos šeimos.

20

Kelionė per pusę sumažėjusia grupe turėjo savų privalumų – buvo lengviau. Teko gabentis mažiau daiktų, jokių plaustų nešti nebereikėjo; pakako surinkti mažiau maisto, ne tiek daug malkų ir kitokio kuro jam išvirti. Žmonės pildė mažiau vandenmaišių, nedaug erdvės reikėjo stovyklai įkurti, todėl buvo daugiau tinkamų vietų apsistoti. Nors keliautojai ilgėjosi naujųjų draugų, judėjo greičiau ir netrukus nusistovėjo nauja, efektyvesnė rutina. Greta Mažosios upės, kuri buvo nuolatinis vandens šaltinis, vingiavo išmintas takas, kuriuo buvo lengva eiti, nors kone visą kelią teko palengva kilti į kalną.

Žmonės, gyvenantys greta kitos šventos vietos, kurią Pirmoji norėjo parodyti Ailai, buvo pirmojo pietinių žemių urvo atšaka. Praeidama pro iškyšą Pirmoji mostelėjo į ją:

– Čia įėjimas į išpieštą urvą, kurį noriu tau parodyti, – pasakė ji.

– Jeigu tai šventa vieta, ar negalime paprasčiausiai į ją įeiti? – paklausė Aila.

– Tai ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo teritorija. Jie laiko tą vietą sava ir patys sprendžia, kada ja naudotis ir kam rodyti, – atsiliepė Pirmoji. – Taip pat jie paprastai prideda ir naujų piešinių. Jei Jonokolas pajus norą piešti ant sienų, jie tikriausiai apsidžiaugs, bet bus geriau, jeigu apie savo troškimą jis pirmiausia praneš šeimininkams. Gal kuris jų nori ką nors nupiešti toje pačioje vietoje. Tai galėtų reikšti, kad dvasių pasaulis dėl kažkokių priežasčių zelandoniams pasiekiamas.

Moteris pradėjo aiškinti, kodėl visada dera pripažinti teritoriją, kurią urvas laiko sava. Zelandoniečiams neegzistavo žemės kaip asmeninės

nuosavybės sąvoka. Mintis, kad žemę galima savintis, netoptelėjo niekam: žemė buvo Didžiosios Motinos įkūnijimas, duotas visiems vaikams naudotis. Vis dėlto krašto gyventojai tam tikrą teritoriją laikydavo tarsi savo namais. Žmonės visuose kraštuose, netgi atokiausiuose, galėjo laisvai keliauti kur panorėję, kol paisė aplinkybių ir visuotinai priimto mandagumo.

Visi galėjo medžioti, prireikus rinkti maistą, tačiau būdavo mandagu pranešti apie save vietos urvui. Tai galiojo ir kaimynams, ir keliaujantiesiems pro šalį, kad nebūtų suardyti jokie vietinės grupės ketinimai. Jei, pavyzdžiui, vietos gyventojų žvalgas pastebėtų besiartinančią gyvulių bandą, o medžiotojai ruoštų didelę medžioklę, kad papildytų maisto atsargas ateinančiam šaltajam metų laikui, galėtų kilti trumpalaikių nesutarimų, jei keliautojai, prireikus tik vieno gyvūno, išbaidytų visą bandą. Kitu atveju, jei jie susitartų su vietiniu urvu, tikėtina, būtų pakviesti eiti kartu į medžioklę ir gautų savo dalį.

Dauguma urvų turėjo žvalgus, kurie nuolat budėdavo stebėjimo vietose. Pirmiausia jie žvalgėsi migruojančių gyvūnų bandų, tačiau nepraleisdavo pro akis jokio neįprasto judėjimo. Žmonės, keliaujantys su vilku ir trimis arkliais, buvo aiškiai neįprasti, dar labiau dėl to, kad vienas arklys tempė kažkokį įrenginį, ant kurio sėdėjo stora moteris. Kai svečiai įėjo į ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo stebėjimo lauką, jų jau laukė nedidelis būrelis žmonių. Kai storulė nulipo nuo valkčių, vyras su tatuiruote ant veido pasisakė esąs zelandonis ir žengė pasveikinti jos bei kitų keliautojų. Jis atpažino Pirmosios veido tatuiruotes.

– Sveikinimai tai, kuri yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, – jis artinosi ištiesęs abi rankas atverstais delnais – įprastu atvirumą ir draugiškumą reiškiančiu gestu. – Doni, didžiosios ir dosniosios pirmosios Motinos, kuri mus visus aprūpina, vardu, esi pasveikinta.

– Doni, pirmosios ir pačios dosniausios Motinos, vardu, sveikinu tave, ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandoni, – atsiliepė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Kas atvijo tave taip toli į pietus? – pasiteiravo jis.

– Mano mokinės Pašauktosios kelionė, – atsakė Pirmoji.

Vyras stebėjo aukštą patrauklią moterį, ateinančią su ypač dailia mergaite. Zelandonis nusišypsojo ir priėjo prie jaunosios moters ištiesęs rankas. Tada pastebėjo vilką ir nervingai apsidairė.

– Aila iš devintojo Zelandonijos urvo... – Pirmoji pradėjo oficialų pristatymą su svarbiais vardais ir ryšiais.

– Sveika, Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, – tarė vyras, nors galvojo apie neįprastus gyvūnų vardus ir ryšius.

Aila žengė pirmyn ištiesusi abi rankas.

– Doni, visų Motinos, vardu, sveikinu tave, ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandoni, – tarė ji.

Vyras iš paskutiniųjų stengėsi neparodyti nuostabos, kai išgirdo ją kalbant. Buvo akivaizdu, kad ji atvyko iš kažkokio tolimo krašto. Retai svetimšaliai buvo priimami tarp zelandonių, o ši moteris buvo Pirmosios mokinė!

Aila, gebanti atpažinti veido išraiškos ir gestų niuansus, pastebėjo jo nuostabą ir mėginimą ją paslėpti. Pirmoji taip pat įžvelgė nuostabą ir nuslopino šypseną. „Kelionė su arkliais, vilku ir svetimšale mokine bus įdomi, – galvojo ji. – Žmonės ilgai kalbės apie savo svečius." Pirmoji pagalvojo, kad derėjo suteikti zelandoniui kiek daugiau žinių, kad parodytų Ailos statusą, pristatant jam kitus keliauninkus. Ji mostelėjo Jondalarui, kuris taip pat pastebėjo šio urvo zelandonio reakciją ir Pirmosios atsaką.

– Jondalarai, prašau susipažinti su ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandoniu, – tarė Pirmoji, o atsisukusi į vyrą pridūrė: – Tai Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo, devintojo Zelandonijos urvo titnago apdirbimo meistras, devintojo urvo vado Joharano brolis, Martonos, buvusios devintojo urvo vadės, sūnus, gimęs prie Dalanaro, Lanzadonijos vado ir įkūrėjo, židinio, – bėrė ji, – susijungęs su Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, Pirmosios mokine, Doni palaimintos Jonailos motina.

Vyrai susiėmė už rankų ir oficialiai pasveikino vienas kitą. Būreliui keliautojus pasveikinti susirinkusių žmonių tikrai paliko įspūdį visi aukšto statuso vardai ir ryšiai. Tarp urvų ir pats devintasis urvas buvo aukštai vertinamas. Nors tokių formalumų buvo retai paisoma atsitiktinai susitikus, Pirmajai liko įspūdis, kad būtent šis zelandonis nedvejodamas pasakos istorijas apie jų susitikimą.

Pirmoji norėjo vestis Ailą į Pašauktosios kelionę ne vien tam, kad parodytų jai šventas Zelandonijos vietas, bet ir ketino pristatyti daugumai urvų. Zelandonė turėjo tam tikrų ketinimų Ailos atžvilgiu, apie kuriuos niekas, netgi pati Aila, dar nežinojo. Dabar Pirmoji davė ženklą Jonokolui.

– Kadangi leidomės į šitą kelionę, pamaniau, kad pakviesiu ir savo buvusį mokinį, nes, kol jis buvo tiesiog Jonokolas, mano mokinys dailininkas, su juo nekeliavau. Dabar jis ne tik apdovanotas dailininkas, prižiūrintis išskirtinę naują šventą vietą, kurioje dirba, jis protingas ir svarbus zelandonis, – pristatė Pirmoji.

Tatuiruotė ant kairiosios Jonokolo veido pusės skelbė, kad jis jau nebe mokinys. Zelandonių tatuiruotė, kartais gana puošni, visada būdavo veido kairėje, paprastai kaktos šone arba ant skruosto. Vadų tatuiruotės būdavo dešinėje veido pusėje, o kitų svarbių žmonių, pavyzdžiui, mainų meistro, paprastai koks mažesnis simbolis būdavo nupieštas kaktos viduryje.

Jonokolas žengė į priekį ir prisistatė:

– Esu devynioliktojo Zelandonijos urvo zelandonis. Sveikinu tave, ketvirtojo Zelandonijos urvo zelandoni, kuris gyveni žemėse į pietus nuo Didžiosios upės, – tarė jis ir ištiesė abi rankas.

– Sveikas, tu esi laukiamas čia, devynioliktojo urvo zelandoni, – nuskambėjo atsakas.

Atėjo Vilomaro eilė.

– Aš esu Vilomaras iš Zelandonijos, susijungęs su Martona, buvusia devintojo urvo vade, kuri taip pat yra Jondalaro motina. Esu žinomas kaip devintojo urvo mainų meistras, atsivedžiau du savo padėjėjus Tivonaną ir Palidarą.

Zelandonis pasveikino mainų meistrą. Iš tatuiruotės ženklo Vilomaro kaktos viduryje vyras iš karto suvokė, kad ir šitas keliautojas yra aukšto statuso, bet tik pamatęs ją iš arčiau suprato, kad Vilomaras yra mainų žmogus. Paskui urvo zelandonis pasveikino du jaunus vyrus, kurie taip pat oficialiai su juo pasisveikino.

– Jau buvau čia apsistojęs ir mačiau jūsų išskirtinę šventą vietą. Tai mano paskutinė mainų kelionė. Štai šituos du vyrus, labiausiai tikėtina, nuo dabar matysite. Pažinojau prieš tave buvusį zelandonį. Ar jis vis dar

zelandonis? – taip suformuluotas klausimas leido taktiškai paklausti, ar tas vyras tebėra gyvas. Ankstesnis zelandonis buvo Vilomaro bendraamžis, gal kiek vyresnis, o šis, naujasis, buvo jaunas.

– Taip. Jis išėjo į vasaros susirinkimą, tačiau tai jam nebuvo lengva. Jis ne itin sveikas. Kaip ir tu, jis apleidžia savo pašaukimą. Sakė, tikėtina, kad tai paskutinis jo vasaros susirinkimas. Kitais metais jis ketina pasilikti čia, kad rūpintųsi tais, kurie nepajėgs eiti. Tačiau tu, regis, geros sveikatos. Kodėl perduoti savo užsiėmimą tiems jauniems vyrams? – paklausė jaunasis zelandonis.

– Viena yra dirbti, jei laikaisi arti namų, tačiau mainų meistrai keliauja ir, atvirai kalbant, pavargau. Noriu daugiau laiko praleisti su savo pora ir jos šeima, – jis mostelėjo link Jondalaro ir kalbėjo toliau: – Šitas jaunas vyras gimė ne prie mano židinio, tačiau man jis kaip savas. Jis gyveno prie mano židinio nuo tada, kai pradėjo vaikščioti. Nuo tada kurį laiką maniau, kad jis taip ir nesiliaus augti, – Vilomaras nusišypsojo šviesiaplaukiam ilgšiui. – Jo pora Aila man irgi kaip sava. Jondalaro motina Martona yra močiutė ir turi nepaprastų vaikaičių, ši daili mergaitė – viena iš jų. Aš tarsi jos senelis, – rodydamas į Jonailą pasakė Vilomaras. – Martona taip pat turi dukterį, kuri yra ir mano židinio vaikas. Folara yra jungtuvėms tinkamo amžiaus. Martona bus močiutė, o aš laukiu, kol būsiu senelis Folaros vaikams. Atėjo metas man pamiršti keliones.

Aila susidomėjusi klausėsi Vilomaro aiškinimo. Ji spėjo, kad vyras nori daugiau laiko praleisti su Martona, tačiau nesuvokė, kaip stipriai jis myli savo poros vaikus ir jų vaikus bei Folarą, savo židinio vaiką. Dabar ji pajuto, kaip smarkiai jam trūksta Tonolano, jo židinio sūnaus, kuris žuvo kelionėje, į kurią leidosi su Jondalaru.

Pirmoji pristatė paskutiniąją savo grupės narę:

– Taip pat su mumis keliauja jauna moteris. Ji grįžta į savo urvą. Ji buvo susijungusi su vyru, gyvenusiu urve netoli mūsiškio. Jie susipažino jo kelionėje, ir jis ją parsivedė, tačiau dabar jos pora vaikšto kitame pasaulyje. Jis lipo į aukštą uolą ir nukrito. Tai Amelana iš Pietų Zelandonijos, – pristatė Pirmoji.

Ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandonis dirstelėjo į jauną moterį ir nusišypsojo. „Gana daili, – pagalvojo jis ir spėjo, jog ti-

kriausiai ji laukiasi. Nors dar ne itin buvo matyti, jis numanė tokius dalykus. – Kaip apmaudu, kad tokia jauna ji neteko poros." Jis paėmė ištiestas moters plaštakas.

– Doni vardu, būk pasveikinta, Amelana iš Pietų Zelandonijos.

Jo šilta svetinga šypsena neliko moters nepastebėta. Ji mandagiai atsakė ir šiltai nusišypsojo. Zelandonis norėjo surasti vietą jai atsisėsti, bet juto, kad turi užbaigti pažindinimąsi, ir pradėjo bendrais bruožais pristatinėti savo urvo narius, neišėjusius į vasaros susirinkimą.

– Mūsų vadės nėra. Ji kartu su kitais vasaros susirinkime, – pasakė zelandonis.

– Taip ir maniau, – tarė Pirmoji. – Kur šiemet vyksta jūsiškis vasaros susirinkimas?

– Už trijų keturių dienų kelio į pietus, trijų upių santakoje, – pasakė vienas medžiotojų, likusių padėti neišėjusiesiems į susirinkimą. – Galiu jus ten nuvesti arba nueiti ir ją pakviesti. Žinau, kad ji labai gailėtųsi praleidusi jūsų viešnagę.

– Apgailestauju, dabar negalime ilgam pasilikti. Mano mokinei ir devynioliktojo urvo zelandoniui sumanėme labai daug pastangų reikalaujančią Pašauktosios kelionę: eisime iki pat centrinės aukštumos, o paskui gerokai toliau į rytus, – paaiškino zelandonė, kuri buvo Pirmoji. – Norime aplankyti jūsų šventą urvą – jis labai svarbus, bet turime apžiūrėti ir daug kitų, kelionė labai įtempta. Gal grįžtant... Pala, ar sakei, trijų upių santakoje? Ar ne ten netoli yra svarbi šventa vieta, didelis ir gausiai išpieštas urvas?

– Taip, žinoma, – patikino medžiotojas.

– Manau, susitiksime su jūsų vade. Norėjau nueiti ir ten, – tarė Pirmoji galvodama, kaip pasisekė, kad dalis pietinių žemių urvų šiemet nusprendė surengti savo vasaros susirinkimą būtent toje vietoje. Bus proga pristatyti Ailą kur kas daugiau urvų, o atvykus į susirinkimą su arkliais, vilku ir su tiek svarbių žmonių iš šiaurinės Didžiosios upės pusės, padarys tinkamą įspūdį.

– Viliuosi, galėsite su mumis pavalgyti ir pas mus pernakvoti, – pakvietė zelandonis.

– Taip, taip, dėkui, kad kviečiate. Tai labai miela po ilgos dienos kelionės. Kur galėtume įkurti stovyklą? – paklausė Pirmoji.

– Turime buveinę svečiams, bet pirma turėčiau ją apžiūrėti. Mūsų čia tiek mažai, kad ja nesinaudojame. Nežinau, kaip ten viskas atrodo.

Žiemą, kai urvu vadinama pusiau sėsli drauge gyvenančių žmonių grupė, dažniausiai išplėstinė šeima, apsistoja akmenų pastogėje, kurią laiko savo namais, jie būna linkę skaldytis į mažesnes šeimynas ir šitaip truputį išsisklaidyti. Tačiau tie, kurie urve pasilieka vasarą, mėgsta šlietis arčiau vieni kitų. Statiniai, žiemą naudojami kaip nameliai arba vietos, kurios žiemą būna apgyvendintos, vasarą paprastai lieka nenaudojamos. Jos privilioja mažų padarų, tokių kaip pelės, pelėnai, tritonai, rupūžės, gyvatės bei įvairių rūšių vorai ir vabzdžiai.

– Gal tiesiog mums ją parodykit. Esu tikras, pajėgsim išsivalyti ir susitvarkyti, – pasiūlė Vilomaras. – Kiekvieną vakarą statome palapines. Jau vien pastogė virš galvos bus malonus pokytis.

– Turėčiau bent patikrinti, ar yra tinkamo kuro laužui, – atsakė vietos zelandonis, eidamas link buveinės.

Keliautojai sekė jam iš paskos. Apsitvarkę savo miego vietą jie nuėjo ten, kur buvo įsikūrę neišėjusieji į vasaros susirinkimą. Svečiai paprastai būdavo laukiami – vis šiokia tokia naujiena, žinoma, ne tiems, kurie serga, kenčia skausmą ar nepajėgia išsiropšti iš patalų. Aplankiusi urvą, Pirmoji visada stengdavosi apžiūrėti nesveikuojančius jo gyventojus. Paprastai nedaug ką būdavo galima padaryti, tačiau daugumai žmonių patiko jos dėmesys, o kartais ji ir padėti galėdavo. Urve dažniausiai likdavo senoliai, kurie netrukus vaikščios kitame pasaulyje, ligoniai, sužeistieji bei moterys vėlyvame sudėtingo nėštumo etape. Jie likdavo, tačiau nebūdavo apleisti. Mylintys giminaičiai ar draugai pasirūpindavo, kad juos kas nors prižiūrėtų ar slaugytų, o urvų vadai skirdavo medžiotojus, kurie pakaitomis parūpindavo jiems maisto ir tarnaudavo kaip bėgūnai prireikus perduoti žinias.

Buvo paruošta bendra vakarienė. Svečiai atsinešė savo dalį ir padėjo ją paruošti. Artinosi tas laikas, kai stos ilgiausios metų dienos, tad visiems pavalgius Pirmoji pasiūlė Ailai ir devyniolikto jo urvo zelandoniui, kurį Aila vis tiek dažniausiai vadino Jonokolu, kol dar šviesu, aplankyti tuos, kurių nėra prie vaišių stalo, nes jie serga ar yra sunkios fizinės būklės. Palikusi Jonailą su Jondalaru, Aila nuėjo paskui zelandonius. Vilkas pėdino greta jos.

Nebuvo nė vieno staiga susirgusio žmogaus, visais jau buvo pasirūpinta. Vienas jaunuolis buvo susilaužęs koją, ir kaulas, Ailos manymu, nebuvo tinkamai atitaisytas, bet jau buvo per vėlu ką nors daryti. Koja atrodė beveik sugijusi ir jis galėjo vaikščioti, nors smarkiai raišavo. Viena moteris buvo smarkiai nusideginusi plaštakas ir rankas, karšti vandens pliūpsniai pasiekė ir veidą. Ji taip pat jau buvo beveik pasveikusi, tačiau liko bjaurių randų, ir ji vengė vasaros susirinkimo. Moteris netgi neatėjo vakarieniauti su svečiais. „Tokios būklės ligoniui reikia kitokio gydymo“, – pagalvojo donija. Kiti buvo daugiausia pagyvenę žmonės, vieni kentėjo geliančius kelių, klubų ar čiurnų skausmus, kiti skundėsi taip pasunkėjusiu kvėpavimu, svaiguliu, suprastėjusia rega ar klausa, kad nenorėjo leistis į ilgą žygį, nors džiaugėsi matydami svečius.

Aila truputį pabuvo su kone visiškai apkurtusiu senuku ir žmonėmis, kurie juo rūpinosi, ir parodė jiems kelis paprastus genties kalbos ženklus, kad vyras galėtų išsakyti savo poreikius ir suprastų jį slaugančiųjų atsakymus. Nors kiek užtruko, kol senolis susigaudė, ką ji ketina daryti, kai jau suprato, greitai mokėsi. Vėliau zelandonis jai papasakojo, kad pirmą kartą po ilgo laiko jis išvydo to žmogaus šypseną.

Išeidamas iš namelio po išsikišusia pastoge, Vilkas pasitraukė nuo Ailos ir pradėjo šniukštinėti kampe. Aila išgirdo baimingą moters riktelėjimą ir tučtuojau nubėgo pažiūrėti, kas atsitiko. Ji rado kampe susigūžusią moterį, veidą ir pečius užsidengusią minkšta elnena. Tai buvo apdegusioji, kuri slėpėsi nuo svečių. Mėgindamas prieiti arčiau, vilkas atsigulė ant pilvo ir tyliai inkštė. Aila pasilenkė prie jo ir truputį palaukusi pradėjo kalbinti išsigandusią moterį.

– Tai yra Vilkas, – tarė Aila. Ji pavadino žvėrį mamutojišku žodžiu, todėl moteris teišgirdo keistą garsą. Ji stengėsi dar giliau įsibrukti į kampą ir visiškai užsidengė galvą. – Jis nenori tavęs sužeisti, – Aila apsikabino vilką. – Radau jį visai mažytį, jis užaugo su mamutojų Liūto stovyklos vaikais.

Moteris labai aiškiai juto Ailos akcentą, ypač po to, kai išgirdo vilko vardą ir keistus žodžius minint toli gyvenančius žmones. Jai pasidarė smalsu, ir Aila girdėjo, kad jos alsavimas išsilygino.

– Jų vado pora įsivaikino berniuką, – tęsė Aila. – Dauguma pavadintų jį šlykštyne, mišrūnu genties, tai yra žmonių, kuriuos dažnai vadina

plokščiagalviais, ir tų, kurie panašūs į mus, tačiau Nezė buvo rūpestinga ir mylinti moteris. Ji žindė savo vaiką, todėl, kai gimdydama mirė genties moteris, ji išmaitino ir jos naujagimį. Nezė negalėjo palikti vaiko, kad jis iškeliautų į kitą pasaulį. Bet Raidagas buvo silpnas ir nemokėjo kalbėti taip kaip mes.

– Genties žmonės daugiausia kalba rankų judesiais. Jie turi žodžių, bet ne tiek daug kaip mes, ir jie negali ištarti daugumos tų žodžių, kuriuos mes vartojame kalbėdami. Per žemės drebėjimą netekau savo šeimos, bet man pasisekė, nes mane rado ir užaugino genties moteris. Jų žodžiai skamba kitaip nei mūsų, tačiau tokius išmokau tarti augdama. Štai kodėl kalbu kitaip, neįprastai tariu kai kuriuos žodžius. Kad ir kiek bandau, paprasčiausiai negaliu ištarti kai kurių garsų.

Nors kampe šviesa buvo tikrai blausi, Aila pastebėjo, kad elnena nuslinko nuo moters galvos ir ji įdėmiai klausėsi Ailos pasakojimo. Vilkas vis dar tylutėliai inkštė ir po kelis centimetrus slinkosi arčiau jos.

– Kai parsinešiau vilką į Liūto stovyklos žeminę, tarp jo ir silpno vaiko užsimezgė itin glaudus ryšys. Nežinau kodėl, tačiau Vilkas labai myli kūdikius ir mažus vaikus. Jie gali jį niurkyti, taršyti, kailį pešioti, jis visada kenčia tol, kol žino, kad jie tai daro netyčia. Vilkas tiesiog jaučia, jog turi juos saugoti. Gali pamanyti, keista, kad vilkas taip elgiasi, tačiau būtent taip jie elgiasi su savo mažyliais. Visa gauja gina mažuosius. Mano vilkas ypatingai globėjiškai elgėsi su silpnu vaiku.

Vilkas šliaužė artyn, ir Aila pasilenkė arčiau moters.

– Manau, panašius jausmus jis jaučia ir tau. Jis supranta, kad tau skauda, ir nori tave apsaugoti. Matai, jis stengiasi tave pasiekti, tačiau elgiasi labai atsargiai. Ar kada esi lietusi gyvą vilką? Vienur jo kailis švelnutis, o kitur šiurkštus. Jei duosi man ranką, parodysiu.

Neįspėjusi Aila siekė moters plaštakos ir, jai nespėjus atsitraukti, uždėjo Vilkui ant galvos, o žvėris padėjo galvą jai ant kojos.

– Jis šiltas, tiesa? Dar jis mėgsta, kai kas kaso jam paausius.

Aila pajuto, kaip moteris pradeda glostyti vilko galvą, tada atitraukė ranką. Aila apčiuopė kietus randus ten, kur gyjanti oda raukšlėjosi ir traukėsi, tačiau rankomis moteris galėjo naudotis.

– Kaip tai nutiko? Kaip nudegei? – pasiteiravo Aila.

– Dėjau į virimo krepšį karštus akmenis, pridėjau daug, kol užvirė, o paskui mėginau krepšį perkelti. Jis suiro, ir ant manęs išsipylė verdantis vanduo, – papasakojo moteris. – Kvailai elgiausi! Žinojau, kad krepšys susidėvėjęs. Nederėjo jo naudoti, bet sumaniau užplikyti arbatos, o jis stovėjo netoliese.

Aila linktelėjo.

– Kartais imam ir nepagalvojam. Ar turi porą? Vaikų?

– Taip, turiu ir porą, ir vaikų: berniuką ir mergaitę. Pasakiau porai, kad vestųsi vaikus į vasaros susirinkimą. Kokia nauda, jei jie mokės už mano kvailumą. Tai mano kaltė, kad nebegaliu ten eiti.

– Kodėl nebegali? Juk gali paeiti? Juk nenusideginai kojų ar pėdų.

– Nenoriu, kad žmonės su gailesčiu žiūrėtų į mane, į mano randuotą veidą ir rankas, – piktai rėžė moteris, ir iš akių pasipylė ašaros. Ji patraukė ranką nuo Vilko galvos ir vėl užsidengė galvą elnena.

– Taip, kai kurie žmonės žvelgs į tave su gailesčiu, bet visiems nutinka nelaimių, o kartais žmonės gimsta su didesniais trūkumais. Nemanau, kad gali leisti, jog tai kliudytų tau gyventi. Tavo veidas visai neatrodo baisiai, o laikui bėgant randai pradės blukti ir taip ryškiai nebesimatys. Randai ant tavo plaštakų, tikriausiai ir ant rankų, ryškesni, bet juk rankas gali valdyti, tiesa?

– Šiek tiek. Ne taip kaip anksčiau.

– Laikui bėgant irgi pagerės.

– Iš kur tiek daug žinai? Kas tu? – neištvėrė moteris.

– Esu Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, – Aila ištiesė rankas oficialiam pasveikinimui ir pradėjo vardyti vardus ir ryšius: – Tos, kuri yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei... – ji minėjo visus įprastus vardus ir ryšius, nes tai davė dingstį ką nors kalbėti. Baigė žodžiais: – Arklių Yhaha, Lenktynininko ir Širmės bei keturkojo medžiotojo Vilko bičiulė. Jo vardas mamutojų kalba paprasčiausiai reiškia „vilkas“. Sveikinu tave Doni, visų Motinos, vardu.

– Tu esi Pirmosios mokinė? Jos pirmoji mokinė? – tarė moteris, akimirkai pamiršusi mandagumą.

– Jos vienintelė mokinė. Tiesa, buvęs jos mokinys taip pat su mumis keliauja. Dabar jis yra devynioliktojo urvo zelandonis, – aiškino Aila. – Ketiname aplankyti jūsų šventą vietą.

Moteris staiga suvokė, kad ji turi ištiesti rankas, suimti Pirmosios mokinės plaštakas ir oficialiai jai prisistatyti. Atvykėlė akivaizdžiai daug keliavo ir yra tokia patyrusi. Tai buvo viena iš priežasčių, kodėl moteris nenorėjo keliauti į vasaros susirinkimą. Visiems sutiktiesiems tektų rodyti ne tik savo veidą, bet ir nudegusias rankas. Ji nuleido galvą. Ketino paslėpti rankas po elnena ir pasakyti, kad negali viešnios deramai pasveikinti, tačiau Pirmosios mokinė jau lietė jos plaštaką ir žino, kad tai netiesa. Galiausiai moteris giliai įkvėpė, nusitraukė uždangalą ir ištiesė baisiai nudegusias plaštakas.

– Esu Dulana iš ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo, – tarė ji ir pradėjo sakyti savo vardus ir ryšius.

Aila, suėmusi abi jos plaštakas, į jas ir susitelkė. „Kietos, oda įsitempusi, gumbuota, nelygi, tikriausiai vis dar skauda“, – galvojo Aila.

– ... Doni vardu, sveikinu tave, Aila iš devintojo Zelandonijos urvo.

– Ar tau vis dar skauda rankas, Dulana? – paklausė Aila. – Jei taip, truputis gluosnių žievės arbatos turėtų padėti. Šiek tiek turiu, jei reikia.

– Galiu paprašyti ir mūsų zelandonio, bet nežinau, ar vis dar turėčiau ją gerti, – atsakė Dulana.

– Jei skauda, gerk. Ji saugo ir nuo karščiavimo bei paraudimo. Ir dar galvoju, gal tu ar koks tavo pažįstamas galėtų išdirbti plonų minkštų odų, sakykim, iš triušio kailiuko, ir pasiūti tau savotišką rankų apsaugą, tik su pirštais. Tada, kai susitiksi su žmonėmis, jie tikriausiai nepastebės, kad tavo rankos truputį šiurkščios. Ar turi švaraus balto lajaus? Galiu tau pagaminti rankas minkštinančio tepalo. Pridėsiu truputį vaško ir rožių žiedlapių, kad skaniai kvepėtų. Ir vieno, ir kito turiu pasiėmusi. Dieną galėtum vis įtrinti mišinio į rankų odą ir apsimauti tas pirštines. Taip pat galėtum tepti ir ant veido, kad suminkštėtų ir išnyktų nudegimų randai, – kalbėdama Aila vis galvojo, kaip dar galėtų padėti tai moteriai.

Staiga Dulana pradėjo verkti.

– Kas atsitiko, Dulana? – nustebo Aila. – Ar pasakiau ką nors, kas tave įskaudino?

– Ne. Tiesiog pirmą kartą išgirdau tai, kas suteikė vilties, – sriūbavo Dulana. – Jaučiausi taip, lyg gyvenimas būtų sugriuvęs. Viskas taip smarkiai pasikeitė, atrodė, niekas niekada nebebus taip pat, tačiau tu sakai,

kad randai ir nudegimai yra niekis, kad niekas nė nepastebės, ir sakai, kad visos šios priemonės gali padėti. Mūsų zelandonis mėgino, bet jis toks jaunas, o gydymas nėra jo stipriausia pusė, – moteris nutilo ir pažvelgė tiesiai į Ailą. – Man regis, žinau, kodėl Pirmoji pasirinko tave savo mokine, nors gimei ir ne zelandoniečiams. Ji yra Pirmoji, o tu esi pirmoji mokinė. Ar galiu tave taip vadinti?

Aila kreivai nusišypsojo.

– Žinau, kad vieną dieną tikriausiai teks atsisakyti savo vardo ir būti vadinamai devintojo urvo zelandone, tik viliuosi, kad dar negreitai. Man patinka būti vadinamai Aila. Toks mano vardas, vardas, kurį man davė tikroji motina, ar bent jau panašus į jį. Tai vienintelis dalykas, kuris iš jos liko.

– Tada Aila. Kuo, sakei, yra vardu tas žvėris?

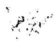
Vilkas vėl padėjo galvą Dulanai ant šlaunies ir ji pajuto, jog toks prisilietimas guodžia.

– Vilkas, – atsakė Aila.

Dulana pabandė ištarti vardą, vilkas pakėlė galvą ir pažvelgė į ją, pripažindamas jos pastangas.

– Kodėl tau neišėjus ir nesusipažinus su visais? – pasiūlė Aila. – Su mumis eina mainų meistras. Jis pasakoja nuostabias istorijas apie savo keliones. Gali būti, jog Pirmoji pagiedos senolių legendų, o ji turi gražų balsą. Neturėtum to praleisti.

– Gal ir galėčiau, – tyliai tarė Dulana. Ji jautėsi vieniša sėdėdama namelyje, kai visi kiti džiaugėsi svečiais. Kai ji atsistojo ir išėjo, Vilkas risnojo greta. Visi urvo žmonės, ypač zelandonis, nustebo ją pamatę, o ypač keista buvo matyti, kaip globėjiškai arti jos laikosi keturkojis medžiotojas. Užuot atsitūpęs prie Ailos ar Jonailos, jis nusprendė įsitaisyti šalia Dulanos. Pirmoji dirstelėjo į savo mokinę ir nepastebimai pritariamai linktelėjo.

Ryte svečiai ir keletas urvo gyventojų susiruošė aplankyti netoliese esantį išpieštą urvą. Apylinkėse buvo keletas akmeninių pastogių, dau-

guma jų glaudė įvairius urvus, paprastai pavadintus atskirais skaičiavimo žodžiais, nors kartais pora ar trejetas gretimų gyvenviečių susijungdavo ir sudarydavo vieną urvą. Dauguma pastogių dabar buvo tuščios, nes žmonės išvyko į įprastas vasaros keliones. Keletas gretimų urvų žmonių, neiškeliavusių į vasaros susirinkimą, laikinai apsistojo ten, kur gyveno zelandonis.

Apžiūrėti švento urvo ėjo visi aštuoni suaugusieji, lydėję Ailą pašauktosios kelionėje, dar penki iš tų, kurie buvo likę ketvirtajame pietinių Zelandonijos žemių urve, bei du medžiotojai, nuolat gyvenę gretimoje akmeninėje pastogėje. Dulana pasisiūlė prižiūrėti Jonailą. Aila spėjo, kad ji ilgisi savo vaikų. Jonaila sutiko pabūti su moterimi, o Vilkas noriai pasiliko su jomis, tad Aila neprieštaravo. Nors mergaitė galėjo eiti pati, vis dėlto jai tebuvo ketveri, ir Ailai dažnai tekdavo ją nešti. Jondalaras taip pat kartais ją nešdavo, bet Aila įprato nešioti dukterį, tad išėjusi be jos iš pradžių jautėsi lyg kažką pamiršusi.

Keliautojai nuėjo prie nedidelės akmeninės pastogės, kurią Pirmoji jau anksčiau rodė Ailai. Anga vėrėsi į rytus, ir buvo akivaizdu, kad ši vieta kartkartėmis naudojama kaip gyvenamoji erdvė. Nuo anglių patamsėjęs buvusios laužavietės ratas vis dar buvo apdėtas akmenimis, tik dalies jų stigo. Prie jo atsisėsti buvo atitempta keletas didesnių nuo sienų ar skliautų atskilusių kalkakmenio luitų. Apdriskęs odos apklotas buvo numestas ant atmatų krūvos prie akmenų sienos greta kelių didelių sunkių medžio gabalų, kurių kaitros tikriausiai užtektų visai nakčiai.

Įėjimas į urvą buvo šiauriniame iškyšos gale po trumpa išsikišusia atbraila, ant kurios laikui bėgant krito gabalai atskilusių akmenų, jau pradėjusių kauptis priešais angą, vedančią į urvą.

Prie laužavietės zelandonis nusiėmė kuprinę, išėmė malkų, prakurų, ugnies grąžtą ir lentelę. Kuprinėje buvo matyti kelios akmeninės lempelės. Tada jis pradėjo dėliotis medžiagas. Pamačiusi, ką jis daro, Aila iš prie juosmens pririšto maišelio išsiėmė du akmenis: geležtės formos tvirto titnago gabalėlį ir graikinio riešuto dydžio pilkšva bei raudonai ruda spalvomis žvilgantį akmenuką. Nuo nuolatinio daužymo titnago geležte blizgiame akmenyje buvo atsiradęs griovelis.

– Ar leisi man užkurti laužą? – pasiteiravo Aila.

– Aš irgi pakankamai greitai tai darau. Ilgai netruksiu, – atkirto zelandonis ir pradėjo pjauti įrėžą lentelėje, į kurią įstatęs nusmailintą medinį strypelį ruošėsi sukti tarp delnų.

– Ji gali padaryti tai greičiau, – išsišiepė Vilomaras.

– Atrodai labai užtikrintas, – sviedė varžymosi dvasios apimtas jaunasis zelandonis, kuris tikrai didžiavosi savo gebėjimu. Mažai buvo tokių, kurie, pradedant įrėža, laužą galėdavo užkurti greičiau nei jis.

– Gal leisk, kad ji tau parodytų, – pasiūlė Jonokolas.

– Puiku, – nusileido jaunasis zelandonis, tada atsistojo ir atsitraukė. – Pirmyn.

Aila atsiklaupė prie tamsios, atšalusios laužavietės ir pakėlė akis.

– Ar galiu panaudoti tavo prakurus? – paklausė ji.

– Kodėl gi ne, – atsiliepė zelandonis.

Aila sukrovė į krūvelę lengvus sausus prakurus ir pasilenkė arčiau jų. Ji titnagu stuktelėjo į geležies piritą, ir jaunajam zelandoniui akimirką pasidingojo, kad pamatė kažką švystelint. Aila stuktelėjo dar kartą, šįsyk šoko kibirkštis, kuri nusileido ant sausų, lengvai užsidegančių prakurų. Pasirodė dūmų sruogelė. Aila pasilenkė įpūsti kibirkšties. Po akimirkos jau plazdeno liepsnelė, kurią Aila dar pamaitino prakurais, paskui truputį didesnėmis skiedromis ir galiausiai – nedidelėmis malkelėmis. Viską baigusi, ji atsisėdo ant kulnų. Jaunasis zelandonis taip ir liko išsižiojęs.

– Musių priskris, – pasišaipė mainų meistras.

– Kaip tu tai padarei? – paklausė jaunasis vyras.

– Su ugnies akmeniu visai paprasta, – atsakė Aila. – Prieš išeidama parodysiu, jei norėsi.

Po kelių akimirkų, kiek nuslūgus laužo įkūrimo sukeltai nuostabai, prabilo Pirmoji.

– Užsidekime lempas. Pastebėjau, kad kelias atsinešei. Ar čia yra atsarginių?

– Paprastai būna. Priklauso nuo to, kas paskutinis lankėsi urve, – tarė jaunasis vyras, traukdamas iš kuprinės tris seklius, iš vietinio kalkakmenio išskobtus dubenėlius. – Tačiau aš tuo nesikliauju.

Taip pat jis išsiėmė nedidelį žaliaminės odos ryšulį su dagtimis ir tuščiaviduriu jauniklio tauro ragu – kur kas parankesniu nei milžiniški suau-

gusio gyvulio ragai. Atviras rago galas buvo uždengtas keliais sluoksniais vandeniui beveik nelaidžių žarnų, aprištų sausgysle. Viduje buvo lydyti taukai. Taip pat vyras atsinešė keletą deglų. Jie buvo padaryti lapus, žoles ir kitokias augalines medžiagas tvirtai pririšus prie pakankamai žalio, kad būtų lankstus, pagalio, palikus jį trumpam apdžiūti, o paskui pamerkus į šiltą pušų dervą.

– Ar tas urvas labai didelis? – neištvėrė Amelana. Ji truputį bijojo gilių urvų, ypač sunkiai praeinamų.

– Ne, – atsiliepė vietos zelandonis. – Tėra viena pagrindinė salė su į ją vedančiu koridoriumi, mažesnė salė kairėje ir dar vienas koridorius dešinėje. Švenčiausios vietos yra pagrindinėje erdvėje.

Jis įpylė truputį suskystėjusių taukų į kiekvieną iš trijų lempų, sudėjo grybų dagtis, tada uždegė šakelę ir ja pridegė jau riebalų prisigėrusias dagtis. Taip pat jis uždegė vieną deglą, o kas liko, greitai susikrovė į kuprinę ir užsimetė ją ant pečių. Jis vedė į urvą, aukštai iškėlęs deglą. Vienas iš medžiotojų ėjo gale žiūrėdamas, ar niekam nekilo sunkumų, ar kas neatsiliko. Grupė buvo didelė. Jei urvas būtų sunkiau praeinamas, Pirmoji nebūtų leidusi, kad vienu metu eitų tiek daug žmonių.

Aila ėjo beveik priekyje, jai iš paskos – Jondalaras ir Pirmoji. Dirstelėjusi žemyn, po kojomis ji pamatė atskilusį titnago gabalėlį, netoliese – kitą, regis, vientisą geležtę, tačiau abi jas paliko gulėti. Praėjus siaurą įėjimo koridorių, urvas vėrėsi dviem kryptimis.

– Kairėje tėra neilgas ankštas tunelis, – paaiškino jaunasis zelandonis. – Dešinysis veda žemyn, į kitą koridorių. Mes eisime daugiau mažiau tiesiai.

Jis aukštai iškėlė deglą, o Aila atsigręžė atgal. Matė, kaip žmonės užpildo išplatėjusią erdvę. Žaižaravo trys liepsnelės – trys keliautojai laikė akmenines lempeles. Aklinoje urvo vidaus juodumoje atrodė, jog deglas ir nedidelės liepsnelės skleidžia kur kas daugiau šviesos nei įmanoma, ypač akims jau prisitaikius prie tamsos. Einant toliau, koridorius vos pastebimai suko į kairę ir vėl į dešinę, tačiau iš esmės vedė tiesiai. Po nedidelio išplatėjimo koridorius susiaurėjo, ir zelandonis sustojo. Jis aukštai iškėlė deglą prie kairės sienos, ir Aila pamatė nagų žymes.

– Kadaise šiame urve žiemos miego įsikurdavo lokiai, tačiau aš jų niekada nemačiau, – paaiškino jaunuolis.

Vos tolėliau buvo nukritę keletas didelių akmenų, tad visiems teko eiti vorele po vieną. Kitoje akmenų pusėje zelandonis vėl iškėlė deglą. Ant sienos kairėje pasimatė pirmieji aiškūs ženklai, kad žmonių būta čia ir anksčiau: erdvę gražino pirštais išvedžiotos kilpos ir sūkuriai. Tolėliau koridorius vėl išplatėjo.

– Kairėje yra antra salė, tačiau ten beveik nieko nėra, tik raudoni ir juodi taškai keliose vietose, – paaiškino zelandonis. – Iš pirmo žvilgsnio atrodo, kad jie nieko neverti, bet jie labai reikšmingi, tik turi priklausyti zelandoniams, kad suprastum. Eisime tiesiai.

Jis žengė pirmyn ir, kiek pasukęs į dešinę, sustojo priešais plokštumą, kurioje buvo matyti raudonąja ochra padarytos pirštų žymės ir šeši juodi pirštų atspaudai. Kita plokštuma buvo sudėtingesnė. Jaunuolis laikė iškėlęs deglą, o jį sekusieji susispietė arčiau. Iš pažiūros čia buvo žmonių figūros, bet miglotos, tarsi vaiduokliai, ir elnias, visas išmargintas taškais. Atrodė labai paslaptinga, dvasiška, mistiška. Ailą nupurtė drebulys. Staiga pasidarė labai tylu. Iki tol Aila nė nepastebėjo, kad žmonės tyliai šnekučiuojasi.

Toliau kairėje sienoje buvo nedidelė iškyša, o už jos – niša, kuri perėjo į plokštumą. Pirmiausia Aila pastebėjo du didingus didžiuosius elnius, nupieštus juoda linija vienas ant kito. Viršutinis buvo patinas su įspūdingais plaštakos formos ragais. Nupieštas ir storas sprandas, kokio reikia tokiam dideliam ragų svoriui išlaikyti. Elnio galva atrodė mažytė, palyginti su galingu sprandu. Kupra ant keteros buvo pavaizduota kaip juodas guzas. Aila, kuri buvo mėsinėjusi didžiuosius elnius, žinojo, kad toji kupra yra tankus gniutulas sausgyslių, taip pat padedančių išlaikyti ragų svorį. Elnias, nupieštas apačioje, taip pat puikavosi storu sprandu ir kupra, bet neturėjo ragų. Iš pradžių Aila pamanė, jog tai patelė, bet nusprendė, jog tai irgi patinas, tik numetęs ragus po rudeninės rujos. Pasibaigus poravimosi metui nebuvo jokio reikalo rodyti didžiulę jėgą patelėms privilioti. Reikėjo kaupti energiją, kad išgyventum netrukus stosiančią ledyninę žiemą.

Aila dar kurį laiką apžiūrinėjo elnius ir staiga pamatė mamutą. Jis buvo įterptas pirmojo didžiojo elnio kūno viduryje. Tai nebuvo visas mamutas, tik galvos ir nugaros kontūras, tačiau to pakako būdingai gyvūno

formai atpažinti. Aila pradėjo spėlioti, kuris piešinys nupieštas pirmas, mamutas ar elniai, ir ėmė atidžiau apžiūrinėti likusią sieną. Virš pirmojo elnio nugaros, priešais antrojo galvą, juoda linija žymėjo dar du nebaigtus piešti gyvūnus: tai buvo snieginio ožio galvos ir sprando vaizdas iš šono su dviem atgal užsirietusiais ragais ir kito į snieginį ožį panašaus padaro ragų vaizdas iš priekio. Aila pagalvojo, kad tai gali būti kalnų ožys arba gemzė.

Dar pasistūmėję į priekį jie išvydo daugiau juodomis linijomis nupieštų gyvūnų. Čia buvo dar vienas didysis elnias milžiniškais ragais. Taip pat išryškėjo mažesnio elnio dalis, kalnų ožys, tarsi arklys su stačiais karčiais ir nugaros dalimi bei dar viena figūra, kuri ir stebino, ir baugino. Buvo pavaizduota tik dalis figūros, tik kūno apačia ir kojos, kurie atrodė kaip žmogaus, su trimis linijomis, kurios arba sklido iš jos, arba smigo į ją iš nugaros. Ar tai reiškė ietis? Tačiau kam tai piešti ant sienos? Ji bandė prisiminti, ar kada matė gyvūną, pavaizduotą su įsmigusiomis ietimis. Ar tai reiškia ką nors kita? Kažką, kas sklinda iš kūno? Paprastai medžiojant nesitaikoma į nugaros apačią. Mažai tikėtina, kad sėdmenyse ar netgi nugaros apačioje įsmigusios ietys bus mirtinos. Gal tai buvo skirta parodyti skausmą nugaroje, kuris žeidžia tiek pat, kiek įsmigusi ietis?

Aila papurtė galvą. Galėjo spėlioti be galo, bet tai nepriartins prie tikrosios piešinio reikšmės.

– Ką reiškia tos linijos prie figūros? – pasiteiravo ji vietos zelandonio, rodydama į piešinį, kuriame, atrodė, buvo pavaizduotas žmogus.

– Visi to klausia, – atsiliepė jis, – bet niekas nežino. Jį nupiešė protėviai. – Vyras atsisuko į Pirmąją. – Ar žinai ką nors apie tai?

– Nei istorijoje, nei senolių legendose nieko konkrečiai neužsiminta, tačiau štai ką galiu pasakyti, – pradėjo Pirmoji. – Bet kokio atvaizdo šventoje vietoje reikšmė retai akivaizdi. Patys žinot, kai keliauji į dvasių pasaulį, daiktai retai būna tokie, kokie atrodo. Pyktis gali būti prijaukintas, švelniausias – pats nuožmiausias. Mums nėra būtina žinoti, ką viskas čia reiškia. Mes tik suvokiame, kad tai buvo svarbu tam, kuris piešė, kitaip to čia nebūtų.

– Tačiau žmonės visada teiraujasi. Jie nori žinoti, – spyrėsi jaunuolis. – Jie spėlioja ir klausia, ar jų spėjimai teisingi.

– Žmonės turėtų žinoti, kad ne visada gali gauti tai, ko nori, – atsiliepė Pirmoji.

– Bet aš norėčiau jiems ką nors pasakyti.

– Aš tau šį tą pasakiau, ir to pakanka, – atkirto moteris.

Dabar Aila džiaugėsi, kad ne ji uždavė tą klausimą Pirmajai. Pastaroji visada sakydavo, kad visi gali jos bet ko klausti, tačiau Aila jau anksčiau pastebėjo, kad jos mokytoja sugeba gerokai sumenkinti žmogų, uždavusį tam tikrą klausimą. Jai toptelėjo, kad, nors visi gali jos visko klausti, tai nereiškia, kad ji būtinai į kiekvieną tokį klausimą atsakys. Būdama Pirmoji, ji negalėjo tiesiai pasakyti, kad ko nors nežino. Ne tai žmonės nori iš jos išgirsti. Nors ji ne visada atsakydavo į klausimus, ji niekada nemelavo. Viskas, ką ji sakė, buvo tiesa.

Aila taip pat nemelavo. Genties vaikai anksti patirdavo, kad bendraujant ženklais meluoti beveik neįmanoma. Sutikusi savuosius žmones, Aila suvokė, kad jiems sunku atsekti savų melų grandinę ir kad melas labai apsunkina. Galbūt todėl Pirmoji išsiugdė gebėjimą vengti atsakymo į klausimą priversdama klausiusįjį abejoti savo nuovoka. Aila nusisuko ir nusišypso sau pagalvojusi, kad ką tik išmąstė šį tą svarbaus apie galingąją vyresniąją moterį.

Taip ir buvo. Pirmoji pastebėjo ją nusisukant ir švystelint šypseną, kurią Aila mėgino nuslėpti. Zelandonė pamanė, kad numano to priežastį, ir džiaugėsi, kad Aila nusisuko. Ji nepaisė, kad jos mokinė šį tą apie ją perpras, tik geriau iš to neišpūsti burbulo. Gali ateiti laikas, kai Ailai pačiai teks pasitelkti panašų bendravimo būdą.

Aila vėl atkreipė dėmesį į sieną. Jaunasis zelandonis paėjėjo pirmyn ir laikė nukreipęs deglą taip, kad parodytų kitą piešinio dalį – buvo matyti porelė ožių ir keletas taškų. Toléliau buvo dar du ožiai, keletas taškų ir kelios lenktos linijos. Vieni gyvūnai, linijos ir taškai buvo raudoni, kiti – juodi. Žmonės įėjo į nedidelę erdvę su penkiais juodais ir raudonais taškais, kurios gale matėsi keletas raudonų taškų ir linijų, paskui išėjo pro

nišos angą ir pasuko už kampo. Ant sienos buvo dar viena į žmogų panaši figūra su septyniomis įeinančiomis arba į visas puses sklindančiomis linijomis. Figūra atrodė labai negrabiai nupiešta, vargiai atpažįstama kaip žmogus, tiesiog tai negalėjo būti niekas kitas. Buvo nupieštos dvi kojos, dvi labai trumpos rankos, juoda linija apibrėžta netaisyklingos formos galva. Aila norėjo klausti Pirmosios, ką tai reiškia, bet ši tikriausiai nežinojo, nors gal ir turėjo kokių minčių. Galbūt vėliau jiedvi galės apie tai pasikalbėti. Taip pat matėsi keturi raudoni labai primityviai nupiešti mamutai, vien tik užuominos, bet pakankamos gyvūnui atpažinti. Taip pat čia buvo ožio ragai ir daug taškų.

– Jei atsistosime viduryje, matysime iškart visą sieną, ypač jei prie jos stovės tie, kurie laiko lempas, – pasakė vietos zelandonis.

Žmonės suėjo į vietą, iš kurios galėjo matyti bendrą vaizdą, ir ėmė gėrėtis visa ištapyta sienos plokštuma. Iš pradžių kažkas dar mindžiukavo ir kosčiojo, tačiau netrukus visi nurimo, susitelkė į akmenų sieną, kurią ką tik apžiūrėjo iš arti. Matant visą vaizdą galima buvo pajusti, kokia paslaptinga galia sklinda iš akmeninės sienos. Mirkčiojant liepsnoms ir rangantis lempelių dūmams, figūros, dingojosi, juda, ir Ailai trumpam pasirodė, kad siena permatoma, kad įmanu žvelgti per kietą akmenį ir miglotai įžiūrėti kažkokią kitą vietą. Ji pajuto drebulį, tada kelis kartus sumirksėjo, ir siena vėl tapo kaip kitos.

Vesdamas lankytojus atgal, zelandonis parodė dar kelias vietas su taškais ir ženklais ant sienų. Toliau nuo piešinių, arčiau išėjimo, sklindanti dienos šviesa leido aiškiau matyti aplinką. Žmonės galėjo įžiūrėti sienų apybraižas ir ant žemės nukritusius akmenis. Iš tamsos išėjus į lauką šviesa atrodė iškirtinai ryški, visi mirkčiojo ir prisimerkę laukė, kol akys apsipras. Kiek užtruko, kol Aila pastebėjo Vilką, ir tik po akimirkos suvokė, koks jis susijaudinęs. Žvėris amtelėjo ir pradėjo bėgti link gyvenamosios pastogės, tada pabėgėjo link Ailos ir vėl suko link pastogės.

Aila dirstelėjo į Jondalarą.

– Tikriausiai kažkas atsitiko, – tarė ji.

21

Aila ir Jondalaras bėgte parbėgo į urvą, Vilkas sekė įkandin. Priešais pastogę, lauke, kur ganėsi arkliai, jie pamatė būrį žmonių. Vaizdas būtų buvęs juokingas, tačiau iš tikrųjų baugino. Jonaila stovėjo ištiesusi rankutes priešais Širmę, tarsi saugotų jaunąją kumelaitę, atsigręžusi į šešis ar septynis ietimis ginkluotus vyrus. Už Jonailos su Širme stebėdami vyrus stovėjo Yhaha ir Lenktynininkas.

– Ką jūs sugalvojote? – sušuko Aila, siekdama svaidyklės, nes iečių mėtyklės neturėjo.

– O ką, tavo manymu, mes čia darome? Medžiojam arklius, – atkirto vienas vyras. Jis išgirdo jos svetimšališką tartį ir pridūrė: – Kas čia klausia?

– Esu Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, – atsakė ji. – Jūs nemedžiosite šitų arklių. Nejaugi nematot, kad jie ypatingi?

– Kuo jie tokie ypatingi? Man jie atrodo paprasčiausi arkliai.

– Tai atsimerk ir pažiūrėk, – supyko Jondalaras. – Ar dažnai matai ramiai prie vaiko stovinčius arklius? Kaip manai, kodėl šitie arkliai nuo tavęs nebėga?

– Gal jie per daug kvaili, kad susiprastų?

– Man atrodo, jog tu per daug kvailas, kad suprastum, ką matai, – rimtai pyktelėjo Jondalaras. Įžūlus vyrukas, regis, kalbėjo už visą grupę.

Ilgšis veriamai sušvilpė. Medžiotojai stebėjo, kaip eržilas atsisuka į aukštą šviesiaplaukį ir pradeda link jo eiti. Jondalaras atsistojo priešais Lenktynininką ir tikslingai užtaisė iečių mėtyklę, nors į vyrą nesitaikė.

Aila atsistojo tarp tų vyrų ir savo dukters, davusi Vilkui ženklą būti greta, o paskui kitą – saugoti arklius. Vilkas iššiepė dantis ir ėmė urgzti,

tad vyrai susigrūdo arčiau vienas kito ir žengė kelis žingsnius atgal. Aila pakėlė Jonailą ir pasodino Širmei ant nugaros, tada įsikibo į stačius Yhaha karčius, pašokusi permetė koją per kumelės nugarą ir atsisėdo ant jos. Į kiekvieną veiksmą medžiotojai reagavo vis labiau stebėdamiesi.

– Kaip tu tai padarei? – prabilo jaunas vyras.

– Sakiau, kad tai ypatingi, o ne medžiojami arkliai, – atkirto Aila.

– Tu zelandonė?

– Ji mokinė, besimokanti zelandonė, – atsakė Jondalaras. – Ji pirmoji mokinė tos zelandonės, kuri yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Motinai. Pastaroji trumpai čia vieši.

– Toji, kuri yra pirma, vieši čia?

– Taip, ji čia, – atsakė Jondalaras, atidžiau įsižiūrėdamas į vyrus. Jie visi buvo jauni, tikriausiai neseniai įvesdinti į vyrystę ir gyveno vasaros susirinkimo Nuošalyje – tikėtina, to susirinkimo, kuris vyko netoli kito švento urvo, kito jų kelionės tikslo. – Ar jūs kartais ne per toli nuklydot nuo vasaros susirinkimo Nuošalio namelių? – paklausė jis.

– Iš kur žinai? – nustebo jaunuolis. – Tu mūsų nepažįsti.

– Nesunku atspėti. Dabar vasaros susirinkimo laikas, jūs visi esate maždaug to amžiaus, kai vyrai nusprendžia palikti motinos stovyklą ir apsistoti Nuošalyje, kad parodytų, kokie yra nepriklausomi. Jūs nusprendėte eiti medžioti ir gal net pargabenti mėsos. Tačiau jums ne itin sekėsi, todėl dabar jūs alkani.

– Iš kur žinai? Tu irgi zelandonis? – stebėjosi jaunuolis.

– Tik spėju, – prisipažino Jondalaras. Tada jis pastebėjo ateinant Pirmąją ir visus kitus urvą lankiusius žmones.

Kai norėdavo, Pirmoji galėdavo minti tikrai sparčiai. Ji suprato: jei jau Vilkas atėjo jų ieškoti, tikrai kilo kažkokių bėdų.

Pirmoji greitai įvertino situaciją: jaunuoliai su ietimis, pernelyg jauni, kad būtų patyrę; vilkas gynybine poza priešais arklius, o moteris ir mergaitė sėdi raitos be jokios įprastos jojimo įrangos. Ailos rankoje svaidyklė, o Jondalaras su užtaisyta iečių mėtykle stovi priešais eržilą. Ar Jonaila pasiuntė Vilką ieškoti mamos, kol pati mėgino apginti arklius nuo saujelės būsimųjų medžiotojų?

– Kokios čia bėdos? – pasiteiravo donija. Jaunuoliai suprato, kas ji tokia, nors nė vienas anksčiau jos nebuvo matęs. Jie visi girdėjo pasakojant,

kaip Pirmoji atrodo, ir žinojo tatuiruotės ant jos veido bei nešiojamų vėrinių ir aprangos reikšmę.

– Dabar jau viskas gerai. Šie vyrai ruošėsi medžioti mūsų arklius, bet Jonaila juos sustabdė, – paaiškino Jondalaras, slopindamas šypseną.

„Ryžtingas vaikas“, – pagalvojo donija, pasitvirtinus jos spėjimui apie susidariusią padėtį.

– Ar jūs esate iš septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo? – pasiteiravo ji jaunuolių. Septintasis urvas, į kurį jie trauks toliau, buvo pats svarbiausias to regiono urvas.

Apie urvo skaičių Zelandonė sprendė pagal jaunuolių dėvimus drabužius. Ji žinojo, kuo skiriasi artimiausių urvų drabužių ir papuošalų raštai, bet, kuo toliau keliavo, tuo sunkiau jai buvo atpažinti žmones, nors, turėdama tiek daug žinių, ji galėjo nuspėti.

– Taip, zelandone, kuri esi Pirmoji, – kur kas pagarbesniu tonu prabilo anksčiau kalbėjęs vyrukas. Zelandonių visada protingiau pasisaugoti, o labiausiai tos, kuri yra Pirmoji.

Atėjo ir jaunasis vietos zelandonis, ir dauguma kitų, kurie lankė šventą vietą. Jie būrėsi aplinkui stebėdami, kaip galingoji moteris elgsis su jaunuoliais, grasinusiais ypatingiems arkliams.

Pirmoji atsigręžė į vietinio urvo medžiotojus.

– Regis, reikės pamaitinti septyniomis alkanomis burnomis daugiau. Šitaip atsargos greitai sumažės. Manau, teks pasilikti kiek ilgiau, kol bus surengta medžioklė. Laimei, jūs padėsit. Mes turime kelis patyrusius medžiotojus, o tinkamai vadovaujant, netgi šitie jaunuoliai sugebės įnešti savo dalį. Esu tikra, atsižvelgiant į aplinkybes, jie bus nusiteikę padėti bet kokiu jiems prieinamu būdu, – pasakė Pirmoji ir rūsčiai nudelbė vaikiną, kuris, regis, kalbėjo už visą grupę.

– Taip, žinoma, – patikino tas. – Medžioklė ir yra tai, ką mes darom.

– Bet ne itin vykusiai, – po nosimi sumurmėjo kažkas iš žiūrovų, pakankamai garsiai, kad visi išgirstų. Keli jaunuoliai išraudę nusigręžė.

– Gal kas neseniai pastebėjo kokią bandą? – pasiteiravo Jondalaras, kreipdamasis tiesiai į abu urvo medžiotojus. – Manau, mums reikia sumedžioti daugiau nei vieną žvėrį.

– Ne, bet dabar yra tauriųjų elnių kelionių laikas, ypač patelių su jaunikliais. Gal vertėtų jų pasižvalgyti, tik paprastai tai užtrunka kelias dienas, – atsakė vienas iš urvo medžiotojų.

– Iš kurios pusės jie pasirodo? – pasiteiravo Jondalaras. – Galiu šią popietę pajojėti ant Lenktynininko. Jis žygiuoja greičiau nei bet kuris žmogus pėsčiomis. Jei ką surasiu, mudu su Aila galėsime nujoti ir galbūt atginti juos čia. Vilkas taip pat padės.

– Galit tai padaryt? – išsprūdo jaunuoliui.

– Sakiau, kai šitie arkliai ypatingi, – atkirto Jondalaras.

Elniena nakčiai buvo sukabinta ant virvių, ištemptų virš nedidelės dūmingos ugnies. Dėdama mėsą į savo žaliaminės odos dėžutę Aila pagalvojo, kad būtų gerai ilgiau ją džiovinti, tačiau kelionė ir taip užtruko dviem dienomis ilgiau nei Pirmoji ketino. Teks baigti mėsą džiovinti virš laužų pakeliui ar netgi atvykus į septintąjį pietinių Zelandonijos žemių urvą, kuriame kiek pasisvečiuos.

Ailą Pašauktosios kelionėje lydinti grupė vėl padidėjo: kartu eis dar septyni jaunuoliai. Medžioklėje jie įrodė galį būti naudingi – nors kantrybe nepasižymėjo, jie iš tikrųjų mokėjo svaidyti ietis; sunkiau vaikinams sekėsi sutarti tarpusavyje varant žvėris link kito medžiotojo arba į kokią aklavietę, kad būtų lengviau juos nudobti. Jauniems vyrams didelį įspūdį padarė iečių mėtyklės, kuriomis naudojosi medžiotojai iš Didžiosios upės šiaurės, įskaitant Pirmosios mokinę. Ne mažiau mėtykle susižavėjo ir du vietiniai medžiotojai, kurie buvo girdėję apie ginklą, bet nieko nematė juo naudojantis. Jondalarui padedant, dauguma vyrų pasidarė savo iečių mėtykles ir mokėsi jomis naudotis.

Aila taip pat įkalbėjo Dulaną eiti kartu ir pasidžiaugti likusia vasaros susirinkimo dalimi. Moteris ilgėjosi savo poros bei vaikų ir norėjo juos pamatyti, bet vis tiek nerimavo dėl randų ant veido ir rankų. Dulana miegojo kartu su Amelana, tad jos susidraugavo; Dulana, remdamasi savo patirtimi, noriai kalbėjo apie nėštumą ir gimdymą. Amelana niekada

nesijuto jaukiai šitaip šnekėdama su Pirmąja ar jos mokine, nors Aila ir turėjo vaikelį. Jaunoji moteris girdėjo jas aptarinėjant vaistus ir gydymą, kitas zelandonių žinias ir paslaptis. Amelana nedaug tesuprato ir truputį prisibijojo tų patyrusių moterų.

Vis dėlto jai tikrai patiko dėmesys, kurio sulaukė iš jaunuolių, tiek jaunųjų medžiotojų, tiek Vilomaro padėjėjų. Tiesa, mainų meistro mokiniai atsitraukė, kai Amelaną apsupo pasipūtę pietiečiai. Tivonanui su Palidaru nereikėjo varžytis dėl jos dėmesio. Jie žinojo, kad kiti jaunuoliai bus kartu tik kelias dienas, o jie su jaunąja moterimi bendraus visą kelionę. Kol Jondalaras padedamas Jonokolo ir Vilomaro kinkė Yhaha į specialius Pirmosios valkčius, Aila su donija stebėjo Amelanos ir jaunuolių flirtą.

– Jie man primena mažų vilkiukų vadą, – pastebėjo Aila.

– Kada matei vilkų jauniklius? – pasmalsavo Pirmoji.

– Kai buvau maža ir gyvenau gentyje, – atsakė Aila. – Prieš pradėdama medžioti mėsėdžius, aš juos stebėjau. Kartais ilgai, visą rytą arba visą dieną, jei galėdavau šitaip ilgam nuklysti. Stebėjau visokiausių rūšių keturkojus medžiotojus, ne tik vilkus. Taip išmokau labai tyliai sekti. Nuostabu stebėti bet kurių gyvūnų jauniklius, tačiau man ypač patiko vilkiukai. Jie mėgo žaisti, visai kaip tie berniukai – spėju, turėčiau vadinti juos jaunuoliais, tačiau jie vis dar elgiasi kaip berniūkščiai. Žiūrėk, kaip jie imasi, kumščiuoja ir stumia vienas kitą iš kelio, vis tikėdamiesi sulaukti Amelanos dėmesio.

– Pastebėjau, kad Tivonano ir Palidaro su jais nėra, – tarė donija. – Manau, jie supranta, kad turės pakankamai laiko rodyti Amelanai dėmesį po to, kai aplankysime kitą šventą vietą. Jaunikliai dings, o mes keliausime toliau.

– Manai, kai pasieksime kitą urvą, tie jauni vyrai kur nors pasitrauks? Ji labai patraukli jauna moteris, – tarė Aila.

– Ir vienintelė jais besidominti šiuo metu. Pasirodę stovykloje su mumis ir dar atgabenę savo dalį elnienos, jie atsidurs besižavinčių draugų ir giminaičių dėmesio centre. Visi uždavinės jiems klausimus, nekantraus išgirsti jų pasakojimus. Jie neturės laiko Amelanai.

– Ar dėl to ji nenuliūs? Nenusimins? – pasiteiravo Aila.

– Ji jau turės naujų gerbėjų, ir ne visi jie bus berniukai. Patraukli jauna besilaukianti poros netekusi moteris nestokos dėmesio, kaip ir jaunieji mainų meistro mokiniai. Džiaugiuosi, kad nė vienas jų pernelyg nesusižavėjo Amelana, – tarė vyresnioji. – Ji nebūtų tinkama pora nė vienam iš jų. Moteris, susijungusi su keliautoju, privalo būti gana savarankiška, o ne priklausyti nuo vyro, kuris ja rūpintųsi.

Aila pagalvojo, jog džiaugiasi, kad Jondalaras nėra mainų meistras ir dėl jo amato netenka keliauti toli. Žinoma, Aila turėjo savų užsiėmimų, Jondalaro jai reikėjo ne dėl to, kad turėtų, ką veikti; ji paprasčiausiai nerimautų, jeigu jo ilgai nebūtų šalia. Jis kartkartėmis išsivesdavo savo mokinius ieškoti naujų titnago išteklių ir dažnai tikrindavo tikėtinas jo radvietes, kai eidavo su medžiotojais, tačiau keliauti vienam gali būti pavojinga. Jeigu būtų sužeistas arba nutiktų kas dar blogesnio, kaip ji sužinotų? Teliktų laukti ir spėlioti, ar jis kada sugrįš. Keliauti grupe ar netgi dviese yra geriau.

Tada jai toptelėjo, jog Vilomaras gal visai neišrinks vieno iš savo padėjėjų tapti mainų meistru. Jis gali abiem savo mokiniams pasiūlyti keliauti kartu ir vienas kitam padėti. Žinoma, su mainytoju gali keliauti jo pora, tačiau atsiradus vaikų moteris norės būti su kitomis moterimis. „Keliauti su Jondalaru būtų kur kas sunkiau, jei būčiau turėjusi kūdikį. Daugumai moterų reikia mamų, draugių ir giminaičių pagalbos bei draugijos... Visai kaip Amelanai. Nekaltinu jos, kad nori grįžti namo“, – galvojo Aila.

Vėl patraukus į kelią greitai nusistovėjo tam tikras ritmas. Kadangi jie išėjo po sėkmingos medžioklės, nereikėjo gaišti laiko pakeliui ieškant maisto, todėl grupė žygiavo kiek greičiau nei įprastai. Tereikėjo pasirinkti valgomųjų augalų. Kadangi vasara įsibėgėjo, buvo galima rasti daugiau ir įvairesnių daržovių – šaknų, stiebų, lapinių žalumynų bei vaisių.

Įdienojus, orui pradėjus šilti, Aila užuodė puikų aromatą. Žemuogės! „Tikriausiai einame pro žemuogių pievelę“, – pamanė ji. Aila ne vienintelė pagalvojo apie mėgstamas uogas, tad visi su džiaugsmu sustojo išsivirti

arbatos ir pririnkti po keletą krepšelių mažučių ryškiai raudonų uogų. Jonaila rinko uogas tiesiai į burnikę. Aila nusišypsojo mergytei, paskui dirstelėjo į Jondalarą, kuris rinko žemuoges kartu su ja.

– Ji primena man Latiją. Nezė niekada nesiųsdavo dukters rinkti žemuogių maistui. Latija suvalgydavo viską, ką surinkdavo, ir niekada nieko neparnešdavo namo, kad ir kaip dažnai motina jai priekaištavo. Ji per daug mėgo žemuoges, – pasakė ji.

– Tikrai? – nusistebėjo Jondalaras. – Šito nežinojau. Spėju, būdavau per daug užsiėmęs su Vaimezu ar Talutu, kai tu šnekėdavaisi su Neze ar Latija.

– Kelis kartus aš net užstojau Latiją, – tarė Aila. – Pasakiau Nezei, kad vis tiek visiems uogų nebūtų pakakę. Tai buvo tikra tiesa: kur Latija praeina, niekam nelieka, o ji renka greitai, – paskui kurį laiką Aila rinko uogas tylėdama, nes prakalbus apie Latiją sukilo kiti prisiminimai. – Atsimeni, kaip ji mylėjo arklius? Smalsu, ar Latijai pavyko rasti mažą kumeliuką ir parsivesti jį namo? Kartais ilgiuosi mamutojų. Gal kada kurį iš jų pamatysim.

– Aš taip pat jų ilgiuosi, – patikino Jondalaras. – Danugui vis geriau sekėsi dirbti su titnagu, ypač turint tokį mokytoją kaip Vaimezas.

Baigusi rinkti antrą krepšelį žemuogių Aila pastebėjo ir kitų augalų, tinkamų vakarienei paįvairinti, ir pakvietė Amelaną su Dulana jų rinkti. Pasiėmusi Jonailą, Aila pirmiausia patraukė į upės, palei kurią jie ėjo, pakrantę rinkti švendrų. Jų ūgliai su šviežiomis šaknimis, stiebagumbiai ir stiebo apačia šiuo metų laiku buvo ypač sultingi. Viršūnių burbuolės taip pat buvo pilnos tankiai suaugusių žalių pumpurų, tinkamų virti arba troškinti; po to juos reikėdavo nugraužti. Matėsi ir kelių rūšių lapinių žalėsių. Aila atpažino rūgštynes ir nusišypsojo pagalvojusi apie malonią jų rūgštelę, o ypač džiaugėsi radusi dilgėlių: žalia virtų dilgėlių košė – tikras skanėstas.

Tą vakarą keliautojai mėgavosi valgiu. Pavasarį šviežio maisto paprastai negausu – vienas kitas žalėsis, keletas naujų ūglių, tad visi džiaugėsi didesniu augalų kiekiu ir įvairove, kurią padovanojo vasara. Žmonės kartais tiesiog alkdavo daržovių ir vaisių, suteikiančių būtinų maistinių medžiagų, reikalingų organizmui, ypač po ilgos žiemos, kai žmonės dau-

giausia valgydavo džiovintą mėsą, riebalus ir šaknis. Pusryčiams keliautojai suvalgė vakarykščius maisto likučius ir išgėrė karštos arbatos, tad greitai galėjo traukti toliau. Tą dieną jie ketino toli nupėsčiuoti, kad vasaros susirinkimo stovykloje ateinantį rytą pasirodytų anksti.

Kitą dieną vos pajudėjus būrelį užklupo sunkumai. Upė, palei kurią jie ėjo, buvo išsklidusi iš krantų prie užpelkėjusio ir užžėlusio upelio, todėl eiti prie vandens tapo sunku. Įpusėjo rytas. Teko ropštis nuožulniu šlaitu, o galiausiai pasiekus kalvos viršūnę, apačioje atsivėrė slėnis. Aukštos kalvos kilo aplink pailgą, žemą plotą, kuriame išsiskyrė stačiašlaitė aukštuma, iškilusi virš trijų upių santakos: pagrindinė upė tekėjo iš rytų į vakarus, didelis intakas prasidėjo šiaurės rytuose, o palei mažąjį jie atėjo. Tiesiai priešais, lauke tarp dviejų upių, buvo gausu vasaros namelių, pastogių ir palapinių. Keliautojai pasiekė zelandoniečių, kurie gyvena pietinėse Didžiosios upės žemėse, vasaros susirinkimo stovyklą septintojo urvo teritorijoje.

Vienas žvalgų bėgte įlėkė į zelandonių namelį.

– Palaukit, kol pamatysit, kas ateina! – išrėkė jis.

– Kas gi? – paklausė septintojo urvo zelandonis.

– Žmonės, bet dar ne viskas.

– Visi urvai yra čia, – pastebėjo kitas zelandonis.

– Tada tai turėtų būti svečiai, – mestelėjo Septintasis.

– Ar šiemet mes laukėm svečių? – paklausė senesnysis ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandonis, kai visi atsistojo ir patraukė prie įėjimo angos.

– Ne, bet su svečiais taip jau būna, – atsakė Septintasis.

Išėję į lauką zelandoniai pirmiausia pastebėjo link jų einant ne žmones, o tris arklius, visus velkančius po kažkokį įtaisą. Ant dviejų arklių nugarų dar sėdėjo žmonės, vyras ir vaikas. Moteris žingsniavo priešais arklį, traukiantį kiek kitokį įrenginį. Netrukus paaiškėjo, kad greta moters pėdina vilkas! Staiga Septintasis prisiminė pasakojimus žmonių, kurie į jų urvą užsukdavo grįždami iš kelionės į šiaurę. Jie kalbėjo apie svetimšalę moterį, jos arklius ir vilką. Viskas tapo aišku.

– Jei neapsirinku, – pakankamai garsiai, kad girdėtų visi zelandoniai, pasakė aukštas, barzdotas rudaplaukis vyras, – mus aplankė Pirmoji tarp

tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, ir jos mokinė. – Mokiniui, kuris stovėjo šalimais, jis pridūrė: – Bėk, surask kuo daugiau vadų ir pakviesk juos čia.

Jaunuolis leidosi bėgte.

– Argi ji neturėtų būti apkūni? Suprantu, viskas labai įspūdinga, tačiau kelias tokiai storulei gana tolimas, – pasakė viena apkūni zelandonė.

– Pamatysim, – tarstelėjo Septintasis. Kadangi daugiausiai šventų šio regiono vietų buvo greta septintojo urvo, jo zelandonis paprastai tapdavo pripažintu vietinių zelandonių vadu.

Aplink ėmė rinktis vis daugiau žmonių, atskubėjo ir įvairių urvų vadai. Septintojo urvo vadė atsistojo greta septintojo urvo zelandonio.

– Kažkas sakė, kad į svečius ateina Pirmoji, – tarė ji.

– Atrodo, taip ir yra, – pripažino zelandonis. – Pameni tuos svečius, kurie lankėsi prieš kelerius metus? Tuos iš tolimo pietų krašto?

– Taip, prisimenu. Dabar, kai užsiminei, regis, menu juos pasakojus, jog viename šiaurės urvų gyvena svetimšalė, kuri geba puikiai valdyti gyvūnus, ypač arklius, – atsiliepė moteris. Vadės tatuiruotė buvo kitoje pusėje nei ant zelandonio kaktos, bet panaši į jo.

– Jie tada sakė, kad ji – Pirmosios mokinė. Neilgai ją tematė, bent jau prieš išeidami. Jos pora yra zelandonietis. Jis kone po penkerių metų grįžo iš kelionės ir parsivedė ją namo. Tas vyras taip pat geba valdyti arklius, ir net jų vaikas tai moka, taip pat jie turi vilką. Man regis, tai jie ir ateina, – paaiškino zelandonis. – Spėju, kad Pirmoji gali būti su jais.

„Jų žvalgai puikūs“, – pagalvojo sau Zelandonė, ant valkčių linguodama prie didelio namelio, kuris, ji spėjo, priklauso zelandoniams. Atrodė, jog jų pasitikti susirinko tikrai didelis žmonių būrys. Aila davė ženklą Yhaha sustoti. Pirmoji įsitikino, jog nebus jokių paskutinių truktelėjimų, tada atsistojo, grakščiai ir oriai išlipo iš valkčių. „Štai kodėl ji gali taip toli nukeliauti“, – pagalvojo apkūnioji zelandonė.

Visi zelandoniai, vadai ir svečiai oficialiai pasisveikino ir prisistatė. Vadai urvų, iš kurių kilo jaunieji medžiotojai, taip pat džiaugėsi juos ma-

tydami. Jau kelias dienas jaunuolių namelis buvo tuščias, niekas jų nematė, tad šeimos pradėjo nerimauti ir jau norėjo siųsti žmones jų ieškoti. Kadangi jaunuoliai pasirodė su svečiais, neabejotinai vėliau bus papasakota kažkokia istorija.

– Dulana! – šūktelėjo kažkas.

– Mama! Tu atėjai! – tuo pat metu pasigirdo džiaugsmingi dviejų vaikų balseliai.

Senyvas ketvirtojo pietinių žemių urvo zelandonis pakėlė akis ir labai nustebo pamatęs jaunąją moterį. Po nelaimės ji jautėsi taip beviltiškai, kad negalėjo prisiversti nė iš pastogės išeiti, o štai pasirodo vasaros susirinkime. „Reikės pakamantinėti ir išsiaiškinti, kodėl ji persigalvojo", – nusprendė vyras.

Svečiams ir Pirmajai pasveikinti iškart buvo suplanuota didžiausia šventė – puota ir Motinos šventė kartu, o sužinojęs, kad keliautojai nori aplankyti jų šventą urvą, septintojo urvo zelandonis pradėjo tam ruoštis. Dauguma įprastų vasaros susirinkimo apeigų jau buvo baigtos, išskyrus paskutines jungtuves, žmonės ėmė kurpti išvykimo planus, tačiau pasirodžius svečiams dauguma nusprendė susirinkime pabūti kiek ilgiau.

– Tikriausiai reikia surengti medžioklę ir maisto rinkimo išvyką, – tarė septintojo urvo vadė.

– Prieš pat mums išvykstant, ketvirtojo urvo medžiotojams, įskaitant jūsiškius jaunuolius, pavyko užspiesti tauriųjų elnių bandą, – pasakė Pirmoji. – Vyrai nudobė kelis žvėris, didžiąją dalį mėsos atsigabenome.

– Mes padarėme tik tai, kas būtina, – pasakė Vilomaras. – Juos dar reikia nudirti, išmėsinėti ir greitai išvirti arba džiovinti.

– Kiek elnių atgabenote? – pasiteiravo septintojo urvo vadė.

– Po vieną kiekvienam iš jūsų jaunųjų medžiotojų, tai yra septynis, – atsakė Vilomaras.

– Septynis! Kaip galėjote tiek daug atgabenti? Kur jie? – paklausė kažkoks vyras.

– Ar galėtum jiems parodyti, Aila? – paprašė Vilomaras.

– Su džiaugsmu, – tarė Aila.

Greta stovėjusieji atkreipė dėmesį į jos akcentą ir suprato, kad ji ir bus toji svetimšalė, apie kurią tiek pasakota. Daug žmonių nuėjo paskui Ailą

ir Jondalarą prie kantrai laukiančių arklių. Už Lenktynininko ir Širmės stovėjo naujai sumeistrauti valkčiai, kurie atrodė pilni prikrauti švendrų lapų. Kai Aila pradėjo juos nuiminėti, greitai paaiškėjo, kad po augalais slepiasi keletas įvairaus dydžio ir amžiaus tauriųjų elnių patelių bei jauniklių skerdenų. Švendrais jos buvo uždengtos pirmiausia nuo vabzdžių apsaugoti.

– Jūsiškiai jaunuoliai – labai užsidegę medžiotojai, – tarė Jondalaras. Jis susilaikė nepridūręs: tik nelabai išrankūs. – Čia jų grobis. Jie turėtų iš širdies atšvęsti.

– Galėtume sunaudoti ir švendrus, – pasakė viena iš viską stebėjusių moterų.

– Mielai prašom juos paimti, – tarė Aila. – Ten, kur pasukome nuo upės, jų auga daugybė, yra ir kitų gerų maistui tinkamų augalų.

– Įsivaizduoju, augalai aplink jūsų stovyklą jau švariai nurinkti, – pasakė ta, kuri buvo Pirmoji. Pasigirdo pritarimo komentarai.

– Jei kas panorėtų keliauti valkčiais, galime nugabenti jus prie upės, kur auga švendrų, o paskui jus bei tai, ką pririnksite, pargabenti atgalios, – pasiūlė Aila.

Keltas jaunuolių greitai susižvalgė ir pasisiūlė. Jie nuėjo pasiimti kasimo lazdelių ir peilių, taip pat laisvai supintų nešimo pintinių ir krepšių. Paprastuose valkčiuose pusiausėda pajėgė įsitaisyti du ar trys žmonės, o ant Pirmajai sumeistrautųjų vienas prie kito tiesutėliai galėjo sėdėti du normalaus sudėjimo žmonės, o labai liesi – netgi trys.

Eisena pajudėjo. Jondalaras, Aila ir Jonaila jojo ant Yhaha, Lenktynininko ir Širmės, dar šešis žmones arkliai traukė valkčiuose. Vilkas sekė iš paskos. Pasiekę vietą, kur keliautojams teko sukti nuo upės, jie sustabdė arklius. Jaunuoliai išlipo labai patenkinti savimi, kad ryžosi tokiam neįprastam pasivažinėjimui; jie pasklido į visas puses rinkti maisto. Aila iškinkė arklius, paleido juos pailsėti, tad, kol rinkėjai dirbo, arkliai ganėsi. Vilkas šniukštinėjo aplink, vėliau paskui kažkokį kvapą patraukė į giraitę.

Įpusėjus popietei, visi grįžo į stovyklą. Per tą laiką daugybė rankų mikliai sutvarkė tauriųjų elnių skerdenas, didelė dalis mėsos jau virė. Buvo imtasi ir kailių išdirbimo, kad odas būtų galima dėvėti arba iš jų padaryti kitus naudingus daiktus.

Puota ir šventė nusitęsė į naktį; Aila jautėsi pavargusi. Vos buvo sutarta dėl šventos vietos lankymo ir atėjo tinkamas laikas pasišalinti, ji su Jonaila ir Vilku nuėjo į savo kelioninę palapinę ir įsitaisė nakčiai. Jondalaras sutiko kitą titnago apdirbėją ir įsitraukė į pokalbį apie įvairių vietų titnagą; teritorija, kurioje jie buvo, garsėjo kaip vieno iš geriausių regione titnago šaltinis.

Jondalaras pažadėjo Ailai netrukus ateiti, tačiau jam grįžus į palapinę ir Aila, ir Jonaila kartu su kitais palapinės kaimynais jau saldžiai miegojo. Tą naktį Pirmoji pasiliko zelandonių namelyje. Aila irgi buvo kviečiama ten likti – ji žinojo, kad Zelandonė būtų patenkinta, jei ji geriau susipažintų su vietiniais zelandoniais, bet norėjo pabūti su šeima, ir Pirmoji jos nespaudė. Paskutinė grįžo Amelana. Nors Aila ją buvo perspėjusi, kad, kol laukiasi, nėra gerai piktnaudžiauti gėrimais, kuriais galima apsinuodyti, Amelana buvo kiek gerokai apsvaigusi. Moteris nuėjo tiesiai į patalą ir vylėsi, kad Aila jos nepastebės.

Anksti ryte Aila pažadino Amelaną ir paklausė, ar ji norės aplankyti šventą vietą. Amelana atsisakė tvirtindama, kad pervargo ir turėtų pailsėti. Ir Aila, ir Pirmoji suprato, kad ji kenčia nuo rytinių pagirių. Aila gundėsi taip ir palikti ją kankintis, tačiau pagalvojusi apie dar negimusį kūdikį vis dėlto paruošė Amelanai ypatingųjų vaistų, kuriuos buvo sugalvojusi mamutojų Liūto stovyklos vadui Talutui, kentusiam galvos ir vidurių skausmą po išgertuvių. Jaunoji moteris tetroško likti savo miegmaišyje.

Jonaila irgi nenorėjo eiti. Prisimindama vyrus, kurie norėjo sumedžioti arklius, ji nerimavo, kad dar kas nors gali į juos kėsintis, ir norėjo likti jų saugoti. Aila mėgino paaiškinti, kad dabar visi iki vieno stovykloje žino, jog šitie arkliai ypatingi, tačiau Jonaila atkirto bijanti, kad pasirodys koks to negirdėjęs prašalaitis. Aila negalėjo paneigti, kad anksčiau jos dukra pasielgė teisingai. Dulana su džiaugsmu sutiko pasaugoti Ailos vaiką, nes ir jos duktė buvo panašaus amžiaus. Aila leido savo mergaitei pasilikti stovykloje.

Visi, kurie norėjo pamatyti išpieštą uvą, leidosi į kelią. Grupę sudarė ta, kuri buvo Pirmoji, Jonokolas, kuris anksčiau buvo pirmasis jos mokinys, o dabar devynioliktojo urvo zelandonis, jos dabartinė mokinė Aila ir Jondalaras. Vilomaras ėjo, tačiau du jo padėjėjai – ne; juos atitraukė kiti dalykai. Be to, šventą vietą dar kartą norėjo pamatyti keletas susirinkime buvusių zelandonių. Po urvą visus vedžios Septintasis, kuris jį žinojo geriau nei kas kitas.

Tame regione buvo dešimt ne tokių reikšmingų urvų. Kiekvienas žmonių urvas turėjo savo šventą vietą – urvą su piešiniais, dažniau tik su piešinių ir raižinių užuomazgomis. Ketvirtasis pietinių Zelandonijos žemių urvas, kurį keliautojai aplankė anksčiau, buvo vienas iš įdomesnių. Visi šie urvai tik papildė svarbiąją šventąją vietą, esančią netoli septintojo urvo.

Grupė kilo taku į stačią kalvą, kurią pastebėjo pirmą kartą apžvelgdami slėnį.

– Ji vadinama Juodojo Paukščio kalva, – paaiškino Septintasis. – Kartais – Žvejojančio Juodojo Paukščio kalva. Kas nors neišvengiamai paklausia kodėl, tačiau aš nežinau. Būna, pamatau čia varnų ar juodvarnių, bet neaišku, ar dėl to kalva taip vadinasi. Tas, kuris buvo Septintasis prieš mane, taip pat nežinojo.

– Vardų priežastys dažnai nugrimzta atminties kloduose, – pritarė Pirmoji. Stotingai moteriai stigo kvapo, ji truputį švokštė kopdama į kalvą, tačiau nepasidavė. Vingiuojančiu keliu eiti buvo kiek lengviau, nors užtruko ilgiau.

Galiausiai, užlipę gana aukštai, jie pasiekė angą kalkakmenio uoloje. Įėjimas niekuo neišsiskyrė, ir jei prie jo nebūtų vedęs takas, vargiai apskirtai jį pastebėtum. Anga buvo pakankamai aukšta, kad įeitum nesikūprindamas ir nesilenkdamas, pakankamai plati, kad kartu galėtų žengti du trys žmonės, tačiau dėl priešais augančio didelio krūmo sunkai randama. Vienas iš zelandonio mokinių nušlavė mažus akmenėlius ir skeveldras, sukritusius priešais įėjimą. Aila įgudusiais judesiais greitai užkūrė laužą ir turėjo pažadėti, kad parodys Septintajam, kaip tai daroma. Paskui buvo uždegti deglai ir lempos.

Į urvą vedė septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandonis, įkandin sekė Pirmoji, tada Jonokolas, Aila, Jondalaras ir Vilomaras.

Paskutiniai žingsniavo nusprendę dar kartą čia apsilankyti vietiniai zelandoniai, įskaitant porelę mokinių. Iš viso buvo dvylika žmonių. Urvo pradžioje koridorius šakojosi, todėl reikėjo sukti į kairę arba į dešinę. Jie pasuko į dešinę. Kiek paėjėjus koridorius išplatėjo ir vėl skilo į du tunelius. Žmonės pateko į salę su akmenų užtvara viduryje bei siauru apėjimu iš vienos ir platesniu iš kitos pusės.

– Galima eiti bet kuriuo keliu, atsidurtume ten pat, akmenų krūvos gale, o ten – pabaiga, jokio išėjimo. Vis dėlto ten yra keletas įdomių pažiūrėti dalykų, – pasakė Septintasis.

Jie leidosi siaurąja dešiniąja atšaka ir kone iš karto Septintasis parodė keletą nedidelių raudonų taškų ant dešinės sienos. Ant kairės sienos jų buvo daugiau. Tada, kiek toliau, žmonės sustojo apžiūrėti ant dešinės sienos nupiešto arklio, matė dar daugiau taškų, o greta – liūtą su fantastiška uodega, pakelta ir užsirietusia gale. Aila pradėjo spėlioti, gal atvaizdą piešęs žmogus matė liūtą sulaužyta uodega, kuri sugijo šitaip užsisukusi. Ji žinojo, kaip keistai kartais sugyja lūžę kaulai.

Kiek paėjėję siauru koridoriumi jie priėjo dešinės sienos plotą, kurį Septintasis pavadino „elnio plokštuma". Apžiūrinėdama piešinį Aila ėmė galvoti apie didžiųjų elnių pateles ir prisiminė, jog didįjį elnią matė nupieštą šventame urve prie ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo. Skersai elnią, kairėje, buvo du dideli raudoni taškai. Daugiau tokių taškų buvo pripiešta ant sienos už elnio, o ant skliautų ėjo kelios didelių taškų eilės.

Ailai buvo smalsu, ir galiausiai ji išdrįso paklausti:

– Ar žinai, ką reiškia tie taškai?

Auštas vyras su tankia ruda barzda nusišypsojo gražuolei mokinei, kurios dailūs svetimšališki bruožai jam buvo patrauklūs.

– Jie nebūtinai tą patį reiškia kiekvienam, bet man, kai esu tinkamai nusiteikęs, jie regisi kaip landos į kitą pasaulį ir, dar svarbiau, jie rodo kelią atgal.

Aila linktelėjo išgirdusi atsakymą ir nusišypsojo. Besišypsanti moteris vyrui patiko dar labiau.

Jie ėjo pro sukritusius akmenis siauruoju praėjimu, kuris ėmė platėti ir vis suko į kairę, kol galiausiai ėmė žingsniuoti lyg ir atgal. Teko praeiti

pro kur kas didesnę salę, kurioje akivaizdžiai lankėsi lokiai, tikriausiai čia miegojo žiemos miegu. Ant sienų, kur jie kasėsi į kalkakmenį, liko nagų žymės. Pasiekęs urvo angą, Septintasis vis ėjo į priekį – ten, kur jie būtų pakliuvę, jei iš pradžių būtų sukę į kairę.

Jie nužygiavo atkarpą ilgu tuneliu laikydamiesi dešinės sienos. Kol nepasiekė angos dešinėje, nematė nė vieno piešinio; ant žemų koridoriaus skliautų buvo keturi raudoni kiek nusitrynę plaštakų įspaudai, trys raudoni taškai ir keletas juodų žymių. Kitapus angos matėsi vienuolika iš eilės didelių juodų taškų ir du delno kontūrai, padaryti prispaudus plaštaką prie sienos ir aplinkui pritaškius raudonų dažų. Patraukus plaštaką, likdavo kontūras raudoname fone. Tada Septintasis pasuko į skliautuoto koridoriaus angą.

Už apsitrynusių rankų atspaudų akmeninė siena tapo minkšta, tarsi padengta moliu. Urvas buvo aukštai virš Upės lygio ir pakankamai sausas, tačiau kalkingas akmuo yra natūraliai porėtas, tad per jį nuolat skverbėsi kalcio karbonato prisotintas vanduo. Šitaip, vis nukrintant po be galo mažą lašą, bėgant tūkstantmečiams susidaro didžiulės stalagmitų kolonos, kurios, regis, auga iš kalkakmenio pagrindo po panašaus dydžio, bet kitokios formos stalaktitų varvekliais, besileidžiančiais iš viršaus. Kartais vanduo susikaupia kalkakmenyje, ir tada urvo sienų paviršius suminkštėja tiek, kad žymes galima palikti vos prisilietus pirštais. Nedidelėje salėje dešinėje susiformavo didžiuliai suminkštėjusio akmens plotai, tarsi kvieste kviečiantys žmones ant jų palikti žymes. Sienos dalys buvo išvagotos pirštų, daugiausiai nieko nereiškiančių įrėžų, nors vienoje vietoje buvo matyti dalinis didžiojo elnio piešinys, atpažįstamas iš būdingų plaštakos formos didžiulių ragų ir mažos galvos.

Kur paviršius buvo pakankamai kietas, matėsi kitų raudonai ar juodai nupieštų ženklų ir taškų. Vis dėlto Aila juto, kad šioje salėje ženklai atsitiktiniai ir jai nieko nereiškiantys, išskyrus elnią. Tačiau ji jau pradėjo suvokti, kad niekas nežino, ką reiškia visi urvų piešiniai. Tikėtina, kad tai žino tik piešinius palikę žmonės, o gal net ir jie negalėtų savo veiksmų paaiškinti. Jei piešinys ant urvo sienos leidžia ką nors pajusti, tas jausmas ir yra reikšmingas. Tai gali priklausyti nuo proto būklės, nuotaikos arba imlumo aplinkos ypatybėms. Aila galvojo apie Septintojo atsakymą

į klausimą, susijusį su didelių taškų eilėmis. Jis atsakė labai asmeniškai ir paaiškino, ką taškai reiškia jam. Urvai buvo šventi, tačiau Ailai jau pradėjo dingotis, jog tai yra asmeninis, kiekvienam savas šventumas. Gal to jai ir derėjo išmokti šioje kelionėje?

Išėjęs iš mažosios salės, Septintasis perėjo į kitą pagrindinio koridoriaus pusę. Koridorius toje vietoje suko į kairę, ir trumpą atkarpą jie ėjo palei kairę sieną. Tada Septintasis pakėlė lempą ir apšvietė ilgą plokštumą su juodai išpieštais gyvūnais, dauguma buvo nupiešti vieni ant kitų. Pirmiausia Aila pamatė mamutus, čia jų buvo daugybė, paskui arklius, bizonus ir taurus. Vienas mamutų buvo padengtas juodomis žymėmis. Septintasis apie tą plokštumą nieko nepasakė, tik pastovėjo prie jos pakankamai ilgai, kad kiekvienas įžvelgtų tai, ką nori pamatyti. Supratęs, kad dauguma žmonių prarado susidomėjimą, išskyrus Jonokolą, kuris, tikriausiai, pasiliktų urve kur kas ilgiau vien tam, kad ištyrinėtų piešimo būdą, Septintasis pajudėjo. Kiek toliau jis parodė atbrailą, ant kurios buvo nupiešti mamutai ir bizonas.

Būta dar keleto ženklų ir gyvūnų, kuriuos Septintasis rodė visiems lėtai vaikštinėjant po urvą. Kita vieta, kurioje zelandonis sustojo, atrodė tikrai nepaprasta. Didžiulėje plokštumoje vienas paskui kitą matėsi nupiešti du juodi arkliai, o jų kūnų kontūrai užpildyti dideliais juodais taškais. Be to, aplink išorinius arklių kontūrus buvo daugiau taškų ir rankų įspaudų, tačiau neįprasčiausiai atrodė į dešinę atsisukusio arklio galva – ji buvo visai nedidelė, nupiešta ant natūralaus akmens, kuris priminė arklio galvą ir tarsi rėmino patį arklį. Akmens forma dailininkui padiktavo, kad čia turi būti nupieštas arklys. Visiems lankytojams jis paliko didelį įspūdį. Pirmoji, kuri jau buvo mačiusi plokštumą su arkliais, nusišypsojo Septintajam. Jie abu buvo patenkinti: sulaukė tokios reakcijos, kokios ir tikėjosi.

– Ar žinai, kas tai nupiešė? – pasiteiravo Jonokolas.

– Protėviai. Leisk, parodysiu tau šį tą, ko galbūt iš karto nepastebėjai, – tarė Septintasis, žengdamas arčiau akmeninės plokštumos. Jis pakėlė kairę ranką virš į kairę nusisukusio arklio ir sulenkė nykštį. Kai pridėjo ranką prie raudono kontūro, tapo akivaizdu, kad jis yra ne plaštakos, o sulenkto nykščio. Dabar visi pamatė keletą tokių įbrėžų palei kairįjį arklį.

– Kam šitai padaryta? – paklausė jauna mokinė.

– Reikėtų klausti jį piešusio zelandonio, – atsiliepė Septintasis.

– Juk sakei, kad tai padarė protėviai.

– Taip, – patvirtino zelandonis.

– Tačiau protėviai dabar vaikšto kitame pasaulyje.

– Taip.

– Tada kaip galiu paklausti?

Septintasis tik nusišypsojo jaunai moteriai, kuri susiraukė ir negalėjo nurimti. Pasigirdo kikenimas, tai išgirdusi jaunoji mokinė išraudo.

– Juk negaliu paklausti? Ar galiu?

– Visko gali būti, kai išmoksi vaikščioti kitame pasaulyje, – atsakė Pirmoji. – Juk žinai, kad kai kurie zelandoniai tai sugeba. Tačiau tai labai pavojinga, ir ne visi tam pasiryžta.

– Netikiu, kad viską nupiešė viena ir ta pati ranka, – pareiškė Jonokolas. – Gal arklius, plaštakas ir daugumą taškų paliko vienas žmogus, tačiau esu įsitikinęs, kad kai kas pridėta vėliau, nykščiai irgi. Regis, virš to arklio matau raudoną žuvį, tik labai neryškiai.

– Gal tu ir neklysti, – pasakė Septintasis. – Labai pastabu.

– Jis dailininkas, – pasakė Vilomaras.

Aila pastebėjo, kad Vilomaras dažniausiai būna linkęs pasilikti savo nuomonę sau ir svarstė, ar šito jis irgi išmoko kelionėse. Kai daug keliauji ir vis susitinki su naujais žmonėmis, tikriausiai neišmintinga pernelyg greitai nepažįstamiesiems piršti savo nuomonę.

Septintasis parodė daug kitų ženklų ir piešinių, įskaitant žmogaus pavidalo figūrą su arba įeinančiomis, arba išeinančiomis iš kūno linijomis, panašią į tą, kurią jie matė ketvirtojo pietinių Zelandonijos žemių urvo šventoje vietoje. Vis dėlto apžiūrėjus neįprastuosius arklius dingojosi, jog niekas nebepadarys tokio gilaus įspūdžio, išskyrus kelias formacijas, gerokai senesnes nei patys piešiniai. Vieną urvo salę puošė didžiulės kalcito plokštės, natūraliai susidariusios per urvo formavimosi procesą. Jos buvo paliktos be jokių pagražinimų, tarsi tai būtų pačios Motinos padarytos puošmenos.

Aplankiusi šventą vietą, Pirmoji nekantravo vėl leistis į kelią, bet juto, kad turėtų trumpam pasilikti ir atlikti savo kaip Pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, pareigas, ypač zelandoniams. Nedaž-

nai jiems pasitaikydavo proga su ja pabūti. Kai kurioms grupėms, kurios gyveno zelandoniečių teritorijoje, Pirmoji buvo kone mitinė figūra, vadovė, kurią jie įsivaizdavo, tačiau retai tematė, o tikrovėje ir nereikėjo matyti: jie buvo visiškai pajėgūs be jos atlikti savo funkcijas. Vis dėlto dažniausiai zelandoniai džiugdavosi ją matydami. Ne, jie negalvojo apie ją kaip apie pačią Motiną ar netgi Motinos įsikūnijimą, tik ji aiškiai buvo Motinos atstovė, o tokio milžiniško stoto – dar ir įspūdinga. Prie jos statuso prisidėjo ir mokinė, gebanti valdyti gyvūnus. Pirmajai derėjo paviešėti truputį ilgiau.

Per vakarienę Septintasis susirado svečius. Jis atsisėdo greta Pirmosios su savo maisto lėkšte ir nusišypsojo, tada pradėjo tyliai su ja kalbėtis. Tai nebuvo slaptas pasišnabždėjimas, tačiau Aila buvo tikra, kad negirdėtų nė žodžio, jeigu nebūtų sėdėjusi kitapus Pirmosios.

– Kalbėjome apie ypatingas apeigas šventajame urve vėliau šįvakar ir norėtume pakviesti tave bei tavo mokinę, jei esate tam nusiteikusios, – tarė jis.

Pirmoji drąsinamai jam nusišypsojo. „Dėl to mano sprendimas pasilikti truputį ilgiau pasiteisins“, – pagalvojo ji.

– Aila, ar norėtum eiti į ypatingą ceremoniją?

– Jei tu nori, kad eičiau, su džiaugsmu prisijungsiu, – tarė Aila.

– O Jonaila? Ar Jondalaras galės ją pasaugoti? – paklausė Pirmoji.

– Esu tikra, galės, – atsakė Aila, ir jau nebe taip džiaugėsi kvietimu, nes Jondalaras nebuvo pakviestas. Kita vertus, jis nepriklausė zelandoniams.

– Ateisiu vėliau jūsų pakviesti, – tarė Septintasis. – Apsirenkit šiltai, naktimis būna šalta.

Kai viskas nurimo ir dauguma žmonių patraukė į patalus ar kur kitur, septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo zelandonis grįžo į jų stovyklą. Jondalaras su Aila ir Zelandone laukė prie ugnies. Ilgšis ne itin džiaugėsi, kad Aila naktį išeina dalyvauti kažkokiose slaptose apeigose,

bet nieko nepasakė. Juk, šiaip ar taip, ji mokėsi, kad taptų zelandone. To mokymosi dalis – slaptos apeigos su kitais zelandoniais.

Septintasis atnešė deglų ir juos uždegė nuo mažos ugnies, tebeliepsnojusios ugniakure. Jis ėjo pirmas, Donija iš paskos, galiausiai Aila. Visi nešėsi po deglą. Jondalaras stebėjo juos kylančius taku, vedančiu į šventą urvą. Jis netgi gundėsi sekti iš paskos, tačiau buvo pasižadėjęs saugoti Jonailą.

Vilkas, akivaizdu, irgi norėjo eiti su Aila, bet netrukus grįžo į stovyklą. Jis įėjo į palapinę, pašniukštinėjo vaiką, vėl išėjo, pasidairė į tą pusę, kur Ailos nueita, tada priėjo prie Jondalaro ir atsitūpė greta jo. Netrukus padėjo galvą ant priekinių letenų ir vis dar žiūrėjo į tą pusę, kur nuėjo Aila. Jondalaras padėjo ranką žvėriui ant galvos, paskui kelis kartus perbraukė per nugarą, glostydamas savo didžiulį augintinį.

– Ji tave parvarė į stovyklą, tiesa? – tarė vyras. Vilkas tyliai suinkštė.

22

Septintasis vedėsi moteris taku link švento urvo. Į žemę palei taką, kad būtų lengviau rasti kelią, buvo įsmeigti deglai, ir Aila staiga prisiminė tą kartą, kai sekdama paskui lempeles ir deglus vingiuotame urve genčių sambūryje aptiko šamanus. Ji žinojo, kad neturėtų ten būti, ir laiku sustojo, užlindo už didžiulio stalagmito, kad jie jos nepamatytų. Vis dėlto Krebas suprato, jog ji ten slepiasi. Šį kartą ji buvo dalis grupės, pakviestos dalyvauti susirinkime.

Iki švento urvo buvo geras kelio gabalas, todėl, užlipę į uolą, visi sunkiai alsavo. Pirmoji galvojo sau, jog gerai, kad šią kelionę surengė dabar: po kelerių metų nebebūtų pajėgusi jos įveikti. Aila suprato, jog Zelandonei sunku, ir tyčia sulėtino žingsnį. Suvokė, kad urvas jau visai arti, kai pamatė priešais degantį laužą, o netrukus pastebėjo keletą šalia jo sėdinčių arba stoviniuojančių žmonių.

Susirinkusieji entuziastingai jas pasveikino, tada atsistojo ir pradėjo kalbėtis laukdami, kol atvyks daugiau pakviestųjų. Netrukus pasirodė dar viena trejetas, tarp kurių buvo Jonokolas. Jis svečiavosi stovykloje kito urvo, kurio zelandonis taip pat buvo linkęs piešti atvaizdus. Visiems pasisveikinus į susirinkusiuosius kreipėsi Septintasis:

– Mums labai pasisekė, nes su mumis yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Nemanau, kad ji kada nors lankėsi nors viename mūsų vasaros susirinkime, todėl tai labai įsimintina proga. Su ja yra jos mokinė ir zelandonis, kuris anksčiau buvo jos mokinys, ir mums smagu juos pasveikinti.

Pasigirdo sveikinimo žodžiai ir gestai, paskui Septintasis kalbėjo toliau:

– Visi patogiai įsitaisykime prie laužo. Atnešėme pagalvėlių atsisėsti. Norėčiau išbandyti ypatingą arbatą, kviečiu jos paragauti visus, kas tik norite. Jos man davė zelandonė, gyvenanti toli į pietus nuo čia, aukštų kalnų, kurie apibrėžia Zelandonijos ribas, papėdėje. Ji jau daugelį metų saugo labai šventą urvą ir dažnai jį atnaujina. Visi šventi urvai yra Didžiosios Motinos Žemės gimdos, tačiau kai kuriuose Motinos buvimas taip stipriai juntamas, kad žinome, jog atsiduriame itin arti jos. Minėtas urvas yra vienas iš tokių. Manau, zelandonė, kuri jį prižiūri, labai pamalonina Motiną.

Aila pastebėjo, kad Jonokolas itin įdėmiai klauso Septintojo žodžių, ir pagalvojo, kad jis nori išmokti pamaloninti Motiną, kad ji liktų arti baltojo urvo. Jis niekada neišsakė to žodžiais, tačiau Aila žinojo, kad jis laiko baltąjį urvą savo ypatingu šventu urvu.

Kažkas jau buvo prikrovęs į laužą virimo akmenų, tad dabar traukė juos lenkto medžio žnyplėmis ir metė į tankiai suaustą vandens krepšį. Paskui į garuojantį vandenį Septintasis supylė odinio kapšelio turinį. Pasklido aromatas, ir Aila mėgino nustatyti jo sudedamąsias dalis. Pagalvojo, kad mišinio dalis yra žinoma, tačiau kai kurios dalys nepažįstamos. Viską persmelkė stiprus mėtų kvapas, kurių, Ailos manymu, buvo pridėta tam, kad paslėptų kažkokios kitos sudedamosios dalies kvapą arba panaikintų nemalonų kvapą ar skonį. Kai arbata pritraukė, Septintasis prisėmė jos į du puodelius – didesnį ir mažesnį.

– Tai stiprus gėrimas, – tarė Septintasis. – Kartą jį išbandžiau, ir būsiu labai atsargus, prieš daug gerdamas antrą kartą. Jis gali jus nuvesti labai arti dvasių pasaulio. Vis dėlto nebijokit, visi galit ragauti, tik neišgerkit per daug. Viena mano mokinių pasisiūlė išgerti daugiau, kad rodytų kelią, būtų savotiška mūsų vedlė.

Didysis puodelis ėjo per rankas, ir visi nugėrė po nedidelį gurkšnelį. Kai puodelis pateko donijai, ji pirmiausia pauostė, paskui nugėrė gurkšnelį ir pateliūskavo burnoje, mėgindama išskirti sudedamąsias dalis. Paskui storulė nugėrė daugiau ir perdavė puodelį Ailai. Atidžiai stebėjusi Pirmąją, toji elgėsi taip pat. Gėrimas buvo labai stiprus. Vien intensyvus kvapas truputį svaigino. Gurkštelėjus burna prisipildė stipraus skonio, kuris nebuvo visai nemalonus, tačiau ir ne toks, kad skystį norėtųsi gerti

kasdien kaip įprastą arbatą. Nuo nedidelio gurkšnio, kurį nurijo, Aila beveik apsvaigo. Ji labai troško sužinoti, kokios šios arbatos sudedamosios dalys.

Paragavę arbatos visi stebėjo, kaip Septintojo mokinė išgeria visą mažąjį puodelį. Ilgai netruko, kol ji atsistojo ir pradėjo nelygiai šlitiniuoti link švento urvo angos. Septintasis greitai pakilo ir pasiūlė jai ranką, kad moteris išlaikytų pusiausvyrą. Kiti zelandoniai nusekė paskui juos į šventą urvą. Kai kurie nešė deglus. Jie praleido Pirmąją kartu su Aila ir Jonokolu į priekį. Nors kelias buvo gana tolimas, mokinė nuėjo kone tiesiai į tą urvo vietą, kur buvo nupiešti arkliai su taškais viduje. Keletas nešusiųjų deglus priėjo arčiau sienos, kad juos apšviestų.

Aila vis dar juto to mažo gėrimo gurkšnelio pasekmes ir svarstė, kokius pojūčius patiria mokinė, išgėrusi kur kas daugiau. Jaunoji moteris nuėjo prie plokštumos ir uždėjo ant jos abi rankas, prisiglaudė skruostu prie šiurkštaus akmens, tarsi mėgindama prasiskverbti į vidų. Tada ji pradėjo verkti. Jos zelandonis guodžiamai uždėjo ranką jai ant peties. Pirmoji žengė kelis žingsnius artyn ir pradėjo giedoti Motinos giesmę:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Visi klausėsi, ir Aila pajuto, kaip įtampa pečiuose, kurios ji nė nejuto esant, ėmė slūgti. Jaunoji mokinė liovėsi verkusi, truputį palūkėję, pagavo melodiją ir prisijungė kiti žmonės, ypač prasidėjus giesmės daliai, kurioje Motina gimdo žemės vaikus.

Visi vaikai skirtingi, vieni maži, kiti dideli,
Kas vaikšto, kas šliaužioja, kas skraido, kas plaukioti gali.
Visų pavidalai puikūs, kiekvienas užbaigtas dvasia,
Į save panašius gimdyti gali, jei tokia Motinos valia.
Motina to trokšta. Žemėje gyvybė noksta.

Visi žvėrys ir žuvys, ir padangių sparnuočiai
Nebepaliks Motinos vienos raudoti.
Ir tarpdami, klestėdami Didžiosios Motinos platybėse
Ištikimai laikysis vietų tų, kur prasidėjo jų gyvybė.
Jie nesitrauks nuo Motinos. Nepaliks godotinos.

Pirmajai baigus giedoti mokinė sėdėjo ant žemės priešais išpieštą plokštumą. Dar keletas žmonių irgi susmuko, atrodė pakankamai apsvaigę.

Pirmoji grįžo prie stovinčios Ailos, netrukus prie jų priėjo Septintasis. Labai tyliai jis pasakė:

– Nepaprasta, kaip tavo giedojimas visus nuramino, – tada pridūrė, rodydamas į sėdinčiuosius: – Manau, jie paragavo daugiau nei gurkšnelį. Galiu čia užtrukti. Turėčiau pasilikti, kol visi bus pasiruošę grįžti, tačiau jums nebūtina laukti.

– Mes pasiliksime truputį ilgiau, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji, pastebėjusi, kad sėdasi dar daugiau žmonių.

– Atnešiu pagalvėlių, – pasiūlė Septintasis.

Kai jis grįžo, Aila irgi dairėsi vietos prisėsti.

– Man regis, tos arbatos poveikis stiprėja, – tarė ji.

– Ko gero, taip, – pritarė Pirmoji. – Ar dar jos turi? – pasiteiravo Septintojo. – Norėčiau toliau ją mėginti, kai grįšime namo.

– Galėsiu šiek tiek duoti, – pažadėjo vyras.

Aila atsisėdo ant pagalvėlės ir įsmeigė akis į išpieštą sieną. Akmuo atrodė beveik skaidrus, tarsi galėtum žvelgti kiaurai, į kitą jo pusę. Ailai rodėsi, kad iš sienos nori išlįsti daugiau gyvūnų, pasiruošusių gyventi šiame pasaulyje. Pamažu ji jautėsi vis labiau traukiama į pasaulį už sienos, o tada, regis, ir atsidūrė jame, tiksliau, aukštai virš jo.

Pirmiausia pasirodė, kad niekas per daug nesiskiria nuo jos pasaulio. Per vešlias stepes ir lygumas tekėjo upės, vanduo sruvo tarp stačių uolų, jų ribojamuose plotuose ir palei upių krantus augo medžių giraitės. Klajojo daugybė įvairiausių gyvūnų: mamutai, raganosiai, didieji elniai, bizonai, taurai, arkliai ir saigos labiau mėgo atviras pievas, taurieji elniai ir kitų rūšių mažieji elniai rinkosi retų medžių priedangą, šiaurės elniai ir

avijaučiai buvo puikiai prisitaikę prie šalčio. Matėsi įvairiausių gyvūnų ir paukščių, plėšrūnų nuo didžiulių urvinių liūtų iki mažiausių žebenkščių. Ji ne tiek juos regėjo, kiek žinojo, kad jie ten yra. Tačiau buvo ir skirtumų: viskas atrodė keistai išsikraipę. Bizonai, arkliai ir elniai nevengė liūtų, nekreipė į juos jokio dėmesio. Buvo giedra ir toli matyti, tačiau pažvelgusi į dangų ji išvydo mėnulį ir saulę, o paskui mėnulis užstojo saulę ir toji pajuodo. Staiga Aila pajuto, kaip kažkas ją purto už peties.

– Pamaniau, užmigai, – tarė Pirmoji.

– Jaučiausi lyg būčiau kitoje vietoje, – atsakė Aila. – Mačiau, kaip saulė nusidažo juodai.

– Gal ir buvai, bet dabar mums metas eiti. Šviesa gęsta.

Kai jos išėjo iš urvo, keletas žmonių stovėjo aplink laužą ir šildėsi. Zelandonis abiem moterims padavė po puodelį karšto gėrimo.

– Čia tik rytinė arbata, – pasakė jis šypsodamasis. – Mane aplankė nauja patirtis, – pridūrė jis. – Labai galinga.

– Ir mane, – pasisakė Aila. – Kaip jaučiasi mokinė, išgėrusi visą puodelį arbatos?

– Vis dar apsvaigusi. Poveikis ilgalaikis, todėl ji atidžiai stebima.

Moterys grįžo į stovyklą. Nors buvo labai ankstyvas rytas, Jondalaras nemiegojo. Ailai buvo smalsu, ar jis apskritai buvo atsigulęs. Vyras nusišypsojo. Regis, jam palengvėjo, pamačius Ailą su Pirmąja.

– Nemaniau, kad užtruksit visą naktį, – tarė jis.

– Ir aš to nesitikėjau, – prisipažino Aila.

– Aš einu į zelandonių namelį. Tikriausiai šiandien tu norėsi pailsėti, Aila, – tarė Pirmoji.

– Taip, tikriausiai, tačiau šiuo metu noriu ko nors užkirsti. Jaučiuosi išbadėjusi.

Tik dar po trijų dienų Ailos Pašauktosios kelionės dalyviai paliko pietinių Zelandonijos žemių vasaros susirinkimą. Čia Amelana patyrė nedidelį sukrėtimą. Labai žavus, kiek vyresnis ir akivaizdžiai aukšto statuso

vyras spaudė ją pasilikti ir tapti jo pora, ir moteris gundėsi tai padaryti. Ji pasakė Pirmajai, jog norėtų pasikalbėti su ja, o gal ir su Aila. Kai visos susitiko, Amelana, meilikaudama ir šypsodamasi, tarsi manydama, kad jai reikia leidimo ar mėgindama gauti jų sutikimą, pradėjo vardyti priežastis, kodėl turėtų pasilikti ir susijungti su vyru, kuris akivaizdžiai labai jos geidžia. Pirmoji kuo puikiausiai žinojo, kas vyksta, ir uždavė kelis klausimus.

– Amelana, esi suaugusi moteris, kuri susijungė ir nelaimingai tapo našle, netrukus tapsi motina ir prisiimsi atsakomybę – teks pasirūpinti nauja gyvybe, kuri auga tavyje. Rinktis teks tik tau. Tau nereikia nei mano, nei niekieno kito leidimo, – pradėjo Pirmoji. – Bet, kadangi panorai su manimi pasikalbėti, manysiu, jog nori patarimo.

– Na, taip, tikriausiai, – prisipažino Amelana. Ji, regis, nustebo, kad viskas taip paprasta. Manė, kad teks meilikavimu palenkti ir įtikinti Zelandonę pritari siūlomai naujai sąjungai.

– Pirma, ar susipažinai su jo urvo žmonėmis arba kuo nors iš jo giminaičių? – pasiteiravo moteris.

– Truputį. Kelis kartus valgiau su keliais jo pusbroliais, tačiau čia buvo tiek švenčių ir progų, kad mums nereikėjo valgyti su jo urvu, – atsakė Amelana.

– Ar pameni, ką sakei, kai prašeisi paimama į šią kelionę? Tvirtinai norinti grįžti namo, kad galėtum būti su mama ir šeima, kai pagimdysi. Maža to, jauteisi nelaiminga, kai Jacharalas su draugais ir giminaičiais persikėlė į naują urvą – esu tikra, iš dalies dėl to, kad gerai jų nepažinojai. Jie visi labai džiaugėsi nauja pradžia naujoje vietoje, tačiau tu jau buvai palikusi šeimą ir gyvenai naujoje vietoje. Tu norėjai įsikurti, norėjai, kad žmonės džiaugtųsi tavo vaikeliu. Argi ne taip? – klausė Pirmoji.

– Taip, bet šitas vyras vyresnis. Jis jau įsikūręs. Jis neketina pradėti naujo urvo. Jau klausiau, – tarė Amelana.

Pirmoji nusišypsojo.

– Bent jau paklausei. Jis žavus, patrauklus, vyresnis. Ar svarstei, kodėl dabar jam reikia naujos poros? Ar klausei, gal jis jau turi porą? Ar kada nors turėjo?

– Ne visai. Jis sakė, kad laukė tinkamos moters, – susiraukė Amelana.

– Tinkamos moters padėti jo pirmajai moteriai pasirūpinti penkiais jos vaikais?

– Pirmajai moteriai? Penkiais vaikais? – Amelanos raukšlės gilėjo. – Jis nieko neužsiminė apie penkis vaikus.

– O tu klausei?

– Ne, bet kodėl jis man nesakė?

– Nes nereikėjo, Amelana, juk tu neklausei. Jo pora liepė jam surasti kitą moterį, kad jai padėtų. Visi aplinkui žino, kad prie savo židinio jis jau turi moterį ir jos vaikų. Kadangi ji pirmoji, ji turės statusą ir žodžio teisę. Šiaip ar taip, į šitą ryšį statusą atnešė ji. Jis nedaug ką turėjo, išskyrus dailią išvaizdą ir žavesį. Rytoj išvykstam. Jei nuspręsi su juo jungtis, niekas iš čia neparves tavęs namo į motinos urvą.

– Aš čia nepasiliksiu, – piktai rėžė Amelana. – Bet kodėl jis mane šitaip apgaudinėjo? Kodėl jis man nieko nesakė?

– Tu patraukli jauna moteris, Amelana, bet labai jauna. Mėgsti dėmesį. Jis, be abejonės, ras kitą moterį, bet ji nebus jauna ir daili, be jokio užnugario. Štai kodėl tu jam taip tikai. Moteris, kurią jis susiras, tikėtina, bus vyresnė, gal ne itin patraukli. Ji gali turėti porą savo vaikų, o jeigu jam pasiseks, tai bus bevaikė moteris, kuri džiaugsis radusi žavų vyrą su šeima, panorusį ją paimti ir padaryti tos šeimos dalimi. Esu tikra, šito viliasi jo pirmoji moteris, o ne jaunos dailios moters, kuri išvyks su pirmu vyriškiu, pateikusiu geresnį pasiūlymą. Manau, būtent taip tu ir pasielgtum, net jei tai reikštų netekti statuso.

Amelana atrodė sukrėsta po tiesmukos Pirmosios tirados, tada pradėjo verkti.

– Ar aš tikrai tokia netikusi?

– Nesakiau, kad esi netikusi, Amelana, sakiau, kad esi jauna. Kaip ir dauguma patrauklių jaunų moterų, ypač turinčių aukštą statusą, esi įpratusi elgtis kaip nori. Tačiau netrukus turėsi kūdikėlį. Turi išmokti savo kūdikio poreikius vertinti aukščiau nei savo norus.

– Nenoriu būti bloga motina, – sriūbavo Amelana. – Tačiau kas, jei nemokėsiu būti gera motina?

– Mokėsi, – pirmą kartą prabilo Aila, – ypač kai atsidursi namuose pas savo mamą. Ji tau padės. Net jei neturėtum motinos, tučtuojau

pamiltum savo vaikelį, kaip dauguma moterų. Šitokias Didžioji Motina Žemė sukūrė moteris, bent jau daugumą moterų ir daugumą vyrų. Tu esi mylinti, Amelana. Tu būsi puiki motina.

Pirmoji nusišypsojo.

– Gal eik ir susikrauk daiktus, Amelana, – tarė jau švelniau. – Rytoj anksti išvykstam.

Kitą dieną keliautojų draugija leidosi palei vieną iš trijų upių, kurios susiliejo netoli septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo. Pasinaudoję seklia perkėla stovykloje, jie pasiekė kitą krantą ir pradžioje nenutolo nuo vinguriuojančios upės vagos. Paskui jie nusprendė keliauti tiesiai sausuma, traukti labiau į rytus nei į pietus.

Kraštas buvo visiškai naujas ir Ailai, ir Jonailai, tačiau mergaitė buvo dar tokia maža, kad užaugusi vargiai prisimins anksčiau čia buvusi. Teritorija atrodė nepažįstama ir Jondalarui, nors jis žinojo, kad yra čia buvęs su Vilomaru, savo mama bei kitais Martonos vaikais. Jonokolas keliaudavo nedaug, todėl ir jam viskas buvo nematyta, o Amelana nedaug ką teatsiminė, nors pro čia ėjo į šiaurę iš pietinio urvo. Paprasčiausiai tuo metu ne į aplinką ji kreipė dėmesį. Jos galva buvo pramušta jaudinančiu nauju vyru, kuris tikriausiai ir pats nepajėgė nuo jos atsitraukti, bei svajonėmis apie naujus namus. Pirmoji kelis kartus buvo atsidūrusi visai netoli tų vietų, bet jau seniau, ir nedaug ką prisiminė. Tai mainų meistras puikiausiai pažinojo šį kraštą, jau buvo atsivedęs ir savo padėjėjus, tačiau jiems dar reikės laiko pažinti teritoriją taip gerai kaip mokytojas. Vilomaras ieškojo tam tikrų orientyrų, galinčių padėti rasti kelią.

Keliaujant kraštovaizdis kas dieną po truputį keitėsi. Keliautojai kilo aukštyn, žemės paviršius darėsi šiurkštesnis. Buvo daugiau kalkakmenio atodangų, dažnai su krūmynais ar netgi mažomis giraitėmis aplinkui, mažau atvirų pievų. Nors jie kopė vis aukščiau, vis dėlto pamažu šilo, nes vasara įsibėgėjo. Einant piečiau, keitėsi ir augmenija. Jau mažiau buvo matyti spygliuočių, tokių kaip eglės, kėniai ir kadagiai, atsirado daugiau

lapuočių medžių – bukų ir įvairių smulkialapių, tokių kaip gluosniai ir beržai, taip pat vaismedžių ir riešutmedžių, o vietomis ir didžialapių klevų ir ąžuolų. Netgi žolės pasikeitė, mažiau buvo matyti rugių, daugiau kviečių, paprastųjų ar speltos, nors dažnai pasitaikydavo mišrūs laukai, kuriuose augo įvairiausių žolinių augalų.

Keliautojai medžiojo įvairiausius stambius ir smulkius gyvūnus, rinko valgomus augalus, kurių buvo taip gausu šiuo metų laiku; žmonės dabar negalvojo apie maisto saugojimą ateičiai, todėl jo reikėjo nedaug. Išskyrus Jonailą, visi buvo sveiki suaugusieji, pajėgūs susirasti maisto ir pasirūpinti savimi. Storulė nemedžiojo ir nerinko, tačiau, kaip Pirmoji, prisidėjo savitu būdu. Dalį kelio ji ėjo, ir kuo daugiau ėjo, tuo daugiau pajėgė, tačiau pavargusi sėsdavo į valkčius, ir niekam nereikėdavo sulėtinti žingsnio. Pirmiausia tik Yhaha traukdavo ją ypatinguose valkčiuose, tačiau Aila su Jondalaru ir kitus arklius išmokė tempti didžiuosius valkčius. Nors keliautojai judėjo gana lėtai, kad arkliai pakeliui galėtų ganytis, ypač ryte ir vakare, visi puikiai leido laiką. Oras buvo geras, tad kelionė prilygo nuostabiausiam pasivaikščiojimui.

Kelias dienas traukus į pietryčių pusę, vieną rytą Vilomaras staiga pasuko tiesiai į rytus, kartais netgi šiauriau, tarsi sektų nužymėtu keliu. Jie apėjo kalnagūbrį, ir už jo tikrai buvo kelias, tačiau vargiai pakankamas platiems Pirmosios valkčiams.

– Gal tau derėtų eiti, Zelandone, – patarė Vilomaras. – Čia netoli.

– Taip, gerai, paėjėsiu, – nesiginčijo Pirmoji. – Jei gerai prisimenu, priekyje kelias dar susiaurėja.

– Už kito linkio yra plati vieta. Gal norėsi ten palikti valkčius, Aila? – pasiūlė Vilomaras. – Nemanau, kad keliui jie tiks.

– Valkčiai ne itin tinka stačiuose keliuose. Jau anksčiau tai išsiaiškinom, – atsakė moteris, žvilgtelėjusi į Jondalarą.

Pasiekę plačią vietą, jie padėjo donijai nulipti ant žemės ir iškinkė arklį iš valkčių. Paskui visi kopė taku, Vilomaro vedami. Aila, Jondalaras ir Jonaila su gyvūnais ėjo paskutiniai. Įveikę dar kelias atkarpas zigzagais einančiu keliu, kartą stačiai palypėję, staiga jie atsidūrė ant palyginti plačios žolėtos atbrailos, kurios gale tarp kelių laužų dūmų stovėjo eilė gana tvirtų pastogių, suręstų iš medžio ir odų, su žole dengtais stogais. Minia žmonių

stovėjo priešais namelius veidu į besiartinančius svečius, tačiau Aila negalėjo pasakyti, ar jie itin džiaugiasi juos matydami. Atrodė, urvas nusiteikęs gintis; niekas nesišypsojo, kai kurie laikė ietis, nors į nieką nesitaikė.

Aila jau anksčiau buvo patyrusi tokį priėmimą, todėl nepastebimai davė ženklą Vilkui laikytis arti. Ji girdėjo jį tyliai gerklės gilumoje urzgiant, kai jis atsistojo priešais Ailą. Ji dirstelėjo į Jondalarą, kuris stovėjo priešais Jonailą, nors mergaitė stengėsi pralįsti į priekį. Susinervinę arkliai, pakreipę ausis į priekį, tyliai prunkštė. Jondalaras tvirčiau suėmė Lenktynininko ir Širmės pavadžius ir dirstelėjo į Ailą, kuri uždėjo ranką Yhaha ant sprando.

– Vilomarai! – šūktelėjo kažkas. – Ar čia tu?

– Farnadalai! Žinoma, tai aš ir dar keletas žmonių, daugiausiai iš devintojo urvo. Maniau, lauksit mūsų. Ar Kimeranas ir Jondekamas dar neatėjo? – nustebo Vilomaras.

– Ne, – atsakė Farnadalas. – O turėjo?

– Jie ateina? – pasigirdo džiaugsmingas moters balsas.

– Tikėjomės, kad jie jau bus atkeliavę. Nieko keista, kad taip nustebot mus pamatę, – tarė Vilomaras.

– Tu manęs nenustebinsi, – pašaipiai atkirto Farnadalas.

– Manau, atėjo metas prisistatyti, – tarė Vilomaras. – Pradėsiu nuo Pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

Farnadalas išsižiojo, paskui susitvardė ir žengė į priekį. Pažvelgęs atidžiau, jis atpažino moterį ir iš stoto, ir iš tatuiruočių. Jis buvo ją sutikęs anksčiau, bet praėjo daug laiko, ir nuo tada abu pasikeitė.

– Doni vardu, sveikinu tave, pirmoji zelandone, – tarė jis, tada ištiesė abi rankas ir tęsė oficialų pasveikinimą. Buvo pristatyti kiti keliautojai, Jondalaras ir Aila – paskutiniai.

– Čia Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo, titnago apdirbimo meistras... – pradėjo mainų meistras, paskui pristatė Ailą: – Čia Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, buvusi mamutojų Liūto stovyklos... – sakė Vilomaras. Jis pastebėjo, kaip keičiasi Farnadalo išraiška jam vardijant Ailos vardus ir ryšius, o ypač išgirdus ją kalbant.

Pristatymas gana daug pasakė apie moterį. Pirmiausia, ji buvo svetimšalė, kas tapo akivaizdu jai prakalbus, visiškai priimta tarp zelandoniečių

su savu statusų ne tik kaip zelandoniečio pora, kas jau savaime buvo neįprasta. Dar labiau neįprasta tai, kad ji priklausė zelandoniams ir tapo Pirmosios mokine. Nors vyras laikė virves, prie kurių buvo pririšti du arkliai, ir juos valdė, jai buvo priskirta garbė už visus tuos gyvūnus. Akivaizdu, kad ji net be virvių vadovauja dar vienam arkliui ir vilkui. Farnadalui dingojosi, kad ji privalo būti zelandonė, ne mokinė, nors ir Pirmosios.

Tada jis prisiminė grupę keliaujančių pasakotojų, kurie maždaug prieš metus pabėrė naujų, labai neįtikėtinų pasakojimų apie žmones nešiojančius arklius ir moterį pamilusį vilką. Jis net nesvajojo, kad tuose pasakojimuose gali būti bent krislas tiesos. Vis dėlto buvo. Jis nematė, kaip arkliai nešioja žmones, tačiau svarstė, kiek tiesos tuose pasakojimuose.

Aukšta moteris, kuri, Aila pagalvojo, atrodo keistai pažįstama, išėjo į priekį ir pasiteiravo Vilomaro:

– Ar tikrai sakei, kad tikėjaisi čia susitikti su Jondekamu ir Kimeranu?

– Jau seniai jų nematei, tiesa, Kamora? – klausimu į klausimą atsakė Vilomaras.

– Taip, tikrai, – patvirtino moteris.

– Tu panaši į savo giminaičius, ypač į brolį Jondekamą, tačiau ir į Kimeraną, – pastebėjo Vilomaras.

– Mes visi giminės, – atsakė Kamora, paaiškindama Farnadalui: – Kimeranas yra mano dėdė, tačiau jis daug jaunesnis už savo seserį, kuri yra mano motina. Kai mano motinos motina susijungė su dvasiomis kitame pasaulyje, mano motina užaugino jį kaip sūnų kartu su Jondekamu ir manimi. Tada, kai vyras, su kuriuo ji buvo susijungusi, išėjo į kitą pasaulį, ji tapo zelandone. Tikriausiai tai iš šeimos: jos tėvas buvo zelandonis. Smalsu, ar jis tebevaikšto šiame pasaulyje?

– Taip, tiesą sakant, vaikšto, ir nors dėl amžiaus jo žingsnis kiek sulėtėjo, jis vis dar septintojo urvo zelandonis. Tavo motina dabar yra antrojo urvo dvasinė vadė, – atsakė Vilomaras.

– Toji, kuri buvo antrojo urvo zelandonė prieš ją, toji, kuri išmokė mane piešti atvaizdus, dabar vaikšto kitame pasaulyje, – pridūrė Jonokolas. – Man toji diena buvo liūdna, tačiau tavo motina – puiki donija.

– Kodėl manėt, kad Kimeranas su Jondekamu jau bus čia? – paklausė Farnadalas.

– Jie turėjo išeiti netrukus po mūsų ir eiti tiesiai pas jus. Pakeliui mes stabčiojom, – paaiškino zelandonė, kuri buvo Pirmoji. – Aš lydžiu Ailą jos Pašauktosios kelionėje, taip pat ir Jonokolą, nors turėčiau sakyti – devynioliktojo urvo zelandonį. Kol jis buvo mano mokinys, tolėliau taip ir nenukeliavome, tad jam reikia aplankyti kai kurias šventas vietas. Nuo čia visi keliausim kartu apžiūrėti vieno iš svarbiausių išpieštų urvų, kuris yra piečiausioje Zelandonijos vietoje, o tada aplankysime Kimerano poros Beladoros giminaičius. Ji iš žiornardonių, žmonių, kurie gyvena ilgame Pietų jūros pusiasalyje rytinio zelandoniečių krašto pietuose.

– Jaunystėje Kimeranas su savo seserimi-motina vyko į jos Pašauktosios kelionę, į šiaurinę žiornardonių krašto dalį. Jis susitiko Beladorą, su ja susijungė ir parsivedė ją namo. Istorija panaši į Amelanos, – tarė Pirmoji, rodydama grupei jauną patrauklią moterį, – tačiau šios jaunos moters istorija kur kas liūdnesnė. Jos pora dabar vaikšto kitame pasaulyje, tad ji norėjo grįžti pas savo žmones. Ji pasiilgo motinos. Amelana nešioja naują gyvybę ir norėtų, kad motina būtų šalia, kai vaikelis gims.

– Suprantama, – pritarė Kamora, užjaučiamai šypsodamasi Amelanai. – Kad ir kokie malonūs būtų žmonės, gimdydama, ypač pirmą kartą, moteris visada nori, kad šalia būtų jos mama.

Aila su Pirmąja greitai susižvalgė. Kamora tikriausiai ilgisi savo žmonių. Nors svečias iš tolimo krašto moteriai gali pasirodyti toks patrauklus, kad ji ryžtųsi su juo išeiti, akivaizdu, jog nėra lengva gyventi su svetimais, kurie yra poros giminaičiai. Nors jie ir būtų tos pačios teritorijos žmonės su panašiais įsitikinimais ir papročiais, kiekvienas urvas turi savų taisyklių, o ir naujo nario statusas visada žemesnis.

Aila pripažino, kad jos padėtis kitokia nei tų dviejų moterų. Nors buvo vadinama Aila iš mamutojų, pastariesiems ji buvo dar svetimesnė nei zelandoniečiams, taip pat ir jie jai. Išėjusi iš genties ji vylėsi sutikti tokių kaip ji žmonių, tačiau nežinojo, kur jų ieškoti. Jaukiame slėnyje ji vienui viena gyveno kelerius metus, kol surado liūto sužeistą Jondalarą. Išskyrus šį vyrą, mamutojai buvo pirmieji Ailos sutikti jos rūšies žmonės nuo tada, kai penkerių metukų ji neteko šeimos. Ją užaugino gentis – ne šiaip kitos teritorijos žmonės su kitokios spalvos plaukais ar oda bei kalbantys nežinoma kalba. Genties žmonės buvo tikrai kitokie – skyrėsi jų

gebėjimas kalbėti, mąstymo būdas, kitaip funkcionavo jų smegenys, netgi jų galvos ir iš dalies kūno forma buvo ne tokia pati.

Nėra ko abejoti, gentis yra žmonės. Yra daug panašumų tarp jų ir tų, kuriuos jie vadina „kitais". Urvo apylinkėse jie medžioja gyvūnus ir renka valgomus augalus, iš akmens skaptuoja įrankius, iš įvairių medžiagų pasigamina kitokių daiktų – drabužių, indų, namelių. Jie myli vienas kitą ir rūpinasi vieni kitais. Netgi radę Ailą jie pripažino, kad ji yra vaikas, ir, nors mergaitė buvo kitų vaikas, ja pasirūpino. Vis dėlto tam tikrais atžvilgiais jie taip skyrėsi, kad tarp jų užaugusi Aila niekada visiškai jų nesuprato.

Nors ji užjautė jaunas moteris, kurios gyveno toli nuo savo šeimų ir jų ilgėjosi, vis dėlto su jomis nesitapatino. Jos bent jau gyvena su savo rūšies žmonėmis. Aila jautėsi dėkinga, kad rado savo rūšį ir ypač – kad tarp jų surado ją mylintį vyrą. Žodžiais ji nepajėgė nusakyti, kaip stipriai mylėjo Jondalarą. Jis išpildė jos didžiausias svajones. Jis ne tik sakė, kad ją myli, jis rodė jai savo meilę – buvo švelnus, dosnus, mylėjo jos dukterį. Jei nebūtų Jondalaro, ji nebūtų nei mokinė, nei zelandonė. Jis ją rėmė ir rūpinosi Jonaila, kai Ailos nebūdavo namuose, nors ji puikiai suprato, kad Jondalaras labiau džiugtųsi, jei ji būtų su juo. Be to, jis suteikdavo jai niekam neprilygstančio džiaugsmo, kai jiedu dalydavosi malonumais. Aila besąlygiškai ir visiškai pasitikėjo Jondalaru, iki šiol negalėjo patikėti, kaip jai pasisekė.

Kamora pažvelgė į zelandonę, kuri buvo Pirmoji.

– Kaip manai, gal Jondekamui su Kimeranu kas nors atsitiko? – paklausė ji, neramiai suraukusi kaktą. – Visokių nelaimių nutinka.

– Taip, Kamora, galėjo visko nutikti. Tačiau taip pat gali būti, kad jie užtruko ir neišėjo taip greitai kaip ketino. O gal kas įvyko jų urve, jie persigalvojo ir apskritai nusprendė neiti. Nėra jokio būdo mums pranešti. Palauksim čia kelias dienas, jei Farnadalas neprieštaraus, – ji dirstelėjo į vyrą, kuris nusišypsojo ir linktelėjo, – o paskui tęsime kelionę, palikę jiems progą pasivyti.

– Gal galime šį tą daugiau padaryti, – tarė Jondalaras. – Arkliai keliauja daug greičiau nei žmonės. Mes galime pajojėti keliu atgal ir pažiūrėti, gal juos sutiksim. Jei jie ne per toli. Bent jau galime pabandyti.

– Puikiai sumanei, Jondalarai, – pastebėjo Aila.

– Tai jie tikrai nešioja jus ant nugarų, kaip pasakotojai sakė, – pastebėjo Farnadalas.

– Ar neseniai čia buvo pasakotojai? – nustebo Aila.

– Seniai, maždaug prieš metus. Aš maniau, kad jie paprasčiausiai išsigalvoja tokias nepaprastas istorijas. Nežinojau, kad jos tikros, – atsakė vyras.

– Išjosime ryte, – tarė Jondalaras. – Dabar jau per vėlu.

Visi, kas tik galėjo, susirinko papėdėje šlaito, kuris kilo iki gyvenamosios atbrailos. Aila su Jondalaru rišo jojimo paklotus ir nešulių krepšius su stovyklos rykais visiems trims arkliams ant nugarų, jaunajai kumelaitei ir eržilui uždėjo apynasrius. Jondalaras užkėlė Jonailą ant Širmės nugaros.

– Ar ta maža mergaitė taip pat valdo arklį? – nusistebėjo Farnadalas. – Viena pati? Ji tokia maža, o arklys toks didelis ir galingas. Tie arkliai turėtų bijoti vilko. Kaskart, kai matydavau prie arklių artinantis vilką, jie pasibaidydavo ir nubėgdavo, o jei manydavo, kad vilkas ruošiasi pulti, mėgindavo jį sutrypti.

„Kokios rūšies galingus burtus toji moteris valdo? – akimirką jis pajuto baimingą virpulį, paskui nusipurtė. – Ji atrodo visiškai paprasta: kalbasi su kitomis moterimis, padeda dirbti, myli vaikus. Ji patraukli, ypač kai šypsosi. Išskyrus kalbėseną, nė nepamanytum, kad joje slypi kas nepaprasto ar netgi neįprasto. Vis dėlto, štai, ji užšoka ant tamsiai gelsvos kumelės nugaros."

Vyras stebėjo, kaip trejetas išjoja: vyras priekyje, vaikas viduryje, moteris paskutinė. Vyras buvo per aukštas kresnam arkliukui, kurį vadino Lenktynininku, jo kojos kone vilkosi žeme sėdint ant tamsrudžio arklio – neįprasta spalva, tokios Farnadalas nebuvo matęs. Tačiau arkliams pradėjus bėgti greita ristčia, vyras įsitaisė patogiau, pritraukė kelius ir kojomis apsikabino eržilo kūną. Mergaitė sėdėjo tiesiai, apsižergusi kone rausvai pilkos kumelės sprandą, nukorusi mažas kojukes. Pilkšvas arklio plaukas taip pat nebuvo įprastas, nors tokių Farnadalas buvo matęs kelionėse į šiaurę. Kai kurie pilką spalvą vadina „širma". Aila tikriausiai dėl to kumelaitę taip ir pavadino.

Netrukus greita risčia perėjo į šuolius. Be suvaržymų, tokių kaip valkčiai, arkliai mėgo pramankštinti kojas, ypač rytais. Aila žemai prisispau-

dė prie Yhaha sprando, o tai buvo ženklas arkliui lėkti taip greitai, kaip tik patinka. Vilkas amtelėjo ir ėmė vytis. Jondalaras taip pat palinko į priekį sulenkęs kelius, prisispaudęs prie gyvulio. Jonaila viena ranka įsikibo į Širmės karčius, kita kuo tvirčiau apsivijo jos sprandą ir, prispaudusi skruostuką prie kumelaitės sprando, viena akimi žvairavo į kelią priekyje. Vėjas gairino veidus, greitis jaudrino, raiteliai leido arkliams lėkti ir patys tuo mėgavosi.

Kiek vėliau Aila atsisėdo kiek tiesiau, Jonaila nusileido žemiau prie Širmės sprando, Jondalaras truputį išsitiesino ir nukorė kojas. Visi jautėsi labiau atsipalaidavę ir jojo lėtesniu tempu. Aila davė Vilkui ženklą, kuris, pilkis žinojo, reiškė: „Ieškok žmonių."

Tais laikais žemėje gyveno labai mažai žmonių. Skaičiumi juos gerokai pranoko milijonai kitų padarų, nuo pačių didžiausių iki pačių mažiausių. Išuostęs visus vėjo atneštus kvapus, vilkas galėjo atpažinti daugybės skirtingų įvairaus amžiaus gyvūnų kvapus, taip pat ir nugaišusių. Vėjyje jis retai užuosdavo žmogaus kvapą, bet, kai jau užuosdavo, tai ir atpažindavo.

Kiti keliautojai irgi dairėsi po apylinkes, ar nepamatys kokio neseniai praėjusių žmonių ženklo. Jie nemanė, kad ką pastebėtų arti, buvo tikri, jog kitas keliautojų būrelis į priekį būtų pasiuntę bėgūną, jei rūpesčiai būtų užgriuvę netoli sutartos susitikimo vietos.

Apie vidudienį jie stabtelėjo pavalgyti ir leisti arkliams pasiganyti. Vėl išjoję, dairėsi jau atidžiau. Čia būta tako, panašaus į tą, kuriuo patys atkeliavo: vienur įrėžos medžiuose, kitur – kryptį rodančios akmenų krūvelės, labai retai – žymė ant akmens, nupiešta raudonosios ochros dažais. Ieškoję iki saulėlydžio, jie įkūrė stovyklą ir kelioninę palapinę pasistatė prie veržlaus upeliuko, kuris prasidėjo iš šaltinio kiek aukštėliau.

Aila ištraukė kelioninių paplotėlių su džiovintomis mėlynėmis, lydytais taukais ir džiovinta mėsa, kuri grūstuvu buvo sutrinta į smulkius gabalėlius, ir sulaužė juos į verdantį vandenį, paskui į jį pridėjo dar džiovintos mėsos. Jondalaras su Jonaila nužingsniavo į gana lygią pievą netoliese, ir vaikas grįžo pilnomis saujomis svogūnų, kuriuos abu su tėvu surado labiausiai kliaudamiesi kvapu. Lygiose, žemėlesnėse vietose vasaros pradžioje būdavo gana drėgna dėl ištvinusių upeliukų, o jiems pradžiūvus

jose itin gausiai derėdavo tam tikri augalai. Aila pagalvojo ryte prisirinksianti dar svogūnų bei ko kito, ko pavyks rasti.

Kitą rytą, užvalgę išvakarėse virtos sriubos, į kurią buvo papildomai įdėta šaknų ir žalumynų, Ailos surastų greitomis apėjus aplinkinius plotus, jie vėl išjojo. Antroji diena nuvylė kaip ir pirmoji; jie nerado jokio ženklo, kad šiuo keliu neseniai būtų praėję žmonės. Aila matė pėdsakus daugybės gyvūnų ir pradėjo rodyti juos Jonailai, aiškindama subtiliausius įvairių padarų judėjimo ypatumus. Trečios dienos vidudienį sustojus užkąsti, ir Jondalaras, ir Aila juto kylant nerimą. Jie žinojo, kaip Kimeranas su Jondekamu norėjo pamatyti Kamorą, matė, kaip nekantravo aplankyti savo šeimą Beladora.

Ar gali būti, kad žmonės, kurių jie laukė, paprasčiausiai neišėjo į kelionę? Ar kas nors atsitiko, kas privertė juos atsisakyti suplanuotos išvykos, ar kažkas nutiko pakeliui?

– Galėtume grįžti iki Didžiosios upės, į pirmąjį pietinių Zelandonijos žemių urvą, ir pasiteirauti, ar jie persikėlė per vandenis, – pasiūlė Aila.

– Judviem su Jonaila nederėtų leistis į tokią ilgą kelionę. Aš galėčiau joti, o judvi grįžtumėte ir praneštumėte kitiems. Jei negrįšime kelias dienas, jie pradės nerimauti ir dėl mūsų, – pasakė Jondalaras.

– Tikriausiai tu teisus, – tarė Aila, – bet dar paieškokim, bent jau iki rytojaus. Tada ir nuspręsim.

Jie vėlai pasistatė stovyklą ir vengė kalbėti apie sprendimą, kurį, žinojo, reikės priimti. Iš ryto ore buvo juntama drėgmė, jie pastebėjo šiaurėje besiformuojančius debesis. Ankstyvą rytą vėjas buvo permainingas, rodėsi, pūtė iš visų pusių, paskui košė iš šiaurės su stipriais gūsiais, kurie arkliams kėlė ne mažesnį nerimą nei žmonėms. Aila visada įsidėdavo papildomų šiltų drabužių, jei oras pasikeistų arba reikėtų užtrukti iki vėlumos.

Ledynas, prasidėjęs pačioje šiaurėje ir kaip didžiulis blynas gulintis ant išgaubtos žemės, dabar kietomis daugiau nei trijų kilometrų storio sienomis stūksojo vos už kelių šimtų kilometrų į šiaurę. Netgi karščiausiu vasaros metu naktys paprastai būdavo šaltos, o dieną oras staiga galėdavo pasikeisti. Šiaurės vėjas atnešė šaltį ir priminė, kad net vasarą žemėje viešpatavo žiema.

Tačiau šiaurės vėjas atnešė dar šį tą. Stovyklos ardymo ir maisto ruošos sūkuryje niekas nepastebėjo, kaip pasikeitė Vilko laikysena, tačiau garsus amtelėjimas, kone lojimas atkreipė Ailos dėmesį. Žvėris stovėjo palinkęs į vėją, aukštai iškėlęs nosį uodė kvapą. Kaskart pajudėjus iš stovyklos Aila duodavo vilkui ženklą ieškoti žmonių. Vilko labai jautri uoslė kažką aptiko – lengvą dvelksmą, atneštą vėjo.

– Pažiūrėk, mama! Pažiūrėk į Vilką! – tarė Jonaila. Ji taip pat atkreipė dėmesį į jo stovėseną.

– Jis kažką pajuto, – tarė Jondalaras. – Paskubėkim ir baikim krautis daiktus.

Jie sumetė daiktus į krepšius ne taip tvarkingai nei paprastai ir užrišo juos ant arklių kartu su jojimo paklotais, uždėjo Lenktyninikui bei Širmei apynasrius, užgesino laužą ir išjojo.

– Surask juos, Vilke, – paliepė Aila. – Rodyk, kuriuo keliu joti, – rankomis ji rodė genties ženklus.

Vilkas leidosi į šiaurę, gal labiau į šiaurės rytus. Jeigu jis užuodė grupę žmonių, kuriuos jie tikėjosi sutikti, tada jie bus išklydę iš retai pažymėto kelio arba dėl kažkokios priežasties sumanę keliauti į rytinę aukštumą. Vilkas judėjo tikslingai, bėgo kilpomis, taip būdingomis vilkams. Arkliai, Yhaha vedami, šuoliavo iš paskos. Jie jojo visą rytą ir nesustojo užkąsti.

Ailai pasidingojo, kad pastebėjo lyg ir dūmų sruogą, tada šūktelėjo ir Jondalaras:

– Aila, ar priekyje matai dūmus?

Jie pamatė ploną dūmų sruogą, kylančią tolumoje, ir paragino Yhaha lėkti greičiau. Moteris laikė Širmės pavadžio virvę ir dirstelėjo atgal į mylimą dukrą ant jaunos kumelaitės nugaros, kad įsitikintų, jog Jonaila pasiruošusi padidinti greitį. Mergaitė susijaudinusi nusišypsojo motinai, vadinasi, buvo pasiruošusi. Jonaila mėgo pati viena joti savo arkliu. Ji priešindavosi, nors dažniausiai veltui, kai mama arba Jondalaras norėdavo pasisodinti ją ant savo arklių, kartais labai nelygiame kelyje dėl saugumo, kartais tam, kad mergaitė pailsėtų.

Pamatę stovyklą su žmonėmis, raiteliai sulėtino žingsnį. Nebuvo aišku, kas tie žmonės. Juk bet kas galėjo keliauti, o šuoliais ant arklių įlėkę į svetimą stovyklą Aila su Jondalaru sukeltų tik išgąstį.

23

Tada Aila pamatė tokį pat ilgšį kaip Jondalaras šviesiais plaukais. Šis taip pat ją pastebėjo.

– Kimeranai! Ieškojom jūsų! Kaip džiaugiuosi, kad radom, – tarė Aila su palengvėjimu balse.

– Aila! – stebėjosi Kimeranas. – Čia tikrai tu?

– Kaip tu mus radai? – negalėjo patikėti Jondekamas. – Iš kur žinojai, kur ieškoti?

– Vilkas jus rado. Jo uoslė puiki, – atsakė Aila.

– Atkeliavom į Kamoros urvą tikėdamiesi jus ten sutikti, tačiau jie nustebo mus pamatę, – papasakojo Jondalaras. – Visi sunerimo, ypač tavo sesuo, Jondekamai. Todėl pasiūliau grįžti arkliais palei kelią, kuriuo, mano manymu, jūs turėjote ateiti, nes arkliai keliauja daug greičiau už žmones.

– Tačiau mes išsukome iš kelio, kad susirastume tinkamą vietą stovyklai, kol vaikai serga, – paaiškino Levela.

– Sakai, serga vaikai? – susirūpino Aila.

– Taip, ir dar Beladora, – pasakė Kimeranas. – Gal jums nederėtų pernelyg artintis. Ginedela pirmoji apsirgo. Pradėjo karščiuoti. Paskui susirgo Levelos sūnus Jonlevanas, paskui Beladora. Pamaniau, gal Gijoneranas ligos išvengs, tačiau maždaug tuo metu, kai Ginedelą visą išbėrė raudonais taškeliais, jis irgi pradėjo karščiuoti.

– Nežinom, kaip jiems padėti, tik leidžiame ilsėtis, rūpinamės, kad jie gertų pakankamai vandens, ir drėgnais kompresais mėginame apmalšinti karščiavimą, – papasakojo Levela.

– Viską darot teisingai, – pagyrė Aila. – Kažką panašaus jau esu mačiusi mamutojų vasaros susirinkime, kai nemažai laiko su jais praleidau. Atvyko vienas urvas, kurio sirgo keletas žmonių, daugiausia vaikai. Mamutos liepė jiems apsistoti tolimajame stovyklos gale ir pastatė kelis mamutas saugoti, kad kiti neitų per arti. Jie bijojo, kad nesusirgtų dauguma vasaros susirinkimo žmonių.

– Tada turėtum pasirūpinti, kad Jonaila nežaistų su vaikais, – pasakė Levela, – ir pačiai reikėtų laikytis atokiai.

– Ar jie vis dar karščiuoja? – pasiteiravo Aila.

– Jau nelabai, bet visi išberti raudonais taškeliais.

– Aš juos apžiūrėsiu, tačiau, jei jie nekarščiuoja, viskas bus gerai. Mamutų manymu, čia tokia vaikiška liga, ir geriau ja persirgti vaikystėje. Vaikai kur kas greičiau pasveiksta, – paaiškino Aila. – Suaugusiesiems sunkiau.

– Tiesa. Man regis, Beladora serga sunkiau nei vaikai, – pasakė Kimeranas. – Ji vis dar silpna.

– Mamutos minėjo, kad karštis stipresnis, ilgiau trunka ir taškeliai ilgiau laikosi, jei šia liga susergi suaugęs, – tarė Aila. – Gal nuveskit mane apžiūrėti Beladorą ir vaikus.

Didžioji palapinė, kurioje keliautojai buvo įsikūrę, buvo surinkta iš mažesnių kelioninių palapinių ir kelių papildomų odų. Ji turėjo dvi viršūnes. Pagrindinis baslys rėmė aukštesniąją, o plona dūmų sruogelė sklido pro angą jos viršuje. Mažesnis baslys laikė palapinės papildomą dalį, šitaip pasidarė daugiau vietos. Anga buvo žemoka, ir Ailai teko pasilenkti, kad įlįstų į vidų. Beladora tysojo miegmaišyje praplatintoje palapinės dalyje. Trys vaikai sėdėjo savo pataluose, bet neatrodė trykštą energija. Trys kitos miego vietos buvo kitoje pusėje – dvi sudėtos kartu ir viena atskirai. Paskui Ailą įėjo Kimeranas. Šioje palapinės dalyje prie pat baslio jis galėjo stovėti išsitiesęs, bet turėjo pasilenkti ar pritūpti, kad galėtų judėti kitoje statinio dalyje. Pirmiausia Aila nuėjo apžiūrėti vaikų. Jauniausias, Levelos sūnus Jonlevanas, jau buvo įveikęs karštinę, nors vis dar atrodė apatiškas ir buvo išbertas raudonais taškeliais, kuriuos, regis, niežėjo.

Pamatęs Ailą, berniukas nusišypsojo.

– Kul Jonaila? – paklausė jis.

Moteris prisiminė, kad vaikai mėgo žaisti kartu. Jis skaičiavo trejus metus, Jonaila ketverius, tačiau ūgiu berniukas prilygo jos dukrai. Ji mėgo žaisti jo mamą, o kartais jo porą ir visur jį varinėti. Jie buvo pusbrolis ir pusseserė, nes jo motina Levela buvo Prolevos sesuo, susijungusi su Jondalaro broliu Joharanu, – artimi pusbroliai, kuriems nebūtų galima jungtis.

– Ji lauke, – pasakė Aila, glausdama delną prie vaiko kaktos. Ji nebuvo nenormaliai karšta ir akys neblizgėjo kaip karščiuojančio žmogaus. – Spėju, jautiesi geriau? Jau nebe taip karšta?

– Noliu pazaisti su Jonaila.

– Ne dabar, gal truputį vėliau, – pažadėjo Aila.

Paskui ji apžiūrėjo Ginedelą. Mergaitė taip pat atrodė sveikstanti, nors raudoni taškeliai tebebuvo ryškūs.

– Aš irgi noriu pažaisti su Jonaila, – pasakė ji. Dvynukai jau skaičiavo penkerius metus. Lygiai kaip Kimeranas su Jondalaru – abu aukšti ir šviesiaplaukiai, nors ir ne giminaičiai, buvo panašūs. Jonaila su Ginedela buvo šviesiaplaukės ir šviesiaodės mėlynomis akimis, nors Jonailos akių mėlynumas buvo gyvas, stulbinamas, lygiai toks pat kaip Jondalaro akių.

Gijonerano, Ginedelos brolio dvynio, plaukai buvo tamsiai rudi, o akys žalsvai rudos, kaip riešuto, mamos akys, tačiau atrodė, kad ūgiu jis prilygs Kimeranui. Kai Aila atgaliu delnu prisilietė prie jo kaktos, buvo justi šiek tiek karščio ir vaiko akys spindėjo kaip karščiuojančio. Jo bėrimas šiuo metu tikriausiai buvo ryškiausias, nors taškeliai atrodė kažkokie keisti, tarsi neišryškėję.

– Duosiu tau vaistukų, nuo kurių netrukus pasijusi geriau, – pažadėjo Aila berniukui. – Ar norėtum vandens atsigerti? Be to, manau, turėtum atsigulti.

– Gerai, – silpnai nusišypsojo vaikas.

Ji iš vandenmaišio vandens šlakelį įpylė į puodelį, kuris stovėjo prie berniuko miegmaišio, tada prilaikė jam puodelį, kol jis gėrė. Paskui berniukas atsigulė.

Atėjo Beladoros eilė.

– Kaip jautiesi? – pasiteiravo Aila.

– Esu jautusis ir geriau, – atsakė moteris. Jos akys tebeblizgėjo, ji kalbėjo pro nosį. – Tikrai džiaugiuosi tave matydama, bet kaip tu mus radai?

– Atėję į Kamoros urvą pamanėme, kad kažkas jus užlaikė. Jondalarui kilo mintis joti jūsų ieškoti. Arkliai bėga greičiau už žmones, bet būtent Vilkas jus užuodė ir atvedė mus čia, – papasakojo Aila.

– Nesuvokiau, kokie naudingi gali būti gyvūnai, – tarė Beladora. – Viliuosi, tu neužsikrėsi. Dabar visur niežti. Ar šitie raudoni taškeliai pranyks?

– Netrukus turėtų išblukti, – atsakė Aila, – nors gali kiek užtrukti, kol visiškai pradings. Paruošiu vaistų, kurie sumažins niežulį ir truputį numuš karštį.

Tuo metu jau visi suėjo į palapinę. Jondalaras su Kimeranu stovėjo prie aukštojo baslio, o kiti būrėsi aplink juos.

– Svarstau, kodėl Beladora su vaikais susirgo, o mes visi ne, – stebėjosi Levela. – Bent jau iki šiol ne.

– Jeigu nesusirgai, tikriausiai nebesusirgsi, – tarė Aila.

– Nerimavau, kad kažkas paskui mus pasiuntė blogio dvasias, nes pavydėjo, kad išėjome į kelionę, – pasiguodė Beladora.

– Nežinau, – atsiliepė Aila. – Ar ką nors supykdėt?

– Jei ir supykdžiau, to nenorėjau. Labai džiaugiausi, kad vėl pamatysiu savo šeimą ir urvą. Kai išėjau su Kimeranu, nežinojau, ar kada sugrįšiu namo. Gal atrodė, kad puikuojuosi, – papasakojo Beladora.

– Ar kas nors pirmajame pietinių Zelandonijos žemių urve kalbėjo apie žmones, viešėjusius prieš jus? Gal, kai ten buvot, kas nors sirgo? – Kimerano paklausė Aila.

– Dabar, kai užsiminei, kažkokie žmonės tikrai kėlėsi prieš mus, daugiau nei viena grupė, ir, regis, jų zelandonis slaugė ligonį, – atsakė Kimeranas. – Tiesa, neklausiau, kuo jis sirgo.

– Jei čia įsipainiojusios blogio dvasios, jos gali būti nukreiptos ne prieš jus. Gali būti, kad jos pasiliko nuo prieš jus buvusių žmonių, Beladora, tačiau kai kurios ligos ištinka niekam to nelinkint. Atrodo, jos tiesiog persiduoda, – aiškino Aila. – Šita karštinė su raudonais taškeliais gali būti viena iš tokių. Jei susergi jaunystėje, paprastai užaugęs nebesergi. Šitaip man sakė vienas mamuta. Spėju, jūs visi persirgot vaikystėje, kitaip sirgtumėte dabar.

– Regis, prisimenu, kaip vieną kartą daug mūsiškių vasaros susirinkime sirgo, – pasakė Jondekamas. – Zelandoniai suguldė visus vienoje pa-

lapinėje, ir, kai sustiprėjome, jautėmės ypatingi, nes sulaukėme labai daug dėmesio. Tai buvo tarsi žaidimas. Atrodo, mus irgi buvo išbėrę taškeliais. Ar dar kas nors prisimenate?

– Tikriausiai buvau per maža, kad prisiminčiau, – atsiliepė Levela.

– O aš buvau gerokai vyresnis, kad kreipčiau dėmesį į mažus vaikus, ar sergančius, ar sveikus, – prisipažino Jondalaras. – Jei tada nesirgau, turėjau persirgti labai mažas. O tu, Kimeranai?

– Tarsi prisimenu, tačiau tik todėl, kad mano sesuo buvo tarp zelandonių, – pasakė kitas ilgšis. – Vasaros susirinkimuose visada tiek visko vyksta, o to paties urvo mažieji linkę laikytis drauge. Jie ne visada pastebi, ką veikia kiti. O kaip tu, Aila, ar esi sirgusi raudonų taškelių karštine?

– Prisimenu, kad vaikystėje kartais sirgdavau ir karščiuodavau, bet nepamenu, kad būčiau išberta raudonais taškeliais, – prisipažino Aila. – Tačiau nesusirgau su Mamuta nuėjusi į sergančių mamutojų stovyklą, todėl galėjau šį tą apie tai sužinoti ir dabar moku gydyti. Kad jau apie tai kalbam, ketinu eiti į lauką ir pažiūrėti, ar rasiu, kas padėtų tau pasijusti geriau, Beladora. Nešiojuosi šiek tiek vaistų, tačiau man reikalingi augalai auga beveik visur. Jei pavyks, prisirinksiu šviežių.

Visi išėjo iš palapinės, išskyrus Kimeraną, kuris liko slaugyti Beladoros ir jos vaikų, taip pat Levelos sūnaus.

– Ar negaliu likti čia, su jais, mama? – klausė Jonaila, rodydama į kitus vaikus.

– Dabar jie negali žaisti, Jonaila, – atsakė jai mama. – Jiems reikia pailsėti, o aš noriu, kad tu man padėtum surasti tam tikrų augalų, kurie padėtų vaikams pasijusti geriau.

– Ko konkrečiai ieškai? – pasiteiravo Levela, išėjusi į lauką. – Gal galiu padėti?

– Ar pažįsti kraujažoles ir šalpusnius? Taip pat reikėtų gluosnių žievės. Žinau, kur jie auga. Mačiau kelis medžius pakeliui į čia.

– Kraujažolės yra smulkiais lapeliais ir mažučiais baltais žiedeliais, kurie susitelkę į skėtį. Truputį primena morkas, tačiau stipriau kvepia. Tik šitaip ir gali atpažinti – iš kvapo, – pasitikslino Levela.

– Labai geras apibūdinimas, – pagyrė Aila. – O šalpusniai?

– Dideli apskriti žali lapeliai, stora, balta, švelni apačia.

– Ir šituos pažįsti. Puiku. Eikim ir paieškokim jų, – tarė Aila.

Jondalaras su Jondekamu stovėjo prie laužo prie palapinės ir šnekučiavosi, o Jonaila sukiojosi greta jų.

– Beladora su Gijoneranu vis dar karščiuoja. Eisim paieškot tam tikrų augalų, kurie padės numušti karštį. Ir ko nors, kas sumažintų niežulį visiems. Pasiimsiu Jonailą ir Vilką.

– Kaip tik kalbėjom, kad reikėtų pririnkti daugiau malkų, – tarė Jondalaras. – Manau, kad turėčiau paieškoti medžių, iš kurių išeitų tinkami basliai valkčiams ar porai jų. Netgi kai Beladora su vaikais pasveiks, jie gali nepajėgti ilgai eiti, o mes turėtume pajudėti link Kamoros urvo, kol jie dar nepradėjo dėl mūsų nerimauti.

– Manai, Beladora neprieštaraus keliauti arklio traukiamais valkčiais? – paklausė Aila.

– Matėm tokiuose keliaujančią iš pažiūros visai patenkintą Pirmąją. Manau, dėl to valkčiai mažiau baugina, – pasakė Levela. – Paklauskime pačios Beladoros.

– Vis tiek man reikia pasiimti rinkimo krepšį.

– Aš irgi savąjį pasiimsiu, taip pat turėtume Beladorai su Kimeranu pranešti, kur einam, – pritarė Levela. – Ir Jonlevanui pasakysiu, kad traukiame ieškoti augalų, nuo kurių jis pasijus geriau.

– Jis norės eiti, nes jaučiasi neblogai, ypač kai sužinos, kad Jonaila traukia su tavimi, – perspėjo Jondekamas.

– Žinau, kad norės, – atsakė Levela, – tik nemanau, kad turėtų tai daryti. Kaip tu manai, Aila?

– Jei geriau pažinočiau apylinkes ir tiksliai žinočiau, kur einam, sakyčiau, gal ir nebūtų blogai, bet dabar taip nemanau.

– Šitaip jam ir pasakysiu, – pasakė Levela.

– Aš paimsiu Beladorą, – tarė Aila. – Yhaha labiau pratusi tempti valkčius.

Jau praėjo kelios dienos, kai buvo surastos šeimos pražuvėlės, tačiau Beladora vis dar visiškai nepasveiko. Jei ji per greitai išvargs, Aila bijojo, kad liga gali įsisenėti, ir likusi kelionė taps sudėtingesnė.

Ji niekam garsiai nepasakė, kad Lenktynininkas ne taip gerai traukia valkčius ir jį sunkiau suvaldyti. Netgi Jondalaras, kuris su eržilu puikiausiai sutardavo, kartais vargdavo, kai gyvulys pasidarydavo dirglus. Širmė buvo dar jauna, o Jonaila visai maža. Jei Yhaha iš paskos trauks valkčius, Ailai bus sunkiau naudotis pavadžiu ir padėti dukrai valdyti arklį. Ji nebuvo tikra, kad reikėtų dirbinti valkčius ir Širmei.

Vis dėlto į trečiuosius valkčius buvo galima sudėti didžiosios palapinės baslius bei daiktus, kuriuos žmonės pasigamino, kol stoviniavo, – juos kitu atveju būtų tekę palikti. Vaikams labai pagerėjo, tačiau jie vis dar greitai pavargdavo. Valkčiuose jiems taip pat atsirastų vietelė pailsėti, keliaujant be sustojimo. Aila su Jondalaru norėjo grįžti kuo greičiau – niekas neabejojo, kad Kamoros urve žmonės jau svarstė, kur jie pragaišo.

Iš vakaro visi kuo geriau pasiruošė, kad numatytą dieną galėtų anksti leistis į kelią. Aila, Jondalaras, Jonaila ir Vilkas miegojo savo kelioninėje palapinėje. Ryte jie užkando vakarienės likučių, viską greitai sukrovė į valkčius, įskaitant ir kuprines, kuriose įprastai nešėsi būtiniausius daiktus – pastogę, atsarginius drabužius ir maistą. Nors suaugusieji buvo įpratę jas neštis, suprato, kad eiti be sunkių nešulių gerokai lengviau. Visi nukeliavo toliau nei buvo numatę, tačiau pavakarę dauguma žmonių jautėsi pavargę. Begurkšnojant paskutinius vakarinės arbatos likučius Kimeranui su Jondekamu kilo mintis sustoti pamedžioti, kad turėtų ką parodyti susitikę su Kamoros giminaičiais. Aila susirūpino: kol kas oras buvo geras, tik tą naktį, kai Aila su Jondalaru rado kitus keliautojus, truputį palijo. Paskui išsigiedrijo, tačiau Aila nenumanė, kiek tokie orai išsilaikys. Jondalaras žinojo, kad ji turi gerą „uoslę“ orų pokyčiams ir paprastai nujausdavo, kad artinasi lietus.

Buvo justi kaip tik tas kvapas, kuris pranašavo lietų; Aila jį įvardydavo kaip ypatingą aštrų prieskonį ore ir dažnai drėgmės pjūtį. Vėlesniais laikais prieš lietų žmonės kalbės apie gaivų ozono dvelksmą; kiti, gebantys jį pajusti, įvardys juntą metalo prieskonį. Aila neturėjo tam tinkamų žodžių, jai buvo sunku paaiškinti, tačiau ji tai žinojo ir pastaruoju metu juto besiartinantį lietų. Klampoti per purvą ir pliaupiantį lietų šiuo metu ji mažiausiai norėjo.

Aila pabudo dar tamsoje. Ji atsikėlė pasinaudoti naktiniu krepšiu, tačiau nusprendė išeiti į lauką. Laužavietėje priešais palapinę tebežioravo

anglys ir pakankamai apšvietė teritoriją, tad matėsi netoliese augę krūmai. Buvo vėsu ir gaivu, ir grįždama palapinėn moteris pastebėjo, kad tikroji nakties juoduma pamažu keičiasi į priešaušrio tamsiai mėlyną. Kurį laiką ji stebėjo, kaip rytinį dangų užlieja tamsus raudonis, išryškintas juodai violetinių debesų sruogų, o įkandin ateina spindinti šviesa, uždegsianti raudoną dangų ir nudažysianti debesis žėrinčiomis spalvomis.

– Neabejoju, netrukus pradės lyti, – pasakė ji Jondalarui sugrįžusi į palapinę. – Bus stipri audra. Suprantu, kad jie nenori pasirodyti tuščiomis rankomis, tačiau, jei nesustosim medžioti, urvą galėtume pasiekti neprasidėjus liūtims. Nenoriu, kad Beladora peršlaptų ir sušaltų dar nepasveikusi, be to, bjauriuosi mintimi viską sušlapinti ir supurvinti, jei paskubėjus galima to išvengti.

Kiti pakirdo anksti, planavo išeiti vos saulei pakilus. Visi matė horizonte besitelkiančius tamsius debesis, ir Aila neabejojo, kad nereikės ilgai laukti, kol iš jų prapliups liūtis.

– Aila sako, kad artinasi didelė audra, – tarė Jondalaras kitiems dviem vyrams, kai tie atsinešė medžioklės ginklus. – Ji mano, kad geriau eiti medžioti vėliau, kai nueisim į urvą.

– Ir aš matau, kad tolumoje telkiasi debesys, – atsakė Kimeranas, – bet tai nereiškia, kad lis čia. Jie atrodo gana toli.

– Aila puikiai nujaučia artėjantį lietų, – spyrėsi Jondalaras. – Jau esu tai matęs. Nelabai noriu džiovintis šlapius drabužius ir moliną apavą.

– Bet matėme tuos žmones tik per jungtuves, – prieštaravo Jondekamas. – Nenoriu tikėtis jų svetingumo nieko neturėdamas duoti mainais.

– Užtrukome ten tik pusdienį, paskui leidomės jūsų ieškoti, bet spėjau pastebėti, kad jie nėra matę iečių mėtyklės. Kodėl jų nepakvietus medžioti kartu ir neparodžius, kaip ja naudotis? Tai gali būti geresnė dovana nei atgabenti gabalą mėsos, – pasiūlė Jondalaras.

– Gal tu teisus... Ar tikrai manai, kad netrukus pradės lyti? – paklausė Kimeranas.

– Pasitikiu Ailos „uosle“ lietui. Ji retai klysta, – patikino Jondalaras. – Ji jau kelias dienas užuodžia lietų ir mano, kad kils didelė audra. Tokia, kokios nenorėtume būti užklupti neturėdami tinkamos pastogės. Aila netgi siūlo šiandien nestoti pietų. Sakė, turėtume tik gerti vandenį ir pa-

keliui kramsnoti kelioninius sausainius. Dabar, kai Beladora sveiksta, nemanau, kad norėtum, jog ji permirktų. – Staiga Jondalarui šovė dar viena mintis: – Galėtume greičiau ten nusigauti, jei jotume ant arklių.

– Kaip visi galėtume joti trimis arkliais? – nesuprato Kimeranas.

– Vieni galėtų keliauti valkčiuose, o kiti – raiti po du. Ar kada norėjai sėdėti ant arklio? Galėtum sėdėti už Jonailos.

– Gal tegu kas kitas sėda ant arklio, – atkirto Kimeranas. – Turiu savo kojas ir moku greitai bėgti.

– Ne taip greitai kaip arklys, – spyrėsi Jondalaras. – Abu vaikai gali keliauti valkčiais su Beladora. Truputį kratys, tačiau kelis kartus jie jau taip keliavo. Mantą iš Lenktynininko valkčių galėtume perkrauti Širmei. Tada Levela ir Jonlevanas galėtų joti Lenktynininku su manimi. Liekat jūs su Jondekamu. Manau, jis galėtų vykti valkčiais arba joti už manęs, o Levela ir jos mažasis keliautų valkčiuose. Tada tu turėtum joti su Aila arba Jonaila. Tavo ilgos kojos, tad daugiau būtų vietos, jei jotum su Jonaila, nes ji sėdi labai arti Širmės sprando. Kaip manai, ar galėtum įsikibti į arklį kojomis, ant jo sėdėdamas? Taip pat galėtum įsikibti į vilktuvo virves. Kad ir kas jotų kartu su manimi, turės laikytis manęs. Šitaip ilgai keliauti neišeitų, nuvargtų arkliai, tačiau nemažą gabalą įveiktume greičiau, jei kurį laiką leistume jiems pabėgėti.

– Kiek suprantu, tu apie tai jau galvojai, – pastebėjo Jondekamas.

– Nuo tada, kai Aila išsakė man savo susirūpinimą, – prisipažino Jondalaras. – Ką manai, Levela?

– Nenoriu sušlapti, jei galima to išvengti, – atsiliepė moteris. – Jei Aila sako, kad lis, tikiu ja. Keliausiu valkčiuose su Jonlevanu kaip Beladora, net jei kratys.

Kol kaito vanduo arbatai, buvo perdėlioti daiktai valkčiuose, o Aila su Jondalaru visus įkurdino. Vilkas viską stebėjo pakreipęs galvą, tarsi smalsautų, kas čia vyksta; žvėries susidomėjimą dar labiau paryškino jo nulinkusi ausis. Aila dirstelėjo į jį ir nusišypsojo. Iš pradžių jie pajudėjo lėtai, paskui Jondalaras davė ženklą Ailai ir šūktelėjo:

– Pasiruoškit ir laikykitės.

Aila palinkdama į priekį liepė arkliui bėgti. Yhaha leidosi greita risčia, paskui – šuoliais. Nors ne taip greitai, kaip būtų lėkusi be valkčių, bet

ji šuoliavo gana sparčiai. Arkliai iš paskos lėkė jos vedami ir, raginami raitelių, laikėsi kumelės tempo. Vilkas liuoksėjo greta. Tai buvo jaudinanti kelionė Jondekamui ir Kimeranui, ir kvapą gniaužianti, net truputį bauginanti tiems, kurie laikėsi tvirtai įsikibę valkčių, šokinėjančių nelygia žeme. Aila atidžiai paisė arklio ir pastebėjusi, kad Yhaha pavargsta, ją sulėtino.

– Ką gi, jaudinanti kelionė! – šūktelėjo Beladora.

– Smagu! – vienu balsu išrėkė dvyniai.

– Ar galėsim dar? – paklausė Ginedela.

– Tikrai, ar galėsim dar? – nenusileido Gijoneranas.

– Galėsim, bet kol kas reikia leisti Yhaha truputį pailsėti, – atsakė Aila. Ji buvo patenkinta atstumu, kurį jie įveikė per tokį trumpą laiką, tačiau vis dar liko gabalas kelio. Jie nesustojo, ėjo pėsčiomis. Pajutusi, kad arkliai pailsėjo, Aila šūktelėjo:

– Pakartokim!

Kai arkliai pradėjo bėgti, valkčių keleiviai įsikibo jau žinodami, ko tikėtis. Tie, kurie buvo išsigandę, šįkart nebebijojo, bet vis tiek jaudinosi lėkdami dideliu greičiu, tokiu, kokiu nė vienas negalėtų bėgti netgi turėdamas ilgiausias kojas.

Laukiniai arkliai, jau prijaukinti, bet dar netapę naminiais gyvūnais, buvo labai stiprūs ir tvirti. Jų kanopoms nereikėjo apsaugos nuo akmenuotos žemės, jie galėjo nešti arba traukti stebėtinai sunkų krovinį, o jų ištvermė gerokai pranoko didžiausius žmogaus lūkesčius. Nors jie mėgo bėgti, papildomai apkrauti šuoliuoti galėjo ribotą laiką, kurį Aila labai atidžiai sekė. Kai Aila trečią kartą sulėtino Yhaha iki žinginės, o pailsėjusi davė ženklą lėkti šuoliais, arkliams, regis, tai net pradėjo patikti. Vilkui atrodė tarsi koks žaidimas: jis bandė nuspėti, kada arkliai pasileis bėgti, kad juos aplenktų, tačiau nenorėjo ir pernelyg išsiveržti į priekį, nes reikėjo numatyti, kada jie sulėtins.

Vėlyvą popietę Aila su Jondalaru pradėjo atpažinti apylinkes ir nenorėjo pražiopsoti tako, kuriuo reikėtų leistis į Kamoros žmonių urvą. Tai Vilomaras pažinojo tą kraštą. Keliaudami lėčiau, visi ėmė jausto oro pokyčius. Buvo drėgna, pradėjo stiprėti vėjas. Išgirdę grumėjimą, o paskui kurtinantį perkūno trenksmą, o neilgai trukus netoliese švystelėjus

žaibo strėlei visi suprato, kad juos vejasi stipri audra. Aila pradėjo drebėti, tačiau ne tik dėl šalto oro gūsio. Grumėjimas ir trenksmas jai pernelyg priminė žemės drebėjimą, o to ji bijojo labiau už viską.

Keliautojai beveik pražiopsojo taką, tačiau Vilomaras su kitais medžiotojais jau kelias dienas jų dairėsi. Jondalarui labai palengvėjo pamačius mojančią pažįstamą figūrą. Mainų meistras iš toli pastebėjo arklius ir nusiuntė žmogų pasakyti urvui, kad prapuolėliai grįžta. Iš toli Vilomaras neįžiūrėjo žmonių, tad sunerimo, kad Aila su Jondalaru nieko nerado, bet, būreliui artėjant, jis pradėjo skaičiuoti raitelius ir suprato, kad jie joja ne po vieną. Tada Vilomaras pastebėjo valkčius, o paskui – ir juose sėdinčius žmones.

Urvo žmonės skubinosi taku žemyn. Pamačiusi brolį ir dėdę, Kamora nežinojo, prie kurio pirma bėgti. Bet abu vyrai kartu pribėgo ir ją apkabino.

– Greičiau, jau pradeda lyti, – paragino Vilomaras.

– Valkčius galime palikti čia, – pasiūlė Aila, ir visi taku pasileido į urvą.

Keliautojai užsibuvo ilgiau nei ketino, iš dalies norėdami suteikti Kamorai progą pasidžiaugti giminaičiais, o jos porai ir vaikams geriau juos pažinti. Šitas urvas buvo gana nuošalus, atsiskyręs. Nors jie eidavo į vasaros susirinkimus, neturėjo artimų kaimynų. Jondekamas su Levela svarstė pasilikti su Jondekamo seserimi, klausė kitų keliautojų, ar jie grįždami galėtų užsukti ir juos pasiimti. Kamora, regis, buvo išalkusi draugijos ir žinių apie pažįstamus žmones. Kimeranas su Beladora aiškiai ruošėsi keliauti kartu su Pirmąja – Beladoros žmonės gyveno ten, kur buvo numatyta kelionės pabaiga.

Pirmoji ketino išvykti po kelių dienų, tačiau jau susiruošus traukti į kelią Jonailą paguldė vėjaraupiai, ir išvykimą teko atidėti. Trys keliaujantys zelandoniai paliko urvo gyventojams vaistų ir nurodymų, kaip rūpintis tais, kuriuos įveiks ši užkrečiama liga. Paaiškino, kad labai tikėtina, jog

jie susirgs, tačiau dažniausiai liga nebūna sunki. Vietos zelandonė, kol Aila su Jondalaru ieškojo Kimerano grupės, vis geriau pažino Jonokolą su Pirmąja, ir jos pagarba šiems zelandoniams dėl jų žinių labai išaugo.

Devintojo urvo žmonės iš patirties ir taip kasdieniškai pasakojo apie vėjaraupius, kad kiti nėmaž nebebijojo susirgsiantys. Netgi Jonailai pasijutus gerėliau zelandonė nusprendė atidėti išvykimą, kol urvo žmonėms pradės reikštis simptomai, kad galėtų paaiškinti, kaip slaugyti ligonius, kokios žolės bei šutekliai būtų naudingi. Dauguma urvo žmonių tikrai susirgo. Pirmoji pagalvojo, kad bent keletas urvo gyventojų jau anksčiau buvo sirgę vėjaraupiais.

Zelandonė su Vilomaru žinojo, kad tame regione yra kelios šventos vietos. Pirmoji apie jas girdėjo, bet nebuvo jų mačiusi. Vilomaras jose lankėsi, tačiau labai seniai. Abudu pasitarė su Farnadalu ir urvo donija. Tai tikrai buvo šventos vietos, susijusios su pagrindiniu išpieštu urvu netoli septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo, kaip ir ta, kuri buvo šalia ketvirtojo pietinių žemių urvo, tačiau, pasak žinančiųjų, ten nebuvo daug ko žiūrėti, tik keli grubūs piešiniai ant akmeninių sienų.

Taip ilgai užgaišus, Pirmoji nusprendė neįtraukti tų vietų į Ailos Pašauktosios kelionę, kad liktų laiko apžiūrėti kitas vietas. Buvo svarbiau aplankyti vieną pagrindinių šventų vietų netoli Amelanos urvo. Be to, jiems vis dar derėjo aplankyti kaimynus žiornardonius ir Beladoros urvą.

Taip susiklosčius aplinkybėms devintasis urvas turėjo progą geriau pažinti Kamoros urvo žmones, o Jondalaras – parodyti iečių mėtyklės galimybes ir pamokyti ją pasidaryti panorusiuosius išmokti ja naudotis. Jondekamas su Levela galėjo ilgėliau pasibūti su Kamora bei jos giminaičiais, tad, keliautojams pagaliau susiruošus į kelią, jie nusprendė eiti kartu. Ilgai trukusios viešnagės metu abiejų urvų žmonės susidraugavo ir pradėjo kalbėti apie kitą susitikimą.

Nepaisant malonios bičiulystės, keliautojai nekantravo leistis į kelią, o ir urvo gyventojai lengviau atsikvėpė atvykėliams išėjus. Jie nebuvo pratę prie gausybės svečių, kitaip nei devintasis urvas, įsikūręs tankiai apgyvendintos teritorijos viduryje. Tai buvo viena priežasčių, kodėl Kamorai stigo šeimos ir draugų. Ji buvo pasiryžusi stengtis, kad jos urvas tikrai susiruoštų į atsakomąją viešnagę ir, jei pavyktų, vylėsi įkalbėti savo porą ten pasilikti.

Prireikė kelių dienų, kol nusistovėjo patogi kelionės rutina. Naujos keliautojų grupės sudėtis gerokai skyrėsi nuo pradinės, pirmiausia dėl to, kad žmonių buvo daugiau, ir daugiau vaikų, tad ilgiau užtrukdavo nusigauti iš vienos vietos į kitą. Tik su Jonaila, kuri dažnai keliavo raita ant Širmės, grupė judėjo gana sparčiai, tačiau atsiradus dar dviem vaikiams, kurie buvo pakankamai dideli, kad žingsniuotų savomis kojomis, ir mažiui, kuris norėjo pats eiti dėl to, kad eina visi kiti vaikai, kelionės tempas juntamai sulėtėjo.

Galiausiai Aila pasiūlė, kad Širmė galėtų tempti valkčius su trimis vaikais, o Jonaila jotų raita. Keliautojai pajudėjo truputį greičiau. Nusistovėjo tinkamas ritmas, ir kiekvienas saviškai prisidėjo prie grupės gerovės.

Vasara įsibėgėjo, o keliautojai traukė vis piečiau, tad dienos buvo šiltesnės. Paprastai oras būdavo malonus, tik kartkartėmis prapliupdavo liūtis ar stodavo tvankaus karščio laikotarpis. Keliaudami ar dirbdami šilumoje, vyrai paprastai vilkėdavo strėnjuostes, tik kartais apsivilkdavo liemenes ar pasipuošdavo statusą atspindinčiais vėriniais. Moterys dėvėdavo laisvas berankoves patogias tunikas su prorėžomis šonuose, kad būtų lengviau eiti, pasiūtas iš minkštos elnenos, maunamas per galvą ir sujuosiamas diržu per juosmenį. Tačiau orams šylant netgi lengvų drabužių atrodė per daug, ir žmonės dar labiau išsirengė. Ir vyrai, ir moterys kartais vilkėdavo tik diržą, trumpą kutuotą sijoną ir kelis vėrinius, o vaikai likdavo ir visai nuogi, tad jų kūneliai tapo riešutų rudumo. Lėtai įgytas natūralus įdegis buvo geriausia apsauga nuo saulės ir, nors žmonės to nežinojo, sveikas būdas gauti tam tikrų vitaminų.

Zelandonė vis labiau prato eiti, ir Ailai pasidingojo, kad ji suliesėjo. Tiesa, donijai vis dar būdavo sunku spėti su visais, ir ji visada primygtinai norėdavo sėstis į valkčius, kai pasirodydavo naujoje vietoje. Žmonės subruzdavo, kai pamatydavo Pirmąją traukiamą arklio, ir jai dingojosi, jog šitaip prisidedama prie zelandonių paslapties gilinimo ir Pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, statuso didinimo.

Maršrutas, kurį sudarė Pirmoji su Vilomaru, vedė į pietus per retas giraites ir pievas, palei vakarinį kalnagūbrio kraštą. Toji aukštuma buvo likučiai senovinių kalnų, nudūlėjusių laikui bėgant, tačiau ugnikalniai formavo naujus kalnus. Galiausiai jie pasuko į rytus apsukdami centrinės aukštumos papėdę ir toliau keliavo į rytus tarp pietinio aukštumos galo ir šiaurinio Pietų jūros kranto. Keliautojai dažnai pastebėdavo įvairių medžiojamų žvėrių ir paukščių, kartais ištisus pulkus ar bandas, tačiau, išskyrus tuos kartus, kai stabteldavo paviešėti gyvenvietėse, kelyje nesutiko nė vieno žmogaus.

Kai neviešėdavo kokiame urve ar vasaros susirinkime, Aila tikrai džiaugėsi Levelos, Beladoros ir Amelanos draugija. Jos viską darė kartu su savo vaikais. Jau pradėjo ryškėti Amelanos nėštumas, tačiau rytais jos nebepykindavo, o ėjimas jai buvo į naudą. Ji jautėsi gerai. Trykštanti sveikata, kartu su akivaizdžiai išryškėjusiu nėštumu ji atrodė dar patrauklesnė Vilomaro padėjėjams Tivonanui ir Palidarui. Be to, tęsiant Pašauktosios kelionę, stabtelint aplankyti įvairių urvų, vasaros susirinkimų ir šventų vietų, pasitaikydavo daug jaunų vyrų, kuriems ji lygiai taip pat pasirodydavo įdomi. Amelana mėgavosi dėmesiu.

Kadangi Aila dažnai būdavo su Zelandone, jaunos moterys įgijo tam tikrų žinių, kurių Zelandonė mokė savo mokinę. Jos klausėsi, o kartais įsiterpdavo į jų pokalbius aptarinėjant įvairus dalykus – gydymo būdus, augalų atpažinimą, skaičiavimo žodžius, spalvų ir skaičių reikšmes, tradicijas, senolių legendas ir giesmes. Regis, donija negailėdama žarstė joms savo žinias. Ji suprato, kad nelaimės atveju nepakenks dar vienas žmogus, žinantis, kaip elgtis ir padėti.

Keliaujant į rytus kelią vis dažniau pastodavo upės, nuo kalnų masyvo srūvančios į Pietų jūrą. Kadangi nė viena upė nebuvo didelė, žmonės lengvai įprato jas kirsti, kol priėjo vieną, rėžiančią didelį slėnį iš šiaurės į pietus. Keliautojai ėjo palei upę į šiaurę, kol pasiekė intaką ir nuėjo palei jį.

Truputį tolėliau keliautojų grupė priėjo gražią vietą su reta giraite ant senvagės kranto. Nors buvo ankstyva popietė, jie sustojo ir įsirengė stovyklą tarp krūmų ir žolių greta medžių guoto. Vaikai prieš vakarienę surado didelį plotą bruknių ir rinko jas norėdami pasidalyti su suaugu-

siaisiais, bet suvalgė uogų daugiau nei priraškė. Pakrantėje moterys pastebėjo didžiulius švendrų ir nendrių plotus, o medžiotojai aptiko šviežius skeltakanopių pėdsakus.

– Mes artinamės prie namų tų, kurie gyvena arčiausiai svarbiausio švento visos Zelandonijos urvo, – tarė Vilomaras, kai užkūrę laužą visi ilsėjosi su arbatos puodeliais rankose. – Mūsų pernelyg daug, kad atkeliavę prašytume svetingumo neatsinešę nieko, kas prilygtų mūsų skaičiui.

– Atrodo, sprendžiant iš tų pėdsakų, ne taip seniai čia buvo sustojusi taurų ar bizonų banda, – pastebėjo Kimeranas.

– Gal jie vis grįžta čia atsigerti? Jei čia pabūsim, galėsim juos sumedžioti, – tarė Jonokolas.

– Arba galiu pajojėti jų pasidairyti su Lenktynininku, – pasisiūlė Jondalaras.

– Daugumai mūsų pasibaigė ietys, – tarė Jondekamas. – Praėjusią medžioklę dar vieną sulaužiau, ir kotą, ir antgalį.

– Panašu, kad šiose apylinkėse turėtų būti gero titnago, – pastebėjo Jondalaras. – Jei rasiu, pagaminsiu naujų antgalių.

– Pakeliui mačiau tiesių medžių guotą, jaunesnių nei šioje giraitėje, iš jų išeitų puikūs kotai, – pasakė Palidaras.

– Keletas didesnių medžių praverstų kaip puikūs kotai porai naujų valkčių mėsai į urvą, kurį norime aplankyti, nugabenti, – tarstelėjo Jondalaras.

– Jei šiuo metų laiku nudobtume porą jaunų patinėlių, turėtume ir šviežios mėsos, ir ką džiovinti, ir riebalų kelioniniams sausainiams, ir kuro lempoms, ir kailių, – pasakė Aila. – Iš odų galėtume pasidaryti naują apavą. Man patinka beveik visą kelią eiti basomis, tačiau kartais norėčiau pasaugoti pėdas, o manasis apavas visiškai susidėvėjo.

– Tik pažiūrėkit į tuos švendrus ir nendres, – parodė Beladora. – Ir iš jų galima nusipinti apavą, pasidaryti naujų miegmaišių, krepšių, pagalvėlių ir daug kitų reikalingų daiktų.

– Netgi dovanų urvui, kurį norime aplankyti, – tarė Levela.

– Viliuosi, per ilgai netruksim. Esu taip arti namų, kad pradedu nekantrauti, – pastebėjo Amelana. – Negaliu sulaukti, kol pamatysiu mamą.

– Bet juk nenori grįžti tuščiomis rankomis, tiesa? – tarė Pirmoji. – Būtų smagu mamai parnešti vieną kitą dovanėlę, o gal ir mėsos visam urvui?

– Tu teisi! Turėčiau taip ir padaryti, kad neatrodytų, jog grįžtu namo nieko neturėdama, – pasakė Amelana.

– Pati supranti, kad būtum laukiama ir tuščiomis rankomis. Tiesiog gražu ką nors padovanoti, – tarė Levela.

24

Visi sutarė, kad atėjo laikas skirti kelias dienas medžioklei ir pririnkti maisto, vėl prisikaupti atsargų, pataisyti visokius susidėvėjusius įtaisus ir rykus. Keliautojai labai džiaugėsi radę tokią gamtos išteklių gausią vietą.

– Noriu nueiti tų uogų. Jos atrodo jau tinkamos raškyti, – pastebėjo Levela.

– Pirmiausia turėčiau pasidaryti rinkimo krepšį, tokį užmaunamą ant kaklo, kad galėčiau skinti abiem rankom, – atsiliepė Aila. – Noriu pririnkti daug, kad pakaktų išdžiovinti kelioniniams sausainiams, tačiau tada reikia nupinti dar vieną ar porą demblių joms džiovinti.

– Ar nupintum ir man krepšį? – paprašė Zelandonė. – Raškyti uogas ir aš sugebu.

– Ir aš norėčiau rinkti. Ar padarysi krepšį ir man? – įsiterpė Amelana.

– Parodyk man, kaip pini, – tarė Beladora. – Puikus sumanymas raškyti uogas abiem rankom, iki šiol visada vienoje laikydavau krepšį.

– Visiems parodysiu, vaikams irgi. Jie juk gali padėti, – pažadėjo Aila. – Einam parsinešti tų švendrų ir nendrių.

– Kartu pasirinksim ir šaknų vakarienei, – pastebėjo Beladora.

Vilkas stebėjo Ailą su Jonaila ir galiausiai sulojo, kad sulauktų moters dėmesio. Jis nubėgo į atvirą lauką, tada parskuodė atgal.

– Nori truputį patyrinėti ir pamedžioti, Vilke? Ką gi, pirmyn! – tarė Aila, rodydama jam ženklą, kuris reiškė, kad žvėris yra laisvas bėgti savo keliais.

Visą popietę moterys rovė ir tempė augalus iš dumblinos ežero pakrantės: aukštas nendres, kurių plunksnuotos viršūnės kilo net gerokai

Jondalarui ir Kimeranui virš galvų, ir kiek trumpesnius švendrus, kurių smaigaliai buvo gausūs valgomų žiedadulkių. Švieži abiejų augalų šakniastiebiai ir žemutiniai stiebai galėjo būti valgomi ir žali, ir virti, taip pat ir maži gumbeliai, prilipę prie švendrų šakniastiebių. Džiovintas senas plaušėtas šaknis galima sutrinti į miltus savotiškai duonai kepti, ypač sumaišius su gelsvomis švendrų burbuolių žiedadulkėmis, tačiau ne mažiau svarbios buvo ir nevalgomos augalų dalys.

Iš minkštų, tuščiavidurių, aukštų nendrių stiebų galėjo būti pinami dideli krepšiai arba minkšti, tamprūs čiužiniai. Kai šilta, ant jų netgi patogiau miegoti nei kailiniuose miegmaišiuose, o kai šalta, juos tinka pasitiesti po miegmaišiais kaip papildomus kilimėlius. Švendrų lapai taip pat galėjo būti supinami į įvairiausiais tikslais naudojamus demblius, įskaitant patalus ir pagalvėles atsiklaupti ar atsisėsti. Be krepšių, iš jų žmonės pindavo skiriamąsias pertvaras, vandenį sulaikančius namelių stogus, apsiaustus nuo lietaus ir skrybėles. Sudžiūvę kieti švendrų stiebai – ugnies grąžtai. Rudos, į kačių uodegas panašios švendrų burbuolės virs pūkais, iš kurių išeis puikūs prakurai, čiužinių ar pagalvėlių kamšalas bei sugeriamoji medžiaga kūdikiams ar moterų mėnesinių kraujui. Augalai, kurių taip gausiai žėlė vandens telkinio pakrantėje, teikė pakankamai medžiagos įvairiems dirbiniams ir maistui.

Kitą popietės dalį moterys pynė krepšius uogoms rinkti. Vyrai leido laiką aptarinėdami medžioklę ir rinkdami tiesius jaunų medelių ūglius, kad galėtų pasigaminti lengvų mėtyklėms tinkamų iečių. Jondalaras sėdo ant Lenktynininko ir išjojo pažiūrėti, ar pavyks susekti gyvulių bandą. Kartu jis ketino pasidairyti titnago atodangų, kurių, buvo tikras, ras šiose apylinkėse. Aila matė jį išjojantį ir spėjo, kad jis dairysis bandos. Trumpą akimirką ji pagalvojo joti kartu, tačiau jau buvo pradėjusi pinti krepšius ir nenorėjo nutraukti darbo.

Nors Jondalaras dar nebuvo parjojęs, žmonės padarė pertrauką, kad pavakarieniautų ir aptartų savo tolimesnius planus. Visi juokėsi ir kalbėjo, kai plačiai išsišiepęs į stovyklą grįžo Jondalaras.

– Radau didelę bizonų bandą! – pareiškė jis. – Ir dar aptikau titnago, kuris atrodo geras, tinkamas naujiems iečių antgaliams.

Jis nulipo ir iš nešulinių krepšių, kurie dėl pusiausvyros buvo pririšti abipus Lenktynininko nugaros, ištraukė kelis didelius pilkus akmenis. Visi susibūrė aplink, kol jis rišo nuo eržilo nešulių krepšius, jojimo antklodę ir apynasrį, atsuko gyvulį į vandens pusę ir plekštelėjo jam per pasturgalį. Bėras arklys įbrido į senvagę ir atsigėrė, tada išėjo ant smėlėto kranto, parkrito ant nugaros ir pradėjo raičiotis. Žmonės ėmė kikenti. Buvo juokinga matyti, kaip arklys madaruoja kojomis ore, akivaizdžiai mėgaudamasis tokiu pasikasymu.

Jondalaras irgi atėjo prie laužo. Aila padavė jam dubenėlį valgio – išmirkytos džiovintos mėsos, švendrų šakniastiebių ir šaknų bei burbuolių viršūnių, išvirtų mėsa paskanintame sultinyje. Jondalaras nusišypsojo Ailai.

– Mačiau pulkelį paprastųjų žvyrių. Pasakojau apie tuos paukščius, jie panašūs į tavąsias žvyres, tik žiemą nepabąla. Jei jų sumedžiotume, plunksnas galėtume panaudoti ietims.

Aila irgi nusišypsojo.

– O aš galėčiau pagaminti Krebo mėgstamiausią patiekalą.

– Ar norėtum rytoj ryte leistis jų medžioti? – pasiūlė Jondalaras.

– Taip... – pradėjo Aila, o paskui susiraukė. – Bet einu rinkti uogų.

– Pirmyn, medžiok savo žvyres, – įsiterpė Zelandonė. – Rinkti uogas žmonių pakaks.

– Jei nori, aš pasaugosiu Jonailą, – pasakė Levela.

– Tu valgyk, Jondalarai. Išdžiūvusioje upelio vagoje mačiau puikių apvalių akmenukų svaidyklei. Norėčiau jų prisirinkti, kol nesutemo, – mąsliai tarė Aila. – Taip pat turėčiau pasiimti savo mėtyklę. Dar liko keletas strėlių.

Kitą rytą vietoj įprastų drabužių Aila užsimovė minkštos elnenos kelnes, kurios buvo labai panašios į žieminius berniukų apatinius, tada kojų apavą, kuris susidėjo iš pėdą tampriai apgaubiančios dalies, pritvirtintos prie minkštos viršutinės dalies, apvyniotos aplink blauzdą. Galiausiai ji apsivilko berankovę, liemenę primenančią tuniką, pasiūtą iš tos pačios odos kaip kelnės, tankiai suvarstytą raišteliu priekyje; ji truputį prilaikė krūtis. Tada moteris paskubomis susipynė plaukus, kad netrukdytų, ir aplink galvą apsivyniojo svaidyklę. Ant nugaros užsidėjo dėklą su ietimis

ir mėtykle, užsirišo juosmens diržą, prie kurio buvo pritvirtintas gerasis peilis makštyse, kapšelis su akmenukais, kurių prisirinko pakrantėje, dar vienas kapšelis su keliais daiktais, įskaitant asmeninį puodelį, ir galiausiai – jos mažasis vaistų krepšelis su būtiniausiomis priemonėmis.

Ji greitai apsirengė, jausdama savotišką jaudulį. Nė nesuvokė, kaip labai trokšta medžioti. Stvėrusi jojimo paklotą Aila žengė iš palapinės ir sušvilpė Yhaha, o paskui kitokiu švilpesiu pašaukė Vilką, tada patraukė ten, kur ganėsi arkliai. Širmė nakvojo su apynasriu, prie kurio buvo pririšta ilga virvė, pritvirtinta prie įsmeigto į žemę kaiščio, kad kumelaitė per toli nenuklystų; ji mėgdavo kur nužirglioti. Aila žinojo, kad Yhaha nenueis niekur toli nuo kumelaitės. Ten pat Jondalaras buvo palikęs ir Lenktynininką. Ji užmetė jojimo paklotą ant pelėkos kumelės, suėmusi Širmės bei Lenktynininko virves šoko ant jos ir nujojo į stovyklą. Perkėlusi koją ji nuslydo nuo arklio nugaros ir nuėjo prie dukters, kuri sėdėjo greta Levelos.

– Jonaila, palaikyk Širmę. Ji gali norėti mus sekti, – tarė Aila, duodama pavadį mergytei. – Ilgai netruksim. – Pasukusi galvą moteris pamatė link jos lekiantį Vilką. – Štai ir tu, – apsidžiaugė ji.

Kol Aila glebėsčiavosi su dukrele, Jondalaras susigrūdo į burną paskutinius švendrų kąsnius, ir akys jam nušvito pažvelgus į savo moterį, tokią susijaudinusią dėl būsimo pasijodinėjimo ir medžioklės. „Ji taip dailiai atrodo“, – pagalvojo jis. Paėmęs didelį vandenmaišį, jis pripildė vandens mažesnius vandenmaišius, paskui prisipylė puodelį ir atsigėrė. Kas liko, atnešė Ailai atsigerti ir padavė jai mažą vandenmaišį, o puodelį įsidėjo atgal į kapšelį. Jie keliais žodžiais atsisveikino su žmonėms prie laužo ir sėdo ant arklių.

– Viliuosi, surasit žvyrių, – pasakė Beladora, – ar tetervinų.

– Tikrai, geros medžioklės, – palinkėjo Vilomaras.

– Šiaip ar taip, bent jau smagiai pajodinėkit, – tarė Pirmoji.

Stebėdami išvykstančią porą, kiekvienas mintijo savo. Vilomaras žvelgė į Jondalarą ir jo porą kaip į Martonos vaikus, todėl puoselėjo jiems šiltą, šeimynišką jausmą. Pirmoji juto ypatingų jausmų Jondalarui kaip vyrui, kurį kadaise ir vis dar, tam tikru požiūriu, mylėjo, nors dabar jis buvo tarsi draugas ir kažkas daugiau, beveik sūnus. Ji vertino gausias Ai-

los dovanas, mylėjo ją kaip draugę ir džiaugėsi turėdama mokinę, kurią laikė sau lygia. Ji taip pat buvo patenkinta, kad Jondalaras rado jo meilės vertą moterį. Beladora su Levela taip pat vis labiau mylėjo Ailą kaip gerą draugę, nors pasitaikydavo, kai jai jausdavo savotišką baimingą pagarbą. Jos suprato Jondalaro žavesio trauką, tačiau dabar, kai abi turėjo poras ir vaikų, kuriuos mylėjo, jau nebebuvo tokios pakerėtos ilgšio ir vertino jį kaip rūpestingą draugą.

Jonokolas ir du jaunieji prekeiviai, net Kimeranas su Jondekamu, stebėjosi Jondalaro įgūdžiais, ypač dirbant su titnagu ir medžiojant svaidykle, ir, ko gero, jam pavydėjo. Jo pora buvo patraukli ir neprilygstama daugybe atžvilgių, tačiau taip jam atsidavusi, kad net Motinos šventės metu rinkdavosi tik jį, nors Jondalaras visada garsėjo kaip gaunantis geriausias moteris. Daugybei moterų jis vis dar atrodė neatsispiriamai žavus, nors jis niekaip neatsiliepdavo į jų dėmesį. Amelana vis dar pagarbiai baiminosi Ailos ir jai buvo sunku apie ją galvoti kaip apie paprastą moterį, kuri gali būti draugė. Ji labai ja žavėjosi ir troško tapti į ją panaši. Jaunoji moteris taip pat buvo ta, kuriai Jondalaras atrodė ypač patrauklus ir progai pasitaikius mėgino jį sugundyti, tačiau jis, regis, to nė nepastebėjo. Visi kiti Amelanos šioje kelionėje sutikti vyrai bent jau vertinamai ją nužvelgdavo, bet ji taip ir nesugebėjo sulaukti daugiau nei draugiškos, tačiau tolimos Jondalaro šypsenos ir niekaip nesuvokė kodėl. Tiesą sakant, Jondalaras kuo puikiausiai suprato jos pastangas. Kai buvo jaunesnis, tikrai ne viena moteris, su kuria jis dalijosi pirmaisiais malonumais, po to stengėsi atgaivinti jo susidomėjimą, nors vienus metus jam nebūdavo leidžiama turėti jokių ryšių su ta moterimi. Jis išmoko nuslopinti tokį domesį.

Aila su Jondalaru jojo ant savo arklių, vilkas lipo jiems ant kulnų. Jondalaras vedė į vakarus, kol prijojo iš pažiūros pažįstamą vietą. Stabtelėjęs jis parodė Ailai, kur rado titnago, paskui apsidairė ir patraukė į kitą pusę. Jie prijojo viržynę, žemės ruožą, apaugusį šakiais ir šiliniais viržiais, – mėgstamiausiu paprastųjų žvyrių maistu, bei šiurkščia žole su keliais krūmynais ir gervuogynais, nelabai toli nuo vakarinio senvagės krašto. Aila nusišypsojo: buvo panašu į tundrą, kurioje veisiasi baltieji tetervinai, tad ji numanė, kad ir pietietiška šių paukščių rūšis galėtų gyventi tokioje teritorijoje. Arklius jie paliko prie lazdynų guoto.

Aila matė, kad Vilkas priekyje kažką pastebėjo. Jis buvo budrus, susitelkęs ir tyliai inkštė.

– Pirmyn, Vilke, ieškok, – paragino Aila.

Žvėris šoko į priekį, Aila nusivyniojo nuo galvos svaidyklę, pasiėmė iš kapšelio porą akmenų, vieną įstatė į minkštą svaidyklės duobutę ir suėmė abu ginklo galus. Ilgai laukti nereikėjo. Pasigirdo sparnų šiurenimas – vilkas išbaidė penkias žvyres. Šie paukščiai gyvena palei žemę, tačiau pabaidyti labai greitai pakyla ir gali ilgai sklęsti. Jie buvo riebūs, beveik nematomi žolėse – rudai juodi su baltais taškeliais. Vos pamačiusi pirmą paukštį Ailą sviedė akmenį, o antrąjį paleido dar pirmajam skraiduoliui nenukritus ant žemės. Ji išgirdo švilpesį ir pamatė, kaip Jondalaro ietis perskrodžia trečiąją žvyrę.

Jei būtų keliavę dviese, tiek grobio būtų pakakę, tačiau šįkart jų buvo šešiolika, įskaitant keturis vaikus. Visi norėjo paragauti Ailos ypatingu būdu iškeptų paukščių, todėl, nepaisant jų stambumo – suaugęs paukštis svėrė penkis šešis kilogramus, trimis paukščiais vargiai pamaitinsi šešiolika žmonių. Aila pasvajojo, kad būtų tinkamas sezonas kiaušiniams; ji mėgdavo prikimšti paukščius kiaušinių ir viską iškepti. Žvyrių lizdą paprastai atstodavo duobelė žemėje, išklota žolėmis ir lapais, tačiau tokiu metų laiku kiaušinių nepavyks rasti.

Aila vėl sušvilpė Vilkui. Jis šuoliais parlėkė atgal. Buvo akivaizdu, kad jam smagu vaikyti paukščius.

– Gal jis gebės dar jų surasti? – tarė Aila ir pažvelgė į keturkojį medžiotoją. – Vilke, ieškok. Ieškok paukščių.

Vilkas vėl leidosi į žolėtą lauką, ir Aila nusekė jam iš paskos. Jondalaras ėjo paskui ją. Ilgai netruko, kol pakilo dar viena žvyrė, ir, nors ji skrido gana toli, Jondalaras iš mėtyklės paleista ietimi sugebėjo ją numušti. Paskui, kol Jondalaras ieškojo nudobtosios, į dangų šoko keturių patinėlių pulkelis: vyriškoji paukščių dalis buvo atpažįstama iš juodai rudų su balta spalva žymių ant uodegų bei sparnų plunksnų ir geltonų bei raudonų dėmių, matomų ant snapų ir skiauterių. Svaidyklės akmenimis Aila numušė dar du paukščius – ji retai prašaudavo pro šalį. Jondalaras nematė paukščių pakylant, nors girdėjo, ir vėlokai ėmėsi užtaisinėti mėtyklę. Sviedęs ietį jis sužeidė vieną paukštį.

– Šitų turėtų pakakti, – pastebėjo Aila, – net jei leisime Vilkui pasigauti tą paskutinę žvyrę.

Vilkui padedant, jie surado ir surinko septynis paukščius. Paskutinis buvo sulaužytu sparnu, bet dar gyvas. Aila nusuko paukščiui sprandą, ištraukė nedidelę ietį ir davė vilkui ženklą, kad gali jį turėtis. Vilkas suėmė grobį dantimis ir nusinešė toliau nuo žmonių akių, į atvirą lauką. Tvirta žole tarsi virve Aila poromis surišo kitus paukščius už kojų ir nudrožė atgal prie arklių, pakeliui vėl apsivyniodama svaidyklę aplink galvą.

Kai jie grįžo į stovyklą, medžiotojai lygindami iečių kotus kalbėjosi apie bizonų paieškas. Jondalaras nuėjo jiems padėti pasigaminti trūkstamas ietis. Iš titnago išskėlę antgalius, vyrai pritvirtino juos prie kotų ir pritaisė paprastųjų žvyrių plunksnų, kurių parūpino Aila. Tuo metu Aila pasiėmė raginį semtuvą, kurį visi naudojo ugniakuro pelenams valyti ir įvairiais kitokiais tikslais. Tačiau platus plokščias semtuvas nebuvo pritaikytas duobėms kasti. Tam ji naudojo savotišką ylą – kietą geležtę smailiu galu, pritvirtintą prie medinės rankenos. Ja supurendavo žemę, kurią paskui semtuvu išsemdavo. Aila rado vietą nuošaliau, netoli smėlėto paplūdimio, ir smėlingoje dirvoje iškasė gana didelę duobę, netoliese užkūrė laužą, įdėjo į jį keletą didelių akmenų įkaitinti, tada ėmėsi pešti žvyres.

Padėti atėjo dauguma keliautojų. Didelės, stiprios plunksnos buvo atiduotos iečių dirbėjams, tačiau Aila norėjo ir kitas pasilikti. Beladora turėjo kapšelį, iš kurio išėmusi kelis įrankius pasiūlė jį plunksnoms sudėti. Moterys padėjo išvalyti šešis paukščius, paliko tik valgomus vidaus organus, tokius kaip širdys, skrandžiai ir kepenys. Aila suvyniojo juos į laukų žolę ir sukišo į paukščių vidų, paskui tvirtai apsuko paukščius žole.

Tuo metu įkaito akmenys. Lenkto medžio žnyplėmis Aila sudėjo akmenis duobės dugne ir šonuose. Tada uždengė juos žemėmis, iškastomis iš duobės, pridėjo žolių ir lapų, kurių pririnkti padėjo vaikai. Paukščiai buvo sudėti ant žalumynų. Galiausiai ant paukščių Aila sukrovė daržoves – apatinių nendrių stiebų, truputį žemės riešutų, puikių krakmolingų šaknų, kurių rado kitos moterys, – suvyniotas į valgomus žalius lapus. Viskas vėl buvo uždengta žole ir lapais, paskui – sluoksniu žemių, galiausiai apdėta karštais akmenimis. Paskutinis, viršutinis žemių

sluoksnis visiškai uždengė tokią neįprastą „krosnį". Patiekalas bus paliktas troškintis neliečiamas, kol ateis metas vakarieniauti.

Aila nuėjo pažiūrėti, kaip vyrams sekasi gaminti ietis. Vieni medžiotojai raižė savo ženklus ant drūtgalių kotų, kurie bus glaudžiami prie kabliuko iečių mėtyklės gale, kiti įkaitintu pušų degutu klijavo plunksnas, jas dar aprišo sausgyslių virvelėmis, kurias žmonės gabenosi su savimi. Jonokolas trynė anglis, kurių kartu su karštu vandeniu buvo pridėta į indą su degutu, ir viską maišė. Paskui jis pamirkė lazdelę į tirštą juodą skystį ir ant iečių kotų juo ėmė piešti raštus – abelanus. Abelanas kartu simbolizavo ir žmogų, ir jo vardą; jis reiškė gyvybės dvasios vardą. Tai buvo asmeninis simbolis, ženklas, duotas vaikui gimus – jį suteikdavo zelandonis. Nesant rašto, ženklai buvo naudojami kaip simboliai.

Jondalaras pasidarė iečių sau ir Ailai, padavė jai, kad pasižymėtų savo abelanu. Aila ietis suskaičiavo: jų buvo du kartus po dešimt, taigi dvidešimt, ant visų iečių kotų ji nupiešė vieną prie kitos keturias linijas. Tai buvo jos asmeninis simbolis. Kadangi ji negimė zelandoniete, turėjo pati pasirinkti abelaną, tad išsirinko žymę, kuri buvo tokia pati kaip randai ant jos kojos, vaikystėje palikti urvinio liūto. Būtent dėl to Krebas nusprendė, kad jos totemas yra urvinis liūtas.

Ženklai ant iečių padės nustatyti, kuris medžiotojas nudobė vieną ar kitą žvėrį, kad grobį būtų galima priskirti konkrečiam žmogui ir kad mėsa būtų paskirstyta teisingai. Žvėrį nudobęs medžiotojas negaudavo visos mėsos, tačiau pirmas galėdavo rinktis geriausias dalis, ir jam atsidėkodavo už parūpintą mėsą tie, kurie gaudavo savo dalį. O tai galėjo būti dar svarbiau: tai reiškė pagyras, pripažinimą ir įsiskolinimą. Geriausi medžiotojai, kartais savo porų nusivylimui, dažnai kitiems atiduodavo didžiąją dalį mėsos vien tam, kad pelnytų gerą vardą, tačiau to ir buvo iš jų tikimasi.

Levela galvojo traukti į medžioklę, o Beladora su Amelana sakė su džiaugsmu pasaugosiančios Jonlevaną kartu su Jonaila, bet galiausiai Levela apsisprendė neiti. Ji tik neseniai pradėjo atjunkyti Jonlevaną ir vis dar kartkartėmis jį maitino. Levela nemedžiojo nuo sūnaus gimimo ir jautėsi praradusi įgūdžius. Manė, kad labiau trukdys nei pasitarnaus kitiems medžiotojams.

Kol baigė gaminti ietis, Jondalaras sunaudojo kone visą antgaliams skirtą titnagą; pasibaigė ir geriausios plunksnos, tvirtinamos tam, kad ietys lygiai skristų, ir beveik atėjo laikas valgyti Ailos paruoštą vakarienę. Žmonės pririnko daugiau bruknių, pabėrė jas džiūti ant pintų demblių. Tvirtame naujame dubenėlyje, nupintame iš švendrų lapų pramaišiui su vikšrių žole, kuri augo pelkėje prie senvagės, naudojantis ugnyje įkaitintais akmenimis iš uogų pertekliaus buvo išvirtas padažas. Jis buvo saldus vien dėl bruknių, tačiau aromatą papildė įvairių kitų augalų žiedai, lapai ir žievė. Šį kartą Aila rado pelkinių vingiorykščių, kurių mažučiai žiedeliai panėšėjo į medaus kvapumo kremines putas, stipriai kvepiančių mėlynų yzopų žiedelių, kurie taip pat buvo puikus vaistas nuo kosulio, bei monardų lapelių ir raudonų žiedų. Dar į padažą šliukštelėjo lydytų taukų.

Vakarienė visiems be galo patiko, atrodė lyg puota. Žvyrės buvo kitoks patiekalas, naujas skonis, maloni permaina po džiovintos mėsos, kurią keliaudami žmonės taip dažnai valgė. Iškepta žemės krosnyje mėsa, net senų patinų, būdavo minkštutė. Savito skonio suteikė ir žolės, į kurias paukščiai buvo suvynioti, o vaisių padažas teikė, visų nuomone, ypač malonų prieskonį. Ir pusryčiams liko pakankamai mėsos, ypač pridėjus švendrų švelnių apatinių stiebų ir šakniastiebių.

Žmonės taip pat jaudinosi dėl kitą dieną suplanuotos medžioklės. Jondalaras su Vilomaru aptarinėjo ją su kitais medžiotojais, tačiau, kol nepamatė, kur tiksliai yra bizonai, vyrai nežinojo, kaip susiplanuoti veiksmus. Turės laukti, kol suras tuos senovinius jaučius. Kadangi vis dar buvo šviesu, Jondalaras, įkvėpimo pagautas, nusprendė dar kartą pasekti pėdsakais ir pažiūrėti, ar pavyks rasti bandą. Kas žino, kaip toli jie galėjo nueiti? Aila su Jonaila taip pat išjojo kartu, vien tam, kad leistų arkliams pabėgioti. Bizonus jie rado, tik kitoje vietoje. Jondalaras džiaugėsi nusprendęs dar kartą paieškoti gyvūnų, nes dabar galės medžiotojus tiesiai prie jų nuvesti.

Tokį ankstyvą rytą visada būdavo vėsoka, netgi vidurvasarį. Kai Aila išėjo iš palapinės, buvo gaivu ir drėgna. Šalta migla gaubė žemę, rūko

sruogos draikėsi virš senvagės. Beladora su Levela jau buvo atsikėlusios ir rūpinosi nauju laužu. Vaikai irgi vaikštinėjo aplinkui, ir Jonaila su jais. Aila negirdėjo, kada ji atsikėlė, tačiau panorėję vaikai sugeba būti labai tylūs. Pastebėjusi motiną, mergaitė pribėgo prie jos.

– Pagaliau atsikėlei, mamyte, – tarė ji, kai Aila pasilenkusi ją apkabino. Aila abejojo, ar jos duktė labai seniai atsikėlusi, tačiau žinojo, kad vaikai kitaip nei suaugusieji jaučia laiką.

Nusišlapinusi Aila nusprendė išsimaudydama ežere ir tik tada grįžo į palapinę. Ilgai netruko, kol ji išlindo iš jos pasidabinusi medžioklės drabužiais. Nuo jos bruzdėjimo pabudo Jondalaras, kuris patenkintas tysojo miegmaišyje ją stebėdamas: jie puikiai praleido praėjusią naktį. Berankovė liemenė ne ką tešildė, tačiau medžiotojams nedera pernelyg daug vilktis, nes dieną oro temperatūra pakils. Šaltais rytais jie verčiau laikysis arčiau laužo ir gers karštą arbatą. O kai jau išeis, sušils judėdami. Šaltos žvyrės pusryčiams nebuvo prastesnės nei praėjusį vakarą. Ir vėl Širmė liko su Jonaila, tačiau mergaitė nenorėjo būti stovykloje.

– Mamyte, ar galiu eiti su jumis? Žinau, kad galiu joti Širme, – meldė mergaitė.

– Ne, Jonaila. Tau būtų per daug pavojinga. Gali nutikti visokių dalykų, kurių tu nesitiki, kartais gali reikėti skubiai patraukti arklį iš kelio. Be to, tu dar nemoki medžioti, – atsakė Aila.

– O kada išmoksiu? – ilgesingai pasiteiravo mergaitė.

Aila prisiminė, kaip pati nekantravo išmokti, nors genties moterys ir nemedžiojo. Jai teko mokytis pačiai, slapta.

– Štai ką padarysim, – tarė ji. – Paprašysiu Jondžio, kad padarytų tau iečių mėtyklę, mažytę, tavo dydžio, ir pradėsi ja mokytis.

– Tikrai, mamyte? Pažadi? – netikėjo mergaitė.

– Pažadu.

Aila su Jondalaru vedėsi arklius, kad kitiems medžiotojams būtų lengviau suspėti. Jie pastebėjo didžiulį bizoną – žmogaus ūgio ties ketera, gigantiškais ragais, tamsiai rudu kailiu, visai netoli tos vietos, kur paskutinį kartą matė visą jų bandą. Banda buvo vidutinio dydžio, tačiau žmonėms nereikėjo jos visos – nedidelei grupelei pakaks kelių gyvūnų.

Kilo ginčų dėl to, kaip geriausia bizonus medžioti. Buvo nutarta atsargiai, jų neišbaidant, apeiti aplink bandą ir įvertinti apylinkes. Aplinkui

nebuvo jokių patogių aklų kanjonų gyvuliams suvaryti, tačiau vingiavo sausa upės vaga, vienoje vietoje gana aukštais krantais.

– Gali pavykti, – tarė Jondalaras, – jei žemutiniame gale sukursime laužą, tačiau tik tada, kai priginsime juos pakankamai arti. Todėl turime laužą paruošti ir tikriausiai uždegti jį deglu. Bizonus reiks varyti šituo keliu.

– Tikrai manai, kad pavyks? Kaip priversim juos eiti?

– Galime juos ginti arkliais ir vilku, – tarė Jondalaras. – Vos jie pajudės į siaurąją vietą, kas nors gale užkurs laužą ir juos sustabdys. Kiti gali laukti ant aukštų krantų. Bus geriausia, jei atsigulsite ant žemės ir, kai jie atsidurs tiesiai priešais jus, tereiks iššokti ir pasinaudoti iečių mėtykle. Visi turime pririnkti malkų ir sukrauti jas vagos gale. Paskui reiks atnešti prakurų – visokių greitai įsidegančių medžiagų.

– Regis, tu viską jau sugalvojai, – pastebėjo Tivonanas.

– Galvojau apie tai, aptariau su Kimeranu ir Jondekamu, – atsakė Jondalaras. – Kelionėje su arkliais ir vilku – jie įpratę padėti mums medžioti – mes dažniausiai nuo bandos atskirdavome vieną ar du gyvūnus.

– Šitaip išmokau ir raita naudoti mėtyklę, – patvirtino Aila. – Kartą sumedžiojome netgi mamutą.

– Man sumanymas atrodo geras, – pastebėjo Vilomaras.

– Ir man, bet aš nesu geras medžiotojas, – prisipažino Jonokolas. – Nedaug temedžiojau, bent jau tol, kol iškeliavau į Ailos Pašauktosios kelionę.

– Gal anksčiau nedaug medžiojai, bet, mano nuomone, dabar tu medžiotojas kaip pridera, – paprieštaravo Palidaras.

Kiti jam pritarė.

– Vadinasi, iš šitos kelionės man dviguba nauda. Aš ne tik pamatysiu keletą stulbinamų šventų vietų, bet ir išmoksiu geriau medžioti, – išsišiepė Jonokolas.

– Ką gi, pradėkim rinkti prakurus ir malkas laužui, – paragino Vilomaras.

Aila su Jondalaru padėjo kitiems rinkti malkas ir kitas degias medžiagas, po to paskleidė jas sausos upelio vagos gale. Vilomarui pasiūlius, priekyje jie paklojo visą eilę prakurų, kad ugnis geriau pasiskirstytų pa-

ilgame lauže. Tada Aila su Jondalaru šoko ant arklių, davė ženklą Vilkui ir pradėjo supti bandą. Vilomaras paskyrė abu savo padėjėjus, Palidarą ir Tivonaną, jam davus ženklą iš abiejų pusių užkurti laužą.

– Vos ugnis gerai įsiliepsnos, judu galite grįžti į savo vietas ir svaidyti ietis mėtyklėmis, – pasakė Vilomaras. Jaunieji vyrai pritariamai linktelėjo ir susirado sau vietas.

Paskui visi laukė.

Medžiotojai nugrimzdo į tylą, kiekvienas saviškai klausėsi. Abu jauni vyrai buvo kupini jaudulio, laukė medžioklės ir stengėsi išgirsti, kaip Aila su Jondalaru supa bandą. Jonokolas nugrimzdo į apmąstymus, kurie, seniai žinojo, sutelkia budrumą ir didžiausią atidą aplinkai. Jis girdėjo, kaip Aila su Jondalaru šūkauja tolumoje, tačiau taip pat klausėsi, kaip vinguriuoja ir nutyla tulžio giesmelė. Jis akimis paieškojo garso šaltinio ir pamatė švystelint žėrinčias mėlynas ir kaštonines paukščio plunksnas. Vėliau išgirdo išskirtinį šiurkštų varno karkimą.

Kimeranas mintimis nuklydo į antrąjį Zelandonijos urvą ir vylėsi, kad jam nesant ten viskas gerai. O gal ne visai gerai. Kimeranas nenorėjo, kad žmonėms be vado būtų geriau. Tada atrodytų, kad jis nėra labai geras vadas. Jondekamas galvojo apie savo seserį Kamorą ir troško, kad ji gyventų arčiau. Šitaip praėjusį vakarą pasakė jo pora Levela.

Visų dėmesį patraukė artėjančių kanopų garsas. Jauni vyrai, stovintys abipus laužo, įsmeigė akis į Vilomarą. Jis stovėjo iškėlęs rankas, bet žiūrėjo į kitą pusę, pasiruošęs duoti ženklą. Abu jaunuoliai vienoje rankoje laikė geležies piritą, kitoje – titnagą, pasiruošę juos sudaužti, vylėsi, kad neapsikvailins. Visi buvo gerai išmokę tokiu būdu užkurti ugnį, tačiau susijaudinus darbuotis sunkiau. Kiti medžiotojai užtaisė ir paruošė iečių mėtykles.

Bizonams pasileidus išdžiūvusia upelio vaga, viena gudri sena patelė sugalvojo nusukti, tačiau Vilkas nujautė jos judesį. Jis nubėgo prie jos ir bauginamai išsiepęs dantis suurzgė. Bizonė leidosi ten, kur, atrodė, sulauks mažiau pasipriešinimo, ir nuturseno išdžiūvusia vaga.

Štai tada Vilomaras ir davė ženklą. Palidaras stuktelėjo pirmas, jo kibirkštis pagavo prakurus. Jaunuolis žemai pasilenkė, kad įpūstų ugnį. Tivonanui prireikė antro bandymo, tačiau netrukus ir jo įkurto laužo

liepsnos jau slinko į vagos vidurį. Kai abu laužai susijungė, pradėjo degti ir didesnės malkos, sukrautos už prakurų. Pamatę, kad laužas neužges, vyrai nubėgo į aukštumą, pakeliui užtaisinėdami iečių mėtykles.

Kiti medžiotojai buvo pasiruošę. Liepsna jau privertė bizonus sulėtinti žingsnį, ir jie sutrikę maurojo. Gyvūnai nenorėjo bėgti į ugnį, tačiau kiti, paniškai bėgantys jiems iš paskos, stūmė stovinčiuosius priekyje.

Pradėjo skrieti ietys!

Erdvė prisipildė medinių kotų su akmeniniais antgaliais. Visi medžiotojai išsirinko po atskirą gyvulį ir atidžiai jį stebėjo pro dūmus ir dulkes. Mesdami antrą ietį dauguma taikėsi į tą patį bizoną kaip ir pirmą kartą. Žmonės medžiojo jau visą vasarą, ir visų įgūdžiai patobulėjo.

Jondalaras pastebėjo patiną aukšta kupra, pasidengusį gauruota vilna, ilgais aštriais juodais ragais. Pirmoji ietis jį parbloškė, po antrosios jis liko tysoti. Jondalaras greitai užtaisė ginklą ir nusitaikė į patelę, tačiau ją tik sužeidė.

Ailos pirmoji ietis rado jauną, dar ne visai suaugusį patinėlį. Ji stebėjo, kaip jis susmunka, tada pamatė, kaip Jondalaro ietis tik pakerta patelę. Bizonė svirduliavo, bet nenugriuvo. Moteris sviedė antrą ietį į sužeistą gyvulį; jis suklupo. Pirmieji bandos bizonai prasilaužė pro ugnies sieną, kiti lėkė jiems iš paskos, palikę kritusius gentainius.

Viskas baigta.

Medžioklė įvyko neįtikėtinai greitai. Medžiotojai nuėjo apžiūrėti grobio; išdžiūvusioje vagoje tysojo devyni kraujuojantys bizonai. Patikrinus ietis paaiškėjo, kad visi – Vilomaras, Palidaras, Tivonanas, Jonokolas, Kimeranas ir Jondekamas – nudobė po vieną bizoną. Aila su Jondalaru dviese pribaigė tris.

– Nesitikėjau, kad mums taip pasiseks, – tarė Jonokolas, tikrindamas žymes ant ieties, kad įsitikintų, jog grobis jo. – Gal reikėtų iš anksto susitarti dėl padalijimo? Čia per daug gėrybių.

– Tiesa, mums šitiek nereikia, – atsakė Vilomaras, – tačiau turėsim daugiau pasidalyti. Niekas nenueis veltui, – jam patikdavo atgabenti dovanų einant į naują urvą.

– Bet kaip viską pargabensim? Trimis arkliais su valkčiais nepatempsi devynių didžiulių bizonų, – pastebėjo Palidaras. Jaunojo vyro ietis patiesė didžiulį bulių, ir jis nė nežinojo, nuo kur pradėti judinti žvėrį.

– Manau, reikia nueiti į tą urvą ir pakviesti žmonių padėti. Nemanau, kad jie prieštarautų. Juk jiems net medžioti nereikės, – pasiūlė Jondalaras. Jis mąstė panašiai kaip Palidaras, bet turėjo daugiau patirties su tokiais didžiuliais padarais ir žinojo, kad daug rankų susitvarko geriau.

– Tu teisus, – pritarė Jondekamas, – bet manau, jog savo stovyklą turėtume perkelti čia ir juos išmėsinėti, – iš tikrųjų tai jis kraustytis nenorėjo.

– Beladora nusimins. Ji pina kažkokius dirbinius, kuriuos sunku perkelti, – pastebėjo Kimeranas. – Bet manau, kad galėtų ateiti ir mums pagelbėti.

– Manau, galime nudirti juos čia, – tarė Aila, – tada supjaustyti dideliais gabalais, per kelis kartus nugabenti į savo stovyklą ir dalį mėsos pradėti džiovinti. Tada dalį šviežios mėsos nugabensim į tą kitą urvą ir paprašysim, kad jie padėtų parvilkti, kas liko.

– Pavyktų, – apsidžiaugė Vilomaras. – Ketinu iš ragų pasidaryti porą puodelių.

– Man nepamaišys kanopos. Išvirsiu klijų antgaliams prie iečių kotų tvirtinti, – atsiliepė Jondalaras. – Degutas tinka, tačiau kanopų ir kaulų klijai geresni.

– Iš skrandžių galėsime pasidaryti naujus vandenmaišius, o žarnose laikyti taukus, – pridūrė Aila.

– Levela kartais žarnose laiko ir sukapotą mėsą, – pastebėjo Jondekamas. – Be to, iš jų galima pasidaryti vandens nepraleidžiančias apsaugas galvos apdangalams ir apavui.

Staiga Aila suvokė, kaip netoli savo kelionės tikslo jie yra. Netrukus atves Amelaną į jos urvą. Tada nukeliaus aplankyti labai seno švento urvo, kurį Pirmoji ypač norėjo Ailai parodyti; jis buvo netoli. Po to – tik pora dienų iki Beladoros žmonių, pasak Vilomaro. Tada jie tuo pačiu keliu grįš namo.

Kelias atgal nebus trumpesnis, tačiau apsidairiusi Aila suprato, kad Motina juos aprūpino atsargomis ilgai kelionei. Jie turi visų reikalingų medžiagų susidėvėjusiems rykams ir daiktams pakeisti, ginklams ir drabužiams. Daugiau nei pakanka mėsos džiovinti, o susmulkinus džiovintą mėsą, pridėjus taukų ir džiovintų uogų pasigamins kelioninių sausainių, kurie būti-

nai reikalingi norint greitai įveikti ilgus atstumus. Taip pat jie turėjo sausų šaknų, tam tikrų augalų stiebų ir įprastų, visiems pažįstamų grybų.

– Aš čia buvau! Žinau šitą vietą! – sušuko Amelana. Ji taip pradžiugo išvydusi pažįstamas vietas, kad negalėjo paslėpti susijaudinimo šypsenos. Dabar nebuvo ko stoviniuoti ir ilsėtis; nėščia ar ne, ji vos galėjo sulaukti, kada atsidurs namuose.

Nedidelė keliautojų grupelė traukė gerai nužymėtu keliu palei staigų „U“ formos upės vingį. Sena salpa paliko platų, lygų, vešlų lauką kiek aukštėliau srūvančio vandens, kuris baigėsi stačios uolos papėdėje. „Puiki vieta arkliams ganytis“, – pagalvojo Aila.

Platus takas pamažu kilo kalvos šlaitu aplink krūmus ir nedidelius medelius, kai kurių jų šaknys buvo naudojamos kaip laipteliai. Nebuvo lengva praeiti arkliams, ypač traukiantiems valkčius, tačiau Aila prisiminė, kaip užtikrintai žengdavo Yhaha, kai reikėdavo užlipti į urvą slėnyje, kuriame jos abi gyveno.

Kelias išsilygino, gal su žmonių pagalba, pagalvojo Aila, kai keliautojai prisiartino prie išsikišusios atbrailos, kuri akivaizdžiai buvo gausiai gyvenama. Daug žmonių, kurių dažnas buvo užsiėmęs savais darbais, liovėsi dirbę ir spoksojo į artėjančią keistą eiseną iš žmonių ir stebėtinai klusnių arklių. Yhaha buvo uždėtas Jondalaro padarytas apynasris. Aila mėgo jį naudoti, kai eidavo su kumele į nežinomas ir galbūt neramias vietas. Ji vedė ir Yhaha, ir Širmę, jos abi vilko valkčius. Yhaha traukė Pirmąją, Širmės neštuvuose pūpsojo bizonienos krovinys. Jas lydėjo Vilomaras, abu jo padėjėjai ir Amelana.

Kai akivaizdžiai besilaukianti jauna moteris atsiskyrė nuo svečių, visi atkreipė dėmesį į ją.

– Mama! Mama! Tai aš, – sušuko ji ir nubėgo prie tikrai stotingos moters.

– Amelana? Amelana? Ar tai tu? Ką tu čia darai? – negalėjo patikėti moteris.

– Grįžau namo ir labai džiaugiuosi tave matydama, – pravirko Amelana.

Ji apsikabino moterį, tačiau dėl nėštumo buvo sunku prisiglausti arčiau. Moteris irgi ją apkabino, paskui suėmusi už pečių atitraukė ir pažvelgė į dukterį, kurios, galvojo, daugiau niekada nepamatys.

– Tu laukiesi? Kur tavo pora? Kodėl grįžai? Ar padarei ką blogo? – ėmė kamantinėti motina. Ji negalėjo įsivaizduoti, kam nėščiai moteriai leistis į tokį iš tikrųjų tolimą kelią – nors ji nė nenutuokė, kokį ilgą. Moteris žinojo, kokia arši jos dukra gali būti, ir vylėsi, kad ji nesulaužė jokių papročių taip baisiai, kad ją kitas urvas išsiųstų namo.

– Ne, žinoma, nepadariau nieko blogo. Jei būčiau nusikaltusi, Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, nebūtų gabenusi manęs namo. Mano pora dabar vaikšto kitame pasaulyje, o aš troškau grįžti ir pagimdyti vaikelį netoli tavęs, – atsakė Amelana.

– Pirmoji čia? Pirmoji parvedė tave namo? – stebėjosi moteris.

Ji atsisuko pažiūrėti į svečius. Nuo kažkokios gabenimo priemonės, kurią traukė arklys, žengė moteris. Ji buvo stotinga, gerokai storesnė už ją, o iš tatuiruotės kairiajame kaktos šone buvo aišku, kad ji – zelandonė. Moteris ėjo artyn oriai, valdžią rodančia mina. Geriau įsižiūrėjusi į tatuiruotę, apdaro kirpimą ir kaulo plokštelę ant moters krūtinės bei vėrinius Amelanos motina suprato, kad ši moteris tikrai Pirmoji.

– Ar pristatysi mane savo motinai, Amelana? – paklausė Pirmoji.

– Mama, prašau pasveikinti Pirmąją tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, – pradėjo Amelana. – Zelandone, čia Siralana iš trečiojo Zelandonijos urvo, kuris saugo seniausią ir švenčiausią vietą, susijungusi su Demorinu, trečiojo Zelandonijos urvo, kuris saugo seniausią ir švenčiausią vietą, vadu, Amelanos ir Ališanos motina, – Amelana savotiškai didžiavosi rodydama motinai ir kitiems jas stebėjusiems žmonėms, kaip gerai ji pažįsta zelandonių vadę.

– Sveikinu tave, Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, – tarė Siralana, ištiesusi abi rankas ir eidama artyn. – Mes didžiai pagerbti, kad atvykai.

Pirmoji suėmė jos rankas ir atsakė:

– Didžiosios Motinos Žemės vardu, sveikinu tave, Siralana iš trečiojo Zelandonijos urvo, kuris prižiūri seniausią ir švenčiausią vietą.

– Nejau keliavai visą kelią, kad parvestum mano dukterį namo? – neištvėrė nepasiteiravusi Siralana.

– Vedu savo mokinę į Pašauktosios kelionę. Ji – toji su arkliais. Atvykome pamatyti seniausią ir švenčiausią vietą. Ji žinoma netgi mums, nors gyvename toli šiaurėje.

25

Siralana kiek nuogąstaudama žvelgė į aukštą moterį, kuri laikė prie dviejų arklių pririštas virves, ir pro Pirmosios akis tai neprasprūdo.

– Jei neprieštarauji, pristatysiu tau ją vėliau, – tarė ji. – Sakei, kad tavo pora yra šio urvo vadas?

– Taip, tikrai, – patikino Siralana. – Demorinas čia vadas.

– Mes atėjome prašyti jūsų pagalbos, nors taip pat tai gali būti jums naudinga, – pasakė ta, kuri buvo Pirmoji.

Prie moters šono žengė vyras.

– Štai mano pora, – tarė Siralana. – Demorinai, trečiojo Zelandonijos urvo, kuris prižiūri seniausią ir švenčiausią vietą, vade, pasveikink tą, kuri tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

– Pirmoji zelandone, mūsų urvas su džiaugsmu sveikina tave ir tavo draugus, – tarė vyras.

– Leiskit man pristatyti jums mūsų mainų meistrą. Vilomarai, prašau susipažinti su Demorinu, trečiojo Zelandonijos urvo, kuris prižiūri seniausią ir švenčiausią vietą, vadu.

– Sveikinu tave, Demorinai... – pradėjo Vilomaras, ištiesęs abi rankas. Oficialiai pasisveikinęs, jis paaiškino: – Prieš pat eidami čia trumpam sustojome, kad pamedžiotume ir papildytume atsargas, o ir dovanų jums atgabentume truputį mėsos, – Vilomaras stebėjo, kaip vadas ir kiti urvo gyventojai išmanančiai linksi. Šitaip ir patys būtų elgęsi, – bet pasirodė, kad mums pernelyg pasisekė. Radome bandą bizonų, ir medžiotojams ypatingai šypsojosi sėkmė. Suskaičiavome, kad nudobėme devynis bizonus, o visa mūsų grupė – tik šešiolika žmonių, įskaitant keturis vaikus.

Tiek mėsos mums per daug ir, bet kuriuo atveju, net padedant arkliams šitiek negalime gabentis, tačiau nenorime ir švaistyti Motinos dovanų. Jei galėtumėte nusiųsti keletą žmonių, kurie atgabentų mėsą čia, norėtume pasidalyti ja su jumis. Dalį atsinešėme, bet kiti mūsiškiai liko saugoti kitos dalies.

– Taip, žinoma, mes jums padėsime ir su malonumu pasidalysime jūsų gausiomis gėrybėmis, – pažadėjo Demorinas, tada atidžiai pasižiūrėjo į Vilomarą ir pamatė tatuiruotę jo kaktos viduryje. – Mainų meistre, manau, jau esi čia buvęs.

Vilomaras nusišypsojo.

– Ne jūsų urve, tačiau šiose apylinkėse esu buvęs. Pirmoji surengė savo mokinei, moteriai, kuri valdo arklius, Pašauktosios kelionę. Ji susijungusi su mano poros sūnumi. Jis liko stovykloje saugoti mėsos kartu su mano padėjėjais, dviem jaunais mainytojais, kurie žengs mano pėdomis, ir dar keliais kitais vyrais. Manau, Amelanai pasisekė, kad mes jau buvome suplanavę šią kelionę. Ji taip troško grįžti namo ir gimdyti vaikelį čia, prie savo motinos.

– Mes džiaugiamės, kad ji sugrįžo ir vėl bus su mumis. Jos motina labai liūdėjo, kai ji iškeliavo, tačiau Amelana buvo taip ryžtingai apsisprendusi eiti su jaunuoliu, kuris tik užsuko į svečius, kad negalėjome jai atsakyti. Gaila, kad jos pora jau vaikšto kitame pasaulyje. Turėtų būti sunku jo motinai ir šeimai, tačiau nesigailiu matydamas Amelaną. Kai ji išėjo, nemaniau, kad dar kada ją pamatysiu, – kalbėjo Demorinas. – Gal kitą kartą ji nebe taip skubės išeiti iš namų?

– Manau, tu teisus, – išmananČiai nusišypsojo Vilomaras.

– Spėju, jūs eisit į pirmąjį urvą, į visų zelandonių susirinkimą, – tarė vadas.

– Negirdėjau apie jokį susirinkimą, – prisipažino Vilomaras.

– Pamaniau, Pirmoji todėl čia atvyko, – pasakė Demorinas.

– Nė nenutuokiau apie tai, tačiau žinau ne viską, kas Pirmosios galvoje, – abu atsisuko į storulę. – Ar žinojai, kad čia vyksta zelandonių susirinkimas? – pasiteiravo Vilomaras.

– Tikrai laukiu, kol jame atsidursiu, – paslaptingai šypsodamasi atsiliepė ji.

Vilomaras tik papurtė galvą. Kas supaisys tuos zelandonius?

– Ką gi, Demorinai, jei pakviestum žmonių, kad padėtų mums iškrauti mėsą, o paskui eitų su mumis atgabeni, kas liko, kiti keliautojai taip pat galėtų užsukti į svečius.

Padėdama Zelandonei iškrauti jos asmeninius daiktus Aila pasiteiravo:

– Ar žinojai, kad čia netoliese bus zelandonių susirinkimas?

– Nebuvau tikra, tačiau susirinkimai tikrai vyksta kas kelerius metus. Pamaniau, kad būtent šiemet gali vykti šių žemių susirinkimas. Neužsiminiau apie tai, nes nenorėjau žadinti lūkesčių, jei staiga būčiau apsirikusi arba blogai apskaičiavusi.

– Regis, tu neklydai, – tarė Aila.

– Amelanos motina, atrodo, nervinasi dėl arklių, todėl ir neskubėjau tavęs pristatinėti, – pastebėjo Pirmoji.

– Jei ji nervinasi dėl arklių, ką tada pamanys apie Vilką? – nusiminė Aila. – Oficialiai prisistatyti galima ir vėliau. Iškinkysiu Yhaha iš tavo valkčių ir grįšiu su ja bei Širme. Galime padaryti jai kitus valkčius mėsai gabenti, dar labai daug jos liko. Jau buvau pamiršusi, kokie bizonai dideli. Gal galėtume dalį mėsos nugabenti į zelandonių susirinkimą?

– Puikiai sumanyta. Galiu keliauti su Yhaha savo valkčiuose, o Jondalaras su Jonaila saviškiuose gali gabenti mėsą, – tarė Zelandonė.

Aila nusišypsojo pati sau. Atvykimas ant ypatingų arklio traukiamų valkčių, regis, visada sukeldavo sumaištį, o Pirmajai tikrai patiko tokie įspūdingi pasirodymai. Visi galvodavo, jog čia kažkokie burtai. Kodėl tai atrodo taip stulbinama? Kodėl žmonės nesupranta, kad su arkliais įmanu susidraugauti? Ypač pamačius, kad ne tik ji su Jondalaru, bet ir Jonaila jodinėja. Čia nieko stebuklingo. Reikia ryžto, pastangų ir kantrybės, bet ne burtų.

Kai Aila užšoko Yhaha ant nugaros, sulaukė dar daugiau nuostabos žvilgsnių. Ateidama ji arklius vedėsi, ne jojo. Kadangi visi kiti svečiai ėjo, Aila nusprendė, kad žingsniuos ir ji. Tivonanas su Palidaru palydės talkininkus iš urvo, o Aila gali atsidurti ten greičiau ir pradėti gaminti naujus valkčius.

– Kur visi kiti? – tarė Jondalaras, kai ji atjojo į stovyklą.

– Ateina. Parjojau greičiau daryti kitų valkčių Yhaha, kad lengviau būtų pergabenti mėsą. Ketinam šiek tiek nunešti ir į kitą urvą. Jie vadina save zelandoniečiais, kurie prižiūri seniausią ir švenčiausią vietą. Amelana yra iš trečiojo urvo, tačiau mes keliausime į pirmąjį. Ten vyksta zelandonių susirinkimas, ir Pirmoji tai žinojo! Arba bent jau spėjo. Sunku patikėti, kiek daug ji žino. Kur Jonaila?

– Ją prižiūri Beladora su Levela kartu su savo vaikais. Šita mėsa priviliojo visus apylinkių mėsėdžius, keturkojus ir sparnuotus, tad pagalvojom, kad geriau mažuosius laikyti palapinėje, toliau nuo plėšrūnų. Visi plušame, kad apsaugotume šios sėkmingos medžioklės grobį, – tarė Jondalaras.

– Ką nors nudėjai? – pasiteiravo Aila.

– Stengiamės tik juos nubaidyti šūkaudami ir svaidydami akmenis.

Kaip tik tuo metu pasirodė gauja hienų. Mėsos kvapo paviliotos, jos patraukė tiesiai prie bizonienos krūvos. Aila akimirksniu nusivyniojo nuo galvos svaidyklę, iš kapšelio išsitraukė porą akmenukų ir sklandžiu judesiu paleido akmenį tiesiai drąsiausiam gyvūnui į galvą. Iš paskos nuskriejo kitas akmuo. Gaujos vadė krito, o antroji hiena viauktelėjo, paskui bjauriai sukikeno. Hienų gaujos vadės yra patelės. Dėmėtųjų hienų patelės turi pseudovarpas ir dažniausiai būna didesnės už patinus. Netekusios vadės, hienos nebeėjo pirmyn, pradėjo bėgioti šen bei ten viską darkydamos, urgzdamos ir kaukdamos joms būdingu, juoką primenančiu garsu. Aila užsitaisė iečių mėtyklę ir pradėjo artintis prie sutrikusių maitėdų.

Jondalaras šoko priešais.

– Ką darai? – nustebo jis.

– Veju tą purviną hienų gaują, – atsakė Aila pasibjaurėjimo perkreiptu veidu, su neapykanta balse.

– Žinau, kad nekenti hienų, bet nereikia galabyti kiekvienos pamatytos. Jos tiesiog žvėrys kaip ir visi kiti, ir turi savo vietą tarp Motinos vaikų. Jei nutempsim į šalį vadę, visos kitos, tikėtina, pasitrauks, – tarė Jondalaras.

Aila sustojo, pakėlė akis į vyrą ir pajuto, kaip atslūgsta įtampa.

– Tu teisus, Jondalarai. Tai tik žvėrys.

Laikydamas užtaisytą iečių mėtyklę, Jondalaras stvėrė už nebegyvos hienos vienos užpakalinės letenos, Aila – už kitos ir pradėjo vilkti. Ji pa-

stebėjo, kad hiena vis dar maitinanti, tačiau žinojo, kad jos dažnai maitina ištisus metus, kol jaunikliai beveik visiškai suauga ir iš kitų teišsiskiria plauko spalva. Jaunikliai tamsesni. Urzgianti, šnarpščianti, kikenanti gauja sekė iš paskos. Antroji hiena, į kurią Aila pataikė, baisingai šlubčiojo. Jie nubloškė žvėrį toli nuo stovyklos, o grįždami pastebėjo, kad kelios maitėdos seka iš paskos.

– Nuostabu! – šūktelėjo Aila. – Gal tai sulaikys bent kelias. Noriu nusiplauti rankas. Tie žvėrys baisiai dvokia.

Dažniausiai Ailos zelandoniečiai draugai ir giminaičiai galvojo apie ją kaip apie paprastą moterį ir motiną ir net nepastebėdavo jos akcento, tačiau kai ji iškrėsdavo ką nors panašaus kaip šįkart, kai įlėkė į alkanų hienų būrį nė nepagalvojusi ir svaidykle patiesė jų vadę, jie staiga aiškiai suvokdavo, kuo ji kitokia. Ji gimė ne zelandonietė, gentis ją augino visiškai kitaip nei bet kurį iš jų, ir jos neįprastas kalbėjimo būdas tapdavo pastebimas.

– Reikia nukirsti kelis nedidelius medelius naujiems valkčiams. Tai Zelandonės pasiūlymas. Nemanau, kad ji leistų iškruvinti saviškius. Žinai, ji tikrai laiko juos savais, – pasakė Aila.

– Jie ir yra jos. Niekas daugiau nė negalvoja jais naudotis, – atsiliepė Jondalaras.

Prireikė dviejų kartų į urvą sutempti sėkmingos medžioklės grobį. Vieni žmonės bizonus tempė už ragų, kiti stūmė. Kai keliautojai išardė savo stovyklą, saulė jau buvo nukeliavusi per dangų ir leidosi link horizonto, danguje draikėsi oranžinės ir raudonos debesų sruogos. Žmonės pasiėmė mėsą, kurią buvo pasilikę sau, ir patraukė į urvą. Aila su Jondalaru truputį užtruko – su arkliais nesunkiai kitus pasivys. Jie dar kartą apžiūrėjo apleistą stovyklą, kad įsitikintų, ar nepamiršo ko svarbaus.

Buvo akivaizdu, jog čia kurį laiką gyventa žmonių – vingiavo išminti takeliai tarp palapinių, o ten, kur jų stovėta, žolė buvo priplota prie žemės ir pradėjusi gelsti. Liko juodi nuo anglių laužaviečių ratai, ant medžių

tarsi švieži randai bolavo mediena ten, kur buvo nulaužtos šakos. Tarsi bebrų nugraužti kelmai žymėjo vietas, kur kažkada augo medžiai. Liko ir šiukšlių: apdriskęs, suplyšęs krepšys prie laužavietės, nedidelis sudėvėtas miegmaišis, kurį išaugo Jonlevanas, buvo išmestas viduryje plokščio palapinės vietos lopo. Išbarstytos titnago skeveldros, sulaužyti antgaliai, kaulų ir daržovių lupenų krūvos pūpsojo aplinkui, tačiau netrukus visa tai suirs ir susilygins su žeme. Platūs švendrų ir nendrių, nors ir gerokai praretintų, guotai atrodė mažai pasikeitę, pageltusi žolė ir juodi laužų apskritimai netrukus pasidengs nauja žaluma, o nukirtus medžius atsiranda vietos naujiems augti. Žmonės lengva širdimi gyveno iš žemės.

Aila su Jondalaru patikrino savo vandenmaišius ir atsigėrė; tada Aila prieš išjodama pajuto poreikį nusišlapinti ir nuėjo už medžių guoto. Jei vidury žiemos siautėtų pūga, Aila nedvejodama nusilengvintų į naktinį krepšį, kad ir kas stebėtų, tačiau, jei buvo įmanoma, ji mėgo privatumą, ypač todėl, kad reikėjo nusimauti kelnes, o ne tik patraukti laisvą apsiautalą.

Ji atsirišo juosmens juostą ir pritūpė, tačiau kai vėl atsistojo užsimauti kelnių, nustebo pamačiusi į ją spoksančius keturis nepažįstamus vyrus. Aila baisiausiai įsižeidė. Net jei atsitiktinai čia užklydo, jie neturėjo stovėti ir spoksoti į ją. Tai buvo labai šiurkštu. Tada ji ėmė pastebėti smulkmenas: nešvarius drabužius, nesutvarkytas barzdas, ilgus susivėlusius plaukus ir nederamas minas. Pastarosios Ailą supykdė, nors vyrai ir tikėjosi ją išgąsdinti.

Gal jai ir derėjo išsigąsti?

– Nejau neturit mandagumo nusigręžti, kai moteris šlapinasi? – su panieka juos nužvelgė Aila rišdamasi juosmens juostą.

Jos žeminanti pastaba nustebino vyrus. Pirmiausia todėl, kad jie tikėjosi išgąsčio, antra, nes išgirdo jos keistą tartį. Jie pasidarė savas išvadas.

Vienas su pasityčiojimo šypsena nužvelgė kitus.

– Ji svetima, tikriausiai svečiuojasi. Aplinkui nebus daug žmonių.

– Net jei būtų, kol kas nė vieno nematau, – tarė kitas vyras ir kreivai spoksodamas pradėjo artintis prie Ailos.

Aila staiga prisiminė viešnagę pas losadunojiečius; ten buvo niekdarių šutvė, kuri užpuldinėjo moteris. Ji nusivyniojo nuo galvos svaidyklę,

išsitraukė iš kapšelio akmenų, paskui garsiai sušvilpė Vilkui ir abiem arkliams.

Švilpimas vyrus išgąsdino, tačiau akmenys pasitarnavo labiau. Vyras, ėjęs prie jos, garsiai suriko iš skausmo, gavęs akmeniu per šlaunį, panašiai sureagavo ir kitas, kuriam akmuo pataikė į žastą. Vyrai griebėsi už skaudamų vietų.

– Kaip, dėl požemių Motinos, jai tai pavyko? – piktai sviedė pirmas vyras. Tada atsigręžęs į savo sėbrus riktelėjo: – Neleiskim jai ištrūkt. Noriu, kad ji už tai sumokėtų.

Tuo metu Aila jau pasiėmė iečių mėtyklę, ją užtaisė ir nusitaikė į pirmąjį vyrą. Iš kitapus medžių guoto pasigirdo balsas:

– Džiaukis, kad ji nenusitaikė tau į galvą, nes jau vaikščiotum kitam pasauly. Vienu akmeniu ji ką tik nudobė hieną.

Vyrai atsisukę pamatė aukštą šviesiaplaukį, kuris taip pat stovėjo su ietimi tame keistame įtaise, nusitaikęs į juos. Jis irgi zelandoniškai kalbėjo su akcentu, ne tokiu pačiu kaip moters, bet akivaizdžiai buvo atėjęs iš toli.

– Varom iš čia! – sušuko vienas vyras ir pasileido bėgti.

– Sugauk jį, Vilke! – paliepė Aila.

Staiga didelis vilkas, kurio jie nepastebėjo, pasileido paskui vyrą. Žvėris griebė dantimis tam už čiurnos ir jį parbloškė, o tada urgzdamas palinko virš jo.

– Ar dar kuris norėtų taip pabėgėti? – paklausė Jondalaras. Jis nužvelgė keturis vyrus ir greitai įvertino padėtį. – Nujaučiu, kad apylinkėse jūs keliate rūpesčių. Manau, jus reikia nugabenti į artimiausią urvą ir išsiaiškinti, ką mano jo gyventojai.

Vilko lydimas, Jondalaras surinko užpuolikų ietis ir peilius. Vyrai atrodė nepratę būti verčiami daryti tai, ko nenori, bet, jiems pasipriešinus, Aila vėl užsiundė Vilką. Nė vienas nepanoro susigrumti su urzgiančiu plėšrūnu. Vyrams pradėjus eiti, Vilkas juos varė pirmyn, kepšnodamas kulkšnis ir urgzdamas. Lydimi Ailos ant pelėkos kumelės vienoje pusėje, o Jondalaro ant bėro eržilo iš kitos, jie neturėjo pasirinkimo, teko eiti, kur vedami.

Neilgai trukus du vyrai nusprendė pasprukti ir staiga pasileido į priešingas puses. Jondalaro ietis prašvilpė palei pat vyro, kuris, pasirodo,

buvo gaujos vadas, ausį ir greitai jį sustabdė. Aila pataikė į kito niekdario drabužio skverną, ir žmogėnas akimirksniu praradęs pusiausvyrą drėbėsi ant žemės.

– Manau, turėtume tiems dviem surišti rankas, o gal ir kitiems dviem, – pasiūlė Jondalaras. – Nemanau, kad jie nori susitikti su čia gyvenančiais žmonėmis.

Aila su Jondalaru į urvą grįžo gana vėlai. Vakarų danguje saulė jau buvo surengusi blėstančių purpurinių ir tamsiai raudonų spalvų pasirodymą, kai jie išdygo akmeninėje urvo pastogėje.

– Tai šitie tai padarė! – pradėjo rėkti viena moteris, pamačiusi vyrus. – Tai jie mane išprievartavo ir nužudė mano porą, kuris stengėsi juos sulaikyti. Jie pavogė mūsų maistą ir miegmaišius, ir mane ten paliko. Parsiradau namo, tačiau laukiausi ir netekau kūdikio.

– Kur juos sutikote? – paklausė Demorinas Ailos su Jondalaru.

– Kaip tik prieš mums išjojant Aila nuėjo už medžių guoto nusišlapinti; tada išgirdau, kaip ji švilpia vilkui ir arkliams. Nuėjau pažiūrėti, kas nutiko, ir radau ją laikant šituos keturis. Kai ten atsidūriau, pora jų jau turėjo mėlynes nuo Ailos svaidyklės akmenų, o ji buvo užtaisiusi ir nusitaikiusi mėtykle, – papasakojo Jondalaras.

– Tik mėlynes! Ir viskas? Akmenimis ji nudobė hieną, – pastebėjo Tivonanas.

– Neketinau jų žudyti, norėjau tik sustabdyti, – atsiliepė Aila.

– Mums grįžtant iš kelionės, kitapus ledyno vakaruose, buvo būrys jaunų vyrų, kurie kėlė bėdų gyventojams. Jie išprievartavo jauną moterį dar prieš pirmąjį ritualą. Pagalvojau, gal ir šitie vyrai kelia jums rūpesčių, – paaiškino Jondalaras.

– Jie pridarė kur kas daugiau nei rūpesčių, ir jie nėra jauni. Tai tęsiasi jau ne vienus metus. Jie vagia, prievartauja moteris, žudo, tačiau niekas nesugebėjo jų rasti, – papasakojo Siralana.

– Taigi ką dabar su jais daryti? – pasiteiravo Demorinas.

– Nugabenkit juos į zelandonių susirinkimą, – pasiūlė Pirmoji.

– Puiki mintis, – pritarė Vilomaras.

– Tačiau pirma derėtų juos tvirčiau surišti, pakeliui jie jau bandė sprukti. Atėmiau ietis ir peilius, kuriuos radau, bet gal nevisiškai apieš-

kojau. Kas nors turėtų saugoti juos per naktį. Vilkas gali padėti, – pasiūlė Aila.

– Taip, tu teisi. Tie vyrai pavojingi, – pasakė Demorinas, visiems einant atgal link pastogės. – Zelandoniai lai nusprendžia, ką su jais daryti, tačiau privalu juos sustabdyti.

– Pameni Ataroją, Jondalarai? – tarė Aila, jiems einant greta urvo vado.

– Niekada jos nepamiršiu. Ji vos tavęs nenužudė. Tik Vilkas išgelbėjo. Ji buvo nuožmi, sakyčiau, pats blogis. Dauguma žmonių yra padorūs. Jie nori padėti kitiems, ypač patekusiems į bėdą, tačiau atrodo, kad visada atsiranda keletas, kurie ima, ką nori, skaudina žmones, ir tai jiems nerūpi, – kalbėjo Jondalaras.

– Manau, Balderanui patinka skaudinti žmones, – tarė Demorinas.

– Tai štai kuo jis vardu, – atsiliepė Jondalaras.

– Jis visada buvo ūmus, – tęsė Demorinas. – Net vaikystėje mėgo lįsti prie silpnesniųjų, ir visada atsirasdavo keletas berniukų, jo sekėjų, kurie vykdė visus jo nurodymus.

– Kodėl kai kurie dedasi prie tokių žmonių? – stebėjosi Aila.

– Kas žino? – atsiliepė Jondalaras. – Gal bijo ir mano, kad, jei nesidės, tai iš jų pačių bus tyčiojamasi. Gal jie turi mažai statuso, o versdami žmones bijoti jaučiasi svarbūs.

– Manau, reikia išrinkti kelis žmones, kad atidžiai juos stebėtų, – pasakė Demorinas. – Ir saugoti juos pamainomis, kad saugantieji neužmigtų.

– Juos reikėtų dar kartą apieškoti. Jie gali turėti pasislėpę peilių, kuriais perpjautų virves, o gal ir žmones sužeistų, – perspėjo Aila. – Aš irgi saugosiu, ir, kaip jau sakiau, Vilkas padės. Jis puikus sargybinis. Atrodo, jis ir miega pramerkęs vieną akį.

Apieškojus paaiškėjo, kad visi vyrai turi pasislėpę bent po vieną peilį, kurie, tvirtino jie, yra skirti valgyti. Demorinas svarstė, ar nakčiai jiems rankas atrišti, kad miegotų patogiau, tačiau radęs peilius persigalvojo. Jiems buvo atnešta maisto, o valgantys vyrai buvo atidžiai stebimi. Po to Aila surinko jų peilius. Balderanas nenorėjo atiduoti saviškio, tačiau davus ženklą, pakilo grėsmingai urgzdamas vilkas, ir vyras paleido aš-

trų įrankį iš rankų. Iš arčiau Aila matė verdant jo pyktį. Vyras vos pajėgė tvardytis. Beveik visą laiką jis galėjo elgtis kaip panorėjęs. Nebaudžiamas ėmė, ko įsigeidęs, įskaitant kitų žmonių gyvybes. Dabar jis buvo fiziškai suvaržytas ir priverstas daryti tai, ko nenori. Jam tai nepatiko.

Svečiai ir kone visas trečiasis Zelandonijos urvas, kuris prižiūri seniausią ir švenčiausią vietą, ėjo taku prieš srovę palei vingiuojančią upę, kuri buvo prasigraužusi vagą giliai kalkakmenyje ir kurią varžė gilus tarpeklis. Aila pastebėjo, kad vietinio urvo žmonės vis susižvalgo ir šypsosi, tarsi žinotų kažkokią paslaptį ar tikėtųsi kokios smagios staigmenos. Jie apsuko staigų linkį, ir už aukštų tarpeklio sienų svečiai apstulbę pamatė akmeninę arką, natūralų upės krantus jungiantį tiltą. Tie, kurie jos nebuvo matę, sustojo ir su nuostaba žvelgė į darinį, sukurtą Didžiosios Motinos Žemės. Jie nebuvo matę nieko panašaus. Tai buvo nepakartojama.

– Ar jis turi vardą? – pasiteiravo Aila.

– Jis turi daug vardų, – atsakė Demorinas. – Vieni jį vadina pagal Motiną ar kito pasaulio dvasias, kiti galvoja, kad jis panašus į mamutą. Mes jį vadiname paprasčiausiai – arka arba tiltu.

Maždaug prieš keturis šimtus tūkstančių metų požeminių srovių jėgos raižė kalkakmenį, pamažu tirpdė kalcio karbonato uolieną, taip sukurdamos urvus ir praėjimus. Laikui bėgant, vandens lygis nuslūgo, žemė pakilo, o tunelis, kuris vagojo akmenį, virto natūralia arka. Buvusi užtvara tapo tiltu per upę, tačiau pernelyg aukštu, kad būtų dažnai naudojamas. Aukšta akmens arka, jungianti upės krantus, buvo pagarbią baimę keliantis gamtos darinys. Niekur kitur nieko panašaus nebuvo.

Tilto viršus buvo maždaug tame pačiame aukštyje kaip artimiausių uolų viršūnės. Senovinis kanalas taip pat pragraužė vingius, virtusius lygiomis aikštelėmis greta upės. Per drėgnąjį sezoną, upei aukštai pakilus, kalkakmenio tiltas kartais užtverdavo vandeniui kelią ir kildavo potvynis, tačiau dažniausiai upė, kuri kadaise sukūrė urvus ir prasigraužė kelią per kalkakmenį, buvo rami ir tyki.

Tarp akmeninės pirmojo Zelandonijos urvo pastogės ir upės plytėjo apskritas laukas, apsuptas gilaus tarpeklio sienų. Prieš daugelį amžių čia buvo senvagės kilpa, o dar anksčiau – upės vaga, tačiau dabar čia želė įvairiausios pievų žolės, kvapūs kiečių krūmai ir augalai, kurių valgomi žali lapeliai priminė ančių ir žąsų, kurios plaukiodavo upės vandenyse vasarą, letenėles: tai buvo balandos, nokinančios gausybę mažų juodų sėklyčių, kurias galima sutrinti tarp akmenų, o paskui kepti ir valgyti.

Lauko gale kilo nuožulnus šlaitas, kurio aštriabriauniai akmenys buvo susimaišę su pakankamai žemių, kad išmaitintų šalčiamėges pušis, beržus ir kadagius, dažnai sumenkusius iki krūmų. Virš lauko, ant uolų šlaitų ir ant plokščiakalnio augančių visžalių medžių ir krūmų tamsi žaluma sudarė ryškų kontrastą uolos kalkakmeniui. Taip pat susiformavo kalvos ir terasos, kurios teikė vietą žmonėms susirinkti, jei kas nors norėdavo perduoti kokią žinią visai jų grupei.

Pirmasis Zelandonijos urvas, kuris saugojo seniausią šventą vietą, gyveno po pastogę teikiančia kalkakmenio atbraila ant virš salpos iškilusios terasos. Lauke, plytėjusiame po ja, į susitikimą susirinko zelandoniai.

Svečių ir trečiojo šventos vietos saugotojų urvo atvykimas sukėlė nemažą sumaištį. Zelandoniai buvo įsirengę savotiškus palapines primenančius statinius su stogu, bet tik dalinėmis sienomis. Stogas teikė šešėlį nuo saulės, o šoninės užtvaros užstojo nuo vėjo, pučiančio iš tarpeklio. Vienas iš mokinių pamatė besiartinančią eiseną ir, atbėgęs apie tai pranešti, pertraukė zelandonių susitikimą. Pora pagrindinių zelandonių akimirką nusivylė tokia žinia, bet atsigręžė pažiūrėti. Tada pajuto baimę, kurios stengėsi neparodyti.

Priekyje ant Yhaha jojo Aila. Pirmoji liepė jai joti tiesiai prie zelandonių palapinės. Moteris taip ir padarė. Atjojusi ji perkėlė koją per arklio nugarą, nušoko nuo jo ir nuėjo padėti Pirmajai nulipti nuo valkčių. Pirmoji vaikščiodavo nei greitai, nei lėtai, tačiau valdingai ir didingai. Abu vadai pietiečiai akimirksniu atpažino jos veido tatuiruočių, drabužių ir vėrinių simbolius, bet sunkiai galėjo patikėti, kad į jų susitikimą atkeliavo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Jie taip retai ją matė, kad ji buvo tapusi savotiška slėpininga asmenybe. Jie žodžiais palaikė jos egzistavimą, tačiau save priskyrė prie aukščiausio statuso ze-

landonių ir išsirinko savo Pirmąją. Iš tikrųjų, ją regėti buvo stulbinamas dalykas, bet dar labiau pribloškė jos atvykimo būdas. Valdyti arklius – tai negirdėta. Ji turi būti ypatingai galinga.

Jie prisiartino pagarbiai, ištiesę rankas ją sutiko ir pasveikino. Pirmoji atsakė į sveikinimus, o paskui pristatė kelis savo kelionės bendrus: Ailą su Jonokolu, Vilomarą bei Jondalarą, paskui kitus keliautojus kartu su Vilomaro padėjėjais ir galiausiai vaikus. Demorinas pasveikino du svarbiausius zelandonius: vyrą, kuris buvo jo urvo zelandonis, ir moterį, kuri buvo pirmojo šventosios vietos saugotojų urvo zelandonė. Aila liepė Jonailai laikyti Vilką nuošaliau, tačiau pasibaigus visiems oficialiems pristatymams ji su mergaite keturkojį atsivedė į žmonių būrį ir vėl išvydo baimės bei sukrėtimo atspindžius jų veiduose. Įtikinti susipažinti su žvėrimi žmonės kiek aprimo, tačiau šioks toks nepasitikėjimas liko tvyroti. Tuo metu į lauką iš savo gyvenvietės uolos šlaite nusileido pirmojo urvo žmonės, bet Aila apsidžiaugė, kai oficialus pažindinimasis buvo atidėtas vėlesniam laikui.

Keturi vyrai, kurie buvo atvesti zelandonių teismui, stovėjo atokiau, su žmonėmis iš trečiojo urvo, kol baigsis visi oficialumai, o dabar Demorinas atvedė juos į priekį. Jis kreipėsi į savo zelandonį:

– Žinai apie vyrus, kurie kėlė daug rūpesčių, vogė, prievartavo moteris ir žudė? – paklausė jis.

– Taip, – atsakė vyras. – Kaip tik apie juos kalbėjom.

– Na, mes juos atvedėme, – pasakė Demorinas ir davė ženklą vyrams, kurie buvo paskirti saugoti nusikaltėlius. Sulaikytieji buvo atvesti į priekį. Kartu priėjo moteris, kuri kaltino juos prievartavimu ir savo poros nužudymu. – Šitas vardu Balderanas. Jis yra jų vadas.

Visi zelandoniai žiūrėjo į keturis vyrus surištomis rankomis. Jie matė, kaip netvarkingai jie atrodo, tačiau pirmojo urvo zelandonė norėjo žinoti šį tą daugiau, ne tik remtis išvaizda, kad juos nuteistų.

– Iš kur žinote, kad čia būtent jie? – paklausė ji.

– Todėl, kad jie mane prievartavo po to, kai nužudė mano vyrą, – atsiliepė moteris.

– O tu kas esi?

– Aš esu Aremina iš trečiojo Zelandonijos urvo, kuris saugo seniausią ir švenčiausią vietą, – atsiliepė ji.

– Tai, ką ji sako, yra tiesa, – pridūrė trečiojo saugotojų urvo zelandonis. – Tuo metu ji laukėsi ir dar neteko savo kūdikio, – jis atsigręžė į Demoriną. – Mes apie juos kalbėjomės ir mėginom sugalvoti būdą, kaip juos surasti. Kaip juos sučiupot?

– Tai Pirmosios mokinė, – atsiliepė Demorinas. – Jie norėjo ją užpulti, bet nesuprato, kas ji tokia.

– Kas ji yra be to, kad yra Pirmosios mokinė? – paklausė pirmojo saugotojų urvo zelandonė.

Demorinas atsisuko į Vilomarą.

– Gal tu paaiškink.

– Ką gi, – pradėjo Vilomaras, – manęs ten nebuvo, todėl galiu papasakoti tik tai, ką girdėjau, bet viskuo tikiu. Žinau, kad Aila yra ypač patyrusi medžiotoja, naudojasi ir akmenų svaidykle, ir iečių mėtykle, kurią išrado jos pora Jondalaras. Tai ji valdo vilką ir arklius, taip pat juos valdo jos pora ir vaikas. Akivaizdu, kai tie vyrai mėgino ją užpulti, ji apsvaidė juos akmenimis ir liko mėlynės, nors panorėjusi ji akmenimis galėjo juos užmušti. Tada pasirodė Jondalaras su iečių mėtykle. Kai vienas jų mėgino pabėgti, ji užsiundė jį vilku. Mačiau, kaip sutartinai jie medžioja. Tas vyras neturėjo galimybių išnešti kudašių.

– Visi svečiai naudoja iečių mėtykles, Jondalaras pažadėjo mus pamokyti. Ir medžioklėje jiems itin nusisekė, – toliau pasakojo Demorinas. – Visi patiesė po bizoną. Iš viso nudobė devynis. Tai daugybė mėsos; bizonai yra dideli žvėrys. Štai kodėl atgabenom jums daug mėsos – ir pirmajam urvui, ir zelandonių susirinkimui.

– Kalbant apie šituos vyrus, kai juos sučiupome, nebuvome tikri, kaip su jais elgtis. Aremina mano, kad juos dera nužudyti, nes jie nužudė jos porą. Gal ji ir teisi. Tačiau nenutuokiame, kas turėtų žudyti ir kaip. Visi žinome, kaip nužudyti žvėris, kuriuos Didžioji Motina Žemė davė mums, kad išgyventume, tačiau Motina nepateisina žmonių žudymo. Nežinau, ar mes turime būti tie, kurie juos nužudys. Tai gali atnešti nelaimę mūsų urvui, jei tai padarysime arba pasielgsime neteisingai. Pamanėm, kad zelandoniams derėtų spręsti, todėl atgabenome juos čia.

– Manau, tai išmintinga, – pritarė Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja. – Pasisekė, kad surengėte susitikimą, tad visi galėsite tai aptarti ir nuspręsti.

„Donija leidžia jiems suprasti, kad neketina perimti vadovavimo vien todėl, kad yra Pirmoji, – pagalvojo Aila. – Ji tik domėsis tuo, kaip jiems sekasi."

– Tikrai viliuosi, kad tu pasiliksi ir ką nors patarsi, – tarė pirmojo šventos vietos saugotojų urvo zelandonė.

– Dėkoju. Norėčiau, nes klausimas nelengvas. Mes čia esame todėl, kad vedu savo mokinę į Pašauktosios kelionę. Viliuosi, kas nors galės mus pavedžioti po jūsų šventą vietą. Anksčiau ją esu mačiusi tik kartą, bet niekada nepamiršiu. Ji ne tik pati seniausia, ji neįtikėtinai graži – ir pats urvas, ir ant sienų nupiešti atvaizdai. Jie pagerbia Didžiąją Motiną Žemę, – jausmingai išsakė savo nuomonę Pirmoji.

– Žinoma, nuvesime. Turime šventosios vietos saugotoją, kuris su džiaugsmu jus palydės, – pažadėjo moteris. – Tačiau kol kas pažiūrėkim į tuos vyrus.

Vedami į priekį, visas ketvertas bandė priešintis, tačiau juos saugojo Vilkas. Urgzdamas ir kibdamas į kulkšnis jis parginė Balderaną, kuris mėgino nueiti į šalį. Buvo akivaizdu, kad Balderanas tiesiog tūžta. Jis labiausiai nekentė svetimšalių, kurie gebėjo valdyti arklius ir vilką, o todėl sugebėjo valdyti ir jį. Pirmą kartą gyvenime jis bijojo, ir labiausiai baiminosi vilko. Jis norėjo nugalabyti tą žvėrį, bet nė kiek ne labiau nei žvėris norėjo pribaigti jį. Keturkojis medžiotojas žvėriškais jutimais, daug jautresniais nei žmonių, suprato, kad šitas vyras kitoks nei visi žmonės. Jis gimė turėdamas kažko per daug ar kažko per mažai, kas jį iš kitų išskyrė, ir pilkis vidujai žinojo, kad tas žmogus nedvejodamas sužeistų tuos, kuriuos jis myli.

Tuo metu visi abiejų urvų žmonės ir visi kaimyninių urvų zelandoniai susirinko aikštėje priešais uolas ir, atvedus vyrus į priekį, kilo šurmulys.

Keletas žmonių atpažino Balderaną, jie ėmė svaidyti jam kaltinimus.

– Šitas! – tarė moteris. – Jis mane prievartavo. Jie visi.

– Jis pavogė mano mėsą, kurią patiesiau džiovinti.

– Jis pagrobė mano dukrą ir laikė beveik mėnesį. Nežinau, ką jai darė, tačiau ji taip niekad ir neatsigavo ir kitą žiemą mirė. Manau, jis ją nužudė.

Į priekį išėjo pusamžis vyras.

– Galiu jums apie jį papasakoti. Jis gimė mano urve prieš man išsikraustant, – tarė jis.

– Norėčiau išgirsti, ką pasakys šitas vyras.

– Ir aš, – pritarė trečiojo saugotojų urvo zelandonė.

– Balderanas gimė moteriai, kuri neturėjo poros. Iš pradžių visi džiaugėsi, kad ji pagimdė iš pažiūros tvirtą ir sveiką sūnų, kuris vieną dieną įneš savo dalį į urvą, tačiau dar visai mažas berniukas ėmė darytis nevaldomas. Jis buvo stiprus, tačiau savo jėgą naudojo tam, kad pasiimtų tai, ko nori, tada, kada nori. Iš pradžių jo motina už jį atsiprašinėjo. Kadangi ji neturėjo poros, ji vylėsi, kad stipruolis sūnus, kuris greitai taps puikiu medžiotoju, nes labai mėgo žudyti, pasirūpins ja senatvėje, tačiau galiausiai jai teko pripažinti, kad ji visiškai jam nerūpi, ne daugiau nei kuris kitas žmogus, – pradėjo vyras.

– Tuo metu, kai jis pasiekė vyrystę, visi urvo žmonės ant jo pyko ir jo bijojo. Viskas tapo ypač blogai, kai jis paėmė kelias ietis vyro, kuris buvo pasidaręs jas sau. Kai vyras paprieštaravo ir mėgino jas atsiimti, Balderanas kone mirtinai jį sumušė. Nemanau, kad tas vyras visiškai pasveiko. Štai tada visi susibūrę pasakė, kad jis privalo išeiti. Visi kiti vyrai ir kelios moterys apsiginklavo ir jį išvijo. Su juo išėjo du draugai, jauni vyrai, kuriems patiko, kad galima imti, ką panorėjus, ir už nieką nereikia atsilyginti. Vienas jų sugrįžo dar vasarai nesibaigus ir maldavo priimamas atgal, tačiau Balderanui visada pavykdavo susirasti naujų sekėjų.

– Jis pasirodydavo vasaros susirinkimuose, įsikurdavo Nuošalyje ir skatindavo jaunus vyrus pavojingai elgtis, kad įrodytų savo vyriškumą. Jis visada kamuodavo tuos, kurie buvo silpni arba bijojo, o išeidavo visada įsigijęs keletą naujų draugų, kuriuos žavėjo jo maištingas elgesys. Jie užpuldinėjo kitus urvus, kol galiausiai urvai susitarė ir kartu išėjo jų ieškoti. Tada Balderanas su savo sėbrais iškeliavo toliau, susirado kitus urvus, iš kurių vogė maistą, drabužius, rykus ir ginklus, o galiausiai ir moteris, kurias prievartaudavo.

Vyrui pasakojant, Balderanas paniekinamai šypsojosi. Jam nerūpėjo, ką kiti apie jį kalba. Vis tiek viskas tiesa. Tik jis niekada nebuvo sučiuptas, o būti nelaisvam jam nepatiko. Aila atidžiai jį stebėjo ir matė, kad

jis daugiau negu pyksta. Ji galėjo įžvelgti jo baimę ir neapykantą, ir neabejojo, kad vilkas tai užuodžia. Ji žinojo, kad, jei Balderanas, pasinaudojęs proga, sužeistų ją, Jondalarą, Jonailą ar bet kurį kitą drauge su jais keliaujantį žmogų, Vilkas jį pribaigtų. Pakaktų tik duoti Vilkui ženklą Balderaną nužudyti, jis taip ir padarytų, o aplinkiniai tikriausiai būtų dėkingi. Tačiau ji nenorėjo, kad vilkas būtų tas, kuris išsprendžia žmonių problemas, saugojosi, kad Vilkas nepagarsėtų kaip žudikas. Pasakojant viską mėgstama išpūsti. Visi žino, kad vilkai gali žudyti. Aila norėjo, kad apie jos augintinį būtų pasakojama, kaip jis padėjo sučiupti niekšą, kaip jį saugojo ir nenugalabijo. Žmonėms patiems reikia išsiaiškinti su Balderanu, ir jai buvo smalsu sužinoti, ką jie darys.

Kiti jo sėbrai nebuvo pikti. Jie buvo tiesiog išsigandę. Vyrai suprato, ką padarė, o aplinkui buvo pakankami žmonių, kurie taip pat tai žinojo. Greta Balderano stovintis vyras svarstė apie tai, kokioje sunkioje padėtyje jis atsidūrė. Atrodė, taip lengva sekti iš paskos elgiantis neatsakingai ir gąsdinti žmones. Žinoma, Balderanas kartais ir jį gąsdino, tačiau jis jausdavosi svarbus, kai aplinkiniai jo bijojo. Pamatę, kad jų ieškoti einantys žmonės yra netoli ir ryžtingai nusiteikę, pajutę, kad atėjo laikas sprukti, jie būdavo vikrūs, greiti ir visada pabėgdavo. Jie buvo tikri, kad niekas niekada jų nesučiups, tačiau viskas pasikeitė pasirodžius šitai svetimšalei su jos ginklais ir gyvūnais.

Nėra abejonių, kad ji zelandonė, o jie niekada neužpuldinėjo tų, kurie tarnauja Motinai. Tačiau kaip jie galėjo žinoti? Ji net tatuiruotės neturi. Sako, kad ji mokinė, tačiau Pirmosios mokinė. Jis nė nenutuokė, kad Pirmoji iš tikrųjų egzistuoja. Manė, kad ji išgalvota, kaip ir senolių legendos. Tačiau dabar pati galingiausia žemėje zelandonė stovi priešais su savo mokine, kuri stebuklingai valdo gyvūnus ir jį sugavo. Ką jie ketina jam padaryti?

Tarsi išgirdęs jo mintis, vienas iš zelandonių pasakė:

– Dabar, kai jie jau čia, ką su jais darysim?

– Kol kas dera juos pamaitinti, rasti vietą jiems laikyti ir paskirti kelis žmones juos saugoti, kol bus priimtas sprendimas, – tarė Pirmoji, tada atsisuko į moterį, kuri buvo pirmojo seniausios šventos vietos saugotųjų urvo zelandonė. – Tikriausiai tu turėtum padalyti šią bizonieną.

Moteris nusišypsojo Pirmajai, pripažindama, kad ji perdavė valdžią jai, tarsi žinotų, jog ji yra pirmoji krašto zelandonė, nors niekas jai to nesakė. Moteris pakvietė kelis žmones vardais ir perdavė atsakomybę dviejų urvų vadams nuspręsti, kaip turi būti padalyta mėsa, tačiau kelis kitus zelandonius paskyrė prižiūrėti žvėrių dyrimą ir mėsinėjimą. Keletas bizonų jau buvo nudirti, ir žmonės pradėjo pjaustyti mėsą vakarienei. Kiti nuvedė Balderaną su jo sėbrais link uolos.

Kai vyrai atsidūrė saugiose rankose, Aila švilpimu pasišaukė Vilką ir nuėjo padėti Jondalarui iškinkyti arklių. Tolėliau nuo žmonių akių ji matė gražią vešlią pievą, tačiau nusprendė pasiteirauti, ar ten galima ganyti arklius. Geriau niekada nedaryti savų prielaidų kitų urvų teritorijoje. Pirmiausia ji paklausė Amelanos urvo vado Demorino.

– Šiemet šioje vietoje vasaros susirinkimo nebuvo, todėl manau, kad pieva nebus ištrypta, tačiau gali paklausti zelandonės pirmosios, kad įsitikintum.

– Zelandonės pirmosios? – pasitikslino Aila. – Nori pasakyt, pirmojo saugotojų urvo zelandonės?

– Taip, bet ne dėl tos priežasties ji vadinama zelandone pirmąja. Dėl to, kad ji yra mūsų Pirmoji, – pripažino vyras. – Tai tik sutapimas, kad ji yra ir to urvo zelandonė. Prisiminiau, turiu taip pat jai pasakyti, kad pasiunčiau bėgūnus į kelis kitus urvus pranešti, kad Balderanas sugautas. Juos jis vargino labiau nei kitus. Gali ateiti dar daugiau žmonių.

Aila susiraukė ir pagalvojo, kiek dar urvų ateis. Gal derėtų pasiieškoti atokesnės vietos arba aptverti plotą arkliams, kaip darydavo savo vasaros susirinkimuose? Pasikalbėjusi su zelandone pirmąja, ji nusprendė pasitarti su Jondalaru.

Aila su Jondalaru šnektelėjo su kitais keliautojais, ir jie nusprendė pasidairyti geriausios vietos stovyklai, kaip kad daro dauguma urvų, anksti atvykusių į vasaros susirinkimą. Pirmoji pritarė Ailos nuojautai, kad gali ateiti daugiau žmonių nei tikėtasi.

Tą vakarą, nors patiekalus gamino šeimos ar grupės, kurios paprastai valgydavo drauge, jie visi susėdo daugiau mažiau kartu, tarsi puotoje. Balderanui ir jo šutvei vyrai maisto nunešė ir atrišo jiems rankas, kad jie galėtų pavalgyti. Valgydami vyrai tylomis šnekučiavosi tarpusavyje. Juos

stebėjo keletas žmonių, tačiau sunku sutelkti dėmesį, kai nevyksta nieko įdomaus ir reikia stebėti tylomis valgančius žmones.

Vakarieniaujant dangus vis tamsėjo, ir draugiški nepažįstamieji norėjo daugiau sužinoti vieni apie kitus.

Aila su Jondalaru paliko Vilką su Jonaila, kad jis pailsėtų po įtemptos sargybos, ir kartu nuėjo pasivaikščioti link zelandonių namelių. Pirmoji nupėdino ten aptarti ypatingo apsilankymo šventajame urve su Jonokolu, Aila, Jondalaru ir Vilomaru bei suplanuoti kitos kelionės visiems šiauriečiams, gal ir su vaikais, kuri nebūtų tokia įtempta.

Pora bendrais bruožais žinojo, kur sučiuptieji vyrai laikomi, tačiau tamsoje nepastebėjo, kaip atidžiai jie juos stebi. Balderanas stebėjo ilgšį, kuris buvo susijungęs su zelandonės mokine, ir, jiems ateinant, ėmė kalbėti savo vyrams:

– Turim iš čia ištrūkti, – tarė jis, – kitaip mums liko nedaug gyventi.

– Kaip? – nusistebėjo vienas vyrų.

– Reikia atsikratyti tos bobos, kuri valdo vilką, – pareiškė Balderanas.

– Vilkas neleis mums prie jos nė prisiartinti.

– Tik kai yra šalia, o jis ne visada šalia. Kartais jis pasilieka su mergaite, – atsiliepė Balderanas.

– O kaip tas vyras, kuris visada šalia jos? Su ja atėjęs svečias. Jis didelis.

– Pažinojau tokių kaip jis, aukštų ir raumeningų, tačiau ramių ir malonių. Ar kada matei jį supykusį? Manau, jis vienas iš tų švelnių dičkių, kurie bijo ką nors nuskriausti ir net ginčytis vengia. Jei būsim greiti, nustversim ją jam nė nesusigaudžius ir pagrasinsim nužudyti, jei jis bent krustelės. Nemanau, kad jis rizikuos jos gyvybe. O kol jis galvos, jau bus per vėlu. Išsinešdinsim ir ją kartu pasiimsim.

– Kuo ketini jai pagrasinti? Ji atėmė mūsų peilius.

Balderanas nusišypsojo, tada atlaisvino odinį raištelį, kuris buvo įvertas į jo kelnes.

– Štai, – pasakė jis, verdamas juostelę iš skylių, – apvyniosiu jai aplink kaklą.

– O jei tau nepavyks? – pasitikslino kitas vyras.

– Blogiau nei dabar nebus. Neturim ko prarasti.

Kitą dieną atvyko vienas iš aplinkinių urvų, o apie pavakarę – dar du. Pirmoji atėjo Ailos aplankyti kitos dienos rytą. Jondalaras išėjo į lauką ir leido joms pasikalbėti vienoms.

– Mums reikia pagalvoti, kaip elgtis su tais vyrais.

– Kodėl mums? – nustebo Aila. – Juk mes čia negyvenam.

– Tačiau tu juos sučiupai. Nori to ar ne, esi susijusi. Gali būti, kad Motina to nori, – pridūrė Pirmoji.

Aila skeptiškai ją nudelbė.

– Na, gal ne Motina, bet čia esantys žmonės. Manau, turėtum padėti. Be to, mums reikia su jais pasikalbėti apie tavo kelionę į šventąją vietą. Tas urvas tave apstulbins. Mačiau jį kartą ir žinau, kad vėl į jį eisiu. Ten yra keletas sudėtingų vietų, tačiau kitos progos neturėsiu ir šios tikrai nepraleisiu, – pareiškė Pirmoji.

Tai sudomino Ailą ir sužadino jos smalsumą. Vaikščiojimas kelionėje, regis, pagerino Pirmosios sveikatą, bet ji vis dar turėjo bėdų ir jai reikėjo pagalbos kalnuotose vietovėse. Nepaisant ilgo vaikščiojimo, ji buvo labiau nei apkūni. Pirmoji grakščiai ir užtikrintai nešiojo savo svorį, tačiau judėti ankštose vietose nelygiu pagrindu buvo sudėtinga.

– Tu teisi, Zelandone, bet aš nenoriu priimti tokių sprendimų. Nemanau, kad man čia vieta, – atsakė Aila.

– Tai ir nereikia. Visi žinome, ką reikia daryti. Jis turi būti nužudytas. Jei ne, jis nužudys dar daugiau žmonių. To neturėtų būti. Neteisinga, kai žmonės žudo žmones. Iš to ir žinome, kad jo viduje ne viskas tvarkoje. Jis to nenumano, ir todėl džiaugiuosi, kad visi urvai čia renkasi. Tame visi turi dalyvauti. Nesakau, kad visi turi jį žudyti, bet visi – prisiimti už tai atsakomybę. Ir visi privalo suprasti, jog šiuo atveju taip pasielgti teisinga. Žmogus neturi būti žudomas iš pykčio ar dėl keršto. Yra kitų būdų su tais dalykais susitvarkyti. Kalbant apie Balderaną, kito būdo nėra, – atsakė Pirmoji, – tačiau koks geriausias būdas tai padaryti?

Jos abi nutilo, paskui Aila tarė:

– Yra augalų...

– Ketinau sakyti, grybų, – pertarė ją Pirmoji. – Jiems teks duoti maisto su tam tikrais grybais.

– O kas, jei jie atspės ir nevalgys? Visi žino, kad yra nuodingų grybų. Juos lengva išrinkti ir išvengti nuodų, – pasakė Aila.

– Tiesa, ir nors Balderanas blogas žmogus, jis nekvailas. Apie kokius augalus galvoji tu?

– Yra du augalai, kurie čia auga, nes juos mačiau. Vienas jų vadinamas drėgmene. Jos auga vandenyje, – tarė Aila. – Drėgmenės valgomos, ypač jaunos ir minkštos jų šaknys. Bet kitas labai panašus augalas yra mirtinai nuodingas. Žinau, kaip jis vadinasi mamutojiškai. Nežinau, kaip jį vadinate jūs, tačiau jį pažįstu.

– Žinau tą augalą. Tai dėmėtoji mauda, – atsiliepė Pirmoji. – Štai kaip ją vadiname. Ji taip pat auga vandenyje. Tada panašus patiekalas bus gaminamas visai stovyklai, tik visi kiti gaus drėgmenių, o Balderanas su savo vyrais – maudų. – Ji patylėjo, paskui pridūrė: – Galvoju, jiems galėtų būti patiekta ir grybų, valgomųjų grybų. Niekšai ims galvoti, kad grybai nuodingi, ir jų vengs, ir tada gal nekreips dėmesio į šaknines daržoves, nes atrodys, kad jas valgo visi.

– Apie tai aš ir galvojau, nebent kas nors sugalvotų geriau, – pritarė Aila.

Moteris vėl nutilo pagalvoti, paskui linktelėjo.

– Gerai, žinome, ką daryti. Visada gerai žinoti. Numatyti, jei gali, – tarė zelandonė, kuri buvo Pirmoji.

Kai abi moterys išėjo iš palapinės, lauke nieko nebuvo. Kiti jų grupės keliautojai nuėjo pažiūrėti, kas dedasi netikėtai suruoštame vasaros susirinkime, pasiūlyti pagalbą gaminant maistą ar kokią tik prireiks. Tik gaila, kad tai nebuvo linksmas kaimynų, draugų ir giminaičių susiėjimas; šįkart susirinkta pareikšti nuosprendį rimtiems nusikaltėliams.

Rinkosi vis daugiau žmonių, ir laukas po uola prisipildė gyvybės. Tačiau didžiausia staigmena laukė vėlyvą popietę. Aila su Pirmąja buvo zelandonių buveinėje, kai lėkte įlėkusi Jonaila pertraukė susirinkimą.

– Mama, mama, Kimeranas liepė man bėgti ir tave pakviesti, – sušuko ji.

– Ramiai viską išsakyk, Jonaila, – griežtu balsu nutraukė ją Aila.

– Beladoros šeima atėjo. Ir kažkoks keistas žmogus su jais.

– Beladoros šeima? Jie net ne zelandoniečiai, jie žiornardoniai. Jie gyvena toli, kaip galėjo čia atsirasti per dieną dvi? – nustebo Aila. Ji atsisuko į kitus. – Manau, turiu eiti.

– Eisiu su tavimi, – tarė Pirmoji. – Prašau mums atleisti.

– Jie ne taip jau toli gyvena, – tarė zelandonė pirmoji, lydėdama jas į lauką, – dažnai ateina į svečius. Bent jau kas porą metų. Manau, jie tiek pat zelandoniečiai kiek ir žiornardoniai, bet abejoju, ar jie atėjo pakvietus bėgūnams. Tikėtina, jie nustebs pamatę savo giminaitę, kaip ir ji juos.

Kimeranas kaip tik buvo lauke ir nugirdo kalbant zelandonę pirmąją.

– Nevisiškai tiesa, – tarė jis. – Jie ketino eiti į žiornardonių vasaros susirinkimą, paskui nusprendė eiti į jūsiškį ir ketino vėliau čia užsukti. Jie buvo susirinkimo stovykloje, kai atskubėjo bėgūnas, ir iš jo jie sužinojo, kad mes čia. Žinoma, jie išsiaiškino ir apie Balderaną. Ar žinojot, kad jis kėlė rūpesčių net kai kuriems žiornardonių urvams? Ar čia yra tokių, kurių jis nebūtų įskaudinęs?

– Dėl to netrukus bus susirinkimas, – tarė zelandonė pirmoji. – Reikia greitai priimti kokį nors sprendimą. – Paskui, tarsi ką prisiminusi, ji paklausė: – Ar nesakei, kad su jais atėjo kažkoks keistas žmogus?

– Taip, bet pati pamatysi.

Aila su Pirmąja buvo oficialiai pristatytos Beladoros giminaičiams. Tada Pirmoji paklausė, ar jie jau įkūrė stovyklą.

– Ne, mes ką tik atvykom, – tarė moteris, kaip jos ką tik sužinojo, Beladoros motina Ginedora. Net be pristatymo tai buvo akivaizdu: ji buvo vyresnė, kiek apkūnesnė jiems gerai pažįstamos moters versija.

– Man regis, yra vietos greta mūsų stovyklos, – pasiūlė Pirmoji. – Kodėl jums jos neužėmus, kol kas kitas neįsiterpė?

Kai visi priėjo stovyklą, vėl būta supažindinimų ir kiek dvejonių dėl gyvūnų, bet tada Ginedora pamatė berniuką, kuris atrodė taip, lyg būtų gimęs jai. Ji klausiamai pažvelgė į dukrą. Beladora paėmė už rankos sūnų, paskui pakėlė ir mėlynakės, šviesiaplaukės dukters rankutę.

– Eime, susipažinsime su močiute, – pasakė ji.

– Tu turi dvynius? Abu tavo? Abu sveiki? – stebėjosi motina.

Beladora linktelėjo.

– Nuostabu! – sušuko Ginedora.

– Čia Gijoneranas, – tarė jaunoji motina, laikydama už rankos penkiametį berniuką tamsiai rudais plaukais ir rudai žaliomis, kaip motinos, akimis.

– Jis bus aukštas kaip Kimeranas, – pastebėjo Ginedora.

– O čia Ginedela, – pristatė Beladora šviesiaplaukę dukrytę.

– Ji šviesi kaip Kimeranas ir tikra gražuolė, – tarė moteris. – Ar jie drovūs? Kodėl neateina ir manęs neapkabina?

– Eikit, pasisveikinkit su močiute. Iš toli atėjome, kad ją pamatytume, – paragino Beladora vaikus. Moteris atsiklaupė ir išskėtė rankas. Jos akys buvo sklidinos ašarų ir tarsi žvilgėjo. Kažkaip nenoriai, tarsi paskubomis, vaikai ją apkabino. Ji apkabino viena ranka po vieną iš dvynių, ir jos skruostu nusirito ašara.

– Nežinojau, kad turiu vaikaičių. Čia didžiausia bėda, kad tu gyveni taip toli, – tarė Ginedora. – Kiek pabūsit?

– Dar nežinom, – atsakė Beladora.

– Ar ėjot į mūsų urvą? – paklausė Ginedora.

– Norėjome tai padaryti, – atsiliepė duktė.

– Reikia paviešėti ilgiau nei porą dienų. Sukorėt šitokį kelią – grįžkit su mumis ir kokius metus paviešėkit, – pasiūlė vyresnioji moteris.

– Apie tai mums reikėtų pagalvoti, – atsakė Beladora. – Kimeranas yra urvo vadas, jam būtų sudėtinga likti nuošaly visus metus. – Pamačiusi motinos akyse besitelkiančias ašaras, ji pridūrė: – Bet mes pagalvosim.

Aila apžvelgė žmones, kurie pradėjo įrenginėti stovyklą. Ji pastebėjo vyrą, kuris kitą vyrą nešė ant pečių. Pasilenkęs jis padėjo tam žmogui nulipti. Iš pradžių Aila pagalvojo, kad tai vaikas, paskui pažvelgė atidžiau. Tai buvo nedidelio ūgio, bet labai keistai sudėtas, tarsi per trumpomis rankomis ir kojomis žmogelis. Ji palietė Pirmosios petį ir smakru parodė link jo.

Storulė dirstelėjo, paskui įsižiūrėjo atidžiau. Ji suprato, kodėl Aila atkreipė jos dėmesį į tą žmogų. Ji nebuvo tokio mačiusi, tik girdėjo apie panašius mažus žmones.

– Nieko keisto, kad Beladoros motinai palengvėjo, kad dukros vaikai, gimę tuo pat metu, yra normalūs. Tas žmogus toks yra dėl nelemto

gimdymo. Kaip yra žemaūgių medžių, kurių augimas staiga sulėtėja, manau, kad panašūs yra ir žemaūgiai žmonės, – tarė ji.

– Norėčiau susipažinti su tuo žmogumi, kad sužinočiau daugiau, tačiau geriau išvengti sumaišties. Manau, šitas žmogus sulaukia pakankamai žvilgsnių, – pasakė Aila.

26

Aila atsikėlė labai anksti ir griebusi rinkimo krepšius bei Yhaha pintines pasakė Jondalarui, kad keliauja ieškoti žalėsių ir šaknų šio vakaro puotai, tačiau atrodė išsiblaškiusi ir nesmagi.

– Norėtum, kad aš eičiau kartu? – pasisiūlė vyras.

– Ne! – aštriai ir griežtai atkirto ji, o paskui pamėgino atsaką sušvelninti: – Vyliausi, kad pasaugosi Jonailą. Šįryt Beladora vedasi savo vaikus pas močiutę. Jondekamas su Levela taip pat eina ir imasi Jonlevaną, nes jie giminaičiai. Nežinau, ką veiks Kimeranas, bet tikriausiai prisijungs prie jų vėliau. Jonaila jiems kaip šeimos narė, bet iš tikrųjų tik draugė. Ji gali jaustis palikta, nes neturės įprastų žaidimų draugų. Pamaniau, gal tu Lenktynininką ir ją su Širme šįryt išsivesk pajodinėti.

– Puikiai sumanei, jau senokai nejodinėjome. Arkliams bus ne pro šalį pabėgioti, – tarė Jondalaras. Aila jam nusišypsojo, jie susilietė skruostais, tačiau raukšlės moters kaktoje nepranyko. Ji neatrodė laiminga.

Buvo vos prašvitę, kai Aila išjojo su Yhaha, pasikvietusi Vilką. Ji dairydamasi jojo upės pakrante. Žinojo, kad jos ieškomi augalai tikrai auga netoli jų buvusios stovyklavietės, bet tikėjosi, kad taip toli grįžti nereikės. Aila prajojo ištuštėjusius trečiojo urvo namus – visi jo gyventojai buvo susirinkime, kuris netikėtai prasidėjo prie pirmojo urvo. Ailai pasidarė smalsu, kaip laikosi Amelana, ar dar viešės čia, kol pagimdys. „Dabar gimdymas gali bet kuriuo metu prasidėti“, – mintijo Aila ir karštai vylėsi, kad gims normalus, sveikas, laimingas kūdikis.

Ji nerado, ko ieškojo, kol atsidūrė prie pat buvusios stovyklos. Čia būta užutėkio jau beveik susiformavusioje senvagėje – tinkamiausia vieta

augti ir drėgmenėms, ir maudoms. Aila sustabdė arklį ir greitai nuo jo nušoko. Vilkas, regis, džiaugėsi būdamas su ja viena ir elgėsi išdykėliškai, tačiau Aila buvo nenusiteikusi žaisti. Žvėris pradėjo tyrinėti įdomesnius kvapus, kylančius iš nedidelių landų ir kauburėlių.

Aila buvo pasiėmusi gerąjį peilį ir kasimo lazdelę. Pirmiausia ji pririnko daug drėgmenių šaknų. Paskui į kitą krepšį kitu įrankiu, kurį pasigamino tik šiam darbui, ji su visu augalu iškasė kelias maudų šaknis. Aila apvyniojo maudas ilgais žolių stiebais ir įdėjo į atskirą krepšį, irgi nupintą griežtai tik šiems augalams. Krepšį ji paliko ant žemės, kol sukrovė drėgmenes į pritvirtintas prie Yhaha šonų pintines, paskui viršuje pririšo atskirą krepšį. Tada, sušvilpusi vilkui, patraukė prieš srovę atgalios. Ji skubėjo grįžti į susirinkimo vietą. Prijojusi iki tos vietos, kur upė srūva gaivi ir švari, Aila sustojo prisemti vandenmaišio. Tada ji pamatė išdžiūvusią sezoninio upeliuko vagą, kuri bus sklidina srūvančio vandens prasidėjus liūtims. Glotnūs apvalučiai akmenukai ant dugno buvo tobuli, ir ji rūpestingai atsirinko keletą, pripildė jų svaidyklės akmenų kapšelį.

Atsidūrusi greta pušų guoto, po medžiais, po sluoksniu prikritusių spyglių ir šakelių ji pamatė pūpsant nedidelius kauburėlius. Nubraukusi spyglius, apačioje ji rado pasislėpusių rausvų žvilgiomis kepuraitėmis grybukų. Paieškojusi aptiko jų daugiau ir pririnko nemažą krūvelę baltikų. Tai buvo geri grybai, balti ir tvirti, malonaus, kiek aštroko kvapo ir skonio, tačiau ne visi juos pažinojo. Prikrovusi trečdalį rinkimo krepšio šių grybų, Aila užšoko ant Yhaha, vėl sušvilpė Vilkui ir nujojo į susirinkimo vietą, dalį kelio ragindama kumelę šuoliais. Kai ji atvyko, žmonės pusryčiavo, o kiti dar tik gaminosi valgyti. Aila nudrožė tiesiai prie zelandonių palapinės ir įnešė į ją abu krepšius. Viduje buvo tiktai abi pirmosios.

– Ar radai, ko ieškojai? – pasiteiravo ta, kuri buvo Pirmoji.

– Taip, – patvirtino Aila. – Čia yra šiek tiek puikių baltikų, jų skonis neįprastas, tačiau aš juos labai mėgstu, – tarė ji, paskui, rodydama krepšį su maudomis, pridūrė: – O šitų niekada neragavau.

– Gerai. Tikiuosi, ir neparagausi, – tarė storulė.

– Lauke, Yhaha pintinėse, yra daugybė drėgmenių. Labai stengiausi jų nesumaišyti, – tarė Aila.

– Atiduosiu jas žmonėms, kurie gamina maistą, – tarė aukštesnė ir liesesnė zelandonė pirmoji. – Blogai išvirtos tos šaknys būna karčios, – kurį laiką ji tyrinėjo Ailą. – Jautiesi nesmagiai, tiesa?

– Taip. Niekad nesu sąmoningai rinkusi to, ką žinau esant žalinga, ypač žinodama, jog tai bus duodama žmogui pribaigti, – prisipažino Aila.

– Bet supranti: jei paliksim jį gyvą, jis tik daugiau žalos padarys.

– Taip, tačiau dėl to nesijaučiu geriau.

– Ir neturėtum, – įsiterpė Pirmoji. – Tu padedi žmonėms ir prisiimi atsakomybę. Tai auka, tačiau kartais zelandoniai privalo taip elgtis.

– Aš pasirūpinsiu, kad jas suvalgytų tie, kam skirta, – pažadėjo zelandonė pirmoji. – Šitą auką aš prisiimsiu. Tai mano žmonės, o tas niekšas gana ilgai jiems kenkė.

– O kaip tie kiti vyrai? – paklausė Pirmoji.

– Vienas jų, Gajanaras, klausinėjo, ką galėtų padaryti, kad atlygintų žalą. Jis sakė, jog labai apgailestauja, – tarė zelandonė pirmoji. – Nežinau, ar šitaip jis tik taikosi išsisukti bausmės, kurią žino nenumaldomai artėjant, ar tikrai taip mano. Manau, leisiu Motinai spręsti. Jei jis nesuvalgys šaknų ir liks gyvas, paleisiu. Jei Balderanas nevalgys ir liks gyvas, ką gi – jau kalbėjau su keliais žmonėmis, kuriuos jis nuskriaudė. Jie nekantrauja pamatyti jį nubaustą. Dauguma neteko šeimos narių ar buvo užpulti patys. Jei bus būtina, atiduosiu jį jiems, tačiau norėčiau, kad suveiktų mūsų numatytas būdas.

Kai zelandonė pirmoji atėjo paimti krepšio su drėgmenėmis, po juo pamatė kažką besirangant. Ji greitai stvėrė krepšį ir pasitraukė į šoną. Apačioje buvo gyvatė – ypatinga, iki šiol nematyta.

– Tik pažiūrėk! – sušuko moteris.

Aila su Pirmąja sužiuro, paskui įkvėpė oro iš nuostabos. Gyvačiukė buvo nedidelė, tikriausiai dar visai mažytė, ir raudonos juostos, einančios per visą kūnelio ilgį, rodė, jog ji nenuodingos rūšies, bet pačiame priekyje juosta skilo į dvi dalis. Gyvatė turėjo dvi galvas! Iš abiejų burnikių kyščiojo liežuvėliai. Tada ji pradėjo judėti, tik kažkaip netvarkingai, tarsi neapsispręstų, į kurią pusę šliaužti.

– Greičiau, imk ką nors, sugauk, kol nepaspruko, – paragino Pirmoji.

Aila surado nedidelį vandens nepraleidžiantį pintą dubenėlį.

– Ar galima šitą naudoti? – pasiteiravo ji zelandonės pirmosios.

– Taip, žinoma, – patikino toji.

Ailai artinantis gyvatė pradėjo judėti, bet moteris greitai apvertė dubenėlį ir ją uždengė. Gyvatė pati įtraukė uodegą, kai Aila tvirtai prispaudė prie žemės dubenėlį, kad gyvis neprasirangytų pro jo šoną.

– O ką dabar darysim? – pasiteiravo zelandonė pirmoji.

– Ar turi ką nors plokščio, kad galėčiau iš apačios pakišti? – pasiteiravo Aila.

– Nežinau. Gal semtuvo kraštas pakankamai plokščias? Ar tiks? Štai šitas? – moteris paėmė semtuvą, kuris buvo naudojamas pelenams iš ugniakuro valyti.

– Taip, puikiai tiks, – patikino Aila. Paėmusi semtuvą, plokščiąją jo pusę ji pakišo po krepšiu, tada suėmė abu daiktus kartu, pakėlė ir vėl apvertė.

– Ar šitas dubenėlis turi dangtelį? Ir kokią nors virvelę užrišti?

Zelandonė pirmoji rado nedidelį negilų dubenėlį ir padavė jį Ailai. Ji padėjo dubenėlį su gyvate ant žemės, patraukė semtuvą ir ant viršaus prispaudė antrąjį dubenėlį, tada abu surišo. Visos trys moterys kartu nuėjo pusryčiauti.

Buvo planuojama susirinkimą pradėti, kai saulė aukščiausiai danguje, tačiau žmonės ant šlaito būriuotis ėmė anksčiau, ieškojo sėdimų ar stovimų vietų aukščiau, kad geriau viską matytų ir girdėtų. Visi žinojo, kad susirinkimas rimtas, tačiau vis tiek ore tvyrojo šventės atmosfera, labiausiai dėl buvimo bendrystėje džiaugsmo, be to, susibūrimas buvo neplanuotas. Kartu žmonės džiūgavo, jog nuožmusis piktadarys sugautas.

Kol saulė pakilo, lauke tapo sausakimša. Zelandonė pirmoji susirinkimą pradėjo sveikindama tą, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, ir kitus svečius. Ji paaiškino, kad Pirmoji lydi savo mokinę ir savo ankstesnį mokinį, kuris jau zelandonis, į Pašauktųjų kelionę ir atkeliavo apžiūrėti seniausios švenčiausios vietos. Ji taip pat paminėjo, kad Pirmosios mokinė ir jos pora sučiupo Balderaną ir tris jo vyrus. Išgirdus tą žinią, tarp susirinkusiųjų nuvilnijo šurmulys.

– Tokia ir yra pagrindinė susitikimo priežastis. Balderanas ne vienus metus kėlė skausmo ir kančių daugeliui. Dabar, kai jį sučiupome, turime

nuspręsti, ką su juo daryti. Kad ir kokią bausmę jam skirsime, visi turi pritarti, kad ji derama, – kalbėjo zelandonė pirmoji.

Kažkas iš žiūrovų sviedė:

– Nudėti jį.

Regis, tik garsiai sušnibždėjo, bet išgirdo visi, įskaitant zelandonius.

Įsiterpė Pirmoji:

– Tai gali būti visiškai priimtina bausmė, tačiau kas ją įvykdys ir kaip, štai klausimas. Mums visiems gali labai nenusisekti, jei nesusitvarkysime tinkamai, – kalbėjo storulė. – Motina griežtai uždraudė žmonėms žudyti žmones, išskyrus ypatingas aplinkybes. Stengdamiesi rasti sprendimą, kaip susidoroti su Balderanu, mes vis dėlto nenorime tapti tuo, kas jis yra.

– Kaip mokinė jį sučiupo? – pasiteiravo kažkas.

– Jos turėtumėt klausti, – Pirmoji atsisuko į Ailą.

Tokiose situacijose Aila visada sutrikdavo, tačiau dabar ji giliai įkvėpė ir pamėgino atsakyti.

– Medžioju nuo vaikystės, o pirmasis ginklas, kurį valdyti įgudau, buvo akmenų svaidyklė, – pradėjo ji. Tiems, kurie nebuvo girdėję jos kalbant, tartis buvo tikra staigmena. Be to, svetimšaliai retai tapdavo zelandoniais. Ailai teko palaukti, kol žmonės nurimo, tada ji tęsė: – Dabar jau žinote, kad gimiau ne Zelandonijoje, – nusišypsojo ji. Išgirdę pastabą, klausytojai sukikeno. – Užaugau toli į rytus nuo čia, o Jondalarą sutikau jo kelionėje.

Žmonės rimo, buvo pasiruošę klausytis tikrai įdomaus pasakojimo.

– Balderanas ir jo vyrai mane pamatė, kai buvau nuėjusi už medžių guoto asmeniniais reikalais. Atsistojau užsimauti kelnių, o jie visi į mane spoksojo. Supykau, kad vyrai tokie nemandagūs, taip jiems ir pasakiau. Tik iš to nebuvo jokios naudos. – Vienas kitas klausančiųjų nusijuokė. – Paprastai svaidyklę nešiojuosi apsivyniojusi aplink galvą; labai patogus būdas. Kai jie pradėjo prie manęs artintis, ją nusivyniojau. Nemanau, jog Balderanas suprato, kad tai ginklas.

Kalbėdama Aila nusivyniojo svaidyklę ir įkišusi ranką į kapšelį išsiėmė du akmenukus, kurių kiek anksčiau prisirinko išdžiūvusioje upės vagoje netoli buvusios stovyklos. Suėmusi abu svaidyklės galus, į odinės juostos viduryje esančia kišenėlę, kuri jau buvo įdubusi nuo naudojimo,

ji įdėjo akmenį. Ji jau ir taikinį išsirinko: šūvio atstumu ant uolos truputį šone tupėjo kiškis rudais vasariniais kailiniais. Paskutinę minutę ji dar pastebėjo iš lizdo prie upės kylant porelę didžiųjų ančių. Greitais užtikrintais judesiais ji sviedė pirmąjį akmenį, o paskui kitą.

Žmonės pratrūko:

– Ar matei! Ji numušė antį danguje! Ji numušė ir kiškį!

Pasirodymas leido klausytojams suprasti, kokia ji įgudusi.

– Balderano nudėti nenorėjau, – pasakė Aila.

– Bet galėjo, – pertraukė Jonokolas, ir vėl kilo šurmulys.

– Norėjau tik jį sustabdyti, todėl nusitaikiau jam į šlaunį. Pamaniau, liks nebloga mėlynė. Kitam vyrui pataikiau į žastą, – ji sušvilpė Vilkui, kuris akimirksniu atbėgo. Ir vėl pasigirdo susirinkusiųjų pastabos. – Balderanas su sėbrais vilko iš pradžių nepastebėjo. Šitas vilkas yra mano draugas ir daro, ko paprašytas. Kai trečiasis vyras mėgino pabėgti, liepiau Vilkui jį sustabdyti. Žvėris nepuolė, nemėgino jo sudraskyti, tik įsikibo į kulkšnį, o paskui prispaudė prie žemės. Tada iš už medžių su iečių mėtykle pasirodė Jondalaras.

– Vedant tuos vyrus čionai, Balderanas mėgino sprukti. Jondalaras iečių mėtykle sviedė ietį. Ji prašvilpė prie pat Balderano ausies. Todėl jis sustojo, – pasakojo Aila. – Jondalaras labai taiklus.

Vėl pasigirdo kikenimas.

– Sakiau tau, jie neturėjo jokių galimybių, – Demorinui pasakė Vilomaras. Atėjo jų eilė saugoti Balderaną ir jo sėbrus, kurie taip pat girdėjo viską, kas pasakojama.

– Kai pamačiau, kaip tie vyrai su manimi elgiasi, pagalvojau, kad jie tikriausiai niekdariai. Štai kodėl juos atvedėm, nors jie ir nenorėjo eiti. Tiktai atvykę į trečiąjį urvą supratom, kiek rūpesčių jie pridarė per tuos metus, – tarė Aila. Ji patylėjo, nudelbusi akis. Atrodė akivaizdu, kad ji nori dar kažką pasakyti.

– Esu gydytoja. Ne vienai moteriai padėjau gimdyti. Laimei, dauguma vaikelių gimsta visiškai sveiki, bei pasitaiko, kad Motinos vaikas gimsta su kliautimis. Esu mačiusi keletą tokių. Paprastai, jei problemos rimtos, vaikeliai neišgyvena. Motina pasiima juos atgal, nes tik ji gali juos pagydyti, tačiau yra tokių, kurių ryžtas gyventi stiprus. Netgi smarkiai apsigimę vaikai išgyvena ir daug duoda savo žmonėms, – kalbėjo Aila.

– Mane auginęs vyras buvo didis šamanas – tokiu žodžiu genties žmonės vadina zelandonius. Jis valdė tik vieną ranką ir vaikščiojo šlubčiodamas, šitos bėdos lydėjo jį nuo gimimo, maža to, kai jį pasirinko urvinis lokys, tapęs jo totemu, Krebui teliko viena akis, o jo silpnoji ranka buvo dar labiau sužalota. Jis labai išmintingas vyras, tarnavo savo žmonėms ir buvo labai gerbiamas. Taip pat netoli mūsų urvo gyvena berniukas, kuris gimė su išsikraipiusia ranka. Jo motina baiminosi, kad jis niekada negalės medžioti ir tikriausiai netaps tikru vyru, tačiau jis išmoko gerąja ranka valdyti iečių mėtyklę, gerina medžioklės įgūdžius ir sulaukia vis daugiau pagarbos, o dabar turi porą – nuostabią jauną moterį.

– Kai vaikelis gimsta negyvas arba vos gimęs palieka šį pasaulį ir ima vaikščioti kitame, taip nutinka dėl to, kad nėra kito būdo netinkamam gimusiam žmogui būti pagydytam, pataisytam, tik grįžti pas Motiną, todėl ji pasiima jį atgal. Nors kur kas lengviau pasakyti nei padaryti, nereikia gedėti tokių vaikų. Motina pasiima juos, kad jie taptų tinkami.

Aila įkišo ranką į savo krepšį, kurį nešiojo užsimetusi ant vieno peties, ir ištraukė nedidelį dubenėlį su dangteliu. Atidariusi ištraukė dvigalvę gyvatę. Pasigirdo išgąstingi šūksniai ir aikčiojimai.

– Kai kurie dalykai neteisingi nuo pat gimimo, ir tai akivaizdu, – liežuvėliai kyščiojo iš abiejų burnų, kai Aila rodė padarėlį. – Vienintelis būdas šią gyvatę atitaisyti – tai sugrąžinti ją Motinai. Kartais taip turi būti padaryta.

– Pasitaiko, kad žmogutis gimsta netinkamas, bet tai nėra akivaizdu. Kai į jį žvelgi, jis atrodo normalus, tačiau nėra toks viduje. Visai kaip šitą gyvačiukę, vienintelis būdas jį atitaisyti – sugrąžinti Motinai. Tik ji tai gali.

Balderanas su vyrais taip pat klausėsi Ailos pasakojimo.

– Turim ieškoti progos, jei norim iš čia ištrūkti, – po nosimi sušnabždėjo Balderanas. Jis netroško būti sugrąžintas Motinai. Pirmą kartą gyvenime jis pajuto baimę, kurią taip dažnai sužadindavo kitiems.

– Manau, tai labai tinkamas būdas paaiškinti, kas turi būti padaryta, – tarė zelandonė pirmoji, grįždama į zelandonių namelį kartu su Pir-

mąja, Aila ir Jonokolu. Vilkas ramiai sekė iš paskos, kaip Aila jam liepė. Ji norėjo, kad žmonės suprastų: nors yra puikus keturkojis medžiotojas, kitaip nei Balderanas, jis nėra aukų nesirenkantis žudikas. – Žmonės lengviau tai priims, jei galvos, kad Balderaną sugrąžinti Motinai yra teisinga. Ką tu apie tai galvoji?

– Nežinau, – atsakė Aila, – bet, pamačiusi jauną neūžaugą, kuris atkeliavo su Beladoros žmonėmis, supratau, kad nėra vaistų, kurie padėtų jam normaliai užaugti, bent jau tokių, apie kuriuos aš žinočiau. Paskui toji maža gyvačiukė leido man suvokti, kad yra dalykų, kuriuos tik Motina gali atitaisyti, jei ne šiame pasaulyje, tai kitame.

– Ar jau susipažinai su tuo jaunuoliu? – pasiteiravo zelandonė pirmoji.

– Ne, dar ne.

– Ir aš ne, – tarė Pirmoji.

– Tai susipažinkit dabar.

Trys moterys ir vyras nupėsčiavo link stovyklavietės. Jie stabtelėjo devintojo urvo stovykloje ir pasikvietė eiti kartu Jonailą su Jondalaru ir Vilomaru, nes jie vieninteliai buvo ten likę. Beladora ir Kimeranas su savo židinio vaikais svečiavosi žiornardonių stovykloje. Ailai buvo smalsu, ar Beladoros mamai pavyks juos įkalbėti grįžti kartu ir visus metus viešėti svečiame krašte. Negalėjo jos kaltinti dėl tokio mėginimo, juk ji norėjo geriau pažinti savo vaikaičius, bet Kimeranas – antrojo urvo vadas.

Draugai pasveikino vienas kitą susiliesdami skruostais, o paskui prasidėjo oficialus supažindinimas su Beladoros motina, urvo vadu ir kitais žmonėmis. Paskui į priekį žengė jaunas vyras.

– Norėjau su tavim susipažinti, – pasakė jis Ailai. – Man patiko, ką kalbėjai apie gyvatę ir kai kuriuos pažįstamus žmones.

– Džiaugiuosi, kad tau patiko, – tarė Aila ir pasilenkusi suėmė abi jo mažas, keistos formos plaštakas. Jo rankos taip pat buvo per trumpos, kaip ir kojos, o galva atrodė jam tarsi per didelė. – Esu Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, susijungusi su devintojo Zelandonijos urvo titnago meistru Jondalaru, Doni palaimintos Jonailos motina ir mokinė Pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei. Anksčiau priklausiau mamutojų, kurie gyvena toli rytuose, Liūto stovyklai. Mane priėmė

Mamuta, ir tapau mamuto židinio dukra; esu pasirinkta urvinio liūto dvasios, saugoma urvinio lokio dvasios, arklių Yhaha, Lenktynininko ir Širmės bei keturkojo medžiotojo Vilko bičiulė.

– Aš esu Romotolas iš šeštojo žiornardonių urvo, – tarė vyras zelandoniškai, tik su menku akcentu. Jis laisvai kalbėjo abiem kalbomis. – Sveikinu tave, Aila iš devintojo Zelandonijos urvo. Tu turi daugybę neįprastų ryšių. Gal kada nors galėsi man juos paaiškinti, bet pirmiausia noriu tavęs paklausti.

– Ko tik nori, – atsiliepė Aila pastebėjusi, kad jis, regis, nemato reikalo minėti savo vardų ir ryšių. „Na, jis ir taip pakankamai nepaprastas, – pamanė ji. – Jis atrodo jaunas, tačiau kažkoks amžinas."

– Ką darysi su gyvačiuke? – pasiteiravo Romotolas. – Ar ketini grąžinti ją Motinai?

– Nemanau. Motina ją pasiims, kai bus tam pasiruošusi.

– Tu turi arklių ir vilką. Gal leistum man pasilikti gyvačiukę? Aš ja rūpinsiuosi.

Patylėjusi Aila tarė:

– Nelabai išmanau, ką su ja daryti. Tai puikus sumanymas, jei tavo vadas neprieštaraus. Kai kurie žmonės bijo gyvačių, netgi tų, kurios nenuodingos. Turėsi išmokti ją maitinti. Galbūt galėsiu tau padėti, – ji įkišo ranką į nešiojimo krepšį ir ištraukusi dubenėlį su pririštu dangteliu padavė Romotolui. Prigludęs prie jos kojos, Vilkas tyliai inkštė. – Ar norėtum susipažinti su Vilku? Jis tavęs nesužeis. Augdamas jis labai pamilo berniuką, kuris nebuvo visiškai sveikas. Man regis, vilkui tu jį primeni.

– Kur tas berniukas dabar? – paklausė Romotolas.

– Raidagas buvo labai silpnas. Dabar jis vaikšto kitame pasaulyje, – pasakė Aila.

– Ir aš silpstu. Manau, netrukus vaikščiosiu kitame pasaulyje, – prisipažino Romotolas. – Dabar galvoju apie tai kaip apie grįžimą pas Motiną.

Aila nepaneigė jo tvirtinimo. Tikriausiai save ir savo kūną jis pažino geriau nei kas kitas.

– Esu gydytoja, ir padėjau Raidagui pasijusti kiek įmanoma geriau. Ar gali man pasakyti, kas tau negerai? Gal galėsiu tau padėti, – pasiūlė Aila.

– Turime gerą gydytoją, jis tikriausiai daro viską, kas galima. Prireikus jis duoda man vaistų nuo skausmo. Manau, kai ateis laikas, būsiu pasiruošęs grįžti pas Didžiąją Motiną, – atsakė Romotolas, paskui pakeitė pokalbio temą: – Kaip susipažinti su vilku? Ką man daryti?

– Tik leisk jam tave pauostyti, gal lyžtelti plaštaką. Jei nori, gali jį paglostyti, pajusti jo kailį. Vilkas labai švelnus, kai prašau jo tokiu būti. Jis dievina vaikus, – pasakojo Aila. Tada pridūrė: – Ar matei valkčius, kuriais keliauja ta, kuri yra Pirmoji? Jei norėtum taip pakeliauti, būti traukiamas arklių, su džiaugsmu nugabensiu tave kur tik panorėsi.

– Arba jei tave reikia panešti, – pridūrė Jondalaras. – Mano pečiai tvirti ir jau esu šitaip nešiojęs žmones.

– Ačiū jums abiem už pasiūlymus, bet turiu pripažinti, kad pavargstu ilgose viešnagėse. Anksčiau jas mėgau. Dabar sunku, net jei mane neša. Nenorėjau ir šios kelionės, bet, jei būčiau likęs, nebūtų kam manimi pasirūpinti, o be pagalbos aš nesusitvarkau. Nors man tikrai patinka, kai žmonės mane aplanko.

– Ar žinai, kiek metų skaičiuoji? – pasiteiravo ta, kuri buvo Pirmoji.

– Maždaug keturiolika, – atsakė jis. – Prieš dvi vasaras pasiekiau vyrystę, bet nuo tada sveikata tik pablogėjo.

Pirmoji linktelėjo.

– Kai berniukas pasiekia vyrystę, jo kūnas nori augti, – pasakė ji.

– O manasis nežino, kaip augti teisingai, – pridūrė Romotolas.

– Tačiau tu žinai, kaip galvoti, o tai daugiau, nei dauguma gali pasigirti, – pastebėjo Pirmoji. – Viliuosi, gyvensi dar daug metų. Manau, tu turi daug ką pasiūlyti.

Trys zelandonės vėliau tą popietę susitiko keliautojų stovyklavietėje. Didžiojoje susirinkimo aikštėje buvo pernelyg sausakimša. Tai, kas prasidėjo kaip aplinkinių urvų zelandonių susitikimas, virto neplanuotu vasaros susirinkimu, ir žmonės, kurie gamino maistą, įsikūrė zelandonių namelyje. Stovykloje tuo metu daugiau nieko nebuvo, tad Ailos miego

palapinė buvo panaudota kaip rami vieta pasikalbėti. Nors buvo vienos, moterys vis tiek kalbėjosi pašnabždomis.

– Ar maudos turėtų būti patiektos šįvakar, ar palaukti iki rytojaus? – paklausė Pirmoji.

– Nemanau, kad reikėtų delsti. Dera viską užbaigti kiek galima greičiau, – atsiliepė zelandonė pirmoji. – Ir drėgmenes reikia virti, kol šviežios, nors trumpai jas galima palaikyti. Turiu padėjėją, ne mokinę, bet tokią moterį, kuri daug man padeda. Paprašysiu jos išvirti maudų šaknis.

– Ar pasakysi jai, kas tai ir kam jos skirtos? – pasitikslino Pirmoji.

– Žinoma. Būtų pavojinga, jeigu ji tiksliai nežinotų, ką verda ir kodėl.

– Ar aš turėčiau ką nors padaryti? – paklausė Aila.

– Tu savo jau atlikai, – patikino Pirmoji. – Pirmiausia, tu pririnkai augalų.

– Gal tada aš eisiu ir susirasiu Jondalarą. Visą dieną jo nemačiau, – tarė Aila. – Kada ketiname lankyti šventąją vietą?

– Manau, verčiau kelias dienas palaukti, kol Balderano klausimas išsispręs, – atsiliepė zelandonė pirmoji.

Balderanas su savo sėbrais labai atidžiai, nors slapčia, stebėjo Ailą, Jondalarą ir vilką. Temo. Artinosi laikas, kada bus tiekiama vakarienė. Oficialiai tai nebuvo įvardyta kaip puota, tačiau bus bendrai valgoma, o prie to visi prisidėjo, todėl atrodė, kad rengiama didelė šventė.

Aila su Jondalaru tiksliai nežinojo, kur laikomi vyrai; vieta keisdavosi priklausomai nuo to, kas juos saugojo. Aila su savo pora buvo įsitraukę į pokalbį ir vos neatsitrenkė į Balderaną bei jo vyrus.

Balderanas greitai apsidairė ir pastebėjo, kad vilkas kiūtina truputį atokiau. Vyrai, kurie turėjo juos saugoti, taip pat atrodė išsiblaškę ir ne itin kreipė dėmesį į tai, kas vyksta aplinkui.

– Dabar! – šūktelėjo jis.

Staiga Balderanas šoko, stvėrė Ailą ir kitą akimirką jos kaklą apsivijo odos juostelė.

– Atsitrauk, arba ji mirs! – tvirtai spausdamas juostelę sušuko Balderanas.

Aila gaudė orą mėgindama įkvėpti.

Kiti Balderano vyrai apsiginklavo akmenimis, kuriuos grasinosi sviesti arba jais suduoti Ailai ar bet kam kitam, kas prisiartins. Balderanas laukė šios akimirkos. Mintyse jis planavo, kaip viskas bus, o dabar, turėdamas moterį savo rankose, tiesiog mėgavosi. Jis troško ją nužudyti, nors gal ne iš karto, nes ketino pasismaginti. Jis buvo tikras, kad žino, kaip į tai reaguos didysis švelnusis milžinas.

Tačiau Balderanas nežinojo, kad Jondalaras dėl poreikio susivaldyti išsiugdė ramią ir santūrią elgseną. Dabar jis leido savo būdui paimti viršų, nors dar nesumojo, ką darys. Tik švystelėjo mintis: „Kaip jie drįsta net mėginti sužeisti Ailą!“ Šį kartą pasireiškė ne jo charakteris – padėjo greita reakcija.

Akimirksniu, nė vienam iš vyrų nespėjus susigaudyti, Jondalaras dviem greitais žingsniais šoko į priekį ir atsidūrė už Balderano. Jis pasilenkęs griebė niekšui už riešų ir atgniaužė jo rankas, kone jas perlauždamas. Tada, paleidęs vieną ranką, greitai jį apsuko ir kumščiu smogė į veidą. Jau ketino smogti antrą kartą, tačiau vyras susmuko be sąmonės, jo veidu iš sulaužytos nosies tekėjo kraujas.

Balderanas visiškai klaidingai galvojo apie Jondalarą. Zelandonietis buvo ne tik aukštas, bet ir stiprus, greitos reakcijos vyras, kuriam kartais tekdavo susitelkti, kad suvaldytų įsisiautėjusį eržilą. Lenktynininkas nebuvo šiaip naminis arklys; tai buvo dresuotas laukinis padaras. Jondalaras gyveno su juo nuo gimimo dienos ir jį mokė, tačiau Lenktynininkas tebeturėjo natūralius ypač stipraus ir kartais užsispyrusio laukinio eržilo instinktus. Reikėjo daug jėgos arkliui suvaldyti, todėl Jondalaras niekad neprarasdavo budrumo.

Balderanas buvo pusiau sulenkęs odos juostelę, naudotą drabužiui surišti. Ji vis dar buvo apsivyniojusi aplink Ailos kaklą, o jos paliktos žymės ryškiai raudonavo netgi blausioje tolėliau liepsnojančių laužų šviesoje. Žmonės jau bėgo į tą pusę. Viskas nutiko taip greitai. Keletas zelandonių, įskaitant Pirmąją, atskubėjo padėti Ailai, tačiau ji mėgino numaldyti Vilką, ir Jondalaras nuo jos nesitraukė.

Žmonės, kuriems zelandonė pirmoji ką tik aiškino, kaip elgtis su Balderanu, susirinko aplink jį, tysantį ant žemės. Staiga moteris, kuri buvo išprievartauta, o jos vyras nužudytas, jam spyrė. Paskui jam spyrė toji, kuri neteko dukters, nes Balderanas ją pagrobė ir baisiai su ja elgėsi. Vyras, kurį Balderanas stipriai sumušė ir kuriam teko stebėti, kaip prievartaujamos jo pora ir dukra, smogė jam į veidą ir suknežino nosį. Balderano vyrai bandė atsitraukti, bet buvo apsupti, nors niekas jų nemušė.

Nebuvo kaip sulaikyti įtūžusių žmonių. Visi, patyrę Balderano ir jo vyrų smurtą, norėjo jam atlyginti. Žmonės virto minia. Viskas vyko taip greitai, iš pradžių niekas nesusigaudė, ko griebtis. Paskui, kad sustabdytų smurtą, įsiterpė zelandoniai. Aila buvo tarp jų ir šaukė: „Liaukitės, liaukitės! Jūs patys elgiatės kaip Balderanas!“, tačiau žmonės negalėjo sustoti. Prasiveržė visa jų neviltis, patirtas pažeminimas ir bejėgiškumas.

Kai žmonės nurimo ir apsidairė, visi keturi vyrai tysojo ant žemės paplūdę kraujais. Aila pasilenkė prie Balderano ir patikrino: jis buvo negyvas, taip pat ir kiti du. Vienas dar kabinosi į gyvenimą, tas, kuris klausė, ar galėtų kaip nors atlyginti už savo blogus darbus. Vilkas liko prie Ailos, stebėjo sceną, tyliai urgzdamas gerklėje, ir ji galėjo pasakyti, kad žvėris irgi nenutuokė, ką daryti. Aila atsisėdo ant žemės ir rankomis apsikabino jo kaklą.

Priėjo Pirmoji.

– Tikėjausi, kad ne taip viskas bus, – tarė ji. – Nenumačiau tokio pykčio protrūkio, o turėjau.

– Balderanas pats jį sukėlė, – pastebėjo zelandonė pirmoji. – Jei jis nebūtų puolęs Ailos, Jondalaras nebūtų jam trenkęs. Kai jis jau buvo parblokštas, įskaudinti žmonės nebesusivaldė. Jie suprato, kad jis nėra nenugalimas. Spėju, jau nebereikia maudų. Turėsiu pasirūpinti, kad jomis tinkamai atsikratytų.

Visi tebebuvo įsitempę ir susijaudinę. Daugumai žmonių prireikė laiko, kad suprastų, kas nutiko. Dalyvavusiuosius susidorojime su nusikaltėliais užplūdo įvairiausios emocijos. Vieniems buvo gėda dėl to, ką padarė, kiti išgyveno palengvėjimą, gailestį, susijaudinimą, netgi pakylėjimą, kad Balderanas galiausiai gavo tai, ko nusipelnė.

Levela sulaikė Jonailą, kai vilkas išbėgo iš palapinės, nors mergaitė norėjo eiti su juo. Aila grįžo susitepusi Balderano krauju, ir dukra sunerimo. Aila patikino Jonailą, kad tai ne jos, o sužeisto vyro kraujas.

Kitą rytą Jondalaras nuėjo aplankyti zelandonių, kurios abi buvo vadinamos pirmosiomis, ir pranešė joms, kad Aila norėtų visą dieną praleisti savo palapinėje ir ilsėtis. Jai vis dar skaudėjo gerklę. Visi vietiniai zelandoniai tarėsi, kaip padėti žmonėms: ar kviesti kitą susirinkimą, ar laukti, kol žmonės patys pas juos ateis.

Grįždamas į savo stovyklą Jondalaras juto, kad žmonės jį stebi, bet jam buvo vis vien. Ir pastabų nesiklausė. Vyrai žavėjosi jo jėga ir greičiu, tokia staigia reakcija, moterys juo gėrėjosi. Turėti tokį vyrą, tokį dailų, tokį greitą ginti savo moters – kas tokio nenorėtų. Jei ir būtų girdėjęs juos kalbant, jam nebūtų rūpėję. Jis tenorėjo grįžti pas savo Ailą ir įsitikinti, jog ji sveika.

Tačiau po kiek laiko buvo perpasakojama istorija būtent apie tai, kaip Balderanas puolė Ailą ir kaip Jondalaras greitai šoko jos ginti, o ne apie kilusias muštynes, kuriose buvo mirtinai sužaloti trys, o gal ir keturi žmonės, nors Gajanaras dar laikėsi įsikibęs gyvenimo. Zelandoniams teko spręsti, kaip atsikratyti kūnų. Tai buvo keblu, nes niekas nenorėjo jų pagerbti, atlikti apeigas, bet vis tiek reikėjo užsitikrinti, kad dvasios būtų atiduotos Motinai. Galiausiai zelandoniai nusprendė nugabenti kūnus į kalnus ir palikti kalvos viršūnėje maitėdoms.

Žmonės iš aplinkinių urvų dar kelias dienas stovyklavo lauke prie pirmojo urvo, paskui pradėjo ruoštis namo, kad, visiems jaudinantiems įvykiams pasibaigus, grįžtų į įprastą gyvenimą. Jie turės daug ką papasakoti, ypač apie svečius: tą, kuri buvo Pirmoji, jos mokinę, valdančią arklius ir vilką, iškvietusią dvigalvę gyvatę ir padėjusią jiems atsikratyti Balderano. Vis dėlto pasakojimai, kas nutiko Balderanui ir jo sėbrams, tikriausiai skirsis, priklausomai nuo to, kokį vaidmenį pats pasakojantysis suvaidino įvykiuose.

Aila nerimo ir nekantravo išvykti. Ji nusprendė, jog yra tinkamas laikas baigti džiovinti bizonieną – vis bus kuo užsiimti. Įtempusi virves tarp į žemę įbestų medinių kuoliukų ji aplinkui sukūrė dūmingus laužus. Mėsą dažniausiai sugadindavo vabzdžiai. Pavyzdžiui, uodus viliojo žalia mėsa, joje jie mėgo dėti kiaušinėlius. Dūmai juos nubaidydavo, o dar ir suteikdavo mėsai skonio. Aila ėmėsi raikyti bizonieną plonomis, lygiomis riekelėmis. Netrukus prisijungė Levela, paskui Jondekamas su Jondalaru. Jonaila irgi norėjo padėti, tad Aila parodė dukrai, kaip pjauti mėsą ir paskyrė virvės atkarpą, kur ji galėtų kabinti savąsias riekeles. Apie vidudienį į stovyklą gana susijaudinęs įžygiavo Vilomaras ir abu jo padėjėjai.

– Pamanėm, gal iš čia būtų neblogai keliauti į pietus palei didelę upę, kol pasieksim Pietų jūrą, – tarė Vilomaras. – Sukorus tokį kelią, būtų apmaudu jos nepamatyti, be to, mums sakė, kad dabar yra kriauklelių mainymo metas. Pajūrio gyventojai turi daug mažų apskritų kriauklelių ir ilgų moliuskų kiaukutų, ir dailių dvigeldžių kriauklių, ir netgi jūrinių sraigių. Galėtume jų parsigabenti, o paskui išmainytume penktajame urve.

– Ką turime tokio, už ką įsigytume kriauklelių? – paklausė Jondalaras.

– Apie tai ir ketinau su tavimi pasikalbėti. Kaip manai, ar galėtum surasti gero titnago ir pagaminti geležčių ir antgalių, tinkamų išmainyti į kriaukleles? Ir gal dalį tos mėsos, kurią džiovini, Aila? – pasiūlė Vilomaras.

– Iš kur sužinojai, kad dabar yra mainų laikas ir apie kriaukleles? – paklausė Levela.

– Ką tik atkeliavo žmogus iš šiaurės. Jūs jį pamatysit. Jis irgi mainytojas, turi stulbinamų mamuto ilties raižinių, – pasakė Vilomaras.

– Pažinojau vyrą, raižantį mamuto iltis, – svajingai tarstelėjo Aila.

Jondalaras sukluso. Jis irgi pažinojo tą raižytoją. Jis buvo tikrai apdovanotas menininkas ir vyras, dėl kurio Jondalaras vos neprarado Ailos. Apie tai pagalvojus, gerklėje atsistojo gumulas.

– Norėčiau susitikti tą žmogų ir apžiūrėti jo raižinius. Mielai pamatyčiau Pietų jūrą. Esu tikras, sugebėsim pagaminti ką nors mainams. Kaip manai, kas dar tiktų? – paklausė jis.

– Kone viskas, kas gerai padaryta arba naudinga, ypač kas nors neįprasta, – pasakė Vilomaras.

– Kaip Ailos krepšiai, – pasiūlė Levela.

– Kodėl mano krepšiai? – nustebo Aila. – Tai paprasčiausi lygūs krepšiai, net nepapuošti.

– Būtent. Jie atrodo paprasti krepšiai, kol atidžiau neįsižiūri, – pareiškė Levela. – Jie taip gerai padaryti, labai tvirti ir lygūs, ir pynimas neįprastas. Tie, kurie nepraleidžia vandens, ilgai tokie ir lieka, ir laisvesni ilgai neplyšta. Bet kas, suprantantis apie krepšius, išsirinktų tavišką vietoj puošnesnio, tačiau ne taip gerai padaryto. Netgi išmetimui skirti krepšiai yra per geri išmesti.

Nuo pagyrų Aila išraudo.

– Tiesiog pinu juos taip, kaip mane išmokė, – atsiliepė ji. – Niekad nemaniau, kad jie kažkokie ypatingi.

Jondalaras nusišypsojo.

– Pamenu, ruošėmės kraustytis pas mamutojus. Ten turėjo vykti šventė, kurios metu žmonės keičiasi dovanomis. Tulija su Neze pasiūlė Ailai duoti daiktų, kuriuos paskui ji galėtų padovanoti kitiems, bet Aila pasakė, kad turi daug dovanų, kurias turėdama laiko padirbino, ir norėjo grįžti į slėnį jų pasiimti. Tai mes ir nujojome ten. Manau, Tulija ypač nustebo, kokios dailios ir kruopščiai padarytos tavo dovanos. O Talutui taip patiko bizonenos apsiaustas. Daiktai, kuriuos tu dirbini, Aila, yra gražūs.

Dabar ji jau ryškiai išraudo ir nerado žodžių atsakyti.

– Jei taip nemanai, tai pasižiūrėk į Jonailą, – išsišiepė Jondalaras.

– Tai ne aš. Jonailoje taip pat yra daug tavęs, – atkirto Aila.

– Viliuosi, – neatsiliko Jondalaras.

– Nėra abejonių, kad Motina pasirinko tavo dvasią sumaišyti su Ailos, – įsiterpė Levela. – Tai matyti Jonailos akyse. Jos lygiai tokios pat mėlynos kaip taviškės, o šitoks atspalvis nėra dažnas.

– Taigi, visi sutinka. Pakeliui namo nukeliausime prie Pietų jūros, – įsiterpė Vilomaras. – Manau, turėtum nupinti keletą krepšių, Aila. Galima išsimainyti ir druskos, ne tik kriauklelių.

– Kada eisime susitikti su žmogumi, atgabenusiu raižinių? – paklausė Jondekamas.

– Jei dabar tinkamas laikas nutraukti darbą pietums, galime negaišdami su juo susipažinti, – tarė Vilomaras.

– Tik padžiausiu dar kelis gabalėlius, – tarė Levela.

– Galime pasiimti bizonienos išsikepti sau arba prisidėti prie bendrų pietų, – pasiūlė Jondalaras.

Jondalaras nešė Jonailą, kai visi išėjo su Vilomaru ir patraukė prie dengtos zelandonių pastogės. Demorinas kalbėjosi su nepažįstamuoju, o Amelana, besilaukianti ir visiškai suprantanti, kokia patraukli atrodo, jam šypsojosi. Jis irgi jai šypsojosi. Vyras buvo gana aukštas ir gerai sudėtas, rudaplaukis, mėlynomis akimis, patraukliu draugišku veidu, tačiau Ailai dar kažkas atrodė pažįstama.

– Atsivedžiau kitus iš savo keliautojų būrio, – tarė Vilomaras ir pradėjo supažindinimą. Kai jis pradėjo sakyti: „Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo...“, vyras pažvelgė sutrikęs, o Jondalaras pastatė ant žemės Jonailą ir paruošė sujungti rankas.

– ... ir jo pora Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, buvusi mamutojų Liūto stovyklos narė, mamuto židinio duktė...

– Jus aš pažįstu, – pertarė vyras, – tiksliau, žinau apie jus. Esu Konardis iš losadunojiečių. Judu abu prieš kelerius metus buvote apsistoję pas losadunojiečius?

– Taip, grįždami iš kelionės gyvenome Ladunio urve, – nuoširdžiai apsidžiaugęs patvirtino Jondalaras. Nors visi kelionėje paprastai sutinka daug žmonių, retai pamato juos antrą kartą, ar bent išvysta tuos, kurie pažinotų anksčiau sutiktus žmones.

– Visi apie jus išgirdome per kitą vasaros susirinkimą. Kiek pamenu, su arkliais ir vilku jūs palikote didelį įspūdį, – pasakė Konardis.

– Taip. Arkliai yra mūsų stovykloje, o Vilkas medžioja, – tarė Aila.

– O šita maža grožybė tikriausiai yra šeimos pagausėjimas. Ji panaši į tave, – pasakė Konardis ilgšiui šviesiaplaukiui gyvomis mėlynomis akimis. Rodėsi, tarsi jis kalbėtų zelandoniškai truputį pakeisdamas sakinių konstrukciją ir truputį kitokiu akcentu, tačiau Aila prisiminė, kad abi kalbos labai panašios. Vyras iš tikrųjų kalbėjo zelandoniškai, įmaišydamas savosios, losadunojiečių, kalbos.

– Vilomaras sakė, kad atgabenai raižinių, – pastebėjo Jondalaras.

– Taip. Štai jie, – patvirtino Konardis.

Vyras nusirišo kapšelį nuo juosmens, praskleidė viršuje ir ant lygios plokštelės išpylė keletą mamuto ilties figūrėlių. Aila vieną paėmė. Tai

buvo mamutas su keliomis įrėžtomis linijomis, kurių paskirtis nebuvo aiški, todėl Aila apie tai paklausė.

– Nežinau, – prisipažino vyras. – Jie visada šitaip raižo. Figūrėlės nėra senovinės, bet padarytos taip, kad atrodytų senovinės, ypač raižiniai jaunų žmonių, kurie dar tik mokosi.

Paskui Aila paėmė ilgą laibą figūrą, o atidžiau įsižiūrėjusi suprato, kad tai paukštis, lyg ir žąsis, skrodžianti orą. Ji buvo labai paprasta, tačiau pilna gyvybės. Kitas buvo ant užpakalinių letenų stovintis liūtas, bent jau galva figūrėlės viršuje buvo liūto, o priekinės letenos panašios į katės, tačiau kojos buvo žmogaus. O priekyje, kur turėtų būti ilga liūto papilvė, jei jis nestovėtų stačias, buvo aiškiai įrėžtas prailgintas žemyn nukreiptas trikampis, gaktos trikampis, su niekuo nesupainiojamas moters simbolis. Nors nebuvo moters krūtų, figūrėlė aiškiai vaizdavo moterį-liūtę.

Paskutinė figūra irgi buvo moters, nors be galvos, tik su išskobta skyle, per kurią perverta virvelė. Krūtys buvo didžiulės, gana aukštai. Rankos baigėsi tik užuomina į plaštakas su pirštais, šlaunys buvo plačios, sėdmenys dideli, su aštria juos skiriančia linija, besitęsiančia per visą priekį, besibaigiančia tokia perdėtai didele makštimi, kad moters organas atrodė kone išverstas.

– Manau, šitą figūrėlę išraižė neseniai pagimdžiusi moteris, – pastebėjo Aila. – Tuomet taip jautiesi, tarsi būtum padalyta pusiau.

– Tikriausiai neklysti, Aila. Krūtys tikrai atrodo kupinos pieno, – pritarė Pirmoji.

– Ar siūlai jas mainams? – paklausė Vilomaras.

– Ne, šitos mano. Nešiojuosi jas sėkmei, bet jei nori vienos ar kelių, galiu parūpinti, – pažadėjo Konardis.

– Tavim dėtas, pasiimčiau jų į mainų kelionę. Neabejoju, figūrėles būtų galima gerai išmainyti, – pastebėjo Vilomaras. – Ar tu mainų meistras, Konardi? – jis pastebėjo, kad vyras neturi mainytojo tatuiruotės.

– Man patinka keliauti, kartais šį tą išmainau, bet nesu mainų meistras, – prisipažino Konardis. – Visi mainosi, tačiau mes neišskiriam to kaip atskiro užsiėmimo.

– Jei tau patinka keliauti, gali padaryti, kad išskirtumėt, – pasakė Vilomaras. – Tai šito mokau savo padėjėjus. Gali būti, jog tai mano pasku-

tinė tolima mainų kelionė. Esu tokio amžiaus, kai kelionės nebetenka žavesio. Noriu įsikurti namuose su savo pora, jos vaikais ir vaikaičiais, kaip šita daili mažoji, – jis parodė į Jonailą. – Yra mainų meistrų, kurie keliauja drauge su savo poromis ir jų vaikais, tačiau mano pora buvo devintojo urvo vadė ir negalėjo laisvai keliauti. Visada stengdavausi pargabenti jai ką ypatingo. Štai kodėl klausiau, ar tavo figūrėles galima išmainyti. Tačiau, esu tikras, ką nors rasiu, kai nukeliausim prie Pietų jūros mainyti kriauklelių. Gal norėtum eiti kartu su mumis?

– Kada išeinat? – paklausė Konardis.

– Netrukus, bet dar turime aplankyti seniausią ir švenčiausią vietą, – pasakė Vilomaras.

– Gerai. Nuostabus urvas, neįprasčiausiai piešiniai, bet jau kelis kartus juos mačiau. Eisiu pirmas, pasakysiu jiems, kad ateinant, – atsiliepė Konardis.

27

Įėjimas į urvą buvo gana didelis, bet nesimetriškas, labiau platus nei aukštas ir dešinėje pusėje aukštesnis. Kairėje, žemesnėje pusėje, buvo išsikišusi atbraila – puiki pastogė nuo lietaus ir akmenų, kurie kartkartėmis nusirisdavo nuo uolos. Kairiajame tolimajame urvo angos krašte buvo susikaupusi piramidės formos krūvelė iš akmenukų, nusiritusių nuo uolos viršuje.

Dėl erdvios angos į urvą gana toli sklido dienos šviesa. Aila pagalvojo, kad čia būtų nebloga vieta gyventi, tačiau akivaizdu, kad tam urvas nebuvo naudojamas. Išskyrus kamputį po atbraila, kur prie miego pastogės buvo kūrenti nedideli lauželiai, matėsi mažai pėdsakų veiksmų, kuriais žmonės darė savo gyvenimą patogesnį. Išvydusi atvykėlius, iš pastogės išėjo ir juos pasveikino zelandonė.

– Didžiosios Motinos Žemės vardu, sveikinu tave jos seniausioje švenčiausioje vietoje, Pirmoji tarp tų, kurie jai tarnauja, – tarė ji ištiesusi abi rankas.

– Sveikinu ir tave, seniausios švenčiausios vietos Saugotoja, – atsiliepė Pirmoji.

Po to prašneko Jonokolas:

– Esu devynioliktojo Zelandonijos urvo zelandonis, sveikinu tave, jos seniausios ir švenčiausios vietos Saugotoja. Girdėjau, kad šventos vietos atvaizdai sukrečiami. Aš taip pat esu nupiešęs kelis atvaizdus, ir jaučiuosi pagerbtas, kad esu pakviestas apžiūrėti šios šventos vietos, – kalbėjo jis.

Saugotoja nusišypsojo.

– Tai tu esi atvaizdus piešiantis zelandonis, – tarė ji. – Manau, tave nustebins tai, ką pamatysi urve, o gal tu labiau nei kiti įvertinsi meistrystę. Čia dirbę protėviai buvo labai patyrę.

– Ar visus atvaizdus paliko protėviai? – pasiteiravo Devynioliktasis.

Saugotoja Jonokolo balse išgirdo neišsakytą meldimą. Jau anksčiau buvo tai girdėjusi iš apsilankiusių dailininkų. Jie norėjo sužinoti, ar bus leidžiama pridėti savo piešinį. Moteris žinojo, ką atsakyti.

– Beveik visus, nors žinau keletą, kurie padaryti gana neseniai. Jei pajusi, jog gali prilygti anksčiau piešusiesiems, ir būsi pašauktas tai padaryti, esi laisvas palikti čia savo ženklą. Niekam netaikome jokių apribojimų, Motina pasirenka. Suprasi, ar esi pašauktas, – atsiliepė Saugotoja. Nors to teiravosi daugelis, iš tikrųjų tik vienas kitas jautėsi pajėgūs prisidėti prie nepaprastų darbų urvo viduje.

Atėjo Ailos eilė.

– Didžiosios Visų Motinos vardu, sveikinu tave, seniausios švenčiausios vietos Saugotoja, – tarė ji ištiesusi rankas. – Aš esu Aila, pirmosios tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, mokinė.

„Ji dar nepasiruošusi atiduoti savo vardo“, – tokia buvo pirmoji zelandonės mintis. Paskui ji vis labiau ėmė pastebėti neįprastą jaunos moters akcentą ir suprato, jog čia toji, apie kurią tiek daug girdėjo. Daugumai iš Saugotojos urvo atrodė, kad visi svečiai kalba zelandoniškai su vadinamuoju šiaurietišku akcentu, tačiau šitos moters kalbėsena buvo visiškai kitokia. Aila kalbėjo laisvai, akivaizdu, kad puikiai mokėjo kalbą, tačiau kai kuriuos garsus tarė taip, kaip zelandonė iki šiol nebuvo girdėjusi. Nėra abejonių, ji atkeliavo iš kažkur labai toli.

Zelandonė atidžiau pažvelgė į jaunąją moterį. „Taip, – pagalvojo, – ji patraukli, tačiau turi svetimšališkos išvaizdos, kitokie bruožai, trumpesnis veidas, platesnis tarpuakis. Netgi jos plaukai ne tokie ploni kaip daugumos Zelandonijos moterų. Jie kažkokie tankesni, ir, nors šviesūs, atspalvis išskirtinis, tamsesnis, gal kaip medaus ar gintaro. Svetimšalė, tačiau Pirmosios mokinė. Gana reta, kad svetimšalis taptų mūsų zelandoniu, dar mažiau tikėtina – Pirmosios mokiniu. Bet gal suprantama, nes ji yra toji, kuri valdo arklius ir vilką. Ir ji sustabdė vyrus, šitiek metų kamavusius aplinkinius urvus.“

– Būk pasveikinta šioje seniausioje švenčiausioje vietoje, Pirmosios mokine Aila, – tarė zelandonė, spausdama Ailos rankas, – spėju, apžiūrėti šios vietos tu atkeliavai iš toliau nei kas kitas.

– Atkeliavau su visais kitais... – pradėjo Aila, paskui, matydama šypseną moters veide, suprato: jos akcentas. Saugotoja turėjo omenyje jos kilmę: tolimą slėnį, iš kurio ji atkeliavo su Jondalaru, o gal net Ailos namus gentyje arba žmones, kuriems ji buvo gimusi. – Tu neklysti, – atsiliepė ji, – tačiau Jondalaras, ko gero, nukeliavo gerokai toliau. Jis nupėsčiavo visą kelią nuo savo namų iki Didžiosios Motinos Upės pabaigos toli rytuose ir dar toliau, kur mane rado. Paskui grįžome į Zelandoniją, o dabar – Pašauktosios kelionė.

Išgirdęs savo vardą, Jondalaras žengė artyn ir šypsojosi klausydamasis, kaip Aila vardija jo keliones. Saugotoja nebuvo sena, bet nebuvo ir jauna ar nepatyrusi, kaip tik pakankamai subrendusi, kad turėtų patirties ir brandos teikiamos išminties, maždaug tokio amžiaus, kokio būdamos moterys Jondalarui patikdavo, kol sutiko Ailą.

– Sveikinu tave, gerbiamoji seniausios švenčiausios vietos Saugotoja, – tarė jis, ištiesęs rankas. – Esu Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo, devintojo urvo titnago apdirbėjas. Esu susijungęs su Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, kuri yra Pirmosios mokinė. Buvusios devintojo urvo vadės Martonos sūnus ir dabartinio devintojo urvo vado Joharano brolis. Gimęs prie Lanzadonijos vado ir įkūrėjo Dalanaro židinio.

Jis paminėjo svarbius savo vardus ir ryšius. Suprantama, susitikę zelandoniai paprasčiausiai patvirtina, kam jie, visų pirma, priklauso, tačiau Jondalarui būtų pernelyg kasdieniška ir nemandagu šitaip trumpai oficialiai prisistatyti, ypač zelandonei.

– Būk čia pasveikintas, Jondalarai iš devintojo Zelandonijos urvo, – tarė ji, imdama jo rankas ir žiūrėdama į neįtikėtinai gyvo mėlyno atspalvio akis, kurios, regis, žvelgia į pačią sielos gelmę ir verčia virpėti jos moteriškumą. Ji akimirkai užsimerkė, kad atkurtų vidinę pusiausvyrą. „Nieko keista, kad Aila dar nenori atiduoti savo vardo, – pagalvojo Saugotoja. – Ji susijungusi su vienu nuostabiausių mano kada sutiktų vyrų. Smalsu, ar buvo planuota šiems svečiams iš šiaurės surengti Motinos šventę... Kaip negerai, kad mano kaip saugotojos laikas dar nepasibaigė. Jei manęs reikia čia, negaliu eiti į Motinos šventę."

Vilomaras, kuris laukė savo eilės prisistatyti, nulenkęs galvą šypsojosi sau. „Gerai, kad Jondalaras beveik nepastebi poveikio, kurį vis dar daro moterims, – galvojo jis, – o Aila, kad ir kokia pastabi, tam tarsi visai abejinga." Jis žinojo, kad, nors ir neskatintinas, pavydas daugumos žmonių širdyje susisuka lizdus.

– Esu vardu Vilomaras, devintojo Zelandonijos urvo mainų meistras, – tarė jis, eilei atėjus. – Susijungęs su buvusia devintojo urvo vade Martona, kuri yra šio jauno vyro motina. Nors jis gimė ne prie mano židinio, jis čia augo, todėl laikau jį savo židinio sūnumi. Lygiai tą patį jaučiu Ailai ir jos mažajai Jonailai.

„Ji ne tik susijungusi, ji turi vaiką, mažą vaiką, – galvojo Saugotoja. – Kaip ji gali net galvoti tapti zelandone? Juo labiau – būti pačios galingiausios pasaulyje zelandonės mokine? Pirmoji joje turi matyti daug galimybių. Viduje ji tikriausiai tampoma į visas puses."

Šįkart į urvą keliaus tik šie penki svečiai. Likusieji ateis kitą kartą ir tikriausiai tiek daug nepamatys. Urvams, kurie saugojo šventąją vietą, nepatiko, kai vienu metu eidavo pernelyg daug žmonių. Greta laužavietės buvo sudėti deglai ir lempelės. Tai buvo viena iš Saugotojos pareigų: rinkti juos ir paruošti, kad prireikus būtų po ranka. Visi pasiėmė po deglą. Saugotoja pačiupo papildomų, sudėjo juos į kuprinę, dar įsidėjo kelias lempeles ir nedideles pūsles su riebalais. Kai visi turėjo ugnies keliui pasišviesti, Saugotoja leidosi į urvą. Į prieangį sklido pakankamai dienos šviesos, kad suprastum, koks tai didžiulis ir klaidus urvas. Visą erdvę užpildė netvarkingos akmenų formacijos. Kadaise prie urvo viršaus prisitvirtinę stalaktitai ir jiems giminingi stalagmitai dunksojo sugriuvę, kolonos buvo išvirtusios, tarsi iš po jų išmušus pagrindus, kiti dariniai apskritai subyrėję. Dėl to, kaip buvo išsibarstę, dingojosi, jog jie nukrito visai neseniai, tačiau akmenys buvo sustingę laike, pasidengę plonu permatomu blizgių nuosėdų sluoksniu.

Vesdama į kairę palei sieną Saugotoja pradėjo niūniuoti. Kiti sekė vora po vieną: paskui saugotoją ėjo Pirmoji, paskui Aila, Jonokolas ir Vilomaras, galiausiai – Jondalaras. Jis buvo pakankamai aukštas, kad matytų pro kitų galvas, ir manė, jog bus savotiškas užnugario saugotojas, nors nenumanė, nuo ko gali prireikti saugoti.

Netgi gerokai giliau vis dar pakankamai šviesos sklido nuo įėjimo ir nebuvo visiškai tamsu. Urve tvyrojo gilios sutemos; pamažu akys pripra-

to prie šešėlingos aplinkos. Judant viduje, einant su deglais ir lempomis, apšviesto akmens spalva kito nuo visiškai baltų naujų varveklių iki gumbuotų pilkų, nuo amžiaus pražilusių strampų. Nuo viršaus krito akmeninės klostės, išvagotos geltonais, oranžiniais, raudonais ir baltais dryžiais. Akis gaudė spindintį krištolą, išryškintą menkos šviesos, žvilgėjo urvo pagrindą dengiantis plonytis kalcito sluoksnis. Žmonės matė stebuklingas skulptūras, kurios kurstė vaizduotę, ir didingas baltas kolonas, švytinčias skaidria paslaptimi. Tai buvo nepaprastai gražus urvas.

Menkoje šviesoje lankytojai pasiekė tokią vietą, kur erdvė tarsi atsivėrė. Salės šonai pradingo, o priešais, išskyrus žėrintį baltą diską, regis, nusidriekė nesibaigianti tuštuma. Aila suprato, kad įėjo į kitą salę, dar didesnę nei prieangis. Nors nuo lubų karojo keisti didingi stalaktitai, kurie priminė ilgus baltus plaukus, pagrindas buvo neįprastai lygus, kaip ramus, tykus ežeras, kurio iš tikrųjų kadaise čia tyvuliuota. Tačiau dabar didžiulė salė buvo nubirusi kaukolėmis, kaulais ir dantimis, išduobta seklių įdubų – čia žiemos miegu miegančių urvinių lokių guolių.

Saugotoja, kuri nepaliaujamai niūniavo, ėmė tai daryti vis garsiau, kol balso stiprumas ir jėga tapo garsesni nei Aila, kuri stovėjo greta, įsivaizdavo, kad būtų įmanoma žmogui skleisti, tačiau aido nebuvo girdėti. Garsą sugėrė tuščios erdvės galybė akmeninės uolos viduje. Tada giliu, stipriu balsu ta, kuri buvo Pirmoji, pradėjo giedoti Motinos giesmę:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Iš savo gimties dulkių ji sukūrė kitą:
Blyškų spindintį bičiulį, draugą tikrą.
Jie augo kartu, mokėsi švelniai mylėti,
Laikui atėjus panoro susilieti.
Nuolat greta buvo jis. Blyškus spindintis bičiulis.

Ilgai dalijosi jie dviese savo laime...

Pirmoji sudvejojusi nutilo. Nebuvo jokio atsako, neatsiliepė joks aidas. Urvas jiems sakė, kad čia ne vieta žmonėms. Ši erdvė priklauso urviniams lokiams. Aila ėmė svarstyti, ar šioje tuščioje salėje yra kokių atvaizdų. Saugotoja turėtų žinoti.

– Zelandone, kuri saugai šitą urvą, – kreipėsi ji oficialiai, – ar salės priekyje yra protėvių piešinių?

– Ne, – atsiliepė moteris. – Šita erdvė neskirta mums piešti. Mes galime čia užeiti pavasarį, lygiai taip, kaip jie kartais įeina į mūsų vietas šiame urve, tačiau Motina šią salę atidavė urviniams lokiams žiemos miegu miegoti.

– Tikriausiai todėl žmonės nusprendė čia negyventi, – prabilo Aila. – Kai tik pamačiau šitą urvą, pagalvojau, kad čia būtų puiki vieta gyventi, ir svarsčiau, kodėl jis tam nepasirinktas. Dabar suprantu.

Saugotoja nuvedė juos į dešinę. Jie praėjo pro nedidelę angą, vedusią į kitą salę, o toliau pasirodė didesnė anga. Kaip ir prieangyje, čia buvo netvarkingai pribirę stalagmitų ir kalkakmenio luitų. Kelias vedė aplink kliūtis į erdvią aukštą salę, kurios apačia buvo raudona. Salėje labiausiai į akis krito masyvi suvirtusių akmenų sankaupa ir keliais dideliais raudonais taškais pažymėtas nuo lubų kabantis akmeninis darinys. Visi priėjo prie didelės plokštumos, kone vertikalios sienos, kuri kilo iki viršaus, padengtos dideliais raudonais taškais ir įvairiais ženklais.

– Kaip manot, kaip padaryti šitie taškai? – pasiteiravo Saugotoja.

– Tikriausiai dideliais odos ar samanų gniutulais arba kuo panašiu, – spėjo Jonokolas.

– Manau, tau derėtų atidžiau įsižiūrėti, devynioliktojo urvo zelandoni, – pastebėjo Pirmoji.

Aila prisiminė, kad donija lankėsi čia anksčiau ir neabejotinai žinojo atsakymą. Vilomaras tikriausiai irgi. Aila nepasisiūlė spėti, tylėjo ir Jondalaras. Saugotoja iškėlė delną, atlenkė atgal išskėstus pirštus, o tada priglaudė prie taško. Taškas buvo beveik tokio pat dydžio kaip ir delnas.

Jonokolas įsižiūrėjo į didelius taškus. Jie nebuvo ryškūs, tačiau galėjai įžvelgti pirštų apačios įspaudus, kurie kilo nuo kai kurių taškų.

– Tikrai! – nusistebėjo jis. – Jie tikriausiai padaryti įmerkus delną į labai tirštą raudonosios ochros tyrę. Nemanau, kad kada mačiau šitaip padarytus taškus!

Saugotoja šypsojosi stebėdama apstulbusį jaunuolį ir atrodė gana patenkinta savimi. Matydama jos šypseną Aila susigaudė, kad salė, kurioje jie buvo, yra kiek geriau apšviesta. Apsidairiusi ji suprato, kad jie vėl atsidūrė arčiau įėjimo. Iš pat pradžių galėjo tiesiai čia ateiti, užuot vaikščioję aplinkui, per didžiulį urvinių lokių žieminės nakvynės plotą, tačiau Aila buvo įsitikinusi, kad Saugotoja turi priežasčių vedžioti juos taip, kaip veda. Greta didžiųjų taškų matėsi dar vienas piešinys, kurio Ailai nepavyko išsiaiškinti. Ji aiškiai matė tik tiesią raudoną liniją su kita skersine viršuje.

Kelias vedė aplink luitus ir nuobiras salės viduryje, kol keliautojai priėjo ant priešingos sienos juodai nupieštą liūto galvą. Tai buvo vienintelis čia matomas juodas piešinys. Greta jo matėsi ženklas ir keletas nedidelių taškų, tikriausiai padarytų pirštais. Kiek toliau ėjo eilė delnų dydžio raudonų taškų. Mintyse, pasitelkusi skaičiavimo žodžius, Aila juos suskaičiavo – trylika. Viršuje, virš galvų, buvo dar viena taškų grupė, tačiau tam, kad juos paliktų, žmogus turėjo užsilipti ant kokio darinio padedamas draugų ar mokinių. Vadinasi, jie turėjo būti svarbūs piešėjui, nors Aila nepajėgė perprasti priežasties.

Kiek toliau pasirodė niša. Akmeninė iškyša visa buvo nusėta dideliais raudonais taškais. Nišos viduje, ir ant vienos, ir ant kitos sienos, buvo raudonų taškų, išdėstytų grupėmis, keletas linijų bei kitų ženklų ir trys arklio galvos, dvi iš jų nupieštos geltonai. Tarp akmenų luitų ir stalagmitų viduryje, priešais nišą, už žemų konkrecijų Saugotoja parodė kitą gana didelę plokštumą su raudonais taškais.

– Ar tarp šitų raudonų taškų yra taip pat iš taškų sudaryta gyvūno galva? – pasitikslino Jonokolas.

– Kai kurie žmonės taip mano, – Saugotoja nusišypsojo pastabiam atvaizdus piešiančiam zelandoniui.

Aila mėgino įžiūrėti gyvūną, bet matė tik taškus. Vis dėlto pajuto kažkokį skirtumą.

– Kaip manai, ar šituos taškus paliko kitas žmogus? Jie atrodo didesni.

– Manau, tu teisi, – atsakė Saugotoja. – Mums atrodo, kad pirmuosius paliko moteris, o šituos – vyras. Čia yra ir daugiau atvaizdų, tačiau tam, kad juos pamatytume, mums teks grįžti tuo pačiu keliu, kuriuo atėjom.

Ji vėl pradėjo niūniuoti vesdama juos į nedidelę salę su konkrecijomis viduryje. Čia buvo didelis priekinės elnio, tikriausiai didžiojo elnio jauni-

klio, dalies piešinys. Ragai nedideli, plaštakos formos, ir nedidelė kupra ant nugaros. Saugotoja ėmė niūniuoti vis garsiau. Salė aidėjo, jai atliepė. Prisijungė Jonokolas: jo melodija švelniai papildė Saugotojos niūniavimą. Aila pradėjo čiulbėti kaip paukštis. Tada Pirmoji, užgiedojusi tolesnes Motinos giesmės eilutes žemesniu stipriu kontraltu, papildė melodiją sodresne, gilesne gaida:

Ilgai dalijosi jie dviese savo laime,
Paskui nerimt pradėjo Motina savaime.
Mylėjo spindintį bičiulį ir būt su juo norėjo,
Bet stigo dar kažko, jos meilėje dar daug slypėjo gėrio.
Ji buvo Motina. Ji troško duoti.

Kur paslėptą gyvybės kibirkštį suranda,
Verpetai siautulingi visiškoj tamsybėj
Kėsinosi išplėšti jos šilumą ir širdį.
Motina elgėsi drąsiai. Pavojaus mirtino nepaisė.

Šaltoj sumaišty ji atvėrė kūrybos šaltinį
Ir paspruko gausi, prisipildžiusi gyvybės vidinės.
Ji pilnėjo, kai brendo viduj jos gyvybė,
Laiminga Motina meiliai dalijosi dosnybe.
Motina laukiasi. Gyvybe dalijasi.

Tamsybių tuštuma, bergždžia, nyki dykynė,
Nekantriai laukia gimsiančios gyvybės.
Ji Motinos krauju pasotinta įkvepia pliūpsnį oro,
Tada pažyra akmenys, plyšta, dryksta oda.
Motina gimdo. Gyvybė suspindo.

Jos gimdymo vandenys upes ir jūras pripildo,
Paplūsta žeme ir medžius pagimdo.
Kiekvienas lašas brangus išaugina lapus ir gėles,
Žemė skleidžias naujai suvešėjus, žalia.
Plūsta jos vandenys. Nauja žaliuojanti žemė randasi.

Pirmoji nutilo tokioje vietoje, kuri atrodė tinkama improvizuotos chorinės giesmės pabaigai. Aila taip pat pabaigė užsitęsusią vieversio giesmelę, galiausiai sutartinai niūniuoti baigė Saugotoja su Jonokolu. Jondalaras su Vilomaru vertinamai paplojo delnais į šlaunis.

– Buvo nepaprasta, – pagyrė Jondalaras. – Tiesiog žavu.

– Tikrai. Skambėjo gana gerai, – nenutylėjo ir Vilomaras. – Manau, Motina tai įvertins, kaip ir mes.

Saugotoja vedė juos pro mažą salę, paskui žemyn link kitos nišos. Jau nuo įėjimo joje buvo matyti raudonais dažais nupiešta lokio galva. Kai žmonės pasilenkė, kad praeitų pro žemą angą, pasirodė daugiau lokio piešinio, o paskui iš tamsos išniro ir antra galva. Atsitiesę visi išvydo trečiojo lokio galvą – lengvą apybrėžą po pirmąja. Sienos forma buvo įgudusiai išnaudota – ji pirmajam lokiui pridėjo iškilumo, ir, nors antrasis lokys atrodė užbaigtas, tą įspūdį sudarė tuštuma užpakalinių letenų vietoje. Atrodė, tarsi lokys nirtų iš dvasių pasaulio kiaurai sieną.

– Čia tikrai urviniai lokiai, – pastebėjo Aila. – Jų kaktos forma tokia. Tuo metu, kai jie mažyčiai.

– Esi mačiusi mažų urvinių lokiukų?

– Taip, pasitaikydavo. Žmonių, tarp kurių aš užaugau, ryšys su urviniais lokiais ypatingas, – paaiškino Aila.

Stovėdami nišos gale, ant dešinės sienos jie galėjo matyti dvi raudonai iš dalies nupieštas kalnų ožkas. Gyvūnų ragus ir nugarą atstojo natūralūs akmens linkiai.

Grįžę koridoriumi atgal, žmonės vėl užsiropštė iki elnių lygio, o paskui palei kairę sieną ėjo tol, kol pasiekė didelę atvirą erdvę. Eidamas aplink salę, Jonokolas pažvelgė į nišą, kurioje stūksojo senovinė formacija su nedidelio baseinėlio formos viršumi. Paėmęs vandenmaišį, jis šliūkštelėjo ten truputį vandens. Atgal jie grįžo tuo pačiu keliu ir galiausiai pasiekė didelę angą, kuri vedė į lokių miego vietas. Netoli urvo įėjimo, ant didelės abi sales skiriančios kolonos, priešais kitus piešinius erdvėje, pilnoje netvarkingų uolų luitų, buvo maždaug šešių metrų ilgio ir trijų metrų pločio plokštuma, padengta dideliais raudonais taškais. Matėsi ir kitų žymių bei ženklų, įskaitant tiesią liniją su skersiniu viršuje.

Saugotoja, eidama palei kairę sieną, vėl juos atvedė į lokių buveines. Ji sustojo kaip tik priešais angą.

– Čia yra daug ko, bet norėjau, kad pamatytumėt tam tikrus dalykus, – tarė zelandonė, žiūrėdama tiesiai į Ailą. – Pirmiausia štai ką, – ji iškėlė savo deglą. Ant sienos išryškėjo keletas raudonų žymių, kurios atrodė kaip atsitiktinės linijos. Staiga Ailos vaizduotė užpildė tarpus, ir ji pastebėjo raganosio galvą: matė kaktą, dviejų ragų pradžią, akį vaizduojančią trumpą liniją, snukio pabaigą su nasrų linija, o paskui – krūtinės užuomazgą. Piešinys stebino paprastumu. Kartą įžiūrėjęs, žvėries negalėdavai nebematyti.

– Raganosis! – šūktelėjo Aila.

– Taip, ir jokių kitų šioje salėje nepamatysi, – tarė Saugotoja.

Urvo pagrindas buvo kieto akmens, kalcito, o kairę sieną užstojo baltai oranžinės kolonos. Praėjus kolonas, nebebuvo beveik jokių darinių, tik prie pat viršaus prilipusios pūpsojo keistos apvalios akmeninės formos su rausvomis priemaišomis, pilna pribyrėję visokiausio dydžio atskilusių akmenų skeveldrų. Nukritus sunkiam gabalui, liko išmuštas apskritas plotas ir atsirado įduba. Prie įėjimo, ant kabančio akmeninio darinio, matėsi nedidelis lyg ir mamuto kontūras, apvestas raudonais dažais.

Už jo, aukštai ant sienos, buvo nupieštas nedidelis raudonas lokys, – akivaizdu, kad dėl to dailininkui teko ropštis siena. Žemėliau, ant iš sienos išsikišusio akmens, puikavosi du mamutai, kuriems buvo išnaudotas akmeninės sienos reljefas, o dar toliau matėsi kita iškyša su keistu ženklu. Ant priešingos sienos plytėjo ypatinga plokštuma su raudonais piešiniais, tarp kurių buvo gerai sudėto lokio priešakys. Kaktos forma ir taip, kaip žvėris laikė galvą, rodė, jog tai urvinis lokys.

– Jonokolai, ar šitas lokys nėra labai panašus į kitą raudoną lokį, kurį ką tik matėm? – pasitikslino Aila.

– Taip, tikrai. Spėju, juos nupiešė tas pats žmogus, – atsiliepė jis.

– Nesuprantu kito piešinio. Tarsi būtų sujungti du skirtingi gyvūnai. Atrodo lyg su dviem galvomis, kurių viena tarsi išeina iš lokio krūtinės, bet viduryje atsiranda liūtas, o priešais lokį – dar viena liūto galva. Visai nesuprantu šito piešinio, – skundėsi Aila.

– Gal jis ir neskirtas suprasti niekam kitam, išskyrus tą, kuris jį nupiešė. Dailininkas pasitelkia vaizduotę ir, gali būti, mėgina papasakoti niekam nežinomą istoriją. Nėra man žinomų senolių legendų, kurios tai paaiškintų, – atsiliepė Pirmoji.

– Manau, mums pakaktų tik įvertinti patį darbą, – pasiūlė Saugotoja, – ir leisti protėviams neatskleisti savo paslapčių.

Aila pritariamai linktelėjo. Iki šiol ji matė pakankamai urvų, kad suprastų, jog ne taip svarbu, kaip užbaigti piešiniai atrodo, o tai, ką menininkas padaro dirbdamas. Toliau koridoriuje, už antros liūto galvos ir įtrūkimo sienoje, buvo juodai nudažyta plokštuma: liūto galva, didelis mamutas ir galiausiai, ant besileidžiančio iš viršaus akmeninio darinio, figūra: didelis raudonas lokys juodai paryškinta nugara. Tikra paslaptis, kaip dailininkas jį nupiešė. Žvėris buvo lengvai matomas iš apačios, tačiau, kad ir kas jį piešė, turėjo ropštis per daugybę akmens darinių, kad pasiektų tą vietą.

– Ar pastebėjot, kad visi gyvūnai išeina iš salės, išskyrus mamutą, – tarė Jonokolas. – Tarsi jie ateitų į šį pasaulį iš dvasių pasaulio.

Saugotoja sustojo vos išėjusi iš salės ir vėl pradėjo niūniuoti, tačiau šįkart melodija buvo panaši į Pirmosios giedamos Motinos giesmės. Visi Zelandonijos urvai giedodavo arba deklamuodavo Motinos giesmę. Joje buvo pasakojama apie pradžių pradžią, apie žmonių kilmę. Nors visos buvo panašios ir pasakojo tą patį, įvairių urvų versijos skyrėsi. Ypač tai išryškėdavo giedant. Pirmoji, apdovanota ypatingu balsu, buvo sukūrusi savitą giesmės melodiją.

Tarsi gavusi ženklą, Pirmoji pasistvėrė kitą Motinos giesmės eilutę nuo tos vietos, kur baigė anksčiau. Ir Aila, ir Jonokolas susilaikė neprisijungę ir tik susižavėję klausėsi.

Gimdydama ji sunkiai, ugningai alsuoja,
Kad gimtų gyvybė, su skausmu ji kovoja.
Jos sukrešėjęs kraujas virsta raudona dirvos ochra,
Tačiau spindintis kūdikis visas kančias atperka.
Motinos džiaugsmas didis. Berniukas, skaisčiai spindintis.

Srautus ugningus spjaudė kalnų viršūnės,
O Motina dosniom krūtim maitino sūnų.
Stiprus mažėlis taip godžiai žindo,
Kad Motinos pieno lašai danguje suspindo.
Užgimė sūnus. Motinos puoselėjamas, brangus.

Jis juokėsi linksmai ir žaidė, augo išmintingas,
Tamsybes nušvietė, ir džiaugsmo Motinai nestigo.
Ji gausiai liejo meilę, jis augo ir stiprėjo,
Berniukas greitai brendo ir sparčiai vyriškėjo.
Bręsta sulig kiekviena diena. Gyvena išmintim sava.

Motina išplėšė kibirkštį, kad gyvybė nežūtų,
O tamsybių šalta tuštuma ėmė masint jos sūnų.
Motinos meilės dosnios jaunam nepakako.
Jaudulio, kelionių, žinių širdis jo alko.
Tuštuma buvo priešas. Bet sūnus eiti gviešės.

Jis vogčiomis Motinai miegant išsprūdo,
Sūkuringą tamsybę tyrinėti panūdo.
Naujybių paviliotą, sūnų nepatyrusį
Pragarmė prarijo viesulais atskriejusi.
Sūnų tamsybė įkalino. Skaistųjį, brangų.

Skaistusis jaunuolis, pirmiausia pradžiugęs,
Netrukus pamatė, ko vertos tos ugnys.
Apgaule patrauktas gailėjosi baisiai,
Bet vienas tamsybių jėgų neįveiksi.
Tamsa neatiduos. Kentės dėl neapdairos.

Vos tik tamsybė šalta jį ėmė ryti,
Motina pabudusi ištiesė rankas, kad sulaikytų.
Kad padėtų nuo blogio vienatinį apsaugot,
Motina prašo pagalbos blyškų, spindintį draugą.
Motina laiko tvirtai. Nepaleidžia visai.

Garsas aidėjo. „Giesmė grįžta atgal nevisiškai tokia pati, – galvojo Pirmoji, – bet įdomiai pasikeitusi, tarsi pati sau pritartų." Pasiekusi tą vietą, kuri atrodė tinkama, Pirmoji nutilo. Grupė tylomis keliavo toliau.

Dešinėje urvo pusėje jie priėjo sankaupą stalagmitų pramaišiui su nugriuvusiais akmenų luitais. Kitapus stalagmitų ir akmenų luitų kabėjo didelis geležtės formos akmeninis darinys. Akmenys žymėjo naują salę, kuri pradžioje buvo aukšta, o toliau žemėjo. Nuo viršaus ir sienų karojo daug darinių, kitaip nei lokių miego vietose.

Priėjusi prie kabančio darinio, Saugotoja stuktelėjo deglą į jo kraštą, kad jis įsiliepsnotų ryškiau, ir jį iškėlė, kad svečiai pamatytų plokštės paviršių. Žemiausiai, nusisukęs į kairę, raudonais dažais buvo nupieštas dėmėtasis leopardas! Anksčiau Aila, Jondalaras ir Jonokolas nebuvo matę ant šventos vietos sienų nupiešto leopardo. Dėl ilgos uodegos Aila galvojo, kad tikriausiai tai snieginis leopardas. Pačiame žvėries uodegos gale buvo stora kalcito sankaupa, o kitoje pusėje – vienas didelis raudonas taškas. Niekas nesuprato, kodėl tas taškas ten padėtas ir net ką reiškia leopardas, tačiau abejonių, jog tai būtent tas žvėris, nebuvo.

To paties negalėjai pasakyti apie viršuje pavaizduotą gyvūną, kuris buvo pasisukęs į dešinę. Dėl stambių pečių ir galvos formos iš pradžių galėjai palaikyti jį lokiu, tačiau liesas kūnas, ilgos kojos ir dėmės kūno priekyje neleido Ailai abejoti, jog tai urvinė hiena. Hienas ji pažinojo, jų pečiai tikrai buvo stambūs. Piešto gyvūno galvos forma truputį priminė urvinio lokio, tačiau galingas žandikaulis buvo būdingas hienoms, kurios dantimis gali sutraiškyti net mamuto kaulus. Dėl to išsivystė ir galingesnė jų kaulų struktūra. Be to, jų snukis ilgesnis. Hienų kailis kietas ir šiurkštus, ypač aplink galvą ir ties pečiais.

– Ar matot kitą lokį viršuje? – pasiteiravo Saugotoja.

Staiga Aila virš hienos pastebėjo dar vieną figūrą. Blyškiose raudonose linijose ji sugebėjo įžvelgti į kairę, kitą nei hiena pusę, nusisukusio urvinio lokio kontūrą. Ji palygino abu piešinius.

– Nemanau, kad taškuotas žvėris yra lokys, – pasakė ji. – Rodos, tai urvinė hiena.

– Yra taip manančiųjų, tačiau jo galva tokia panaši į lokio, – pastebėjo Saugotoja.

– Šitų žvėrių galvos panašios, – atsiliepė Aila, – tačiau hienos atvaizde ilgesnis snukis ir aiškiai nematyti ausų. Stačių plaukų kuokštas viršugalvyje būdingas hienoms.

Saugotoja nesiginčijo. Žmonės turi teisę galvoti, ką nori, tačiau mokinė pastebėjo ir šį tą įdomaus. Paskui ji parodė dar vieną laukinę katę, kuri buvo paslėpta ant siauros plokštės kitapus kabančio akmens, ir paklausė Ailos, kokios rūšies katė tai galėtų būti. Aila nebuvo tikra; ant kailio nesimatė jokių išskirtinių žymių, kūnas lyg pailgintas, kad tilptų į plotą. „Tikrai labai panašu į kažkokią katę, o gal žebenkštį?“ – staiga toptelėjo Ailai. Čia buvo ir kitų gyvūnų, kaip jai sakė, kalnų ožkų, tačiau Aila aiškiai jų neįžvelgė. Paskui urvo lankytojai grįžo atgal ir buvo nuvesti į kairiąją salės pusę. Pirmiausia čia matėsi daugybė darinių, bet ne piešinių.

Eidami toliau koridoriumi jie priėjo ilgą sieną, kurią puošė kalkinės klostės su raudonais, geltonais ir oranžiniais dryžiais, kurios nesiekė storų kūgiškų darinių apačioje. Tos akmeninės klostės atrodė tarsi laike sustingę upeliukai, o tarp jų liko vietos keistiems ženklams nupiešti.

Vienas buvo savotiškas ilgas stačiakampis su iš šonų išeinančiomis linijomis. Ailai tai atrodė kaip labai padidintas atvaizdas vieno tų ropojančių padarų su daugybe kojų, gal vikšro. Plotelyje greta buvo forma tarsi su sparnais, kylančiais abipus centro. Tai galėjo būti drugelis, tai yra kita vikšro gyvenimo stadija, tačiau jis nebuvo taip kruopščiai atliktas kaip kiti piešiniai, todėl Aila nesuprato, kas pavaizduota iš tikrųjų. Svarstė, ar paklausti to Saugotojos, bet abejojo, ar toji žinos. Kad ir ką ji pasakytų, tik spėliotų.

Toliau siena buvo nebe taip prašmatniai išpuošta. Saugotoja vėl pradėjo tyliai niūniuoti. Aidas girdėjosi, bet neryškiai, kol visi nuėjo į salę su išsikišusia uola. Čia matėsi raudonų taškų grupės, paskui – frizas su penkiais raganosiais. Tame plote buvo daugiau ženklų ir gyvūnų. Vienoje vietoje – net septynios panašaus į katę gyvūno, gal liūto, galvos, paskui arklys, mamutas ir raganosiai, keletas delnų atspaudų ir taškai, sudarantys linijas bei apskritas figūras. Toliau buvo daugiau ženklų ir juoda raganosio apybraiža.

Urvo lankytojai priėjo prie dar vienos akmeninės „geležtės“, savotiškos perskyros, ant kurios buvo daugiau ženklų, dalinė juoda mamuto apybrėža su raudonu plaštakos kontūru viduryje ir dar vienu – ant arklio šono. Į dešinę nuo jų – dvi raudonų taškų grupės. Kitoje plokštumos su plaštakų įspaudais pusėje puikavosi raudonai nupieštas nedidelis lokys.

Čia taip pat matėsi taurusis elnias ir keletas kitų ženklų, tačiau vyravo lokio atvaizdas, nupieštas labai panašiai kaip ir kiti anksčiau matyti raudoni lokiai, tačiau gerokai mažesnis. Plokštuma buvo nedidelės, labai žemos salės pradžioje.

– Nemanau, kad mums reikia ten eiti, – tarė Saugotoja. – Erdvė labai nedidelė ir joje beveik nieko nėra, o įėjus teks tūptis arba kūprintis.

Pirmoji pritarė – ji visai netroško spraustis į ankštą erdvę ir, kiek prisiminė, ten tikrai nebuvo kažin ko pamatyti. Be to, ji žinojo, kas dar jų laukia, ir nekantravo tai išvysti.

Užuot vedusi tiesiai į priekį apžiūrėti mažosios salės, Saugotoja pasuko į kairę, paskui nuėjo palei dešinę sieną. Kita salė buvo maždaug pusantro metro žemesnė nei ta, kurią ką tik apžiūrėjo. Ji nuožulniai leidosi žemyn, vienur ji buvo aukšta, kitur – žema, daug konkrecijų. Buvo įrodymų, jog čia lankėsi urviniai lokiai – letenų įspaudų, nagų žymių ir kaulų. Aila pagalvojo, kad tolumoje mato kažkokį piešinį, bet Saugotoja praėjo pro jį. Šita erdvė buvo tarsi prieangis į kažkokią kitą vietą.

Įėjimas į kitą salę buvo žemas. Jos viduryje žiojėjo smegduobė – beveik trijų metrų skersmens ir bent keturių metrų gylio.

– Kada ji įgriuvo? – pasiteiravo Jondalaras. Žemė po kojomis atrodė pakankamai tvirta, tačiau vyras svarstė, ar ji vėl galėtų sukristi.

– Nežinau, – atsiliepė Saugotoja, – bet tikrai aišku, kad po protėvių apsilankymo.

– Iš kur tai žinai? – nustebo Jondalaras.

– Pažiūrėk virš duobės, – tarė ji, rodydama į lygų geležtės formos akmens darinį, iš viršaus besileidžiantį virš duobės.

Visi pakėlė akis. Kadangi šioje salėje daugumos sienų ir pažemėjusių skliautų uoliena buvo padengta minkštu šviesiai rudos molį primenančios medžiagos sluoksniu – vermikulitu (taip vadinamas dėl chemiškai pakitusių sudedamųjų dalių suminkštėjęs akmens paviršius), – atvaizdai buvo balti. Piešiniai, savotiški raižiniai, galėjo būti daromi pagaliuku ar net pirštu praskiriant rudą paviršiaus molį ir po juo paliekant gryną baltą liniją.

Aila pastebėjo, kad šioje patalpoje daug baltų piešinių, o ant kyšančio akmens ji aiškiai įžiūrėjo arklį ir pelėdą su taip pasukta galva, kad buvo

matyti paukščio nugara ir galvos priekis. Žinoma, pelėdos tai sugeba, tačiau ji niekada nebuvo mačiusi tokio piešinio; niekada nė viename urve nepastebėjo nupieštos pelėdos.

– Tikrai, protėviai turėjo tai padaryti prieš įgriūvant duobei, nes dabar niekas tos vietos nepasiektų.

Saugotoja šypsojosi Jondalarui, mėgaudamasi abejone jo balse. Ji parodė dar keletą pirštais įrėžtų piešinių didelėje salėje. Moteris nuvedė juos aplink smegduobę, į kitą apskritos įdubos pusę, prie kairės sienos. Nors čia buvo apstu kabančių stalaktitų bei kylančių stalagmitų kolonų ir akmenų piramidžių, praeiti nebuvo sunku, o dauguma raižinių buvo akių lygyje. Net iš toli deglų šviesos išryškino daug baltų raižinių, kai kurie buvo nugrandyti, kad visas paviršius būtų baltas. Stovėdami salės viduryje žmonės matė mamutus, raganosius, lokius, taurus, bizonus, arklius, eiles lenktų linijų ir vingiuotų pirštų žymių, įbrėžtų virš lokių nagų įbrėžų.

– Kiek gyvūnų nupiešta šioje salėje? – paklausė Aila.

– Aš suskaičiavau beveik du kartus po dvidešimt penkis, – tarė Saugotoja, iškėlusi kairę ranką su visais ties krumpliais sulenktais pirštais, paskui išskėtė pirštus ir vėl sugniaužė kumštį.

Aila prisiminė kitą būdą skaičiuoti pirštais. Skaičiuoti rankomis galima sudėtingiau nei paprasčiausiai tariant skaičiavimo žodžius, jei išmanai, kaip tai daryti. Dešine ranka skaičiuojama žodžiais ir, pasakius kiekvieną žodį, užlenkiamas pirštas. Dešinė ranka rodo, kiek kartų suskaičiuota po penkis. Kairė ranka, pakelta atsukus delną su visais užlenktais pirštais, reiškia ne penkis, kaip Aila išmoko, kai pati viena mokėsi skaičiuoti ir kaip jai kartą, mokydamas skaičiavimo žodžių, aiškino Jondalaras, bet dvidešimt penkis. Šito skaičiavimo būdo ji išmoko kaip Zelandonės mokinė, ir toks būdas ją tiesiog apstulbino. Šitaip skaičiuojant skaičiavimo žodžiai tampa kur kas galingesni.

Staiga jai toptelėjo, kad dideli taškai irgi gali būti būdas naudoti skaičiavimo žodžius. Vienas rankos atspaudas gali reikšti penkis; vienas didelis taškas, padarytas tik delnu, gali reikšti dvidešimt penkis, du bus du kartus po dvidešimt penkis, tai yra penkiasdešimt, o tiek daug taškų ant sienos vienoje vietoje – labai didelis skaičius, jei supranti, kaip skaityti. Tačiau, kaip ir dauguma su zelandoniais susijusių dalykų, šis tikriausiai bus dar sudėtingesnis. Visi ženklai turi daugiau nei vieną reikšmę.

Eidama aplink salę Aila matė dailiai nupieštą arklį, o už jo – du mamutus, vieną nupieštą ant kito, o jų pilvų linija buvo nubrėžta kaip aukšta arka, todėl Aila pagalvojo apie didžiulę arką lauke. Ar ji turėjo priminti mamutą? Regis, dauguma gyvūnų šioje salėje buvo mamutai, tačiau nemažai matėsi ir raganosių; vienas ypač patraukė Ailos dėmesį. Buvo įrėžta tik priekinė jo pusė, ir dingojosi, kad jis nyra iš plyšio sienoje, atsiranda iš pasaulio už sienos. Taip pat čia išryškėjo keletas arklių, taurų ir bizonų, tačiau nesimatė jokių kačių ar elnių. Jei beveik visi atvaizdai pirmoje urvo dalyje buvo išpiešti raudonais dažais – raudonąja ochra – nuo urvo pagrindo ir sienų, tai šioje dalyje atvaizdai buvo balti, įrėžti pirštais ar kokiu kietu daiktu, išskyrus kelis juodus piešinius dešinės sienos gale, įskaitant dailų juodą lokį.

Juodi piešiniai atrodė įdomiai, ir Aila norėjo juos apžiūrėti, tačiau Saugotoja nuvedė juos didelės įdubos salės viduryje kaire puse link kitos urvo dalies. Kairė siena buvo pasislėpusi už didelių akmeninių luitų, kuriuos ji vargiai galėjo išskirti deglų šviesoje, todėl prisiminė, kad dera stuktelėjus nukratyti susikaupusius deglo degėsius. Šoktelėjus liepsnai Aila pamatė, kad netrukus prireiks kito deglo.

Prisiartinusi prie dar vienos tikrai žemos erdvės, Saugotoja vėl ėmė niūniuoti. Čia skliautai buvo taip žemai, kad kažkas anksčiau užsilipo ant akmens luitų ir pirštais ant jų nupiešė mamutą. Dešinėje matėsi paskubomis nupiešta bizono galva, paskui – trys mamutai ir dar keletas piešinių ant kabančio akmeninio darinio. Aila įžiūrėjo du didelius šiaurės elnius, nupieštus juodai ir šešėliuotus, kad išryškėtų kontūras, o paskui, ne taip kruopščiai nupieštą, trečią elnią. Kitoje darinio dalyje vienas į kitą žvelgė du mamutai, tačiau pavaizduotojo kairėje matėsi tik priekis. Kitas buvo nuspalvintas juodai ir turėjo iltis – vieninteles iltis, kurias ji matė mamutus turint šiame urve. Dar toliau ant karulio, gana aukštai virš žemės, buvo ir kitų piešinių; dar vienas mamutas įrėžtas kairiuoju šonu, didelis liūtas, o paskui, keista, avijautis, atpažįstamas iš žemyn užriestų ragų. Aila taip įsitraukusi stengėsi įžvelgti gyvūnus kitoje kabančio darinio pusėje, kad tik išgirdusi Pirmąją suvokė, jog Saugotoja, Pirmoji ir devynioliktojo urvo zelandonis vėl dainuoja urvui. Ir šįkart Aila neprisijungė. Ji gali mėgdžioti paukščių ir gyvūnų balsus, bet dainuoti nemoka. Tačiau ji su pasimėgavimu klausėsi urvu sklindančios giesmės.

Išsiilgtą mylimąjį šiltai pasitikus,
Sielvartingai išsakė skausmą, ją ištikusį.
Neatsisakė bičiulis narsus kilt į kovą,
Jos vaiką išgelbėt, įveikti varžovą.
Išliejo savo sielvartą dėl pragaištingo viesulo.

Nuvargusiai motinai reikėjo ilsėtis
Ir savo bičiuliui ji perdavė ietį.
Jai miegant, jis grūmėsi nuožmioje,
Begalinėje, pirmapradėje kovoje.
Jis narsiai kovėsi. Kova ilgai nesiliovė.

Blyškusis bičiulis kovojo narsiausiai
Mūšy aršiam dėl gyvybės brangiausios.
Trumpam užsimerkus budrumas pradingo,
Tamsybė atsėlinus pavogė spindesį.
Blyškusis bičiulis nuvargo. Apsiblausė ir sužvarbo.

Visiškoje tamsybėje Motina pakirdusi šaukė.
Tamsybė niūriausia šviesų dangų aptraukė.
Ji šoko kovoti ir greit nugalėjo,
Bičiuliui nuvyti tamsius šešėlius ji padėjo.
Blyškus buvo nakties kariūnas. Jis pametė iš akių Motinos sūnų.

Viesulų įkalintas skaistus, spindintis vaikas
Žemės nebešildė, laimėjo pragarmė ir klaikas.
Žalumą ir gėles sniegai su ledais apklojo,
Ir aršūs, veriantys vėjai siautėti nepaliovė.
Žemė ištuštėjo. Niekas nebežydėjo.

Apiplėšta ir išsekusi, sielvartaujanti Motina
Tiesė rankas į sūnų, troško kovoti.
Negali pasiduoti, negali nuleist rankų,
Kad skaisčioji sūnelio šviesa ištvertų.
Pasiduot negalėjo. Ji už šviesą kovojo.

Staiga Aila pastebėjo kažką, kas privertė ją sudrebėti. Ją kratė šiurpas, ne baimės, bet atpažinimo. Moteris išvydo urvinio lokio kaukolę, vienui vieną uždėtą ant horizontalaus uolos paviršiaus. Ji nežinojo, kaip tas akmuo atsidūrė salės viduryje. Greta gulėjo keli mažesni akmenys, ir Aila įtarė, kad jie nukrito nuo viršaus, nors nė vienas iš kitų luitų nebuvo ketvirtainis ir toks plokščias. Vis dėlto ji žinojo, kaip ant akmens atsirado lokio kaukolė. Ją ten padėjo žmogaus ranka!

Eidama link akmens Aila staiga prisiminė urvinio lokio kaukolę, kurią surado Krebas, – su kaulu, pervertu per kairę akiduobę. Ta kaukolė buvo labai reikšminga urvinio lokio genties šamanui, ir Ailai pasidarė smalsu, ar tik šiame urve nesilankė kokie genties žmonės. Urvas tikrai turėtų jiems didelę reikšmę, jei jie būtų jame lankęsi. Protėviai, palikę piešinių šiame urve, tikrai buvo tokie kaip ji žmonės. Gentis nedarė atvaizdų, tačiau jie galėjo pajudinti kaukolę. Ir gentis čia buvo tuo pat metu kaip senovės dailininkai. Ar jie tikrai galėjo ateiti į šitą urvą?

Priėjusi arčiau Aila žvelgė į pūpsančią ant plokščio akmens urvinio lokio kaukolę su išlindusiais dviem didžiuliais iltiniais dantimis, ir širdyje tikėjo, kad ją čia padėję protėviai priklausė genčiai. Jondalaras matė, kaip jo pora virpa, ir paėjėjo į salės vidurį. Kai prisiartinęs prie akmens pamatė kaukolę, suprato Ailos nerimo priežastį.

– Ar gerai jautiesi, Aila? – paklausė jis.

– Šitas urvas turėjo tiek daug reikšti genčiai, – atsiliepė ji. – Negaliu susilaikyti negalvojusi, kad jie apie jį žinojo. Jie turi prisiminimus ir gal viską tebežino.

Dabar jau visi susispietė aplink akmenį su kaukole.

– Kaip matau, radot kaukolę, – tarė Saugotoja. – Ketinau ją jums parodyti.

– Ar čia ateidavo genties žmonės? – paklausė Aila.

– Genties žmonės? – Saugotoja nesuprasdama papurtė galvą.

– Tie, kuriuos tu vadini plokščiagalviais. Kitokie žmonės, – paaiškino Aila.

– Keista, kad tu paklausei, – atsakė Saugotoja. – Mes tikrai matome čia plokščiagalvių, bet paprastai tik tam tikru metų laiku. Jie gąsdina vaikus, tačiau mes elgiamės supratingai, jei galima suprasti gyvulius. Jie

laikosi atokiau nuo mūsų, ir mes jiems netrukdome, jei viskas, ko jie nori, tai įeiti į urvą.

– Pirmiausia turiu tau pasakyti, kad jie nėra gyvuliai; jie yra žmonės. Urvinis lokys yra jų svarbiausias totemas – jie vadina save urvinio lokio gentimi, – pasakė Aila.

– Kaip jie gali save kaip nors vadinti? Jie nemoka kalbėti, – nustebo Saugotoja.

– Jie kalba, tik kitaip nei mes. Jie naudoja keletą žodžių, bet daugiausiai kalba rankomis, – paaiškino Aila.

– Kaip galima kalbėti rankomis?

– Rankų judesiais ir savo kūnu, – pasakė Aila.

– Nesuprantu, – pareiškė Saugotoja.

– Parodysiu, – tarė Aila, paduodama deglą Jondalarui. – Kai kitą kartą pamatysi genties žmogų, norintį įeiti į urvą, galėsi pasakyti šitaip: „Sveikinu tave ir sakau tau, kad esi kviečiamas aplankyti šitą urvą, kuris yra urvinių lokių namai", – ji tarė žodžius kartu rodydama gestus.

– Tie judesiai, tie rankų mostai, ar jie tikrai reiškia tai, ką tu sakei? – sunkiai galėjo patikėti Saugotoja.

– Mokiau devintąjį urvą, mūsų zelandonius ir visus kitus, kurie tik norėjo išmokti, – tarė Aila, – kaip parodyti kelis pagrindinius ženklus, kad keliaujant sutikus genties žmones pavyktų bent truputį su jais pabendrauti. Su džiaugsmu parodysiu tau kelis ženklus, tik bus geriau, jei palūkėsim, kol išeisim iš urvo ten, kur daugiau šviesos.

– Norėčiau daugiau pamatyti, bet iš kur tu tiek daug žinai? – teiravosi Saugotoja.

– Gyvenau su jais. Jie mane užaugino. Mano motina ir visi, kurie su ja buvo – spėju, mano žmonės, – žuvo per žemės drebėjimą. Likau vienui viena. Klajojau viena pati, kol gentis mane rado ir priėmė. Jie rūpinosi manimi, mylėjo mane, ir aš juos mylėjau, – papasakojo Aila.

– Nežinai, kas tavo žmonės? – paklausė Saugotoja.

– Dabar mano žmonės yra zelandoniečiai. Prieš tai mano žmonės buvo mamutojai, mamutų medžiotojai, o dar anksčiau mano žmonės buvo gentis, bet aš neatsimenu žmonių, kuriems esu gimusi, – paaiškino Aila.

– Suprantu, – tarė Saugotoja. – Norėčiau sužinoti daugiau, tačiau dar reikia daug šito urvo apžiūrėti.

– Tikrai, – pritarė Pirmoji. Ji susidomėjusi stebėjo, kaip ši zelandonė reaguos į Ailos istoriją. – Tęskime.

Kol Aila galvojo apie lokio kaukolę ant akmens, Saugotoja rodė daugiau piešinių toje urvo dalyje. Eidama Aila pastebėjo dar kelis išpieštus plotus bei didelę nugrandytą plokštę su mamutais, keliais arkliais, taurais ir kalnų ožka.

– Turėčiau pasakyti tau, zelandone, kuri esi Pirmoji, – tarė Saugotoja, – kad paskutinę salę urvo gilumoje gana sudėtinga pasiekti. Reikės lipti stačiu taku ir susikūprinti, norint pralįsti pro erdvę žemais skliautais, ir nedaug yra ką pamatysi, išskyrus kelis ženklus, geltoną arklį ir kelis mamutus gale. Galėtum pagalvoti apie tai prieš eidama toliau.

– Taip, prisimenu, – pasakė Pirmoji. – Šįkart man tos paskutinės salės pamatyti nereikia. Judresnius praleisiu į priekį.

– Aš palauksiu su tavimi, anksčiau viską mačiau, – pareiškė Vilomaras.

Visi pradėjo eiti palei sieną, kuri anksčiau buvo jiems iš dešinės, o dabar iš kairės pusės. Praėję pro plokštę su nugrandytais mamutais, galiausiai pasiekė juodus piešinius, į kuriuos anksčiau tik dirstelėjo iš tolo. Besiartindama prie pirmojo iš atvaizdų Saugotoja vėl pradėjo niūniuoti, ir žmonės pajuto, kad urvas atsiliepia.

28

Pirmieji atvaizdai, patraukę Ailą, buvo arklių; tai nebuvo pirmi jos pamatyti sienų piešiniai. Nuo tada, kai sužinojo, kad egzistuoja vizualinė raiška, Aila matė nemažai puikių tuometės dailės kūrinių. Vis dėlto ji nebuvo mačiusi nieko panašaus į arklių piešinį ant dabar priešais ją esančios sienos.

Šiame drėgname urve sienos paviršius buvo minkštas. Veikiant cheminėms ir bakterinėms medžiagoms, kurių nei Aila, nei tuomečiai dailininkai dar nė nebandė suprasti, paviršinis kalkakmenio sluoksnis suiro į „mėnulio pieną“, tokią minkštą, kone purią, visiškai baltą masę. Ją nuo sienos galėjai nugrandyti bet kuo, netgi ranka. Po ta mase buvo tvirtas baltas kalkakmenis, puiki „drobė“ piešti. Ant šių sienų piešę protėviai tai žinojo ir mokėjo tuo pasinaudoti.

Išryškėjo keturios arklio galvos, nupieštos su perspektyva, viena virš kitos, tačiau siena už jų buvo visiškai nuvalyta, o tai suteikė menininkui galimybę pavaizduoti smulkiausias kiekvieno atskiro gyvūno detales. Būdingi statūs karčiai, žandikaulių linija, snukių forma, pražioti ar sučiaupti nasrai, išsiplėtusios šnervės – viskas buvo atvaizduota taip tiksliai, kad arkliai atrodė lyg gyvi.

Aila apsisuko žvalgydamasi ilgšio, su kuriuo buvo susijungusi, kad pasidalytų šia akimirka.

– Jondalarai, pažiūrėk į šiuos arklius! Ar kada matei ką panašaus? Jie atrodo tarsi gyvi.

Jis atsistojo už savo moters ir ją apkabino.

– Esu matęs gražių arklių, nupieštų ant sienos, bet nieko panašaus į šitai. Ką tu manai, Jonokolai?

Šis atsisuko į Pirmąją.

– Ačiū, kad pasiėmei mane į šią kelionę. Vien dėl šito eiti buvo verta. O čia ne tik arkliai. Pažiūrėkite į tuos taurus ar besirungiančius raganosius.

– Nemanau, kad jie rungiasi, – pastebėjo Aila.

– Ne, jie šitaip elgiasi ir prieš dalydamiesi malonumais, – įsiterpė Vilomaras. Jis pažvelgė į Pirmąją ir pajuto, kad jie išgyvena panašią patirtį. Nors jau lankėsi čia anksčiau, žvelgti į atvaizdus Ailos akimis buvo lyg matyti juos pirmą kartą.

Saugotoja negalėjo paslėpti savimi patenkintos šypsenos, tarsi sakytų: „Ar nesakiau?“ Tai buvo geriausia Saugotojos pareigų dalis. Ne pačiai matyti tuos piešinius – jau ne kartą juos regėjo, – bet stebėti žmonių reakcijas.

– Ar norėtumėte pamatyti daugiau?

Aila tik dirstelėjo į ją ir nusišypsojo, tačiau tai buvo gražiausia Saugotojos kada matyta šypsena. „Ji tikrai gražuolė, – pagalvojo ji. – Galiu suprasti, kodėl Jondalarą prie jos traukia. Jei aš būčiau vyras, mane irgi trauktų.“

Dabar, kai jau įvertino arklius, Aila galėjo neskubėdama apžiūrinėti likusius piešinius, o čia buvo daug ką pamatyti. Trys taurai arklių kairėje, pramaišiui su nedideliu raganosiu ir elniu, apačioje kovojantys raganosiai ir bizonas. Arklių dešinėje buvo niša, pakankamai didelė įeiti vienam žmogui. Viduje matėsi daugiau arklių, lokys, o gal didelė katė, tauras ir bizonas su daug kojų.

– Žiūrėk į tą paniškai bėgantį bizoną, – parodė Aila. – Jis tikrai lekia ir sunkiai šnopuoja. O jau liūtai... – pridūrė ji, ir pirmiausia nusišypsojo, o paskui garsiai nusijuokė.

– Kas tau juokinga? – nesuprato Jondalaras.

– Matai tuodu liūtus? Tupi rujojanti patelė, patinas labai susidomėjęs, o ji ne. Ne su juo ji nori dalytis malonumais, todėl tupi ir neleidžia jam prisiartinti. Tai nupiešęs dailininkas buvo labai gabus, jis net perteikė panieką jos snukyje. Nors patinas stengiasi atrodyti didelis ir stiprus – pažiūrėk, kaip apnuogino dantis, – jis supranta, kad patelė laiko jį nepakankamai šauniu, ir truputėlį jos bijo, – paaiškino Aila. – Kaip dailininkai tai sugeba? Išgauti tokį tikslų vaizdą?

– Iš kur tu visa tai žinai? – savo ruožtu stebėjosi Saugotoja. Niekas anksčiau nepateikė tokio aiškinimo, tačiau tai, ką išsakė Aila, atrodė visiškai teisinga. Tikrai rodėsi, kad liūtų tokios išraiškos.

– Mokydamasi medžioti dažnai juos stebėdavau, – atsiliepė Aila. – Tada gyvenau su gentimi, o genties moterys nemedžioja. Jei būčiau medžiojusi gyvūnus maistui, vis tiek nebūčiau pajėgusi jų pargabenti ir grobis nueitų veltui, todėl nusprendžiau medžioti mėsėdžius, kurie vagia mūsų maistą. Vis tiek kilo rimtų bėdų, kai gentis tai išsiaiškino.

Saugotoja vėl pradėjo niūniuoti, o Jonokolas jai pritarė panašia melodija. Pirmoji buvo pasiruošusi įsitraukti, kai Aila žengė iš nišos.

– Man labiausiai patiko liūtai. Manau, šitas nusivylęs liūtas turėtų skųstis maždaug šitaip, – ji pradėjo urgzčioti ir galiausiai grėsmingai suriaumojo. Garsas atsimušė nuo urvo akmenų iki pat praėjimo priekyje, o paskui grįžo link salės, kurioje stovėjo akmuo su lokio kaukole.

Saugotoja sukrėsta, nustebusi ir truputį išsigandusi atšoko atgal.

– Kaip ji tai padarė?

Negalėdama patikėti tuo, ką patyrė, ji žvelgė į Pirmąją ir Vilomarą.

Abu tik linktelėjo.

– Ji mus vis nustebina, – tarė Vilomaras, kai Aila su Jondalaru nuėjo toliau. – Jei gerai įsiklausai, riaumojimas nėra toks garsus, kaip atrodo, bet vis dėlto garsus.

Kitapus nišos buvo skydas, išpieštas šiaurės elniais, daugiausiai jų patinais. Šiaurės elnių ir patelės, vienintelės iš visų elnių, turi ragus, tačiau jie labai maži. Šeši elniai ant skydo puikavosi puikiai išsivysčiusiais ragais su rudomis atšakomis, dailiai atsilenkusiomis atgal. Taip pat čia buvo arklys, bizonas ir tauras. Tik Aila nemanė, kad visus gyvūnus nupiešė tas pats dailininkas. Bizonas buvo kažkoks sustingęs, o arklys neatrodė ištobulintas, ypač palyginti su anksčiau matytaisiais pavydžiais. Šituos nupiešęs žmogus nebuvo toks puikus dailininkas.

Saugotoja nuėjo prie angos dešinėje, kuri vedė į siaurą koridorių. Juo reikėjo eiti vorele po vieną dėl šoninių sienų formos ir iš viršaus karančių darinių. Dešinėje pusėje buvo užbaigtas juodų didžiųjų elnių piešinys, tų, kurių išskirtinis bruožas yra kupra ant keteros, nedidelė galva ir lenktas sprandas. Ailai tapo smalsu, kodėl dailininkas nupiešė

elnius be ragų, nes jie buvo ryškiausias gyvūnų bruožas ir kupros atsiradimo priežastis.

Ant tos pačios plokštumos, stačiai į žiūrovą, ėjo raganosio nugaros linija ir du ragai su dviguba arka, kuri reiškė ausis. Kairėje nuo angos buvo matyti dviejų mamutų galvos ir nugaros kontūras. Dar toliau ant kairės sienos vėl pasimatė du raganosiai, atsisukę į priešingas puses. Tas, kuris žiūrėjo į dešinę, atrodė užbaigtas. Taip pat jis turėjo plačią tamsią juostą per nugaros vidurį, kaip ir dauguma šiame urve nupieštų raganosių. Virš jo, tas, kuris žiūrėjo į kairę, buvo tik menamas: juoda linija ir mažos dvigubos ausų arkos.

Dar įdomesnė Ailai pasirodė eilė ugniakurų išilgai koridoriaus, tikėtina, naudotų išgauti anglims, kuriomis paskui buvo piešiama. Laužų dūmai nujuodino gretimas sienas. Ar tai buvo protėvių laužai, dailininkų, sukūrusių neįtikėtinus piešinius ir atvaizdus šiame didingame urve? Dėl tų laužų jie atrodė tikroviškesni, labiau panašūs į žmones, o ne kito pasaulio dvasias. Urvas leidosi žemyn, kas žingsnis buvo trys stačios pakopos. Koridoriaus viduryje vietoj juodų piešinių atsirado įrėžos, padarytos ranka. Kaip tik prieš antrą pakopą, visai žemai, ryškėjo trys gaktos trikampiai su makšties plyšiu ties kiekvieno trikampio smaigaliu, du kairėje ir vienas dešinėje koridoriaus pusėje.

Pirmoji pavargo, tačiau žinojo, kad niekada daugiau nebeįveiks tokios kelionės, o jei ir įveiktų, nepajėgtų apeiti viso urvo. Jonokolas su Jondalaru, vienas iš vienos, kitas iš kitos pusės, padėjo Pirmajai nusileisti pakopomis ir ropštis ten, kur urvas kilo itin stačiai. Aila pastebėjo, kad Pirmoji eina neabejodama. Vieną akimirką ji nugirdo moters pastabą, kad daugiau niekada nebematys šio urvo.

Dėl kelionėje pėstute įveikto kelio ji tapo sveikesnė, tačiau buvo pakankamai gera gydytoja, kad suprastų, jog nebėra tokia stipri kaip jaunystėje. Ji buvo pasiryžusi apžiūrėti visą šį ypatingąjį urvą paskutinį kartą.

Paskutinė išpiešta plokštuma šiame koridoriuje buvo kaip tik prieš staigų urvo lygio pažemėjimą. Dešinėje pasirodė keturi raganosiai, pusiau piešti, pusiau išraižyti. Vienas jų vos įžiūrimas, du – gana maži, su juodomis pilvus juosiančiomis juostomis, turėjo jiems būdingas ausis. Paskutinis gerokai didesnis, bet nebaigtas. Didelis kalnų ožys, atpažįs-

tamas iš ragų, kurie linko atgal kone per visą jo kūno ilgį, buvo juodai nupieštas ant kabančio akmeninio darinio ir iš aukštai tarsi žvelgė į visą žmonių grupę. Kairėje siena buvo nugrandyta ir paruošta keliems gyvūnams: šešiems baigtiems arba iš dalies nupieštiems arkliams, dviem bizonams ir dviem didiesiems elniams, vienas iš kurių tebuvo užbaigtas, dviem mažiems raganosiams, keletui linijų ir ženklų.

Priekyje dar laukė didžiausias nusileidimas: keturi metrai nelygios terasos, atsiradusios nuo tekančio vandens, ir įduba – didelio lokio išsikastas guolis. Jonokolas, Jondalaras, Vilomaras ir Aila padėjo Pirmajai nusileisti. Lygiai taip pat sudėtinga bus jai užlipti aukštyn, tačiau visi buvo nusiteikę ryžtingai. Kabojo akmeniniai karuliai, šviesūs paviršiai atsispindėjo deglų šviesoje, tačiau jie nebuvo papuošti piešiniais. Ant dešinės sienos vis dėlto buvo šiek tiek vaizdinių.

Saugotoja vėl pradėjo niūniuoti, prisijungė Pirmoji, paskui Jonokolas. Aila laukė. Jie pirmiausia atsisuko į dešinę sieną, tačiau dėl kažkokios Ailai nesuprantamos priežasties balsai nuo jos gerai neataidėjo. Vienoje plokštumoje buvo pavaizduoti trys juodi raganosiai – vienas užbaigtas su juoda juosta per vidurį, kito tik apybrėža, o trečiojo – tik galva, dar trys liūtai, lokys, bizono galva ir makštis. Aila nujautė, jog čia pasakojama istorija, tikriausiai apie moterį, ir būtų norėjusi ją sužinoti. Jie pasisuko į kairę sieną. Dabar urvas atsiliepė į žmonių balsus.

Iš pirmo žvilgsnio kairė siena atrodė padalyta į tris dalis. Pačioje salės pradžioje vienas prie kito matėsi trys į dešinę atsisukę liūtai, pavaizduoti su perspektyva pagal nugaros liniją. Didžiausias, tolimiausias, buvo maždaug pustrečio metro ilgio, nupieštas juodai, su matomais kapšeliais, tad nebuvo ko abejoti dėl jo lyties. Vidurinysis nupieštas raudona linija, taip pat patinas. Tas, kuris arčiausiai, buvo mažiausias, patelė. Įsižiūrėjusi į piešinį Aila suabejojo dėl vidurinio liūto. Trečios galvos nebuvo, gal nugaros kontūras pavaizduotas tik dėl perspektyvos ir čia nupiešta tik liūtų pora. Linijos, nors ir paprastos, labai išraiškingos. Virš liūtų nugarų sunkiai įžiūrimi buvo trys pirštais išraižyti mamutai. Šioje urvo dalyje vyravo liūtai. Į dešinę nuo liūtų išryškėjo raganosis, o dar dešiniau – vėl trys į kairę atsisukę liūtai, kurie, atrodė, spokso į kitus liūtus ir raganosius, o tai suteikė plokštumai savotiškos pusiausvyros.

Visi piešiniai šioje sienos dalyje buvo nupiešti tokiame aukštyje, kur lengvai pasiektų ant žemės stovintis žmogus, išskyrus vieną mamutą, išraižytą aukštai ant sienos. Daug piešinių buvo padaryti virš lokių nagų žymių, tačiau būta ir nagų žymių ant piešinių, taigi lokiai čia lankėsi ir žmonėms išėjus.

Koridoriaus kitos dalies viduryje buvo niša. Kairėje nuo jos matėsi išblukę raudoni liūtai ir taškai, ant kurių viršaus buvo nupiešti juodi liūtai, paskui ėjo raganosis su daug ragų, lyg ir aštuoniais, todėl atrodė, kad vienas prie kito stovi aštuoni raganosiai, o toliau – jų dar daugiau. Į dešinę nuo raganosių buvo niša, o jos viduje nupieštas arklys. Virš jo pavaizduoti du juodi raganosiai ir mamutas. Atrodė, kad gyvūnai nyra iš akmens gilumos, arklys žengia iš nišos, o iš plyšio, kito pasaulio, lenda didžiulis bizonas, paskui mamutai ir raganosiai.

Ant sienos nišos dešinėje daugiausiai buvo dviejų rūšių gyvūnų – liūtų ir bizonų. Liūtai medžiojo bizonus. Bizonų banda susispietusi kairėje, o liūtai sėlino prie jų iš dešinės, tarsi laukdami ženklo pulti. Plėšrūnai buvo dailūs ir nuožmūs, kokie, Aila žinojo, ir turėtų būti. Urvinis liūtas vis dėlto jos totemas. Ailai šita salė buvo pati vaizdingiausia visame urve. Čia piešinių buvo tiek daug, ji nepajėgė visko aprėpti, bet norėjo kuo daugiau pamatyti. Didysis piešinys baigėsi savotiška briauna, kuri suformavo tarsi kitą nišą su užbaigtu juodu raganosiu, nyrančiu iš dvasių pasaulio. Kitapus nišos buvo nupieštas bizonas: galva viename plane, matyti visas snukis, o kūnas šonu, statmenai. Žvėris atrodė labai išraiškingai.

Po bizonu vėrėsi trikampė ertmė su dviem liūtų galvomis ir dar vieno į dešinę pasisukusio liūto priekiu. Virš liūto buvo juodas raganosis su raudonais dryžiais, rodančiais žaizdas ir kraują, srūvantį iš nasrų. Už jo platus kabantis akmeninis darinys rodė, kur urvas pradeda žemėti, kol jo skliautai tapo statmeni dešinei sienai. Ant jo vidinio paviršiaus buvo nupiešti trys liūtai ir dar vienas iš salės matomas gyvūnas. Prieš pat pažemėjimą beveik stačiai žemyn sviro uolos iškyša, kuri baigėsi suapvalintu galu. Visas jos paviršius buvo gausiai išpieštas.

– Kad visiškai ją suprastum, turi apžiūrėti iš visų pusių, – pasakė Saugotoja, rodydama Ailai sudėtingą figūrą: viršutinę bizono dalį iš priekio ant žmogaus kojų su didele makštimi per vidurį, nuspalvintą juodai su

vertikaliomis įrėžomis pačioje apačioje. Tai buvo apatinė moters kūno dalis su bizono galva viršuje ir liūtas gale, aplink karulį. – Šita karulio forma man visada primena vyro varpą.

– Tikrai, sutinku su tavimi, – pritarė Aila.

– Čia yra keletas nedidelių salių su įdomiais piešiniais, – tarė Saugotoja. – Jei norit, parodysiu.

– Prieš mums išeinant norėčiau pamatyti kuo daugiau, – atsiliepė Aila.

– Matyti, kad čia, už vyriško karulio, yra trys liūtai. O už kraujuojančio raganosio eina nedidelis koridorius, vedantis prie gražaus arklio, – kalbėjo Saugotoja, rodydama kelią. – Šitos plokštumos gale yra didelis bizonas. Ploto viduryje matyti stambus liūtas ir keletas nedidelių arklių. Į tą salę kitapus koridoriaus labai sunku patekti.

Aila grįžo į salės pradžią, kur atsišliejusi į akmenį ilsėjosi Pirmoji. Kiti kelionės draugai laukė netoliese.

– Na, ką manai, Aila? – pasiteiravo zelandonė.

– Labai džiaugiuosi, kad mane čia atvedei. Manau, tai pats gražiausias mano kada matytas urvas. Daugiau nei urvas, tik nežinau tinkamo žodžio. Kai gyvenau su gentimi, nežinojau, kad tikrovėje esantį dalyką galima padaryti iš kitokios medžiagos arba nupiešti atvaizdą, kuris tą dalyką primintų, – Aila apsidairė ieškodama Jondalaro ir nusišypsojo jį pamačiusi. Vyras priėjo arčiau ir apkabino moterį. Būtent šito ji troško – pasidalyti potyriais su Jondalaru. – Paskui, kai apsigyvenau su mamutojais ir pamačiau, kokius dalykus Ranekas sugeba išraižyti iš mamuto ilties, kiti žmonės – naudodami odą ir karoliukus, o kartais tik lazdele rėždami ženklus ant lygių grindų ar žemėje, apstulbau.

Ji nutilo ir nudelbė akis į drėgną molingą urvo pagrindą. Visi žmonės su mirguliuojančiais deglais buvo susirinkę vienoje vietoje. Šviesa nesklido labai toli ir ant sienų nupiešti gyvūnai atrodė tik užuominos tamsoje, kaip švysčiojantys atvaizdai, kuriuos matydavo dauguma žmonių pasaulyje už urvo sienų.

– Šioje kelionėje ir dar anksčiau matėm kitų piešinių bei atvaizdų, kurie irgi buvo gražūs, arba ne tiek gražūs, kiek išskirtiniai. Nežinau, kaip žmonės tai sugeba, ir negaliu net mėginti suprasti, kodėl tai daro. Manau,

jie nori pamaloninti Motiną ir tikriausiai taip turi būti, o gal stengiasi papasakoti jos istoriją ar kokius kitus pasakojimus. Gal žmonės tai daro paprasčiausiai todėl, kad sugeba. Kaip Jonokolas. Jis sugalvoja ką nors nupiešti, todėl nupiešia. Tas pats, kai tu dainuoji, Zelandone. Dauguma žmonių moka dainuoti geriau ar blogiau, tačiau niekas nedainuoja kaip tu. Kai tu dainuoji, nenoriu nieko kito, tik klausytis. Pasidaro gera viduje. Panašiai išgyvenu žvelgdama į šiuos urvų piešinius. Taip jaučiuosi, kai Jondalaras žvelgia į mane meilės kupinomis akimis. Dingojasi, kad tas, kuris nupiešė šituos piešinius, žvelgia į mane su meile.

Aila nuleido akis žemyn, nes stengėsi nepravirkti. Paprastai ji gebėdavo susitvardyti, bet šįkart buvo sunku.

„Dabar suprantu, kodėl ji susijungusi, – galvojo Saugotoja. – Ji bus nuostabi zelandonė; jau dabar tokia yra. Tačiau ji tokia nebūtų be šio vyro. Galbūt tokia jam Motinos skirta užduotis." Tada ji pradėjo niūniuoti. Prisijungė Jonokolas. Jam dainuojant atrodydavo, kad kitų balsai skamba geriau. Tada prisidėjo Vilomaras, dainavo atskirus skiemenis. Jo balsas buvo tinkamas ir papildė bendrą melodiją. Tada prisijungė ir Jondalaras. Jis turėjo gerą balsą, tačiau šiaip nedainuodavo, nebent kartu su kitais. Palaikoma tokių puikių balsų, aidinčių akmeniniame, taip gražiai papuoštame urve, ta, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, sugiedojo baigiamąją Motinos giesmės dalį:

Ir spindintis draugas vėl niršiai kausis
Su vagimi už mylimosios įsčių vaisių.
Kartu jie grūmėsi už sūnų branginamą
Ir nugalėjo – pasauliui šviesa sugrąžinama.
Tvarka atkurta. Jis spindesiu švyti.

Tačiau blyški, ledinė tamsa skaistaus šviesulio geidžia,
O Motina, apgynusi sūnų, daugiau jo nepaleidžia.
Priešas iš tamsybių viesulais traukia, klampina,
Motina sūnaus nepaleidžia, ji pasiduot neketina.
Tamsa jos nesužeidžia. Bet sūnų ji paleidžia.

Įveikusios viesulus, iš sumaišties bedugnės
Gyvai suspindo jos sūnaus skaistumo ugnys.
Kai Motina nuvargo, tuštuma įsisiūbavo
Ir dienai baigiantis vėl tamsuma triumfavo.
Pajuto šilumą sūnaus. Bet pergalės dar neragaus.

Kentėjo Motina Didžioji sopančia širdim,
Kad teko vėlei išsiskirti su viltim.
Pražuvusio vaiko skaudžiai ilgėjosi,
Todėl viduje vėl gyvybės jėgas ji pasėjo.
Ji nesitaikstė su neviltim. Su vaiko netektim.

Atėjus laikui, vandenys jos įsčių
Želmeniu gyvu bergždžiuos tyruos ištryško.
Bet gėla netekties suspindo rasomis,
Virpančiom vaivorykštėm rytais puoštomis.
Įsčių vandenys želmenis brandino. Ašarų ji neslopino.

Griausmingai į gabalus akmenys skilo,
Riaumodamos dubos, gelmės prabilo.
Didžiuliai ir tamsūs vėl atsivėrė urvai.
Iš Motinos įsčių gimė Žemės vaikai.
Apleista, vieniša, bet didinga. Motina Žemė gimdo.

Visi vaikai skirtingi, vieni maži, kiti dideli,
Kas vaikšto, kas šliaužioja, kas skraido, kas plaukioti gali.
Visų pavidalai puikūs, kiekvienas užbaigtas dvasia,
Į save panašius gimdyti gali, jei tokia Motinos valia.
Motina to trokšta. Žemėje gyvybė noksta.

Visi žvėrys ir žuvys, ir padangių sparnuočiai
Nebepaliks Motinos vienos raudoti.
Ir tarpdami, klestėdami Didžiosios Motinos platybėse
Ištikimai laikysis vietų tų, kur prasidėjo jų gyvybė.
Jie nesitrauks nuo Motinos. Nepaliks godotinos.

Visi jos vaikai ją pripildė džiaugsmo,
Bet daug jie eikvojo jos gyvybės jėgų.
Bet jų liko pakankamai dar vienam kūriniui –
Vaikui, kuris prisimins, kam dėkingas būt turi.
Vaikas neapvils. Saugos ją ir gins.

Pirmoji moteris gimė suaugusi, gyva,
Ir suteikta jai buvo išlikimo dovana.
Gyvybė yra pirmoji dovana, ir kaip Žemė Motina
Gyvybės didžiąją vertę moteris budo žinodama.
Atsirado moteris pirma. Pirmoji iš panašių į ją.

Antroji dovana yra suvokimo, troškimo
Išmokt, sužinot, dovana įžvelgimo.
Moters viduje jau buvo žinių įlieta,
Kaip gyventi ir kaip kitiems padėti.
Žinojo pirmoji moteris. Kaip augti ir kaip mokytis.

Gyvybės jėgos nyko, išseko Motina stipri.
Gyvybę teikiančią dvasią ji troško perduoti.
Vaikams tai paliko, davė stiprybės,
Ir moterį palaimino kurti naują gyvybę.
Moteris vieniša. Vienintelė gyva.

Prisiminė Motina savo vienatvę
Ir mielą bičiulį, jo rūpesčio vertę.
Iš paskutinės kibirkšties gimdyti vėl pradėjo
Ir moteriai bičiulį – vyrą sukurti gebėjo.
Ji vėl dovanoja. Štai vyras gyvuoja.

Pagimdžiusi vyrą ir moterį Motinos meilė
Atidavė jiems kaip namus visą žemę.
Vandenis, sausumą, visus savo kūrinius,
Kad naudotų, bet saugotų, puoselėtų, ką turi.
Tai buvo namai gyventi. Ne išnaudoti ir ne pavergti.

Padovanojusi savo vaikams galimybę išlikti,
Motina nusprendė juos dar vienu džiaugsmu ištikti.
Ji įteikė jiems dovaną gėriu dalytis
Ir susiliejant malonumą Motinos garbei patirti.
Nuostabi dovana. Motina pagerbiama.

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.

Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Baigus giedoti, stojo tyla. Visi iki vieno labiau nei bet kada juto Motinos ir Motinos giesmės galią. Jie vėl žvelgė į piešinius ir dar geriau įsisąmonino gyvūnus, kurie tarsi nėrė iš urvo įtrūkių ir šešėlių, tarsi Motinos kuriami ir gimdomi, kviečiami iš kito pasaulio, dvasių pasaulio, didžiosios Motinos anapusybės.

Tada pasigirdo garsas, nuo kurio pagaugai nubėgo, – tai buvo liūto jaunikllio kniaukimas. Jis pasikeitė į garsus, kokius skleidžia liūto jauniklis, kai kviečia motiną, paskui pirmuosius jauno patino mėginimus riaumoti ir galiausiai urzgesį bei grumėjimą, pasibaigusį galingu suaugusio patino, reiškiančio savo teises, riaumojimu.

– Kaip jai tai pavyksta? – vėl stebėjosi Saugotoja. – Nuskambėjo tarsi visi liūto brandos etapai. Iš kur ji tai žino?

– Ji augino liūtą, juo rūpinosi, kol tas užaugo, ir išmokė jį kartu medžioti, – atsakė Jondalaras. – Ji riaumodavo kartu su juo.

– Ar ji šitaip tau pasakojo? – su abejonės gaidele balse pasitikslino Saugotoja.

– Na, galima ir taip pasakyti. Liūtas kartą atėjo jos aplankyti man tebesveikstant slėnyje. Žvėris neapsidžiaugė ir mane ten pamatęs, todėl puolė. Aila žengė į priekį, jis tik apsisuko vietoje ir sustingo kaip negyvas. Tada ji ėmė raičiotis ant žemės ir jį apkabino, o paskui užsiropštė jam ant

nugaros ir jojo, lygiai taip, kaip joja su Yhaha. Tik nemanau, kad jis būtų lėkęs, kur ji nori, ėjo tik ten, kur jis pats norėjo ją nunešti. Vis dėlto liūtas tikrai parnešė ją atgal. Vėliau Aila man viską papasakojo, – paaiškino Jondalaras.

Jo pasakojimas buvo pernelyg tiesmukas, todėl įtikinamas. Saugotoja tik papurtė galvą.

– Manau, visiems derėtų užsidegti naujus deglus, – pasakė ji. – Turėtų užtekti po vieną kiekvienam, be to, dar turime lempų.

– Gal palaukim su deglais, kol grįšime šituo koridoriumi, – pasiūlė Vilomaras.

– Taip, tu teisus, – pritarė Jonokolas. – Ar palaikysi manąjį? – paklausė jis Saugotojos.

Jonokolas, Jondalaras, Aila ir Vilomaras perkėlė Pirmąją per giliausius slenksčius, o Saugotoja laikė deglus keliui apšviesti. Vieną, kuris beveik visiškai sudegė, ji įmėtė į ugniakurą prie sienos. Pasiekę pieštus arklius, visi paėmė po naują deglą. Saugotoja užgesino beveik sudegusius ir susidėjo juos atgal į kuprinę, tada visi patraukė atgal keliu, kuriuo atėjo. Niekas daug nekalbėjo, dairėsi į nupieštus ant sienų gyvūnus. Artėdami prie įėjimo žmonės vėl pastebėjo, kiek daug šviesos pro angą patenka giliai į urvą.

Prie įėjimo Jonokolas sustojo.

– Ar nuvesi mane atgal, į tą didelį plotą anoje salėje?

– Žinoma, – atsakė moteris, nė neklaususi, kodėl zelandonis to panoro. Ji suprato.

– Norėčiau eiti su tavimi, devynioliktojo urvo zelandoni, – tarė Aila.

– Džiaugiuosi. Iš aš norėčiau, kad tu eitum. Galėsi palaikyti mano deglą, – šyptelėjo jis.

Tai ji rado baltąjį urvą, o jis buvo tarp pirmųjų, kurie jį išvydo. Aila suprato, kad jis ketina piešti ant tų nuostabių sienų ir gali prireikti padėjėjų. Jų trejetas sugrįžo į antrąją lokių urvo salę, o kiti nuėjo link išėjimo. Saugotoja vedė juos trumpesniu keliu ir netgi žinojo, kur konkrečiai nuvesti: į tą vietą, kur Jonokolas žiūrėjo pirmą kartą atsidūręs šioje urvo dalyje. Jis rado atokią nišą ir senovines konkrecijas, kurias pastebėjo anksčiau.

Pasiėmęs titnago peilį Jonokolas nuėjo prie stalagmito su baseinėlio įduba viršuje ir ties jo pagrindu vienu patyrusiu mostu išraižė kaktą, nosį,

nasrus, žandikaulį ir snukio šoną, paskui dvi griežtesnes linijas – arklio karčius ir nugarą. Akimirką į jį žiūrėjo, paskui virš pirmojo išraižė galvą antro arklio, nusisukusio į kitą pusę. Rėžiant šį, akmuo pasitaikė kiek kietesnis, sunkiau pasiduodantis, tad linija nebuvo tokia tiksli. Tada Jonokolas vienodais atstumais įrėžė atskirus stačių karčių plaukelius. Baigęs žengė atgal ir įsižiūrėjo.

– Norėjau palikti pėdsaką šiame urve, tačiau nebuvau tikras tol, kol Pirmoji urvo gilumoje užgiedojo Motinos giesmę, – prisipažino devynioliktojo Zelandonijos urvo zelandonis.

– Sakiau, kad rinksis Motina, o tu suprasi. Dabar aš žinau – tai tinkama, – pasakė Saugotoja.

– Teisinga pasirinkai, – pritarė Aila. – Tikriausiai atėjo laikas man liautis vadinus tave Jonokolu ir pradėti kreiptis „devynioliktojo urvo zelandoni".

– Gal aplinkui esant daugiau žmonių, tačiau viliuosi, kad mums likus dviese aš tau visada būsiu Jonokolas, o tu man – Aila, – atsiliepė jis.

– Norėčiau, – tarė Aila, tada atsigręžė į Saugotoją. – Mintyse manau, kad tavo vardas – Saugotoja, kaip tos, kuri stebi ir globoja, tačiau, jei neprieštarauji, norėčiau sužinoti, su kokiu vardu esi gimusi.

– Mane vadino Dominyka, – atsiliepė moteris. – O apie tave visada galvosiu kaip apie Ailą, kad ir kas nutiktų, nors taptum Pirmąja.

Aila papurtė galvą.

– Tai visiškai neįtikėtina, esu svetimšalė su stipriu akcentu.

– Tai nesvarbu, – patikino Dominyka. – Mes pripažįstame Pirmąjį, net jei jo nepažįstame. O tavo akcentas man patinka. Manau, dėl to tu išsiskiri, kaip ta, kuri yra pirmoji, turėtų išsiskirti iš kitų.

Tada moteris išvedė juos iš urvo.

Visą vakarą Aila galvojo apie nepaprastą urvą – buvo tiek daug ką pamatyti, tiek įvertinti, kad ji troško dar kartą jame apsilankyti. Tą vakarą žmonės tarėsi, ką daryti su Gajanaru, o ji vis pajusdavo mintimis sugrįžtanti į urvą. Atrodė, vyras atsigauna po stiprių sumušimų. Nors visą

likusį gyvenimą nešios randus, regis, jis nepuoselėjo jokio piktumo juos palikusiems žmonėms. Atrodė, jis ne tik dėkingas už tai, kad liko gyvas, bet ir nori atsidėkoti zelandoniams, kad jį slaugo.

Jis suprato, ką padarė, net jei visi kiti to nesuvokė. Balderanas už tą patį gavo galą. Gajanaras nežinojo, kodėl jo buvo pasigailėta, išskyrus tą tylų prašymą: kai Balderanas planavo nužudyti svetimšalę, jis tylomis meldė Motiną, kad ją apsaugotų. Vyras žinojo, kad jie neištrūks, bet nenorėjo mirti.

– Jis, atrodo, nuoširdžiai trokšta atlyginti, – kalbėjo zelandonė pirmoji. – Gal dėl to, kad dabar žino, jog gali tekti prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, tačiau Motina tikriausiai nusprendė jo pasigailėti.

– Ar kas nors žino, kuriam urvui jis gimė? – paklausė Pirmoji. – Ar jis turi giminaičių?

– Taip, jis turi motiną, – atsiliepė viena iš zelandonių. – Nepažįstu jokių kitų jo giminaičių, o motina visai susenusi ir ne ką teatmena.

– Štai ir atsakymas, – tarė Pirmoji, – jis turi būti parsiųstas į savo urvą rūpintis senute motina.

– O koks čia atlygis? Juk tai jo paties motina? – nustebo kitas zelandonis.

– Tai nebūtinai bus lengva, jei jos būklė blogės. Urvui palengvės, kai bus, kas ją prižiūri, o Gajanaras galės būti naudingas. Nemanau, kad tai jis planavo daryti, kol buvo su Balderanu, kai ėmė ką nori nesirūpindamas atlyginti. Jį reikia priversti dirbti, medžioti sau ar bent jau talkinti bendrose medžioklėse su urvu ir padėti motinai visur, kur tik jai prireiks.

– Spėju, vyrui ne visada patinka rūpintis senute motina, – tarė dar vienas zelandonis, – netgi sava.

Aila tik pusiau klausėsi, bet esmę suprato ir pagalvojo, kad sumanymas geras, o paskui vėl mintimis grįžo prie seniausios švenčiausios vietos. Galiausiai ji nusprendė, kad po dienos dviejų nueis į tą urvą viena, o gal su Vilku.

Ankstyvą rytojaus rytą Aila vėl paprašė Levelos pasaugoti Jonailą, patikrino, kaip džiūsta mėsa. Ant virvių ji buvo sudėjusi kitą bizonienos dalį

ir pagalvojo, kad gali būti tinkamas metas patenkinti troškimą dar kartą pamatyti seniausią ir švenčiausią vietą.

– Pasiimsiu Vilką ir grįšiu į urvą. Noriu dar kartą jį apžiūrėti prieš išeidama namo. Kas žino, ar kada čia grįšime.

Ji įsidėjo kelis deglus, porą akmeninių lempelių, taip pat kerpių dagtims ir kelias atkarpas žarnų su riebalais, sudėtų į dvigubą odinį kapšelį. Moteris patikrino savo ugnies uždegimo rinkinį: titnagą ir ugnies akmenį, prakurus ir didesnes malkeles. Pripildžiusi vandenmaišį, įsidėjo savo puodelį ir dubenėlį Vilkui. Ji paėmė savo vaistų krepšelį su keliais papildomais arbatos maišeliais, nors abejojo, ar urvo viduje virs arbatą, gerąjį peilį, šiltų drabužių urvo gilumoje apsivilkti, tačiau nesivargino dėtis kojų apavo. Ji buvo įpratusi keliauti basa, ir jos kojų padai buvo vos ne taip pat įdiržę kaip gyvūnų kanopos.

Sušvilpusi Vilkui, Aila pradėjo taku kilti į urvą. Pasiekusi didžiąją angą, dirstelėjo į kamputį po pastoge. Ugniavietėje nedegė laužas, o žvilgtelėjusi į miego pašiūrę pamatė, kad ji tuščia. Šiandien Saugotojos čia nebuvo. Paprastai jai pranešdavo, kada žmonės ateis aplankyti seniausios švenčiausios vietos, o Aila nusprendė ateiti iš anksto nesusitarusi.

Ugniavietėje ji sukūrė nedidelį laužą ir užsidegė deglą, tada aukštai jį iškėlusi pajudėjo pirmyn, davė Vilkui ženklą sekti. Ji vėl įvertino, koks didelis yra tas urvas, pajuto netvarką pirmosiose salėse. Ant grindų dunksojo išvirtusios kolonos, didžiuliai nukritusių akmenų luitai bei jų nuolaužos. Šviesa įsiskverbė gana giliai į urvą, ir Aila patraukė tuo pačiu keliu, kuriuo iš pradžių ėjo su visa grupe, į kairę ir tiesiai pirmyn, į didžiąją salę su lokių guoliais. Vilkas nuo jos nesitraukė.

Ji laikėsi kairės koridoriaus pusės žinodama, kad, išskyrus didelę salę dešinėje, kurią ji ketino aplankyti išeidama, nebus daug ko pamatyti, kol pasieks urvo pusiaukelę. Ji neplanavo užsibūti urve per ilgai arba stengtis viską pamatyti, norėjo apžiūrėti tik tam tikrus dalykus. Ji traukė į salę su lokių guoliais ir laikėsi dešinės sienos, kol priėjo kitą salę jos gale, o tada pasidairė storo geležtės formos akmens, besileidžiančio iš viršaus.

Jis ir buvo ten, kur ji prisiminė, nupieštas raudonai, leopardas su ilga uodega ir hiena-lokys. „Ar tai hiena, ar lokys? Taip, galva atrodo kaip urvinio lokio, bet snukis ilgesnis ir kuokštas viršugalvyje kartu su nežymiais

karčiais atrodo kaip statūs hienos plaukai. Nė vienas iš kitų lokių šiame urve neturi tokio laibo, ilgomis kojomis kūno – pažvelk į kitą, viršuje nupieštą lokį! Nežinau, ką dailininkas norėjo šiuo piešiniu pasakyti, – galvojo ji, – tačiau man atrodo, kad jis piešė hieną, net jei tai vienintelė hiena, kurią apskritai mačiau nupieštą urve. Juk niekada neregėjau ir leopardo. Šioje vietoje nupieštas lokys, hiena ir leopardas, visi stiprūs, pavojingi žvėrys. Smalsu, ką apie šį vaizdą paporintų keliaujantis pasakotojas?"

Žiūrinėdama, bet nestoviniuodama Aila praėjo pro kitus atvaizdus: tikriausiai vabzdžius, eilę raganosių, liūtų, arklių, mamutų, ženklų, taškų, delnų atspaudų; ji nusišypsojo raudonai nupieštam mažam lokiukui, tokiam panašiam į kitus lokius septintajame urve. Aila prisiminė, kad šioje vietoje urvo Saugotoja pasuko į kairę, o paskui toliau ėjo palei dešinę sieną. Kitoje salėje buvo urvinių lokių viešnagės įrodymų, po to takas vedė žemyn, į salę gilia įgriuva per vidurį.

Visi piešiniai, tiksliau, raižiniai buvo balti dėl balto paviršiaus, padengto vermikulitu – minkštu šviesrudžiu moliu. Iš visų baltų raižinių Aila labiausiai įsidėmėjo iš plyšio sienoje nyrantį raganosį ir stabtelėjo jo apžiūrėti. „Kodėl protėviai piešė gyvūnus ant sienų urvų viduje? – svarstė ji. – Kodėl Jonokolas panoro išraižyti abu arklius toje salėje greta įėjimo į urvą? Kai jis tai darė, jo mintys neklaidžiojo niekur kitur, kaip visų zelandonių, kurie gėrė arbatą šventoje septintojo pietinių Zelandonijos žemių urvo vietoje. Jei mintys klaidžiotų, dailininkai tikriausiai nepajėgtų sukurti tokių įsimintinų atvaizdų. Jie privalo galvoti apie tai, ką daro."

Ar jie piešia sau, ar kitiems parodyti? Kokiems kitiems? Kitiems savo urvo žmonėms ar kitiems zelandoniams? Kai kuriose didesnėse tam tikrų urvų salėse gali susirinkti daugiau žmonių, kartais net apeigos vyksta, tačiau daugybė atvaizdų palikti mažuose urvuose arba labai ankštose didelių urvų vietose. Jie turėtų būti piešiami sau, dėl savų priežasčių. Ar dailininkai kažko ieškojo dvasių pasaulyje? Gal savo gyvūno dvasios, kaip kad jos totemo liūto, arba dvasinio gyvūno, kuris priartintų juos prie Motinos? Kada tik ji bandydavo pasiteirauti Zelandonės, taip ir negaudavo patenkinamo atsakymo. Ar tai kažkas, ką, tikimasi, ji turi išsiaiškinti pati?

Vilkas nesitraukė, laikėsi sienos, palei kurią ėjo Aila. Ji nešėsi vienintelę šviesą deguto juodumo urve; nors gyvūno pojūčiai suteikė jam daugiau žinių apie aplinką nei apšvietė Ailos deglas, jis taip pat norėjo matyti, kur esąs.

Kelyje, kuriuo ji žinojo pasieksianti kitą urvo dalį, gerokai pažemėjo skliautai. Ant sienų ir kabančių akmens darinių matėsi daugiau mamutų, bizonų ir elnių, vieni baltai išraižyti, kiti – nupiešti juodai. Čia buvo salė su urvinio lokio kaukole ant plokščio akmens, ir Aila dar kartą ją apžiūrėjo. Užsibuvo galvodama apie gentį ir apie Krebą, paskui keliavo toliau. Regis, šią salę supo pilko molio krantai, kuriais ji užsiropštė, kad pasiektų paskutinę salę, tą, kurioje Pirmoji nesilankė. Ji pastebėjo lokių įspaudus molyje, kurių nepamatė praėjusį kartą. Dviem aukštais laiptais ji palypėjo į kitą salę.

Aila atsidūrė jos viduryje; skliautai buvo per žemi, kad eitum palei sienas. Aila nusprendė, kad atėjo laikas užsidegti antrą deglą, tada nušluostė pirmojo likučius nuo žemų skliautų, kur stuktelėjo, kad ant trumpo koto užgesintų ugnį. Įsitikinusi, kad ugnis užgeso, tai, kas liko iš pirmojo deglo, Aila įsidėjo į kuprinę. Teko kūprintis, kad toliau galėtų eiti gamtos sukurtu taku. Ties kabančio darinio pagrindu ji pastebėjo septynis iš eilės nedidelius raudonus taškus greta eilės juodų žymių. Galiausiai, už kokių dvylikos metrų, vėl buvo galima atsitiesti.

Čia buvo dar keletas juodų deglų žymių; kiti žmonės akivaizdžiai šiame plote juos nuvalė. Gale urvas nuožulniai leidosi prie žemės. Siena buvo padengta plona geltona suskilinėjusia suminkštėjusio akmens danga – vingiuotos rašto linijos priminė mažyčius kirminėlius. Ant šio nuožulnaus paviršiaus daugiausiai naudojantis dviem pirštais buvo nubrėžtas paprastas arklio kontūras. Dėl nuolaidžios sienos dailininkui buvo labai sunku piešti; teko tai daryti atlošus galvą, o ir niekaip negalėtum vienu metu aprėpti viso vaizdo, kol piešinys bus baigtas. Jis buvo truputį neproporcingas, tačiau tai paskutinis urvo piešinys. Aila pastebėjo ir porelę mamutų, kurie taip pat buvo apibrėžti ant nuožulnių skliautų.

Aila pajuto kvapą ir apsidairė, tada suprato, kad Vilkas nusilengvino. Nusišypsojo. Nieko nepadarysi. Apsisukus grįžti, staiga švystelėjo mintis, ar kur nors nėra kito išėjimo iš urvo, tačiau ji neketino to išėjimo ieškoti. Eidama atgal, žengdama arčiau sienos ji juto, kaip kojos klimpsta šaltame,

minkštame molyje; Vilkas sekė paskui, žengė tuo pačiu minkštu moliu. Kai ji išsiropštė iš šios paskutinės salės, siena, prieš tai buvusi dešinėje, dabar atsidūrė jos kairėje. Ji praėjo pro akmens plokštę su nugrandytais mamutais, tada prisiartino prie plokštumos, kurią labai norėjo dar kartą pamatyti, – prie juodai nupieštų arklių.

Šįkart ji atidžiau apžiūrėjo sieną. Pamatė, kad minkštas rudas sluoksnis nugrandytas nuo didelės sienos dalies, kad atsiskleistų baltas kalkakmenis apačioje, kuriame anksčiau buvo išraižyti raganosis ir mamutas. Juoda spalva buvo anglies, bet dėl dailininko piešimo būdo vienose vietose atrodė juodžiau, kitur šviesiau, todėl arkliai bei kiti gyvūnai panėšėjo į gyvus. Nors Ailą traukė arkliai, ne jie vyravo šioje plokštumoje – daugiausia buvo taurų. Ir vėl ją privertė nusišypsoti liūtai nišoje. Ta patelė visiškai nepaiso jauno patino. Tupi sau ir nejuda.

Aila lėtai ėjo palei išpieštą sieną, kol pasiekė įėjimą į ilgą koridorių, vedusį į paskutinę išpieštą salę, ir aukštai dešinėje pamatė didžiulį elnią. Čia buvo ta vieta, kur palei sieną rikiavosi ugniakurai anglims pasiruošti. Koridorius pradėjo žemėti. Įveikusi paskutinę staigią pakopą ir atsidūrusi paskutinėje salėje, Aila ėmė eiti dar lėčiau. Ji mėgo liūtus, gal dėl to, kad šis gyvūnas buvo jos totemas, tačiau šitie buvo tokie tikroviški. Aila ištyrinėjo ir paskutinį karulį, tą, kuris buvo toks panašus į vyro varpą. Ant jo buvo nupiešta moters makštis ir žmogaus kojos, dalis bizono ir dalis liūto. Ji buvo tikra, kad ir šitoje vietoje kažkas pasakojo istoriją. Galiausiai ji apsisuko, patraukė atgal, o pasiekusi salės pradžią sustojo ir apsidairė.

Aila norėjo išsinešti Pirmosios giesmės prisiminimą. Pati dainuoti nemokėjo, bet nusišypsojo prisiminusi tai, ką moka. Ji gali suriaumoti, kaip ir praėjusį kartą. Kaip dažnai daro liūtai, ji pradėjo urzgesiu, pamažu perėjo į riaumojimą. Kai galiausiai suriaumojo, tai buvo labiausiai pavykęs jos riaumojimas; netgi Vilkas krūptelėjo.

Zelandoniečiai ketino iškeliauti anksti ryte, bet pradėjo gimdyti Amelana, tad, žinoma, viešnios zelandonės negalėjo išeiti. Vakarop

Amelana pagimdė sveiką berniuką, o po to jos motina patiekė šventinius pietus. Šiauriečiai užgaišo iki kitos dienos ryto, o paskui jau neliko noro traukti į kelią.

Keliautojų sudėtis vėl pasikeitė. Nėjo Kimeranas su Beladora ir du jų vaikai, namuose pasiliko Amelana, tad į kelią leidosi tik vienuolika žmonių. Kaip Jonailos žaidimų draugas, liko tik metais jaunesnis Jonlevanas, ir ji ilgėjosi draugų. Jondekamui stigo Kimerano, dėdės, kuris buvo labiau brolis. Iki tol jis nesuvokė, kaip puikiai jie supranta vienas kitą, kai darbuojasi drauge. Buvo liūdna galvoti, kad gali jo daugiau niekuomet nepamatyti. Iš moterų teliko Aila, Levela ir Pirmoji, tad joms tikrai stigo Beladoros ir jaunosios Amelanos išdaigų.

Jie keliavo žemyn palei upę, o kai ši susiliejo su didesne upe, traukė palei ją į pietus. Didžiulės Pietų jūros platybes jie pamatė dar likus visos dienos keliui iki pakrantės, tačiau atsivėrė vaizdas daugiau nei į bekraščius vandens tolius. Žmonės matė šiaurės elnių ir didžiųjų elnių bandas, mamučių kaimenę kartu su įvairaus amžiaus jaunikliais, daug gauruotųjų raganosių. Taip pat jau buvo pradėję burtis draugėn įvairūs atrajotojai, tokie kaip taurai ir bizonai: ruošiantis rudeniui, tūkstantiniai jų būriai susirenka kovoti ir poruotis. Arkliai keliavo link žieminių ganiavų. Nuo jūros pūtė šaltas vėjas. Pietų jūra buvo šalta, o žvelgdama į bekraštes šalto vandens platybes Aila puikiai suvokė, jog netrukus pasikeis metų laikai.

Jie rado mainytojus, apie kuriuos pasakojo Konardis, ir patį Konardį. Paaiškėjo, kad Ailos krepšiai mainytojus labai domina. Žmonėms, kurie keliauja su daiktais, taip, kaip mainų meistrai, yra būtinos puikios kokybės talpyklos. Pirmą vakarą stovykloje Aila praleido pindama krepšius. Taip pat didelį pasisekimą turėjo Jondalaro titnaginiai antgaliai ir įrankiai. Padėjo ir Vilomaro patirtis bei mainų meistro įgūdžiai. Jis subūrė savotišką mainų grupę ir įtraukė į ją Konardį.

Vilomaras siūlė daiktų derinius, pavyzdžiui, džiovintos mėsos atsargas ir krepšį joms gabenti. Jis įsigijo daug kriauklelių karoliams ir džiaugėsi turėdamas kelis Ailos krepšius jiems susidėti. Taip pat gavo Ailai druskos ir vėrinį Martonai, kurį padarė vienas iš kriauklių rinkėjų, ir dar kitų daiktų, apie kuriuos visiems nepasakojo.

Baigę mainus, šiauriečiai iškeliavo atgal. Judėjo greičiau nei iš pradžių. Viena vertus, žinojo kelią, nereikėjo stabčioti ir lankyti išpieštų urvų. Be to, juos ginė besikeičiantis oras. Žmonės buvo gerai apsirūpinę maisto atsargomis, tad pakeliui nereikėjo dažnai medžioti. Jie dar kartą užsuko aplankyti Kamoros. Moteris labai nusivylė sužinojusi, kad Kimeranas apsigalvojo ir pasiliko su poros žmonėmis. Ji su Jondekamu kalbėjo apie Kimeraną taip, lyg jis būtų visiškai pražuvęs, kol Pirmoji priminė, kad jis tikrai žadėjo grįžti.

Pasiekus Didžiąją upę teko laukti, nes dėl audros per ją keltis buvo per daug sudėtinga. Keliautojus kamavo nerimas, jie nenorėjo visam sezonui įstrigti kitame upės krante. Galiausiai oras išsigiedrijo ir, nors buvo šalta, jie persikėlė per Didžiąją upę. Pasiekę Upę, jie vos begalėjo tverti iš nekantros. Teko pėsčiuoti pakrante, nes šįkart nebuvo plaustų, be to, reikėtų per daug pastangų jais stumtis aukštyn upe.

Keliautojai, galų gale pastebėję didelę akmenų pastogę, kurioje glaudėsi devintasis urvas, į ją vos nepasileido bėgte. To neprireikė, nes jų laukti buvo pastatyti žvalgai, o vos pastebėjus grįžtančiuosius uždegtas signalinis laužas. Kone visi aplinkinių urvų žmonės išėjo pasitikti ir pasveikinti sugrįžusių keliautojų.

29

Aila stačiu taku kopė į uolos viršų. Ji nešėsi malkų nešioklėje, kuri kabėjo nuo odos juostelės aplink jos kaktą. Moteris padėjo nešulį greta bazalto kolonos, kuri, dingojosi, pavojingu kampu kyšo iš kalkakmenio uolos, ir sustojusi apžvelgė atsivėrusį reginį. Kad ir kaip dažnai jį matė per pastaruosius metus, kai žymėjo kylančius ir besileidžiančius saulę ir mėnulį, platus vaizdas nepaliovė jos jaudinti. Aila stebėjo, kaip apačioje iš šiaurės į pietus vinguriuoja srauni Upė. Tamsėjantys debesys apgaubė kalvų viršūnes kitapus jos, rytuose, aštrios jų apybraižos išskydo. Rytoj prieš aušrą, kai reikės pamatyti, kur kyla saulė, kad būtų galima palyginti su praėjusia diena, tikėtina, išsigiedrys.

Aila atsisuko į kitą pusę. Saulė, akinamai švytinti, jau pradėjo ristis žemyn; netrukus ji leisis, ir negausių baltų purių debesų apačios jau dažėsi rausvai, žadėdamos didingą reginį. Ailos akys slydo horizontu. Ji kone gailėjosi matydama, kad vakarų pusėje giedra. „Nerasiu jokios dingsties neateiti čia šįvakar“, – galvojo ji, traukdama atgal į devintąjį urvą.

Jos namelis po išsikišusia kalkakmenio pastoge buvo šaltas ir tuščias. Jondalaras su Jonaila tikriausiai šįvakar išėjo vakarieniauti pas Prolevą, o gal Martoną. Aila gundėsi jų ieškoti, tačiau kokia iš to nauda, jeigu vis tiek jai greitai teks išeiti.

Ji susirado prakurų, titnago ir ugnies akmenį, sudėtus greta šalto ugniakuro, ir įkūrė laužą. Kai jis gerai įsiliepsnojo, Aila įdėjo keletą virimo akmenų, patikrino vandenmaišį ir apsidžiaugė radusi jį pilną. Į medinį dubenėlį ji šliukštelėjo vandens arbatai. Paieškojusi aplink židinį moteris rado šaltos sriubos. Kietai supintas krepšys buvo padengtas upės

moliu, kad būtų dar nepralaidesnis vandeniui – šitaip dauguma moterų darė tik kelerius pastaruosius metus. Iš kalnų ožkos rago išdrožtu samčiu Aila pasėmė nuo dugno ir pirštais išgriebė kelis gabalėlius šaltos mėsos ir kažkokią išmirkusią šaknį, tada patraukė puodą arčiau ugnies ir naudodamasi lenkto medžio žnyplėmis apdėjo karštomis anglimis.

Įmetusi dar kelias malkas į laužą, ji sukryžiavusi kojas atsisėdo ant žemos pagalvėlės ir laukė, kol įkais akmenys, kad galėtų juos sumetusi užvirinti vandens arbatai. Užsimerkė. Jautėsi pavargusi. Pastarieji metai Ailai buvo ypač sunkūs, nes labai dažnai tekdavo budintis naktimis. Sėdėdama ji vos nenugrimzdo į miegą, tačiau pabudo, pajutusi nusvyrant galvą.

Ji pirštais vandeniu aptaškė virimo akmenis ir stebėjo, kaip lašai šnypšdami išnyksta paskleidę garų sruogas, tada lenkto medžio žnyplėmis apdegusiais galais išėmė virimo akmenis iš ugnies ir įmetė į dubenį su vandeniu. Vanduo suburbuliavo, į viršų pakilo debesis garų. Aila pridėjo kitą akmenį ir, kai vanduo nurimo, įmerkė mažąjį pirštelį, kad patikrintų karštį. Vanduo buvo karštas, bet ne toks, kokio reikėjo. Ji įmetė trečią akmenį iš laužo ir laukė, kol jis nugrims, tada pasėmė didelį sklidiną puodelį garuojančio vandens ir į jį įmetė kelis žiupsnius džiovintų lapų iš eilės dengtų krepšių, sustatytų ant lentynos prie ugniakuro. Tankiai supintą puodelį ji atidėjo – palauks, kol arbata bus tinkamo stiprumo.

Ji patikrino kapšelį, kuris tabalavo nuo gembės, įkištos į atraminį baslį. Jame buvo dvi mažos didžiojo elnio rago plokštelės ir titnago raižiklis, kurį Aila naudojo žymėms ant plokštelių, išpjautų iš didžiojo elnio ragų, įrėžti. Apžiūrėjusi įrankį ji įsitikino, jog kalto formos galas vis dar aštrus, nes nuo naudojimo jo gabalėliai atskyla. Kitas titnago galas buvo įstatytas į stirnos rago dalį, suminkštintą verdančiame vandenyje. Džiūdama rankena sukietėjo. Ant vienos rago plokštelės Aila žymėjo saulės ir mėnulio laidą, ant kitos raižė grupes ženklų, rodančių dienų skaičių nuo vieno pilno mėnulio iki kito – su tarp įrėžų pažymėtais pilnu mėnuliu, nesančiu mėnuliu bei į vieną ir į kitą pusę atsigręžusiais pusmėnuliais. Kapšelį ji prisirišo prie juosmens juostos. Tada prisisėmė šiltos sriubos į medinį dubenėlį ir išgėrė ją iki dugno, lėtai sukramtė mėsos gabalėlius.

Iš miego patalpos Aila atsinešė kailiu pamuštą apsiaustą su gobtuvu ir užsimetė jį ant pečių – naktimis net vasarą buvo šalta, – pasistvėrė puo-

delį su karšta arbata ir išėjo iš namelio. Ji vėl pasuko link kylančio tako pastogės gale, kaip tik už iškyšos krašto, ir pradėjo kopti svarstydama, kur Vilkas. Dažnai jis būdavo vienintelis jos draugas ilgomis naktimis, gulėdavo ant žemės prie jos kojų, kai ji sėdėdavo ant uolos viršaus, susisiautusi į šiltus drabužius.

Priėjusi kelio išsišakojimą ji paskubomis gurkštelėjo arbatos, tada padėjo puodelį ant žemės ir nusiskubino prie atmatų griovių. Nors maždaug kas metai jie būdavo perkeliami į kitą vietą, apskritai likdavo maždaug toje pačioje teritorijoje. Aila greitai nusilengvino, vėl parskubėjo prie kelio, pasiėmė puodelį ir nuėjo kita kelio atšaka, stačiu siauru taku, kuris vedė ant uolos viršaus. Netoli keistai pasvirusio akmens, giliai įsitvirtinusio uolos viršuje, juodavo anglių pilnas laužavietės apskritimas su akmenų žiedu ir keletas glotnių upės akmenų, kurie puikiai tiko kaip virimo akmenys. Greta natūralios akmenų atodangos trapiame kalkakmenyje prie kolonos buvo išskobta įduba. Į akmenį buvo atremta didelė pertvara, suausta iš sausų žolių taip, kad lyjant jų juostomis nutekėtų vanduo. Po ja buvo padėta pora dubenėlių, įskaitant virimo dubenėlį, ir odinis kapšelis su keliais daikčiukais, tokiais kaip titnago peilis, žolelės arbatai ir truputis džiovintos mėsos. Greta gulėjo suvyniotas kailis, o jo viduje – žaliaminės odos ryšulėlis su laužo uždegimo medžiagomis, grubi akmeninė lempelė su keletu dagčių ir pora deglų.

Aila padėjo ryšulėlį į šoną: ugnies nedegs, kol nepatekės mėnulis. Pasitiesusi kailį moteris įsitaisė įprastoje vietoje, atodanga pasinaudodama kaip atkalte, ir atsukusi nugarą į Upę stebėjo horizontą vakaruose. Iš krepšelio ji išsiėmė rago plokšteles bei titnago raižiklį ir atidžiai apžiūrėjo besileidžiančios saulės įrėžas, kurias padarė iki šiol, paskui vėl pakėlė akis į dangų.

– Praėjusią naktį saulė leidosi vos vos į kairę nuo to nedidelio pakilimo, – tarė ji sau, primerkusi akis, kad neakintų ilgi, ryškūs saulės spinduliai. Žėrinti karšta šviesa slydo už dulkių rūko palei žemę, slopindama deginantį žėrinčio raudono disko švytėjimą. Jis buvo tobulai apskritas, kaip ir jo naktinis bičiulis per pilnatį. Abu dangaus kūnai buvo visiškai apskriti, vieninteliai tikslūs apskritimai Ailos aplinkoje. Esant miglai, saulę buvo lengviau įžiūrėti ir pavykdavo tiksliau nustatyti jos leidimosi

vietą horizonto linijoje. Blėstančioje šviesoje Aila rago plokštelėje įrėžė ženklą.

Tada ji atsisuko į rytus, kitapus Upės. Tamsėjančiame danguje jau ėmė rodytis pirmosios žvaigždės. Ji žinojo, kad mėnuo netrukus atskleis savo veidą, nors kartais jis pakildavo dar prieš saulėlydį, o kartais visą dieną kabėdavo blyškus skaisčiai mėlyname danguje. Aila jau beveik metus stebėjo mėnulio ir saulės tekėjimą bei laidą. Nors nekentė atsiskyrimo nuo Jonailos ir Jondalaro, privalomo stebint dangaus kūnus, ją stulbino įgyjamos žinios. Bet šįvakar ji buvo sunerimusi. Norėjo grįžti į namelį, įsirangyti į kailius greta Jondalaro ir leistis jo apkabinama, liečiama, troško, kad Jondalaras priverstų ją jaustis taip, kaip tik jis sugebėjo. Ji atsistojo ir vėl atsisėdo, bandė rasti patogesnę padėtį, mėgino pasiruošti ilgai, vienišai nakčiai.

Kad greičiau praeitų laikas ir neužmigtų, ji susitelkusi žemu tonu ritmingai deklamuodavo vieną iš dainų, ilgų pasakojimų ar legendų, kurias atgamindavo atmintyje. Nors Aila turėjo puikią atmintį, reikėjo įsiminti daug informacijos. Ji negebėjo dainuoti ir nebandė giesmių išgiedoti, kaip dauguma zelandonių. Pirmoji jai pasakė, kad dainuoti nebūtina tol, kol žino žodžius ir supranta jų reikšmę. Vilkui, regis, patiko jos balso skambesys, kai ji tyliai monotoniškai niūniuodavo, o jis greta snausdavo, tačiau šiąnakt net jo greta nebuvo.

Aila nusprendė prisiminti vieną iš istorijų – pasakojimą apie pradžią, kuris jai atrodė ypač sudėtingas. Čia buvo ankstyvų užuominų apie tuos, kuriuos zelandoniečiai vadino plokščiagalviais, o ji laikė gentimi, tačiau jos mintys vis nuklysdavo kitur. Pasakojime buvo apstu negirdėtų vardų, įvykių, kurie Ailai neturėjo jokios reikšmės, ir sąvokų, kurių ji gerai nesuprato, o gal joms nė nepritarė. Ji vis galvojo apie savo prisiminimus, savo pačios istoriją, ankstyvąjį gyvenimą gentyje. Gal geriau pereiti prie legendų? Jos lengvesnės. Čia dažnai pasakojamos juokingos arba liūdnos istorijos, kurios paaiškina arba pavyzdžiais parodo tam tikrus žmonių papročius ir elgesį.

Ji išgirdo tylų šnopavimą ir atsisukusi pamatė taku ateinant Vilką. Žvėris, akivaizdžiai laimingas ją išvydęs, šoko ant jos. Aila taip pat nudžiugo:

– Sveikas, Vilke, – tarė ji, šiaušdama storą jo sprando kailį, paskui šypsodamasi apkabino jo galvą ir pažvelgė į akis. – Taip džiaugiuosi tave matydama. Šiąnakt man trūko draugijos.

Vilkas lyžtelėjo jai veidą, tada švelniai suėmė dantimis žandikaulį. Kai jis ją paleido, ji akimirkai švelniai sukando jo kailiniuotą snukį.

– Man regis, tu irgi džiaugiesi mane matydamas. Jondalaras su Jonaila tikriausiai grįžo ir jau miega. Man lengviau pagalvojus, kad tu ją prižiūri, Vilke, kai aš negaliu ten būti.

Vilkas įsitaisė prie jos kojų; Aila tvirtai susisupo į apklotą ir atsilošusi laukė, kol pakils mėnulis, mėgino susitelkti į legendą apie vieną zelandoniečių protėvių, tačiau prisiminė, kaip kelionėje vos neprarado vilko. Tąkart sunkiai ir pavojingai kėlėsi per patvinusią upę, ir Vilkas atsiskyrė. Ji pamena, kaip jo ieškojo, buvo sušalusi ir sušlapusi, beveik neteko proto iš baimės, kad jį prarado. Aila vėl pajuto tą kojas pakertančią baimę, kai galiausiai aptiko žvėrį ir pamanė, kad jis negyvas. Jausdamasi bejėgė ji sukniubo greta leisgyvio numylėtojo keturkojo. Jondalaras juos šitaip tysančius pakrantėje ir surado. Nors pats buvo suledėjęs ir peršlapęs, viskuo pasirūpino: pastatė pastogę, nunešė į ją Ailą ir leisgyvį vilką, surado abu arklius ir juos pašėrė.

Aila mintimis grįžo į dabartį. Juto, kaip trokšta Jondalaro. „Gal skaičiavimo žodžiai..." – svarstė ji. Pradėjo juos vardyti: „vienas, du, trys, keturi" ir prisiminė, kaip pradžiugo Jondalarui pirmą kartą juos paaiškinus. Suprasti jai nebuvo sunku, urve buvo daug daiktų, kuriuos galima suskaičiuoti: ji turėjo vieną miego vietą, vieną, du arklius, vieną, du... Jondalaro akys tokios mėlynos.

„Privalau liautis", – galvojo ji. Aila atsistojo ir nuėjo prie akmens kolonos, kuri iš pažiūros buvo pasvirusi labai grėsmingu kampu. Vis dėlto praėjusią vasarą, kai keli vyrai mėgino ją nustumti, nes manė, kad ji gali kelti pavojų, nepajėgė jos nė pajudinti. Šitą akmenį Aila iš apačios pamatė vos atvykusi, jo apybraižos taip ryškiai išsiskyrė dangaus fone. Ji miglotai atsiminė dar anksčiau regėjusi jį sapne.

Ištiesusi ranką Aila priglaudė plaštaką prie didžiojo akmens ir staiga pasijuto lyg jo traukiama. Vos palietus akmenį pirštai pradėjo dilgsėti. Vėl į jį pažvelgus blausioje mėnesienoje dingojosi, lyg akmuo sujudėjo, dar la-

biau palinko prie krašto ir tarsi švyti. Aila atsitraukė ir įsižiūrėjo į keistąjį akmenį. „Tikriausiai tik įsivaizduoju“, – ji užsimerkusi papurtė galvą. Kai vėl atsimerkė, akmuo atrodė kaip ir bet kuris kitas akmuo. Ji vėl ištiesusi ranką jį palietė. Paviršius buvo paprasto akmens, tačiau ilgiau palaikius ranką ant grubaus paviršiaus ėmė dingotis, jog vėl junta ją dilgčiojant.

– Vilke, manau, būtent šią naktį dangus apsieis be manęs, – pareiškė ji. – Pradedu matyti dalykus, kurių nėra. Tik pažiūrėk! Mėnuo jau pakilo, o aš pražiopsojau. Šiąnakt vis tiek nieko gero čia nenuveiksiu.

Ji nusprendė užsidegti deglą, bet apsigalvojo: negaiš laiko ugniai kurti, nuo mėnesienos pakankamai šviesu. Ji atsargiai leidosi taku žemyn mėnulio ir žvaigždžių apšviestu keliu vilko lydima. Dar kartą atsigręžusi žvilgtelėjo į akmenį. „Vis dar atrodo, kad jis švyti, – pagalvojo ji. – Gal per ilgai žiūrėjau į saulę? Zelandonė mane įspėjo būti atsargiai.“

Namelyje ją pasitiko tamsa, tačiau buvo galima orientuotis pagal atspindžius didelio bendro laužo, kuris buvo uždegtas anksti vakare ir tebeliepsnojo. Aila tyliai žengė į namelį. Atrodė, visi miega, tik maža lempelė skleidė blausią šviesą. Jie dažnai uždegdavo lempelę Jonailai. Visiškoje tamsoje mergaitė ilgai neužmigdavo. Kerpinė dagtis, mirkstanti tirpintuose riebaluose, degė jau senokai. Lempelė dažnai pasitarnaudavo ir Ailai, kai ji grįždavo namo vėlią naktį. Moteris dirstelėjo už pertvaros, kur miegojo Jondalaras. Jonaila vėl buvo įsiropštusi greta jo. Aila nusišypsojo ir patraukė link Jonailos miegmaišio, nenorėdama trikdyti savo poros ir dukters. Paskui sustojo ir papurčiusi galvą grįžo prie savo guolio.

– Ar tai tu, Aila? – mieguistas pasiteiravo Jondalaras. – Ar jau rytas?

– Ne, Jondalarai. Šiąnakt anksti grįžau, – atsiliepė ji ir pakėlusi šviesiaplaukę mergytę paguldė į jos vietą. Apkamšiusi pabučiavo dukterį į skruostą ir grįžo į guolį, kuriuo dalijosi su Jondalaru. Vyras jau buvo pakirdęs, rėmėsi ant alkūnės.

– Kodėl nusprendei anksti grįžti?

– Regis, negalėjau susitelkti, – ji jausmingai nusišypsojo, nusirengė ir įsirangė greta jo. Miegmaišis tebebuvo įšilęs nuo miegančios dukters. – Ar pameni, kartą man sakei, jei kada tavęs geisiu, tereikia padaryti šitaip, – ji ilgai ir meiliai jį pabučiavo.

Vyras sureagavo greitai.

– Tai vis dar galioja, – atsakė jis prikimusiu nuo staigiai apėmusio geismo balsu. Ir jam naktys buvo ilgos ir vienišos. Jonaila buvo miela ir meili, jis ją mylėjo, tačiau tai buvo maža mergytė, jo poros duktė, ne jo pora. Ne moteris, žadinanti aistrą ir taip gerai ją patenkinanti.

Jis siekė jos lyg išbadėjęs, godžiai bučiavo lūpas, kaklą, visą kūną. Ji buvo ne mažiau jo išsiilgusi, aistringa, siekė jo kūno tarsi neįtikėtinai ištroškusi. Jondalaras vėl ją pabučiavo. Lėtai liežuviu glamonėjo jos burną, paskui kaklą, ranka siekė krūtų, apžiojo spenelį. Aila pajuto, kaip kūnu nuvilnija džiaugsmingas virpulys. Jau seniai jiedu neskubėdami mėgavosi Motinos malonumo dovana.

Jondalaras čiulpė vieną spenelį, paskui kitą, kartu glamonėdamas krūtis. Aila juto, kaip bangos sukyla giliai viduje, toje vietoje, kuri iki skausmo jo geidė. Vyras uždėjo ranką jai ant pilvo ir pradėjo švelniai glostyti. Juto taip mėgstamą švelnumą ir minkštumą, apvalumą, dėl kurio Aila atrodė dar moteriškesnė. Ailai dingojosi, kad ji skęsta malonumo jūroje. Jondalaro ranka siekė minkšto jos gaktos trikampėlio. Paskui jis pridėjo pirštą prie jos plyšelio, pačiame viršuje, ir viduje pradėjo piešti apskritimus. Kai pasiekė tą vietą, nuo kurios per visą kūną nuvilnijo traukuliai ir virpulys, Aila suaimanavo, jos kūnas išsirietė.

Jondalaras leidosi žemiau, surado įėjimą į jos šiltą, drėgną urvą ir įsmuko į jį. Ji išskėtė kojas, kad jam būtų lengviau prieiti. Vyras atsikėlė ir įsitaisęs jai tarp kojų, pasislinkęs žemyn jos paragavo. Skonis buvo pažįstamas – Ailos, kurią jis mylėjo, skonis. Abiem rankom jis plačiai praskleidė jos žiedlapius ir laižė šiltu liežuviu, tyrinėjo klostes ir plyšį, kol surado kietoką gumbelį. Kiekvieną judesį ji juto kaip nuostabų liepsnos švysnį viduje. Geismas vis augo. Ji nebesuvokė nieko, išskyrus Jondalaro judesius ir dėl jo prisilietimų kylančią didžiulio malonumo bangą.

Jondalaro vyriškumas išbrinko. Vyras vis tankiau alsavo, kiekvienas kvėptelėjimas sklido su aimana, kol staiga Aila pasiekė viršūnę. Jis pajuto jos šiltą drėgnumą, tada atsitraukė ir įėjo į jos kviečiančias gelmes, niro vis giliau. Ji buvo jam pasiruošusi, išsirietė jį priimdama. Varpai slystant į šiltą kviečiantį šulinį jis suaimanavo iš malonumo. Atrodė, taip seniai jie paskutinįkart dalijosi malonumais.

Ji priėmė jį visą. Mėgaudamasis apglėbiančia šiluma Jondalaras staiga pajuto dėkingumą Motinai, kuri atvedė jį pas Ailą, dėkingumą, kad rado

šitą moterį. Jau buvo kone pamiršęs, kaip puikiai jiedu vienas kitam tinka. Jis mėgavosi skęsdamas joje. Ji visiškai jam atsidavė, paniro į pojūčius, kuriuos jis sukėlė. Staiga, kone per greitai, jie pajuto užplūstant malonumą, kuris juos prarijo tarsi išsiveržęs ugnikalnis.

Malonumo bangai nuslūgus abu ilsėjosi, tačiau jų alkanas geismas dar nebuvo visiškai patenkintas. Jie vėl mylėjosi, tingiai, lėtai, mėgavosi kiekvienu judesiu, kiekviena glamone, kol nebeatsispyrė antram godžios energijos pliūpsniui.

Įsitaisiusi šiltuose kailiuose greta Jondalaro numigti, Aila pamatė blyškų ryto šviesos ruožą, sklindantį pro rūpestingai uždengtą namelio angą. Ji buvo ne tik pasitenkinusi – jautėsi nepaprastai pripildyta.

Ji dirstelėjo į Jondalarą. Jis buvo užsimerkęs, atsipalaidavęs, palaimingai šypsojosi. Aila užsimerkė. „Kodėl reikėjo taip ilgai laukti?“ – galvojo ji. Ji bandė prisiminti, kaip seniai tai buvo. Staiga ji plačiai atsimerkė. Žolelės! Kada paskutinį kartą ji gėrė žolelių? Dėl to jai nereikėjo jaudintis, kol žindė, – žinojo, kad mažai tikėtina, jog tuo metu pastos, tačiau Jonaila jau kelerius metus atjunkyta. Ruošti ypatingąją žolelių arbatą ji buvo pratusi, tačiau pastaruoju metu nebuvo tokia rūpestinga. Ji kelis kartus žoleles pamiršo, bet buvo įsitikinusi, kad nauja gyvybė be vyro neprasideda. Kadangi naktis leido ant uolos ir dažnai nesidalijo malonumais su Jondalaru, tai nė nesirūpino saugotis nėštumo.

Mokinio gyvenimas daug reikalavo: reikėjo tam tikrą laiką badauti, apriboti miegą ar kitą veiklą, susilaikyti nuo malonumų. Beveik metus Aila nemiegojo, naktimis stebėjo dangaus kūnų judėjimą. Tačiau sunkus mokymas jau ėjo į pabaigą, naktinio dangaus stebėjimo metai atėjus vasaros ilgadieniui pasibaigs. Tada bus svarstoma, ar pripažinti ją užbaigus mokymą. Ji jau buvo patyrusi gydytoja, kitaip mokymasis būtų užtrukęs daug ilgiau. Žinoma, zelandoniai niekada nenustoja gilinę žinias.

Paskui bet kuriuo metu ji galės tapti zelandone, nors Aila nelabai suprato, kaip tai įvyks. Ji turi būti „pašaukta“ – tai paslaptingas procesas, kurio niekas negali paaiškinti, tačiau visi zelandoniai jį patiria. Apie „pašaukimą“ paskelbęs mokinys, būsimasis donijas, patiria kitų zelandonių išbandymą, o šie atmeta arba priima „pašauktąjį“. Jei mokinys priimamas, naujajam zelandoniui randama vieta tarnauti Motinai. Paprastai jis būna

skiriamas padėti jau esančiam zelandoniui. Jei atmetamas, mokinys ir lieka mokiniu, jam tik paaiškinama, kad kitą kartą pašaukimą reikėtų suprasti geriau. Kai kurie mokiniai taip niekada ir netampa zelandoniais ir tuo džiaugiasi, bet dauguma trokšta būti pašaukti.

Prieš užmigdama Aila dar paniro į apmąstymus apie malonumus. Ji vienintelė buvo įsitikinusi, kad dėl jų moters viduje pradeda augti nauja gyvybė. Jei ji laukiasi, tikėtina, kad bus pernelyg užsiėmusi naujagimiu, kad galvotų apie pašaukimą. Ką gi, laikas parodys. Kas padaryta, padaryta; nėra jokios prasmės nerimauti. Nejau blogai sulaukti dar vieno vaikelio? „Atvirkščiai, kūdikis yra puiku“, – galvojo Aila. Ji užsimerkė ir patenkinta paniro į ramų miegą.

Vienas iš vaikų pirmasis pastebėjo rūkstant trečiojo urvo signalinį laužą ir parodė savo motinai. Ji parodė jį kaimynui, ir abu patraukė link Joharano namelio. Pamažu dūmus pamatė vis daugiau žmonių. Miniai susirinkus, iš namelio išėjo Proleva su Aila. Jos nustebusios pažvelgė į žmones.

– Dūmai iš Dviejų upių uolos, – pasakė kažkas.

– Trečiojo signalas, – kone tuo pat metu tarė kitas.

Joharanas stovėjo už savo poros. Jis nuėjo prie akmeninės atbrailos krašto.

– Jie siunčia bėgūną, – pareiškė jis.

Vos kvapą atgaunantis bėgūnas ilgai netruko pasirodyti.

– Svečiai! – sušuko jis. – Iš dvidešimt ketvirtojo pietų Zelandonijos urvo, įskaitant jų pirmąją zelandonę. Jie eina į mūsų vasaros susirinkimą, bet pakeliui norėjo aplankyti kelis urvus.

– Žmonės nuėjo ilgą kelią, – pastebėjo Jondalaras. – Jiems reikės vietos apsistoti.

– Einu, pasakysiu Pirmajai, – tarė Aila. „Bet aš su visais šiemet neisiu, – galvojo ji traukdama link Zelandonės namelio. Turiu palaukti vasaros ilgadienio.“ Ji dėl to truputį apgailestavo. „Viliuosi, svečiai labai greitai

iš susirinkimo neišeis, bet, jeigu jie atėjo iš labai toli, gali norėti anksti išeiti, kad iki žiemos grįžtų namo. Būtų labai negerai."

– Aš patikrinsiu didįjį susirinkimų lauką, – pažadėjo Proleva. – Ten bus tinkama vieta svečiams apsistoti, tačiau jiems reikės mažų mažiausiai vandens ir malkų. Kiek žmonių ateina?

– Tikriausiai tiek, kiek gyvena mažame urve, – atsakė bėgūnas.

„Tada galėtų būti trisdešimt arba daugiau", – pagalvojo Aila, mintyse naudodama ypatingus būdus dideliems kiekiams skaičiuoti. Skaičiuoti pirštais ir plaštakomis, jei supranti, kaip tai daryti, buvo sunkiau nei paprasčiausiai vardyti skaičiavimo žodžius. O zelandonių moksle ir dar sudėtingiau: pirštai ir plaštakos galėjo reikšti visiškai ką kita, nes visi ženklai turėjo daugiau nei vieną reikšmę.

Pranešusi Pirmajai, Aila nuėjo paskui Prolevą į kitą urvo atbrailos galą malkomis nešina. Kuro laužams paieškos ir rinkimas reikalavo nuolatinio dėmesio ir pastangų. Visi, įskaitant vaikus, rinkdavo viską, kas dega: medieną, krūmų šakas, žoles, sausą žolėdžių gyvūnų mėšlą, visų medžiojamų gyvūnų riebalus, įskaitant ir atsitiktinai nugalabytus plėšrūnus. Siekiant išgyventi šaltoje aplinkoje, ugnis buvo būtina ir dėl šilumos, ir šviesos, ką ir kalbėti apie maisto gamybą – virtą maistą lengviau kramtyti, jis geriau virškinamas. Nors dalis riebalų buvo sunaudojama maistui, dažniausiai jie buvo deginami dėl šviesos. Saugoti ugnį nebuvo lengva, tačiau be jos išėjęs į šaltą pasaulį nebūtų išgyvenęs žmogus, šiltesniame klimate išsivysčęs dvikojis visaėdis gyvūnas.

– Štai ir tu, Aila! Manau, svečiams duosim vietą prie šaltinio, kuris skiria devintąjį urvą nuo Žemupio, bet svarsčiau dėl arklių. Jų vieta taip arti tos pievos, kuria naudosis svečiai, kaip manai, ar jų nereikėtų perkelti? – pasiūlė Proleva. – Svečiai gali sutrikti, jei arkliai gyvens taip arti.

– Ir aš svarsčiau tą patį, tik ne vien dėl svečių. Arkliams nepatiks, jei netoliese bus tiek nepažįstamųjų. Manau, kol kas perkelsiu juos į Miško upės slėnį, – tarė Aila.

– Jiems ten bus puiki vieta, – pritarė Proleva.

Svečiams atvykus, prisistačius, įsikūrus laikinoje gyvenamojoje vietoje ir pavalgius, visi susiskirstė į kelias grupeles. Zelandonių susiėjimas, kuriame dalyvavo Pirmoji su Aila, svečių zelandonė ir jos mokiniai, trečiojo,

keturioliktojo ir vienuoliktojo urvų zelandoniai bei dar keli donijai, vyko susirinkimų vietoje kitoje didžiulės iškyšos pusėje. Laužas buvo užkurtas ir anglys sužertos, kad neišblėstų, prieš svečiams išeinant valgyti. Vienas iš zelandonių vėl įpūtė anglis, į didelę talpyklą įpylė vandens, į laužą sudėjo virimo akmenis. Žmonės atsinešė asmeninius puodelius, nes tikėjosi gauti šviežios karštos arbatos. Aplinkui pasigirdo pašnekesiai.

Svečiai pasakojo apie savo keliones, visi keitėsi mintimis apie apeigas ir gydymą. Kai Pirmoji užsiminė apie nuo nėštumo saugantį gėrimą, kilo didelis susidomėjimas. Aila paaiškino, kokias žoleles vartoti, labai smulkmeniškai jas apibūdindama, kad nebūtų sumaišytos su panašiais augalais. Ji taip pat truputį papasakojo apie savo ilgą kelionę iš mamutų medžiotojų žemės, ir visi suprato, kad ji atvyko iš labai toli. Jos akcentas nebuvo toks keistas svečiams, nes jie visi kalbėjo su akcentu, nors patys manė, kad taip kalba šiaurės zelandoniečiai. Aila galvojo, kad jų kalbėsena panaši, nors nevisiškai tokia kaip tų žmonių, kuriuos jie susitiko Pašauktosios kelionėje, be to, Kimerano pora Beladora panašiai tarė kai kuriuos žodžius.

Vakarui baigiantis svečių zelandonė tarė:

– Man buvo labai malonu geriau su tavimi susipažinti, Aila. Žodis apie tave atsklido net iki mūsų krašto, o aš manau, kad mes – pats atokiausias iš urvų, kurie vadina save Doni vaikais ir kurie pripažįsta Pirmąją tarp tų, kurie tarnauja Motinai, – pabaigė ji, kreipdamasi į storulę.

– Spėju, tu esi laikoma pirmąja tarp pietinių zelandonių. Aš gyvenu per toli.

– Gal ir esu tokia mūsų nedideliame krašte, tačiau mes vis tiek pripažįstame šias žemes kaip savo gimtinę, kilmės kraštą ir tave laikome Pirmąja. Tai yra mūsų tradicijose, legendose, mokyme. Viena priežasčių, kodėl norėjome ateiti, – kad atnaujintume savo ryšius.

„Ir nuspręstumėte, ar tebenorite juos puoselėti“, – pagalvojo Pirmoji. Ji pastebėjo kelių svečių veidų išraiškas, kurios buvo jei ne paniekinamos, tai bent jau abejojančios, ir nugirdo tylų pokalbį tikriausiai vietine pietų tarme: žmonės abejojo dėl tam tikrų šiaurės zelandonių papročių. Ypač viskuo piktinosi vienas jaunesnis vyras. Labai gali būti, jis buvo įsitikinęs, kad niekas čia nesupras tos zelandonietiškos tarmės, kuria jis kalba, –

nedaugelis kitų urvų žmonių ją suprasdavo, – tačiau jaunystėje Pirmoji daug keliavo ir dar visai neseniai su Aila priėmė daug svečių iš tolimų kraštų. Ji buvo gana patyrusi suprasti kalbas, ypač zelandoniečių tarmes. Moteris dirstelėjo į Ailą, kuri, Pirmoji žinojo, turi kone stebuklingų gabumų kalboms ir net visai negirdėtą kalbą pradeda suprasti kur kas greičiau nei bet kuris kitas jos pažįstamas žmogus.

Aila sugavo mokytojos žvilgsnį, žybtelėjimą akyse jaunuolio link ir linktelėjo, kone nepastebimai, leisdama jai žinoti, kad taip pat jį suprato.

– Ir aš džiaugiuosi tave pažinusi, – pridūrė Aila. – Gal kurią dieną jus aplankysim.

– Esate mielai laukiamos jūs abi, – tarė zelandonė, žiūrėdama į Pirmąją.

Storulė nusišypsojo, bet susimąstė, kiek ilgai ji galės leistis į keliones, ypač tolimas, ir abejojo, ar ji bus tarp tų, kurie vėliau lankys atvykėlių urvą.

– Jūs atgabenote tam tikrų naujų minčių, kurias man buvo įdomu sužinoti, ir dėkoju jums už jas, – pasakė storulė.

– Aš labai džiaugiuosi galėdama sužinoti jūsų gydymo būdus, – pridūrė Aila.

– Aš taip pat daug išmokau. Ypač esu dėkinga už žinią apie būdą atkalbėti Motiną, kad nepalaimintų moters. Yra moterų, kurioms pavojinga antrą kartą gimdyti dėl sveikatos arba atsižvelgiant į šeimą, – tarė zelandonė.

– Šitą žinią atgabeno Aila, – pastebėjo Pirmoji.

– Tada šį tą aš norėčiau jai duoti mainais. Ir tau, Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Motinai. Turiu mišinį, kuris pasižymi išskirtinėmis savybėmis. Paliksiu jums išmėginti, – tarė pietų Dvidešimt ketvirtoji. – Neketinau niekam jo dalyti, turiu pasiėmusi tik vieną kapšelį, bet grįžusi į savo urvą galėsiu pasiruošti daugiau.

Ji atvėrė savo kelioninę kuprinę, išėmė specialią vaistų dėžutę ir iš jos ištraukė nedidelį kapšelį.

– Manau, tai jums pasirodys įdomu ir galbūt naudinga.

Pirmoji parodė, kad moteris atiduotų kapšelį Ailai.

– Jie labai galingi. Būk atsargi, kai mėginsi, – tarė viešnia, tiesdama kapšelį.

– Ruošiate tai kaip ištrauką ar nuovirą? – paklausė Aila.

– Priklauso nuo to, ko pageidauji, – atsiliepė moteris. – Paruošimo būdas lemia skirtingas arbatos savybes. Vėliau tau parodysiu, ko jame yra, nors įtariu, kad iki tol pati išsiaiškinsi.

Aila negalėjo tverti nepatyrinėjusi, kas tai per mišinys. Ji apžiūrėjo maišelį. Jis buvo pagamintas iš minkštos odos ir surištas virvele, Ailos manymu, nuvyta iš ilgų arklio uodegos ašutų. Atrišusi kelis įdomius virvelės, įvarstytos per minkšto odinio kapšelio viršuje iškirstas skyles, mazgus, Aila jį praskleidė.

– Viena sudėtinė dalis aiški, – tarė ji pauosčiusi. – mėtos. Kvapas taip pat jai priminė stiprią arbatą, kurios ragavo viešėdama Pietų Zelandonijoje. Aila vėl užrišo kapšelį savais mazgais.

Moteris šypsojosi. Mėtų kvapas buvo pasitelktas būtent šiam mišiniui atpažinti, bet jis buvo kur kas galingesnis nei tos nekaltos žolelės. Viešnia vylėsi, jog vis dar bus čia, kai mokinė jį išmėgins. „Tai bus šiaurės zelandonių žinių ir patirties išbandymas“, – galvojo ji.

Aila nusišypsojo Zelandonei.

– Gali būti, jog dar vienas pakeliui.

Jos kalbėjosi apie vaikus, nors tą temą, dingtelėjo Ailai, palietė Pirmoji.

– Galvojau apie tai. Neatrodo, kad tu storėtum kaip aš. Abejoju, ar kada sustorėsi, tačiau tam tikrose vietose tarsi papilnėjai. Kiek mėnulio laikų praleidai?

– Tik vieną. Mano mėnulio laikas turėjo prasidėti prieš kelias dienas. Ir nors iš tikrųjų gerai jaučiuosi, kartais rytais truputį pykina, – atsiliepė Aila.

– Jei man reikėtų spėti, sakyčiau, tu turėsi kitą vaikelį. Ar džiaugiesi dėl to, Aila? – paklausė Zelandonė.

– O, taip. Trokštu dar vieno, nors vargiai turiu laiko rūpintis Jonaila. Tik džiaugiuosi, kad Jondalaras jai toks geras.

– Ar jam jau sakei?

– Ne. Manau, dar per anksti. Niekada nežinai – visko pasitaiko. Žinau, Jondalaras norėtų antro vaikelio prie savo židinio. Nenoriu, kad jis apsidžiaugtų tik tam, kad paskui nusiviltų. Gana ilgai vaikelio tenka laukti netgi po to, kai nėštumas pradeda matytis – nėra priežasties versti Jondalarą laukti dar ilgiau, – Aila galvojo apie tą naktį, kai anksčiau nusileido nuo uolos ir kaip jiems abiem tąkart buvo gera. Tada ji prisiminė pirmą kartą, kai dalijosi malonumais su Jondalaru. Ji tyliai pati sau nusijuokė.

– Iš ko juokiesi? – nustebo Zelandonė.

– Galvojau apie tą kartą, kai Jondalaras man pirmą kartą rodė malonumų dovaną. Dar slėnyje. Iki tol nežinojau, jog tai turėtų būti malonu arba net kad gali taip būti. Tada mes vos galėjom susikalbėti. Jis mokė mane kalbėti zelandoniškai, tačiau jo kalba ir jo papročiai man buvo tokie svetimi. Kaip motina ir turėtų, Iza man paaiškino, kaip genties moteris pasitelkia tam tikrus signalus padrąsinti vyrą, nors nemanau, kad ji galvojo, jog man kada nors to prireiks.

– Rodžiau signalus Jondalarui, tačiau jam jie nieko nereiškė. Vėliau jis vėl rodė man malonumus, nes to norėjo jis, o ne aš. Vis galvojau, kad jis niekada nesupras mano signalų. Galiausiai genties moters būdu paprašiau leidimo su juo pasikalbėti. Atsisėdau priešais jį ir nuleidusi galvą laukiau, kol jis man leis kalbėti. Jondalaras nesuprato, ko aš noriu. Galiausiai tiesiog pabandžiau jam pasakyti. Supratęs mane pagalvojo, kad noriu tai daryti iš karto, o mes ką tik buvome baigę dalytis malonumais. Jis tarstelėjo, kad nežino, ar sugebės, bet pamėgins. Ir mums pavyko, – šypsodamasi iš savo pačios neišmanymo pasakojo Aila.

Zelandonė irgi nusišypsojo.

– Jis visada buvo pareigingas jaunuolis, – tarstelėjo ji.

– Pamilau jį vos pamačiusi, dar net nepažinusi, bet jis buvo toks geras man, Zelandone, ypač kai rodė Motinos malonumo dovaną. Kartą jo pasiteiravau, kaip jis gali žinoti apie mane tokius dalykus, kurių nė aš pati nenumaniau. Galiausiai jis pripažino, kad šito jį išmokė vyresnė moteris. Galiu pasakyti, kad jis buvo didžiai sunerimęs. Juk žinai, jis tikrai mylėjo tave, – tarė Aila. – Saviškai tebemyli ir dabar.

– Aš jį taip pat mylėjau ir saviškai tebemyliu. Tik nemanau, kad jis kada mylėjo mane taip, kaip myli tave.

– O aš tiek daug naktų praleidau ne su juo. Stebiuosi, kad pastojau.

– Gal tu klysti dėl tavyje susimaišančių syvų, Aila? Gal nauja gyvybė prasideda tada, kai Didžioji Motina pasirenka sumaišyti vyro dvasią su tavąja? – kreivai šypsodamasi pastebėjo Zelandonė.

– Ne. Man regis, aš žinau, kada šitas vaikas buvo pradėtas, – nusišypsojo Aila. – Vieną naktį parėjau namo anksti. Tiesiog negalėjau susitelkti ir pamiršau pasiruošti ypatingosios arbatos. Dabar man pradėjo patikti lietus, ypač naktimis. Tokiomis naktimis galiu grįžti namo, nes vis tiek nieko nematyti. Džiaugsiuosi, kai šitie stebėjimo metai pasibaigs, – jaunoji moteris tyrė savo mokytoją, o paskui uždavė klausimą, kurį norėjo užduoti: – Sakei, kad galvojai apie sąjungą. Kodėl nesijungei?

– Taip, kartą vos nesusijungiau, bet jis žuvo medžioklėje, per nelaimingą nutikimą. Kai jis žuvo, aš atsidaviau mokymuisi. Niekas daugiau nepriverte manęs galvoti apie sąjungą... Išskyrus Jondalarą. Aš tikrai vertinau jį kaip apie galimą porą – jaunuolis buvo toks ryžtingas. Bet juk žinai, kad tai uždrausta. Buvau jo Doni moteris, be to, jis buvo toks jaunas. Mums tikriausiai būtų tekę išsikraustyti iš devintojo urvo, o tokiu atveju sunku susirasti kitą vietą. Jaučiau, jog tai būtų nesąžininga Jondalaro atžvilgiu; jo šeima jam visada buvo svarbi. Jam buvo pakankamai sunku išeiti gyventi pas Dalanarą, – pasakojo Donija. – Bet ir aš nenorėjau išeiti. Ar žinai, kad buvau priimta tarp zelandonių ir pradėjau mokytis dar nė netapusi moterimi? Nesu tikra, kada galutinai supratau, kad būti zelandone man kur kas svarbiau negu sąjunga. Ir tebėra. Doni manęs taip ir nepalaimino. Bijau, jog būčiau buvusi bevaikė pora.

– Žinau, kad Antroji turi vaikų, bet nemanau kada mačiusi nėščią zelandonę, – pastebėjo Aila.

– Kai kurios pastoja, – atsiliepė Zelandonė, – bet pasistengia atsikratyti kūdikio dažniausiai per kelis pirmus mėnesius, kol dar nesustorėja. Kai kurios išnešioja kūdikius, o paskui atiduoda juos auginti kitoms moterims, dažniausiai bergždžioms, beviltiškai trokštančioms vaikų. Susijungusios zelandonės paprastai vaikelius pasilieka, tačiau nedaug yra susijungusių zelandonių. Vyrams lengviau. Rūpintis vaikais jie palieka

poroms. Pati žinai, kaip sunku kartais būna. Susijungusios moters, ypač kai ji tampa mama, pareigos dažnai susikerta su zelandonės pareigomis.

– Taip, žinau, – patikino Aila.

Devintojo urvo žmonės su jauduliu laukė rytojaus. Iš pat ryto jie ketino išeiti į vasaros susirinkimą. Visi buvo užsiėmę: paskubomis krovėsi daiktus, kad spėtų pasiruošti laiku. Aila padėjo Jondalarui su Jonaila dėtis daiktus, sprendė, ką palikti, ką paimti ir kaip sudėlioti. Ji norėjo daugiau laiko praleisti su savo šeima. Martona irgi buvo kartu. Tai pirmas kartas, kai buvusi vadė su urvu neis į vasaros susirinkimą; Martona jau nebegalėjo įveikti ilgo kelio. Ji norėjo dalyvauti bent jau kraunantis daiktus, kad nesijaustų visiškai palikta. Aila irgi troško nuvykti į susirinkimą, tačiau nerimavo dėl Martonos ir džiaugėsi, kad likusi savo urve galės ja pasirūpinti.

Martonos protas kaip visada buvo aštrus, tačiau sveikata silpo. Be to, ją taip surietė artritas, kad kartais ji vos paeidavo ir net sunkiai bedirbo savo staklėmis. „Nueisiu vėliau, po vasaros ilgadienio", – galvojo Aila. Martoną ji mylėjo ir kaip draugę, ir kaip motiną. Mėgavosi jos mąslia išmintimi ir ne visada švelniu sąmoju. Proga daugiau laiko praleisti su Martona – savotiškas atpildas dėl praleisto vasaros susirinkimo. Aila apsisprendė: kai Jondalaras su Jonaila grįš, ji ras daugiau progų pabūti su savo šeima. „Jeigu nebaigsiu saulės ir mėnulio žymėjimo šiais metais, kitais reikės viską iš naujo pradėti. Juk galėsiu išeiti į susirinkimą iš karto po vasaros ilgadienio. Pernai iš jo grįžau anksčiau, kad pradėčiau žymėti", – galvojo ji.

Sunkiausia žymėti šviesulius buvo žiemą. Pasitaikė tokių audringų dienų, kad sunkiai sekėsi įžiūrėti ir saulę, ir mėnulį. Vis dėlto per žiemos trumpadienį bei rudens ir pavasario lygiadienius buvo giedra. Geras ženklas. Pastebėti rudens lygiadienį Ailai padėjo Zelandonė. Jos abi nemiegojo ilgiau nei parą ir naudojo ypatingas šventos lempos dagtis, kad nustatytų, jog nuo saulės pakilimo iki saulės laidos laiko praeina lygiai

tiek pat, kiek nuo saulės laidos iki patekėjimo. Aila tą patį pakartojo per kitą, pavasario, lygiadienį, kurį numatė Zelandonė. Kadangi šaltuoju metų laiku svarbiausių momentų pavyko nepražiopsoti, dabar pasiduoti Aila nenorėjo.

– Kartais norėčiau, kad neturėtume arklių ir valkčių, – pasiskundė Jondalaras. – Tikrai būtų lengviau, jei reikėtų rūpintis tik tuo, ką galime gabentis ant nugarų. Tada neatsirastų tiek draugų ir giminaičių, prašančių paimti kelis daiktus. Iš tų kelių daiktų nemažas krovinys susidaro.

– Šiemet tu neturėsi Yhaha, todėl gali sakyti žmonėms, kad yra mažiau vietos, – patarė Aila.

– Sakiau. Jie atsako, kad jų daiktai mažai vietos užims, ir neabejoja, kad ant dviejų valkčių vietos pakaks, – atsiliepė Jondalaras.

– Tiesiog pasakyk jiems „ne", Jondi, – įsiterpė Jonaila. – Šitaip atsakau visiems, kurie manęs prašo.

– Puiki mintis, Jonaila, – pastebėjo Martona, – tačiau ar ne tu prašei įdėti kelis Setonos daiktus?

– Bet, močiute, ji mano artima pusseserė, mano geriausia draugė, – pasipiktino mergaitė.

– Visi devintojo urvo žmonės tampa mano geriausiais draugais arba mano tokie esą, – tarė Jondalaras. – Nėra lengva pasakyti „ne". Gal kada norėsiu paprašyti žmogaus paslaugos, o jis prisimins, kad atsisakiau paimti kelis jo daiktus į valkčius.

– Jei tie daiktai tikrai nėra tokie dideli, kodėl jie negali gabentis jų patys? – nenustygo Jonaila.

– Čia ir esmė. Jie ne visada maži. Paprastai žmonės nori, kad gabentume gremėzdiškus ir sunkius daiktus, kurių tikriausiai nieku gyvu neimtų, jei reikėtų neštis patiems, – paaiškino Jondalaras.

Kitą rytą Aila raita ant Yhaha dalį kelio palydėjo devintąjį urvą.

– Kaip manai, kada galėsi prisijungti prie mūsų? – pasiteiravo Jondalaras.

– Kažkuriuo metu po vasaros ilgadienio, tačiau nesu tikra, – atsiliepė Aila. – Truputį nerimauju dėl Martonos. Žiūrėsiu, kaip ji jausis ir kas grįš namo jai padėti. Kada, tavo manymu, pareis Vilomaras?

– Priklausys nuo to, kur žmonės rengs vasaros susirinkimus. Po tavo Pašauktosios kelionės jis toli nesidangino, tačiau šiemet suplanavo ilges-

nę nei paprastai kelionę. Vilomaras sakė norįs aplankyti kuo daugiau žmonių – ir tolimus zelandoniečius, ir kitus. Su juo eina keletas žmonių, kitus jis ketino paimti iš urvų pakeliui. Tai gali būti paskutinis ilgas jo žygis, – paaiškino Jondalaras.

– Maniau, tą patį jis sakė eidamas į mano Pašauktosios kelionę, – pastebėjo Aila.

– Jis taip sako jau kelerius metus.

– Tikriausiai jis ketina pagaliau įvardyti naują mainų meistrą ir negali nuspręsti, kurį iš savo padėjėjų pasirinkti. Jis ketina juos stebėti šioje kelionėje, – spėjo Jondalaras.

– Mano galva, galėtų įvardyti abu.

– Aš pamėginsiu trumpam pareiti, bet būsiu užsiėmęs. Turiu susitarti su kitais vyrais, kad galėčiau padidinti mūsų namelį ir Martona su Vilomaru rudenį atsikraustytų pas mus.

Aila atsisuko į dukterį ir jos apsikabino.

– Būk gerutė, Jonaila. Klausyk Jondalaro ir padėk Prolevai, – tarė ji.

– Būsiu, mamyte. Norėčiau, kad eitum su mumis.

– Ir aš norėčiau eiti, Jonaila. Pasiilgsiu jūsų, – tarė Aila.

Jiedu su Jondalaru pasibučiavo, ir ji trumpam į jį įsikibo.

– Ir tavęs pasiilgsiu, Jondalarai. Pasiilgsiu net Lenktynininko ir Širmės. – Ji atsisveikindama paglostė abu arklius, apkabino jų sprandus. – Neabejoju, ir Vilkas, ir Yhaha jūsų pasiilgs.

Jonaila paglostė Yhaha, pakasė mėgstamas vietas, paskui pasilenkė ir stipriai apkabino vilką. Žvėris rangėsi iš malonumo ir lyžtelėjo jai veidą.

– Gal mes galime pasiimti Vilką, mamyte? Aš labai jo pasiilgsiu, – paskutinį kartą pamėgino Jonaila.

– Tada aš jo pasiilgsiu, Jonaila. Ne, geriau, jeigu jis liks čia. Pamatysi jį vėliau šią vasarą, – pažadėjo Aila.

Jondalaras pakėlė Jonailą ir pasodino ant Širmės. Dabar mergaitė skaičiavo šešerius metus ir galėjo pati užlipti ant arklio, jei greta būdavo akmuo arba kelmas, tačiau vis dar reikėjo pagalbos lygioje, atviroje vietoje. Jondalaras užšoko ant Lenktynininko, paėmė Širmės pavadėlį, ir jie greitai pasivijo kitus. Aila negalėjo sulaikyti ašarų stovėdama su Yhaha ir Vilku ir stebėdama tolstančius Jondalarą su Jonaila.

Galiausiai moteris liuoktelėjo ant gelsvarudės kumelės nugaros. Ji pajojėjo link namų, tada sustojo ir atsigręžusi palydėjo akimis nueinantį devintąjį urvą. Žmonės žengė tolygiu žingsniu, netvarkinga vora. Pačiame gale Aila matė Jonailą su Jondalaru, raitus ant arklių, traukiančių valkčius.

Vasaros susirinkimas vyks toje pačioje vietoje kaip ir tais metais, kai Aila atėjo į devintąjį Zelandonijos urvą. Jai patiko susirinkimo vieta ir ji vylėsi, kad Joharanas išrinks tą pačią kaip ir praėjusį kartą vietą devintojo urvo stovyklai įkurti, jei niekas jos nebus užėmęs. Joharanas mėgo būti įvykių centre, o stovyklos vieta buvo kiek atokiau nuo pagrindinės veiklos, bet pastaraisiais metais vadas pradėjo rinktis stovyklavietes arčiau pakraščio, kad arkliai nebūtų apsupti žmonių. Be to, jam vis labiau patiko, kad yra erdvės išsiplėsti. Jei pasirinks senąją stovyklavietę, ten pakaks vietos didesniam nei įprastai urvui, taip pat ir arkliams. Be to, Aila užsimerkusi galės juos ten įsivaizduoti. Ji dar kurį laiką akimis sekė nueinančius žmones, tada atsisuko į Yhaha, davė ženklą Vilkui ir grįžo į devintąjį urvą.

Aila nežinojo, kaip vieniša didžiojoje pastogėje, kai išeina tiek daug žmonių, nors joje apsistoja pasilikę gretimų urvų žmonės. Dauguma namelių buvo uždaryti, pastogė atrodė apleista. Įrankiai ir darbo priemonės didžiajame amatų plote buvo išardyti ir išgabenti arba padėti nuošaliau, teliko tuščios vietos. Vienas iš nedaugelio likusių įtaisų buvo Martonos staklės.

Aila pakvietė Martoną persikraustyti pas ją. Ji norėjo būti greta, jei Jondalaro motinai prireiktų pagalbos, ypač naktį. Moteris greitai sutiko. Kadangi ji su Vilomaru jau ketino kraustytis pas juos rudenį, Martonai atsirado proga atsirinkti, kuriuos daiktus norės pasilikti, o ką išdalyti kitiems; į mažesnes patalpas ji negalėjo gabentis visko. Moterys ilgai kalbėjosi, ir Martona buvo be galo laiminga sužinojusi, kad Aila vėl laukiasi.

Dauguma pasilikusiųjų buvo seni arba nepajėgūs keliauti. Tarp jų buvo medžiotojas sulaužyta koja, kitas – gyjantis po to, kai medžioklėje

jį ragu pervėrė staigiai atsisukęs tauras, bei nėščioji, kuri jau tris kartus persileido. Jai buvo apskritai liepta gulėti, jei tikisi iki galo išnešioti vaikelį. Su ja liko jos motina ir jos pora.

– Džiaugiuosi, kad šią vasarą tu būsi čia, – tarė Jeviva, nėščiosios motina. – Jeralda paskutinįjį išnešiojo beveik šešis mėnesius, kol atėjo Madromanas. Jis liepė jai daug judėti. Manau, Jeralda persileido dėl jo kaltės. Tu bent jau išmanai šį tą apie nėštumą – pati turi vaikelį.

Aila dirstelėjo į Martoną: įdomu, ar ji žinojo apie tai, kaip Madromanas gydė Jeraldą? Aila apie tai nieko nebuvo girdėjusi. Praėjusiais metais jis vėl atsikraustė į devintąjį urvą ir atsigabeno daugumą savo daiktų, tarsi ketintų užsibūti; paskui po mėnesio staiga išėjo. Bėgūnas iš kito urvo atėjo kviesti Ailos į pagalbą žmogui su sulaužyta ranka; jos patirtis sustatant kaulus buvo plačiai paskleidusi. Aila ten užsibuvo kelias dienas, o kai grįžo, Madromanas jau buvo dingęs.

– Kiek dabar laiko Jeraldai? – paklausė Aila.

– Jos mėnulio laikas nepastovus ir ji vis tepa krauju, tad mes nelabai kreipėm dėmesį ir nežinom, kada gyvybė prasidėjo. Manau, ji storesnė nei buvo tada, kai prarado paskutinį vaikelį, bet gal aš tik noriu, kad taip būtų, – atsakė Jeviva.

– Rytoj ateisiu ir ją apžiūrėsiu. Matysim, ką pavyks išsiaiškinti. Nežinau, ar galėsiu daug pasakyti. Ar Zelandonė ką nors minėjo, kodėl Jeralda neteko pirmų trijų kūdikių? – teiravosi Aila.

– Tepasakė, kad Jeraldos slidi gimda ir vaikai pernelyg lengvai iškrenta. Regis, su paskutiniuoju nieko blogo nebuvo, išskyrus tai, kad gimė per anksti. Jis buvo gyvas, kai gimė, ir dar pragyveno dieną dvi, o paskui paprasčiausiai liovėsi kvėpuoti, – moteris nusuko veidą į šoną ir nusišluostė ašarą.

Jeralda apkabino savo mamą, o paskui jos pora apkabino ją, ir jie akimirką taip stovėjo. Aila stebėjo nedidelę šeimą, prisimenančią ir kartu išgyvenančią savo sielvartą. Ji vylėsi, kad šis nėštumas bus sėkmingesnis.

Joharanas paskyrė du vyrus medžioti maistą devintajame urve likusiems žmonėms ir apskritai padėti kuo galės; maždaug po mėnesio juos pakeis kiti. Taip pat vienas medžiotojas pasisiūlė pasilikti – Jonfilaras, dar vienos nėščiosios, turinčios bėdų, vyras. Kitiems gana nepasisekė per var-

žybas, kurias vadas surengė, kad nuspręstų, kas liks urve: vyresnis vyras buvo vardu Loriganas, o jaunesnis – Forasonas. Iš pradžių vyrai niurnėjo, bet kitais metais tokiose varžybose jiems neteks dalyvauti, todėl jie susitaikė su naujomis savo pareigomis.

Aila dažnai dėdavosi prie medžiojančių vyrų ir tuo mėgavosi. Kartais išjodavo su Yhaha ir Vilku. Ji jau seniai nemedžiojo, bet įgūdžių neprarado. Forasonas, kuris buvo gana jaunas, iš pradžių abejojo, ar donijos mokinė gebės medžioti, ir manė, kad ji tik painiosis po kojomis, ypač kai Aila spyrėsi pasiimti Vilką. Loriganas tik šypsojosi. Besibaigiant pirmai medžioklės dienai jaunesnysis vyras buvo sužavėtas moters įgūdžių tiek naudojantis iečių mėtykle, tiek svaidykle ir stebėjosi, kaip puikiai jai padeda Vilkas. Vyresnysis vyras paaiškino jaunėliui, kad būtent Aila su Jondalaru sugalvojo iečių mėtyklę ir atsinešė ją iš kelionės. Forasonas sutrikęs tik klausėsi.

Vis dėlto daugiausiai Aila laikėsi prie didžiosios pastogės. Žmonės paprastai vakarieniaudavo kartu. Kai visi susiburdavo prie laužo, tuštuma po didžiąja iškyša neatrodydavo tokia slegianti. Senukai ir silpnieji džiaugėsi turėdami tikrą jais besirūpinančią gydytoją. Tai suteikė neįprastą saugumo jausmą. Kitais kartais stipresniems žmonėms arba medžiotojams būdavo paliekami nurodymai, kaip elgtis ir gydyti. Geriausiu atveju vasarą urve likdavo zelandonio mokinys, dažniausiai ne itin patyręs.

Įsivyravo tam tikras dienos ritmas. Rytais Aila ilgai miegodavo, popietę lankydavo žmones, klausydavosi nusiskundimų, duodavo vaistų, dėdavo šuteklius ir darydavo ką galėdama, kad ligoniai pasijustų geriau. Tai padėjo greičiau prastumti laiką. Visi suartėjo, pasakojo savo gyvenimo istorijas arba iš kitų girdėtus pasakojimus. Aila praktikavosi pasakodama tradicijas ir senolių legendas, kurių buvo išmokusi, prisiminė ir savo ankstyvojo gyvenimo nutikimus. Ir vienų, ir kitų žmonės mėgo klausytis. Ji vis dar kalbėjo su neįprastu akcentu, tačiau zelandoniečiai taip prie jo priprato, kad nė nebegirdėjo: jis tiesiog teikė Ailai paslaptingumo ir svetimšališko patrauklumo. Jie visiškai priėmė ją kaip saviškę, bet mėgo kitiems pasakoti istorijas apie neįprastąją moterį, o susisaistę su Aila ir patys jautėsi ypatingi.

Sėdint kartu šiltoje vėlyvos popietės saulėje Ailos istorijos buvo ypač pageidaujamos. Ji gyveno taip įdomiai; dingojosi, žmonėms niekada ne-

pabos klausinėti apie gentį, prašyti parodyti dar vieną ar kitą žodį ženklų kalba, paaiškinti jo reikšmę. Taip pat jiems patiko klausytis nuo mažumės pamėgtų dainų ir istorijų. Dauguma vyresnių žmonių, lygiai kaip ir Aila, mokėjo keletą legendų ir greitai pastebėdavo menkiausią pasakotojo netikslumą, bet buvo atėjusiųjų iš kitų urvų, o kiekviename urve skambėjo savos versijos. Tad kildavo diskusijos, kartais tikri ginčai dėl to, kuri interpretacija teisingesnė. Aila to nepaisė. Ją domino įvairūs pasakojimų variantai, o ginčai tik padėdavo geriau prisiminti istoriją. Buvo ramus, tykiai bėgantis laikas. Tie, kurie pajėgė, dažnai išeidavo rinkti vaisių, daržovių, riešutų ir sėklų, kad paįvairintų savo valgį ir sukauptų atsargų žiemai.

Kiekvieną vakarą prieš pat saulėlydį Aila ropšdavosi į kalvos viršūnę su rago plokštele, ant kurios rėžė žymes. Ji priprato naktimis su Martona palikti Vilką, parodžiusi jai, kaip atsiųsti žvėrį, jeigu prireiktų pagalbos. Aila stebėjo šviesulį, o saulė vos pastebimai slinkosi. Kiekvieną vakarą ji leidosi vos vos dešiniau vakarų horizonte.

Kol Zelandonė skyrė jai šią užduotį, Aila retai stebėdavo dangaus kūnų judėjimą. Ji tik žinojo, kad saulė teka kažkur rytuose ir leidžiasi kažkur vakaruose, kad mėnulio fazės keičiasi nuo pilno iki tamsaus ir vėl grįžta iki pilno. Kaip ir dauguma žmonių, ji pastebėjo, kad naktinis šviesulys kartais danguje būna matomas dieną. Žmonės nelabai to paisė, nes jis būdavo toks blyškus. Pagal dienos mėnulį „blyškia“ netgi buvo pavadinta tam tikra spalva – vos balsvas skaidrus atspalvis, koks išeitų lašelį kaolino iš netolimos atodangos ištirpinus rieškučiose vandens.

Dabar Aila žinojo kur kas daugiau. Štai kodėl ji stebėjo vietą horizonte, kur saulė teka ir leidžiasi, tam tikrų žvaigždynų ir žvaigždžių išsidėstymą, skirtingus mėnulio tekėjimo ir laidos laikus. Buvo pilnatis. Nors nėra reta, kad per žiemos trumpadienį ar vasaros ilgadienį būtų pilnatis, tai ir nebuvo itin įprasta. Vienas iš šių įvykių sutapdavo su pilnatimi gal kartą per dešimt metų. Kadangi pilnatis visada priešinga saulei, ji kyla tuo pat metu, kai leidžiasi saulė. Saulė vasarą būdavo aukštai danguje, tad pilnatis visą naktį likdavo jo apačioje. Aila sėdėjo atsigręžusi į pietus ir žvalgėsi į kairę ir į dešinę, mėgindama susekti abu dangaus kūnus.

Pirmąją naktį, kai saulė iš pažiūros leidosi toje pačioje vietoje kaip ir praėjusią, Aila nebuvo tikra, ar judėjimą susekė teisingai. „Ar šviesulys

pakankamai toli į dešinę horizonte? Ar praėjo tinkamas dienų skaičius? Ar laikas teisingas?“ – svarstė ji. Ji pastebėjo keletą žvaigždynų ir mėnulį, tad nusprendė palaukti kitos nakties. Kai saulė vėl leidosi toje pačioje vietoje, Aila smarkiai susijaudino, troško, kad šalia būtų Zelandonė ir ji galėtų su ja pasidalyti savo atradimu.

30

Aila vos galėjo sulaukti, kol kitą rytą pabus Martona, kad pasakytų, jog atėjo vasaros ilgadienio metas. Senosios vadės reakcija buvo dvejopa: ji džiaugėsi dėl Ailos, bet žinojo, kad netrukus ji išeis į vasaros susirinkimą, ir moteris liks viena. Iš tikrųjų ne viena, juk visi kiti neišeis, tačiau Aila buvo tokia nuostabi draugė, kad Martona beveik nepasigedo kitų šeimos narių. Moteris netgi pastebėjo, kad silpnumas, dėl kurio ji neišėjo į vasaros susirinkimą, atrodo sumažėjęs. Jaunosios gydytojos gebėjimai, ypatingos arbatos, karšti šutekliai, masažai ir kiti būdai, regis, viskas padėjo. Martona jautėsi daug geriau. Ji Ailos labai pasiilgs.

Saulė tarsi sustojo, beveik toje pačioje vietoje išliko septynias dienas, bet Aila buvo įsitikinusi tik dėl trijų. Lyg ir buvo matyti kažkoks pasislinkimas dvi dienas prieš ilgadienį ir dvi dienas po jo, nors mažesnis nei įprastai. Tada ji aiškiai pastebėjo, kad saulė nusileido visiškai kitoje vietoje. Buvo nepaprasta matyti šviesulio krypties pasikeitimą ir suprasti, kad saulė tuo pačiu keliu grįš iki žiemos trumpadienio.

Ji stebėjo praėjusios žiemos trumpadienį kartu su Zelandone ir keliais kitais žmonėmis, bet tokio jaudulio nejuto, nors daugumai žmonių šis laikas visada buvo svarbus. Juk trumpadienis reiškė, kad stiprus žiemos šaltis baigsis ir sugrįš vasaros šiluma. Šia proga visada vykdavo visų laukta šventė.

O šis vasaros ilgadienis buvo labai svarbus Ailai. Ji pati jį pastebėjo ir patvirtino savo skaičiavimus, juto didelį laimėjimą ir palengvėjimą. Tai taip pat reiškė, kad jos stebėjimo metai baigėsi. Dar kelias dienas šviesulius stebės ir žymės, bet tik tam, kad pamatytų, ar keičiasi ir kaip keičiasi jų nusileidimo vieta. Aila jau galvojo apie kelionę į vasaros susirinkimą.

Kitą naktį, įsitikinusi, kad saulė tikrai pakeitė kryptį, Aila, būdama ant aukštos uolos, niekaip negalėjo nurimti. Ji visą dieną buvo suirzusi ir nervinga. Galvojo, kad taip gali būti dėl nėštumo arba dėl palengvėjimo žinant, kad nebereiks leisti daug vienišų naktų stebint dangų. Ji bandė susikaupti ir pradėjo kartoti Motinos giesmės žodžius, kad nusiramintų. Giesmė vis dar buvo Ailos mėgstamiausia, tačiau prisimindama jos eilutes ji tik dar labiau įsitempė.

– Kodėl aš tokia nervinga? Įdomu, gal audra artėja? Dėl to kartais būnu įsitempusi, – pasakė ji sau.

„Galbūt reikėtų pakvėpuoti? – pagalvojo ji. – Padėtų atsipalaiduoti. Tikriausiai pasidarysiu puodelį arbatos."

Ji grįžo atgal į vietą, kur sėdėjo anksčiau, užsikūrė ugnį, pripylė mažą virimo krepšį vandens iš vandenmaišio ir pradėjo naršyti žoleles, kurias laikė vaistų krepšelyje, pritvirtintame prie juosmens juostos. Ji laikė džiovintus augalus ryšulėliuose, užrištuose įvairių rūšių ir storumo virvėmis bei juostelėmis su skirtingu skaičiumi mazgų galuose, kad galėtų maišelius atskirti, kaip ją mokė Iza.

Čiuopiant ryšulėlius paprastame odiniame krepšelyje net prie ugnies, šviečiant mėnesienai, buvo per tamsu pastebėti skirtumus, todėl ji turėjo atskirti įvairias žoleles ir vaistus pagal kvapą ir formas. Aila prisiminė pirmąjį vaistų krepšelį, kurį jai davė Iza. Jis buvo atsparus vandeniui, pagamintas iš viso ūdros kailio su galva. Aila buvo pasidariusi kelis tokius pačius ir vis dar turėjo paskutinį savo darytą. Nors krepšelis susidėvėjo ir nudrisko, ji negalėjo jo išmesti. Pagalvojo, jog reikėtų vėl pasidirbinti naują. Genties vaistų krepšelis pasižymėjo išskirtine galia. Netgi Zelandonė buvo sužavėta pirmą kartą jį pamačiusi – vien pažvelgusi suprato, kad krepšelis ypatingas.

Aila išsirinko kelis ryšulėlius. Dauguma jos žolelių buvo vaistinės, bet kai kurios – tokios kaip mėtos ar ramunėlės – visai švelnios ir nežalingos geriant jų arbatą tik savo malonumui, be to, jos gerai ramina skrandį ir padeda virškinimui, yra labai skanios. Aila nusprendė paimti mėtų mišinio su žolelėmis, padedančiomis nusiraminti. Ji užčiuopė ryšulėlį ir jį pauostė – čia tikrai buvo mėtos. Pabėrė truputį jų sau ant delno ir įdėjo į verdantį vandenį. Kai žolelės pamirko, Aila įsipylė puodelį arbatos.

Pirmiausia išgėrė jį visą, kad numalšintų troškulį, tada įsipylė dar ir ėmė lėtai gurkšnoti. Žolelės atrodė truputį išsivadėjusios. „Tikriausiai reikėjo prisirinkti šviežesnių mėtų", – pagalvojo Aila.

Išgėrusi arbatą Aila susikaupė, tada ėmė giliai kvėpuoti, taip, kaip buvo mokyta. „Lėtai, giliai, – sakė sau. – Galvok apie skaidrumą, galvok apie spalvą, vadinamą skaidria, apie skaidrų upelį, tekantį per apvalius akmenis, apie giedrą dangų, be debesėlių, tik nutviekstą saulės, galvok apie tuštumą."

Ji pagavo save spoksančią į mėnulį. Paskutinį kartą, kai į jį žiūrėjo, buvo matyti mažiau nei ketvirtis, bet dabar jis naktiniame danguje pūpsojo didelis ir apvalus. Atrodė, kad šviesulys didėja ir užpildo jos regėjimo lauką, dingojosi, jis ją traukia. Ji nusuko akis nuo mėnulio ir atsistojo.

Aila lėtai ėjo link didelio pasvirusio akmens. „Tas akmuo švyti! Ne, aš vėl įsivaizduoju. Tai tik mėnesiena. Tas akmuo kitoks. Gal tiesiog pilnatyje jis švyti labiau?"

Aila užsimerkė, atrodė, kad ilgam. Kai atsimerkė, mėnulis vėl patraukė jos žvilgsnį; didelė pilnatis traukė gilyn į save. Tada ji apsižvalgė. Ji skrido! Skrido be vėjo ir garso. Aila pažiūrėjo žemyn. Uola ir upė buvo dingusios, o kraštovaizdis apačioje atrodė nematytas. Akimirką ji pagalvojo, kad nukris. Jautėsi apsvaigusi. Viskas sukosi. Šviesios spalvos švytinčiu sūkuriu skriejo aplink ją, sukosi vis greičiau.

Aila staiga atsipeikėjo. Ji vėl stovėjo ant uolos viršūnės, pagavo save susitelkusią į mėnulį, didžiulį ir vis didėjantį, užpildantį visą erdvę aplinkui. Mėnulis ją įtraukė, ir Aila vėl skrido, skriejo kaip su Mamuta. Ji pažvelgė žemyn ir išvydo akmenį. Akmuo atgijo, švietė pulsuojančiomis spiralėmis. Ailą traukė link jo, ji jautėsi įkalinta judėjimo, stebėjo, kaip iš žemės išnirusios energijos linijos apsiveja aplink didelę, pavojingai pakrypusią koloną, tada dingsta šviesos žiede. Sklęsdama virš švytinčio akmens Aila negalėjo nuo jo atitraukti akių.

Jis buvo šviesesnis už mėnulį ir apšvietė aplinkinį kraštovaizdį. Vėjo nebuvo, net menkiausio dvelksmo, nevirpėjo joks lapas ar šakelė, bet žemė ir oras aplink Ailą buvo gyvi, pilni persipynusių formų ir šešėlių. Besikeičiantys, nepatvarūs pavidalai švysčiojo atsitiktiniais judesiais, blyškiai spindėjo panašia kaip akmens šviesa. Ailai bežiūrint, judėjimas

įgavo kryptį ir tikslą. Pavidalai skriejo link jos, vijosi ją! Ji pajuto dilgčiojimą, plaukai pakilo į viršų. Staiga ji pradėjo keberiotis žemyn stačiu taku, išsigandusi klupo ir slydo. Pasiekusi iškyšą nubėgo link mėnesienos apšviestos verandos.

Gulėdamas šalia Martonos lovos, kur jam ir buvo liepta likti, Vilkas pakėlė galvą ir suinkštė.

Per akmeninę verandą Aila nubėgo link Žemupio, tada žemyn prie Upės ir pasileido taku. Ji jautėsi įgijusi energijos ir bėgo džiaugsmingai, nebe vejama, bet stumiama nesuvokiamos jėgos. Ji perbrido upę ties Perkėla ir bėgo toliau, rodės, amžinai. Priartėjo prie aukštos išsikišusios uolos, šimtus kartų matytos, bet kartu visiškai neatpažįstamos.

Aila priėjo nuožulnų taką ir pradėjo juo kopti. Kiekvienas trūkčiojantis įkvėpimas drėskė gerklę, bet ji negalėjo sustoti. Tako viršūnėje buvo tamsi urvo landa. Ji įlindo į tokią tirštą juodumą, kad kone galėjo apčiuopti ją rankomis, tada suklupo ant nelygaus pagrindo ir skaudžiai parkrito, galva atsitrenkė į akmeninę sieną.

Kai Aila atsitokėjo, buvo visiškai tamsu; ji tysojo ilgame juodame tunelyje, bet kažkaip sugebėjo matyti. Sienos blausiai švytėjo. Blizgėjo drėgmė. Kai Aila atsisėdo, skaudėjo galvą, ir akimirką ji viską matė tik raudonos spalvos. Atrodė, lyg sienos bėgtų pro šalį, nors ji nejudėjo. Vėl sumirgėjo spalvos, tamsa išsisklaidė. Akmeninės sienos švytėjo klaikiomis spalvomis: žaižaruojančia žalia, blizgančia raudona, žvilgančia mėlyna, blyškia, švytinčia balta.

Aila pakilo ir atsistojo prie sienos. Eidama palei ją, juto slidžią, šaltą drėgmę, o siena tapo ledo mėlio spalvos. Dabar ji buvo ne urve, o ledyne, gilioje įtrūkoje. Dideli lygūs paviršiai atspindėjo greitai besikeičiančias, prabėgančias, nepatvarias formas. Virš Ailos dangus buvo sodriai violetinis, beveik mėlynas. Ryški saulė akino, skaudėjo galvą. Saulė priartėjo ir užpildė įtrūką šviesa, bet tai nebebuvo paprasta įtrūka.

Ji buvo sūkuriuojančioje upėje, jautėsi nešama jos srovės. Pagauti vis greitėjančių verpetų ir atgalinių srovių, pro šalį plaukė visokiausi daiktai. Ailą pačiupęs sūkurys vis suko ratu, net galva svaigo nuo sukimosi, traukė žemyn. Upė užsivėrė virš Ailos, ir viskas pajuodo.

Aila skriejo gilioje, tuščioje, skausmingai spaudžiančioje tuštumoje. Lėkė greičiau, nei galėjo suvokti. Tada greitis sumažėjo, ir Aila pasijuto

esanti tirštame rūke, kuris spindėjo visa apgaubiančia šviesa. Rūkui išsisklaidžius atsivėrė keistas kraštovaizdis: vis kartojosi švytinčios žalios, spindinčios raudonos ir žvilgančios mėlynos geometrinės formos. Aukštai į orą kilo nematyti dariniai. Palei žemę driekėsi platūs baltai švytintys kaspinai, pilni jais lekiančių, Ailą besivejančių pavidalų.

Persmelkta baimės, Aila pasąmonės kamputyje pajuto dilgčiojimą. Ji pasitraukė atgal, kuo greičiau traukėsi palei sieną. Ją apėmė panika priėjus kelio pabaigą. Parpuolusi ant žemės ji priešais save pastebėjo įdubą. Visai nedidelę, į kurią įlįsti galėjo tik šliauždama. Ji nusibrozdino kelius į nelygią žemę, bet to nė nepajuto. Landa vis siaurėjo; Aila nebegalėjo lįsti giliau. Tada ji vėl greitai nuskubėjo tuštuma.

Ji ir nejudėjo; judėjo juoduma aplink ją. Tamsa užsivėrė, dusino Ailą, skandino, ir ji vėl buvo upėje, nešama srovės. Jautėsi pavargusi, išsekusi; upė ją plukdė link jūros, šiltos jūros. Ji pajuto aštrų skausmą giliai viduje ir aplinkui pasruvo šilti, sūrūs vandenys. Ji užuodė jų kvapą, juto vandens skonį ir pagaliau ramiai plūduriavo drungname skystyje.

Bet tai nebuvo vanduo, tai buvo purvas. Ji žioptelėjo, kad įkvėptų oro, kai bandė iššliaužti iš dumblo; tada siaubūnas, kuris vijosi Ailą, sugriebė ją. Ji susirietė, verkė iš skausmo, o siaubūnas ją traiškė. Ji rausėsi per purvą, bandydama iššliaužti iš gilios duobės, į kurią baisusis gyvis ją įtraukė. Aila stengėsi pabėgti.

Staiga ji išsilaisvino, ropštėsi į medį, sūpavosi ant šakų, sausros ir troškulio genama skuodė prie jūros kranto. Ji įbrido, paniro į vandenį ir pradėjo pampti, vis didėjo. Galiausiai atsistojo tiesiai, apžvelgė bekraštę žolėtą lygumą ir ėmė bristi link jos.

Tačiau vanduo neleido, traukė ją atgal. Aila kovojo, grūmėsi, kad išsilaisvintų iš varžančio potvynio, paskui išsekusi susmuko. Bangos plakė į krantą ir laižė jos kojas, traukė ją atgal. Ji juto tempimą ir skausmą, baisų, sukantį, plėšiantį skausmą, kuris grasinosi tarsi jos vidurius ištraukti. Aila nebesipriešino ir pajuto iš vidaus kliūstelint šiltą skystį.

Paropojusi toliau nuo vandens, Aila atsišliejo į uolą, užsimerkė ir išvydo vešlią stepę, ryškią nuo pavasarinių gėlių. Lėtai ir grakščiai link jos liuoktelėjo urvinis liūtas. Ji buvo mažyčiame urve, susigūžusi ankštoje ertmėje. Urvas plėtėsi, o ji didėjo kartu su juo, kad užpildytų visą urvo

erdvę. Sienos kvėpavo, plėtėsi, traukėsi, Aila buvo gimdoje, didžiulės juodos žemės gimdos gelmėje. Ji čia buvo ne viena.

Apybrėžos buvo miglotos, skaidrios, bet formos įgavo atpažįstamus kontūrus. Gyvūnai, visų rūšių jos kada matyti žvėrys, paukščiai, žuvys bei vabzdžiai ir net tokie gyviai, kurių, ji buvo tikra, niekada anksčiau neregėjo, rikiavosi į eiseną be jokios tvarkos, vienas, rodėsi, įplaukia į kitą, virsta vienas kitu. Gyvulys virsdavo paukščiu ar žuvimi, o gal kitokiu žvėrimi ar vabzdžiu. Vikšras tapo driežu, paskui paukščiu, kuris išaugo į urvinį liūtą.

Liūtas stovėjo ir laukė Ailos. Jie kartu ėjo koridoriais, tuneliais, praėjimais, sienos įgavo kontūrus, tankėjo ir jiems artėjant virto formomis, kurios skaidrėjo ir vėl ištirpdavo sienose. Bekrašte, vešlia stepe klajojo banda gauruotųjų mamutų, paskui juos pakeitė bizonų banda.

Aila stebėjo, kaip vienas prie kito artinasi du šiaurės elniai. Jie susilietė nosimis, tada patelė parklupo ant kelių, o patinas pasilenkė ir pradėjo ją laižyti. Ailą sujaudino švelni scena; paskui jos dėmesį patraukė du arkliai, eržilas ir kumelė. Pastaroji rujojo ir judėjo priešais patiną, leidosi pasiekiama, kai jis sumanė ant jos užšokti.

Ji pasuko į kitą pusę ir nusekė paskui liūtą kitu koridoriumi. Jo gale priėjo gana didelę, gimdą primenančią nišą. Girdėjosi tolimas dundesys, o priartėjus pasirodė bizonų banda ir užpildė nišą. Jie sustojo pailsėti ir papešti žolės.

Tačiau dundesys nesiliovė; sienos lėtai, nepaliaujamai drebėjo. Kieta akmeninė žemė, regis, virpėjo po kojomis, ir tas garsas tapo giliu žemės balsu, iš pradžių labai menku, vos juntamu. Paskui garsas vis stiprėjo, ir Aila jį atpažino. Tai buvo kalbantys mamutojų būgnai. Tiktai pas mamutų medžiotojus ji buvo girdėjusi tokius būgnus.

Instrumentai buvo gaminami iš mamutų kaulų. Iš rago padirbintu muštuku labai greitai suduodant tiksliai pažymėtuose plotuose, garso aukštis ir tonas skirdavosi taip sudėtingai, kad primindavo balsu tariamus žodžius. Mušant išgaunami žodžiai nebuvo tiksliai žmonių vartojami žodžiai, bet vis tiek žodžiai. Jie šiek tiek, neaiškiai, vibravo, todėl atrodė dar paslaptingesni ir išraiškingesni. Grojant patyrusiam būgnininkui žodžiai tapdavo aiškiai girdimi – žmogus prakalbindavo būgną.

Būgnijamų žodžių ritmas ir pobūdis tapo pažįstami. Tada ji išgirdo aukštą fleitos skambesį, o dainuojama kartu su ja buvo švelniu, aukštu balsu, labai panašiu į mamutojės Fralijos, kurią Aila pažinojo. Fralija laukėsi, nėštumas buvo sunkus, ji vos nepersileido. Aila jai padėjo, bet vaikelis vis tiek gimė per anksti. Mergytė išgyveno, augo sveika ir stipri.

Sėdėdama apskritoje nišoje Aila pajuto, kad veidas šlapias nuo ašarų. Ji smarkiai verkė, stipriai sriūbavo, tarsi kentėtų dėl visa niokojančios netekties. Būgnų garsas vis stiprėjo, įveikė jos sielvartingą raudą. Ji atpažino garsus, išskyrė žodžius:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Tai buvo Motinos giesmė! Giedama taip, kaip Aila dar nebuvo girdėjusi. Jeigu tik turėtų balsą, būtent taip pati sugiedotų. Skambėjo vienu metu sunkiai ir žemiškai lyg būgnai, lengvai ir skardžiai kaip fleitos, o gili apskrita niša ataidėjo sodriu, skardžiu balsu.

Balsas jos galvą pripildė žodžių; ji juos labiau juto nei girdėjo, ir poveikis buvo labai stiprus. Ji iš anksto numanė kiekvieną eilutę, o pasigirdę žodžiai skambėjo lyg išraiškingiau ir prasmingiau. Atrodė, giesmė tęsis amžinai, bet Aila ir nenorėjo, kad ji liautųsi. Giesmei artėjant prie pabaigos ji pajuto gilų liūdesį.

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.

Tačiau tada, kai Aila daugiau išgirsti nebesitikėjo, balsas nenutilo:

Jos paskutinė dovana – žinia, jog vyras turi savo dalį:
Jis geismo syvus tur išliet, kad moterų prasidėtų vaikelis.
Motiną pagerbia susiliejusi pora, kūnas ir kūnas,
Nes gyvybė užmezgama dalijantis malonumais.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Žodžiai nuskambėjo kaip dovana, palaiminimas, malšinantis skausmą. Motina pasakė, kad ji neklydo; kad ji visą laiką buvo teisi. Aila visada žinojo; dabar tai buvo patvirtinta. Ji vėl pravirko, vis dar juto skausmą, tačiau dabar jis buvo sumišęs su džiaugsmu. Ji verkė iš sielvarto ir iš laimės, o žodžiai vis skardeno jos galvoje.

Aila išgirdo liūto riaumojimą ir stebėjo, kaip jos totemo dvasia apsisuka eiti. Ji pabandė atsistoti, tačiau jautėsi per silpna ir pašaukė žvėrį:

– Mažyli! Mažyli, neišeik! Kas mane iš čia išves?

Žvėris liuoktelėjo koridoriumi, paskui sustojo ir pradėjo artintis, bet tai jau nebebuvo liūtas. Staiga jis šoko prie jos ir pradėjo laižyti jai veidą. Aila sutrikusi papurtė galvą.

– Vilke? Ar tai tu? Kaip tu čia atsiradai? – tarė ji, apkabindama didįjį žvėrį.

Kol ji sėdėjo apsikabinusi vilką, bizonai nišoje išblėso ir patamsėjo. Vaizdai ant sienų taip pat ėmė blaustis. Aila pasiekė sieną, kad atgautų pusiausvyrą, paskui čiuopė akmenis, ieškodama kelio iš nišos. Atsisėdusi ant žemės užsimerkė, mėgino įveikti svaigulį. Kai praplėšė vokus, nebuvo tikra, kad atsimerkė. Buvo visiškai tamsu. Aila pajuto, kaip dilgčiojanti baimė ima šliaužti jos nugara. Kaip ji ras kelią laukan?

Tada ji išgirdo vilko inkštimą, pajuto jo liežuvį sau ant veido. Aila ištiesė rankas į žvėrį, ir nerimas apmalšo. Vėl pagraibė akmeninės sienos, iš pradžių nieko neapčiuopė, bet paskui petys atsitrenkė į akmenį. Po siena buvo ertmė, nepastebima, nes labai arti žemės. Toliau čiuopdama ranka Aila palietė kažką kita, ne akmenį.

Ji greitai atitraukė ranką, paskui, suvokusi, kad pojūtis pažįstamas, vėl siekė tos vietos. Urve buvo juodžiau nei naktį, ir ji čiuopdama mėgino atpažinti, ką liečia. Buvo justi švelnumas, tarsi gerai nugremžta elnio oda. Ji ištraukė į odą susuktą ryšulį. Tirdama jį rankomis, atrado virvę ar

juostelę, išvyniojo ir surado, pro kur įkišti ranką į ertmę. Atrodė, jog tai kažkokia kuprinė, minkštas odos krepšys su raišteliu. Viduje buvo tuščias vandenmaišis – Aila suprato, jog yra ištroškusi, – kažkas padaryta iš kailio, tikriausiai apsiaustas, be to, apčiuopė ir užuodė nesuvalgyto maisto likučius.

Aila užrišo maišelį ir užsimetė jį ant peties, tada pasikėlė ir atsistojo prie sienos, mėgindama įveikti svaigulio bangą ir pykinimą. Juto, kaip iš tarpukojo teka šilta srovė. Vilkui magėjo ją apuostyti, tačiau Aila jau seniai buvo jį atpratinusi nuo šito įpročio ir nustūmė jo smalsią nosį.

– Mums reikia surasti išėjimą, Vilke. Einam namo, – tarė ji, tačiau pradėjusi eiti, apgraibomis ieškodama kelio palei drėgną sieną suprato, kokia yra silpna ir išsekusi.

Pagrindas buvo nelygus ir slidus, pilnas atskilusių akmenų, susimaišiusių su lipniu, molingu purvu. Aplinkui kilo stalagmitų kolonos, vienos liaunos kaip šakelės, kitos storos kaip senovinių medžių kamienai. Viršūnės, kai Ailai pasitaikydavo jas apčiuopti, buvo drėgnos, nes nuo stalaktitų, akmeninių stalagmitų porininkų, tįstančių nuo viršaus, nepaliaujamai varvėjo kalkingas vanduo. Aila, į vieną jų susitrenkusi galvą, žengdama toliau stengėsi būti atidesnė. Kaip ji apskritai šitaip giliai įlindo į urvą?

Vilkas truputį pabėgėdavo į priekį, paskui vėl grįždavo, vienoje vietoje apsaugojo ją nuo klaidingo posūkio. Pajutusi, kad žemė po kojomis kyla, Aila suprato, kad artinasi prie išėjimo – ji pakankamai dažnai būdavo šitame urve ir jį pažinojo. Ropšdamasi sukritusiais akmenimis, ji pajuto svaigulio bangą, kuri vėl parklupdė ją ant kelių. Eiti atrodė labai toli, teko kelis skartus stabtelėti pailsėti, kol pasiekė nedidelę siaurą angą. Nors visas urvas buvo šventas, jį dalijo natūrali akmenų užtvara, atskirdama pasaulietiškesnę pradinę dalį nuo vidinės ypač šventos srities. Šita anga buvo vienintelis abi dalis jungiantis kelias, būdas patekti į didžiosios Motinos anapusybę.

Prasibrovusi pro angą Aila pajuto, kad oras pamažu šyla, bet ji visa buvo suledėjusi ir drebėjo. Už posūkio pasidingojo, kad priekyje mato ką švytint, tad skubinosi pirmyn kiek įmanydama. Pasukusi koridoriumi jau neabejojo: įžiūrėjo blizgant drėgnas urvo sienas, o priekyje link blyškaus

švytėjimo šokavo vilkas. Pagaliau ją pasveikino iš lauko srūvanti blausi šviesa, nors akys taip įprato prie tamsos, kad ji atrodė kone per ryški. Priekyje pamačiusi angą Aila link jos pasileido kone bėgte.

Aila išsvirduliavo iš urvo mirksėdama, pavandenijusiomis akimis, purvo dryžiais išvagotais skruostais. Vilkas laikėsi prie jos, prisispaudęs prie kojų. Kai ji galiausiai pajėgė matyti, nustebo suvokusi, kad saulė aukštai danguje, o į ją spokso keletas žmonių. Abu medžiotojai, Loriganas ir Forasonas, bei Jeviva, nėščiosios mama, iš pradžių laikėsi atokiai, su savotiška baiminga pagarba, pasisveikino santūriai, tačiau Ailai suklupus ir parkritus ant žemės, suskubo jai padėti. Žmonės ją pasodino. Matant rūpesčio kupinus jų veidus, Ailai didžiai palengvėjo.

– Vandens, – pasakė ji, – troškštu.

– Duokit jai vandens, – paragino Jeviva. Ji pastebėjo kraują ant Ailos kojų ir drabužių, bet nieko nepasakė.

Loriganas atkimšo savo vandenmaišį ir padavė Ailai. Ji godžiai gėrė, nepaisė, kad vanduo nuteka smakru. Niekada Ailai vanduo neatrodė toks skanus. Galiausiai ji nusišypsojo, bet vandenmaišio neatidavė.

– Dėkoju. Jau ketinau laižyti drėgmę nuo sienų.

– Buvo laikas, kai taip jaučiausi, – nusišypsojo Loriganas.

– Iš kur sužinojot, kur aš esu? Ir kada išeisiu? – teiravosi Aila.

– Mačiau, kaip į šitą pusę lekia Vilkas, – tarė Forasonas, linkteldamas į žvėries pusę. – Kai pasakiau Martonai, ji spėjo, kad tikriausiai tu čia. Ji liepė mums eiti ir tavęs laukti. Sakė, kad tau gali prireikti pagalbos. Nuo tada vienas ar kitas vis čia lūkuriuojame. Jeviva su Loriganu kaip tik atėjo manęs pakeisti.

– Esu mačiusi, kaip po Pašaukimo grįžta zelandoniai. Kartais būna tokie išsekę, kad nepaeina. Kiti visai negrįžta, – papasakojo Jeviva. – Kaip jautiesi?

– Labai pavargusi, – prisipažino Aila. – Ir vis dar ištroškusi, – ji vėl atsigėrė, tada atidavė vandenmaišį Loriganui. Urve rastas krepšys, Ailai nuleidus ranką, nuslydo jai nuo peties. Visai buvo pamiršusi, kad jį turi. Dabar, šviesoje, ji galėjo įžiūrėti ant jo nupieštus raštus. Aila iškėlė krepšį. – Radau urve. Gal kas žino, kieno jis? Kažkas nugrūdo, kad netrukdytų, o paskui pamiršo.

Loriganas su Jeviva susižvalgė, paskui Loriganas pasakė:

– Mačiau Madromaną vaikštant su tokiu krepšiu.

– Ar žiūrėjai, kas viduj? – pasiteiravo Jeviva.

Aila nusišypsojo.

– Negalėjau pažiūrėti. Neturėjau šviesos. Bet bandžiau apčiuopti, – atsakė ji.

– Buvai tamsoje? – negalėdamas patikėti stebėjosi Forasonas.

– Nesvarbu, – tildė jį Jeviva. – Tai ne tavo reikalas.

– Norėčiau pažiūrėti, kas krepšyje, – tarė Loriganas ir reikšmingai pažvelgė į Jevivą. Aila padavė jam krepšį. Vyras ištraukė kailinį apsiaustą ir papurtė, kad parodytų. Kailis buvo susiūtas iš įvairių trikampių ir kvadratėlių, o iš skirtingų gyvūnų skirtingo plauko kailių buvo sudėliotas išskirtinis zelandonių mokinio raštas.

– Tai tikrai priklauso Madromanui. Mačiau jį dėvintį šitą apsiaustą pernai, kai buvo atėjęs pasakyti Jeraldai, kaip elgtis, jei nori išsaugoti vaikelį, – paniekos kupinu balsu pratarė Jeviva. – Ji jau buvo jį išnešiojusi beveik šešis mėnesius. Madromanas sakė, kad ji privalanti pamaloninti Motiną ir liepė atlikti visokių ritualų. Kai Zelandonė pamatė ją vaikštinėjančią ratais lauke, liepė tučtuojau eiti namo ir gultis. Zelandonė sakė, kad jai reikia ilsėtis, arba per greitai iškratys kūdikį. Donija sakė, kad vienintelė Jeraldos kliautis yra slidi gimda, todėl per lengvai vaikelius atiduoda. Ji ir tą prarado. Būtų buvęs berniukas, – moteris pažvelgė į Loriganą. – Ko dar ten yra?

Vyras ištraukė tuščią vandenmaišį ir nieko nepasakė, tik iškėlė, kad visi pamatytų; paskui pažvelgęs į krepšio vidų, kas liko, iškratė ant apsiausto. Iškrito apkramtyti džiovintos mėsos gabalėliai ir kelioninio sausainio kraštas kartu su nedidele titnago geležte bei ugnies akmeniu. Tarp trupinių dar buvo medžio atplaišų ir anglių gabalėlių.

– Ar prieš visiems išeinant į vasaros susirinkimą Madromanas nesigyrė, kad buvo pašauktas ir šiais metais pagaliau taps zelandoniu? – pasitikslino Loriganas. Jis pakėlė vandenmaišį. – Nemanau, kad išlindęs iš urvo jis buvo itin ištroškęs.

– Aila, ar sakei, kad vėliau keliausi į vasaros susirinkimą? – pasiteiravo Jeviva.

– Ketinau keliauti po poros dienų. Gal dabar ilgėliau palauksiu, – tarė Aila. – Tačiau taip, ketinu eiti.

– Manau, turėtum tai pasiimti, – tarė Jeviva, rūpestingai vyniodama maisto likučius, atplaišas, ugnies uždegimo rinkinį ir vandenmaišį į apsiaustą, o apsiaustą vėl kišdama į maišą, – ir papasakok Zelandonei, kur tai radai.

– Ar gali paeiti? – pasiteiravo vyresnysis medžiotojas.

Aila bandė atsistoti, stengėsi nugalėti svaigulį. Akimirkai viskas aptemo, ir ji susmuko. Vilkas suinkštė ir puolė laižyti jai veidą.

– Pasilik čia, – tarė vyresnis medžiotojas. – Einam, Loriganai. Padarysim neštuvus jai parnešti.

– Kai pailsėsiu, man regis, galėsiu eiti, – tarė Aila.

– Ne, nemanau, kad turėtum, – tarė Jeviva ir atsisuko į medžiotojus: – Palauksiu su ja, kol jūs grįšit su neštuvais.

Aila dėkinga atsirėmė į akmenį. Gal ji ir būtų pajėgusi sukarti visą kelią iki devintojo urvo, bet džiaugėsi, kad nereikės to daryti.

– Gal tu ir teisi, Jeviva. Regis, kartkartėmis apsvaigstu.

– Nieko keista, – sušnabždėjo Jeviva. Ji pastebėjo šviežias kraujo dėmes ant akmens, kai Aila pamėgino atsistoti. „Tikriausiai ji ten prarado kūdikį, – pagalvojo moteris. – Kiek baisiai daug reikia paaukoti, kad taptum zelandone. Aila nesukčiavo, kaip kad Madromanas."

– Aila? Aila? Nemiegi?

Aila atsimerkusi lyg migloje išvydo Martonos veidą, rūpestingas jos akis.

– Kaip jautiesi?

Aila pagalvojo.

– Skauda. Visur, – kimiai sušnibždėjo ji.

– Viliuosi, tavęs nepažadinau. Girdėjau, kaip kalbi. Tikriausiai sapnavai. Zelandonė mane įspėjo, kad šitaip gali nutikti. Ji nemanė, kad viskas įvyks taip greitai, bet sakė, kad tai įmanoma. Ji prisakė man tavęs

nestabdyti ir liepė neleisti Vilkui paskui tave sekti. Ji paliko man arbatos, kad tau paruoščiau, kai grįši, – moteris laikė rankose garuojantį puodelį, bet jį padėjo, kad padėtų Ailai atsisėsti.

Arbata buvo karšta, bet ne deginanti, ir Aila pasijuto dėkinga, kai skystis nutekėjo gerkle. Jautėsi vis dar ištroškusi, bet atsigulė, pernelyg pavargo sėdėti. Ėmė aiškėti aplinka – ji buvo savo namelyje, savo miegmaišyje. Apsidairiusi greta Martonos pamatė Vilką. Jis susirūpinęs suinkštė ir žengė arčiau jos. Aila ištiesė ranką, kad jį paglostytų, o jis palaižė jai ranką.

– Kaip aš čia atsidūriau? – pasiteiravo Aila. – Nelabai ką teprisimenu po to, kai išėjau iš urvo.

– Medžiotojai tave pargabeno neštuvais. Sakė, mėginai eiti, o paskui nualpai. Tikriausiai bėgai visą kelią iš savo stebėjimo vietos iki pat Giliojo Šaltinio Uolos urvo. Buvai kaip nesava, ėjai be ugnies, tuščiomis. Kai Forasonas atėjo ir pasakė, kad tu išėjai, o aš negalėjau ten nueiti, jaučiausi kaip niekad nenaudinga, – prisipažino Martona.

– Labai džiaugiuosi, kad dabar tu čia, Martona, – tarė Aila ir vėl užsimerkė.

Kai Aila kitą kartą atsimerkė, tik vilkas budėjo prie jos guolio. Aila nusišypsojo, ištiesusi ranką paglostė jam galvą, pakasė pasmakrę. Paskui vėl jam šyptelėjo, nustūmė žvėrį ir pabandė atsisėsti. Tada nevalingai suaimanavo iš skausmo; akimirksniu pasirodė Martona.

– Aila! Kas nutiko?

– Nežinojau, kad vienu metu gali skaudėti visą kūną, – atsiliepė Aila. Martonos veide susirūpinimas buvo toks gilus, kad kone juokingas. Jaunoji moteris nusišypsojo. – Nieko, gyvensiu.

– Tu visa susibraižiusi, pilna mėlynių, bet nemanau, kad kas būtų lūžę, – pasakė Martona.

– Kiek laiko aš čia?

– Ilgiau nei dieną. Tave atnešė vakar, vėlai popiet. Saulė neseniai buvo nusileidusi.

– Kiek laiko manęs nebuvo? – teiravosi Aila.

– Nežinau, kada tu nuėjai į urvą, tačiau nuo to laiko, kai dingai, iki grįžimo praėjo daugiau nei trys dienos, beveik keturios.

Aila linktelėjo.

– Visai neturiu nuovokos, kiek praėjo laiko. Atsimenu ne viską, bet kai ką labai aiškiai. Dingojasi, lyg būčiau sapnavusi, bet kažkaip kitaip.

– Ar tu alkana? Ištroškusi? – klausinėjo Martona.

– Noriu gerti, – prisipažino Aila ir pajuto visa apimantį sausumą, tarsi tik dabar būtų supratusi, kokia yra ištroškusi. – Labai noriu gerti.

Martona atnešė vandenmaišį ir puodelį.

– Ar nori atsisėsti, ar tiesiog turėčiau pakelti tau galvą?

– Verčiau pamėginsiu atsisėsti.

Aila pasivertė ant šono mėgindama slopinti aimanas, paskui pasirėmė ant alkūnės, nusidrėskė šašą, kuris buvo susiformavęs virš negražaus nubrozdinimo, ir atsistūmusi atsisėdo ant miego pakylos krašto. Akimirkai susisuko galva, bet svaigulys praėjo. Labiau stebino skausmas viduje. Martona įpylė į puodelį vandens, ir Aila jį suėmė abiem rankom. Išgėrė visą vienu ypu, tada ištiesė, kad Martona įpiltų daugiau. Atrodo, prisiminė, kaip gėrė iš vandenmaišio išlindusi iš urvo. Ji ištuštino ir antrą puodelį, tik truputį lėčiau.

– Nejaugi nesi alkana? Ničnieko nevalgei, – tarė Martona.

– Man skauda pilvą, – pasakė Aila.

– Numanau, kad turėtų, – tarė Martona ir nusigręžė.

Aila suraukė kaktą.

– Kodėl man turėtų skaudėti pilvą?

– Tu kraujuoji, Aila. Tikriausiai jauti skausmus.

– Kraujuoju? Kaip galiu kraujuoti? Praleidau tris mėnulio laikus, aš laukiuosi... O, ne! – pravirko Aila. – Praradau kūdikį, tiesa?

– Man regis, Aila, praradai. Nesu patyrusi tokiuose dalykuose, bet visos moterys žino – negali vienu metu kraujuoti ir lauktis, bent jau ne taip gausiai kaip tu. Tu kraujavai, kai išėjai iš urvo, ir nuo to laiko kraujas nesiliauja tekėjęs. Manau, prireiks laiko atgauti jėgas. Man labai gaila, Aila. Žinau, kad norėjai šito kūdikio, – tarė Martona.

– Motina labiau jo norėjo, – sausai, tarsi abejingai sielvarto sukrėsta pasakė Aila. Ji atsigulė ir įsmeigė akis į kalkakmenio iškyšos apačią. Nė nesuvokė, kada vėl užmigo.

Pabudusi Aila juto stiprų poreikį nusišlapinti. Akivaizdu, buvo naktis, tamsu, bet degė kelios lempos. Apsidairiusi ji pamatė ant pagalvėlių prie jos guolio miegančią Martoną. Vilkas gulėjo greta senosios moters, pakėlęs galvą žiūrėjo į Ailą. „Dabar jam reikia rūpintis ir prižiūrėti mus dvi", – pagalvojo Aila. Ji pasirito ant šono, atsisėdo, bet prieš stodamasi pasėdėjo ant pakylos krašto. Vis dar jautėsi sustingusi, visą kūną gėlė ir skaudėjo, bet buvo lyg ir stipresnė. Aila atsargiai nuleido pėdas ir atsistojo. Vilkas taip pat pašoko. Aila davė jam ženklą gultis, o pati žengė žingsnį link naktinio krepšio, stovinčio prie įėjimo.

Norėjo, kad būtų pagalvojusi pasiimti sugeriamųjų įklotų. Ji gana smarkiai kraujavo. Kai jau suko link guolio, priėjo Martona, įklotais nešina.

– Nenorėjau tavęs žadinti, – tarstelėjo Aila.

– Tu nepažadinai. Pažadino Vilkas, tačiau reikėjo žadinti. Ar nori vandens? Taip pat yra troškinio, jei jau norėtum valgyti, – kalbėjo Martona.

– Vanduo būtų puiku, o gal ir truputis troškinio, – tarė Aila, grįždama prie naktinio krepšio pasikeisti įklotų. Judėjimas palengvino skausmą.

– Kur norėsi valgyti? Guolyje? – paklausė moteris, eidama į virimo vietą. Martona taip pat jautėsi sukaustyta, visą kūną gėlė, o miegojimas ant pagalvėlių tik paaštrino artritą.

– Ne, verčiau atsisėsiu prie ugnies, – Aila nuėjo į virimo vietą, įsipylė vandens į nedidelį dubenėlį, kurį naudojo kaip praustuvą, tada nusiplovė rankas ir nedidele odos atraižėle nusišluostė veidą. Ji neabejojo, kad Martona ją apvalė, tačiau baisiausiai troško paplaukioti upėje ir įsitrinti muilo šaknimis. „Gal ryte", – pagalvojo ji.

Troškinys buvo šaltas, bet skanus. Po pirmo kąsnelio Aila pagalvojo, kad sukirs kelis dubenėlius, tačiau pasisotino gana greitai. Martona užplikė abiem arbatos ir įsitaisė su Aila. Kol abi moterys nemiegojo, vilkas ištykino į lauką, bet netrukus grįžo.

– Sakei, Zelandonė tikėjosi, kad man kažkas nutiks? – pasitikslino Aila.

– Iš tikrųjų, nesitikėjo. Tik manė, kad gali taip nutikti.

– O ką ji manė? Nesuprantu, kas atsitiko, – tarė Aila.

– Manau, Zelandonė tau geriau paaiškins. Norėčiau, kad ji čia būtų. Tikriausiai dabar tu zelandonė, buvai, kaip sakoma, „pašaukta". Ar ką nors prisimeni? – teiravosi Martona.

– Kažką pamenu, o paskui staiga pasirodo visiškai kas kita, lyg negalėčiau susidėlioti minčių, – suraukė kaktą Aila.

– Dėl to nesukčiau sau galvos. Palauk, kol turėsi progą pasikalbėti su zelandone. Neabejoju, ji sugebės viską paaiškinti ir tau padės. Šiuo metu tau tiesiog reikia atgauti jėgas, – pasakė Martona.

– Tikriausiai tu teisi, – tarė Aila. Jai palengvėjo, kad rado dingstį nekalbėti apie tą nutikimą. Ji net nenorėjo galvoti apie tai; prarasti vaikelį buvo labai skausminga. Kodėl Motina panoro pasiimti jos dar negimusį kūdikėlį?

Kelias dienas Aila tik miegojo, paskui pakirdo išbadėjusi, porą dienų valgė tarsi negalėdama pasisotinti. Kai galiausiai išlindo iš namelio ir prisijungė prie nedidelio žmonių būrelio, visi žvelgė į ją su nauja, netgi baiminga pagarba. Visi žinojo, kad Aila ištvėrė išbandymą, ir buvo įsitikinę, jog tai ją pakeitė. Žmonės juto tam tikrą pasididžiavimą, nes buvo pasilikę su Aila, kai tai nutiko, todėl jautėsi savotiški įvykių dalyviai.

– Kaip jautiesi? – paklausė Jeviva.

– Kur kas geriau, – atsiliepė Aila, – bet alkana!

– Ateik, sėskis prie mūsų. Čia daug maisto, ir viskas šilta, – pakvietė Jeviva.

– Ko gero, prisėsiu. – Ji atsisėdo greta Jeraldos, kol Jeviva krovė jai maisto. – O kaip tu jautiesi?

– Nuobodu! – pareiškė Jeralda. – Pavargau sėdinėti ir gulinėti. Norėčiau, kad jau būtų laikas gimti vaikeliui.

– Manau, tai greitai įvyks. Nepakenktų, jei kartkartėmis pavaikštinėtum, kad jį padrąsintum. Tereikia palaukti, kol vaikelis bus pasiruošęs. Taip maniau, kai paskutinį kartą tave apžiūrėjau, – tarė Aila. – Bet pagalvojau, dar luktelsiu, nieko nesakysiu, o paskui šitai. Atsiprašau.

Tą vakarą truputį dvejodama Martona užsiminė:

– Viliuosi, nieko blogo nepadariau, Aila.

– Nesuprantu.

– Zelandonė man sakė, jei tu išeisi, nemėginčiau tavęs stabdyti. Kai tą rytą negrįžai, baisiausiai sunerimau, tačiau Vilkui buvo dar blogiau. Liepei jam likti su manimi, tačiau jis vis inkštė ir norėjo eiti. Iš to, kaip jis žiūrėjo į mane, supratau, kad jis nori eiti tavęs ieškoti. Nenorėjau, kad jis sukliudytų, todėl pririšau jį virve už kaklo, kaip jūs kartais pririšdavot, kai norėdavot, kad jis liktų ir netrukdytų. Bet po kelių dienų jis atrodė taip apgailėtinai, o aš taip nerimavau, kad jį atrišau. Jis išbėgo. Ar blogai padariau, kad jį paleidau? – klausė moteris.

– Ne, nemanau, Martona, – atsiliepė Aila. – Nežinau, ar buvau dvasių pasaulyje, bet, jei ir buvau, o Vilkas mane rado, vadinasi, jau ėjau atgal. Vilkas padėjo man išeiti iš urvo – bent jau leido suprasti, kad einu teisinga kryptimi. Ten buvo tamsu, tačiau praėjimas siauras, todėl laikiausi prie sienos. Tikriausiai ir pati būčiau radusi kelią, tik ilgiau užtrukusi.

– Pirmiausia, nesu tikra, ar derėjo jį pririšti. Nežinau, ar pati galėjau priimti šitą sprendimą – suprantu, kad senstu, Aila, kai nebegaliu priimti sprendimų, – buvusi vadė pasibjaurėjusi savimi papurtė galvą. – Dvasių pasaulio dalykai niekada nebuvo mano stiprioji pusė. Tave čia atnešė tokią silpną, tikriausiai Motina pagalvojo, kad tau reikia pagalbininko. Gal ji norėjo, kad paleisčiau tą žvėrį ir jis eitų tavęs ieškoti.

– Nemanau, kad padarei ką blogo. Viskas visada nutinka taip, kaip nori ji, – tarė Aila. – Šiuo metu tetrokštu eiti prie upės ir ilgai plaukioti, o paskui gerai nusiprausti. Gal Zelandonė paliko truputį losadunojietiškų valomųjų putų? Tų, kurių išmokiau pasidaryti iš riebalų ir pelenų? Ji mėgsta jas naudoti apvalymui, ypač kapų kasėjų rankoms nuplauti.

– Aš jų turiu, – pasakė Martona. – Man patinka jas naudoti skalbiant. Taip pat plaunu jomis dubenėlius, tuos, kuriuos naudoju mėsai ir švariems taukams surinkti. Ar putos tinka ir praustis?

– Losadunojiečiai jas kartais tam naudoja. Jos būna aštrios, nuo jų parausta oda. Paprastai aš mieliau naudoju muilo šaknį ar kokius kitus augalus, bet šiuo metu tiesiog noriu būti švari, – pareiškė Aila.

– Jeigu tik šalimais būtų Doni gydomųjų vandenų šulinys, – tarė sau Aila, su Vilku pašonėje žygiuodama Upės link. – Būtų puiku, tačiau tiks ir Upė.

Išgirdęs jos balsą, vilkas pakėlė galvą. Jis visada laikėsi šalia, jai grįžus iš urvo, nė karto nepaleido jos iš akių.

Leidžiantis taku link maudyklės buvo gera jausti karštą saulę. Aila visa išsimuilino, išsitrinko plaukus, tada panėrė į vandenį, kad gerai nusiskalautų putas, o paskui ilgai plaukiojo. Išlipusi ant kranto, ji ilsėjosi ant plokščios uolos, šukavosi plaukus, kad saulė juos išdžiovintų. „Kaip gera saulėje, – galvojo ji, tada pasitiesė šluostymosi elneną ir atsigulė. – Kada pirmą kartą gulėjau ant šitos uolos? Mano pirmąją dieną čia, kai mudu su Jondalaru atėjome paplaukioti."

Ji galvojo apie Jondalarą, vaizdavosi jį nuogą gulintį šalia. Jo šviesūs plaukai ir patamsėjusi barzda... Ne, dabar vasara. Jis švariai nusiskutęs. Jo plačioje aukštoje kaktoje pradeda ryškėti linijos dėl įpročio raukytis susitelkus ar sunerimus. Jo gyvos mėlynos akys žvelgia į ją su meile ir geismu – Jonaila paveldėjo šitas akis. Jo tiesi maža nosis, stiprūs žandikauliai ir kuplios, jausmingos lūpos.

Mintimis ji užsibuvo prie jo lūpų, kone jas juto. Jo platūs pečiai, raumeningos rankos, didelės, jautrios plaštakos. Plaštakos, kurios apčiuopusios titnago gabalą jaučia, kurioje vietoje jis skils, arba glosto jos kūną taip išmanančiai, kad žino, kaip ji reaguos. Jo ilgos, stiprios kojos, randas slėpsnose po liūto užpuolimo, jo vyriškumas.

Galvodama apie Jondalarą Aila juto, kaip bunda geismas. Ji norėjo pamatyti savo porą, būti greta jo. Ji jam dar nė nepasakė, kad laukiasi; dabar nebėra kūdikio, apie kurį galima būtų kalbėti. Užplūdo sielvarto banga. „Norėjau kūdikio, tačiau Motina norėjo jo labiau, – suraukusi kaktą gal-

vojo Aila. – Ji žinojo, kad noriu kito vaikelio, bet nemanau, kad Motina būtų panorusi vaikelio, kurio aš nenorėčiau."

Pirmą kartą po išbandymo ji pradėjo galvoti apie Motinos giesmę. Nupurtė atpažinimo drebulys, kai ji prisiminė eilutes, tas, kurios atnešė naują – žinojimo dovaną. Žinojimą, kad vyrai būtini gyvybei pradėti.

Jos paskutinė dovana – žinia, jog vyras turi savo dalį:
Jis geismo syvus tur išliet, kad moterį prasidėtų vaikelis.
Motiną pagerbia susiliejusi pora, kūnas ir kūnas,
Nes gyvybė užmezgama dalijantis malonumais.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Aš jau seniai tai žinau. Dabar ji man pasakė, jog tai tiesa. Kodėl ji įteikė man šią dovaną? Kad galėčiau pasidalyti, pasakyti kitiems? Štai kodėl ji panoro mano vaikelio! Pirmiausia ji man pasakė, įteikė savo paskutinę didžiąją dovaną, bet aš turėjau būti verta jos. Gal taip ir turėjo būti. Gal Motina turi pasiimti kažką didžiulės vertės, kad suprasčiau, jog privalau vertinti dovaną. Dovanos neteikiamos, jeigu neatlyginama kuo nors vertingu.

Ar aš buvau pašaukta? Ar dabar esu zelandonė? Dėl to, kad paaukojau kūdikį, Didžioji Motina kalbėjo su manimi ir atskleidė paskutines Motinos giesmės eilutes, kad galėčiau jomis pasidalyti ir atneščiau šią nuostabią dovaną jos vaikams. Dabar Jondalaras iš tikrųjų žinos, kad Jonaila tiek pat jo kaip ir mano. Ir mes žinosime, kaip pradėti kitą vaikelį, kai jo norėsime. Dabar kiekvienas vyras žinos, kad tai daugiau nei dvasia – jis pats, jo syvai. Vaikas yra jo dalelė.

O kas, jei moteris nenori daugiau vaikų? Arba negali turėti, nes yra per silpna, per daug išsekusi arba jau turi nemažai vaikų? Tada ji žinos, kaip išvengti nėštumo! Dabar moteris supras, kaip neturėti vaikų, jei nėra tam pasiruošusi arba to nenori. Jai nereikės prašyti Motinos, gerti jokių ypatingų vaistų. Tereiks nesidalyti malonumais, ir daugiau neturės vaikų. Moteris nuo šiol pati galės valdyti savo kūną, savo gyvenimą. Tai labai galinga žinia. Bet yra ir kita pusė. O kaipgi vyras?

Kas, jei jis vis dar norės dalytis malonumais? Kas, jeigu jis norės vaikų, kurie, jis žinos, kyla iš jo? Arba jeigu vyras nenorės vaikų?

Aš noriu kito vaikelio ir žinau, kad Jondalaras irgi jo norės. Jis toks geras Jonailai ir jaunuoliams, kurie mokosi apdirbti titnagą, savo mokiniams. Kaip gaila, kad netekau šio kūdikio. Ašaros susitvenkė akyse pagalvojus apie prarastą vaikelį. Tačiau galiu turėti kitą. Jei tik Jondalaras būtų čia, mes galėtume pradėti naują, bet jis vasaros susirinkime. Net negaliu jam pasakyti apie tai, jog praradau kūdikį, kai aš čia, o jis vasaros susirinkime. Jis jausis blogai, žinau tai. Jis norės pradėti kitą.

Ko laukiu? Juk nebereikia stebėti dangaus. Nebereikia užsibūti iki vėlumos. Mano mokymas baigtas. Buvau pašaukta. Aš zelandonė. Man reikia pasakyti kitiems zelandoniams. Motina ne tik mane pašaukė, ji įteikė man didelę dovaną. Dovaną visiems. Man reikia eiti, kad galėčiau visiems zelandoniečiams papasakoti apie nuostabią naują Motinos dovaną. Galėsiu pasakyti ir Jondalarui. Gal mudu pradėsime kitą kūdikį?

31

Aila greitai pakilo nuo uolos, apsivilko švarius drabužius, susirinko supurvintus, pasiėmė sausinimosi odą ir skubindamasi taku sušvilpė Vilkui. Eidama akmenine pastoge ji prisiminė pirmąsias maudynes su Jondalaru, po kurių Marona su draugėmis jai pasiūlė naujų darbužių.

Nors Aila pakentė kitas tame pokšte dalyvavusias moteris, ji taip ir neįveikė pasibjaurėjimo Marona, vengė su ja susitikti. Jausmas buvo abipusis. Marona irgi nebandė taikytis su moterimi, kurią iš kelionės parsivedė Jondalaras. Ji antrą kartą susijungė tą pačią vasarą kaip ir Aila su Jondalaru, o visai neseniai – trečiąkart. Sąjunga vėl, akivaizdu, nepasiteisino; maždaug prieš metus Marona grįžo į devintąjį urvą ir apsistojo su savo pussesere. Kad ir kiek kartų buvo susijungusi, vaikų ji nesusilaukė.

Aila negalėjo pakęsti tos moters ir nesuprato, kodėl ji neišeina jai iš galvos. Ji nusipurtė minčių apie Maroną ir susitelkė į Jondalarą. „Taip džiaugiuosi, kad galiausiai atsidursiu vasaros susirinkime, – galvojo ji. – Josiu Yhaha, ir gana greitai pasieksiu susirinkimo vietą, truksiu ne ilgiau nei dieną, jei pakeliui nestabčiosiu."

Šiais metais vasaros susirinkimas buvo rengiamas maždaug už trisdešimties kilometrų į šiaurę palei Upę, Ailos mėgstamiausioje susirinkimų vietoje. Tai buvo ta pati vieta, kurioje vyko pirmasis jos aplankytas zelandoniečių vasaros susirinkimas, tas, kuriame ji susijungė su Jondalaru. Per tokius susirinkimus dėl didelio žmonių skaičiaus ir pernelyg gausaus vartojimo būdavo išeikvojami beveik visi aplinkinės teritorijos gamtiniai ištekliai, tačiau bėgant laikui motina žemė pagydydavo tą vietą, ji pakankamai atsinaujindavo ir vėl priglausdavo žmones.

Jaunoji moteris kupina entuziazmo energingai įlėkė į savo namelį ir pradėjo rūšiuoti drabužius bei mantą. Po nosimi ji, kaip įprasta, monotoniškai kažką niūniavo, kai į namelį įėjo Martona.

– Staiga labai susijaudinai, – pastebėjo vyresnioji moteris.

– Keliausiu į vasaros susirinkimą. Nebereikia stebėti dangaus. Baigiau šitą mokymą. Nėra jokių priežasčių neiti, – išpyškino Aila.

– Neabejoji, kad esi pakankamai stipri? – Martonos balse pasigirdo gailesčio gaidelė.

– Tu puikiai manimi pasirūpinai. Jaučiuosi gerai, be to, iš tikrųjų noriu pamatyti Jondalarą su Jonaila.

– Aš irgi jų pasiilgau, tačiau vienai tai ilgas kelias. Pamaniau, galėtum palaukti, kol mumis pasirūpinti atkaks kita medžiotojų pamaina. Tada galėtum keliauti su Forasonu, – pasiūlė Martona. – Josiu Yhaha. Ilgai netruks. Tikriausiai per dieną įveiksiu visą kelią. Daugių daugiausiai per dvi, – atsakė Aila.

– Taip, tikriausiai tu teisi. Pamiršau, kad pasiimsi arklį ir vilką, – tarė Martona.

Aila pastebėjo Martonos nusivylimą ir staiga suprato, kad ir ji norėjo eiti į vasaros susirinkimą. Be to, Ailai rūpėjo Martonos sveikata.

– Kaip pati jautiesi? Nenoriu tavęs palikti, jei negaluoji.

– Ne, nepasilik dėl manęs, – atsiliepė Martona. – Jaučiuosi kur kas geriau. Jei būčiau šitaip gerai jautusis sezono pradžioje, gal ir būčiau ėjusi su visu urvu.

– O gal keliaukime drauge? Galėtume joti Yhaha. Užtruktų kiek ilgiau, bet vis tiek tik dieną dvi, – pasiūlė Aila.

– Ne. Man patinka arklys, tačiau nenoriu sėdėti jam ant nugaros, atvirai kalbant, truputį bijau. Bet tu teisi, tau reikia joti, turi pasakyti Zelandonei, kad buvai pašaukta. Įsivaizduoju, kokia bus staigmena.

– Ne tiek daug vasaros beliko. Netrukus visi sugrįš, – tarė Aila, mėgindama palengvinti išsiskyrimą.

– Dvejopai jaučiuosi, – tarstelėjo Martona. – Nekantrauju, kad vasaros susirinkimas pasibaigtų ir devintasis urvas pareitų namo, tačiau nelaukiu žiemos. Spėju, visada taip būna senatvėje.

Ruošiantis iškeliauti, Ailai reikėjo susirasti Loriganą ir Forasoną. Kur rasti Jonklotaną su Jeralda, ji tiksliai žinojo. Kone visi sėdėjo prie bendro laužo ir baigė valgyti.

– Aila, eikš, dėkis prie mūsų, – pakvietė Jeralda, – užkąsk truputį. Daug liko maisto, jis dar šiltas.

– Ko gero, ateisiu. Pastarąsias kelias dienas jaučiuosi tokia alkana, – atsiliepė Aila.

– Galiu suprasti, – pastebėjo Jeviva. – Kaip jautiesi?

– Kur kas labiau pailsėjusi, – nusišypsojo Aila. – Nusprendžiau netrukus keliauti į vasaros susirinkimą. Baigiau stebėti dangų. Nėra jokios priežasties likti, tik manau, kad prieš išvykstant derėtų dar kartą pamedžioti ir dėl pasiliekančiųjų čia, ir kad turėčiau ką nugabenti į vasaros susirinkimą. Žvėrių aplink susirinkimo stovyklą tikriausiai nebeliko; tie, kurie išgyveno, tos vietos vengia.

– Juk neiškeliausi, kol negimė mano vaikelis? – išsigando Jeralda.

– Nebent pagimdysi per kelias artimiausias dienas, – atsakė Aila. – Nors norėčiau pabūti ir pažiūrėti, kaip gims šis sveikas ir gražus kūdikis. Ar vaikštinėji?

– Taip. Bet aš taip norėjau, kad būtum čia ir man padėtum.

– Tavo motina su tavimi ir keletas kitų apie kūdikius išmanančių moterų, ką ir kalbėti apie Jonklotaną. Nemanau, kad kils kokių bėdų, Jeralda, – ramino ją Aila. Paskui ji pažvelgė į visus tris medžiotojus. – Ar norėtumėte rytoj iš ryto su manimi pamedžioti?

– Galvojau medžioti po kelių dienų, bet man nesvarbu, – atsakė Loriganas. – Galiu ir rytoj, ypač jei greit išvyksti. Turiu pripažinti, pripratau prie mūsų mažo medžiotojų būrelio, įskaitant Vilką. Manau, mums gerai sekasi medžioti.

– Kuriuo keliu ketini traukti? – paklausė Jonklotanas.

– Jau senokai nebuvome šiaurėje, – pastebėjo Forasonas.

– Vengiau tos pusės, nes nežinojau, kaip toli nueina vasaros susirinkimo medžiotojai. Esu tikra, gyvūnų aplink stovyklą jau reta. Štai kodėl noriu nugabenti mėsos. Turiu Zelandonės valkčius, jais galėčiau nutempti gana nemažą skerdeną, – tarė Aila.

– Ar tai saugu? – pasitikslino Jeviva. – Ar nepriviliosi plėšrūnų? Gal neturėtum keliauti viena?

Greta įsitaisė Martona, bet nieko nesakė. Ji nemanė, kad kas nors baugintų Ailą, jei jau ji nusprendė keliauti.

– Vilkas mane įspės, o dviese mes nuvysime visus keturkojus medžiotojus, – atsakė Aila.

– Netgi urvinį liūtą? – paklausė Jeralda. – Gal tau derėtų palaukti, kol kartu galės eiti medžiotojai?

Aila suprato, kad moteris ieško dingsties, kad ji pasiliktų ir padėtų vaikeliui gimstant.

– Nejaugi nepameni, kaip medžiojome urvinius liūtus, kurie buvo nusprendę įsikurti pernelyg arti trečiojo urvo? Buvo per daug rizikinga palikti juos ten. Kiekvienas vaikas arba senukas būtų tapęs jų auka, turėjome priversti žvėris pasitraukti. Kai pribaigėme patiną ir keletą liūčių, kiti išėjo.

– Taip, bet tada buvo visas medžiotojų būrys, o tu vienui viena, – pastebėjo Jeralda.

– Ne, su manimi bus Vilkas ir Yhaha. Liūtai seka paskui tuos, kuriuos žino esant silpnus. Manau, sumišę mūsų kvapai juos trikdys, o aš po ranka laikysiu iečių mėtyklę. Be to, jei iškeliausiu anksti ryte, sugebėsiu dar iki sutemų tenai nusigauti, – paaiškino Aila ir atsisuko į medžiotojus. – Rytoj trauksim į pietvakarius.

Martona klausėsi pokalbio. „Ji būtų gera vadė, – galvojo sau buvusi devintojo urvo vadė. – Ji imasi vadovauti nė negalvojusi, tarsi savaime. Manau, ji bus stipri zelandonė."

Medžiotojai kitą dieną grįžo tempdami du stambius tauriuosius elnius didžiuliais ragais. Iš pradžių Aila norėjo pasiimti Yhaha, kad padėtų juos pagabenti, tačiau kiti medžiotojai nė girdėti to nenorėjo. Jie vietoje išskrodė žvėris, išėmė vidurius, išmetė žarnas, bet paliko kitus vidaus organus, tada sugriebę už ragų pradėjo juos tempti. Jie buvo pratę patys pargabenti grobį namo.

Po dviejų dienų Aila buvo pasiruošusi iškeliauti. Ji viską sukrovė ant didžiųjų Zelandonės valkčių, įskaitant elnią, susuktą į pintą žolių demblį, kurį padaryti jai padėjo Martona. Nusiteikusi iškeliauti kitą rytą, moteris planavo pasiekti vasaros susirinkimo stovyklą iki sutemų net pernelyg nespausdama Yhaha. Bet atsirado ne visai netikėtas trukdys – vidury nakties Jeralda pradėjo gimdyti. Aila net apsidžiaugė: visą vasarą prižiūrėjus nėščiąją, iš tikrųjų nesinorėjo iškeliauti dabar, kai gimdymas taip arti, tik ji nebuvo visiškai tikra, ar moteris gimdys po kelių dienų, ar po mėnesio.

Šįkart Jeraldą lydėjo sėkmė. Iki vidudienio ji pagimdė mergaitę. Jeraldos pora ir jos motina džiaugėsi ir jaudinosi ne mažiau nei pati gimdyvė. Kai Jeralda jau ilsėjosi, Aila pradėjo nerimti. Viskas buvo paruoša; be to, žalios mėsos skonis pamažu keičiasi, o palaikius per ilgai atsiranda pernelyg juntamas, bent jau Ailos skoniui, netikęs prieskonis. Ilgai netruktų viską susidėti, iškeliauti galėtų dabar pat, tik reikėtų bent vieną naktį nakvoti pakeliui. Aila nusprendė išjoti.

Atsisveikinusi ir davusi paskutinius nurodymus Jevivai, Jeraldai ir Martonai, Aila leidosi į kelią. Ji džiaugėsi viena jodama Yhaha, šalia šuoliavo Vilkas. Regis, abu žvėrys taip pat tuo mėgavosi. Buvo gana šilta. Jojimo paklotas ant Yhaha nugaros teikė patogumo ir sugėrė prakaitą – ir moters, ir arklio. Aila vilkėjo trumpą tuniką ir strėnas juosiantį sijoną, tokį, kokius juodu su Jondalaru juosdavosi keliaudami per vasaros kaitrą. Aila prisiminė ilgąją kelionę ir pajuto dar labiau besiilginti savojo ilgšio.

Dėl judėjimo stokos per pastaruosius kelerius metus Aila pasitaisė, bet po sunkaus išbandymo urve vėl suliesėjo. Jos krūtys, papilnėjusios ir apsunkusios nuo pieno žindant Jonailą ir nėštumo, vėl buvo normalaus dydžio, raumenys nebuvo suglebę. Aila visada buvo tvirta ir gerai sudėta. Nors dabar skaičiavo dvidešimt šešerius metus, jos manymu, atrodė beveik taip pat kaip skaičiuodama septyniolika.

Aila jojo iki saulėlydžio, paskui sustojo ir prie Upės įsikūrė stovyklą. Įsitaisiusi viena miegoti nedidelėje palapinėje vėl pradėjo galvoti apie Jondalarą. Ji įsirangė į kailius ir užsimerkė, tačiau mintyse vis regėjo aukštą vyrą jaudinamai mėlynomis akimis, svajojo, kad jis būtų šalia, ją apkabintų, troško jausti jo lūpas prie savųjų. Moteris persivertė, vėl užsimerkė ir bandė užmigti. Kad ir kiek vartėsi ir sukinėjosi, niekaip nepavyko. Vilkas pradėjo inkšti.

– Ir tau neleidžiu užmigti, Vilke? – pasmalsavo Aila.

Pilkis atsitūpė, iškišo nosį pro plyšį palapinės angoje ir giliai gerklėje suurzgęs ėmė rangytis po atvartu, kuris nebuvo tvirtai pririštas prie trikampio mažos palapinės priekio. Pilkis urzgė vis grėsmingiau.

– Vilke! Kur eini, Vilke?!

Aila greitai atrišo atvartą ir išėjo į lauką, paskui grįžo pasiimti mėtyklės bei poros strėlių. Mėnulis jau blėso, bet vis dar buvo pakankamai šviesu, kad įžiūrėtum aplinkines formas. Aila matė valkčius, paskui pastebėjo, kad Yhaha nuo jų traukiasi. Net prietemoje, matydama, kaip kumelė juda, Aila galėjo pasakyti, kad ji sunerimusi. Vilkas gūžėsi eidamas į valkčių pusę, bet prie jų nesustojo. Tada akimirkai Aila išvydo siluetą, apskritą galvą ir dvi ausis su styrančiais plaukų kuokštais.

– Lūšis!

Aila gerai prisiminė didelę katę taškuotu gelsvai rusvu kailiu, trumpa stačia uodega ir kuokštuotomis ausimis. Ir ilgomis kojomis, kuriomis geba greitai bėgti. Būtent pirmasis susidūrimas su lūšimi ją paskatino išmokti svaidykle vieną po kito greitai sviesti du akmenis, kad neliktų beginklė po pirmojo metimo. Aila pasitikrino, ar tikrai turi daugiau nei vieną ietį, ir užtaisiusi mėtyklę pasiruošė sviesti.

Tada ji pamatė visą žvėrį, slenkantį link valkčių.

– Ei! – suspiegė ji, lėkdama link katės. – Nešdinkis iš čia! Ne tavo! Dink! Nešdinkis!

Išgąsdinta lūšis šoko į orą ir nuskuodė. Vilkas pasileido iš paskos, tačiau palūkėjusi Aila sušvilpė. Žvėris sulėtino, paskui sustojo, o kai ji dar kartą sušvilpė, apsisuko ir galiausiai patraukė atgal.

Aila atsinešė truputį prakurų ir pamėgino įpūsti anglis laužo, kurį buvo užkūrusi anksčiau, kad užsikaitintų vandens arbatai, kurios prieš eidama miegoti išgėrė su kelioniniais sausainiais alkiui numalšinti. Anglys buvo atšalusios, tad Aila pasiėmė ugnies uždegimo rinkinį ir užkūrė naują laužą. Kai įsidegė prakurai, paėmusi vieną pagaliuką kaip deglą ji aplinkui paieškojo daugiau kuro. Buvo įsikūrusi atviroje lygumoje prie upės. Paupyje augo medžių, bet tegalėjai prisirinkti žalios medienos; tiesa, matėsi sausų žolių ir keletas sudžiūvusio gyvulių mėšlo blynų, Ailos manymu, taurų ar bizonų. To pakako kuriam laikui pamaitinti nedidelį

lauželį. Moteris prie laužo pasitiesė miegmaišį ir jame susirangė, Vilkas išsitiesė greta. Yhaha nesitraukė nuo Ailos ir nuo ugnies.

Naktį Aila truputį pasnaudė, tačiau pabusdavo nuo menkiausio garso. Ryte nebesivargino kurti laužo, su pirmąja šviesa leidosi į kelią, stabčiojo tik tam, kad ji pati, arklys ir vilkas atsigertų upės vandens. Pakeliui suvalgė dar vieną kelioninį sausainį ir prieš pusiaudienį pastebėjo rūkstant stovyklos laužus. Jodama palei Upę Aila pamojavo keliems pažįstamiems žmonėms, bet pirmiausia su visais valkčiais patraukė į tą vietą aukštupyje, kur anksčiau buvo įsikūręs devintasis urvas.

Ji nujojo tiesiai į nedidelį medžių apsuptą slėnį. Pamačiusi paprastą medinį aptvarą nusišypsojo. Arkliai, vos pajutę jos kvapą, sveikindamiesi sužvengė. Vilkas nubėgo pirmyn pasitrinti nosimis su Lenktynininku, kuris buvo jo draugas nuo mažų dienų, ir Širme, kurią jis globojo nuo pat gimimo. Jis juto pareigą ją saugoti kone kaip Jonailą.

Išskyrus arklius, stovykla atrodė ištuštėjusi. Vilkas pradėjo uostinėtis pažįstamoje palapinėje, o kai Aila atsinešė savo miegmaišį, pamatė vilką greta Jonailos miego kailių. Jis pakėlė į moterį akis ir nekantriai suinkštė.

– Nori eiti jos ieškoti, Vilke? Pirmyn, ieškok Jonailos, – tarė ji, duodama ženklą, kad jis laisvas bėgti. Žvėris išbėgo iš palapinės, pašniukštinėjo žemę, kad tarp kitų išskirtų vieną pažįstamą kvapą, ir nuturseno, vis uostinėdamas kelią. Žmonės matė Ailą atjojant, ir, dar jai nespėjus iškrauti mėsos, draugai bei giminaičiai ėmė rinktis jos pasveikinti. Joharanas atėjo pirmasis, jam ant kulnų lipo Proleva.

– Aila! Galiausiai tau pavyko, – Joharanas puolė prie jos ir stipriai apkabino. – Kaip mama? Nė nenumanai, kaip čia jos trūksta. Tiesą sakant, judviejų abiejų.

Paskui ją apkabinio Proleva.

– Tikrai, kaip jaučiasi Martona? – paklausė ji, duodama Ailai laiko atsakyti.

– Man regis, geriau. Man išjojant sakė, kad šitaip jausdamasi vasaros pradžioje tikriausiai būtų ėjusi kartu su visais, – atsakė Aila.

– O kaip Jeralda? – nuskambėjo kitas Prolevos klausimas.

Aila nusišypsojo.

– Vakar ji pagimdė mergaitę. Vaikelis atrodo visiškai sveikas – nemanau, kad gimė per anksti. Abi jaučiasi gerai. Jiedu su Jonklotanu labai laimingi.

– Atrodo, kažko atgabenai, – mostelėjo link neštuvų Joharanas.

– Mes su Loriganu, Forasonu ir Jonklotanu nusprendėme pamedžioti, – atsakė Aila. – Žolių slėnyje aptikome bandą tauriųjų elnių ir nudobėme du patinus. Vieną palikau jiems, turėtų ilgam pakakti. Kitą atitempiau valkčiais. Žinau, kad tokiu metu aplink susirinkimo stovyklą žvėrių reta, tad prieš išjodama pasirūpinau grobiu. Elniai geri, jau pradėję kaupti riebalus žiemai.

Pasirodė daugiau devintojo urvo žmonių. Joharanas su pora padėjėjų pradėjo tuštinti valkčius.

Pirmasis Jondalaro mokinys Mateganas šlubčiodamas, bet vis dėlto atbėgo ir nuoširdžiai ją pasveikino.

– Žmonės klausinėjo, kada tu ateisi. Zelandonė vis tvirtino, kad bet kuriuo metu. Tačiau niekas nesitikėjo, kad atkaksi vidudienį, – kalbėjo Mateganas. – Jondalaras buvo tikras, kad nepasirodysi iki vakaro. Jis sakė, kad nusprendusi keliauti, tikriausiai josi raita ir kelią įveiksi per dieną.

– Jis neklydo. Bent jau taip daryti ketinau, tačiau vidury nakties pradėjo gimdyti Jeralda, o vaikelis atsirado ryte. Pernelyg nekantravau, tad nieko nelauksui išjojau popiet ir pernakvojau palapinėje, – paaiškino Aila. Paskui apsidairiusi paklausė: – Kur Jondalaras? Kur Jonaila?

Joharanas su Proleva susižvalgė, paskui greitai nusigręžė.

– Jonaila su kitomis savo amžiaus mergaitėmis, – atsakė Proleva. – Zelandoniai turi joms kažkokią užduotį. Mergaitės dalyvaus ypatingoje šventėje, kurią rengia tie, kurie tarnauja.

– Nežinau, kur Jondalaras, – atsakė Joharanas, o jo kaktoje susimetė tokios pažįstamos, kaip brolio, raukšlės. Paskui vadas pažvelgė tolyn už Ailos ir nusišypsojo: – Tačiau čia yra kitas žmogus, kuris labai norėjo tave pamatyti.

Aila atsisuko ten, kur žvelgė Joharanas, ir pamatė milžiną raudonais plaukais bei susitaršiusia raudona barzda. Ailos akys išsiplėtė.

– Talutai! Talutai, ar čia tu? – suriko ji, puldama prie galiūno.

– Ne, Aila, ne Talutas. Aš esu Danugas, tačiau Talutas liepė tave stipriai apkabinti, – atsiliepė jaunuolis, stverdamas ją į didelį, draugišką glėbį. Moteris pasijuto švelniai apgaubta – vyrukas seniai išmoko rūpestingai valdyti savo ypatingą jėgą, – ir visiškai paskendo jo glėbyje. Danugas

buvo aukštesnis net už dviejų metrų ūgio Jondalarą. Jo pečiai buvo kone dviejų vyrų pečių pločio, o rankos atrodė storumo kaip kito vyro šlaunys. Aila nė negalėjo apglėbti rankomis jo galingos krūtinės. Nors Danugo juosmuo proporcingai buvo laibesnis, jo raumeningos šlaunys ir blauzdos atrodė didžiulės.

Aila pažinojo vienintelį žmogų, augumu galintį prilygti Danugui: Talutą, vyrą, su kuriuo Danugo motina buvo susijungusi, mamutojų Liūto stovyklos vadą. O Danugas buvo dar augesnis.

– Sakiau, kad vieną dieną susiruošiu tavęs aplankyti, – tarė jis, statydamas moterį ant žemės. – Kaip gyveni, Aila?

– Oi, Danugai, – atsiliepė ji ašarų sklidinomis akimis, – kaip džiaugiuosi tave matydama. Ar seniai tu čia? Kaip čia atsidūrei? Man atrodo, tu aukštesnis už Talutą! – ji lengvai pradėjo kalbėti mamutojiškai. Bet, nors žodžiai buvo suprantami, klausimai biro ne visai logiška seka.

– Aš irgi taip manau, tik niekada neišdrįsčiau to pasakyti Talutui.

Išgirdusi balsą Aila atsisuko ir pamatė kitą jaunuolį. Jis atrodė nematytas, bet įsižiūrėjusi atidžiau ji pradėjo įžvelgti panašumą su kitu savo pažįstamu. Jaunuolis priminė Barzeką, nors buvo aukštesnis nei tas kresnas vyras, susijungęs su Tulija, didžiąja Liūto stovyklos vade. Ji buvo Taluto sesuo ir ūgiu kone jam prilygo. Jaunuolis kažkuo panėšėjo į juos abu.

– Druvezas? – nustebo Aila. – Ar tu esi Druvezas?

– Dičkio galiūno su niekuo nesupainiosi, – atsiliepė jaunuolis, šypsodamasis Danugui, – bet nemaniau, kad mane atpažinsi.

– Tu pasikeitei, – patikino Aila jį apkabindama, – tačiau tavyje matau ir mamos, ir Barzeko bruožų. Kaip jie laikosi? Kaip gyvena Nezė su Digija ir visi kiti? – teiravosi Aila, žiūrėdama į vieną ir kitą. – Negaliu jums apsakyti, kaip visų pasiilgau.

– Jie irgi tavęs pasiilgo, – patikino Danugas. – Tačiau su mumis atėjo dar vienas žmogus, kuris nekantrauja su tavimi susipažinti.

Kiek atsitraukęs stovėjo ir droviai šypsojosi garbanotas rudaplaukis jaunuolis. Pakviestas dviejų jaunų mamutojų, jis išėjo į priekį. Aila žinojo, kad anksčiau jo nėra mačiusi, tačiau kažkas atrodė keistai pažįstama – tik ji niekaip negalėjo susivokti kas.

– Aila iš mamutojų... Spėju, dabar iš zelandoniečių, susipažink su Aldanoru iš sarmunojų, – pristatė Danugas.

– Sarmunojų! – pakartojo Aila. Staiga ji suprato, kas atrodo taip pažįstama, – jo drabužiai, ypač marškiniai. Jie buvo sukirpti ir papuošti savitu būdu tų žmonių, kuriuos jiedu su Jondalaru kelionėje nenoromis aplankė. Užplūdo prisiminimai. Tai šie žmonės, tiksliau, sarmunojai iš Atarojos stovyklos, pagrobė Jondalarą. Aila su Vilku ir arkliai sekė jų pėdsakais, kol juos rado. Tačiau ne tada Aila pirmą kartą pamatė šitaip sukirptus marškinius – į tokius marškinius savo raižinius buvo išmainęs Ranekas, mamutojas, su kuriuo ji vos nesusijungė.

– Munos vardu, dėkoju tau, Aila, – droviai nusišypsojo jaunuolis. – Mamutojė tu ar zelandonietė, bet tarp sarmunojų esi žinoma kaip Saila, Vilko žvaigždės motina, atsiųsta sunaikinti blogio jėgos Atarojos. Apie tave pasakojama tiek istorijų. Netikėjau, jog tu iš tikrųjų egzistuoji. Maniau, esi legenda. Kai mūsų stovykloje pasirodė Druvezas su Danugu ir pasakė, kad leidosi į kelionę tavęs aplankyti, paprašiau, kad mane paimtų kartu. Dabar negaliu patikėti, kad tikrai su tavimi susipažinau!

Aila nusišypsojo ir papurtė galvą.

– Nežinojau apie pasakojimus. Žmonės dažnai tiki tuo, kuo nori tikėti.

„Jis atrodo šaunus jaunuolis“, – pagalvojo ji.

– Šį tą tau turiu, Aila, – tarė Danugas. – Eime vidun, atiduosiu.

Moteris nusekė paskui dičkį į nedidelį oda aptrauktą statinį, akivaizdžiai jų kelioninę palapinę, ir stebėjo, kaip jis rausiasi kuprinėje. Galiausiai Danugas ištraukė nedidelį kruopščiai suvyniotą ir gerai aprištą ryšulėlį.

– Ranekas prašė atiduoti tiesiai tau į rankas.

Aila išvyniojo mažą paketėlį. Jos akys išsiplėtė, ji aiktelėjo iš nuostabos žiūrėdama į ant delno gulintį daiktelį. Tai buvo mamuto ilties arkliukas, mažutėlis, kad tilptų delne, tačiau taip meistriškai išraižytas, jog atrodė kone gyvas. Galva ištiesta pirmyn, tarsi kovojant su vėju. Smulkių linijų raštas vaizdavo ir stačius karčius, ir gauruotą šiurkštų arklio kailį, bet neslėpė žemo stepių arkliuko kresnumo. Raižinys buvo įtrintas geltonąja ochra: sudžiūvusios žolės spalva sutapo su Ailos arklio plauku, juosvai buvo nudažyta kojų apačia ir juosta per nugarą.

– Oi, Danugai, ji tiesiog nuostabi. Juk tai Yhaha, tiesa? – Aila šypsojosi, tačiau akyse žvilgėjo ašaros.

– Taip, žinoma. Jis pradėjo raižyti šitą arklį vos tau išėjus.

– Sunkiausia gyvenime man buvo pasakyti Ranekui, kad išeinu su Jondalaru. Kaip jis laikosi, Danugai?

– Gerai, Aila. Tą vasarą jis susijungė su Trisija. Juk žinai, ta moterimi, kuri turi tikriausiai jo dvasios vaiką. Dabar Trisija turi tris vaikus. Ji karinga, tačiau jam tinka. Ji pradeda dėl ko tūžti, o Ranekas tik šypsosi. Sako, jam patinka jos būdas. Iš tiesų ji negali atsispirti jo šypsenai ir iš tikrųjų jį myli. Nors nemanau, kad kada nors Ranekas visiškai pamirš tave. Iš pradžių jie dėl to gerokai susikivirčijo.

Aila susiraukė.

– Kaip susikivirčijo?

– Na, Ranekas beveik visada leisdavo Trisijai daryti ką nori. Manau, iš pradžių ji pagalvojo, kad jis silpnas, nes taip lengvai pasiduoda. Ji pradėjo Raneką spausti, tikrindama, kaip toli galės nueiti. Pradėjo reikalauti daiktų, norėjo, kad jis gautų viena ar kita. Ranekas iš to tarsi žaidimą pasidarė. Kad ir kokiu būdu, net nesąžiningai, jis kažkaip sugebėdavo gauti viską, ko Trisija prašė, ir įteikdavo su tik jam būdinga šypsena. Juk žinai, koks jis.

– Taip, žinau, – patikino Aila šypsodamasi, bet prisiminimai spaudė ašaras. – Jis būdavo toks savimi patenkintas, tarsi kokias varžybas laimėjęs, visas sklidinas pasididžiavimo savo sumanumu.

– Tada ji pradėjo keisti viską aplink, – pasakojo Danugas. – Raneko darbo vietą, jo įrankius, visus ypatingus jo surinktus ir sudėliotus daiktus. Jis jai leido. Manau, norėjo pažiūrėti, ką ji darys. Tačiau man pasitaikė būti žeminėje tą dieną, kai Trisija nusprendė pajudinti šitą arkliuką. Niekad nemačiau Raneko tokio įtūžusio. Jis nepakėlė balso, nieko panašaus, tik liepė jai padėti jį į vietą. Moteris nustebo. Nemanau, kad iš tikrųjų juo patikėjo. Ranekas anksčiau visada jai nusileisdavo. Jis dar kartą liepė jai padėti daiktelį ir, kai ji nepakluso, gana niršiai stvėrė ją už riešo ir atėmė. Liepė niekada daugiau neliesti šito arkliuko. Pasakė, jei palies, jis sulaužys sąjungą ir atlygins už tai. Pasakė, kad ją myli, tačiau vienos jo gyvenimo dalelės ji niekada neturės. Jei ji su tuo nesusitaikys, gali išeiti.

– Trisija verkdama išbėgo iš žeminės, o Ranekas tiesiog padėjo arkliuką į vietą ir atsisėdęs pradėjo raižyti. Kai ji galiausiai grįžo, buvo naktis. Negalėjau negirdėti – jų židinys greta mūsiškio, ir, na, tikriausiai norėjau

girdėti. Trisija pasakė, kad nori likti su juo. Pasakė, kad jį myli, visada mylėjo ir nori likti su juo net ir tada, jei jis tebemyli tave. Ji pažadėjo niekada neliesti arkliuko. Ir nelietė. Manau, tuo ji pelnė Raneko pagarbą. Tas nutikimas padėjo jai suvokti, ką iš tikrųjų jam jaučia. Ranekas laimingas, Aila. Nemanau, kad kada tave užmirš, bet jis laimingas.

– Ir aš jo niekada nepamiršiu. Vis dar kartais apie jį galvoju. Jei nebūtų Jondalaro, būčiau laiminga su Raneku. Aš jį mylėjau, bet Jondalarą myliu labiau. Papasakok man apie Trisijos vaikus, – paprašė Aila.

– Susimaišius dvasioms, vaikai gimė įdomūs, – ėmė kalbėti Danugas. – Tiesa, vyriausią berniuką tu matei. Trisija buvo jį atsinešusi į tą vasaros susirinkimą.

– Taip, mačiau. Jis buvo labai šviesus. Ar jis vis dar toks šviesus?

– Jo oda pati balčiausia iš mano matytų, tik visa šlakuota. Trisija yra raudonplaukė ir šviesi, tačiau ne tokia šviesi kaip tas vaikas. Jo akys blyškiai mėlynos, o plaukai oranžiniai, beveik raudoni, ir susiraitę. Jis negali būti saulėje, iš karto nudega, o kai giedra, jam gelia akis. Vis dėlto, išskyrus odos spalvą, jis atrodo visiškai kaip Ranekas. Keista būna juos kartu matyti – Raneką ruda oda prie tokio baltaodžio vaiko ir tokius pačius veidus. Vaikas turi Raneko humoro jausmą, tik dar geresnį. Jis jau dabar priverčia visus juoktis ir mėgsta keliauti. Nustebsiu, jei jis netaps keliaujančiu pasakotoju. Berniukas negali sulaukti, kol pakankamai suaugs, kad gyventų vienas. Norėjo eiti su mumis į kelionę. Jei būtų truputį vyresnis, būtume jį paėmę. Būtų puiki draugija.

– Mažoji Trisijos mergaitė yra gražuolė. Jos oda tamsi, tačiau kiek šviesesnė nei Raneko. Mergaitės plaukai juodi kaip naktis, tačiau garbanos švelnesnės. Jos akys juodos, rimtos. Ji yra tyki, švelni, trapi, prisiekiu, nėra žmogaus, kuris ją matydamas nebūtų pakerėtas. Tokiai gražuolei nebus sunku susirasti porą. Kūdikis yra tamsus kaip Ranekas. Nors dar sunku pasakyti, man regis, jo bruožai bus panašūs į Trisijos.

– Atrodo, Trisija puikiai papildė Liūto stovyklą, Danugai. Norėčiau pamatyti jos vaikus. Ir aš turiu mažą mergaitę, – tarė Aila ir staiga prisiminė, kad būtų turėjusi dar vieną mažylį, jei ne nutikimas giliame urve. „Norėčiau jam pasakyti, kad daugiau nei dvasioms susimaišius atsiranda vaikai“, – pagalvojo ji.

– Žinau, susipažinau su Jonaila. Ji atrodo visai kaip tu, tik akys Jondalaro. Norėčiau ją parsivesti ir su visais supažindinti. Nezė Jonailą pamiltų. Aš jau ją įsimylėjau, kaip vaikystėje buvau įsimylėjęs tave, – smagiai nusijuokė Danugas.

Aila taip nustebo, kad jis prajuko garsiau, ir ji atpažino iš Danugo krūtinės sklindant garsų, griausmingą Taluto juoką.

– Įsimylėjęs mane?

– Nekeista, kad nė nepastebėjai. Tave mylėjo ir Ranekas, ir Jondalaras, tad turėjai apie ką galvoti, tačiau aš nepalioviau galvojęs apie tave. Svajojau apie tave. Tiesą sakant, tebemyliu tave, Aila. Gal norėtum su manimi grįžti į Liūto stovyklą? – vyro veide pražydo plati šypsena, švystelėjo kibirkštėlės akyse, tačiau ir dar kažkas: viltingas ilgesys to, kas niekuomet neišsipildys.

Aila akimirkai nusigręžė, paskui pakeitė temą.

– Papasakok man apie kitus. Kaip gyvena Nezė su Talutu, Latija ir Rugija?

– Mama gyvena gerai. Sensta, tas tiesa. Talutas plinka, ir dėl to siunta. Latija susijungė, turi mergaitę ir vis dar kalba apie arklius. Rugija dairosi poros, tiksliau, jauni vyrai dairosi į ją. Ji jau turėjo pirmąjį ritualą, tuo pat metu kaip ir Tusija. Tiesa, Digija turi du sūnus. Ji prašė perduoti tau linkėjimus. Taip ir nesusipažinai su jos broliu Tarnegu? Jo pora turi tris vaikelius. Juk žinai, jie pasistatė kitą žeminę netoliese. Digija su Tarnegu yra vadai. Tulija patenkinta, kad kone kasdien gali matyti vaikaičius. Be to, ji pasiėmė antrą porą. Anot Barzeko, ji per didelė moteris vienam vyrui.

– Ar aš jį pažįstu? – paklausė Aila.

– Tiesą sakant, taip, – nusišypsojo Danugas. – Tai Vaimezas.

– Vaimezas! Nori pasakyti, Raneko židinio vyras, titnago apdirbėjas, kuriuo Jondalaras taip žavisi? – negalėjo patikėti Aila.

– Taip, Vaimezas. Jis nustebino visus, manau, netgi Tuliją. O Mamuta iškeliavo į kitą pasaulį. Turime naują mamutą, tačiau sunku priprasti prie kito žmogaus ketvirtajame židinyje.

– Apgailestauju tai girdėdama. Mylėjau tą žmogų. Mokausi būti ta, kuri tarnauja Motinai, tačiau būtent jis pradėjo mane mokyti. Jau beveik baigiau pasiruošimą, – tarė Aila. Ji nenorėjo sakyti nieko daugiau, kol nepasikalbėjo su Zelandone.

– Šitai pasakė Jondalaras. Aš visada maniau, kad tu turėtum tarnauti Motinai. Mamuta niekada nebūtų tavęs įdukrinęs, jei nebūtų taip manęs. Buvo metas, kai Liūto stovykla galvojo, kad tu galėtum būti jų mamuta, senoliui palikus šį pasaulį. Aila, gal čia tu ir zelandonietė, tačiau vis dar esi mamutojė, vis dar skaičiuojama tarp Liūto stovyklos žmonių.

– Džiaugiuosi tai girdėdama. Kad ir kokių vardų ar ryšių įgysiu, širdyje visada būsiu Aila iš mamutojų, – atsiliepė ji.

– Tu tikrai įgijai vardų ir kelionėje palikai pėdsakus, – pasakė Danugas. – Ne tik sarmunojai pasakoja apie tave istorijas. Esu girdėjęs apie tave net iš tų žmonių, kurie niekada tavęs nematė. Tu esi viskas nuo patyrusios gydytojos, stulbinamų galių dvasių valdytojos iki pačios Didžiosios Motinos Žemės įsikūnijimo, gyva Muta, – spėju, tai yra Doni, atėjusi padėti žmonėms. O šviesiaplaukis gražuolis Jondalaras yra tavo mylimasis, kaip sakoma: „Blyškus spindintis bičiulis." Netgi Vilkas yra įsikūnijimas – Vilko žvaigždės. Pasakojimuose jisai – ir kerštaujantis gaivalas, ir mylintis, vaikais besirūpinantis padaras. O arkliai – tai stebuklingi gyvūnai, kuriuos didžioji arklio dvasia leido tau valdyti. Yra vienas Aldanoro žmonių pasakojimas, kuriame tvirtinama, kad arkliai moka skraidyti. Jie neva nunešė tave su Jondalaru atgal į namus kitame pasaulyje. Jau pradėjau svarstyti, ar visi tie pasakojimai gali būti apie tuos pačius žmones, tačiau pasikalbėjęs su Jondalaru supratau, kad judu patyrėte įdomių nuotykių.

– Man regis, žmonės mėgsta viską išpūsti, kad pasakojimai būtų įdomesni, – atsiliepė Aila. – Kas gi įrodys, kad jie klysta, kai žmonės, apie kuriuos pasakojama, išeina? Mes paprasčiausiai keliavome į Jondalaro namus. Neabejoju, ir judu patyrėte nuotykių.

– Bet mes nesivedėme poros stebuklingų arklių su vilku.

– Danugai, puikiausiai žinai, kad nieko stebuklingo tuose gyvūnuose nėra. Pats matei, kaip Jondalaras moko Lenktynininką, buvai ten, kai į žeminę parnešiau mažą vilkiuką. Jis paprasčiausias vilkas, tik įpratęs prie žmonių, nes tarp jų užaugo.

– O kur tas žvėris? Smalsu, ar jis mane vis dar pamena? – paklausė Danugas.

– Vos čia atsidūrėme, jis išbėgo ieškoti Jonailos, – atsakė Aila. – Regis, ji su bendraamžėmis kažką padeda zelandoniams. Bet vis dar nemačiau Jondalaro. Gal jis užsiminė, kad eis medžioti?

– Tik ne man, – prisipažino Danugas, – tačiau mes mažai čia būname. Esame atvykėliai, tačiau Jondalaras mus pristatė kaip iš toli atėjusius tavo giminaičius, todėl visur esame mielai laukiami. Visi nori klausytis mūsų pasakojimų ir klausinėja apie mūsų žmones. Mūsų visų paprašė dalyvauti pirmuosiuose ritualuose. Netgi manęs, tokio dičkio. Tiesa, klausinėjo apie mano patirtį su labai jaunomis moterimis ir, manau, mane išmėgino viena ar dvi Doni moterys, – dičkis džiugiai išsiviepė. – Pradžioje Jondalaras mums padėjo susikalbėti, bet paskui pramokome zelandoniškai ir dar patys neblogai susišnekame. Žmonės mums nuostabūs, tik vis nori dovanoti daiktų, o pati žinai, kaip sunku daug jų gabentis kelionėje. Tiesą sakant, atnešiau kai ką, ką tu palikai. Atidaviau Jondalarui. Ar pameni mamuto ilties plokštelę, kurią Talutas davė jums išeinant? Tą, kurioje pavaizduoti kelionės pradžios orientyrai?

– Taip, tik teko ją palikti, kad atsirastų daugiau vietos krepšiuose.

– Ladunis man ją davė, kad tau parneščiau.

– Jondalaras tikriausiai labai apsidžiaugė. Tą daiktą jis norėjo pasilikti kaip gyvenimo Liūto stovykloje atminą.

– Suprantu. Sarmunojai davė man šį tą, ką tikrai norėsiu pasilikti. Parodysiu, – Danugas ištraukė mamuto figūrėlę, padarytą iš labai kietos, tačiau keistos medžiagos. – Nežinau, kokios rūšies tai akmuo. Aldanoras sako, kad juos gamina žmonės, bet nežinau, ar verta juo tikėti.

– Sarmunojai tikrai gamina tokį akmenį. Pirmiausia ima skystą molį, paskui iš jo lipdo, ką nori, ir degina labai kaitrioje liepsnoje specialioje uždaroje erdvėje, panašioje į žemės krosnį, kol jis virsta akmeniu. Mačiau, kaip juos daro Trijų Seserų stovyklos Sarmuna. Ji ir atrado, kaip pagaminti tokį akmenį, – Aila nutilo, akyse atsirado tolimas žvilgsnis, tarsi ji žvelgtų į pačius prisiminimus. – Sarmuna nebuvo bloga, tai Ataroja kurį laiką vedė ją blogu keliu. Sarmunojai įdomūs žmonės.

– Jondalaras man papasakojo, kas judviem ten nutiko. Aldanoras yra iš kitos stovyklos. Nakvojome Trijose Seseryse. Pagalvojau, keista, kad ten tiek daug moterų, bet jos buvo labai svetingos. Pasikalbėjęs su Jondalaru supratau, kad nebūčiau atėjęs taip toli, jei judu pirmieji nebūtumėte ten užsukę. Net sudrebu apie tai pagalvojęs.

Kažkas patraukė į šalį odinę įėjimo užuolaidą. Danugas su Aila pakėlė akis ir pamatė besižvalgantį Dalanarą.

– Jei būčiau žinojęs, kad nori pasilaikyti ją vien tik sau, būčiau dukart pagalvojęs, prieš vesdamasis tave į vasaros susirinkimą, jaunuoli, – griežtai pareiškė Dalanaras, paskui nusišypsojo. – Negaliu sakyti, kad tave kaltinu. Suprantu, kad seniai jos nematei, bet yra daugybė žmonių, kurie nori pasikalbėti su šia jauna moterimi.

– Dalanarai! – sušuko Aila ir atsistojusi išėjo iš mažos palapinės jo apkabinti. – Ar Danugas bei du jo bičiuliai atėjo su tavimi? Kaip jie tave rado?

– Atsitiktinai – arba taip buvo lemta, priklauso nuo to, ko klausi. Keletas mūsų buvome išėję medžioti. Netoliese yra upės slėnis, kuris privilioja daug klajojančių gyvūnų bandų. Danugas mus pamatė ir parodė, kad norėtų kartu medžioti. Su džiaugsmu priėmėme į pagalbą tris sveikus jaunuolius. Jau tada galvojau: jeigu kelios medžioklės bus sėkmingos, jeigu pakankamai mėsos pasidėsime žiemai ir dar būtų ką pasiimti į kelią, šiais metais galėtume eiti į zelandoniečių vasaros susirinkimą.

– Dėl jų pagalbos viskas pasikeitė. Mes suskaičiavome šešis nudobtus bizonus. Tiktai vėliau tą vakarą šitas jaunuolis pradėjo klausinėti apie tave bei Jondalarą ir kaip rasti zelandoniečius, – paaiškino Dalanaras, rodydamas į raudonplaukį dičkį, kaip tik nyrantį iš palapinės.

– Kalba kėlė problemų. Vienintelis dalykas, kurį Danugas gebėjo pasakyti, buvo „Jondalaras iš devintojo Zelandonijos urvo“. Mėginau jam paaiškinti, kad Jondalaras yra mano židinio sūnus, bet man nekaip sekėsi, – pasakojo vyresnysis vyras. – Tada iš titnago kasyklų parėjo Ekauzaras, ir Danugas pradėjo su juo kalbėti ženklų kalba. Atvykėlis nustebo sužinojęs, kad Ekauzaras moka kalbėti, tačiau daug labiau sutriko Ekauzaras pamatęs, kad Danugas su Druvezu kalba jam ženklais. Kai Ekauzaras paklausė, kur jie to išmoko, jis papasakojo apie savo brolį, berniuką, kurį, pasak jo, įvaikino jo motina, tą, kuris mirė. Jis pasakė, kad tai tu visus išmokei ženklų kalbos, kad tas vaikas galėtų kalbėti ir būtų suprastas, Aila.

– Štai kaip iš pradžių galėjome susikalbėti. Danugas su Druvezu kalbėjo su Ekauzaru ženklais, o jis vertė. Tada aš apsisprendžiau ir pasakiau Danugui, kad eisim į zelandoniečių vasaros susirinkimą ir juos pasiimsime drauge. Kaip tik kitą dieną su savo būreliu pasirodė Vilomaras. Stulbina, kaip jis moka bendrauti su žmonėmis net nemokėdamas jų kalbos.

– Ar Vilomaras irgi čia? – paklausė Aila.

– Taip, aš irgi čia.

Aila atsisuko ir džiugiai nusišypsojo pamačiusi senąjį mainų meistrą. Jie šiltai ir jausmingai apsikabino.

– Ar tu irgi atėjai su lanzadoniečiais?

– Ne, mes atėjom ne kartu. Mums dar reikėjo šen bei ten užsukti, kad užbaigtume savo kelionę. Atkakome čia prieš kelias dienas. Kaip tik ketinau eiti į devintąjį urvą.

– Iš tikrųjų, šiemet mes atėjome anksčiau, – tarė Dalanaras. – Žinojau, kur tikriausiai devintasis urvas įkurs stovyklą, todėl mes gyvename greta.

– Aš buvau tarp žmonių, kurie pamatė ateinant devintąjį urvą, – pasigyrė Danugas. – Kai iš toli pamačiau arklius, supratau, kad tai turi būti tavo žmonės, Aila. Tikrai nusivyliau sužinojęs, kad tu neatėjai kartu, bet apsidžiaugiau pamatęs Jondalarą. Jis bent jau mokėjo kalbėti mamutojiškai. Iš karto atpažinau, kad Jonaila yra tavo dukra, ypač kai pamačiau ją sėdinčią raitą ant to pilko arklio. Jei nebūtum atėjusi, ketinau eiti į devintąjį urvą ir tave nustebinti, tačiau tu čia pasirodei ir nustebinai mus, – prisipažino Danugas.

– Tai tu esi staigmena, Danugai, maloni staigmena. Ir, žinai, tu vis dar gali aplankyti devintąjį urvą, – tarė Aila, tada atsisuko į Dalanarą. – Džiaugiuosi, kad nusprendei ateiti su lanzadoniečiais. Ar Jerika su tavimi? Martona nusivils visų jūsų nepamačiusi.

– Labai apgailestavau išgirdęs, kad ji neateis. Jerika irgi labai norėjo ją susitikti. Nuostabu, kokios geros draugės jiedvi tapo. Kaip jaučiasi Martona?

– Nevisiškai gerai, – papurtė galvą Aila. – Ji skundžiasi sąnarių skausmais, tačiau liga rimtesnė. Jai skauda krūtinę, o daugiau padirbėjus darosi sunku kvėpuoti. Visą laiką galvojau eiti į vasaros susirinkimą, bet nesinorėjo jos palikti. Nors man išeinant ji tikrai atrodė geriau.

– Ar tikrai manai, kad jai pagerėjo? – paklausė Vilomaras. Jo žvilgsnis buvo rimtas.

– Sakė, jei būtų anksčiau taip gerai jautusis, gal būtų ėjusi su devintuoju urvu, bet aš nemanau, kad ji būtų įveikusi visą kelią.

– Galima buvo ją nešti, – pastebėjo Dalanaras. – Prieš mirtį dukart nešiau Hokamaną ant pečių iki pat Didžiųjų Vandenų vakaruose, – Dalanaras atsisuko į Danugą. – Hokamanas buvo Jerikos motinos pora. Jis atėjo nuo pat Bekraštės jūros rytuose. Jo ašaros susimaišė su Didžiųjų Vandenų sūrymu, tačiau tai buvo džiaugsmo ašaros. Toks buvo didžiausias Hokamano noras: nueiti tiek, kiek tęsiasi žemė, toliau už visus kitus. Negirdėjau, kad kas būtų toliau nukeliavęs.

– Mes prisiminėme šį pasakojimą, Dalanarai, ir norėjome ją nešti, – atsiliepė Aila, – tačiau Martona nenorėjo keliauti Jondalarui ant pečių. Man regis, manė, jog bus nepakankamai oru. Taip pat ji nepanoro joti ant Yhaha. Jai patinka arkliai, tačiau joti bijo, – Aila pastebėjo jau iškrautus valkčius, paprastą įrenginį iš baslių ir skersinių. – Galvoju... Kaip manai, ji sutiktų keliauti valkčiuose, Vilomarai?

– Jei jau apie tai kalbam, keletas žmonių pasikeisdami galėtų gabenti ją neštuvuose, – pasiūlė Dalanaras. – Keturi žmonės skirtinguose kampuose – būtų nesunku, Martona lengva.

– Ji sėdėtų tiesiai, nereikėtų žiūrėti atgal. Gundausi siūlyti Jondalarui grįžti ir ją paimti, tačiau jo dar nemačiau. Ar jis buvo su tavimi, Dalanarai? – paklausė Aila.

– Ne, nemačiau jo visą dieną. Jis gali būti bet kur. Juk žinai, kaip susirinkimuose būna, – atsiliepė Dalanaras. – Ir Bokovano visą dieną nemačiau.

– Bokovano? Ir Joplaja su Ekauzaru atėjo? Juk po sumaišties, kuri kilo jam jungiantis su Joplaja, Ekauzaras sakė kaip gyvas daugiau čia neisiąs, – tarė Aila.

– Teko ilgai įkalbinėti. Mudu su Jerika manėme, kad jis turėtų eiti dėl Bokovano. Berniukui vieną dieną reikės surasti porą, o lanzadoniečių dar nėra pakankamai. Visi vaikai auga kaip broliai ir seserys. Pati žinai, kaip būna, kai vaikai užauga drauge. Paprastai jie negalvoja vienas apie kitą kaip apie galimą porą. Sakiau Ekauzarui, kad prieštaravo tik keli žmonės, bet jo neįtikinau. Tiktai tada, kai pasirodė šitas dičkis mamutojas su savo pusbroliu ir draugu, jis apsigalvojo ir nusprendė eiti. Jie labiausiai jam padėjo.

– Ką jie padarė?

– Nieko nepadarė. Žinai, kaip nejaukiai žmonės jaučiasi greta Ekauzaro, kai pirmą kartą jį pamato – tik tu buvai išimtis, – atsiliepė Dalanaras. – Manau, todėl jis visada puoselėjo tau ypatingus jausmus. Danugas irgi niekaip jo neišskyrė, tiesiog iš karto ėmė kalbėti su juo ženklais. Ir jaunasis sarmunojas neatrodė baisiai sunerimęs dėl Ekauzaro. Akivaizdu, į maišytų dvasių žmones jie žiūri tikrai ne taip priešiškai kaip zelandoniečiai.

– Manau, tai tiesa, – atsiliepė Aila. – Tokių žmonių tarp sarmunojų pasitaiko dažniau, todėl jie atrodo priimtinesni. Aišku, ne visada, ypač jei genties bruožai tokie ryškūs kaip Ekauzaro. Jam netgi tarp sarmunojų galėtų kilti sunkumų.

– Tik ne bendraujant su Aldanoru. Tie trys jauni žmonės jį priėmė taip pat lengvai kaip bet kurį kitą. Jie niekaip jo neišskyrė, nesistengė būti jam ypač malonūs. Jie elgėsi su juo kaip ir su bet kuriuo kitu jaunuoliu. Manau, tai padėjo Ekauzarui suvokti, kad ne visi jo nekenčia arba yra jam priešiški. Jis gali turėti draugų, taip pat ir Bokovanas. Tiesa, kur ta jauna pora, kuri susijungė tais pačias metais kaip ir jūs? Jondekamas su Levela. Jie kone įsivaikino Bokovaną. Jis visą laiką ten, žaidžia su jų mažyliais ir visais kitais vaikais, kurie, regis, nuolat laksto aplink jų stovyklą. Kartais svarstau, kaip jie susitvarko, kai visą laiką aplinkui tiek daug vaikų.

– Levelos kantrybė begalinė, – atsakė Aila. – Man regis, jai tai patinka, – ji atsisuko į Danugą. – Juk eisi su mumis į devintąjį urvą, tiesa? Mes dar nė nepradėjome kalbėti apie tai, ką visi Liūto stovykloje veikia.

– Norėtume peržiemoti su jumis. Galvoju nueiti iki pat Didžiųjų Vandenų. Be to, nemanau, kad būtų koks būdas iki pavasario iškrapštyti iš čia Aldanorą, o gal ir tada nepavyks, – pasakė Danugas, šypsodamasis savo draugui.

Aila klausiamai jį nužvelgė.

– Kodėl ne?

– Kai pamatysi jį šalia Jondalaro sesers, suprasi.

– Folaros?

– Taip, Folaros. Jam visiškai dėl jos pasimaišė protas. Aldanoras dėl jos neteko galvos ir, manau, jausmas abipusis. Bent jau atrodo, kad ji tikrai mielai leidžia laiką su juo. Daug laiko.

Nors Danugas kalbėjo mamutojiškai, jis šypsojosi. Kalbos buvo panašios, kelionėje Aldanoras pramoko mamutojų kalbos, be to, merginos vardas visomis kalbomis skambėjo taip pat. Aila matė, kaip jaunuolis išrausta. Ji pakėlė antakius, paskui nusišypsojo.

Aukšta, grakšti mergina, kokia Folara tapo, visur patraukdavo dėmesį. Ji pasižymėjo įgimta motinos elegancija ir lengvu Vilomaro žavesiu. Kaip Jondalaras pranašavo, Folara buvo gražuolė. Jos grožis nebuvo visiškai tobulas, kaip Jondalaro. Folaros burna buvo truputį per plati, akys vos per toli viena nuo kitos, šviesiai rudi plaukai plonučiai, tačiau tos menkos smulkmenos darė ją dar prieinamesnę ir patrauklesnę.

Folarai nestigo gerbėjų, tačiau nė vienas neatitiko jos svajų, neišpildė neišsakytų lūkesčių. Merginos susidomėjimo stoka renkantis porą motiną vedė į neviltį; Martona troško pamatyti dukters vaikus – savo tikrus vaikaičius. Praleidusi tiek daug laiko su Martona, Aila ėmė vis geriau ją suprasti ir suvokė, kad Folaros dėmesys jaunajam sarmunojui Martoną nudžiugins. Didžiausias klausimas – ar Aldanoras nuspręs pasilikti su zelandoniečiais, ar Folara išeis su juo pas sarmunojus? „Čia labai trūksta Martonos", – galvojo Aila.

– Vilomarai, ar tu irgi pastebėjai Folaros susidomėjimą jaunuoju sarmunojumi? – paklausė Aila šypsodamasi droviai išraudusiam svečiui.

– Dabar, kai apie tai prakalbai, manau, jie kartu praleidžia daug laiko.

– Pažįsti Martoną, Vilomarai. Supranti, kad ji norėtų būti čia, jei Folara rimtai susidomės jaunuoliu, ypač tokiu, kuris gali paprašyti ją kartu išeiti į jo namus. Neabejoju, jei tik galėtų, ji atkaktų į vasaros susirinkimą.

– Tu teisi, Aila, tačiau ar ji pakankamai stipri?

– Užsiminei apie neštuvus, Dalanarai. Kaip manai, kiek truktų keliems stipriems jaunuoliams subėgioti į devintąjį urvą ir atnešti Martoną?

– Geriems bėgūnams – ne daugiau nei kelias dienas, gal dukart ilgiau – ją čia atnešti, ir dar kiek užtruks jai pasiruošti. Ar tikrai manai, kad ji pakankamai sveika? – nerimavo Dalanaras.

– Ar Jerika būtų pakankamai sveika, jei tai būtų Joplaja? – paklausė Aila.

Dalanaras supratingai linktelėjo.

– Kai išėjau, Martona atrodė sveikesnė. Jai nereikės didelių pastangų. Čia, kur tiek daug žmonių galės jai padėti, ji jausis nė kiek ne prasčiau nei

devintajame urve. Martonai patinka arkliai, ji mėgsta juos stebėti ir glostyti. Tikriausiai, susiklosčius tokioms aplinkybėms, ji sėstų ir į valkčius, bet manau, kad kur kas patogiau jausis sėdėdama neštuvuose ir pakeliui galėdama kalbėtis su žmonėmis. Paprašyčiau Jondalaro, bet jo niekur nematyti. Ar jūs su Dalanaru, gal dar Joharanas, galėtumėte tuo pasirūpinti, Vilomarai?

– Manau, galėtume, Aila. Tikriausiai tu teisi. Martonai reikia čia būti, jei Folara rimtai galvoja apie jungtuves, ypač su svetimšaliu.

– Mama! Mama! Tu atėjai! Pagaliau tu atėjai, – įsiterpė jaunas balselis. Aila apsidžiaugė jį išgirdusi. Moteris atsisuko ir nušvitusiomis akimis ištiesė rankas atbėgančiai mažai mergaitei, greta kurios liuoksėjo laimingas Vilkas. Dukra tiesiog įskrido Ailai į glėbį.

– Kaip aš tavęs pasiilgau, – tarė Aila, stipriau ją glausdama, tada truputį atsitraukė, kad įsižiūrėtų, ir vėl apkabino. – Negaliu patikėti, kaip tu paaugai, Jonaila! – tarė ji ir galiausiai paleido dukrelę.

Zelandonė atlydėjo vaiką, tik lėtesniu žingsniu. Artindamasi ji šiltai šypsojosi Ailai. Kai jos sveikindamosi apsikabino, ji paklausė:

– Baigei stebėjimą?

– Taip, ir tuo džiaugiuosi. Vis dėlto buvo nepaprastai įdomu stebėti, kaip saulė sustoja ir pasuka atgal, ir pačiai tai pažymėti. Vienintelė bėda – šalia nebuvo žmogaus, kuris suprastų, ką išgyvenau. Vis galvojau apie tave, – prisipažino Aila.

Zelandonė atidžiai stebėjo jaunąją moterį. Aila buvo pasikeitusi. Zelandonė bandė suprasti, kas yra kitaip. Aila sulyso – ar ji sirgo? Nėštumas jau turėjo matytis, tačiau jos liemuo lieknesnis ir krūtys mažesnės. „O, Doni, – pagalvojo ji. – Ji jau nebesilaukia. Tikriausiai persileido."

Tačiau buvo pastebima dar kažkas: kitoks, užtikrintas elgesys, nelaimės priėmimas, savimi pasitikinti laikysena. Ji žino, kas ji yra, o ji yra zelandonė! Ji buvo pašaukta! Tikriausiai tada ir prarado kūdikį.

– Mums reikės pasikalbėti, tiesa, Aila? – tarė zelandonė, kuri buvo Pirmoji, pabrėždama jos vardą. Jaunąją moterį žmonės galėjo vadinti „Aila", tačiau ji jau nebebuvo Aila.

– Taip, – atsiliepė ji. Nereikėjo nieko daugiau sakyti. Ji žinojo, kad toji, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Motinai, viską supranta.

– Delsti nereikėtų.

– Taip, nereikėtų.

– Tiesa, Aila, aš apgailestauju. Žinojau, kad nori kūdikio, – tyliai tarė ji. Ailai nespėjus atsakyti, aplinkui prisirinko daugiau žmonių.

Kone visi artimi draugai ir giminaičiai atėjo į stovyklą jos pasveikinti. Dingojosi, visi čia, išskyrus Jondalarą, ir atrodė, kad niekas nenumano, kur jis. Paprastai, kai žmogus vienas pats arba keliese palikdavo susirinkimo stovyklą, kam nors pasisakydavo, kur eina. Aila gal būtų pradėjusi nerimauti, tačiau visi kiti atrodė ramūs. Dauguma pasiliko pavalgyti ar užkąsti. Jie vardijo įvykius, pasakojo apie žmones, kurie susijungė, minėjo, kas susilaukė dar vieno vaikelio, o kas laukiasi, kas nusprendė perkirsti mazgą ar priimti dar vieną porą – draugiškai liežuvavo.

Po pietų žmonės ėmė skirstytis prie savo darbų. Aila sutvarkė savo miegmaišį ir kitą atsigabentą mantą. Ji džiaugėsi, kad anksčiau nuvedė Yhaha į pievą giraitėje, į aptvarą, kuris atitvėrė arklius labiau ne tam, kad juos sulaikytų, bet apsaugotų žmones. Normaliomis aplinkybėmis gyvuliai pievoje yra lengvas grobis. Nors visi žinojo apie arklius, kuriuos atsivedė devintasis urvas, vien tam, kad neliktų abejonių, jog būtent šie yra tie ypatingi arkliai, plotas buvo aiškiai aptvertas. Jondalaras su Jonaila dažnai nusivesdavo arklius į vešlias stepes pajodinėti ar tiesiog leisdavo pasiganyti, tačiau ne aptvare jie niekada nebūdavo vieni.

Jonaila su Zelandone ir Vilku išėjo į zelandonių namelį toliau ruoštis tam ypatingam planuojamam vakarui. Aila nusprendė po ilgo jojimo per dulkes gerai pasirūpinti Yhaha ir patraukė į arklių pievą su minkštomis odos skiautėmis ir karšulio šepečiu. Ji truputį pašukavo ir Širmę su Lenktynininku, pakasė juos ir pakalbino.

Pažvelgusi į nedidelį upelį, kuris sruvo palei vešlaus slėnio kraštą ir įtekėjo į Upę, Aila prisiminė pirmąjį susirinkimą šioje vietoje. Kiek toliau prieš srovę, prisiminė Aila, yra įduba, puikiai tinkama paplaukioti. Nedaug kas tą vietą žino, nes ji per toli nuo pagrindinės susirinkimo

stovyklos, kad būtų patogi bendrai naudoti. Praėjusį kartą ji dar gerai nepažinojo ją priėmusių žmonių, tad jiedu su Jondalaru ten eidavo, kai norėdavo atsitraukti nuo minios ir kurį laiką pabūti kartu.

„Kaip dabar būtų gera paplaukioti, – pagalvojo Aila. – Upė drumzlina nuo dažno naudojimo.“ Ji pradėjo eiti prieš srovę link mažo upeliuko vingio, kur jis palei išorinį kraštą pragraužė gilesnę vagą, o vidiniame linkyje liko vešli žolės juosta su nedideliu akmenuotu paplūdimiu. Aila šypsojosi galvodama apie Jondalarą ir apie tai, ką jie mėgo veikti prie to upelio. Ji daug galvojo apie jį, prisiminė, kaip jis priverčia ją jaustis. Moteris kaito nuo įsivaizduojamų prisilietimų ir netgi pajuto drėgmę tarp kojų. „Argi nebūtų smagu pradėti dar vieną vaikelį?“ – pagalvojo ji.

Artėdama prie plaukiojimo įdubos ji išgirdo kažką taškantis, paskui balsus ir vos nepasuko atgal. „Regis, dar kažkas surado šią vietą, – pagalvojo ji, – nenorėčiau trukdyti kitai porai, ieškančiai galimybės pabūti dviese. Bet gal čia ne pora? Gal žmonės tiesiog atėjo paplaukioti?“ Eidama artyn ji išgirdo moters, o paskui vyro balsą. Žodžių išskirti nesugebėjo, bet kažkas vyro balse jai sukėlė nerimą.

Ji judėjo kuo tyliau, kaip tada, kai su svaidykle sėlindavo prie žvėries. Girdėjo pašnekesį, o paskui nuoširdų juoką. Ji pažino tą juoką, nors pastaruoju metu nedažnai jį girdėjo. Tas juokas apskritai skambėdavo retai. Tada Aila išgirdo moters balsą ir jį atpažino. Pajutusi ypatingą gramzdinantį jaudulį skrandžio duobutėje, ji pažvelgė pro krūmus, kurie žėlė aplink nedidelį paplūdimį.

32

Ailai žvelgiant pro krūmų uždangą Jondalaras su Marona kaip tik lipo iš vandens. Perverta skausmo Aila stebėjo, kaip Marona atsisuka į Jondalarą, jį apkabina ir nuogu kūnu spaudžiasi prie jo, stiebiasi ant pirštų galų jo pabučiuoti. Jondalaras pasilenkia, ir jų lūpos susitinka. Persigandusi ir apstulbusi Aila stebėjo, kaip Jondalaro ranka pradeda glamonėti Maronos kūną. Kiek kartų ji juto šitas išmanančias rankas!

Aila norėjo pabėgti, bet negalėjo pajudėti. Pora žengė kelis žingsnius į priekį, link minkšto odinio patiesalo ant žolės tiesiai priešais Ailą. Ji pastebėjo, kad Jondalaras ne itin susijaudinęs. Bet niekas jo nematė nuo tada, kai ji atvyko, jis prašapo visai dienai, ir buvo akivaizdu, kad Jondalaras su Marona bent vieną kartą jau naudojosi šiuo odiniu patiesalu. Marona vėl prisispaudė prie Jondalaro, stipriai ir geismingai jį pabučiavo, o paskui suklupo ant žemės priešais jį. Tingiai, išmanančiai nusijuokusi Marona apžiojo suglebusią vyro varpą, o jis stovėjo ir žiūrėjo žemyn.

Aila matė, kaip jo geismas stiprėja, stebėjo didžiulio malonumo išraišką veide. Ji nebuvo mačiusi jo veido, kai pati taip darydavo, – ar šitaip jis atrodydavo? Maronai ritmingai judant, jo brinkstanti varpa pamažu stūmė ją atgal.

Ailai buvo tikra kančia matyti Jondalarą su Marona. Ji vos galėjo kvėpuoti, pilve susimezgė gumulas, galvoje tvinksėjo. Aila niekada nebuvo patyrusi nieko panašaus. „Ar šitaip kankina pavydas? Ar šitaip Jondalaras jautėsi, kai aš eidavau į Raneko guolį? – galvojo ji. – Kodėl jis man nepapasakojo? Tada nežinojau, niekad nebuvau jutusi pavydo, o Jondalaras man nieko nesakė. Teištarė, kad turiu teisę rinktis, su kuo būti. Tai reiškia, jog jis taip pat turi teisę būti su Marona!“

Jos akys prisipildė ašarų, ji negalėjo to ištverti, turėjo dingti. Aila apsisuko ir pradėjo aklai bėgti per giraitę, bet koja užkliuvo už išsikišusios šaknies, ir ji griuvo ant žemės.

– Kas čia? Kas ten vyksta? – išgirdo šūktelint Jondalarą. Ji šiaip taip atsistojo ir jau buvo bebėganti, kai Jondalaras praskleidė krūmus. – Aila? Aila! – pratarė jis sukrėstas ir nustebęs. – Ką tu čia darai?

Aila atsisuko.

– Neketinau trukdyti, – atsakė ji, mėgindama tvardytis, – tu turi teisę poruotis su kuo tik nori, Jondalarai. Netgi su Marona.

Marona taip pat prasibrovė pro krūmus ir atsistojo greta Jondalaro, visu kūnu prisišliejo prie jo.

– Teisingai, Aila, – tarė ji, pergalingai nusijuokusi. – Jis gali poruotis su kuo tik nori. O ko tikėjaisi iš vyro, kurio pora visada užsiėmusi? Mes dažnai dalijomės malonumais, ne tik šią vasarą. Kodėl, tavo manymu, persikrausčiau į devintąjį urvą? Jis nenorėjo, kad tu sužinotum, tačiau dabar, kai išsiaiškinai, galiu kuo puikiausiai pasakyti visą tiesą, – ji vėl nusijuokė, o paskui pikdžiugiškai vyptelėjusi tarė: – Gal tu ir pavogei jį iš manęs, tačiau nesugebėjai sau pasilikti.

– Nevogiau jo iš tavęs, Marona. Net nežinojau apie tave, kol čia atėjau. Jondalaras pasirinko mane laisva valia. Jei nori, dabar jis gali rinktis tave, tik pasakyk, ar tu tikrai jį myli? Ar tik norėjai pridaryti rūpesčių? – atkirto Aila ir kuo oriau apsisukusi nuskubėjo šalin.

Jondalaras nustūmė į jį įsikibusią moterį ir keliais žingsniais pasivijo Ailą.

– Aila, meldžiu, palauk! Leisk man paaiškinti! – šūktelėjo jis.

– O ką aiškinti? Marona teisi. Kaip galėjau tikėtis ko kito? Buvai įpusėjęs, Jondalarai. Grįžk ir pabaik, – atkirto ji nueidama. – Esu tikra, Marona sugebės tave vėl prikelti. Ji tvirtai tave veda.

– Nenorėčiau Maronos, jei galėčiau turėti tave, Aila, – tarė Jondalaras, staiga išsigandęs, kad gali prarasti savo porą.

Marona nustebusi į jį pažvelgė. Suprato, jog nieko jam nereiškia. Niekada nieko jam nereiškė. Ji buvo lengvai prieinama, tad jis rado patogų būdą patenkinti savo poreikius. Marona juos abu piktai nudelbė, tačiau Jondalaras to nepastebėjo.

Jis buvo susitelkęs į Ailą. Tetroško, kad nebūtų atsiliepęs į Maronos kvietimą, taip paprastai ja pasinaudojęs. Nenuleisdamas akių nuo Ailos, mėgindamas sugalvoti, ką pasakyti, kaip pasiaiškinti, ilgšis nė nepastebėjo, kaip moteris, su kuria visai neseniai dalijosi malonumais, susigriebė drabužius ir įtūžusi prašvilpė pro šalį. Tačiau Aila pastebėjo.

Jondalaras buvo jau suaugęs vyras, kai iš Dalanaro urvo grįžo į devintąjį, ir visada galėjo rinktis iš daugelio moterų, tačiau niekada nė vienos nemylėjo. Niekas neprilygo jo pirmosios meilės galiai, o prisiminimus apie visa užvaldančias emocijas dar stiprino bjaurus skandalas ir nemalonė, kurią jis užtraukė ir Zolenai, ir sau. Ji buvo jo Doni moteris, jo mokytoja ir vadovė. Zolena privalėjo Jondalarui išaiškinti, kaip vyras turėtų elgtis su moterimi, tačiau jam nederėjo jos įsimylėti. Ji neturėjo to leisti.

Galiausiai Jondalaras patikėjo, kad niekada nebepamils kitos moters. Jis padarė išvadą, kad tokią Motinos bausmę užsitraukė dėl nederamo elgesio jaunystėje – jis amžinai bus nepajėgus pamilti. Šitaip manė, kol pažino Ailą. Bet reikėjo keliauti visus metus, į visiškai svetimą, kitokį kraštą, kad ją susirastų. Jis mylėjo Ailą labiau už gyvenimą. Meilė jį užvaldė. Jis viską dėl jos padarytų, bet kur dėl jos nueitų, atiduotų už ją gyvybę. Vienintelis kitas žmogus, kuriam jis puoselėjo tokius pat stiprius, tik visiškai kitokios prigimties jausmus, buvo Jonaila.

– Turėtum jaustis dėkingas, kad ji yra čia ir gali patenkinti tavo poreikius, Jondalarai, – Aila buvo labai įskaudinta, bet stengėsi tai nuslėpti. – Dabar būsiu netgi dar labiau užsiėmusi. Buvau pašaukta. Elgsiuosi taip, kaip nori Motina. Būsiu Didžiosios Motinos Žemės vaikas. Aš zelandonė.

– Tu buvai pašaukta? Aila, kada? – Jondalaras paklaiko, jo balsas buvo sklidinas nerimo. Jis buvo matęs zelandonius, grįžtančius po pirmojo pašaukimo, matė ir tuos, kurie negrįžo, kuriuos surado vėliau. – Turėjau ten būti, būčiau tau padėjęs.

– Ne, Jondalarai. Tu nebūtum man padėjęs. Niekas negali padėti. Tai turi padaryti pats. Aš likau gyva, ir Motina įteikė man didelę dovaną, tačiau turėjau duoti auką. Ji panoro mūsų kūdikio, Jondalarai. Praradau jį urve, – oriai, kiek tik pajėgė tokia išlikti, papasakojo Aila.

– Mūsų kūdikio? Kokio kūdikio? Jonaila buvo su manimi.

– To kūdikio, kuris buvo pradėtas, kai vieną naktį anksčiau nusileidau nuo uolos. Spėju, man pasisekė, kad tą naktį dar nebuvai su Marona, nes būčiau neturėjusi kūdikio paaukoti, – su kartėliu tarė Aila.

– Kai buvai pašaukta, tu laukeisi? O, Didžioji Motina! – Jondalarą apėmė panika. Jis nenorėjo, kad Aila dabar nueitų. Ką pasakyti, kad ji pasiliktų, kad ji nesiliautų kalbėjusi? – Aila, Aila, aš žinau, tu manai, kad šitaip prasideda nauja gyvybė, bet tu negali būti tuo tikra.

– Taip, Jondalarai, galiu. Didžioji Motina man pasakė. Šitokią dovaną gavau mainais į savo kūdikio gyvybę, – ji kalbėjo su tokiu įsimenamu, skausmingu tikrumu, kad neliko abejonių. – Pamaniau, galime pradėti kitą, bet matau, kad man tu nebeturi laiko, – jis taip ir liko stovėti, buvo visiškai priblokštas, o Aila nuėjo.

– O, Doni, Didžioji Motina, ką aš padariau? – kančios apimtas suriko Jondalaras. – Priverčiau ją liautis mane mylėjus. O, kodėl ji turėjo mus pamatyti?

Jis bėgo paskui Ailą visiškai nuogas. Paskui, kai ji nusiskubino, jis puolė ant kelių ir sekė ją akimis. „Tik pažiūrėk, – galvojo jis, – ji tokia sulysusi! Tikriausiai jai buvo labai sunku. Kai kurie mokiniai miršta. Kas, jei Aila būtų žuvusi? Manęs net nebuvo ten, kad jai padėčiau. Kodėl nepasilikau su ja? Juk žinojau, kad ji beveik pasiruošusi, kad mokymas kone baigtas, bet norėjau keliauti į vasaros susirinkimą. Nepagalvojau, kas jai gali nutikti. Galvojau tik apie save."

Kai Aila dingo iš akių, jis palinko pirmyn, užsimerkė ir įkniaubė veidą į delnus, tarsi mėgindamas nematyti to, ką padarė.

– Kodėl buvau su Marona? – garsiai aimanavo Jondalaras. – Po Raneko, kai išvykome iš mamutojų, Aila niekada nesiporavo su niekuo kitu, tik su manimi. Netgi apeigose ir šventėse Motinai pagerbti, kai beveik visi rinkdavosi kitus žmones dalytis malonumais, ji nesirinkdavo nieko kito, tik mane. Apie tai kalbos sklido. Kiek vyrų pavydžiai žvelgė į mane galvodami, kokį malonumą aš jai suteikiu, jeigu ji niekada nesirenka nieko kito.

– Kodėl Aila mus pamatė? Tikrai nesitikėjau, kad ji atkeliaus būtent dabar. Maniau, ji jos visą dieną ir atsiras čia vakare. Tikėjausi, kad saugu ateiti čia, kai jos nėra. Nenorėjau sukelti Ailai skausmo. Ji pakankamai

prisikentėjo. O dabar prarado kūdikį. Net nežinojau, kad ji vėl laukiasi, o dabar jį prarado.

– Ar jis tikrai buvo pradėtas tą naktį? Tokia neįtikėtina naktis. Vos galėjau patikėti, kai ji įsiropštė į guolį ir mane pažadino. Ar kada nors vėl bus taip pat? Ji sakė, kad Motina panoro mūsų vaikelio. Ar tai buvo mūsų vaikelis? Mainais Doni įteikė jai dovaną. Ailai buvo duota Motinos dovana? Ailai Motina pasakė, kad tai mūsų kūdikis, mano ir jos? Ar Aila neteko mano kūdikio? – Jondalaro kaktoje susimetė raukšlės.

– Kodėl ji čia atėjo? Sakė, kad nori pradėti kitą kūdikį. Ar ji manęs ieškojo? Kai praėjusį kartą vasaros susirinkimas vyko šioje vietoje, mes vis ateidavome čia paplaukioti. Turėjau apie tai pagalvoti. Nereikėjo čia vestis Maronos. Ypač Maronos. Žinojau, kaip Aila jaustųsi, jei sužinotų, štai kodėl liepiau Maronai prižadėti niekada apie tai nepasakyti Ailai.

– Kodėl ji turėjo mus pamatyti? – tuščioje girioje meldė jis. – Nejaugi taip įpratau, kad ji niekada nesirinks nieko kito, kad jau pamiršau, koks tai jausmas? – jis prisiminė išgyventą kartų skausmą ir netektį tada, kai Aila pasirinko Raneką. – Suprantu, kaip ji pasijuto pamačiusi mane su Marona. Lygiai taip pat, kaip jaučiausi aš, kai Ranekas liepė jai eiti į jo miego vietą, ir ji nuėjo. Bet tada ji nežinojo. Ji manė, jog privalo eiti su juo. Kaip aš pasijusčiau, jei ji dabar pasirinktų ką nors kitą? Tada jos šalinausi, nes buvau toks sužeistas, bet ji vis tiek mane mylėjo. Netgi pasižadėjusi Ranekui siuvo man jungtuvių tuniką.

Pagalvojus, kad Ailą praras, Jondalarą užliejo ta pati gelianti kančia kaip ir tada, kai manė, kad neteks jos dėl Raneko. Tiktai šįkart buvo blogiau. Šįkart pats ją įskaudino.

Aila aklai bėgo į priekį pro ašaras nieko nematydama, tačiau ašaros negalėjo nuplauti jos sielvarto. Juk vien apie Jondalarą galvojo likusi devintajame urve stebėti šviesulių, svajojo apie jį kiaurą naktį pakeliui į vasaros susirinkimą, ilgesingai jo troško ir skubinosi kuo greičiau pasiekti vasaros susirinkimą, kad tik galėtų būti kartu. Dabar Aila negalėjo grįžti

į devintojo urvo stovyklą ir pažvelgti žmonėms į akis. Jai reikėjo pabūti vienai. Moteris sustojo prie arklių aptvaro, išsivedė Yhaha, užmetė jai ant nugaros jojimo apklotą, užsiropštė pati ir išginė kumelę į atvirą pievą.

Yhaha vis dar buvo pavargusi po kelionės, bet atsiliepė į moters raginimą ir šuoliais pasileido per lygumą. Ailai niekaip nėjo iš galvos Jondalaro su Marona vaizdas; ji negalėjo galvoti apie nieką kita ir netrukus pamiršo kreipti arklį, pavargusi sėdėjo ant jo. Pajutusi, kad moteris liovėsi aktyviai ją kreipti, kumelė žingine patraukė atgal į stovyklą, šen ten stabteldama papešti žolės. Temo, greitai vėso, tačiau Aila tejuto gilų maudžiantį šaltį viduje. Kad raitelė vėl pradeda vadovauti, kumelė pajuto tik tada, kai pasiekė aptvarą ir pamatė keletą žmonių.

– Aila, žmonės klausinėjo, kur tu, – tarė Proleva. – Jonaila tavęs čia ieškojo. Kai negrįžai, pavalgiusi ji nuėjo pas Levelą pažaisti su Bokovanu.

– Aš jodinėjau, – atsiliepė Aila.

– Galiausiai pasirodė Jondalaras, – tarė Joharanas. – Jis atgoglino į stovyklą visai neseniai. Pasakiau, kad tu jo ieškojai, bet jis tik kažką nesuprantamo sumurmėjo.

Einant į stovyklą, Ailos akys blizgėjo. Ji praėjo pro Zelandonę jos nepasveikinusi, lyg jos nė nematydama.

Pirmoji aštriai ją nudelbė. Suprato, kad kažkas negerai.

– Aila, kai atvykai, beveik tavęs nemačiau, – tarė donija stebėdamasi, kad tenka prabilti pirmai.

– Ko gero, – atsiliepė Aila.

Zelandonei tapo aišku, kad Ailos mintys kažkur kitur. Jondalaro nesuprantamą niurnėjimą ji perprato, nors žodžių ir neišskyrė. Vyro veiksmai buvo pakankamai iškalbingi. Taip pat ji pastebėjo, kaip visa susitaršiusi iš mažos giraitės išniro Marona – ji nėjo įprastu devintojo urvo žmonių taku. Ji atėjo į stovyklą iš kitos pusės, nudrožė tiesiai į palapinę ir pradėjo krautis daiktus. Pasakė Prolevai, kad draugai iš penktojo urvo pakvietė apsistoti pas juos.

Zelandonė seniai žinojo, kad Jondalaras smaginasi su Marona. Iš pradžių ji manė, kad tai niekam nepakenks. Pirmoji žinojo tikruosius Jondalaro jausmus Ailai ir manė, kad Marona yra tik laikina užgaida, atnešianti palengvėjimą, kai Aila reikalinga kitur ir neturi laiko dalytis malonumais.

Tačiau ji neįvertino nei Maroną apsėdusio troškimo susigrąžinti Jondalarą ir atkeršyti Ailai, nei Maronos gebėjimo įsipiršti Jondalarui. Maronos ir Jondalaro fizinis potraukis visada buvo stiprus. Netgi praeityje tai buvo pirminis jų santykių aspektas. Kartais, įtarė Zelandonė, tai būdavo vienintelis juos siejęs dalykas.

Donija spėjo, kad Aila nevisiškai pasveiko po išbandymo urve. Nukritęs svoris ir tamsūs ratilai po akimis būtų ją išdavę, jeigu ji ir nebūtų įžvelgusi to Ailos akyse. Zelandonė buvo mačiusi pernelyg daug po pašaukimo grįžtančių – išnyrančių iš urvo ar parsvirduliuojančių po klajonių stepėse – mokinių, tad žinojo, kokie pavojingi būna išbandymai. Ji ir pati vos liko gyva. Kadangi Aila tuo pat metu dar ir kūdikio neteko, tikėtina, ji sielvartavo, jautėsi prislėgta. Panašiai dauguma moterų jaučiasi po gimdymo. Po persileidimo apima dar stipresnis sielvartas.

Tačiau Ailos akyse šiuo metu Zelandonė įžvelgė ne tik urve išgyventą kančią. Ji matė skausmą, aštrų krečiantį pavydo skausmą su visais susijusiais jausmais: patirta išdavyste, pykčiu, abejone ir baime. Aila per daug jį myli, suprato moteris, kadaise vadinta Zolena. Kelerius pastaruosius metus ji dažnai svarstydavo, kaip taip stipriai mylinti moteris gali būti ir zelandonė, tačiau Ailos dovanos buvo išskirtinės. Kad ir kaip ji mylėtų vyrą, jų negalėjai nepaisyti. O Jondalaro jausmas Ailai buvo dar stipresnis.

Tačiau, nors ir mylėjo Ailą, Jondalaras buvo vyras su stipriais geismais. Jam per sunku jų nepaisyti, ypač nesant jokių apribojimų. Todėl moteris, pažįstanti jį taip artimai kaip Marona, pasinaudodama visais savo privalumais nesunkiai galėjo jį padrąsinti atsiduoti aistrai. Buvo pernelyg lengva įprasti vaikščioti pas Maroną, užuot trukdžius nuolat užsiėmusią Ailą.

Zelandonė žinojo, kad Jondalaras apie užsitęsusį ryšį su Marona nieko neužsiminė Ailai. Kiti žmonės, kuriems ta pora rūpėjo, taip pat instinktyviai stengėsi jį pridengti. Visi tikėjosi, kad Aila neišsiaiškins, tačiau donija suprato – jeigu Jondalaras nesiliaus dalijęsis malonumais su Marona, viskas iškils aikštėn. Jis irgi turėjo tai suvokti.

Kad ir kaip gerai suprato zelandoniečių papročius ir, regis, prie jų prisitaikė, Aila buvo gimusi ne jiems. Jų papročiai jai nebuvo įgimti. Zelandonė beveik norėjo, kad vasaros susirinkimas pasibaigtų. Ji troško pabūti su Aila, pasirūpinti ja, tačiau vasaros susirinkimo pabaiga būdavo baisiai

įtempta tai, kuri buvo Pirmoji. Ji stebėjo jaunąjį moterį stengdamasi suprasti jos jausmus išsiaiškinus Jondalaro ir Maronos ryšį. Kokį poveikį tai turės?

Prolevai paraginus, Aila paėmė lėkštę, tačiau tik stumdė maistą peiliu. Paskui viską išmetė, o lėkštę išplovė ir padavė Prolevai.

– Norėčiau, kad grįžtų Jonaila. Gal žinai, kiek ji užtruks? – paklausė Aila. – Apgailestauju, kad čia nebuvau, kai ji parėjo.

– Gali nueiti pas Levelą ir ją pasiimti, – pasiūlė Proleva. – Levela apsidžiaugs tave išvydusi. Nemačiau, kur nuėjo Jondalaras. Gal jis irgi tenai?

– Aš tikrai pavargusi, – pasiskundė Aila. – Nemanau, kad būsiu pakankamai gera draugija. Eisiu anksti atsigulti. Gal atsiųsi man Jonailą, kai ji pareis?

– Ar gerai jautiesi, Aila? – paklausė Proleva, kuriai buvo sunku patikėti, kad Aila paprasčiausiai atsiguls. Ji visą dieną ieškojo Jondalaro, o dabar nenueis nė tų kelių žingsnelių, kad jį surastų?

– Gerai. Aš tiesiog pavargusi, – pakartojo Aila, eidama į vieną iš apskritų namelių, kurie juosė centrinį ugniakurą.

Nuo lietaus saugančią sieną sudarančios tvirtos vertikalios pertvaros, pagamintos iš perpintų švendrų lapų, buvo iš išorės pritvirtintos prie ratu į žemę susmeigtų baslių. Kitos, vidinės sienos pertvaros, pintos iš suplotų vikšrių stiebų, buvo pririštos prie tų pačių stulpų iš vidaus. Tarp pertvarų likęs oro tarpelis tarnavo kaip izoliacinis tarpas, todėl namelyje karštomis dienomis buvo vėsiau, o šaltomis naktimis, viduje susikūrus laužą, šilčiau. Tankiai supintų nendrių stogas žemėjo nuo centrinio stulpo, paremto ratu tarpusavyje surištų laibų alksnių baslių. Dūmai išeidavo pro angą stogo viduryje. Dėl tokios konstrukcijos atsirasdavo gana nemaža uždara erdvė, kuri galėjo būti palikta atvira arba nešiojamosiomis vidinėmis pertvaromis padalyta į mažesnius plotus. Miegmaišiai aplink centrinį ugniakurą buvo patiesti ant čiužinių, pintų iš vikšrių, aukštų nendrių, švendrų lapų ir žolių. Aila pusiau nusirengė ir susirangė miegmaišyje, tačiau miegas nė iš tolo neėmė. Vos užmerkusi akis matė tą patį vaizdą – Jondalarą su Marona, o protas vis stengėsi išsiaiškinti, kodėl taip nutiko.

Aila žinojo, kad zelandoniečiai nepateisina pavydo, bet ji nenumanė, kad veiksmai, tikslingai skirti jam išprovokuoti, yra dar labiau nepriim-

tini. Žmonės pripažino, kad pavydas egzistuoja, ir puikiai suprato jo priežastį, bei, dar svarbiau, dažnai labai pražūtingą jo poveikį. Atšiauriuose kraštuose, ilgam sukaustomuose stingdančios ledyninės žiemos, išgyvenimas priklausė nuo visų žmonių bendradarbiavimo ir savitarpio pagalbos. Bendruomenių papročiai buvo įteisinę nerašytus apribojimus elgesio, kuris galėtų pakenkti būtinam geranoriškumui, be kurio nebūtų supratingumo ar kiltų susipriešinimas.

Gyvenant tokiomis nepalankiomis sąlygomis labiausiai pažeidžiami buvo vaikai. Daug jų mirdavo vaikystėje. Nors bendruomenė iš esmės laikyta būtina jų gerovei, svarbiausia buvo laikoma mylinti šeima. Dažniausiai šeimos prasidėdavo nuo moters ir vyro, bet galėjo būti įvairiausiais būdais išplečiamos, ir ne tik įskaičiuojant senelius, tetas, dėdes, pusbrolius ir pusseseres. Tol, kol buvo priimtina visiems susijusiems su konkrečia situacija žmonėms, moteris galėjo pasirinkti daugiau nei vieną vyrą, vyras – dvi ar daugiau moterų arba net susijungdavo bendros poros. Vienintelis draudžiamas dalykas buvo artimų šeimos narių sąjunga. Pavyzdžiui, negalėjo jungtis broliai ir seserys arba tie, kurie buvo laikomi artimais pusbroliais ir pusseserėmis. Buvo ir kitokių labai nepriimtinų, nors aiškiai neuždraustų, santykių, pavyzdžiui, jaunuolio ir jo Doni moters.

Atsiradus šeimai, susiformavo papročiai ir būdai, skatinantys jos išsilaikymą. Pavydas nėra palankus ilgalaikiams ryšiams, todėl taikytos visokiausios priemonės jo kenksmingam poveikiui susilpninti. Aistringas potraukis dažnai galėjo būti numalšinamas per visuotinai pateisinamas Motinos šventes. Į atsitiktinius santykius už šeimos ribų paprastai žiūrėta pro pirštus, jeigu tokie ryšiai ne itin badydavo akis.

Poros patrauklumui išblėsus arba užsimezgus stipresniems jausmams, geriau buvo kitam žmogui įsilieti į šeimą nei jai suskilti. Jei nepadėdavo niekas, tik mazgo perkirtimas, visada vienam ar keletui susijusių žmonių būdavo skiriama sumokėti savotiškas netesybas, kurios dar galėjo atgrasyti nuo mazgo perkirtimo, ypač jei šeimoje būdavo vaikų.

Netesybos galėjo susidėti iš pagalbos ir paramos šeimai tam tikrą laikotarpį, kartais kartu su apribojimu tuo metu užmegzti naują ryšį. Arba galėjo būti sumokama viskas iš karto, ypač jei vienas ar daugiau žmonių norėdavo išsikraustyti. Griežtų taisyklių nebuvo. Kiekviena padėtis buvo

aptariama atskirai, remiantis įsigalėjusiais papročiais ir dalyvaujant daugeliui žmonių, paprastai tiesiogiai nesusijusiems su besiskiriančia pora ir visuotinai pripažintiems išmintingais, sąžiningais ir mokančiais vadovauti.

Jei, pavyzdžiui, vyras norėdavo perkirsti mazgą su savo pora ir palikti šeimą tam, kad susijungtų su kita moterimi, būdavo skiriamas laukimo laikotarpis, kurio trukmę lemdavo keletas veiksnių, vienas iš kurių, pavyzdžiui, galėjo būti tos kitos moters nėštumas. O per laukimo laikotarpį žmonės būdavo visaip skatinami išsaugoti šeimą, užuot nutraukus ryšį. Jei naujajai moteriai būdavo jaučiama per daug priešiškumo, kad ji norėtų įsilieti į šeimą arba būtų į ją priimta, vyras galėjo nutraukti esamą ryšį, bet privalėjo nustatytą laiką remti buvusią šeimą. Arba iškart galėjo būti atiduodamas tam tikras kiekis saugomų maisto atsargų, įrankių, rykų arba bet ko kito, ką galima išmainyti.

Moteris taip pat galėjo išeiti. Jei ji turėjo vaikų ir gyveno poros urve, ji galėdavo grįžti į urvą, kuriame buvo gimusi, arba persikraustyti į kito vyro urvą. Jei keletas ar visi vaikai likdavo su pora arba moteris palikdavo sergantį ar neįgalų vyrą, netesybas tekdavo mokėti moteriai. Jei šeima gyveno jos gimtajame urve, ji galėjo prašyti urvo, kad lieptų nepageidaujamam vyrui išeiti – tada vyro motinos urvo buvo prašoma jį priimti. Paprastai tam turėdavo būti priežastis – jei vyras būdavo žiaurus moteriai ar jos vaikiams, tinginys arba tinkamai neaprūpindavo šeimos, nors tai galėjo ir nebūti tikroji ryšio nutraukimo priežastis. Gal vyras neskirdavo pakankamai dėmesio moteriai arba ji susidomėdavo kitu, o gal paprasčiausiai jai tapdavo nebeįdomu gyventi su tuo vyru.

Kartais žmogus pasisakydavo, kad nebenori gyventi kartu su savo pora. Urvas pirmiausia rūpinosi vaikais, siekė, kad jie būtų aprūpinti; jei vaikai užaugę, praktiškai bet koks žmonių susitarimas būdavo priimtinas. Jei apskritai nebūdavo vaikų ir jokių kitų sunkinančių aplinkybių, tokių kaip šeimos nario liga, mazgas galėjo būti perkirstas – santykiai nutraukti – gana lengvai tiek iš vyro, tiek iš moters pusės. Paprastai užtekdavo ne daugiau nei perpjauti simboliškai sumegztą virvę ir išsikraustyti iš urvo.

Bet kurioje iš tų situacijų pavydas galėjo būti labiausiai santykius ardantis veiksnys, bet jokiu būdu nepateisinamas. Prireikus įsikišdavo ur-

vas. Žmonės tol, kol nesiginčijo, nekėlė problemų tarp urvų arba nesuardydavo kitų santykių, galėjo tartis kaip panorėję.

Žinoma, netesybų neišvengtum paprasčiausiai susikrovęs daiktus ir iškeliavęs. Kiti urvai anksčiau ar vėliau sužinotų apie nutrauktą ryšį ir nedvejodami imtų spausti nuo pareigos pasprukti bandžiusį žmogų. Nei vyro, nei moters niekas neišvarytų, tačiau ir nepriimtų išskėstomis rankomis. Kad išvengtų bausmės, žmogus turėtų apsigyventi vienas arba išsikraustyti kur nors toli, o dauguma žmonių nenorėjo gyventi vieni arba su nepažįstamaisiais.

Dalanaras, skirdamasis su savo pora, ypač troško kuo greičiau sumokėti netesybas, tad taip ir padarė. Jis neturėjo kitos moters ir iš tikrųjų mylėjo Martoną; jis paprasčiausiai nebegalėjo būti su ja, kai tiek daug jos dėmesio ir laiko atitekdavo urvo poreikiams. Dalanaras išmainė savo daiktus ir atlygino Martonai. Jis norėjo išeiti iš urvo, nes nebematė bendro gyvenimo su Martona ateities. Neketino keliauti toli, sustojo kalnų rytuose papėdėje, kur aptiko titnago klodus. Ten ir pasiliko.

Aila vis dar nemiegojo, kai į palapinę įėjo Jonaila su Vilku. Moteris atsikėlė, padėjo dukrai pasiruošti miegui. Sulaukęs Ailos dėmesio, vilkas irgi nuėjo į savo vietą. Aila pasveikino kitus žmones, atėjusius į didelį tvirtą laikiną pastatą, skirtą miegoti arba pasislėpti nuo smarkaus lietaus.

– Kur buvai, mamyte? – paklausė Jonaila. – Kai grįžau su Zelandone, tavęs nebuvo.

– Buvau jodinėti su Yhaha, – paaiškino Aila. Mažai mergaitei, kuri visų labiausiai mėgo jodinėti, tokio paaiškinimo pakako.

– Ar rytoj galėsim mudvi išjoti? Jau seniai bejodinėjau su Širme.

– Ar labai seniai? – nusišypsojo Aila.

– Šitiek dienų, – Jonaila iškėlė du vienos ir tris kitos rankos pirštukus. Ji dar nevisiškai perprato skaičiavimą, nesusiedavo skaičių numerių skaičiuodama dienas.

Aila nusišypsojo.

– Ar gali pasakyti skaičiavimo žodžiu, kiek tai yra? – ji lietė po vieną visus dukters pirštus.

– Vienas, du, keturi... – pradėjo Jonaila.

– Ne, trys, paskui keturi.

– Trys, keturi, penki! – baigė Jonaila.

– Labai gerai! – pagyrė Aila. – Taip, manau, rytoj galėsime pajodinėti.

Vaikai nebuvo mokomi kažkur atskirai – jie nuolat būdavo kartu su suaugusiaisiais ir juos stebėdami mokydavosi įvairių užsiėmimų. Kai mažas vaikas norėdavo ką nors išmėginti, rūpestingas suaugusysis paprastai jam duodavo įrankį ir parodydavo, kaip juo naudotis. Kartais mažieji patys susirasdavo įrankių ir imdavo mėgdžioti suaugusiuosius. Jei vaikas iš tikrųjų turėdavo polinkį ar troškimą dirbti kokį darbą, gaudavo vaikiškus įrankius, bet tai nebuvo žaislai, o mažesni, visiškai pritaikomi įrankiai.

Vienintelė išimtis buvo lėlės: vaikystėje ir berniukai, ir mergaitės žaisdavo įvairiausio dydžio žaisliniais žmogeliukais. Be to, tikrais kūdikiais dažnai irgi rūpindavosi už jį vos vyresni broliai ir seserys, paprastai budriai prižiūrint suaugusiesiems.

Bendrose veiklose visada dalyvaudavo ir vaikai. Per įvairias šventes jie kartu su visu urvu dainuodavo ir šokdavo, o tie, kuriems sekdavosi itin gerai, sulaukdavo ir atskiro padrąsinimo. Sudėtingesnes sąvokas, pavyzdžiui, skaičiavimo žodžius, mažieji dažniausiai nugirsdavo atsitiktinai, per pasakojimus, žaidimus ir pokalbius, nors kartais zelandoniai surinkdavo būrelį vaikų ir aiškindavo jiems konkrečius terminus ar mokydavo kokios veiklos.

– Dažniausiai aš jodinėju su Jondžiu, – tarė Jonaila. – Ar jis irgi galės eiti?

Aila akimirką dvejojo.

– Tikriausiai, jei norės.

– O kur Jondis? – staiga nustebo Jonaila ir apsidairė suvokusi, kad jo čia nėra.

– Nežinau, – atsakė Aila.

– Anksčiau, kai aš eidavau miegoti, jis visada čia būdavo. Džiaugiuosi, kad tu čia, mamyte, bet man labiau patinka, kai jūs abu kartu, – pasakė Jonaila.

Sakinys perskrodė Ailos protą. „Taip, man irgi, bet jis nori būti su Marona."

Kitą rytą prabudusiai Ailai prireikė kelių minučių susivokti, kur ji. Statinio vidus buvo pažįstamas; ji dažnai panašiuose miegodavo. Tada viską prisiminė. Ji yra vasaros susirinkime. Aila dirstelėjo į vietą, kur miegodavo duktė. Jonaila jau buvo išėjusi. Mergaitė pabusdavo anksti, negaišdama keldavosi ir lipdavo iš miegmaišio. Aila nusišypsojo ir nusisuko į Jondalaro vietą. Jo šalia nebuvo ir akivaizdžiai nebūta visą naktį. Staiga Ailą triuškinamai užgriuvo tikrovė. Pagalvojus, kur jis gali būti, į akis suplūdo karštos, geliančios ašaros.

Aila perprato daugumą ją priėmusių žmonių papročių, klausėsi pasakojimų ir legendų, padėjusių juos suprasti, tačiau ji gimė ne zelandoniečiams ir jiems įprastas elgesys jai nebuvo įaugęs į kraują. Bendrą nuostatą apie pavydą Aila labiausiai žinojo iš pasakojimų apie Jondalaro jaunystės nesusivaldymą. Todėl ji juto, jog privalo tvardyti savo emocijas.

Apsilankymas urve ją taip nukamavo ir fiziškai, ir dvasiškai, kad ir dabar ji aiškiai nemąstė. Aila bijojo kreiptis į ką nors pagalbos, nerimavo, kad paaiškės, jog, kaip ir Jondalaras, ji nesugeba tvardytis. Ji jautėsi tokia suniokota, kad nevalingai troško savo porai suduoti, priversti jį jausti skausmą. Pačiai skaudėjo, ir ji norėjo atkeršyti jam, priversti jį gailėtis. Ji netgi svarstė grįžti atgal į urvą ir melsti Motinos ją pasiimti vien tam, kad Jondalaras gailėtųsi.

Aila sulaikė ašaras. „Neverksiu, – pagalvojo ji. Dar gyvendama gentyje ji išmoko suvaldyti ašaras. – Niekas nesužinos, kaip jaučiuosi, elgsiuosi taip, lyg nieko nebūtų įvykę. Lankysiu bičiulius, dalyvausiu veikloje, susitiksiu su kitais zelandonių mokiniais. Darysiu viską, ką turėčiau daryti."

Aila gulėjo atsimerkusi, kaupė drąsą keltis ir susigrumti su diena. „Turėsiu pasikalbėti su Zelandone ir jai papasakoti, ką patyriau urve. Nebus lengva ką nors nuo jos nuslėpti. Ji visada žino. Bet šito negaliu leisti jai žinoti. Nenoriu jai pasakyti, kad suprantu, koks yra pavydo jausmas."

Visi, kurie kartu gyveno namelyje, suprato, kad tarp Ailos ir Jondalaro kažkas įvyko. Dauguma apytikriai numanė kas. Kad ir kaip jis stengėsi būti atsargus, visi žinojo apie jį ir Maroną – Marona su džiaugsmu

santykius viešino. Žmonės apsidžiaugė pamatę, kad atvyko Aila, tikėjosi, kad tos poros santykiai grįš į senąsias vėžes. Tačiau, kai Aila visai popietei prašapo, susitaršiusi Marona partykino kitu keliu ir susikrovusi daiktus išėjo, o Jondalaras grįžo įtartinai suirzęs ir naktį neparėjo nakvoti, nebuvo sunku numanyti įvykių raidą.

Kai Aila galiausiai atsikėlė, lauke prie laužo sėdėjo ir pusryčiavo keletas žmonių. Buvo labai ankstus rytas. Aila prisėdo kartu.

– Proleva, gal žinai, kur Jonaila? Pažadėjau, kad šiandien eisim pajodinėti, bet pirma turiu pasikalbėti su Zelandone.

Proleva įdėmiai į ją žiūrėjo. Šiandien ji kur kas geriau valdosi; kitas galėtų ir nesuprasti, kad kažkas negerai, tačiau Proleva Ailą pažinojo geriau nei dauguma.

– Jonaila vėl nuėjo pas Levelą. Ji ten daug laiko praleidžia, ir Levelai tai patinka. Nuo pat gimimo pas mano mažąją sesutę sugužėdavo visos stovyklos vaikai, – tarė Proleva. – Zelandonė tikrai prašė perduoti, kad nori tave pamatyti. Nueik pas ją, kai tik galėsi. Sakė, ji bus laisva visą rytą.

– Pavalgysiu ir nueisiu, bet, manau, pakeliui sustosiu pasisveikinti su Jondekamu ir Levela, – tarė Aila.

– Jie apsidžiaugs, – patikino Proleva.

Artėdama prie stovyklos Aila girdėjo, kaip vis garsiau ginčijasi vaikai.

– Na ir kas, kad tu laimėjai, man nerūpi, – rėkė Jonaila truputį aukštesniam už ją berniukui. – Gali laimėti viską, ką nori, gali viską pasiimti, tačiau tu negali turėti kūdikio, Bokovanai. Kai užaugsiu, aš turėsiu daug vaikų, o tu neturėsi nė vieno, štai taip!

Jonaila stovėjo priešais berniuką, ir, nepaisant jo augumo, atrodė jį įveikusi. Vilkas spaudėsi prie žemės suglaudęs ausis, akivaizdžiai buvo sutrikęs. Jis nežinojo, kurį ginti. Nors berniukas buvo aukštesnis, bet už Jonailą jaunesnis, atrodė ne ką vyresnis nei kūdikis, toks peraugęs kūdikis. Jo raumeningos trumpos kojos buvo išlinkusios, kūnas neproporcingai ilgas, o plačią krūtinę dar pabrėžė atsikišęs vaikiškas pilvukas. Pamatęs Ailą vilkas pribėgo prie jos, ir ji apkabino žvėrį, kad nuramintų.

Aila pastebėjo, kad Bokovano pečiai jau dabar gerokai platesni nei jos dukters. Didelė nosis stirksojo veide, kuris atsikišęs, nusklembtu smakru, dar labiau ją pabrėžė. Nors berniuko kakta buvo tiesi ir nenuožulni, virš akių jis turėjo būdingus antakių gūbrius – ne didžiulius, bet ryškius.

Ailai nekilo klausimų, kad jame matyti genties palikimas, įskaitant tamsias vaiskias akis, tačiau jų forma buvo ne kaip genties. Kaip ir motina, jis turėjo neryškias epikanto klostes, todėl berniuko akys atrodė įkypos, o tą akimirką buvo dar ir sklidinos ašarų. Ailos manymu, Bokovanas savotiškai dailus vaikas, nors nedaugelis jai pritarė.

Berniukas pribėgo prie Dalanaro.

– Dajanarai, – verkė jis, – Jonaija sako, kat aš negajėsiu tujėti vaikų. Pasakyk, kat tai netiesa.

Dalanaras pakėlė berniuką ir pasisodino ant kelių.

– Bijau, tai tiesa, Bokovanai, – tarė Dalanaras. – Berniukai negimdo vaikų. Tiktai suaugusios mergaitės gali turėti vaikų. Bet vieną dieną tu susijungsi su moterimi ir padėsi rūpintis jos vaikais.

– Bet aš ijgi nojiu kūdikio, – pareiškė Bokovanas ir vėl prapliupo raudoti.

– Jonaila! Žiauru taip kalbėti, – papriekaištavo Aila. – Ateik čia ir pasakyk Bokovanui, kad gailiesi. Negražu šitaip jį pravirkdyti.

Mergaitė iš tikrųjų gailėjosi. Ji nenorėjo nuliūdinti berniuko.

– Atsiprašau, Bokovanai, – tarė Jonaila.

Aila vos nepasakė, kad užaugęs jis padės atsirasti kūdikiams, bet apsigalvojo. Ji dar nė su Zelandone nesikalbėjo, o Bokovanas vis tiek nesuprastų, bet ji labai užjautė berniuką. Aila atsiklaupė priešais jį.

– Sveikas, Bokovanai. Aš esu Aila ir norėjau su tavimi susipažinti. Tavo mama ir Ekauzaras yra mano draugai.

– Ar gali pasakyti: „Labas, Aila“, Bokovanai?

– Lavas, Aija, – tarė berniukas ir vėl įkniaubė veidą Dalanarui į petį.

– Ar galiu jį paimti, Dalanarai?

– Nesu tikras, ar jis leisis. Jis labai drovus ir nepratęs prie žmonių, – atsiliepė Dalanaras.

Aila ištiesė berniukui rankas. Jis žiūrėjo į moterį ir rimtai svarstė. Jo vaiskios, įkypos akys buvo gilios ir jose, Aila juto, slypėjo dar kažkas. Ga-

liausiai jis ištiesė rankutes, ir moteris paėmė jį iš Dalanaro rankų. Jis buvo sunkus. Aila nustebo pajutusi svorį.

– Kai užaugsi, būsi labai tvirtas vyras, Bokovanai: Ar žinai? – Aila priglaudė berniuką prie savęs.

– Tikrai stebiuosi, kad jis nuėjo pas tave, – pastebėjo Dalanaras. – Jis niekada šitaip nesielgia su nepažįstamaisiais.

– Kiek jam metų? – pasiteiravo Aila.

– Jis skaičiuoja tik trejus praėjusius metus, tačiau yra didelis pagal amžių. Tai gali būti neparanku, ypač berniukui. Žmonės galvoja, kad jis vyresnis, nei yra iš tiesų. Vaikystėje ir aš buvau aukštas ne pagal amžių. Ir Jondalaras, – papasakojo Dalanaras.

„Kodėl taip skauda vien išgirdus Jondalaro vardą? – galvojo Aila. – Reikia mokytis nuoskaudą įveikti. Šiaip ar taip, ruošiuosi tapti zelandone, turiu susitvardyti." Ji buvo mokoma visokiais būdais kontroliuoti savo mintis – kodėl dabar negali susivaldyti?

Laikydama berniuką, Aila pasveikino Levelą su Jondekamu.

– Kiek suprantu, Jonaila gana dažnai čia būna. Regis, ji mieliau bėga pas jus nei leidžia laiką kokioje kitoje vietoje. Ačiū, kad ją prižiūri.

– Mes džiaugiamės, kad ji ateina, – atsiliepė Levela. – Ji gera mano mergaičių draugė. Malonu, kad galiausiai atėjai. Vasara jau įsibėgėjo, nežinojau, ar šiemet apskritai čia pasirodysi.

– Ketinau ateiti anksčiau, bet viskas taip susiklostė, kad negalėjau išeiti iš savo urvo, – atsiliepė Aila.

– Kaip Martona? Visiems jos trūksta, – pastebėjo Levela.

– Regis, jaučiasi geriau... Prisiminiau... – ji pažvelgė į Dalanarą.

Jis prakalbo dar jai nepaklausus.

– Joharanas vakar po pietų išsiuntė keletą žmonių. Jei Martona bus nusiteikusi, pasirodys čia po kelių dienų, – vyras pamatė klausiamą išraišką Levelos veide. – Jei Martona leisis, vyrai atgabens ją neštuvais. Tai Ailos sumanymas. Folara ir jaunasis Aldanoras, regis, daug laiko leidžia kartu. Aila pagalvojo, kad Martona tikriausiai norės būti čia, jei jų santykiai taps rimti. Žinau, kaip jaustųsi Jerika, jei tai būtų Joplaja, – Levela su Jondekamu šypsodamiesi linksėjo galvomis. – Ar jau mateisi su Jerika ir Joplaja, Aila? – paklausė Dalanaras.

– Ne, dar ne, bet dabar einu susitikti su Zelandone. Paskui pažadėjau Jonailai kartu pajodinėti.

– Ar norėtum šiandien ateiti į lanzadoniečių stovyklą vakarienės? – pakvietė Dalanaras.

Aila nusišypsojo.

– Norėčiau, – tarė ji.

– Gal ir Jondalaras galėtų ateiti? Ar žinai, kur jis? – Dalanaras su nerimu stebėjo, kaip Ailos šypsena blėsta.

– Ne, nežinau, – atsakė ji.

– Na, vasaros susirinkime visada tiek visko vyksta, – tarė Dalanaras, imdamas jai iš rankų Bokovaną.

„Taip, tikrai“, – pagalvojo Aila, eidama susitikti su zelandoniais.

33

– Tikrai nemaniau, kad žmogus gali būti toks kvailas ir tikėtis apgauti zelandonius, – tarė storulė. Jiedvi su Aila kartu sėdėjo didžiajame name, kuriuo įvairiais tikslais naudojosi zelandoniai. – Ačiū, kad atgabenai man tuos daiktus, – ji patylėjo. – Ar žinojai, kad būtent Madromanas mudviem su Jondalaru pridarė rūpesčių? Kai jaunystėje buvau jo Doni moteris?

– Jondalaras man pasakojo. Ar ne todėl jam stinga priekinių dantų? Nes Jondalaras jam smogė? – pasitikslino Aila.

– Jis ne šiaip jam smogė. Buvo baisu. Jis tapo toks nuožmus, reikėjo kelių vyrų, kad jį suvaldytų, o tada buvo dar visai vaikas. Tai pagrindinė priežastis, kodėl Jondalaras iškeliavo pas savo židinio vyrą. Dabar jis išmoko susivaldyti, o tada jo jausmai, pyktis ir įtūžis buvo labai stiprūs. Nemanau, kad jis kada suprato, ką padarė Madromanui. Atrodė, tarsi kas kitas būtų įsiskverbęs jo vidun, o jo elaną išleidęs laukan; jis elgėsi lyg apsėstas.

Moteris, kadaise žinota kaip Zolena, užsimerkė, giliai įkvėpė ir apimta prisiminimų papurtė galvą. Aila nežinojo, ką sakyti, bet pasakojimas ją sutrikdė. Ji buvo patyrusi Jondalaro pavydą, matė jį nusiminusį, bet niekada neregėjo tokio pikto.

– Tikriausiai į gera, kad kažkas pranešė zelandoniams apie tai, kas vyksta. Aš nebūčiau laiku sustojusi, – tarė Pirmoji. – Tačiau Madromanas taip elgėsi ne dėl to, kad tai buvo teisinga. Jis slapčia mus stebėjo ir taip pasielgė iš pavydo. Bet tu gali suprasti, kodėl aš pradėjau svarstyti, ar asmeniniai jausmai netrukdo mano sprendimui.

– Netikiu, kad taip pasielgtum, – tarė Aila.

– Tikiuosi, neprireiks taip elgtis. Jau kurį laiką abejoju Madromanu. Manau, jam stinga... kažko... kažkokios savybės, kuri būtina tarnaujant Motinai. Jam buvo leista mokytis, kol dar nebuvau Pirmąja. Kai klausinėjau jo apie pašaukimą, jaučiau, kad pasakojimas kažkoks netikras, išgalvotas. Keletas kitų zelandonių irgi taip manė, tačiau buvo norėjusiųjų jam suteikti visas privilegijas. Jis taip ilgai buvo mokinys, nuo pat pradžių troško tapti zelandoniu. Štai kodėl jaučiau, kad geriau pirmiausia neoficialiai paklausinėti; jis dar nepatyrė galutinio išbandymo. Šitie tavo atnešti daiktai gali padėti išsiaiškinti tiesą. Čia viskas, ko norėjau. Gal Madromanas kuo puikiausiai viską paaiškins? Jei taip, tada jis iš tikrųjų bus pripažintas zelandoniu. Bet jeigu jis pamelavo apie savo pašaukimą, mums reikia tai žinoti.

– Kas įvyks, jeigu jo žodžiai nebus tiesa?

– Nedaug ką galime padaryti, tik uždrausti Madromanui naudotis visomis žiniomis, kurias jis įgijo kaip mokinys, ir pranešti jo urvui. Jis bus sugėdintas, o tai didelė bausmė. Jokių kitų nuobaudų nėra. Jis iš tikrųjų niekam nepakenkė, nieko neįskaudino, tik melavo. Gal melas turėtų būti baustinas, bet bijau, kad tada bausti reikėtų visus iki vieno, – atsakė Zelandonė.

– Genties žmonės nemeluoja. Jie negali meluoti. Bendraudami savu būdu visi supranta, kada meluojama, todėl jie ir to neišmoksta, – papasakojo Aila.

– Jau esi tai sakiusi. Kartais norėčiau, kad tai galiotų ir mums, – tarė donija. – Tai viena iš priežasčių, kodėl mokiniai nedalyvauja įšventinant naują zelandonį. Nedažnai taip nutinka, bet kartkartėmis vienas kitas pabando prasmukti. Niekada nepasiseka. Mes turime būdų tai išsiaiškinti.

Kol jos kalbėjosi, į pastogę atėjo kelios zelandonės, įskaitant viešnias iš pietų, kurios vis dar viešėjo vasaros stovykloje. Joms abiem viskas buvo įdomu, stulbino urvų panašumai ir skirtumai, kuriuos sukūrė atstumas. Kol visi susirinko, zelandoniai kasdieniškai šnekučiavosi, paskui storulė atsistojo, nuėjo prie angos ir pakalbėjo su keliais naujai įvesdintais zelandoniais, kurie saugojo vasaros namelį, kad niekas neprieitų per arti ir ko nenugirstų. Aila apsidairė didžiajame vasaros būste.

Vertikalių pertvarų su dvigubomis sienelėmis konstrukcija buvo panaši į miego namelių, tik didesnė. Kilnojamosios vidaus pertvaros buvo sukrautos prie išorinių sienų, tarp pakeltų miego vietų, kurios juosė vieną didelę erdvę. Dauguma kilimėlių, dengusių žemę, buvo nupinti įdomiais gražiais raštais, o įvairūs paklotai, pagalvėlės ir kėdės buvo išmėtyti aplink keletą žemų įvairių dydžių stalų. Ant daugumos jų buvo pastatytos paprastos riebalų lempelės, dažniausiai padarytos iš kalkakmenio arba smiltainio, kurios dieną naktį švietė belangio namelio viduje.

Zelandonė nuleido įėjimo uždangalą ir tvirtai jį užrišo, tada grįžusi atsisėdo ant aukštesnės kėdės susirinkusiųjų viduryje.

– Kadangi vasara gerokai įsibėgėjo, o tavo pašaukimas buvo gana netikėtas, manau, rinktis derėtų tau, Aila. Ar pirmiausia nori būti neoficialiai paklausinėta? Šitaip lengviau pradėti, apsiprastum su įvykių eiga. Ar nori pilno, oficialaus išbandymo? – paklausė ta, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Motinai.

Aila užsimerkė ir nulenkė galvą.

– Jei neoficialiai apie tai kalbėsim, paskui vis tiek turėsiu tai dar kartą pereiti? – pasitikslino ji.

– Taip, žinoma.

Aila pagalvojo apie prarastą kūdikį ir pajuto sielvarto dūrį. Iš tikrųjų, ji visai nenorėjo apie tai kalbėti.

– Buvo... sunku, – tarė ji. – Nenoriu dar kartą to patirti. Manau, esu pašaukta. Jei ne, noriu žinoti tiek pat kiek kiti. Gal galima viską pradėti?

Laužas degė ugniavietėje, kuri buvo ne pačiame patalpos viduryje, o kiek atitraukta į gana didelės apskritos erdvės šoną, tačiau dūmai vis tiek rado kelią išeiti pro angą pačiame stogo viduryje. Vandenmaišyje, kuris buvo ištemptas ant rėmo tiesiai virš ugnies, garavo vanduo. Talpykla nebuvo visiškai nepralaidi vandeniui. Iš dalies išdirbta didelio gyvulio oda drėko tiek, kad neužsidegtų. Virimo oda jau buvo naudota, jos išorė patamsėjusi, apačia susitraukusi ir išsiklaipiusi dėl to, kad suvirė nuo verdančio vandens viduje ir ugnies išorėje. Vis dėlto tai buvo patogus indas laikyti skystį lėtai virinamą virš židinyje rusenančių karštų anglių.

Ta, kuri buvo Pirmoji, iš pinto dubens paėmė žiupsnį kažkokių žalios spalvos džiovintų augalų ir įmetė į verdantį vandenį, paskui mestelėjo dar

tris žiupsnius. Gana stiprus kvapas, kurį garuodamas skleidė skystis, Ailai pasirodė pažįstamas. Tai buvo durnaropės. Jas naudojo ne tik genties gydytoja Iza, kuri rūpinosi Aila ir ją mokė; jas pasitelkdavo ir šamanas ypatingose genties vyrų apeigose. Aila labai gerai žinojo jų poveikį, be to, aplinkui jų auga ne itin gausiai. Vadinasi, žolių buvo atgabenta iš toli, jos yra retos ir vertingos.

– Kaip jos vadinasi zelandoniškai? – pasiteiravo Aila, rodydama į sausas žoleles.

– Jos neturi zelandoniško pavadinimo, o kita kalba pavadinimą sunku ištarti, – atsiliepė Pirmoji. – Paprasčiausiai vadiname tai pietryčių arbata.

– Kur jų gavai?

– Iš pas mus viešinčios dvidešimt ketvirtojo pietų urvo donijos, tos pačios, kuri davė tau žolelių mums kartu išbandyti. Ji gyvena netoli kitų žmonių teritorijos ribų ir dažniau bendrauja su savo kaimynais nei su mumis. Jie netgi keičiasi poromis. Stebiuosi, kad dar nesugalvojo jungtis. Vis dėlto pietiečiai yra baisiausiai nepriklausomi ir didžiuojasi savo zelandonietišku paveldu. Net nežinau, kaip šitie augalai atrodo, ar čia jų daugiau nei vienas, – paaiškino Pirmoji.

Aila nusišypsojo.

– Aš žinau. Tai vienas pirmųjų augalų, apie kurį mane mokė Iza. Girdėjau kelis jo pavadinimus: durnaropė, dvokialapė; išvertus mamutojišką pavadinimą, būtų „dygliuotas obuolys“. Tai aukštas, gana grubus, dideliais stipriai kvepiančiais lapais augalas. Jis žydi dideliais baltais, kartais purpuriniais platėjančio vamzdelio formos žiedais ir veda apskritus dygliuotus vaisius. Visos jo dalys naudingos, įskaitant šaknis. Neteisingai jas naudojant, žmonės ima elgtis keistai, ir, žinoma, šis augalas gali būti mirtinai nuodingas.

Visi susirinkę zelandoniai staiga labai susidomėjo, ypač svečiai. Jie nustebo, kad jauna moteris, su kuria pasitaikė susipažinti kiek anksčiau vasarą, tiek daug žino.

– Ar matei jų augant kur nors netoliese? – pasiteiravo vienuoliktojo zelandonis.

– Ne, nemačiau, – atsakė Aila, – bet ieškojau. Ateidama šiek tiek jų atsinešiau, bet atsargos baigėsi, norėjau pasirūpinti jų ateičiai. Augalas labai naudingas.

– Kaip tu jį naudoji? – spaudė viešnia zelandonė.

– Ar skirtingos augalo dalys skirtingai naudojamos, ar skirtingais tikslais? – paklausė trečiojo urvo zelandonis.

– Manau, kol kas turėtume atidėti šituos klausimus, – įsiterpė Pirmoji. – Čia mes susirinkome kitu tikslu.

Visi nurimo, o tie, kurie taip nekantriai kamantinėjo, atrodė truputį sutrikę. Pirmoji pasėmė pilną puodelį garuojančio gėrimo ir padėjo aušti. Likutis buvo padalytas kitiems – visi gavo tik po mažiausią gurkšnelį. Kai gėrimas pakankamai atvėso, donija padavė puodelį Ailai.

– Šitas išmėginimas galėtų būti atliekamas ir be gėrimo, nugrimztant į apmąstymus, tačiau truktų ilgiau. Arbata padeda atsipalaiduoti ir tinkamai nuteikti mintis, – paaiškino Zelandonė.

Aila išgėrė visą puodelį drungnos, gana bjauraus skonio arbatos, kartu su kitais zelandoniais įsitaisė palankiausia mąstyti poza ir laukė. Iš pradžių ji labai susidomėjusi, sąmoningai stebėjo, kaip gėrimas ją veikia, galvojo, kokie pojūčiai skrandyje, kaip paveiktas kvėpavimas, buvo įdomu, ar pajus, kaip atsipalaiduoja kojų ir rankų raumenys. Tačiau poveikis buvo švelnus ir menkai juntamas. Aila nė nepajuto, kaip mintys ėmė klajoti, ir ji pradėjo galvoti apie kažką visiškai nesusijusio su situacija. Ji beveik nustebo – jei tokios būsenos galėjo jausti nuostabą, – suvokusi, kad Pirmoji su ja kalba žemu, tyliu balsu.

– Ar tave ima miegas, Aila? Gerai. Atsipalaiduok, leisk sau jaustis mieguistai. Labai mieguistai. Ištuštink savo protą ir ilsėkis. Negalvok apie nieką, išskyrus mano balsą, – monotoniškai tęsė Pirmoji. – Pasakyk man, Aila, kur tu buvai ir kada nusprendei eiti į urvą?

– Buvau ant uolos viršaus, – pradėjo Aila ir staiga nutilo.

– Kalbėk, Aila, tu buvai ant uolos viršaus. Ką ten darei? Neskubėk. Visą istoriją papasakok savais žodžiais. Nėra kur skubėti.

– Ilgadienis jau buvo pažymėtas; saulė apsisuko, kad vėl grįžtų į žiemą, bet pagalvojau, kad dar kelias dienas žymėsiu. Buvo gana vėlu, jaučiausi pavargusi, nusprendžiau įkurti laužą, išsivirti arbatos. Paieškojau savo vaistų krepšelyje mėtų. Buvo tamsu, čiuopiau mazgus, kad rasčiau tinkamą kapšelį. Galiausiai jį radau pagal stiprų mėtų kvapą. Kol arbata aušo, nusprendžiau prisiminti Motinos giesmę.

Aila pradėjo deklamuoti:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

– Tai mano mėgstamiausia giesmė, todėl ją kartojau gerdama arbatą, – pasakojo Aila ir padeklamavo dar kelias eilutes:

Iš savo gimties dulkių ji sukūrė kitą:
Blyškų spindintį bičiulį, draugą tikrą.
Jie augo kartu, mokėsi švelniai mylėti,
Laikui atėjus panoro susilieti.
Nuolat greta buvo jis. Blyškus spindintis bičiulis.

Ilgai dalijosi jie dviese savo laime,
Paskui nerimt pradėjo Motina savaime.
Mylėjo spindintį bičiulį ir būt su juo norėjo,
Bet stigo dar kažko, jos meilėje dar daug slypėjo gėrio.
Ji buvo Motina. Ji troško duoti.

Ji neria tuštumon, į pragarmę ir tamsą,
Kur paslėptą gyvybės kibirkštį suranda.
Verpetai siautulingi visiškoj tamsybėj
Kėsinosi išplėšti jos šilumą ir širdį.
Motina elgėsi drąsiai. Pavojaus mirtino nepaisė.

Šaltoj sumaišty ji atvėrė kūrybos šaltinį
Ir paspruko gausi, prisipildžiusi gyvybės vidinės.
Ji pilnėjo, kai brendo viduj jos gyvybė,
Laiminga Motina meiliai dalijosi dosnybe.
Motina laukiasi. Gyvybe dalijasi.

Viskas jos galvoje stojo taip aiškiai, tarsi ji vėl būtų urve.

– Aš irgi laukiausi, dalijausi savo gyvybe su manyje augančia gyvybe. Jaučiausi labai artima Motinai, – ji svajingai nusišypsojo.

Keletas zelandonių susižvalgė nustebę, paskui įbedė akis į Pirmąją. Storulė linktelėjo patvirtindama žinojusi, kad Aila laukėsi.

– Kas tada nutiko, Aila? Kas nutiko ant tos uolos?

– Mėnuo buvo toks didelis, toks ryškus. Jis užpildė visą dangų. Pasijutau traukiama prie jo, tempiama tiesiog į jį, – tęsė Aila. Ji pasakojo, kaip pakilo nuo žemės, kaip uolos stulpas švytėjo, kaip išsigandusi nubėgo į devintąjį urvą, paskui patraukė link Žemupio ir link Upės. Prisiminė, kaip ilgai ėjo palei srovę, kuri buvo panaši į Upę, bet nevisiškai tokia pati. Buvo naktis, tačiau šviesi lyg diena, nes danguje spingsojo didžiulis ryškus mėnulis.

– Maniau, kad spindintis Motinos mylimasis, jos bičiulis Lumis, padeda man rasti kelią, – pasakojo Aila. – Galiausiai atėjau į tą vietą prie šventojo šaltinio. Mačiau taką į urvą, švytintį mėnesienoje. Supratau, kad spindintis Motinos bičiulis man rodo, kuriuo keliu eiti. Pradėjau kopti, bet kelias buvo toks ilgas. Ėmiau svarstyti, ar tikrai teisingai einu, ir staiga atsidūriau ten, pamačiau tamsią urvo angą, bet bijojau eiti vidun. Tada išgirdau: „Ji neria tuštumon, į pragarmę ir tamsą“ ir supratau, kad privalau būti drąsi kaip Motina ir taip pat įveikti tamsą.

Aila išdėstė savo istoriją, ir visi susirinkę zelandoniai liko visiškai pakerėti. Kai tik ji nutildavo ar per ilgai dvejodavo, Zelandonė žemu, guodžiančiu, neskubriu balsu padrąsindavo ją tęsti.

– Aila! Išgerk! – balsas buvo Zelandonės, bet skambėjo kažkur labai toli. – Aila! Sėskis ir išgerk. Aila!

Žadinama Aila atsimerkė. Pirmoji prie jos lūpų laikė puodelį. Aila gurkštelėjo. Tada suprato, kad yra ištroškusi, ir atsigėrė daugiau. Migla pradėjo sklaidytis. Atsisėdusi ji suvokė, jog aplinkui tyliai kalbamasi, tačiau su paslėptu jauduliu.

– Kaip jautiesi, Aila? – teiravosi Pirmoji.

– Truputį skauda galvą ir vis dar jaučiuosi ištroškusi, – prisipažino Aila.

– Nuo šitos arbatos pasijusi geriau, – tarė devintojo urvo donija. – Gurkštelk dar truputį.

Aila vėl atsigėrė.

– Manau, turiu nusišlapinti, – tarė ji šypsodamasi.

– Už tos pertvaros yra naktinis krepšys, – parodė Zelandonė.

Aila atsistojo ir pajuto svaigulį, bet jis praėjo.

– Manau, turime leisti jai nurimti, – išgirdo Aila sakant tą, kuri buvo Pirmoji. – Ji patyrė didelį dalyką, bet manau, kad vis dar yra abejonių, kad ji bus kita Pirmoji.

– Tikriausiai tu teisi, – ji išgirdo kitą balsą. Aila girdėjo daugiau zelandonių kalbant tarpusavyje, bet nesiklausė. Ką jie turėjo omeny? Ji nebuvo tikra, kad jai patiko, kai išgirdo juos kalbant apie kitą Pirmąją.

Kai ji grįžo, devintojo urvo zelandonė paklausė:

– Ar prisimeni viską, ką mums pasakojai?

Aila užsimerkė ir susitelkusi suraukė kaktą.

– Manau, taip, – galiausiai pratarė ji.

– Norėtume užduoti tau kelis klausimus. Ar jautiesi pakankamai stipri, kad atsakytum, ar norėtum ilgėliau pailsėti?

– Man regis, aš pabudau ir nesijaučiu pavargusi. Tik dar norėčiau atsigerti. Burna džiūsta, – tarė Aila.

Viena iš zelandonių įpylė jai arbatos.

– Mūsų klausimai turėtų tau padėti įvertinti tavo pačios patirtį, – tarė donija. – Niekas kitas iš tikrųjų to negali. – Aila linktelėjo. – Ar žinai, kiek laiko praleidai urve? – pasiteiravo Pirmoji.

– Martona sakė, beveik keturias dienas, – atsakė Aila. – Kai iš jo išlindau, nedaug ką teatsiminiau. Ten buvo keletas žmonių, jie manęs laukė. Parnešė mane neštuvuose, o kitų kelių dienų neatmenu.

– Kaip manai, ar sugebėsi mums paaiškinti kai kuriuos dalykus?

– Pamėginsiu.

– Ledo sienos, apie kurias užsiminei: jei teisingai prisimenu, esi kartą mums pasakojusi, kad keliaudama per ledyną buvai įkritusi į įtrūką lede.

Lyg įvykus stebuklui nusileidai ant atbrailos, ir Jondalaras tave ištraukė. Ar taip? – teiravosi Pirmoji.

– Taip. Jondalaras įmetė man virvę, liepė apsivynioti aplink juosmenį, o kitą galą pritvirtino prie arklio. Lenktynininkas mane ištraukė, – patikslino Aila.

– Nedaugelis į ledo plyšį įkritusių žmonių išsigelbėja. Tada buvai labai arti mirties. Nėra neįprasta šaukiamiems mokiniams vėl patirti tuos laikus, kai buvo atsidūrę netoli dvasių pasaulio. Ar sakytum, kad toks galimas ledo sienų paaiškinimas? – pasiteiravo Pirmoji.

– Taip, – nesiginčijo Aila ir pažvelgė į storulę. – Apie tai anksčiau nepagalvojau, tačiau tai paaiškintų dar kelis dalykus. Aš vos nežuvau pakeliui į susirinkimo vietą kirsdama patvinusią upę, ir esu tikra, jog mačiau Atarojos veidą. Ji tikrai būtų mane nužudžiusi, jei Vilkas nebūtų išgelbėjęs.

– Esu tikra, dėl to kilo tam tikri vaizdiniai. Nors nesu girdėjusi viso pasakojimo apie tavo kelionę, akivaizdu, kad dauguma žmonių jį girdėjo, – tarė viešnia zelandonė. – Tačiau kas ta juodoji tuštuma? Ar tai nuoroda į Motinos giesmę, ar ji turi kokią kitą reikšmę? Aš kone persigandau.

Nuskambėjus šiai pastabai, pasigirdo tylus kikenimas, bet vienas kitas zelandonis pritariami linktelėjo.

– Šilta jūra ir padarai, besirangantys purve, kiti – medžiuose... Visa tai labai keista, – pridūrė vienas zelandonis. – Ką ir kalbėti apie mamutus ir šiaurės elnius, bizonus ir arklius.

– Prašau užduoti po vieną klausimą vienu metu, – perspėjo Pirmoji. – Mes daug ką norėtume sužinoti, tačiau nėra kur skubėti. Ar gali kaip nors paaiškinti tuos dalykus, Aila?

– Man nereikia aiškinti, žinau, kas tai, – atsakė Aila. – Tik jų nesuprantu.

– Gerai, ir kas gi tai? – pasiteiravo trečiojo urvo zelandonis.

– Manau, dauguma žino, kad, kai gyvenau gentyje, moteris, kuri buvo man kaip motina, gydytoja, išmokė mane visko, ką išmanau apie gydymą. Taip pat ji turėjo dukterį. Mes visos gyvenome prie jos brolio, kuris buvo vardu Krebas, židinio. Dauguma žmonių Krebą pažinojo kaip Šamaną. Šamanai yra žmonės, kurie pažįsta dvasių pasaulį, o Šamanas tarsi pirmasis, pats galingiausias iš visų šamanų.

– Tada jis tarsi zelandonis, – pastebėjo viena iš viešnių zelandonių.

– Tam tikra prasme. Jis nebuvo gydytojas. Gydo moterys gydytojos, tai jos pažįsta augalus, žino gydymo būdus, tačiau šamanas kviečia į pagalbą kitą pasaulį, kad padėtų ligoniui, – paaiškino Aila.

– Šios dvi dalys yra atskirtos? Visada maniau, kad jos neatskiriamos, – pasakė Ailai nepažįstama moteris.

– Taip pat jūs tikriausiai nustebsite išgirdę, kad tik vyrams leidžiama bendrauti su dvasių pasauliu, būti šamanais, ir tik moterys būdavo gydytojos, – kalbėjo Aila.

– Stulbinama.

– Nežinau, kaip kiti, tačiau Šamanas turėjo ypatingą gebėjimą. Kai lankydavo dvasių pasaulį, jis galėdavo grįžti iki pačios pradžios ir kitiems parodyti kelią. Kartą jis ir mane pasiėmė, nors netyčia, ir manau, labai gailėjosi, kad taip atsitiko. Po to jis pasikeitė, tarsi kažko neteko. Troškau, kad to nebūtų atsitikę.

– Kaip tai nutiko? – paklausė Pirmoji.

– Jie naudoja tam tikras šaknis, bet tik ypatingose šamanų apeigose, tik per genčių sambūrį. Jos turi būti paruoštos ypatingu būdu, ir tik gydytojos Izos linijos moterys žinojo, kaip tai daryti.

– Nori pasakyti, jie irgi rengia vasaros susirinkimus? – nustebo vienuoliktojo urvo zelandonis.

– Ne kiekvieną vasarą, o tik kartą per septynerius metus. Kai atėjo genčių sambūrio laikas, Iza sirgo. Ji nebūtų ištvėrusi kelionės. O jos dukra dar nebuvo pasiekusi moterystės. Šaknį turėjo ruošti moteris, ne mergaitė. Nors aš neturėjau genties prisiminimų, Iza mokė mane būti gydytoja. Buvo nuspręsta, kad aš būsiu ta, kuri paruoš šaknį šamanams. Iza paaiškino, kaip turėčiau kramtyti šaknį, o paskui tyrę išspjauti į specialų dubenėlį. Ji įspėjo mane, kol kramtysiu, šiukštu nenuryti sulčių. Kai nuėjome į genčių sambūrį, šamanai nenorėjo leisti man ruošti gėrimo, nes aš buvau gimusi ne genčiai, o kitiems. Pagaliau, paskutinę minutę, Krebas atėjo ir liepė man ruoštis.

– Atlikau apeigas, bet sekėsi sunkiai: galiausiai nurijau lašelį, o ir to skysčio padariau truputį per daug. Iza buvo sakiusi, kad gėrimas per brangus, jog būtų galima jį švaistyti, o tuo metu aiškiai jau nemąsčiau.

Išgėriau, kas liko dubenėlyje, kad nebūtų iššvaistyta, visai nenorėdama nuėjau į gretimą urvą ir giliai jo gelmėje radau šamanus. Jokia moteris nebūtų galėjusi dalyvauti vyrų apeigose, tačiau aš ten buvau, ir taip pat buvau išgėrusi gėrimo.

– Negaliu tiksliai paaiškinti, kas paskui atsitiko, bet Krebas kažkaip suprato, kad ten esu. Kritau į gilią juodą tuštumą. Maniau, amžiams pražuvau, bet Krebas atėjo ir mane ištraukė. Esu tikra, jis išgelbėjo man gyvybę. Genties žmonių protai pasižymi ypatinga savybe, kurios neturime mes, taip pat kaip mes turime savybių, kurios jiems nežinomos. Jie turi prisiminimus. Jie prisimena tai, ką žinojo jų protėviai. Jiems iš tikrųjų nereikia, kaip mums, mokytis to, ką privalo žinoti. Jiems pakanka „reikėti sužinoti“, arba kad jiems būtų „priminta prisiminti“. Bet jiems daug sunkiau išmokti ko nors naujo.

– Jų prisiminimai siekia tolimą praeitį. Tam tikromis aplinkybėmis jie gali grįžti iki savo šaknų, į tokius senus laikus, kai nebuvo žmonių ir žemė buvo kitokia. Gal atgal į tuos laikus, kai Didžioji Motina Žemė pagimdė savo sūnų ir žemė pirmą kartą sužaliavo nuo jos gimdymo vandenų. Krebas turėjo dovaną kreipti kitus šamanus ir nusivesti juos atgal į tuos laikus. Išgelbėjęs iš tuštumos, jis pasiėmė ir mane kartu su kitais šamanais į prisiminimus. Jei nueini pakankamai toli, mūsų visų prisiminimai tie patys. Krebas padėjo man rasti mane. Aš dalijausi viena patirtimi su jais.

– Prisiminimuose, kai žemė kitokia, taip seniai, kad sunku įsivaizduoti, buvusieji prieš žmones gyveno vandenynų gelmėse. Kai vanduo išdžiūvo, jie klajojo purve, keitėsi ir mokėsi gyventi sausumoje. Paskui jie dar daug kartų pakeitė savo pavidalą ir, padedant Krebui, aš galėjau kartu su jais keliauti. Aš jaučiausi visiškai kitaip nei jie, bet vis dėlto galėjau ten būti. Mačiau devintąjį Zelandonijos urvą tada, kai jame dar negyveno žmonės; vos atvykusi, atpažinau jį iš krintančio akmens. Tada atsidūriau tokioje vietoje, kur Krebas negalėjo eiti. Jis sulaikė kitus šamanus, kad jie nežinotų, jog aš ten esu, o paskui liepė man išeiti, nešdintis iš urvo, kol jie manęs nerado. Jis taip jiems ir nepasakė, kad buvau su jais. Jei jie būtų sužinoję, mane iš karto būtų nužudę. Tik Krebas po to nebebuvo koks buvęs.

Ailai baigus pasakoti, tvyrojo tyla. Tylą nutraukė zelandonė, kuri buvo Pirmoji.

– Mūsų istorijose ir legendose Didžioji Motina Žemė pagimdo visą gyvybę, o paskui tuos, kurie tokie taip mes, kad ją prisimintume. Kas pasakys, kaip Doni mus kūrė? Koks kūdikis prisimena savo gyvenimą gimdoje? Prieš gimdami, kūdikiai kvėpuoja vandenyje ir vos gimę sunkiai pirmą kartą įkvepia. Visi esate matę ir tyrinėję žmogišką gyvybę prieš jai visiškai susiformuojant, per anksti išstumtą iš įsčių. Iš pradžių kūdikis tikrai primena žuvį, o paskui gyvūnėlius. Gali būti, kad Aila prisiminė savo pačios gyvenimą gimdoje iki gimimo. Ailos pasakojimas apie jos ankstyvą patirtį su tais, kuriuos ji vadina gentimi, nepaneigia legendų ar Motinos giesmės. Atvirkščiai, jas papildo ir paaiškina. Tačiau negaliu patikėti, jog tie, kuriuos mes taip ilgai vadinome gyvuliais, tiek daug žinantys apie Motiną ir turintys tokių žinių savo prisiminimuose, gali jos nepažinti.

Zelandoniams palengvėjo. Tai, kas iš pirmo žvilgsnio atrodė neįtikima, Aila pasakojo taip tvirtai įsitikinusi, jog visų nuomonės galėjo išsiskirti. Tačiau Pirmosios paaiškinimas viską sujungė ir sutvirtino zelandonių įsitikinimus. Galbūt dera pripažinti, kad vadinamieji plokščiagalviai yra savotiškai protingi, bet akivaizdu, kad tų žmonių įsitikinimai visiškai kitokie. Plokščiagalviai nepripažįsta Didžiosios Motinos Žemės

– Tai ta šaknis nukelia į juodąją tuštumą ir prie keistų padarų, – tarė penktojo urvo zelandonis.

– Tai galinga šaknis. Kai išėjau iš genties, truputį jos pasiėmiau. Neketinau to daryti, tiesiog jos buvo mano vaistų krepšelyje. Tapusi mamutoje, papasakojau Mamutai apie šaknį ir patirtį su Krebu urve. Jaunystėje Mamuta keliaudamas susižeidė, ir genties gydytoja jį išgydė. Jis kurį laiką gyveno gentyje, išmoko jų papročių ir dalyvavo bent vienose apeigose kartu su genties šamanais. Mamuta norėjo, kad mudu kartu išbandytume šaknį. Tikriausiai manė, jei jau Krebas galėjo valdyti tai, kas vyksta, tai ir jis galės, bet tarp genties ir kitų yra skirtumų. Su Mamuta mes nenusileidome į praeities prisiminimus, ėjome kažkur kitur. Nežinau, kur – buvo labai keista ir baugu. Mes keliavome tuštuma ir vos joje nepasilikome, bet... kažkas... taip stipriai norėjo, jog mes grįžtume, kad tas troškimas viską įveikė.

Aila pažvelgė žemyn, į savo delnus.

– Jo meilė buvo tokia stipri... tada, – sušnabždėjo ji sau po nosimi. Tiktai Zelandonė pastebėjo skausmą Ailos akyse, kai ji pakėlė galvą. – Mamuta sakė, kad niekada daugiau nevartos tos šaknies. Jis sakė bijąs pasiklysti toje tuštumoje ir niekada iš jos negrįžti, niekada nerasti kito pasaulio. Mamuta prigrasė, kad jei kada sugalvočiau naudoti tą šaknį, pirmiausia įsitikinti, jog turiu stiprią apsaugą, kitaip galiu negrįžti.

– Tu vis dar turi tų šaknų? – greitai paklausė Pirmoji.

– Taip. Radau tų augalų kalnuose netoli šaramudojų gyvenvietės, bet nuo tada jų nemačiau. Nemanau, kad jos auga šiame regione, – atsakė Aila.

– Ta šaknis, kurią tu turi, ar ji vis dar tinkama? Nuo tavo kelionės praėjo daug laiko, – mygo storulė.

– Tinkamai išdžiovinus ir laikant tamsoje, Iza sakė, šaknis darosi vis stipresnė, – atsakė Aila. Ta, kuri buvo Pirmoji, linktelėjo, labiau sau nei kitiems.

– Man pasirodė, kad tu jutai gimdymo skausmus, – tarė viena zelandonė. – Ar kada vos nenumirei gimdydama?

Aila buvo pasakojusi Pirmajai apie siaubingą patirtį gimdant pirmąjį vaikelį, maišytų dvasių sūnų. Storulė irgi galvojo, kad Aila dėl to patyrė gimdymo išbandymą urve, tačiau nemanė, jog būtina apie tai pasakoti visiems.

– Manau, pats svarbiausias klausimas yra tas, kurio mes visi vengiame, – pertraukė Pirmoji. – Motinos giesmė yra seniausia iš senolių legendų. Skirtingi urvai, skirtingos tradicijos dažnai turi smulkių pakeitimų, tačiau reikšmė visada ta pati. Ar padeklamuosi ją mums, Aila? Ne visą giesmę, bet paskutinę jos dalį?

Aila linktelėjo, užsimerkė ir pagalvojusi, nuo kurios vietos pradėti, ėmė berti žodžius:

Griausmingai į gabalus akmenys skilo,
Riaumodamos dubos, gelmės prabilo.
Didžiuliai ir tamsūs vėl atsivėrė urvai.
Iš Motinos įsčių gimė Žemės vaikai.
Apleista, vieniša, bet didinga. Motina Žemė gimdo.

Visi vaikai skirtingi, vieni maži, kiti dideli,
Kas vaikšto, kas šliaužioja, kas skraido, kas plaukioti gali.
Visų pavidalai puikūs, kiekvienas užbaigtas dvasia,
Į save panašius gimdyti gali, jei tokia Motinos valia.
Motina to trokšta. Žemėje gyvybė noksta.

Visi žvėrys ir žuvys, ir padangių sparnuočiai
Nebepaliks Motinos vienos raudoti.
Ir tarpdami, klestėdami Didžiosios Motinos platybėse
Ištikimai laikysis vietų tų, kur prasidėjo jų gyvybė.
Jie nesitrauks nuo Motinos. Nepaliks godotinos.

Aila pradėjo gana droviai, tačiau jos balsas darėsi vis galingesnis, deklamavimas įtikinamesnis:

Visi jos vaikai ją pripildė džiaugsmu,
Bet daug jie eikvojo jos gyvybės jėgų.
Bet jų liko pakankamai dar vienam kūriniui –
Vaikui, kuris prisimins, kam dėkingas būt turi.
Vaikas neapvils. Saugos ją ir gins.

Pirmoji moteris gimė suaugusi, gyva,
Ir suteikta jai buvo išlikimo dovana.
Gyvybė yra pirmoji dovana, ir kaip Žemė Motina
Gyvybės didžiąją vertę moteris budo žinodama.
Atsirado moteris pirma. Pirmoji iš panašių į ją.

Antroji dovana yra suvokimo, troškimo
Išmokt, sužinot, dovana įžvelgimo.
Moters viduje jau buvo žinių įlieta,
Kaip gyventi ir kaip kitiems padėti.
Žinojo pirmoji moteris. Kaip augti ir kaip mokytis.

Gyvybės jėgos nyko, išseko Motina stipri.
Gyvybę teikiančią dvasią ji troško perduoti.
Vaikams tai paliko, davė stiprybės,
Ir moterį palaimino kurti naują gyvybę.
Moteris vieniša. Vienintelė gyva.

Prisiminė Motina savo vienatvę
Ir mielą bičiulį, jo rūpesčio vertę.
Iš paskutinės kibirkšties gimdyti vėl pradėjo
Ir moteriai bičiulį – vyrą sukurti gebėjo.
Ji vėl dovanoja. Štai vyras gyvuoja.

Aila taip laisvai kalbėjo zelandoniškai, kad dauguma žmonių jau beveik nepastebėdavo jos akcento. Jie priprato prie to, kaip ji taria tam tikrus žodžius ir garsus. Tai atrodė normalu. Tačiau jai kartojant žinomas eilutes, jos kalba pridėjo ypatingo egzotiškumo, paslapties prisilietimo, atrodė, kad eilės kyla iš kažkokios kitos vietos, nežemiškos buveinės.

Pagimdžiusi vyrą ir moterį Motinos meilė
Atidavė jiems kaip namus visą žemę.
Vandenis, sausumą, visus savo kūrinius,
Kad naudotų, bet saugotų, puoselėtų, ką turi.
Tai buvo namai gyventi. Ne išnaudoti ir ne pavergti.

Padovanojusi savo vaikams galimybę išlikti,
Motina nusprendė juos dar vienu džiaugsmu ištikti.
Ji įteikė jiems dovaną gėriu dalytis
Ir susiliejant malonumą Motinos garbei patirti.
Nuostabi dovana. Motina pagerbiama.

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.

Šioje vietoje giesmė paprastai pasibaigdavo. Prieš tęsdama Aila akimirką sudvejojo. Tada atsikvėpė ir padeklamavo eilutes, kurios skardžiu, dundančiu aidu pripildė jos galvą giliame urve:

Jos paskutinė dovana – žinia, jog vyras turi savo dalį:
Jis geismo syvus tur išliet, kad moterų prasidėtų vaikelis.
Motiną pagerbia susiliejusi pora, kūnas ir kūnas,
Nes gyvybė užmezgama dalijantis malonumais.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Kai ji baigė, stojo nejauki tyla. Nė vienas iš galingųjų vyrų ir moterų nežinojo, ką pasakyti. Galiausiai prabilo keturioliktojo urvo zelandonė:

– Nesu girdėjusi tokių eilučių.

– Ir aš ne, – atsiliepė Pirmoji. – Klausimas: ką jos reiškia?

– O ką, tavo manymu, jos reiškia? – klausė Keturioliktoji.

– Manau, tai reiškia, kad moteris viena nesukuria naujos gyvybės, – atsakė Pirmoji.

– Ne, žinoma, ne. Visiems žinoma, kad vyro dvasia turi susimaišyti su moters dvasia, kad nauja gyvybė užsimegztų, – užginčijo Vienuoliktasis.

Tada prabilo Aila:

– Čia kalbama ne apie dvasią. Sakoma – moteris pastoja, kai dalijasi malonumais, – kalbėjo ji. – Tai ne tik vyro dvasia. Nauja gyvybė neprasidės, jei vyras neišlies savo syvų. Vaikelis yra lygiai tiek pat vyro kaip ir moters, jo kūno vaikas kaip ir jos kūno. Susijungiant vyrui ir moteriai pradedama gyvybė.

– Sakai, kad poruojamasi ne vien dėl malonumo? – negalėjo patikėti Trečiasis.

– Nereikia abejoti, kad poravimasis yra malonumas, – piktdžiugiškai šypsodamasi atsiliepė Pirmoji. – Manau, tai reiškia, kad Doni dovana yra daugiau nei malonumas. Tai dar viena gyvybės dovana. Tikriausiai tai ir norima pasakyti tomis eilutėmis. Didžioji Motina sukūrė vyrą ne vien tam, kad su moterimi dalytųsi malonumais ir aprūpintų ją su vaikais. Moteris yra Doni palaiminta dėl to, kad pagimdo naują gyvybę, tačiau taip pat yra palaimintas ir vyras. Be jo nauja gyvybė negali prasidėti. Be vyro ir be malonumų visa gyvybė pasibaigtų.

Pratrūko susijaudinusių balsų choras.

– Žinoma, turi būti kitų paaiškinimų, – tarė viena zelandonė. – Tuo pernelyg, pernelyg sunku patikėti.

– Tai paaiškinkite man kitaip, – atkirto Pirmoji. – Girdėjai žodžius. Koks tavo aiškinimas?

Zelandonė sudvejojo, patylėjo.

– Man reikia laiko pagalvoti. Reikia laiko apmąstymams, tyrinėjimui.

– Galit galvoti apie tai dieną, galit galvoti metus arba tiek, kiek norite metų. Aiškinimas nepasikeis. Ailai kartu su pašaukimu buvo duota dovana. Ji buvo pasirinkta atnešti šią naują motinos dovaną – žinojimo apie gyvybę dovaną, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji.

Vėl kilo šurmulys.

– Tačiau dovanomis visada keičiamasi. Niekas negauna dovanos be įsipareigojimo atiduoti mainais tokios pačios vertės dalyką, – tarė antrojo urvo zelandonis. Jis prabilo pirmą kartą. – Kokią lygios vertės dovaną Aila galėjo mainais atiduoti Motinai?

Tyloje visi įsmeigė akis į Ailą. – Aš atidaviau savo kūdikį, – atsiliepė ji, širdyje žinodama, kad prarastasis vaikelis buvo pradėtas Jondalaro, kad tai buvo jos ir Jondalaro kūdikis. „Ar kada atsiras dar vienas kūdikis, kuris irgi bus Jondalaro?" – svarstė ji. – Motina buvo labai pagerbta, kai tas kūdikis buvo pradėtas. Labai norėjau to vaikelio, labiau, negu galiu apsakyti. Netgi dabar man gelia dėl tos netekties paliktos tuštumos. Gal vieną dieną pagimdysiu kitą kūdikį, bet niekada neturėsiu to kūdikio.

Aila stengėsi nepravirkti.

– Nežinau, kaip Motina vertina tas dovanas, kurias duoda savo vaikams, tačiau aš neturiu nieko vertingesnio nei mano vaikai. Nežinau, kodėl ji norėjo mano vaikelio, bet Didžioji Motina pripildė mano mintis savo dovanos žodžiais, kai vaikelis jau buvo prarastas, – ašaros žvilgėjo Ailos akyse, kad ir kaip ji stengėsi valdytis. Ji nuleido galvą ir tyliai pasakė: – Norėčiau, kad būtų galima grąžinti Motinos dovaną ir atgauti vaikelį.

Keletas susirinkusiųjų aiktelėjo. Niekas negauna Motinos dovanų lengvai, bet ir atvirai netrokšta jų grąžinti. Motina gali baisiai įsižeisti, kas žino, ką tada padarytų.

– Ar tu neabejotinai laukeisi? – paklausė Vienuoliktasis.

– Praleidau tris mėnulio laikus, buvo visų kitų požymių. Taip, tuo neabejoju, – atsiliepė Aila.

– Ir aš neabejoju, – įsiterpė Pirmoji. – Dar prieš išeidama į vasaros susirinkimą žinojau, kad Aila laukiasi.

– Tada ji tikriausiai persileido. Todėl ir buvo tie gimdymo skausmai, kuriuos jutau esant jos pasakojime, – pastebėjo viešnia zelandonė.

– Manau, akivaizdu, kad ji neteko kūdikio. Persileido urve ir buvo pavojingai arti mirties, – tarė Pirmoji. – Gal dėl to Motina panoro jos vaikelio? Auka buvo būtina. Ji pakankamai ją priartino prie kito pasaulio, kad Motina galėtų jai kalbėti, atskleistų žinojimo dovaną.

– Apgailestauju, – tarė antrojo urvo zelandonis. – Kūdikio netektį labai sunku ištverti.

Jis pasakė tai taip nuoširdžiai, kad Aila net nustebo.

– Jei nėra prieštaraujančiųjų, manau, laikas apeigoms, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji. – Ar tu pasiruošusi, Aila?

Jaunoji moteris su išgąsčiu suraukė kaktą ir apsidairė. Pasiruošusi kam? Viskas vyko taip greitai. Donija matė jos nerimą.

– Sakei, kad nori viso oficialaus išbandymo. Suprantama taip: jeigu zelandoniai lieka patenkinti, viskas pasikeičia. Nebebūsi mokinė. Iš čia išeisi zelandonė, – paaiškino Pirmoji.

– Turi omeny, dabar pat tapsiu zelandone? – nepatikėjo Aila.

– Pirmuosius priėmimo į zelandonius ženklus gausi dabar pat, – tarė Pirmoji, imdama aštrų titnago peilį.

34

– Vyks viešos apeigos, kuriose tu būsi pristatyta žmonėms kaip zelandonė, tačiau įrėžiant priėmimo žymes dalyvauja tik zelandoniai. Kai kylant rangui žymių pridedama, taip pat tai atliekama dalyvaujant tik zelandoniams ir mokiniams, niekada viešai, – paaiškino zelandonė, kuri buvo Pirmoji. Storulė elgėsi deramai oriai ir valdingai, atsižvelgdama į savo padėtį. Ji paklausė: – Ar tu pasiruošusi?

Aila nurijo seiles ir suraukė kaktą.

– Taip, – atsakė ji ir vylėsi, kad tai būtų tiesa.

Pirmoji apžvelgė susirinkusiuosius, kad įsitikintų, jog visi dėmesingai stebi. Tada pradėjo:

– Ši moteris yra visiškai pasirengusi vykdyti visas zelandonės pareigas, jos žinias patikrino ta, kuri yra Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja.

Buvo matyti linkčiojimai, pasigirdo pritarimo murmesiai.

– Ji buvo pašaukta ir išmėginta. Ar tarp mūsų yra abejojančiųjų jos pašaukimu? – paklausė Zelandonė.

Prieštaravimų nebuvo. Nebuvo jokių abejonių.

– Ar visi sutinka priimti šią moterį kaip zelandonę į zelandonių gretas?

– Sutinkame! – sutartinai atsiliepė susirinkusieji.

Aila stebėjo, kaip antrojo urvo zelandonis išeina į priekį su dubenėliu, kuriame buvo kažkas tamsaus. Aila žinojo, kas ten, – dalis jos proto ne tik dalyvavo susirinkime, bet ir atidžiai stebėjo aplinką: tai ypatingo medžio, šermukšnio, žievė, sudeginta apeiginiame lauže ir persijota vėjyje, kad liktų smulkiausi pilkšvi milteliai. Šermukšnių milteliai pasižymėjo sutrau-

kiamuoju, priešuždegiminiu poveikiu. Tada Ailai nepažįstama atokaus urvo zelandonė atnešė garuojančio rausvo skysčio: praėjusio rudens džiovintos šermukšnių uogos ilgai verdamos, kad nugaruotų, paskui nukošiamos. Aila žinojo, kad rūgščios šermukšnių sultys vartojamos gydymui.

Zelandonė, kuri buvo Pirmoji, paėmė dubenėlį minkšto, balto, iš dalies sustingusio gryno lajaus, kuris buvo išgautas verdančiame vandenyje lydant taurų taukus, ir truputį jo įdėjo į šermukšnių pelenus, kliūstelėjo garuojančių raudonų šermukšnių sulčių, viską išmaišė nedidele raižyta medine mentele, pridėjo daugiau riebalų ir skysčio. Tada ji atsisuko į jaunąją moterį ir paėmė aštrų titnago peilį.

– Ženklas, kurį tu gausi, negali būti pašalintas. Jis visiems liudys, kad tu pripažįsti ir prisiimi zelandonės pareigas. Ar esi pasiruošusi prisiimti šią atsakomybę?

Aila giliai įkvėpė ir stebėjo, kaip Pirmoji su peiliu rankoje eina artyn. Ji žinojo, kas laukia, pajuto baimės tvinksnį, sunkiai nurijo seiles ir užsimerkė. Aila suprato, kad skaudės, tačiau ne šito baiminosi. Kartą apsisprendus, nebėra kelio atgal. Dabar paskutinė galimybė persigalvoti.

Staiga ji prisiminė, kaip lindėjo negiliame urve, mėgindama įsisprausti į akmens sieną už nugaros. Matė aštrius lenktus nagus ir didžiulę urvinio liūto leteną, siekiančią pro urvo angą, paskui suriko iš skausmo, kai keturi lygiagretūs dryžiai išvagojo jos šlaunį. Nusirangiusi toliau, mergaitė rado dar mažesnę angą ir arčiau prisitraukė kojas, toliau nuo nagų.

Prisiminimas apie tai, kaip ją pasirinko ir pažymėjo urvinio liūto totemas, niekada anksčiau nebuvo užplūdęs taip aiškiai ir ryškiai. Instinktyviai ji siekė kairės šlaunies ir apčiuopė kitokią odos faktūrą – keturis lygiagrečius randus. Jie buvo pripažinti kaip genties totemo ženklai, kai ji buvo priimta į Bruno gentį, nors tradiciškai urvinio liūto totemas pasirenka vyrus, ne moteris.

Kiek žymių per visą gyvenimą buvo palikta jos kūne? Be keturių ją saugančio totemo dvasios randų, šamanas peiliu įrėžė juostą jos gerklės apačioje, kad nulašėtų kraujo, kai ji tapo moterimi, kuri medžioja. Jai buvo duotas genties medžioklės talismanas – raudonai išteptas mamuto ilties ovalas, kaip įrodymas, kad Aila, nors ir moteris, yra priimama tarp genties medžiotojų, bet jai leidžiama naudoti tik svaidyklę.

Ji jau nebesinešiojo šio talismano nei amuleto su visais kitais ženklais, nors tą akimirką troško juos turėti. Jie buvo paslėpti už raižytos Doni figūrėlės nišoje, išskobtoje kalkakmenio sienoje jos namelyje devintajame urve. Tačiau randelis liko.

Aila palietė nedidelę žymę, tada siekė rando ant rankos. Talutas įrėžė tą žymę ir kruvinu peiliu pažymėjo akmeninę plokštelę, kuri kabėjo prie jo įspūdingo vėrinio iš gintaro ir urvinio liūto iltinių dantų bei nagų, kad parodytų, jog ji priimta Liūto stovyklos, įdukrinta mamutojų.

Ji niekada to neprašydavo. Ji visada būdavo pasirenkama, o nuo kiekvieno priėmimo likdavo žymė, randas, kurį ji visą laiką nešios. Tokia jos auka. Dabar ji vėl pasirenkama. Vis dar gali atsitraukti. Jei neatsisakys dabar, įsipareigos visam gyvenimui. Protą perskrodė mintis, kad randai visada primins, jog tapus pasirinktam lieka pasekmės, atsakomybė, kuri ateina su pripažinimu.

Ji pažvelgė Pirmajai į akis.

– Sutinku, aš būsiu zelandonė, – tarė Aila stengdamasi, kad žodžiai skambėtų tvirtai.

Aila užsimerkė, pajuto, kaip kažkas atsistojo už jos kėdės. Švelnios, bet tvirtos rankos patraukė ją atgal, kad patogiai atsiremtų į minkštą moters kūną, tada suėmė jos galvą ir pasuko taip, kad atsidengtų dešinė kaktos pusė. Aila pajuto, kaip kakta plaunama kažkuo švelniu bei minkštu ir atpažino vilkdalgių šaknų kvapą – jas pati dažnai naudojo žaizdoms valyti. Viduje sukirbėjo nerimas.

– Oi! Ach! – nevalingai suriko ji pajutusi greitą pjūvį aštria geležte. Paskui, Zelandonei rėžiant antrą ir trečią kartą, Aila įstengė susivaldyti. Pjūvių vieta vėl buvo patepta tirpalu, nusausinta ir įtrinta kita medžiaga. Šįkart baisiai gėlė, lyg degino odą, bet viskas truko neilgai. Kažkuri gelančio tepalo sudedamoji dalis numaldė skausmą.

– Jau gali atsimerkti, Aila. Viskas baigta, – tarė storulė.

Aila atsimerkusi pamatė blausų, nepažįstamą atvaizdą. Prireikė akimirkos suprasti, ką mato: kažkas laikė veidrodį ir uždegtą lempą taip, kad ji galėtų matyti save riebalais įtrintame, smėliu nugludintame, nujuodintame medyje. Aila retai naudojo veidrodį, savo namelyje jo net neturėjo, ir visada nustebdavo pamačiusi savo veidą. Tada jos žvilgsnį prikaustė ženklai ant kaktos.

Tiesiai priešais dešinį smilkinį buvo trumputė horizontali linija su dviem vertikaliomis, maždaug vienodomis, kylančiomis iš abiejų galų, tarsi kvadratas be viršutinės linijos arba atvira dėžė. Visos trys linijos buvo juodos, aplink kraštus tebesiskverbė kraujo lašeliai. Jos taip krito į akis, kad, dingojosi, užgožia visa kita. Aila abejojo, ar jai patinka šitaip sudarkytas veidas. Tačiau dabar jau nieko nepadarysi. Viskas baigta. Ji visą gyvenimą nešios ant veido šitas juodas žymes.

Ji pakėlė ranką norėdama jas paliesti, tačiau Pirmoji ją sustabdė.

– Būtų geriau kol kas jų neliesti, – pasakė ji. – Kraujuoti beveik nustojo, bet žaizdos dar šviežios.

Aila apžvelgė susirinkusius zelandonius. Jie visi ant kaktų turėjo įvairių žymių, vienų buvo sudėtingesnės nei kitų, dauguma ketvirtainės, bet matėsi ir kitokių formų, ne viena spalvota. Pirmosios ženklai buvo patys puošniausi. Aila žinojo, kad jie reiškia zelandonio statusą, padėtį, priklausymą zelandoniams. Dar ji pastebėjo, kad juodos linijos vėliau, sugijusios, išblunka ir pamelsvėja.

Aila apsidžiaugė, kai žmonės nunešė veidrodį. Ji nemėgo žiūrėti į save. Buvo nejauku galvoti, kad tas neatpažįstamas, blausiai matomas veidas priklauso jai. Jai labiau patiko matyti save atsispindint kitų veiduose, pavyzdžiui, dukros laimėje pamačius mamą. Buvo malonu įžiūrėti save išraiškoje ir elgesyje mylimų žmonių, pavyzdžiui, Martonos, Prolevos, Joharano ir Dalanaro. O meilės žvilgsnis Jondalaro akyse, kai jis pamato... Jau nebe... Kai paskutinį kartą ją išvydo, persigando. Jo žvilgsnyje buvo sukrėtimas ir neviltis, ne meilė.

Aila užsimerkė, kad nuslopintų kylančias ašaras, ir mėgino suvaldyti savo netektį, nusivylimą ir skausmą. Kai vėl atsimerkė ir pakėlė akis, visi zelandoniai stovėjo priešais, įskaitant du naujokus, moterį ir vyrą, kurie anksčiau buvo lauke ir saugojo namelį. Visi šiltai, lyg ko laukdami, sveikinamai šypsojosi. Ta, kuri buvo Pirmoji, prabilo:

– Toli nukeliavai, priklausei daugybei žmonių, tačiau kojos tave visada kreipė taku, kurį tau išrinko Didžioji Motina Žemė. Tau buvo lemta ankstyvoje vaikystėje netekti savo žmonių, tada būti priimtai žmonių, kuriuos tu vadini gentimi, gydytojos ir vyro, kuris keliauja į dvasių pasaulį. Kai tave prie mamutų židinio, kuris pagerbia Motiną, įdukrino mamutojų Mamuta, tave pradėjo vesti toji, kuri visus pagimdė. Tavo lemtis visada buvo jai tarnauti.

– Aila iš devintojo Zelandonijos urvo, susijungusi su Jondalaru iš devintojo urvo, Martonos, buvusios devintojo Zelandonijos urvo vadės, sūnumi; Doni palaimintos Jonailos iš devintojo Zelandonijos urvo, kuri gimė prie Jondalaro židinio, motina; Aila iš mamutojų, mamutus medžiojančių žmonių toli rytuose, Liūto stovyklos nare, mamutų židinio, mamutojų zelandonių, dukra; Aila, pasirinkta urvinio liūto dvasios ir saugoma urvinio lokio dvasios, tu turi daug vardų ir ryšių. Daugiau jie tau nereikalingi. Tavo naujasis vardas reikš juos visus drauge ir dar daugiau. Tavo vardas yra viena su visais jos kūriniais. Tavo vardas yra Zelandonė.

– Tavo vardas tave suvienija su visais jos kūriniais. Sveika, Zelandone! – choru pasakė susirinkusieji.

– Eikš, dėkis prie mūsų Motinos giesmėje, devintojo urvo zelandone, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji, ir visa grupė pradėjo sutartinai deklamuoti:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra...

Kai pasiekė eilutes, kurios visada buvo paskutinės, tiktai ta, kuri buvo Pirmoji, tęsė savo gražiu sodriu alsu:

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.

Grupė pakartojo paskutinę eilutę, tada visi laukiamai sužiuro į Ailą. Jai prireikė akimirkos susiprasti. Tada stipriu balsu su akcentu Aila ne sudainavo, o padeklamavo:

Jos paskutinė dovana – žinia, jog vyras turi savo dalį:
Jis geismo syvus tur išliet, kad motery prasidėtų vaikelis.
Motiną pagerbia susiliejusi pora, kūnas ir kūnas,
Nes gyvybė užmezgama dalijantis malonumais.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

Susirinkusieji baigė paskutinę eilutę ir kurį laiką stovėjo tylėdami, paskui išsiskirstė ir atsipalaidavo. Buvo atneštas didelis indas arbatos, žmonės iš kapšelių ir kišenių traukė savo puodelius.

– Dabar kyla klausimas, kaip pasakyti kitiems zelandoniečiams apie paskutinę dovaną? – kasdieniškai įsitaisiusi ant kėdės tarė ta, kuri buvo Pirmoji.

Klausimas sukėlė tikrą audrą:

– Pasakykim?! Negalime jiems pasakyti! Jiems tai bus per sunku suprasti. Pagalvokit, kaip visi nusimins.

Pirmoji laukė, kol triukšmas nurimo, paskui nuožmiai apžvelgė susirinkusius zelandonius.

– Nejau manot, kad Doni leido tai sužinoti tam, kad nuslėptumėte nuo jos vaikų? Manot, kad Aila tas kančias patyrė arba jai reikėjo paaukoti kūdikį tik tam, kad zelandoniai turėtų dėl ko ginčytis? Zelandoniai yra tie, kurie tarnauja Motinai. Ne mums spręsti, turi ar neturi tai žinoti jos vaikai. Mūsų užduotis – nuspręsti, kaip jiems pasakyti.

Stojo gniuždanti tyla; tada prabilo keturioliktojo urvo zelandonė:

– Reikės laiko suruošti atitinkamas apeigas. Gal derėtų palaukti iki kitų metų? Vasara beveik pasibaigė. Visi netrukus skirstysis.

– Taip, – skubiai pritarė trečiojo urvo zelandonis. – Gal geriausia būtų leisti kiekvienam zelandoniui pasakyti savo urve, saviškai, kai jis turės pakankamai laiko apie tai pagalvoti.

– Apeigos vyks po trijų dienų ir Aila jiems pasakys, – aiškiai ir nedviprasmiškai ištarė Pirmoji. – Ailai buvo duota dovana. Tai jos užduotis, jos pareiga pasakyti kitiems. Ji buvo pašaukta šią vasarą ir dėl tos priežasties atsiųsta į šį vasaros susirinkimą, – Pirmoji delbė žvilgsniu kitus zelandonius, paskui jos išraiška sušvelnėjo ir ji pradėjo tarsi įtikinėti: – Argi ne geriau būtų dabar viską padaryti? Sezonas artėja į pabaigą, nebus laiko kelti neramumų prieš išeinant... Galite neabejoti, sunkumų kils, tačiau turėsime visą žiemą, kad mūsų urvai priprastų prie šios minties. Iki kitos vasaros nebeturėtų būti priežasčių dėl šios dovanos nerimauti.

Pirmoji troško ir pati iš tikrųjų tuo tikėti. Kitaip nei kiti zelandoniai, Pirmoji galvojo apie vyro indėlį kuriant naują gyvybę jau ne vienus metus, dar prieš pokalbį su Aila. Faktas, kad Aila priėjo panašių išvadų pati,

buvo viena priežasčių, kodėl moteris norėjo, kad ji taptų zelandone. Jos pastebėjimai buvo pernelyg įžvalgūs, jos nevaržė zelandoniečių įsitikinimai, gauti dar su motinos pienu.

Štai kodėl Zelandonė, vos išgirdusi Ailą pasakojant apie savo patirtį urve, nusprendė, kad tai turi tapti žmonėms žinoma nedelsiant, kai visi dar kartu. Ir kol kiti zelandoniai tebėra apstulbę. Ji būtų surengusi apeigas kitą dieną, jei būtų maniusi, kad įmanoma suspėti joms pasiruošti.

Kaip dažnai darydavo, prisidengusi poreikiu pailsėti ir pamąstyti ir tarsi nekreipdama dėmesio į aplinką, moteris laukė ir stebėjo, kaip kiti zelandoniai pradeda kurti planus. Iš pradžių bandymai buvo nedrąsūs.

Ji išgirdo Vienuoliktąjį sakant:

– Gal neblogai būtų pakartoti Ailos patirtį?

– Nereikia rodyti visų potyrių, tik pačius svarbiausius, – tarė Dvidešimt Trečiasis.

– Jei būtų pakankamai didelis urvas, kuriame visi sutilptų... – įsisvajojo antrojo urvo zelandonis.

– Galime leisti, kad nakties tamsa atstotų urvo sienas, – įsiterpė Penktasis. – Jei teliepsnotų vienas laužas, jis padėtų sutelkti visų dėmesį.

„Gerai, – mintijo Pirmoji, klausydamasi donijų kalbų. – Jie pradėjo galvoti, kaip surengti šventę, užuot svarstę, kaip jai sutrukdyti."

– Motinos giesmei praverstų būgnai.

– Ir giedojimas.

– Devintoji negieda.

– Jos balsas toks išskirtinis, kad tai nesvarbu.

– Mes galime giedoti. Be žodžių, tik garsus.

– Jei sulėtinsime būgnų ritmą, Motinos giesmė turės didesnį poveikį, ypač pabaigoje, kai ji tars paskutines eilutes.

Aila atrodė sutrikusi dėl tokio dėmesio, matė, kad vis daugiau pasiūlymų teikiama dėl jos vaidmens, tačiau netrukus net ji, regis, ėmė įsitraukti į šventės planavimą.

– Svečiai iš mamutojų, abu jaunuoliai, Danugas ir Druvezas, iš tikrųjų moka groti būgnais taip, kad atrodo, jog jie kalba. Tai nepaprasta ir labai paslaptinga. Manau, jie galėtų būgnais pasakyti paskutinę eilutę, jeigu tik juos atsigabeno.

– Pirmiausia norėčiau jų pasiklausyti, – pareiškė Keturioliktoji.

– Žinoma, – nesiginčijo Aila.

Aila neįtikėtinai išmintingai elgėsi su žmonėmis ir buvo nuovokesnė, žinojo daugiau nei kiti numanė. Zelandonės, kuri buvo Pirmoji, taktika, kaip priversti zelandonius rengtis apeigoms, neprasprūdo pro jos akis. Kartais nesąmoningai, o kartais specialiai ji stebėdavo, kaip Pirmoji kreipia kitų elgesį pagal savo valią. Moteris buvo greita spustelti savo pirmumu, žinojo, kada šėlti, kada grasinti, kada įtikinėti ar meilikauti, kritikuoti ar girti, o zelandoniai nebuvo lengvai vedami. Kaip grupė jie buvo sumanesni, suktesni, dažnai ciniški ir apskritai kur kas protingesni už daugumą. Aila prisiminė Jondalarą kartą klausus, kada zelandonė tampa Pirmąja. Netgi tada ji tiksliai žinojo, kiek pasakyti, o kiek nutylėti.

Zelandonė atsipalaidavo. Kiti įsitraukė į jos sumanymą. Dabar tikslo link bus einama savaime. Dažniausiai tokiais atvejais jai reikėdavo sulaikyti žmones pernelyg neįsijaučiant pačiai. Šį kartą ji ketino leisti jiems reikštis, kiek patinka. Kuo vaizdingiau viskas bus, tuo geriau. „Jei leisiu jiems suplanuoti pakankamai dideles ir prašmatnias apeigas, iki šventės pabaigos jie neturės laiko galvoti apie nieką kitą“, – pagalvojo ji.

Kai bendras apeigų pobūdis pradėjo įgauti apybraižas ir daugumai zelandonių teko konkretus vaidmuo, zelandonė, kuri buvo Pirmoji, sviedė jiems dar vieną staigmeną.

Atsistojusi įsipilti arbatos, ji tarsi atsitiktinai tarstelėjo:

– Įsivaizduoju, kelios dienos po ceremonijos turėsime surengti stovyklos susirinkimą, kad atsakytume į iškilusius klausimus. Arba galime kuo puikiausiai viską iš karto išspręsti. Tai yra paskelbti apie ryšį tarp vyro ir jo vaikų ir pasakyti, kad nuo dabar berniukams vardus duos vyrai.

Zelandonius akimirksniu suėmė siaubas. Dauguma nė neturėjo laiko pagalvoti apie tai, kokius pokyčius naujoji žinia įneš.

– Tačiau vardus vaikams visada duodavo motina! – tarė kažkuris iš jų.

Zelandonė pajuto kelis aštrius žvilgsnius. Štai ko ji bijojo. Kai kurie jų pradėjo galvoti. Nėra išmintinga neįvertinti zelandonių.

– Kaip vyrai susivoks, kad jie yra būtini, jei neskirsime jiems jokio vaidmens? – paklausė Pirmoji. – Iš tikrųjų tai nieko nekeičia. Poravimasis vis dar bus malonumas. Vyrai nepradės gimdyti, vyrų vis dar reikės, kad

aprūpintų moteris, kurias atsiveda prie savo židinio, ir jų vaikus, ypač kol jos su mažais vaikais triūsia tik namuose. Duoti vardą berniukui – didelio čia daikto. Moterys vis dar duos vardus mergaitėms, – įkalbinėjo Pirmoji.

– Gentyje visiems vaikams vardus duodavo šamanas, – užsiminė Aila. Visi nutilo ir pažvelgė į ją. – Man buvo labai malonu pačiai suteikti vardą savo dukteriai. Labai nerimavau, bet buvo gera ir jaučiausi esanti svarbi.

– Manau, kad panašiai jausis ir vyrai, – tarė Pirmoji, dėkinga už netikėtą paramą.

Pasigirdo pritarimo murmesys, vienas kitas linktelėjo. Daugiau prieštaravimų nebuvo, bent jau kol kas.

– O kaip įvardyti ryšį? Ar jau turite jam vardą? – su įtarimo gaidele balse pasiteiravo dvidešimt devintojo urvo zelandonė.

– Teks pamąstyti ir palaukti, kol ateis į galvą tinkama mintis, kaip vaikai turėtų vadinti vyrą, kuris dalyvavo duodant jiems gyvybę, kad išskirtų jį iš kitų vyrų. Gal visiems derėtų apie tai pagalvoti? – pasiūlė ta, kuri buvo Pirmoji.

Ji juto, jog turi zelandonius spausti dabar, kol visi tebėra susijaudinę ir neturi to pranašumo, kurį turi ji, kol jie dar nepradėjo galvoti apie galimas pasekmes, nesiėmė iš tikrųjų prieštarauti ir nekelia abejonių, kurių nenumaldysi tūžmingu pasisakymu. Pirmoji neabejojo: naujoji žinios apie gyvybę dovana turės didesnių pasekmių, nei ji kol kas gali įsivaizduoti. Tai viską pakeis, ir ji nebuvo tikra, kad jai patinka kai kurie labai tikėtini pokyčiai.

Zelandonė, kuri buvo Pirmoji, buvo įgudusi ir labai išmintinga stebėtoja. Ji niekada neturėjo savo vaikų, tačiau jos atveju tai buvo privalumas; ji neišsiblaškydavo, kaip neišvengiamai būna turint vaikų. Tačiau ji dalyvavo kaip pribuvėja daugiau gimdymų nei galėtų suskaičiuoti ir padėjo daugybei persileidusių moterų. Dėl to Pirmosios žinios apie negimusio vaisiaus vystymosi etapus buvo gilesnės nei pačių motinų. Donijai taip pat padėdavo moterims nutraukti nėštumą.

Patys sudėtingiausi kūdikio gyvenime būna pirmieji dveji metai, tada miršta daug vaikų. Netgi padedant poroms, vyresniems tėvams ar kitiems išplėstinių šeimų nariams, dauguma motinų nepajėgtų maitinti naujagimių ir kartu pasirūpinti kitais mažais vaikais. Nors vaikelio maitinimas

krūtimi dažniausiai apsaugodavo moterį nuo per ankstyvo kitos gyvybės prasidėjimo, pasitaikydavo atvejų, kai tekdavo nutraukti netikėtą nėštumą dėl jau esamų mažylių.

Būdavo ir kitų priežasčių nutraukti nėštumą: jei moteris sunkiai sirgdavo, turėjo beveik suaugusių vaikų ir buvo per sena gimdyti arba ištvėrusi vieną ar daugiau sunkių gimdymų, per kuriuos vos nemirė. Dar vienas toks nėštumas galėtų atimti motiną iš kitų vaikų. Vaikų mirtingumas būtų žymiai didesnis, jei žmonės patys nevykdytų tokios atrankos.

Nors nėštumo priežastis nebuvo visiškai aiški, moterys gana greitai suprasdavo, kad laukiasi. Kažkada, ankstesniais laikais, viena ar kelios moterys atrado būdų suprasti, kad viduje auga kūdikis, kol tai dar netampa akivaizdu. Gal moterys pastebėjo, kad būna ilgesnis tarpas be kraujavimo, ir pagalvojo, kad tai gali būti nėštumo požymis, o gal jau gimdžiusiosios ėmė atpažinti tam tikrus pojūčius. Žinios buvo perduodamos iš kartos į kartą, kol visos moterys apie tai sužinodavo prieš įvesdinamos į suaugusiųjų gyvenimą.

Iš pradžių, suvokusios, kad nešioja vaikelį, moterys bandė prisiminti savo veiksmus ir mėgino nuspėti, kas lėmė nėštumą. Ar tam tikras maistas? Ypatingas vandens telkinys, kuriame išsimaudė? Konkretus vyras, su kuriuo turėjo ryšių? Tam tikra upės, kurią kirto? Nepaprastas medis, kurio pavėsyje miegojo?

Jei moteris norėdavo vaikelio, ji galėjo kartoti vieną ar kelis tuos veiksmus, galbūt netgi paversti juos ritualu. Tačiau būtų supratusi, kad gali tai daryti daugybę kartų ir vis tiek nepastoti. Tada moterys ėmė svarstyti, ar reikalingas koks veiksmų derinys, gal svarbu tvarka, kuria jie atliekami, paros laikas, ciklas, sezonas, metai? Gal tereikia stipriai trokšti kūdikio, o gal turėtų jo norėti keli žmonės? Gal yra kokių nežinomų medžiagų, sklindančių iš uolų? O gal viską lemia kito pasaulio dvasios arba Didžioji Motina, Pirmoji Motina?

Tuometėse bendruomenėse vyravo daugybė iš pirmo žvilgsnio logiškų, nors kartais niekuo nepagrįstų, tačiau į kylančius klausimus atsakančių paaiškinimų. Jų neįveiksi vien moterų pastebėjimais. Lengviau tuos paaiškinimus priimti, ypač jei jais tiki visi kiti žmonės.

Tačiau visada atsiranda pakankamai pastabus žmogus, kuris ima suvokti sąsajas ir daro tiesai artimas išvadas. Dėl unikalaus aplinkybių išsi-

dėstymo Aila priėjo tokių išvadų, nors jai teko įveikti stiprią paskatą tikėti tuo, kuo tiki kiti, užuot kliovusis savais stebėjimais ir priežastingumo apmąstymais.

Dar net nesikalbėjusi su Aila ta, kuri buvo Pirmoji, įtarė tikrąją pastojimo priežastį. Ailos įsitikinimas ir paaiškinimas buvo paskutinis kruslelis žinių, kurių jai trūko, kad įsitikintų, jog mąsto teisingai. Pirmoji jau senokai juto, kad žmonės, ypač moterys, turėtų žinoti, kaip pradedama nauja gyvybė.

Žinios yra galingos. Jei moteris žinotų, dėl ko joje pradeda augti vaikelis, galėtų valdyti ir savo gyvenimą. Jei netrokšta to kūdikio ar netinkamas laikas jį turėti, nėra pakankamai sveika arba jau turi daug vaikų, užuot nuolankiai gimdžiusi, ji galėtų pasielgti kitaip. Jei kažkaip pastojama dėl ryšių su vyru, o ne dėl išorinio ir niekaip moteriai nepavaldaus poveikio, ji gali nuspręsti neturėti vaikelio, jei nesidalys malonumais su vyru. Žinoma, moteriai nebūtinai bus lengva šitaip pasirinkti, ir zelandonė nenumanė, kaip į tai reaguotų vyrai.

Nors, tikėtina, bus nenumanomų pasekmių, buvo dar viena priežastis, kodėl Pirmoji norėjo, kad žmonės sužinotų, jog vaikai yra vyro ir moters sąjungos vaisius. Pagrindinė priežastis – nes tai yra tiesa. Ir žmonėms ją taip pat reikia žinoti. Vyrai pernelyg ilgai buvo laikomi atsitiktiniais naujos gyvybės užsimezgimo proceso dalyviais. Teisinga, kad vyrai sužinotų, jog jie yra būtini gyvybei sukurti.

Be to, Zelandonė tikėjo, kad žmonės tam pasiruošę, pernelyg pasiruošę. Aila jau papasakojo Jondalarui apie savo atradimą, ir jis beveik tuo įtikėjo. Dar daugiau, Jondalaras trokšta tuo tikėti. Laikas tinkamas. Jei Zelandonė tai atspėjo ir jei Aila sugebėjo tai išsiaiškinti pati, gali suprasti ir kiti žmonės. Pirmoji vylėsi, kad šios tiesos atskleidimo pasekmės nebus pernelyg pražūtingos, tačiau, jei zelandoniai žmonėms nepasakys dabar, vis tiek ilgai netrukus viskas paaiškės.

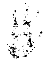
Vos išgirdusi Ailą deklamuojant naują Motinos giesmės posmą, Zelandonė suprato, kad tiesą privalu atskleisti dabar. Tačiau tam, kad žmonės ją tinkamai suvoktų, ji negali būti paskelbta kasdieniškai arba dalimis. Reikia dramatiško poveikio. Ta, kuri buvo Pirmoji, buvo pakankamai protinga, kad suprastų, jog dauguma to, kas nutinka mokiniams

pašaukimo tarnauti Motinai eigoje, yra jų proto išdavos. Dauguma vyresniųjų zelandonių gana ciniškai vertino visą žinių atskleidimo procesą, tačiau visada būdavo netikėtų įvykių, kuriuos sukeldavo nežinomos ar nematomos jėgos.

Būtent tie dalykai atskleisdavo tikrąjį pašaukimą. Aila pasakojant apie savo patirtį urve, Pirmajai dingojosi, kad nebuvo girdėjusi tikresnio pašaukimo. Ypač tai lėmė paskutinis Motinos giesmės posmas. Nors Ailos gabumai kalboms ir gebėjimas įsiminti buvo nepaprasti, ji tapo patyrusia, žmones patraukiančia istorijų pasakotoja, bet jai niekada anksčiau nepasireiškė gebėjimas eiliuoti. Maža to, Aila paminėjo, jog posmą ji tarsi išgirdo, jis „pripildė" jos mintis. Jei ji sugebės įtikinamai paaiškinti tai žmonėms, jie ja neabejos.

Kai Pirmajai ėmė atrodyti, kad viskas jau įsibėgėjo ir įvykių tėkmės nesustabdysi, ji tarė:

– Jau vėlu. Susirinkimas užsitęsė. Manau, dabar derėtų skirstytis ir susitikti rytojaus rytą.

– Pažadėjau Jonailai, kad šiandien su ja pajodinėsiu, – teisinosi Aila, – bet susirinkimas taip ilgai užtruko.

„Nieko keisto", – pagalvojo Proleva, delbdama juodas žymes ant Ailos kaktos, bet susilaikė nieko nepasakiusi.

– Jondalaras nugirdo, kaip mudvi kalbėjomės apie jūsų pasijodinėjimą ir spėliojome, kur tu taip ilgai užtrukai. Dalanaras bandė jai paaiškinti, kad tu labai svarbiame susirinkime ir niekas nežino, kiek ilgai jis truks. Tada Jondalaras pasiūlė Jonailai pajodinėti.

– Labai džiaugiuosi, – tarė Aila. – Man taip nesmagu ją nuvilti. Ar jie ilgam išjojo?

– Visai popietei. Manau, tuoj turėtų grįžti, – tarė Proleva. – Dar Dalanaras prašė priminti, kad lanzadoniečiai laukia tavęs šįvakar vakarienės.

– Teisingai! Jis pakvietė mane, kai užsukau pas juos pakeliui į susirinkimą. Manau, persirengsiu ir truputį pailsėsiu. Sunku patikėti, kad

paprasčiausias sėdėjimas susirinkime gali šitaip nuvarginti. Ar atsiųsi Jonailą pas mane, kai ji pasirodys?

– Žinoma, atsiųsiu, – pažadėjo Proleva. „Tai buvo kur kas daugiau nei paprastas susirinkimas, esu tikra“, – pagalvojo ji. – Ar norėtum ko užkąsti? O gal arbatos?

– Taip, tikriausiai norėčiau, Proleva, bet pirmiausia reikia apsišvarinti, būtų gerai paplaukioti... Bet tikriausiai turėčiau luktelti, gal geriau eisiu aplankyti Yhaha.

– Jie pasiėmė ir kumelę. Jondalaras sakė, kad ji norėjo eiti su kitais arkliais, ir užsiminė, kad pasilakstymas jai nepakenks.

– Teisingai. Yhaha tikriausiai irgi pasiilgo savo vaikų.

Proleva stebėjo, kaip Aila eina link miego namelio. „Ji tikrai atrodo pavargusi, – galvojo moteris. – Nieko keista. Tik pažiūrėk, ką jai teko išgyventi. Persileido, o dabar tapo mūsų naująja zelandone... Yra pašaukta... Kad ir ką tai reikštų.“

Proleva buvo mačiusi, kokios būna pasekmės žmogui pernelyg priartėjus prie dvasių pasaulio. Visi tai žinojo. Pavyzdžiui, kaskart kam nors rimtai susižeidus arba nepaaiškinamai smarkiai susirgus, ji žinodavo, kad žmogus atsidūrė prie pat kito pasaulio. Mintis, kad žmogus gali tikslingai ieškoti kontakto su tuo pasauliu, kad galėtų tarnauti Motinai, buvo jai beveik nesuprantama. Proleva pajuto lengvą virpulį. Ji buvo dėkinga, kad niekad neteko išgyventi tokios slogios patirties. Nors žinojo, kad vieną dieną visiems teks persikelti į tą bauginančią vietą, ji neturėjo jokio troškimo papildyti zelandonių eiles.

„Be to, tarp Ailos ir Jondalaro kilo nesutarimų, – galvojo Proleva. – Jis jos vengia. Stebėjau, kaip ją pamatęs jis iš karto suko į kitą pusę. Neabejoju, žinau, kokia jo bėda. Jam gėda. Ji užklupo jį su Marona, o dabar jis nenori Ailai į akis pažiūrėti. Netinkamas metas jam vengti Ailos, jai šiuo metu reikia visų paramos, o ypač jo.“

„Jei jis nenorėjo, kad Aila sužinotų apie Maroną, jam nereikėjo vėl su ja susidėti, nors jį ir viliojo visokiais būdais. Jondalaras žinojo, kaip jausis Aila. Galėjo susirasti kokią kitą, jei jau būtinai reikėjo. Juk jis galėjo išsirinkti kone bet kurią stovyklos moterį, ir Marona būtų gavusi ko nusipelnė. Juk tai taip akivaizdu, rodos, net Jondalaras turėjo perprasti Maronos ketinimus.“

Kad ir kaip Proleva jį mylėjo, kartais jos poros jaunesnysis broliukas ją supykdydavo.

– Mama, mama! Pagaliau grįžai. Proleva sakė, kad tu čia. Žadėjai, kad šiandien pajodinėsim, aš laukiau laukiau, – skundėsi Jonaila. Vilkas, kuris įšoko paskui ją, buvo toks pat susijaudinęs ir stengėsi pelnyti Ailos dėmesio.

Ji stipriai apkabino mergaitę, tada griebė didžiulio plėšrūno galvą ir norėjo pasitrinti į jo snukį savo veidu, bet vis dar gėlė įpjovas, todėl tiesiog jį apkabino. Vilkas pradėjo uostinėti pjūvius ant Ailos veido, tačiau ji nustūmė jį. Tada žvėris pašniukštinėjo savo dubenėlio, rado Prolevos paliktą kaulą ir su juo pasitraukė į poilsio kampelį.

– Atsiprašau, Jonaila, – tarė Aila. – Nežinojau, kad zelandonių susirinkimas taip ilgai truks. Pažadu, kad pajodinėsim kitą dieną, bet tikriausiai ne rytoj.

– Viskas gerai, mamyte. Zelandoniai labai užsiėmę. Jie visą dieną leidžia mokydami mus dainų, šokių ir visokių dalykų, rodo, kur atsistoti, kokius žingsnelius žengti. Vis tiek jodinėjau. Jondis mane pasiėmė.

– Proleva sakė. Džiaugiuosi. Žinau, kaip norėjai išjoti, – pasakė Aila.

– Ar čia skauda, mamyte? – paklausė mergaitė, rodydama į Ailos kaktą.

Aila truputį sutriko, kad dukra pastebėjo žymes.

– Ne, dabar jau ne. Iš pradžių skaudėjo, bet nebaisiai. Tas ženklas turi ypatingą reikšmę...

– Aš žinau, ką tai reiškia, – tarė mergaitė. – Tai reiškia, kad dabar tu zelandonė.

– Teisingai, Jonaila.

– Jondis man sakė, kad gavusi zelandonės ženklą tu taip ilgam nedingsi. Ar tai tiesa, mamyte?

Aila nesuvokė, kaip smarkiai dukrai jos stinga, ir ją užplūdo dėkingumas Jondalarui, kad rūpinosi Jonaila ir viską jai paaiškino. Ji apkabino mažąją.

– Taip, tiesa. Vis dar turėsiu kartais išvykti, bet jau rečiau.

„Gal ir Jondalaras manęs pasiilgo, bet kodėl turėjo susidėti su Marona? Jis sakė, kad mane myli, netgi po to, kai šitaip jį užklupau, bet, jeigu taip, kodėl dabar manęs šalinasi?"

– Kodėl verki, mamyte? – kalbėjo mergaitė. – Ar tikrai žymės neskauda? Atrodo kaip žaizda.

– Labai džiaugiuosi tave matydama, Jonaila, – Aila paleido dukrą, bet šypsojosi jai pro ašaras. – Vos nepamiršau tau pasakyti. Šįvakar eisim aplankyti lanzadoniečių ir vakarieniausime jų stovykloje.

– Su Dalanaru ir Bokovanu?

– Taip, ir Ekauzaru, Joplaja, Jerika, su visais.

– Ar Jondis eis?

– Nežinau, bet nemanau, kad prisijungs prie mūsų. Jis turi kitų reikalų, – staiga Aila nusisuko ir, pamačiusi Jonailos drabužių krepšį, nuėjo prie jo. Nenorėjo, kad dukra vėl matytų ją verkiančią. – Kai sutems, bus šalta. Ar nenorėtum apsivilkti ko šiltesnio?

– Ar galiu apsivilkti naują tuniką, kurią man pasiuvo Folara?

– Puikiai sumanei, Jonaila.

35

Vos žvilgtelėjusi Aila pamanė, kad tai Jondalaras su nešuliu eina link jos gerai išmintu taku, vinguriuojančiu tarp draugiškų urvų stovyklų. Ji pajuto, kaip pilve susimezga mazgas. Vyro ūgis, kūno sudėjimas, eisena buvo tokie pažįstami. Vis dėlto žingsniavo Bokovanu nešinas Dalanaras. Vos priėjęs prie Ailos, jis pastebėjo juodą žymę jai ant kaktos. Aila išvydo nuostabą Dalanaro žvilgsnyje, paskui pastangas nežiūrėti jai į kaktą ir prisiminė žymes. Ji jų nematė ir beveik visai jas pamiršo.

„Ar todėl Jondalaras taip keistai elgiasi?“ – svarstė Dalanaras. Pakvietęs Jondalarą ateiti vakarienės pas lanzadoniečius kartu su Aila ir Jonaila, Dalanaras nustebo matydamas, kaip Jondalaras dvejoja, o paskui atsisako. Jis tvirtino, jog jau yra pasižadėjęs eiti kitur, bet atrodė nusiminęs ir sutrikęs. Tarsi ieškotų dingsčių išvengti susitikimo. Jis prisiminė savas priežastis, privertusias palikti mylimą moterį. „Nemanau, kad Jondalarui rūpi, kad ji zelandonė, – svarstė vyras. – Dingojosi, jis visada taip didžiuojasi jos kaip gydytojos išmanymu, yra patenkintas dirbdamas su titnagu ir mokydamas kitus.“

– Gal aš galiu tave panešti, Bokovanai, kad Dalanaras pailsėtų? – pasiūlė Aila ir šypsodamasi ištiesė rankas į berniuką. Vaikas sudvejojo, o paskui ištiesė jai rankutes. Paėmusi jį Aila prisiminė, koks jis sunkus. Aila, Bokovanu nešina, ėjo greta Dalanaro, kuris laikė už rankos Jonailą; visi traukė į stovyklą lydimi Vilko.

Dabar žvėris jau visai patenkintas laigydavo po pilną žmonių stovyklą ir niekas ypač dėl jo nesirūpino. Tik Aila pastebėjo, kad zelandoniečiams itin patinka reakcija svečių ar nepažįstamųjų, pirmąkart išvydusių vilką, laisvai vaikštinėjantį tarp žmonių.

Atvykusiųjų pasveikinti išėjo Joplaja ir Jerika. Aila pastebėjo nuostabos žvilgsnį ir ne itin sėkmingas pastangas nekreipti dėmesio į žymę jos kaktoje. Nors gražuolę tamsiaplaukę, kurią Jondalaras vadino pussesere, vis dar gaubė liūdesio aura, Aila matė, kaip jos gyvas žalias akis nutvieskia šiltas meilės šypsnys tiesiant rankas į sūnų. Joplaja atrodė labiau atsipalaidavusi, pasikliaujanti savo gyvenimu ir nuoširdžiai džiaugėsi matydama Ailą.

Jerika taip pat šiltai ją pasveikino.

– Leisk, aš paimsiu Bokovaną, – pasiūlė ji, imdama vaiką iš moters rankų. – Padariau jam valgyti. Judvi su Aila pasišnekučiuokite.

Aila dar užkalbino berniuką.

– Labai džiaugiuosi susipažinusi su tavimi, Bokovanai. Ar ateisi manęs aplankyti? Aš iš devintojo urvo. Ar žinai, kur jis yra?

Vaikas kurį laiką spoksojo į ją, paskui labai rimtai atsakė:

– Teip.

Aila negalėjo nepastebėti panašumų ir skirtumų tarp Jerikos, Joplajos ir Bokovano. Vyresnioji moteris buvo žema ir kresna, staigių, energingų judesių. Jos plaukai, kadaise tamsūs kaip nakties dangus, jau žvilgėjo pilkšvais žilais ruožais. Veidas, apskritas, plokščias, su aukštais skruostikauliais, buvo labiau susiraukšlėjęs, tačiau įkypos juodos akys vis dar žibėjo žavesiu ir išmintimi.

Aila prisiminė Hokamaną, vyrą, kuris buvo susijungęs su Jerikos motina. Jis buvo keliautojas, ir jo pora pasirinko visur eiti kartu su juo. Jerika gimė kelionėje. Aila prisiminė, su kokiu pasididžiavimu Dalanaras svečiui sarmunojui pasakojo apie ilgą Hokamano kelionę nuo Bekraštės jūros rytuose iki pat Didžiųjų Vandenų vakaruose. Ailai toptelėjo, kad ši išskirtinė istorija tikriausiai bus pasakojama ir perpasakojama, kaskart vis pagražinant, kol taps legenda ar mitu, mažai panėšėjančiu į pradinę istoriją.

Dalanaras sutiko Jeriką jau apsigyvenęs titnago kasykloje. Kai pasirodė keliautojas Hokamanas su dukra, aplink Dalanarą ir jo titnago kasyklą jau buvo susibūrusi saujelė žmonių – kūrėsi urvo branduolys, vėliau pavadintas Lanzadonija. Jerikos motina buvo mirusi prieš kelerius metus. Atvykėliai atrodė taip neįprastai, jog buvo akivaizdu, kad atkeliavo

iš labai toli. Dalanaras niekada nebuvo matęs panašios į Jeriką moters. Ji buvo mažutė, palyginti su dauguma moterų, tačiau protinga ir tvirto būdo. Keistos išvaizdos moteris iš pat pradžių Dalanarą patraukė, o paskui ir visiškai pakerėjo. Jam reikėjo ko nors neįprasto, kad galiausiai įveiktų stiprią meilę Martonai.

Joplaja gimė prie Dalanaro židinio. Aila dabar žinojo, kad tai, kuo ji taip ilgai buvo įsitikinusi, yra tiesa; Joplaja lygiai tiek pat Dalanaro vaikas kaip ir Jerikos. Jondalaras atėjo gyventi į Lanzadoniją būdamas paauglys, kaip ir Joplaja. Jie nebuvo nuo vaikystės auginami kaip brolis ir sesuo, tad Joplaja beviltiškai įsimylėjo Jondalarą, nors jis ir buvo artimas pusbrolis, vyras, su kuriuo nevalia jungtis.

Joplaja yra tokia pat jo sesuo kaip ir Folara, galvojo Aila, mėgindama išsiaiškinti, ką naujasis ryšys reiškia. Jondalaras su Folara yra Martonos vaikai, o Jondalaras ir Joplaja – Dalanaro vaikai.

Jondalaras buvo jaunesnė Dalanaro kopija, o Joplajos veide vyravo motinos bruožai, tik ji buvo aukšta kaip Dalanaras. Joplajos plaukai buvo tamsūs, bet su šviesesnėmis sruogomis, ne tokie lygūs ir žvilgantys kaip motinos. Jos veido kontūrai buvo tokie kaip Dalanaro žmonių, tik su aukštais kaip motinos skruostikauliais. Tačiau labiausiai stulbino Joplajos akys. Nei juodos kaip motinos, nei gyvai mėlynos kaip Dalanaro – ir Jondalaro, – Joplajos akys buvo gyvos, žalios su riešutiniu atspalviu, tačiau su epikanto klostėmis kaip motinos, tik ne tokiomis ryškiomis. Jerika akivaizdžiai buvo svetimšalė, o Joplaja atrodė dar egzotiškesnė nei jos motina.

Joplaja nusprendė susijungti su Ekauzaru, nes žinojo, kad niekada nesusijungs su mylimu vyru. Kadaise ji pasakojo Ailai Ekauzarą pasirinkusi žinodama, jog niekada neras kito ją labiau mylinčio vyro. Ji neklydo. Ekauzaras buvo maišytų dvasių, nes jo motina – genties moteris. Daugumai žmonių jis atrodė toks bjaurus, kaip kad Joplaja graži. Tik ne Ailai – ji buvo tikra, jog į Ekauzarą bus panašus jos pačios užaugęs sūnus Durkas.

Bokovanas pasižymėjo visais neįprastos kilmės bruožais. Fizinė iš Ekauzaro paveldėta genties jėga kartu su motinos ir Dalanaro ūgiu jau buvo akivaizdūs. Jo akys buvo tik vos vos įkypos ir tamsios, kone tokios tamsios kaip Jerikos, tačiau nevisiškai juodos. Šviesesnis atspalvis ir atsi-

spindinčios kibirkštėlės suteikė joms gyvumo, kurio šiaip nebūna tokiose tamsiose akyse. Berniuko akys neatrodė tik šiaip neįprastos, tokioms akims buvo neįmanoma atsispirti. Bokovanui Aila puoselėjo ypatingus jausmus ir svajojo, kad lanzadoniečiai gyventų arčiau devintojo urvo. Ji būtų norėjusi stebėti, kaip Bokovanas auga.

Berniukas buvo tik vos mažesnis nei Ailos sūnus, kai paskutinį kartą jį matė. Jis taip stipriai, iki skausmo, priminė Durką. Aila svarstė, kokį protą jis paveldėjo. Ar jis turės genties prisiminimų kartu su gebėjimu kurti meną ir kalbėti žodžiais? Kaip Dalanaro ir Jerikos žmonės? Ji dažnai panašiai galvodavo apie savo sūnų.

– Bokovanas labai ypatingas vaikas, Joplają, – tarė Aila. – Kai truputį paūgės, norėčiau, kad atsiųstum jį pagyventi pas mane į devintąjį urvą.

– Kodėl? – nustebo Joplaja.

– Iš dalies dėl to, kad jis gali turėti tam tikrų ypatingų bruožų, kurie žmones atveda į zelandonių gretas, ir tu gal norėsi apie tai žinoti. Tačiau labiausiai dėl to, kad trokštu jį geriau pažinti, – prisipažino Aila.

Joplaja nusišypsojo, paskui patylėjo.

– Ar tu sutiktum atsiųsti Jonailą pas mane į Lanzadoniją trumpai pagyventi?

– Niekada apie tai negalvojau, – tarė Aila, – bet gal nebloga mintis... Po kelerių metų, jei ji norės, galėsiu atsiųsti. Kam tau Jonaila?

– Niekada neturėsiu mergaitės. Niekada neturėsiu daugiau vaikų. Man buvo per sunku gimdyti Bokovaną, – pasakė Joplaja.

Aila prisiminė sunkumus gimdant Durką, tą, kuris gimė gentyje. Ji buvo girdėjusi apie Joplajos sunkumus.

– Ar tu tuo tikra, Joplaja? Vienas sunkus gimdymas nereiškia, kad ir kiti tikrai tokie bus.

– Mūsų donijos manymu, neturėčiau mėginti, ji bijo, kad galiu mirti. Gimdydama Bokovaną buvau labai arti mirties. Aš geriu vaistus, kurių tu davei zelandonei, o motina rūpinasi, kad jų nepamirščiau. Darau tai, kad ją pamaloninčiau, bet, jei ir negerčiau, tikriausiai niekas nepasikeistų. Nemanau, kad galiu dar kartą pastoti. Vis dėlto jau kurį laiką vaistų nebegeriu. Norėjau kito vaiko, bet Doni pasirinko manęs nepalaiminti, – papasakojo Joplaja.

Aila nenorėjo smalsauti, tačiau juto turinti kai ko pasiteirauti:

– Ar dažnai tu pagerbi Motiną? Tai svarbu. Jei nori, kad Motina tave palaimintų, reikia, kad tinkamai ją pagerbtum.

Joplaja nusišypsojo.

– Ekauzaras yra švelnus ir mylintis vyras. Jis gal ir ne tas, kurio aš trokštu, Aila... – ji nutilo ir trumputę akimirką gražuolės veidą aptemdė sielvartas. Aila palygino jį su saviškiu, kilusiu dėl visiškai kitų priežasčių. – Neklydau sakydama, kad niekas nemylės manęs labiau nei Ekauzaras, ir aš iš tikrųjų vis labiau jį myliu. Iš pradžių jis vargiai prisiversdavo mane paliesti baimindamasis, kad kaip nors sužeis. Dar manau, kad jis negalėjo patikėti, jog turi tokią teisę. Tai jau praeitis, nors Ekauzaras kartais būna toks dėkingas, jog aš jį net erzinu. Jis netgi mokosi juoktis iš savęs. Manau, Doni yra tinkamai pagerbiama.

Aila trumpai pagalvojo. Įmanoma, kad bėda ne Joplajos, o Ekauzaro. Juk jis pusiau genties. Gali būti, kad genties vyrui arba net pusiau genties vyrui gali būti sunkiau turėti vaikų su viena iš kitų. Vienas vaikas gali būti tiesiog laimingas atsitiktinumas, nors yra vadinančių jį „šlykštyne“, o ne laime. Aila nenumanė, kaip dažnai genties žmonės iš tikrųjų poruojasi su kitais ir kiek atžalų išgyvena arba joms leidžiama gyventi.

Visi kalbėjo apie maišytų dvasių žmones, tačiau Aila nedaug jų pažinojo. Ji ėmė mintyse juos vardyti: jos sūnus Durkas ir Ura iš genties sambūrio. Raidagas iš mamutojų Liūto stovyklos. Tikriausiai Ataroja ir kiti sarmunojai paveldėjo genties bruožų. Ekauzaras buvo pusiau genties ir, žinoma, maišytas buvo Bokovanas. Labai tikėtina, jog pusiau genties buvo Brukevalio motina, dėl to jo tokia gentčiai artima išvaizda.

Aila jau ketino klausti, kaip Motina pagerbiama per lanzadoniečių apeigas ir šventes. Jie vis dar buvo nedidelė grupė, nors Aila girdėjo svarstymų apie tai, kur ateityje įkurti antrą uvą. Tada jai toptelėjo, jog pirmiausia derėtų apie tai kalbėtis su jų zelandone. Šiaip ar taip, ji buvo viena iš zelandonių ir tokius dalykus turėtų aptarinėti su kita zelandone. „Gal pirmiausia pasitarti su donija? Tikriausiai ji jau yra svarsčiusi tuos dalykus“, – pagalvojo Aila.

Stovykloje pasirodė Ekauzaras, ir pokalbio tema pasikeitė. Aila džiaugėsi proga liautis stengusis būti zelandone ir likti tiesiog bičiule. Vyras jai

plačiai nusišypsojo, o Ailą vis dar bauginio šita išraiška genties bruožų turinčiame veide. Gentyje, kurioje ji augo, apnuoginti dantys turėjo visiškai kitokią prasmę.

– Aila! Kaip gera tave matyti! – džiaugėsi Ekauzaras, kai jie apsikabino. Jis taip pat pastebėjo šviežią žymę ant jos kaktos. Nors vyras suprato, ką ji reiškia, simbolis veikė jį visiškai kitaip nei Dalanaro žmones. Jis žinojo, kad Aila mokosi, ir tikėjosi, kad vieną dieną ji taps zelandone. Gal jis būtų ką nors pasakęs, tačiau per gyvenimą sulaukė tiek pastabų dėl savo išvaizdos, kad visiškai nenorėjo nieko sakyti apie tai, kaip atrodo kitas žmogus.

– O štai ir Vilkas, – tarė jis, vis dar šiek tiek baimindamasis, kai žvėris pradėjo jį uostinėti. Lanzadoniečiai nebuvo visai ramūs prie Vilko. Nors Ekauzaras gerai jį prisiminė, reikėjo laiko priprasti prie laisvai tarp žmonių šmirinėjančio žvėries. – Išgirdau, kad Vilkas čia, tai ir supratau, kad tu pasirodei. Bijojau, kad nepasimatysim, nors sukorėm tokį kelią. Keletas mūsų net svarstėme prieš išeinant keliauti į devintąjį urvą tavęs aplankyti. Tavo mamutojai giminaičiai ir jų bičiulis sarmunojas tvirtai buvo apsisprendę eiti, tad kartu su jais norėjo traukti ir keli lanzadoniečiai, – papasakojo Ekauzaras.

Aila pagalvojo, kad vyras atrodo kur kas labiau pasitikintis savimi ir atsipalaidavęs. Ji buvo tikra: Dalanaras neklydo sakydamas, kad Ekauzarui labai padėjo tai, jog Danugas su Druvezu ir – kuo jis ten vardu – Aldanoras taip lengvai jį priėmė. Ji neabejojo, kad ir Jondalaras nuoširdžiai jį pasveikino, taip pat kiti jo giminaičiai ir keletas artimų draugų. Jondalaras pasistengė, kad Ekauzaras pasijustų laukiamas. „Tačiau man jis nepasakė nė vieno sveikinimo žodžio. Vienintelį kartą mačiau jį – mažoje giraitėje, nuogą, su Marona“, – galvojo Aila. Ji turėjo nusigręžti, kad įveiktų staigią įtampą gerklėje ir nuvytų besikaupiančias ašaras, kurios pastaruoju metu užplūsdavo vis dažniau. Ji pasiteisino, jog kažkas įkrito į akį.

– Vien dėl to, kad aš atėjau į vasaros susirinkimą, nereiškia, kad jūs negalite apsilankyti devintajame urve, – po akimirkos tarė Aila. – Nelabai toli nuo čia, o kad jau esate taip arti, galite į jį užsukti. Manau, Dalanarui su Joplaja būtų įdomu pažiūrėti, kaip Jondalaras įsikūrė vietą, skirtą mokyti titnago apdirbimo. Dabar mokinių turi net šešis, – tarė Aila beveik

normaliu balsu. Šiaip ar taip, vis tiek neišsisuks su Dalanaru ir Joplaja nekalbėjusi apie Jondalarą. – Mielai truputį dažniau matyčiau Bokovaną ir, žinoma, jus visus.

– Man regis, tas mažius visiškai apžavėjo Ailą, – tarė Dalanaras. Visi palankiai nusišypsojo.

– Užaugęs jis bus didelis vyras, – tarė Ekauzaras. – Noriu jį išmokyti šauniu medžiotoju.

Aila plačiai nusišypsojo. Akimirką ji įsivaizdavo, kad Ekauzaras – genties vyras, besididžiuojantis savo židinio sūnumi.

– Gali pasirodyti, kad jis bus ne paprasčiausias dičkis, Ekauzarai. Manau, šitas vaikas labai ypatingas.

– Kur Jondalaras? – pasiteiravo Ekauzaras. – Argi jis neturėjo ateiti su mumis vakarieniauti?

– Mačiau jį šiandien po vidudienio, kai ruošėsi išjoti su Jonaila ir arkliais. Sakė, kad negali, – nusivylęs pranešė Dalanaras.

– Tai aš turėjau jodinėti su Jonaila, tačiau zelandonių susirinkimas užtruko ilgiau nei tikėjausi, – pasiteisino Aila.

Visi įsmeigė akis į jos kaktą.

– Ar jis sakė, kodėl neateis? – pasitikslino Ekauzaras.

– Nežinau, minėjo kažkokius kitus planus ir pažadus, duotus dar prieš Ailai pasirodant.

Aila pajuto gumulą pilve. „Galiu įsivaizduoti, kokius pažadus“, – pagalvojo ji.

Jau buvo beveik tamsu, kai Aila užsispyrė eiti į savo palapinę. Ekauzaras lydėjo ją su Jonaila ir Vilku, deglu nešinas.

– Atrodai laimingas, Ekauzarai, – tarstelėjo Aila.

– Ir toks esu, nors kartais vis dar sunku patikėti, kad Joplaja yra mano pora. Kartais pabundu naktimis ir tiesiog žiūriu į ją laužo šviesoje. Ji tokia graži, tokia nuostabi. Maloni ir supratinga. Jaučiuosi laimingas, kartais galvoju, kuo jos nusipelniau.

– Žinok, ji irgi laiminga. Norėčiau, kad gyventume arčiau vieni kitų.

– Kad dažniau matytum Bokovaną? – tarė Ekauzaras. Aila matė, kaip šypsantis žvilga jo dantys.

– Tiesa, norėčiau dažniau matyti Bokovaną ir tave su Joplaja, ir visus kitus, – atsiliepė Aila.

– O gal pasvarstyk grįžti su mumis ir pagyventi per žiemą? – pasiūlė Ekauzaras. – Juk žinai, Dalanaras sako, kad judu su Jondalaru visada laukiami.

Aila susiraukė ir įsižiūrėjo į tamsą. „Taip, žinoma, Jondalaras", – pagalvojo ji.

– Nemanau, kad Jondalaras norės palikti savo mokinius. Jis jiems pasižadėjo, o žiema yra geriausias laikas dirbti ir mokytis, – atsiliepė ji.

Ekauzaras kelis žingsnius ėjo tylomis.

– Spėju, nenorėtum palikti Jondalaro visai žiemai ir paviešėti viena pati, su Jonaila ir savo gyvūnais? – paklausė jis. – Kad ir kaip ji myli Bokovaną, žinau, kad Joplajai būtų smagu netoliese matyti tą mergaitę. Joplaja su Bokovanu daug laiko kartu prabuvo Levelos stovykloje ir ją pažino.

– Aš... Nežinau. Niekada apie tai negalvojau. Buvau tokia užsiėmusi zelandonių mokymu, – atsiliepė ji, tada apsidairė dukters, kuri žirgliojo atsilikusi. „Tikriausiai pamatė ką prie tako, kas ją atitraukė", – pagalvojo Aila.

– Mes neprieštarautume turėti dar vieną doniją, – tarė Ekauzaras.

Aila nusišypsojo, tada sustojo.

– Jonaila, kodėl taip atsilikai?

– Pavargau, mamyte, – pasiskundė mergaitė. – Panešk mane.

Aila sustojo ir pakėlusi dukterį atrėmė ją į šlaunį. Gera buvo jausti, kaip mažos rankutės apkabina kaklą. Ji pasiilgo Jonailos ir dar tvirčiau ją prispaudė prie savęs.

Kurį laiką visi ėjo tylomis ir staiga išgirdo aštrius balsus. Už gana tankaus krūmų guoto buvo matyti stovyklos laužų šviesos. Tai nėra nuolatinė urvo vieta, suprato Aila, priėjusi arčiau. Pro krūmų uždangą ji pastebėjo prie laužo sėdint keletą vyrų. Jie lošė ir kažką maukė iš nedidelių vandenmaišių, pagamintų iš nedidukų, vandens nepraleidžiančių smulkių

gyvūnėlių skrandžių. Aila pažinojo daugelį sėdėjusiųjų, keletas jų buvo iš devintojo, tačiau dauguma – iš kitų urvų.

Čia buvo ir Laramaras, vyras, garsėjantis gebėjimu gaminti stiprų svaigųjį gėrimą – barmą – beveik iš visko, kas rūgsta. Neragavusiesiems subtilaus skonio Martonos vyno jo gaminamas gėrimas atrodė neblogas. Laramaras paprastai neužsiėmė niekuo kitu ir ištobulino tai, ką laikė savo amatu, virė barmą dideliais kiekiais. Daugelis žmonių nuolat jos gėrė per daug, kildavo problemų. Dar tas vyras garsėjo visu židiniu neprižiūrimų vaikų ir nevalyva pora Tremeda, irgi įjunkusia į jo barmą. Aila ir kiti devintojo urvo gyventojai labiau rūpinosi vaikais nei patys Laramaras su Tremeda.

Dabar jų vyriausioji mergaitė Lanoga buvo susijungusi su Lanidaru ir turėjo savo vaiką, tačiau jaunoji pora įsivaikino visus savo jaunesnius brolius ir seseris. Jos vyresnysis brolis Bologanas taip pat su jais gyveno ir padėjo aprūpinti vaikus, kartu su Jondalaru ir dar keliais žmonėmis pastatė jaunajai porai naują namelį. Lanogos motina Tremeda bei Laramaras kada panorėję pas juos pagyvendavo ir abudu elgėsi taip, tarsi namelis būtų jų.

Aila ant vieno greta Laramaro sėdinčio vyro kaktos pastebėjo išskirtinius zelandonio ženklus, jam nusišypsojus pamatė burnoje žiojint plyšį – stigo priekinių dantų. Tai buvo Madromanas. Ar jis jau priimtas į zelandonius ir pažymėtas? Aila taip nemanė. Tikriausiai jis pats nusipiešė ženklus laikinais dažais, kuriais žmonės puošdavo savo veidus ypatingomis progomis. Vis dėlto Aila nebuvo mačiusi, kad kas nors puoštųsi zelandonio ženklais.

Aila prisiminė kuprinę, kurią rado urve ir nunešė Pirmajai. Nors Madromanas visada šypsodavosi ir stengėsi įtraukti Ailą į pokalbį, greta jo ji jausdavosi nejaukiai. Jis ją keistai trikdė. Aila pagalvojo apie tai, kaip atrodo prieš plauką glostomas arklio kailis; Madromanas tarsi glostė ją netinkamai.

Aila matydavo daug jaunų garsiai kalbančių ir besijuokiančių vyrų, bet čia sėdėjo kitokie, įvairaus amžiaus vyrai. Iš tų, kuriuos atpažino, nė vienas nebuvo itin naudingas savo urvui. Kai kurie elgdavosi ne itin protingai arba lengvai pasiduodavo kitų įtakai. Vienas jų didumą laiko leis-

davo gerdamas Laramaro barmą ir naktimis vos parsvirduliuodavo namo. Neretai jį žmonės rasdavo kokioje nuošalioje vietoje be sąmonės, dvokiantį gėralu ir vėmalais. Kitas buvo pagarsėjęs žiaurumu, ypač savo porai ir vaikams. Zelandoniai jau aptarinėjo galimus būdus įsikišti, tereikėjo, kad jo pora paprašytų pagalbos.

Tada, kone pasislėpusį šešėliuose, ji pastebėjo Brukevalį, sėdintį kažkaip nuošaliau, vieną patį, atsirėmusį į aukštą, grubiai nusmailintą kelmą, geriantį iš vieno iš vandenmaišių. Jo būdas vis dar nedavė Ailai ramybės, tačiau jis buvo Jondalaro pusbrolis ir visada jai malonus. Ailai buvo nesmagu jį matyti tokioje netikusioje draugijoje.

Moteris jau ruošėsi sukti į šalį, kai išgirdo tyliai gerklėje urzgiant vilką. Iš už nugaros pasigirdo garsus balsas:

– Nagi, pažiūrėkit, ką mes čia turime. Gyvūnų mylėtoja ir porelė gyvulių.

Ji nustebusi apsisuko. „Porelė gyvulių, – galvojo ji, – bet aš turiu tik vilką..." Reikėjo akimirkos suprasti, jog tas žmogus Ekauzarą pavadino gyvuliu. Aila pajuto sukylant pyktį.

– Vienintelis čia esantis gyvulys yra vilkas... Ar tu turėjai omeny save? – atrėžė ji.

Pasigirdo grubus išgirdusiųjų pastabą kikenimas, ir Aila pamatė, kaip vyras susiraukia.

– Nesakiau, kad aš esu gyvulys, – atsiliepė jis.

– Puiku. Tavo vietoje nedėčiau savęs į vieną su vilku. Tu jam neprilygsti, – atsiliepė Aila.

Keletas kitų vyrų prasibrovė pro krūmų uždangą, kad matytų, kas vyksta. Jie išvydo Ailą, ant šlaunies laikančią dukterį, vieną koją pastačiusią priešais vilką, kad jį sulaikytų, ir deglą iškėlusį Ekauzarą.

– Ji prisėlinusi mus stebėjo, – ėmė teisintis vyras.

– Ėjau pagrindiniu taku ir sustojau pažiūrėti, kas kelia tokį triukšmą, – atkirto Aila.

– Kas ji tokia? Ir kodėl taip juokingai kalba? – paklausė Ailai nepažįstamas vyras, o paskui nustebęs pridūrė: – Čia vilkas!

Aila visai pamiršo savo akcentą, į jį nebekreipdavo dėmesio ir dauguma ją pažinojusių žmonių, tačiau kartais koks nepažįstamasis jai tai pri-

mindavo. Iš vyro marškinių rašto ir nešiojamo vėrinio Aila spėjo, kad jis yra iš urvo, gyvenančio prie kitos upės į šiaurę, grupės, kuri retai lankosi jų vasaros susirinkimuose.

– Ji yra Aila iš devintojo urvo, ta, kurią parsivedė Jondalaras, – paaiškino Madromanas.

– Ir ji yra zelandonė, kuri geba valdyti gyvūnus, – pridūrė kitas vyras. Aila pagalvojo, kad jis iš kaimyninio, keturioliktojo urvo.

– Ji ne zelandonė, – globėjiškai tarstelėjo Madromanas. – Ji mokinė, vis dar mokosi.

„Jis akivaizdžiai nematė mano naujos tatuiruotės", – pagalvojo Aila.

– Bet kai atėjo, ji jau galėjo valdyti tą vilką ir porelę arklių, – pasakojo vyras iš keturioliktojo urvo.

– Sakiau, kad ji gyvulių mylėtoja, – su pašaipa pakartojo pirmasis vyras, aiškiai žiūrėdamas į Ekauzarą.

Ekauzaras atsakė žvilgsniu ir ginamai pajudėjo prie Ailos. Vyrų buvo daug, visi apsvaigę nuo Laramaro barmos. O svaigalai išlaisvina tai, kas žmoguje blogiausia.

– Kalbi apie tuos arklius iš urvo, kuris įsikūręs aukštupyje? – pasitikslino nepažįstamasis. – Tai pirmoji vieta, kur nuėjau čia atsidūręs. Tai ji juos valdo? Maniau, tai vyras ir mergaitė.

– Širmė yra mano arklys, – tarė Jonaila.

– Jie iš to paties židinio, – tarė Brukevalis, žengdamas į laužo šviesą.

Aila nuo Brukevalio nukreipė žvilgsnį į Ekauzarą ir akimirksniu pastebėjo jų panašumą. Brukevalis aiškiai priminė Ekauzarą, nors nė vienas nebuvo visiškai genties žmogus.

– Mano galva, turėtumėt leisti Ailai eiti savo keliu, – kalbėjo Brukevalis. – Ateityje būtų išmintingiau barmą gerti toliau nuo pagrindinio tako.

– Taip, puikus pasiūlymas, – staiga pasigirdo dar vienas balsas. Į Ekauzaro deglo skleidžiamą šviesą žengė Joharanas ir jį lydintys vyrai. Keletas jų turėjo neuždegtų deglų, kuriuos tučtuojau užsidegė nuo Ekauzaro, kad matytųsi, kad būrelis nemenkas. – Išgirdome jus ir atėjome pažiūrėti, kas vyksta. Yra daugybė vietų išgertuvėms surengti, Laramarai. Nemanau, kad tavo vyrai būtinai turėtų kvaršinti galvas žmonėms, kurie tarp stovy-

klų vaikšto pagrindiniais takais. Gal jau dabar vertėtų jums nešdintis kur kitur? Visai nenorime, kad ryte ant jūsų suklupų vaikai.

– Jis negali liepti mums iš čia eiti, – kažkas vograudamas paprieštaravo.

– Teisingai, jis negali liepti, kur mums eiti, – pritarė vyras, pirmasis pastebėjęs Ailą.

– Viskas gerai, – atsiliepė Laramaras, paėmė keletą nedidelių gėrimo krepšių, kurie dar buvo neatkimšti, ir sudėjo juos į kuprinę. – Aš geriau surasiu vietą, kur mums niekas netrukdys.

Brukevalis puolė jam padėti. Jis pakėlė akis į Ailą ir sugavo jos žvilgsnį. Moteris jam nusišypsojo dėkinga už tai, kad stojo į jos pusę. Jis atsakė šypsena ir ilgesinga mina, kuri Ailą sutrikdė, paskui susiraukė ir nusigręžė. Moteris ant žemės nuleido Jonailą ir atsitūpė pristabdyti vilko, kol vyrai nueis.

– Vis tiek ketinau eiti į lanzadoniečių stovyklą persimesti žodžiu su Dalanaru, Ekauzarai, – tarė Joharanas. – Gal eikim kartu? Aila pareis su Solabanu ir kitais.

Ailai pasidarė smalsu, ką tokio svarbaus su Dalanaru turi aptarti Joharanas, kad negali palaukti iki ryto. Tamsoje niekas niekur nevaikšto. Tada ji pastebėjo, kaip keletas vyrų, sėdėjusių prie laužo, išlenda iš už krūmų ir patraukia paskui savo sėbrus, sukiodamiesi link su palyda nueinančių Ekauzaro ir Joharano. Ji susirūpinusi susiraukė. Kažkas buvo negerai.

– Niekada nemačiau tokio bruzdesio tarp zelandonių, – pastebėjo Joharanas. – Ar girdėjai ką nors apie tas ypatingas apeigas, kurias, kaip kalbama, jie planuoja? Aila turi žymę, bet jie to dar nepaskelbė. Paprastai pasako iš karto. Ar ji tau ką nors sakė?

– Ji taip užsiėmusi su zelandoniais, nelabai ją ir tematau, – atsiliepė Jondalaras, tik tai nebuvo visiška tiesa. Jis tikrai retai ją matė, bet ne dėl Ailos užimtumo. Tai jis buvo tas, kuris jos šalinosi, ir brolis tai žinojo.

– Na, atrodo, ruošiama tikrai kažkas didingo. Zelandonė daug laiko praleidžia kalbėdamasi su Proleva. Ji man papasakojo, kad zelandoniai nori didžiulės, ypatingos puotos. Jie netgi tarėsi su Laramaru dėl barmos. Mes ruošiamės į medžioklę, išeisim dienai ar dviem. Gal nori dėtis prie mūsų? – pasiūlė Joharanas.

– Taip, – atsakė Jondalaras kone per greitai, tad brolis klausiamai į jį pažvelgė. – Su džiaugsmu.

Jei būtų geriau pagalvojęs, gal Jondalaras būtų prisiminęs, ką Aila jam pasakė išvydusi jį su Marona, tačiau šiuo metu jis galėjo galvoti tik apie tai, jog Aila juos matė. Tokiomis aplinkybėmis jis tiesiog negalėjo prisiversti lyg nieko nebūtų įvykę įropoti į miego kailius greta jos. Jondalaras net nežinojo, ar jį priimtų. Jis buvo tikras, kad ją prarado, tačiau bijojo tai išgirsti iš pačios Ailos lūpų.

Jondalaras manė, jog tinkamai numaldė Prolevos smalsumą negrįžęs į stovyklą tą vakarą; jis miegojo prie arklių aptvaro, ant žemės pasitiesęs jojimo apklotus ir kailį, kurį prie baseinėlio naudojo su Marona. Drauge Jondalaras suprato, kad negali ilgai laikytis nuošaly nesukeldamas visos stovyklos smalsumo. Medžioklės išvyka išspręstų problemą dienai ar dviem. Jis nenorėjo galvoti, kas bus toliau.

Nors Aila stengėsi elgtis įprastai ir Jondalaras manė, jog ji nė nepastebi, kad jis jos vengia, iš tikrųjų visa stovykla numanė, kad tarp poros kažkas įvyko, ir dauguma įspėjo kas. Jondalaro „slapti“ pasimatymai su Marona nė iš tolo nebuvo tokie slapti, kaip kad jis galvojo. Daugumos žmonių manymu, jis elgėsi tinkamai, atsargiai, ir jie nekreipė dėmesio į tą nuotykį. Tačiau žinia, kad be galo vienas kitą mylintys žmonės nuo Ailos atvykimo net nemiega vienuose pataluose, nors Marona persikraustė į kitą stovyklą, greitai pasklido.

Tokio pobūdžio gandais žmonės mėgo spekuliuoti. Tai, kad Aila buvo pažymėta zelandone iš karto to nepaskelbiant, ir pasiruošimas didelėms apeigoms tik pakurstė kalbas. Žmonės spėliojo, kad įvykis kažkaip susijęs su naujausia zelandone, tačiau niekas, regis, nieko tikrai nežinojo. Paprastai vienas ar kitas zelandonis smalsiam klausinėtojui ką nors prasitardavo, tačiau šįkart visi tylėjo lyg vandens į burnas prisisėmę. Žmonės kalbėjo, kad nė mokiniai nežino didžiosios šventės priežasties, nors jie stengėsi elgtis taip, lyg ją žinotų.

Jondalaras nelabai domėjosi ruošiama švente. O paskui Joharano kvietimas dėtis prie medžiotojų būrio tapo dingstimi trumpam pradingti. Jis kelis kartus matė Maroną. Išgirdusi gandus apie Ailos ir Jondalaro nesutarimą, moteris pasistengė susitikti su Jondalaru, tačiau jis ja nebesidomėjo, buvo šaltai mandagus. Beje, ne vienintelė Marona norėjo išsiaiškinti, kiek rimti poros pykčiai. Brukevalis taip pat atėjo į devintojo urvo stovyklą.

Nors ir atkeliavo į vasaros susirinkimą su devintuoju urvu, Brukevalis seniausiai persikraustė nakvoti į vasarinius vyrų namelius – vasaros susirinkimo stovyklos pakraščiuose stovinčius būstus, vadinamus tiesiog Nuošaliu. Kai kuriuose miegojo jauni vyrai, neseniai pakylėti iki vyrystės, kituose – kiek vyresni dar nesusijungę arba perkirtę mazgą vyrai bei tie, kurie tiesiog norėdavo čia būti. Brukevalis niekada nebuvo susijungęs. Jį kamavo slapta baimė būti atstumtam, todėl jokiai moteriai to nesiūlė. Be to, neatrodė, kad nors viena iš moterų juo domėtųsi. Kadangi jis neturėjo savo šeimos ar vaikų, pagrindinėje stovykloje ir netgi dažniau naudojamose devintojo urvo teritorijose jautėsi tarsi ne savo vietoje. Metams bėgant vis daugiau jo amžiaus vyrų susijungė, tad Brukevalis vengė įprastų veiklų ir pažįstamų žmonių, dažniausiai laiką leisdavo su dykinėtojais, kurie glaudėsi prie Laramaro, kad gautų pasivaišinti jo barma. Neretai Brukevalis jos padaugindavo ir panirdavo į svaigalų teikiamą užsimiršimą.

Vasaros susirinkime Brukevalis pagyveno keliose vyrų palapinėse ir galiausiai apsistojo toje, kurioje glaudėsi daugiausiai jo pažįstamų vyrų iš devintojo urvo. Jie mėgavosi lengvai prieinama Laramaro barma. Laramaras ir pats čia dažniausiai nakvodavo, užuot grįžęs į savo poros ir jos vaikų palapinę. Vaikai pastaruoju metu ne itin maloniai jį sutikdavo, ypač nuo tada, kai Lanoga susijungė su tuo vaikiu luoša ranka. Laramaro manymu, mergaitė užaugo pakankamai daili ir galėjo gauti geresnę porą, nors jis girdėjo, kad jaunuolis geba medžioti. Madromanas taip pat dažnai pasirinkdavo tą vyrų palapinę vietoj didelės globėjiškų zelandonių buveinės, kur jis buvo tik mokinys, nors visiems skelbėsi buvęs pašauktas.

Brukevaliui ne itin patiko vyrai, su kuriais jis pasirinko gyventi: nieko verta šutvė, nedaug ką galinti pasiūlyti ir dar mažiau gerbtina. Jis suvokė,

kad yra protingesnis ir pajėgesnis už daugumą iš jų. Brukevalis buvo giminingas šeimoms, kurių dažnas narys tapdavo vadu, jis užaugo su atsakingais, protingais ir dažnai apdovanotais žmonėmis. Vyrai, su kuriais jis glaudėsi viename Nuošalio namelyje, iš esmės buvo tinginiai, silpnavaliai arba lėtapėdžiai, nepasižymintys dosnia širdimi ar kitokiomis vertingomis savybėmis.

Dėl to, stengdamiesi pakylėti savo savivertę ir išlieti nusivylimą, jie maitino vienas kito tuštybę ir tuščiagarbiškumą su pagyrūniška panieka kalbėdami apie tuos, už kuriuos jautėsi viršesni: apie tuos purvinus, kvailus gyvulius, kuriuos vadino „plokščiagalviais". Jie sakė vienas kitam: nors jie ne žmonės, gali būti gudrūs. Nors plokščiagalviai vargiai panašūs į tikrus žmones, kartais jie būna pakankamai protingi, kad sutrikdytų dvasias, dėl kurių moteris pastoja. Tada ji pagimdo šlykštynę, ir tai nepakenčiama. Dėl savų priežasčių Brukevalis turėjo šį tą bendra su vyrais, su kuriais dalijosi miego erdve: tai buvo gili, nuolatinė neapykanta plokščiagalviams.

Kai kurie tų vyrų buvo grubūs peštukai. Iš pradžių vienas kitas bandė Brukevalį erzinti dėl plokščiagalvės motinos, bet, kai jis kelis kartus parodė savo nevaldomą pyktį ir galingą jėgą, niekas daugiau nedrįso prie jo lįsti, dauguma ėmė elgtis su juo pagarbiau nei su kitais, gyvenančiais tame pačiame namelyje. Be to, jis tikrai turėjo įtakos urvų vadams, nes daugumą jų pažinojo, tad užtarė vieną ar kitą vyrą, įsivėlusius į nemalonumus. Vyrai pradėjo į jį žvelgti kaip į savotišką vadą, taip pat elgėsi ir kai kurie urvai. Žmonės juto, kad Brukevalis turi savotiškos žabojančios įtakos, tad, vasarai įsibėgėjus, jei kuris iš Nuošaly gyvenančių vyrų imdavo kelti per daug rūpesčių, žmonės eidavo tiesiai pas Brukevalį.

Kai jis pasirodė pagrindinėje devintojo urvo stovykloje neva norėdamas papietauti ir aplankyti urvo žmones, kilo spėlionių. Aila tądien išėjo anksti, buvo giliai įsitraukusi į zelandonių veiklą, o pakeliui nuvedė Jonailą pas Levelą. Tiesą sakant, nebuvo daugumos moterų. Proleva kaip visada surinko visas moteris, kurias tik galėjo rasti, paskirstė darbus vienoms, užduotis kitoms ir pradėjo ruoštis didžiajai puotai, kurioje bus maitinamas visas vasaros susirinkimas. Stovykloje liko tik tos moterys, kurios ruošėsi eiti į medžioklę.

Medžiotojams, kurie rinkosi devintojo urvo stovykloje, Proleva buvo palikusi maisto pietums. Vėliau medžiotojai patys savimi pasirūpins. Dauguma kartu su visa manta, palapinėmis ir miegmaišiais buvo įsidėję džiovinto kelioninio maisto, nors iš tikrųjų tikėjosi valgyti, kas šviežiai sumedžiota ar susirinkta.

Kad jau Brukevalis atsidūrė devintojo urvo stovykloje ir buvo žinomas kaip labai šaunus medžiotojas, Joharanas pakvietė medžioti ir jį. Vyras dvejojo vos akimirką. Jis nuolat svarstė, kas nutiko tarp Ailos su Jondalaru, tad pagalvojo, kad medžioklėje pavyks tai išsiaiškinti.

Brukevalis niekada nepamiršo, kaip Aila stojo prieš visus apgaule Maronos aprengta sutiktuvių šventei visiškai netinkamu apdaru. O dabar visos moterys vilki panašius drabužius, pastebėjo jis. Jis prisiminė, kokia miela ji jam buvo pirmą kartą susitikus, kaip šypsojosi, tarsi jį pažinotų, visiškai nedvejodama, be jokio susilaikymo, kurį rodydavo kitos moterys. Brukevalis svajodavo apie Ailą, vilkinčią tuo gražiu neįprastu jungtuvių apdaru, dažnai regėdavo, kaip pats ją nurengia. Net ne vieniems metams prabėgus vis dar įsivaizduodavo save vietoj Jondalaro gulintį greta jos minkštuose kailiuose.

Aila visada liko jam maloni, bet jau pirmąjį pažinties vakarą staiga tarsi atitolo. Metams bėgant, Brukevalis vis labiau užsisklendė, tačiau daug žinojo apie Ailos ir Jondalaro bendrą gyvenimą, netgi intymiausias smulkmenas. Be kitų dalykų, jam pro akis neprasprūdo, kad Jondalaras jau kurį laiką poruojasi su Marona – ir reikėjo iš visų žmonių ją išsirinkti! Taip pat žinojo, kad Aila niekada nebuvo susijungusi su niekuo kitu, net per Motinos šventes, ir kad ji nenumano apie Jondalarą su Marona.

Brukevalis grįžo į Nuošalį medžioklės mantos, o kol parėjo į devintojo urvo stovyklą, jau iš tikrųjų pasijuto belaukiąs medžioklės. Juk nė vienoje nedalyvavo nuo tada, kai apsigyveno su vyrais, su kuriais dabar dalijosi miego plotą. Paprastai dauguma medžioklės vadų nesivargina kviesti vyrų iš Nuošalio jungtis į būrį, o savo medžiokles jie ruošia retai, išskyrus Brukevalį, kuris per tuos metus dažnai išeidavo vienas ir pakankamai susimedžiodavo ar prisirinkdavo maisto.

Kiti vyrai išprašydavo ko pavalgyti tai viename, tai kitame urve, dažnai grįždavo į savo urvų stovyklas. Madromanas neturėjo rūpesčių dėl

maisto. Dažniausiai jis valgydavo su zelandoniais, kuriuos pagal papročius gana gerai aprūpindavo kiti urvai, paprastai mainais už bendras paslaugas bei konkrečius patarnavimus. Laramaras taip pat turėjo savų išteklių – jis mainė barmą, ir netrūko norinčiųjų jos įsigyti.

Nebuvo neįprasta, kad jaunesni vyrai, apsistojantys Nuošalio nameliuose, gautų maisto arba pavalgytų vienoje ar kitoje stovykloje, tik dažniausiai jie mėgindavo kaip nors atsilyginti, pavyzdžiui, medžiodami, jungdamiesi prie bendrų darbų ar rinkdami maistą. Pasitaikydavo, kad neseniai vyrystės sulaukę jaunuoliai sukeldavo problemų. Žmonės, ypač vyresni vyrai, prisimindavo savo jaunystę, priskirdavo tokį elgesį „pakylėtai nuotaikai“ ir jį pakęsdavo. Jei vis dėlto jaunuoliai keldavo per daug rūpesčių, sulaukdavo urvų vadų apsilankymo. Šie turėjo galios skirti bausmes, įskaitant, blogiausiu atveju, išvarymą iš vasaros susirinkimo stovyklos.

Visi žinojo, kad vyrai iš Brukevalio namelio – taip žmonės ėmė vadinti tą vietą – nėra jauni, tačiau juos retai būdavo galima išvysti ten, kur virdavo darbas. Vis dėlto vasaros susirinkimuose nestigdavo maisto ir nė vienas, pasirodęs atėjus laikui valgyti, nebūdavo išvaromas, kad ir kaip nelaukiamas būtų. To namelio vyrai buvo pakankamai sumanūs ir pernelyg dažnai nepasirodydavo toje pačioje stovykloje, nebent sužinodavo apie gausias puotas, kaip tada, kai viena ar daugiau stovyklų rengdavo didelius bendrus valgymus. Tačiau dėl garsių pasibuvimų, kartais niršių muštynių, tingumo, aplaidumo ir nenoro prisidėti prie bendros gerovės Brukevalio vyrų grupė daugelio žmonių buvo nemėgstama.

Vis dėlto šis namelis buvo vienintelė vieta, kur Brukevalis galėjo savo slaptą kaltę ir skausmą skandinti Laramaro barmoje. Apsvaigęs, nevaldydamas proto jis būdavo laisvas galvoti apie Ailą ką panorėjęs. Jis prisimindavo, kaip ji atrodė, kai drąsiai atsigręžė į besijuokiančią devintojo urvo minią, galvodavo apie ją besišypsančią savo nuostabia šypsena, linksmą ir truputį apgirtusią flirtuojančią su juo, besišnekučiuojančią su juo tarsi jis būtų įprastas vyras, netgi žavus ir dailus, o ne bjaurus mažiukas. Žmonės vadina jį plokščiagalviu, bet tai netiesa, netiesa. „Aš ne plokščiagalvis, – galvojo jis. – Viskas tik dėl to, kad aš žemas ir bjaurus.“

Pasislėpęs tamsoje, primaukęs stipraus gėrimo jis svajojo apie Ailą su įspūdinga, egzotiška tunika, su auksiniais veidą gaubiančiais plaukais ir gintaro papuošalu, besiilsinčiu tarp aukštų, stangrių apnuogintų krūtų. Jis svajojo apie tai, kaip lyti tas krūtis, liečia spenelius, apžioja juos lūpomis. Vien nuo tokių minčių jam prasidėdavo erekcija ir, užplūdus geismui, jam pakakdavo vos vos paliesti save, kad syvai ištrykštų.

Tada jis įropodavo į tuščią miegmaišį ir svajodavo, kad tai jis stovi priešais zelandonę su Aila prie šono, ne jo pusbrolis, ilgšis geltonais plaukais ir gyvomis mėlynomis akimis, ne tas tobulas vyras, kurio trokšta visos moterys. Tačiau Brukevalis žinojo, kad Jondalaras visai nėra toks tobulas: jis poravosi su Marona ir slėpė tai nuo Ailos, tikėjosi, kad ir kiti nieko nepastebės. Jis irgi turi gėdingų paslapčių, o dabar Aila miega viena. Jondalaras nakvoja lauke prie arklių, susisukęs į jojimo paklotus. Ar Aila liovėsi mylėjusi Jondalarą? Ar ji sužinojo apie Maroną ir vengia to vyro, kuris įkūnijo viską, kuo Brukevalis svajojo būti? Vyro, kuris buvo susijungęs su moterimi, kurią Brukevalis mylėjo labiau nei patį gyvenimą? Ar jai reikia kito, kuris mylėtų ją dabar?

Brukevalis suprato, kaip mažai tikėtina, jog Aila pasirinks jį net jei nebemyli Jondalaro, tačiau ji vėl jam nusišypsojo ir neatrodė tokia tolima. O atvykus Dalanarui su lanzadoniečiais jam buvo priminta, kad kartais gražios moterys renkasi bjaurius vyrus. Jis nebuvo plokščiagalvis ir vengė galvoti, kad yra nors kiek į juos panašus, tačiau žinojo, kad Ekauzaras, tas bjaurus šlykštynė, kuris gimė maišytų dvasių, kurio motina yra plokščiagalvė, yra susijungęs su Dalanaro antros poros dukra, ta, kurią dauguma žmonių laiko tokia nepaprasta gražuole. Todėl viskas įmanoma. Jis stengėsi pernelyg nepuoselėti vilčių, ir, jei Ailai kada reikės žmogaus, kuris niekada nesiporuos su niekuo kitu, niekada, kol gyvas, kuris niekada nemylės nieko kito, jis galės būti tas vyras.

36

– Mama! Mama! Tona atėjo! Močiutė pagaliau pasirodė! – šaukė Jonaila, įbėgusi į namelį pranešti naujienos, o tada vėl strimgalviais puolė laukan. Vilkas lėkė jai įkandin.

Aila ėmė mintyti, kiek dienų praėjo nuo tada, kai ji paprašė, kad kas nors nueitų į devintąjį urvą ir atneštų Martoną. Liesdama pirštais šlaunį ji apmąstė kiekvieną dieną, o pavyko suskaičiuoti tik keturias. Martona tikriausiai nekantravo keliauti, kaip Aila ir nujautė, tereikėjo sugalvoti būdą jai čia atgabenti. Aila žengė iš namelio kaip tik tuo metu, kai keturi jauni maždaug vienodo ūgio vyrai neštuvus su Martona nuleido ant žemės. Du iš jų buvo Jondalaro mokiniai; kiti du – jų bičiuliai, atsitiktinai sukiojęsi šalia, kai ieškota neštuvų nešikų.

Aila dirstelėjo į įtaisą, kuriame Martona buvo atgabenta į vasaros susirinkimą. Jį sudarė du lygiagretūs tiesių jaunų alksnių kamienai su stipria virve įstrižai rombo raštu išpintu tarpu. Virvėse tarp ilgųjų, tarpais buvo įpinti trumpesni kotai, kad suteiktų stabilumo. Aila buvo tikra, kad juos gaminant savo ranką pridėjo patyrusi audėja Martona. Moteris sėdėjo ant poros pagalvėlių neštuvų gale, ir Aila ištiesė ranką, norėdama padėti jai atsistoti. Martona padėkojo jauniems vyrams ir keletui kitų, kurie dalijosi darbu nešdami buvusią devintojo urvo vadę.

Praėjusią naktį jie praleido mažame penktojo urvo slėnyje kartu su keliais į vasaros susirinkimą neišėjusiais penktojo urvo žmonėmis ir vienu jų zelandonio mokiniu. Visi labai susidomėjo Martonos gabenimo būdu. Žmonės pradėjo svarstyti, ar pavyktų rasti jaunuolių, kurie ir juos nugabentų į vasaros susirinkimą. Dauguma būtų norėję jame apsilankyti,

jautėsi palikti, kai negalėjo iškeliauti, nes savomis kojomis neįveiktų ilgų nuotolių.

Kai Jondalaro mokiniai įnešė neštuvus į namelį, Ailai toptelėjo, kad jaunuolių paslaugų vis dar gali prireikti.

– Hartalanai, ar judu su Zakadaliu bei dar keletu vyrukų prireikus nenorėtumėt panešioti Martonos po stovyklą? Nueiti nuo čia iki zelandonių namelio ar kitų stovyklų jai gali būti per sunku, – tarė Aila.

– Tik pasakyk, kada tau mūsų reikės, – atsiliepė Hartalanas. – Gal būtų geriau, jei praneštum iš anksto, bet bent vienas iš mūsų kur nors netoliese sukiosimės visą laiką. Dar šnektelsiu su kitais ir pažiūrėsiu, gal pavyks susitarti, kad čia visada būtų žmonių, prireikus pasiruošusių padėti.

– Labai malonu, Hartalanai, – pasakė Martona. Ji išgirdo Ailos prašymą, – bet nenoriu atitraukti jūsų nuo užsiėmimų.

– Jau nelabai daug kas ir liko nuveikti, – atsakė Hartalanas. – Keletas žmonių ruošiasi eiti medžioti, lankyti giminaičių arba netrukus trauks namo. Dauguma apeigų ir puotų jau įvyko, išskyrus vėlyvąsias jungtuves ir kažkokį didelį įvykį, kuriam ruošiasi zelandoniai. Be to, pastaruoju metu niekam nepavyksta rasti Jondalaro, tačiau jis vis tiek daugiausiai moko žiemą. Smagu tave nešioti, Martona, – nusišypsojo Hartalanas. – Nepatikėsi, kiek dėmesio sulaukėme vien įžengę į stovyklą su tavimi.

– Na, regis, aš žmonėms suteikiau daug džiaugsmo, – irgi nusišypsojo Martona. – Taigi, jei neprieštaraujat, kartkartėmis paprašysiu pagalbos. Pasakysiu tiesiai – jau kur kas geriau įveikiu nedidelį kelią, tačiau toli negaliu eiti be lazdos ir labai nemėgstu kitus gaišinti.

Staiga į namelį įskriejo Folara.

– Mama! Tu čia! Kažkas ką tik man pasakė, kad atėjai į vasaros susirinkimą. Net nežinojau, kad tu atkeliausi, – jos sveikindamosi apsikabino ir susilietė skruostais.

– Gali padėkoti Ailai. Ji išgirdo, kad galbūt susiradai žmogų, kuris tikrai tau rūpi, ir paprašė jaunuolių mane atgabenti. Jaunai moteriai reikia mamos, jeigu teks rimtai apsispręsti, – pasakė Martona.

– Ji teisi, – atsiliepė Folara, o jos šypsena taip švietė, kad Martona suprato, jog svarstymai buvo teisingi. – Bet kaip tu čia atsidūrei?

– Tai irgi Ailos sumanymas. Ji pasakė Dalanarui su Joharanu, kad nėra jokios priežasties, kodėl manęs negalėtų atgabenti ant pečių keturi stiprūs vyrai, todėl keletas jų atėjo ir mane išsinešė. Aila norėjo, kad keliaučiau kartu su ja ant Yhaha nugaros. Tikriausiai derėjo taip padaryti. Bet, kad ir kaip mėgstu arklius, joti raita bijau. Neišmanau, kaip juos valdyti. Jaunus vyrus sužiūrėti lengviau. Tiesiog pasakai jiems, ko nori ir kada sustoti, – paaiškino Martona.

Folara apkabino brolio porą.

– Ačiū tau, Aila. Tik moteris ir gali tai suprasti. Tikrai norėjau, kad mama būtų čia, bet nežinojau, ar ji pakankamai gerai jaučiasi, ar pajėgtų ateiti. – Ji atsisuko į Martoną. – Kaip jautiesi?

– Pasilikusi devintajame urve Aila labai gerai manimi pasirūpino, dabar jaučiuosi kur kas geriau nei praėjusį pavasarį, – atsiliepė Martona. – Ji tikrai labai gera gydytoja, o jei įsižiūrėsi atidžiau, pamatysi, kad dabar ji jau zelandonė.

„Martona pastebėjo žymę mano kaktoje“, – suprato Aila. Žaizdos jau nebeskaudėjo, tik kartais nudiegdavo, todėl pati Aila ją beveik užmiršo, nebent kas užsimindavo arba imdavo spoksoti.

– Žinau, mama, – tarė Folara. – Visi žino, nors tai dar nepaskelbta. Kaip ir visi zelandoniai, pastaruoju metu ji tokia užsiėmusi. Jie planuoja kažkokias apeigas, tik nežinau, ar jos bus prieš, ar po antrųjų jungtuvių.

– Prieš, – atsiliepė Aila. – Turėsi laiko pasikalbėti su mama ir viską aptarti.

– Taigi tu rimtai nusiteikusi, – tarė Martona. Ji nutilo ir akimirką galvojo tylėdama, tada pasakė: – Taigi, kur tas jaunuolis? Norėčiau su juo susipažinti.

– Jis laukia lauke, – pasakė Folara. – Pakviesiu.

– Gal geriau aš išeisiu su juo susipažinti, – tarė Martona.

Belangiame vasaros namelyje buvo tamsu, tikrai įėjimo angą dengianti užuolaida dieną būdavo atitraukiama ir surišama, o dūmų anga stogo viduryje dažnai likdavo atvira per dieną, jeigu oras pasitaikydavo geras. Martona matė jau prasčiau, bet norėjo kuo geriau įsižiūrėti į jaunuolį.

Kai visos trys moterys išėjo pro angą, Martona pamatė tris nepažįstamus vyrus nematytais drabužiais. Vienas jų buvo tikras milžinas raudo-

nais plaukais. Kai Folara pirmiausia priėjo prie jo, Martona giliai įkvėpė. Ji vylėsi, kad ne jis bus dukros pasirinktasis. Dičkiui nieko netrūko, bet koją kišo, nors ir nebūtų nieko lėmęs, Martonos grožio suvokimas. Tiesiog ji visada vylėsi, kad vyras, kurį Folara išsiriks, puikiai jai derės ir jie papildys vienas kitą, o greta tokio dičkio jos aukšta ir daili dukra atrodytų mažutė. Folara pradėjo supažindinimą.

– Danugas ir Druvezas iš mamutojų yra Ailos giminaičiai. Jie sukorė šitokį kelią jos aplankyti. Pakeliui jie susipažino su dar vienu vyru ir pakvietė jį keliauti kartu. Mama, prašau pasveikinti Aldanorą iš sarmunojų.

Aila stebėjo, kaip jaunas dailios sarmunojiškos išvaizdos vyras žengia į priekį.

– Aldanorai, tai mano mama Martona, buvusi devintojo Zelandonijos urvo vadė, susijungusi su mainų meistru Vilomaru...

Martona su palengvėjimu atsiduso, kai Folara ėmė ją oficialiai pristatinėti Aldanorui, o ne jaunam raudonplaukiui milžinui, ir vardyti keistus jaunuolio vardus ir ryšius.

– Didžiosios Motinos Žemės vardu, sveikinu tave, Aldanorai iš sarmunojų, – tarė Martona.

– Munos, Didžiosios Motinos Žemės, jos sūnaus Lumio, šilumos ir šviesos nešėjo, ir jos poros Balo, dangaus sergėtojo, vardu, sveikinu tave, – tarė Aldanoras Martonai, sudėjęs ties alkūnėmis sulenktas rankas, delnais atsuktas į moterį, paskui prisiminęs greitai pakeitė pozą ir ištiesė rankas delnais į viršų, kaip sveikinasi zelandoniečiai.

Ir Martona, ir Aila suprato, kad jis mokėsi sarmunojišką sveikinimą pasakyti zelandoniškai, ir abiem tai paliko įspūdį. Martonai tai daug gero sakė apie jauną vyrą, kuris nesibodi stengtis, ir ji tikrai turėjo pripažinti, kad jaunuolis dailus. Ji suprato dukros potraukį ir kol kas buvo patenkinta jos pasirinkimu.

Aila pirmąkart išgirdo oficialų sarmunojų pasveikinimą; nei ji, nei Jondalaras niekada nebuvo oficialiai sutikti sarmunojų stovykloje. Jondalarą į nelaisvę paėmė Atarojos moterys-vilkės ir laikė įkalintą kartu su savo vyrais ir berniukais. Aila su arkliais ir vilku atsekė pėdsakais į jų stovyklą ir juos išlaisvino.

Po oficialaus supažindinimo Martona su Aldanoru pradėjo šnekučiuotis, tačiau Aila suprato – kad ir kokia žavi, buvusi vadė užduoda tikslius klausimus, kad kuo daugiau sužinotų apie nepažįstamąjį, su kuriuo ketina jungtis jos duktė. Aldanoras paaiškino, kad su Danugu ir Druvezu susipažino tada, kai jie trumpam apsistojo pas jo žmones. Sužinojęs, kas įvyko Atarojos stovykloje, Aldanoras džiaugėsi, kad jai nepriklauso ir gyvena toliau į šiaurę.

Aila su Jondalaru sarmunojams tapo mitinėmis būtybėmis. Buvo sekamos legendos apie gražuolę Sailą, Motinos įsikūnijimą, gyvą Muną, skaisčią kaip saulėta diena, ir jos porą, aukštą šviesiaplaukį Selandoną, kurie nužengė į žemę išgelbėti pietinės stovyklos vyrų. Pasakota, kad Selandono akys – ledynų gelmės mėlynumo, mėlynesnės negu dangus, šviesiaplaukis toks dailus, koks gali būti dailus tik spindintis mėnuo, jei ateitų į žemę ir įgytų žmogaus kūną. Po to, kai nuožmusis Motinos vilkas, Vilko žvaigždės įsikūnijimas, nužudė piktąją Ataroją, Saila su Selandonu stebuklingais arkliais vėl pakilo į dangų.

Aldanorui patiko tie pasakojimai, ypač išmonė, kad ateiviai iš dangaus gali valdyti arklius ir vilkus. Jis manė, kad legendą atnešė keliaujantis pasakotojas, kuris tik nežemiško įkvėpimo pagautas galėjo sugalvoti tokius negirdėtus dalykus. Kai pusbroliai mamutojai pradėjo tvirtinti, kad abi legendinės figūros yra jų giminaičiai ir kad jie keliauja jų aplankyti, vaikinas negalėjo tuo patikėti. Jaunuoliai gerai sutarė, tad, pusbroliams pakvietus, jis nusprendė kartu leistis į kelionę aplankyti mamutojų giminaičių Zelandonijoje ir savo akimis įsitikinti, kad tai, kas pasakojama, arti tiesos. Keliaudami į vakarus jaunuoliai girdėjo vis daugiau keistybių ir apie stebuklingąją raitelių porą, ir apie jų „nuožmųjį“ vilką, kuris taikiai žaidė su mažais vaikais.

Atvykęs į zelandoniečių vasaros susirinkimą Aldanoras iš Jondalaro išgirdo tikrąjį pasakojimą apie Ataroją bei jos stovyklos žmones. Jaunuolis apstulbo, kad girdėti nutikimai yra tikroviški. Moteris, vardu Aila, iš tikrųjų egzistuoja, gyvena su zelandoniečiais ir savo pora Jondalaru, aukštu šviesiaplaukiu stulbinamai mėlynomis akimis ir, nors truputį vyresniu, vis dar labai dailiu vyru. Visi kalbėjo, kad Aila irgi tikra gražuolė. Jaunasis sarmunojas nekantravo grįžti namo vien tik tam, kad papasakotų, jog visos istorijos iš tikrųjų yra tiesa.

Vis dėlto jis apsigalvojo – vis tiek niekas netikėtų, kaip ir jis pats netikėdavo kam nors tvirtinant, jog pasakoja gryną tiesą. Tegu pasakojimas apie Sailą su Selandonu ir liks stebukline legenda, kurios paslaptinga tiesa padeda išaiškinti nežinomus dalykus, – mitu. Be to, jo širdį pavergė, Jondalaro sesuo – irgi tikra gražuolė.

Martonai kalbantis su svečiu, aplinkui susibūrę žmonės klausėsi Aldanoro pasakojimo.

– Kodėl pora pasakojime vadinami „Saila ir Selandonu", o ne „Aila ir Jondalaru"?

– Manau, aš galiu tau atsakyti, – tarė Aila. – „S" skirta pagarbai parodyti. „Sarmunojai" reiškia „pagerbti žmonės", arba „ypatingieji". Vartojamas prieš žmogaus vardą, garsas „S" reiškia, jog tas žmogus didžiai geriamas.

– Kodėl mes nesivadiname „ypatingaisiais"? – nustebo Jonaila.

– Manau, mes irgi tokie esame. Tikriausiais vardas „ypatingieji" tėra kitas būdas pasakyti „žemės vaikai", kaip mes save vadiname, – atsakė Martona. – Gal mes kilę iš tų pačių žmonių, iš tų pačių šaknų? Įdomu, kad iš krašto pavadinimo – Zelandonija – taip lengva padaryti pagarbų kreipinį į žmogų.

– Įkalintas aptvare, – toliau pasakojo Aila, – Jondalaras pradėjo rodyti vyrams ir berniukams, kaip daryti įvairius daiktus, pavyzdžiui, įrankius. Tai jis sugalvojo būdą visiems išsilaisvinti. Kelionėse, kai susitikdavome žmonių, jis dažnai sakydavo esąs Jondalaras iš Zelandonijos. Vienas berniukas pagalvojo, kad Zelandonija yra Jondalaro vardas, ir pradėjo jį vadinti Selandonu, taip suteikdamas jam pagarbos garsą, nes labai Jondalarą vertino ir gerbė. Manau, jis nuoširdžiai manė, kad būtent tai vardas ir reiškia: garbingasis Jondalaras. Legendoje sarmunojai ir man suteikia garbės.

Martona atrodė patenkinta. Ji atsisuko į Ailą.

– Elgiuosi netinkamai. Atsiprašau. Prašau pristatyti mane savo giminaičiams.

– Čia Danugas iš mamutojų, sūnus Nezės, kuri yra susijungusi su Liūto stovyklos vadu Talutu, o čia jo pusbrolis Druvezas, Taluto sesers Tulijos, mamutojų Liūto stovyklos vadės, sūnus, – pradėjo Aila. – Danugo

motina Nezė padovanojo man jungtuvių apdarą. Pameni, sakiau, kad ji ketino mane įdukrinti, bet visus nustebindamas mane įdukrino Mamuta.

Aila prisiminė, kad Martonai didelį įspūdį padarė jos vestuvinis apdaras. Taip pat ji žinojo, kad, kaip motina jaunos moters, kuri netrukus susijungs, ji norėtų žinoti jaunų vyrų statusą, nes tikėtina, jog jie irgi dalyvaus jungtuvių apeigose.

– Žinau, kad kiti jus čia jau pasveikino, – tarė Martona, – bet ir aš noriu pridėti savo sveikinimus. Suprantu, kaip jūsų žmonės pasiilgo Ailos. Ji būtų labai reikalinga bet kuriame urve, bet, jei tai nors kiek atlygintų jūsų pastangas, perduokit jiems, kad mes be galo ją vertiname. Ji yra labai svarbi mūsų urvo narė. Nors dalis jos širdies visada priklausys mamutojams, ji labai atsidavusi zelandonietė.

– Dėkoju, – tarė Danugas. Kaip vado poros sūnus jis suprato, jog įvyko apsikeitimas informacija apie statusą, ir jis buvo pripažintas. – Mums visiems jos trūksta. Mano mama labai apgailestavo, kai Aila išėjo. Ji buvo jai kaip duktė, tačiau Nezė suprato, kad Ailos širdis priklauso Jondalarui. Nezė labai apsidžiaugs sužinojusi, kad Aila buvo šiltai sutikta zelandoniečių, kad jos ypatingos savybės taip gerai priimtos.

Nors ir netobulai kalbėjo zelandoniškai, jaunuolis akivaizdžiai buvo iškalbingas ir žinojo, kaip perduoti savo šeimos statusą tarp mamutojų. Niekas geriau už Martoną nesuprato užimamos padėties vertės ir svarbos. Aila irgi suvokė statuso sąvoką. Tai buvo svaru netgi gentyje, be to, ji mokėsi to, kaip suteikiama, rikiuojama ir dovanojama žmogaus svarba Zelandonijoje. Vis dėlto ji niekada neturės intuityvaus supratimo, būdingo tokiems žmonėms kaip Martona – tiems, kurie gimė aukščiausios padėties žmonėms.

Visuomenėje, kurioje nebuvo pinigų, statusas reiškė daugiau nei vien prestižą, tai buvo gerovės forma. Žmonės nekantravo pasitarnauti aukštos padėties žmonėms, nes už paslaugas visada reikia kaip nors atlyginti. Skolingas lieki, jei paprašai ką nors nuveikti, padaryti ar kur nueiti, ir tikimasi, kad atlyginsi panašios vertės paslauga. Niekas iš tikrųjų nenorėdavo likti įsiskolinęs, bet visi buvo vieni kitiems skolingi, o kai tau skolingas tas, kurio statusas aukštas, tavasis taip pat padidėja.

Vertinant statusą, į daug ką derėjo atsižvelgti, štai kodėl žmonės vardijo savo vardus ir ryšius. Priskirta vertė buvo viena, pastangos – kas kita.

Nepaisant prastesnės galutinio produkto kokybės, jei žmogus sutelkdavo visas pastangas, skola laikyta atlyginta, nors žmogaus statusas nepasikeisdavo. Į amžių taip pat buvo atsižvelgiama – vaikai iki tam tikro amžiaus niekam nelieka skolingi, o rūpinantis vaikais, netgi savaisiais, mokama skola bendruomenei, nes vaikai reiškia jos tęstinumą.

Sulaukus garbaus amžiaus, tam tikrų paslaugų galima prašyti neįgyjant skolos ir neprarandant statuso. Kai žmogus netenka galimybės prisidėti, jis ne tiek praranda rangą, kiek pakeičia padėtį. Patyrę ir išmintingi senoliai išlaiko statusą, bet tas, kuris netenka nuovokos, savo padėtį išlaiko tik nominaliai. Žmogus vis dar gerbiamas už jo praeities indėlį, bet jo patarimų nebepaisoma.

Sistema buvo sudėtinga, tačiau visi išmokdavo jos niuansų taip, kaip išmokdavo kalbėti. Kol sulaukdavo atsakomybės amžiaus, dauguma žmonių suprasdavo subtiliausius statuso skirtumus. Bet kuriuo metu žmogus tiksliai žinodavo, kiek jis skolingas ir kiek kiti skolingi jam, suvokdavo skolų prigimtį ir savo statusą bendruomenėje.

Martona taip pat pasikalbėjo su Druvezu, kurio padėtis prilygo pusbrolio, nes jis buvo Tulijos, Taluto sesers ir Liūto stovyklos vadės, sūnus. Druvezas tiesiog buvo tylesnis. Vien dėl ūgio Danugas buvo pastebimesnis, ir, nors iš pradžių drovėjosi, išmoko būti malonus. Šilta šypsena ir lengvas pokalbis numaldydavo bet kokią baimę, kurią galėjo sukelti jo ūgis.

Galiausiai Martona atsisuko į Ailą.

– Kurgi tas mano sūnus, taip pagerbtas Aldanoro žmonių?

Aila nusisuko.

– Nežinau, – atsakė ji, mėgindama suvaldyti staigų jausmų antplūdį. Paskui pridūrė: – Buvau užsiėmusi su zelandoniais.

Martona akimirksniu suprato, kad kažkas labai blogai. Aila taip troško pamatyti Jondalarą, o dabar nė nežino, kur jis.

– Mačiau, kaip šįryt Jondis nuėjo žemyn palei Upę, – įsiterpė Jonaila, – bet nežinau, kur jis miegojo. Kažkodėl jis su mumis nebemiega. Man labiau patiko, kai jis būdavo su mumis.

Aila visa išraudo, bet nieko nepasakė, ir Martona įsitikino, kad bėda rimta. Ji privalo išsiaiškinti, kas vyksta.

– Folara, gal judvi su Martona pasaugotumėte Jonailą arba nuvestumėte ją pas Levelą, jei eisite į pagrindinę stovyklą? Ir pasiimtumėte Vilką? Man reikia pasikalbėti su Danugu ir Druvezu, paskui tikriausiai kartu nueisim į zelandonių namelį, – tarė Aila.

– Taip, žinoma, – sutiko Folara.

Aila apkabino dukterį, tarstelėjo: „Pasimatysim vakare“, ir nuėjusi prie dviejų vyrų pradėjo kalbėtis mamutojiškai.

– Prisiminiau kalbančius būgnus ir užsiminiau apie tai Pirmajai. Ar kuris iš jūsų, o gal jūs abu, mokate priversti būgnus kalbėti? – paklausė Aila.

– Taip, – nedaugžodžiavo Danugas. – Abu mokame, bet būgnų neturime. Jie nėra būtina kelionės manta.

– Kiek užtruktų porą tokių būgnų padaryti? Esu tikra, jei reikia, žmonės jums padėtų. Beje, ar norėtumėte jais mušti per apeigas? Tai būtų šventės dalis, – paaiškino Aila.

Vyrai susižvalgė ir gūžtelėjo pečiais.

– Jei rastume medžiagų, pagaminti ilgai netruktų, gal dieną ar dvi. Tereikia žaliaminę odą užtempti ant apskrito rėmo ir itin tvirtai įtempti, kad būgnas tinkamai skambėtų. Rėmas turi būti tvirtas, kitaip sulūš odai traukiantis, ypač jei kaitinsim, kad ji trauktųsi greičiau, – paaiškino Druvezas. – Būgnai maži, labai greitai barbenama pirštais.

– Mačiau, kad kai kurie groja lazdelėmis, bet mes išmokome pirštais, – pridūrė Danugas.

– Ar norėsite pagroti per apeigas? – pasitikslino Aila.

– Žinoma, – vienu balsu atsakė jaunuoliai.

– Tada eime su manimi, – tarė ji ir patraukė į pagrindinę stovyklą.

Pakeliui į didžiąją zelandonių palapinę Aila pastebėjo, kad daug žmonių stabčioja ir spokso į juos. Nors itin dažnai visus domindavo Aila, šįkart ne ji buvo žiopsojimo priežastis. Danugas. Žinoma, nemandagu, tačiau tam tikra prasme Aila negalėjo žmonių kaltinti – jis tikrai buvo sukrečianti figūra. Apskritai Zelandonijos vyrai yra aukštaūgiai ir gerai sudėti – Jondalaras buvo dviejų metrų ūgio, bet Danugas stūksojo visa galva virš kitų, buvo sudėtas proporcingai savo ūgiui. Jei matytum jį vieną iš toli, Danugas atrodytų paprastas raumeningas vyras; tik atsistojus

būryje jo augumas labai išryškėdavo. Aila prisiminė, kaip pirmą kartą pamatė Talutą – Danugo židinio vyrą, vienintelį jos matytą tokio didumo žmogų. Ir ji tada tikriausiai spoksojo, dar ir todėl, kad, be Jondalaro, Talutas buvo pirmas jos rūšies žmogus, pamatytas nuo vaikystės. Gal tada ji žiūrėjo išpūtusi akis būtent dėl to?

Jiems pasiekus didįjį namelį stovyklos viduryje, prie Ailos priėjo dvi jaunos mokinės.

– Norėjau įsitikinti, ar turime visas medžiagas tam ypatingam apeigų gėrimui, apie kurį mums pasakojai, – tarė viena iš jų. – Sakei, reikės raugintos beržų sulos, vaisių sulčių, paskanintų kvapiaisiais lipikais, ir kažkokių žolelių, teisingai?

– Taip, tam tikrų žolelių – kiečių, – tarė Aila, – tiksliau, pelynų.

– Nemanau, kad žinau tokį gėrimą, – tarė Druvezas.

– Ar pakeliui buvote užsukę aplankyti losadunojiečių? – paklausė Aila. – Tiksliau, ar dalyvavot jų Motinos šventėje?

– Buvome užsukę, bet ilgai neviešėjome, – atsakė Druvezas, – ir, deja, tuo metu Motinos šventė nevyko.

– Šitą gėrimą gaminti mane išmokė Losadunos pora Solandija. Paragavus atrodo malonus, lengvas gėrimėlis, o iš tikrųjų tai stiprus, galingas mišinys, specialiai ruošiamas sukelti įkvėpimą ir skatinti šiltą tarpusavio bendravimą, kurio reikia per šventes Motinai pagerbti, – paaiškino Aila. Atsisukusi į mokines, ji pridūrė: – Kai pagaminsit, paragausiu ir pasakysiu, jei ko nors trūks.

Nusisukusios eiti, abi jaunos moterys viena kitai rankomis parodė gestus ir atsigręžė į Danugą. Pastaruosius kelerius metus, ypač vasaros susirinkimuose, Aila visus zelandonius mokė pagrindinių genties kalbos ženklų. Ji galvojo, kad tai padės donijams bendrauti, bet jau minimaliai, jei pasitaikys keliaujant sutikti genties žmonių. Vieni šią kalbą perprato geriau už kitus. Bet dauguma, regis, smaginosi naudodami tylų, slaptą būdą kalbėtis kitiems nesuprantant. Tik jaunosios mokinės nežinojo, kad Aila seniai, dar gyvendama su mamutojais, išmokė genties ženklų kalbos ir Druvezą su Danugu.

Staiga Danugas pažvelgė į vieną jauną moterį ir nusišypsojo.

– Gal norėsi sužinoti per Motinos šventę, – tarė jis, atsisuko į Druvezą ir abu nusijuokė.

Mokinės išraudo; tada toji, kuri pirma rodė ženklus, nusišypsojo Danugui ir gundomai pažvelgė:

– Gal ir norėčiau, – atsakė ji. – Nežinojau, kad supranti ženklus.

– Nejaugi manai, kad galima ilgai gyventi greta Ailos ir jų neišmokti? – atsiliepė Danugas. – Juk mano brolis, berniukas, kurį įsūnijo mano mama, buvo pusiau genties ir negalėjo kalbėti. Aila mus visus išmokė ženklų kalbos. Pamenu tą dieną, kai Raidagas pirmą kartą parodė ženklą „motina". Mama apsiverkė.

Žmonės anksti pradėjo šmirinėti po apeigų aikštę. Ore sklandė jaudulys. Ceremonijai ruoštasi dienų dienas, todėl tvyrojo neįtikėtinas laukimas. Turėjo įvykti kažkas ypatingo, visiškai išskirtinio. Tai suprato visi, tik nežinojo, kas bus. Intriga pasiekė viršūnę, kai saulė pradėjo leistis. Dar niekada zelandoniečiai vasaros susirinkime netroško, kad saulė greičiau nusileistų. Jie tiesiog norėjo, kad ji dingtų iš dangaus.

Galiausiai, kai saulė pakibo žemai ties horizontu ir sutemo tiek, kad prireikė laužo šviesos, žmonės pradėjo rimti laukdami, kol bus uždegti apeigų laužai. Vasaros susirinkimo teritorijos viduryje buvo natūralus amfiteatras, pakankamai didelis, kad tilptų visa dviejų tūkstančių žmonių minia. Į dešinę nuo vasaros susirinkimo stovyklos kalkakmenio kalvos sudarė didelio išskobto seklaus dubens formos įdubą, atvirą priekyje. Nusklembti šlaitai papėdėje perėjo į nedidelį, sąlyginai lygų lauką, kuris per tuos daugybę metų, kai ši vieta naudojama susirinkimams, dar buvo išlygintas akmenimis ir plūkta žeme.

Medžių giraitėje ant dantytos kalvos viršūnės tryško šaltinis, kuris pripildė baseinėlį, o paskui liejosi žemyn dubens formos šlaitu, keliavo dugno viduriu ir pamažu platėjo į didesnį stovyklos upeliuką. Tas upeliukas buvo toks mažas, ypač vasaros pabaigoje, kad žmonės nesunkiai jį peržengdavo, tačiau skaidrus, vėsus baseinas viršuje tiekė geriamąjį vandenį. Žolėti kalvų šlaitai kilo pamažu, netolygiai. Bėgant metams, žmonės vienur žemes nukasė, kitur jų pripylė, kol ant šlaitų atsirado nedidelės

plokštumos – patogios vietos įsitaisyti šeimoms ar net visam urvui, vėrėsi geras vaizdas į atvirą erdvę apačioje.

Žmonės sėdosi ant žolės arba tiesėsi ant žemės pintus demblius, kimštas pagalvėles ar kailius. Buvo uždegtos ugnys, daugiausiai į žemę įbesti deglai, keletas nedidelių laužo duobių juosė sceną primenantį plotą apačioje, vienas didelis laužas buvo užkurtas priekyje, keletas jų suliepsnojo tarp žiūrovų. Netrukus, dar žmonėms besišnekučiuojant, pasigirdo tyli jaunų balsų daina. Žmonės pradėjo tildyti vieni kitus. Tada į centrinį plotą atžygiavo beveik visi stovyklos vaikai, traukdami ritmingą dainą su skaičiavimo žodžiais. Visi nuščiuvo ir šypsodamiesi žvelgė į savo atžalas.

Pradėta nuo vaikų dainavimo dėl dviejų priežasčių: pirmiausia, derėjo parodyti vyresniesiems, ko vaikai išmoko iš zelandonių. Antra, visi supranta, kad Motinos šventė prasidės kartu su puota ir bendromis linksmybėmis. Kai baigsis pasirodymas, vaikai bus nuvesti į vieną iš stovyklų susirinkimo pakraštyje, kur žais ir patys puotaus atskirai nuo suaugusiųjų. Juos prižiūrės keletas zelandonių ir keli vyresni vyrai ir moterys: jaunos motinos, kurios dar nebuvo pasiruošusios dalyvauti šventėje, moterys, kurioms ką tik prasidėjo mėnulio laikas, arba tie, kurie šįkart nebuvo nusiteikę pagerbti Motiną.

Nors dauguma žmonių laukdavo Motinos švenčių, niekas nebuvo verčiamas jose dalyvauti. Šventės dalyviams buvo lengviau atsipalaiduoti žinant, kad visą vakarą nereikės rūpintis vaikais. Mažiesiems nebuvo draudžiama į jas eiti, ir vyresnėliai tikrai jose pasirodydavo, smalsiai stebėdavo besikalbančius, juokaujančius, valgančius, geriančius, šokančius ir besiporuojančius suaugusiuosius. Žmonės gyveno ankštuose nameliuose, tad vaikai nuolat matė visą suaugusiųjų veiklą nuo gimimo iki mirties. Niekas nesivargino jų vyti į šoną, viskas buvo gyvenimo dalis.

Kai vaikai baigė dainuoti, dauguma jų buvo nuvesti tarp žiūrovų. Paskui du vyrai, apsirengę kaip bizonų patinai, su sunkiomis raguotomis jų galvomis, iš priešingų pusių pasileido vienas į kitą ir prasilenkė vos nesusidūrę. Tai prikaustė visų dėmesį. Tada keletas žmonių, įskaitant vaikus, apsirengę taurų kailiais, su ragais, pradėjo maklinėti po aikštę kaip banda. Dalis kailių buvo medžioklės drabužiai, kiti pasiūti būtent šiai

progai. Urgzdamas pasirodė liūtas su visu kailiu ir uodega, puolė taurus ir suriaumojo taip tikroviškai, kad kai kurie žmonės krūptelėjo.

– Čia Aila, – Aldanorui į ausį sušnabždėjo Folara. – Niekas nemoka riaumoti taip puikiai kaip ji.

Banda pasklido, šokinėjo per daiktus, vos neįlėkė į žmones. Liūtas juos vaikėsi. Tada atėjo penki elnių kailiais apsirengę žmonės, prie galvų laikantys ragus. Jie pavaizdavo, kaip žvėrys, tarsi nuo kažko bėgdami, šoka į upę ir ja plaukia. Paskui pasirodė arkliai, o vienas sužvengė taip tikroviškai, kad sulaukė atsako iš tolumos.

– Čia irgi Aila, – greta sėdinčiam vyrui pranešė Folara.

– Ji puiki, – atsiliepė šis.

– Ji sakėsi išmokusi mėgdžioti gyvūnus anksčiau nei kalbėti zelandoniškai.

Žmonės mėgdžiojo ir vaizdavo gyvūnus, rodydami kažkokį įvykį ar istoriją. Pasirodė ir keliaujančių pasakotojų grupė – pasitelkę savo gebėjimus, jie itin patyrusiai ir tikroviškai vaidino įvairius padarus. Galiausiai žvėrys ėmė burtis į krūvą. Kai visi susirinko, įžengė neįprastas gyvūnas. Jis ėjo keturiomis kojomis ir turėjo kanopas, tačiau buvo apklotas keistu dėmėtu kailiu, kuris šonuose karojo beveik iki žemės ir iš dalies dengė jo galvą, prie kurios buvo pritvirtintos dvi tiesios lazdos, vaizduojančios kažkokius ragus.

– Kas čia? – nustebo Aldanoras.

– Žinoma, tai stebuklingas gyvūnas, – atsakė Folara, – bet iš tikrųjų Ailos Yhaha, kuri yra zelandonė. Pirmoji sako, kad visi arkliai ir vilkas yra zelandoniai. Štai kodėl jie pasirinko būti su ja.

Keistasis žvėris zelandonis išvedė visus kitus gyvūnus, paskui keletas zelandonių ir pasakotojų grįžo įprastai apsirengę ir pradėjo groti fleitomis bei būgnais. Kiti pradėjo dainuoti įvairias senolių legendas, pasakojo istorijas, kurias žmonės žinojo ir labai mėgo.

Zelandoniai pasiruošė puikiai. Jie panaudojo visus žinomus triukus, kad prikaustytų ir išlaikytų didelės minios dėmesį. Kai Aila zelandonių raštais išpieštu veidu, išskyrus plotą aplink naująją tatuiruotę, kuris buvo paliktas švarus, kad išryškėtų nuolatinė priklausymo zelandoniams žymė, žengė priešais grupę, visi du tūkstančiai žmonių sulaikė kvapą, buvo pasiruošę įsiklausyti į kiekvieną jos žodį.

Vėl sudundėjo būgnai, aukšti fleitų garsai pynėsi su lėtais, negailestingais bosais, kai kurie tonai sklido net žemiau girdimumo ribos, tačiau buvo justi giliai kauluose: *dunnn, dunnn, dunnn*. Moduliacija pasikeitė, o paskui ritmas ėmė sutapti su metru tokių pažįstamų eilučių, kad žmonės prisijungė dainuodami ar deklamuodami Motinos giesmės pradžią:

Iš tamsumos, iš pragaišties, iš tyrų
Su viesulais Didžioji Motina išnyra.
Ir bunda, nes gyvybės vertę ji išmano,
Ji sielojas dėl tuštumos, Motina Žemė.
Motina vieniša. Vienintelė ir tikra.

Įsitraukė Pirmoji su savo įspūdingu, sodriu balsu. Motinos giesmę dainuojančius ir deklamuojančius balsus papildė fleitos ir būgnai. Įpusėjus giesmei žmonės ėmė pastebėti, kad Pirmosios balsas toks išskirtinai sodrus ir retas, jog patys liovėsi dainavę, tik klausėsi. Sugiedojusi paskutinę eilutę Pirmoji nutilo, liko tik būgnus mušantys Ailos giminaičiai.

Tačiau žmonėms atrodė, kad girdi žodžius. Jie neabejojo, kad tie žodžiai tariami su kažkokiu keistu, klaikiu virpesiu. Iš pradžių klausytojai nesuprato, ką girdi. Du jauni mamutojai stovėjo priešais minią su savo mažais būgneliais ir keistu trūksmingu ritmu mušė paskutines Motinos giesmės eilutes – atrodė, tarsi būgnai drebančiais balsais tartų žodžius, lyg kas dainuotų be galo greitai kaitaliodamas kvėpavimą, tik čia niekas nekvėpavo, tai buvo būgnai! Būgnai tarė žodžius!

Mooo tinnna paaaatenkiiiintaaaa saaaavoooo kūriiiiniaiiiis...

Tvyrojo mirtina tyla, visi įsitempę klausėsi būgnų kalbos. Aila, galvodama apie išmoktą būdą „mesti“ balsą į priekį, kad aiškiai girdėtų net toliausiai sėdintieji, dar pažemino savo įprastą žemą balsą ir garsiau, stipriau prabilo į tylią tamsumą, dabar apšviestą tik vieno laužo. Vienintelis garsas, kurį susirinkusieji girdėjo, dingojosi, sklido iš oro kartu su būgnų dundesiu – tai Aila viena tarė paskutines Motinos giesmės eilutes, kartojo būgnų mušamus žodžius:

Motina patenkinta savo kūriniais,
Moko juos mylėti, jungtis ir viens kito neapleisti.
Poros susilieti trokšta Motinos valia,
Jos vaikams duota malonumų dovana.
Ji kūrė iš lėto. Vaikai mokėsi mylėti.

Būgnai nepastebimai sulėtino. Visi žinojo, jog tai pabaiga. Liko viena eilutė, tačiau kažkodėl visi delsė, nežinia ko laukė. Žmonės jaudinosi, kilo įtampa. Pasiekę eilutės pabaigą, būgnai nenutilo, toliau tarė nežinomus žodžius:

Jooos paaaaskuuuuutiiiiinėėėėė doooovaaaanaaaa...

Žmonės atidžiai klausėsi, tačiau vis dar nebuvo tikri tuo, ką girdi. Tada atsistojo Aila ir viena lėtai, pabrėžtinai pakartojo eilutes:

Jos paskutinė dovana – žinia, jog vyras turi savo dalį:
Jis geismo syvus tur išliet, kad moteryprasidėtų vaikelis.
Motiną pagerbia susiliejusi pora, kūnas ir kūnas,
Nes gyvybė užmezgama dalijantis malonumais.
Žemės vaikai palaiminti. Motina gali ilsėtis.

To neturėjo būti. Tai buvo nauja! Šitos dalies niekas anksčiau nebuvo girdėjęs. Ką ji reiškia? Žmonės sunerimo. Kiek kas žinojo ar galėjo prisiminti, Motinos giesmė visada buvo tokia pati, išskyrus nežymius pakeitimus. Kodėl dabar kitaip? Žodžių reikšmė dar neprasiskverbė į klausytojų protus. Pakankamai trikdė tai, kad buvo pridėtos naujos eilutės, ir Motinos giesmė pasikeitė.

Staiga buvo užgesintas paskutinis laužas. Pasidarė taip tamsu, kad nė vienas nė sujudėti nedrįso.

– Ką tai reiškia? – šūktelėjo kažkas.

– Tikrai, ką tai reiškia? – nuskambėjo kitas klausimas.

Tik Jondalaras neklausė. Jis suprato. „Vadinasi, tai tiesa, – galvojo jis. – Viskas, ką Aila sako, visada taip ir būna." Nors vyras turėjo laiko apie viską

pagalvoti, netgi jo protas kovėsi su išvadomis. Aila nuolat jam sakydavo, kad Jonaila yra jo duktė, jo tikra duktė, jo kūnas, ne tik jo dvasia. Ji buvo pradėta dėl jo veiksmų. Ne dėl kažkokios paslaptingos dvasios, kurios negali matyti, Motinos kažkokiu neaiškiu būdu sumaišytos Ailos viduje su jo dvasia. Tai jis. Jiedu su Aila. Jis atidavė Ailai savo vyriškumo, savo varpos syvus, ir jie kažkaip susimaišę su kažkuo Ailos viduje pradėjo gyvybę.

Ne kaskart. Jis daug kartų palikdavo jos viduje savo syvų. Gal reikėjo daug syvų? Aila visada sakė, kad tiksliai nežino, kaip viskas vyksta, tik tiek, kad dėl vyro ir moters buvimo kartu prasideda gyvybė. Motina padovanojo savo vaikams malonumų dovaną, kad būtų pradėta gyvybė. Argi naujo gyvenimo pradėjimas neturi būti malonumas? Ar todėl troškimas išlieti syvus moters viduje toks stiprus? Todėl, jog Motina norėjo, kad vaikai kurtų savo vaikus?

Jam dingojosi, tarsi kūnas būtų naujai viską supratęs, kažkokiu būdu atgijęs. Vyrai yra būtini. Jis yra būtinas! Be jo pasaulyje nebūtų Jonailos. O jei būtų koks kitas vyras, tai nebūtų Jonaila. Ji buvo tai, kas yra, dėl jų abiejų, Ailos ir jo. Be vyro nebūtų naujos gyvybės.

Pakraščiuose suliepsnojo deglai. Žmonės pradėjo stotis, vaikštinėti. Keliose skirtingose vietose buvo atidengtas ir patiektas maistas. Kiekvienas urvas arba susijusių urvų grupė turėjo savo valgymo vietą, kad niekam nereikėtų pernelyg ilgai laukti. Išskyrus vaikus, dauguma žmonių kone visą dieną buvo nevalgę – vieni tam neturėjo laiko, kiti laukė puotos. Nors nebuvo privaloma, bet prieš pagrindinį valgymą švenčių dienomis žmonės užkandžiaudavo taupiai.

Eidami link maisto žmonės kalbėjosi, uždavinėjo vienas kitam klausimus, vis dar jautėsi sutrikę.

– Einam, Jondalarai, – pakvietė Joharanas. Jondalaras negirdėjo, buvo taip paskendęs savo mintyse, kad jam minia aplinkui neegzistavo.

– Jondalarai! – vėl šūktelėjo Joharanas ir papurtė brolį už peties.

– Ką? – pakėlė galvą Jondalaras.

– Einam, jau galime pavalgyti.

– O, – atsiliepė Jondalaras; jo mintys vis dar skriejo sūkuriais.

– Kaip manai, ką visa tai reiškia? – paklausė Joharanas jiems pradėjus eiti.

– Ar matei, kur nuėjo Aila? – paklausė Jondalaras, vis dar abejingas viskam, išskyrus savo mintis.

– Jos nemačiau, bet numanau, kad netrukus ji ateis. Puikios apeigos. Reikėjo daug laiko joms suplanuoti ir pasiruošti. Netgi zelandoniams kartkartėmis reikia pailsėti ir užvalgyti, – atsiliepė Joharanas. Jie paėjėjo kelis žingsnius. – Kaip manai, ką tai reiškia, Jondalarai? Tas paskutinis Motinos giesmės posmas?

Jondalaras galiausiai atsisuko į brolį.

– Reiškia tiksliai tai, ką ji pasakė: „Vyras turi savo dalį." Ne tik moteris yra palaiminta. Nauja gyvybė neprasideda be vyro.

Joharanas susiraukė, kaktoje išryškėjo tokios pačios kaip brolio raukšlės.

– Tu tikrai taip manai?

Jondalaras nusišypsojo.

– Aš žinau.

Kai jie priėjo prie ploto, kur susirinko puotauti devintasis urvas, buvo patiekta įvairių svaigiųjų gėrimų. Kažkas Jondalarui su Joharanu į rankas įdavė vandeniui nepralaidžius pintus puodelius. Vyrai paragavo, bet puodeliuose buvo ne tai, ko jie tikėjosi.

– Kas čia? – nustebo Joharanas. – Maniau, bus Laramaro barma. Skanu, bet labai jau silpna.

Jondalarui gėrimas pasirodė pažįstamas ir jis vėl paragavo. „Kur jau esu tai gėręs?" – ėmė svarstyti jis.

– O! Losadunojiečiai!

– Ką? – nesuprato Joharanas.

– Šitą gėrimą per Motinos šventes geria losadunojiečiai. Paragavus atrodo silpnas, tačiau nepersistenk, – įspėjo Jondalaras. – Jis galingas. Veikia paslapčia. Tikriausiai Aila jo paruošė. Ar nematei, kur ji nuėjo po apeigų?

– Man regis, mačiau ją anksčiau išeinančią iš apeigų palapinės. Ji buvo apsirengusi įprastai, – atsakė Joharanas.

– Nematei, kur ji patraukė?

– Štai kur ji. Štai ten, kur pilsto šitą naują gėrimą.

Jondalaras patraukė link nemenkos grupės žmonių, kurie maklinėjo aplink didelę medinę dėžę į ją vis pamerkdami gėrimo puodelius. Jis pa-

matė Ailą, stovinčią prie Laramaro. Ji padavė jam pilną puodelį. Jis kažką pasakė, ji nusijuokė ir jam nusišypsojo.

Laramaras tarsi nustebo, paskui pats išsiviepė. „Gal ji vis dėlto nėra tokia bloga, – pagalvojo jis. – Anksčiau visada būdavo tokia nedrauginga, vargiai žodį pasakydavo. Tačiau dabar ji zelandonė. Jos turi pagerbti Motiną per šventes. Šita šventė gali būti įdomi." Staiga pasirodė Jondalaras. Laramaras nusivylęs susiraukė.

– Aila, – tarė Jondalaras, – man reikia su tavimi pasikalbėti. Eikim kur nors iš čia.

Jis paėmė ją už rankos ir pabandė nuvesti į ne tokią sausakimšą vietą.

– Ar yra kokia priežastis, kodėl negalime kalbėti tiesiog čia? Neabejoju, sugebėsiu tave išgirsti. Staiga neapkurtau, – ištraukė ranką Aila.

– Noriu pasikalbėti su tavimi viena.

– Turėjai daugybę progų kalbėtis su manimi anksčiau, bet nepasivarginai. Kodėl dabar staiga tapo taip svarbu? Čia Motinos šventė. Ketinu likti ir pasilinksminti, – tarė ji ir tikrai kviečiamai nusišypsojo Laramarui.

Jondalaras pamiršo. Susijaudinęs dėl naujosios žinios užsimiršo. Staiga viskas sugrįžo. Ji užklupo jį su Marona. Teisybė, nuo tada jis su ja nesikalbėjo. Aila matė, kaip jis išblykšta. Vyras susvirduliavo, tarsi kas jam būtų trenkęs, ir nugoglino šalin. Jis atrodė toks priblokštas ir sutrikęs, kad ji vos nepašaukė jo grįžti, bet prikando liežuvį.

Jondalaras ėjo apsvaigęs, paskendęs savo mintyse. Kažkas jam į rankas įspraudė gėrimo puodelį. Jis išmaukė negalvodamas. Kažkas pripylė dar. „Ji teisi", – galvojo jis. Jis turėjo apsčiai laiko su ja kalbėtis, mėginti pasiaiškinti. Kodėl to nepadarė? Juk ji atkeliavo pas jį, o rado jį su Marona. Kodėl jis jos nesusirado? Todėl, kad gėdijosi ir bijojo, kad ją prarado. Ką jis sau galvojo? Jis mėgino paslaptyje išlaikyti santykius su Marona. Juk turėjo tiesiog jai pasakyti. Iš tiesų, tai visai nereikėjo susidėti su Marona. Kodėl ji pasirodė tokia patraukli? Kodėl jis tada taip stipriai jos geidė? Vien dėl to, kad ji buvo prieinama? Dabar ji net nedomina jo.

Aila sakė, kad prarado kūdikį. Jo kūdikį!

– Tas kūdikis buvo mano, – garsiai ištarė jis. – Jis buvo mano!

Keletas netoliese buvusių žmonių įsmeigė į jį akis ir susižvalgę tarpusavyje papurtė galvas.

Tas vaikas, kurio ji neteko, buvo jo. Aila buvo pašaukta. Jis kažką girdėjo apie siaubingą jos patirtą išbandymą. Tada jis norėjo eiti pas ją, paguosti. Kodėl nenuėjo? Kodėl iš paskutiniųjų stengėsi jos vengti? Dabar Aila nebenori su juo kalbėtis. Ar jis gali ją kaltinti? Jis turėtų suprasti, jeigu ji apskritai daugiau nenorės jo matyti.

Kas, jeigu ji tikrai jo išsižadės? Jei niekada nebenorės jo matyti? Ir nebesidalys su juo malonumais? Tada jam toptelėjo: jei Aila atsisakys dalytis su juo malonumais, jis niekada negalės su ja pradėti kūdikio. Jis niekada neturės kito vaiko su Aila.

Staiga Jondalaras panūdo nieko nežinoti. Jei dvasia pradeda gyvybę, tai niekaip nesusiję su žmonių veiksmais. Jei gyvybės pradžiai reikalingi vyro syvai, o Aila jo nenorės, jis daugiau nebeturės vaikų. Jondalaras nesuvokė, kad gali turėti vaikų su kita moterimi. Juk jis mylėjo Ailą. Ji buvo jo pora. Tai jos vaikus jis pasižadėjo aprūpinti. Jie bus jo židinio vaikai. Jis nenorėjo kitos moters.

Jondalaras svirduliavo su puodeliu rankoje. Jis buvo toks pat kaip ir kiti šventės dalyviai, svyrinėjantys pirmyn ir atgal ten, kur kvepėjo maistas ir gėrimai. Į jį atsitrenkė besijuokiančių žmonių būrelis. Jie turėjo ką tik pripildytą vandenmaišį kažkokio stipraus gėrimo.

– Leisk, įpilsiu dar, nevalia vaikščioti su tuščiu puodeliu per Motinos šventę, – tarė vienas iš jų.

Niekad anksčiau nebuvo tokios šventės. Maisto buvo daugiau, nei žmonės galėjo suvalgyti, daugiau svaigalų ir vyno bei kitokių gėrimų nei įmanoma išgerti. Buvo netgi lapų rūkyti, tam tikrų grybų ir kitų ypatingų dalykų užvalgyti, niekas nebuvo uždrausta. Keletas žmonių buvo išrinkti iš daugumos arba pasisiūlė susilaikyti nuo šventimo ir pasirūpinti, kad stovykloje liktų saugu, padėti tiems, kurie neišvengiamai susižeis, numaldyti tuos, kurie taps nevaldomi. Bent jau nereikėjo jaudintis, kad šlitinėjantys girtuokliai pargriaus vaikus – visi mažieji buvo suburti stovykloje vasaros susirinkimo pakraštyje, juos prižiūrėjo donijai su talkininkais.

Jondalaras nepaisė, kad eidamas laisto gėrimą iš neseniai pripildyto puodelio. Jis vėl gurkštelėjo. Buvo nevalgęs, tad gausiai siūlomi svaigalai jį paveikė: galva sukosi, vaizdas liejosi, tačiau protas, vis dar skendintis

mintyse, atsiskyrė nuo visko. Jis girdėjo šokių muziką, ir kojos pačios nuvedė į tą pusę. Tik miglotai Jondalaras matė šokėjus, ratu judančius mirguliuojančioje šviesoje.

Tada pro šalį šokio žingsniu praplaukė moteris. Jondalarui prašviesėjo akyse, ir jis susitelkė į ją. Tai buvo Aila. Jis stebėjo, kaip ji šoka su keliais vyrais ir girtai juokiasi. Nelygiai svirduliuodama ji išėjo iš rato, paskui ją nusekė trys vyrai, graibstė ją rankomis, plėšė drabužius. Neišlaikiusi pusiausvyros, ji krito ant žemės kartu su tais vyrais. Vienas iš jų užsiropštė ant jos, grubiai praskyrė jos kojas ir smeigė į ją savo išbrinkusią varpą. Jondalaras jį atpažino. Tai buvo Laramaras!

Reginio priblokštas, negalėdamas pajudėti, Jondalaras stebėjo, kaip vyras juda pirmyn ir atgal. Laramaras. Purvinas girtuoklis, tinginys, slunkius Laramaras! Aila su juo net nekalbėdavo, tačiau čia ji buvo su Laramaru. Aila nebūtų leidusi jam ją myluoti, dalytis su ja malonumais. Ji nebūtų jam leidusi pradėti kūdikį.

– Kas, jei Laramaras joje pradėjo kūdikį?!

Kraujas suplūdo Jondalarui į galvą. Viskas, ką jis matė raudoname rūke, buvo Laramaras, apsižergęs Ailą, jo porą, šokinėjantis pirmyn ir atgal. Staiga įtūžio apakintas Jondalaras suriaumojo:

– Jis pradeda mano kūdikį!

Ilgšis trimis žingsniais įveikė juos skyrusį atstumą, atitraukė Laramarą nuo Ailos, apsuko ir smogė jam kumščiu į veidą. Laramaras susmuko be sąmonės. Jis nesuvokė, kas atsitiko, nematė, kas jam smogė.

Jondalaras šoko ant gulinčiojo. Sužvėrėjęs, įtūžęs iš pavydo jis mušė Laramarą, kumščiavo ir daužė, niekaip negalėjo liautis. Iki spiegimo įtemptu, nevilties kupinu balsu Jondalaras rėkė:

– Jis pradėjo mano kūdikį! Jis pradėjo mano kūdikį! – nepaliovė kartoti jis. – Jis pradėjo mano kūdikį!

Keli vyrai bandė jį nutempti, bet jis juos tiesiog nusipurtė. Jo jėga buvo kone nežemiška. Dar keletas bandė jį atplėšti, bet Jondalaras pašėlo; niekas negalėjo jo suvaldyti.

Tada, kai jis atsitraukė tam, kad dar kartą smogtų kumščiu į kruviną mėsos košę, kuri kažkada buvo veidas, jo riešą griebė didžiulė ranka. Jondalaras kovojo, bet pasijuto traukiamas nuo be sąmonės ant žemės

išsidriekusio leisgyvio vyro. Jis kovojo, norėdamas išsilaisvinti iš milžiniškų, galingų, varžančių letenų, bet nepajėgė.

Kol Danugas jį laikė, Zelandonė šaukė:

– Jondalarai, Jondalarai, liaukis! Tu jį užmuši!

Jis miglotai pažino balsą moters, kadaise vadintos Zolena, ir prisiminė dėl jos sumušęs jaunuolį; tada jo sąmonė aptemo. Kol keletas zelandonių skubėjo padėti Laramarui, raudonplaukis milžinas pakėlė Jondalarą ant rankų ir nunešė kaip kūdikį.

37

Zelandonė padavė Ailai vieną iš tankiai supintų nendrinių puodelių, specialiai pagamintų šventei, kone sklidiną karštos raminamosios žolelių arbatos. Kitą puodelį ji padėjo ant žemo stalelio, tada atsisėdo ant didelės kėdės greta Ailos. Jos buvo vienos zelandonių namelyje, išskyrus vyrą minkštomis gydančius šuteklius prilaikančiomis odomis apvyniotu veidu, be sąmonės gulintį ant miego pakylos greta. Kelios lempos skleidė švelnų švytėjimą aplink sužeistąjį, o dar dvi stovėjo ant žemo stalelio su arbata.

– Niekada jo tokio nemačiau, – tarė Aila. – Kodėl jis taip elgėsi, zelandone?

– Nes tu buvai su Laramaru.

– Juk tai Motinos šventė. Dabar aš zelandonė. Turėčiau dalytis Motinos dovana šventėse Motinai pagerbti, tiesa? – klausė Aila.

– Visi turi pagerbti Motiną jos šventėse, ir tu visada pagerbdavai, bet niekada anksčiau su niekuo kitu to nedarei, išskyrus Jondalarą, – atsiliepė storulė.

– Koks skirtumas, kad niekada anksčiau nesirinkau nieko kito? Tarp kitko, jis poravosi su Marona, – tarė Aila.

Pirmoji pajuto gynybos gaidelę jos balse.

– Taip, bet, kai jis tai darė, tu buvai neprieinama. Pati žinai, vyrai dažnai dalijasi Motinos malonumo dovana su kitomis moterimis, kai jų poros lengvai neprieinamos, tiesa? – paklausė ta, kuri buvo Pirmoji.

– Taip, žinoma, – Aila greitai nudelbė akis, paskui gurkštelėjo arbatos.

– Ar tau kelia nerimą mintis, kad Jondalaras renkasi kitą moterį, Aila?

– Na, jis niekada nesirinko jokios kitos. Tiek, kiek aš jį pažįstu, – tarė Aila, žvelgdama į vyresniąją moterį rūpesčio pritemdytu žvilgsniu. – Kaip menkai jį pažįstu. Negaliu patikėti tuo, ką jis padarė. Būčiau nepatikėjusi, jei nebūčiau ten buvusi. Iš pradžių jis slampinėja aplinkui su Marona, o aš sužinau, kad jis jau seniai taip... tada jis... kodėl Marona?

– Kaip jaustumeis, jei tai būtų kuri kita?

Aila nudelbė akis.

– Nežinau, – ji vėl pažvelgė į Zelandonę. – Kodėl jis neatėjo pas mane, jei norėjo patenkinti savo poreikius? Aš niekada jam neatsakydavau, niekada.

– Gal todėl ir neatėjo? Gal jis žinojo, kad esi pavargusi ar giliai įsitraukus į mokymą, ir nenorėjo tau bruktis žinodamas, kad tu jam neatsakysi, – tarė Zelandonė. – Be to, kartais tau reikėdavo pamiršti tam tikrus dalykus tam tikram laikui: malonumus, maistą, net vandenį.

– Bet kodėl Marona? Jei tai būtų buvusi bet kuri kita moteris, manau, būčiau supratusi. Gal man tai nebūtų patikę, bet būčiau supratusi. Kodėl šita moteris?

– Gal todėl, kad ji pasisiūlė?

Aila atrodė tokia sutrikusi, kad Zelandonė aiškino toliau:

– Visi žinojo, kad nei tu, nei Jondalaras niekada nesirenkate nieko kito, Aila, netgi per Motinos šventes. Prieš kelionę Jondalaras visada būdavo moterims prieinamas. Jo geismas toks stiprus, vienos moters jam retai pakakdavo. Atrodė, tarsi jis niekada nepasisotintų. Kol grįžo su tavimi. Netrukus moterys liovėsi bandyti patraukti jo dėmesį. Jei nesi prieinamas, niekas nesisiūlo. Daugumai moterų nepatinka būti atstumtoms. Bet Maronai tai nerūpėjo. Jai buvo taip nesunku gauti bet kurį norimą vyrą, kad atsisakymas tapdavo tik iššūkiu. Manau, Jondalaras tapo ypatingu siekiu.

– Negaliu patikėti, kaip menkai jį pažįstu, – Aila papurtė galvą ir dar gurkštelėjo arbatos. – Zelandone, jis vos neužmušė Laramaro. Jo veidas niekada nebebus toks kaip buvo. Jei Danugo ten nebūtų buvę, nesu tikra, ar Laramaras vis dar būtų gyvas. Niekas kitas nepajėgė jo sustabdyti.

– Tai buvo vienas iš dalykų, kurie, aš baiminausi, nutiks, kai pasakysim žmonėms apie vyro vaidmenį pradedant naują gyvybę. Nesitikėjau,

kad viskas taip susiklostys, ir taip greitai. Žinojau, kad bus problemų, kai pasakysim žmonėms, tik tikėjausi, turėsime daugiau laiko jas išspręsti.

– Nesuprantu, – vėl susiraukė Aila. – Galvojau, vyrai apsidžiaugs žinodami, kad jie būtini naujai gyvybei pradėti, tokie pat būtini kaip moterys, ir dėl tos priežasties Motina juos sukūrė.

– Gal jie ir džiaugiasi. Bet, kai supras prasmę, vyrai gali panorėti užsitikrinti, kad židinio vaikai būtų daugiau nei jų porų vaikai. Jie norės, kad vaikai, kuriuos jie aprūpina, kiltų iš jų.

– Kodėl tai turi rūpėti? Niekada anksčiau tai nebuvo svarbu. Vyrai visada aprūpindavo savo poros vaikus. Dauguma vyrų būna patenkinti, kai pora prie jo židinio atsiveda vaikų, kodėl staiga jie gali panorėti aprūpinti tik saviškius? – stebėjosi Aila.

– Tai gali tapti garbės reikalu. Jie ims savintis savo poras ir savo vaikus, – paaiškino Pirmoji.

Aila atsigėrė ir kurį laiką mąstė suraukusi kaktą.

– O kaip iš tikrųjų žinoti? Juk gimdo moteris. Vienintelis dalykas, kurį neabejotinai gali žinoti vyras – kad vaikas yra jo poros kūdikis.

– Vienintelė galimybė vyrui tai žinoti yra tada, kai moteris dalijasi malonumais tik su juo, – tarė zelandonė. – Kaip tu, Aila.

Ailos raukšlės pagilėjo.

– O Motinos šventės? Dauguma moterų jų laukia. Jos nori pagerbti Motiną, dalytis jos malonumų dovana daugiau nei su vienu vyru.

– Taip, dauguma moterų ir vyrų to trokšta. Tai gyvenimui suteikia jaudulio ir įdomumo. Taip pat dauguma moterų nori, kad poros padėtų rūpintis vaikais, – tarė Zelandonė.

– Yra moterų, kurios neturi porų. Joms padeda jų motinos, tetos ir broliai, ypač rūpintis naujagimiais. Netgi urvas gelbsti. Vaikais visada turi būti pasirūpinta, – pabrėžė Aila.

– Tiesa, tačiau viskas gali pasikeisti. Praeityje buvo keli sunkūs metai, kai sumažėjo žvėrių ir ne taip gausiai užaugo maistui tinkamų augalų. Stojus nepritekliui ne visi žmonės nori dalytis. Jei teturi pakankamai maisto vienam vaikui, kuriam atiduosi?

– Aš atiduočiau savo maistą bet kuriam vaikui, – pasakė Aila.

– Kurį laiką – taip. Dauguma žmonių atiduotų. Bet kiek ilgai? Jei nevalgysi, nusilpsi ir susirgsi. Kas tada pasirūpins tavo vaikais?

– Jondalar... – pradėjo Aila, tada nutilo ir prispaudė ranką prie lūpų.

– Taip.

– Bet padėtų ir Martona, ir Vilomaras, net Folara. Visas devintasis urvas padėtų, – paskubėjo Aila.

– Tiesa, padėtų ir Martona, ir Vilomaras, kol pajėgtų, bet žinai, kad Martona serga, o Vilomaras neina jaunyn. Folara vėlyvosiose jungtuvėse susijungs su Aldanoru. Kai ji turės savo kūdikį, kurį pirmą maitins?

– Niekada nebūna taip blogai, Zelandone. Kartais pavasarį pritrūksta maisto, bet visada gali rasti ko valgyti, – nerimo Aila.

– Viliuosi, visada taip ir bus, bet moteris paprastai jaučiasi saugesnė, jei turi porą, kuri jai padeda.

– Kartais moterys dalijasi židiniu ir padeda viena kitai prižiūrėti vaikus, – tarė Aila. Ji galvojo apie Aldanoro žmones sarmunojus ir Atarosą, kuri mėgino atsikratyti visų vyrų.

– Ir jos gali tapti pora tarpusavyje. Visada gerai šalia turėti tą, kuris gali padėti, pasirūpinti, bet dauguma moterų renkasi vyrus. Šitokius Motina mus sukūrė ir tu, Aila, pasakei, kodėl taip įvyko.

Aila dirstelėjo į Laramarą.

– Jei tu žinojai, kad viskas pasikeis, Zelandone, kodėl leidai tam nutikti? Tu Pirmoji. Tu galėjai tai sustabdyti, – stebėjosi Aila.

– Gal ir galėjau kuriam laikui. Bet Motina nebūtų tau pasakiusi, jei nebūtų norėjusi, kad jos vaikai žinotų. O kai ji nusprendžia, tai neišvengiama. Negali išlaikyti paslapties. Kai tiesa paruošta perduoti kitiems, galima ją atidėti, bet neįmanoma sulaikyti, – atsakė Zelandonė.

Aila užsimerkė, kažką galvojo. Galiausiai atsimerkusi pratarė:

– Jondalaras buvo toks... piktas. Toks žiaurus.

Sukilo ašaros.

– Žiaurumas visada yra. Daugumos vyrų. Žinau, ką Jondalaras padarė Madromanui, o tada buvo ne vyresnis nei berniukas. Jis tik išmoko susivaldyti.

– Bet Jondalaras negalėjo liautis jo daužęs. Jis vos neužmušė Laramaro. Kodėl?

– Nes tu pasirinkai Laramarą, Aila. Visi girdėjo Jondalarą rėkiant: „Jis pradeda mano kūdikį!" Gali būti tikra: nė vienas vyras nepamirš šitų žodžių. Kodėl tu pasirinkai Laramarą?

Aila nuleido galvą ir pravirko tyliai kūkčiodama. Galiausiai jai ištrūko:

– Todėl, kad Jondalaras pasirinko Maroną. – Ašaros, kurias ji taip ilgai laikė, staiga pasruvo ir nebuvo kaip jų sustabdyti. – Oi, Zelandone, nežinojau, kas yra pavydas, iki tos akimirkos, kai pamačiau juos kartu. Ką tik praradau kūdikį, galvojau apie Jondalarą ir laukiau, kol jį pamatysiu ir gal pradėsiu su juo kitą kūdikį. Taip skaudėjo matant jį su Marona ir taip supykau, norėjau, kad jam irgi skaudėtų, – Zelandonė susirado minkštos tvarstomosios medžiagos ir padavė Ailai nusišluostyti akis ir nosį.

– O jis su manimi po to nesikalbėjo. Nepasakė, kad apgailestauja dėl prarasto kūdikio. Neapkabino, nepaguodė. Jis net nepalietė manęs, nė karto, nė žodžio man nepratarė. Dar labiau skaudino, kad jis su manimi nekalba. Jondalaras net nesuteikė man progos supykti. Pasakyti jam, kaip jaučiuosi, net nebuvau tikra, ar jis mane vis dar myli, – Aila išsišnypštė nosį, nusišluostė ašaras ir kalbėjo toliau:

– Kai Jondalaras pamatė mane šventėje ir galiausiai priėjo pasakyti, kad nori su manimi pasikalbėti, Laramaras kaip tik buvo netoliese. Žinojau, kaip Jondalaras negerbia Laramaro. Nėra žmogaus, kurio jis nemėgtų labiau. Jondalaras mano, kad Laramaras ne tik blogai elgiasi su savo pora ir jos vaikais – dėl jo įtakos ir kiti vyrai taip elgiasi. Žinojau, kad Jondalaras supyks, jei vietoj jo pasirinksiu Laramarą. Žinojau, kad tai jį įskaudins. Bet nenumaniau, kad jis taps toks žiaurus ir norės Laramarą pribaigti. Nė nepagalvojau apie tai.

Zelandonė apkabino Ailą ir laikė, kol toji verkė.

– Panašiai aš ir maniau, – tarė Pirmoji, glostydama Ailai nugarą.

„Turėjau būti atidesnė, – galvojo Zelandonė. – Žinojau, kad ji neseniai persileido, ir tai visada liūdesio šaltinis, mačiau, kad Jondalarui irgi nesiseka įveikti iškilusios problemos. Jis niekada nesusitvarko tokiose situacijose, tačiau Aila, regis, susidorodavo. Žinojau, kad ji nusiminė dėl Jondalaro. Tik nesupratau, kaip smarkiai. Turėjau ją paguosti, bet sunku prie jos prieiti. Stebiuosi, kad ji buvo pašaukta. Nemaniau, kad ji visiškai pasiruošusi, bet vos ją pamačiusi supratau, kas nutiko."

„Maniau, kad jai sunku, ypač po persileidimo, tačiau ji visada buvo tokia stipri. Tik pasikalbėjusi su Martona supratau, kaip viskas rimta.

Tada, kai ji papasakojo apie savo pašaukimą prieš visus zelandonius, – tai irgi mane nustebino, – žinojau, kad tučtuojau reikia ko nors imtis. Turėjau pirma su ja pasikalbėti, tada būčiau žinojusi, ko tikėtis. Būčiau turėjusi laiko pagalvoti apie pasekmes. Tuose vasaros susirinkimuose tiek visko vyksta. Tai ne pasiteisinimas, turėjau būti šalia ir Ailai padėti. Padėti jiems abiem. Nepadėjau. Turiu prisiimti didžiąją atsakomybės dalį dėl šito nelemto nutikimo."

Atsišliejusi į minkštą storulės petį, sriūbaudama gailiausiomis ašaromis, kurias taip ilgai laikė savyje, Aila vis galvojo apie Zelandonės užduotą klausimą. „Kodėl aš pasirinkau Laramarą? Kodėl pasirinkau patį blogiausią viso urvo vyrą, tikriausiai labiausiai netikusį viso vasaros susirinkimo vyrą?"

„Koks baisus šitas vasaros susirinkimas. Užuot šitaip skubėjusi, geriau jau apskritai nebūčiau jame pasirodžiusi, – kalbėjo ji sau. – Tada nebūčiau užklupusi jų drauge. Kas nors būtų man papasakojęs. Nebūtų patikę, bet nors kaskart užsimerkus jų vaizdas nestovėtų akyse."

„Gal tai vertė mane pasirinkti Laramarą, gal dėl to norėjau, kad Jondalarui skaudėtų? Troškau, kad jis jaustųsi taip, kaip jaučiuosi aš. Kas mane vertė taip elgtis? Norėjau smogti atgal, skaudinti, žeisti? Ar tai verta zelandonės? Jei aš taip myliu, kodėl noriu jį skaudinti? Nes pavydžiu. Dabar suprantu, kodėl zelandoniečiai trokšta pavydo išvengti."

„Pavydas yra baisus dalykas, – kalbėjo sau Aila. – Neturėjau teisės jaustis tokia įskaudinta. Jondalaras nepadarė nieko bloga. Jis gali rinktis Maroną. Jis nenutraukė ryšio; jis vis dar prisidėjo prie židinio, padėjo aprūpinti Jonailą ir mane. Jis visada padarydavo daugiau, nei privalo. Jonaila Jondalaras tikriausiai rūpinosi labiau už mane. Žinau, kaip blogai jis jautėsi jaunystėje sumušęs Madromaną. Jis nekentė savęs už tai. Dabar Jondalaras tikriausiai irgi jaučiasi baisiai. Kas jam bus? Kaip devintasis urvas su juo pasielgs? Arba zelandoniai, arba visi zelandoniečiai kokią bausmę jam skirs už tai, kad vos neužmušė Laramaro?"

Galiausiai Aila atsilošė, nusišluostė akis ir nosį, paėmė arbatos. Zelandonė vylėsi, kad verksmas išėjo jai į naudą, bet Ailos mintys virte virė. „Dėl visko aš kalta, – galvojo ji. Sėdint ir siurbčiojant šaltą arbatą nejučia vėl pradėjo kauptis ašaros. – Laramaras taip baisiai sužalotas, niekada ne-

bebus kaip buvęs, ir dėl visko aš kalta. Jis nebūtų nukentėjęs, jei aš nebūčiau jo padrąsinusi, viliojusi jo, leidusi jam manyti, kad jo noriu."

Teko prisiversti dalytis su juo malonumų dovana. Ailai buvo koktu jausti jo purvinus, prakaituotus delnus. Oda traukėsi, niežėjo, Aila jautėsi purvina ir niekaip negalėjo apsišvarinti. Ji prausėsi, šveitėsi kone iki raudonumo, pylėsi vandeniu. Net žinodama, jog tai pavojinga, gėrė amalų lapų arbatos ir kitų vėmulį bei skausmingus spazmus sukeliančių žolelių, kad atsikratytų bet kokių sueities pasekmių. Bet, kad ir ką darė, nepajėgė pašalinti Laramaro prisilietimo pojūčio.

Kodėl ji taip elgėsi? Žeidė Jondalarą? Tai ji nerado jam laiko. Tai ji neidavo miegoti kiaurą naktį, o būdravimo valandas leido mokydamasi dainų ir pasakojimų, simbolių ir skaičiavimo žodžių. Jei taip labai jį mylėjo, kodėl nerado laiko ir jam?

Ar todėl, kad mėgavosi mokymusi? Ailai tikrai patiko mokytis visų dalykų, kuriuos privalėjo žinoti būdama zelandonė. Visų žinių, kurios turėjo būti atskleistos, visko, kas buvo paslėpta nuo kitų žmonių. Simbolių, turinčių slaptų reikšmių, simbolių, kuriuos galima išraižyti akmenyje, nupiešti ant audinio, įpinti į kilimą. Ji žinojo, ką tai reiškia. Visi zelandoniai žinojo. Ji galėjo nusiųsti akmenį su simboliu kitam zelandoniui, o jį nešantis žmogus apskritai neturėtų supratimo, kad simbolis ką nors reiškia, tačiau kitas zelandonis suprastų.

Ailai patiko visos apeigos. Ji prisiminė, kaip ją sujaudino, kokį įspūdį paliko pirmosios, vien zelandonių atliekamos apeigos giliame urve. Dabar ji žinojo, kaip jas padaryti įspūdingas. Ji išmoko visų triukų, nors tai buvo ne vien triukai. Kai kas buvo tikra, bauginamai tikra. Aila žinojo, kad kai kurie zelandoniai, ypač senesni, nebetiki stebuklais. Jie darė tai tiek daug kartų, kad priprato prie savo pačių kuriamų dalykų. „Visi gali tai padaryti", – sakė jie. Gal ir visi gali, bet tik ne be mokymo. Tam reikia pagalbos ar stebuklingų vaistų. Ką reiškia skrieti be vėjo, kūną palikus su zelandoniais, arba judėti urvu paskui pasiklydusį elaną! Tai ne visi gali, arba kas tai darytų tik iš įpročio ar pareigos?

Aila staiga prisiminė, kaip per įšventinimą nugirdo tą, kuri buvo Pirmoji, sakant, kad vieną dieną ji bus Pirmoji. Tuo metu Aila tų žodžių nepaisė; ji negalėjo įsivaizduoti savęs Pirmąja dar ir dėl to, kad turi porą

ir vaiką. Kaip gali žmogus būti pirmuoju turėdamas porą ir vaiką? Tik keletas zelandonių turi šeimas.

Aila visada, nuo mažumės, troško turėti porą ir vaikų, savo šeimą. Iza jai sakė, kad ji niekada neturės vaikų – urvinio liūto totemas pernelyg stiprus, tačiau Aila juos nustebino – pagimdė sūnų. Braudas būtų neapsikentęs, jei sužinotų, kad ją prievartaudamas padovanojo jai tai, ko ji visų labiausiai troško. Tačiau tada nebuvo malonumo dovanos. Braudas ją rinkosi iš neapykantos. Jis prievartavo ją tik norėdamas įrodyti, jog gali jai daryti ką panorėjęs, ir dar dėl to, kad žinojo, kaip ji to nekenčia.

Dabar ji pati sau tai padarė: prisivertė pasirinkti vyrą, kurio nekenčia, kad įskaudintų vyrą, kurį myli. Štai ką ji padarė Jondalarui dėl savo pavydo. Tai jos kaltė, kad jis vos nenudobė to vyro. Ji nenusipelno šeimos. Net būdama mokinė ji nesugebėjo pasirūpinti šeima. Tai bus kur kas sunkiau esant visaverte zelandone. Jondalarui bus geriau be jos. Tikriausiai ji turėtų jį paleisti, kad jis pasirinktų kitą porą.

Bet kaip ji ištvers nesusijungusi su Jondalaru? Kaip be jo gyvens? Mintys atnešė naują ašarų pliūpsnį, o tai nustebino Zelandonę. Atrodė, tarsi Aila nori visą save išverkti. „Kaip gyvensiu be Jondalaro? – galvojo Aila. – Bet kaip Jondalarui dabar gyventi su manimi? Nesu jo verta, priverčiau jį kone žudyti dėl to, kad jam reikėjo patenkinti savo poreikius. Poreikius, kurių aš akivaizdžiai nepatenkinau. Netgi genties moterys tai darydavo bet kada, kai vyras įsigeisdavo. Jondalaras vertas geresnės moters."

„O kaip Jonaila? Ji yra Jondalaro duktė. Jis taip stipriai ją myli. Jondalaras augino ją labiau nei aš. Jonaila nusipelno geresnės motinos. Jei aš perkirsiu mazgą, jis galės susirasti kitą porą. Jis vis dar pats gražiausias... Ne, pats dailiausias vyras iš visų urvų. Visi taip mano. Jam nebus sunku rasti kitą moterį, net ir jaunesnę. Aš jau sena. Jaunesnė moteris galės su juo turėti vaikų. Jis gali netgi pasirinkti... Maroną... Jei norės."

Skaudėjo vien apie tai pagalvojus, bet Aila juto poreikį nubausti save ir negalėjo sugalvoti nieko didesniam skausmui sukelti.

„Taip ir padarysiu. Nutrauksiu ryšį, atiduosiu Jonailą Jondalarui ir leisiu jam susirasti kitą moterį, su kuria turėtų šeimą. Kai grįšiu į devintąjį urvą, neisiu į savo namus. Persikraustysiu pas Zelandonę arba pasistaty-

siu kitą namelį, arba išsikraustysiu ir būsiu kito urvo zelandonė... Jei kuris kitas urvas mane priims. Gal aš tiesiog turėsiu išeiti, susirasti kokį slėnį ir gyventi viena."

Zelandonė stebėjo emocijų žaidimą Ailos veide, tačiau visų išskaityti nepajėgė. „Šioje moteryje visada yra kažkas slėpiningo, – galvojo Zelandonė. – Bet abejonių nėra. Vieną dieną ji bus Pirmoji." Zelandonė niekada nepamirš tos dienos Martonos namelyje, kai Aila, jauna ir nesimokiusi, vis dėlto įveikė galingą Pirmosios protą. Zelandonę tai sukrėtė labiau, nei ji norėjo pripažinti.

– Jei jautiesi geriau, turėtume eiti, Aila... Devintojo urvo zelandone. Neturime vėluoti į susirinkimą. Žmonėms kilo daug klausimų, ypač po to, kas įvyko tarp Laramaro ir Jondalaro, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei.

– Einam, Jondalarai. Mums reikia būti susirinkime. Yra keletas klausimų, kuriuos aš noriu užduoti, – kalbėjo Joharanas.

– Tu eik. Aš ateisiu vėliau, – atsiliepė Jondalaras, vos kilstelėjęs galvą nuo miegmaišio, ant kurio sėdėjo.

– Ne, bijau, kad ne, Jondalarai. Man liepta pasirūpinti, kad ateitum kartu su manimi, – pareiškė Joharanas.

– Kas liepė?

– Zelandonė su Martona. O kas dar gali liepti?

– O jeigu nenoriu eiti į tą susirinkimą? – mėgino laimę Jondalaras. Jis jautėsi taip apgailėtinai, kad net nenorėjo pajudėti.

– Tada tikriausiai turėsiu prašyti galingąjį bičiulį mamutoją, kad tave ten nuneštų, kaip atnešė čia, – atsiliepė brolis, niūriai šypsodamasis Danugui. Jie buvo pastogėje, kurioje gyveno Druvezas, Danugas, Aldanoras ir keletas kitų vyrų. Kadangi čia gyveno tik vyrai, ji buvo vadinama „Nuošaliu", nors stovėjo ne su kitais nameliais stovyklos pakraštyje, o labai netoli devintojo urvo nuolatinių buveinių. – Nuo tada tu vos pajudėjai. Nori to ar ne, Jondalarai, turėsi stoti prieš žmones. Tai atviras susirinki-

mas. Niekas neaptarinės tavo padėties. Tai bus vėliau, kai paaiškės, kaip sveiksta Laramaras.

– Jį reikėtų truputį apvalyti, – pastebėjo Solabanas. – Drabužiai vis dar kruvini.

– Manau, tu teisus, – tarė Joharanas ir pažvelgė į Jondalarą. – Ar ketini pats nusiprausti, ar kas nors turės tave panardinti į vandenį?

– Man nerūpi. Jei nori mane nardinti, pirmyn, – atkirto Jondalaras.

– Jondalarai, pasiimk švarią tuniką ir eime prie upės, – paliepė Danugas mamutojiškai. Šitaip jis leido Jondalarui suprasti, kad yra būdas pasikalbėti asmeniškai, jei nori, kad kiti nesuprastų. Be to, pats Danugas su pasimėgavimu prabilo savo kalba, užuot laužęs liežuvį zelandoniškai.

– Puiku, – giliai atsiduso Jondalaras ir prisivertė atsistoti. – Jau nebesvarbu.

Jam tikrai buvo nesvarbu, kas jo laukia. Jondalaras manė, jog prarado viską, kas vertinga: šeimą, įskaitant Jonailą, draugų pagarbą, savo žmones, o visų labiausiai – Ailos meilę. Ir kad jis nusipelnė jos netekti.

Danugas stebėjo, kaip Jondalaras gūrina link Upės viskam abejingas. Jaunasis mamutojas jau buvo matęs į panašią bėdą patekusius Ailą su Jondalaru. Danugas taip toli ėjo jų aplankyti, jie labai jam rūpėjo, jis be galo juos mylėjo ir kuo puikiausiai žinojo, kad jie myli vienas kitą labiau nei bet kurie kiti du žmonės pasaulyje. Danugas troško, kad būtų koks būdas Ailai su Jondalaru pasakyti, ką jis ir visi kiti aplinkui žino, tik žodžiai čia nepadės. Jie patys turi susivokti. O dabar kalba sukosi ne tik apie juos. Jondalaras smarkiai sužalojo kitą žmogų. Nors Danugas gerai nežinojo zelandoniečių papročių, suprato, kad be pasekmių šis įvykis nepraeis.

Zelandonė patraukė užuolaidą, nustūmė į šoną pertvarą ir žvilgtelėjo pro slaptą įėjimą zelandonių namelio gale, tiesiai priešais bendrą angą. Ji nužiūrinėjo susirinkimų plotą kalvos šlaite, kuris vėrėsi į stovyklą. Žmonės rinkosi visą rytą, pieva buvo beveik pilna.

Pirmoji neklydo. Apeigų ir naujųjų Motinos giesmės eilučių prasmę žmonės ėmė suprasti, tačiau jiems kilo klausimų. Buvo neramu galvoti

apie galimus pokyčius, ypač po Jondalaro poelgio. Zelandonė dar kartą apsidairė, kad įsitikintų, jog pasirodė reikalingi žmonės, kiek luktelėjo, kad leistų įsitaisyti paskutiniams atklydėliams. Galiausiai ji davė ženklą jaunai zelandonei, kuri perdavė ženklą kitiems, ir, kai viskas buvo paruošta, Zelandonė žengė į lauką.

Zelandonė, kuri buvo Pirmoji, atrodė įspūdingai, o jos didingas stotas – ir ūgis, ir svoris – tai tik pabrėžė. Ji taip pat buvo įvaldžiusi daug būdų, kaip sutelkti susirinkusiųjų dėmesį į tuos dalykus, kuriuos ji norėjo pabrėžti. Ji panaudodavo visus savo įgūdžius, ir intuityvius, ir išmoktus, kad perduotų pasitikėjimą ir tikrumą dideliam būriui žmonių, taip atidžiai ją stebėjusių.

Žinodama, kaip žmonės mėgsta kalbėti, ji pranešė, kad, susirinkus šitokiai daugybei, bus lengviau palaikyti tvarką, jei klausimus uždavinės urvų vadai arba tik vienas kurios nors šeimos narys. Vis dėlto, jei kas pajus stiprų poreikį pasisakyti, turėtų tai padaryti.

Joharanas teiravosi pirmas, tačiau jis palietė temą, kuri rūpėjo visiems.

– Tos naujos eilutės: noriu būti tikras, kad teisingai supratau. Ar tai reiškia, kad Jaradalas su Setona yra ir mano vaikai, ne tik Prolevos?

– Taip, teisingai, – atsakė zelandonė, kuri buvo Pirmoji. – Jaradalas yra tavo sūnus, o Setona yra tavo duktė, Joharanai, nė kiek ne mažiau nei jie yra Prolevos sūnus ir duktė.

– Ir per Didžiosios Motinos Žemės malonumo dovaną moters viduje prasideda gyvybė? – pasitikslino Bramevalis, keturioliktojo urvo vadas.

– Doni dovana mums duota ne tik dėl malonumo. Tai taip pat yra gyvybės dovana.

– Bet malonumais dalijamasi dažnai. Moterys ne taip dažnai pastoja, – neištvėrė dar vienas vyras.

– Vis dar sprendžia Didžioji Motina Žemė. Doni atskleidžia ne visas savo žinias, neišaiškina visų savo pasirinkimų. Vis dar ji sprendžia, kada moteris bus palaiminta nauja gyvybe, – paaiškino Pirmoji.

– Tada koks skirtumas tarp vyro dvasios ir jo varpos syvų pradedant kūdikį? – nenustygo Bramevalis.

– Labai aiškus. Jei moteris niekada nesidalys malonumais su vyru, ji niekada neturės vaikų. Ji negali tiesiog viltis, kad vieną dieną Motina

pasirinks kokio vyro dvasią ir duos jai kūdikį. Moteris privalo pagerbti Motiną dalydamasi malonumais. Vyras turi išlieti savo syvus joje, kad jie susimaišytų su moters syvais, – paaiškino storulė.

– Yra moterų, kurios niekada nepastoja, – pastebėjo devynioliktojo urvo vadas Tormadenas.

– Taip, tiesa. Neturiu vaikų. Nors dažnai pagerbdavau Motiną, taip niekada ir nepastojau. Nežinau, kodėl taip nutiko, – patvirtino Pirmoji. – Gal todėl, kad Motina išsirinko mane kitu tikslu. Suprantu, kad man būtų labai sudėtinga tarnauti Motinai taip, kaip tarnauju, ir turėti porą bei vaikų. Nesakau, kad zelandoniai neturėtų susilaukti vaikų. Yra zelandonių, kurie turi šeimas ir puikiai tarnauja Motinai. Tiesa, zelandoniui vyrui lengviau rasti porą ir auginti savo židinio vaikus negu moteriai. Vyrui nereikia nešioti ir gimdyti arba žindyti. Yra moterų, kurios pajėgia ir viena, ir kita, ypač jei jų pašaukimas stiprus, tačiau jų poros ir šeimos turi būti labai mylintys ir nusiteikę joms padėti.

Zelandonė pastebėjo, kad keletas žmonių žvilgčioja į Jondalarą, kuris sėdėjo su mamutojais svečiais kiek aukštėliau devintojo urvo, o ne su moterimi, su kuria buvo susijungęs. Aila su Jonaila ant kelių ir Vilku sėdėjo greta Martonos tarp žiūrovų priekyje. Ji buvo arti devintojo urvo ir netoli zelandonių. Dauguma žmonių buvo įsitikinę, kad dėl gydymo įgūdžių ir gebėjimo valdyti žvėris net prieš tampant mokine jos pašaukimas buvo stiprus, o iki šios vasaros, kol prasidėjo rūpesčiai, visi žinojo, koks mylintis buvo Jondalaras. Dauguma manė, kad Marona yra visų problemų šaltinis – ji sėdėjo su savo pussesere Vilope ir keliais bičiuliais iš penktojo urvo. Bet dabar viskas gerokai paaštrėjo. Nors pasklido žinia, kad Laramaras atgavo sąmonę, jis vis dar sveiko zelandonių namelyje, ir tiktai jie žinojo, kaip baisiai jis sužalotas.

– Mano pora per Motinos šventes dalijosi malonumais ne tik su manimi, bet ir su kitais vyrais, – tarė vienas vyras.

„Klausimai tampa keblesni“, – pagalvojo Zelandonė.

– Šventės ir apeigos rengiamos dėl dvasinių dalykų. Dalytis malonumais – šventas veiksmas. Tai pagerbia Didžiąją Motiną Žemę. Jei tuo metu pradedamas vaikas, toks buvo jos troškimas. Jis turėtų būti laikomas malonės vaiku. Prisiminkite, vis dar Doni renkasi, kada moteris pastoja.

Iš žiūrovų pasigirdo padrikos, vos girdimos pastabos.

Atsistojo vienuoliktojo urvo vadė Karėja.

– Viladanas prašė už jį paklausti, tik manau, kad jis pats turėtų teirautis.

– Jei tu taip manai, tada tikrai tegu pats klausia, – padrąsino Zelandonė.

– Mano pora vasarą po jungtuvių buvo Doni moteris, – pradėjo vyras. – Ji vis nepastojo ir sumanė pasiaukoti pagerbdama Motiną, kad paskatintų ją pradėti vaikelį. Regis, sumanymas pasiteisino. Ji tikrai pagimdė vaiką, o paskui dar tris. Bet dabar svarstau, ar kuris tų vaikų yra mano?

„Šitai reikia išspręsti labai subtiliai“, – pagalvojo zelandonė.

– Visi vaikai, gimę jūsų porai, yra jūsų vaikai, – atsakė ji.

– Bet kaip sužinoti, ar juos pradėjau aš, ar koks kitas vyras?

– Pasakyk man, Viladanai, kiek metų pirmajam tavo židinio vaikui?

– Jis gali suskaičiuoti dvylika metų, jau beveik vyras, – vyro balse buvo girdėti pasididžiavimas.

– Ar džiaugeisi, kai tavo pora pastojo, kai gimė vaikas?

– Taip, mes norėjome vaikų prie mūsų židinio.

– Vadinasi, tu jį myli.

– Žinoma, kad jį myliu.

– Ar jį labiau mylėtum, jei iš tikrųjų žinotum, kad jis pradėtas iš tavo syvų?

Vyras dirstelėjo į berniuką.

– Ne, žinoma, ne, – atsakė jis suraukęs kaktą.

– Jei žinotum, kad kiti tavo vaikai pradėti iš tavo syvų, ar juos mylėtum labiau?

Vyras patylėjo, galvodamas apie tai, ką suprato.

– Ne, aš nemylėčiau jų labiau.

– Tada koks skirtumas, ar juos pradėję syvai yra tavo, ar kieno kito? – Zelandonė pastebėjo, kad vyro raukšlės gilėja. Ji nusprendė tęsti: – Aš taip niekada ir nepastojau. Niekada nepagimdžiau, nors buvo laikas, kai norėjau kūdikio labiau, nei galit numanyti. Dabar esu patenkinta. Žinau, kad Motina išrinko tai, kas man geriausia. Bet įmanoma, Viladanai, kad tu gimei toks kaip aš. Gal dėl kažkokių tik Doni žinomų priežasčių tavo

syvai tavo poroje negalėjo pradėti vaiko. Tačiau Didžioji Motina Žemė ir jos išmintis davė tavo porai ir tau taip norėtų vaikų. Jei ne tu juos pradėjai, ar norėtum juos atiduoti, jei sužinotum juos pradėjusio vyro vardą?

– Ne. Aš rūpinsiuosi jais, kol jie bus gyvi, – atsakė Viladanas.

– Štai kas svarbiausia. Tu jais rūpiniesi, juos myli, jie yra tavo židinio vaikai. Vadinasi, jie yra tavo vaikai, Viladanai.

– Taip, jie yra mano židinio vaikai, tačiau sakei, „jei ne aš juos pradėjau". Kaip manai, jie gali būti pradėti iš mano syvų? – viltingai paklausė Viladanas.

– Kuo puikiausiai gali būti, kad pagerbimas, kurį tavo pora suteikė Motinai, buvo priimtas kaip pakankama auka ir ji leido tavo syvams pradėti visus vaikus. Tiksliai to nežinosime, bet, jei nemylėtum tų vaikų labiau, nei myli dabar, Viladanai, ar tai svarbu?

– Tikriausiai nesvarbu.

– Jie gali būti pradėti iš tavo syvų arba ne, – kalbėjo Zelandonė, – tačiau jie visada bus daugiau nei tavo židinio vaikai. Jie yra tavo vaikai.

– Ar kada nors iš tikrųjų sužinosim?

– Nežinau, ar kada sužinosim. Su moterimis viskas akivaizdu. Moteris arba laukiasi, arba ne. Kalbant apie vyrus, vyro vaikai visada yra jo poros vaikai. Šitaip visada buvo. Niekas nepasikeitė. Nė vienas vyras negali būti tikras, kad pradėjo savo židinio vaikus.

– Jondalaras gali, – pasigirdo balsas iš klausytojų. Visi nutilę įsmeigė akis į kalbantįjį. Tai buvo Jalodanas, jaunas vyras iš trečiojo urvo. Jis sėdėjo su Folaros drauge Galėja, su kuria susijungė prieš dvejus metus. Jaunuolis staiga išraudo nuo tokio tik jam skirto dėmesio, įskaitant aštrų Zelandonės žvilgsnį.

– Na, jis gali, – pradėjo gintis jaunuolis. – Visi žino, kad Aila niekada nesirinko nieko kito, tik jį – iki vakar vakaro. Jei vaikai pradedami iš vyro varpos syvų, o Aila niekada nesidalijo malonumais su niekuo kitu, išskyrus Jondalarą, tada jo židinio vaikas turi būti jo, turi būti prasidėjęs iš jo syvų. Juk dėl to jis vakar mušėsi, tiesa? Sulig kiekvienu smūgiu Laramarui Jondalaras vis rėkė: „Jis pradeda mano kūdikį!"

Dabar visas dėmesys nukrypo į Jondalarą, ir jis rangėsi varstomas daugybės akių. Keletas dirstelėjo į Ailą, tačiau ji sėdėjo sustingusi ir tyli, nuleidusi akis.

Staiga atsistojo Joharanas.

– Jondalaras savęs nevaldė. Jis per daug išgėrė, paskandino savo smegenis, – tarė jis su perdėtu sarkazmu.

Pasirodė šypsenos ir vypsniai.

– Lažinuosi, kai saulė patekėjo, jam plyšo galva, – šūktelėjo kitas jaunuolis su susižavėjimo gaidele balse, tarsi nuožmus Jondalaro elgesys jam atrodytų girtinas.

– Kadangi ir Jondalaras, ir Laramaras yra iš devintojo urvo, šitas klausimas bus svarstomas devintajame urve. Čia ne vieta aptarinėti Jondalaro veiksmus, – pareiškė Joharanas, mėgindamas užgniaužti visą reikalą. Jis girdėjo susižavėjimą kai kurių jaunų vyrų balsuose, ir mažiausiai norėjo, kad žmonės pradėtų remti tokį netinkamą elgesį.

– Negana pasakyti, Jemoralai, – pridūrė Zelandonė, – kad Jondalaras iškentė pagirių galvos skausmus. Gali būti tikras, jam teks brangiai sumokėti.

Buvo sunku pažinti visus susirinkusiuosius, nors Pirmoji stengėsi. Jų drabužiai visada suteikdavo užuominų, taip pat karoliai, diržai ir kiti dėvimi papuošalai. Tai buvo jaunas vyras iš penktojo urvo, giminingas jų zelandoniui. Visi penktojo urvo žmonės buvo linkę pasipuikuoti, nešiojo daugiau karolių, nes garsėjo kaip jų gamintojai ir mainytojai. Be to, jaunuolis sėdėjo artėliau, todėl Zelandonė jį matė pakankamai aiškiai, kad atpažintų.

– Manau, kad suprantu, kaip jis jaučiasi, – nenustygo Jemoralas. – O kas, jei noriu, kad mano poros vaikai kiltų tik iš manęs?

– Taip, – prabilo dar vienas vyras, – o kaip tada?

Prisidėjo dar vienas balsas:

– Kas, jei noriu, kad mano židinio vaikai būtų mano?

Zelandonė palaukė, kol šurmulys nurims. Nužvelgusi žmones suprato, kad daugumą pastabų išsakė penktojo urvo žmonės. Tada ji visą jų grupę nudelbė griežtu žvilgsniu.

– Nori, kad tavo židinio vaikai būtų tavo, Jemoralai, – tarė ji, žvelgdama tiesiai į jaunuolį, kuris uždavė klausimą. – Nori pasakyti, kaip tavo drabužiai, tavo įrankiai, tavo karoliai. Nori juos savintis?

– Nnnne, ne tai turėjau omeny, – staiga sumikčiojo jaunuolis.

– Džiaugiuosi tai girdėdama, nes vaikų negalima savintis. Jie negali būti tavo arba tavo poros. Niekas negali jų savintis. Vaikai mums duoti, kad juos mylėtume ir rūpintumės, mokytume, kaip Motina mus moko. Jūs galite tai daryti, jei vaikai kyla iš jūsų syvų ar iš kieno kito. Mes visi esame Didžiosios Motinos Žemės vaikai. Mes iš jos mokomės. Prisiminkite Motinos giesmę:

Pagimdžiusi vyrą ir moterį Motinos meilė
Atidavė jiems kaip namus visą žemę.
Vandenis, sausumą, visus savo kūrinius,
Kad naudotų, bet saugotų, puoselėtų, ką turi.
Tai buvo namai gyventi. Ne išnaudoti ir ne pavergti.

Įsitraukė keletas zelandonių ir visi tęsė:

Padovanojusi savo vaikams galimybę išlikti,
Motina nusprendė juos dar vienu džiaugsmu ištikti.
Ji įteikė jiems dovaną gėriu dalytis
Ir susiliejant malonumą Motinos garbei patirti.
Nuostabi dovana. Motina pagerbiama.

– Ji mus aprūpina, rūpinasi mumis ir moko, o mainais už jos dovanas mes ją pagerbiame, – tęsė ta, kuri buvo Pirmoji. – Doni gyvybės žinios dovana duota mums ne tam, kad galėtume savintis prie mūsų židinio gimusius vaikus, tvirtinti, kad jie mūsų, – Pirmoji žiūrėjo tiesiai į kalbėjusius jaunuolius. – Ji buvo duota tam, kad mes žinotume, jog ne tik moterys yra Doni palaimintos. Vyrai turi nemenkesnį tikslą nei moterys. Jie ne tik tam, kad aprūpintų ir padėtų; vyrai yra būtini. Be vyrų nebūtų vaikų. Argi to nepakanka? Ar jūsų vaikai privalo būti jūsų? Ar turite juos savintis?

Jaunuoliai bukai susižvalgė, ir Zelandonė nebuvo tikra, jog jie gerai ją suprato. Tada prabilo jauna moteris.

– O kaip anksčiau? Mes žinome savo motinas ir močiutes. Aš esu savo motinos duktė, o kaip vyrai?

Jaunos moters Zelandonė iš karto nepažino, tačiau skvarbus jos protas automatiškai mėgino nustatyti jos kilmę. Ji sėdi su dvidešimt trečiuoju urvu, o tunikos kirpimas ir raštai bei vėriniai patvirtina, kad ji yra to urvo narė, ne kito urvo moteris, prisėdusi su draugais. Nors dėvimas apdaras rodė, kad ji moteris, o ne mergaitė, ji akivaizdžiai buvo visai jauna. Tikriausiai ką tik patyrė pirmuosius ritualus. Tai, kad šitokia jauna prakalbo didelėje minioje, rodė, kad ji arba impulsyvi akiplėša, arba drąsi ir įpratusi būti tarp žmonių, kurie išsako savo nuomonę, o tai reikštų polinkį vadovauti. Dvidešimt trečiojo urvo vadė buvo moteris, vardu Dinara. Zelandonė prisiminė, kad vyriausioji Dinaros dukra buvo tarp mergaičių, kurios šiemet patyrė pirmąjį ritualą, ir pastebėjo, kad Dinara palankiai šypsosi. Tada ji prisiminė jaunosios moters vardą.

– Niekas nepasikeitė, Diresa, – atsiliepė Pirmoji. – Vaikai visada buvo vyro ir moters sąjungos vaisius. Vien dėl to, kad anksčiau to nežinojome, nereiškia, kad buvo kitaip. Doni pasirinko pasakyti mums dabar. Tikriausiai ji pajuto, kad mes pasiruošę šitai žiniai. Ar žinai, kas buvo tavo motinos pora, kai gimei?

– Taip, visi žino, kas jos pora. Tai Jonkoranas, – atsakė Diresa.

– Tada Jonkoranas yra tavo tėvas, – tarė zelandonė. Ji laukė tinkamos progos pasakyti pasirinktą žodį. – „Tėvas“ bus žodis, kuriuo vadinsis vyras, turintis vaikų. Vyras būtinas, kad prasidėtų gyvybė. Jis nenešioja vaiko savo viduje, negimdo ir nežindo, tačiau vyras gali mylėti vaiką ne mažiau nei motina. Jei sakome, kad moterys yra Doni palaimintos, galime sakyti, kad tėvai yra Doni pagirti*.

Iš karto kilo triukšmas. Aila girdėjo, kaip susirinkusieji kelis kartus pakartojo naują žodį, tarsi jį mėgintų, stengtųsi prie jo priprasti. Zelandonė laukė, kol triukšmas nurims.

– Tu, Diresa, esi savo motinos Dinaros duktė, taip pat esi savo tėvo Jonkorano duktė. Tavo motina turi sūnų ir dukterų, ir tavo tėvas turi sūnų ir dukterų. Tie vaikai gali vadinti Jonkoraną „tėvu“ lygiai kaip juos pagimdžiusią moterį vaikai gali vadinti „motina“.

---

* Autorės pateikiama žodžio „tėvas“ interpretacija į lietuvių kalbą neišverčiama. Tai yra anglų kalbos žodžio *mother* (motina) galūnės *-ther* ir žodžio *far*, kuris reiškia „tolimas“, junginys, nes „tėvas“ yra „tolima motina“ – *fa(r)-ther*. (Vert. past.)

– O kas, jei vyras, kuris poravosi su mano motina ir mane pradėjo, nėra jos pora? – paklausė Jemoralas, jaunuolis iš penktojo urvo.

– Vyras, kuris yra susijungęs su tavo motina, tas, kuris yra tavo židinio vyras, yra tavo tėvas, – nedvejodama atrėžė Zelandonė.

– Bet, jei jis manęs nepradėjo, kaip jis gali būti mano tėvas? – nenurimo Jemoralas.

„Šitas jaunuolis nori pridaryti rūpesčių", – pagalvojo ta, kuri buvo Pirmoji.

– Tu nežinai, kas galėjo tave pradėti, bet žinai, kuris vyras gyvena su tavimi ir tavo motina. Labiausiai tikėtina, jog jis ir pradėjo tave. Jeigu dėl jokio kito nesi tikras, jo gali ir nebūti, tad nėra prasmės įvardyti ryšius, kurie neegzistuoja. Tavo motinos pora yra tas, kuris pasižadėjo tave aprūpinti. Tai jis tavimi rūpinasi, tave myli, padėjo tave auginti. Ne vien poravimasis, bet ir rūpinimasis paverčia vyrą tavo tėvu. Jei vyras, su kuriuo tavo motina buvo susijungusi, mirtų, ir jei ji susijungtų su kitu vyru, kuris tave mylėtų ir tavimi rūpintųsi, ar tu mylėtum jį mažiau?

– Tačiau kuris jų yra tikrasis tėvas?

– Vyrą, kuris tave aprūpina, visada gali vadinti tėvu. Kai oficialiai prisistatydamas minėsi savo vardus ir ryšius, „tėvu" įvardysi vyrą, kuris buvo susijungęs su tavo motina tau gimstant, vyrą, kurį tu vadini savo židinio vyru. Jei tas, kuris aprūpina jus dabar, yra ne tas pats, prie kurio židinio gimei, vadinsi jį „patėviu", kad prireikus būtų aiškus skirtumas, – paaiškino zelandonė. Dabar ji džiaugėsi, kad vieną bemiegę naktį praleido galvodama apie visus tuos giminystės ryšius, kuriuos ši nauja žinia išryškins.

Ta, kuri buvo Pirmoji, norėjo padaryti dar vieną pranešimą.

– Dabar tinkamas laikas iškelti dar vieną svarstytiną klausimą. Zelandoniai jaučia, jog vyrus reikia įtraukti į apeigas ir papročius, susietus su naujo kūdikio pasveikinimu, kad jie giliau suprastų savo svarbą kuriant naują gyvybę. Todėl nuo šiol vyrai suteiks vardus prie jų židinio gimusiems berniukams; moterys, žinoma, ir toliau suteiks vardus mergaitėms.

Šis pareiškimas buvo priimtas su dvejopais jausmais. Vyrai atrodė nustebę, bet keletas jų šypsojosi. Tačiau iš kai kurių moterų išraiškų Pirmoji matė, kad jos nenori atiduoti savo teisės suteikti vaikams vardus. Tik niekas nenorėjo iš to pūsti burbulo. Nors visi tylėjo, Zelandonė suprato, kad klausimų dar iškils. Bus bėdų, neabejojo ji.

– O kaip su vaikais, kurie gims nesusijungusiai moteriai? – pasiteiravo visai jaunutė moteris, jau laikanti glėbyje kūdikį.

„Antrasis urvas, – pagalvojo Zelandonė, žiūrėdama į jos drabužius ir papuošalus. – Ar gali šitas kūdikis būti praėjusios vasaros pirmojo malonumo ritualo vaisius?“

– Moterys, kurios pagimdo prieš susijungdamos, yra palaimintos, kaip ir tos moterys, kuriose jungtuvių metu jau būna užsimezgusi gyvybė. Moteris, kuri yra palaiminta kūdikiu, rodo, kad ji gali išnešioti ir pagimdyti sveiką vaikelį. Paprastai ji būna ta, kuri palaiminama ir kitą kartą. Kol ji susijungia, jos vaikus aprūpina jos šeima arba jos urvas, ir jų tėvas yra Lumis, Doni, Didžiosios Motinos Žemės, pora.

Ji nusišypsojo jaunajai moteriai.

– Niekas iš tikrųjų nepasikeitė, Šaleda, – staiga jai atėjo į galvą merginos vardas. – Urvas visada aprūpina moteris su vaikais, kurios neturi poros, nesvarbu, ar pora jau iškeliavęs į kitą pasaulį, ar dar nepasirinktas. Dauguma vyrų labai trokšta jaunų moterų su kūdikiais. Paprastai jos greitai susijungia, nes iš karto atneša kūdikį prie vyro židinio, vaiką, kuriam Doni yra palanki. Vyras, su kuriuo ji susijungia, žinoma, tampa vaiko tėvu, – aiškino storulė ir stebėjo, kaip moteris, vos vyresnė nei mergaitė, droviai dirsčioja į jauną vyrą iš trečiojo urvo, kuris spokso į ją atvirai dievindamas.

– O kaip tas vyras, kuris iš tikrųjų yra tėvas? – pasigirdo jau pažįstamas jaunuolio iš penktojo urvo balsas. Jis uždavinėjo tiek daug klausimų. – Argi tėvas yra ne tas vyras, kurio syvai iš tikrųjų pradėjo vaikelį?

Zelandonė pastebėjo, kad jis dirsčioja į tą pačią jauną moterį su kūdikiu. O ji žiūrėjo į kitą vyrą. „Aha... dabar suprantu, – pagalvojo Donija. – Gal ne per pirmąjį ritualą, bet per pirmąją aistrą.“ Ji truputį nustebo, kaip lengvai žmonės priėmė žinią, kad vaikų gimimą lemia vyro ir moters poravimasis. Viskas, regis, taip logiškai susidėliojo.

Aila taip pat stebėjo jaunuolį iš penktojo urvo, matė ir žvilgsnius tarp jaunosios moters ir kito vyruko. „Ar Jemoralas galvoja, kad jis pradėjo tą kūdikį? Ar jis gali būti pavydus?“ – svarstė ji. Aila suvokė, kad dabar daugiau išmano ne tik apie patį pavydą, bet ir suvokia su juo susijusius stiprius jausmus. „Nenumaniau, kad ši Didžiosios Motinos Žemės žinios

dovana bus taip sudėtingai priimta. Visai nebesu tikra, jog tai tokia jau nuostabi dovana“, – tarė ji sau.

– Jei moteris su vaiku niekada nebuvo susijungusi, tada vyras, su kuriuo ji jungiasi, tas, kuris pažada ją aprūpinti ir rūpintis vaikais, tampa jos kūdikio tėvu. Žinoma, jei moteris pasirinks susijungti daugiau nei su vienu vyru, jie lygiomis teisėmis dalysis tėvyste, – kalbėjo Zelandonė, mėgindama parodyti visus galimus pasirinkimus.

– Bet moteris neprivalo jungtis su tuo, su kuriuo nenori, tiesa? – paklausė jaunoji moteris.

Pirmoji pastebėjo, kad penktojo urvo zelandonis kopia kalva link tos vietos, kur sėdėjo jo urvas.

– Taip. Taip visada buvo ir niekas nepasikeitė.

Ji pastebėjo, kad donijas atsisėdo greta jaunuolio, kuris turėjo tiek daug klausimų, ir nusisuko į kitą susirinkusiųjų pusę.

– O kaip vadinsis mano tėvo tėvas? – paklausė žmogus iš vienuoliktojo urvo.

Zelandonė su palengvėjimu atsiduso. Lengvas klausimas.

– Motinos motina yra močiutė. Motinos tėvas yra tėvukas. Tėvo mama taip pat yra močiutė, bet, kad jas atskirtume, bus vadinama senele. O tėčio tėvas bus vadinamas seneliu. Kai minėsit savo ryšius, jūsų motinos motina bus įvardijama kaip močiutė, o jūsų motinos tėvas bus įvardijamas kaip tėvukas, nes visada tiksliai žinote, kas yra jūsų motina.

– O kas, jeigu nežinai, kieno syvai pradėjo tavo motiną? – paklausė penktojo urvo vadas. – Arba, jeigu jie vaikšto kitame pasaulyje, kaip įvardyti ryšius?

– Jeigu žinai vyrą, kuris buvo susijungęs su tavo motinos motina, jis bus tavo tėvukas, ta pati tiesa galioja ir kalbant apie tėvą. Nors jau vaikšto kitame pasaulyje, tavo tėvą pradėjo vyras, kuris poravosi su jo motina, lygiai taip kaip tavo motiną pradėjo vyras, kuris atidavė savo varpos syvus jos motinai, – rūpestingai aiškino Zelandonė.

– Ne! Ne!!! – pasigirdo riksmas iš klausytojų. – Netiesa! Ir vėl ji taip pasielgė. Ji mane išdavė, vos pradėjau ja pasitikėti.

Visi atsisuko. Tolimajame gausiai susirinkusių devintojo urvo žmonių pakraštyje stovėjo vyras:

– Tai melas! Viskas yra melas! Ta moteris mėgina jus apgauti. Motina niekada nebūtų jai to pasakiusi, – rėkė jis, rodydamas į Ailą. – Ji melagė, ji blogis.

Prisidengusi akis Aila atsistojo ir pamatė Brukevalį. „Brukevalis? Kodėl jis šitaip ant manęs rėkia? Nesuprantu, – galvojo ji. – Ką aš jam padariau?"

– Aš gimiau iš dvasios vyro, kurį Didžioji Motina pasirinko sujungti su mano motinos dvasia, – spiegė Brukevalis. – Mano motina prasidėjo iš dvasios vyro, kurį Doni pasirinko sujungti su jos motinos dvasia. Ji neprasidėjo iš gyvulio varpos! Nė iš jokio organo syvų. Aš žmogus! Aš ne plokščiagalvis! Aš ne plokščiagalvis! – jo balsas neišlaikė spiegimo, užlūžo su paskutiniais žodžiais ir virto nesulaikomu verksmu.

38

Brukevalis staiga pasileido kalva žemyn, paskui per nedidelį lauką ir vis bėgo, kol stovykla liko jam už nugaros. Jis nesigręžiojo atgal. Keletas vyrų, daugiausiai iš devintojo urvo, nubėgo paskui jį, tarp jų Joharanas su Jondalaru. Vyrai vylėsi, kad, kai Brukevalis pavargs, pavyks su juo pasikalbėti, jį numaldyti ir parvesti atgal. Tačiau Brukevalis lėkė taip, tarsi jį vytųsi negyvėlio dvasia, – buvo paveldėjęs genties vyro, savo tėvuko, jėgą ir ištvermę. Nors iš pradžių atstumas mažėjo ir atrodė, kad vyrai Brukevalį pasivys, jie neturėjo jo ištvermės ir ėmė atsilikti.

Galiausiai jie sustojo, susilenkę gaudė kvapą, kai kurie parkrito ir raičiojosi ant žemės, visiems kankinamai gėlė šonus ir plėšė gerkles.

– Reikėjo pasiimti Lenktynininką, – vos prakalbėdamas gokčiojo Jondalaras. – Arklio jis neaplenks.

Kai vyrai pagaliau parkėblino atgal, susirinkimas buvo iširęs. Žmonės stoviniavo, vaikštinėjo, kalbėjosi. Zelandonė nenorėjo, kad viskas šitaip pasibaigtų, ir paskelbė pertrauką, kol vyrai grįš, vylėsi, kad jie parsives ir Brukevalį. Išvydusi juos pareinančius ji nusprendė susirinkimą greitai užbaigti.

– Negerai, kad Brukevalis iš devintojo urvo šitaip jaučiasi. Jo jautrumas dėl kilmės visiems žinomas. Niekas iš tikrųjų nežino, kas nutiko jo močiutei. Aišku tik tai, kad kurį laiką ji buvo dingusi. Galiausiai parsirado ir kiek vėliau pagimdė Brukevalio motiną. Kiekvienas šitaip ilgam pražuvęs žmogus dėl jam tekusio išmėginimo pasikeičia, tad Brukevalio močiutė grįžo ne viso proto. Ji buvo apimta baimės. Niekas negalėjo patikėti tuo, ką ji pasakojo, arba net nesuprato jos žodžių.

– Jos duktė fiziškai nebuvo stipri, tikriausiai dėl motinai tekusio išbandymo. Nėštumas ir gimdymas buvo labai sunkūs, ir ji mirė gimdydama sūnų. Tikėtina, kad Brukevalio stote ir išvaizdoje įsispaudė sunkus motinos nėštumas. Laimė, kad jis užaugo stiprus ir sveikas. Manau, Brukevalis visiškai teisus sakydamas, kad jis žmogus. Jis yra Zelandonijos žmogus iš devintojo urvo, puikus vyras, galintis daug pasiūlyti. Neabejoju, kad viską apgalvojęs jis nuspręs grįžti pas mus. Žinau, kad devintasis urvas jį maloniai sutiks, – pasakė ta, kuri buvo Pirmoji, o paskui kalbėjo toliau:

– Manau, metas baigti šį susirinkimą. Turime daug ką apgalvoti. Čia išgirstas žinias visi galėsite aptarti su savo zelandoniais. – Kai žmonės pradėjo stotis, Pirmoji davė ženklą penktojo urvo vadui. – Ar penktasis urvas pasiliktų kiek ilgiau? Prašau susirinkti čia, arčiau namelio, – pakvietė ji. – Turiu skubiai su jumis kai ką aptarti. „Galiu kuo puikiausiai užbaigti ir šitą nemalonų reikalą, kad jau taip“, – pagalvojo ji. Susirinkimas susiklostė visiškai kitaip, nei Pirmoji tikėjosi. Jondalaro muštynės praėjusį vakarą nuo pat pradžių viską pakreipė prasta linkme, o staigus Brukevalio pabėgimas galiausiai sukėlė žmonėms nerimą.

– Apgailestauju, kad turiu tai padaryti, – tarė Pirmoji grupei įvairaus amžiaus žmonių, kurie sudarė penktąjį urvą. Tarp jų buvo ir Madromanas, ir jų zelandonis. Ji pakėlė kuprinę, kuri gulėjo ant stalo prie namelio, ir atsisuko į mokinį. – Ar ją atpažįsti, Madromanai? – pasiteiravo ji.

Jis pažvelgė, paskui išbalo ir apsidairė, buvo susigūžęs ir išsigandęs.

– Ji tavo, tiesa? Ant jos yra tavo ženklai.

Keletas žmonių linkčiojo galvomis. Visi žinojo, kad kuprinė Madromano. Ji buvo gana išskirtinė. Visi matė vyrą ją nešiojantis.

– Iš kur tu ją gavai? – pasiteiravo Madromanas.

– Aila rado ją paslėptą giliai Šaltinio uoloje. Po to, kai tu buvai „pašauktas“ ten eiti, – su giliu sarkazmu pasakė Zelandonė.

– Turėjau atspėti, kad tai ji, – sumurmėjo Madromanas.

– Aila nieko neieškojo. Sėdėjo prie didelės apskritos nišos urvo gale ir atsitiktinai ją apčiuopė slaptavietėje sienos apačioje. Pamanė, kad kažkas ją pamiršo, ir norėjo grąžinti, – paaiškino Zelandonė.

– Kodėl ji pagalvojo, kad kas nors kuprinę pamiršo, jeigu ji buvo paslėpta? – tarė Madromanas. Nebuvo prasmės daugiau apsimetinėti.

– Todėl, kad ji blaiviai nemąstė. Ji ką tik buvo praradusi kūdikį ir vos nemirė tame urve, – atsakė Pirmoji.

– Kaip tai susiję su Madromanu? – nesuprato vadas.

– Madromanas jau seniai yra mokinys. Jis norėjo būti priimtas į zelandonių gretas ir pavargo laukti pašaukimo, – Zelandonė ant stalo išvertė kuprinės turinį. Iškrito maisto likučių, vandenmaišis, lempa, ugnies uždegimo rinkinys ir apsiaustas. – Jis paslėpė tai urve, tada apsimetė, kad pajuto pašaukimą. Išbuvo urve daugiau nei dvi dienas gausiai apsirūpinęs maistu, vandeniu, šviesa ir netgi apdangalu dėl šilumos. Viską paslėpė, paskui išėjo apsimestinai apsvaigęs bei sutrikęs, tvirtino, kad yra pasiruošęs tapti zelandoniu.

– Nori pasakyti, jis melavo apie pašaukimą? – pasitikslino vadas.

– Taip.

– Jei ne ji, niekada nebūtumėte sužinoję, – išspjovė Madromanas.

– Klysti, Madromanai. Mes žinojome. Tai tik patvirtinimas. Kas leidžia tau manyti, kad gali apkvailinti zelandonius? Mes visi tai perėjome. Nejaugi manai, kad nežinome, kaip viskas vyksta iš tikrųjų? – kalbėjo Zelandonė.

– Kodėl anksčiau nieko nesakei?

– Bandėme suteikti tau visokiausių progų. Kai kurie galvojo arba vylėsi, kad taip pasielgei netikslingai. Jie norėjo įsitikinti, kad tu apsirikai dėl stipraus troškimo tapti tuo, kuris tarnauja, kol Aila šitai atnešė. Tu vis tiek nebūtum tapęs zelandoniu, bet galėjai likti mokiniu, Madromanai. Dabar ir tai nebeįmanoma. Didžioji Motina Žemė nenori, kad jai tarnautų melagiai ir apgavikai, – didžioji moteris kalbėjo tonu, neleidusiu suabejoti jos sprendimu. – Kemordanai, penktojo Zelandonijos urvo vade, – toliau kalbėjo Pirmoji, – ar tu ir tavo urvas būsite liudininkai?

– Būsime, – atsiliepė vyras.

– Būsime, – vienu balsu tarė urvas.

– Madromanai iš penktojo Zelandonijos urvo, buvęs mokiny, – monotoniškai kalbėjo Zelandonė, – tu niekada negalėsi prisistatyti kaip zelandonis arba mokinys. Tu niekada negalėsi gydyti ligų, siūlyti patarimų Motinos vardu ar kitais būdais prisiimti zelandonio pareigų. Ar supratai?

– O ką man dabar daryti? Tai viskas, ko aš mokiausi. Nemoku nieko daugiau, tik būti mokiniu, – gynėsi Madromanas.

– Grąžinsi viską, ką gavai iš zelandonių, ir galėsi grįžti į savo urvą. Tada pagalvosi, ko mokytis, Madromanai. Būk dėkingas, kad neskyriau baudos ir nepaskelbiau visai stovyklai.

– Vis tiek visi sužinos, – atrėžė Madromanas, o paskui pakėlė balsą: – Tu niekada nebūtum leidusi man tapti zelandoniu. Visada manęs nekentei. Tu ir Jondalaras, ir tavo numylėtinė Aila, plokščiagalvio patelė. Tu būtum mane nuo pat pradžių išvariusi... Zolena...

Visas penktasis urvas aiktelėjo. Nė vienas iš jų nebūtų drįsęs šitaip nepagarbiai kalbėti su ta, kuri buvo Pirmoji, ir pavadinti ją buvusiu vardu. Dauguma būtų bijoję. Netgi Madromanas nutilo per pusę žodžio, kai pamatė Pirmosios veido išraišką. Be kita ko, ji buvo didžiai galinga moteris.

Jis apsisuko ant kulnų ir, nevisiškai tikras, ko griebtis, nušliumpino link namelio, kuriame kartais glaudėsi su Laramaru, Brukevaliu ir kitais vyrais. Viduje buvo tuščia. Dauguma stovyklų po ilgo susirinkimo išėjo pavalgyti. Staiga Madromanui toptelėjo, kad nei Laramaras, nei Brukevalis apskritai negrįš. Laramaras ilgai sveiks. Kas žino, ką darys Brukevalis. Madromanas iš Laramaro kuprinės išsitraukė nedidelį vandenmaišį su barma. Atsisėdęs ant miegmaišio keliais gurkšniais ištuštino beveik visą, paskui pasiėmė kitą talpyklą. Laramaras vis tiek nesužinos, pagalvojo jis.

„Kaltas gagris, kuris išmušė man dantis“, – Madromanas liežuviu apčiuopė kiaurymę burnoje. Jis išmoko be išmuštų dantų apsieiti ir apie juos nebegalvojo, nors, kai buvo jaunesnis, jautėsi įskaudintas, kad moterys dėl to nekreipė į jį dėmesio. Nuo tada Madromanas žinojo, kad moterys juo susidomi sužinojusios, kad jis priklauso zelandoniams, nors tėra mokinys. Nė viena tų moterų dabar jo nenorės. Jis išraudo pagalvojęs apie savo gėdą ir atidarė kitą barmos pilną vandenmaišį.

„Kodėl Jondalaras grįžo? – kalbėjo jis sau. – Jei jis nebūtų grįžęs iš savo kelionės ir parsivedęs čia tos svetimšalės, ji nebūtų radusi kuprinės. Tada zelandoniai nebūtų nieko sužinoję. Man nesvarbu, ką ta stora karvė kalba. Dabar tikrai nenoriu grįžti į penktąjį urvą, nenoriu mokytis jokio amato. Kodėl turėčiau? Aš toks pat geras zelandonis kaip bet kuris iš jų, ir abejoju, ar jie irgi visi buvo pašaukti. Neabejoju, ne vienas apsimetė. Kas apskritai tas pašaukimas? Tikriausiai visi apsimeta. Netgi ta plokščiagal-

vio patelė. Na ir kas, kad ji prarado kūdikį? Moterys nuolat persileidžia. Kas čia ypatingo?"

Jis dar išgėrė, pažvelgė į Brukevalio vietą ir atsistojęs priėjo arčiau. Visi daiktai buvo čia, kaip visada tvarkingai sudėti. „Jis net nepasiėmė savo mantos, – galvojo Madromanas. – Šiąnakt miegos šaltyje be miegmaišio. Įdomu, gal pavyktų jį rasti? Gal jis būtų dėkingas, jei atneščiau jam daiktus?" Madromanas grįžo prie savo vietos ir pažvelgė į visokius reikmenis, kuriuos įgijo kaip mokinys.

„Ta storulė nori, kad viską atiduočiau. Nė neketinu! Susikrausiu viską ir išeisiu, – jis stabtelėjo, dar kartą pažvelgė į Brukevalio miego vietą. – Jei pavyktų jį surasti, gal kartu galėtume eiti į kelionę ar kur kitur, susirastume kitų žmonių. Galėčiau jiems pasakyti, kad esu zelandonis; jie nesužinotų tiesos."

„Taip ir padarysiu. Sukrausiu Brukevalio mantą ir eisiu jo ieškoti. Žinau kelias vietas, kur jis gali būti. Jis bus tas, su kuriuo pasiliksiu, nes jis geresnis medžiotojas už mane. Taip seniai nemedžiojau. Gal paimsiu ir kelis Laramaro daiktus? Jis jų nepasiges. Niekada nesužinos, kas paėmė. Bet kas galėjo užeiti į namelį. Visi žino, kad jis negrįš."

„Jondalaras kaltas. Pirmiausia jis vos neužmušė manęs. Paskui vos nepribaigė Laramaro. Jis išsisuks, kaip ir aną kartą išsisuko. Nekenčiu Jondalaro, visada jo nekenčiau. Reikėtų jį gerai prikulti. Sumaitoti jo dailų veidelį. Pažiūrėčiau, kaip jam tai patiktų. Ir Ailai norėčiau kelis kartus smogti, žinau kelis vyrus, kurie mielai ją palaikytų. Duočiau jai dar šį tą, savo syvų užtaisą, – galvojo jis, piktavališkai išsišiepęs. – Tada ji nevaikščiotų tokia pasipūtusi. Ji niekada nesidalijo malonumais su niekuo kitu, net per Motinos šventes. Mano, kad yra tokia tobula. Rado mano kuprinę ir atitempė zelandoniams. Jei ne ji, man nereikėtų išeiti. Būčiau zelandonis. Nekenčiu tos moters."

Madromanas išgėrė antrą vandenmaišį barmos, pasigriebė dar kelis ir apsidairė galvodamas, ką dar paėmus. Susirado atsarginius drabužius, dėvėtus, bet dar gerus. Pasimatavo; jie buvo jam beveik tinkamo dydžio. Juos ir pasiėmė. Zelandonio drabužiai buvo puošnūs ir išskirtiniai, bet ne itin tinkami ilgoms kelionėms. Iš miegmaišio nieko gero, jis jau senas, laikas išmesti. Gerasis Laramaro miegmaišis liko jo poros palapinėje, bet čia

buvo keletas kitų labai gražių daiktų, įskaitant gerą kailinę antklodę. Paskui Madromanas rado tikrą lobį – naujus žieminius drabužius, kuriuos Laramaras buvo neseniai išmainęs. Barma turėjo paklausą, ir jis visada galėjo išmainyti ją į gerus daiktus.

Paskui Madromanas nuėjo į Brukevalio vietą ir viską sutempė pas save. Jis apsirengė praktiškesniais Laramaro drabužiais. Argi svarbu, kad jie pažymėti ne penktojo, o devintojo urvo puošmenomis? Jis neketina apsistoti nė viename iš tų urvų. Vyras susirinko ir Laramaro, ir Brukevalio maistą, paskui ėmė raustis po visų kitų vyrų mantą. Irgi pasiėmė maisto bei kelis kitus daiktus. Rado gerą, puikiomis kriaunomis peilį, nedidelį akmeninį kirvuką ir naują porą kumštinių, kurias kažkuris vyras buvo išsimainęs. Savų jis neturėjo, o žiema artinosi. „Kas žino, kur aš tada būsiu", – galvojo jis. Teko kelis kartus viską perkrauti, šį tą palikti. Madromanas nekantravo išeiti.

Iškišęs galvą iš namelio, jis apsidairė. Stovyklavietėje knibždėjo žmonių, bet netoliese nieko nebuvo matyti. Jis ant pečių užsimetė sunkią kuprinę ir greitai išėjo. Planavo žingsniuoti į šiaurę, į tą pusę, kur matė skuodžiant Brukevalį. Jau beveik peržengė vasaros susirinkimo stovyklavietės ribą, buvo visai netoli devintojo urvo stovyklos, kai iš namelio išėjo Aila. Ji atrodė išsiblaškiusi, kažko susirūpinusi, tačiau pakėlė galvą ir jį pamatė. Jis pervėrė ją grynos neapykantos kupinu žvilgsniu ir nė nestabtelėjo.

Devintojo urvo stovykla atrodė ištuštėjusi. Visi buvo išėję į lanzadoniečių stovyklą bendrų pietų, kuriems jau seniai ruoštasi. Aila pasakė nesanti alkana ir pažadėjo ateiti vėliau. Ji sėdėjo ant savo miegmaišio namelyje, nusivylusi galvojo apie Brukevalį ir jo išpuolį susirinkime. Svarstė, ar ką nors galėjo padaryti. Ji nemanė, kad Zelandonė numatė galimą jo reakciją, o Ailai nė netoptelėjo tai apsvarstyti, nors dabar buvo tikra, kad privalėjo tai padaryti. Ji žinojo, koks jis jautrus užuominoms, kad gali menkiausiu būdu būti susijęs su plokščiagalviais.

„Jis vadino juos gyvuliais, – galvojo ji, – bet jie tokie nėra! Kodėl kai kurie žmonės visada taip sako?" Ji svarstė, ar Brukevalis vis dar taip jaus-

tųsi, jei geriau juos pažinotų. Tikriausiai nebūtų jokio skirtumo. Daug zelandoniečių taip jaučiasi.

Pirmoji visiems priminė, kad Brukevalio močiutė parsirado namo lyg nesava ir besilaukianti. „Visi kalba, kad ji buvo su gentimi, – galvojo Aila, – ir jie teisūs. Akivaizdu, kad Brukevalis turi genties kraujo. Vadinasi, jo močiutė turėjo pastoti, kol gyveno su jais. Kuris nors genties vyras joje išliejo savo syvus."

Staiga Ailai toptelėjo mintis, kurios ji nebuvo svarsčiusi. „Ar kuris nors genties vyras ją nuolat prievartavo, kaip mane prievartavo Braudas? Paklaikdavau, kai Braudas man tai darydavo, bet nemaniau, kad jie gyvuliai. Aš užaugau su jais, juos mylėjau. Ne Braudą, jo nekenčiau, net kol dar manęs neprievartavo, tačiau daugumą jų mylėjau."

Pirmą kartą klausydama pasakojimo apie Brukevalio močiutę Aila apie tokią galimybę visai nepagalvojo, tačiau taip galėjo būti. „Gal genties vyras ją niekšiškai išprievartavo, kaip Braudas mane, arba manė, kad daro paslaugą kaip antrą porą priimdamas ją į gentį, o moteris nieko nesuvokė, – galvojo Aila. – Ji negalėjo su jais kalbėtis, jų suprasti. Jai jie tebuvo gyvuliai. Brukevalio močiutė tikriausiai nekentė jų dar labiau nei aš Braudo."

„Kad ir kaip norėjau kūdikio, kai Iza man pasakė, kad laukiuosi, buvo sunku. Nešiodama Durką beveik visą laiką sirgau, vos nemiriau jį gimdydama. Genties moterims tokių bėdų nekyla, tačiau Durko galvutė buvo kur kas didesnė ir kietesnė nei Jonailos." Per pastaruosius kelerius metus Aila matė pakankamai besilaukiančių moterų ir suprato, kad jos nėštumas ir Jonailos gimdymas buvo kur kas būdingesni kitų moterims nei Durko gimdymas. – Nenumanau, kaip apskritai jį išstūmiau, – galvojo ji, purtydama galvą. – Kitų galvos mažesnės, kaulai plonesni ir lankstesni. Mūsų kojos ir rankos ilgesnės, tačiau kaulai taip pat smulkesni, – kalbėjo sau Aila, žiūrėdama į savo galūnes. – Visi kitų kaulai yra smulkesni."

„Ar Brukevalio močiutė, kol laukėsi, sirgo? Ar ji gimdė sunkiai, kaip ir aš? Ar ne šitaip jai buvo, ar dėl to ji mirė? Nes jai buvo sunku? Net Joplaja vos nemirė gimdydama Bokovaną, o Ekauzaras tik pusiau genties. Ar maišytų dvasių vaikus, vaikus, kurie yra genties ir kitų, kitų moterims visada gimdyti sunku?"

Staiga Ailai šovė nauja mintis: „Gal tie vaikai iš pradžių dėl to ir buvo vadinami šlykštynėmis? Kad jų motinos dažnai mirdavo? Yra skirtumų tarp genties ir kitų. Gal nepakankamai, kad užkirstum kelią vaikeliui prasidėti, bet užtektinai, kad motinai būtų sunku, jei ji iš kitų ir sukurta gimdyti vaikus mažesnėmis galvomis. Neturėtų būti taip sunku genties moterims. Jos pratusios prie vaikų didelėmis, ilgomis, kietomis galvomis ir sunkiais antakių gūbriais. Tikriausiai joms lengviau pagimdyti maišytą kūdikį.

„Vis dėlto nemanau, kad kūdikiams atsiliepia, ar motina iš genties, ar iš kitų. Durkas stiprus ir sveikas, nors man buvo sunku, toks pat Ekauzaras, o jo motina – genties. Bokovanas yra sveikas, bet čia jau kas kita. Ekauzaras, jo tėvas, yra maišytas, todėl Bokovanas yra kaip Brukevalis, bet vis tiek Joplaja vos nemirė." Aila suvokė, kad lengvai vartoja žodį „tėvas". Tai buvo taip logiška, ji jau seniai suvokė tą ryšį.

„Tačiau Raidagas buvo silpnas, o jo motina – iš genties. Ji mirė pagimdžiusi, tačiau Nezė neužsiminė, kad būtų gimdžiusi sunkiai. Nemanau, kad todėl ji mirė. Tikriausiai ji buvo genties atstumta ir nenorėjo gyventi, be to, manė, jog vaikelis išsigimęs. Brukevalio motina maišytų syvų, o jos motina iš kitų. Ji buvo silpna, tokia silpna, kad mirė gimdydama Brukevalį. Nori jis tai pripažinti ar ne, Brukevalis supranta, kas nutiko jo močiutei. Štai kodėl jis taip greitai perprato gyvybės dovanos prasmę. Įdomu, ar jis kada svarstė, kad jo motina galėjo būti silpnos sveikatos dėl maišytų dvasių?"

„Spėju, neturėčiau kaltinti Brukevalio, kad nekenčia genties. Jis nepažino motinos, kuri jį mylėtų ir paguostų, kai žmonės jį pravardžiuodavo dėl kitokios išvaizdos. Durkui irgi buvo sunku. Jis gerokai skyrėsi nuo genties, jie manė, jog jis išsigimęs. Kai kurie iš jų nenorėjo leisti jam gyventi, tačiau jis bent jau turi jį mylinčius žmones. Turėjau būti atidesnė Brukevalio jausmams. Aš visada tokia įsitikinusi, kad esu teisi. Visada kaltinau žmones, kad vadina gentį plokščiagalviais ir gyvuliais. Žinau, kad jie ne tokie, tačiau dauguma žmonių jų nepažįsta taip kaip aš. Tai aš kalta, kad Brukevalis pabėgo. Nekaltinu jo, kad manęs nekenčia."

Aila atsistojo; nebenorėjo ilgiau sėdėti viena. Belangiame namelyje buvo tamsu ir niūru, o nuo vos mirguliuojančios lempos atrodė tik dar

tamsiau. Aila norėjo išeiti į lauką, ko nors imtis, ne vien galvoti apie savo nesėkmes. Žengusi iš namelio ji apsidairė ir nustebo pamačiusi atlekiantį Madromaną. Ją pamatęs, jis taip piktavališkai pažvelgė, kad Ailai nugarkauliu nubėgo ledinės adatėlės, ant sprando pasišiaušė plaukeliai, ji sudrebėjo nuo šalčio ir pajuto grėsmę.

Aila žiūrėjo į pro šalį skubantį vyrą. „Kažkas kitaip, – tarė ji sau. Tada pastebėjo, kad jis nevilki mokinio drabužių, bet jo apranga atrodė keistai pažįstama. Ji suraukė kaktą ir tada suprato. – Juk tai devintojo urvo raštai! Bet Madromanas iš penktojo urvo. Kodėl jis vilki devintojo urvo drabužius? Kur jis taip skubinasi?“

„Kaip jis į mane pažiūrėjo! – tai prisiminusi Aila vėl sudrebėjo. – Kiek neapykantos! Kodėl jis manęs šitaip nekenčia? Ir kodėl nebevilki mokinio... – staiga ji suprato. – Zelandonė tikriausiai jam pasakė, kad jis nebegali būti mokinys. Ar jis kaltina mane? Bet juk pats melavo. Kodėl turėtų mane kaltinti? Juk negali būti, kad dėl Jondalaro? Kažkada jis sumušė Madromaną – išmušė jam dantis, bet tai buvo dėl Zelandonės, ne dėl manęs. Ar gali jis manęs nekęsti dėl to, kad urve radau jo odinę kuprinę? Gal jis mane kaltina dėl to, kad niekada netaps zelandoniu, o aš ja tapau?“

„Du vyrai manęs nekenčia: Madromanas ir Brukevalis, – galvojo Aila. – Trys, jei skaičiuotum Laramarą; jis tikriausiai turėtų manęs nekęsti. Galiausiai pabudęs jis pareiškė, kad, kai pasijus geriau, kai galės išeiti iš zelandonių namelio, nieku gyvu negrįš į devintąjį urvą. Džiaugiuosi, kad penktasis urvas su malonumu sutiko jį priimti. Nekaltinsiu jo, jei jis nebenorės manęs matyti. Aš nusipelniau jo neapykantos. Tai mano kaltė, kad Jondalaras jį taip baisiai sužalojo. Jondalaras tikriausiai manęs irgi nekenčia.“ Aila jautėsi taip niūriai, kad pradėjo galvoti, jog visi žmonės jai priešiški.

Ji paspartino žingsnį negalvodama, kur eina. Pakėlė galvą tik išgirdusi tylų žvengimą ir susigaudė, kad atėjo prie arklių aptvaro. Pastarąsias kelias dienas ji buvo tokia užsiėmusi, kad vargiai bematė arklius, tad išgirdus tamsiai gelsvos kumelės žvengimą nuo besitelkiančių ašarų sugėlė akis. Aila persiropštė per tvorą ir apkabino tvirtą senos bičiulės sprandą.

– O, Yhaha! Kaip džiaugiuosi tave matydama, – tarė ji keista kalba, kuria visada bendraudavo su kumele; kalba, kurią seniai išgalvojo slėnyje

dar prieš pasirodant Jondalarui ir išmokant ją kalbėti zelandoniškai. – Bent tau vis dar rūpiu, – kalbėjo ji, srūvant ašaroms. – Tu tikriausiai irgi turėtum manęs nekęsti, juk šitaip ilgai į tave nekreipiau dėmesio. Bet taip džiaugiuosi, kad yra kitaip. Tu visada liksi mano bičiulė, Yhaha, – Aila ištarė vardą taip, kaip buvo išmokusi mėgdžiodama kumelę – stebėtinai panašiai pakartojo arklio žvengimą. – Kai nieko daugiau neturėjau, buvai tu. Gal turėtume išeiti? Galėtume susirasti slėnį ir gyventume, kaip gyvenome anksčiau.

Ailai sriūbaujant į pelėką Yhaha kailį priėjo jauna širma kumelaitė ir bėras eržilas. Širmė stengėsi pakišti snukį po Ailos delnu, o Lenktynininkas kumšnojo galva jai į nugarą. Tada jis prisišliejo prie jos, kaip anksčiau dažnai darydavo – suspaudė moterį tarp savęs ir Yhaha. Aila apkabino, paglostė ir pakasė juos visus, tada susirado sausą karšulį, kurį naudodavo kaip šepetį, ir pradėjo šiūruoti Yhaha kailį.

Aila visada nurimdavo ir atsipalaiduodavo rūpindamasi arkliais, tad, kol baigė šukuoti Yhaha ir ėmėsi nekantraujančio Lenktynininko, kuris vis baksnojo ją reikalaudamas dėmesio, ašaros nudžiūvo ir ji pasijuto geriau. Moteris jau valė Širmės kailį, kai jos ieškodami atėjo Ekauzaras su Joharanu.

– Visi spėliojo, kur tu, Aila, – nusišypsojo Ekauzaras, matydamas ją stovinčią tarp trijų arklių. Jis vis dar apstulbdavo regėdamas ją su gyvūnais.

– Pastaruoju metu arkliams mažai dėmesio teskyriau, jų kailius reikia gerai išvalyti. Jie jau pradėjo storėti prieš žiemą, – tarė Aila.

– Proleva stengiasi, kad tavo valgis neatšaltų, bet sakė, kad jau pradeda džiūti, – pasakė Joharanas. – Manau, turėtum eiti pavalgyti.

– Jau beveik baigiau. Iššukavau Yhaha su Lenktynininku, teliko Širmę pabaigti. Paskui turėsiu nusiplauti rankas, – moteris ištiesė jiems delnus, pajuodusius nuo arklių prakaito ir purvo.

– Mes palauksim, – tarstelėjo Joharanas. Jam buvo griežtai prisakyta be Ailos negrįžti.

Kai Aila pasirodė stovykloje, žmonės jau buvo papietavę ir skirstėsi iš lanzadoniečių stovyklos įvairiai popiečio veiklai. Aila nusiminė, kad Jondalaro nebuvo didžiojoje puotoje, bet niekas negalėjo išvilioti

jo iš Nuošalio, nebent per prievartą būtų ištempę. Aila galiausiai apsidžiaugė, kad atėjo. Paėmusi lėkštę, kuri jai buvo su kaupu prikrauta maisto, Aila buvo patenkinta turėdama daugiau laiko pasikalbėti su Danugu ir Druvezu, kiek geriau pažinti Aldanorą. Folara su Aldanoru ketino susijungti vėlyvosiose jungtuvėse pačioje vasaros susirinkimo pabaigoje, jaunuolis, dideliam Martonos džiaugsmui, ketino tapti zelandoniečiu ir devintojo urvo nariu. Danugas su Druvezu pažadėjo grįždami į savo urvą užsukti į jo stovyklą ir apie pranešti naujieną, tačiau tai bus tik kitą vasarą. Jie žiemos su zelandoniečiais, be to, Vilomaras pažadėjo juos ir keletą kitų nuvesti prie Didžiųjų Vandenų vakaruose.

– Aila, ar paėjėsi su manimi iki zelandonių namelio? – pakvietė Pirmoji. – Norėčiau su tavimi aptarti keletą klausimų.

– Taip, žinoma, Zelandone, – atsiliepė Aila, – tik pirma pasikalbėsiu su Jonaila.

Ji rado dukterį su Martona ir, kaip visada, su Vilku.

– Ar žinojai, kad Tona yra mano senelė, o ne močiutė? – paklausė Jonaila Ailai atėjus.

– Taip, žinau, – atsiliepė ji. – Ar džiaugiesi tai žinodama?

Ji paglostė žvėrį, kuris džiūgavo ją matydamas. Nuo pat įsikūrimo stovykloje Vilkas nepaleido Jonailos iš akių, tarsi mėgindamas atsigriebti už ilgą išsiskyrimą, bet, regis, visada netverdavo džiaugsmu pamatęs Ailą, nekantriai laukdavo jos glamonių. Vilkas visiškai ramus būdavo tik motinai ir dukrai esant kartu, paprastai naktimis.

– Nors visada tokia jaučiausi, smagu būti pripažintai savo sūnaus vaikų senele, – tarė Martona. – Ir nors seniai laikau tave savo dukra, Aila, malonu žinoti, kad Folara susirado priimtiną vyrą jungtuvėms ir galės man padovanoti vaikaičių man dar neišėjus į kitą pasaulį.

Ji paėmė Ailą už rankos ir pažvelgė į ją.

– Noriu dar kartą tau padėkoti, kad paprašei tų vyrų mane čia atgabenti.

Nusišypsojusi Hartalanui ir keletui kitų jaunuolių, kurie neštuvuose atgabeno ją į vasaros susirinkimą, o paskui nuolat sukiojosi stovykloje, ji kalbėjo toliau:

– Esu tikra, visi labai susirūpinę mano sveikata ir gerove, bet reikia moters, kad suprastų, jog motina turi būti greta dukters, kai toji galvoja apie sąjungą.

– Visi labai apsidžiaugė sužinoję, kad tu jautiesi pakankamai gerai ir gali ateiti. Tavęs labai trūko, Martona, – pasakė Aila.

Martona vengė Jondalaro ir Ailos nutolimo temos ir galimos to priežasties. Ji didžiai nusiminė, kad jos sūnus dar kartą nesusivaldė ir stipriai sužalojo kitą žmogų. Martona labai nerimavo ir dėl Ailos – ji gana gerai pažinojo jaunąją moterį ir suprato, kokia ji sunerimusi, nors, nepaisant sielvarto, valdėsi gana gerai.

– Zelandonė manęs paprašė kartu paėjėti iki zelandonių namelio, – tarė Aila. – Sakė norinti šį tą aptarti. Ar parsivesi Jonailą kartu, Martona?

– Su džiaugsmu. Pasiilgau mažosios, nors vilkas tikriausiai geriau ją saugo nei aš.

– Ar grįši šiąnakt su manimi miegoti, mamyte? – sunerimusi paklausė Jonaila.

– Žinoma, tik trumpai pasišnekėsiu su Zelandone, – atsakė Aila.

– Ar Jondis šiąnakt su mumis miegos?

– Nežinau, Jonaila. Jis tikriausiai užsiėmęs.

– Kodėl jis visada toks užsiėmęs su vyrais Nuošalio namelyje, kad negali miegoti su mumis? – klausinėjo vaikas.

– Kartais vyrai būna tiesiog labai užsiėmę, – atsiliepė Martona pastebėjusi, kad Ailai sunku atsakyti į dukters klausimus. – Eik su Zelandone, Aila, pasimatysime vėliau. Ką gi, Jonaila, turime nueiti ir visiems padėkoti už nuostabią puotą; paskui, jei norėsi, galėsi su manimi keliauti neštuvais.

– Tikrai galėsiu? – nustebo Jonaila. Mergaitę itin žavėjo tai, kad greta Martonos nuolat sukiojasi keletas jaunų vyrų, pasiruošusių ją nugabenti kur tik prireiks.

Kartu su Aila eidama link zelandonių namelio, aptarinėdama susirinkimą ir ką būtų galima padaryti, kad žmonės palankiau priimtų pokyčius, kuriuos atnešė žinojimo dovana, Zelandonė pagalvojo, kad Aila atrodo paniurusi, nors paprastai gana gerai tai slėpdavo.

Namelyje Zelandonė pradėjo kaitinti vandenį arbatai. Abi moterys pamatė, kad Laramaras jau paliko zelandonių namelį ir tikriausiai persikėlė į penktojo urvo stovyklą. Kai arbata buvo paruošta, Zelandonė palydėjo Ailą į ramią vietelę, kur stovėjo keletas kėdžių ir žemas stalelis. Ji svarstė Ailą pakalbinti apie tai, kas ją trikdo, bet persigalvojo. Pirmoji manė, jog puikiai nutuokia, kas neduoda ramybės jaunajai zelandonei, nors negirdėjo Jonailos klausimo apie Jondalarą ir nežinojo, jog jis dar labiau prislėgė Ailą. Donija nusprendė pasikalbėti apie ką nors kita, kad nukreiptų Ailos mintis nuo nerimo ir rūpesčių.

– Nesu tikra, ar nugirdau tave teisingai, Aila... Turėčiau sakyti „devintojo urvo zelandone“. Man regis, sakei, kad tebeturi tų šaknų, kurias tavo genties zelandonis – kaip jį vadini, šamanu? – naudojo ypatingose apeigose. Ar taip? – šaknimis Pirmoji susidomėjo vos Ailai apie jas užsiminus. – Ar jos tikrai vis dar geros po daugelio metų?

– Šiose apylinkėse gentis vadina juos „kerėtojais“, bet mes visada sakydavome „šamanas“. Taip, vis dar turiu tų šaknų ir neabejoju, kad jos geros. Laikui bėgant jos tik stiprėja, jei tinkamai saugomos. Žinau, kad Iza dažnai jas laikydavo visus septynerius metus tarp sambūrių, o kartais ir ilgiau, – atsakė Aila.

– Tai, ką apie jas pasakojai, mane sudomino. Nors suprantu, kad gali būti pavojinga, gal šiek tiek jų išbandykime?

– Nežinau, – atsiliepė Aila. – Šaknys pavojingos. Nesu tikra, ar žinau, kas yra „šiek tiek“, temoku vieną jų paruošimo būdą, – Aila sunerimo išgirdusi tokį Zelandonės siūlymą.

– Jei manai, kad nedera bandyti, tiek to, – Zelandonė nenorėjo labiau jos liūdinti. Ji gurkštelėjo arbatos ir leido sau kelias minutes pagalvoti. – Ar vis dar turi krepšelį su žolelių mišiniu, kurį ketinome išbandyti drauge? Tą, kurį gavai iš viešnių zelandonių, atkeliavusių iš labai tolimo urvo?

– Taip, tuoj atnešiu, – tarė Aila ir atsistojo paimti vaistinių žolelių krepšio, kurį laikė ypatingoje jai skirtoje vietoje zelandonių namelyje. Tai buvo zelandonės vaistų krepšys, visai nepanašus į genties gydytojos krepšelį.

Prieš kelerius metus Aila genties būdu iš viso ūdros kailio pasisiuvo naują krepšelį, tik jis liko devintojo urvo stovyklos namelyje. Genties gydytojos vaistų krepšelis buvo išskirtinis, su niekuo nesupainiojamas. Tas krepšys, kurį Aila laikė zelandonių namelyje, buvo panašus į tokius, kokius turėjo visi donijai – paprasta žaliaminės odos talpyklė, kiek mažesnė, bet kone tokia, kokioje nešiojama mėsa. Tik puošmenos toli gražu neatrodė paprastos. Kiekvienas vaistų krepšys buvo unikalus, sukurtas ir pasiūtas konkrečiam gydytojui, turėjo ir visus reikalingus elementus, ir tuos, kuriuos pasirinkdavo pats krepšelio nešiotojas.

Aila savišką atsinešė prie stalelio, kur jos laukdama gurkšnojo arbatą zelandonė. Jaunoji moteris pravėrė odinį krepšelį ir susiraukusi ėmė čiupinėtis jo viduje. Galiausiai ji išvertė krepšio turinį ant mažo stalelio ir pamatė ieškomą kapšelį; jis tebuvo puspilnis.

– Atrodo taip, lyg jau būtum išbandžiusi mišinį, – pastebėjo Zelandonė.

– Nesuprantu, – tarė Aila. – Neprisimenu, kad būčiau jį atrišusi, – ji pravėrė kapšelį, išbėrė šiek tiek žolelių į delną ir pauostė. – Kvepia mėtomis.

– Jei teisingai pamenu, žoleles davusi zelandonė minėjo, kad mėtų įdėta mišiniui atpažinti. Mėtų tokiuose kapšeliuose ji nelaiko, saugo jas didesnėse pintinėse, todėl, jei žolelės mažame maišelyje ir kvepia mėtomis, ji žino, jog tai būtent tas mišinys, – paaiškino zelandonė.

Aila atsilošė ir suraukusi kaktą pažvelgė į lubas, tarsi mėgindama kažką prisiminti. Staiga atsisėdo tiesiai.

– Man regis, gėriau jų tą naktį, kai stebėjau saulėtekius ir saulėlydžius. Tą naktį, kai buvau pašaukta. Maniau, jog tai mėtų arbata, – staiga ji stvėrėsi ranka už burnos. – O, Didžioji Motina! Zelandone, gal aš visai nebuvau pašaukta? Gal viską sukėlė šitas mišinys?! – persigando Aila.

Zelandonė palinko pirmyn, paglostė Ailos ranką ir nusišypsojo.

– Viskas gerai, Aila. Tau nereikia dėl to rūpintis. Tu buvai pašaukta. Esi devintojo urvo zelandonė. Dauguma zelandonių naudoja panašias žoleles ir jų mišinius ieškodami dvasių pasaulio. Jų arbatos išgėręs žmogus gali atsidurti kitoje vietoje, bet, tik jei esi pasiruošusi, būsi pašaukta. Nėra ko abejoti, kad tavo patirtis buvo tikrasis pašaukimas,

nors turiu pripažinti, nesitikėjau, kad tai nutiks taip greitai. Gal šitas mišinys paspartino tavo pašaukimą, tačiau dėl to jis netampa mažiau reikšmingas.

– Ar žinai, ko jame buvo? – paklausė Aila.

– Žinau, bet nenumanau, kiek ko įdėta. Nors mums ir patinka dalytis savo žiniomis, dauguma zelandonių pasilieka keletą paslapčių, – nusišypsojo ta, kuri buvo Pirmoji. – Kodėl klausi?

– Neabejoju, jis turėjo būti labai stiprus, – tarė Aila, paskui pažvelgė į rankose laikomą arbatos puodelį. – Svarstau, ar nebuvo kokių žolių, galėjusių sukelti man persileidimą.

– Aila, nekaltink savęs, – Zelandonė palinko pirmyn ir paėmė ją už rankos. – Žinau, kaip skaudu netekti vaikelio, tačiau to nesuvaldysi. Tokios aukos Motina iš tavęs pareikalavo. Gal tam, kad kuo labiau priartintų tave prie kito pasaulio ir galėtų perduoti žinią? Gal tame mišinyje ir buvo kažko, kas sukėlė persileidimą, bet turbūt nebuvo kito būdo tave pašaukti. Tikriausiai Motina lėmė, kad paimtum šį kapšelį ir viskas nutiktų pagal jos valią.

– Niekada nedarau šitokių klaidų su vaistais. Buvau neatidi. Tokia neatidi, kad netekau kūdikio, – kalbėjo Aila, tarsi nė negirdėjusi Pirmosios.

– Kadangi tu nedarai tokių klaidų, dar rimtesnė dingtis tikėti, kad tokia jos valia. Kai Motina ką nors pašaukia jai tarnauti, tai visada netikėta, o jei žmogus pirmą kartą leidžiasi į dvasių pasaulį vienas, atsiduria pavojuje. Daugelis taip ir nesuranda kelio atgal. Kiti kažką palieka, kaip tu palikai. Nors leisiesi ten daug kartų, niekada nežinosi, ar berasi kelią atgal.

Aila tyliai kūkčiojo, ant skruostų žvilgėjo ašaros.

– Gerai, kad verki. Per ilgai laikei skausmą viduje, tau reikia gedėti šito kūdikio, – tarė donija. Ji atsistojo, paėmė abu puodelius ir nuėjo į palapinės galą, kur buvo sudėtos tvarstomosios odos. Grįžusi įsipylė dar arbatos. – Štai, – pasakė ji, duodama Ailai minkštą gyvūno kailiuką ir ant stalo statydama puodelį.

Aila nusišluostė akis ir nosį, giliai įkvėpė, kad nurimtų, stengdamasi susivaldyti gurkštelėjo drungnos arbatos. Ne tik dėl prarasto kūdikio ji liejo ašaras, nors netektis jas sužadino. Atrodė, ji nieko nesugeba padaryti

tinkamai. Jondalaras liovėsi ją mylėjęs, žmonės jos nekenčia, ir dar buvo tokia nerūpestinga, kad neteko kūdikio. Ji girdėjo Zelandonės žodžius, bet gerai jų nesuprato, ir jie vis tiek nepakeitė jos savijautos.

– Gal dabar supranti, kodėl taip susidomėjau šaknimis, apie kurias pasakojai, – tarė Pirmoji Ailai pasijutus geriau. – Jei patirtį galima atidžiai stebėti ir valdyti, įgytume dar vieną naudingą priemonę prireikus pasiekti dvasių pasaulį, kaip kad padeda šis mišinys ir kai kurios kitos žolelės.

Iš pradžių Aila nesiklausė. Kai pagaliau Zelandonės žodžiai ją pasiekė, ji prisiminė nenorėjusi dar kada bandyti tų šaknų. Nors šamanas gebėjo valdyti galingos medžiagos poveikį, ji buvo tikra, jog pati to niekada nepajėgs. Aila buvo įsitikinusi, kad tik genties protas su jo unikaliomis ypatybėmis ir genties prisiminimais gali jį valdyti. Ji nemanė, kad žmogus, gimęs kitiems, pajėgtų įveikti juodąją tuštumą, kad ir kaip gerai būtų saugomas.

Aila suprato, kad Pirmoji pakerėta. Mamuta taip pat susidomėjo ypatingaisiais augalais, naudojamais tik genties šamanų, bet po bendros pavojingos patirties pasakė daugiau niekada jų nevartosiąs ir Ailą perspėjo to nedaryti. Senolis prisipažino bijojęs prarasti savo dvasią toje paralyžiuojančioje juodoje tuštumoje. Ailos bauginanti kelionė į grėsmingą nežinomą vietą pasikartojo gilioje Šaltinio uolos gelmėje, teko apie tai pasakoti ir per įšventinimą. Prisiminimai atgijo. Bet Aila suprato, kad net slogiausi prisiminimai tėra blausus tikro išgyvenimo šešėlis.

Būdama dabartinės proto būsenos, apimta nevilties ji nemąstė aiškiai. Ailai reikėjo laiko atgauti pusiausvyrą, tačiau įvykiai ją užgriuvo per greitai. Išbandymas urve, kai buvo pašaukta, ir persileidimas susilpnino ją fiziškai ir emociškai. Skausmas ir pavydas, nusivylimas išvydus Jondalarą su kita moterimi tik sustiprino urve įgytą patirtį ir netektį. Ji laukė išmanančių jo rankų prisilietimų, jo kūno artumo, taip troško pradėti kitą kūdikį, ilgėjosi gydančios jo meilės paguodos.

Tačiau Jondalarą ji aptiko su kita moterimi, ir ne bet kuo, o ta, kuri piktavališkai ir išmoningai jau anksčiau stengėsi Ailą įskaudinti. Normaliomis aplinkybėmis gal ji būtų sugebėjusi ramiai pažvelgti į tokį

poros poelgį. Tikriausiai nebūtų apsidžiaugusi: jie buvo pernelyg artimi, tačiau papročius Aila suprato. Jie nedaug kuo skyrėsi nuo genties žmonių, kur vyras galėjo pasirinkti bet kurią moterį.

Aila žinojo, kad gyvendamas pas mamutojus Jondalaras jos pavydėjo Ranekui, nors iš pradžių nesuprato, kodėl jis vos valdosi, kodėl jo reakcija tokia žiauri. Juk Ranekas liepė Ailai eiti su juo, o moteris, užaugusi gentyje, dar nežinojo, jog gyvendama tarp kitų turi teisę pasakyti „ne".

Kai galiausiai Aila su Jondalaru susitaikė ir drauge iškeliavo, ji nusprendė niekada daugiau nesuteikti jam dingsties pavydėti. Ir niekada nesirinkti kito vyro, netgi jei tai priimtina. Aila spėjo, kad ir Jondalaras nesirinko jokios kitos moters. Bent jau tikrai nedarė to atvirai, kaip kiti vyrai. Savo akimis pamačiusi, kad vis dėlto Jondalaras slapčia ir jau seniai smaginasi būtent Marona, Aila pasijuto išduota.

Tačiau Jondalaras nenorėjo jos išduoti. Jis troško ją apsaugoti, stengėsi, kad ji nesužinotų apie ryšį su Marona ir neliktų įskaudinta. Jis žinojo, kad ji niekada nesirinko kito vyro ir tam tikra prasme net suprato tokio apsisprendimo priežastį. Nors iš visų jėgų stengtųsi valdytis, žinojo, kad pavydėtų, jeigu ji būtų pasirinkusi ką nors kitą. Jondalaras nenorėjo skaudinti savo moters, todėl netvėrė savyje aptiktas su Marona. Jis nežinojo, kaip elgtis.

Jondalaras buvo dviejų metrų ūgio, puikiai sudėtas, neįtikėtinai dailus vyras, pasižymintis ypatingu žavesiu, kurį dar stiprino gyva, ryški jo akių spalva. Anksti pasireiškė jo protas ir sumanumas, įgimtas rankų miklumas ir polinkis apdirbti titnagą. Jaunuolis buvo raginamas savo talentus išbandyti daugelyje sričių, kol pagaliau pajuto potraukį dirbti su titnagu ir gaminti įrankius. Ir Jondalaro jausmai buvo stipresni nei daugumos, gerokai per intensyvūs. Jo motina ir kiti juo rūpinęsi žmonės stengėsi berniuką išmokyti juos suvaldyti. Netgi vaikystėje jis troško per daug, mylėjo ir jautė per stipriai; jį persmelkdavo užuojauta, jis alpo iš geismo, tūžo iš neapykantos arba liepsnojo meile. Jam buvo duota pernelyg, pernelyg daug dovanų, ir tik nedaugelis suprato, kokia tai našta.

Tapęs jaunu vyru, Jondalaras buvo mokomas pamaloninti moteris. Jo kultūrinėje aplinkoje tokia praktika buvo įprasta. Šito mokėsi visi jauni vyrai. Jondalaras taip įgudo iš dalies dėl to, kad turėjo itin gerą moky-

toją, iš dalies dėl savo natūralių polinkių – nuo jaunumės jam patiko teikti malonumą moterims. Tik jam niekada nereikėjo mokytis, kaip jas sudominti.

Kitaip nei daugumai vyrų, jam neprireikė stengtis patraukti moterų dėmesį – ir šiaip lengvai pastebimas, kartais jis norėdavo pasislėpti. Jam nereikėdavo galvoti, kaip susipažinti su moterimis, jos pačios puldavo jam ant kaklo. Jondalaras neviliodavo jų į patalus – jos negalėjo juo pasisotinti. Niekas jam neaiškino, kaip reikėtų susigyventi su netektimi, susidoroti su moters pykčiu ar savo kvailomis klaidomis. Žmonės įsivaizdavo, kad šitaip akivaizdžiai apdovanotas vyras savaime tai sugeba.

Kai nutikdavo kas nelemto, Jondalaras atsitraukdavo, mėgindavo suvaldyti savo jausmus ir vildavosi, kad viskas kaip nors išsispręs. Jis manydavo, kad jam bus atleista, į jo klaidas pro pirštus pažiūrėta. Paprastai taip ir nutikdavo. Todėl jis nežinojo, ko griebtis, kai Aila užklupo jį su Marona. Aila irgi nelabai išmanė, kaip elgtis tokiose situacijose.

Nuo penkerių metų kitų mergaitė Aila stengėsi pritapti gentyje, būti „priimtina", kad jos neišvarytų. Kadangi gentainius trikdė Ailos ašaros, ji išmoko neverkti. Genties žmonėms nederėjo rodyti pykčio, skausmo nei kitų stiprių jausmų, todėl Aila pajėgė nuslėpti savuosius. Norėdama būti gera genties moteris, ji uoliai mokėsi ir stengėsi elgtis taip, kaip buvo tikimasi. Taip pat pritapti ji norėjo ir Zelandonijoje.

Dabar Aila buvo sutrikusi. Rodos, taip ir neišmoko būti gera zelandoniečių moterimi. Žmonės ja nusivylė, kai kurie net nekenčia. Jondalaras nebemyli, jos nepaiso. Ji pabandė atkreipti į save dėmesį, o Jondalaras visiškai netikėtai žiauriai užpuolė Laramarą. Aila buvo įsitikinusi, jog tai tik jos kaltė. Ji buvo patyrusi Jondalaro užuojautą, meilę, stebėjo, kaip jis suvaldo stiprius jausmus jiems gyvenant su mamutojais. Manė, kad jį pažįsta. Dabar ji buvo įsitikinusi priešingai. Aila mėgino valios pastangomis išlaikyti išorinę ramybę, bet pavargo kiauras naktis gulėti be miego, kamuojama nerimo, skausmo ir pykčio. Jai žūtbūtinai reikėjo ramios aplinkos ir poilsio.

Gal Zelandonė truputį per daug domėjosi genties šaknimis? Gal derėjo būti pastabesnei? Bet Aila visada buvo išskirtinė. Dėl skirtingos kilmės pernelyg nesutapo abiejų moterų požiūriai į daugelį dalykų. Vos Zelan-

donė pagalvodavo, kad iš tikrųjų supranta Ailą, paaiškėdavo, jog jos prielaidos visiškai klaidingos.

– Tikrai nenoriu sureikšminti šio su šaknimis atliekamo ritualo. Aila, jei truputį papasakotum apie gėrimo ruošimą, gal pavyktų išbandyti nedidelį šaknų kiekį. Tik tam, kad išsiaiškintume, ar jos vertingos. Žinoma, tai būtų skirta tik zelandoniams. Ką manai? – nerimo Zelandonė.

Ailą buvo apėmęs toks nerimas, kad net bauginama juodoji tuštuma atrodė kaip rami vietelė, kurioje galima pasislėpti nuo aplinkui šėlstančios audros. O jei ir negrįš, kam tai rūpės? Jondalaras jos nebemyli. Ji pasiilgs dukters – Aila pajuto, kaip sunkus mazgas susimezgė pilve, paskui pagalvojo, kad Jonailai tikriausiai bus geriau be jos. Vaikas pasiilgo Jondalaro. Jei jos nebus, jis grįš ir vėl ją augins. Be to, Jonailą myli tiek daug žmonių, ja bus gerai pasirūpinta.

– Nėra labai sudėtinga, Zelandone, – tarė Aila. – Šaknys sukramtomos į košelę ir išspjaunamos į dubenį su vandeniu. Tačiau jas kramtyti sunku ir trunka ilgai, o kramtantysis neturėtų nuryti sulčių. Gali būti, kad pagrindinė sudedamoji dalis – sultys, kurios susikaupia burnoje, – tarė Aila.

– Ir viskas? Man dingojasi, jei imtum tik žiupsnelį šaknų, kaip mėginant naujus augalus, nebūtų itin pavojinga, – pasakė Zelandonė.

– Yra tam tikrų genties apeigų. Gydytoja, kuri ruošia šaknis šamanams, turi apsivalyti: išsimaudyti upėje su muilo šaknimis. Ji neturėtų nieko vilkėti. Iza man paaiškino kodėl: kad būtų nesusitepusi ir atvira, kad nebūtų nieko paslėpta, kad ji niekaip negalėtų suteršti šamanų, šventų vyrų. Šamanas Krebas išdažė mano kūną juodomis ir raudonomis spalvomis, nupiešė ratus aplink moteriškas kūno dalis, man regis, kad jas išskirtų, – tarė Aila. – Genčiai ta ceremonija labai šventa.

– Galime pasinaudoti naujuoju urvu, kurį tu suradai. Tai labai šventa, uždara erdvė. Ji bus tinkamai panaudota, – tarė Pirmoji. – Ką dar reikia žinoti?

– Nieko. Tiesa, kai vartojau šaknį su Mamuta, jis pasirūpino, kad Liūto stovyklos žmonės be perstojo niūniuotų, kad turėtume, į ką įsikibti, kad kas laikytų mus pririštus prie šio pasaulio ir padėtų surasti kelią atgal, – Aila sudvejojo, nudelbė akis į tuščią puodelį rankose ir tyliai pri-

dėjo: – Nesu tikra, bet Mamuta sakė, kad tikriausiai Jondalaras padėjo mums grįžti.

– Pasirūpinsime, kad visi zelandoniai būtų čia. Jiems puikiai sekasi giedoti. Ar svarbu, kas giedama? – teiravosi Pirmoji.

– Nemanau. Tiesiog kas nors pažįstamo, – tarė Aila.

– Kada galime tai padaryti? – jaudulio apimta paklausė Zelandonė.

– Kada tik panorėsi.

– Rytoj ryte? Kai tik viską paruoši?

Aila truktelėjo pečiais, tarsi jai nė kiek nerūpėtų. Tą akimirką taip ir buvo.

– Laikas tinkamas kaip ir bet kuris kitas, – pasakė ji.

39

Jondalaras skendėjo tokiame pat nerime ir neviltyje kaip Aila. Po didžiųjų apeigų, per kurias visiems buvo pranešta apie tai, kam sukurti vyrai, jis stengėsi kuo labiau vengti žmonių. Vyras miglotai prisiminė to vakaro nuotrupas. Žinojo vis smūgiavęs Laramarui į veidą, negalėjo iš atminties ištrinti vaizdo, kaip tas vyras juda virš Ailos. Kitą dieną pabudus galva tvinksėjo, jis vis dar jautėsi apsvaigęs, pykino. Jondalaras neprisiminė, kada pastarąjį kartą jį kamavo tokios pagirios, svarstė, ar tik nebuvo ko pridėta į gėrimus.

Greta buvo Danugas. Jondalaras suprato, kad turėtų būti jam dėkingas, tik nežinojo, už ką. Jis visko klausinėjo Danugo, mėgindamas užpildyti atminties spragas. Sužinojęs, ką padarė, Jondalaras pamažu viską prisiminė. Pasibaisėjo savimi, buvo kupinas apgailestavimo ir gėdos. Jis tikrai nemėgo Laramaro, tačiau tas vyras niekada nebuvo su juo pasielgęs taip baisiai, kaip dabar pasielgė Jondalaras. Jis taip neapkentė savęs, kad negalėjo apie nieką kitą galvoti. Buvo tikras, kad visi jo nekenčia, neabejojo, kad Aila tikriausiai jo nebemyli. Kaip galima mylėti tokį smerktiną padarą?

Viena jo dalis norėjo viską palikti ir išeiti kuo toliau, tačiau kažkas jį sulaikė. Jondalaras sakė sau, kad turi stoti prieš zelandonius, bent jau sužinoti, kokia bus bausmė, ir kaip nors atlyginti žalą. Vis dėlto Jondalaras negalėjo išeiti. Giliai širdyje jis nemanė, kad galėtų taip paprastai palikti Ailą su Jonaila. Jis negalėjo nė pagalvoti apie tai, kad jų nebematys.

Netekęs pusiausvyros, kankinamas skausmo, kaltės ir nevilties, Jondalaras negalėjo sugalvoti, ko griebtis, kad gyvenimas grįžtų į vėžes. Kas-

kart, kai pamatydavo kokį žmogų, neabejodavo, kad tas žiūri į jį su panieka ir pasišlykštėjimu, kuriuos pats sau juto. Buvo dar viena Jondalaro savigraužos priežastis: kas naktį, kai užsimerkdavo ir mėgindavo užmigti, matydavo Laramarą ant Ailos ir pajusdavo tokį patį įtūžį ir nusivylimą. Kad ir kaip niekingai pasielgė, kad ir kaip gėdijosi, vis tiek giliai širdyje jis žinojo, kad tokiomis pat aplinkybėmis pasielgtų taip pat.

Jondalaro mintys nuolat sukosi apie tai. Jis sunkiai galėjo galvoti apie ką kita. Tai buvo nepaliaujamas niežulys, tarsi vis luptum šašą ir niekaip neleistum žaizdai užgyti, kol galiausiai ji supūliuotų. Jis kiek įmanydamas šalinosi žmonių, ilgai vaikščiodavo, paprastai Upės pakrante, dažniausiai kildavo į aukštupį. Kaskart išėjęs nueidavo vis toliau, tačiau visada pasiekdavo tašką, kai apsisukdavo ir grįždavo į stovyklą. Kartais jis pasiimdavo Lenktynininką ir, užuot ėjęs upės pakrante, jodavo atviru lauku. Jondalaras stengėsi nesėsti ant arklio pernelyg dažnai, nes kildavo pagunda išjoti ir nebegrįžti, tačiau tą dieną jis norėjo atsidurti kuo toliau nuo stovyklos.

Vos atsibudusi Aila atsikėlė ir nuėjo prie Upės. Miegojo prastai; iš pradžių buvo pernelyg dygi ir nerami, kad užmigtų, paskui žadino sapnai, kurių negalėjo gerai prisiminti; po jų liko nerimas. Ji galvojo apie tai, ką reikia padaryti, kad genties apeigas atliktų kuo tiksliau. Ieškodama muilo šaknų kartu žvalgėsi titnago gniutulo ar bent pakankamo dydžio atskalos, nes norėjo genties būdu pasidaryti pjovimo įrankį, kuriuo galėtų atrėžti odos skiautę ir pasidirbinti genties amuletą.

Priėjusi nedidelio upeliuko žiotis, Aila nužingsniavo palei jį. Teko kiek paėjėti prieš srovę, kol giraitėje už devintojo urvo stovyklos rado kelis muilo šaknų augalus. Vasara jau ėjo į pabaigą ir dauguma augalų buvo išrauti, be to, augalas, kurį ji rado, nebuvo toks pat, kokį apeigoms naudojo gentis. Aila norėjo, kad viskas būtų atlikta tinkamai. Tiesa, ji buvo moteris, todėl šis ritualas niekada neprilygs genties apeigoms. Gentyje šaknis vartojo tik vyrai. Moters darbas buvo ją paruošti. Kai pasilenkė išrauti muilo šaknų, jai pasidingojo, kad pastebėjo giraitėje palei mažą

upeliuką švystelint Jondalarą, bet atsistojusi jo nebematė. Aila nusprendė, kad jai tik pasivaideno.

Eržilas apsidžiaugė pamatęs Jondalarą. Kiti arkliai irgi sujudo, bet vyras nenorėjo jų vestis artu. Jis buvo nusiteikęs ilgai joti vienas. Pasiekęs atvirą lygumą, Jondalaras paragino eržilą šuoliais. Lenktynininkas, regis, patenkintas lėkė lauku, o Jondalaras beveik nekreipė dėmesio, kur joja. Staiga jis buvo išsviestas iš savo niūrių apmąstymų, nes išgirdo garsų, kovingą žvengimą, kanopų bilsmą ir pajuto, kaip jo arklys stojasi piestu. Jie atsidūrė laukinių arklių kaimenės viduryje. Tiktai dėl jodinėjimo įgūdžių ir greitos reakcijos Jondalaras išsilaikė Lenktynininkui ant nugaros. Jis palinko pirmyn, įsikirto ranka į stačius laukinio stepių arklio karčius, stengėsi jį nuraminti ir suvaldyti. Lenktynininkas buvo sveikas eržilas pačiame jėgų žydėjime. Lenktynininkas, nors niekada su laukiniais eržilais nesisukiojo netoli kumelių ir jauniklių kaimenės, kurią budriai stebi savo kaimenę pasiruošęs ginti pagrindinis eržilas, nors augdamas nesikovė su kitais jaunais eržiliukais, instinktyviai buvo nusiteikęs mesti iššūkį kaimenės eržilui.

Pirmiausia Jondalarui šovė mintis ginti savo eržilą kuo toliau nuo kaimenės, tačiau tesugebėjo jį apsukti ir pajudėti link stovyklos. Kai Lenktynininkas pagaliau nurimo ir tolygia risčia traukė atgal, Jondalaras pradėjo svarstyti, ar sąžininga laikyti stiprų, energingą eržilą atskirai nuo kitų arklių. Pirmą kartą jis rimtai pagalvojo, kad derėtų jį paleisti į laisvę, bet dar nebuvo pasiruošęs arklio atsisakyti.

Jodamas atgal Jondalaras vėl paskendo apmąstymuose, prisiminė didžiojo susirinkimo dieną, kai stebėjo Ailą, tarsi sustingusią, kol Brukevalis ją įžeidė. Jis taip troško ją paguosti, priversti Brukevalį sustoti, pasakyti jam, kad klysta. Jondalaras puikiai suprato, ką kalbėjo Zelandonė; beveik viską bėgant metams jau buvo girdėjęs iš Ailos, todėl jautėsi pasiruošęs priimti tą žinią. Nauja jam tebuvo vaiko ir jo židinio vyro ryšiui suteiktas pavadinimas – tėvas. Jis galvojo apie paskutinius Zelandonės žodžius,

kad vyrai duos vardus berniukams – tėvas suteiks vardą sūnui. Jis pakartojo sau: „Tėvas." Jis buvo tėvas. Jonailos tėvas.

Jis netinkamas būti Jonailos tėvu! Jai turėtų būti gėda vadinti jį tėvu. Jis kumščiais vos neužmušė žmogaus. Jei ne Danugas, būtų užmušęs. Aila vienui viena neteko kūdikio giliuose Šaltinių uolos urvo koridoriuose, o jo ten nebuvo. Kas, jei prarastas kūdikis buvo berniukas? Jei ji nebūtų jo praradusi ir būtų gimęs sūnus, ar Jondalaras suteiktų jam vardą? Koks jausmas apima renkant vaikui vardą?

Argi tai svarbu? Jis niekada negalės duoti vardo vaikui, nes jų daugiau nebeturės. Jis neteko savo poros; turės palikti savo židinį. Susirinkimui pasibaigus, jis vengė visuotinių kalbų ir parskubėjo į Nuošalį, kad nereikėtų matyti Ailos ar Jonailos.

Jis vis dar jautėsi prislėgtas, kai kiti Nuošalio gyventojai kitą dieną išsiruošė į lanzadoniečių stovyklą, į didžiąją puotą. Ir vienas likęs Jondalaras, regis, negalėjo susilaikyti negalvojęs apie visas savo blogybes. Galiausiai jis nebepajėgė ištverti namelyje kankinamas tų pačių minčių, save kaltindamas, keikdamas ir bausdamas. Jis atsistojo ir patraukė prie Upės, buvo nusiteikęs ilgai negrįžti. Po netikėto susidūrimo su laukiniu eržilu Lenktynininkas atrodė pernelyg susijaudinęs, tad Jondalaras nusprendė eiti pėsčias. Vyras drožė prieš srovę ir nustebo, kai jį pasivijo Vilkas. Jondalaras apsidžiaugė pamatęs plėšrūną, sustojo jo pasveikinti. Suėmęs didelę galvą už gaurų, kurie prieš žiemą jau buvo tankesni ir vešlesni, pakalbino Vilką:

– Vilke, koks galas tave čia atnešė? Ar tu irgi pavargai nuo viso triukšmo ir bruzdesio? Ką gi, esi kviečiamas eiti su manimi, – linksmai pasakė vyras. Žvėris atsiliepė žemu draugišku urzgesiu.

Vilkas nesitraukė nuo Jonailos arba būdavo su Aila, pačia svarbiausia jo gyvenime nuo tos dienos, kai ji ištraukė jį, išsigandusį keturių savaičių mažylį, iš šaltos irštvos. Pastaruoju metu jis visai mažai būdavo su trečiu žmogumi, kurį laikė pagrindiniu savo gaujos nariu. Gerai pasisotinęs puotoje, grįždamas į devintojo urvo stovyklą Vilkas pastebėjo Jondalarą einantį link Upės ir, pralenkęs Jonailą, nuturseno jam iš paskos, tik dar atsisuko į mergaitę ir suinkštė.

– Pirmyn, Vilke, – paragino ji. – Bėk pas Jondalarą.

Ji juto stiprų vyro sielvartą, matė, kad mama irgi labai liūdna, nors ir stengiasi to neparodyti. Jonaila tiksliai nežinojo, kas nutiko, bet suprato, kad kažkas siaubingai blogai. Dėl to pilve jai vis susisukdavo kietas baimės gniutulas. Labiau už viską Jonaila troško, kad jos šeima vėl būtų kartu, įskaitant Toną su Vimu ir Vilką, ir arklius. „Gal Jondžiui reikia pamatyti tave, Vilke, ir pabūti su tavimi“, – pamanė Jonaila.

Aila galvojo apie Jondalarą. Tiksliau, ruošdamasi rituališkai apsiplauti baseinėlyje mažojoje upelėje, prisiminė savo porą. Apsivalymo apeigoms reikėjo tylios, uždaros ir nuošalios vietos, bet kaip eiti į tą pamėgtą vietelę, kai joje aptiko Jondalarą su Marona? Ji žinojo, kad tose apylinkėse yra titnago. Jondalaras jo rado, tačiau Aila niekur to akmens nematė ir neturėjo laiko ieškoti ilgiau. Ji žinojo, kad Jondalaras visada turi pasidėjęs kelis gerus titnago gabalus, tačiau nenorėjo jo prašyti. Šiomis dienomis jis su ja nekalbėjo. Taigi teks viską padaryti zelandoniečių peiliu ir yla: atrėžti odos, pradurti skyles pakraščiuose virvelei, net jei bus dar kartą nukrypta nuo genties papročio.

Aila susirado plokščią akmenį, atsinešė jį arčiau vandens ir kitu apvaliu akmeniu sutrynė putojančias saponino turinčias muilo šaknis su šlakeliu vandens. Tada įbrido į ramų užutėkį palei upės vingį ir pradėjo teptis kūną lipniomis putomis. Brendant toliau nuo kranto, dugnas greitai gilėjo. Ji visa paniro į vandenį, šiek tiek paplaukė ir grįžo į krantą išsitrinkti plaukų. Maudydamasi baseinėlyje Aila galvojo apie gentį.

Ji prisiminė ramią ir taikią vaikystę Bruno gentyje, kai Iza ir Krebas ją mylėjo bei ja rūpinosi. Kiekvienas nuo gimimo numanė, ko iš jo tikimasi, nebuvo vietos jokiems nukrypimams. Vaidmenys buvo aiškiai paskirstyti. Visi žinojo, kam tinka, kokio rango yra, pažino savo darbą ir savo vietą. Gyvenimas buvo stabilus ir saugus. Jiems nereikėjo jaudintis dėl naujų, viską keičiančių žinių.

Kodėl ji turi būti ta, kuri atneša tokius didžiulius pokyčius? Žvelgiant atgal, jos gyvenimas gentyje atrodė toks užtikrintas. Aila svarstė, kodėl

nuolat taip smarkiai kovoja su apribojimais. Ar ją traukė ramus genties gyvenimas? Griežtai sureguliuotame gyvenime buvo patogiai saugu.

Vis dėlto ji džiaugėsi, kad išmoko medžioti, nors tai ir prieštaravo genties tradicijoms. Ji buvo moteris, o genties moterys nemedžioja. Aila vos nežuvo gentainiams sužinojus apie sulaužytą draudimą. Tada Brunas mėnesiui ją prakeikė ir ištrėmė iš genties. Buvo žiemos pradžia. Niekas nesitikėjo, jog ji išgyvens. Tik medžioklės įgūdžiai, dėl kurių ji buvo prakeikta, išgelbėjo jai gyvybę. „Gal turėjau mirti?" – svarstė Aila.

Ji vėl nepakluso genties papročiams, kai pabėgo su Durku, bet juk negalėjo jiems leisti naujagimį jos sūnų atiduoti gamtos gaivalams ir plėšrūnams vien dėl to, kad, jų manymu, jis yra apsigimęs. Brunas jų pasigailėjo, nors Braudas tam prieštaravo. Tas vyras nepalengvino jai gyvenimo. Tapęs vadu Braudas be jokios priežasties ją amžiams prakeikė. Tą kartą ji buvo priversta galutinai išeiti iš genties. Ir tuomet ją išgelbėjo medžioklė – kitaip ji nebūtų išgyvenusi slėnyje. Dabar ji jau žinojo, jog prireikus galėtų gyventi viena.

Grįždama į stovyklą Aila vis galvojo apie gentį ir kaip tinkamai atlikti su šaknimis susijusias apeigas. Ji pamatė su Martona ir Proleva sėdinčią Jonailą. Moterys ją sveikindamos pamojavo.

– Ateik ko nors užvalgyk, – pakvietė Proleva. Vilkas, pavargęs keliauti su liūdnu vyru, kuris nedarė nieko daugiau, tik pluošė pirmyn, grįžo ir liko su Jonaila. Jis prie laužavietės graužė kaulą ir pakėlė galvą Ailai priėjus prie moterų. Ji apkabino dukterį, po to pažvelgė į ją su keistu liūdesiu ir vėl apkabino, kone per stipriai.

– Tavo plaukai šlapi, mamyte, – rangydamasi bandė išsilaisvinti Jonaila.

– Ką tik išsitrinkau, – atsiliepė Aila, glostydama didžiulį vilką, kuris atėjo jos pasveikinti. Ji suėmė gražią jo galvą delnais, pažvelgė jam į akis ir karštai apkabino. Kai ji atsistojo, Vilkas viltingai į ją pažvelgė. Aila patapšnojo sau per pečius. Žvėris pašoko, atsirėmė į ją letenomis, palaižė jos veidą ir kaklą, tada švelniai dantimis suėmė jos žandikaulį ir taip laikė. Paskui moteris atsakė tokiu pačiu vilko gaujos nario veiksmu – akimirkai sukando jo snukį. Ji jau seniai nebuvo to dariusi, tad Vilkas atrodė labai patenkintas.

Kai vilkas nusileido ant žemės, Proleva iškvėpė – buvo sulaikiusi kvapą. Kad ir kiek kartų tai matė, būtent šis vilkiško elgesio pasireiškimas nuolat ją sutrikdydavo. Matydama, kaip Aila atveria savo kaklą didžiulio vilko dantims, ji visada susinervindavo. Proleva labai aiškiai suprato, kad draugiškas, puikiai besielgiantis gyvūnas yra galingas vilkas, galintis lengvai nugalabyti bet kurį iš žmonių, tarp kurių taip laisvai vaikštinėja.

Atgavusi kvapą ir susitvardžiusi Proleva pratarė:

– Įsidėk ko nors, Aila. Čia visko pakanka. Šįryt buvo lengva gaminti. Daug maisto liko po vakarykštės puotos. Džiaugiuosi, kad nusprendėme gaminti kartu su lanzadoniečiais. Man patinka dirbti su Joplaja bei Jerika ir keliomis kitomis jų moterimis. Atrodo, tarsi dabar geriau jas pažinočiau.

Aila pajuto apgailestavimo dūrį. Ji troško, kad nebūtų tokia užsiėmusi su zelandoniais; ji būtų norėjusi prisidėti prie ruošos. Bendras darbas – puikus būdas geriau pažinti žmones. Užsisklendimas su savo problemomis nepadeda. „Turėjau nueiti ten anksčiau“, – galvojo ji, imdama vieną iš atsarginių puodelių, padėtų tiems, kurie bus pamiršę savąjį, ir iš didelės medinės dėžės pasisėmė ramunėlių arbatos. Rytas visada prasidėdavo arbata.

– Tauriena ypač skani ir sultinga, Aila. Gyvuliai jau pradėjo kaupti žieminius riebalus. Proleva ją ką tik pašildė, – ragino Martona pamačiusi, kad Aila nesideda maisto. – Įsidėk sau, – parodė ji į krūvą visokio dydžio medžio, kaulo ir mamutų ilčių plokštelių, paprastai naudojamų kaip lėkštės.

Kai žmonės malkoms versdavo arba laužsaid medžius, dažnai atskildavo didelės jų skeveldros, kurias aptvarkius ir nugludinus buvo galima panaudoti kaip lėkštes ir indus. Taip pat šiuo tikslu buvo formuojami elnių, bizonų ir taurų petikauliai bei dubens kaulai. Panašiai kaip titnagą, žmonės skaldydavo mamutų iltis, todėl kartais didesnes skeveldras naudodavo kaip lėkštes.

Mamuto iltis netgi galėjo būti iš anksto formuojama. Pirmiausia rėžtuku ar kaltu įpjaunamas apskritas griovelis. Tada tinkamu kampu į tą griovelį įstačius kietą ragą nusmailintu galiuku, truputį pasipraktikavus ir kliaujantis sėkme, stuktelėjus akmens kūju į ragą, atskildavo iš anks-

to numatytos formos mamuto ilties skeveldra. Tačiau tiek daug dirbama paprastai būdavo tik su daiktais, skirtais atiduoti kaip dovanos ar naudojamiems kitais ypatingais tikslais. Tokios suformuotos mamuto ilties plokštelės suapvalintu išoriniu paviršiumi galėjo būti naudojamos ne vien kaip lėkštės – ant jų buvo galima netgi atvaizdus raižyti.

– Dėkoju, Martona, bet atėjau tik pasiimti kelių daiktų ir eisiu pas Zelandonę, – tarė Aila. Staiga ji sustojo ir pritūpė ant kulnų prieš vyresniąją moterį, kuri sėdėjo ant nedidelės kėdutės, nupintos iš nendrių ir švendrų lapų bei lanksčių vytelių. – Tikrai noriu tau padėkoti, kad buvai man maloni nuo pat pirmos dienos. Neprisimenu savo motinos, tik Izą, genties moterį, kuri užaugino mane, bet tikiuosi, kad mano tikroji motina buvo panaši į tave.

– Laikau tave savo dukra, Aila, – susijaudinusi atsiliepė Martona. – Mano sūnui pasisekė, kad sutiko tave. – Paskui, papurčiusi galvą, Martona pridūrė: – Kartais norėčiau, kad jis būtų panašesnis į tave.

Aila apkabino Martoną ir atsisuko į Prolevą.

– Ačiū tau, Proleva. Buvai tokia gera draugė. Labiau nei galiu apsakyti vertinu tavo rūpestį Jonaila ir tuomet, kai turėjau pasilikti devintajame urve, ir kai buvau užsiėmusi čia. – Ji apkabino ir Prolevą. – Norėčiau, kad čia būtų Folara, bet žinau, jog ji užsiėmusi, ruošiasi jungtuvėms. Manau, Aldanoras yra geras vyras. Taip džiaugiuosi dėl jos. Dabar turiu eiti, – tarė ji staiga, vėl apkabino dukterį ir nuskubėjo į namelį mėgindama sulaikyti ašaras.

– Kas jai nutiko? – nusistebėjo Proleva.

– Nenumanau, bet skambėjo lyg atsisveikinimas, – tarė Martona.

– Ar mama kur nors iškeliauja, Tona? – paklausė Jonaila.

– Nemanau. Bent jau man niekas nieko nesakė.

Aila ruošdamasi užsibuvo vasaros namelyje. Pirmiausia iš tauriojo elnio papilvės odos, kurią buvo atsinešusi į vasaros susirinkimą, ji išpjovė nelygų skritulį. Išvakarėse ji rado tą odą sulankstytą ant savo miegmaišio. Kai paklausė Jonailos, kas ją išdirbo, išgirdo atsakymą: „Visi."

Įvairaus storio virvės, siūlai ir sruogos iš tvirtų sausgyslių ar augalų plaušų bei odos dirželiai nuolat praversdavo, o jų pasidaryti nebuvo sunku. Žmonės, šnekučiuodamiesi ar klausydamiesi pasakojimų, kartais nejučia imdavo kurpti kokius visiems naudingus daiktus iš anksčiau susirinktų medžiagų, tad prireikus visada kur nors kabodavo virvelių. Aila paėmė kelias odos juosteles ir ilgą, ploną, lanksčią virvę nuo kaiščių, įbestų į baslius prie įėjimo. Išpjovusi skritulį, likusią odą Aila sulankstė, o susuktą virvę padėjo ant odos. Pamatavusi, kokio ilgio odos juostelės reikia aplink kaklą, Aila atpjovė ją truputį ilgesnę, tada pervėrė juostelę per skylutes, kurias išbadė palei odos skritulio kraštą.

Pastaruoju metu Aila retai nešiojo genties amuletą, net naujesnįjį. Dauguma zelandoniečių puošėsi vėriniais. Buvo sunku vienu metu nešioti vėrinį ir pūpsantį odos kapšelį. Amuletą Aila laikė vaistų krepšelyje, kuris visada būdavo pririštas prie jos juosmens juostos. Tai nebuvo genties vaistų krepšelis; Aila vis ruošėsi pasidaryti kitą tokį, tik pristigdavo laiko. Atlaisvinusi virvelę, kuria vaistų krepšelis buvo užrištas, ji panaršė viduje ir išsitraukė mažutį papuoštą kapšelį – savo amuletą, pilną įvairios formos daiktų. Atrišusi mazgus, ji daiktelius išpylė ant delno. Tai buvo jos totemo ženklai, reiškiantys svarbius jos gyvenimo etapus. Daugumą jų Ailai atsiuntė didžiojo urvinio liūto dvasia jai priėmus svarbius sprendimus kaip ženklą, kad apsispręsta teisingai. Bet ne visi daikteliai buvo totemo siųsti.

Pirmasis daiktas – raudonosios ochros gabalėlis – buvo visiškai nugludintas nuo ilgo nešiojimo. Jį Ailai davė Iza kaip priėmimo į gentį ženklą. Aila įdėjo jį į naująjį amuletą. Juodo mangano dioksido gabalėlis jai buvo duotas tapus genties gydytoja. Jis irgi atrodė visai nusidėvėjęs vien nuo ilgo nešiojimo mažame kapšelyje, nuo trinties su kitais daiktais. Juoda ir raudona medžiagos, dažnai naudojamos dažams, savo nuosėdų paliko ant kitų amuleto daiktų. Kai kuriuos pakako tik nušluostyti, pavyzdžiui, suakmenėjusį moliusko kiaukutą – totemo ženklą, kad, nepaisant lyties, apsisprendimas medžioti buvo tinkamas.

„Jis tikriausiai jau tada žinojo, kad man reikės medžioti, kad išgyvenčiau, – galvojo ji. – Mano urvinio liūto dvasia netgi liepė Brunui leisti man medžioti, nors tik svaidykle." Mamuto ilties plokštelė – medžioklės

talismanas, gautas Ailai tapus Medžiojančia moterimi, raudonąja ochra nusidažė nenuvalomai.

Ji paėmė gabalėlį geležies pirito ir patrynė jį į savo tuniką. Tai buvo jos mėgstamiausias ženklas. Tai jis pasakė, kad ji neklydo pabėgdama su Durku. Jei ji nebūtų pabėgusi, jis būtų atiduotas Motinai, ir niekas jo nė neprisimintų, nes vaikas laikytas išsigimusiu. Kai Aila su kūdikiu pasislėpė žinodama, kad taip pat gali mirti, tai privertė Bruną su Krebu gerokai pagalvoti ir priimti ją atgal į gentį.

Spalvotos dulkės buvo prikibusios prie skaidraus kvarco kristalo, bet jo nenudažė. Šis ženklas Ailai pasakė, kad ji elgiasi teisingai liovusis ieškoti savo žmonių ir kuriam laikui apsistojusi Arklių slėnyje. Ji visada sunerimdavo pamačiusi juodą mangano rūdą. Vėl paėmusi gabalėlį Aila palaikė jį sugniaužtame delne. Jame slypėjo visų genties žmonių dvasios. Aila iškeitė jį į savo dvasios gabalėlį, kad, jai išgelbėjus kam nors gyvybę, žmogus neliktų jai įsipareigojęs, nes ji jau turi kiekvieno iš jų dvasios dalelę.

Izai mirus šamanas Krebas prieš laidotuves paėmė jos gydytojos akmenį, kad ji visos genties nenusivestų su savimi į dvasių pasaulį, bet niekas nepaėmė Ailos akmens, kai Braudas ją mirtinai prakeikė. Guvas dar visai neseniai buvo šamanas. Visi liko stipriai sukrėsti, kai Braudas ją prakeikė. Niekas neprisiminė, kad reikia iš jos atsiimti akmenį, o Aila pamiršo jį grąžinti. Kas nutiks genčiai, jei ji tebeturės akmenį, kai iškeliaus į kitą pasaulį?

Ji susidėjo visus totemo ženklus į naują kapšelį ir žinojo, kad nuo dabar jame juos laikys. Atrodė teisinga, kad genties totemo ženklai liks genties amuleto kapšelyje. Stipriau užveržusi virvelę Aila pagalvojo – dažnai apie tai galvodavo, – kodėl totemas nedavė jai ženklo, kai ji nusprendė palikti mamutojus ir išeiti su Jondalaru? Ar ji jau buvo tapusi Motinos vaiku? Ar Motina pasakė totemui, kad Ailai nebereikia ženklų? Ar jau buvo duotas subtilesnis ženklas, kurio ji neatpažino? Ar – šovė nauja, baugesnė mintis – ji priėmė klaidingą sprendimą? Aila pajuto šaltą virpulį. Pirmą kartą po ilgo laiko ji suspaudė amuletą ir mintimis paprašė didžiojo urvinio liūto dvasios apsaugos.

Išeidama iš laikino namelio Aila nešėsi sulankstytą elneną, nuo daiktų pūpsančią odos kuprinę ir genties vaistų krepšelį. Prie stovyklos laužo

sėdėjo keletas žmonių. Aila pamojavo jiems nueidama, tačiau tai nebuvo įprastas kviečiamasis judesys, reiškiantis „grįžkite“, kai delnas atsuktas į mojantįjį, į save. Taip mojama trumpam išsiskiriant, pabrėžiant, kad netrukus visi vėl susitiks. Aila pakėlė ranką nusukusi delną ir pamojavo. Pamačiusi šitą gestą Martona susiraukė.

Patraukusi prieš srovę palei mažąjį upeliuką, trumpesniu keliu į urvą, kurį rado prieš kelerius metus, Aila pradėjo svarstyti, ar turėtų atlikti šias apeigas. Taip, Zelandonė nusiviltų, taip pat ir kiti zelandoniai, kurie pasiruošė padėti, tačiau viskas gerokai pavojingiau, nei jie mano. Praėjusį vakarą Aila buvo tokia prislėgta, jog jai nė nerūpėjo, ar pasiklys juodoje tuštumoje, todėl sutiko atlikti apeigas. Tačiau šįryt, ypač po maudynių upėje, ji jautėsi geriau. Pamačiusi Jonailą su Vilku, šnektelėjusi su Proleva bei Martona, Aila nebebuvo tokia tikra, kad yra pasiruošusi susitikti su bauginančia juoda tuštuma. Gal derėtų pasakyti Zelandonei, jog persigalvojo?

Ruošdamasi ji negalvojo apie gresiančius pavojus, bet pasijuto nesmagiai, kai nepavyko visų ritualų įvykdyti tinkamai. Tai buvo labai svarbi genties apeigų dalis, kitaip nei Zelandonijoje, kur visi lengvai nukrypdavo nuo įprastų veiksmų. Netgi Motinos giesmės žodžiai skirtinguose urvuose skambėjo kiek kitaip. Tiesa, tai tapdavo dažna zelandonių ginčų tema, nes giesmė buvo pati svarbiausia iš visų senolių legendų.

Jei tokia legenda būtų šventa genties apeigų dalis, ji būtų įsiminta ir deklamuojama tiksliai taip pat kiekvieną kartą, ypač nuolat tarpusavyje bendraujančių genčių. Netgi gentys iš pačių atokiausių vietovių turėtų labai artimą giesmės versiją. Štai kodėl Aila sugebėjo bendrauti šventa genties ženklų kalba su netoli Zelandonijos gyvenančiomis gentimis, nors jos gyveno už metų kelionės nuo vietos, kur Aila užaugo. Būta menkų skirtumų, tačiau ženklų kalba buvo stulbinamai panaši.

Kadangi apeigoms bus naudojamos galingos šaknys, paruoštos genties būdu, Aila juto, kad derėtų kiek įmanoma laikytis genties tradicijų. Ji tikėjo, jog tai vienintelis būdas bent kiek suvaldyti šaknų poveikį, bet pamažu ją apėmė abejonės.

Moteris ėjo per medžiais apaugusį plotą paskendusi mintyse, kol vos neatsitrenkė į iš už medžio beišeinantį žmogų. Ji krūptelėjo pasijutusi be-

veik Jondalaro glėbyje. Jis irgi nustebo ir visiškai nesumojo, kaip elgtis. Pirmiausia kilo mintis užbaigti tai, kas įvyko atsitiktinai, ir Ailą apkabinti – jau seniai to troško, bet išvydęs sutrikusį jos veidą Jondalaras atšoko. Kažkodėl nusprendė, kad sutrikimas reiškia pasibjaurėjimą, nenorą būti jo liečiamai. Aila suprato jo greitą atsitraukimą kaip nenorą būti greta.

Jie ilgai žiūrėjo vienas į kitą. Nuo tada, kai Aila užklupo jį su Marona, jie dar nebuvo taip arti vienas kito. Širdyje kiekvienas troško tą akimirką prailginti, peržengti emocinę ribą, kuri, regis, juos skyrė. Tačiau juos išblaškė šalimais taku prabėgęs vaikas. Abu akimirkai nusigręžė, o paskui jau nesugebėjo pažvelgti vienas kitam į akis.

– Atsiprašau, – tarstelėjo Jondalaras, trokšdamas ją apkabinti, bet bijodamas būti atstumtas. Jis visiškai sutriko ir staigiai apsidairė tarsi į spąstus įkliuvęs žvėris.

– Nieko tokio, – atsakė Aila ir nudelbė akis, kad paslėptų ašaras, kurios pastarosiomis dienomis taip greitai priplūsdavo į akis. Ji nenorėjo, kad Jondalaras pamatytų, kaip apgailėtinai ji pasijuto pagalvojusi, jog jis negali nė ištverti greta, nori kuo greičiau nueiti šalin. Nė nepakėlusi galvos ji vėl pradėjo eiti, skubinosi, kol ašarų sklidinos akys jos dar neišdavė. Jondalaras pats kovojo su ašaromis stebėdamas, kaip ji beveik bėgte pasileidžia taku.

Aila vos įžiūrimu keliuku traukė link naujojo urvo. Nors tikriausiai jau visi gausios zelandoniečių šeimos nariai nors kartą lankėsi tame urve, dar nesusiklostė jo naudojimo tradicijos. Beveik nepaliestas, be galo gražus ir labai neįprastas urvas su kone baltomis akmeninėmis sienomis buvo laikomas labai šventa vieta. Zelandoniai ir urvų vadai vis dar aiškinosi, kokiu metu ir kokioms apeigoms jį tiktų naudoti.

Besiartindama prie nedidelės kalvos, kurioje slypėjo urvas, papėdės, Aila pastebėjo, kad dingo aplinkiniai krūmai ir išvirtęs medis, kurio aukštyn styrančios šaknys iš pradžių rodė angą į požemines erdves. Žemė ir akmenys aplink urvo angą taip pat buvo pašalinti, tad anga praplatėjo.

Aila, nors ir nelaukė pavojingų apeigų, džiaugėsi vėl pamatysianti urvą. Abejonės nebekamavo. Jos neviltis prilygo juodajai tuštumai, su kuria ji ruošėsi susigrumti. Kas liūdės, jei ji ten pasiklys? Negali būti blo-

giau, nei yra dabar. Aila stengėsi atgauti savitvardą, bet dabar jautėsi tokia silpna. Nuo pat ryto vos sulaikė ašaras.

Iš odinio krepšio ji išsitraukė negilų akmeninį dubenėlį ir kailių ryšulį. Jame buvo nedidukas, stipriai užrištas vandens beveik nepraleidžiantis riebalų kapšelis, dar suvyniotas į kailio skiautę, kad prasisunkę riebalai nesugadintų kitų daiktų. Aila susirado kerpinių dagčių, į dubenėlį įpylė truputį taukų, kelioms minutėms įmerkė dagtį. Tada ją ištraukė ir atrėmė į dubens formos lempelės kraštą. Jau ruošėsi pasinaudoti ugnies akmeniu jai uždegti, kai pamatė taku ateinant dar du zelandonius.

Aila sutelkė jėgas ir susitvardė. Ji vis dar buvo naujokė jų gretose ir norėjo likti gerbiama. Visi pasisveikino, trumpai pasišnekučiavo; paskui vienas palaikė lempą stebėdamas, kaip Aila ant žemės naudodamasi ugnies akmeniu užkuria nedidelį lauželį. Kai lempa įsidegė, moteris užpylė laužą žeme ir visi trys nuėjo į urvą.

Visiškoje tamsoje skendinčio urvo temperatūra buvo beveik visiems urvams būdingų maždaug dvylikos laipsnių. Žmonės mažai kalbėjosi, molinga žeme skynėsi kelią pro nukritusius akmenis, pasišviesdami kelią vienintele lempa. Kol pasiekė didžiąją salę, akys priprato prie tamsos, ir daugybė akmeninių lempelių, rodėsi, švietė kone per ryškiai. Dauguma zelandonių jau buvo susirinkę ir laukė Ailos.

– Štai ir tu, devintojo urvo zelandone, – pasisveikino Pirmoji. – Ar paruošei viską, kas, tavo manymu, būtina?

– Ne visai, – atsiliepė Aila. – Dar turiu persirengti. Per genties apeigas, kai gaminsiu gėrimą, turėčiau būti nuoga, išskyrus amuletą ir spalvotus piešinius ant kūno, nupieštus šamano. Tačiau urve pernelyg šalta ilgai išbūti nuogai, be to, gėrimą vartojantys šamanai vilki drabužius, todėl ir aš juos vilkėsiu. Kadangi manau, jog svarbu kuo mažiau nukrypti nuo genties apeigų, nusprendžiau apsivilkti apsiautalą taip, kaip jį dėvi genties moterys. Totemo simboliams pasidariau amuletą, o kad parodyčiau, jog esu gydytoja, turėsiu savo vaistų krepšelį. Nors svarbesni daiktai yra mano amulete, krepšelis leis genties dvasioms mane atpažinti ne tik kaip genties moterį, bet ir kaip gydytoją.

Susidomėjusių zelandonių stebima Aila nusirengė ir pradėjo siaustis minkštą lanksčią elnio odą, kurią apsirišo ilga virve taip, kad susidarytų

kišenės ir klostės daiktams susidėti. Aila apmąstė viską, ką darė kitaip nei gentyje. Pirmiausia ruošė gėrimą sau, o ne šamanams. Ji nebuvo šamanė – nė viena genties moteris negali būti šamanė, ir nežinojo, kokius ritualus vyrai atlieka ruošdamiesi ceremonijai, tačiau ji buvo zelandonė ir vylėsi, kad viską supras pasiekusi dvasių pasaulį.

Iš vaistų krepšelio ji išsiėmė nedidelį kapšelį. Lempos švietė pakankamai ryškiai, tad matėsi, jog jis tamsiai raudonos ochros, genčiai pačios švenčiausios, spalvos. Paskui iš odinės kuprinės Aila ištraukė medinį dubenėlį. Indelį genties būdu ji padarė seniau, kad parodytų Martonai, kuri įvertino ir jo paprastumą, ir Ailos meistriškumą. Aila ketino moteriai jį padovanoti, o dabar džiaugėsi, kad tebeturi. Tai nebuvo specialus dubenėlis, Izos protėvių per kartų kartas naudotas tik šioms šaknims, tačiau bent jau medinis, pagamintas daug jėgų ir kruopštumo reikalaujančiu genties būdu.

– Man reikės vandens, – tarstelėjo Aila, atrišdama raudonojo kapšelio mazgus. Ji išpylė šaknis sau į delną.

– Ar galiu pažiūrėti? – paprašė Zelandonė.

Aila ištiesė delną, bet šaknys niekuo nebuvo ypatingos – paprastos džiovintos šaknys.

– Nežinau, kiek jų naudoti, – tarė Aila, imdama du mažus gabalėlius. Vylėsi, jog tiek pakaks. – Anksčiau esu tai dariusi tik du kartus ir neturiu Izos prisiminimų.

Nedaugelis iš susirinkusių zelandonių buvo girdėję ją pasakojant apie genties prisiminimus. Dauguma nenumanė, ką tai reiškia. Aila bandė paaiškinti zelandonei, kuri buvo Pirmoji, bet ir pati tiksliai nežinojo, kas yra tie prisiminimai, tad sunkiai sekėsi aiškinti ir kitiems zelandoniams.

Kažkas į medinį dubenėlį įpylė vandens, ir Aila truputį jo atsigėrė, kad sudrėkintų burną. Ji prisiminė, kokios sausos buvo šaknys ir kaip sunku jas kramtyti.

– Aš pasiruošusi, – tarė ji ir, kol nepersigalvojo, įsidėjusi šaknis į burną ėmė kramtyti.

Ilgai truko, kol jos suminkštėjo pakankamai, kad galėtum perkąsti. Nors Aila stengėsi nenuryti seilių, tai buvo sudėtinga. Ji galvojo sau: „Kadangi aš gersiu sultis, gal tai nesvarbu.“ Ji kramtė ir kramtė. Atrodė,

tai truks amžinai, tačiau galiausiai burnoje susidarė drėgna tyrė; ją Aila išspjovė į dubenėlį. Išmaišiusi viską pirštu ji stebėjo, kaip skystis tampa pieno baltumo.

Zelandonė žiūrėjo jai per petį.

– Tai šitaip reikia daryti? – atrodė, iš kvapo ji bando nustatyti, kokios tai šaknys.

– Taip, – patikino Aila. Dar burnoje juto jų skonį. – Ar norėtum pauostyti?

– Kvapas senovinis, – tarė moteris, – kaip giliame, šaltame, drėgname miške, pilname samanų ir grybų. Ar galiu paragauti?

Aila ketino prieštarauti. Gėrimas toks šventas genčiai, Iza netgi negalėjo jo pagaminti, kad visą procesą parodytų Ailai. Akimirką Aila išsigando Zelandonės prašymo, bet greitai suvokė, jog visas šitas bandymas taip toli nuo to, ką darytų gentis, kad vargu ar kas pasikeis, jei Zelandonė išgers šlakelį. Aila pakėlė dubenėlį prie moters lūpų ir pastebėjusi, kad ji išgėrė kur kas daugiau nei gurkšnelį, skubiai jį atitraukė.

Tada ji pakėlė dubenėlį sau prie lūpų, greitai išgėrė iki dugno ir žvilgtelėjusi į jį įsitikino, jog nė lašo neliko dar kam nors paragauti. Šitaip ir pati pateko į bėdą pirmąjį kartą: Iza jai pasakė, kad neturėtų likti nė lašo, tačiau Aila gėrimo pagamino per daug. Vos paragavęs šamanas suprato, kad jis per stiprus, todėl nurodė, kiek kuriam vyrui išgerti, ir truputį paliko dubenėlio dugne. Likučius vėliau ir surado Aila. Ji jau buvo netyčia nurijusi seilių kramtydama šaknį, vėliau gėrė ypatingosios arbatos per moterų apeigas, tad jautėsi kiek apsvaigusi. Tąsyk ji viską išgėrė iki dugno, kad nieko neliktų. Šįkart ji norėjo užsitikrinti, kad niekas atsitiktinai nesusigundytų to gėrimo paragauti.

– Kada turėtume pradėti niūniuoti? – paklausė Pirmoji.

Aila beveik buvo tai pamiršusi.

– Tikriausiai jau turėjote pradėti, – atsakė ji, o liežuvis jau lengvai pynėsi.

Pirmoji taip pat juto gana didelio gurkšnio poveikį, sunkiai valdydamasi davė zelandoniams ženklą giedoti. „Galinga šaknis, – pagalvojo ji, – o aš išgėriau tik gurkšnį. Ką dabar turėtų jausti Aila?“

Pažįstamas senovinis skonis sugrąžino pojūčius, kurių Aila niekad nepamirš, nugramzdino į prisiminimus apie tuos kartus, kai ragavo gėrimo,

ir apie labai tolimą praeitį. Ji juto gilaus miško tamsą ir vėsą, tarsi būtų jų apgaubta. Medžiai atrodė tokie išlakūs, kad buvo sunku rasti kelią ropščiantis stačiu kalno šlaitu arkliu vedinai. Kerpės, drėgnos ir minkštos, pilkšvai žalios, sidabriškos, nukarusios nuo šakų, samanos, užklojusios žemę, akmenis bei nuvirtusių medžių rąstus ištisiniu persipynusių atspalvių kilimu – nuo ryškios iki tamsiai pilkšvos pušų žalumos bei sodraus rusvo žemės atspalvio turinčio žalumo su visais įmanomais jo atspalviais.

Aila užuodė visokių dydžių ir formų grybus: trapius baltus sparnelius, kylančius iš po nuvirtusių medžių, storas sumedėjusias kerpes, prisitvirtinusias prie senų kelmų, dideles, tankias, kempines primenančias rudas kepurėles ir mažučius šungrybius plonyčiais laibais koteliais. Čia buvo ir medaus spalvos tankių kupstelių, apvalainų rutuliukų, spindinčių raudonų viršūnėlių baltais taškeliais, aukštų lygių kepurių, kurios tirpo juodais lašais, vaiduokliškai baltų tikros mirties kepurėlių ir daugybė kitų. Ji pažino juos visus, ragavo, juto.

Didžiulėje begalinės upės deltoje, nešama rudo dumblino vandens srovės, laužančios storus aukštų nendrių ir švendrų guotus, užliejančios plaukiojančias salas su medžiais ir jais besikeberiojančiais vilkais, Aila sukosi mažame oda trauktame laivelyje, vis pakildavo ir nuplaukdavo ant oro pagalvėlės.

Aila nežinojo, kad jos keliai sulinko, ji suglebo ir parkrito ant žemės. Keli zelandoniai ją pakėlė ir nunešė į poilsio vietą, kurią sugalvojo ir jai šiame urve įrengė Zelandonė. Pasiekusi savo stiprią pintą kėdę su pagalvėle, Pirmoji irgi troško turėti savo guolį. Ji stengėsi išlikti budri ir stebėti Ailą, bet juto, kaip pasąmonėje ima plisti tamsus nerimas.

Aila jautėsi taiki, rami, grimzdo į minkštą rūką, kuris traukė ją vis giliau, kol visą ją apgaubė. Migla sutirštėjo, apsiblausė regėjimas; migla virto sunkiu, drėgnu debesiu. Aila juto, kaip debesis ją praryja. Ji duso, stengėsi įkvėpti oro, gokčiojo, paskui pajuto, kad debesis pradeda judėti.

Ji vis greičiau lėkė įkalinta dusinančiame debesyje, taip skubančiame, kad jai užėmė kvapą, visai neliko oro. Debesis sukosi aplink ją, spaudė, mygo iš visų pusių, traukėsi ir plėtėsi lyg gyvas. Jis nešė ją, kol Aila pradėjo kristi į gilią, juodą, tuščią erdvę, tokią tamsią, beprasmę ir bauginančią kaip urvo gelmė.

Būtų mažiau baisu, jei ji paprasčiausiai būtų įmigusi, praradusi sąmonę, kaip atrodė tiems, kurie ją stebėjo, tačiau taip nebuvo. Ji negalėjo pajudėti, iš tikrųjų nė netroško, bet kai sutelkusi valią pamėgino, nepajėgė nė piršto pajudinti. Ji nejuto nei pirštų, nei jokios kitos savo kūno dalies. Aila negalėjo atsimerkti, pasukti galvos; ji buvo bejėgė, bet viską girdėjo. Kažkur giliai sąmonėje ji nemiegojo. Tarsi iš labai toli ir vis dėlto labai aiškiai ji girdėjo giedant zelandonius, sklido tylūs balsai iš kampo, nors ką žmonės kalbėjo, ji neišskyrė; ji girdėjo net savo širdį plakant.

Kiekvienas zelandonis pasirinkdavo tokį balso aukštį ir toną, kad būtų lengva jį išlaikyti. Kad giesmė nenutrūktų, pirmiausia savu tonu, nesvarbu, harmoningai ar ne, pradėdavo giedoti keletas zelandonių. Dar pirmiesiems nepristigus kvapo atsitiktiniais intervalais įsitraukdavo kitas, paskui antras, trečias. Pynėsi melodija, kuri galėjo tęstis iki begalybės, jei būtų pakankamai žmonių pakeisti tuos, kurie trumpam nutilo pailsėti.

Ailą tas garsas guodė, tačiau blėso fone, o ji stebėjo scenas, kurias viena tematė pro užmerktus vokus: vizijas tarsi ryškius sapnus, gyvas ir suprantamas. Dingojosi, lyg ji sapnuotų plačiai atsimerkusi. Iš pradžių ji vis greičiau lėkė juodoje erdvėje. Ji tai suprato, nors juoduma niekaip nesikeitė. Buvo persigandusi ir viena. Geliamai viena. Jokių pojūčių, skonio, kvapo, garso, vaizdo, prisilietimo, tarsi nieko niekada nebuvo ir nebus, tik jos sąmoningas, klykiantis protas. Praėjo amžinybė, kol labai toli, vos išskiriama, blyškiai švystelėjo liepsnelė. Aila sukaupusi paskutines jėgas pajudėjo link jos. Kad ir koks menkas, žiburėlis tamsoje žadino viltį. Vis greičiau Ailą stūmė jos troškimas, šviesa plėtėsi, tapo beformė, vos įžvelgiama, neryški. Akimirką Aila svarstė, ar jos pasąmonėje atsirastų kitokių tokiai būsenai tinkamų vaizdų. Neaiški šviesa sutirštėjo į debesį, patamsėjo ir nusidažė nematytomis spalvomis, kurioms nėra pavadinimų.

Aila grimzdo į debesį, vis greičiau krito pro jį ir staiga atsidūrė apačioje. Po ja atsivėrė keistai pažįstamas kraštovaizdis, pilnas pasikartojančių geometrinių formų, ketvirtainių ir aštrių kampų, ryškių, švytinčių, kupinų šviesos, pasikartojančių, kylančių. Jai pažįstamame natūraliame pasaulyje tokių tiesių, aštrių formų nebuvo. Šioje keistoje vietoje žeme kažkur į tolį tarsi sruvo balti kaspinai, o palei juos bėgo kažkokie nematyti gyvūnai.

Iš arčiau ji matė žmones, minias žmonių, kintančių, besirangančių, ir visi pirštais rodė į ją: „Tu, tu, tu“, – progiesmiu kartojo jie. Ji išvydo vienišą figūrą. Tai buvo vyras, maišytų dvasių vyras. Iš arčiau jis atrodė lyg pažįstamas, lyg svetimas. Iš pradžių ji pagalvojo, kad tai Ekauzaras, bet paskui pasirodė, jog tai Brukevalis, o žmonės vis sakė: „Tu, tu, tu tai padarei, tu atnešei žinią, tu.“

– Ne, – mintyse spiegė ji. – Tai Motina. Ji davė man žinią. Kur Motina?

– Motinos nebėra. Liko tik sūnus, – sakė žmonės. – Tu tai padarei.

Ji dirstelėjo į vyrą ir staiga suprato, kas jis toks, nors veidas buvo šešėlyje ir ji negalėjo aiškiai jo matyti.

– Negalėjau nieko pakeisti, buvau prakeikta. Turėjau palikti sūnų. Braudas mane privertė, – rėkė ji be garso.

– Motinos nebėra. Lieka tiktai sūnus.

Mintyse Aila suraukė kaktą. Ką tai reiškia? Staiga pasaulis apačioje tapo kitų matmenų, bet vis dar grėsmingas, anapusiškas. Dingo žmonės ir keistos geometrinės formos. Dabar tai buvo tuščia, bergždžia, vėjo taršoma stepė. Pasirodė du vyrai, broliai, kurių niekas nelaikytų broliais. Vienas buvo aukštas šviesiaplaukis kaip Jondalaras, o kitas, vyresnis, Aila žinojo, yra Durkas, nors jo veidas vis dar buvo šešėlyje. Broliai artėjo vienas prie kito iš skirtingų pusių, ir ji pajuto didžiulį nerimą, tarsi kas baisaus turėtų atsitikti, kažkas, kam ji turi užkirsti kelią. Siaubo perimta ji suprato, kad vienas jos sūnų nužudys kitą. Tarsi smogti pakėlę rankas vyrai vis artinosi. Ji visaip stengėsi juos pasiekti.

Staiga atsirado ir ją sulaikė Mamuta.

– Nėra taip, kaip galvoji, tai tik simbolis, žinia, – tarė jis. – Stebėk ir lauk.

Vėjo gairinamoje stepėje pasirodė trečias vyras. Tai buvo Braudas, žiūrintis į ją grynos neapykantos kupinu žvilgsniu. Pirmieji pasirodę vyrai susitiko, paskui abu atsisuko į Braudą.

– Prakeik jį, prakeik jį, prakeik jį mirtimi, – mostelėjo Durkas.

– Jis tavo tėvas, Durkai, – tyliai nuogąstaudama galvojo Aila. – Tu neturėtum būti tas, kuris jį prakeiks.

– Jis jau prakeiktas, – pasakė kitas sūnus. – Tu tai padarei, tu pasilikai juodąjį akmenį. Jie visi prakeikti.

– Ne! Ne! – rėkė Aila. – Aš jį atiduosiu. Vis dar galiu jį atiduoti.

– Tu nieko negali padaryti, Aila, tokia tavo lemtis, – tarė Mamuta.

Kai ji atsisuko į Mamutą, šalia jo stovėjo Krebas.

– Tu davei mums Durką, – atsiduso senasis šamanas. – Tai taip pat tavo lemtis. Durkas yra ir kitų, ir genties. Gentis yra pasmerkta, jos daugiau nebebus, toliau eis tik tavo rūšis ir tokie kaip Durkas, maišytų dvasių vaikai. Jų nedaug, bet pakankamai. Nebebus taip pat; jis taps kaip kiti; bet šis tas lieka. Durkas yra genties sūnus, Aila. Jis yra vienintelis genties sūnus.

Aila išgirdo verkiant moterį, o kai į ją pažvelgė, vaizdas vėl buvo pasikeitęs. Tamsu. Jie giliame urve. Tada buvo uždegtos lempelės ir ji pamatė moterį, glėbyje laikančią vyrą. Vyras buvo aukštas šviesiaplaukis sūnus, o kai moteris pakėlė galvą, savo nuostabai Aila atpažino save. Vaizdas nebuvo ryškus, tarsi matytų save veidrodyje. Atėjo kitas vyras ir pažvelgė į juos. Aila pakėlė galvą ir pamatė Jondalarą.

– Kur mano sūnus? – paklausė vyras. – Kur mano sūnus?

– Atidaviau jį Motinai, – verkė Aila iš atspindžio. – Jo norėjo Didžioji Motina Žemė. Ji galinga. Ji paėmė jį iš manęs.

Staiga Aila išgirdo minią ir pamatė keistas geometrines formas.

– Motina žemė silpsta, – skandavo balsai. – Vaikai jos nepaiso. Kai jie jos nebepagerbs, ji bus išniekinta.

– Ne, – aimanavo Aila iš atspindžio. – Kas mus maitins? Kas mumis rūpinsis? Kas mus aprūpins, jei mes jos negerbsim?

– Motinos nebėra. Lieka tik sūnus. Motinos vaikai jau nebe vaikai. Jie paliko Motiną. Jie turi žinojimą; jie subrendo. Ji žinojo, jog vieną dieną taip bus.

Moteris tebeverkė, bet tai nebebuvo Aila. Verkė Motina, praradusi savo vaikus.

Aila pasijuto traukiama iš urvo. Ji irgi verkė. Balsai išblėso, tarsi būtų skanduojama kažkur labai toli. Ji vėl judėjo, aukštai virš bekraštės vešlios lygumos, pilnos didžiulių gyvūnų bandų. Panikos apimti bėgo taurai, arkliai šuoliavo, kad nuo jų neatsiliktų. Lėkė bizonai ir elniai, ir kalnų ožkos. Iš arčiau Aila galėjo įžiūrėti atskirus gyvūnus, tuos, kuriuos matė, kai buvo pašaukta būti zelandone, ir medžioklės drabužius, kuriuos zelando-

niai vilkėjo per apeigas, kai suteikė vaikams naują Motinos žinojimo dovaną, kai ji deklamavo paskutines, baigiamąsias Motinos giesmės eilutes.

Du bizonų patinai pralėkė vienas pro kitą, stambūs taurai bėgo vienas į kitą, didžiulės jų patelės kone skriejo oru, dar viena veršiavosi, arklys urvo koridoriaus gale krito nuo uolos, daugybė arklių, daugiausia spalvotų, rudų, raudonų ir juodų, ir Yhaha su dėmėtu kailiu ant nugaros ir dviem tiesiais tarsi pagaliai ragais.

40

Zelandonė slaptoje Ailos vidinėje kelionėje nedalyvavo, tačiau ji kažką juto ir tarsi buvo traukiama į tą pusę. Gal, jei būtų išgėrusi daugiau, kartu su Aila klaidžiotų paslaptingame, šaknų gėrimo sukurtame kraštovaizdyje. O dabar teliko kovoti su savo kūnu, kuris nesileido valdomas.

Zelandoniai nelabai numanė, kas vyksta. Aila atrodė be sąmonės, o Pirmoji vos laikėsi, buvo gerokai apsvaigusi, sėdėjo susmukusi, o akys blizgėjo taip, tarsi stebeilytų į kokią neregimą tolybę. Ji staiga atsistodavo ir imdavo kalbėti ne visai suprantamus dalykus. Neatrodė, kad ji valdytų padėtį, kas jau savaime buvo neįprasta, tačiau ji aiškiai nevaldė ir savęs, o tai visus vertė nervintis. Ją pažinojusieji geriau buvo beveik apimti panikos, tačiau nenorėjo savo nerimo perduoti kitiems zelandoniams.

Pirmoji atsimerkusi pasipurtė.

– Šalta, šalta, – sakė ji, paskui vėl susmuko, akys sublizgo. Kitą kartą ji vėl truktelėjusi atsisėdo ir sušuko: – Uždenkit kailiais, uždenkit Ailą!.. Šalta... Šitaip šalta. Karšta... – ir vėl nutilo.

Zelandoniai buvo atsinešę šiltų apklotų, nes urve buvo šalta. Jie jau buvo užkloję Ailą, bet Vienuoliktoji nusprendė, kad to per maža. Atsitiktinai palietusi jaunąją moterį ji nustėro:

– Ji šalta. Ledinė, kone kaip mirusi, – tarė ji.

– Ar ji kvėpuoja? – pasiteiravo Trečiasis.

Vienuoliktoji pasilenkė ir atidžiai pažvelgusi pastebėjo pamažu judant Ailos krūtinę, pajuto lengvą vėjo dvelksmą iš vos pravertų jos lūpų.

– Taip, ji kvėpuoja, bet silpnai.

– Kaip manai, gal vertėtų išvirti karštos arbatos? – pasiūlė Penktasis.

– Taip, tikrai, joms abiem, – pritarė Trečioji.

– Suteikiančios jėgų ar raminamosios? – pasitikslino Penktasis.

– Nežinau. Bet kuri arbata po to šaknų gėrimo gali netikėtai suveikti, – tarė Trečioji.

– Pamėginkim paklausti Pirmosios. Ji turėtų nuspręsti, – pasiūlė Vienuoliktoji.

Trys zelandoniai apsupo storulę, kuri susmukusi sėdėjo ant kėdės. Trečioji uždėjo ranką Pirmajai ant peties ir nesmarkiai, o paskui kiek smarkiau spustelėjo. Zelandonė krūptelėjusi atsimerkė.

– Ar nori karštos arbatos?– paklausė Trečioji.

– Taip! Taip! – garsiai atsiliepė Pirmoji, tarsi šūkaujant būtų lengviau išlikti budriai.

– Ailai irgi?

– Taip. Karštos!

– Kad suteiktų jėgų ar kad ramintų? – irgi garsiai pasiteiravo Vienuoliktoji. Priėjo keturioliktojo urvo zelandonė, žvelgė neramiai suraukusi kaktą.

– Suteik... Ne! – Pirmoji nutilo ir stengėsi susitelkti. – Vandens! Tik karšto vandens! – tarė ji ir vėl pasipurtė, lyg mėgindama pabusti. – Padėkit man atsistoti!

– Ar tu tikrai nori stotis? – paklausė Trečioji. – O jeigu pargriūsi?

– Padėkit man atsistoti. Reikia likti budriai. Ailai reikia... pagalbos, – ji vėl pradėjo smukti, bet niršiai pasipurtė. – Padėkit man stovėti. Duokite karšto vandens, ne arbatos.

Trečioji, Vienuoliktoji ir Keturioliktoji susispietė aplink apkūnią moterį, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Motinai, ir sutelkusios pastangas pastatė ją ant kojų. Zelandonė svyravo lyg apgirtusi, sunkiai rėmėsi į tris zelandones ir vis purtė galvą. Galiausiai užsimerkė, ir jos veide atsirado gilaus susitelkimo išraiška. Kai vėl atsimerkė, net griežė dantimis telkdama jėgas, bet liovėsi svyruoti.

– Aila pavojuje, – tarė ji. – Tai mano kaltė. Turėjau suprasti, – jai vis dar buvo sunku susikaupti, blaiviai mąstyti, bet stovėjimas ir judėjimas

padėjo įveikti šią būseną. Karštas vanduo bent jau sušildė. Ji juto šaltį, gilų, kaulus stingdantį šaltį, ir suprato, jog jis kyla ne dėl urvo aplinkos. – Per šalta. Judinkit ją, reikia ugnies. Šildykit.

– Nori, kad išneštume Ailą iš urvo? – pasitikslino Keturioliktoji.

– Taip. Per šalta.

– Ar turėtume ją pabudinti? – paklausė Vienuoliktoji.

– Nemanau, kad pavyks, bet pamėginkit, – atsakė Pirmoji.

Pirmiausia jie ėmė švelniai, paskui gerokai šiurkščiau ją purtyti. Aila nejudėjo. Jie bandė ją kalbinti, paskui šaukė, bet niekaip negalėjo jos prižadinti.

Trečiojo urvo zelandonė paklausė Pirmosios:

– Ar turėtume toliau giedoti?

– Taip! Giedokit! Nesiliaukit! Tik tai ji ir teturi! – sušuko zelandonė, kuri buvo Pirmoji.

Aukščiausio rango Zelandonė davė kelis nurodymus. Staiga žmonės subruzdo, vieni išpuolė į lauką ir nubėgo į zelandonių namelį, kiti kurstė laužą vandeniui kaitinti, treti atgabeno neštuvus jaunajai moteriai iš urvo išnešti. Likusieji ėmė aistringai giedoti.

Netoli zelandonių namelio stoviniavo keletas žmonių. Vėliau tą dieną buvo suplanuotas porų, besiruošiančių sumegzti mazgą per vėlyvąsias jungtuves, susirinkimas, tad kai kurie jau pradėjo rinktis. Tarp jų buvo ir Folara su Aldanoru. Kai keletas zelandonių paskubomis pasileido link namelio, Folara su Aldanoru neramiai susižvalgė.

– Kas nutiko? Kodėl visi taip skuba? – paklausė Folara.

– Tai naujoji zelandonė, – atsakė jaunas vyras, vienas naujausių mokinių.

– Nori pasakyti, Aila? Devintojo zelandonė? – pasitikslino Folara.

– Taip. Ji paruošė ypatingą gėrimą iš kažkokių šaknų. Pirmoji liepė mums ją išgabenti iš urvo, nes ten per šalta. Ji nepabunda, – papasakojo mokinys.

Jie išgirdo bruzdesį ir atsisuko pažiūrėti į tą pusę. Keletas stiprių jaunų donijų padėjo Pirmajai išsigauti iš urvo. Storulei buvo sunku išlaikyti pusiausvyrą, ji klupinėjo, nejuto žemės po kojomis. Folara niekada nematė Zelandonės taip besielgiančios. Ją perliejo baimės banga. Ta, kuri buvo

Pirmoji, visada atrodydavo visiškai užtikrinta tuo, ką daro, tokia tvirta. Netgi būdama stambi judėjo itin grakščiai. Jaunajai moteriai pakankamai sunku buvo matyti silpstančią savo motiną, todėl ji persigando išvydusi tą, kuri, Foralos akimis, visada buvo nepajudinama jėga, stiprybės ir saugumo tvirtovė, staiga tapusią šitokia bejėge.

Maždaug tuo metu, kai Pirmoji pasiekė namelį, iš naujojo urvo išėjo dar viena zelandonių grupė, nešina kailiais apkrautais neštuvais. Eisenai artėjant Folara su Aldanoru išgirdo išskirtinius zelandonių giesmės garsus. Neštuvams slenkant pro šalį, Folara pamatė jauną moterį, savo brolio porą, kurią taip mylėjo. Ailos veidas buvo baltas kaip kreida, ji vos kvėpavo ir atrodė visiškai sustingusi.

Aldanoras pamatė Folaros išgąstį.

– Turim pakviesti mamą ir Prolevą su Joharanu, – tarė ji. – Ir Jondalarą.

Nors buvo trikdomai sunku, ėjimas nuo urvo iki namelio išblaivė Zelandonės galvą. Ji dėkinga susmuko ant savo didelės patogios kėdės ir džiaugėsi puodeliu karšto vandens. Net aiškiai mąstydama ji nedrįso siūlyti žolelių ar gydymo, kad panaikintų šaknų poveikį, baiminosi galimos reakcijos. Dabar, kai galvoje buvo šviesiau, nors kūnas tebejuto galingų šaknų poveikį, ji nusprendė pati išbandyti kokią nors arbatą. Į vandens puodelį ji pridėjo jėgų suteikiančių žolelių ir lėtai gurkšnojo laukdama poveikio. Nežinia, ar žolelės padėjo, bet, regis, nepablogino padėties.

Ji atsistojo ir kitų padedama nuėjo prie guolio, kurį neseniai apleido Laramaras. Čia zelandoniai dabar buvo paguldę Ailą.

– Ar bandėt jai duoti karšto vandens? – paklausė ji.

– Nesugebėjom pražiodyti, – atsiliepė jaunas mokinys.

Pirmoji pabandė praverti Ailos burną, bet jos žandikauliai buvo taip tvirtai sukąsti, tarsi ji iš visų jėgų kažkam priešintųsi. Donija atitraukė apklotus ir pastebėjo, kad visas moters kūnas sustingęs. Aila buvo šalta kaip ledas ir lipni nuo šalto prakaito, nepaisant visų ant jos sukrautų kailių.

– Įpilkit karšto vandens į didelį dubenį, – liepė Pirmoji jaunuoliui. Keletas stovėjusiųjų netoliese nuskubėjo jam padėti.

Pražiodyti jaunosios moters Pirmoji nesugebėjo. Jei jau negali nė lašelio šilumos įlieti į jos vidų, pamėgins sušildyti iš išorės. Paėmusi kelias skiautes tvarstomosios medžiagos – ir minkštų odų, ir audinių, kurie vis dar gulėjo prie guolio, Pirmoji pamirkė juos garuojančio vandens dubenyje, rūpestingai išgręžė ir karštą šuteklį uždėjo Ailai ant rankos. Kol dėjo antrą ant kitos rankos, pirmasis jau buvo atšalęs.

– Pasistenkit, kad netrūktų karšto vandens, – paliepė Pirmoji.

Ji atrišo virvę, kuria buvo apvyniotas Ailos apsiautalas. Su keliais zelandoniais ją pakėlė ir nuvyniojo virvę drauge stebėdamasi, kaip meistriškai ir išradingai ji laiko ant kūno elneną. Aila nebuvo visiškai nuoga – ji dėvėjo juosteles, kurios tarp kojų prilaikė sugeriamąjį odos įklotą, prikimštą švendrų pūkų.

„Arba jos mėnulio laikas, arba ji vis dar kraujuoja po persileidimo, – pagalvojo zelandonė. – Tikriausiai tai reiškia, kad Laramaras nepradėjo joje naujos gyvybės." Donija patikrino, ar įkloto nereikia pakeisti, bet pasirodė, kad kraujavimas eina į pabaigą. Įklotas buvo vos suteptas, ir moteris jo nejudino.

Paskui, padedama kelių zelandonių, ji pradėjo kloti karštas drėgnas sugeriamąsias odas ant Ailos, taip mėgindama išginti tą gilų šaltį, sukausčiusį jaunąją moterį. Zelandonė, kuri pati šitaip sužvarbo paragavusi vos šlakelį šaknų gėrimo, nutuokė, koks šaltis stingdo jaunąją moterį. Galiausiai, po daugybės šuteklių, sustingęs Ailos kūnas, regis, kiek atsipalaidavo; bent jau jos žandikauliai nebebuvo taip sukąsti. Zelandonė vylėsi, kad tai geras ženklas, tačiau nebuvo kaip tuo įsitikinti. Ji pati uždengė Ailą šiltais kailiais. Tik tiek dabar ir galėjo padaryti.

Buvo atnešta didelė, tvirta kėdė. Ta, kuri buvo Pirmoji, atsisėdo prie naujausios zelandonės ir pradėjo neramų budėjimą. Tik dabar ji išgirdo giesmę, nors zelandoniai giedojo nesustodami – vieni prisijungdavo, kiti pavargę nutildavo.

Gal reikėtų įtraukti daugiau žmonių, jei šitas laukimas pernelyg užsitęs? Zelandonė nenorėjo galvoti, kuo viskas gali baigtis, įsitvėrusi laikėsi minties, kad Aila pamažu pabus ir viskas bus gerai. Bet kokias kitas baig-

tis buvo pernelyg skausminga svarstyti. „Jei nebūčiau šitaip smalsavusi dėl tų šaknų, jei aš būčiau pastabesnė, – mintijo Pirmoji. – Aila tikrai atėjo nusiminusi ir liūdna, tačiau visi zelandoniai buvo susirinkę ir nekantraudami laukė nematytų apeigų naujajame urve."

Juk ji stebėjo, kaip Aila ilgai kramto šaknis ir galiausiai išspjauna jas į dubenėlį su vandeniu, o tada nusprendė išmėginti jas pati.

Tai buvo pirmasis įspėjimas. Poveikis, kurį ji pajuto nuo to vieno gurkšnio, buvo kur kas stipresnis, nei tikėjosi. Nors buvo kelios tikrai blogos akimirkos, dabar Pirmoji džiaugėsi patyrusi šaknų poveikį. Tai leido suprasti, ką išgyvena Aila. Kas būtų pagalvojęs, kad taip nekaltai atrodančios džiovintos šaknys yra tokios galingos? Kokių augalų tos šaknys? Ar tie augalai auga netoliese? Akivaizdu, kad jos turi ypatingų savybių, galinčių praversti tam tikrais atvejais, bet reikėtų toliau bandyti, kad poveikį būtų galima suvaldyti. Šitos šaknys labai pavojingos.

Pirmajai vos spėjus apmąstymų poza įsitaisyti prie Ailos guolio, viena zelandonė pranešė, kad atėjo ir prašosi įleidžiamos Martona, Proleva bei Folara.

– Žinoma, jos gali įeiti, – tarė Pirmoji. – Tai gali padėti, o mums reikia pagalbos.

Trys į vidų sugužėjusios moterys pastebėjo, kad keli zelandoniai gieda prie Ailos. Zelandonė sėdėjo šalia.

– Kas atsitiko Ailai? – pasiteiravo Martona, matydama ją tysant nejudrią, mirtinai išblyškusią.

– Norėčiau žinoti, – atsiliepė Zelandonė. – Bijau, kad labiausiai kalta aš. Pastaruosius kelerius metus Aila vis užsimindavo apie šaknis, kurias naudoja... šamanai, man regis, taip ji juos vadina, norėdami patekti į dvasių pasaulį, bet tik per ypatingas apeigas, bent jau taip supratau. Iš to, kaip ji kalbėjo apie tas šaknis, neabejojau, kad yra jų vartojusi, tačiau ji visada buvo labai paslaptinga. Tik sakė, kad poveikis galingas. Žinoma, susidomėjau. Viskas, kas zelandoniams gali padėti bendrauti su kitu pasauliu, visada domina.

Buvo atneštos trys kėdės ir puodeliai ramunėlių arbatos. Moterims susėdus Pirmoji pasakojo toliau:

– Visai neseniai sužinojau, kad Aila tebeturi truputį tų šaknų ir yra įsitikinusi, jog jos vis dar veiksmingos. Atvirai kalbant, tuo abejojau. Dauguma žolelių ir vaistų bėgant laikui praranda stiprumą. Aila tvirtino, kad, tinkamai saugomos, jos tampa tik stipresnės. Pagalvojau, jos padėtų jai išsklaidyti neramias mintis. Žinau, kad ji nerimauja dėl Jondalaro ir to nelemto šventinės nakties nutikimo, ypač po persileidimo, kai ji buvo pašaukta...

– Nė nenumanai, kaip jai buvo sunku, Zelandone, – įsiterpė Martona. – Žinau, niekada nėra lengva būti pašauktai – spėju, tai pašaukimo dalis, – bet buvo akimirkų, kai maniau, kad ją prarasim. Ji taip stipriai kraujavo, bijojau, kad su krauju visa gyvybė ištekės. Norėjau siųsti bėgūną pas tave. Jei Ailai nebūtų pagerėję, būčiau tave kvietusi, tik nesu tikra, ar būtum suspėjusi pasirodyti laiku.

Zelandonė linktelėjo.

– Tikriausiai neturėjai jai leisti taip greitai keliauti į vasaros susirinkimą, – tarstelėjo ji.

– Nebuvo kaip ją sulaikyti. Žinai, kokia ji būna, kai apsisprendžia, – atsiliepė Martona. Zelandonė pritariamai linktelėjo. – Ji negalėjo sulaukti, kol pamatys Jondalarą ir Jonailą. Praradusi vaikelį, ji ypač norėjo pamatyti dukrą ir, manau, troško pradėti kitą kūdikį. Neabejoju, ji žinojo, kaip tai padaryti. Manau, iš dalies dėl to ji taip nekantravo išvysti Jondalarą.

– Na, ir pamatė, – įsikišo Proleva. – Su Marona.

– Kartais nesuprantu Jondžio, – tarstelėjo Folara. – Iš visų moterų, kodėl išsirinko būtent ją?

– Galbūt dėl to, kad ji nepaliko jo ramybėje, – atsiliepė Proleva. – Jondalaro poreikiai visada buvo stiprūs. Marona mokėjo juos palengvinti.

– O paskui? Kodėl jis taip pasielgė, kai Aila nusprendė, jog atėjo jos eilė pasismaginti? – tarė Folara. – Juk Motinos šventėje Aila turėjo teisę pasirinkti bet kurį vyrą.

– Turėjo ar ne, Aila taip elgėsi ne norėdama pagerbti Motiną, – atsiliepė Zelandonė, – o iš skausmo ir pykčio; štai kodėl pasirinko Laramarą. Ji nenorėjo to vyro, troško grįžti pas Jondalarą. Ne šitaip Motina pagerbiama, ir ji tai žinojo. Nė vienas iš jų ne be kaltės, bet manau, abudu stengiasi visą kaltę prisiimti sau, ir tai nepadeda.

– Kad ir kas prisiims kaltę, Jondalarui vis tiek dar teks atlikti didelę bausmę, – pastebėjo Martona.

– Negaliu kaltinti Laramaro, kad nenori grįžti į devintąjį urvą, ir džiaugiuosi, kad penktasis jį priėmė. Bet jo pora nenori kraustytis, – papasakojo Proleva. – Ji sako, kad jos namai yra devintasis urvas. Ji tikrai turi gerą vietą, bet, jeigu liks be poros, kas pasirūpins visomis jos atžalomis?

– Arba duos jai barmos, kurią ji kasdien liuobia, – pridūrė Folara.

– Šitai gali paskatinti ją persikraustyti į penktąjį urvą, – tarstelėjo Zelandonė.

– Nebent tėvo darbą perims jos vyriausiasis sūnus, – pasakė Proleva. – Jis jau kelerius metus mokėsi gaminti barmą. Kai kurie sako, kad jo gėrimas net geresnis nei Laramaro, o mūsiškėje Upės atkarpoje irgi nestinga svaigintis norinčių žmonių.

– Na, tik nepapasakok šito Bologanui, – tarstelėjo Martona.

– Argi tai svarbu? Jei mes apie tai kalbamės, ta mintis bet kam gali šauti į galvą, – pasiteisino Proleva.

Zelandonė pastebėjo, kad prie giedančiųjų prisijungė du nauji žmonės, o vienas pasitraukė. Ji pritariamai jiems linktelėjo ir dirstelėjo į Ailą. Ar jos oda neatrodo papilkėjusi? Ji nesujudėjo, bet kažkaip tarsi giliau nugrimzdo į patalus. Donijai tai kėlė vis didesnį nerimą. Ji kalbėjo toliau:

– Sakiau, kad norėjau pamėginti padėti Ailai išvalyti protą nuo jos problemų, prakalbinti ją apie kitus dalykus, kurie paprastai ją labai domindavo. Štai kodėl paklausiau apie genties šaknį. Tačiau ir aš nesu be kaltės. Pernelyg norėjau apie tai sužinoti. Turėjau daugiau dėmesio skirti Ailai, pastebėti, kokia ji iš tikrųjų nusiminusi. Reikėjo patikėti jos žodžiais apie genties šaknies galią. Pati išgėriau vos vieną gurkšnelį ir turėjau stengtis išlaikyti blaivų protą. Tos šaknys kur kas galingesnės, nei numaniau, – kalbėjo Zelandonė.

– Bijau, kad Aila pasiklydusi kažkur dvasių pasaulyje. Viena, ką tikrai prisimenu ją sakius – kad giedojimas palaiko jos ryšį su šituo pasauliu, ir pati jaučiau, kaip jis traukia, kai pasiklydau vos po vieno gurkšnio. Būsiu jums atvira: nežinau, kuo dar jai padėti, išskyrus šildyti ir giedoti viliantis, kad netrukus šaknų poveikis praeis.

– Genties šaknis. Aila pasakojo man apie tai, – prisiminė Martona. – Tas, kurį ji vadina Mamuta, sakė, kad pats niekuomet nebandysiantis tos šaknies dar kartą, mat bijojo amžiams pasiklysti. Jis sakė Ailai, kad šaknis per daug galinga, ir įspėjo ją niekada jos nenaudoti.

Pirmoji susiraukė.

– Kodėl ji man nepasakė, kad Mamuta patarė nebenaudoti tos šaknies? Jis buvo tas, kuris tarnauja, jis žinojo. Aila iš pat pradžių nelabai norėjo tai daryti, bet taip ir nepasakė kodėl. O paskui atrodė, kad nuoširdžiausiai to nori, netgi atliko genties apeigas. Ji nesakė, kad Mamuta ją įspėjo, – visai nusiminė Zelandonė.

Pirmoji atsistojo ir vėl apžiūrėjo Ailą. Ji vis dar buvo šalta ir lipni, vos pastebimai kvėpavo. Jeigu donija tik dabar būtų Ailą pamačiusi ir palietusi, būtų palaikiusi ją mirusia. Ji pakėlė jos akių vokus – vyzdžiai vos sureagavo į šviesą. Zelandonė vylėsi, kad viskas, ko reikia, – tai laikas, ir galingojo gėrimo poveikis praeis. Dabar ji pradėjo galvoti apie tai, ar kas pajėgs ištraukti ją iš tokios būsenos.

Ji apsidairiusi pamojo vienai mokinei.

– Švelniai ją patrink. Pasistenk, kad oda atgautų tinkamą spalvą, ir pamėginkim jai sugirdyti nors gurkšnelį karštos arbatos, ko nors suteikiančio jėgų, – o paskui garsiau, kad visi girdėtų, pridūrė: – Ar kas nors žino, kur Jondalaras?

– Pastaruoju metu jis ilgam išeina pasivaikščioti, dažniausiai palei Upę, – atsiliepė Martona.

– Anksčiau mačiau, kaip jis kone nubėgo į tą pusę, – tarė mokinys.

Zelandonė atsistojusi suplojo rankomis, kad atkreiptų visų dėmesį.

– Ailos dvasia pasiklydo tuštumoje ir negali rasti kelio atgal. Gali būti, kad ji neranda ir kelio pas Motiną. Turime surasti Jondalarą. Jei Jondalaro čia nebus, ji niekada neras kelio atgal; jai net nepakaks valios mėginti. Apeikit visą stovyklą, išnaršykit visas palapines, tegu visi jo ieško. Ieškokit giraitėse, aukštyn ir žemyn palei Upę. Jei reikia, ieškokit ir Upėje, tik atveskit jį čia, ir greitai, – Zelandonė buvo neįtikėtinai susijaudinusi ir nusiminusi.

Visi, išskyrus tuos, kurie turėjo giedoti, išsiskubino iš namelio ir pasileido į visas puses. Kai visi išėjo, ta, kuri buvo Pirmoji, vėl apžiūrėjo Ailą.

Ji vis dar buvo šalta, oda papilkėjo. „Ji pasiduoda, – pagalvojo Donija. – Nemanau, kad ji nori gyventi. Jondalaras gali ateiti per vėlai."

Vienas mokinys įlėkė į Nuošalio namelį, kuriame glaudėsi Jondalaras ir abu svečiai mamutojai. Namelyje dar buvo Dalanaras su Vilomaru. Jie irgi atėjo ieškoti Jondalaro. Jaunasis zelandonių mokinys aukštąjį raudonplaukį buvo matęs tik iš toli ir nesuvokė, koks iš tikrųjų jis milžiniškas. Vyrukas pasijuto apstulbęs.

– Gal žinot, kur Jondalaras? – pasiteiravo jis.

– Ne, nemačiau jo nuo ankstyvo ryto, – atsiliepė Danugas. – Kas nutiko?

– Naujoji zelandonė išgėrė kažkokio gėrimo, pagaminto iš šaknų, dabar jos dvasia kažkokioje tamsioje tuštumoje. Pirmoji liepė surasti Jondalarą ir kuo greičiau jį atvesti, kitaip ji mirs, o jos dvasia liks amžiams pasiklydusi, – išbėrė jis vienu ypu. Galiausiai atsikvėpė ir kalbėjo toliau: – Mums liepė naršyti visur ir visų prašyti, kad padėtų jo ieškoti.

– Ar tai gali būti ta pati šaknis, kurią ji vartojo su Mamuta? – susirūpinęs į Druvezą pažvelgė Danugas.

– Kokia tai šaknis? – paklausė Dalanaras, greitai pastebėjęs jų nerimą.

– Aila turėjo kažkokių šaknų, kurių atsigabeno iš genties žmonių, – paaiškino Danugas. – Akivaizdu, ją naudoja tie, kurie kalbasi su dvasių pasauliu. Mamuta norėjo ją išbandyti, tad Aila paruošė tą šaknį taip, kaip buvo išmokyta. Tiksliai nežinau, kas atsitiko, tik niekas negalėjo jų pažadinti. Visi buvo sunerimę, turėjome be perstojo giedoti. Galiausiai atėjo Jondalaras ir ėmė maldauti Ailą grįžti, vis kartojo, kaip stipriai ją myli. Tuo metu jie turėjo rūpesčių, panašiai kaip kad turi dabar. Nesuprantu, kaip du žmonės, kurie taip stipriai vienas kitą myli, gali būti tokie akli vienas kito jausmams.

– Jondalaras visada turi sunkumų dėl moterų. Nežinau, jis kvailas ar išdidus, – Vilomaras papurtė galvą. – Kai jis parsivedė Ailą namo, pamaniau, kad viskas pasibaigė. Viskas būna gerai, jei moteris jam ne ypač

rūpi, bet jeigu jau jis myli, regis, praranda nuovoką ir nežino, ką daryti. Bet tai nesvarbu. Kas įvyko toliau?

– Jondalaras vis kalbėjo, kaip labai ją myli, ir meldė sugrįžti. Galiausiai ji pabudo, taip pat ir Mamuta. Jis vėliau mums pasakojo, kad būtų pasiklydęs kažkokioje juodoje tuštumoje, jei tokia stipri Jondalaro meilė nebūtų radusi kelio pas Ailą; jis parvedė ją atgal, taip pat ir Mamutą. Mamuta sakė, kad šaknys per stiprios, neįmanoma jų suvaldyti ir geriau niekada jų nebandyti. Jis bijojo, kad jo dvasia amžiams pasiklys toje baisioje vietoje, ir Ailą dėl to įspėjo, – Danugas pajuto, kaip iš veido išteka kraujas. – Ji vėl tai padarė, – tai taręs, jis išbėgo iš namelio, o paskui blaškėsi nežinodamas, į kurią pusę lėkti. Galiausiai jam šovė mintis, ir jis pasileido link devintojo urvo stovyklos.

Keletas žmonių vaikštinėjo aplink didįjį virimo židinį, ir Danugui palengvėjo pamačius Jonailą. Ji verkė, ir Vilkas inkšdamas stengėsi nulaižyti ašaras jai nuo veido. Martona su Folara taip pat mėgino ją guosti. Jos pasisveikino su milžinu mamutoju, kuris pritūpė priešais mažą mergaitę.

– Kaip laikaisi, Jonaila? – paklausė jis.

– Noriu mamytės, Danugai, – tarė ji ir vėl pravirko. – Mano mamytė serga. Ji neprabunda.

– Žinau. Ir, man regis, žinau, kaip jai padėti, – tarė Danugas.

– Kaip? – mergaitė į jį pakėlė išplėstas akis.

– Ji jau kartą šitaip sirgo, kai gyveno su mumis Liūto stovykloje. Manau, Jondalaras gali ją pažadinti. Jis ir tą kartą ją pažadino. Ar žinai, kur Jondalaras, Jonaila?

Mergaitė papurtė galvą.

– Jau nebematau jo dažnai. Jondis išeina, kartais visai dienai.

– Ar žinai, kur jis eina?

– Dažniausiai palei Upę aukštyn.

– Ar kartais jis ima kartu Vilką?

– Taip. Bet ne šiandien.

– Kaip manai, ar Vilkui pavyks jį rasti, jei tu liepsi?

Jonaila pažvelgė į Vilką ir vėl į Danugą.

– Tikriausiai pavyks, – tarė ji ir droviai nusišypsojusi pridūrė: – Taip, manau, jis sugebės.

– Jei liepsi Vilkui surasti Jondalarą, aš seksiu iš paskos. Pasakysiu, kad Jondalaras grįžtų ir pažadintų tavo mamytę, – pažadėjo Danugas.

– Mamytė su Jondžiu dabar nesikalba. Tikriausiai jis nenorės, – neramiai suraukė kaktą Jonaila. Danugui dingtelėjo, kad ji atrodo lygiai kaip Jondalaras, kai šitaip susimąsto.

– Nesijaudink dėl to, Jonaila. Jondalaras labai myli tavo mamytę, ir jinai jį myli. Kai sužinos, kad ji pateko į bėdą, bėgs čia kuo greičiau. Aš žinau, – patikino Danugas.

– Jei jis ją myli, kodėl nesikalba, Danugai?

– Todėl, kad net jei ką nors myli, ne visada tą žmogų supranti. Kartais net savęs nesupranti. Ar liepsi Vilkui ieškoti Jondalaro?

– Vilke, ateik čia, – pakvietė mergaitė. Ji atsistojo, didelę žvėries galvą suėmė mažais delniukais visai kaip darytų jos motina. Ji atrodė tokia panaši į mažą Ailą, kad Danugas turėjo slėpti šypseną. Ir ne jis vienas taip jautėsi. – Mamytė serga. Jondalaras turi ateiti ir jai padėti, Vilke. Tu turi jį surasti.

Ji atitraukė rankas ir parodė link Upės.

– Ieškok Jondalaro, Vilke. Eik ieškoti Jondalaro, – šūktelėjo ji.

Ne pirmą kartą Vilkas girdėjo šitą paliepimą. Vilkas su Aila jau turėjo sekti Jondalaro pėdsakais, kai jį buvo pagrobusios Atarojos medžiotojos. Žvėris nekantraudamas lyžtelėjo Jonailos veiduką ir nubėgo link upės.

Paskui dar kartą atsisuko ir ėmė bėgti atgal, tačiau mergaitė vėl pakartojo: „Pirmyn, Vilke! Ieškok Jondalaro!“ Jis dar kartą atsigręžė, kai jam iš paskos pasileido Danugas, o paskui nurisnojo greitu žingsniu, uostinėdamas žemę.

Jondalaras vos galėjo sulaukti, kol po susitikimo su Aila išeis iš stovyklos teritorijos. Priėjęs Upę ir pradėjęs žingsniuoti aukštyn, negalėjo liautis apie ją galvojęs. Juk beveik tai padarė, kone apkabino ją. Juk norėjo. Kodėl neapkabino? Ką ji būtų dariusi, jei būtų ją priglaudęs prie

savęs? Ar būtų supykusi? Jį atstūmusi? Ar ne? Ji atrodė tokia nustebusi, tokia sukrėsta, tačiau ar jis ne lygiai tiek pat nustebo ją pamatęs?

Kodėl neapkabino? Kas blogiausio galėjo nutikti? Jei ji būtų supykusi ir jį nustūmusi, ar būtų blogiau nei dabar yra? Jis bent jau žinotų, kad Aila jo nenori. „Tu nenori žinoti, tiesa? Tačiau toliau taip tęstis nebegali. Ar ne su ašaromis akyse ji nubėgo? Ar tik įsivaizdavau? Kodėl ji vos nepravirko? Nes yra nusiminusi. Tačiau dėl ko ji tokia nusiminusi? Vien dėl to, kad mane pamatė? Šventės vakarą Aila sakė man, kaip jaučiasi. Juk parodė tai, argi ne? Tu jai daugiau neberūpi, bet kodėl ji verkė?“

Paprastai, kai eidavo palei Upę, Jondalaras nuspręsdavo sukti atgal vidudienį, saulei pasiekus zenitą. Tačiau šią dieną jis buvo taip paniręs apmąstymuose, vis suko mintyse menkiausias smulkmenas, kokias tik galėjo atsiminti, arba detales, kurias manė pastebėjęs, kad nė nejuto slenkančio laiko ir nestebėjo saulės padėties danguje.

Danugas, ilgais žingsniais pluošęs paskui vilką, jau pradėjo abejoti, ar žvėris lekia teisingu keliu. Ar galėjo Jondalaras taip toli nueiti? Buvo gerokai po vidudienio, kai Danugas trumpam sustojo atsigerti. Jis atsitiesė ir stovėdamas ant upės kranto gana toli, tiesiai žiūrint palei upės vingį, lyg ir pamatė kažką einant. Jis prisidengė akis, tačiau nebegalėjo įžiūrėti toliau upės vingio. Kol jis stovėjo, Vilkas puolė į priekį ir dingo iš akių. Danugas vylėsi, kad sugebės jį pasivyti, ir vėl pradėjo bėgti, vis didindamas tempą.

Galiausiai iš gilių minčių Jondalarą pabudino judėjimas krūmuose prie vandens. Jis vėl pamatė kažką judant. Vilkas. „Įdomu, ar jis mane seka?“ – tarė jis sau, traukdamas iečių mėtyklę, bet nebuvo pasiėmęs iečių. Akimis paieškojo ant žemės ginklo, kokios šakos ar numesto rago, gal tinkamo akmens, kad galėtų apsiginti, tačiau kai didžiulis žvėris galiausiai ištrūko pro krūmų užtvarą, jis tespėjo rankomis užsidengti veidą ir buvo parblokštas ant žemės.

Tačiau žvėris jam nekando, jis jį laižė. Tada Jondalaras pamatė juokingu kampu užlinkusią ausį. Čia ne laukinis vilkas, suvokė jis.

– Vilke? Ar tai tu? Ką tu čia veiki? – Jondalaras atsisėdo ir bandė nustumti pernelyg susijaudinusį, aplinkui straksintį žvėrį. Taip kurį laiką ir sėdėjo, glostydamas vilką ir kasydamas jam paausius, mėgindamas jį nuraminti. – Kodėl tu ne su Jonaila arba Aila? Kodėl atsekei mane visą kelią? – kalbėjo Jondalaras ir pajuto, kaip ima kirbėti nerimas.

Kai atsistojęs jis vėl norėjo eiti savo keliu, žvėris nervingai šoko priešais, tada vėl liuoktelėjo į tą pusę, iš kurios atbėgo.

– Tu nori grįžti, Vilke? Ką gi, pirmyn. Tu gali grįžti, – bet, Jondalarui žengus pirmyn, Vilkas vėl šoko priešais. – Kas yra, Vilke? – Jondalaras pakėlė akis į dangų ir tik dabar pastebėjo, kad saulė jau gerokai perkopė zenitą. – Nori, kad grįžčiau kartu su tavimi?

– Taip, jis šito nori, Jondalarai, – tarė Danugas.

– Danugai, ką tu čia darai? – nustebo Jondalaras.

– Tavęs ieškau.

– Ieškai manęs? Kodėl?

– Dėl Ailos, Jondalarai. Turi tučtuojau grįžti.

– Aila? Kas nutiko, Danugai?

– Prisimeni tą šaknį? Tą, iš kurios ji pagamino sulčių sau ir Mamutai? Aila vėl tai padarė, kad parodytų Zelandonei, tačiau šįsyk viską išgėrė pati. Niekas negali jos pabudinti. Net Jonaila. Donija sako, turi tuojau pat ateiti, arba Aila mirs ir jos dvasia liks amžiams pasiklydusi, – papasakojo Danugas.

Jondalaras išbalo.

– Ne! Tik ne ta šaknis! O Didžioji Motina, neleisk jai mirti. Meldžiu, neleisk jai mirti, – kalbėjo jis ir bėgte pasileido keliu, kuriuo buvo atėjęs.

Jondalaras išėjo iš stovyklos visokių minčių kamuojamas, tačiau tik vieno tikslo genamas bėgo atgal. Jis lėkė palei upės krantą laužydamas krūmus, kurie draskė jo nuogas kojas, rankas ir veidą. Jondalaras nieko nepaisė, bėgo, kol pristigo kvapo, gerklę degte degino, kol pajuto skausmą šone, lyg kas įkaitintu peiliu durtų, kol kojos pradėjo pintis ir gelti, bet širdies skausmas buvo stipresnis. Jis netgi aplenkė Danugą, tik Vilkas su juo spėjo.

Jondalaras negalėjo patikėti, kaip toli buvo nuėjęs ir, kur kas blogiau, kaip ilgai trunka grįžti. Du ar tris kartus jam teko sulėtinti žingsnį, kad

atgautų kvapą, bet taip ir nesustojo, lėkė dar greičiau. Pagaliau, artėjant prie stovyklos, krūmai praretėjo.

– Kur ji? – paklausė jis pirmo sutikto žmogaus.

– Zelandonių namelyje, – nuskambėjo atsakymas.

Visas vasaros susirinkimas jo ieškojo, jo laukė, tad jam bėgant link namelio keletas žmonių ėmė džiūgauti. Jis to negirdėjo ir nesustojo, kol prasibrovęs pro įėjimo uždangalą pamatė ant miego pakylos gulinčią, lempelių apsuptą savo porą. O tada dusdamas tepajėgė išrėkti jos vardą:

– Aila!

41

Jondalaras vos galėjo kvėpuoti, ir kaskart įkvėpus skausmas perrėždavo gerklę. Prakaitas nuo jo tiesiog lašėjo. Jis dvilinkas sulinko nuo skausmo šone. Kojos taip tirtėjo, kad vos pavyko nueiti prie patalo namelio gale. Vilkas prisispaudė prie jo ir iškoręs liežuvį sunkiai švokštė.

– Štai, Jondalarai, sėskis, – pasiūlė Zelandonė, stodamasi ir užleisdama jam savo kėdę. Ji matė jo begalinę įtampą ir suprato, kad vyrui teko atbėgti iš labai toli. – Duokit jam vandens, – pasakė arčiausiai stovėjusiam mokiniui. – Įpilkit ir Vilkui.

Eidamas prie Ailos Jondalaras matė, kad jos oda pilko atspalvio, lyg negyvo žmogaus.

– Aila, Aila, kodėl tu vėl tai padarei? – sugergždė jis, vos galėdamas prakalbėti. – Juk praėjusį kartą vos nenumirei.

Jondalaras nė negalvodamas ištuštino puodelį vandens, nelabai ir suprato, kad jam buvo kažko duota. Tada įsiropštė į Ailos guolį, nustūmė apklotus ir ją pakėlė. Baisėdamasis, kokia Aila ledinė, suspaudė ją glėbyje.

– Ji tokia šalta, – kūkčiojo jis nė nejusdamas, kad ašaros srūva skruostais.

Vilkas žiūrėjo į du žmones guolyje, pakėlė snukį į viršų ir užkaukė ilgą vilkišką dainą, nuo kurios kūnu pagaugai nuėjo visiems zelandoniams namelyje ir žmonėms, susirinkusiems lauke. Kauksmas apstulbino giesmininkus, jie prarado ritmą ir akimirkai nutilo. Tiktai tada Jondalaras išgirdo zelandonių giedojimą. Vilkas padėjo priekines letenas ant pakylos ir inkštė, prašydamas Ailos dėmesio.

– Aila, Aila, prašau, grįžk pas mane, – meldė Jondalaras. – Tu negali mirti. Kas padovanos man sūnų? Oi, Aila, ką aš kalbu. Man nerūpi, ar

padovanosi man sūnų. Tik tavęs aš trokštu. Myliu tave. Man net nerūpi, jei niekada su manimi nesikalbėsi, kad tik galėčiau kartkartėmis į tave pasižiūrėti. Meldžiu, grįžk pas mane. O Didžioji Motina, parsiųsk ją atgal, meldžiu, grąžink ją. Padarysiu viską, ko nori, tik neatimk jos iš manęs.

Zelandonė stebėjo aukštą dailų vyrą iki kraujo subraižytu veidu, rankomis ir kojomis, sėdintį guolyje su moterimi beveik be gyvybės ženklų. Jis laikė ją kaip kūdikį, sūpavosi pirmyn ir atgal, o skruostais ritosi ašaros meldžiant, kad ji sugrįžtų. Zelandonė nebuvo mačiusi jo verkiančio nuo vaikystės. Jondalaras niekada neverkė, iš paskutiniųjų valdydavo savo emocijas, laikė jas sau. Nedaug žmonių jį tikrai artimai pažinojo, gal tik šeimos nariai ir ji, Zelandonė. Net pasiekęs vyrystę jis išliko nuo kitų žmonių kiek nutolęs.

Kai Jondalaras grįžo pagyvenęs pas Dalanarą, ji dažnai svarstydavo, ar dar kada gyvenime jis pamils moterį, ir dėl to kaltino save. Ji žinojo, kad ir tada jis ją tebemylėjo, ir ji ne kartą gundėsi atsisakyti zelandonės pašaukimo ir susijungti su juo. Bėgant laikui ji niekaip nepastojo, tad suprato, kad pasirinko teisingai. Ji buvo tikra, kad vieną dieną jis susijungs, nors abejojo, ar pajėgs save visiškai atiduoti kokiai vienai moteriai. Jondalarui reikėjo vaikų. Vaikai mylimi besąlygiškai, o Jondalaras tokią meilę dovanoti galėjo.

Zelandonė nuoširdžiai apsidžiaugė, kai iš savo kelionės Jondalaras grįžo su moterimi, kurią akivaizdžiai mylėjo, moterimi, verta jo meilės. Tačiau iki šiol ji nesuvokė, kaip stipriai jis ją myli. Zelandonė pajuto silpną kaltės dūrį. Gal ir nederėjo Ailos taip spausti tapti zelandone? Gal geriau būtų buvę juos palikti vienus du? Bet, be kita ko, tai Motinos pasirinkimas.

– Ji tokia šalta. Kodėl ji tokia šalta? – kalbėjo Jondalaras. Jis paguldė Ailą, pats išsitiesė šalia ir apsiklojo kailiais. Vilkas įšoko į guolį kartu, pritopojo prie Ailos iš kitos pusės. Jondalaro šiluma greitai pripildė erdvę, o vilko kūno karštis padėjo ją išlaikyti. Vyras ilgai ją šitaip glaudė, bučiavo jos išblyškusį, sustingusį veidą, kalbėjo su ja, meldė, maldavo Motinos už ją, kol galiausiai jo balsas, ašaros, jo ir Vilko kūnų šiluma prasiskverbė į šalčiausias Ailos gelmes.

Aila tyliai verkė.

– Tu tai padarei! Tu tai padarei! – skandavo kaltinimą susirinkę žmonės. Ten stovėjo tik Jondalaras. Greta ji girdėjo vilko kauksmą.

– Atsiprašau, Jondalarai, – verkė ji, – atsiprašau, kad tave įskaudinau.

Jondalaras ištiesė į ją rankas.

– Aila, – ištarė jis. – Padovanok man sūnų, aš tave myliu.

Aila pradėjo artintis prie Jondalaro, stovinčio greta vilko, ir ėjo tarp jų. Staiga ji pajuto kažkokį traukimą. Ji pradėjo judėti, vis greičiau, gerokai greičiau nei anksčiau, nors jautėsi įklimpusi vienoje vietoje. Paslaptingi svetimi debesys pasirodė ir dingo akimirksniu, kuris, regėjosi, truko amžinybę. Užgriuvo gili juoda tuštuma, ją prarijo nežemiška, begalinė juoda kiaurymė. Aila krito pro rūką ir vieną akimirką išvydo save su Jondalaru pataluose, apsuptus lempelių. Paskui ji atsidūrė kietame, lipniame kiaute. Stengėsi pajudėti, bet buvo tokia sustingusi, tokia sušalusi. Galiausiai jos akių vokai krustelėjo. Atsimerkusi ji pažvelgė į ašarų išvagotą mylimo vyro veidą, o po akimirkos pajuto šiltą, drėgną Vilko liežuvį.

– Aila, Aila! Tu grįžai! Zelandone! Ji pabudo! O Doni, Didžioji Motina, dėkoju tau, dėkoju tau, kad ją man atidavei, – sukūkčiojo Jondalaras. Jis laikė ją apkabinęs, verkė iš meilės ir iš palengvėjimo, bijodamas suspausti ją per stipriai, kad nesužeistų, bet ir nepaleido. Ir Aila nenorėjo, kad jis ją paleistų.

Galiausiai Jondalaras atlaisvino savo glėbį ir leido donijai apžiūrėti Ailą.

– Dabar nulipk, Vilke, – tarė Jondalaras, stumdamas žvėrį prie krašto. – Tu jai padėjai, dabar leisk Zelandonei ją apžiūrėti.

Vilkas nušoko nuo pakylos, bet atsitūpė ant grindų ir nenuleido nuo Ailos akių.

Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja, pasilenkė virš Ailos ir pamatė atmerktas pilkai mėlynas akis bei vangią šypseną. Apstulbusi ji papurtė galvą.

– Netikėjau, jog tai įmanoma. Buvau tikra, kad ji išėjo, amžiams pasiklydo kokioje tamsioje vietoje, iš kurios negrįžtama, kur net aš nepa-

jėgčiau patekti, kad nuvesčiau ją pas Motiną. Bijojau, kad giedojimas beprasmis, kad nieko negalima padaryti jai išgelbėti. Abejojau, ar kaip nors pavyks ją sugrąžinti, nepadės nei mano pačios stipriausios viltys, nei giliausi visų zelandoniečių troškimai, nei tavo meilė, Jondalarai. Visi zelandoniai kartu nesugebėjo padaryti to, ką tu padarei. Beveik noriu patikėti, kad tu galėtum ją prikelti iš pačios giliausios Doni anapusybės. Visada sakiau, kad Didžioji Motina Žemė niekada neatsakys į jokį tavo prašymą. Manau, Ailos grįžimas tai įrodo.

Žinia kaip gaisras išplito stovyklavietėje. Jondalaras ją parvedė. Jondalaras padarė tai, ko zelandoniai nesugebėjo. Vasaros susirinkime nebuvo moters, giliai širdyje netroškusios irgi būti šitaip mylima, arba vyro, kuris nebūtų svajojęs pažinoti moterį, galinčią šitaip stipriai pamilti. Jau pradėjo sklisti pasakojimai, kurie metų metus bus pasakojami prie židinių ir stovyklų laužų: apie Jondalaro meilę, tokią stiprią, kad išplėšė Ailą iš mirties.

Jondalaras galvojo apie Zelandonės pastabą. Jis jau buvo girdėjęs taip kalbant, tačiau sunkiai suprato, ką tai reiškia. Jis visada jautėsi nejaukiai, kai jam kas pasakydavo, kad jis Motinos numylėtinis ir gali jos visko prašyti, ji išpildys prašymą. Taip pat jis buvo įspėtas rūpestingai apgalvoti, ko prašo, nes gali tai ir gauti, tik šis perspėjimas jam nebuvo visiškai aiškus.

Pirmąsias kelias dienas Aila buvo visiškai išsekusi, vos galėjo pajudėti, ir tokia silpna, kad kartais donija svarstė, ar ji apskritai kada atsigaus. Aila daug miegojo, o kartais gulėjo taip ramiai, kad buvo sunku pasakyti, ar tebekvėpuoja, tačiau miegas ne visada teikė poilsį. Kartais ji panirdavo į kliedesius, blaškėsi ir sukiojosi, garsiai kalbėjo, tačiau kaskart, kai Aila atsimerkdavo, šalia būdavo Jondalaras. Nuo tada, kai ji pabudo, jis nuo jos nesitraukė, tik būtinybei prispyrus. Jis miegojo savo miegmaišyje, kurį buvo pasitiesęs ant žemės greta jos guolio.

Kai Aila pradėdavo drebėti, Zelandonė svarstė, ar Jondalaras nėra vienintelė priežastis, sulaikanti ją gyvųjų pasaulyje. Iš tikrųjų taip ir

buvo. Dar padėjo Ailai būdingas troškimas gyventi bei ilgi medžioklės ir fizinės veiklos metai, kurie sustiprino moters kūną. Aila atsigaudavo po labiausiai triuškinančių patirčių, išlikdavo net atsidūrusi prie mirties slenksčio.

Vilkas taip pat daugiausia laiko likdavo prie jos ir, regis, nujautė, kada ji pabus. Kadangi Jondalaras neleido jam šokti į guolį ir dėti nešvarių letenų ant patalo, Vilkas suprato, jog labai patogu padėjus galvą ant miego pakylos stebėti Ailą. Jondalaras ir Zelandonė iš žvėries veiksmų ėmė nuspėti, kada Aila pramerks akis.

Jonaila taip džiaugėsi, kad motina pabudo ir kad Jondis su mamyte vėl kartu, jog dažnai ateidavo į zelandonių namelį su jais pabūti, nors čia nemiegojo. Jei Aila nemiegodavo, mergaitė kartais užtrukdavo, sėdėdavo Jondalarui ant kelių arba gulėdavo šalia mamos, o kartais su ja ir nusnūsdavo. Kitais kartais ji įbėgdavo minutėlei, tarsi tik įsitikinti, jog viskas gerai. Pakankamai sustiprėjusi Aila paprastai išsiųsdavo Vilką su Jonaila, nors iš pradžių gyvūnas plėšėsi tarp jų – norėjo ir pasilikti su moterimi, ir bėgti su vaiku.

Donija taip pat nuolat buvo šalia. Pirmoji kaltino save, kad nekreipė pakankamai dėmesio į jaunosios moters būklę nuo tada, kai ji atvyko į vasaros susirinkimą. Tačiau vasaros susirinkimuose visiems reikalams reikia tiek daug Pirmosios laiko ir dėmesio, o Ailą jai visada būdavo sunku suprasti. Ji retai kalbėjo apie save arba savo bėdas, pernelyg gerai slėpė jausmus. Buvo lengva nepastebėti jos nerimo požymių.

Aila iš patalo nusišypsojo susitaršiusiam raudonplaukiui barzdotam milžinui, kuris žvelgė žemyn į ją. Nors dar nevisiškai atsigavusi, ji neseniai sugrįžo į devintojo urvo stovyklą. Anksčiau, kai Jondalaras jai pranešė, kad nori aplankyti Danugas, ji nemiegojo, tačiau akimirkai užsnūdo, kol išgirdo švelniai tariant savo vardą. Šalia sėdėjo ir ją už rankos laikė Jondalaras, o jam ant kelių sėdėjo Jonaila. Vilkas plakė uodega į grindis prie guolio sveikindamas jaunąjį mamutoją.

– Esu įpareigotas perduoti tau, Jonaila, kad Bokovanas ir dar keletas vaikų renkasi pažaisti ir pavalgyti prie Levelos židinio. Ir Vilkui ji atidėjo kaulelių, – pasakė Danugas.

– Gal tu bėk, Jonaila, ir Vilką pasiimk, – sėsdamasi pasiūlė Aila. – Jie apsidžiaugs tave pamatę, o ir vasaros susirinkimas netrukus pasibaigs. Kai grįšim namo, tikriausiai nepamatysi jų iki kitos vasaros.

– Gerai, mamyte. Vis tiek išalkau, tikriausiai ir Vilkas nori ėsti, – mergytė apkabino tėvą, paskui motiną ir patraukė link palapinės angos. Vilkas sekė jai įkandin. Prieš išeidamas iš namelio jis dar suinkštė Ailai, o paskui nubėgo paskui Jonailą.

– Sėskis, Danugai, – mostelėjo į kėdę Aila, paskui apsidairė: – O kur Druvezas?

Danugas atsisėdo greta Ailos.

– Aldanorui reikėjo draugo, kuris nebūtų giminaitis. Kažkas susiję su būsimomis jungtuvėmis. Druvezas sutiko juo pabūti, nes aš turėsiu dalyvauti kaip priimtas giminaitis, – paaiškino Danugas.

Jondalaras supratingai linktelėjo.

– Sudėtinga išmokti visiškai naujų papročių. Pamenu, kaip buvo, kai Tonolanas nusprendė jungtis su Jetamija. Kadangi buvau jo brolis, irgi tapau šaramudojų giminaičiu, o kaip vienintelis jo giminaitis turėjau dalyvauti apeigose.

Nors Jondalaras jau kur kas lengviau galėjo kalbėti apie prarastą brolį, Aila pastebėjo apgailestavimo išraišką jo veide. Ji žinojo, kad Jondalarą visada slėgs didis liūdesys.

Jondalaras pasislinko arčiau Ailos ir ją apkabino. Danugas nusišypsojo jiems abiem.

– Pirmiausia turiu jums abiem šį tą pasakyti, – apsimestinai rūsčiai tarė jis. – Kada judu išsiaiškinsit, ką mylit? Turite liautis kėlę problemas vienas kitam. Atidžiai manęs klausykit: Aila myli Jondalarą ir jokį kitą vyrą; Jondalaras myli Ailą ir jokią kitą moterį. Kaip manot, ar sugebėsit tai prisiminti? Nė vienam iš jūsų niekada nebuvo ir niekada nebus kito žmogaus. Noriu nustatyti taisyklę, kurios turėsit laikytis visą likusį gyvenimą; man nerūpi, jei visi kiti poruojasi su kuo tik panorėję, jūs galite poruotis tik vienas su kitu. Jei kada išgirsiu kitaip, grįšiu ir judu abu surišiu. Ar supratot?

– Taip, Danugai, – vienu balsu atsiliepė Aila su Jondalaru. Ji linksmai atsisuko į Jondalarą, kuris šypsojosi jai, tada abu nusišypsojo Danugui.

– Pasakysiu tau paslaptį. Vos galėsim, kartu pradėsim kūdikį, – pasakė Aila.

– Tik ne dabar, – tarė Jondalaras. – Kol Zelandonė pasakys, kad tu pakankamai sveika. Bet, moterie, palauk, kol pasveiksi.

– Nesu tikras, kuri dovana geresnė, – plačiai šypsodamasis tarė Danugas, – malonumo dovana ar žinojimo dovana. Manau, kad Motina mus labai myli, jei nauja gyvybė pradedama su tokiu malonumu!

– Manau, tu teisus, – pritarė Jondalaras.

– Mėginau išversti zelandoniečių Motinos giesmę į mamutojų kalbą, kad galėčiau visiems ją persakyti, o grįžęs pradėsiu dairytis poros – norėčiau pradėti sūnų, – pasakė Danugas.

– O kuo tau netinka dukra? – nustebo Aila.

– Dukra man kuo puikiausiai tinka, tik kad jai vardo negalėsiu suteikti. Noriu sūnaus, kad galėčiau duoti jam vardą. Niekada nesu kaip nors pavadinęs kūdikio, – paaiškino Danugas.

– Anksčiau neturėjai vaiko, kuriam būtum galėjęs duoti vardą, – nusijuokė Aila.

– Na, tai tiesa, – tarė Danugas, truputį nusiminęs. – Bent jau tokio, apie kurį žinočiau. Bet jūs žinot, ką turiu omenį. Anksčiau neturėjau progos tai padaryti.

– Suprantu, kaip jis jaučiasi. Man nesvarbu, ar mes turėsim dar vieną mergaitę, ar berniuką, bet smalsu, koks jausmas duoti sūnui vardą, – prisipažino Jondalaras. – Bet, Danugai, o kas bus, jei mamutojai nepritars sumanymui, kad vyrai suteikia vardus berniukams?

– Aš pasistengsiu, kad moteris, su kuria nuspręsiu susijungti, tam pritartų, – pareiškė Danugas.

– Tiesa, – atsiliepė Aila, – bet kam tau grįžti ieškoti poros, Danugai? Kodėl nelieki čia, kaip Aldanoras? Neabejoju, rasi zelandonietę, kuri su malonumu jungsis su tavimi.

– Zelandoniečių moterys tikrai gražios, bet tam tikra prasme aš kaip Jondalaras. Kelionė jaudinanti, bet man reikia grįžti pas savo žmones ir ten įsikurti. Be to, tėra vienintelė moteris, dėl kurios aš čia pasilikčiau, Aila, – tarė Danugas ir mirktelėjo Jondalarui, – bet ji jau pasižadėjusi.

Jondalaras sukikeno, tačiau žvilgsnis Danugo akyse ir jo balso tonas vertė Ailą dvejoti, ar jo linksmas pareiškimas tikrai buvo pasakytas tik juokais.

– Aš džiaugiuosi, kad ji panoro grįžti su manimi, – tarė Jondalaras. Nuo Jondalaro gyvų mėlynų akių žvilgsnio jai visada dilgčiojo pačiose slapčiausiose kūno kertelėse. – Danugas teisus. Doni privalo tikrai mus mylėti, jei leidžia pradėti vaikus su tokiu malonumu.

– Moteriai tai ne visada malonumas, Jondalarai. Gimdymas gali būti labai skausmingas, – pastebėjo Aila.

– Bet, man regis, sakei, jog gimdyti Jonailą buvo lengva, Aila, – tarė Jondalaras, o jo kaktoje susimetė pažįstamos raukšlės.

– Netgi lengviausias gimdymas yra skausmingas, Jondalarai. Tiesiog nebuvo taip blogai, kaip tikėjausi, – paaiškino Aila.

– Nenoriu kelti tau skausmo, – Jondalaras atsisuko į savo porą. – Ar tu tikra, kad turėtume pradėti dar vieną vaiką? – staiga jis prisiminė, kad Tonolano pora mirė gimdydama.

– Nekvailiok, Jondalarai, žinoma, mes turėsime dar vieną kūdikį. Aš irgi jo noriu, juk žinai. Ne tik tu. Ir nėra taip blogai. Bet, jeigu tu nenori pradėti vaikelio, gal galiu susirasti vyrą, kuris to norės? – šypsodamasi ėmė erzinti Aila.

– Oi, ne, negali, – apkabino ją per pečius Jondalaras. – Danugas ką tik prisakė, kad negali poruotis su niekuo, išskyrus mane, prisimeni?

– Niekada nenorėjau poruotis su niekuo kitu, išskyrus tave, Jondalarai. Tu mane išmokei Motinos malonumo dovanos. Nė vienas negalėtų man duoti daugiau, gal dėl to, kad labai tave myliu, – pasakė Aila.

Jondalaras nusisuko, kad paslėptų į akis suplūdusias ašaras; Danugas žiūrėjo kažkur kitur ir apsimetė nieko nepastebįs. Atsisukęs Jondalaras labai rimtai pažvelgė į Ailą.

– Niekada nesakiau tau, kaip atsiprašau dėl Maronos. Aš iš tikrųjų jos ne ypač norėjau. Tiesiog buvo labai lengva. Nenorėjau tau sakyti, nes bijojau įskaudinti. Kai tu aptikai mus kartu, vis galvojau, kad turi manęs nekęsti. Noriu, kad žinotum: aš myliu tik tave.

– Žinau, kad myli mane, Jondalarai, – tarė Aila. – Visi šitame vasaros susirinkime žino, kad tu myli mane. Nebūčiau čia, jei manęs nemylėtum.

Nepaisant to, ką sakė Danugas, jei tau kada reikės, gali poruotis su kuo panorėjęs, Jondalarai. Netgi Maronai nebejuntu neapykantos. Nekaltinu jos, kad tavęs troško. Kas tavęs nenorėtų? Ne iš dalijimosi malonumo dovana gimsta meilė. Iš to atsiranda vaikai, bet ne meilė. Mylint malonumas didesnis, bet, jei ką nors myli, koks skirtumas, jei kartą kitą poruojiesi su kuo kitu? Poravimasis tetrunka kelias akimirkas. Kaip tai gali būti svarbiau nei visą gyvenimą trunkanti meilė? Netgi gentyje būdavo poruojamasi tik tam, kad vyrai patenkintų savo poreikius. Juk nemanai, kad nutraukčiau mūsų ryšį tik dėl to, kad poravaisi su kita moterimi?

Danugas nusijuokė.

– Jei tai būtų priežastis, visi turėtų nutraukti ryšius. Žmonės laukia šventės Motinai pagerbti, kad kartkartėmis pasidalytų malonumais su kuo kitu. Girdėjau pasakojant, kad Talutas per šventę vis dar gali poruotis su šešiomis moterimis iš eilės. Mama visada sakydavo, jog tai suteikia jai progą įsitikinti, kad jos vyras neprilygstamas. Kaip visada.

– Talutas yra šaunesnis už mane, – tarė Jondalaras. – Jau nebesu toks ištvermingas. Ir, atvirai kalbant, to netrokštu.

– Tikriausiai tai tik kalbos, – tarė Danugas. – Nemanau, kad kada būčiau jį matęs su kita moterimi, tik su mama. Jis praleidžia daug laiko su kitais vadais, o ji susirinkimuose daugiausia lanko giminaičius ir draugus. Manau, daugumai žmonių tiesiog patinka pasakoti istorijas.

Pokalbis nutrūko, stojo pauzė, ir visi jauni žmonės susižvalgė. Tada prabilo Danugas:

– Aš nenutraukčiau ryšio, bet, kalbant atvirai, man tikrai labiau patiktų, jei moteris, su kuria susijungsiu, nesidalytų malonumais su niekuo kitu, išskyrus mane.

– O kaip per šventes Didžiajai Motinai Žemei pagerbti? – paklausė Jondalaras.

– Suprantu, kad visi turėtume pagerbti Motiną per šventes, bet kaip sužinočiau, kad vaikai, kuriuos mano pora pagimdo prie mano židinio, yra mano, jei ji dalysis malonumais su kitais vyrais? – paklausė Danugas.

Aila pažvelgė į abu vyrus ir prisiminė Pirmosios žodžius:

– Jei vyras dabar myli vaikus, kuriuos prie jo židinio pagimdo moteris, kodėl tai turėtų pakeisti žinojimas, kas juos pradėjo?

– Gal ir neturėtų, bet vis tiek norėčiau, kad jie būtų mano, – užginčijo Danugas.

– Ar dėl to, kad tu pradėjai vaiką, jis tampa tavo? Ar tu saviniesi jį kaip nuosavybę? – klausė Aila. – Nejaugi nemylėtum vaiko, kurio nesisavini, Danugai?

– Sakau „mano" ne nuosavybės, bet ta prasme, kad tas vaikas iš manęs kilęs, – mėgino paaiškinti Danugas. – Tikriausiai mylėčiau visus savo židinio vaikus, tuos, kurie kilo ne iš manęs, ir netgi tikriausiai tuos, kurie kilo ne iš mano poros. Mylėjau Raidagą kaip brolį, labiau nei brolį, o jis buvo ne Taluto ar Nezės. Bet aš norėčiau žinoti, ar savo židinio vaiką pradėjau aš. Moteriai nereikia nerimauti, ji visada žino.

– Aš suprantu, kaip jaučiasi Danugas, Aila. Esu laimingas žinodamas, kad Jonaila kilo iš manęs. Ir visi tai žino, nes tu niekada nesirinkai jokio kito vyro, tik mane. Per šventes mes visada pagerbdavome Motiną, bet visada rinkdavomės tik vienas kitą.

– Svarstau, ar jūs taip nekantrautumėte turėti savo vaikų, jei kartu su savo pora tektų iškęsti skausmą, – tarstelėjo Aila. – Yra moterų, kurios džiaugtųsi, jei joms niekada nebūtų tekę gimdyti. Nedaug tokių, bet yra.

Vyrai susižvalgė, bet nė vienas nežiūrėjo į Ailą. Jautėsi kiek sutrikę girdėdami garsiai išsakant mintis, kurios, regis, prieštaravo jų įsitikinimams ir papročiams.

– Beje, ar girdėjote, kad Marona ketina vėl susijungti? – pakeitė temą Danugas.

– Tikrai? – nustebo Jondalaras. – Nežinojau. Kada?

– Po kelių dienų, per vėlyvąsias jungtuves, kai jungsis ir Folara su Aldanoru, – įeidama atsakė Proleva. Ją lydėjo Joharanas.

– Šitaip ir Aldanoras man sakė, – pritarė Danugas. Pasisveikinusios moterys apsikabino, o devintojo urvo vadas pasilenkęs prisilietė prie Ailos skruostu. Arčiau patalo buvo pritrauktos žemos kėdės.

– Su kuo ji jungiasi? – kai visi susėdo, Aila griebė nutrūkusio pokalbio giją.

– Su kažkokiu Laramaro draugu, kuris buvo apsistojęs su jo šutve tame Nuošalio namelyje, kuriame dabar niekas nebegyvena, – papasakojo Proleva. – Jis atėjūnas, bet, kiek supratau, zelandonietis.

– Jis yra iš grupės urvų, kurie gyvena palei Didžiąją upę į vakarus nuo čia. Girdėjau, kad jis atėjo į vasaros susirinkimą kažkam perduoti žinią ir nusprendė pasilikti. Nežinau, ar jie anksčiau buvo pažįstami, bet jis puikiai sutarė su Laramaru ir jo draugeliais, – papasakojo Joharanas.

– Man regis, aš jį pažįstu, – tarė Jondalaras.

– Palikę namelį, jie apsistojo penktojo urvo stovykloje, o Marona irgi ten būna. Ten jie ir susipažino, – paaiškino Proleva.

– Nemaniau, kad Marona dar norės jungtis, ir jis atrodo gana jaunas. Smalsu, kodėl jį pasirinko? – klausė Jondalaras.

– Gal ji neturėjo didelio pasirinkimo, – tarė Proleva.

– Bet visi kalba, kokia ji graži ir gali turėti bet kurį vyrą, – paprieštaravo Aila.

– Nakčiai, bet ne jungtuvėms, – atsakė Danugas. – Girdėjau žmonių kalbas. Vyrai, su kuriais ji buvo susijungusi, ne itin palankiai apie ją atsiliepia.

– Be to, ji niekada neturėjo vaikų, – pastebėjo Proleva. – Žmonės kalba, kad ji negali jų turėti. Dėl to kai kuriems vyrams ji gali būti mažiau patraukli. Tik, spėju, tai nesvarbu jos išrinktajam. Ji iškeliauja į jo urvą.

– Man regis, aš jį sutikau, – tarė Aila, – kai vieną vakarą ėjau iš lanzadoniečių stovyklos su Ekauzaru. Negaliu pasakyti, kad jis man labai patiko. Kodėl jie išsikraustė iš Nuošalio namelio?

– Visi išsikraustė po to, kai dingo jų asmeniniai daiktai, – tarė Joharanas.

– Kažką apie tai girdėjau, bet tuo metu pernelyg nepaisiau, – pastebėjo Jondalaras.

– Kažkas paėmė daiktus? – nustebo Aila.

– Paimti beveik visų tame namelyje gyvenusių vyrų daiktai, – paaiškino Joharanas.

– Kodėl kažkas taip pasielgė? – stebėjosi Aila.

– Nežinau. Laramaras gerokai nusiminė netekęs naujų žieminių drabužių, kuriuos visai neseniai buvo išsimainęs, ką ir kalbėti apie jo kuprinę ir beveik visus svaigalus. Kitas pasigedo naujų kumštinių, kažkas prarado gerą peilį, dingo beveik visas maistas, – papasakojo Joharanas.

– Ar jau aišku, kas tai padarė? – pasiteiravo Jondalaras.

– Dingo du žmonės – Brukevalis ir Madromanas, – atsiliepė Joharanas. – Brukevalis išėjo tuščiomis rankomis, kiek visi žino. Kiti vyrai, gyvenę namelyje, tvirtino, kad jam išėjus dauguma jo daiktų tebebuvo likę, o vėliau beveik viskas dingo, taip pat ir Madromanas.

– Girdėjau Zelandonę kažkam sakius, kad Madromanas negrąžino šventų daiktų, kuriuos gavo būdamas mokinys, – pasakė Proleva.

– Aš mačiau Madromaną išeinant! – staiga prisiminė Aila.

– Kada? – pasitikslino Joharanas.

– Tai buvo tą dieną, kai devintasis urvas valgė bendrus pietus su lanzadoniečiais. Buvau stovykloje vienui viena ir kaip tik ėjau iš namelio. Jis nudelbė mane tokiu neapykantos kupinu žvilgsniu, kad iš tikrųjų išsigandau, tačiau jis labai skubėjo. Prisimenu, galvojau, kad jis atrodo kažkaip keistai. Paskui prisiminiau, kad tikriausiai nebuvau jo mačiusi be mokinio tunikos, o tąkart jis vilkėjo įprastus drabužius, tik pagalvojau, kad keista, jog apdaras išpuoštas devintojo, o ne penktojo urvo simboliais.

– Tai štai kur išėjo nauji Laramaro drabužiai, – pastebėjo Joharanas. – Svarsčiau, ar tai gali būti jis.

– Manai, Madromanas juos pasiėmė? – paklausė Aila.

– Taip, ir visus kitus dingusius daiktus.

– Manau, tu teisus, Joharanai, – pritarė Jondalaras.

– Spėju, jis nenorėjo nieko sutikti po to, kai buvo atstumtas zelandonių, bent jau vengė pažįstamų žmonių, – pastebėjo Danugas.

– Įdomu, kur jis nuėjo? – smalsavo Proleva.

– Tikriausiai jis mėgins rasti kitus žmones ir su jais apsigyventi, – spėjo Joharanas. – Štai kodėl susirinko daiktus. Žinojo, kad artinasi žiema, ir nenumanė, kur teks apsistoti.

– Ką jis darys, kad svetimas urvas jį priimtų? Jis neturi jokių įgūdžių, niekada nebuvo geras medžiotojas. Girdėjau, po to, kai prisidėjo prie zelandonių, jis nė karto nėjo medžioti, netgi kaip pagalbininkas, – pastebėjo Jondalaras.

– Visi gali varyti žvėris. Net vaikams patinka brazdintis po krūmus ir triukšmauti, kad išbaidytų triušius ar kitus gyvūnus, o paskui ginti juos link medžiotojų, – pasakė Proleva.

– Madromanas turi įgūdžių. Štai kodėl jis negrąžino šventų daiktų, kuriuos gavo iš zelandonių, – tarė Joharanas. – Štai ką jis darys. Jis bus zelandonis.

– Bet jis ne zelandonis! – sušuko Aila. – Jis melavo apie pašaukimą.

– Bet svetimi žmonės to nežinos, – tarė Danugas.

– Jis tiek metų sukiojosi tarp zelandonių. Mokės, kaip tokiu apsimesti. Jis vėl sumeluos, – pastebėjo Proleva.

– Manai, kad jis tikrai taip padarys? – tokia galimybe pasibaisėjo Aila.

– Turėtum pasakyti Zelandonei, kad matei jį išeinantį, Aila, – patarė Proleva.

– Ir kiti vadai turėtų žinoti, – tarė Joharanas. – Gal galėtume tai paviešinti prieš mūsų rytojaus susirinkimą, Jondalarai? Bent jau bus žmonėms proga kalbėti apie ką kitą, ne tik apie tave.

Aila išplėtė akis.

– Taip greitai? – nustebo ji. – Proleva, aš ketinu ten eiti.

Laramaras sėdėjo aikštelėje priešais nuožulnius didelio natūralaus amfiteatro šlaitus. Nors jo veidas vis dar buvo patinęs, atrodė, kad jis atsigavo, teliko randai ir suknežinta nosis, kuri niekada neatsities. Jį sužalojęs vyras stovėjo priešais. Jondalaras stengėsi nemirksėti ryškioje popiečio saulėje žiūrėdamas į veidą vyrui, kurį taip baisiai sumušė. Dabar Laramaro neatpažintų ir gerai jį pažinoję žmonės. Iš pradžių kalbėta, kad Laramaras gali netekti vienos akies, ir Jondalaras buvo dėkingas, kad taip nenutiko.

Tariamai tai buvo devintojo ir penktojo urvų susitikimas su zelandoniais kaip tarpininkais, bet kadangi laisvai galėjo ateiti visi susidomėjusieji situacija, smalsavo ir „parodė susidomėjimą“ kone visas vasaros susirinkimas. Nors devintasis urvas mieliau būtų atidėjęs šią akistatą, kol vasarinis zelandoniečių susirinkimas pasibaigs, penktasis urvas primygtinai jos reikalavo. Kadangi jo buvo paprašyta priimti Laramarą, žmonės norėjo žinoti, ko jie ir Laramaras gali tikėtis kaip atlygio iš Jondalaro ir devintojo urvo.

Pirmą kartą po nelemto nutikimo Laramaras su Jondalaru susitiko prieš pat viešą susirinkimą zelandonių namelyje kartu su Joharanu, penktojo urvo vadu Kemordanu, abiejų urvų zelandoniais ir keletu kitų vadų bei zelandonių. Jie žinojo, kad Martona nėra stipri, todėl jai buvo leista susirinkime nedalyvauti, ypač dėl to, kad Laramaro motinos jau nebuvo tarp gyvųjų, tačiau buvusi devintojo urvo vadė to nepaisė. Jondalaras buvo jos sūnus, ir ji ketino ten eiti. Abiejų vyrų poros nedalyvavo pirmame susirinkime, nes jos būtų viską apsunkinusios. Aila todėl, kad nelemtame nutikime vaidino svarbų vaidmenį, o Laramaro pora todėl, kad nenorėjo kraustytis į penktąjį urvą, – tai buvo dar vienas klausimas, kurį reikėjo išspręsti.

Jondalaras negaišdamas prisipažino, kad labai apgailestauja dėl savo veiksmų, tačiau Laramaras tejuto panieką aukštam, dailiam devintojo urvo vado broliui. Pirmą kartą Laramaras buvo viršesnis – jis buvo teisusis ir nepadarė nieko bloga, todėl neketino nė per nago juodymą nusileisti.

Kai susirinkimo dalyviai išėjo iš zelandonių namelio, tarp žiūrovų nuvilnijo lengvas šurmulys, nes buvo paskleista naujiena, jog Aila matė Madromaną išeinantį iš stovyklos su, labai tikėtina, iš Laramaro pavogtais drabužiais. Žmonės laidė įvairias pastabas, spėliojo ir aptarinėjo Jondalaro ir Pirmosios praeities istoriją, Madromano išmetimą iš zelandonių ir Ailos vaidmenį tame bei kodėl ji vienintelė matė jį išeinantį. Žmonės sėdosi ant žemės kupini lūkesčių. Nedažnai jiems pasitaikydavo proga stebėti tokią rimtą dramą. Visa vasara buvo tokia jaudinanti, tad daugybę ilgų, lėtai slenkančių žiemos dienų praturtins pasakojimai ir prisiminimai apie ją.

– Šiandien turime išspręsti kelis rimtus klausimus, – pradėjo Pirmoji. – Problemų kilo ne su dvasių pasauliu, o tarp Motinos vaikų. Prašome, kad Doni stebėtų mūsų derybas, padėtų išsakyti tiesą, aiškiai mąstyti ir priimti teisingus sprendimus.

Ji paėmė mažą raižytą skulptūrėlę ir ją pakėlė. Tai buvo apkūnios moters figūrėlė su smailėjančiomis kojomis ir pėdų užuomina. Nors žmonės aiškiai nematė daikto, kurį zelandonė laikė rankose, visi žinojo, kad tai Doni – vieta visa esančiai Didžiosios Motinos Žemės dvasiai ar bent

esminei jos prigimties daliai apsigyventi. Aikštelėje, kur stovėjo Zelandonė, buvo sukrauta smailėjanti akmenų kolona plačiu pagrindu, o jos viršuje buvo pripilta rupaus smėlio.

Ryžtingu mostu ta, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja, įstatė Doni pėdas į žvirgždą – atrėmė ją į žemę, kad visi matytų. Pagrindinė Motinos skulptūrėlės paskirtis šiuo atveju buvo apsaugoti nuo sąmoningo melo, o jos poveikis buvo stiprus. Kai Motinos dvasia išraiškingai pažadinama stebėti, visi žino: bet kokie melai bus jos pamatyti ir paviešinti. Gal kam nors gali pavykti pameluoti ir išsisukti kuriam laikui, bet pamažu tiesa išaiškės ir atneš kur kas blogesnių pasekmių. Atrodė, šiandien nėra pagrindo melagystėms, bet Doni galėjo apsaugoti ir nuo troškimo pagražinti tikrovę.

– Tad pradėkim, – paragino Pirmoji. – Yra daug liudytojų, todėl nemanau, kad reikia smulkiai aptarinėti aplinkybes. Per pastarąją šventę Motinai pagerbti Jondalaras rado savo porą Ailą dalijantis Motinos malonumų dovana su Laramaru. Ir Aila, ir Laramaras poravosi abiejų sutikimu. Nebuvo prievartos, nebuvo spaudimo. Ar taip, Aila?

Aila nesitikėjo, kad taip greitai ir staiga reikės atlaikyti visų susirinkusių žmonių dėmesį. Klausimas užklupo ją netikėtai. Ji nebūtų mokėjusi pameluoti, net jei būtų to norėjusi.

– Taip, Zelandone, tai tiesa.

– Ar tai tiesa, Laramarai?

– Taip, ji labai norėjo. Ji ėjo paskui mane, – pareiškė jis.

Pirmoji įveikė norą perspėti vyrą dėl savo kalbos pagražinimo, tačiau tęsė toliau:

– O kas tada nutiko? – ji dar sprendė, ar klausti Ailos, ar Jondalaro, tačiau išsišoko Laramaras.

– Pati matai, kas atsitiko. Teprisimenu, kaip Jondalaras smogė man į veidą, – pareiškė jis.

– Jondalarai?

Ilgšis nuleido galvą ir nurijo seiles.

– Štai kaip buvo: pamačiau jį su Aila, nutempiau nuo jos ir pradėjau daužyti. Žinojau, kad tai blogai. Neturiu kuo pasiteisinti, – tarė Jondalaras, širdyje žinodamas, kad vėl taip pat pasielgtų.

– Ar žinai, kodėl jam smogei, Jondalarai? – paklausė Pirmoji.

– Pavydėjau, – suniurnėjo jis.

– Pavydėjai, ar taip sakei?

– Taip, Zelandone.

– Jei norėjai išreikšti savo pavydą, Jondalarai, ar nebūtų pakakę paprasčiausiai nutempti jį šalin? Ar būtinai reikėjo jam smogti?

– Negalėjau susivaldyti. O kai pradėjau... – Jondalaras papurtė galvą.

– Kai jis pradėjo, niekas nepajėgė jo sustabdyti, jis netgi man smogė! – įsiterpė penktojo urvo vadas. – Jis buvo tarsi apsėstas, tam tikra prasme pamišęs. Nežinau, ką būtume darę, jei tas didelis mamutojas nebūtų jo sulaikęs.

– Tai štai kodėl jis toks pasiruošęs priimti Laramarą, – Prolevai sušnabždėjo Folara, bet ją lengvai išgirdo sėdėjusieji aplink. – Jis pyksta, kad negalėjo sulaikyti Jondžio ir gavo smūgį.

– Jis taip pat mėgsta Laramaro barmą, bet sužinos, kad Laramaras nėra spindintis gintaro gabalėlis, – atsakė Proleva. – Jis tikrai ne pirmas iš tų, kuriuos prašyčiau apsigyventi mano urve, – ji vėl nukreipė dėmesį į įvykius aikštelėje.

– Štai todėl, – tarė Zelandonė, – mes stengiamės išmokti nejausti pavydo. Jis gali tapti nevaldomas. Ar supranti šitai, Jondalarai?

– Taip, suprantu. Buvau tikras kvailys ir labai apgailestauju. Padarysiu viską, ką liepsit, kad atlyginčiau. Noriu atlyginti žalą.

– Jis negali už tai atlyginti, – atrėžė Laramaras. – Jis negali sutaisyti mano veido, taip kaip ir negalėjo dantų Madromanui atgal įstatyti.

Pirmoji apmaudžiai nudelbė Laramarą. „Tai niekaip nesusiję, – galvojo ji. – Nebūtina šito priminti. Jis neturi nė menkiausio supratimo, kaip toje situacijoje Jondalaras buvo provokuojamas“, – tačiau savo mintis ji pasilaikė sau.

– Bet atlygis buvo atiduotas, – garsiai pareiškė Martona.

– Tikiuosi, kad ir vėl bus atlyginta, – riktelėjo Laramaras.

– Ko tu tikiesi? – paklausė Pirmoji. – Kokio atitaisymo prašai? Ko tu nori, Laramarai?

– Aš noriu smogti į jo dailų veidelį, – atsakė Laramaras.

Žiūrovai aiktelėjo.

– Be abejonės, tavo noras suprantamas, tačiau taip atlyginti neleidžia Motina. Ar turi kokių kitų minčių? Kokio dar atlygio norėtum? – teiravosi donija.

Atsistojo Laramaro pora.

– Jondalaras vis didina savo namą. Kodėl nepaprašai, kad pastatytų didelį naują namą tavo šeimai, Laramarai? – šūktelėjo ji.

– Visai nebloga galimybė, Tremeda. Kur norėtum, kad namas būtų pastatytas: devintajame urve ar penktajame, Laramarai?

– Man tai joks atlyginimas, – atkirto Laramaras. – Ko man rūpintis, kokiame name ji gyvens? Vis tiek pavers jį mėšlo krūva.

– Tau nerūpi, kur gyvena tavo vaikai, Laramarai? – pasitikslino Pirmoji.

– Mano vaikai? Jie ne mano... Jei tai, ką jūs sakėt, yra tiesa. Jei jie pradedami poruojantis, nepradėjau nė vieno iš jų, nebent... gal pirmąjį? Nesiporavau ir dar mažiau patyriau malonumų su Tremeda metų metus. Patikėkit manim, joks ji ne malonumas. Nežinau, iš kur tie vaikai atsiranda, gal per Motinos šventes – duokit žmogui pakankamai barmos, ir net tokia ima dailiai atrodyti. Kad ir kas juos pradėjo, tikrai ne aš. Vienintelis dalykas, kam šita moteris tinka, tai lakti mano barmą, – tyčiojosi Laramaras.

– Laramarai, jie vis tiek tavo židinio vaikai. Tu atsakingas, kad jie būtų aprūpinti, – tarė ta, kuri buvo Pirmoji. – Negali paprasčiausiai nuspręsti, kad jų nenori.

– Kodėl? Aš jų nenoriu, jie niekada man nieko nereiškė. Ji jais net nesirūpina. Kodėl aš turėčiau tai daryti?

Penktojo urvo vadas, kaip ir visi kiti žmonės pasibaisėjęs klausėsi, kaip Laramaras šiurkščiai atstumia savo židinio vaikus. Proleva sušnabždėjo:

– Sakiau, kad jis ne gintaro gabalėlis.

– Tada kas, tavo manymu, rūpinsis tavo židinio vaikais, Laramarai? – paklausė Zelandonė.

Vyras atsistojo ir susiraukė.

– Kas man rūpi, nors ir Jondalaras. Jis vis tiek negali man duoti nieko, ko noriu. Jis negali sugrąžinti man veido, o aš negaliu pasitenkinti smogdamas jam atgal. Jam taip maga viskuo rūpintis, visaip atlyginti, tai

tegu rūpinasi ta tingia, plačiagerkle, sukta nevala ir jos vada, – išrėžė Laramaras.

– Gal jis ir daug skolingas, Laramarai, tačiau per daug prašyti iš žmogaus, kuris turi savo šeimą, kad imtųsi atsakomybės ir už tokio dydžio tavo židinį, – įsiterpė Joharanas.

– Nieko tokio, Joharanai. Aš sutinku, – atsiliepė Jondalaras. – Jeigu to jis nori, sutinku. Jei jis neketina imtis atsakomybės už savo židinį, kažkas kitas turi tai daryti. Reikia, kad tais vaikais būtų rūpinamasi.

– Ar nemanai, kad pirmiausia apie tai turi pasikalbėti su Aila? – iš žiūrovų paklausė Proleva. – Tiek daug atsakomybės nuskurdins jos šeimą. „Jie jau dabar daugiau rūpinasi ta šeima negu Laramaras su Tremeda“, – galvojo moteris, bet garsiai to nepasakė.

– Ne, Proleva. Jis teisus, – atsiliepė Aila. – Aš irgi esu atsakinga už tai, ką Jondalaras padarė Laramarui. Nesuvokiau, kur viskas nuves, tačiau aš ne mažiau kalta. Jei atsakomybės už jo šeimą prisiėmimas patenkins Laramarą, mes tai padarysim.

– Ką gi, Laramarai, ar šito tu nori? – pasitikslino Pirmoji.

– Taip, jei dabar jūs visi nuo manęs atšoksit, kodėl ne? – nusijuokė Laramaras. – Sveikas atvykęs pas Tremedą, Jondalarai.

– O kaip tu, Tremeda? Ar tau tinka? – paklausė Zelandonė.

– Ar jis pastatys man naują namą, tokį, kaip stato jai? – paklausė ji, rodydama į Ailą.

– Taip, pasirūpinsiu, kad turėtum naują namą, – atsakė Jondalaras. – Kur nori, kad jį pastatyčiau, devintajame urve ar penktajame?

– Na, jei aš būsiu tavo antra moteris, Jondalarai, – atsiliepė ji meilikaujamai, – kuo puikiausiai galiu pasilikti devintajame. Šiaip ar taip, čia mano namai.

– Paklausyk manęs, Tremeda, – tarė Jondalaras, žiūrėdamas tiesiai į ją. – Neimu tavęs kaip antros moters. Pasakiau, kad prisiimsiu atsakomybę aprūpinti tave ir tavo vaikus. Pasakiau, kad pastatysiu tau namelį. Tokie mano įsipareigojimai tau. Aš tai darau, kad atlyginčiau žalą, padarytą tavo porai. Nieku gyvu, nė iš tolo tu nesi man antra moteris, Tremeda! Ar šitai supranti?

Laramaras nusijuokė.

– Nesakyk, kad tavęs neįspėjau, Jondalarai. Sakiau tau, kad ji sukta kalė. Ji išnaudos tave kiek tik pajėgs, – jis vėl nusijuokė. – Žinai, gal tai ne taip jau ir blogai. Vis dėlto patirsiu šiokį tokį pasitenkinimą matydamas, kaip tu su ja kamuojiesi.

– Ar tu tikrai nori eiti ten paplaukioti, Aila? – pasitikslino Jondalaras.

– Tai buvo mūsų vieta, kol nusivedei ten Maroną, ir vis dar pati geriausia vieta maudytis, ypač dabar, kai Upė pasroviui tokia sudrumsta ir purvina. Nuo atvykimo neturėjau progos paplaukioti, o netrukus išvyksim, – atsakė Aila.

– Bet ar tu tikrai jau pakankamai stipri?

– Taip, esu tuo tikra, nesijaudink. Ketinu didumą laiko praleisti tysodama ant kranto saulėje. Dabar, kai galiausiai Zelandonė patvirtino, kad esu gana sveika, tenoriu ištrūkti iš šio namelio ir nors trumpai pabūti toliau nuo žmonių vien su tavimi, – tarė Aila. – Ketinu netrukus sėsti ant Yhaha ir kur nors joti. Žinau, kad ji nerimauja, bet jaučiuosi gerai. Man tik reikia išeiti į lauką ir pajudėti.

Zelandonė kaltino save, kad nekreipė į Ailą pakankamai dėmesio ir buvo – kas jai nebūdinga – pernelyg neatsargi. Ji jautėsi atsakinga už tai, kad urvas vos neprarado jaunos moters, ir neketino leisti, kad tai pasikartotų. Jondalaras visiškai jai pritarė, ir Aila kurį laiką mėgavosi šitokiu neįprastu dėmesiu, tačiau grįžtant jėgoms beatodairiškas rūpinimasis pradėjo įkyrėti. Aila mėgino įtikinti doniją, kad yra visiškai pailsėjusi ir pakankamai stipri, vėl gali jodinėti ir plaukioti, tačiau tik tada, kai Pirmajai prireikė pašalinti iš kelio Vilką, ji galiausiai sutiko.

Jonaila su kitais jos amžiaus vaikais su zelandoniais vėl pradėjo ruoštis nedideliam pasirodymui atsisveikinimo apeigose, skirtose vasaros susirinkimo uždarymui. Vilkas blaškė dėmesį, kai visi vaikai susirinkdavo draugėn, tad jiems būdavo sunku susitelkti. Jonailai buvo ypač sudėtinga kartu jį valdyti ir mokytis to, ką privalėjo išmokti. Zelandonė pasiskundė Ailai, kad Vilkas, žinoma, visų laukiamas, bet gal ji galėtų pasilaikyti žvė-

rį prie savęs. Tiek tereikėjo, kad Aila įtikintų zelandonę, jog gali išsivesti Vilką ir arklius iš stovyklos.

Kitą rytą Aila nekantravo išeiti kuo anksčiau, kol Zelandonė nepersigalvojo. Jondalaras dar prieš pusryčius pagirdė ir iššukavo arklius, Yhaha ir Lenktynininkui užrišo jojimo paklotus, Lenktynininkui su Širme pritvirtino pavadžius. Rodėsi, ir gyvuliai nekantravo leistis į kelią. Nors Širme joti neketino, Aila nenorėjo palikti jaunosios kumelaitės vienos. Ji neabejojo, Širmė palikta jausis vieniša; arkliai mėgsta draugiją, ypač saviškių, be to, ir Širmei reikia pajudėti.

Vilkas viltingai žiūrėjo, kaip Jondalaras paėmė porą nešulių krepšių, pagamintų taip, kad būtų galima pakabinti skersai arklio nugaros. Krepšiai buvo pilni įvairiausių rykų ir paslaptingų ryšulių, suvyniotų į blyškiai rudos medžiagos skiautes, nuaustas iš linų pluošto. Jas Aila išaudė kaip bandomuosius pavyzdžius, kad greičiau praeitų laikas sveikstant. Martona pasirūpino, kad būtų padarytos nedidelės staklės ir išmokė Ailą austi.

Vienas krepšys buvo uždengtas oda, kad būtų ką patiesti ant žemės, o kitas – minkštomis gelsvomis šluostymosi odomis, padovanotomis šaramudojų.

Kai išeidamas iš namelio vyras davė ženklą, kad gali eiti su jais, Vilkas šoko į priekį. Netoli arklių aptvaro Aila sustojo nuo raudonuojančio krūmo nusiraškyti kelių sunokusių uogų. Ji nubraukė apskritą, miltingą mėlyną vaisių į tuniką, pastebėjo tamsesnę jo odelę, tada susikišo jį į burną ir patenkinta nusišypsojo skanaudama saldų, sultingą minkštimą. Po to užlipo ant kelmo, kad užsėstų ant Yhaha. Aila jautėsi gerai vien būdama lauke, žinojo, kad greitai nereiks grįžti į namelį. Jau buvo tikra, jog pažįsta kiekvieną plyšelį, kiekvieną įpjovą ant visų dažytų ar raižytų tvirtų medinių stulpų, kurie remia jos namelio stogą, kiekvieną suodžių brūkšnį, juodinantį dūmų angos kraštus. Ji norėjo žiūrėti į dangų ir medžius, į priešais plytintį kraštovaizdį be namelių.

Vos pajudėjus, Lenktynininkas buvo neįprastai nirtus ir dirglus. Jis perdavė savo nirtumą ir abiem kumelėms, tad jas buvo sunkiau valdyti. Visiems išjojus už medžiais apaugusios teritorijos, Aila nuėmė pavadį nuo Širmės, kad ji galėtų eiti savo ritmu. Tyliu susitarimu Aila su Jondalaru paragino arklius šuoliais, leido jiems lėkti visu greičiu. Netrukus gy-

vuliai išeikvojo energijos perteklių ir sulėtino žingsnį, bet Aila nenurimo, buvo pernelyg susijaudinusi. Ji visada mėgo greitį, o po ilgos pertraukos jojimas ypač džiugino.

Paskui jie lėtesniu tempu jojo per kraštą, formuojamą gilaus aukštų kalvų, kalkakmenio uolų ir upės išpjautų slėnių reljefo. Nors vidudienio saulė vis dar buvo karšta, metų laikas keitėsi. Rytai dažnai buvo šalti ir žvarbūs, o vakarai apniukę ir lietingi. Medžiai vasaros žalumą keitė į rudenio gelsvumą, šen ten rodėsi ir raudonos spalvos. Žolė atvirose lygumose iš gilios auksinės ir sodriai rudos virto blyškia geltona ir pilka, gelsvai ruda, ir stovės laukuose beveik visą žiemą, tačiau kai kurių krūmų lapai įgavo raudoną atspalvį. Pavieniai augalai ar žolių guotai, staiga pasirodantys palei kelią, švietė kaip ryškios spalvotos dėmės. Jos džiugino Ailą, tačiau jai kvapą užėmė pamačius pietinį medžiais apaugusį kalvos šlaitą. Iš toli spalvingi medžiai ir krūmai atrodė kaip įspūdinga didžiulė ryškių gėlių puokštė. Vaizdas tiesiog svaigino.

Širmė visai patenkinta risnojo iš paskos be raitelio, stabteldama šen ten pasiganyti, o Vilkas kaišiojo nosį į urvelius, po krūmais, į aukštų žolių lopus, sekdamas savu žmogui neužuodžiamų kvapų ir paslaptingų garsų taku. Jie jojo plačiu ratu, kuris nuo Upės aukštupio pamažu kreipė atgal į susirinkimo stovyklavietę. Bet jie negrįžo į stovyklą. Aila su Jondalaru kirto skersai mažesnįjį vandentakį, kuris vingiavo per giraites į šiaurę nuo devintojo urvo stovyklos, ir maždaug tuo metu, kai saulė pasiekė zenitą, atsidūrė prie gilios plaukioti tinkamos vietos aštriame mažesniosios upės linkyje. Medžiai teikė išsklaidytą šešėlį atokiam paplūdimiui su smėlingu žvirgždu.

Saulė maloniai šildė, kai Aila perkėlė koją ir nuslydo nuo Yhaha. Ji atsegė nešulių krepšius, nurišo jojimo paklotą, o kol Jondalaras tiesė didįjį kailį, išsitraukė pintą odos juostelių maišą ir iš delno pašėrė pelėką kumelę grūdų mišiniu, daugiausiai avižomis. Paskui ją jausmingai paglostė ir pakasė. Sušėrusi dar kelias saujas Yhaha, Aila pamaitino ir Širmę, kuri jau kumšnojo, prašydama dėmesio.

Jondalaras pašėrė ir paglostė Lenktyinininką. Eržilas vis dar buvo suirzęs, nors maistas ir žmogaus glamonės jį ramino. Vis dėlto Jondalaras nebuvo nusiteikęs eiti paskui, jei gyvulys nuspręs paklajoti. Ilga virve, pri-

rišta prie apynasrio, jis pririšo arklį prie žemo medelio ir staiga prisiminė, kad buvo svarstęs leisti eržilui gyventi su kitais arkliais atvirose lygumose. Susimąstė, ar iš tikrųjų turėtų taip pasielgti, bet suprato, kad dar nėra pasiruošęs atsisakyti savo paties užauginto gyvūno draugijos.

Vilkas, kuris vaikėsi savų kvapų, staiga pasirodė iš už krūmų uždangos. Aila turėjo jam kaulą su mėsa, bet prieš ištraukdama jį iš pintinės nusprendė ir vilkui skirti šiek tiek dėmesio. Ji pliaukštelėjo sau per pečius ir apkabino save, kad išlaikytų didžiulio vilko svorį, kai jis pašokęs priekinėmis letenomis atsirėmė jai į pečius. Žvėris palaižė jos kaklą, paskui švelniai dantimis suėmė žandikaulį. Aila atsakė panašiu gestu, tada davė ženklą Vilkui nusileisti ir atsiklaupusi priešais suėmė jo galvą rankomis. Moteris kasė jam paausius, šiaušė prieš žiemą sutankėjusį sprando kailį, paskui atsisėdo ant žemės ir žvėrį apkabino. Ji žinojo, kad Vilkas, kaip ir Jondalaras, gerokai prisidėjo jai sveikstant po grėsmingos kelionės į dvasių pasaulį.

Kad ir kaip dažnai tai matė, ilgšis vis dar apstulbdavo stebėdamas Ailos elgesį su Vilku. Kartkartėmis vyras sau primindavo, kad vilkas yra medžiojantis, žudantis žvėris. Kiti jo rūšies žvėrys sėlina, žudo ir ėda net didesnius už save gyvūnus. Vilkas lygiai taip pat lengvai galėjo perkąsti Ailai gerklę kaip ir švelniai ją glamonėti dantimis. Tačiau vyras visiškai patikėjo šiam gyvūnui savo moterį ir vaiką. Jis matė, kokią meilę joms abiem vilkas jaučia ir, nors negalėjo įsivaizduoti, kaip tai įmanoma, iš esmės jį suprato. Jis tvirtai tikėjo, kad Vilko jausmai jam labai panašūs į jo jausmus Vilkui. Žvėris patikėjo jam moterį ir vaiką, kuriuos mylėjo, bet Jondalaras neabejojo: jei Vilkui kada pasidingotų, kad koks žmogus gali kelti grėsmę bent vienai iš jų, nedvejodamas jį sustabdytų bet kokiu įmanomu būdu, netgi pribaigtų. Jondalaras būtų daręs tą patį.

Jondalaras mėgavosi stebėdamas Ailą su Vilku. Tačiau jis džiaugdavosi ją stebėdamas, kad ir ką ji darytų, ypač dabar, kai ji buvo beveik tokia kaip anksčiau ir jie vėl buvo kartu. Jis nenorėjo jos palikti išeidamas su devintuoju urvu į vasaros susirinkimą ir siaubingai jos ilgėjosi, nepaisant nuotykio su Marona. Jondalaras buvo kone tikras, jog prarado Ailą: iš pradžių dėl jo kaltės, o paskui jai pavartojus tų nelemtų šaknų. Dabar jis sunkiai galėjo patikėti, kad jie vėl kartu. Jondalaras taip rūpestingai įti-

kinėjo save, jog Aila amžiams prarasta, kad nepaliovė į ją žiūrėti, šypsotis jai, stebėti jos atsakomąją šypseną, kol įsitikino, jog ji vis dar jo pora, jo moteris, kad jie jojo arkliais, eis paplaukioti, bus kartu tarsi nieko nebūtų nutikę.

Jondalaras prisiminė jų su Aila ilgą kelionę, nuotykius ir pakeliui sutiktus žmones. Tai buvo mamutojai, Ailą įdukrinę mamutų medžiotojai, ir šaramudojai, tarp kurių savo porą rado jo brolis Tonolanas, nors mylimosios mirtis pražudė jo dvasią. Tolija ir Markenas, kaip ir visi kiti, norėjo, kad jie su Aila pasiliktų, ypač po to, kai ji, pasitelkusi savo kaip gydytojos žinias, ištiesino blogai sugijusią Rošarijos ranką. Jie netgi susitiko Jeraną, hadumajų, žmonių, kuriuos jis su Tonolanu aplankė, medžiotoją. Ir, žinoma, sarmunojai, kurių medžiotojos moterys-vilkės jį pagrobė, o jų vadė Ataroja mėgino nužudyti Ailą, kol Vilkas ją sustabdė vieninteliu jam prieinamu būdu – ją nužudydamas. Ir losadunojiečiai...

Staiga jis prisiminė savo viešnagę pas losadunojiečius ilgoje kelionėje iš mamutų medžiotojų žemės. Losadunojiečiai gyvena kitoje apledėjusios aukštikalnės pusėje, rytuose, ten, kur prasideda Didžioji Motina Upė. Jie yra žinomiausi zelandoniečių kaimynai, vieni pas kitus dažnai užsuka paviešėti, nors kirsti ledyną nėra paprasta. Losadunojiečių kalba gana panaši į zelandoniečių. Jondalaras galėjo suprasti beveik viską, ką tie žmonės kalbėjo, o Aila, turinti kalbų dovaną, greitai su jais susikalbėjo geriau nei Jondalaras.

Jų viešnagės metu vyko Motinos šventė. Prieš pat jos pradžią Jondalaras su Losaduna atliko tam tikras apeigas. Jondalaras paprašė Didžiosios Motinos Žemės vaiko, gimsiančio Ailai prie jo židinio, gimsiančio iš jo dvasios, arba iš jo syvų, kaip visada sakydavo Aila. Jis taip pat pateikė ypatingą prašymą. Jondalaras prašė: jei Aila lauktųsi jo dvasios vaiko, kad jam būtų duotas tikras žinojimas, jog tai kyla iš jo. Jondalarui žmonės dažnai sakydavo, kad jis Motinos mylimas, toks mylimas, kad jokia moteris jam negali nieko atsakyti, netgi pati Doni.

Jis buvo visiškai įsitikinęs: kai Aila pasiklydo tuštumoje vėl pavartojusi pavojingosios šaknies, Didžioji Motina išpildė jo aistringą prašymą: ji davė jam tai, ko jis troško, ko ilgėjosi, ko prašė, ir mintyse jis vėl karštai jai padėkojo. Staiga Jondalaras suprato, kad Motina taip pat įvykdė jo

prašymą, kurį jis išsakė per ypatingas apeigas su Losaduna. Jis žino, kad Jonaila yra jo vaikas, jo syvų vaikas, ir tuo džiaugėsi.

Jondalaras buvo tikras, kad visi Ailai gimę vaikai bus jo dvasios, jo esmės, dėl to, kas ji yra, nes ji myli tiktai jį. Jam buvo malonu tai žinoti. Ir jis žinojo, kad mylės tik ją, kad ir kas nutiktų. Tačiau naujoji žinojimo dovana, suprato jis, daug ką pakeis, ir jis negalėjo susilaikyti nespėliojęs, kaip tai įvyks.

Ir ne jis vienas spėliojo. Visi apie tai galvojo, o ypač – vienas žmogus. Moteris, kuri buvo Pirmoji tarp tų, kurie tarnauja Didžiajai Motinai Žemei, tyliai sėdėjo zelandonių namelyje galvodama apie naująją žinojimo dovaną ir suprato, kad ji pakeis pasaulį.

Auel, Jean M.

Au25 Pirmykštė moteris : Išpieštų urvų kraštas : romanas / Jean Marie Auel ; iš anglų kalbos vertė Giedrė Tartėnienė. – Kaunas : Obuolys [i.e. MEDIA INCOGNITO], [2015]. – 780, [2] p. – (Žemės vaikai ; kn. 6)

ISBN 978-609-403-902-7

Knyga „Išpieštų urvų kraštas“ rašytoja Jean M. Auel įspūdingai pabaigia epinę „Žemės vaikų“ seriją. Aila, viena iš įsimintiniausių ir mėgstamiausių šių laikų literatūros veikėjų, toliau smalsiai, įžvalgiai ir, svarbiausia, drąsiai tyrinėja ledynmečio pasaulį bei ją supančius žmones. Leiskitės į jaudinamą kelionę kartu su ja ir jos mylimais palydovais!

UDK 821.111(73)-31

Jean M. Auel

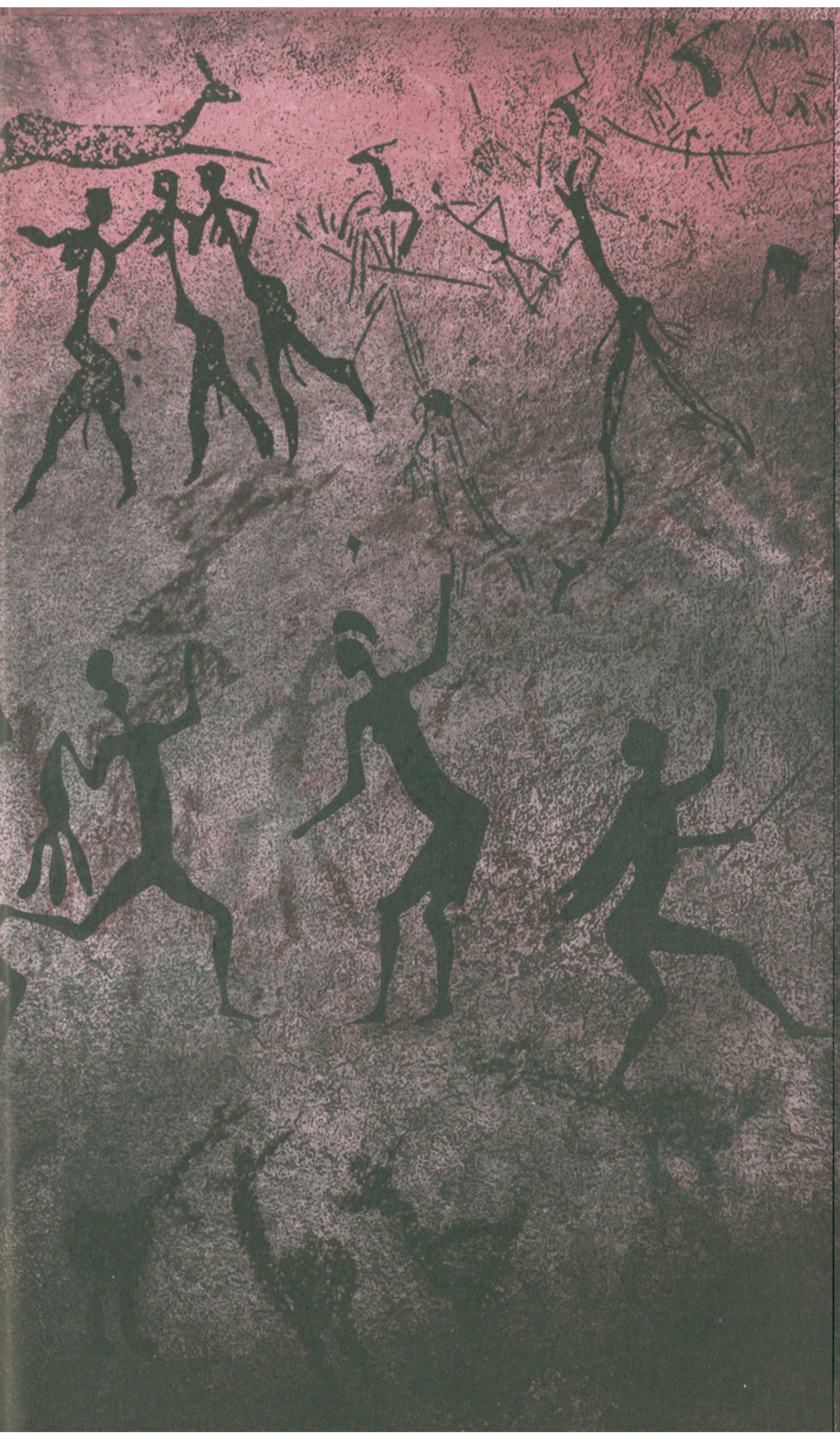
PIRMYKŠTĖ MOTERIS

IŠPIEŠTŲ URVŲ KRAŠTAS

Iš anglų kalbos vertė *Giedrė Tartėnienė*
Redagavo *Jūratė Šamelienė*
Tekstą tvarkė *Raimonda Kavaliauskienė*
Viršelį kūrė *Andrius Morkeliūnas*
Viršelį piešė *Tania Rex*
Maketavo *Daiva Širvaitienė, Alma Liuberskienė*

49 sp. l. Tiražas 3000 egz. Užsakymas Nr.
Išleido OBUOLYS®
(OBUOLYS yra registruotas leidybinis ženklas,
kurį pagal sutartį naudoja UAB MEDIA INCOGNITO)
Butrimonių g. 9, LT-50220 Kaunas
knygos@obuolys.lt | www.obuolys.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė“,
Vakarinis aplinkkelis 24, LT-48184 Kaunas

Milijonai dalykų pasikeitė per pastaruosius 30 000 metų, bet žmogaus meilė nėra vienas iš jų. Ji suteikia jėgų ir išaugina sparnus.

Devintojo urvo gyventojai geranoriški, bet ne be trūkumų. Gyvendama su neandertaliečiais ir kitų kultūrų žmonėmis Aila užaugo jautri asmenybė, bet jai dar daug ko teks išmokti. Juolab kad vyriausioji žynė pasirenka ją savo įpėdine. Jaunai moteriai, visai kaip ir šiandien, tenka sunki užduotis derinti šeimą ir darbą. Kad ir su kokiais iššūkiais susiduria, Aila suranda išradingų būdų palengvinti savo ir genties žmonių gyvenimą. Ji kaip medžiotoja ir gydytoja įgyja vis daugiau įgūdžių bei žinių, tačiau vis dažniau turi rinktis tarp motinos ir Jondalaro partnerės pareigų. Gelbėja tik tai, kad kol ji semiasi žynių išminties, prie baltapūkės dukrelės auginimo mielai prisijungia visas klanas. Daug išmėginimų patyrusi moteris tampa genties galva ir atskleidžia vieną didžiausių gyvenimo slėpinių.

Išpieštų urvų kraštas – tai šeštoji ir paskutinė Jean M. Auel didingos epopėjos apie gyvenimą baigiantis paskutiniam ledynmečiui, kai Žeme dalijosi neandertaliečiai ir kromanjoniečiai, dalis. **Jean Marie Auel** (g. 1936) – Amerikoje gimusi rašytoja, kuri pakerėjo pasaulį *Žemės vaikų* serija. Kad atvertų langą į pirmykščių žmonių pasaulį, J. Auel išstudijavo visą įmanomą archeologinę medžiagą, dalyvavo išlikimo kursuose, mokėsi primityviųjų amatų, gydymo vaistažolėmis. Rezultatas – šešios knygos, pelniusios pasaulio archeologų, antropologų ir paleontologų pagarbą. Milijonus skaitytojų visame pasaulyje sužavėjo ne tik įtikimas Europos priešistorės vaizdas, bet ir jaudinantis pasakojimas apie tarpusavio santykius, meilės ribas ir moterį, kurios rankose atsidūrė žmonijos likimas.

ISBN 978-609-403-902-7
9 786094 039027
OBUOLYS
facebook.com/obuolys.lt